

~~Ex libris Bibliothecæ~~

~~Medicinalis Caroli Raphaelis Bedrenz in Monte Regali~~

~~Universitate Collegij. Emptus anno 1777 mense Xbris~~

Cagna Johannes Franciscus

ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

Cigna johannes Franciscus

ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

CONSPECTVS
MEDICINAE
THEORETICO-PRACTICAE,
TABVLIS CXXXVII
OMNES PRIMARIOS MORBOS
METHODO STAHLIANA
TRACTANDOS,

EXHIBENS:

SECVNDA VICE EDITVS ET AVCTVS,

CVM

INDICE SATIS LOCVPLETE

ET

PRAEFATIONE

EXCELL. STAHLII,

CONSILIARII ET ARCHIATRI REGII,

AVCTORE

D. IOANNE IVNCKERO,

MED. PRACTICO ORPHANOTROPHEI HALENSIS.

CVM PRIVILEGIO.

HALAE, IMPENSIS ORPHANOTROPHEI. MDCCXXIV.

LECTORI BENEVOLO,

GEORGIVS ERNESTVS STAHL,

FELICITATEM.

SApientiam Diuinam ex operibus eius luſtrare geſtientibus, illud cynoſuræ loco inſeruire poſſe arbitror, vt procul ab omni diſtractione, & in varios calles exerrante ſpeculatione, quantum fieri poteſt, ſimplicem & rectam viam perueſtigent; in quam omnes alii tramites deſinentes, non aliunde ſecurius ſpectari, imo perſpici poſſunt, quam ab illa regia via, ad quam ſemper reſpectando, ſecurius receptus pateat, ab omni erroris periculo. Cui, ex aduerſo, neceſſe eſt expoſitum iri, quando non ſolum diuiſos & diuerſos tramites percurſare libido inceſſit, & magis magiſque deuia ſectari; ſed prorſus auia quærere, perreptare, & tandem limites migrando, alienas

regiones ingredi, & in vniuerſa propoſiti curſus meta neceſſario confundi. Facile vero fuerit intelligere, quod viam, qualem laudamus, ingreſſuro, & in illa feliciter progreſſuro, apprime neceſſaria ſit vigil atque perſpicax animi aduerſio; tranquillus, inquam, & bene compoſitus animus, auidus non ſolum cognoſcendi, ſed & ordinatum, & nihil interruptum proceſſum, patienter atque circumſpecte proſequendi. Alieniſſimus imprimis a polypragmoſyne, ſeu multarum diverſarum rerum fugitiua perluſtratione; quarum vel nullam penitus perſpicere obtingat: vel inter plures implicari atque ita confundi neceſſe ſit, vt inde non modo ſingularum, ſed & omnium, vſus amittatur. Nihil autem magis atque certius in hos labyrinthos ſeducit, quam temere de ſua ſapientia ſibi blandiens opinio, & immatura fiducia funditus atque penitus perſpecta, non magis habendi, quam dandi, eiusmodi Diuinæ ſapientiæ ſpecimina, & velut in ſyſtemate in conſpectum producendi, prius, quam pleraque, nedum omnia, eo pertinentia documenta, cognita ſint, & in debitum ordinem, redigi potuerint. Ex aduerſo, ſi cum debita animi applicatione, quotquot poſſunt, phænomena conquiruntur, animo bene compoſito, & iudicio, vti certe abſolute neceſſario, ita etiam horum auſuum recte compote, perpenduntur, & iuxta illum ordinem, quem in rei veritate inter ſe obſeruant, circumſpecte colliguntur; fieri aliter non poteſt, quin multo euidentior agnitio & cognitio inde reſultet. Sicut autem huius generis contemplationes de integro ſuſcipere, inſtruere, & proprio marte abſoluere, profecto non omnium eſt ingeniorum; ita neque, in plerisque talibus negotiis vlla neceſſitas hoc poſtulat: cum vtique Divina benignitas, iam inde ab omni æuo non dedignata ſit, hinc inde induſtriorum hominum ſolertiæ radium aliquem fulgidiſſimi illius iubaris ſuæ ſapientiæ obiicere, cuius animad-

ver-

verſione non ſolum oblectati fuerunt, ſed etiam poſteris ſuis obſeruandum, & magis magisque ad ſuos vſus applicandum, commendarunt. Cum autem nihil in ſui initio perfectum eſſe poſſit, facile vtique eſt intelligere, quod monumenta, ab anteceſſoribus ad poſteritatem transmiſſa, non poſſint aut debeant pro tali perfecto ſyſtemate æſtimari, cui abſolute acquieſcere ſufficiat. Qui certe error, a multis iam ſeculis, vt varias alias, ita medicam quoque ſcientiam, impediuit, ne amplius, quam antiquiſſimis temporibus factum erat, excoleretur & locupletaretur: imo ipſæ præconceptæ opiniones interceperunt paſſim etiam vtiliſſima vetuſtiorum annotata, monita, atque documenta, vt vſibus, quibus inſeruire poterant, nusquam admouerentur. Subſtitit itaque medica ſcientia ſeu theoria, vsque ad præteriti ſeculi confinia, vbi nouæ aliquæ contemplationes, partim ex antiquiorum placitis, partim e propriis æſtimationibus variorum phænoménων (Fernelio, Argenterio, &c.) in mentem venerunt; a medio vero eius ſeculi, cum anatomia caput efferret, & fermentationis nomen putredinem priſcorum antiquaret, rude donatis propemodum plerisque vetuſtatis ſententiis, nihil niſi nouæ opiniones, magno agmine eruperunt; quæ ad hunc vsque diem, quid emolumenti aut detrimenti arti attulerint, peritorum & æquorum arbitrorum æſtimationi lubens relinquo. Poſtquam autem ab Helmontio decantata, & a Williſio latius ebuccinata, fermentatio, a Tachenio, per breuem manum Acidi & Alcali, ad varias commodiores explicationes & applicationes quadrare viſa eſt; & tale ſyſtema Syluio imprimis in mentem venit, & a fidelibus aliquot eius Diſcipulis, non ſolum per Belgium, ſed & Germaniam ſuperiorem, propagabatur: quod quidem tempus in meorum ſtudiorum Academicorum initia excurrens, ſollicitum de ſolido fundamento medicæ Doctrinæ capeſſendo, animum

a 3 non

non potuit non percellere, & in trutinandis, pro viribus, diſcrepantium dogmatum ponderibus, vigilem & attentum exigere. Cum autem iam ab ipſa teneriore iuuenta mea, chymicarum rerum, & imprimis fermentationis experimentalis, illa ad minimum notitia mihi ſuppeteret, quæ tam late per ipſum latifundium ſanguinis protenſam fermentationem, adhuc magis autem tales eius effectus, ſimpliciter exundatorios & eruptorios, quales, pro ſtatis etiam, imo in exquiſitas periodos diſtributis, commotionibus & excretionibus, allegabantur, pro veris atque ratis agnoſcere, nequaquam permitteret: imo magis magisque penſitati omnes actus ſtricte & proprie Vitales, longe ſimpliciore methodia, nempe ſola, tempore & loco conueniente, adminiſtrata gubernatione motuum ſecretoriorum & excretoriorum, fieri & abſolui ſolere comparerent: inſtiti proinde potius illi viæ, vt fermentationem quidem, ſeu in animali corpore, omnino veriorem Putredinem, (non tamen tam factam, quam fientem, imo, vt ſcholæ loquuntur, in fieri,) in febribus præſertim, pro ſubiecto ſeu vera materia morbida; tempeſtiuam & maturam eius amotionem, pro obiecto; ſecretiones & excretiones, pro medio formali; viarum & meatuum idoneam conſtitutionem, imo & humorum iuſtam craſin in reliqua ſui maſſa, pro inſtrumento materiali; directionem autem motuum illorum, pro cauſa efficiente, agnoſcere, neceſſarium ducerem. Hoc ipſo vero non poteram non ſimul deprehendere, quod Vita ſtricte ſumta, corporis inquam vita, qua corpus viuere, & ſecundum illam viuum dicitur, nihil aliud ſit, quam conſeruatio eius ab omni corruptione, in quam tamen ex vniuerſa ſua craſi totum præceps eſt, & propendet. His certe contemplationibus nihil noui, neque vero etiam quicquam difficilis, vel afferre mihi videbar, vel inferre: quandoquidem ſimpliciſſimum hoc ſyſtema, vt

ipſi corporis animalis manifeſto conſpicuæ conſtitutioni, ita quoque antiquiſſimorum medicinæ deſcriptorum vero ſenſui conſentaneum eſt. Conueniebat etiam apprime, imo inædificatum videri poterat, recentiſſimæ ſententiæ: Quod omnia in corpore animali fiant mechanice: dum exquiſite commonſtrabat, quod vtique tota Conſeruatio vitalis abſoluatur, & ad vltimum ſuum finem perducatur, nullo, (præter inſtrumenta) materiali, ſed ſimpliciter formali, Mechanico Actu, nempe Motu, exquiſite ad materiarum ſuſpectarum proportionem, gubernato, vt materiæ illæ alienæ, partim ſemoueantur, (ſecernantur) partim tandem ex vniuerſo corpore emoueantur (excernantur.) Confidebam autem, totum hoc negotium, ad medicum vſum atque ſcopum, tanto luculentius inſeruiturum, dum ex eo dilucescit, quod vniuerſa ita conſiderata vitalis conſeruatio ſit vera & indeſinens Therapia interna ſeu ſpontanea; cuius rationi plane conformem energiam, pro certiſſima cynoſura: & ſynergian, pro fideliſſimo adiumento, medicus obſeruare & aſſeruare debeat. Vbi ſimul, aut certe magis magisque, ſuæ luci vindicare atque ſtabilire laborabam, impeditiſſimam illam, & nuſquam pro merito & pondere ſuo, tactam, nedum deductam diſcretionem, quinam actus & motus, in morbis, reuera ſymptomatici, œconomiæ corporis obiiciantur, & illi damna minentur: quinam autem contra, actus atque motus vere Energici, contra morbum incumbentem, plane ſalutariter, pro eius depulſione, inſtruantur & exerceantur. Id quod omnis æui Medici per pugnam Naturæ cum morbo, vix leuiter adumbrare, ſatis habuerunt; quibus vero conſiliis, auxiliis, atque machinis, illa geratur, deſignare, nedum demonſtrare, nuſquam condigne curæ cordique habuerunt. Id quod, ex aduerſo, mihi quidem apparuit, ſatis ex eo elucere poſſe, quod dicti hi actus Energici, aduerſus

mor-

morbos iam præſentes atque incumbentes, ſalutariter militantes, nullius alterius generis ſint, quam illi, qui etiam cetera tranquillis corporis rebus, perpetuo præſidio præſto ſunt. Adeoque in morbis, ſolo, (præſenti neceſſitati maiori, conveniente,) gradu, tempore, atque ordine, & tandem loco, ita inſtruuntur, vt expugnationi morbidæ materiæ, & plenariæ exturbationi, adeoque ſyſtematis corporei, eliminatis alienis reſtitutioni in ſui homogeneitatem, (amotis heterogeneis,) ſatisfaciant. Dum autem hanc conſiderationem, Medico imprimis vſui commendaturus, illud vbique indicare atque ſtabilire laboro, quod hæc vitalis conſeruatio, atque vindicatio, omnino ſanæ rationi exquiſite conſentanea ſit; vtique ab ipſo corporis animalis primo ſupremo Architecto ſapientiſſime inſtituta, & ita conſtituta, vt ſana ratio, ſciſſimum hunc ordinem, vtique percipere & agnoſcere poſſit: Tanto magis autem debeat, quo medicæ methodi iuſtam & vere legitimam cynoſuram hinc formare liceat: Totam rem altius, & ab ouo, quod aiunt, exorſurus, antiquisſimam illam, & ipſa veritate ſimpliciſſimam, ſententiam, pro fundamento ſubſterno, quod vera cauſa efficiens, (directionum illarum, quas pro pure medico ſcopo, pro efficiente cauſſa agnoſcere, ſufficere poterat,) ſit in homine ipſa Anima. Agnoſco, quod hac propoſitione, vtpote non tam ad medicam, quam phyſicam anthropologiam, plane ſuperſedere potuiſſem. Intempeſtiuo vero metu, ne tam motus in abſtracto, quam inſuper directio in abſtracto (ſicut hoc ſenſu reuera ſunt,) pro metaphyſicis gryphis, & nudis mentalibus ideis, tanquam Actus ſine Agente, mihi imputarentur, conſultum duxi, Agens ipſum diſerte nominare, & Animæ has partes deferre, imo aſſerere, atque vindicare. Tædet autem merito, atque piget, imo profecto pudet, altercationum, quæ ſuper hoc negotio, intentatæ, & per aliquod iam

ſu-

ſupra viginti annos, vix non ſingulis diebus, recoctæ appoſitæ, laſſata tandem patientia, ad logicorum atque metaphyſicorum in ipſis triuialibus ſcholis ſcabella litem hanc reiiicere extuderunt. Vbi facile decernetur, quid abſtracte metaphyhci, vel in hac antiquæ veritatis ſententia inſit; vel in opinionibus illis, de motu (vt actu, ſine agente) materiæ inſito; de ſpiritibus animalibus, motus hos non ſolum dirigentibus, ſed & ad finem, proportionate, gubernantibus: de motuum horum, ſiue abſolutorum, ſiue inſuper directorum, momentaneo obſequio, ſine reliquo nexu, ad animæ voluntates; & nude fictitias, & per errorem patheticas, animæ ideas, (non ſolum in animi pathematibus, corporis motus in inſtanti, & profunde, turbantibus; ſed & in impreſſionibus pure patheticis & fictitiis, in monſtroſos næuos fœtuum, exeuntibus &c.) & quæ ſunt plura huius commatis poſtulata. Inſuper habitis inanibus huiusmodi oblocutionibus, non deſtiti nexum veritatis, vtiliſſimarum depletionum & ventilationum, prudenti & peritæ conſiderationi commendare; præſertim in negotio ſpontanearum hæmorrhagiarum, ſeu ſanguinis exonerationum. Vſus ſum pro hoc ſcopo Hippocratis monumentis, quæ de morbis diuerſarum ætatum ſucceſſui magis peculiaribus, & quaſi propriis, conſignata reliquit ſub finem tertiæ ſectionis Aphoriſmorum. Quam rem complexus ſum Diſſertatione de fundamentis morborum ætatum: oſtendente, quo modo omnibus ætatibus quidem communes ſint abundantis ſanguinis depletiones in genere; varient autem Loco, per quem emittantur. Et pariter communes omnibus ætatibus, apparatus, congeſtiones, & contentiones, ad eiusmodi eruptionem reſpicientes & tendentes: dum autem, pro diuerſitate ætatum, verſus & circa peculiaria illa loca eruptionis inſtruuntur, hoc ipſo etiam illos Hippocrati notatos, peculiares, & ſingulis ætatibus magis

proprios, (ſecundum & per regiones peculiares corporis) morbos introducant: ſi nempe ſincera perruptio in impedito hæreat, & ad effectum difficulter, aut plane non, pertingat. Moui vero omnem lapidem, vt hæc iam ab ipſo Hippocrate prudentiſſime notata veritas, quemadmodum non aliunde, quam e conſtanti experientia, deſumpta eſt, ita perennis experientiæ euidentiſſimis teſtimoniis illuſtraretur & confirmaretur: vnde etiam apud practicos peritos, nempe experientiæ quotidie obſeruandæ compotes, ſine vlla difficultate, paſſim, imo, quod ſine vanitate dictum velim, longe lateque liberalem aſſenſum obtinuerunt huius generis commentationes. Ego vero nullam occaſionem prætermiſi, qua hanc eandem experientiam, in varii generis morborum ſchematibus, oſtendere, ad vera illa ſua fundamenta reuocare, adeoque aliis aliisque exemplis rem totam demonſtratam dare, opportunum videbatur. Tandem autem, quod eo vsque ſparſim & per ambages egeram, iuſtiore ordine, & magis concinno ſyſtemate, ob oculos ponere ſuſcepi, tractatu, quem medicam Theoriam veram nuncupare iuſtum & æquum duxi. Sicut autem medicina ſcientia ſola non abſoluitur, ſed ad experientiæ certam notitiam, & conſultam adminiſtrationem, tendit; ad quam vera medica pathologia Artificem futurum inſtruere debet; propterea omnino animo ſemper ſedit, Phyſiologiæ medicæ, & Pathologiæ, conſentaneam Therapiam ſubiungere: quæ nempe ſolidis deductionibus monſtret, quæ conſilia & auxilia talibus læſionibus corporis ſalutariter adhiberi poſſint atque debeant. Poſtquam autem Diuinæ directioni humanarum rerum placuit, ab huiusmodi propoſito, qualemcunque quietem & aſſiduitatem poſtulante, ad longe diuerſos labores me auocare, nihil antiquius mihi omnino eſſe debet, quam huic humiliter acquieſcere, & eo vſque promoti curſus, vix medio in ſtadio,

pe-

pedem ſiſtere. Sufficit non in vanum laborauiſſe, dum, ſimplex & ſincerum teſtimonium veritati perhibendo, non in vna ſola regione, aut gente, excitata ſunt, ſcientiæ atque conſcientiæ ſatagentia ingenia, ad eandem viam gnauiter ineundam, & magis magisque complanandam. Quod mihi, Diuina benignitate adſpirante, & cum alacritate atque oblectatione, ſucceſſit, laborioſum multis aliis viſum eſt; & quæ ego prolixe deducere oblectamenti loco habui, vel audire, nedum legere, perpendere, & prudenter examinare, operoſum apparuit. Interim plenus ſum bonæ ſpei, & habeo eius rei non contemnenda indicia, viuere & vigere paſſim honeſtos & ſolertes viros, qui vel de integro hoc ſtadium decurrere & infinitis Mæandris inuolutum Labyrinthum doctrinæ & artis medicæ, Ariadneo veritatis filo expedire, non faſtidiuerint. Si qui vero etiam illis veſtigiis inſiſtere non dedignentur, quæ, inter aſpreta, ſentes, atque ſalebras, adnitens, hinc inde impreſſi, ſpero fore, vt nec ipſos pœniteat, indicem ſecutos eſſe. Laborioſius, quam propemodum credere potuiſſem, hoc iter ingreſſus eſt nobiliſſimus ſcriptor præſentium Tabularum; quas maximam propemodum partem, e qualibuscunque meis ſcriptis adornare, non graue duxit. Laudare hanc eius induſtriam, qui ſunt mores hominum, vitio mihi verti poſſet, & iam propemodum antiquato ſcommate mihi tribui, quod hoc ipſo per obliquum, mearum animaduerſionum laudem celebrare, cordi habeam. Sed fruſtra, profecto iam dudum, ſunt tales ineptiæ; poſteaquam pridem ſincere teſtatus ſum, me nihil horum, quatenus meum ſit, ſed vnice quatenus verum, vlli mortalium ratum aut commendatum eſſe velle. Conquiſiuiſſe, quæ vera eſſe agnoui, in laudis materiam non arripio; officii certe mei duxi, cum Theoriæ medicæ docendæ ſparta mihi demandata eſſet, cum fide & bona conſcientia, hoc agere:

neque, niſi quæ pro veris comperta haberem, aliis commendare. Quicquid autem horum ſit, de quo honeſtorum & prudentium virorum arbitrio ſemper liber erit locus, imo ius faſque; illud certe, de præſente Tractatu ante ipſos oculos poſitum eſt, quod labori atque ſtudio nihil pepercerit Dn. Autor, tam in reuoluendis meis, etiam extra puræ connexionis ordinem, Diſſertationum forma, in medium propoſitis, quam aliorum, eodem tendentibus, ſcriptis. Eadem euidentia liquet, quod ordinem euoluendi atque deducendi perſpicua cum peritia ſeruauerit; quo quidem cœpto non poterit non mereri laudem, & gratiam inire, apud omnes, qui euolutiones thematum, per cauſas ipſo nomine expreſſas, intelligunt & amant. Quamobrem ego illam methodum, cauſas inquam nominibus ſuis exprimendi, non amplexus ſim, ſequentes fuerunt rationes. Quo tempore ad docendi officium admouebar, & in hac noſtra inprimis Academia, non bene audiebant ſcholaſticæ λεπτολογίαι; quod etiam, quando (vt fere fit) creperæ ſunt, nulla iniuria ipſis euenit: imo vero deriſui erant ipſæ voces, apud peritiores quidem, inanes ſcholarum tricas, apud imperitos autem, metaphyſicam in genere, aut logicam redolentes. Imo vero, vt nihil diſſimulem, in plerisque, ad medicum ſtudium nomina ſua dantibus, minorem, triuialibus ſcholis allatam, peritiam deprehendebam, cognitionis, nedum veri vſus, primæ & inſtrumentalis philoſophiæ, quam vt expeditum conceptum ipſius ordinis cauſalis, nedum per ipſa nomina, formare valerent. Quid? quod etiam tot annorum decurſus, non ſine iuſto faſtidio, docuit, quam moleſtas lites hic defectus inſpirauerit, etiam illis in locis, a quibus minime omnium exſpectari debuiſſent; & quam tardis, (licet etiam aliæ cauſæ ad repugnandum inſtigarent animum,) ſucceſſibus, tangem pleraque dogmata, a me inde ab initio, demonſtrata,

in priſtinarum opinionum locum ſubſtituerentur: elucente tamen perpetuo adhuc, ex inſanabili hoc defectu, veri atque firmi nexus vario hiatu. Interim certe nunquam neglexi, quin ſecundum verum & realem ductum cauſandi ordinis, res ipſas, quas producere animo ſederat, euoluerem. Subiit autem reuera mirari, quomodo fieri poſſit, vt paſſim adhuc, circa ordinem contemplandi, eluceant offenſiones, verum de talibus rebus conceptum hinc inde turbantes. Id quod imprimis in ita dictis febribus acutis eueniſſe video. Putaueram, Diſſertatione de Morbis acutis veterum, ſublatam eſſe omnis implicationis occaſionem: tanto magis, cum etiam alio ſchemate, Diſſert. de Febre per ſe nunquam mortifera, veram mentem meam, quin potius ipſius rei conſtitutionem, liquido monſtraſſe conſiderem. Imo aberrationem ipſius Hippocratis detexiſſe, vbi, dum recenſet, quos Morbos Veteres Acutorum nomine notauerint, inauſpicato ſubiicit: quorum Morborum Febres hominem plerumque occidunt. Cum tamen luce meridiana clarius ſit, quod ipſi illi morbi, nempe veræ inflammatoriæ ſtaſes ſanguinis in viſceribus, per ſe, & ſibi relicti, ſine vllo interuentu Febris, hominem neceſſario occidant. Ab hoc effectu vero, ſolius Naturæ viribus, (largiatur autem Diuina clementia, vt Ars in ſolidum multo plus auxilii afferre poſſit!) nulla alia ratione impediri poſſint, quam tempeſtiua adhuc ſtaſeos diſcuſſione; quæ fieri non poſſit, niſi inſigniter aucto & continuato motu locali, ſeu circuitu, ſanguinis: qui tamen iterum aliter fieri nequeat, niſi per pulſum auctum: quem vero inſeparabilis comes, calor auctior totius, ſtipat: qui (eo gradu & duratione,) Febris appellatur: & ſumma iniuria, non ſolum pro morbo, ſed ipſo ſolo morbo, & mortis autore, proclamatur, cum ſit vnicum ſalutaris ſpei & euentus ſubſidium & inſtrumentum. Ita enim peſtis, & iterum

rum febris miliaris, formalis cauſa indicatur ipſum principium vitale. Certe non e mea porticu; imo veræ conſtitutionis rei ipſius, ſuffragio deſtituente. Cum Peſtis coryphæus morborum acutorum quidem ſit; nequaquam vero, proprie, & ſua eſſentia, ſit Febris. Ingens vtique paradoxon, ſed tamen genuinum; nempe rem ipſam aliter ſe habere, quam minus exquiſito aſpectu, & externa ſpecie, videatur, demonſtrans. Sane vero audeo ſperare, quod genuinus conceptus de Variolis, experientiæ & rei veritati conformis, prudentes contemplatores, ſi quid vsquam aliud, de veritate harum rerum luculentiſſime inſtituturus ſit. Recte itaque Peſtis cauſa materialis arguitur miaſma efficaciſſime putrefaciens: formalis vero cauſa nulla alia nominari poteſt, quam ipſe actus huiusmodi corruptionis, iam incipiens: & niſi miaſma illud tempeſtiue, ipſa halituoſa forma, iterum eiiciatur, aut alicubi arctius, in ignobiliores partes externas, iterum dico, tempeſtiue (minime vero præcipitibus turbidis motibus,) e latifundio maſſæ ſanguineæ, condenſatum ſeponatur, (cauſa, inquam illa, materialis,) incoërcibili impetu longe lateque ſanguinem deſtruens. Vnde Febris, huic morbo, ſalutari ſpe, (imo, per Dei gratiam, non parui numeri effectu,) opponenda, non, vti vulgo creditur, vehemens & magna, ſed lenis, æqualis, aſſidua, eſſe debet: quando vero, inter anxiam trepidationem Naturæ, alia methodo, aut inconditis conſiliis & artificiis, turbulentius commouetur, aut excuſſionibus, materiæ expellendæ indoli non quadrantibus, inſtruitur, non poteſt non illa in genere ſalutari intentione excidere. Vnde recte quidem Hippocrates iam ipſe obſeruauit, quod morborum acutorum, (ſeu morbis acutis occurſantes,) febres, συνεχέες ſint: quod vulgo interpretantur, continuæ: rei vero veritas magis probat, continentes intelligendas eſſe: nempe æquali tenore, ſine exacerbationibus

aut

aut remiſſionibus, aſſiduas; eo magis, quanto magis ſalutari ſpei locum relinquunt: dum omnis impetus, tanto magis vagus & inordinatus, trepidæ & fluctuantis adminiſtrationis ſoboles, ab optato ſcopo non poteſt non aberrare. Commendo iterum variolarum, veræ experientiæ conformem, obſeruationem & contemplationem. Sicut autem adhuc prolixius hæc diducere neque locus fert, nec certe animus; ita propterea tamen attingere libuit, ne vel ipſa huius ſcopi contemplatio ſiniſtris iudiciis occaſionem præberet, vel illi ſuperſtruenda inuentio iuſtæ methodi, vel in exæquanda proportione cauſali, vel in ipſo omnino effectu practico, aliqua deficiat. Quemadmodum autem Dn. Autor, in hoc opere, non tam ſimpliciter meas contemplationes & animaduerſiones, ſed aliorum etiam, quibus fidendi rationes ſuas ſine dubio habuit, placita, præſertim in remediorum penu, ſecutus eſt, ita tanto minus Lectorum quiſquam ſimplicis præiudicii ſuſpicionem concipiet: ſed potius e ſedula lectione, & prudente penſitatione, totum opus æſtimabit. Illud certum eſt, quod in longe maxima parte operis omnino mecum ſentiat; neque vero etiam vſquam propemodum diſſentiat: hic illic autem, ſupplendo, quæ a me non prolixius tractata ſunt, alia quædam, quam mea, adferat: præſertim autem in numero remediorum, qui mihi ſummopere placet, quantum vnquam fieri poteſt, ſuccinctus: & effectus ratione, niſi plane peculiares circumſtantiæ ſuadent, per indiuidua, ab omni commotione, aut præmatura expulſione abſtinens. Vbi breuiſſimis, quod febrem miliarem attinet, (ſimpliciorem, non peſſimam illam, petechiis aut morbillis accedentem,) illud moneo, quod alias benignior in deteriorem ſtatum adducatur, per præcipitem expulſionem; communiſſime ægrorum propriis inconſultis auſibus: ſed & per totum decurſum, medicamentis & regiminibus ſanguinem calefacientibus. Vbi imprimis voluntariæ ſudationes in lecto malæ ſunt: ſpontaneæ modeſtiſſime tolerandæ, &

non

non niſi pari modeſtia, moderandæ potius, quam augendæ: alexipharmacis calidis nullum hic agnoſco aut reperio locum; imo ne fixis quidem diaphoreticis, quorum in talibus affectibus maior, quam vulgo credatur, eſt ſenſus. Nitri, parcis, ſed repetitis doſibus, quatuor ad ſex horarum interualla, præcipuum hic cognoui vſum, præſertim in ipſis etiam puerperis: diarrhœam non inducent; cui tamen vndecunque incidenti, Caſcarillæ puluis, a 10. ad 12. grana, ſine regimine affectato, commodius, quam quidquam aliud, conſulet: in quauis ætate, præcipue tenera, vitentur de gemmis participantia, pretioſa, hic nullius pretii, & in omnibus exanthematibus noxia. Quamuis aliis forte parum ad rem pertinere videri poſſit, certe tamen non contemnenda eſt pectoris priuatim, imo ad vmbilicum vſque, defenſio ab omni ſenſu frigoris; etiam in orthoſtadia ſub talibus efflorescentiis. In quali præterea omnibus modis præſtat, a deſidia abſtinere, quam illi indulgere: imo motus corporis, citra laſſitudinem aut æſtum, ad lenes ſudores vſque, minime formidare: a medicamentis autem, quantum licet, ſibi temperare &c. Hæc ſunt, quæ per occaſionem tangere, non abs re viſum eſt. In reliquis autem pleriſque omnibus, nullum eſt dubium, quin Dni Autoris diligentia, illis, qui cum ſtudio medicam ſcientiam & artem ſyntagmatico ordine comprehendere voluerint, certiſſimo emolumento inſervire poſſit. Quo nomine, talibus hoc opus commendare, nullus dubito. Deus autem, fons & autor veritatis, largiatur omnibus, medicam ſcientiam & artem, quod profecto decet, vt Diuinorum inſtitutorum, contemplationem, obſeruationem, & ſubſidiariam adminiſtrationem intueri cordi habentibus, vt veræ, cognitionis compotes facti, ſapientiam Eius venerabundi agnoſcant, intellectus ſui manuductionem ad prudentia conſilia, & pro cœptis ſuis auxiliaribus omnipotentem Eius benedictionem exorent, & feliciter aſſequantur. Dabam Berolini VII. Cal. Oct. MDCCXVII.

PRAE-

PRAEFATIO
AVCTORIS.

SEptennium iam eſt, BENEVOLE LECTOR, cum primum deliberarem, qua fieri poſſet ratione, vt egregiæ illæ obſeruationes practicæ, quæ e collegiis STAHLIANIS ab Excellentiſſimi huius Viri auditoribus præteritis annis paſſim collectæ ſunt, in commodiorem ordinem ac vſum redigerentur. Manu enim ſcripta, quorum non pauca proſtant, per tot deſcriptiones, a rei medicæ imperitis plerumque peractas, tempore progrediente ita deprauata ſunt, vt in quam plurimis illorum locis vix ſenſum aliquem perueſtigare poſſent tirones. Poſt multas deliberationes laborem hunc, ſatis diffuſum, bona fiducia adgrediebar, & iam diuinam veneror benignitatem, quæ, illius finem attigiſſe, clementer conceſſit. Vrgent autem prægnantes quædam rationes, vt, quæ circumſtantiæ ſpeciales opuſculum hocce ambiant, paucis ſignificentur. Cum enim humeros meos oneri huic ferendo ſolos ſufficere dubitarem, quia praxi medica plurimum temporis inſumere tenebar, aliorum auxilia quærere in animo habebam.

Elaboratam itaque tabulam de variolis & morbillis ſpeciminis loco transmittebam præclaro cuidam Practico, Domorum aliquot Illuſtriſſimarum Archiatro: cui quidem maximam oneris partem imponi poſſe putabam, quia certum quemdam ſtudioſorum numerum eo tempore in res medicas manu ducebat, qui ſub ipſius cura atque moderamine negotium hoc facile perficere poſſe a me iudicabantur. Sed hic Vir, quem cum iucunditate animi ſincerum amicum nominare licet, difficilis erat ad laborem hunc ſuſcipiendum, & maxime contra germanicum idioma, quo prædictam de variolis tabulam conſcripſeram, ob abuſum inde metuendum, dubia ſua mouebat. Non diffiteor, quod, audito tali repudio, id, quod cœptum erat, frigide poſthac perſecutus ſim. Quum vero breui poſt tempore audirem, laborem hunc, mutata ſententia, vni e numero memoratorum medicinæ ſtudioſorum, & quidem tali, qui aliquamdiu amice mecum vixerat, & iam munere Archiatri Illuſtriſſimæ cuiusdam Domus dexterrime fungitur, eſſe commendatum, nouam ſpem de votis obtinendis concipiebam. Iuuenis hic eruditiſſimus, poſt annuum circiter decurſum triginta, & quot excedunt, tabulas, iudicio non infimo elaboratas, & ab Archiatro reuiſas, mihi exhibebat. Transportans domicilium meum in hanc ciuitatem, has, vt & reliquas meas intentiones, cum amicis quibusdam communicabam, qui definitiones, cauſſas, & plures obſeruationes practicas in hiſce tabulis deſiderabant. Otium mihi datum erat ob loci, vti dictum, mutationem: hinc labori huic omne meum tempus deſtinare decernebam. Diſſertationes STAHLIANAS omnes, theoriam eiusdem medicam, & manu ſcripta, tantum non omnia, perlegebam, tabulas octoginta, & quæ excedunt, non ſolum conſcribebam, ſed & omnes fere illas, quæ ab amico, ſuperius laudato, exhibitæ mihi erant, de nouo prorſus elaborabam,

reli-

reliquas paucissimas ſupplebam, donec tandem hoc, quod vides, BENEVOLE LECTOR, opuſculum prodiret. Non diſſimulo, ſub ipſo labore animum me ſæpius abieciſſe: tantas enim difficultates paſſim inueniebam, vt vel tres aut quatuor hebdomadas in tabulis quibusdam conſcribendis inſumere cogerer, neque tamen mihi ipſi vbique ſatis facerem. Sed Deo humillimæ ſint laudes, cuius auſpicio id, quod factum eſt, quantulumcumque ſit, fieri potuit. Ceterum ſilentio præterire heic nolo, quod ab illo vsque tempore, quo laborem huncce ſuſcipiendum decreueram, aliquot eiusdem fere conaminis ſpecimina in lucem prodierint: videlicet compendia quædam medica, quorum alia plures, alia pauciores morbos, methodo STAHLIANA tractandos, exhibent. Atque in his non ſolum multæ res, ſed & ipſæ ſubinde phraſeologiæ, quæ in præſentibus hisce tabulis leguntur, occurrunt; cuius rei tamen, BENEVOLE LECTOR, nulla Te miratio capiet, ſi conſideraueris, ex vno fonte eadem vtrimque eſſe deriuata. Opus ſane non fuit, ab aliis deſumere, quod & dulcius, & omnino perfectius ex primis fontibus petere licebat: & certe hoſpes eſſet in ſcriptis STAHLIANIS, qui cuiquam alii has res tribuendas eſſe cogitaret. Itaque ſi quis me plagii vellet accuſare, ſolus Excellentiſſimus STAHLIVS facere hoc poſſet. Hic autem hanc mihi culpam non tantum liberaliter remiſit, ſed & publica, vt vides, præfatione teſtatus eſt, quam minime inuideat illis, qui e ſcriptis ſuis vſum capere, & cum aliis communicare intendunt: quem paternum adfectum vt pia mente recondam, mearum omnino erit partium. Denique de paucis illis, quæ, præter res STAHLIANAS, in quibusdam locis inuenies, notare conuenit, quod illa non adieciſſem, niſi peculiaribus plane effectibus probata mihi fuiſſent. De quibus notabilia exempla ſubiungere in animo habebam;

ſed temporis anguſtia intentionis meæ effectum excludit. De noua autem hac editione dicendum adhuc eſt, quod incrementa ſatis notabilia, &, meo quidem iudicio, vtilia, immo certo reſpectu neceſſaria acceperit. Priores enim CXVI tabulæ non tantum paſſim auctæ, ſed & XXI nouæ additæ ſunt; vti ipſe adſpectus docet. Optarunt quidem amicorum nonnulli, vt hoc additamentum *adpendicis* loco ſubiungeretur, ne illi, qui primam editionem iam poſſident, geminis ſumtibus onerati indignarentur. Quum vero ſcopus ille, quem tabulis ſynopticis reſpicimus, eius modi diſtractionem materiarum non permittat, iuſta hæc vota expleri non potuerunt. Confido autem quam certiſſime, quod nouum hoc huius opuſculi augmentum exiguos illos ſumtus ſufficiente vtilitate ſit compenſaturum. Ceterum cautelas illas, quas Excell. STAHLII *præfatio* ratione *purpuræ* tractandæ continet, alteri huic editioni adiecimus. Vale & faue

AVCTORI.

TAB. I.

TABVLA I.

DE

MORBIS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Morbus eſt ſtatus præternaturalis corporis viui, in partibus tam fluidis, quam ſolidis, vtrarumque craſin & mobilitatem lædens: concurrentibus variis *ſymptomatibus*, quæ vel a *materiali* noxa, vel a *motibus* principii vitalis conſeruatoriis, materiali noxæ oppoſitis, vltra gradum naturalem vtplurimum auctis, rarius remiſſis, dependent.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Symptomata* non ſolum ab ipſo *morbo*, verum etiam a *ſe ipſis* ſollicite diſtinguere, vniuerſæ medicinæ, tam theoreticæ, quam practicæ, maximam lucem adfundit.
2. Eſt autem *ſymptoma* præternaturalis *actionum* conſtitutio, quæ vel tamquam vere *morbida* & *paſſiua læſio* actionum, vel tamquam *actiua*, *proportionata* & ſalutari intentione ſuſcepta alteratio motuum ſecretoriorum & excretoriorum, conſiderari debet.
3. Præter ea morborum differentia petitur
   a) vel a læſione *quantitatis*, vbi humores vel excedunt, vel deficiunt.
   b) vel a læſione *qualitatis*, quando humores nimis ſpiſſi, vel rarefacti ſunt.

c) vel a vitio *motuum*, quando vel vltra conſuetum gradum augentur, vel deficiunt, vel peruerſe inſtituuntur.
d) vel ab *accidentalibus circumſtantiis.*
Harum reſpectu morbi ſunt
1) Chronici, acuti, peracuti.
2) Continentes, continui, intermittentes.
3) Epidemici, endemii, ſporadici.
4) Contagioſi, non contagioſi.
5) Benigni, maligni.
6) Legitimi, nothi, regulares, irregulares.
7) Habituales, nondum obfirmati.
8) Corrupti, non corrupti.
9) Idiopathici, ſympathici.
10) Salutares, lethales.
11) Curabiles, incurabiles.
12) Simplices, compoſiti.
13) Periodici, vagi.
14) Vernales, æſtiui, autumnales, hyemales. conf. *Hippocrat. Sect. III. aphor. I. ſequ.*
15) Certam ætatem occupantes, vbi
a) in iunioribus caput,
b) in iuuenibus pectus,
c) in ſenioribus abdomen magis adficitur.
16) Secundum initium, incrementum, ſtatum & declinationem differentes.
17) Certis diebus & horis mutationes ſubeuntes, e.g. die indicatorio, critico, circa horas paroxyſmorum.

III. *SIGNA.*
1. Motus, ſiue vltra gradum & ordinem naturæ aucti, ſiue a vigore, quem principium vitale ordinarie ſeruat, remittentes.
2. Actionum, non ſolum vitalium & animalium, ſed & ipſarum rationalium perturbatio, exacerbatio, aliqualis neglectio, ceſſatio.
3. Variarum anxietatum & dolorum ſymptomata.

IV. *SVBIECTA* morborum
1. *in genere*: homo viuus, qui tamen a morbis raro infeſtatur

licet

licet ſecundum mixtionem & ſtructuram ſuam ad eosdem ſummam habeat procliuitatem. Nam multi per totam vitam a morbis prorſus immunes viuunt. Vnde *Democriti* aſſertum, quod *Hippocr.* epiſt. 2. ad *Damaget.* refert, hominem totum e natiuitate eſſe morbum, de corpore quidem *mixto* ſatis verum, de *viuo* autem falſiſſimum eſt.

2. *In ſpecie:* morbis præ aliis obnoxii

1) qui a motibus corporis laborioſis immunes ſunt, pleno tamen & lautiore victu gaudent; inter quos litterati, lucubrationibus dediti, & molliter educati, principatum tenent.

2) Adfectibus animi grauioribus expoſiti, e. g. iracundia, admodum ſenſibiles, meticuloſi, ſuſpicaces.

3) Intemperantes, qui cibis non ſolum variis, ſed ſæpius etiam aduerſis, corpus ſuum nimium replent.

4) Qui diætam ſcrupuloſam & electitiam ordinarie quidem obſeruant, data autem occaſione eamdem negligere coguntur.

5) Feminæ præ viris, ob maiorem inprimis animi ſenſibilitatem, molliorem corporis texturam, præcipue etiam ob negotium menſium, geſtationis, partus & lactationis. Quæ conſiderationes haud dubie *Hippocratis* elogio, quod femina bis patiatur morbum, anſam dederunt.

6) Homines præ brutis; licet enim eamdem corporis habeant conſtitutionem, bruta tamen tales exceſſus in cibo, potu & adfectibus non committunt. Quo magis autem bruta cum corruptis hominum moribus commercium habent, eo magis etiam morborum ſubiecta euadunt e. g. canes delicatuli, die Schoos-Hündchen, ſo die leckere Speiſen eſſen, und auf weichen Küſſen ſchlafen.

V. CAVSSAE.

1. Cauſſa morborum *remota* eſt diſpoſitio illa corporis, ad morbos facile ſubeundos.

2. Cauſſæ *proximæ* ſunt

a) vel *generales:* nempe plethora & ſpiſſitudo humorum.

b) vel *ſpeciales:* vitia ſcilicet lymphæ, ſeri, ſaliuæ, vrinæ, bilis, muci, fæcum aluinarum &c.

3. *Cauſſæ procatarcticæ*, quæ diſpoſitionem ad morbos in actum perducunt, ſunt præcipue vitia ex ſex rebus, *non-naturalibus* dictis, prouenientia, nempe aëre, motu vel quiete, ſomno vel vigiliis, cibo & potu, excretis, retentis, maxime omnium animi pathematibus, quorum efficacia omnes *materiales* cauſſas longo interuallo poſt ſe relinquit.
4. Cauſſæ etiam certorum morborum obſeruantur periodi *ætatis*, diuerſitas *ſexus* & temperamentorum.
5. Præcipue autem *adſuetudo* ægrotandi & *ſenſibilitas* ſubiecti multum valent ad morbos fouendos & reuocandos.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo delicatius eſt ſubiectum, eo difficilius curatur morbus, & contra.
2. Plenariam viſceris cuiusdam aut partis organicæ deſtructionem reparare, nec arti, nec naturæ conceſſum eſt.
3. Morbi, a cauſſis *immaterialibus* dependentes, longe ſunt pertinaciores, quam qui a *materialibus* proueniunt.
4. Morbi haereditarii raro perfecte & prorſus auferuntur, cumprimis ſi per crebrum recurſum in habitum & conſuetudinem deducti ſunt, qui proinde mitigari tantum poſſunt.
5. Morbi *epidemici*, niſi malignitas complicata ſit, facilius tolluntur, quam *endemii.*
6. Item morbi *periodici*, quam vagi.
7. Porro morbi *ſimplices*, quam *compoſiti.*
8. Morbi a *motuum defectibus* prouenientes, maius periculum inuoluunt, quam qui a motuum *exceſſu* oriuntur.
9. Morbi certis *aetatibus*, *temporibus* & *tempeſtatibus* familiares, ſi hi ipſis circumſtantiis reſpondeant, minus periculoſi ſunt, quam qui multum inde deflectunt.
10. *Motus* morborum *extraordinarios* ſi ſenſibiles non ſequuntur excretiones, melioris notæ non exiſtunt.
11. Morbi *vernales* benigniores vtplurimum ſunt, quam reliquorum temporum.
12. *Morbi* ſine omni medicatione *ſibi relicti*, longe manifeſtius indolem ſuam oſtendunt, longe certius ſtatas periodos & dies criticos obſeruant, longe felicius & conſtantius conquieſcunt, longe etiam tranquillius, ſi omnino ſuperari neque-

nequeant, ad mortem deflectunt, quam qui variis medicationibus, præcipue manifeſte operantibus, tractantur.

13. Morbi ſub initium cauſſam materialem pro fundamento habentes, in conſuetudinem autem degenerati, ita plerumque inſoleſcunt, vt, ſublatis licet cauſſis materialibus, pertinaciter tamen durent & recurrant.

14. Multi morbi curantur ſine Medico & medicina per αὐτοκράτειαν naturæ.

VII. *METHODUS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam natura in plurimis morbis per ſecretorios & excretorios motus materiam noxiam e corpore eliminare allaborat, Medicus, qui illius miniſter eſſe debet, hoſce motus ſecretorios & excretorios quouis modo imitari, & omni prudentia adiuuare ſtudeat. Huic ſcopo inſeruiunt remedia

1) *Pharmaceutica* e. g. emetica, purgantia, diaphoretica, diuretica, emmenagoga, &c.

2) *Chirurgica:* venæſectio, ſcarificatio, hirudines, veſicatoria, fonticuli, ſetacea, inciſiones, paracenteſes.

3) *Diætetica:* prudens regimen circa cibum & potum, calorem moderatum & animi tranquillitatem.

2. Ante autem, quam moueat Medicus, materiam prius mobilem reddere & vias aperire debet, per præparantia, incidentia, reſoluentia, digeſtiua.

3. Pauciores etiam morbi obueniunt, vbi non conuenit, materiam noxiam directe & immediate *euacuare*, ſed *corrigere.* Quare & in his, licet rarioribus caſibus, prudenter ſe gerat neceſſe eſt. Corrigunt autem remedia alterantia, præcipitantia, temperantia.

4. Et quoniam non raro *motus* ſiue exceſſu, ſiue etiam nonnumquam defectu in morbis peccant, Medicus firmiter ſibi perſuaſum habeat, *medicinam motuum* præcipuam eſſe partem praxeos felicis, & diſcat

1) motus *excedentes placide* ad *mediocritatem reuocare.*

2) motus *erroneos corrigere.*

3) motus *deficientes excitare.*

Remedia, quæ motus excedentes & erroneos corrigunt

gunt atque ſedant, ſunt: ſpecifica, anodyna, paregorica.

Motus autem exſtimulant: pleraque euacuantia ſuperius nominata, item analeptica & confortantia.

VIII. *CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si natura noxiam materiam eliminare intendit, vel actu iam euacuat, caueat ſibi Medicus, ne addito ſtimulo fiat nimium.

2. Euacuationes *particulares* non adhibeat, niſi præmiſſis vniuerſalibus, h. e. inſtituta prius, vbi opus eſt, venæ ſectione, catharſi, ſudatione &c. Non vero his omnibus ſimul in quouis indiuiduo, ſed pro ratione circumſtantiarum adhibendis.

3. *Quantitas* humorum pluribus morbis anſam dat, quam *qualitas*; quod eo magis conſiderandum, quia vulgata praxis circa *correctionem qualitatis* materiæ potiſſimum occupata eſt.

4. Moderata autem durant, & omnes *tumultuariæ* euacuationes tantum nocent, quantum *moderatæ* proſunt.

5. *Motuum* magis quam *materiæ* reſpectum in omnibus morbis habere conuenit: qui proinde, ad euitandum errorem ſatis communem, non temere ſiſtendi ſunt.

6. Ad tempora morborum ſemper etiam reſpiciendum eſt, num curſu anni legitimo inuadant, ætati patientis quadrent, debitasque periodos exhibeant.

7. Denique Medicus dictum ſibi putet, quod facilius ſit, motus in ſolidum ſupprimere, quam moderari. Cauendum igitur eſt a falſo illo elogio, quod *opiata* ad moderamen tantum motuum, non autem ad plenariam ſuppreſſionem propinari poſſint & debeant.

TAB.

TABVLA II.
DE
PLETHORA.

I. **D***EFINITIO.*

Plethora eſt abundantia ſanguinis, ordinariam & debitam proportionem excedens, atque multis morbis anſam præbens. Deriuatur a πλήττω, impleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Plethora eſt vel

1. *Simplex*, vbi ſanguis quantitate quidem excedit, ſed nondum deprauatus eſt. Vel
2. *Complicata*, ſeu cum cacochymia coniuncta, id eſt, vbi vel notabilis ſpiſſitudo, vel alia dyſcraſia humorum accedit.
3. Plethora porro diuiditur in eam, quæ eſt
   a) ad *vaſa*, quando ſanguis ſimpliciter abundans vaſa turgida reddit, ſine vlla notabili moleſtia.
   b) ad *vires*, in qua inſignis laſſitudo artuum, ac torpor membrorum accedit:
4. Plethora *ſibi relicta* bene diſtinguenda eſt a *commota*, vbi ebullitio & orgaſmus ſanguinis concurrit.

III. *SIGNA.*

1. Conſtitutio corporis communiter ſana.
2. Vſus rerum non naturalium dictarum, ſatis tolerabilis.
3. In ſpecie tolerantia optima ciborum & ſomnus bonus, profundus ac quietus.
4. Quando autem plethora commouetur, vel corpus calore extrinſeco moleſtatur, iectigatio inquieta ſomnum turbat.
5. Et tum inſomnia anxia ac præfigurationes effuſionum ſanguinis, pluuiæ, tranſitus per profundas aquas, vulnerationis per bombardas & gladios accedunt.
6. Adſpectus faciei rubicundus in *ſanguineis*, ſpongioſis; in *cholericis* autem & *melancholicis* notabilis vaſorum turgefactio.
7. Artuum grauitas & obdormitio.

8. Vn-

8. Vnde ſegnities ad laborem, & repentina ſub qualicunque motu inconſueto fatigatio, palpitatio cordis, atque reſpirationis difficultas oritur; præcipue, quando ſcalas vel alia loca accliuia ſcandunt. Quando autem poſt motum ad requiem veniunt, ſenſum contuſionis perſentiſcunt.
9. Capitis vertiginoſa aut temulenta afflictio, quando verſus terram incuruatur, & repente iterum tollitur.
10. Sub leui incaleſcentia, quam cito plethorici incurrunt, obtingit ſenſus in cute leuiſſime punctorius, quaſi ſeta compungeretur.
11. Facilis ſenſatio a frigore & æſtu.
12. Oculi continuo humidi.
13. Senſatio illa in feminis hyſtericis, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet, de plethora etiam teſtatur.
14. De reliquo plethorici ordinarie pulſum habent magnum & plenum.

IV. *SVBIECTA.*

Plethoræ familiariter expoſiti ſunt homines.
1. Otioſi, & diæta plena atque lautiore gaudentes
2. Aetas iuuenilis præ ſenili.
3. Sexus femininus præ virili.
4. Qui euacuationibus ſanguinis, ſiue naturalibus ſiue artificialibus, largiter antea adſueti fuerunt, iam autem illas, ſiue ſuppreſſas, ſiue omiſſas, negligunt.
5. Qui vitæ genus laborioſum in otioſum & ſedentarium mutarunt, quoad nutrimentum autem corpori nihil detraxerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *formalis* eſt ipſa prouida natura, quæ in iunioribus corporis incremento, in viris viribus ad labores perferendos, in feminis autem negotio generationis proſpicere intendit, vbi omnino aliqualis penus adeſſe debet. Hinc erroris non accuſanda eſt natura, dum abundantem ſanguinem generat. Quando autem hi fines non obtinentur, quid miri? ſi morboſa conſectaria introducuntur.
2. Cauſſa *materialis* in ſubiectis iam indicata eſt, nempe
   a) diæta largior cum otio & vita ſedentaria coniuncta.
   b) Suppreſſio hæmorrhagiarum conſuetarum.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Plethora *morbus* quidem adpellari nequit, eſt tamen multorum morborum *mater.* Impedit enim ſanguinis circulum, & energiæ motus multum negotii faceſſit. Hinc debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & varia craſeos vitia ſucceſſiue introducuntur, donec tandem organa vitalia actualem labem contrahant.

2. Plethora per exagitationem corporis vel animi *commota* v. g. per celerem motum, regimen ſudoriferum, potum ſpirituoſum, partum difficilem, iracundiam &c. ineffabile damnum adferre ſolet.

3. Præcipue facile oriuntur adfectus oppletorii, congeſtorii, infarctus, ſtaſes, inflammationes, febres acutæ, ſpasmi, efferæ hæmorrhagiæ.

4. Leuiores morbi plethoricis obuenientes magis refractarii ſunt, quam in aliis ſubiectis; multo magis autem grauiores & perículoſæ febres.

5. Quoniam plurimi plethoricorum motum corporis laborioſum, ceu remedium efficaciſſimum, renuunt, morbi etiam, præcipue chronici, a plethora dependentes, funditus in illis non poſſunt exſtirpari.

6. Plethora, quæ ab hæmorrhagiis ſiue naturalibus, ſiue artificialibus ſuppreſſis vel neglectis oritur, facilius morbos producit, quam reliqua.

7. Incommoda, quæ a plethora dependent, certius & citius ſolvuntur per hæmorrhagias naturales, quam per artificiales.

8. Plethora cum *ſpiſſitudine* & *cacochymia* coniuncta, non ſolum plures morbos, quam *ſimplex* cauſſatur, ſed & varias morborum anomalias inuoluit.

9. *Nimia obeſitas* ſeu *corpulentia*, quæ præcipue ſanguineis ex plethora interdum prouenit, actiones animales & vitales offendit, atque multis incommodis & periculis ſenſim inferendis par eſt. Facile enim adfectus rheumatico-arthritici, catarrhales, anguſtiæ præcordiorum, palpitationes cordis, aſthmata, ſuffocationes, apoplexiæ ſuccedunt.

10. Ipſe *Hippocrates* paſſim adnotauit, quod in hoc *athletico* corporis habitu, tamquam ſummo ſanitatis gradu, diu ſubſiſte-

re non poſſimus, & eiusmodi ſubiecta repente communiter moriantur.

11. *Feminas* ordinarie facit *ſteriles*, & ſi omnino conceperint, abortum non raro experiuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Plethoram *ſimplicem* imminuunt duo remedia ſatis efficacia, nempe
   1) *cibus* parcior, &
   2) *motus corporis* ſufficiens, placidus & continuus.
2. Hæc duo autem remedia efficaciſſima, imo fere vnica, quia a multis plethoricis repudiantur, Medicus *duo alia*, ſed minus efficacia, ſubſtituere cogitur, nempe
   a) *laxationes* leniores, ſingulis fere menſibus, exceptis calidis & frigidis, repetendas. Noti ſunt hoc nomine *noduli laxantes* cum *elleboro nigro* combinati. Sed quam parum poſſint, experientia docet.
   b) *Venæ ſectiones* æquinoctiales, luna decreſcente, apud iuniores in brachio, prouectiore autem ætate in pede inſtituendas. De plethora prægnantium, venæ ſectione ſubleuanda, *videatur tabula de adfectibus grauidarum.*
3. Plethora *commota* expoſcit
   a) Orgaſmum ſanguinis temperantia, quo nomine egregie conducunt nitr. depurat. ocul. cancr. acido citri ſaturat. conch. præparat. &c.
   b) Hæmorrhagiarum naturalium ſuppreſſarum, præcipue autem menſium & hæmorrhoidum ratio habeatur. His enim reuocatis, artificiales ſæpiſſime poſſunt omitti.
4. Plethora cum *ſpiſſitudine* ſanguinis & *cacochymia* complicata, quomodo tractanda ſit, ſequentes duæ tabulæ docebunt.
5. De *obeſitate nimia* tractanda ſub *cautelis* pauca dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod plethora detur, atque corpori detrimento veniat, ipſe iam *Hippocrates* obſeruauit, dicens libr. de ſanitate tuenda: *ſanguis quum abundat, valetudinem vitiat.* Et ſane

ne

ne tam rationes ſolidæ a priori, quam experientia practica a poſteriori faciunt, vt flaccescant floſculi illi rhetorici, quos *Helmontius* & ipſius aſſeclæ de *theſauro & balſamo vitæ*, cuius non poſſit dari exceſſus, in medium proferunt.

2. *Venæ ſectiones & ſcarificationes*, quam ſalutariter plethoricis eueniunt, ſi legitimo tempore & iuſta ratione inſtituuntur, tam notabilia damna iisdem ſuccedunt, quando immature & peruerſe adminiſtrantur. Hinc cauendum

a) ab inſufficiente ſanguinis emiſſione, quia facile adfectus ſpaſtico-arthritici, eryſipelacei, febres acutæ & inflammatoriæ proueniunt.

b) ab immatura venæ ſectionis inſtitutione. Quando enim eo tempore ſuſcipitur, quo variæ ſanguinis commotiones a quibuscunque cauſſis inductæ ſunt, ſæpiſſime morbi, inprimis acuti, ſiue inducuntur, ſiue augentur. Præſtat igitur ebullitionem ſanguinis per nitr. & temperantia prius placare, vel decurſum præſentis morbi expectare. Sic etiam minus conducit venæ ſectio circa ſolſtitia.

3. *Venæ ſectio* omnibus in genere hominibus, vtrique ſexui, & cuiuis ætati conuenit, exceptis fere admodum iunioribus. *Plura videantur tabula chirurgica de Venæ ſectione.*

4. *Scarificatio* minoris eſt efficaciæ, & non niſi in ſubiectis ſpongioſis, in adfectibus intercutaneis, item per paroxyſmos repullulantibus laudatur, ſub hac autem cautela, vt frequentius, ad minimum ſingulis anni quadrantibus, repetatur. *Conferatur tabula chirurgica de ſcarificatione.*

5. Quando incommoda plethoræ, per euacuationes ſanguinis artificiales, ſublata ſunt, & patiens ad plenariam reſtitutionem peruenit, caueat ſibi, ne temere easdem prætermittat, quia certius inde damnum ſubſequitur.

6. Plethora *commota* quia grauia damna producere poteſt, vti ſub *prognoſi* indicauimus, quam maxime caueat ſibi patiens ab omnibus remediis calidis & orgasmum ſanguinis inducentibus; cuius cenſus ſunt alexipharmaca calida, cumprimis ſub regimine coacto propinata, olea deſtil-

lata, purgationes vehementes, emeſes, diæta ſpirituoſa & aromatica, balnea & pediluuia nimium feruida, & motus corporis repentinus ac violentus.

7. Plethoræ euacuatio per interna medicamenta directe & immediate fieri non poteſt, ſed vel agitando & mobilem reddendo ſanguinem, vel naturam ad excretionem ſtimulando, efficaciam ſuam edunt; vnde *Paracelſi* adſertum de *helleboro* & *chamaedri*, quod ſcilicet *tantum* ſanguinis e corpore expurgent, *quanto pondere* propinata fuerint, cum grano ſalis accipiendum eſt.

8. Non imminuta prius ſanguinis *quantitate*, nemo in animum inducat, *qualitatem* cacochymicam corrigere.

9. Incommoda plethoræ, quando infimas corporis partes infeſtant, venæ ſectio in brachio inſtituatur, ſi vero ſuperiores partes obſident, in pede adminiſtranda eſt. Non vrgentibus autem incommodis, ad ætatem reſpicitur. *Vid. tabul. chirurgica de venæ ſectione.*

10. *Nimia obeſitas* vti totam vitam ſatis moleſtam reddit, ita & in Medicis multas deliberationes excitauit, qua fieri poſſet ratione, vt eiusmodi ſubiecta ab hoc onere liberarentur.

11. Sed ſi dicendum quod res eſt & experientia docet, irrita & manca ſunt conſilia plurimorum. Secundum enim *veteres hepar calidum* temperare vel ſecundum *recentiores* illud *fermentum* aut *ſal* ſubigere & corrigere, quod lympham pinguem coagulat, id vanis ſpeculationibus ſuperſtructum eſt.

12. Immo, ne illa quidem methodus, quæ ſanis rationibus innititur, hic ſufficit. Licet enim blandæ laxationes & venæ ſectiones æquinoctiales inſtituantur, excretiones naturales promoueantur, & diæta tenuiſſima, imponatur, hæc tamen omnia obeſitati nihil detrahunt.

13. Multo minus operæ faciunt pretium illa remedia, quæ *ſpecifica* paſſim celebrantur, e. g. piper, ſal abſinthii, ſuccus citri, acetum ſquilliticum, decoctum ligni ſancti, maſticatio foliorum tabaci, & quæ alia auxilia vulgo laudantur.

14. Per *ſaliuationem*, fortiſſima *purgantia*, frequentes *ſudationes* &

& alia impetuoſa remedia corpulentiam nimiam remouere, temerarium & periculoſum eſt tentamen.

15. Exiguum etiam emolumentum adferunt *chirurgica præſidia*, videlicet veſicatoria, fonticuli, puncturæ cum acubus, vt pinguedo effluere debeat.

16. Moderatus vſus *thermarum* & *acidularum* ſalutaris quidem ſubinde obſeruatur, ita vt corpulentiæ quid detrahat & in ſpecie ſterilitatem in obeſis feminis auferat, breui tamen poſt priſtinum pondus reſarcitur.

17. Sic & *febres acutæ* atque *intermittentes* auferunt quidem ſæpius obeſitatem ad ſummam vsque corporis extenuationem, non raro autem id, quod conſumtum eſt, mox recuperatur.

18. Hinc niſi vita otioſa & ſedentaria in laborioſam eamque *ſufficientem* per prudentes ſucceſſus & gradus mutetur, reliqua omnia erunt manca & inepta. In laborioſis enim, quamquam habitus corporis pinguis nonnumquam reperiatur, ad exceſſiuam tamen corpulentiam non extenditur.

TABVLA III.

DE

SPISSITVDINE SANGVINIS.

I. DEFINITIO.

Spiſſitudo ſanguinis eſt *conſiſtentia* humorum iuſto craſſior, a plethora & motuum defectu originem ducens, variisque morbis occaſionem præbens.

II. *DIFFERENTIA*.

1. Spiſſeſcentia eſt

1) vel *ſimplex*, quæ a dyſcraſia humorum adhuc libera eſt.

2) vel *complicata*, quæ variis ſpecialibus inquinamentis & ſpiſſitudinibus humorum coniuncta, & quaſi qualificata eſt.

eſt. Eiusmodi ſpecificæ ſpiſſitudines occurrunt v. g. in ſcorbuto, lue venerea, item in febribus quibusdam malignis.

2. Hoc loco de *ſimplice* tantum ſpiſſeſcentia, aliis autem in locis de *complicata* dicemus.

3. Ceterum diſtinguunt etiam inter ſpiſſeſcentiam *generalem*, vniuerſam ſanguinis maſſam occupantem, & *ſpecialem*, in certa corporis regione, vel in certis viſceribus obſeruandam.

III. *SIGNA.*

1. Laſſitudo & grauitas totius corporis, præcipue autem artuum.
2. Animus torpidus & anxius. Schweres Blut, ſchwerer Muth.
3. Frequentes pulſus & motus tonici alterationes,
4. Vnde caloris & coloris viciſſitudines dependent, & habitus corporis modo ſtrictior, modo laxior adparet.
5. Reſpirationis difficultas cum anguſtia præcordiorum, & cordis palpitatione.
6. Excretionum naturalium omnium qualiscunque retardatio.
7. Somnus inquietus & anxius cum inſomniis terrificis.
8. Sanguis per venæ ſectionem, vel alio modo emiſſus, eſt nigricans, & nexu ſuo firmiter cohæret, ita vt ſeroſa portio cito & facile non ſecedat.

IV. *SVBIECTA.*

Spiſſitudini ſanguinis præcipue obnoxii ſunt

1. Melancholici, vel ſanguineo-melancholici.
2. Populi ſeptentrionales præ meridionalibus.
3. Seniores præ iunioribus.
4. Feminæ præ viris.
5. Præcipue ſedentarii, otioſi, litterati.

V. *CAVSSÆ.*

1. Origo ſpiſſitudinis humorum a *motus circulatorii ſegnitie* dependet: ſanguis enim floridus & optimus ſegni quiete ſpiſſeſcit, & longa mora concreſcit.
2. Motus autem circulatorii ſegnities quam maxime & primario dependet

1) a *plethora*, quæ mole ſua proportionem & vim motuum ſuperat, & vaſa nimium replet.

2) *a motus voluntarii neglectu*, præcipue quando natura ſimul per profundas meditationes & ſpeculationes ab actionibus vitalibus auocatur.

3. Hæ cauſſæ primariæ quando adſunt, reliquæ, quas iam indicabimus, iniuriam facile vlteriorem inferre poſſunt. Abſentibus autem illis, parum iuris habent

1) Refrigerationes immodeſtæ.

2) Diæta craſſa, acida, potus parcior.

3) Animi mœrores.

4. *Venena & philtra* repentino & violento quaſi modo ſanguinem inſpiſſant, eoque ipſo periculoſos imo lethales adfectus inducunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spiſſitudo ſanguinis non tantum ſonticos morbos producit, ſed & alios aliis ex cauſſis natos, pertinaciter ſuſtentat.

2. Ordinarie morbos chronicos parturit, rarius acutos, rariſſime repente funeſtos, niſi quidem ex veneno, philtris & aliis repentinis cauſſis inducta ſit.

3. *Venam portæ* ſpiſſitudo præ aliis adficit, & vniuerſum apparatum mali hypochondriaco-hyſterici cauſſatur. Quo maiora itaque incrementa ſumſit ſpiſſitudo, eo grauiora quoque per eamdem pathemata producuntur.

4. Et quoniam talis inueterata ſpiſſitudo tam internas, quam externas corporis regiones occupat, paucis diebus non poteſt auferri; id quod contra tumultuariam & impetuoſam methodum in adfectibus melancholicis & aliis probe obſeruandum eſt.

5. Spiſſitudo vti a motus ſegnitie primum dependet, ita liberum circulum reciproce magis magisque impedit. Vnde adfectus oppletorii, inflatorii, diſtenſorii, ſtagnatorii inducuntur, atque debitæ ſecretiones & excretiones turbantur, ita vt ſpiſſitudo *ſimplex* in *complicatam*, id eſt, *cacochymiam* tandem deuoluatur.

6. Et quem ad modum plethora rarius per ſe, ſed per ſpiſſitudinem demum in morbidum ſtatum transmigrat, ita econtra ſpiſſitudo in ſeroſos humores eminentius & quaſi ſeorſim

orſim ſe extendit, & ſine plethora peculiares morbos generat.

7. Et hæc ſunt communisſima pathemata, quæ a ſpiſſitudine tamquam cauſſa *materiali* producuntur. Præter autem ea eſt ſimul cauſſa *impulſiua propter quam* varii motus vitales *extraordinarii ſpaſtici* a natura ſuſcipiuntur, vt vlteriores noxæ, nempe actuales ſtaſes & corruptiones, præſcindantur.

8. Ab his ſpaſticis reſiſtentiis dependet, quod actuales *obſtructiones*, quæ ex cauſſis phyſicis in vaſis exiliſſimis frequentes eſſe deberent, multo rariores ſint, quam vulgo venditantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per moderatiſſima laxantia, diluentia, ſalina, aperiatur, & aperta ſeruetur.

2. *Plethora* per venæ ſectiones, vel etiam in ſucculentis per ſcarificationes imminuatur. Quantitatis enim remotione non præmiſſa, fruſtranea erunt omnia reſoluentia & attenuantia.

3. *Euacuationes ſanguinis* naturales ſuppreſſæ reuocentur, & in ſpecie hæmorrhoides in viris per iuſtam hirudinum appſicationem reſpiciantur.

4. Præmiſſis euacuantibus *corrigentia*, nempe diluentia & reſoluentia temperata ex radicibus & herbis in forma infuſi vel decocti ſubiungantur.

5. *Diæta* humectans, parum edendo & multum bibendo, coniungatur: calida aromata & ſpirituoſa excludantur, vinum, modice ſumtum, in vſum trahatur ab iis, quorum circumſtantiæ ſumtus tales tolerant.

6. Præcipue autem *motus corporis* placidus & ſufficiens eligatur. Hoc enim neglecto, reliqua omnia vel nihil vel parum efficient.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Eſt quidem *motus corporis* præſtantiſſimum & tantum non vnicum ſpiſſitudinis corrigendæ remedium, notandum autem quam maxime, quod ſubiecta, hoc adfectu laborantia, quia labori non adſueta ſunt, plus ſub initium incommodi, quam leua-

leuaminis de hoc remedio obſeruent, atque eam ob cauſſam illud mature omittant. Hinc quouis modo cauendum, ne motus corporis impetuoſe, fortiter & nimis diu primis temporibus ſuſcipiatur, & damna illa, quæ a plethora commota proueniunt, inducantur: Moderate potius & conſtanter omnia ſunt peragenda.

2. Sic & omnia remedia pharmaceutica, quæ *impetuoſe* agunt, plus damni, quam emolumenti adferunt, e. g. emetica, purgantia fortiora, diaphoretica calida cum regimine coacto, volatilia, ſpirituoſa, oleoſa & reliqua, quæ ſanguinem exagitant.

3. Euitetur error ille craſſiſſimus & vulgatiſſimus, qui ſpaſmos illos, quibus natura ſtaſes craſſiorum humorum impedire adlaborat, per *anodyna opiata* tractare ſolet.

4 Non minus euitentur *martialia*. Vis enim aperiens & reſoluens, quæ vulgo illis tribuitur, cum multa diſcretione accipienda eſt.

5. *Thermarum* & *acidularum* circumſpectus vſus hic non reiicitur, ſi modo reliqua paria ſint, & præcipue ſufficiens corporis motus coniungatur.

6. Minoris efficaciæ ſunt *balnea*, tepide adhibita, quibus humores copioſius ad peripheriam inuitantur, & fluiditatem quamcunque ibidem naneiſcuntur.

7. *Chirurgia infuſoria*, quæ vnquam ſanguini ſpiſſo cacochymico emittendo, & nobiliori infundendo deſtinabatur, hodie exoleuit. Neque etiam facile locum inuenit, quia talia ſubiecta communiter valde ſunt ſenſibilia, *Conf. Tabul. Chirurgica de transfuſione ſanguinis*.

TABVLA IV.
DE
CACOCHYMIA.

I. DEFINITIO.

Cacochymia eſt deprauatio *craſeos* in maſſa ſanguinea, varias humorum inquinationes inuoluens, atque a ſuppreſſione debitarum ſe- & excretionum communiſſimam originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & χυμὸς, ſuccus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Cacochymia, ſtrictiore quidem ſignificatione, *mixtionem humorum* inuoluit, videlicet quando impuritates ſalinæ, bilioſæ, acidæ, fæculentæ, mucoſæ maiore quantitate cum humoribus mixtæ ſunt.
2. Latiore autem ſenſu prauitatem etiam *conſiſtentiæ* comprehendit, quando ſcilicet humores vel nimis ſpiſſi, vti in ſcorbuto incipiente, vel nimis tenues, vel nimis oleagi-noſi exſiſtunt.
3. Et quoniam partes *ſolidæ* ſucceſſiue ſimul infeſtantur, adparet inde arctum vinculum, quod *cacochymiam* & *cachexiam* connectit.
4. Diſtinguunt ordinarie cacochymiam
   1) in *benignam*, quæ iterum diuiditur
      a) In *bilioſam*, quæ e. g. in ictero occurrit.
      b) *Salſam*, quam v. g. in ſcabie obſeruamus.
      c) *Mucoſam*, quæ in plurimis ſic dictis catarrhis apud phlegmaticos obſeruatur.
      d) *Aquoſam*, quam hydropici adfectus ſiſtunt.
   2) In *malignam*, quæ in lepra, lue venerea obſeruatur, & de qua ſuo loco dicemus.
5. Porro etiam diſtinguunt cacochymiam
   1) in *ſimplicem*, quæ nullo alio morbo iuncta eſt, raro autem occurrit.
   2) *Compoſitam*, quæ cum aliis morbis e. g. plethora, ſpa-ſmis,

mis, adfectibus hypochondriaco-hyſtericis complicata eſt.

6. Ceterum *impuritas* ſanguinis, quæ in cacochymicis præſto eſt, differt ab actuali illius *corruptione*, vti *cauſſa* ab *effectu*. Eiusmodi enim deprauatio humorum ſæpe excurrit in effectus vlceroſos; id quod in ſcorbuto, lue venerea &c. obſeruamus; quorum morborum effectus corruptiuus ipſum malum pertinaciter poſtea ſuſtentat.

III. *SIGNA*.

1. Quando *craſis* & *conſiſtentia* humorum deprauata eſt, *organa colatoria* ſenſim læduntur.
2. Hinc impuritates debite neque ſecernuntur, neque excernuntur.
3. In ſpecie excretiones *alui* & *ſudoris* langueſcunt.
4. *Appetitus* eſt deprauatus.
5. *Somnus* turbatus.
6. *Habitus corporis* communiter eſt pallidus & tumidus, ſubinde etiam flaueſcens aut liueſcens.
7. Quando *ſanguis* quocunque modo emittitur, vitioſa illius craſis ipſis adeo oculis exhibetur.
8. *Vrina* eſt pallida, & interdum turbida.
9. *Animus* etiam eſt torpidus, & commotionibus facile expoſitus.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hic eadem primum ſubiecta accuſanda ſunt, quæ *præcedente tabula* nominauimus.
2. Poſt hæc in ſpecie cacochymia corripiuntur, quæ cum ſcabioſis, leproſis, lue venerea correptis &c. intimius commercium habent.

V. *CAVSSAE*.

1. Cacochymiam deriuant vulgo ex intricata illa theoria de *generatione ſalium* in corpore noſtro, & quem ad modum multas ſalium ſpecies ſupponunt, ita etiam ex quauis ſpecie ſpeciales morbos fingunt.
2. Ne vero in diffuſum illud & confuſum chaos dilabamur, in quod vulgaris pathologia tantum non omnes morbos, tamquam in ſuam originem reſorbet, & *cacochymiam* ſuam *ſcorbuticam* vbique ebuccinat, bene hic repetenda & digne conſide-

ſideranda ſunt, quæ ſub *cauſſis præcedentis tabulæ* diximus.

3. Certiſſimum enim eſt, quod plurimi *qualitatum* morbi a *quantitate*, & hæc a *vita otioſa* dependeant. Atque hæc notanda ſunt præcipue contra *Helmontium*, qui, negans cacochymiam, dicit: *ſi datur cacochymia, exoptat purgationem, non venæ ſectionem.*

4. Confirmatur hæc res toto die. Notum enim eſt, quod laborioſi homines, licet diæta vtantur cruda, ſalina, fæculenta &c. meliorem tamen ſanguinem habeant iis, qui ſunt otioſi, licet cibos molles, euchylos optime nutrientes ſumant, & omnia in diæta & vſu medicamentorum impendant, vt ſanguinem purum accipiant.

5. Itaque dicimus, quod *læſa proportio motus ad humores, & humorum vice verſa ad motus* palmarium fundamentum ſit cacochymiæ. Sic enim impuritates ſufficienter non poſſunt ſequeſtrari & excerni. In ſpecie ſerum retentum inſpiſſat lympham, atque humores ſalinos & bilioſos in conſortium ſuum trahit, vnde reliquam ſanguinis maſſam, intrando hanc, conſpurcat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cacochymia tam frequenter quidem non occurrit, quam vulgo accuſatur, vbi autem re vera adeſt, malum ſatis ſonticum deprehenditur. Quem ad modum enim lentis ſucceſſibus introducitur, ita altas agit radices, humoribus laudabilibus intime inhæret, & ipſas partes organicas ſolidas ſucceſſiue lædit.

2. Subitanea hinc & tumultuaria cura plus nocet, quam prodeſt. Hac enim ratione heterogeneitates ſalino-mucido-bilioſæ ex vinculo maſſæ ſanguineæ non eliminantur, quia maſſæ laudabili, vti dictum, tenaciter adhærent.

3. *Complicata* deterioris eſt conditionis, & multo longiorem expoſcit curam.

4. Ceterum *Ettmullerus* dicit: *Cacochymiæ proles eſt cachexia.* Conſ. quæ num. I. de partibus ſolidis dicta ſunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Quid ars in abſtruſo hoc negotio valeat, ſequentia docent.

1. Impuritates ſunt *corrigendæ*, & quidem
   1) *Mucidæ* per diluentia, attenuantia, incidentia & reſoluentia, vt eo melius per loca excretoria euacuari poſſint. Faciunt hoc
      a) *Radices* temperatæ ſulphureo-reſinoſæ, e. g. ari, vincetox. pimpin. alb. zingib. drac. eſculent. ſquill.
      b) *Herbæ* eiusdem commatis.
      c) *Gummata* temperata: e. g. amm. galb. ſagapen.
      d) *Salia* media: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, arcan. duplicatum.
      e) *Tincturæ* alcalinæ: e. g. antimonii, ſalis tartari.
   2) *Salino acres* & *bilioſæ* per abſorbentia, cum nitro miſcenda, it. mucilaginoſa & gelatinoſa.
2. Facta correctione & præparatione *euacuatio* mox ſubiungenda: hac enim non ſubiuncta, correctio eſt fruſtranea. Nam *nullæ impuritates ita poſſunt corrigi, vt pro humoribus laudabilibus poſſint reputari.* Hinc
   1) Blandæ *laxationes* corrigentibus ſubinde interponantur, vel *laxationes per epicraſin*, quæ vtrique ſcopo ſatisfaciunt, inſtituantur.
   2) *Diaphoreſis* & *diureſis* promoueatur per ſuperius indicatas radices, herbas &c. Efficaciſſime autem per placidum & ſufficientem *corporis motum*.
   3) *Hæmorrhagiæ* naturales ſuppreſſæ reuocentur e. g. menſes, hæmorrhoides.
3. Denique *tonus roboretur*
   1) per neruina temperata e. g. per mixturam tonico-neruinam *Stahlii*.
   2) - Martialia e. g. tincturam martis *Ludouici*.
   3) - Diætam moderate aromaticam & vinoſam.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Communiſſimum & vulgatiſſimum deſiderium eſt ægrotorum, vt Medicus *ſanguinem purum* medicamentis ſuis reddere debeat. Sed hoc opus, hic labor, quoniam cauſſa

principalis, nempe vita otioſa, in quam plurimis patientibus non poteſt remoueri. *Conf. num.* 5. *&* 6.

2. *Veteres* per cacochymiam ſubaudiebant *genericam ſanguinis deprauationem*, in varias ſpeciales inquinationes propendentem, atque hæc cacochymia tolerabili effectuum numero ab illis circumſcribebatur; *recentiores* autem *cacochymiam* ſuam *ſcorbuticam* in *figuras* ac *potentias innumeras* extendunt, & *modos materiæ* ita multiplicant, vt in qualibet ſpeciali parte certam materialem figuram quærant, cuius acumina obtundi debeant.

3. Conceptus *Hippocratis* de *mille ſaporibus* huic conceptui anſam dediſſe dicitur, ſed *ſenex* ille magis, quam rimatores illius excuſandi ſunt: Monet enim prudentiſſime, nihil omnium horum ſaporum alterare corpus, niſi in ſuo genere plane *excellat* & energia ſua *excedat*.

4. Ceterum negari non poteſt, quod natura ſatis compos ſit, innumeras nouas mixtiones, quas nos ne mente quidem adſequi valemus, formare.

5. Quoniam optimus & floridus ſanguis ſub motu ſuo circulatorio in dies & horas ita reſoluitur, vt bonus eſſe deſinat, corpori noxius euadat, & hinc impuritatem humorum augeat, neceſſe quoque eſt, vt ſingulis diebus & horis tale remedium ad manus ſit, cuius ope hæ inquinationes remoueantur.

6. Quis non videt, decantatas ſanguinis mundificationes, quas vulgo circa æquinoctia præſcribimus, hic non ſufficere. Sic etiam transfuſio boni ſanguinis, quam olim in hunc finem laudabant, & ex vno corpore in aliud deriuabant, huic rei non ſatisfacit. Si enim omnino per ſubiectorum quorundam minorem ſenſibilitatem fieri poſſet operatio, ſæpiſſime tamen repetenda eſſet, ob dictam inquinationem, in maſſa ſanguinea quotidie exorientem.

7. *Euacuatio* impuritatum plus valet, quam *correctio*, cuicunque etiam ſpeculationi ſuperſtructa. Hæc enim, niſi euacuationem habeat ſubiunctam, magis auget, quam tollit cacochymiam, quia per remedia talia, quæ corrigentia

audi-

audiunt, multæ terreſtres, ſalinæ, & ſulphureæ partes in corpus ingeruntur.

8. *Thermarum* & *acidularum* vſus, qua circumſpectione indigeat, *præcedente tabula* iam indicauimus.

9. Ceterum valent hic eædem cautelæ, quæ *præcedente tabula* indicatæ ſunt.

TABULA V.
DE
HAEMORRHAGIIS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Hæmorrhagia naturalis eſt vitale negotium naturæ, ſeu principii agentis in corpore humano, mediante quo ſincerus ſanguis, quantitate vtplurimum excedens, euacuatur, ad motum ſanguinis progreſſiuum facilitandum, & incommoda grauia, quæ plethora inducere valet, præcauenda. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmorrhagiæ ſunt vel

1. *Naturales*, quæ ab interna cauſſa, directione, & tacita quaſi commotione, nempe ab ipſa natura, mediante congeſtione per motum tonicum excitantur. Hic excluduntur quidem cauſſæ violentæ, non autem aliæ occaſionales externæ. Species ſunt

1) Hæmorrhagia narium.
2) Hæmoptyſis.
3) Hæmorrhoides.
4) Fluxus menſium.
5) Fluxus lochiorum.
6) Vomitus cruentus.
7) Mictus cruentus.

2. Præ-

2. *Præternaturales*, quæ a cauſſis externis & violentis originem ſumunt, e. g. a lapſu, adliſione, vulneratione, corroſiuis. Huc etiam pertinent hæmorrhagiæ artificiales, per venæ ſectionem, ſcarificationem, &c. inductæ.

3. Hæmorrhagiæ naturales poſſunt etiam dici *actiuæ*, & præternaturales *paſſiuæ*.

4. Naturales dicuntur, non, quod de natura & eſſentia hominis ſint, nam multi ſexus maſculini per totam vitam ab hæmorrhagiis immunes viuunt, ſed quod *natura* hoc remedio vtatur, quando per corruptos hominum mores plethora inducta eſt.

5. Sunt adhuc aliæ ſanguineæ excretiones, quæ extraordinariam & pertinacem agentis intentionem indicant, nempe

1) Quando e. g. in *brachio* vel *pede* ſanguis ſponte erumpit, de qua re notabile exemplum reperitur in *diſſert. Stablii de motu tonico vitali*.

2) Et notæ ſunt abunde *varicum* in cruribus fluxiones.

3) De mirabili quadam hæmorrhagia per *vmbilicum* legi meretur *Hildanus cent. 3. obſeruat. 37.*

4) De *ſudore ſanguineo*, modo vniuerſali, modo particuli, multa exempla paſſim leguntur, quæ ſingulæ ad *naturales* fluxus omni iure referendæ ſunt.

6. Hæmorrhagiæ differunt ratione *ætatis* e. g.

a) Hæmorrhagia narium familiariter iunioribus euenit,

b) Hæmoptyſis mediæ ætati,

c) Hæmorrhoides & mictus cruentus ætati prouectiori.

Ab his per ætatem differentibus hæmorrhagiis dependent *morbi ætatum*. Vid. *Stablii diſſ. de morbis ætatum*.

7. Differunt etiam ratione *indolis*, aliæ enim ſunt *modicæ*, aliæ *nimiæ*, aliæ *boni*, aliæ *mali* moris.

8. Differunt denique ratione *temporis*.

a) Aliæ enim certa tempora obſeruant, & hinc *periodicæ* dicuntur, ad quas etiam referri poteſt hæmorrhagia *critica*, in febribus continentibus contingens.

b) Aliæ ſtatas periodos non obſeruant, & hinc *vagæ* dicuntur.

III. Si-

III. *SIGNA*.

1. Hæmorrhagiæ *ſimplices*, a cauſſis *mere internis* prouenientes, *tacite* quaſi, & ſine vllo notabili ſenſu, impetu & incommodo ordinarie oriuntur.
2. Quando autem omnino ſenſus aliquis præcedit aut concurrit; eſt ille plerumque tantum tenſiuus, grauatiuus & preſſorius.
3. Quo *inſignior* autem plethora adeſt, eo difficilius cedit negotium, & eo facilius dolores pungentes & lancinantes circa illam regionem ſeſe exſerunt, in qua excretio ſanguinis intenditur.
4. Ceſſant autem hi dolores & reliqua incommoda, quam primum hæmorrhagiæ legitime ſuccedunt.
5. Ceterum *moderatæ* hæmorrhagiæ ſponte ſua poſt ſufficientem euacuationem ſubſiſtunt; quæ vero *turbantur*, multas anomalias & eruptione & progreſſione & ceſſatione inuoluunt.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmorrhagiæ omnibus fere ætatibus ſolemnes ſunt, cuiuis tamen ætati per peculiaria loca, vti ſub *differentia* indicatum eſt. *Conf. Hippocrates III. Sect.* 27. *&* 29. *aphor.*
2. Inprimis tamen hæmorrhagiis obnoxii ſunt illi iuniores, qui ſanam & floridam habent conſtitutionem.
3. Plethorici, indolis *agilis* & *ſenſibilis*, id eſt, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, vel cholerico-ſanguinei & melancholico-ſanguinei.
4. Magis illi, qui ſanguinem fluxilem, ſanum & floridum habent, quam alii, qui eiusdem dyſcraſia laborant.
5. Qui de aromatica & vinoſa diæta gaudent.
6. Maxime omnium, qui vehementibus animi commotionibus, præcipue autem iracundiæ expoſiti ſunt. Hinc
7. In brutis hæmorrhagiæ ſatis raro obſeruantur.

V. *CAVSSAE*.

1. Hæmorrhagiarum cauſſa *materialis* eſt plethora, conſentientibus pleriſque antiquis.
2. *Simplex* autem plethora non exhaurit vniuerſum negotium,

nam multi plethorici ab hæmorrhagiis & aliis *ſymbolicis* adfectibus prorſus immunes viuunt.

3. Sed *commotio* plethoræ plurimum valet ad hæmorrhagias concitandas.

4. Commouent autem plethoram, & ſic ad hæmorrhagias ſuſcipiendas naturam excitant

a) Calida, aromatica, ſpirituoſa, fermentatiua, ſanguinem rarefacientia.

b) Exagitatio *corporis* vehemens, & conniſus fortior ad pondera tollenda.

c) Conſtitutio aëris calida.

d) Repentina refrigeratio, corpore calente.

e) Commotiones *animi* inſignes.

5. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* omnium hæmorrhagiarum naturalium eſt *principium agens*, quod per tales excretiones plethoram imminuere, & ſic multa incommoda auertere intendit. Adſueſcit etiam facile hisce excretionibus, & easdem, licet plethora abſit, continuat. Huc pertinent hæmorrhagiæ ex vitio *hæreditario* pullulantes.

6. Exulent itaque cauſſæ ſtaſium paſſiuarum, fermentationum, acrimoniæ, vaſa arrodentis, item etiam ſpiſſitudinis, a cuius intercepto tranſitu venæ obſtruantur & diſtendantur, vt dehiſcere neceſſe habeant; quæ omnia ſimplicibus hæmorrhagiarum phænomenis & circumſtantiis repugnant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhagiæ naturales ſecundum *intentionem agentis* conſideratæ, omnes quidem ſalutarem finem reſpiciunt, ob varias autem circumſtantias, præcipue ob loca periculoſa, per quæ ſanguis excernitur, optatum effectum non ſemper attingunt.

2. Hinc hæmoptyſis, vomitus & mictus cruentus periculoſe ſæpius exeunt. Interea tamen non conſiderandæ ſunt hæmorrhagiæ vt accidens præternaturale, quod theſaurum vitæ perdat. Licet enim non nullæ hæmorrhagiæ excedant, ob hos tamen errores vniuerſum negotium non poſſumus damnare.

3. Re-

3. Reliquæ autem hæmorrhagiæ, legitime & moderate ſuccedentes, eximiam adferunt vtilitatem.

1) Multos morbos, qui plethoram ſequuntur, præcauent.

2) Soluunt illos, qui ex eodem fonte originem ſumſerunt.

3) Inprimis multa mala chronica, eaque pertinacia, auferunt, e. g. hæmorrhoides tollunt pathemata hypochondriaca, & plures alios abdominis adfectus.

4) Non ſolum non debilitant, ſed trahunt etiam poſt ſeſe ſenſibilem corporis alacritatem.

4. Immo, licet hæmorrhagiæ copioſe & impetuoſe ſuccedant, non facile tamen inſignis debilitatio ſentitur, multo minus tam frequenter phthyſici vel hydropici effectus ſequuntur, vti communiter traditur.

5. Quando autem hæmorrhagiæ, vt vulgo moris eſt, per varia incongrua artificia, præcipue adſtringentia, cohibentur, ſuccedunt ſtagnationes, ſtaſes, inflammationes, febres peſſimi moris, & alia ſontica mala.

6. Hæmorrhagiæ, quo magis ſtatas periodos formant, eo certius etiam moderate ſeſe gerunt.

7. Omnes hæmorrhagiæ, quæ laborioſo *naturæ* conamine & inſigni *niſu* exprimuntur, illæ communiter ad *exceſſum* inclinant, principium enim vitale non facile a tali excretione deſiſtit, quæ multo labore fuit obtinenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Hæmorrhagiæ moderate, legitime & per loca conuenientia fluentes, nulla indigent medicatione.

2. Quando autem contrario modo ſe habent, prudenti ratione illis occurrendum eſt.

3. Ante omnia intentioni naturæ, quæ plethoram imminuere intendit, ſatis fiat

a) Per *venæ ſectiones extra paroxyſmum*, circa æquinoctia, conueniente loco inſtituendas.

b) Per *ſcarificationes* vel *hirudines*, pro diuerſa circumſtantiarum ratione adminiſtrandas.

c) Per *motum corporis* laborioſum, modeſtum, perennantem.

4. *Quantitate* ſanguinis imminuta, eiusdem *qualitas corrigatur*, & quidem iterum extra paroxyſmum.

a) Ad craſin ſanguinis *ſulphureo-acrem* corrigendam adhibeantur *nitroſa* & *abſorbentia*; item etiam *emulſiua* & lenia *acida* e. g. nitr. depurat. lap. prunellæ, ocul. cancri. conchæ præparat. mater perlar. ſuccus citri, berberum, ribium.

b) Ad craſin ſanguinis *ſpiſſam* attenuandam conducunt: *reſoluentia*, *incidentia*, *attenuantia*, e. g. ſalia media digeſtiua, antiſcorbutica temperata, & radices alexipharmaco-diureticæ. Ex his & lenioribus laxantibus vinum medicatum parari, & per octo circiter dies vſurpari poteſt.

c) Commendetur ſufficiens, dilutus potus & parcior victus.

d) Iniungantur ſimul cautelæ de cauſſis occaſionalibus & procatarcticis euitandis, præcipue animi commotionibus.

5. *In paroxyſmo* exhibeantur

a) Pulueres *orgasmum* ſanguinis contemperantes e nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis parati v. g.

Recip. Nitr. depurat.
Ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. ij.
Cinnabar. opt. præparat. gran. XXX.
M. ſingulis vel binis horis exhibeatur ſcrupul. I.

b) His pulueribus interponatur ſubinde mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ ſimul effectum habet diuretico-diſcutientem.

Recip. Spirit. C. C.
Tinct. antimon. tartariſ. ana vnc. ſemis.
M. doſ. gtt. XXX.

c) Si his non cedit hæmorrhagia, tum vel cortex caſcarillæ, vel cinnabaris larga doſi cum pulueribus temperantibus propinetur, vel *moderate ſiſtentia*, & *ſedatiuo-anodyna* in vſum trahantur, dictisque pulueribus immiſceantur e. g.

Recip.

Recip. Pulueris iam deſcripti drachm. I.
Specier. de hyacinth. gr. XVI.
MP. de Cynogloſſ. gr. IV.
M. D. in 4. partes, & verſus noctem vna vel altera propinetur, non neglectis per diem pulueribus *ſimpliciter* temperantibus.

d) *Adſtringentia* autem *fortiora* non exhibeantur, niſi ſumma vrgente neceſſitate, de quibus ſub *ſpeciebus* hæmorrhagiarum plura dicentur.

e) Poſt paroxyſmum, ſi ingens ſanguinis quantitas euacuata eſt, analepticis, emulſiuis & gelatinoſis, non autem ſpirituoſis, patiens reficiatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Facilius eſt *hecticam* per *adſtringentia* prouocare, quam hæmorrhagias per eadem ſiſtere: nam in *parua* doſi exhibita, fluxum non ſiſtunt, ſed potius augent, quando autem *copioſe* ingeruntur, ſuccedunt obſtructiones viſcerum & his conſectaria, nempe ſtaſes, ſuppurationes &c.

2. Vt itaque error, ſatis communis, euitetur, ſequentes regulæ, quæ errare non permittunt, de vſu adſtringentium obſeruentur.

a) Non exhibeantur, niſi omnia prius adplicata ſint, quæ ſuperius commendauimus.

b) Quando autem caſus neceſſitatis eorum vſum efflagitare videtur, tum potiſſimum *externe*, raro autem, nec affatim *interne* adhibeantur.

3. Nam abſurdum & rationi contrarium eſt per talia remedia hæmorrhagiis occurrere velle, quæ ſanguini, vaſa & vias prementi, *exitum* ſaltem, ſed non *aditum prohibent*.

4. Adſtringentia, vtpote paucis ſæpius granis exhibita, non perueniunt ad locum *diſſitum* e. g. pulmones, vterum; ſed ipſi naturæ, ſenſu tali adſtrictorio in ventriculo inducto, motum ſimilem imprimunt, quæ deinde eumdem non ſolum in locis periclitantibus, ſed facile etiam in aliis viſceribus adminiſtrat.

5. Ex *amuleticis puluis ſympatheticus Dygbæi* ſatis probatus eſt, & in *extremis* ſacra ancora: Scrupuloſa autem vitrioli ad

eumdem parandum electio, nullum habet vſum: ſufficit vitriolum bonum, leuiter contritum, diebus *canicularibus* ſub ſolis radiis ad albedinem calcinare. Soluitur huius pulueris drachm. I. vel II. paucioribus aquæ cochlearibus, cui ſolutioni ſanguis deinde inſtillatur, ſeu inſpuitur, & ſub exiguo calore, mediante ſpatula lignea, agitatur.

6. Radix *pſeudo-acori*, ſeu *irid. vulgaris, paluſtr.* in taleolos conſciſſa, & fruſtulum ſub lingua detentum, admodum ſenſibilem adſtrictionem offert, & experientia ſatis probata eſt. Modo obſeruetur, quod amuletica non *ſub impetu* fluxus, ſed ſtatim ſub *initium*, vel in *declinatione* adhibenda ſint.

7. Radix autem *nigellæ*, quam *Simon Pauli* admodum deprædicat, manu vel ore detinendam, eſt quidem *ſubadſtringens*, ſed ſine ſucceſſu ab aliis exhibita.

8. *Bufonis exſiccati* adplicatio, quæ *Helmontii* temporibus admodum inclaruit, bene ſe commendat, inprimis in hæmorrhagia *vteri*, quadantenus *narium*, non æque adeo in *hæmoptyſi*. Inuoluitur linteo, &, ne aperiatur, ſigillo munitur, atque ſub axillis geſtatur. Iuuit aliquando, vbi adſtringentia ſine effectu adhibita fuerunt.

9. *Borellus* quam maxime commendat vſum *iaſpidis rubræ* amuleticum, ſub axillis detinendo, de collo ſuſpendendo, ſeu fronti adplicando.

10. Vulgus in locum *iaſpidis* laudat concretum illud minerale, *hæmatitem*, nec irritum ſemper.

11. *Sanguis* patientis *toſtus*, contritus, & inſtar pulueris ſternutatorii adplicatus, bonum etiam effectum edere dicitur.

12. Hæmorrhagia, quæ per adſtringentia, ſpecifica, amuletica, ſympathethica ſuppreſſa eſt, mox expoſcit vſum *diluentium & temperantium*, ne ſtricturæ contumaciter continuent, atque alia damna inducant.

13. Circa *ligaturas* partium ſequentia ſunt obſeruanda

a) Fieri illæ debent in partibus *extremis* pedum & manuum.

b) Pars ligata non penitus opprimatur, ſed maneat aliqualis ſanguinis concurſus.

c) Neque nimis *cito* ligatura eſt ſoluenda, neque etiam nimis *diu* in illo gradu detinenda eſt, ne ſphacelus inducatur.

14. Ex *euporiſtis topicis*, ſed ingratis, *ſtercus ſuillum* ſeu *equinum* commendatur.

15. Mixturam tonico-neruinam, de ſale volatili participantem, in hæmorrhagiis commendare, in quibus ſanguis iam notabiliter fluxilis & exagitatus eſt, videtur rationi planiſſimæ repugnare; ſed volatilia *ſola* non commendantur, verum cum *alcalicis fixis* combinata, vtpote optimo effectu ſæpiſſime confirmata.

16. *Salia* autem *volatilia*, quando *ſola* & inſuper largis doſibus adhibentur, in hæmorrhagiis æque ac in febribus tumores œdematoſos facile relinquunt.

17. Multo ſegnior eſt efficacia remediorum in *paroxyſmo*, ſi *extra eumdem* venæ ſectio non fuit adminiſtrata, & tamen ſenſibilis plethora concurrit.

18. Hæmorrhagiis nimiis quando vires exhauſtæ ſunt, caueat ſibi patiens a multis *lectionibus*, quia oculi quam maxime per eamdem tum debilitantur.

19. Contingit, rarius tamen, vt hæmorrhagia ex *arteriolæ* cuiusdam extremitate proueniat, ac tum quidem ad exceſſum facilius inclinet. Et quem ad modum talis fluxus ordinarie a cauſſis paululum vehementibus excitatur, ita & celeriorem quodam modo curam expoſcit.

20 *Hæmorrhagiæ hæreditariæ* eadem quidem methodo tractantur, maiorem autem expoſcunt patientiam, & regimen animi temperatiſſimum. Præterea recurſus paroxyſmi per temperantia & ſedatiua mox præſcindendus eſt, vt natura hunc euacuationis actum tandem obliuioni tradat.

21. Falſus eſt conceptus vulgaris, quod ſanguis vel optimus vel peſſimus per hæmorrhagias excernatur. Licet enim conſiſtentia ſpiſſa & color nigricans interdum obſeruetur, hæc tamen a diuturna illius mora in locis excretoriis dependent.

22. Hæmorrhagiæ *paſſiuæ* quo modo tractandæ ſint, *tabula chirurgica* LIX. docet.

TAB.

TABVLA VI.
DE
HÆMORRHAGIA NARIVM.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhagia narium eſt euacuatio ſanguinis ſinceri, modo per hoc, modo per alterum narium foramen, a natura ipſa, mediante motu tonico ſpeciali, & eum quidem in finem ſuſcitata, vt per illam plethora imminuatur & motus ſanguinis progreſſiuus facilitetur. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. DIFFERENTIA.

1. Differt hæmorrhagia narium ratione *indolis*,
   a) Eſt enim vel *boni moris*, quæ *placide*, & proportionate adcedit, ſuccedit, & ſponte ſua ſalutariter iterum ceſſat.
   b) Vel eſt *mali moris*, quæ laborioſo molimine, & impetu effero erumpit, quantitatem ſanguinis vere nimiam emittit, & varia incommoda inducit.
2. Hæmorrhagia narium, quando in morbis *acutis* contingit,
   1) vel eſt *critica*, quæ poſt commotiones ſanguinis inſignes in febribus *continentibus* exquiſito temporis ambitu circa dies criticos, immo ſtatas horas erumpit, & hoc quaſi proprium habet, vt *copioſe* profluat, vnde antiquum Medicorum dicterium enatum: *nullum criticum eſt paucum.*
   2) vel eſt *ſymptomatica*, quæ extra dies criticos morbis adcedit, ſed euentu non æque ſalutari e. g. febribus petechizantibus, variolis &c.
3. Quando autem hæmorrhagia hominibus *extra morbos* conſtitutis euenit, dicitur illa *chronica*, quæ vel ſtatas periodos ſeruat, vel incerto tempore erumpit.
4. *Phlegmatoragia* narium, a *Salmutho* commemorata, ipſo quidem nomine ſub primo auditu ſe diſtinguit ab *hæmorrhagia*

gia narium, quoad cauſſas tamen, nulla inſignis intercedit *differentia*; ſicut etiam ipſa *coryza*, quoad modum *fiendi* & *ſubcedendi* iisdem cum hæmorrhagia narium rationibus innititur, *Conf. tabula de coryza*.

III. *SIGNA*.

1. *Mitior* hæmorrhagia narium *ſponte* & quaſi *tacite* plerumque erumpit, & ſine vllo incommodo ſubcedit; idque frequentius æſtiuo quam hyemali tempore.

2. *Minus* autem *talis* laborioſis vtplurimum moliminibus ante eruptionem conſpicua eſt, nempe
   1) adcedunt *congeſtiones* ſanguinis modo verſus vnum, modo alterum, modo vtrumque capitis latus, admodum *moleſtæ*.
   2) *rubor* genarum.
   3) faciei *inflatio*.
   4) *turgeſcentia* vaſorum in collo & temporibus.
   5) *tinnitus* & ſonitus aurium.
   6) *Oculorum dolor* grauatiuus, cum prominentia quaſi, ſiccitate & ſcintillulis.
   7) *Capitis* vertiginoſa adflictio, cum pruritu narium & ſenſu grauatiuo, præcipue circa naſi radicem.
   8) *Inſomnia* de ſanguine, incendiis &c. in nonnullis præcedunt.

   In partibus autem *oppoſitis* & *remotis*, a motu tonico nimis aucto, proueniunt
   1) adſtrictio *alui*.
   2) *vrinæ* non tantum imminutio, ſed etiam tenuitas.
   3) *tenſiones* in hypochondrio, præcipue dextro.
   4) *ſudoris* ſuppreſſio.
   5) *frigus* partium inferiorum.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmorrhagia narium competit regulariter *iunioribus*, intra ſecundum & tertium ſeptinarium adhuc conſtitutis.
2. Sexui magis *virili*, quam feminino.
3. Ordinarie non niſi manifeſtis *plethoricis*.
4. Vbi autem *hæreditaria* diſpoſitio adeſt, vel *adſuetudo*, aut externæ inſolentes *commotiones*, ibi etiam extra plethoræ

inſignem præſentiam euenire ſolet.

5. Quibus autem *poſt annum XXX.* & quidem ſæpius contingit, illi etiam ſimul ſolent vexari *rheumaticis*, *arthriticis* aut *ſpaſticis* aliis congeſtionibus.

6. Nonnumquam per *palindromen*, ætate iam adultiori adcidit illis ſubiectis, quæ iuniore ætate eidem hæmorrhagiæ obnoxia fuerunt, deinde alias vicarias euacuationes experta, ab his autem iam libera ſunt.

7. Subiecta hæmorrhagiæ narium *criticæ* per ſe nota ſunt.

8. Quod *ſcorbutici* hæmorrhagia narium ſubinde corripiantur, non eſt mirum, nam ſcorbutus natales ſuos plurimum debet plethoræ.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt *ætas puerilis*, huic ſanguinis eruptioni præ aliis fauens.

2. Cauſſa *proxima* eſt plethora & quidem commota.

3. Cauſſæ *occaſionales* ſunt

1) *corporis* & *animi* commotiones vehementes, præſertim exercitium memoriæ in pueris, it. eiulatus, lacrymæ, & ſub hoc plorandi actu copioſa in nares deriuata humiditas, vnde, ſtricto collo & pectore facies rubore perfunditur & venæ capitis inflantur.

2) *adſuetudo.*

3) *hæreditaria* diſpoſitio.

4) *violentæ* adliſiones, contuſiones, ictus narium & corroſiua.

5) *abuſus vini* & aliorum ſpirituoſorum ad inebrationem vsque, vel aromaticorum.

6) ingens *feruor ſolis*, aut conclauium calefactorum.

7) immo ſubinde leuiſſimæ cauſſæ hic ſufficiunt e. g. ſternutatio, refrigeratio, capitis ad terram inclinatio, agitatio narium inter lauandum earumque leuis pruritus, ſcalptio & fortior emunctio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus notum eſt, quod hæmorrhagia narium moderate & proportionate ſuccedens, ſenſibilem alacritatem adferat, & ab artuum grauitate, ante eruptionem in plethoricis communiter præſente, liberet.

2. Quan-

2. Quando autem hæmorrhagia narium *adſuefacta*, ſub conſtitutione plethorica iterum ceſſat, vel adſtringentibus peruerſe tractatur, ſubcedunt grauitas corporis, congeſtiones circa caput, inflationes vaſorum, oculorum rubores & dolores, ophthalmiæ, capitis tenſorii, pulſorii, æſtuoſi dolores, ſenſibilitas lucis liberioris impatiens. *conf. tabul. de hæmorrhagia narium ſuppreſſa.*

3. Metus ille vulgaris ſubſecuturæ phthiſeos poſt largiorem in puerili ætate hæmorrhagiam narium, ſæpius quidem fruſtraneus, interdum tamen non plane de nihilo cenſendus eſt. Si enim adcedente ætate motus hi congeſtorii a capite in pectus deſultant, nec tempeſtiuis ſanguinis euacuationibus natura ab hoc loco auocatur, molimina hæmoptyica & tandem phthiſis ſuccedere poſſunt.

4. Hæmorrhagia narium *critica*, largiter profluens, febrem ſalutariter ſoluit cum vniuerſali euphoria; *minore* autem quantitate ſuccedens, criſeos nomen non promeretur, & peius cedit totum negotium. Quando autem per adſtringentia ſupprimitur, phrenitidem & vitæ periculum cauſſatur. *conf. tabul. de febre ſynocha.*

5. Hæmorrhagia narium *ſymptomatica*, in febribus petechizantibus, variolis & aliis malignis, optimæ non eſt prognoſeos; in variolis tamen & morbillis præcipue ſub initium non æque ac in reliquis periculoſa.

6. Ita adſueſcunt facile hæmorrhagiæ, vt non ſolum a naribus per ætatum gradus ad quælibet alia ſanguinis emunctoria tendant, ſed etiam tanto promtius iterum ad nares recurrant, quando ſucceſſus illarum in aliis viis impeditur.

7. *Habitualis* autem illa narium hæmorrhagia, quæ ætate minus congrua contingit, labem cuiusdam viſceris abdominalis ſæpe coniunctam habet.

8. Hypochondriacis tandem, cachecticis & hydropicis hæmorrhagia narium nihil boni præſagit, inprimis ſi e latere oppoſito ſtillat ſanguis.

9. In *ſenibus* narium hæmorrhagiæ altioris ſunt conſiderationis, quam quidem in iunioribus, præcipue quando hæmorrho-

morrhoides ſuppreſſas excipiunt. Dum enim congeſtiones ad caput contingunt, fluxus autem ſecundum morem illius ætatis non legitime ſubcedit, vertigini & apoplexiæ porta aperitur.

10. *Nimiæ* hæmorrhagiæ narium vires admodum proſternunt, & cachexiam, hydropem, tabem, rarius autem mortem præſentaneam inferunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam ſpontanea hæc ſanguinis eruptio ſponte plerumque iterum ceſſare ſolet, abſit in paroxyſmo omnis medicatio, ſi fluxus legitime ſuccedit, nempe
   a) Quando *moderate* fluit.
   b) ſanguinem *floridum* ſub ſatis conſpicua plethora exhibet.
   c) ætati *congruæ* reſpondet.
   d) præcipue ſi iam in conſuetudinem abiit, & alacritatem potius, quam virium iacturam inferre ſolet.
2. In *effera* autem narium hæmorrhagia, quæ nimis *copioſe* profluit, ob leuiſſimas, non euitandas occaſionales cauſſas, *ſæpius recurrit*, *ætatem* minus congruam occupat, & *vires* proſternit, ſequente methodo incedendum eſt.

A. *in paroxyſmo.*

1. Ad orgasmum ſanguinis ſulphureo agilioris contemperandum, exhibeantur
   1) Pulueres nitroſo abſorbentes cinnaberati e. g. nitrum depurat. lap. prunell. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat.
   2) Item acidula, emulſiua & gelatinoſa v. g. tinct. flor. bellid. mixtura ſimplex, tinct. papau. erratic. decoct. C. C. decoct. raſur. ebur. ſerum lact.
2. Quod ſi vero in caſu quodam *rebelli* temperantia non ſufficerent, lenia anodyna iisdem immiſceantur: vbi M. P. de cynogloſſ. ad gr. j. ij. pro doſi reliquis præfertur, & verſus ſomnum cum puluere temperante propinatur.
3. Aequalis *motus tonici* diſpartitio promoueatur, inprimis ſub declinatione paroxyſmi.
   1) *interne* conducunt: mixtur. tonico-neruina *Stahlii* e ſale volatili & alcali fixo parata. It. infuſa ex herbis millefol.

leſol. ſanicul. plantag. pyrol. virg. aur. anguſt. fol. it. lenia laxantia.

2) *externe:* frictiones, ſignaturæ veterum, ſinapiſmi, ligaturæ extremorum, adplicatio ſpirit. vini camphorati, pediluuia tepida, quæ reuellendi ſcopo bene ſe commendant.

4. *Diæta* conueniens iniungatur, nempe

1) abſtinentia a cibis aromaticis & potu ſpirituoſo.

2) euitatio æſtus nimii ſolaris & hypocauſtorum.

3) moderamen animi pathematum.

5. De *ſpecificis* & *adſtringentibus* in deſperatis caſibus, externe adhibendis, *vid. cautel. ſub hæmorrhag. in genere.* Præ aliis autem in hac fluxus ſpecie laudantur: iaſpis rubra, buſo exſiccatus, puluis ſympathet. dens hyppopot. rad. irid. vulgar. paluſtr. *vid. etiam ſubſequentes obſeruat. practicæ.*

B. *Extra paroxyſmum.*

Intentioni naturæ ſatisfaciendum

1. in *adultioribus*, per vicarias *venæ ſectiones* in pede, verno & autumnali tempore inſtituendas, vel pro re nata, per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicandas.

2. in *iunioribus* vero loco venæ ſectionis, ad ſanguinem a capite deriuandum, ſingulis menſibus exhibeantur *laxantia* blandiora ex rhabarb. ſenna, manna, tamarind. parata; circa æquinoctia vero poteſt etiam infuſum laxans per aliquot dies præſcribi, vbi antiſcorbutica temperatiora præcipue addenda ſunt, quia plerumque dyscraſia ſanguinis concurrit.

3. Conducunt etiam *pediluuia* alternis ſeptimanis adhibenda.

4. Ad *æqualem diſtributionem* ſanguinis conſeruandam, mixtura tonica & eſſent. alexipharmaca *Stahlii* ſubinde in vſum trahantur, & motus corporis placidus, ceu *optimum tonicum*, non negligatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ ſub cautelis hæmorrhagiarum *in genere*, ratione adſtringentium, ſpecificorum, amuletorum, ligaturæ partium,

tium, monuimus, illa quam maxime hic in animum reuocanda & adplicanda ſunt. Hinc

2. *Adſtringentium internus vſus*, tanto magis abſit, quia in nulla hæmorrhagiarum ſpecie minoris, quam in hac, eſt efficaciæ.

3. *Externus* etiam vſus prius locum non habeat, quam poſt fruſtraneam præſcriptæ methodi adplicationem. In tali deſperato caſu turunda ex alumine, vel ſolutio illius commendatur, ſubiunctis tamen diſcutientibus ſeu diaphoreticis temperatis. *Vitriolica* autem & *æruginoſa* nimis acria ſunt, & ozænam cauſſari ſolent.

4. Ligatura partium extremarum in caſu tali neceſſitatis eadem circumſpectione ſuſcipiatur, quæ dicto loco commendata eſt.

5. *Specialis* in hac hæmorrhagiarum ſpecie commendatur *ſuccus millefol.* inprimis a *Borello* ſuccus *vrticæ minor.* fronti adplicandus; quem tamen alii in hæmoptyſi magis laudant.

6. *Lapis carpionum* triangularis, ſub lingua detentus, num efficaciam aliquam exhibeat, vlterius obſeruandum eſt.

7. *Lintea madida* regioni *hepatis* ſuaſu veterum imponenda, magis obſunt, quam proſunt.

8. Idem etiam ſentiendum eſt de *ventoſis* cum magna flamma eidem regioni adplicandis.

9. Ab *opiatis* vbique abſtinendum, præcipue, vbi vires iam multum exhauſtæ ſunt, quo in caſu potius analepticis temperatis ſuccurrendum eſt.

10. Poſt *enormes* narium hæmorrhagias caput ab *æſtu* & *frigore* nimio defendere, oculisque parcere, quam maxime commendatur.

11. De hæmorrhagiis narium *criticis tabula de febre ſynocha* plura dicemus.

12. Quando *arteriola* in ſummitate narium rupta & magna ſanguinis quantitas iam effuſa eſt, efficacia remedia, ob periculum, quod in mora eſt, mox ſunt adhibenda.

TAB.

TABVLA VII.
DE
SVPPRESSIONE HAEMORRHAGIAE NARIVM.

I. D*IFFERENTIA.*

1. Suppreſſio hæmorrhagiæ narium eſt vel *critica*, vel *non-critica.*
2. *Non-critica* ſuppreſſio triplici modo conſideranda eſt
   1) vel enim actualis narium hæmorrhagia numquam adfuit, & tamen *motus* adſunt moleſti, qui eamdem reſpiciunt, & exprimere conantur;
   2) vel hæc excretio antea familiaris fuit, per datas autem occaſionales cauſſas ſuppreſſa eſt, & varia pathemata, infra adleganda, induxit;
   3) vel ceſſauit hic fluxus per *ætatis* rationem.
3. Hæ diſtinctiones vſum ſuum practicum in tractatione therapeutica exhihebunt.

II. *SIGNA.*

Hæc deſumuntur a ſymptomatibus, quæ hanc ſuppreſſam hæmorrhagiam excipiunt. Sunt hæc

1. congeſtiones & reſtrictiones ſanguinis verſus *caput*, vnde proueniunt
   1) Varii adfectus cephalalgici.
   2) Ophthalmia, immo cataracta.
   3) Otalgia & tinnitus aurium.
   4) Odontalgia.
   5) Eryſipelas faciei.
   6) Tumores parotidum.
   7) Adfectus faucium inflammatorii.
   8) Tumores vuulæ & tonſillarum.
2. Tranſlationes huius ſanguinis ad *pectus*: hinc ſequuntur
   1) Palpitatio cordis.

2) Aſthma-

2) Aſthmata, præcipue ſicca.
3) Catarrhi ſuffocatiui.
4) Hæmoptyſis.
5) Phthiſis.
6) Pleuritis & peripneumonia.
7) vel aliæ febres acutæ aut hecticæ.
8) Diffunduntur etiam nonnumquam congeſtiones in *artus*, vnde adfectus rheumatico-arthritici exoriuntur, præcipue in illis, in quibus hæreditaria diſpoſitio ſubeſt.

III. *SVBIECTA.*

1. Hanc ſuppreſſionem facile incurrunt, quorum temperamentum antea ſanguineum vel cholericum, iam in phlegmaticum aut melancholicum degenerauit.
2. Perſonæ, quæ diætam *vinoſam* in cereuiſiariam vel plane aquoſam mutarunt. Dantur enim exempla, vbi hæmorrhagia narium, per aliquot annos ſuppreſſa, reuerſa eſt, quam primum priſtina diæta vinoſa iterum reaſſumta fuit.
3. Item quæ vitæ genus laborioſum in ſedentarium permutarunt.
4. Quæ ad ætatem conſiſtentem adcedunt, vbi partes, antea huic excretioni dicatæ, magis iam denſatæ ſunt, vnde natura motus hoſce alioſum dirigit.
5. In ſpecie, quæ ſequentibus cauſſis obnoxiæ fiunt.

IV. *CAVSSÆ.*

1. Cauſſa *interna* eſt
   1) vel *ſpiſſitudo* & *mucoſitas* ſanguinis.
   2) vel non raro *orgaſmus* ſeu expanſio illius.
2. Cauſæ *occaſionales*, quæ ſanguinem reddunt *ſpiſſum* & mucoſum, ſunt
   1) *Triſtitia* continua, quæ etiam ſimul naturam facit abiectam.
   2) *Adſtringentia* & *ſtyptica*, præmature ſub ipſo fluxu adhibita.
   3) item etiam *refrigerantia* externa, *opiata* &c.
   4) domicilia humida.

3. Cauſ-

3. Cauſſæ autem, quæ *orgaſmum* ſanguinis inducere, & hinc hæmorrhagiam impedire ſolent, ſunt
1) Excandeſcentia animi.
2) vehementes corporis motiones. Huc etiam pertinet
3) motus ſanguinis progreſſiuus *auctior* in febribus.
4) abuſus ſpirituoſorum.

V. *PROGNOSIS.*

1. Suppreſſio hæmorrhagiæ narium *criticæ* facile cauſſatur delirium, & funeſtos plerumque euentus, *conf. tab. de febr. ſynocha.*

2. Suppreſſio autem hæmorrhagiæ narium *non criticæ* niſi alius ſalutaris fluxus ſubſtituatur, *turmam* pathematum, ſub *ſignis* iam adlegatam, in conſpectum producit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæcunque ſubiecta hæmorrhagias narium numquam habuerunt, motus autem congeſtorios & dolorificos circa caput experiuntur, in illis *craſis* ſanguinis reſpicienda eſt:
1) Quando ſanguis nimis *ſeroſus* eſt, tum blandæ *laxationes* vſui eſſe poſſunt, e. g. pilulæ *Beccheri*, per 6. circiter dies continuatæ, quibus coniungi poteſt eſſent. alexiph. *Stahlii* bis per diem ad gtt. XX. XXX. propinanda.
2) Vbi autem ſanguis iuſto *ſpiſſior* eſt, ibi conducunt attenuantia, incidentia & reſoluentia, cum laxantibus combinata e. g. infuſum laxatiuum ſequens

Recip. rad. ari.
vincetox.
pimpinell. alb. ana vnc. ſemis.
Herb. cent. minor.
card. benedict.
verben. ana manip. ſemis.
Fol. ſenn. elect. vnc. ſemis.
Rhabarb. drachm. III.
Rad. helleb. nigr. drachm. II.
Tart. vitriolat. vnc. ſemis.

Inciſ. contuſ. f. ſpecies, adfundatur vinum & aqua, ſumatur mane, quantum ſufficit ad lenem laxationem.

3) Si vero *orgaſmus* ſanguinis peccat, poſt lenes laxationes ſubiungi poſſunt pulueres nitroſo-præcipitantes, & denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

2. Quibus autem ſubiectis hæmorrhagiæ narium antea familiares fuerunt; in illis

1) non tantum craſis ſanguinis reſpicienda, & methodo iam indicata corrigenda eſt,

2) ſed conuenit etiam vitæ genus antecedens cum præſente conferre, & commiſſos forſan in mutatione quadam errores emendare.

3) Si vero fluxus hac medicatione reuocari nequit, conducit venæ ſectionem ſubſtituere.

3. Vbi demum hæmorrhagia narium per *ætatis* rationes ceſſat, ibi venæ ſectio tanto magis neceſſaria eſt, ne ſanguinis reſtrictio verſus *pectus* contingat, & periculoſas ibi eruptiones moliatur.

4. *Alui obſtructio*, ad quam talia ſubiecta inclinant, numquam toleretur, minime omnium, quando ſymptomata vrgent. Huic ſcopo dicta laxantia, & dilutiones ſufficientes inſeruiunt.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Altum apud pleroſque pathologos eſt ſilentium de *incommodis*, e ſuppreſſione hæmorrhagiæ narium pullulantibus: hinc tanto magis in hoc negotium inquirendum eſt, vbi ſymptomata ſub *ſignis* enarrata, *in iuniore* ætate occurrunt.

2. *Medicamenta*, quæ ſanguinem euacuare in materia medica vulgo commendantur, agunt vel eundem exagitando, & mobilem reddendo, vel naturam ad excretionem ſtimulando; quæ vero in hæmorrhagia narium ſuppreſſa minime locum habent.

3. Annus viceſimus circiter quartus quando deceſſit, ſollicite vigilandum eſt, quorſum natura motus, quos antea verſus caput inſtituit, iam dirigere intendat, vt per tempeſtiuam venæ ſectionem in pede periculoſa congeſtio ad pectus poſſit præcaueri.

TABVLA VIII.
DE
HAEMOPTYSI.

I. **DEFINITIO.**

Hæmoptyſis eſt euacuatio ſeu excretio ſinceri ſanguinis per vaſa pulmonaria profundiora, a natura ipſa ope motus tonici ad plethoram imminuendam, & reliquorum humorum liberiorem circulationem promouendam, ſuſcitata. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & πτύω, ſpuo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmoptyſis differt

1. a *ſputo cruento*, nam in hæmoptyſi *ſanguis floridus* & purus e pulmonibus eiicitur, placido magis, quam violento conamine; in ſputo autem cruento reiicitur *ſaliua* cruore tincta, aut *mucus ſanguineis* ſtriis commixtus, cum multo laborioſo ſcreatu. Sputum inſuper cruentum etiam aliunde ortum ſuum ducere poteſt, nempe ex infundibulo, e receſſu narium ad vuulam terminante, e gingiuis, aut ad ſummum, e ſummis faucibus, abſque omni tamen vitio pectoris complicato. Eſt enim ſputum cruentum communiter conſectarium imperfecti molíminis, hæmorrhagiam narium reſpicientis.
2. a *ſputo cruento peripneumonicorum* & phthiſicorum, vbi ſucceſſiue ſanguis craſſus, vel pus ſanguine tinctum cum tuſſi eiicitur.
3. a *vomitu cruento*. Per hæmoptyſin enim eiicitur ſanguis *arterioſus*, rubicundus, & quidem, vti modo dictum eſt, conamine magis placido, quam laborioſo; per vomitum vero cruentum excernitur ſanguis *venoſus*, plerumque craſſus, nigricans, coagulatus, ſub anxio vomendi conamine, & ſine vlla tuſſi.
4. Diuidi de reliquo hæmoptyſis poteſt
   1) in *periodicam* & *vagam*.
   2) in *ſpontaneam* & *violentam*.

III. *SIGNA.*

Hæmoptyſis vti eſt motus naturæ *actiuus*, ita generalia duo ſigna, quæ hic attendi poſſunt, ſunt *motus* & ipſe *actus*.

1. Præcedunt ordinarie tonicæ extremitatum corporis ſtricturæ & occluſiones, quibus ſanguis ad interiora copioſius reſtringitur. Hinc
2. Notabilis congeſtio & oppletio pectoris cum anguſtia exoritur, coniuncto ſenſu ſpaſtico in thorace, ſcapulis, immo & hypochondriis.
3. Præcurrit quoque interdum temulenta & grauatiua capitis oppletio, primarum viarum diſtenſio, & horripilationes in extremitatibus & pectoris confiniis.
4. *Tuſſis* in aliis antecedit non aſpera, ſed *clangoſa* & ſonora, *parua* magis, quam impetuoſa, maxime omnium *ſicca*. In aliis autem *citra* vllam *tuſſim* ſanguis erumpit.
5. Sanguis dum erumpere minatur, ſenſus profundioris reniſus in *pectore* plerumque ſentitur.
6. In aliis vero, maxime qui hæmorrhagiis narium antea addicti fuerunt, *tacite* magis & tranquille cum ſenſu tantum alicuius titillationis pruriginoſæ per longitudinem arteriæ aſperæ erumpit, quaſi calidum quid e pectore in fauces ſcaturiret.
7. Sanguis, qui excernitur, *floridus* eſt & *ſpumoſus*, cum *copia* aliqua *notabili* conſpicuus.
8. Ipſa autem *excretio* tam placide plerumque procedit, vt illi, qui ante eruptionem vehementi tuſſi corripiuntur, ſub ipſa ſanguinis excuſſione ne exiguam quidem moleſtiam ab illa perſentiſcant.
9. In *ſputo cruento* exſerit ſeſe in *capite* ſenſus tenſorius, oppreſſorius, grauatiuus, æſtuans cum inſolita ſiccitate, aut moleſta preſſio in *fronte* & narium radice, idque præcipue horis matutinis, quo tempore cum ſcreatu aliquoties ſanguinem ſincerum, plerumque in grumis, eiiciunt, quod tamen breui iterum ceſſat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmoptyſis ſatis raro contingit, & quæ ſubiecta occupat, ſunt

ſunt ordinarie *iuuenilis ætatis*, ab anno XVIII. ad XXV. rarius ad annum XXX, rariſſime vsque ad annum XXXV. *confer. Hippocrat. aphorism. XXIX. ſect. III.*

2. Obtingit maxime plethoricis, pleno victu, vino & liquoribus ſpirituoſis vtentibus.

3. Qui ſunt *temperamenti* cholerico-ſanguinei, magis adhuc cholerico-melancholici, aut ſanguineo-melancholici, habitus corporis gracilioris, & qui plus ſanguinis in *venis* habent, quam in *poris*.

4. Sexus *femininus* num hæmoptyſi magis quam virilis obnoxius ſit, ambiguum eſt. Plura de hac re videantur *tabula de phthiſi.*

5. Illi quoque, qui ſub aëre denſo ac craſſo nati ſunt & educati, poſtea autem in aëre ſubtili degunt, ac plethoram motu inſolito commouent, hæmoptyſi exponuntur.

6. Quam ſæpe etiam iis euenit, qui clamando aut cantando pectus percellunt, vel perpetuo arctius compreſſo abdomine ſedent, quo ipſo reſtagnatio ſanguinis ad pectus contingit.

7. Porro, qui ex agili vitæ genere in ſedentarium & otioſum tranſierunt, hæmoptyſi corripiuntur.

8. Maxime omnium, quibus aliæ adſuetæ hæmorrhagiæ ceſſarunt, inprimis narium, tum menſium, rarius hæmorrhoidum: quo etiam pertinet venæ ſectionis & ſcarificationis conſuetæ neglectus, & ipſa denique diſpoſitio hæreditaria.

9. Ad *ſputum cruentum* quod attinet, occurrit illud tam iunioribus, quam paulo adultioribus ſubiectis, præſertim, quæ moliminibus & adfectibus narium hæmorrhagicis obnoxia fuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt ætas iuuenilis & temperamentum, ſanguinis excretionibus præ reliquis expoſitum. *vid. ſubiecta.*

2. Cauſſa *propior* eſt plethora; nam nemo alius (exceptis cauſſis violentis) hæmoptyſi corripitur, quam qui ſanguine, inprimis non ſufficienter diluto, ad ſenſum abundat.

3. Cauſſa *proxima* eſt vaſculi alicuius ſanguiferi disruptio, modo in aſpera arteria, & præcipue ſuperiore eius parte, modo profundius intra bronchia contingens.

4. Cauſſa *efficiens* eſt principium vitale, ſanguinem mediante motu tonico copioſius ad pulmones colligens, & moliminibus qualibuscunque ſpaſticis ibidem exprimens.

5. Ad cauſſam *formalem* etiam *conſuetudo* referri poteſt; nam natura huic eruptioni ſemel adſueta, hoſce motus congeſtorios & expreſſorios repetere ſolet, licet cauſſa materialis ſubtracta ſit.

6. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt
   a) *Niſus enormis* in tollendis & geſtandis oneribus, præcipue in iis, qui talibus non adſueti ſunt, it. plagæ, caſus ab alto &c.
   b) Reſpirationes vehementes in tubis, cornubus, item clamores, cantationes, cachinnus.
   c) *Spiritus* nimis contentus, & repentino ſimul *impetu* eliſus.
   d) Commotiones *animi* vehementes, inprimis iracundæ.
   e) *Corporis* exagitationes æſtuoſæ, currendo, ſaltando &c. contingentes, compotationes quoque, inebriationes & vomitiones, præcipue in minus adſuetis.
   f) Admiſſio quoque *auræ* inquinatæ & corroſiuis fumis deprauatæ.
   g) Vehemens *tuſſis* hæmoptyſin quidem etiam cauſſari poteſt, ſed non tam frequenter, vti vulgo creditur, & vbi omnino coniuncta adparet, eſt potiſſimum hæmoptyſeos effectus.
   h) Quibus tandem nonnulli adnumerant piſcem illum venenatum, *leporem marinum*.

7. *Cauſſæ ſputi cruenti* ſunt
   a) vel ſanguinis *ſpiſſitudo*, vel *motuum deſuetudo*, vel *erronea motuum exercitatio* & *adplicatio*. Huc etiam faciunt
   b) Variæ *animi* perturbationes, & errores, prægreſſas narium hæmorrhagias excipientes. Maxime vero
   c) *Sanguinis commotiones* qualescunque, præſertim ex cereviſia ſaturata, vel potu ſpirituoſo aut vinoſo.

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmoptyſis eſt adfectus maximæ conſiderationis, & ratione periculi, ob teneram pulmonum texturam, quæ ſanguini copioſum adfluxum concedit, inter reliquas hæmorrhagias principatum tenet.
2. Hæmoptyſis repente ſubſiſtens, adfectus pectoris ſuffocatiuos aut inflammatorios & febriles poſt ſe trahit, *impetuoſius* vero & e profundo pectoris erumpens, aut ſæpius recurrens, phthiſin producit funeſtam. Et
3. Licet ſanguis non ſemper tanta quantitate profundatur, vt *præſentanea mors* ſuccedat, a remanente tamen cruore extrauaſato facile *putrefactio*, pulmonum exulceratio, & phthiſis oritur. Præcipue
4. Quando fortiora *adſtringentia* aut *præmature repellentia* in paroxyſmo adhibentur, tam *phthiſis*, quam *hectica* abdominalis inducitur; phthiſis quidem, a portione ſanguinis per talem adſtrictionem concluſa corrupta, & in vlcerationem deducta, hectica autem abdominalis ob effectum, quem adſtringentia prius in *venam portæ*, quam in pulmones exſerunt. Vel
5. Hæmoptyſis iterum repullulat, eo ipſo autem periculum non minuit.
6. Hæmoptyſis *periodica*, quando tuſſim aut dyſpnœam ſuſpectam non relinquit, eſt quidem periculi minoris, eiusdem tamen, quod curam attinet, difficultatis.
7. A cauſſis tandem *externis*, aut *vaporibus* corroſiuis orta hæmoptyſis, omnium perculoſiſſima. Item
8. Morbis *chronicis* ſuperueniens, plerumque funeſta.
9. *Sputum cruentum* actuali hac pectoris hæmorrhagia longe benignius eſt, & tantum periculum non inuoluit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatoria.*

1. Quando eruptio ſanguinis non ita magno impetu & quantitate, verum magis moderata ſuccedit, ſufficiunt plerumque medicamina *orgaſmum* ſanguinis temperantia; ex quibus *nitrum* cum *abſorbente ſimplici*, interdum etiam *citrato* & *cinnabari* combinatum, omnibus palmam præripit.

2. Cauſ-

2. Cauſſa paulo magis vrgente, lene *anodynum* hiſce temperantibus addatur; vbi *M. P. de cynogloſſ.* reliquis præfertur, doſ. gr. j. vel ij. electuarium ſemin. hyoſc. alb. corall. rubr. & caſcarilla etiam bono cum effectu dictis temperantibus miſcentur.

3. In *effera* autem ſanguinis *profuſione*, & vbi temperantia non ſufficiunt, *adſtringentia*, vrgente ita ſumma neceſſitate, in auxilium vocanda ſunt, quibus tamen ſemper lene anodynum commixtum eſſe debet. Hic *crocus* ex minera martis ſolari paratus, tinctura corall. & de catechu, liquor mineræ martis, tinctura vitriol. martis, it. *crocus martis antimoniatus adſtringens*, qui e craſſioribus ſcoriarum partibus paratur, adhiberi poſſunt e. g.

Recip. Croc. martis antimoniat. adſtringent ſcrup. j.
M. P. de cynogloſſ. gr. V. M. diuid. in 5. part.

Item *puluis ſympatheticus Dygbæi* præ aliis hæmorrhagiis, in hæmoptyſi momentaneam efficaciam habet. *Confer. caut. tabul. de hæmorrhagiis in genere.*

Item *ſpecies* de *hyacintho* a gr. VI. ad VIII. cum anodyno conueniente & cinnabar. iunctæ placidiſſimam ſæpe ſedationem inducunt.

Tandem e numero *ſpecificorum* paſſim laudatur ol. lini, vrtica, centinodium, & bufo exſiccatus.

4. *Reuulſio* & æqualis diſtributio ſanguinis per totum corporis habitum reſpiciatur:

a) Efficiunt hoc *diapnoica* temperata e. g. *potiunculæ diapnoicæ*, vel, ſi nihil febrilis concurrit, doſis *eſſent. alexipharmac.*

b) *Mixtura tonica neruina* e ſalibus volat. & tinctur. alcalin. parata, effectum nonnumquam præſentaneum, cumprimis paroxyſmo repullulante, exhibet. quæ proinde in caſu non adeo vrgente cum temperantibus pulueribus combinata, ſufficere ſolet.

c) *Reuellentia* etiam *externa* hic locum & vſum habent e. g. *ligaturæ*, *frictiones*, *ſinapiſmi* extremorum, *fotus calidi* manibus & inprimis plantis pedum adplicandi.

d) *Venæ ſectio* in brachio aut pede optimum quidem reuellendi

lendi effectum haberet, ſi conſectaria abeſſent, quæ ſub *cautelis* indicabuntur.

5. *Aluus* ſemper ſuccedat, quod per præparata e tamarind. paſſul. minor. ſenna, rhabarb. cum cremore tartar. vel per clyſteres lenientes obtinetur.

6. In *declinatione* adfectus, præcipue quando tuſſis vel dyſpnœa remanet, propinentur *pectoralia abſtergentia*, ad reſtitantes forte grumoſas in parte adfecta portiones reſoluendas, & motum tonicum reſtaurandum.

a) Laudantur in hunc finem *flor. bellid. pratenſ. heder. terreſtr. veronic. vrtica min. ſcordium, ſaluia, chærefol. ſanicul. menth.* ſaracen. &c. in forma decocti vſurpanda.

b) Item *ſanguis hirci* exſiccatus, temperantibus pulueribus admiſcendus.

c) Item *lixiuium* ex vnc. I. ocul. cancr. & libra vna vini paratum.

d) Pro ſcopo balſamico & conſolidante vſum *myrrhæ, ſuccini* & *turis* in forma electuar. non quidem reiicimus, differentiam autem ſubiectorum & moderationem ſummam commendamus. *vid. cautel.* 10.

7. Ad *vires* tandem refocillandas conducunt emulſiones, aut potiones ex aquis analepticis paratæ, maritatæ cum ſpeciebus aut confectione de hyacintho, præſertim ex cinnamomo: coniuncto corporis & animi regimine tranquillo.

8. In *ſputo cruento* eadem cura locum habet, quæ *tabula de ſuppreſſione hæmorrhagiæ* narium indicata eſt.

B. *Methodus præſeruatoria.*

1. Suppreſſio *fluxus menſtrui* vel hæmorrhoidalis, ſi anſam huic malo dedit, reuocetur per prudentem methodum, ſuo loco commendatam.

2. In ſpecie adplicatio *hirudinum* ad *hæmorrhoidalia* loca quam maxime commendatur iis, qui huius fluxus *molimina* vel *ipſas excretiones* vmquam habuerunt: hæmorrhoides enim legitime fluentes, hæmoptyſin optime præoccupant.

3. Sub his omnibus *venæ ſectio in pede* circa æquinoctia non prætermittatur, nec in adſuetis *ſcarificatio.*

4. Ad æqualem diſtributionem ſanguinis conſeruandam *efficax* eſt *mixtura tonica polychreſta Stahlii*, ſubinde propinata, efficacior autem *motus corporis* placidus & perennans.

5. *Laxationes* quoque moderatæ, & repetitæ nonnumquam inſtituantur, præcipue quamprimum congeſtorii motus *verſus pectus* obſeruantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quoniam natura in *hæmoptyſi* ita pertinaciter plerumque ſe gerit, vt e leuiſſimis cauſſis occaſionalibus haſce ſanguinis excretiones repetat, tanto magis methodum præſeruatoriam Medicus ſibi habeat commendatam.

2. *In tempore venire*, & fluxum repente ſupprimere, primarivm eſſe in hæmoptyſi, teſtantur quidem omnes autores, *remedia* autem, quæ e penu ſua in hunc finem proferunt, maiorem communiter noxam, quam hæmoptyſis ipſa, inferunt.

3. Alii enim repentinam fluxus ſuppreſſionem per *adſtringentia* commendant, ſed quam grauia damna per illa inducant, ſub *prognoſi* iam indicauimus.

4. Alii *opiata* & vulgata *narcotica* promiſcue adhibent, quo infelici autem effectu, experientia teſtatur.

5. Alii *venæ ſectionem* in ipſo paroxyſmo, nec ſine ratione, commendant, inuoluit autem hoc conſilium aliquas non minimi ponderis conſiderationes:

a) In *vigore* paroxyſmi, præſertim in iunioribus ſucculentis, ſine effectu inſtituitur, niſi ſanguis copioſe educatur, quod tamen, ob multam illius iam perpeſſam iacturam, difficultate minime caret.

b) Adfectus facile repullulat; nam natura venæ ſectionem, ceu remedium ipſi exoptatum, denuo efflagitat, & *antecedentem* actum hæmoptyſeos cum *ſubſequente* venæ ſectionis ſæpius connectit, id eſt, hæmoptyſin ſuſcitat, ſub ſpe ſecuturæ venæ ſectionis.

6. Docent hæc manifeſtiſſime, quod magis ſit neceſſarium *motus*

tus

tus naturæ præoccupare, quam ad *pondus* & *menſuram materiæ* corroſiuæ, quæ vulgo ſupponitur, animum adplicare.

7. *Nitrum* in temperanda & coërcenda hæmoptyſi incredibilem ſæpiſſime efficaciam præſtat, coniunctis *abſorbentibus* & *cinnabarinis*; quoniam autem effectum non prius edit, quam poſt vnius vel alterius horæ ſpatium, hinc in *effera* hæmoptyſi, vbi periculum eſt in mora, ſatisfacere non poteſt: quare in tali caſu ſtatim *ſubadſtringentia* cum *anodynis* e. g. *ſpecies* de *hyacintho* & *M. P. de cynogloſſ.* vel fortiora *adſtringentia* in ſubſidium ſimul vocanda, & cum pulueribus nitroſo-temperantibus coniungenda ſunt.

8. Quando hæmoptyſis *tuſſim* vel *dyſpnæam* relinquit, tum iuſta ſuſpicio ſubeſt, quod portiones congrumatæ remanſerint. Hinc tanto magis neceſſarium erit, remedia illa *pectoralia abſtergentia* adhibere, quæ ſub *methodo in declinatione mali* commendata ſunt.

9. Admodum notabile eſt, quod antiqui, quando hæmoptyſeos mentionem faciunt, ſimul quoque *prognoſin* phthiſeos ſubſecuturæ adiiciant, quod methodo illorum adſtringenti apprime quadrat.

10. Caueatur, ne ſub prætextu balſamicorum, vulnus conſolidantium, *myrrha* vel alia *calida* & *concentrata*, quæ ſanguinem in maiorem orgaſmum concitare poſſent, in hæmoptyſeos paroxyſmo adhibeantur.

11. Immo ne ipſæ quidem *pilulæ Stablianæ*, licet leniſſimæ, in vſum trahendæ ſunt, niſi plethora per VSnem prius imminuta ſit.

12. Abſint tandem remedia valde *incraſſantia*, communia *refrigerantia*, & tuſſiculoſas commotiones excitantia.

13. In *diæta* abſint cibi aromatici, eligantur autem molliores & analeptici, multa digeſtione non indigentes. Potus quoque ſit dilutus, vitanda ſpirituoſa.

14. Ante omnia *venus* exulet, parum patientes loquantur, & corporis atque animi tranquillitatem conſeruent.

15. Conferantur *cautelæ*, quæ *tabul. de hæmorrhagiis in genere* traditæ ſunt.

TABVLA IX.
DE
VOMITV CRVENTO.

I. DEFINITIO.

Vomitus cruentus eſt euacuatio ſanguinis ſtricte dicti, vtplurimum grumoſi, e vaſis breuibus in ventriculum prius effuſi, & deinde mediante vomitu, per motum ventriculi tonicum reiecti; qua via licet incongrua, principium vitale portionem ſanguinis, circa venam portæ moleſti, excernere, & reliquum illius curſum facilitare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Vomitus cruentus* quomodo ab *Hæmoptyſi* diſcernendus ſit, *tabula præcedente* iam indicatum eſt.
2. Differt vomitus cruentus *ratione cauſſarum*
   a) alius enim a cauſſis *internis* ſponte prouenit, & hic *ſtata tempora*, inprimis vero *menſtrua* communiter ſeruat, vnde *periodicus* vocatur.
   b) alius autem a cauſſis *externis* & *violentis* inducitur e. g. *vomitoriis*, *purgantibus* fortibus, *corroſiuis*.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt *anguſtiæ* & *anxietates* præcordiorum, cum tenſionibus, & valde grauatiuis, ſuſpirioſis preſſionibus.
2. Præcipue ſpaſtica pathemata in *hypochondrio ſiniſtro* per interualla inſultant, quæ interdum cum vertigine, lipothymia & deliriis coniuncta ſunt.
3. Succedit *nauſea* & mox *conatus vomendi*, isque maior, quam qui ſimplicem vomitum reſpicit.
4. Tandem excutitur *verus ſanguis*, vtplurimum copioſus atque congrumatus, quem nonnumquam vomibunda reiectio ciborum antecedit.
5. Tempore intercedentis quietis *ſenſim* in ſtomachum colligi ſentitur ſanguis, qui deinde nouis ſuccedentibus conatibus euacuatur.

6. Quo citius ſanguis ille, in ventriculum collectus, excernitur, eo clarior exiſtit; quo diutius autem ibi moratur, eo ſpiſſior magisque nigricans, & cum fruſtis coagulatis eiicitur: præcipue quando multæ aciditates in ventriculo contentæ ſunt & ſanguinem effuſum per moram coagulant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Vomitus cruentus* omnium hæmorrhagiarum ſpecies eſt rariſſima.
2. Familiarior eſt *ſexui feminino*, quam *virili*, præcipue feminis plethoricis, quæ ſunt animi actiui, temperamenti *ſanguineo-cholerici.*
3. *Puellis* iunioribus *rarius* euenit, quam illis *adultis*, quæ intra fluxus menſtrui periodum adhuc conſtitutæ ſunt.
4. Vtplurimum illis euenit, quæ fluxus menſium ataxia, aut plenaria ſuppreſſione laborant, aut quibus menſes *mature* ceſſarunt: Præcipue
5. Quando feminæ plethoricæ poſt prœmaturam menſium ceſſationem magnas *turbas* & impetus in *abdomine* experiuntur, vomitus cruentus non raro erumpere ſolet.
6. Ceſſantibus autem *iuſto tempore* menſibus, vomitu cruento non facile mulieres corripiuntur.
7. *Viri*, quando vomitu cruento corripiuntur, ſunt communiter *hypochondriaci*, aut illi, quibus *hæmorrhoides* emanſerunt, vel ſuppreſſi fuerunt, & poſtea *congeſtiones* ſpaſticosque adfectus, inprimis autem *dolores* prementes & pungentes in ſiniſtro hypochondrio experti ſunt.
8. Qui *venæ ſectionem* in pede adſuetam intermiſerunt, ſæpe etiam vomitu cruento infeſtantur.
9. Quin & ipſæ *prægnantes* ex menſibus retentis interdum adfliguntur tali vomitu, idque fere ſine periculo. conf. *Ettmüller.*
10. *Scorbutici* etiam vomitum cruentum nonnumquam incurrere obſeruantur, poſt multas catarrhales adfectiones iam ceſſantes.
11. Sic etiam, qui *febre quartana* diu laborarunt, vomitum cruentum ſubinde experiuntur.

12. Quibus *vlcera antiqua conſolidata* fuerunt; vid. *Ettmüll.*
13. *Omnibus* denique ſubiectis & *cuiuis* ætati, vomitus cruentus a cauſſis violentis *externis* obtingere poteſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis remota* eſt ſpiſſitudo ſanguinis circa venam portæ, ſiue ab impeditis menſibus, ſiue hæmorrhoidibus, ſiue aliunde originem ſumſerit. Hinc vomitus cruentus a nonnullis fluxus menſtruus aut hæmorrhoidalis e ventriculo adpellatur.
2. Cauſſa *propior* eſt ſanguis hypochondriacus venæ portæ, ſpeciali congeſtione *e ramo meſenterico* in ramum *ſplenicum* reſtrictus.
3. Cauſſa *proxima* eſt diſruptio aliqua in *vaſis breuibus.*
4. Cauſſa *formalis* ſ. *efficiens* eſt principium vitale, a quibuscunque cauſſis turbatum, & in hos erroneos motus concitatum; & hic quidem iracundia, item abuſus potuum ſpirituoſorum multum contribuere ſolet. *conf.* *Foreſt. Libr. XVI. obſer.* 24. 25. vbi notatu digna exempla occurrunt.
5. Quod cauſſæ ſimpliciter *mechanicæ* non ſufficiant ad hoc negotium explicandum, eluceſcit præcipue ex illa vomitus cruenti ſpecie, quæ certis periodis recurrit.
6. Cauſſæ *externæ* violentæ, procatarcticæ, e. g. *vomitus vehemens* arte inductus &c. poſſunt quidem vomitui cruento anſam dare, præcipue in plethoricis, ſed longe minorem in illum habent potentiam, quam *internæ.*
7. Ceterum quando anguſtiæ præcordiorum, vomitum cruentum comitantes, iam adſunt, facile per *motum, potum,* & *animi pathemata* adfectus exacerbatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Vomitus cruentus* periculo non vacat, licet enim ſanguis tam copioſe rarius eiiciatur, vt *præſentanea mors* ſuccedat, abit tamen facile in *conſuetudinem*, & tunc communiter *tabem* in *viris*, *Cachexiam* autem in *feminis* inducit.
2. Magis præſentaneum autem vitæ periculum minatur, ſi ἄνω

καὶ

καὶ κάτω ſimul ſanguis, & quidem floridus, reiicitur. *vid. Foreſt. loc. cit.*

3. Si per vomitum non omnis in ventriculum effuſus ſanguis eiaculatur, tum ibi ſtagnans facile abit in *putrefactionem*, vnde talia ſymptomata proueniunt, quæ vix a *veneno adſumto* exſpectanda eſſent.

4. In iunioribus puellis, via ſemel trita, facilius repullulat, quam in annoſioribus, in quibus minor eſt intentio *ſanguineæ* excretionis.

5. In ſexu feminino licet *breuius*, quam in virili duret vomitus cruentus; feminas tamen maiore plerumque impetu, quam viros inuadit.

6. Apud feminas familiariter ſponte iterum ceſſat, non idem apud viros; & in his circa *tempora æquinoctii* facile recrudeſcit.

7. Feminis, inprimis iunioribus minus periculoſus eſt, quam viris. *Vbique* tamen, quando inſoleſcit, deterioris eſt conſecutionis; præcipue ſi a cauſſis violentis primam originem duxerit & per malam medicationem augmenta ceperit.

8. Sic enim vomitus cruentus, *copioſiſſima eruptione* conſpicuus, vel *adſtringentium abuſu* incongrue tractatus, œdemata, hydropem, hecticam, pathemata hypochondriaco-hyſterica, imo ſpaſtico-conuulſiua cauſſatur.

9. Vomitus cruentus in *feminis* facilius *periodis* adſueſcit, quam in *viris*.

10. *Periodicus* autem non ita grauiter quidem eſt periculoſus, præcipue *menſium vicarius*, quam qui *vagus* eſt, vid. *Foreſt*. l. c. libr. XVI. obſ. 25. ſi tamen opprimitur, non vero ſimul iterum diſcutitur, ſanguis *in liene* reſtagnat.

11. Hanc ſtagnationem ſequitur *ſtaſis*, quam excipit *inflammatio lienis*, corruptio denique illius ſanguinis & tandem *vomitus niger*, inſtar *Rob ſambuci*.

12. Sic in tali vomitu nigro euentus certiſſime eſt funeſtus, ſi *initium* fuerit *acutum*, *lentiore progreſſu*, hydrops: *medio modo* graues ſpaſticorum moliminum exacerbationes ſubſequun-

ſequuntur. *conf. D. D. Stahlii theor. med. de vomitu cruento.*

1. Quantum denique animi *commotio iracunda* ad reuocandum vomitum cruendum valeat, experientia docet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus in vomitu cruento eadem fere eſt, quæ in hæmoptyſi, nempe

A. *In paroxyſmo.*

Sanguis congeſtus & circa hypochondria ſtagnans, diſcutiendus, motusque tonicus ad æqualem tenorem reducendus eſt.

Faciunt hoc

1. *in malo leuiore*

1) pulueres nitroſi, abſorbentes, cinnabarini, ſingulis circiter horis repetendi. Commendantur in hunc finem nitrum depuratum, conchæ præparatæ, mater perlarum, ocul. cancr. præparat. cinnabaris antimonii, quibus ſal digeſtiuum addi poteſt, v. g. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum.

2) His pulueribus accedat vſus *eſſent. millefol.* ſed prouidus. *vid. cautel.*

3) Vel *eſſent. adianth. albi*, quæ herba eundem ſpecificum effectum in pathematibus venæ portæ edere dicitur ac millefolium.

4) Adhibeatur etiam, vel cum dictis eſſentiis miſceatur tinct. tonico neruina *Stahl.* e. g.

R. Spirit. C. C. rectificat.

Tinct. tart. ana drachm. I.

Eſſent. millefol. drachm. II. M. doſ. gutt. XXX. bis per diem.

2. Quando autem neceſſitas vrget, & excretio ſanguinis pertinaciter continuat, prædictis medicamentis ſociari debent *ſubadſtringentia* & lenia *anodyna* e. g. ſpec. de *hyacinth.* tinct. corall. immo corallia ipſa & margaritæ præparatæ, tinct. *terræ catechu*, tinct. martis aperit. *Ludouic.* M. P. de *cynogloſſa.* item puluis cort. caſcarill. eiusque tinctura, croc. antimon *Stablii* lap. manati & dens Hippopotam. pulueriſat.

3. *Reuellentia* etiam *externa* hic in vſum trahi poſſunt, licet mino-

minoris hic ſint efficaciæ, e. g. ligaturæ, frictiones, ſinapiſmi extremorum, cucurbitularum adplicationes cum multa flamma ad ſuras, fotus calidi, plantis pedum & manibus adplicandi. Item ventoſarum adplicatio, pediluuia.

4. *Alui adſtrictio* impediatur per *clyſteres* lenientes, ſalino ſtimulo imbutos, aut alia leniora laxantia e. g. pilul. *Stahlii*, aut pilul. contr. obſtruction.

5. *Tonus ventriculi* eſt roborandus, e. g. per tinct. vitriol. mart. aperit. *Ludouici*, aut tinct. martis cydoniat. vel pomat. per ſuccum cydoniorum, aliaque acidula.

6. Ceterum in paroxyſmo quieta mentis & corporis continentia maxime prodeſt.

B. *Extra Paroxyſmum.*

1. Ante omnia lene aliquod *laxans rhabarbarinum* ceſſante paroxyſmo ſtatim adhibeatur, quo ſatis mature euacuetur, ſi quid ſanguinis congrumati in ventriculo reſtitet, e. g.

Recip. rhabarb. ſubtiliſſ. pulueriſ. drachm. j.
Ocul. cancri præparat. drachm. ij.
M. doſ. drachm. ſemis, poſt aliquot dies repetatur.

Si mauis, ordinentur vina laxantia ex rhabarbar. rad. helen. gent. rubr. rubiæ tinctor. abſinth. centaur. m. card. ben. flor. bellid. &c. parata.

2. Ad recurſum paroxyſmi præoccupandum, *venæ ſectio in pede* circa æquinoctia inſtituatur, nec non, ad plethoram imminuendam, *ſcarificationes* in ſubiectis iiſdem adſuetis, ſpongioſis adminiſtrentur.

3. Menſium ſuppreſſio, ſi in cauſſis fuerit, congrua methodo tollatur, nam mulieri, ſanguinem vomenti menſtruis erumpentibus, mali fit ſolutio, dicit *Hippocrates*.

4. Vel, ſi ab hæmorrhoidum obſtructione malum originem ſumſerit, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicentur: illæ enim, quando reuocantur, morbum ſoluunt. conf. *Ettmüller*.

5. Maxime autem attendatur, ne in reuocatione menſium aut

hæmorrhoidum *fortiora pellentia* adhibeantur, quia tum facile cruentus ille vomitus recrudeſcit.

6. Denique pro *diuerſitate* ſubiectorum & craſeos humorum vitiatæ, ſanguinem & lympham corrigentia adhibeantur: Prodeſt hic egregie *tinct. antimon. tartariſat.* item *eſſent. alexipharmaca Stahl.* præmiſſis & ſubiunctis conuenientibus laxantibus e. g. pilul. *Stahlii* aut *Beccheri* correct.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Milleſolium* ſiue in eſſentia ſiue in infuſo vſurpatum, vti in aliis adfectibus, cum vena portæ connexionem habentibus, ſic etiam in vomitu cruento, ſpecificam plane efficaciam exhibet. Eſt enim leniſſimum adſtringens. Cautus autem ſit illius vſus, præcipue in viris, quia hic & alibi facile fit *nimium.*

2. Neque etiam vſus *millefolii* pariter atque *adianthi albi* locum habet, quando vomitus cruentus, conſueta fluxus *menſtrui periodo* contingit, aut a ſuppreſſione *hæmorrhoidum* dependet.

3. Ad *poſitiue* adſtringentia extra *neceſſitatis* caſum non progrediendum, præſertim quando fruſta ſanguinis coagulata adhuc notabiliter reiiciuntur, nam ſanguis in ventriculum reſtringitur, vt in putrefactionem abeat, & reliquus adfluens circa lienem abit in ſtaſin, &c. & vtrinque grauiſſima ſymptomata producunt. *conf. prognoſis.*

4. Sunt quidem, qui e periculis, vſui adſtringentium ſuccedentibus, eluctantur, ſed vix alii, quam *robuſti*; quorum vegeta natura aduerſus incongruum medicamen impetum facit; *ſenſibiles* autem ſpongioſi hydropem &c. macilenti hecticam incurrunt. *conf. prognoſis* num. 7.

5. *Topica* externa, quæ vomitum ſiſtendo grumorum euacuationem impediunt, & ſanguinis putredinem, imo vehementes cardialgias, aliaque incommoda inducunt, ſunt fugienda.

6. *Martialia*, exceptis leniter tonicis, prorſus abeſſe debent, item etiam *opiata.*

7. Abſtinendum quoque eſt a remediis ſanguinem commoventibus, acribus, viciſſim etiam a refrigerantibus & craſſius obuiſcantibus.

8 An-

8. Ante omnia caueatur a peruerſa illa methodo, quæ hypochondriacis & hyſtericis, de cardialgiis & aliis ſpaſticis circa ventriculum incommodis conqueritantibus, *emetica* præſcribit. Hac enim ratione vomitus cruentus non raro prouocatur.

9. Sic etiam in primo huius adfectus inſultu, ad aluum expediendam *laxantia*, licet etiam ſint leniſſima, interne, & quidem in ſubiectis tenerioribus non habent locum, ob ſenſibilitatem enim ventriculi, vel mox reuomuntur, vel ſiniſtras commotiones cauſſantur, propterea *clyſteres* potius vſu veniant.

10. Qui ſemel vomitu cruento correpti fuerunt, caueant ſibi per totam vitam a vomitoriis & purgantibus draſticis, præcipue *aloëticis*, quæ in omnibus ſanguinis eruptionibus ſuſpecta ſunt.

11. Hæc cautela in ſpecie obſeruanda eſt, quando poſt paroxyſmum menſes vel hæmorrhoides reuocari debent, alias vomitus cruentus facile recrudeſcit: hinc placidiſſima ſaltem & leniſſima ſunt eligenda.

12. Quæ tabula de *hæmoptyſi* ſub cautelis ratione diætæ dicta ſunt, etiam in vomitu cruento notari debent.

13. Sic etiam cautelæ & obſeruationes, tabula de *hæmorrhagiis* in genere traditæ, hic ſunt adplicanda.

TABVLA X.

DE

MICTV CRVENTO.

I. DEFINITIO.

Mictus cruentus eſt euacuatio ſanguinis ſinceri per vias vrinarias a congeſtione illius ad vaſa emulgentia in renibus facta, originem ſumens, &, ad plethoram imminuendam,

motumque ſanguinis progreſſiuum facilitandum, ab ipſa natura, licet erronee, inſtituta.

II. *DIFFERENTIA.*

Mictus cruentus eſt vel

1. *ſimplex*, ſeu *ſpontaneus* ex renum *vaſis emulgentibus* proveniens, de quo valet definitio; vel eſt
2. *calculoſus*, ſeu *violentus*, qui a *calculo renum* aſperiore excitatur. Sed longe rarior hic eſt, quam vulgo creditur, innumeri enim fuerunt *nephritici*, qui calculos grandiores & aſperos eliminarunt, ſine vllo tamen veſtigio mictus cruenti. Et ſi omnino ille contingit, iuſta ſemper ſubeſt ſuſpicio, quod lithontripticorum vſus talem effectum produxerit.
3. Ceterum aliæ adhuc mictus cruenti *ſpecies* in *hiſtor. morbor. Vratislauienſ. tom. I. pag.* 283. indicantur quidem, e. g. ex *hæmorrhoidibus veſicæ*, ex ipſa *veſica*, ex *varicibus*; ſed hæ ſpecialiſſimæ circumſtantiæ ſpecialiſſimum vſum practicum non ſuppeditant.

III. *SIGNA.*

1. Mictus cruentus, quo magis ſpontaneus eſt, eo certius ſine omnibus ferme incommodis, *tacite* quaſi erumpere ſolet. Hinc ſigna *imminentis* huius hæmorrhagiæ non adeo certa ſunt.
2. Quando autem omnino aliqua incommoda præcedunt, ſunt illa ſenſationes *ſpaſticæ* ſaltem *exiguæ*, quæ partim in lumbis, partim circa ilia & inguina, interdum circa pectinis regionem perſentiſcuntur.
3. Concurrit *torpor* totius corporis.
4. *Alui* ſtrictura.
5. Quo magis autem a *cauſſis*, vel a *calculo* aſpero, renes lædente, vel a *ſanguine coagulato*, in ductu obliquo vreterum iuxta veſicæ introitum diſtendente, vel ab aliis *violentis* cauſſis mictus cruentus excitatur, eo certius dolores ſenſibiliſſimi illum comitantur.
6. *Præſens* mictus cruentus dignoſcitur, quando *ſanguis floridus* cum vrina excernitur, & per temporis moram ad

fun-

fundum ſecedit, ipſa autem vrina breui poſt clara iterum ſupernatat.

7. Quando autem ſanguis aliquamdiu iam iam verſus hæc loca congeſtus fuit, tum in vreteribus ob eiusmodi temporis moram, ita coagulatus eſt, vt cum vrina ſub forma quaſi *vermiculari* excernatur.

8. Vbi autem inſignis *vrinæ ſalſedo* vel plane *exulceratio* ſiue in renibus, ſiue in veſica, ſiue in ipſa vrethra præſto eſt, ibi loco ſinceræ ſanguineæ admixtionis, turbulenta, ichoroſa, ſubcruenta materia in vrina conſpicitur, atque hic ſanguis magis coagulatus ſub *lumbricorum* forma, & calami ſcriptorii craſſitie adparet, concurrente anxio & ardente dolore.

9. Sanguis ex *hæmorrhoidibus* nonnumquam prouenieus ſuſpicatur, ſi

a) *lapilli* antea non fuerunt excreti.

b) nec *vlla* vaſorum *læſio* adparet.

c) patiens vero de hæmorrhoidum *ſuppreſſione* tempore præſenti conqueritur.

d) inſuper mictus cruentus *certas* etiam *periodos* ſeruat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Mictus cruentus *ſimplex* ſeu *ſpontaneus* eſt adfectus raro eueniens, & inprimis familiaris eſt *ſenibus*, adhuc vegetis & plethoricis, ſpecialiſſime iis, qui iuuenili ætate multis narium hæmorrhagiis laborare conſueti fuerunt.

2. Quod ſi vero in *iuuenili* aut *virili* ætate adfectus hic obſeruatur, in cauſſis *violentis* fundamentum atque origo quærenda eſt.

3. Quamquam vtrique ſexui ſine peculiari prærogatiua communis eſſe videatur, *virilem* tamen magis, quam femininum ſexum occupare, experientia docet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora.

2. Cauſſa *propior* eſt ſanguinis hæmorrhoidalis translatio, per errorem naturæ ad renes facta. Quamprimum enim hæmorrhoides ſupprimuntur, ſanguis ex *iſchiadicis venis* ad *emulgentes* vix duorum pollicum ſpatio ab illis diſtantes,

 redun-

redundat. Sola hæc oppletio congeſtoria circa renes, vrinæ ſecretionem intercipiens, ſufficiens cauſſa mictus cruenti euadere poteſt.

3. Cauſſa *proxima* eſt disruptio vaſculi ſanguinei in *renibus*, raro & non niſi a violentis cauſſis in *veſica*..

4. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quibuscunque incitamentis & præfigurationibus ad hosce erroneos motus inductum.

5. Cauſſæ *externæ*, *violentæ* & *procatarcticæ* ſunt

1) Abuſus *diureticorum* calidorum e. g. balſam. ſulphuris, olei ſuccini, præcipue autem cantharidum.

2) *Motus* corporis *ſucculſatorius* & violentus e. g. equitatio diuturna & vehemens, lapſus vel ictus in regionem lumbarem.

3) Non poſtremæ efficaciæ eſt *abuſus veneris* apud ſenes, nam conſpiratio renum cum vaſibus ſpermaticis eſt efficaciſſima.

4) *Excandeſcentia* animi &

5) *Diæta* ſpirituoſa, quæ ſanguinem nimis agilem reddunt.

6) *Exulceratio* & *calculus* renum.

7) Conſuetarum ſanguinis *euacuationum* ſiue naturalium, ſiue artificialium omiſſio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Effectus huius euacuationis nullus eſt vtilis, quin præponderent incommoda, imo potius *pericula*.

2. Hoc enim malum, niſi maxime tempeſtiue iterum miteſcat, & intentioni naturæ per ventilationem ſanguinis ſatisfiat, admodum contumax eſt, & ad irregulares exceſſus inclinat; ad quam contumaciam ſenilis ætatis indoles, tenaciter actionibus ſuis inſiſtens, multum contribuit, immo facile in conſuetudinem abit.

3. Qui in mictum cruentum deuoluuntur *ſenes*, vix diu poſt ea viuunt, niſi admodum commode & libere hic fluxus ipſis ſuccedat. Sin ſecus, intra paucos annos ad vitæ ſuæ exitum perueniunt.

4. Interdum etiam hic fluxus ingens vitæ periculum minatur, ſi *exanthematicis* morbis accedere ſolet.

5. In primis mictus cruentus iam iam *adſuetus*, *repente* tamen & *incongrue* plane cohibitus, *grauiſſima* inducit ſymptomata: ſequuntur enim varii adfectus *ſpaſtici*, *tabidi*, *tumores œdematoſi*, *hydropici*, *febres acutæ* inflammatoriæ viſcerum.

6. Immo, ſicut *hæmoptyſis* immediate per adſtringentia ſuppreſſa, vlcerationes in *pulmonibus* relinquit: ita a *mictu cruento*, repente cohibito, facile tales exulcerationes in *renibus* exoriuntur.

7. Et tum loco ſinceri ſanguinis turbulenta, ſubcruenta materia per vrinam excernitur, quæ per temporis moram conſiſtentia admodum tenaci ad fundum ſecedit.

8. Quando autem & hæc excretio *ſupprimitur*, præſto ſunt grauiora, anxia, periculoſa, lethalia pathemata.

9. Mictus cruentus, qui primum *violentus* fuit, tempore progrediente fieri poteſt *ſpontaneus*.

10. *Violentus*, a calculoſa læſione dependens, in iunioribus longe ſecurius, quam in annoſis cohibetur.

11. *Hæmorrhoides veſicæ* tantum non inuoluunt periculi, quantum ab ipſo mictu cruento, ex renibus aut veſica originem trahente, expectandum eſt.

12. Denique in hac hæmorrhagiæ ſpecie maior ſanguinis iactura citra vitæ periculum poteſt perferri, quam in aliis locis, in quibus vaſa magis directe ad circulationem ſanguinis contribuunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxiſmo.*

1. Ad *orgasmum* ſanguinis & nimiam illius agitationem contemperandam, propinentur: *nitroſa*, *abſorbentia*, *cinnabarina*. Huc pertinet nitrum depur. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat. cinnabar. natiua vel antimonii.

2. Hæc ſi non ſufficiunt, *blanda adſtringentia* vel interponantur, vel commiſceantur pulueribus temperantibus, modo indicatis.

1) Hic omnibus aliis palmam præripit dulce illud adſtringens nempe *vitriolum*, quod ex *minera* martis *Haſſiaca*, mediante extractione cum aqua pluuiali & cryſtalli-

ſtalliſatione paratur. Soluitur in aqua, & in hac forma liquida circiter drachm. II. pro doſi propinantur.

2) Huc etiam pertinent alia mitiora adſtringentia e.g. corallia, ſpec. de hyacintho, crocus martis aperitiuus *Zwœlfferi*, croc. martis antimoniatus aperitiuus *Stahlii.*

3) Paullulum fortius ſubadſtringunt tinct. martis aperitiv. *Ludouici*, tinct. martis ſolaris, tinct. terræ catechu, trochiſc. de carabe, vt & tinct. opii *Langelotti.*

4) *Specifice* laudari ſolent: *ſuccus vrticæ*, item decoctum *equiſeti*, inprimis autem *radix aſparagi* in forma thée vſurpanda.

3. *Aluus* ſemper aperta ſeruetur; cui ſcopo clyſteres ſatisfaciunt, vel ſerum tamarindinatum, vel etiam laxans quoddam rhabarbarinum, immo etiam pilulæ *Stahlianæ.*

4. Æſtus cum dolore ardente continuans expoſcit *emulſiones* amygdalatas temperantes, vel oleum amygdalarum dulcium, cum ſpermate ceti remixtum.

5. *Decoctum nephriticum Foreſti*, ſi a calculis malum dependet, locum quidem, ſed effectum non adeo inſignem habebit.

6. Remedia illa, quæ alias *exulcerationi pulmonum* deſtinata ſunt, e. g. herb. heder. terreſtr. alchimill. pentaphyll. ſanicul. vincæperuincæ, hyperici, præ ceteris autem virga aurea *Geſneri*, item gummi maſtich. iunip. & medicamenta mucilaginoſa ex lacte & cremore hordei parata, vſurpari poſſunt, ſi malum a cauſſa quadam *violenta* e. g. a cantharidibus originem ſuam traxit. *Conf. caut. 9.*

7. *Aequalis* tandem ſanguinis diſtributio promoueatur per interpoſitionem mixturæ tonico-neruinæ *Stahlii.*

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Poſt paroxyſmum continuentur *pulueres* temperantes, & *mixtura tonica*, ne malum recrudeſcat.

2. Et quam primum opportunum tempus accedit, *venæ ſectio* præſeruatorio-reuulſoria paullo largior in ſuperioribus partibus, manu ſcilicet vel brachio, interdum etiam, quando alia non vrget neceſſitas, in pede inſtituatur, atque hæc in futurum ſub prætextu ſenii non facile prætermittatur.

3. Præ-

3. Præter ea, quando hæmorrhoidum vel menſium obſtructio huic malo anſam dedit, horum fluxuum ratio habeatur per methodum, ſuo loco commendatam; qua occaſione adplicatio *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca in *viris* quam maxime commendatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si hæmorrhoides, ſecundum *Hippocratis* obſeruationem, *nephriticis* ſunt ſalutares, ſalutares etiam eſſe debent iis, qui *mictu cruento* laborant.
2. Tanta eſt conſpiratio mictus cruenti & mali podagrici cum hæmorrhoidibus, præcipue *externis*, vt mictus cruentus hæmorrhoides ſuppreſſas in nonnullis mox excipere ſoleat; quæ obſeruatio, ad adfectus hoſce legitime tractandos, eximiam habet vtilitatem.
3. *Anodyna* in adfectibus *renum* & *lumborum* incomodum prorſus edunt effectum, nam *effluxum* ſupprimunt, *adfluxum* autem non intercipiunt, vnde patientes in grauia pathemata abdominis coniiciuntur, quæ prius non ceſſant, quam mictus cruentus cum nouo impetu erumpit.
4. In caſu tamen *effero*, ſi omnino anodynum aliquod neceſſarium iudicatur, M. P. de cynogloſſa reliquis præferenda, & cum pulueribus temperantibus commiſcenda eſt.
5. In mictu cruento *pertinaci* herba *equiſeti* aliquem effectum præſtat, in caſu autem *mitiore*, quia adſtringens eſt, ab illa abſtinendum eſt.
6. *Hedera* autem *terreſtris* in lentiore tantum paroxyſmo locum habet, & quidem vſu ſucceſſiuo.
7. *Chærefolium*, in copia adſumtum, aliquid præſtat, alias iners. Pariter tamen vrgente paroxyſmo non exhibeatur, ſed tantum *leniore*.
8. *Schenckius* commendat *millefolium flore albo.*
9. Porro commendantur quidem ſpecifice *ſuccus vrticæ minor.* recens, *virga aurea Geſneri*, *pentaphyll.* ſed hæc omnia ad ſummam rei nihil faciunt, niſi intentioni naturæ ſatisfiat per ſanguinis ventilationem.
10. Circumſpectione opus eſt, ne hæmorrhagia hæc per *adſtrin-*

ſtringentia repente ſupprimatur, alias *phthiſis renalis* cum ſpaſticis pathematibus inducitur, vti ſub *prognoſi* iam diximus.

11. *Ettmüllerus* & alii mictum cruentum *criticum*, eumque ſalutarem, obſeruarunt, quo quidem in caſu ipſa ratio dictitat, quod talis hæmorrhagia minime omnium immediate ſiſtenda ſit.

12. Cauſſæ *occaſionales*, finita cura, admodum ſollicite euitentur, quia *leuiſſimæ* etiam hunc adfectum reuocare poſſunt, præcipue caueatur ab iracundia, abuſu vini & veneris.

13. Præſtat *clyſteribus* aluum expeditam ſeruare, quam naturam leuiſſimis etiam ſtimulis laxantibus turbare. Hinc ipſis adeo pilulis polychreſtis poſſumus ſuperſedere.

14. *Topica*, quæ ordinarie commendantur e. g. *vnguent. Comitiſſæ*, *infrig. Galeni* &c. formam magis, quam effectum exhibent.

15. *Balſama acriora*, e. g. Auguſtanum & alia, quæ vulgo ad conſolidandum vulnus præſcribuntur; plane reiicienda ſunt, quia orgasmum ſanguinis iam præſentem augent, & malum exaſperant.

16. *Diæta* ſit moderata, non aromatica, nec ſpirituoſa; *motus* autem corporis modeſtus.

TABVLA XI.

DE

HAEMORRHOIDIBVS INTERNIS ORDINATIS ET NIMIIS.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhoides ſunt euacuationes ſanguinis e vaſis hæmorrhoidalibus, ſiue *internis*, circa profunditatem inteſtini recti, ſiue

ſiue *externis*, verſus orificium illius, a natura ipſa, per motum tonico-ſpaſticum, eum in finem inſtitutæ, vt plethora imminuatur, impeditus ſanguinis circa totam venam portæ progreſſus ventiletur, & reliqua grauia incommoda, quæ circa illam ab huiusmodi contentionibus reſultatura eſſent, præoccupentur. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA*.

Quamquam mutua ſit *conſpiratio* externarum hæmorrhoidum cum ipſis internis, merito tamen a ſe inuicem diſtinguuntur: in ipſo enim fluxu euidens veritas huius conſpirationis non æque ſe exſerit, hinc hæmorrhoides ſunt vel

1. *Internæ*; vbi ſanguis e ramis *hæmorrhoidalibus* venæ portæ profundius in inteſtinum rectum effunditur; & deinde cum fæcibus aluinis eliminatur. Has iterum diſtinguimus in
   1) *Ordinatas* ſeu legitime & moderate ſuccedentes, corporis conſtitutioni & reliquis circumſtantiis proportionatis reſpondentes, & ſine inſignibus moleſtiis fluentes, & in
   2) *Nimias*, quæ vel nimis frequenter recurrunt, vel nimis copioſe prodeunt, vel per plures hebdomades & menſes, immo nonnumquam annos continuant. Vel
2. *Externæ*, quæ e ramis *iliacis* venæ cauæ originem ſumunt, & circa orificium inteſtini recti, cum expreſſione ſcybalorum induratorum ſeſe manifeſtant.
3. De internis, quæ *fluentes* etiam dicuntur, hoc loco, de externis autem *tabula ſequente* agetur.
4. Diſtinguuntur porro hæmorrhoides in
   1) *Periodicas*, quæ ſtata tempora, ſiue menſtrua, ſiue æquinoctialia, ſiue anniuerſaria &c. obſeruant. Sic notus eſt vir, qui per plures annos die cuiusuis menſis decimo octauo præciſe hæmorrhoides experitur, non obſtante, quod menſes numero dierum impares ſint. Et in
   2) *Vagas*, quæ ſine ordine vel rarius vel ſæpius recurrunt.
5. Hæmorrhoides etiam diſtinguendæ ſunt a copioſis illis euacuationibus ſanguinis, quas Germani Blut-Stürtzungen

gen vocant, & quæ poſt longos adfectus hypochondriacos ſine præuia ſcybalorum excretione cum impetu erumpunt, atque ſine dubio e ſuperioribus inteſtinis oriuntur.

III. *SIGNA.*

A. *Imminentium.*

1. Antecedunt in plurimis ſubiectis motus congeſtorii & dolores tenſiui, vibratiui, magis vel minus ſpaſtici, circa loca venæ portæ connexa, nempe circa ventriculum, meſenterium, lienem, hepar & inteſtina, item circa hypochondria, os ſacrum & lumbos.

2. Hi motus acerbiores obſeruantur, quando hæmorrhoides difficilius erumpunt, & tunc patientes percipiunt ſenſum aliquem circa exitum inteſtini recti, ac ſi nucleus durus, vel pinea aut cornus ibi hæreat; & quo magis *introrſum* hic ſenſus percipitur, eo difficilius hæmorrhoides perueniunt ad eruptionem.

3. Interdum etiam admodum leniter & tacite procedunt, & cum moderato *teneſmo* exeunt. Sed talia exempla quibus hæmorrhoides ſine vllo ſenſu moleſto, aut cum mediocri ſaltem, perrumpunt, ſunt pauciora.

B. *Præſentium & moderate fluentium.*

1. Excretio ſanguinis non obtingit ſpontaneo & perpetuo ſucceſſu, ſed exſpectat ſemper preſſionem ſub exoneratione alui contingentem; vbi primum *ſcybala*, communiter *duriora*, eliminantur, quibus deinde *ſanguis* ipſe, durantibus adhuc vacuis illis conatibus egerendi, ſine vllo ſenſu moleſto, ſuccedit.

2. In nonnullis ſubiectis excrementa *ſtriis ſanguineis* mixta deprehenduntur.

3. Sanguis, qui excernitur, eſt vtplurimum *floridus* & rubicundus, in illis nempe, quibus hæmorrhoides libere & frequenter fluunt.

4. *Spiſſus* autem & nigricans eſt ſanguis, quando fluxus raro reuertitur, & impedite ſuccedit.

5. Quibus circumſtantiis *facies* e flauo virideſcens conſpicua eſt, ſecundum *Foreſti* obſeruationem. Et

6. Cum

6. Cum *vrina* craſſa, ſedimentum roſei coloris, nonnumquam etiam tartaream concreſcentiam exhibens, excernitur.

C. *Nimiarum.*

1. Quando *tempore* peccant, & ſolito *maturius* in ætate minime conueniente ſe offerunt, intemperantis indolis deprehenduntur.
2. Quando *promte* reuertuntur, ita vt ſingulis fere octiduis patientes inuadant.
3. Quando *nimis diu* continuant, ita vt per aliquot hebdomades hic fluxus pertinaciter duret.
4. Quando *quantitatem* & *menſuram* tolerabilem egrediuntur, & ſingulis deiectionibus tam largiter prodeunt, vt patientis vires notabiliter exhauriantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides eueniunt quidem *ſexui vtrique*, cum euidente tamen maſculini præ feminino, prærogatiua, quam paucis hic adlegare licet.
   1) Tanta multitudo feminarum, quam virorum non obſeruatur, quibus hæc excretio obtingit.
   2) Neque adeo exquiſitam temporis menſuram & ſtatos atque ordinatos ſucceſſus in feminis ſeruat, vti in viris.
   3) Neque æque ſæpe aut copioſe in iis emicat.
   4) Neque pari leuamine & certa προφυλάξει; dum in feminis promtior indoles eſt ad translationes & vaga molimina.
2. Omnibus fere ſine diſcrimine *temperamentis*, præcipue autem ſanguineo cholerico, aut ſanguineo-melancholico.
3. *Ætati* communiter *conſiſtenti*, virili nempe & ſenili, immo & ſummæ ſenectuti proximæ.
4. Feminis, quæ præmaturam menſium ceſſationem aut partum difficilem experiuntur.
5. Qui ætate adoleſcentili narium hæmorrhagias, poſtea vero congeſtiones in pectore & adfectus hypochondriacos habuerunt, accedente virili ætate, ſi temperamentum ſimul conſpiret, accipiunt hæmorrhoides fluentes.
6. Quando autem *iunioribus* hæmorrhoides fluunt, ſubeſt po-

tiſſimum hæreditaria diſpoſitio, quæ plerumque ad excedentem fluxum in his ſubiectis anſam præbet.

7. Hæmorrhoidum fluxum facile etiam experiuntur homines valde *plethorici*, qui per externas violentas cauſſas plethoram ſuam commouerunt, vt ſequentibus temporibus, data ſemel ad exitum porta, non ſolum intentior inclinatio ad hoc genus euacuationis, ſed etiam continuatio & repetitio eiusdem ſequatur.

V. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. Cauſſa *efficiens formalis* eſt naturæ ad exonerandum intentio.
2. Cauſſa *materialis* eſt *plethora*, & quidem inſigniter commota, præcipue in temperamentis modo indicatis.
3. *Hæreditaria* diſpoſitio, quæ non modo *certam*, ſed etiam *auctam*, *præmaturam* & *abundantem* commotionem & excretionem adfert.
4. *Spiſſitudo* ſanguinis ſæpiſſime, rarius autem nimia *tenuitas*, contra communem ſententiam, quæ tenuitatem & acrimoniam ſemper adcuſat.
5. Cauſſæ abſolutæ non ſuppetunt, cur excretio ſanguinis per hæc ſpecialia loca excernatur, niſi forſan e connexione *genitali* aliquid eliciendum ſit.

B. *Externæ, occaſionales & procatarcticæ.*

1. Violentæ abdominis concuſſiones, e. g. equitatio diuturna præter conſuetudinem, celerior curſitatio vsque ad ſenſum inflationis illius dolorificæ in ſiniſtro hypochondrio, quæ a ſplene dependet.
2. Niſus fortior in partu, & incubitus vteri prægnantis in inteſtinum rectum.
3. Vita ſedentaria, otioſa, vbi compreſſo ſæpius abdomine motus ſanguinis circa venam portæ impeditur.
4. Euacuationum ſanguinis naturalium & artificialium conſuetarum prætermiſſio.
5. Incondita remedia, per quæ ordinatus hæmorrhoidum fluxus impeditur & offenditur, vt nimius exinde oriatur.

6. Tem-

6. Tempeſtas calida.
7. Abuſus potuum ſpirituoſorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum: vnde hæmorrhoides in Saxonia inferiore admodum familiares, ob vſum elixir. propriet. vti in Hungaria ob allii abuſum.
8. Pertinaces alui obſtructiones a grauioribus torminibus colicis exortæ.
9. Refrigerationes diuturnæ & frequentes.
10. Animi inſignes commotiones, in primis autem ſuppreſſa iracundia & terror.
11. Adſuetudo etiam in ætate his excretionibus conueniente, aut a præcedentibus ætatibus continuata, hic maioris eſt efficaciæ, quam in aliis hæmorrhagiis.
12. Infectio venerea magis ad hæmorrhoidum cœcarum cauſſas referenda eſt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides in idoneis, peculiariter ad illas prædiſpoſitis, ſubiectis facile, ordinate & moderate fluentes, ſunt beneficium naturæ, in comparatione damnorum, exinde metuendorum, ſi talis excretio non procedat, & *tamen interim diſpoſitio ad eamdem maneat.*
2. Præcipue autem vniuerſam ſcenam mali hypochondriaci claudunt.
3. *Hippocrates* iam obſeruauit, quod hæmorrhoides inſanientibus ſuperuenientes, delirium ſoluant. *Aphor.* 21. *Sect. VI.*
4. Soluunt etiam non raro adfectus pertinaces arthriticos, nempe malum iſchiadicum, gonagram, podagram.
5. *Excedentes* autem omnem illam ſalubritatem deſtruunt, quæ e iuſto ſucceſſu ſperanda eſſet.
6. Non facile enim illam excedendi in quantitate, promta reuerſione, & pertinaci continuatione ἀταξίαν amittunt, hinc interdum tam refractariæ ſunt, vt omnem fere medicationem eludant.
7. Inter ea fluxus hæmorrhoidalis non facile tanta copia erumpit

pit, vt præſentanea vitæ iactura inde metuenda ſit. Conferantur exempla notatu digniſſima a *D. D. Stablio theoria medica pag. 754. ſeqq.* commemorata.

8. Hic ipſe fluxus tamen, ſi nimis diu continuet, nimis frequenter recurrat, vires proſternit, & ſucceſſu temporis cachexiam inducere valet.

9. Quando autem hæmorrhoides, ſiue legitime ſiue ad exceſſum fluentes, ſupprimuntur, longe grauiora pathemata immo vitæ pericula ſuccedunt.

10. Nempe: viſcerum infarctus, ſcirrhi, inflammationes, colica, melancholia, mania, vomitus cruentus, catarrhi ſuffocatiui, apoplexia, hydrops, icterus flauus & niger, vniuerſus mali hypochondriaci adparatus, aſthmatica pectoris adflictio, tuſſis humida, & plura alia mala.

11. Tranſeunt etiam facile hæmorrhoides *internæ*, ita ſuppreſſæ, in motus hæmorrhoidum *externarum*.

12. Et quando etiam tales turbantur, ſuccedit malum iſchiadicum, gonagra, podagra, mictus cruentus, calculus, dyſuria, tumor ſcroti. *Vid. tab. ſequens.*

13. Motus hæmorrhoidales *transfugi* & *titubantes* non ſolum incommodi ſunt, ſed etiam ſucceſſu temporis periculum minantur, nam nihil *conſtantis* per illos agitur, ſed ab vno tentamine ad alterum fit tranſitus, inter ea vires conſumuntur, & motus hoſce colicos tandem *paralyſes* excipiunt.

14. Quibus valde iunioribus hæmorrhoides eueniunt, iugiter etiam continuant, & vt communiter fit, minus moderate ſuccedunt, illi raro inſigne ſenium attingere ſolent. Apud tales enim communiter conſtantiam non ſeruant, ſed ceſſant iterum, & tum trahunt poſt ſe coniuncta pathemata grauiora.

15. Contra vero, quibus iam annoſioribus hæmorrhoides ſuperueniunt, moderatis etiam & ordinatis ſucceſſibus progrediuntur, his familiariter longam vitam pollicentur.

16. Hæmorrhoides quando *re vera nimiæ* ſunt, & continuo fere

tere fluunt, labes viſceris alicuius in abdomine, ſiue ſcirrhoſa, ſiue vlceroſa ſit, eſt metuenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In motibus tantum hæmorrhoidalibus.*

1. Quando hæmorrhoides numquam fluxerunt, & tamen molimina ad easdem vrgent, promotio illarum promiſcue non commendatur, nam dubius ſemper eſt ſucceſſus, & quando omnino fluxus obtinetur, in paucioribus tamen ad votum ſuccedit, & tum vniuerſa ſontica conſectaria inuuoluit.
2. Vbi itaque ratione habitus corporis & temperamenti de felici hæmorrhoidum ſucceſſu dubitandum eſt, ibi adfluxus reuellatur per venæ ſectionem in brachio, & preſſio circa has partes relaxetur per *tonico-diſcutientia*, & per infuſum *millefolii* vel *adianthi albi*.
3. Vt autem intentioni naturæ omnino ſatis fiat, venæ ſectio circa æquinoctia repetatur, vel aſſiduus & continuus labor patienti imponatur.
4. Si vero hæmorrhoides aliquoties iam fluxerunt, molimina earum conueniente ratione promouenda ſunt. Fit hoc commodiſſime
   1) *Interne*: per pilulas *Beccheri* polychreſt. per pilulas balſamicas *Stahlii*, per modeſtum vſum elixir. propriet. per eſſent. hellebor. nigr. e reſinoſo extracto cum ſpiritu vini paratam.
   2) *Externe*: per *hirudinum* adplicationem, per tempeſtiuam ſectionem venæ *poplitis* aut *malleorum*, qua ſane rebellibus & dolorificis iſtis pathematibus feliciter ſæpe occurritur.

B. *In ipſo hæmorrhoidum fluxu.*

1. Hæmorrhoides *legitime* fluentes non indigent medicatione, ſed conueniente ſaltem regimine & diæta, abſtrahendo a cibis flatulentis & obſtruentibus, item a potu ſpirituoſo. Aluus bene ſuccedat, exulent animi commotiones.
2. Si vero *impedite* fluunt, promoueantur eadem methodo, quæ *tab. de ſuppreſſione hæmorrhoidum* indicata eſt.

3. Vbi autem hæmorrhoides *re vera nimiæ* adſunt, & patientis vires per illas notabiliter exhauriuntur, ſequente methodo illis commodiſſime ſuccurritur:

a) *Sub ipſo fluxu.*

1) Temperantia nitroſa & cinnabarina exhibeantur.

2) Quæ ſi non ſufficere videntur, coniungatur mixtura tonico neruina *Stahlii* ad gutt. XXX. ter per diem propinanda.

3) Vrgente autem neceſſitate lenia *anodyna* pulueribus temperantibus immiſceantur, e. g. gr. I. M. P. de cynogloſſa.

4) Clyſteres ſalutariter adhibentur.

5) Pilulæ *Stahlianæ* & *Beccheri* genuinæ fluxum nimium, nondum adeo inueteratum, egregie moderantur.

6) Denique etiam hoc præſtant *ſpecifica*, circumſpecto vſu propinata, quorum facile princeps eſt *millefolium*, vel *adianthum album*, in decocti vel eſſentiæ forma adhibendum. *Vid. cautel.*

b) *Extra paroxyſmum.*

1) Tempeſtiuæ venæ ſectiones circa æquinoctia quam maxime commendantur, nam ab onere ſi natura leuata eſt, minore poſtea labore opus habet ad fluxum reuocandum, hinc etiam eo citius ab hac excretione deſiſtit.

2) Exhibeantur nonnumquam *leniſſima laxantia*, inprimis rhabarbarina, quæ bilioſam acrimoniam abſtergunt, quæque etiam, modeſte adhibita, in ipſo paroxyſmo vſum habere poſſunt, teneſmum enim & niſum expreſſorium mitigant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Frequens eſt *fluxus* hæmorrhoidalis, frequentior *niſus* ſine plenario ſucceſſu, frequentiſſimus autem *motus longinquus*, ſeu molimina in partibus remotis, nempe ſplenico-colico hypochondriaca pathemata.

2. Hinc ſummæ conſiderationis negotium eſt, *motus* hæmorrhoidales in iis promouere, qui ad fluxum talem quoad habitum corporis minus diſpoſiti ſunt.

3. San-

3. Sanguis hæmorrhoidalis æque bonus, ac reliquus venarum, niſi quod mora quadam in vena portæ ſpiſſeſcat. Leges etiam circulationis talem ſanguinis boni a malo ſelectum non concedunt, vt communiter ſpeculationibus hoc negotium figuratur.

4. *Specifica* quando in nimio hæmorrhoidum fluxu adhibentur, cauendum eſt, ne quid fiat *nimis*.

5. Traditiones enim illæ, quaſi temperare ſaltem, non vero penitus ſupprimere fluxum liceret, cum grano ſalis accipiendæ ſunt, nam longe facilius plenaria & pertinax ſuppreſſio, quam moderamen eiusdem obtinetur.

6. Notum enim ſatis eſt, quid *millefolium* in ſiſtendis hæmorrhoidibus poſſit; ſic etiam reliqua *ſpecifica*, e. g. dens hippopot. lap. manat. priapus ceti, citius ſæpe fluxum cohibent, quam expedit.

7. Huc etiam pertinet *mus marinus*, & *Helmontii amuleticum* remedium, nempe *bufo* exſiccatus, eadem cautela adhibendus.

8. *Adſtringentia* hic multo magis excludenda ſunt, nam pauca quantitate proprinata, fluxum potius augent, ſi vero tanta copia ingeruntur, vt cohibitionem inducant, ſequuntur omnia illa pathemata, quæ ſub *prognoſi* indicata ſunt. Conf. etiam *tabula de ſuppreſſione hæmorrhoidum*.

9. *Martialium* decantatus vſus ſolidam vtilitatem non præſtat, pleraque enim agunt *adſtringendo*. Præmiſſis autem præmittendis, *tinct. martis Ludouici*, placide continuata, vſui eſſe poteſt.

10. Optandum ſane, vt hæmorrhoides *ſuppreſſæ*, præſertim ſi iam *aſciticum* aut *hecticum* quid ſucceſſit, tam certo & cito reuocari, quam *fluentes* per talia ſpecifica & adſtringentia ſupprimi, poſſent.

11. *Acidularum* vſus numquam ſuadendus eſt, niſi ſpongioſis ſanguineis. Inſuper hoc habet incommodi, vt leuamen, ſi aliquod forte adferat, vix ad annum perduret, & ſi non repetatur, grauiora adhuc ſymptomata inducat.

12. *Mixtura tonico-neruina*, e ſale volatili & tinctura alcalina parata, fluxum *nimium* intra pauciſſimum profecto tem-

 po-

poris ſpatium *imminuere*, immo *ſedare* ſolet, ſi ter vel quater de die ad gutt. XXX-XL. exhibetur.

13. In hæmorrhoidibus longo interuallo reuertentibus, inprimis ſi exitus ſit impeditior, apud robuſtos & ſanos *vrina* craſſum ſedimentum roſei coloris exhibet, apud ſenſibiles autem, qui dolores grauatiuos & tenſiuos circa lumbos & os ſacrum habent, in vrinæ emiſſione craſſa in fundo deponuntur granula, ſabuli inſtar, ſaturato tamen ruſo colore conſpicua, & quoniam in arthriticis adfectibus eadem granula in vrina excernuntur, hæc obſeruatio ad diſtinctionem non ſolum horum adfectuum inſeruire, verum etiam illorum cognationem indicare poteſt.

14. Quoniam inteſtinum *rectum* ſub motibus hæmorrhoidalibus notabiliter adficitur, & inteſtinum *colon* de hiſce motibus per conſenſum participat, oritur inde *colica hæmorrhoidalis*, Hippocrati *ileon hæmatides* dicta; quod adeo verum eſt, vt vix vnquam tormina durabilia colica (præter cauſſas externas) vlli homini eueniant, niſi quæ ad motus hæmorrhoidales tendant.

15. Idem ſentiendum eſt de connexione *rami ſplenici*, vnde in motibus hæmorrhoidalibus non ſolum *ſplen* adnexum, verum etiam mediantibus vaſis breuibus, ipſe ventriculus ſimul adficitur.

16. Motibus hæmorrhoidalibus iungunt ſe communiter etiam *nephritici adfectus*, vnde multi hæmorrhoidarii obſeruantur ſimul calculoſi. Et vice verſa, qui nephriticis adfectibus, immo ipſo calculo *renum* torquentur, ad hæmorrhoides procliues ſunt.

17. Quibus hæmorrhoides *raro*, præcipue *extra* vernum & autumnale tempus accidunt, illis plerumque tumultuarie & minus ordinate ſuccedunt.

18. *Motus* hæmorrhoidales, quo magis ſe exſerunt in regione *hepatis*, *ſplenis*, *ventriculi* & ſuperiorum inteſtinorum, eo pertinacius durant, finem autem excretionis ſanguinis difficilius attingunt.

19. Si

19. Si autem circa *meſenterium* & inferiora inteſtina motus obtingunt, doloribus nempe grauatiuis per longitudinem oſſis ſacri &c. tum maior ſpes eſt ad ſanguinis eruptionem.

20. Motus hæmorrhoidales *interni* per calida diaphoretica & regimina facile in motus externos tranſeunt: Vnde facile adfectus *podagrici*, & in feminis *epileptici*, ſuccedunt.

21. Pari ratione motus *externi* in *internos* tranſeunt: vnde palindromæ deducendæ ſunt, quæ podagricis obtingunt, vt, ſtupefactis ſcilicet externis doloribus, præſentiſſime internas anguſtias, cardialgias, vomitus, phlogoſes & inflammationes ventriculi incurrant.

TABVLA XII.

DE HAEMORRHOIDIBVS EXTERNIS ET CAECIS.

I. **D***EFINITIO.*

Hæmorrhoides externæ ſunt motus ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentes, & ſanguinis abundantis depletionem reſpicientes, loco autem legitimæ eruptionis, quæ rarior eſt, cæcis ſolum conaminibus infarctus vaſorum hæmorrhoidalium externorum circa orificium inteſtini recti cauſſantes, & modo turgeſcentiam, modo tumorem inflammatorium inuoluentes. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæmorrhoides externæ non tam pro *noua*, quam potius *anomala* ſpecie hæmorrhoidum agnoſcendæ ſunt, eoque ipſo ab *internis* differunt

1) Ratione *vaſorum*, ex quibus originem ſumunt, nam in-

ternæ e vena *portæ*, externæ autem e vena *caua* proveniunt. *vid. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2) Ratione *menſuræ* & *modi* excretionis: *internæ* enim, præcipue ſtatæ, communiter moderata ſanguinis quantitate fluunt, & ſi turbantur, ad multam quoque profuſionem excedunt; *externæ* vero, ob vaſa minutiora, quantitate vix æſtimanda, conſpicuæ ſunt, & ſæpiſſime per veſicalem tantum protuberantiam, vel tumorem inflammatorium, rariſſime autem per genuinum ſanguinis ſtillicidium ſeſe manifeſtant.

3) Ratione *temporis* & *periodorum*: *internæ* ſtatas magis periodos, & non raro menſtruum curſum obſeruant; *externæ* rariores habent periodos, & circa vernum vel autumnale tempus potiſſimum proueniunt, repullulant tamen promtius & plus ſanguinis emittunt, quando veſicula aliquoties enata eſt.

2. Quamquam autem minime negari poſſit, hæmorrhoides cæcas interdum a motibus *internarum impeditarum* oriri, ſæpiſſime tamen *externæ*, ob difficilem eruptionem in cæcas tranſeunt.

3. Sunt autem hæmorrhoides *cæcæ* aliæ *turgentes*, aliæ *tumentes*, hæ *dolentes*, illæ autem *indolentes* vocantur.

1) *Turgentes* referunt circa extremum ambitum orificii ani veſiculam mollem, tranſparentem, atro-rubente ſanguine plenam, ſine notabili dolore aut vllo inſigni ſenſu ſtipatam; niſi quod ſub alui excretione ſenſus quidam preſſorius, quaſi faba, aut pruni nucleus ibi hæreat, percipiatur, & ardor quidam per vices occurrat.

2) *Tumentes* paullo *profundius* intra limbum deliteſcunt. Hinc quando ſermo eſt de hæmorrhoidibus *cæcis*, hæ *tumentes* communiter putantur, & *κατ᾽ ἐξοχὴν cæcæ* vel *clauſæ*, *occluſæ* vocantur. Exhibent tumorem durum inflammatorium, atque hinc nihil aliud ſunt, quam verus *furunculus* & propter ſenſibilitatem tunicæ nerueæ & muſculoſæ inteſtini recti exquiſitiſſimos dolo-

dolores ardentes, lancinantes, vellicantes & pulſatiles inferunt.

4. Huc etiam a nonnullis referuntur reliquæ fungoſæ protuberantiæ, & vlceraſcentes excreſcentiæ, quæ circa anum contingere ſolent. Vulgo dicuntur hæmorrhoides *nothæ* ſeu *ſpuriæ*, quæ plerumque quidem a contagio venereo oriuntur, interdum autem ſine hoc, in corporibus vlceroſa ſeroſitate adfectis, vel a *turgentibus* diutius & pertinaciter continuantibus, atque in verrucoſam conſiſtentiam ſicceſcentibus, proueniunt. Varie nominantur, nempe thymus, ficus ani, mariſci, rhagades, condylomata, formicæ, verrucæ, claui ani, ſycoſis, germ. Feig-Wartzen, Maſtkörner, Zacken, Belg. Tacken.

5. Poſſunt tamen *venereæ* exulcerationes in hoc loco facile diſtingui ab vlcerationibus *hæmorrhoidalibus*: illæ enim exhibent *cruſtam*, hæ autem *foramina*.

6. Referri etiam huc poteſt *ſerpigo hæmorrhoidalis*, quæ in genere *pruritus ani* dicitur. Ex hac ſerpiginoſa effloreſcentia exprimitur per interualla humiditas tenuis, limpida, mucilaginoſa & flaueſcens, quæ ſudor hæmorrhoidalis ſolet adpellari. *Vid. prognoſis* & tabula chirurgica de *vlceribus ſerpiginoſis*.

7. Variant excreſcentiæ hæmorrhoidales ſecundum *magnitudinem*; quædam enim ad nucis auellanæ, quædam ad iuglandis, quædam ad minoris oui molem accedunt.

8. Diſtinguuntur etiam ratione *figuræ*, quam ſub varia protuberantia exhibent,

1) In *morales*, quando fructus mori ſimilitudinem *repræſentant*.

2) *Vuales*, ſi velut acini vuæ liuidæ *ſupereminent*.

3) *Veſicales*, quando venulæ, ambitum orificii ani coronantes, inflatæ & inſigniter *dilatatæ ſunt*.

4) *Verrucoſas*, quando tubercula veſiculoſa exſiccant, & in duriora rugoſa ſchemata tranſeunt.

III. *SIGNA*.

Hæc ex illis, quæ ſub *differentia* dicta ſunt, deſumuntur, nempe

1. *Ex-*

1. *Externæ ſimplices* quando omnino proueniunt, *ſtillicidio* magis, quam *fluxu* ſeſe manifeſtant, & quidem continuo fere, extra tempus aluinæ excretionis, quam hæmorrhoides *internæ* ſemper exſpectant.

2. *Cæcæ turgentes* circa orificium ani *veſiculam* exhibent mollem, quæ per cuticulam tenuem colore ſanguinis nigropurpureo translucet & dolorem vix ſenſibilem infert.

3. Hæc veſicula vel ſponte rumpit, vel ſcalpendo, propter pruritum familiarem, ſoluitur, vel ſectione aperitur, & tum non ſolum ſanguinem, quem continet, fundit, ſed etiam plus eius ſuppeditare continuat, & hoc ſub alui depoſitione, dum voluntaria preſſio & conniſus hanc manationem promouet.

4. *Teneſmodes* enim irritatio ſæpiſſime cum hæmorrhoidibus externis concurrit.

5. *Cæcæ tumentes*, quæ etiam *clauſæ* ſeu *occluſæ* vocantur, altius introrſum hærent, nec facile exitũ obtinent, ſed referunt tumorem *inflammatorium*, doloribus acutiſſimis, ſtrictoriis, tenſoriis, lancinatoriis, ardentibus, gangrænodeis conſtipatum, ita vt patientes non facile decumbere, ſedere aut incedere queant, ſed ſub quolibet ſtatu maximos cruciatus experiantur.

6. Molimina harum hæmorrhoidum *longinqua* obſident dorſum, coxendices, femora, crura, pedes, immo ſuas palindromas & recurſus facile ſumunt in organa cum vena portæ cohærentia, atque hic adparatum motuum hypochondriaco hæmorrhoidalium multis doloribus torminoſis, ſpleneticis, hepaticis per meſenterium, & interdum per totum abdomen ſæuientibus, oſtendunt.

7. *Aluus* ſub his doloribus communiter eſt *clauſa*, quæ ſi liberatur & exprimitur, præſentes dolores eo magis excitat & exaſperat, vt interdum patientes in lipothymiam incidant.

8. Neque *vrinæ* excretio tam libera & promta eſt, ſed vel paullulum imminuitur, vel impedite ad modum fluit.

9. Animus ſub his acutis doloribus valde angitur, vires imminun-

minuuntur, adpetitus & ſomnus deficiunt, & nonnumquam commotio febrilis vaga accedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides *cæcæ* vix aliud temperamentum, quam phlegmaticum, pituitoſum, mucidum, aut de hoc multum participans infeſtant.

2. In genere quidem magis virili ſexui familiares exſiſtunt, feminæ tamen ab iis non prorſus immunes ſunt; *turgentes* enim non raro iis eueniunt ſub vltimo geſtationis tempore, præcipue ſi multum ſedent. Item ſub partus doloribus, vbi fœtus in peluim grauius recumbit, aut paullo grandior eſt, & inteſtinum rectum comprimit. Vnde in puerperiis ſenſum ardoris circa orificium ani perſentiſcunt.

3. Obtingunt inprimis perſonis ætatis conſiſtentis, niſi diſpoſitio hæreditaria in cauſſa ſit, vt iuniores eisdem corripiantur.

4. Sæpius quoque hæmorrhoidalem fluxum parturientibus, quam iam diu eidem adſuetis.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis mucoſo-pituitoſi coniuncta.

2. Cauſſa *propior* eſt reſtrictio ſanguinis verſus hæc loca, plethoræ imminutionem reſpiciens.

3. Cauſſa *proxima* eſt infarctus & ſtaſis ſanguinis in vaſe aliquo hæmorrhoidali, vnde vel veſicula illa ſanguine repleta, vel tumor inflammatorius inducitur.

4. Cauſſæ *occaſionales, procatarcticæ* & *aduentitiæ* ſunt

1) Immodicæ harum partium attritiones, ſiue ab equitatione inſueta, & diu continuata, ſiue a pruritu, ſiue a niſu expreſſorio ſub fæcum aluinarum eliminatione, ſiue a partu difficili proueniant.

2) Infectio ab inſeſſione in loco adhuc calido, cui inſedit, qui hæmorrhoides habuit vlceroſas.

3) Quod illi, qui venereis impuritatibus adfecti ſunt, peculiares interdum vlcerationes circa orificium inteſtini recti experiantur, id præcipue dependet a *venarum conne-*

 xione

xione. Ex vena enim *iliaco - hypogaſtrica* ramos acci-
piunt & partes genitales & inteſtinum rectum.

4) Abuſus ſpirituoſorum, aromatum, aloëticorum, helle-
borinorum & aliorum calidorum.

5) Neglectio conſuetæ venæ ſectionis & ſcarificationis in
partibus corporis inferioribus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides *externæ* æque ac *cæcæ* ad finem quidem ſalutarem, nempe plethoræ imminutionem, reſpiciunt, ſed ob vias minus commodas, & vaſa exilia, vix vmquam eumdem impetrare valent.

2. Hinc quia nulla ex iis emergit vtilitas, licet eas longe maiores moleſtiæ comitentur quam fluentes, aurea illa qualitas (die güldene Ader) de illis non poteſt prædicari.

3. Præſertim *cæcæ*, quia in nudo furore, impetu & ſtrepitu conſiſtunt, & eam ob cauſſam *furentes* dicuntur, multas periculoſas conſecutiones inuoluunt.

4. Siquidem eis ſuperueniunt pathemata hypochondriaca, nephritis ſimplex & calculoſa, dolores coxendicum & podagra, nonnumquam molimina ad mictum cruentum & pathemata iliaca, præſertim ſi inconuenienter tractantur.

5. *Turgentium* veſicula vel ſponte vel manu chirurgica aperta, copioſo humorum verſus hæc loca adfluxui, & non raro ipſis hæmorrhoidibus *internis*, legitime fluentibus anſam præbet.

6. Quando *veſicales* tales congeſtiones cum inſigni cuticulæ dilatatione factæ ſunt, immo actu denique etiam perrumpunt, facile vlcerantur, quamquam ſine inſigni dolore.

7. Veſicula quando aperta eſt, flaccida atque rugoſa reſtat, & papulas quaſi format, quæ, neglecta conſolidatione, interdum ſub fæcum aluinarum fortiore expreſſione ſanguinem de nouo fundunt, ita vt exempla proſtent, vbi ſanguis per plures annos ſenſim & perpetuo effluxerit.

8. Vel hæ papulæ in vlcuſcula pruriginoſa degenerant, quæ *ſerpigo hæmorrhoidalis*, ſeu *pruritus ani ſerpiginoſus* dici meretur.

9. Ser-

9. Serpigo hæc hæmorrhoidalis non raro occurrit, licet rara ſit illius apud auctores mentio. Late non ſerpit, ſed ſæpe per plures menſes in vno loco ſubſiſtit, & ſi ex illo loco propellitur in vicinia iterum erumpit, & neglecta, adfectus arthritico-dolorificos & decubitus acres inducit.

10. *Tumentes* æque ac *turgentes*, licet ſatis moleſtæ ſint, vitæ tamen periculum non inferunt, niſi, *diu adſuetæ*, incongrue ſupprimantur.

11. *Tumentes*, niſi mature reſoluantur & diſcutiantur, ad *ſuppurationem* perueniunt, quæ ſatis familiariter in vlcerationem *fiſtuloſam*, a *turgentibus* non timendam, tranſit, præcipue ſi ante maturationis tempus profundius incidun-tur, aut iam ſuppuratæ nimis diu ſine apertione hærent, vel mundificatio negligitur aut protrahitur.

12. Hæc corruptio quando in tubulo vaſculoſo-fiſtuloſo inualeſcit, & in texturam inteſtini recti & adiacentium partium muſculoſarum ſerpit, *hectica* tandem patientes ſuccumbunt.

13. *Vlceroſi* adfectus hæmorrhoidales, maxime ſunt contagioſi.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatiua*

1. *Turgentium*

1) Hæ multum difficultatis in cura non inuoluunt, rupta enim veſicula maturam tantum expoſcit mundificationem & conſolidationem per externa balſamica, quæ ſub *tumentium* tractatione indicantur.

2) Quando autem *ſicceſſunt*, & verrucoſam conſiſtentiam exhibent, vel madent & ardent, atque ſalſa acrimonia his partibus non exiguam moleſtiam inferunt, tum maiore circumſpectione tractandæ ſunt, nempe ſecundum methodum, qua alia vlcuſcula tractantur. Ac tum quidem manus chirurgica in talibus fungoſis, verrucoſis excreſcentiis, & vlceroſis atque pruriginoſis puſtulis requiritur.

3) Ante omnia autem *aluus* tempeſtiue promoueatur, ſiue

per decocta prunorum, *lenientia*, mucilaginoſa, pinguia, ſiue per vſum *rhabarbari*, ſiue per *clyſteres* lenientes.

4) Pro ſcopo *reuulſorio*, ſeu vt dicunt, *diuerſorio*, conducunt *pediluuia*, pedum *frictiones*, & cucurbitularum cæcarum adplicationes ad ſuras & femora.

5) Ad dolores ſpaſticos, qui ſtatui vlceroſo, de quo loquimur, accedunt, mitigandos exhibeantur pulueres nitroſo-digeſtiuo-cinnabarini.

2. *Tumentium.*

1) Diſcuſſio per tres vel quatuor priores dies tentetur, licet, ob loci præcipue incommodum ſitum, difficulter ſuccedat. In hunc finem laudantur

a) Venæ ſectio in pede, quando inſignis plethora concurrit.

b) Radices & herbæ *reſoluentes* & *moderate reprimentes*, e. g. rad. apii, vincetox. caryophyll. ireos. Flor. bryon. ſigill. Salom. biſtort. lilior. alb. herb. hyſſop. verben. chærefol. beton. agrimon. matricar. ſcord. ſalu. menth. flor. chamomill. melitot. anth. ſambuc. verbaſc. ſem. fœnugræc. fœnicul. caru. bacc. laur. quæ lacte prius coquuntur, & addita pauca portione camphoræ ſacculis includuntur.

c) *Specifice* infuſum *millefolii* ſaturatum, nempe pugill. III. ad dimidiam menſuram aquæ.

d) *Suffimigia* ex ture, maſtiche, benzoë, & ſpeciebus ſuperius nominatis parata.

e) *Specifica externa* laudantur

α) Vnguentum de *linaria* flor. lut. vel decoctum illius pro inſeſſu adhibendum.

β) Appenſio rad. *ſcrophulariæ* & *fabariæ* ſecundum *Wedelium* in A. N. C. Quot tubercula in ano ſunt, tot bulbarum radicem eligendam & de dorſo adpendendam iubent.

γ) Suffimigium ex *muribus marinis*. Alii ex *cute anguillæ*.

δ) Rad. *plantag. aquat.* manu detenta, donec incaleſcat, ſecundum *Præuotium* in medicina paupe-

perum. Eodem modo rad. acori adulterini vſurpandum commendant.

e) De his & aliis plura ſub *cautelis* dicentur.

2) Quando autem diſcuſſio non magis ſperanda eſt, tum *maturatio* promoueatur; quod faciunt cataplaſmata ſuppurationibus conuenientia, cepæ aſſatæ, oleum lini, medull. crur. vitulini; item decocta, ſiue cum linteolis, ſiue cum ſpongia adhibenda, ex rad. alth. lilior. alb. ireos Flor. ſigill. Salomon. gent. rubr. ariſtol. rot. apii, herb. ſcord. abſinth. card. ben. cent. min. agrimon. ſanic. chærefol. flor. chamom. roſar. rubr. ſem. caru. bacc. laur. addendo aliquid mellis & myrrhæ.

3) Et quoniam *dolores* ante ruptionem valde vrgent, *interne* nitroſa, emulſiua, & in caſu neceſſitatis anodyna, propinanda ſunt; *externe* autem oleum verbaſci, oleum calendulæ, præ omnibus etiam oleum ouorum conueniunt.

4) Quam-primum maturatio diiudicata eſt, *apertio* ſufficiens ope lanciolæ inſtituatur.

5) Denique *mundificatio* & *conſolidatio* omni ſtudio promoueatur.

a) *interne*, per laxantia & ſanguinem ac lympham depurantia, e. g. mannata, ſennata, item mixturam e tinct. antimon. tartariſat. eſſent. ſuccini, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, interpoſitis orgaſmum ſanguinis contemperantibus.

b) *externe*, per balſamica e. g.

R. Eſſent. myrrh.
Succin. ana drahm. II.
Balſam. Peruu. ſcrup. I.
ol. philoſoph. ſcrup. II. M.

item per vnguentum ex melle, vitello oui, liquamine myrrhæ, ture, maſtiche, terebinthina; aut per linimentum ex oleo ouor. liquam. myrrh. & exiguo olei hyperici paratum: non minus conuenit miſcela ex melle deſpumato, vitello oui, aliquot

quot guttulis balſami de copaiua & olei hyperici, nec non olei maſtichini & laurini.

6) Quando *fiſtula* ſubnata eſt, opportuna & dextra inciſione fons & radix mali tempeſtiue detegatur, quæ breuiſſima via eſt, præoccupandi vlteriorem fiſtulæ *cunicularem* progreſſionem

B. *Præſeruatoria.*

Præſeruationi fauent

1. Venæ ſectiones æquinoctiales.
2. Scarificationum adſuetarum repetitio.
3. Adplicatio hirudinum ad hæmorrhoidalia loca. *vid. cautel.*
4. Promotio excretionis aluinæ.
5. Mobile vitæ genus, diæta congrua, animus tranquillus.
6. Moderatus vſus inſeſſuum & pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Hæmorrhoides *externæ*, quamquam raro ita occurrant, vt vena aperta ſanguinem ſimpliciter effundat, notus tamen eſt caſus ſingulariſſimus, quo ſtillicidium per quinque dies fuit continuum, Quum vero die ſexto poſt meridiem hora quarta ſanguis ſubſiſteret, eo momento mirificis phænomenis verſus caput dirigebatur. Videlicet ſentiebatur adſcendere quaſi de puncto ad punctum per vniuerſum truncum ſenſu non ardoris ſed notabilis caloris. Quum ad thoracem perueniret, anguſtabat, in collo ſtringebat, in oculis viſum prorſus impediebat, konte keinen Stich ſehen. Atque hæc omnia intra quartam fere horæ partem obtingebant, donec tandem in vertice ſubſiſteret, & dolores prementes paullulum durantes cauſſaretur.
2. Quoniam hæmorrhoides cæcæ quam plurima incommoda adferunt, & tamen intentio naturæ vix vmquam per illas obtinetur, tanto magis prudentiæ Medici commendantur, quæ tab. de *hæmorrhoidibus internis ſub method. num.* 2. dicta ſunt, nempe quod tales motus prudente ratione ad alias vias reuellere magis conueniat, quam illos tolterare.

3. Quam

3. Quamdiu itaque ſpes eſt, vt intentioni agentis ſatisfieri poſſit per venæ ſectiones repetitas & laborioſum vitæ genus, hæc ſubſidia numquam prætermittenda ſunt; quo vero in caſu ad adfluxum reuellendum, venæ ſectio in brachio inſtituenda eſt.

4. Interea tamen de *cæcis* etiam obſeruandum eſt, quod *tabula de interrnis* hæmorrhoidibus ratione imprudentis cohibitionis per adſtringentia, & alia incongrua remedia, dictum eſt.

5. Abſint itaque poſitiue *purgantia, ſtimulantia, calefacientia, aloëtica*, & *belleborina*, quæ hoſce infarctus hæmorrhoidales magis augent, ſanguinem exagitant, & veras inflammationes prouocant.

6. Abſint quoque adſtringentia *martialia*, tam adſtringentia, quam ſic dicta aperitiua.

7. Externe euitenter *repellentia*, *exſiccantia*, *refrigerantia*, *corroſiua*, *rubefacientia*, *ſeptica*, e. g. terræ bolares, lythargyrium cum aceto &c.

8. Vſus quoque ſulphuris & mercurialium ſedulo euitetur.

9. *Vnguinoſa* rancida malum euentum cauſſantur.

10. *Hirudines* in paroxyſmo ad *turgentes* quidem cum cucurbitula adplicari poſſunt, ad *tumentes* autem illas adhibere, neque ſatis ſecurum eſt, neque officio ſuo ſatis faciunt, non enim ſugunt in adfectibus inflammatis, & vbi aliquid vlceroſæ aut ſuppuraſcentis corruptelæ ſubeſt. Ad recurſum autem *cæcarum* impediendum, quater vel ſexies per annum bono cum effectu poſſunt adhiberi.

11. *Milleſolii* vſus in ſedandis doloribus *cæcarum* omnibus aliis ſpecificis palmam præripit, quando in forma thée adhibetur.

12. *Riuerius* & *Villanouanus* illius vſum per integrum menſem continuandum ſuadent, & hæmorrhoides numquam reuerſuras promittunt, ſed quæſtio eſt, num etiam bono cum ſucceſſu in futurum? Cauendum potius a tali periculoſo conamine, niſi venæ ſectiones perite & feliciter ſimul in ſubſidium veniant.

13. Herba & vnguentum *linariæ* ſpecifico quidem effectu hic commendantur, minime autem operæ pretium faciunt, niſi hæmorrhoidibus iam actu exulceratis, vel ad vlcerationem maxime pronis, & tum vnguentum cum oleo ouorum aut vitello oui temperari debet, addendo pauxillum mercurii currentis aut præcipitati albi. In *tumentibus* parum aut nihil efficiunt.

14. *Chelidonium minus*, ob ſignaturam radicis grumoſæ, ad hæmorrhoides cæcas valere dicunt, ſed neque in his, neque in ſcorbuto, licet Scharbocks-Kraut κατ' ἐξοχὴν vocetur, efficax eſt.

15. Radices *ſcrophulariæ*, *fabariæ* & *chondrillæ* in doloribus cæcarum ſedandis faciunt, quod poſſunt, raro autem, quod de illis prædicatur: nam hæc & alia amuletica, vix vllam ſpem in hoc adfectu, præcipue vigente paroxyſmo & præſente inflammatione, adferunt. Notum tamen eſt exemplum, in quo efficaciam aliquoties præſtitit *fabaria* amuletice geſtata.

16 E contra *mures marini*, ſub forma fumi ad ſedem adhibiti, egregium ſæpe effectum mitigantem præſtant.

17. De *ſpecificis* in genere adhuc notandum, quod effectus illorum variet.

1) Ratione *ſubiectorum*: quod enim remedium in vno homine dolores mitigat, alteri ſæpe ſine effectu adhibetur.

2) Ratione *temporum*: ita, vt vnum idemque medicamentum quod hoc tempore bonum effectum præſtat, altero fruſtra vſurpetur.

18. *Weisbachius* tamen aſſeuerat, quod in dolentibus hæmorrhoidibus numquam ſine effectu, adhibuerit *folia* recentia *ſambuci* conquaſſata, quæ, quater circiter reperita, inflammationem diſcutere, & dolores tollere debent. Adhibuimus etiam ipſi hæc folia bono ſemper cum effectu; hyeme *ſedum vermiculare minus* ſubſtituit.

19. *Annulus Helmontii*, e filo ferreo candente, per vngulam pedis poſterioris *equæ* pro mare, *equi* pro femina, traiecto,

cto, paratus, a nonnullis, qui ad experientiam prouocant, laudatur.

20. *Eſſentia ſuccini* in hiſce & aliis adfectibus feroſis, partim diſcutiendo, partim euacuando, commodiſſime ſe gerit, adeo, vt in adfectibus arthriticis efficaciam edat non contemnendam.

21. *Oleum ouorum* præcipue valet ad adfectus ardentes & rodentes demulcendos, aliosque cutaneos caſus ſubleuandos; in vnguentum autem redigendum eſt cum liquore florum verbaſci, ſed ſine multa frixatione, daß es nicht verbrate.

22. *Cauteriſationes* & ſtimulantes *iniectiones* in fiſtula hæmorrhoidali nequaquam admittendæ ſunt.

23. Ab aliquot annis inter Belgas innotuit concrementum illud tunicaceum de piſce *Raia*, quod externe in forma ſuffimigi tamquam ſpecificum contra dolentes ſeu furentes hæmorrhoides laudant. Requirit autem circumſpectionem, vt ab initio adhibeatur, alias effectus illius reprimens ſtaſin ſanguinis obfirmat.

24. Complicatur interdum declinante æſtate *dyſenteria* cum hæmorrhoidibus *cæcis*; quo in caſu neceſſe eſt, vt Medicus circumſpecte agat, & talia adhibeat medicamina, quæ vtrique adfectui ſalutaria ſunt. Laudantur in hunc finem præcipue *millefolium* & *caſcarilla*.

TABVLA XIII.

DE HAEMORRHOIDIBVS SVPPRESSIS, DECOLORATIS, ALBIS, MVCIDIS ET FLVXV HEPATICO.

I. **D***IFFERENTIA.*

Quem ad modum *præcedente tabula* ſpeciem alicuius ſuppreſſionis

 nis

nis in hæmorrhoidibus cæcis exhibuimus; ita *hæc tabula* reliqua vitia, quæ in negotio hæmorrhoidali obueniunt, exhibebit.

1. *Suppreſſio* hæmorrhoidum quadruplici reſpectu eſt conſideranda.

1) Vel enim hæmorrhoides *numquam* fluxerunt, & tamen tam conſpicua ad illarum perruptionem *molimina* a natura inſtituuntur, vt hinc omni iure fluxus exſpectari debeat. Hæ ab aliis hæmorrhoides *molientes* vocantur.

2) Vel hæmorrhoides iam quidem *adſuetæ* fuerunt, ſucceſſus autem illarum admodum fuit impeditus, inſufficiens, turbulentus, inordinatus, moleſtus: quod in hæmorrhoidibus *externis* ſeu *cæcis* admodum familiariter contingit.

3) Vel hæmorrhoides placide, moderate, ordinate & ſtatis temporibus antea fluxerunt, iam vero citra euidentem & impulſiuam aliquam cauſſam iterum deficiunt; quod in hæmorrhoidibus *internis* ſæpius obſeruatur. Has alii *emanentes* adpellant.

4) Vel denique hæmorrhoides in legitimo ſuo fluxu & progreſſu, ſiue a cauſſa interna ſiue externa, per incongruam medicationem & regimen interceptæ & repreſſæ ſunt. Quas hæmorrhoides *ſuppreſſas* in ſenſu *ſtrictiori* nuncupare licet.

2. *Hæmorrhoides decoloratæ, albæ & mucidæ.*

Loco ſanguinis ſinceri in hæmorrhoidibus internis ſæpius excernitur materia *albicans*, mucilaginoſa, inſtar *tragacanthæ* ſolutæ; Galli adpellant hæmorrhoides *albas*, alii *decoloratas*, *mucidas*. Hæc materia interdum etiam ipſum fluxum hæmorrhoidalem antecedit; interdum eumdem ſequitur. Diſcrepat autem hæc materia

1) ab *excrementis* ordinariis ratione conſiſtentiæ & coloris; hæc enim communiter flauo colore conſpicua ſunt, illa autem materia eſt pallida, albumen oui aut ſperma ranarum referens.

2) a *diarrhœæ* variis ſpeciebus, reſpectu quantitatis materiæ,

riæ, quæ in his magna communiter copia euacuatur, hæc autem materia moderata quantitate effunditur, ita, vt qualibet depoſitione copia dimidii mediocris cochlearis, & vix ſemper tanta, excernatur.

3) a *dyſenteria*, vti vocatur, *alba*, reſpectu ingentium torminum & teneſmi; quæ ſymptomata, licet in noſtro adfectu etiam reperiantur, tam immania tamen non ſunt, vti in *dyſenteria alba*.

4) ab *apoſtemate* inteſtinorum, & purulento alui fluxu.

5) ab *vlcere* & *fiſtula ani*.

3. *Fluxus hepaticus* eſt ſpecies diarrhoeæ ſiue alui fluxus, in quo excrementa liquida, & inſtar loturæ carnis rubentia excernuntur. Diſtingui vero etiam debet

1) a *dyſenteria*; nam

a) in dyſenteria excrementa *ſanguine* magis vel *muco albo* tincta ſunt, in fluxu autem hepatico humor loturæ carnis inſtar excernitur.

b) Dyſenteria motibus febrilibus, modo lenioribus, modo acutis coniuncta eſt, fluxus autem hepaticus numquam.

c) Dyſenteria menſe Auguſto & Septembri, hepaticus autem fluxus promiſcue occurrit.

2) A *diarrhœa* ſtricte dicta, in qua excrementa fluida quidem, colore tamen rubicundo minime tincta ſunt, vti in fluxu hepatico.

3) Ab *hæmorrhoidibus albis*, in quibus materia non eſt tam diluta & aquoſa, vti in hoc fluxu deprehenditur.

4) A *lienteria* & *diarrhœa cœliaca*; quam differentiam ſigna inter ſe collata dabunt.

5) *Fluxus hepaticus*, iuxta veteres eſt vel

a) *verus*, quando ſerum tinctum ſolummodo excernitur. Vel

b) *Spurius*, quando partes acres bilioſæ, aut aliæ fæculentæ ac corruptæ excrementis admiſcentur, adeo vt excretio propter mordacitatem eorum cum moleſtia & dolore contingat.

4. Reliquæ *anomaliæ* hæmorrhoidales conſiſtunt in motibus

ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentibus, ſed a vero tramite & ordine deflectentibus, & ad *inſolitas vias* ſæpe excurrentibus. Sunt autem hæ anomaliæ vel

1) *Paſſiuæ*, quando ſanguis ſpiſſior difficultet erumpit, & poſt eruptionem ægrius fluit; aut quando viæ nimis ſtrictæ & denſæ ſunt. Vel

2) *Actiuæ*, quando natura motus hæmorrhoidales ſiue in defectu, ſiue in exceſſu adminiſtrat; aut quando modo huc, modo illuc, modo ſurſum, modo deorſum, modo ad latera, aut ad inſolitas vias euagatur. De qua re plura ſub *prognoſi* dicemus.

II. *SIGNA.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

Hæc ſumuntur a *ſymptomatibus*, quæ hæmorrhoidum ſuppreſſionem comitantur.

1. Suppreſſionem hæmorrhoidum *internarum* preſſo pede inſequitur vniuerſus *mali hypochondriaci* adparatus. *Conf. tab. de malo hypochondriaco.*

2. Quæ pathemata primo quidem quaſi *leuia* adparent, & præcipue circa *ſiniſtrum* hypochondrium & regionem lumbarem ſeſe manifeſtant, nempe tenſionibus & preſſionibus.

3. Succeſſu autem temporis *grauiores* turbæ ſuccedunt, præcipue in illis, quibus fluxus antea *impedite* & cum maiore niſu procedere conſueuit. Videlicet dolores ſpaſtici, colici grauiſſimi, lienis inflationes, vomitorii conatus, alui adſtrictio pertinax, durities abdominis flatulenta & torminoſa, viſcerum infarctus, ſcirrhi, inflammationes, conuulſiones melancholia, mania, vomitus cruentus, cachexia, hydrops, œdemata, hectica & phthiſis, apoplexia, hemiplexia, paralyſes &c.

4. Suppreſſionem autem hæmorrhoidum *externarum* ſequuntur magis adfectus arthritici, podagrici, iſchiatici, nephritici, calculoſi, mictus cruentus, varices, contracturæ, aridurae, paralyſes ſphincteris ani & veſicæ &c.

5. Communiſſimum ſymptoma, ſuppreſſionem hæmorrhoidum quarumcunque ſuccedens, eſt aſthmatica reſpirationis

onis difficultas, vtplurimum *hypochondriaca*, nonnumquam etiam *pectoralis*, cum tuſſi humida coniuncta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Antecedunt motus tenſorii, ſtrictorii in abdomine & hypochondriis.
2. Intercurrunt borborygmi, flatus & ructus.
3. Superueniunt preſſiones in lumbis & circa os ſacrum, & teneſmus cum punctura ani, ſeu ſcindente & ardente ſenſu.
4. Sub his adflictionibus excernitur cum aliquali ſibilo materia albuginea, paullulum flaueſcens, interdum cum colore aliquali ſubruffo & quaſi roſeo, aliquando etiam cum ſtriis cruentis.
5. Ob inſolitam humectationem ſæpius in partibus ani externis excoriatio & pruritus obſeruantur.
6. Habitus corporis conſtrictus, & facies pallida eſt.
7. Vrina parcior & ſaturatior effluit.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Excernitur ſub frequentibus deiectionibus humor per alvum, loturæ carnium ſimilis.
2. Concurrunt dolores tendentes, murmurantes in abdomine, & ſpaſtici motus circa lumbos.
3. Qui motus ſpaſtici nonnumquam in latus dextrum verſus hepar ſe extendunt.
4. Interdum titillationes & lenes morſicationes in inteſtino recto percipiuntur, interdum vero patientes vix vllum huius rei ſenſum habent, neque vllis doloribus adficiuntur.
5. In nonnullis teneſmus accedit.

III. *SVBIECTA.*

1. Subiecta, quæ ad excretionem hæmorrhoidalem in genere diſpoſita ſunt, *tabula de hæmorrhoidibus internis* indicauimus.
2. In ſpecie *ſuppreſſioni* hæmorrhoidum facie obnoxia ſunt temperamenta ſanguineo-melancholica, aut melancholico-cholerica.

 3. Homi-

3. Homines *immorigeri*, & qui *commotionibus animi* terrificis & continuo moeſtis corripiuntur.

4. Ad hæmorrhoides *albas* & *fluxum hepaticum* diſpoſiti ſunt homines phlegmatici, melancholici, & quidem mediæ ætatis, iuuenes ſcilicet & viri.

5. Feminæ menſium imminutione aut ſuppreſſione adflictæ, interdum etiam his moleſtiis corripiuntur.

6. Omnibus his anomaliis etiam obnoxii ſunt, qui vitæ genus laborioſum in *ſedentarium* mutarunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

Variæ quidem ſunt cauſſæ, quæ ad ſuppreſſionem hæmorrhoidum contribuunt, nulla autem neceſſitas vrget, vt inimicam aliquam ſanguinis dyſcraſiam, acidam, atrabilariam, acrem, ſtimulantem, genus neruoſum vellicantem, aut alias materiales qualitates excogitemus & accuſemus. Præcipue ad eam contribuunt

1. *Interne*

1) Animi pathemata, maxime terror, timor & triſtitia.

2) Spiſſitudo ſanguinis abundantis, non minus autem

3) Orgaſtica illius commotio.

2. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* ſunt

1) Mala artificia ſeu medicamina, e. g. *vomitoria*, *refrigerantia* interna & externa, abuſus *adſtringentium*, ſi nempe fluxus hæmorrhoidum legitimus, vel alii morbi, inprimis febres intermittentes, per talia incongrua remedia temere tractantur. Huc etiam poſſunt referri decocta thée & coffée, quando *valde ſaturata* ſunt.

2) Potus frigidus corpore exæſtuante.

3) Diæta craſſa, fermenteſcens.

4) Largior potus ſpirituoſorum, ardentium.

5) Alui indurationes.

6) Aër frigido - humidus.

7) Refrigeratio abdominis & partium inferiorum immodeſta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

Quod hæmorrhoides ita irregulariter exeant, in culpa eſſe obſeruantur

1. Ipſa

1. Ipſa *natura*, quæ motibus ſuis congeſtorio-ſpaſticis a vera methodo & ſcopo aberrat, & loco ſanguinis ſinceri lymphatico-ſeroſo-ichoroſam portionem eiicit.
2. Viæ & partes paullulum ſtrictiores, vt ſanguis non recte transprimi queat.
3. Humorum ſpiſſior conſiſtentia.
4. Plethora cum impetu commota.
5. Sudores matutini autocratici neglecti, & vrina nimis diu retenta.
6 Venæ ſectiones & ſacrificationes conſuetæ neglectæ.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Antiqui accuſabant debilitatem hepatis, ſanguinem neque bene attrahentis, neque recte retinentis, vnde lapſus eiusmodi ſanguinis ad inteſtina oriatur.
2. Magnam autem conſpirationem habet cum hæmorrhoidibus: & ſicut in vitio menſium tales decolorationes ſanguinis ſæpius contingunt, ſic etiam veroſimiliter in vitio hæmorrhoidum.
3. Ad talem anomaliam contribuit
   1) Plethora.
   2) Qualiscumque orgaſtica ſanguinis commotio, quæ impedit, quo minus ſanguis concentrari, & ad eruptionem directam peruenire queat.
   3) Impeditus & retardatus eiusdem progreſſus per venam portæ, vnde contingit, vt in vaſis hæmorrhoidalibus reſtagnet, & in mucidam talem ſeceſſionem abeat.
4. Aliquando etiam ad talem fluxum diſponit ſcirrhus aut infarctus hepatis, qui ſanguinem, per venam portæ fluentem, intra hepar ſeſe effundere non permittit, vnde regurgitationes ad regiones hæmorrhoidales, vt ſanguis inſufficienter & turbulenter ex iisdem erumpat, & hinc mixta talis excretio ortum trahat.
5. Nonnumquam etiam adeſt excoriatio inteſtinorum in hominibus a dyſenteria male curatis, quæ ad hunc fluxum anſam præbet.

V. *PROGNOSIS.*

1. Quam grauia ſymptomata ſuppreſſionem hæmorrhoidum excipiant, ſub *ſignis* iam indicatum eſt.
2. Eſt adfectus ſatis quidem rebellis, facilius autem medicationi auſcultat, quando a cauſſis internis, nempe a ſpiſſo ſanguine originem ſumſit, quam ſi per incongruum adſtringentium vſum inductus eſt.
3. *Molimina* hæmorrhoidalia licet numquam erumpant, minoris tamen ſunt periculi, quam ſi ipſe fluxus antea adfuit.
4. In feminis hæmorrhoides ſuppreſſæ minus periculum inferunt, quam in viris, niſi periodum, qua menſes fluere adhuc poſſunt, transgreſſæ ſint.
5. Quo diutius hæmorrhoidum ſuppreſſio durauit, eo certius ſanguinis inducit translationes, partim ad viſcera hypochondriaca, partim ad alia loca, excretioni ſanguinis adcommodata.
6. Priore caſu vniuerſa mali hypochondriaci ſcena introducitur; conf. *ſigna*; poſteriore vero aſthma conuulſiuum, catarrhus ſuffocatiuus, vertigo, apoplexia, hectica in ſiccioribus, hydrops in ſucculentis.
7. Inter acerba pathemata, quæ ſuppreſſionem conſequuntur, eminet *colica hæmorrhoidalis*, de qua *vid. tab. de hæmorrhoid. internis & tab. de colica.*
8. Similiter hæmorrhoidum cohibitiones variis *vlcerationibus* anſam præbent; inferunt quoque tumores pedum œdematoſos, aſciticos, tympaniticos, & alias humorum deprauationes.
9. Et quoniam *lien* in ſuppreſſis hæmorrhoidibus plerumque in conſenſum trahitur, multi morbi ſplenici inde deriuantur.
10. Neque minus attendendus eſt *decubitus* ille humorum, qui ex hæmorrhoidibus ſuppreſſis *pectus* occupat, vnde aſthmaticæ, oppletiuæ anguſtationes, palpitatio cordis, molimina hæmoptyica, veræ hæmoptyſes, inflammationes pectoris, phthiſis &c. oriuntur.
11. Fiunt quoque translationes ſanguinis ad *caput*, ex quibus verti-

vertigines, aurium tinnitus, auditus grauitas, hæmorrhagiæ narium, oculorum & dentium dolores, angina, & multæ aliæ adflictiones ingruunt.

12. Ad inſolitas quoque vias, ad quas hæmorrhoides euagari ſolent, pertinet etiam, quando in feminis menſium ceſſationem hæmorrhoides excipere ſolent.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Quem ad modum in negotio menſtruo *fluor albus* vices ſinceræ hæmorrhagiæ ſupplet; ita in negotio hæmorrhoidali *albicans* hæc *excretio* vices fluxus hæmorrhoidalis tenet.

2. In quibusdam ſubiectis hæc excretio alba in talem conſuetudinem abit, vt, quoties hæmorrhoides recurrunt, toties easdem comitentur.

3. Et quando hic albus fluxus cum ſincero hæmorrhoidum ſucceſſu alternat, plenaria fluxus hæmorrhoidalis ſuppreſſio extimeſcenda eſt.

4. Licet autem hæc euacuatio ad anomalias hæmorrhoidales pertineat, natura tamen eam ita adprehendit, ac ſi verus & ſincerus ſanguis exoneratus eſſet.

5. Nam materia hac excreta præcedentes immoderatiores motus ſpaſtici placantur & pathemata infimi ventris ita tolluntur, vnde hoc reſpectu hæc excretio ſalutaris dici poteſt.

6. Quando autem hæmorrhoides in iuſtam ordinem reſtitutæ ſunt, tunc hæ albæ excretiones iterum euaneſcunt, nec in poſterum, rebus ſic ſtantibus, facile comparent.

7. Si vero hæmorrhoides albæ per mala artificia repente opprimuntur, eadem grauia pathemata & morbida conſectaria eueniunt, quæ turbatas hæmorrhoides excipiunt.

8. Quo magis hæmorrhoides albæ inſiſtunt, eo magis perturbant aluinas euacuationes, & futuræ primarum regionum labis periculum minantur.

9. Immo ſæpe in colicam hæmorrhoidalem, & vehementes ſpasmodicas adflictiones circa venam portæ ſæuientes, transformantur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Fluxus hic vtplurimum chronicum eſt malum, & curationem difficulter admittit.

2. Si malum eſt recens, & ſubiecta adhuc ſunt iuniora atque vegeta, curatur interdum, in ſenibus vero, ac morbo iam inueterato, nulla curationis ſpes eſt, præſertim ſi labes, quod ordinarie contingere ſolet, in viſcere quodam infimi ventris hæret.

3. Vtplurimum ſi nimis diu durat, & vires admodum proſternit, in cachexiam & hydropem, in aliis vero in tabem ſiue hecticam degenerat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

1. Fluxus hæmorrhoidalis ſi numquam adfuit, motus tamen ad eumdem excitandum vrgent, admodum circumſpecte agendum eſt: non enim promiſcue molimina talia, præcipue *remota*, promouenda ſunt. *Conf. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2. Vbi itaque temperamentum & reliquæ patientis circumſtantiæ legitimum & ſufficientem fluxum non pollicentur, ibi præſtat motus tales *deſueſcere*.

1) Vel per vicarias venæ ſectiones in *brachio*.

2) Vel, quod melius & efficacius eſt, per ſufficientem & laborioſam corporis motionem.

3. Suppreſſio autem *adſuetarum* hæmorrhoidum ſequente methodo tractatur.

1) *Quantitas* ſanguinis eſt imminuenda, vt intentioni naturæ aliquo modo ſatis fiat, & ſymptomata mitigentur.

a) Venæ ſectio itaque in *pedibus* inſtituatur. *Conf. cautel.*

b) Aluus autem ſi non legitime ſuccedit, prius aperiatur per clyſterem emollientem & carminatiuum, e. g. per decoct. chamomill. cum lacte.

2) *Qualitas* ſanguinis poſt venæ ſectionem eſt corrigenda.

a) Si *orgaſmus* peccat, placandus ille per nitroſa, præcipitantia & acidula.

b) Quando autem *ſpiſſitudo* humorum adeſt, reſoluentia & atte-

attenuantia adhibeantur, quæ *tabula de ſuppreſſione menſium ſub methodo* indicantur.

3) Facta correctione *motus* ad locum excretionis blande invitandus & leniter ſtimulandus eſt.

a) *Interne* per helleborata, myrrhata, aloëtica, elixir. proprietat. crocum, boracem, pilulas *Stahlianas*, *Becherianas*, laxantia per epicraſin.

b) *Externe* per adplicationem *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca, per clyſteres ſtimulantes, ſuppoſitoria acriora, frictiones.

4) Tandem *tonica roboratio* ſuſcipiatur per mixturam tonico-neruinam *Stahlii*, & per vſum martialium, optime præparatorum; quo tempore tamen aluus ſemper aperta ſeruetur, ſiue per clyſteres, ſiue per laxantia interna ſubinde adplicanda.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. *Præſeruatoria.*

1) Ante omnia videndum eſt, ne natura per ſpiſſitudinem ſanguinis moleſtam & ſerum mucidum ad hoſce erroneos motus ſuſcipiendos inuitetur. Hinc neceſſe eſt

a) Vt ſanguis depleatur per *venæ ſectiones* æquinoctiales, per *hirudinum* adplicationem & per *ſcarificationes*.

b) Vt ſerum copioſum imminuatur, & eius vberior ad hæmorrhoidales venas adfluxus intercipiatur per moderata *laxantia*, *diuretica* & *diaphoretica*. Faciunt hoc

α) Rhabarbarum, folia ſennæ, fibræ hellebori nigr. aut vinum medicatum ex reſoluentibus & abſtergentibus paratum, cui exiguum de fibris hellebori nigri commiſceri poteſt, vel quod ſecurius, polypodium.

β) Salia neutra: ſal tartar. geniſt. ononid. tartar. vitriolat. arcan. duplic. &c.

γ) Abſorbentia: Conch. præparat. antimon. diaphoret. bezoardic. mineral.

 δ) Eſſen-

δ) Eſſentiæ reſoluentes: eſſent. alexiph. tinctur. antimon. tinctur. tartar. tinctur. reſolu. mixtur. ſimpl.

c) Vt humores in iuſta fluiditate conſeruentur, & viæ in debitam flexilitatem redigantur per motum corporis ſufficientem, & per diluentia, humectantia diætetica.

d) Vt inteſtina & primæ viæ abſtergantur, ne tranſitus ſanguinis vllo modo offendatur & impediatur. In hunc finem laudantur

α) Salina digerentia & colliquantia, ſiue enixa, ſiue tartariſata.

β) Clyſteres lenientes & roborantes.

2. *Curatoria.*

1) Ad motus hæmorrhoidales in ordinem redigendos præ aliis remediis conducunt pilulæ *Stahlianæ*, quæ maioris ſunt efficaciæ, quam reliqua laxantia.

2) Irregulares commotiones mitigant antiſpasmodica cinnabarina cum abſorbentibus & diaphoreticis fixis combinata.

3) Proſunt etiam reſoluentia, & æqualitatem motus ſanguinis promouentia, additis temperatis doſibus roborantium. e. g. eſſent. vincetox. helen. pimpin. alb. gent. rubr. mixtur. tonico-neruina *Stahlii*.

4) Aluus ſemper aperta ſeruetur.

5) Et cum venæ hæmorrhoidales propter frequentem muci effluxum admodum laxæ reddantur, adeoque talis fluxus facilius recurrat, ad roborandas haſce partes detur tinctur. mart. *Ludou.* mixtur. tonico-neruina *Stahlii*.

6) In feminis purgationis menſtruæ ratio habeatur, vt in iuſtum ordinem redigatur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Quoniam fluxus hepaticus pro adfectu hæmorrhoidali diiudicatur, eadem etiam methodo, quæ ſub impedito hæmorrhoidum negotio commendata eſt, omni iure tractatur,

ctatur, nempe remediis mediocriter temperantibus & abſtergentibus, cum lenibus laxantibus.

2. Per aliquot itaque dies rhabarbarum a ſcrupul. I. ad drachm. ſemis vel pilulæ *Stahlii* propinari poſſunt.

3. Deinde temperantia & abſtergentia ſalina adhibeantur, e.g. nitrum, tartar. vitriolat. arcan. duplic. nitrum antimoniat. ſal centaur. min. card. bened. abſinth. mater perlar. conch. præparat. ocul. cancri.

4. Denique mixtura tonico neruina *Stahlii*, vel ſola, vel cum eſſentia pimp. alb. vel adianth. alb. mixta propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Multi opinantur, quod hæmorrhoides ſint præternaturale i. e. noxium accidens, vnde neceſſe eſſe iudicant, quo hæmorrhoides coerceantur. Omnibus itaque cogitationibus in id feruntur, vt per adſtringentia, narcotica, vomitoria, purgantia hoſce motus inordinatos temperent, & acrimoniam ſcorbuticam, vt volunt, corrigant. Cum tamen, ſi miniſtri naturæ eſſe vellent, id vnice agere deberent, vt naturæ omni modo ſuccurrerent, & dexteritate atque peritia ſua medica eamdem ſubleuarent. Facilius enim eſt hæmorrhagias quaſcumque ſupprimere, quam reſerare.

2. Ex hoc errore etiam fluit, quando multi Medici hæmorrhoides ſuppreſſas relinquendas cenſent. Aureus ſane hic eſt fluxus, qui aureas ſuas qualitates non exſerit, niſi legitime ſuccedat.

3. Abſtinendum itaque eſt a *vomitoriis*, quæ facile motus hæmorrhoidales tam ad ventriculum quam ſuperiorem corporis regionem ducunt, & ad vomitum cruentum diſponunt, aut in hepate & liene periculoſos effectus prouocant.

4. Si vero certo exploratum ſit, quod ab hæmorrhoidibus ſuppreſſis aliquid ſanguinis in ventriculum ſeceſſerit, quod ad vomitum cruentum diſponere poſſet, tunc lene vomitorium, e. g. per radicem ipecacoanhæ, locum habere poteſt.

5. *Purgationes* fortiores & *clyſteres* acres, item *ſuppoſitoria* ſtimulan-

mulantia, & reliqua impellentia, calefacientia, motus & humores eo magis exagitant, nec ſuppreſſas hæmorrhoides reſerant.

6. Aloëtica, helleborina, colocynthiaca ſtimuli quidem loco adhiberi, ad præcauendam tamen ebullitionem ſanguinis, nitroſa & abſorbentia interponi poſſunt, alias facile graues exacerbationes, nempe colica, ſplenetica, anxia pathemata oriuntur.

7. Abſint *narcotica* opiata, quæ præſentes motus, vno impetu obruunt, & ad futuros infarctus & ſtaſes, immo ad adfectus tympaniticos, œdematoſos, hecticos & hydropicos diſponunt.

8. Nocent adſtringentia, incraſſantia, præcipitantia, quæ in viis ſuſpectam ſtricturam & in humoribus maiorem ſpiſſitudinem inducunt.

9. Nil iuuant antiſcorbutica acriora, edulcorantia.

10. *Venæ ſectio*, licet in grauioribus, ſpaſticis moliminibus a natura non facile attendatur, cum primis, quia venæ, quæ ſecari poſſunt, nullum immediatum cum vena portæ commercium habent, præſtat tamen, eamdem medicationi præmittere, quam prorſus prætermittere.

11. Præmiſſis generalioribus, adplicatio *hirudinum* quam maxime commendatur, tamquam remedium omnium tutiſſimum & efficaciſſimum. Licet enim hirudines venam hæmorrhoidalem *internam* immediate non attingant, per conſpirationem tamen venarum *externarum*, non raro *internæ* hæmorrhoides prouocantur.

12. Ad roborationem viſcerum hypochondriacorum *tonica* præcipue *martialia* non præmature, ſed in progreſſu medicationis, & obtento ſemel fluxu, adhibeantur, ne infarctus & obſtructio augeatur.

13. Molimina hæmorrhoidalia, ſi ſponte natura ceſſant, caveat ſibi Medicus, cum *impetu* illa reſuſcitare.

14. Immo ſi motus tales *incongrua arte* ſuppreſſi eſſent, e. g. opiatis, lapid. manat. dent. hippopot. vnicorn. ver. priap. cet. a medicatione impetuoſa pariter abſtinendum eſt.

15. *Acidularum* vſus, ad quem patientes poſt varias & ſæpe perverſas

verſas medicationes ordinarie relegantur, cachexiam, tumores œdematoſos & denique hydropem inducit.

16. *Salia volatilia* caute hic vſurpanda ſunt, non vt moris eſt, ad *humores* præparandos, ſed ad *viſcera* roboranda.

17. Adfectus œdematoſi ſi hæmorrhoidum ſuppreſſionem ſequuntur, res fere conclamata eſt; fluxus enim difficulter reuocatur, & ſi omnino reuocetur, œdemata tamen pertinaciter ſæpius ſolent durare. Occurrendum in tali caſu per methodum *tabula de œdemate* indicatam.

18. Diæta craſſior euitetur: abuſus vini & aliorum ſpirituoſorum valde nocet. Curru, non adeo commodo, ſed concuſſionem modicam excitante vehi, aut equitare, vel alio modo abdomen placide concutere, quam maxime conducit.

19. *Fluxus hepaticus* rarius quidem in frigidis regionibus obſeruatus, veteribus tamen non ignotus fuit, qui ſibi religioni ducebant, per adſtringentia eum tractare, & hoc quidem omni iure, nam a directa illius cohibitione eadem damna exſpectanda ſunt, quæ ab aliis fluxionibus, per adſtringentia & alia incongrua artificia ſuppreſſis, inducuntur.

20. Humores ſeroſi, corrupti per amara optime corriguntur, & per laxantia mucoſo-aquoſæ partes eliminantur. Hinc rhabarbaro, ſupra commendato, herbæ amaræ & radices reſoluentes addi poſſunt, e. g. herb. fumar. centaur. min. rad. ari, oſtrutii, leuiſtici &c.

TAB.

TABVLA XIV.
DE
FLVXV MENSIVM ORDINATO, NIMIO ET HAEMORRHAGIA VTERINA.

I. **D***EFINITIO.*

Fluxus menſium eſt euacuatio ſanguinis ſtricte dicti, feminino ſexui propria, qua ſingulis ordinarie menſibus notabilis illius portio, fœtui nutriendo ſpecialiter deſtinata, per genitalia excernitur, omnibus illis annis, quibus ad geſtandum idoneæ quidem exiſtunt, actu autem ipſo a negotio generationis immunes reperiantur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus menſium eſt vel *ſuppreſſus*, vel *ordinatus*, vel *nimius*.
2. De fluxu *ſuppreſſo* tabula de ſuppreſſione menſium agetur; de *ordinato* autem & *nimio* hac tabula dicemus.
3. *Nimius* fluxus non debet confundi cum ordinato *largiore*, quo quidem copioſa ſanguinis excretio contingit, & incommoda quædam grauatiua atque tenſiua, præcipue ante eruptionem, ſentiuntur, quæ tamen ſub ipſo adhuc fluxu notabiliter miteſcunt, & patiens deinde adſpectu ſano ac conſtitutione ſatis bona fruitur. In *nimio* autem fluxu grauiora phænomena occurrunt, vti ex *ſignis* illuceſcet.
4. Contingit non raro, vt ceſſante menſtrui fluxus periodo, ſanguis vtplurimum grumoſus & viſcidus, modo vehemente impetu, modo ſucceſſibus placidis, ſed fere continuis, per vias vterinas extrudatur; quæ quidem euacuatio non amplius menſium fluxus nomine venit, ſed *hæmorrhagia vterina* Medicis audit.
5. *Hæmorrhagia abortiua*, tabula de *lochiis* explicabitur.

III. *SI-*

III. *SIGNA*

A. *Fluxus ordinati.*

1. Exſerit ſeſe hic fluxus cum pubertate feminina, anno circiter decimo quarto.

2. In *otioſis*, & diæta plena atque calida gaudentibus paullo *prius*, in *laborioſis* autem notabiliter *ſerius* exoritur.

3. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus ſtata ſeruat tempora: recurrit enim ordinarie ſingulis menſibus, computando a die illo, quo erupit, vsque ad diem nouæ eruptionis.

4. Quando fluxus *legitime* ſuccedit, excernitur ſanguis *ſtricte dictus*, & quidem ita tranquille & moderate, vt vix aliqua incommoda adferat.

5. Exceptis illis, quod a reſtrictione ſanguinis ad interiora anguſtias, & difficilem aliquo modo reſpirationem perſentiſcant, præcipue quando corpus fortius commouent, vel ſcalas aut colles adſcendunt.

6. Præter ea in peripheria corporis adparet ſubſidentia partium & exinanitio vaſorum cum adſpectu pallido & conſtricto.

7. Quo magis vero in ſubiectis, quæ ſanguine ſpiſſo & viis arctis prædita ſunt, menſes *impedite* fluunt, eo maiora incommoda patientes præcipue ante eruptionem perſentiſcunt, nempe preſſiones & tenſiones ſpaſticas, torminoſas, colicas, cardialgicas, diſtenſorias &c. in abdomine, præcipue circa vteri atque ſinus regionem; quibus faſtidium animi communiter accedit.

8. Durat hic fluxus pro differentia ſubiectorum & reliquarum circumſtantiarum, per tres, ſex, immo nouem dies, quo tempore ſanguis prioribus diebus paullo *largiter* e genitalibus excernitur, poſterioribus autem notabiliter remittit, donec ſenſim penitus ſubſiſtat.

9. Extendit ſeſe hic fluxus ordinarie ad quinquageſimum vſque annum; quo tempore intentio naturæ ad concipiendum & geſtandum ceſſare obſeruatur.

10. In multis, præcipue laborioſis, prius ceſſat, in paucioribus vero quinquageſimum annum tranſcendit.

 B. *Flu-*

B. *Fluxus nimii.*

1. Antecedunt fluxum *nimium*

1) Inſignes circa præcordia anxietates.

2) vagæ horripilationes & phlogoſes.

3) ebullitio ſanguinis.

4) ſiccitas oris.

5) reſpiratio difficilis.

6) grauitas artuum, & laſſitudo totius corporis.

7) in ſpecie autem variæ preſſiones & torſiones in abdomine, præcipue circa os ſacrum.

2. Hæc incommoda excipit fluxus ipſe, isque *impetuoſus*, ſeu ad minimum *copioſus*, interdum etiam cum fruſtorum coagulatorum excuſſione coniunctus.

3. Durans iuſto diutius, ad duas vel tres hebdomades.

4. Vel nimis cito, & vtplurimum inordinate recurrens, e. g. ſingulis duabus aut tribus hebdomadibus.

5. Relinquens veram debilitatem, cum malo colore, magis magisque increbeſcente, coniunctam.

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Præcedunt & comitantur eadem ſymptomata, quæ ſub menſium fluxu *nimio* indicata ſunt, ſed longe maiori vtplurimum vehementia patientes excruciant, ita vt ſyncopticis deliquiis non raro adfligantur.

2. Excernitur ſanguis ordinarie ſpiſſus, viſcidus & valde grumoſus, ita vt fruſta ſanguinis coagulata nigricantia & aliæ id genus impuritates cum atrociſſimis nonnumquam doloribus atque anxietatibus expellantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod fluxus menſium omnibus feminis competat, quæ intra annos ſupra notatos viuunt, & extra tempus geſtationis, aut lactationis ſunt conſtitutæ, adeo certe verum eſt, vt pauciores illæ, quæ eodem deſtitutæ ſunt, tantum non omnes grauia incommoda & damna certiſſime incurrant.

2. Fluxus autem *nimius* in pauciora ſubiecta cadit, nempe in feminas plethoricas, inprimis

1) Cholerico-melancholicas, & quæ inſignibus animi commo-

motionibus obnoxiæ ſunt, aut ſpeculationibus venereis indulgent.

2) Quæ ad tempus plenariæ menſium ceſſationis accedunt, quo notabilis plerumque exceſſus obſeruatur.

3) Quibus poſt abortus vel molæ excluſionem inſignis eroſio vaſorum vteri inducta eſt.

4) Quibus fortiora *emmenagoga*, vel ad ſuppreſſi menſium fluxus reuocationem, vel ad nefarie pellendum fœtum adhibita ſunt.

3. *Hæmorrhagia vterina*, quæ poſt ceſſationem menſtrui fluxus contingit, eadem ſubiecta agnoſcit, nempe feminas plethora & ſpiſſitudine ſanguinis laborantes: præcipue autem eiusmodi impetuoſa & copioſa ſanguinis eliminatio illis accidere ſolet, quæ peculiari quadam vteri vel impuritate vel læſione vera adfectæ ſunt.

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus menſium ordinarii*

1. Cauſſa *antecedens* eſt intentio ſpecialis ad fœtum nutriendum.

2. Quando autem hic finis ob varia impedimenta & circumſtantiales rationes obtineri non poteſt, natura hanc ſanguinis abundantiam per eadem loca excernit, quibus illa deſtinata erat.

3. Quod autem *præciſe* ſingulis ordinarie menſibus hæc excretio contingat, videtur rationem *criticæ periodi* fouere. Conf. *programma D. D. Stahlii de fluxus menſtrui, quatenus menſtrui cauſſa.*

4. Grumoſitas itaque ſanguinis, vias obſtruens, & ſic fluxum mere paſſiuum conſtituens, illis relinquitur, qui tali ſpeculatione ſatis ſibi facere, & vniuerſum huius fluxus negotium talibus cauſſis exhaurire putant.

B. *Fluxus menſium nimii*, &

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora, præcipue in temperamentis cholerico-melancholicis, cum vaſis capacioribus, & habitu corporis conſtricto præditis.

2. Cauſſa *proxima* eſt *orgaſmus* ſanguinis, quacunque ratione inductus.

3. His internis cauſſis adnumerari poſſunt, *hæreditaria* diſpoſitio & *conſuetudo*.
4. Cauſſæ *externæ* & *aduentitiæ*.
   1) Euacuationum artificialium adſuetarum neglectio.
   2) Frequens *excluſio abortus*.
   3) *Specialiſſime* concrementa e reliquiis *ſecundinarum* repullulantia.
   4) Vel, quod tamen rarius, *mola* aliunde ſubnata.
   5) *Eroſio* inſignis vaſorum vteri.
   6) *Animi* vehementes commotiones, vbi iracundia facile princeps eſt.
   7) Item impetuoſæ corporis exæſtuationes, quando nimirum ſaltationibus, aut aliis grauioribus corporis motibus plethoram commouent.
   8) Diæta aromatica & ſpirituoſa.
5. Quod *hæmorrhagia vterina*, quæ in nonnullis retrolapſa poſt menſium periodum contingere ſolet, imparitatem vteri vel læſionem pro cauſſa ſpecialiſſima habet, in *ſubiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS*.

1. Menſium fluxus, quo magis cum *phaſibus lunæ* notabilioribus conſpirat, eo melius, tranquillius & impeditius ſuccedit: propterea etiam hic fluxus a nonnullis *purgatio lunatica* vocatur.
2. Quando menſes, qui *largiter* & copioſe fluunt, ſtatim pro fluxu *nimio* reputantur & variis artificiis cohibentur, plurima inde mala proueniunt. Conf. tab. *de ſuppreſſione menſium*.
3. Immo ipſe *nimius* fluxus quando per adſtringentia &c. incongrue ſupprimitur, longe maiora damna inducit, quam ſi relictus ſibi ſoli fuiſſet.
4. Succedunt enim immediate quaſi, ſuffocationes hyſterico-epilepticæ, & vniuerſus adparatus, qui menſium ambit ſuppreſſionem.
5. Incommoda a fluxu nimio manifeſtant ſeſe potiſſimum circa negotium generationis: ſiue enim maiores moleſtias tempore geſtationis & partus feminæ perſentiſcunt; ſiue

ſiue facile abortiunt, ſiue plane ſteriles reperiuntur. Si autem vitium illud vteri, quod nimium menſium fluxum excitauit & feminas abortui, vel plenariæ ſterilitati obnoxias reddidit, remouetur, tunc ad conceptionem interdum denuo aptæ euadunt. *vid. Stahl. patholog. pag. 525. & ſeqq.*

6. Quodſi vero immodicum illud vteri profluuium, quod facile abit in conſuetudinem, diu perennat; diſponit tandem corpora ad cachexiam, febrem lentam, œdemata pedum, hydropem, tabem, magnamque animo & corpori adfert debilitatem.

7. Sic etiam feminæ *hæmorrhagia vterina* laborantes, tandem hectica conſumuntur, niſi natura congeſtionibus ſuis abſterſorio-eliſoriis, labem vteri diſcutit, reſoluit, abluit, atque eliminat. Curatio autem huius adfectus eſt longe difficillima.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quod *ordinatus* & *moderatus* menſium fluxus nulla medicatione indigeat, ſed quouis potius modo fouendus ſit, per vulgus ſatis notum eſt.

2. Ipſe etiam *largior* fluxus conſultius toleratur, quam inhibetur. Præſtat tamen nitroſa & temperantia cum pilulis *Stahlii* vel *Beccheri ante* & *ſub* ipſum fluxum in ſubſidium vocare.

3. Fluxus autem *nimius* ſequente modo tractatur.

In paroxyſmo.

1) Paucis diebus ante eruptionem, & ſub ipſo fluxu, ter per diem propinentur pulueres, orgaſmum ſanguinis contemperantes. Huc pertinent nitroſa, abſorbentia, acido citri vel tartari ſaturata, & cinnabarina.

2) Eodem tempore, verſus ſomnum, quotidie exhibeantur *Pilulæ Beccheri* genuinæ, vel, quod melius, *Stahlianæ*, quæ ſpecifica quadam energia nimium fluxum placide moderantur.

3) Hæc methodus aliquoties repetatur, ita vt dicti pulueres & pilulæ ſingulis menſibus, per ſex circiter dies, tempore videlicet inſtantis & præſentis fluxus propinentur:

 nentur:

nentur: quibus decenter obſeruatis, adfectus hic, alias pertinax, non raro ad iuſtum moderamen reducitur.

4) Quodſi vero caſus quidam rebellis occurreret, cui hæc methodus ſine effectu oppoſita eſſet, ſubadſtringentia, ſeu potius *tonica* cum lenibus *anodynis* addi poſſent. Huc pertinent ſpecies de hyacinth. corall. præparat. tinct. coralllior. tinct. tart. tinct. martis *Ludou.* eſſent. millefol. & adianth. alb. crocus mart. antimoniat. aperitiu. *Stablii*, M. P. de cynogloſſa, ſemen hyoſc. alb. item vitellus oui ex gallina mactata exſecti cum nuci moſchata a *Roſino Lentilio* commendatus in *miſcell pract.* pag. 440. Commendamus ſequentem formulam

Rc. nitri depurati
conch. præparat. & acido tart. ſaturat. ana drachm. II.
ſpecier. de hyacinth. ſcrup. I.
corall. præparat. gr. XXV.
cinnabar. opt. drachm. ſemis
M. P. de cynogloſſ. gr. XV.
M. f. puluis, ſingulis ternis horis ad ſcrup. I. exhibendus.

5) *Reuulſiones externæ*, quando omnino neceſſariæ videntur, *ligatura extremorum* reliquis præferenda eſt.

Extra paroxyſmum

1) Venæ ſectio plurimum hic prodeſt, ſiue in brachio, ſive, ſine omni trepidatione, in pede inſtituta, modo tempus intermedium obſeruetur, vt nempe 14 circiter dies ante nouum inſultum ſuſcipiatur.

2) Octo dies ante, quam menſes de nouo erumpunt, mixtura tonico-neruina *Stablii* ter per diem ſalutariter exhibetur.

4. *Hæmorrhagia vterina* eadem fere methodo tractatur. Exhibentur nempe:

1) temperantia, ex nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis para-

parata. Si autem hæc malum non ſoluunt, ordinantur:

2) ſubadſtringentia, tonica & anodyna ſuperius recenſita.

3) Interponuntur, ad vterum mundificandum, pilulæ quædam balſamicæ e. g. *Stahlianæ*.

4) præſeruatoria denique venæ ſectio inſtituitur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod luna abſolutum imperium in hunc fluxum non habeat, experientia toto die teſtatur, multæ enim extra lunæ *phaſes* eumdem experiuntur.

2. Exſpirarunt propemodum *antiquæ næniæ* de venenoſitate & impuritate ſanguinis menſtrui: quæ enim de corruptione *muſti*, *cereuiſiæ*, exareſcentia *plantarum*, obfuſcatione *ſpeculorum*, ob tactum, vel ſolum obtutum *menſtruatæ*, vulgo circumferuntur, multa experientia ſatis refutantur.

3. Licet etiam hic ſanguis, per vterum & partes ſpermaticas oberrans, *orgaſtica* aliqua inquinamenta concipere poſſit, tanti tamen hæc non ſunt momenti, vt effectus ita notabiles præſtare queant.

4. Et quando leges *Moſaicæ* hunc ſanguinem impuritatis accuſant, innititur hoc non craſſis phyſicis, ſed ſublimioribus fundamentis.

5. Excernitur hic ſanguis non tantum per vaſa, in ipſa vteri cauitate, quæ minus capacia ſunt, ſed potiſſimum etiam per *hæmorrhoidalia*, quæ ad ceruicem & collum vteri porriguntur; vnde tam præſens eſt conſenſus hypochondriorum cum vtero, vt varia pathemata circa venam portæ excitentur, quam primum fluxus hic non recte procedit. Hinc

6. Feminæ quædam lactantes & grauidæ experiuntur aliquando ſingulis menſibus, emanationem veri ſanguinis e genitalibus, quæ per aliquot dies *placide* continuat, & loco fluxus menſtrui fluit.

7. Quam maxime etiam notandus eſt *conſenſus primarum viarum* cum *vtero*, nam exinde diluceſcit ratio, cur cibus *dyſpeptus* tempore menſium commeſtus, e. g. panis calidus,

dus, varia frixata &c. præſentaneam fluxus inhibitionem adferant.

8. De fluxu menſium *nimio* idem veriſſimum eſt, quod *tab. de hæmorrhoidibus nimiis* ſub *cautelis* diximus; nempe longe facilius plenariam ſuppreſſionem, quam iuſtum illius moderamen obtineri, ſi *adſtringentibus*, immo etiam *ſpecificis promiſcue* tractetur.

9. *Venæ ſectio* ſub methodo præſeruatiue commendata, tanto magis neceſſaria eſt illis, quarum menſes antea *largiter* vel *nimium* fluxerunt, iam vero per ætatis rationem ad finem properant: alias *finis* menſium fit *initium* multorum malorum. *conf. diſſertat. D. D. Stablii de fine menſium, initio malorum.*

10. *Venæ ſectio* quando in *brachio* inſtituitur, non debet eſſe larga, ne nimia ad partes ſuperiores fiat reuulſio, & plenaria fluxus ſuppreſſio ſequatur.

11. Quæ *tabula de hæmorrhoidibus* ratione *ſpecificorum* monuimus, hic etiam obſeruanda ſunt. Licet enim tam poſitiue non adſtringant, ſed *ſpecifice* magis effectum ſuum præſtent, non promiſcue tamen, nec nimis confeſtim exhibenda ſunt.

12. *Hippocrates Sect. V. aphor. 50. Mulieri*, inquit, *ſi menſtrua velis cohibere, cucurbitam quam maximam ad mammas adpone.* Sed hoc conſilium cautius, & non niſi præmiſſa venæ ſectione, adſumendum eſt.

13. Quæ damna *opium*, in hæmorrhagiis friuole vſurpatum, inferat, præcedentibus tabulis iam indicatum eſt.

14. Sic etiam *purgantia acria* & *aloëtica* malum magis exaſperant.

15. In *hæmorrhagia vterina*, adſtringentia non niſi vrgente maxima neceſſitate exhibeantur, ne plenaria huius fluxus ſuppreſſio & ſanguinis incarceratio, febris acuta inflammatoria, putrida, &c. ſequantur.

16. Quando feminæ, *nondum maritatæ*, de nimio menſium fluxu, eoque cum impetu, violentia inſigni & fruſtis coagulatis coniuncto, conqueruntur, res plerumque eſt ſuſpecta. Excipimus autem illos caſus, quando ad reſe-

randos

randos menſes *fortia pellentia diu* vſurpata ſunt, vel ſpecialiſſima animi ſenſibilitas cum vita ſedentaria concurrit.

17. Quem ad modum menſium fluxus ordinarie circa finem ſeptenarii ſecundi incipit, & ſub finem ſeptimi iterum ceſſat, ſic dantur exempla, licet rariora, in quibus ſub finem primi ſeptenarii menſes iam erumpunt, & ſatis mature ceſſant; quæ feſtinatio autem, ſeu potius præcipitatio naturæ, raro ſummam ſenectutem pollicetur.

18. Tempore menſtruo, præcipue quando fluxus *nimius* eſt, caueant ſibi patientes ab omni refrigeratione, in primis pedum, a terrore, ab iracundia, a violentis corporis motionibus, a diæta craſſa, aromatica & ſpirituoſa.

TABVLA XV.
DE SVPPRESSIONE MENSIVM.

I. D*EFINITIO.*

Suppreſſio menſium eſt ſymptoma excretionis, debitam euacuationem, feminino ſexui propriam, ſiue penitus interuertens, ſiue plurimam partem ſuſpendens, cum effectibus variis ſonticis exſpectandis.

II. *DIFFERENTIA.*

Suppreſſio menſium triplici ratione conſideranda eſt.

1. *Emanſio* dicitur, quando menſes in iunioribus debito tempore non proueniunt, ſed ad annum vſque 16 - 18 - 20 vel per totum vitæ curriculum emanent. Talis emanſio eſt vel
   1) *Tolerabilis*: ſunt enim laborioſæ, quæ ſub illa ſatis commode viuunt, nec vllum indicium vergentis ad vterum ſanguinis obſeruant; vel
   2) *Minus tolerabilis*, vbi ordinaria ſymptomata huius ſup-

 pres-

preſſionis vrgent. *conf. Progn.* Huc etiam referri poſſunt rariora illa exempla, quando feminæ quædam per totam vitam menſes non experiuntur, quarum aliæ, docente experientia, nulla inde incommoda perſentiſcunt; aliæ autem ſatis miſere viuunt.

2. *Retentio* ſeu *obſtructio* vocatur, quando menſes, qui antea fluxerunt, ex quacunque cauſſa, ſiue *plenarie* ſuppreſſi ſunt, ſiue tamen *non ſufficienter* ſuccedunt, inſuper etiam ante conſuetam periodum ſubſiſtunt. Hæc autem ſuppreſſio vel *languide* & ſenſim, vel *ſimul & ſemel* contingit.

Ad hanc retentionem referri etiam poteſt *decoloratio menſium*, vbi vix ſanguinis veſtigia adparent, ſed humor tantum pallidus, flaueſcens, ſubcruentus excernitur, cum variis ſpaſticis incommodis coniunctus.

3. *Ceſſatio* nominatur, quando menſes præmature & ante annum 49 ceſſant, eosque varia pathemata excipiunt.

III. *SIGNA.*

1. Varii motus ſpaſtici & congeſtorii: primum circa loca *confinia* nempe meſenterium, hepar, lienem, ventriculum & inteſtina; ſucceſſu temporis autem in locis etiam *remotis*, circa pectus & caput.

2. Grauitas artuum, anguſtia pectoris, difficultas reſpirationis, ſub motibus corporis, præcipue adſcenſoriis.

3. Appetitus proſtratus, vagus, aut maior frigidorum & acidorum, quam calidorum, adpetentia.

4. Excretiones male procedentes, ſudores vel nulli vel multi; aluus modo præter naturam ſicca, modo lubrica.

5. Vrina in aliis pallida, turbida, craſſa; in aliis flammea excernitur.

6. Somnus vel multus, ſed inſomniis terrificis ſæpius interruptus, vel nullus obſeruatur.

7. Triſtitia inſignis, amor ſolitudinis, ad lacrymarum profuſionem, ob leuiorem etiam cauſſam, propenſio.

8. Facies pallida, labia liuida, habitus vniuerſi corporis reſpectu coloris & turgeſcentiæ diuerſus, pallidus ſcilicet, & in

aliis

aliis turgidus, in aliis conſtrictus, cum maiori vel minori vaſorum intumeſcentia.

9. Adſpectus oculorum triſtis, abſentia fulgoris eorumdem, circulus interdum liuidus eos ambiens, intumeſcentia palpebrarum.

10. *Signorum* loco etiam eſſe poſſunt omnia reliqua pathemata, quæ ab hac ſuppreſſione proueniunt, & ſub *prognoſi* indicabuntur.

IV. *SVBIECTA*

1. *Emanſionis* ſunt *puellæ*, temperamenti vtplurimum phlegmatici & melancholici, vitæ ſedentariæ deditæ, moroſæ, vbi ſanguis non tantum in quantitate, ſed etiam in qualitate peccat.

2. *Retentionis* ſeu obſtructionis ſunt familiarius plethoricæ, otioſæ, mœroribus & aliis anxiis mentis adflictionibus expoſitæ, vnde *ſanguis* ſpiſſeſcit & *ſerum* mucido-viſcoſum contrahit lentorem. Item etiam illæ, quarum antea fluxus qualiſcunque cum phaſibus lunæ minus conſpirauit.

3. *Ceſſationis* ſunt feminæ intra annos circiter 35 - & 45. conſtitutæ, quibus menſes ob modo dictas, vel corporis, vel animi adfectiones, præmature ceſſant.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *interna* quærenda eſt, vel in

1) *Quantitate* ſanguinis *ſimplice*, nam præſente inſigni plethora, natura non facile ſuſcipit hæmorrhagias, ex timore, ne nimium fiat; vel in

2) *Qualitate* ſeu ſpiſſitudine humorum, a qua etiam vitium viarum prouenit; vel in

3) *motu*, qui vel *ſegnior* eſt, vti in valetudinariis, extenuatis, phlegmaticis; vel *erroneus*, vbi humores in alia loca, e. g. verſus caput, pectus, ventriculum, diriguntur.

2. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* ſunt

1) *Mentis alterationes* e. g. ſubitaneus & ingens *terror*, vel vehemens *iracundia*, eaque ſuppreſſa, præſente menſium fluxu contingens.

2) *Diæta* cruda & craſſa, vel alia incongrua e. g.
a) *Panis* ſiccus vel adhuc calidus, modo ex clibano extractus.
b) *Maſſæ frixæ*, minus fermentatæ.
c) *Placentæ* pinguiores.
d) *Oua* dura nimium ingeſta.
e) *Potus* frigidus, corpore calente ingurgitatus; vel potus ordinarii neglectio.
f) Quæuis *acida* & *auſtera* &c. quæ omnia ob conſpirationem primarum viarum cum vtero, menſes obſtruere vel impedire poſſunt.

3) *Habitatio* in locis humido-frigidis.
4) *Otioſum*, & ſedentarium vitæ genus.
5) *Refrigerium* immodeſtum, præcipue quando pedes & partes inferiores aquæ frigidæ immerguntur, & quidem tempore, quo menſes fluunt, e. g. lotricum.
6) *Sudores* nimii, qui multum liquaminis ſubtrahendo, ſanguinem magis ſpiſſum reddunt.
7) Abuſus *adſtringentium* & *opiatorum* non tantum ſub nimio forſan fluxu, ſed etiam in aliis morbis adhibitorum.
8) Friuolæ *venæ ſectiones*, eæque largiores in partibus ſuperioribus eo tempore inſtitutæ, quo fluxus proxime inſtat, aut iam iam erupit.
9) Emetica fortiora draſtica.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Innumera fere ſunt mala, quæ menſium ſuppreſſionem ſequuntur, plurimi enim huius ſexus morbi ab hac dependent.
2. In *abdomine* ſuccedunt
1) Pathemata hypochondriaco-hyſterica.
2) Grauitas circa regionem vteri.
3) Tormina abdominis.
4) Punctura circa vmbilicum.
5) Grauiſſimæ inteſtinorum ſtricturæ, a quibus aliquod levamen accipiunt, ſi abdomine introrſum complicato ſedent.

6) Nau-

6) Nauſea & conatus vomendi, immo vomitus cruentus.
7) Dolores lumbares, tenſiui & grauatiui.
8) Nephritis.
9) Suffocationes cardialgicæ, als wenn man ihnen mit zwey Händen etwas zuſammen drückte, daß ihnen der Othem ausbleiben mögte.

3. In *thorace* exoriuntur
1) Anguſtiæ præcordiorum & reſpiratio difficilis.
2) Palpitatio cordis.
3) Pleuritis ſpuria.
4) Hæmoptyſis, aut aliæ ſanguinis conſueto menſium tempore per loca inſolita excretiones.
5) Pulſus inordinatus, modo æqualis modo inæqualis, celer, tardus &c.
6) Aſthmata ſicca & conuulſiua.

4. Circa *caput* manifeſtant ſeſe
1) Capitis dolores, in aliis grauatiui & tenſorii, in aliis vero lancinantes, ſpaſtici aut rheumatici.
2) Vertigines.
3) Cephalalgiæ pertinaces.
4) Hemicraniæ.
5) Anginæ.
6) Hæmorrhagiæ narium effrenes.

5. In *artubus* eueniunt
1) Laſſitudo grauatiua poſt motus etiam leniores magis increbeſcentes.
2) Spaſmi & dolores varii artuum rheumatici.
3) Inflationes pedum œdematoſæ.

6. Per *vniuerſum corpus* proueniunt:
1) Crebriores motus tonici in corpore mutationes, ſiue caloris & frigoris alternationes.
2) Cachexia.
3) Hydrops.
4) Scabies, eaque modo ſicca modo humida, vtraque vero curatu difficillima.
5) Apoſtemata & vlcera mali moris,

6) Adfectus conuulſiui, inprimis circa nouilunium aut conſuetum menſtrui fluxus terminum adfligentes.

7) Paralyſes ſpuriæ &c. &c.

7. Menſium defectus longe familiarior eſt, præſentiora quoque & grauiora damna infert, quam eorum exceſſus.

8. Menſium ſuppreſſio licet frequentius occurrat, facilius tamen congrua methodo fluxus reuocari poteſt, quam in aliis hæmorrhagiarum ſpeciebus.

9. Quando autem in paullo annoſioribus *martialia* ad menſes reuocandos frequentius adhibita ſunt, vix vmquam deinde fluxus reſtituitur, licet genuina methodus & optima etiam remedia adhibeantur.

10. Suppreſſio vel ceſſatio menſium male tractata, fluori albo benigno facile anſam præbent: vel tabida in aliis corporis conſumtio cum variis hecticis ſymptomatibus tandem ſuccedit.

11. Quibus fluxus menſium admodum præcox emicat, iis quoque maturius ceſſat, & vice verſa: quibus tardius erumpit, iis minus cito deſinit.

12. Quæ fluxum menſtruum plane non experiuntur, illæ vtplurimum aut ſunt ſteriles aut valetudinariæ, interim tamen proſtrant exempla, vbi tales, & nonnullæ quidem frequentius pepererunt.

13. Menſium emanſio aut ſuppreſſio lente ſuccedens, tanto periculo non exponit mulieres, ac ſubitanea menſium fluentium obſtructio.

14. Fluxus menſtruus in annoſioribus per aliquot ſeptimanas immo menſes ſuppreſſus, larga ſæpiſſime compenſatur iterum euacuatione per 14 dies, immo quandoque tres hebdomades durante, non abſque incommodis eius modi perſonarum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus ſecundum tres primarias cauſſas, ſupra allegatas, tria etiam inuoluit momenta.

1. *Quantitas* ſanguinis, ſi notabiliter vrget, ante omnia imminuenda eſt; alias reliqua medicatio minus commode & ad vota ſuccedit.

Huic

Huic ſcopo inſeruit venæ ſectio, de qua tamen probe notentur, quæ infra ſub *cautelis* allegata ſunt.

2. *Qualitas* ſanguinis corrigenda eſt.

1) Ad *ſpiſſitudinem* ſanguinis & mucoſitatem ſeri corrigendam commendantur reſoluentia, incidentia & digeſtiuo-aperitiua, e. g.

1. *Radices:* ari, pimpinell. alb. rub. tinctor. imperator. vincetox. helen. angelic. petaſitid. leuiſtic. cichor. taraxæ, curcum. gramin.

2. *Herbæ:* abrotan. abſinth. cent. min. fumar. capill. ven. marub. alb. cuſcut. chamædr. rorismar. mar. ver. ſerpill.

3 *Semina:* aniſi, fœniculi.

4 *Gummata:* ammoniac. ſagapen. galban.

5. *Salia digeſtiua:* tartar. vitriolat. nitrum antimoniat. arcan. duplicat. ſal. abſinth. centaur. min. card. ben.

6. *Compoſita:* pilulæ *Stahlianæ*, *Beccheri*, tinct. antimon. tinct. ſuccin. eſſent. alexipharm. *Stahlii.*

7. Item *infuſum* ex herb. veronic. chærefol. heder. terreſtr. bellid. hyſſop. rubii tinctor. & laxantibus paratum.

2) *Orgaſmus* ſanguinis, qui interdum concurrit, & fluxus ſucceſſum turbat, contemperatur per nitroſa, præcipitantia & cinnabarina.

3. *Motus* denique facta ſufficienter correctione, ad locum excretorium blande inuitandus, & leniter ſtimulandus eſt. Faciunt hoc

1) Venæ ſectiones in pede *conf. cautel.*

2) Pediluuia & inſeſſus. Item frictiones pedum.

3) Adplicatio cucurbitularum cœcarum ad femora & coxendicum regiones: item clyſteres lenientes, ſed modeſte etiam ſtimulantes & roborantes.

4) Laxationes per epicraſin; vbi radices, herbæ &c. modo commendatæ, cum fol. ſennæ fibr. hellebor. nigr. & rhabarb. in forma *infuſi* poſſunt adhiberi.

5) Em-

5) Emmenagoga, quæ ſpecifica virtute prædita eſſe dicuntur. Eminent inter hæc
   1. *Radix* bryoniæ.
   2. *Herbæ:* meliſſ. ſabin. puleg.
   3. *Flores:* calendul. cheiri.
   4. *Compoſita*: myrrhata, ſuccinata, crocata.

6) *Externe* laudatur, ſed raro adhibetur, *ſal volatile*, per inſtrumentum *Glauberianum* immediate adplicatum.

4. Ne in motibus inſtruendis & ſtimulandis error committatur, ipſius *agentis interni* motus probe obſeruandi & imitandi ſunt. Vbi itaque variæ ſpaſticæ commotiones in abdomine & circa vterum ſentiuntur, ibi conuenit illos motus imitari.

5. Laborioſa conamina ſi excedere videntur, *eſſentia millefol.* ſtimulantibus adſociari poteſt. e. g.

Recip. Eſſent. myrrh. drachm. III.
ſuccin. drachm. II.
pimpin. alb.
millefol. ana drach. I.
M. f Mixtura.

doſ. XXX. gutt. legitimo tempore propinanda.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Circa venæ ſectionem ſequentia ſunt notanda.

1) In iunioribus, infra annum viceſimum adhuc conſtitutis, non tam facile ad venæ ſectionem feſtinandum eſt. Licet enim ſatis efficax ſit, natura tamen facile ei adſueſcere & in poſterum idem remedium pertinaciter extorquere, alia autem, vtut optima, auxilia & medicamenta reſpuere ſolet.

2) Quando itaque vena non ſecatur, methodus debet eſſe *temperatiſſima*, primum *attenuando*, deinde *inuitando* & denique *leniter ſtimulando*.

3) Quando autem præſentiora incommoda vrgent, &, quæ iam dicta ſunt, non ſufficiunt, tum ſine trepidatione etiam in iunioribus venæ ſectio inſtituatur, modo in poſterum non temere repetatur, niſi natura, tenaciter eamdem efflagitet.

4) Si

4) Si vero venæ ſectio neceſſaria videatur, non adeo abſolute opus eſt, vt cum illa curæ *initium* fiat, ſed nonnumquam reliquæ methodo interſeri, & ſic poſt principia locari poteſt. Obſeruandum autem eſt, quod extra phaſes nouilunii & plenilunii inſtituenda ſit. *Conf. tabul. chirurg. de venæ ſectione.*

5) In tali caſu medicatio æque *blanda* eſſe debet, ac in iſto, in quo vena plane non ſecatur.

6) Quando autem cum venæ ſectione curæ fit *initium*, tum leniter ſtimulantia ſtatim cum generalioribus combinari poſſunt. Hæc methodus eſt efficacior & breuioris temporis; moleſtior autem ob facilem venæ ſectionis repetitionem.

2. Facta venæ ſectione, ſolæ *pilulæ Stahlianæ* vel *Beccherianæ* ſufficere poſſunt, nam *qualitatem* ſanguinis corrigunt, motus ad locum excretorium dirigunt & leniter ſtimulant. Modo ſecundum hanc methodum propinentur, vt verſus tempus, ſuperius indicatum, per ſex circiter dies ſingulis menſibus exhibeantur, donec menſes erumpant.

3. Eadem methodo exhibentur etiam hæ pilulæ in fluxu *imminuto*, vbi paucis diebus ante ſanguinis eruptionem propinantur, & *ſub ipſo fluxu* continuantur: Nullo habito reſpectu ad vulgatam illam opinionem, quaſi tum temporis medicamenta non conueniant. De incongruis hoc verum, de placidis autem & genuinis falſiſſimum, nam hæc tali tempore longe efficacius operantur: hinc etiam *imminutio* menſium ob hanc temporis commoditatem multo citius, quam plenaria obſtructio, in ordinem poteſt reuocari.

4. *Ceſſatio* menſium eamdem expoſcit medicationem; quo diutius autem ceſſarunt, eo magis venæ ſectio neceſſaria erit, nam refractarius eſt adfectus.

5. *Decoloratio* menſium, loturæ carnis inſtar, nihil aliud eſt, quam fluxus imminutus, & hinc eiusdem tractationis.

6. Quando autem menſes per ætatis rationem ceſſant, præcipue, qui antea largiter fluxerunt, tum quam maxime opus

eſt, verno & autumnali tempore venæ ſectionem in pede ſubſtituere, & ad ſenium vſque eamdem continuare, motusque per nitroſa & temperantia mitigare.

7. De *otioſis* loquimur: nam quæ feminæ vitæ genere laborioſo fruuntur, illæ his omnibus facile ſuperſedere poſſunt.

8. Modeſtus *corporis motus* ante omnia medicationi ſubſtituatur: illo enim abſente ſanguis non facile attenuatur, licet diluentia ad nauſeam quaſi propinentur; ſi vero *diluens* cum *diluendo* bene ſubagitatur, ſalutaris ſequitur effectus.

9. *Stimulantia* & *pellentia* ſi improuide adhibentur, e. g. in ſtatu inſigniter plethorico, & quando primæ viæ nondum expurgatæ ſunt, nec ſanguis attenuatus eſt, familiariter inducunt

1) Maiores obſtructiones.
2) Summas anguſtias præcordiorum.
3) Non raro heteroclitas per aliena loca ſanguinis eruptiones.
4) Febres lentas, hecticas, phthiſicas.
5) Adfectus cephalalgicos, ſpaſticos, immo conuulſiuos.
6) In ſpongioſis cachexiam, & tandem œdemata.

10. Idem quoque tenendum eſt *de ſalibus volatilibus*, quæ pariter tum quidem non quadrant, ſi quantitas ſanguinis non imminuta, nec qualitas correcta eſt.

11. Proſtant quidem obſeruationes, quod *martialia* fluxum menſtruum produxerint; plura autem habemus exempla, in quibus ab illorum vſu ſuppreſſio huius fluxus ſubſecuta eſt. Vnde haud dubie practicorum obſeruatio pullulauit, quod *martialia* modo *obſtruant*, modo *aperiant*.

12. Sed *tempora* ſunt diſtinguenda: Quando enim exhibentur, dum ſanguis circa vterum congeſtus eſt, blandam venæ portæ vaſorumque vicinorum inducunt ſtricturam, & ſic *ſtringendo aperiunt*, ſeu expreſſionem ſanguinis per vterum promouent.

13. Extra has peculiares circumſtantias *martialia* tam certo hic no-

nocent, quam ipſa *adſtringentia*; &. licet *laxantia* illis *interponantur*, illa tamen vix ſufficiunt, ſtricturam talem, ſemel inductam, relaxare.

14. Symptomata grauiora e. g. anxietates, dolores & phlogoſes intercurrentes, quæ omnibus fere hoc adſectu laborantibus, familiares ſunt, optime per nitroſa cum cinnabarinis ſociata mitigantur.

15. Aliquando menſes, per aliquot periodos ſuppreſſi, ſolo *nitro regenerato* reſerati ſunt.

16. Tempore *intermedio* ab *emmenagogis* abſtinendum eſt, & diluentia tantum cum aperientibus vſque ad nouam periodum exhibenda ſunt.

17. Inter remedia, *ſanguinem* ſucceſſiue attenuantia, & *ſeri* mucoſitatem reſoluentia, optime ſe gerit *ſuccinum* & eius eſſentia.

18. Non minus etiam *eſſentia* alexipharmaco-diuretica *Stahlii.*

19. In ſeroſioribus inprimis conducunt *radices ari, petaſitid. leuiſtic.*

20. *Specifici* aliquid habet *ſabina*, indeque parata *eſſentia*; *oleum* autem deſtillatum nimium efficax ad ſtimulandos conatus, & proinde cautius adhibendum eſt *Vid. num.* 24.

21. *Artemiſia* autem longe effœtior eſt, nec, niſi in magna copia, aliquid præſtat.

22. Herba *perſicariæ*, ſub calcaneis geſtata, alicuius efficaciæ deprehenditur.

23. *Myrrha* ad *dilutionem* & *attenuationem* non commendatur: ſanguinem enim non ſolum reſoluit & attenuat, ſed etiam in *fundendo* illo valde efficax eſt, & maiore præcipue doſi adhibita, eumdem inſigniter commouet. Cauendum ergo, ne ſanguis prius, quam dilutus eſt, commoueatur.

24. *Olea deſtillata* ſanguinem vehementiſſime commouent: abſit igitur illorum vſus, vbi ſanguis adhuc ſpiſſus eſt & viæ nondum ſatis præparatæ ſunt; immo vix vnquam neceſſarium eſt, vehementia talia in vſum trahere: nam

 me-

methodus *lenior*, ſupra commendata, communiter ſufficit; niſi inſignis cachecticus ſtatus, aut diætæ vitium concurrat.

25. Fluxui *menſium*, præ omnibus aliis hæmorrhagiis, proprium quaſi eſt, conſueta loca relinquere, & alia eligere: hinc præſente illo ab omnibus *reuellentibus*, ſiue internis, ſiue externis abſtinendum eſt, e. g. a venæ ſectione in brachio. Ex hiſce conſiderationibus reiicitur etiam *cucurbitula* mammis adponenda, quam *Hippocrates* ſect. V. aphor. 50. menſtruis cohibendis deſtinat.

26. Fluxus quando ſemel reuocatus eſt, ſollicite noua illius ſuppreſſio præcaueatur, multo enim pertinacius in ordinem poſt ea redigitur.

27. *Diæta* ſit euchyla, abſtinendo a cibis craſſis & acidis: potus ſit ſufficiens, corpus bene moueatur, & aluus ſemper ſuccedat.

TABVLA XVI.
DE
FLVXV LOCHIORVM ORDINATO ET NIMIO.

I. DEFINITIO.

Fluxus lochiorum eſt euacuatio ſolis puerperis propria, qua poſt excluſionem fœtus ſiue *legitimi*, ſiue abortiui, ſiue *molæ*, ſincerus ſanguis prioribus diebus, in tertiam ſubinde hebdomadem mediante peculiari motu tonico per genitalia excernitur. Deriuatur a λέχομαι, cubo, vel quod melius, a λοχεύω, parturio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus lochiorum differt ab illa *ſpeciali hæmorrhagia vteri*, quæ feminis quibusdam plethoricis, vel in matrimonio

ad

adhuc, vel extra illud conſtitutis, poſt menſium ceſſationem obtingit. *Conf. tab. de menſium fluxu.*

2. Fluxus lochialis eſt vel

1) *legitimus*, qui poſt partum, legitime excluſum, contingit, & ſiue *ordinate* & *moderate*, ſiue *nimium* ſuccedit; vel

2) *abortiuus*, qui abortum non tam ſequitur, quam potius illum antecedit, aut ſub actu excluſionis enormiter perrumpit.

3. Suppreſſionem lochiorum tabula ſequens exhibebit.

III. *SIGNA.*

A. *Legitimi.*

1. Excretio *ſanguinis* e genitalibus per 8. 10. 12. 14. immo plures dies, ſtatim poſt fœtus & ſecundinarum excluſionem initium ſumens.

2. Prioribus quidem diebus ſanguis magis ſincerus, grumoſus, coagulatus, aut ad minimum humor cruentus, larga prorſus quantitate excernitur.

3. Poſt quartum vel quintum diem hæc excretio cum odore graui, nonnumquam plane fœtido, coniuncta eſt.

4. Poſterioribus autem diebus humor loturam carnium refert, & magis magisque flaueſcit, tandem prorſus palleſcit, & vltima excretio lymphatica exiſtit, quæ neque *coloribus* inſolitis, neque *odoribus* fœtidis inquinata deprehenditur.

5. Hæc omnia *ordinarie* ſucceſſibus *moderatis*, & *proportionatis* ſuccedunt, vt fluxus ſub initium *largiter*, ſucceſſiue autem ſenſim *moderatius* ſequatur, donec tandem prorſus ſubſiſtat.

6. Quando autem *ſecundinæ* diutius retinentur, vel portio illarum auulſa in vtero reſtitat, vel aliæ accidentales cauſſæ accedunt, e. g. quando puerpera diu quieta cubat, & effuſus in vterum ſanguis in fruſta coagulatur, tum fluxus lochiorum facile *excedit*, & varia ſpaſtica incommoda in abdomine, & in primis circa vterum oriuntur.

B. *Abortiui.*

1. Conſpicua *grauiditatis* indicia, quæ antecedunt, videantur *tabul. de adfectibus grauidarum.*

2. Ante, quam *abortus* excluditur, ſanguis ordinarie leniter & modeſte profluit, deinde autem contumaci motu & enormi copia effunditur.

3. Vel *ſtatim* ſub initium cum tali violentia erumpit, præcipue quando feminæ ſunt vel plethoricæ & largis menſtruis purgationibus adſuetæ, vel ſenſibiles, vel corporis & animi inſignes commotiones præceſſerunt.

4. Hanc ſanguinis profuſionem largam ſequitur ipſius abortus eliminatio, ſiue prorſus immaturi, ſiue maturioris, ſiue alius concrementi ſeu molæ. Coniunctis vtplurimum anxietatibus, lipothymiis & ſyncopticis deliquiis, nec non ſpaſticis in abdomine doloribus.

5. Vbi autem abortum aliquoties perpeſſæ ſunt, ibi negotium minore difficultate, & paucioribus incommodis ſuccedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Fluxui lochiorum *ordinato* obnoxiæ ſunt omnes puerperæ, quæ partum legitimum excluſerunt.

2. *Nimium* autem fluxum facile incurrunt
 1) plethoricæ.
 2) temperamenti præcipue cholerico-melancholici.
 3) quæ inſignibus animi pathematibus obnoxiæ ſunt, inprimis iræ.
 4) Porro quæ de vinoſa & aromatica diæta gaudent.
 5) Quæ fluxum menſium antea *nimium*, vel tamen notabiliter *largum* habuerunt.
 6) nec venam ſecandam tempore geſtationis medio curarunt.
 7) Quæ a laboribus liberæ viuunt.

3. *Abortiuo* fluxui obnoxiæ ſunt, quæ aliquoties abortum iam excluſerunt, vel in puerperio, proxime prægreſſo, minus recte expurgatæ ſunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus legitimi & moderati.*

1. Huius cauſſa eſt omnino *plethora*, quam prouida natura hac occaſione opportuna imminuere intendit.

2. Licet enim *abruptio ſecundinarum* a tenerrimis ramulis capillaribus vterinis cauſſa occaſionalis vtique habenda ſit, docent tamen vniuerſæ circumſtantiæ, quod hic fluxus magis *actiue*, quam paſſiue conſiderari debeat. Nam

1) Fluxus ſanguinis minorum vaſorum *paſſiuus* in vulnere tantum *crudo*, & nihil *alterato* contingit; nemo autem hanc vulnerationis vteri ſimilitudinem tam diu crudam & nihil vsquam mutatam ſibi perſuadebit. Immo

2) reliqua *vteri* ſubſtantia, ne per ſuperficiem quidem totam, nedum profundius hac vulneratione adfecta eſt, ſed ſolummodo in ſubtiliſſimorum vaſorum extremitatibus. Hinc

3) horum vaſorum ſubtilium libertas, facta fœtus excluſione, vterique ſubſidentia, & ſtrictura ſatis promte accedente, potius opprimitur, prout hoc in aliis vulneribus profundioribus tenuiorum ramificationum euenit.

4) Inprimis autem *actiuam* huius fluxus indolem hoc illuſtrat proportionata illa, & moderata, per plures dies continuans, ſenſim ſenſimque deficiens *excretio*, quale quid in nulla hæmorrhagia paſſiua, a ſolutione continui orta, obſeruatur. Tandem

5) hic ipſe fluxus facile per diætam, terrorem, refrigerationem tam internam, quam externam &c. imminui poteſt vel ſupprimi. Quæ ſane cuncta ſatis confirmant, cauſſam non ſimpliciter a paſſiuo ſanguinis lapſu, ſed potius ab actiua excuſſione dependere; id quod clarius & magis confirmat fluxus *abortiuus*.

B. *Legitimi nimii.*

1. Quoad cauſſam generalem cum ordinario fluxu conuenit.

2. Cauſſæ *occaſionales* præcedente membro, in *ſubiectis*, plurimum indicatæ ſunt.

3. His

3. His adhuc adiicimus
   1) *ſecundinarum* inſufficientem excretionem.
   2) Vſum *pellentium* & ſanguinem fortiter commouentium, ſub partus difficili excluſione.

C. *Abortiui.*

1. Sanguis ſuperfluus, valdeque moleſtus, ſiue per animi pathemata, ſiue per alias occaſiones vehementer commotus ad abortum diſponit.
2. Si vero aliquoties abortus iam contigit, cauſſa magis in *moralitate*, quam materialitate quærenda eſt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluxus lochiorum, *legitime* ſuccedens, inſignis eſt *vtilitatis*; deficiente autem illo, plura incommoda, ac grauia pericula inferuntur. *Vid. tabul. ſequens de ſuppreſſione lochiorum.*
2. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus *exceſſui* expoſitus eſt, præcipue quando ſecundinæ, vel portiones tantum illarum remanſerunt. In hoc enim caſu non prius, quam excreta ſunt retenta, obtineri poteſt mitigatio.
3. Lochia quando *mediocriter* ſaltem excedunt, minus quidem periculum minantur, quando autem *prodigioſe* & cum impetu ſanguis effunditur, patientis vires intra paucas horas inſigniter exhauriuntur, immo penitus conſumuntur. Denique
4. *Ingentes* huiusmodi profuſiones lochiales, quæ ſibi relinquuntur, longe minora incommoda poſt ſe trahunt, quam illæ, quæ incongrua arte cito ſupprimuntur.
5. In *abortu*, quo immaturior ille a tertio menſe exiſtit, eo grauior hæmorrhagia excluſionem illius ordinarie comitatur. Et hoc phænomenon clarius docet, cauſſam non ſimpliciter a paſſiuo ſanguinis lapſu ſed ab actiua excuſſione dependere.
6. Licet ſanguis multo impetu non procedat, non exiguæ tamen eſt conſiderationis, quando diu continuat vel per breuia interualla recurrit. Nam vterus non ſufficienter expurgatur, vnde poſtmodum grauis menſium perturbatio,

batio, & nouus facile abortus, vel ſterilitas, aut certe infelicior geſtatio ſuccedit; ante omnia vero febres acutas, inflammatorias, tum etiam torminoſos, ſpaſticos vteri & meſenterii adfectus inducit.

7. Vbi ſanguis *copioſe* iam profluxit, ibi abortus nulla ratione impediri poteſt; licet optima *cohibentia* & *confortantia* adhibeantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Fluxus lochiorum *moderatus* nulla indiget medicatione, ad præcauendos tamen ſiue exceſſus, ſiue defectus, aliaque ſymptomata præoccupanda, pilulæ *Stablianæ*, per nouem priores dies quotidie ad gr. XV. propinari poſſunt. Quando autem vſitatiſſimo more *crocum* in cibis vel *eſſentiam* illius adhibere placet, neceſſe eſt, vt moderatiſſimis doſibus & paucis guttulis vtamur.

2. Fluxus autem *nimius* eadem fere methodo, qua nimius fluxus *menſium* tractatur, nempe

1) exhibentur ter per diem remedia, quæ *orgaſmum* ſanguinis temperant, videlicet *abſorbentia*, & *nitroſa* cum pauca *cinnabari* combinata.

2) Verſus noctem autem doſis pilularum *Stablii* porrigitur, & hac ratione quotidie continuatur.

3) His non ſufficientibus, ab aliis remediis operæ pretium vix exſpectandum erit; probari tamen adhuc poſſunt *mitiora cohibentia*, & *lenia anodyna* e. g. ſpec. de hyacinth. coralliata, crocus mart. antimoniat. tenerior, tinctur. vitriol. mart. *Ludouici*, item M. P. de cynogloſſa, trochiſc. de carabe, *millefol.* ſiue in forma infuſi, ſiue extracti ad gr. I - II. pro doſi. Porro *caſcarilla*, geſtatio *bufonis* exſiccati. Quod diætam attinet, potus bene defæcatus cum tantillo citri vel nuc. moſchatæ mixtus, vtilis eſt.

4) Quando conſtat, quod *ſecundinæ* vel in totum, vel ex parte reſtitent, vſus pilul. *Stablii* tanto magis commendatur. Poteſt etiam illarum excluſio promoueri per *hepar anguillæ*, ad ſcrup. I. cum portione *analeptica* propinatum.

3. *Fluxus abortiuus* eamdem expoſcit medicationem, quam *nimius*: vbi enim profuſio ſanguinis præſentiſſimum lethalem exitum minatur, & lipothymici adfectus ſuperveniunt, ibi ſpectatorem otioſum agere non conuenit, ſed excluſio fœtus vel molæ quantocyus promouenda eſt per doſin pilularum *Stahlii*, quæ prius ſolui & poſt 12. horas, ſi neceſſarium erit, repeti poteſt.

uando autem pilulæ hæ ad manus non ſunt, *hepar anguillæ*, vſurpari debet.

4. *Abortu* cum *ſecundinis* rite excluſo, mitigatio fluxus tentetur per remedia *temperantia*, orgaſmum ſanguinis ſiſtentia, & lenia adſtringentia; coniuncto vſu pilularum *Stahlii*.

5. Hæmorrhagia tandem ſedata, propinentur diſcutientia interna v. g. *mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, vel *eſſent. alexipharmaca* cum eſſent. *millefol.*

6. Ad fluxum lochiorum *nimium* præoccupandum commendantur

   1) *Venæ ſectio* in brachio aut pede circa medium geſtationis tempus adminiſtranda, immo ſi reliquæ circumſtantiæ exigere videntur, etiam circa *inſtantem* partum repetenda.

   2) *Ligatura* abdominis poſt legitimam fœtus & ſecundinarum excluſionem.

   3) Quieta & tranquilla *animi* & *corporis continentia*, in primis abſtinentia ab adfectata illa orthoſtadia, & multis ſermocinationibus.

7. Ad nouum abortum præcauendum commendatur

   1) Sufficiens *uteri expurgatio*, mediantibus pilulis *Stahlii* ſtatim poſt illius excluſionem per plures dies propinandis.

   2) *Venæ ſectio* congrua circa illud tempus, quo antea abortus excluſus eſt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Puerperæ tamquam *vulneratæ* merito conſiderantur, quibus ex *leuiſſimis* cauſſis febres inflammatoriæ accedere poſſunt. Hinc a remediis, ſanguinem fortiter *commoven-*

ven-

ventibus, quouis modo abſtinendum, & quidem in ipſis adeo phlegmaticis, nedum ſanguineo-plethoricis.

2. *Adſtringentia*, quæ motus ſalutares excluſorios opprimunt, quantum vnquam fieri poteſt, euitentur. Quando autem vrgente caſu neceſſaria iudicantur, parcius adhibenda ſunt, interpoſitis temperantibus & diapnoicis, ne febres inflammatoriæ accedant, vel hydrops aut hectica ſubſequatur.

3. In omnibus hæmorrhagiis, in quibus *nimium* factum eſſe videtur, *alexipharmaca* moderata locum habent.

4. *Aluum* prouocare per communia laxantia non decet. Quibus itaque *pilulæ Stahlianæ* deſunt, *clyſteres* emollientes commodiſſime adhibentur.

5. Sæpe obſeruatum eſt, quod *pilulæ Stahlianæ* puerperis per nouem dies exhibitæ, prioribus ne vnicam quidem ſedem produxerint, patientes autem fluxum lochiorum ad vota & cum optima euphoria habuerint. Quod ſane negotium, recte penſitatum, ſatis demonſtrat, pilulas haſce nullam naturæ vim inferre, ſed illius *intentioni* apprime reſpondere.

6. Idem etiam obſeruare licet, quando pilulæ *Beccheri*, ſed genuinæ, puerperis, modo non adeo ſenſibilibus, offeruntur.

7. Pro reſtaurandis viribus *analeptica* locum habent; pro quo ſcopo in adſuetis *potus vinoſus* non reformidandus eſt. Conducit etiam *vſus vini medicus*, id eſt, cochlear vnum vel alterum vini Canarienſis, Maluatici, Hiſpanici, ſubinde exhibendum, vt & lacticinia, emulſiua, pultacea, amygdalata.

8. *Species de hyacintho* in omni nimio fluxu merentur laudari, nam præter virtutem tonicam, quam habent, & ſubadſtringentem, *analepticum quid* ſimul fouent.

9. Exulent remedia valde *incraſſantia*, *narcotica* vulgaria, & acria externa *repellentia*.

10. Iactura ſanguinis quando contigit inſignis, caueant ſibi patientes, non tantum ab *animi* & *corporis*, verum etiam *ſen-*

ſuum commotionibus e. g. a limpida & ſplendida luce, oculis nocente.

11. *Potus* magna circumſpectione puerperis porrigendus eſt: *calidus* enim, multo magis autem *frigidus*, facile tormina & flatus poteſt excitare. Hinc *tepidus* tantum offeratur, refracta, ſed ſufficiente, portione.

12. Magis proſunt: decocta *hordei* excorticati, *auenæ* excorticatæ, *iuſcula tenuia*, cum ſufficiente conditura aromatica, addito non niſi momento *macis* ſeu nuc. moſchat. *iuſcula vinoſa*, poſtquam partes ſpirituoſæ in vaſe aperto per ebullitionem, quodam modo auolarunt; addendo dimid. part. aquæ fontanæ, modicum ſacchari, vitellum oui, paucum boni butyri, & tantum *croci*, quantum iuſculum moderate tingendum requirit. Et hæc quidem omnia in ſtatu lochiorum ordinato & moderato.

13. Potus *cereuiſiæ* fermenteſcentis puerperis minus conducit.

14. *Abortus* quando contigit, ſoli naturæ negotium non relinquendum eſt, quia facile non ſufficit, vterum recte expurgare. Vnde non raro poſt ea nouus abortus exoritur; ad quem autem præcauendum tanto magis ſollicite obſeruentur, quæ ſub *methodo* commendata ſunt, in primis motus corporis *moderatus* ad æqualem ſanguinis diſtributionem multum confert; e contra onerum geſtationes grauiores nocent.

15. Ceterum, dum non leges tantum diuinæ, ſed & multæ conſiderationes phyſicæ thori vſum præmaturum puerperis interdicunt, optandum eſſet, vt, qui Chriſtiani audiunt, intra illos ad minimum limites, quos modeſti ethnici tranſcendere erubuerunt, ſe continerent.

16. Conferatur *tabula de adfectibus puerperarum.*

TAB.

TABVLA XVII.
DE
SVPPRESSIONE LOCHIORVM.

I. **D***IFFERENTIA.*

Suppreſſio lochiorum eſt vel

1. *Plenaria*, quando nullus ſanguis excernitur.
2. *Imminuta*, vbi fluxus in aliis quidem periodum ſuam per 8 10 12. dies ſeruare ſolet, ſed tam impedite, & tam *parca* quantitate ſanguis prouenit, vt pro tali fluxu vix poſſit reputari, in aliis autem ſubito ante terminum conſuetum plane ſupprimitur.

II. *SIGNA.*

1. *Plenaria* ſuppreſſio per ſe conſtat.
2. *Imminuta* autem illa habenda eſt excretio, quæ a norma quam *tabula de fluxu lochiorum* ſub *ſignis* indicauimus, deflectit.
3. In diiudicanda autem *imminuta* excretione, diſtinguenda ſunt temperamenta, & reliquæ puerperarum conſtitutiones, ſecundum quas fluxus lochiorum variare ſolet, e. g.
   1) Quæcunque feminæ *largiorem* fluxum *menſium* extra imprægnationis tempus habuerunt, illæ etiam *lochia* largiora experiri ſolent.
   2) Quibus autem menſes *parcius* fluxerunt, in illis etiam fluxus *lochiorum* non ita copioſus eſt exſpectandus.
   3) Reſpicienda etiam ſunt lochia *prægreſſa*, nam ad horum indolem ſuccedentia plerumque accedunt.
4. Manifeſta tandem huius fluxus imminuti, aut ſubito ſuppreſſi ſigna ſunt
   1) *abdomen* tenſum, durum & tumidum cum variis ſpaſmis, torminibus & anxietatibus.
   2) *Senſus* doloris grauatiui, tenſiui & lancinantis, con-

iuncto ardore ac pulſatione, infimum ventrem, lumbos & inguina infeſtans.

III. *SVBIECTA.*

Suppreſſioni lochiorum *plenariæ*, vel ſaltem *imminutæ* præ aliis obnoxiæ ſunt

1. *plethoricæ.*
2. Quæ ſunt *temperamenti ſanguinei*, laxo corporis habitu, exiguisque *venis* inſtructæ.
3. Quæ *mœrori*, *timori* & *terrori* valde obnoxiæ ſunt.
4. Item quæ turbatam aut plane ſuppreſſam purgationem menſtruam antea expertæ ſunt.
5. Denique quibus cauſſæ aduentitiæ ſubſequentes accedunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. *Motus tonicus* alteratus, quo vel ipſa vteri textura, vel exitus eiusdem rigide occluditur.
2. *Orgasmus* abundantis ſanguinis, qui ad ſuppreſſionem multum contribuit; neque obſtat, quod & *nimii* fluxus cauſſa eſſe poſſit.
3. Licet enim plethora *ſimplex*, nedum cum *ſpiſſitudine* quadam coniuncta, hæmorrhagias quaslibet impedire ſoleat, minor tamen illius eſt efficacia, quam ſi plethoræ *turgefactio* concurrit.

B. *Externæ* & *aduentitiæ.*

1. *Refrigeratio* corporis, & *potus frigidus.*
2. Remedia *pellentia*, quæ ad partum excludendum adhibita fuerunt.
3. Abuſus *calidorum* remediorum: quando enim talia pro lochiis *imminutis* adhibentur, plenaria facillime ſuppreſſio inducitur. Huc pertinent *myrrhata*, *crocata*, *ſalia volatilia.*
4. *Animi pathemata*, præcipue *terror* & *iracundia*, a qua ſanguis ad orgaſmum inſigniter concitatur.
5. *Immodici* & *præmaturi* puerparum *labores ad partum*, ab his enim expanſio ſanguinis etiam notabiliter inducitur.

V. *PROGNOSIS.*

1. Nulla datur hæmorrhagia, *cuius* defectus tam *præſentia*, &

& preſſo pede *ſuccedentia* pericula & damna certo infert, quam ſuppreſſio fluxus lochiorum, maxime vero quando ſubito & repente facta eſt.

2. Illa quidem ſuppreſſio ſeu imminutio, quæ ex *abundantia* ſanguinis, cum *ſpiſſitudine* qualicunque coniuncta, originem ſumit, *mitiores* adhuc conſecutiones infert, nempe
   1) anguſtias præcordiorum.
   2) inquietudinem & iectigationem.
   3) capitis dolores.
   4) adpetitus proſtrationem.

3. Quando autem ſuppreſſio lochiorum ab *orgaſtica* ſeu turgeſcente ſanguinis commotione dependet, tum *grauiora* pathemata inducuntur, nempe
   1) *febres* acutæ, inflammatoriæ; præcipue exoritur in quibusdam regionibus *purpura miliaris* cum manifeſta ſæpius malignitate.
   2) *Congeſtiones* & *ſtaſes* circa caput, vnde diliria, anginæ, aphthæ, ic.
   3) Adflictiones *ſuffocatiuæ*, *ſyncopticæ*, ſumme *cardialgicæ*, vomibundæ aut hæmato-emeticæ ſequuntur, quæ vel præcipitem ſortiuntur exitum, vel chronicum morbum conſtituunt e. g. hecticam, cachexiam, colicam conuulſiuam, tympanitem, aſcitem.

4. Sed hæc pathemata, quæ *præſenti* tempore inducuntur, non ſufficiunt, ſæpe enim contingit, ante omnia poſt *abortum*, vt lochia, cito ſuppreſſa, in *futurum* etiam damna ſua extendant, nempe
   1) in *vtero* facile coagula, concrementa, vlceratio relinquuntur.
   2) quæ *nouam* in poſterum *conceptionem* vel impediunt, vel
   3) factam conceptionem non parum turbant, dum fœtui nutrimentum ſubripiunt, & nouum facile abortum cauſſantur.
   4) His incommodis communiter accedunt *menſium ataxiæ*, *ſtabiles inflationes* abdominis, & varii ſpaſtici hypochondriaco-hyſterici adfectus.

5) Qui

5) Qui tandem tranſeunt in conuulſiones epileptico-hyſtericas, vel motuum ſyncopticas omiſſiones.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi lochiorum tantum *imminutio* præſto eſt, ibi

1) *interne*, leniter *ſtimulantia*, moderatiſſimis tamen doſibus, adhiberi poſſunt. e. g.

Recip. eſſent. myrrh.
ſuccin.
ſcord. ana drachm. I.
croc. ſcrup. I. M. doſis 20 25. gutt. bis per diem exhibenda.

Coniungi hic poſſunt diluentia, infuſa, iuſcula vinoſa parcius crocata: in *robuſtis* quoque *elixir. proprietat.* item eſſent. alexipharm. cum pauca portione eſſent. meliſſæ, cinnamomi, pulegii remixta.

2) *Externe*, cataplasmata aut *ſacculi* ex temperatis vegetabilibus reſoluentibus, neruinis & roborantibus adhiberi poſſunt, additis oleis lenientibus & paullulum camphoræ, croci orientalis & caſtorei.

Item *pediluuia* & *fomenta* moderate vaporoſa ex herbis neruinis temperatis.

2. Quando autem lochia *plenarie* ſuppreſſa ſunt, circumſpectio experimentalis vix vnquam concedit, fluxum *directe* & per ſtimulantia reuocare. *vid. cautel.* minime omnium, ſi ſuppreſſio iam per aliquot dies durauit.

3. Conuenit potius ad cauſſas huius ſuppreſſionis, præcipue vero ad *orgasmum* ſanguinis reſpicere, & exæſtuationes *febriles* præoccupare. Huic ſcopo inſeruiunt *pulueres antifebriles* nitroſo-temperantes, & *potiones* diapnoicæ ex aquis deſtillat. e. g. plantag. card. benedict. flor. ſambuc. ſcabioſ. vlmar. paratæ. it. iuſcula pinguia, decocta gelatinoſa & emulſiua.

4. *Aluus* ſemper ſit libera, & vrgens quando adeſt plethora, moderata *venæ ſectio* ſtatim in pede inſtituatur.

5. *Febris* ipſa ſi accedit, iidem pulueres & eædem potiones diapnoicæ conducunt, neglecta illa, circa *nitri* vſum, for-

formidine vulgari. *Confer. cautel. & tabul. de adfectibus puerperarum.*

6. Poſt puerperium menſes in illis, quæ vel lactare non poſſunt, vel peruerſe nolunt, promouendi ſunt, per remedia ſuo loco indicata.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Pilulas Stahlianas*, vel etiam *Beccheri* genuinas, qui dextre poterit adhibere, omnibus aliis ſtimulantibus & pellentibus, vtpote minus fidis ac tutis, commode ſuperſedebit.

2 Quando lochia *plane* ſupprimuntur, numquam Medicus in animum inducat, per *pellentia* & alia *calida* remedia fluxum reuocare, quia negotium hoc non ſolum difficillime ſuccedit, ſed & variis periculis expoſitum eſt.

3. Quæ cautela tanto magis eſt obſeruanda, quando frequentius contra eamdem inſignes committuntur errores dum antifebrilia calida, aloëtica, myrrhata, & ſic dicta vterina, promiſcue exhibentur.

4. Damna, quæ inde redundant, communia ſunt illis, quæ *tabula de ſuppreſſione menſium*, per eadem pellentia tractata, indicauimus: nempe obſtructio vel augetur cum grauioribus abdominis pathematibus; vel, ſi omnino fluxus iterum erumpit, facile tamen febres inflammatoriæ vterinæ ſuccedunt.

5. *Opiata*, quæ ad ſedanda tormina colica, & ſpaſmos abminis compeſcendos, quibusdam in vſu ſunt, lochia prorſus ſupprimunt, & adflictionem adaugent.

6. Per *venæ ſectionem* lochia reuocare velle, ſecundum conſilium per vulgus notum, nullo modo poteſt commendari.

7. Licet enim in quibusdam indiuiduis plethoricis, quæ tempore intermedio geſtationis venæ ſectionem non admiſerunt, excretio talis artificialis nonnumquam vtiliter poſſit adhiberi, hoc tamen conſilium circumſpectioni Medici eſt relinquendum; qui vero, quo magis ſanguis *qualitate* peccat, eo minus per eamdem optatum ſucceſſum obtinebit.

8. Metus ille communis, quod *nitrum*, ob exſpectandas diarrhæas, puerperis periculoſas, tuto non poſſit adhiberi, ſufficiente in contrarium experientia, ſatis iam eſt ſublatus. In *modico* hic conſiſtit virtus, ad *ſex* enim circiter *grana* nitrum exhibitum tantum abeſt, vt diarrhæas prouocet, vt potius illas præoccupare & ſedare ſoleat.

9. *Eſſentia ſuccini non alcaliſata*, ſed *alcoholiſata*, id eſt, per ſolum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſine ſalibus parata, & cum pauciſſima portione *eſſentiæ croci* combinata, parcivs & repetitis doſibus adhibita, extra commotiones febriles, vſu ſuo non caret.

10. In *orgaſtico* ſanguinis ſtatu abſorbentia egregie ſe gerunt, temperant autem nimiam hanc ſanguinis exagitationem non tam *abſorbendo*, quam potius *interponendo:* quilibet enim motus inteſtinus ſubtiliſationem inducit; quando autem craſſiuſcula abſorbentium corpora interponuntur, effectus ille reſolutorius & turgefactorius impeditur.

11. *Diætam*, puerperis conuenientem *tabul. de fluxu lochiorum* iam indicauimus. *conf.* etiam *tabul. de adfectibus puerperarum.*

12. In ſpecie hic adhuc notandum, quod in fluxu lochiorum *tantum imminuto*, parciſſimus *croci* vſus, ad leuem iuſculorum tincturam adhibitus, extra commotiones febriles, cum vſu adhiberi poſſit, vti ſub *methodo* paucis iam dictum eſt.

13. Sic etiam modicus *generoſi vini* vſus, præcipue in adſuetis, ſiue iuſculis, ſiue potionibus ſumtus, non ſolum a periculo hic alienus eſt, verum etiam aliquem adhuc effectum ad fluxus impediti promotionem præſtare ſolet.

14. Regimen tandem non ſit anxium & æſtuoſum, omnesque irritationes ad euacuationem aluinam hic euitentur.

TAB.

TABVLA XVIII.
DE
CONGESTIONIBVS COMPLETIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Congeſtio eſt ſpecialis directio ſanguinis, a natura mediante motu tonico verſus loca peculiaria copioſius & hunc quidem in finem ordinarie collecti, vt per hæmorrhagiam ibidem euacuari, & illius abundantia hac ratione imminui debeat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Indoles horum adfectuum optime exprimitur per vocem *congeſtionum*, hac enim aliquid actiui deſignatur. Econtra vocabula *regurgitationum*, *ſtagnationum*, *ſtaſium*, *obſtructionum*, quæ his in morbis vulgo adhibentur, & paſſiuam ſignificationem habent, neruum rei non attingunt.

2. Congeſtiones enim *actiuam* ſanguinis compulſionem ad certa loca hæmorrhagica deſignant. Hinc differunt

1) A *ſtagnationibus*, in quibus progreſſio ſanguinis in partibus poroſis vel vaſculoſis ita impeditur, vt licet ſimpliciter nondum ſubſiſtat, tam copioſe tamen refluere non poſſit, quam quidem adfluit.

2) A *ſtaſibus* & *obſtructionibus*. Nam in his non tantum motus progreſſiuus, ſed & qualitas humorum inſigniter alteratur, in congeſtionibus autem, qua talibus, horum neutrum contingit.

3. Congeſtiones ſunt

1) Vel *ſimplices*, *completæ* & *directe hæmorrhagicæ*, in quibus ſanguis verſus talia loca reſtringitur, quæ ad illivs perruptionem & effluxum apta ſunt, e. g. verſus nares, pulmones, ventriculum, vterum, inteſtinum rectum.

2) Vel *incompletæ, latius ſe extendentes & diuagantes*, quæ *rheumatiſmi* nomine veniunt, & in quibus ſanguis verſus easdem quidem regiones & in eumdem finem hæmorrhagicum congeritur; quoniam autem *eminus* tantum & in loca, quæ a viis hæmorrhagicis longinque diſtant, congeritur, perruptio illius non poteſt exſpectari. Contingunt autem incompletæ tales congeſtiones in *rheumatiſmis ſtricte dictis*, in adfectibus *arthriticis* & in omnibus ſic dictis *frigidis catarrhis*.

4. Congeſtiones differunt porro ratione *loci*.

1) In *iunioribus* enim *caput*.

2) *Media* ætate *pectus*.

3) *Conſiſtente* autem ætate *abdomen*, videlicet renes, ventriculus & hæmorrhoidalia loca, ordinarie ab iisdem infeſtantur.

5. Tandem congeſtiones differunt ratione *effectus & euentus*,

1) Vel enim *veri ſanguinis* euacuatio ſuccedit.

2) Vel ſi ob materiæ qualitatem aut colatoriorum conſtrictionem *toti* maſſæ ſanguineæ *altior* aditus non conceditur, *tenuiores* tantum illius portiones euacuantur. Vnde effectus *ſeroſo-mucidus*, *catarrhalis* dictus, vel *ſeroſo ſalſus & corruptioni vlceroſæ* propinquus emergit. Germani vocant: ſcharffe ſaltzige Flüſſe. Huc pertinent coryza, tuſſis humida, aſthma humidum. Has congeſtionum ſpecies *becchicas* vocare ſolemus.

3) Quando autem plane nulla euacuatio ſuccedit, humores congeſti vel ſenſim iterum diſcutiuntur, vel in ſtagnationem & ſtaſin deducuntur. Vnde varii effectus *inflammatorii & ſuppuratorii*, vel pro materiæ & locorum diuerſitate *ædematoſi*, *glanduloſi & ſcirrhoſi* ſequuntur.

II. *SIGNA*.

Hæc deſumuntur ab *effectibus* congeſtionum.

1. In partibus enim *adfectis* obſeruantur

1) Infarctus, inflationes & diſtenſiones vaſorum, ita quidem, vt & exiliſſima vaſcula, quæ viſum alias effugivnt, turgida ſæpius adpareant.

2) *Do-*

2) *Dolores* oppletorii, tenſiui, grauatiui,

3) Quando autem altius & acrius ſeſe exſerunt congeſtiones, accedit *rubor* & *calor* præter naturam, & dolores obſeruantur acuti, lancinatorii, fremebundi, punctorii, pulſui reſpondentes.

4) Quam primum autem euacuatio ſanguinis ſequitur, plurima hæc incommoda cito ſæpius euaneſcunt; id quod nonnulli patientes ipſi præſagiunt, dicendo: Wenn nur das Bluten kåme, ſo ſolte der Kopf bald leichter werden.

5) *Hæmorrhagia* autem non ſuccedente, complicantur facile tumores, acuti dolores, inflammationes, immo vlcerationes manantes.

2. In partibus *remotis* occurrit

1) conſtrictio ſpaſtica, ita, vt vaſa penitus detumeſcant.

2) Senſus frigoris, immo interdum actualis refrigerationis.

3) Reliqua ſigna e *congeſtionibus* ſpecialibus, quæ *tabulis* ſubſequentibus exhibentur, eluceſcent.

IV. *SVBIECTA.*

Congeſtiones, quamquam frequenter occurrere videantur, non omnibus tamen hominibus eadem facilitate eueniunt, ſed illis familiariter

1. Qui inſigniter plethorici exiſtunt.

2. Qui vitæ otioſæ, ſedentariæ & diætæ lautæ dediti ſunt.

3. Qui euacuationibus ſanguinis, ſiue naturalibus, ſiue artificialibus adſueti fuerunt, & iam immunes ab illis viuunt.

4. Huc etiam pertinent, qui euacuationes *ſeroſas*, quas habuerunt, neglexerunt, e. g. fonticulos, ſetacea, veſicatoria.

5. Ceterum non quælibet ætas ad quamlibet, ſed ad illam tantum congeſtionem habet procliuitatem, quæ cum hæmorrhagia, cuiuis ætati competente, habet connexionem.

V. *CAVSSAE.*

1. Fictiones *Veterum* de *electiua miſſione*, quaſi anima vel ſpiritus certas quiſquilias ad idonea loca exportent & proiiciant, negotio congeſtionis ſufficientem lucem non accendunt.

2. Interea tamen plus rationis habent, quam *Recentiorum cauſſæ paſſiuæ* fermentationis ſpumeſcentis, ſtaſium & obſtructionum; Actualis enim obſtructio eſt accidens ſatis periculoſum, quod tam frequenter in corpore humano contingere, vti quidem congeſtiones, numquam vero ſimillimum eſt.

3. Quamquam etiam negari non poſſit, quod congeſtiones dentur, quæ hæmorrhagiam non reſpiciunt, & quod Recentiorum materia acris, neruos vellicans, modo biliosa, modo ſalina, in certa quadam regione hærens, ſtimulo ſuo congeſtiones interdum prouocare ſoleat, tanto magis, quando iam veræ ſtaſes & corruptiones adſunt, hæ tamen congeſtiones non paſſiuæ ſed actiuæ cenſendæ ſunt. Natura enim per adfuſionem humorum acrimoniam temperare, abſtergere vel quamcunque aliam moleſtiam auertere intendit.

4. Præter ea acris illa materia non per ſe in tali loco paſſiue colligitur, ſed per prægreſſam qualemcunque aliam congeſtionem ordinarie eo ducitur; id quod in rheamatiſmis præcipue eſt familiare. Et ſic ſiniſter euentus *primæ* congeſtionis prouocat *ſecundam*, quæ primam exacerbat.

5. Interea tales congeſtiones, quæ materiæ acris temperationem vel alia moleſta auertenda reſpiciunt, longe rariores ſunt, quam congeſtiones ſimpliciter *hæmorrhagicæ*.

6. Et ſic pro primaria cauſſa *materiali* congeſtionum accuſamus *plethoram*, præcipue inſigniter *commotam*.

7. Pro cauſſa *ſpecialiore* habemus difficultatem ſucceſſus hæmorrhagiæ. Quando enim vel ob humorum ſpiſſitudinem vel ob viarum ſtricturam ſanguis ſtricte dictus non poteſt euacuari, tum vel portio tenuis ſeroſa tantum excernitur, vel plane nulla euacuatio contingit.

8. Cauſa *efficiens* eſt intentio naturæ ad ſanguinem abundantem exonerandum.

9. Cauſſæ *occaſionales externæ* ſunt

1) Exagitatio impetuoſa.

2) Inſolitus vini potus.

3) Aer humido-frigidus, non raro etiam humido calidus.

4) In ſpecie quando ſolis æſtus capiti, parum tecto, diu admittitur.

5) Item hypocauſta humilia cum primis proxime terram ſita, vbi pedes & crura frigore, caput autem calore adficitur.

10. Reſtat vt de *cauſſis dolorum*, nonnulla adiiciamus, qui vel ab *actibus* vel ab *effectibus* congeſtionum dependent, id eſt, vel *ab* ipſa congeſtione, vel *per* & *propter* illam excitantur.

1) *Ab* ipſa congeſtione oriuntur.

a) Vel *materialiter:* Quando enim materia congeſta *ſtagnans* eſt, ſub mora ſua format *calores*, *ardores*, *pruritus*; & quando in actualem *ſtaſin* deducta, eoque ipſo corruptionibus obnoxia eſt, tum *roſiones* & intolerabiles *ardores* ad actualem vsque vlcerationem cauſſatur.

b) Vel *formaliter*, id eſt ab ipſo actu congeſtionis. Ab hoc dependent ſenſus *infarctuum*, *tenſionis*, *grauitatis*, immo *frigoris* & *ſtuporis* cum ſubſequente ſenſu illo fremebundo *obdormitionis*.

2) *Per* & *propter* congeſtiones veniunt dolores, dum peculiaris connifus ſeu actus reciprocus expulſorius, diſcuſſorius & repulſorius a natura per actiuam ſtricturam in parte adfecta diſtenſa ſuſcipitur, vt vel effectus congeſtionis promoueri, vel metuenda ſtaſis præoccupari & moleſta partium ſolidarum diſtenſio auerti debeat. Oriuntur hinc motus *ſpaſtici contentioſi* præcipue per fibras ſingulares, & ab his dependent *puncturæ*, *lancinationes*, *vellicationes*, *tractiones*, torſiones, vibrationes palpitatoriæ & fremebundæ.

3) Paucis: omnes dolores dependent vel ab acuta actiua *tenſione*, vel a *calore* inſigniter aucto, vel a vera & ſine tropo dicta *acredine ſalina rodente*. Acerrima autem dolorum ſpecies eſt illa, quæ a tenſione originem ducit; cuius rei verum documentum eſt *tortura*, quæ ſecundum *Hildanum* podagricos dolores ſuperat & profligat.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Adparatus congeſtionum non raro maior eſt, quam deſtinatus illarum finis requirit. Hinc varii ſiniſtri effectus *ſtagnationum*, *ſtaſium* inflammatoriarum & *corruptionum* oriuntur, de quibus ſub *ſignis* iam diximus & tabulis ſequentibus per ſpecies fuſius dicetur.

2. Interdum etiam *ſtupores* & *paralytodeæ* debilitates partem adfectam occupant, quæ tamen mitioris ſunt prognoſeos, quam veræ paralyſes.

3. Quo minus euacuatio *hæmorrhagica*, quam natura reſpicit, obtinetur, eo pertinacior eſt congeſtio, & eo maiora incommoda ſpaſtica & dolorifica inde ſunt exſpectanda. Hinc congeſtio *incompleta rheumatica* difficilius curatur, quam *completa*.

4. Congeſtiones, quæ in *pectore* fiunt, grauioribus & acutioribus morbis portam pandunt, quam quæ in capite & abdomine oriuntur. Sanguinis enim euacuatio, quam natura intendit, felicem in pectore exitum obtinere non poteſt.

5. Quæ congeſtiones in *conſuetudinem* iam abierunt, illæ, licet cauſſa materialis ſubtracta ſit, non facile cedunt medicationi, ſed leuiſſimis potius occaſionibus nouam ſcenam ludunt.

6. Congeſtiones quæ *incongrua ætate* contingunt, illæ periculo non carent.

7. Peruerſæ congeſtionum tractationes, præcipue quæ fiunt per *narcotica* incongrua, per remedia *calida* & *regimen ſudoriferum coactum*, inducunt vel crebriores paroxyſmorum recurſus, vel morbos maxime irregulares; de qua re ſub tabulis ſpecialibus plura dicemus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A *In paroxyſmo.*

1. *Aluus* quæ in congeſtionibus ordinarie ſtricta eſt, ſoluatur & ſoluta ſeruetur

1) Vel

1) Vel per blandum *laxans* e. g. rhabarbarinum, pilul. *Beccheri* cum extracto ellebori nigri combinatas, magneſiam albam &c.

2) Vel per *clyſterem* emollientem & demulcentem. Hac ratione *reuulſio* quoque humorum a ſuperioribus partibus obtinetur.

2. Nimia *ſanguinis expanſio* & *ſpaſticæ fibrarum* ſtricturæ, quæ ſub motibus congeſtoriis, iisque immoderatis, oriuntur, demulceantur per abſorbentia, nitroſa, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. conch. præp. ocul. cancr. præparat. nitr. depurat. antimon. diaphoret. cinnab. antimon. vel nativ. Hi pulueres ſæpius per diem repetantur.

3. Quando autem *dolorum atrocia* nimis vrget, tum ad agentis exacerbationem placandam lene *anodynum* dictis pulueribus addatur & ante ſomnum exhibeatur. Laudamus in hunc finem M. P. de cynogloſſa cum cortice caſcarillæ.

4. Hiſce pulueribus interponantur & ſubiungantur illa remedia, quæ *æqualem ſanguinis diſtributionem* promouent. In hunc ſcopum commendantur

1) *Alexipharmaca temperata*, moderatis doſibus & opportuna horarum diſcretione propinanda. e. g. Eſſent. alexiph. *Stahlii*.

2) *Diaphoretica blanda*, diluentia largiter & calide hauſta, e. g. infuſa thée, coffée, veronic. teucrii veri, ſalv. flor. lauendul. &c.

5. Ad ſanguinis congeſti & reſtagnantis diſcuſſionem adhibeantur ſimul *topica*; ſed cum cautelis inferius notatis v. g. ſpiritus vini camphoratus, liquamen lumbricorum terreſtrium cum ſpiritu vini camphorato mixtum; item epithema illud, quod per vulgus notum eſt, & ex ſemine carvi, baccis iuniperi, ſale communi & mica panis fermentati paratur. Subordinentur eodem tempore *lenia repellentia* ex nitro, ſaccharo ſaturni & aceto roſaceo præparata.

6) Denique tonus partium adfectarum *roboretur*

 1) *in-*

1) *interne* e. g. per tinct. tonico-neruinam *Stahlii*, eſſentiam ſuccin. cum eſſent. lign. & ſarſaparillæ combinatam.

2) *externe* per ſacculos neruinos cum ſpiritu vini camphorato & crocato madefactos.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Ventilationes ſanguinis præſeruatoriæ* circa æquinoctia inſtituantur & conſtanter repetantur.

2. His ſanguinis euacuationibus præmittantur & ſubiungantur *laxationes per epicraſin*, quæ ſpiſſitudinem ſanguinis & cacochymiam corrigunt. *Conferantur tabulæ de ſpiſſitudine & cacochymia.*

3. Rerum non-naturalium conueniens vſus obſeruetur, in primis quod ad motum corporis placidum & perennantem attinet. Hunc enim qui negligit, illum optima quoque remedia a congeſtionibus non defendent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ex cauſſis allatis manifeſto concludere licet, quod in congeſtionibus legitime tractandis *quantitatem* imminuendam magis, quam *qualitatem* corrigendam reſpicere debeamus.

2. Et quoniam in ipſis etiam *becchicis congeſtionibus* e. g. coryza, tuſſi humida, tumore œdematoſo & reliquis, imminutio ſanguinis a natura intenditur, hoc autem *indicatum* a pauciſſimis obſeruatur, neceſſarium eſt, vt Medicus communem viam hic deſerat, & negotium ſanguinis abundantis in his adfectibus primario conſideret.

3. Quem ad modum egregium momentum prudentiæ practicæ eſt, quamlibet congeſtionem cum relatione & reſpectu ad hæmorrhagiam illam ſpecialem, cui reſpondet, tractare, ita non minoris dexteritatis nota eſt, noxios congeſtorios motus cum noxiis hæmorrhagiarum ſpeciebus conciliare & eadem ratione æſtimare. Qui hac cautela incedit, ille e. g. in congeſtiones *pectoris* non facile *expectorantia*, ſed potius *reuellentia* & *diſcutientia* adhibebit.

4. In omnibus congeſtionibus abſtinendum eſt ab *immodeſtis euacuantibus.*

5. Non

5. Non minus ab *alexipharmaco-diaphoreticis calidis* & *regimine coacto*. Temperata autem ante, quam adhibentur, alvi legitimum ſucceſſum expoſcunt.

6. In *incremento* & *ſtatu* congeſtionum a *diſcutientibus* & *repellentibus topicis* prorſus abſtinendum eſt. Alias adfectus non mitigatur ſed exacerbatur.

7. *Anodyna* eadem cautela exhibeantur. Quando enim ſub doloribus, vti plerumque fieri ſolet, & ante debitam euacuationem adhibentur, grauia & pertinacia mala inde exſpectanda ſunt.

8. Quæ de *venæ ſectionibus*, in paroxyſmis inſtitutis, ſub hæmorrhagiis paſſim indicauimus, quod ſcilicet in *præſens* tantum, non autem in *futurum*, auxilium adferant, & præter ea inconuenientes conſecutiones inducant, illa in congeſtionibus omnibus probe etiam ſunt obſeruanda.

9. Quid de *pediluuiis*, *veſicatoriis* & *fonticulis* obſeruandum ſit, & in quibus congeſtionum ſpeciebus locum habeant, ſequentibus tabulis indicabitur.

10. In pertinacibus illis congeſtionibus hypochondriaco-iſchiadico-podagrico hæmorrhoidalibus talis efficaciæ ſunt *hirudines*, orificio inteſtini recti adplicatæ, qualis a nulla alia medicatione exſpectanda eſt.

11. *Eſſentia ſuccini* in omnibus congeſtionibus, dolores poſt ſe trahentibus, officium ſuum optime facit, quando cum eſſentia alexipharmaca *Stahlii* iungitur & repetito propinatur.

12. In congeſtione, quæ *copioſe*, & præcipue in corpore *ſpongioſo* exoritur, abſtinendum eſt ſub *initium*, & in ipſo *ſtatu* a ſalibus volatilibus vrinoſis, in primis largius propinatis; in notabili vero *declinatione* bene ſe gerunt. Notandum autem, quod paruis doſibus ſit incipiendum.

13. Quæ vero congeſtio *pauca* materia contingit, e. g. hemierania minus plethoricorum, illa in ipſo etiam *ſtatu* admittit *ſalia volatilia*, ſed remixta cum *tinctura ſalis tartari* vel *antimonii*. Nam alcalica hæc fixa per acrimoniam ſuam promouent diureticam euacuationem, ſeroſam etiam tenacitatem potenter incidunt, & ſic ad æqualem humo-

 rum

rum diſtributionem atque congeſtionum diſcuſſionem multum contribuunt.

14. *Liquamen lumbricorum terreſtrium* per ſpiritum vini præcipue camphoratum & pauca nitri portione a corruptione præſeruatum, eſt antiſpasmodicum non contemnendum.

15. *Analeptica*, quæ in forma emulſionis gratæ & quodam modo dilutæ exhibentur, pertinaciam rigidæ & ſpaſticæ conſtrictionis egregie demulcent.

16. *Embrochæ* ſeu ſtillicidia balnearia, præſertim paullo fortius allabentia ſæpiſſime effectus ſunt non pœnitendi, & illis quidem in caſibus, quorum congeſtionibus dolores fixi, in partibus præcipue carnoſis, accedunt.

17. *Blandus calor* tum in ipſa parte adfecta, tum in reliquo corporis habitu, tam efficaciter prodeſt, quam refrigeratio nocet. Notandum autem eſt contra communem morem, quod calor in parte adfecta blandior eſſe debeat, quam in aliis partibus, ad quas humores deriuandi & reuellendi ſunt.

18. *Ligaturæ partium* oppoſitarum ſuam habent vtilitatem, præcipue quando circa initia, quo tempore humores in motu adhuc conſtituti ſunt, ſuſcipiuntur.

19. Quando autem humores quiete quaſi iam reſtagnant, plus poſſunt *frictiones*. Hæ enim ſenſum fremebundum latius diffundunt & eo ipſo ſpaſticum toni rigorem demulcent.

20. *Amuletica* & *ſpecifica* interdum ſatis efficacia ſunt, in ſubiectis præcipue ſenſibilibus: In vſum autem non trahenda ſunt prius, quam vel plane ſub initium, vel vniuerſalibus præmiſſis.

21. Ex amuleticis *bufo exſiccatus* in pleriſque congeſtionibus efficaciter ſolet adhiberi; cuius rei in congeſtione *anginode* experimentum habemus, quod per ipſum vulgus ſatis notum eſt.

22. Cautelæ, quæ de vſu *rerum non-naturalium*, præcipue autem de ſcrupuloſo victus & aëris ſelectu, paſſim inculcantur, illae fontem, ex quo congeſtiones primario oriun-

oriuntur, non attingunt. Notum enim eſt, quod illi homines a congeſtionibus ſatis liberi ſint, qui omnes aëris iniurias perferre & victum dyſpeptum adſumere tenentur.

23. *Animi autem commotiones* turbulentæ ſollicite euitentur, ad congeſtionum enim repullulationem multum conferunt.

TABVLA XIX.

DE CONGESTIONIBVS INCOMPLETIS SEV RHEVMATISMO.

I. D*EFINITIO.*

Rheumatiſmus eſt contentioſum & diffuſum molimen hæmorrhagicum, quo principium vitale humores per congeſtionem incompletam ad varia corporis loca, & præcipue in *viciniam* illorum, quæ ſanguini euacuationem concedunt, copioſe quidem adpellit, quoniam autem hiſce motuum adparatibus ad ipſum exitum directe non tendit, ſed *latiore* ambitu partem obſidet & tergiverſando *eminus* tantum hæmorrhagiam reſpicit, loco ſanguinis euacuationis ſtagnatio illius & varia incommoda tenſionis, grauitatis, preſſionis atque acris ardoris, & tandem vlteriores noxii effectus & euentus introducuntur. Deriuatur a ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Rheumatiſmus vi vocis rem maxime generalem denotat, & potius vt *cauſſa* variorum adfectuum inſtrumentalis, quam *morbus* conſiderandus eſt. Motus enim ſuos tam

 ſimpli-

ſimpliciter non ſeruat, neque tam *uniformes* conatus diu proſequitur, vti quidem *hæmorrhagiæ*, ſed in varia ſchemata ad modum pronus, & vlterioribus nouorum morborum geneſibus generalem, vt dicunt, influxum ſuppeditat.

2. Hæc generalis rheumatiſmi acceptio *Hippocratis* iam temporibus nota fuit. Quando enim *libro de priſca medicina* prolixam mentionem facit non tantum *rheumatum* in genere, ſed *acrium* humorum, qui *fluxu* in partes deferantur, in ſpecie, rheumata talia non vt ipſum morbum, ſed vt cauſſam aliquot morborum, ibidem nominatorum, arguit.

3. Differunt autem rheumatici decubitus
 1) Ratione *loci*. Modo enim
  a) *exteriora*, modo
  b) *interiora* corporis loca occupant.
 2) Ratione *extenſionis*. Modo enim
  a) *arctioris* & *particularis* ſunt ambitus, modo
  b) *latius* ſeſe extendunt, & non tantum *circa* illum locum, qui exitui ſaguinis patet, adfligunt, ſed integram aliquam corporis regionem occupant; modo
  c) *latiſſime* & per vniuerſum corporis ambitum eiusmodi contentioſæ diffuſiones exoriuntur. Et hic vniverſalis quaſi rheumatismus egregiam habet convenientiam cum moleſto illo *fatigationis* & *contuſionis* ſenſu, quem plethorici poſt inſolitam & vehementem corporis exagitationem a ſimplice ſanguinea tenſione, in partes poroſas inſolentius redundante, ſequente die experiuntur.
 3) Ratione *cauſſæ*.
  a) Qui enim rheumatismi *latioris* ſunt ambitus, illi a ſimplice ſanguineo-seroſa materia & a ſinceris ſanguineo-hæmorrhagicis moliminibus dependent, atque de his *ſimplicibus* & *ſinceris* præcipue valet *definitio*.

b) Qui

b) Qui vero *arctioris* & *particularis* ſunt ambitus, illi, præcipue in membris *interioribus*, ſumunt quidem etiam aliquando occaſionem a negotio ſanguinis impedito, in *exterioribus* autem locis familiarius a cauſſis, quæ ſunt præter naturam, producuntur.

4. Rheumatiſmus differt ratione *ætatis*. In iunioribus enim præcipue caput, in *adultioribus* pectus, diaphragma & præcordia, in *ſenibus* autem modo hypochondria, vnde *lumbago rheumatica*, modo totam venam portæ cum viſceribus adnexis, modo inferiores corporis partes infeſtat.

5. Differt etiam ratione *indolis*, quo reſpectu alius eſt

1) *Mitior*, nempe ille, qui latioris eſt ambitus, & exteriora loca occupat, niſi quidem in adfectum phlegmonodeum degeneret.

2) *vehementior*, qui anguſtioris eſt tractus & interiora loca occupat. Hic enim acrioris eſt ſenſus & ardoris.

3) *Pertinaciſſimæ indolis*, qui ex adſueto humorum decubitu vel dyſcraſia ſanguinis indiuiduali contumaciter ſuſtentatur. Præcipue autem maxime importunus, & ſtaſibus mali moris formandis idoneus eſt rheumatiſmus, quando tenuiores ſanguinis particulæ ſero viſcoſo intertextæ intra penitiſſimas poroſarum partium anguſtias coarctantur.

6. *Rheumatiſmus* ſeu congeſtio *incompleta* quo modo a congeſtione *ſimplice* & *completa* differat, præcedente tabula indicatum eſt.

7. Diſcernendus etiam eſt *rheumatiſmus* ab *inflammatione*. In hac enim vera humorum *ſtaſis* & *feruidus* æſtus, in illo autem, quam diu adhuc genuinus eſt, ſimplex tantum *ſtagnatio* cum *acri* ardore occurrit. Quando autem inſultus rheumatici ſunt fortiores, ipſa inflammatio accedit, quæ *interne* fit phlegmonodes, *externe* ordinarie eryſipelatodes, numquam autem apoſtematodes.

8. Porro differt rheumatiſmus ab *arthritide*. Licet enim hi duo adfectus non ſint res maximæ diuerſæ, ſed ſubordinatæ & ſæpius complicatæ, leuior etiam arthritis rheumatis

matis nomine non raro ſoleat laruari, differunt tamen ſequentibus circumſtantiis.

1) Rheumatiſmus veram *humorum reſtagnationem* format, arthritis autem *ſpaſticam contentionem* per partes ſolidas exercet.

2) Rheumatiſmus ſedem habet in partibus *muſculoſis*, arthritis vero *iuncturas* partium potiſſimum occupat.

3) Rheumatiſmus arthritidem ordine antecedit.

9. Differt denique *rheumatiſmus* a *catarrho*. Hunc enim conſtituit materia *pituitoſa* & ſic dicta *frigida*, illum autem materia *acris*, & quoniam hæc partem illam, quam infeſtat, præter reliquos dolores, etiam *ardore* adficit, *calida* ſolet vocari. Vnde Germanorum differentia kalte und hitzige Flüſſe nata eſt. Et ſic rheumatiſmus catarrhum *ſenſibilitate* longe ſuperat.

III. *SIGNA.*

1. Reſtringitur ſanguis in certam corporis regionem, qui ibidem *reſtagnans* varias moleſtias cauſſatur.

2. Videlicet ſenſum *tenſionis*, preſſionis, grauitatis, fatigationis.

3. Conſpicitur *inflatio* & leuis *diſtenſio* partis adfectæ.

4. Coniuncta eſt *ineptitudo* illius membri ad *motum*, præcipue propter ſenſum, quem infert acutum & contuſorivm; quam primum ſenſui huic *preſſorio* qualiscunque *repreſſio* ſeu *reniſus* per attactum, motum voluntarium, vel ſitus mutationem accedit.

5. *Calor*, qui in ſuffarctu hoc adhuc mobili ſentitur, & a *materiali diſtenſione* multum dependet, eſt magis *acris* & *inquietans*, quam *feruidus* & *æſtuans*. Atque hæc ſigna ſunt rheumatiſmi *ſimplicioris*.

6. In illis autem rheumatiſmi ſpeciebus, quæ *accidentali* conſtitutione fiunt *indolis deterioris*, omnia ſymptomata obſeruantur *acerbiora*. Fortior eſt impetus, impetuoſior adfluxus, maior humorum reſtagnatio & partis diſtenſio, exquiſitior ſenſus tenſiuus, vibratiuus & ardor ad dolorem inflammatorium fere accedit.

7. Præter ea comitatur interdum *fortiores* hoſce inſultus rheu-

rheumaticos ſenſibilis *motuum tonicorum alternatio*, &, quæ inſeparabili nexu cohæret, *frigoris* & *caloris volatica variatio*; quæ vero, licet generali ſenſu pro actu febrili haberi poſſit, cum ſpecialibus tamen febris circumſtantiis non conuenit; niſi omnia maxime ſint exacerbata.

8. Atque hæc incommoda ſemper ſunt *mitiora* in rheumatiſmis *externis*, adhuc ſinceris; *acriora* in ſinceris quidem, fortioribus tamen *internis*; non minus in *externis phlegmonodeis*; *acerrima* in *phlegmonodeis internis*.

IV. *SVBIECTA.*

1. Rheumatiſmus occupat communiter homines *vegetæ ætatis* & quidem vtriusque ſexus.

2. In quantum cum negotio hæmorrhagico ſimpliciter conſpirat, in tantum proprius & familiaris eſt *plethoricis otioſis*, præcipue quando præter conſuetudinem fortiorem corporis motum interdum admittunt.

3. Quod ad *temperamentum* attinet, primum locum occupat *ſanguineum*, quod laxo & ſpongioſo corporis habitu iunctum eſt.

4. Præter ea infeſtat *teneros* & *animi pathematibus* obnoxios.

5. Quando autem *robuſti* & *laborioſi* rheumatiſmo corripiuntur, non plethoricæ ſed externæ cauſſæ ſubeſſe deprehenduntur. *Vide cauſſas externas.*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* rheumatiſmi *ſimplicis* eſt *plethora*, præcipue *commota*. Non opus autem eſt, vt rheumatiſmus *craſi determinata* circumſcribatur, quia ex ſincera tota maſſa decubitus fieri ſolet; quamquam negandum non eſt, quod acris & tenuis humorum dyſcraſia altius penetrare & acrius adfligere poſſit.

2. Cauſſa *formalis* eſt quidem molimen principii vitalis hæmorrhagicum, quod autem, quia incompletum eſt, & non directe ſed *eminus* tantum reſpicitur, finem ſuum non attingit. Cur vero *eminus* ſolum exitum tentet natura, id vel in abiecta ſpe liberalis hæmorrhagiæ ſucceſſus, vel in aliis impotentiis atque difficultatibus quærendum videtur.

3. Cauſſa *inſtrumentalis* eſt motus tonicus alteratus & auctus, quo humores in partes muſculoſas deferuntur & propelluntur. Quoniam autem craſſiores ſanguinis particulæ altius penetrare non poſſunt, ſolæ tenuiores ſalino-ſulphureæ & orgaſtico-ſeroſæ ad partes ſenſibiles membranaceo neruoſo-tendinoſas ſecedunt, moleſtum illis ſenſum inprimunt, & hinc vlteriorem humorum adfluxum facile accelerant.

4. Hæc valent de rheumatiſmo qui *latioris* eſt ambitus & a *ſanguineo-ſeroſa* materia atque a moliminibus ſinceris hæmorrhagicis initia ſua ſumit. Qui vero *exigui* ſeu *arctioris* ambitus eſt rheumatiſmus, ille quidem præcipue, quando in partibus *interioribus* exoritur, etiam ab *hæmorrhagicis* moliminibus interdum dependet, familiarius autem in *exterioribus* corporis regionibus a cauſſis, quæ *præter naturam* ſunt, originem ſuam ducit. *Vid. num. 5 & ſigna.*

5. Cauſſas *externas*, *violentas* & *procatarcticas* ſequente ordine collocamus.

1) Tempeſtatum mutationes, aut aliæ frigoris & caloris repentinæ commutationes & viciſſitudines.
2) Venæ ſectionis & ſcarificationis conſuetæ omiſſio.
3) Veſicatoriorum & fonticulorum, diu geſtatorum, neglectio.
4) Hæmorrhoidum adſuetarum impeditus ſucceſſus.
5) Menſium qualiscunque ſuppreſſio.
6) Læſiones partium ſolidarum, vel diuturnæ illarum irritationes, e. g. contuſiones, dislocationes, luxationes, fracturæ, vlcerationes diu manantes, vulnera cum grauibus inflammationibus ſtipata, ambuſtiones, perniones. Hiſce enim indiuiduis mutationes tempeſtatum, commotiones animi, vel aliæ irritantes cauſſæ inſultum rheumaticum, & quidem in loco vmquam læſo, facillime prouocant.
7) His accidentalibus cauſſis merito ſubiungimus *febres*, quæ interdum ſymptomatice eius modi rheumatiſmos

ſmos ſeu particulares decubitus & metaſtaſes humorum efformant, quando legitime non decurrunt.

8) Tandem *conſuetudo* horum motuum & diſpoſitio *hæreditaria* rheumatiſmos pertinaciter ſuſtentat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Rheumatiſmorum effectus numquam eſt vtilis.

2. Quum enim *ſimplices* & *ſinceri* a moliminibus hæmorrhagicis incompletis dependeant, ſanguinis autem euacuationem non adſequantur, neque etiam alio modo imminutioni humorum ſatis faciant, facile concludendum eſt, quod nihil aliud, quam congeriem incommodorum, ſub *ſignis* nominatorum, introducant.

3. Euentus *benigniores*, qui rheumatiſmos *moderatos*, & *ſincera* materia præditos, ſequuntur, hi ſunt, vt omnia incommoda poſt aliquot dies ſponte & ſucceſſiue remittant, & quidem vel ſine vel cum quacunque euacuatione; & hæc quidem cum lenibus ſucceſſibus, extra ſtata tempora, quaſi indifferente modo.

4. Euentus autem *peiores* ſunt copioſæ ſtagnationes, quæ nonnumquam per plures hebdomades perſeuerant, & inflammatoriæ ſtaſes, non ſuppuratoriæ, ſed eryſipelaceæ vel phlegmonodeæ, quarum hæ poſteriores rariores quidem, ſed & periculoſiores ſunt, præcipue in partibus internis.

5. Et quando remediis exagitantibus, atque calido regimine tractantur, hoc periculum augetur.

6. Quando autem per repentinam & impetuoſam horum adfectuum oppreſſionem velox *translatio ad interiora* contingit, periculoſior adhuc eſt euentus. Hac enim ratione materiæ quantitas in anguſtiorem locum cogitur.

7. *Expulſio* autem ab *interioribus* ad *exteriora* pari effectu minime ſuccedit. Non enim vt eryſipelas aut phlegmone, ſed vt rheuma ad exteriora erumpere poſſunt, quia hic non ſunt ſimplex & directus *adfectus* vel perpetuus *effectus*, ſed potius rheumatiſmorum male cedentium ſolus *euentus*. Et quando diſcuſſio ſtaſeos obtenta, nouam eius concentrationem in exterioribus partibus exſpectare, abſurdum eſt.

8. Multo minus rheumatiſmus, qui dictarum inflammationum fomes eſt, *translationem ſinceram* ab vno loco in alterum admittit, ſed contentus eſt vera *diſcuſſione*.

9. Non eſt familiare *ſimplici* rheumatiſmo, vt repentina, copioſa & ſtabili congeſtione in artum quemdam incumbat, & contumaciter illum obſideat, ſolemnius autem eſt illis rheumatiſmis ſeu *apoſtaſibus*, quæ a *febribus*, incommode cedentibus, proueniunt, & crus, inprimis *alterum*, impetu quodam inflare ſolent.

10. Hic infarctus & inflatio, quando mature non diſſoluitur ſed ſtabilis ſubſiſtit, *arx* & *ſedes* fit, ad quam commotiones rheumaticæ, vndecunque cooriantur, iuratum quaſi *receptum* habent; promtius etiã ob leuiores cauſſas paroxyſmi recurrunt, & maiora incommoda adfectæ parti conciliant.

11. Videlicet augeſcit ardor, rubor, vibratilis & fremebundus dolor cum febrili languore, inquietudine, proſtratione adpetitus, agrypnia, anguſtiis præcordiorum.

12. Hæc conſtitutio quouis modo perculoſior eſt, quam *ſimplex* rheumatiſmus, quia facile *inflammatoriæ febres* accedunt, vel *relapſus ad interiora* periculoſus contingit.

13. Ceterum recurſus rheumatiſmorum ſunt benigniores, præcipue in ſeroſioribus, quando excretiones placidæ & ſucceſſiuæ accedant; id quod Medico lucem genuinæ tractationis accendere poteſt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatiua.*

1. Reſolutio & diſcuſſio humorum reſtagnantium reſpiciatur.

1) *Interne* per antimon. diaphoret. arcan. duplic. bezoard. min. lumbric. terreſtr. præparat. coniunctis temperatis alexipharmacis v. g. eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, mixtur. ſimpl. eſſent. ſcord. eſſent. pimpin. alb. vincetox. &, in mitiore adfectu, ſuccini, absque regimine coacto ſudorifero.

2) *Externe* per ſpirit. vini rectificatiſſ. camphorat. per ſaccalos ex ſpeciebus reſoluentibus & diſcutientibus paratos, v. g. ex herb. chamom. roriſm. mentæ, maioran. puleg.

ma-

matricar. hyſſop. epithymi, betonic. thymi, flor. chamom. ſambuc. melilot. ſtœchad. lauendul. cum camphora.

3). Quando autem pertinacius inhæret adfectus, ſpirit. vini camphorat. cum modica quantitate ſpiritus formicar. vel ſpiritus abſtractit. ſerpilli maritatus conducit. Ipſæ denique embrocationes cum decoctis temperate neruinis, & pediluuia vſus haud contemnendi ſunt.

2. Motus congeſtorio - ſpaſtici modeſte cohibeantur, orgaſmus ſanguinis temperetur & partium ſtricturæ leniantur, per nitrum cum abſorbentibus, it. decocta gelatinoſa, mucilaginoſa & emulſiua cum modica quantitate papaueris, per ipſum denique ſerum lactis ac potum dilutum & ſufficientem.

3. Quando autem neceſſitas vrget & adfectus pertinacia continuat, dictis temperantibus miſceatur cinnabaris, corall. rubr. præparat. M. P. de cynogloſſ. ſemen papauer. & ſyrup. eiusdem.

4. Ante omnia vero aluus ſemper aperta ſeruetur per lenia laxantia, aut mitiora euacuantia, cui ſcopo inſeruiunt rhabarbarina, ſennata, tamarindinata, magneſia alba, extract. panchymag. *Crollii*, maſſa pilul. de ſuccino *Cratonis*, &, inſtar omnium, pilulæ *Stahlianæ*.

5. Tandem in declinatione adfectus circa finem mixtura tonico - neruina *Stahlii* obferatur.

B. *Præſeruatiua*.

1. Ratio maxime habeatur euacuationum ſanguinearum tam ſpontanearum, quam artificialium. Hinc circa æquinoctia venae ſectio in pede inſtituatur, & in adſuetis ſcarificatio interdum interponatur.

2. Præcipue autem hoc neceſſarium eſt, quando hæmorrhoides vel menſes impedite fluunt; quo caſu adplicatio hirudinum ad loca hæmorrhoidalia ſubiungenda & turbatæ vel ſuppreſſæ hæmorrhagiæ modeſte reuocandæ ſunt.

3. His ob primarium viarum ſaburram, & ſanguinis abundantiam ſeroſam ſubinde interponatur laxatio per epicraſin.

 4. Ther-

4. Thermarum vſus præſertim in ſpongioſis ſubiectis, hic non reiicitur.

5. Optimum autem & præſtantiſſimum remedium, nempe *motus corporis* ſufficiens & perennans, vbique coniungatur. *Vid. Cautel.*

6. Tandem *cauſſæ occaſionales*, quæ paroxysmos rheumaticos reuocare ſolent, quouis modo euitentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In rheumatismo exulent omnia remedia *exagitantia* calidiora, aut *refrigerantia*, lympham & ſerum denſantia, grauiora enim & vehementiora incommoda poſt ſe ducunt.

2. Non minus euitentur *humida*, quia tonum admodum relaxant & eneruant.

3. *Opiata* adfectum rheumaticum præſentem non tantum reddunt contumacem, ſed & quacunque leui occaſione eumdem reuocant.

4. *Salia volatilia* partes ſubtiliores facile repellunt, &, craſſioribus relictis, tumores ac ſtupores inducunt.

5. Maxime omnium ſibi caueat Medicus ab *oleis deſtillatis*, item ab *vnguinoſis*, *emplaſticis* tenacibus, & omnibus maturantibus & abſceſſum facientibus. Non enim eſt indoles rheumatismorum, obſceſſionem ſtricte dictam formare.

6. Minus quoque & ſibi & patientibus conſulit Medicus, quando fortiora *purgantia* & *emetica*, vel calidiora diaphoretica cum regimine coacto propinat, facillime enim cum aliis grauiſſimis pathematibus *arthritis* inducitur.

7. Ipſa *venæ ſectio* curatoria locum non habet, niſi ſumma vrgeat neceſſitas, nam & præſentia incommoda, niſi quidem repetatur, parum minuit, & futura cauſſatur admodum ſontica, nempe nulli, niſi huic medelæ amplius cedit adfectus.

8. De *ſpiritu vini* notandum, quod ſit rectificatiſſimus. Sin ſecus, plus detrimenti quam emolumenti adfert. Quando autem *talis* non eſt ad manus, topica in forma ſicca tutius adhibentur.

9. Eſſen-

9. Eſſentia *ſuccini* hoc in adfectu præſeruando, præmiſſis quæ ſanguinis quantitatem imminuunt, egregiæ eſt efficaciæ. Immo in ipſo paroxyſmo, non adeo exacerbato, laudatur.

10. De *motu corporis* in paroxyſmo negandum quidem non eſt, illum ſub initium maiores dolores, immo eiulatus, excitare; adſeueramus autem & multis teſtibus confirmamus, quod hoc remedio, placide primum adhibito & deinde moderato tenore per tres vel quatuor horas continuato contumaciſſimi rheumatiſmi, qui alias optimis remediis per plures hebdomades reſiſtunt, vno die feliciſſime profligentur.

TABVLA XX.
DE
INFLAMMATIONE IN GENERE.

I. *DEFINITIO.*

Inflammatio eſt principii agentis negotium vitale, quod illud mediante humorum motu congeſtorio & adpulſorio in aliqua corporis parte, vltra gradum naturalem aucto, ſanguinem, in veram ſtaſin deductum, diſcutere, vel, ſin hoc non amplius obtineri poſſit, ſulphureas, fermentatiuas & ſumme agiles particulas, in hac ſtaſi contentas, ſubtrahere, & reliquam languidam, minus noxiam, materiam in pus laudabile conuertere conatur; vt hac ratione corruptio putrida, ſeu ſphaceloſa, a ſtaſi tali exſpectanda, præoccupetur, & præceps fermentatiua diffuſio intercipiatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Inflammationis *tres* ſunt ſpecies.

1) *Eryſipelas* dicitur, quando inflammatio in ſuperficialibus

bus, & membranaceis partibus in *latitudinem* diffunditur, & tumorem æqualem, mediocriter ardentem, & dilute roſeum format. Germanice vocatur die Roſe, der Rothlauf.

2) *Phlegmone* adpellatur, quando inflammatio in *latum* & *profundum* æqualiter & ſatis amplo ſpatio extenditur. Differentias ſpeciales mox ſubiungemus.

3) *Apoſtematodes* inflamatio vocatur, quæ vel in ſuperficie, vel ſubtus, arctiori ſpatio circumſcripta eſt, & *profunditatem* illius partis, quam obſidet, magis penetrat. Huic inflammationum ſpeciei partes carnoſæ vel glanduloſæ in primis ſunt expoſitæ.

4) *Gangræna* non eſt peculiaris ſpecies inflammationis, ſed potius infelix illius, præcipue apoſtematicæ, euentus.

2. *Eryſipelas* differt a *phlegmone gradu*,

1) nam in *latum* tantum eſt diffuſum, & ita ſolum *cutis* inflammationem exhibet. *Phlegmone* autem tam in *latum*, quam in *profundum* tendit.

2) In *eryſipelate* color magis ad flauedinem, in *phlegmone* autem ad ruborem excedit.

3) *Eryſipelas* mutat ſubinde ſedem ſuam, & ex vno in alium locum cedit, augmenta etiam celeriter ſumit; *phlegmone* autem in vno loco ſubſiſtit, & tardius augetur.

4) *Eryſipelas* maiorem quidem feruorem inducere obſervatur, *phlegmone* autem, vti non raro a *meſtaſi febrili* exoritur, ita plerumque motus febriles habet coniunctos. Nam motus inflammatorius *partialis* quando in vniuerſam humorum maſſam diffunditur, *febris* inflammatoria adpellatur.

5) *Eryſipelas*, quando premitur, color diſparet, & mox redit, *phlegmone* autem propter duritiem ſuam hanc coloris mutationem non ſubit.

6) Inter ea hoc habent commune, vt ad *ſuppurationem* non inclinent. Quando autem incongrua arte maturatio promouetur, corruptio *ſeroſo-ſalſa*, loco laudabilis ſuppurationis, facile emergit.

7) De

7) De *phlegmone* notare adhuc conuenit, quod ab auctoribus non æque exacte deſcribatur. Communiter enim *generico* ſenſu ab illis ſumitur. Eſt autem *ſpecies* inflammationis, quæ ſtaſin ſanguinis intra poros & tenuiſſima vaſcula in *latum* & *profundum* inuoluit.

3. Inflammationes differunt ratione *materiæ*, ſtaſin formantis, & hinc dicuntur vel

1) *ſimplices*, quæ a ſtaſi pure *ſanguinea* in partibus carnoſis & ſanguifluis oriuntur, & ad corruptionem ſiue ſuppuratoriam, ſiue putredinoſam procliues ſunt, vel

2) *compoſitæ*, quæ multum ſeroſo-lymphaticæ ſubſtantiæ comprehendunt, & in ſalſo-vlceroſas corruptelas magis abeunt.

4. Differunt etiam *ratione locorum* adfectorum, & ſecundum hanc diuiſionem ſunt vel

1) *externe*.

a) Huc pertinent omnes eryſipelacei adfectus faciei, manuum, brachiorum, genuum, tibiarum, pedum.

b) Apoſtemata externa.

c) Furunculi in peripheria corporis prouenientes.

d) Tumores inflammatorii v. g. parotidum, tonſillarum, vuulæ, mammarum, teſtium.

e) Ophthalmia, odontalgia, otalgia &c. vel

2) *Internæ*.

Huc non ſolum pertinent phrenitis, angina, pleuritis, peripneumonia, paraphrenitis, hepatitis, nephritis, ſed etiam omnes febres inflammatoriæ, in quibus motus auctior, ante particularis, per vniuerſam ſanguinis maſſam diffuſus eſt. De his ſpeciales tabulas infra exhibebimus.

5. Ardor *inflammatorius* non confundendus eſt cum æſtu ſanguinis *congeſtorio*, ille enim ſemper veram ſtaſin, hic autem ſtagnationem tantum ſequitur.

III. *SIGNA*.

A. Inflammationum *externarum*.

1. Generalia.

1) Facta ſanguinis ſtaſi mox accedit *tumor*, qui non ſolum

partem immediate adfectam, verum etiam viciniam occupat.

2) Huic tumori tempeſtiue ſuccedit *rubor* & *æſtus*, ſeu potius *ardor*; ad tactum ſenſibilis, & patienti ita moleſtus, vt inquietudinem, impatientiam, immo internum angorem ſæpius incurrat.

3) *Dolor* concurrit lancinans, pungens, arteriarum pulſui reſpondens, ſenſibilior in partibus ſanguineis, obtuſior in exſanguibus & glanduloſis.

4) Hæc ſymptomata, quando per aliquot horas durauerunt, contingit *interdum*, vt ſenſim miteſcant, & tandem prorſus auferantur.

5) Et ſic patiens priſtinæ integritati reſtituitur in ſtaſi quidem *profundiore* intra *quatuor* circiter dies, quando autem magis in *latum* diffuſa fuit, *ſeptem* dierum ſpatio negotium demum abſoluitur.

6) Quando autem *diſcuſſio* obtineri nequit, ſtaſeos ſuccedit *corruptio*, eaque vel laudabilis, *purulenta*, ſubſtantia nempe alba, aut ad ſummum leuiter flaueſcens, inodora; vel *putredinoſa*, de qua ſub *prognoſi* plura dicemus.

7) Toto illo tempore, quo ſtaſis ad corruptionem purulentam properat, æſtus & ardor potiſſimum in circuitu adfliguut, & rubor circulum quaſi in peripheria partis adfectæ format, in centro autem tumoris hæc omnia mitiora, tepidiora, & magis pallida adparent.

8) Quo grauior eſt inflammatio, eo magis reliquum totum corpus ſpasmodica conſtrictione adficitur, & adſpectus eſt macilentus, concurrente ſenſu horripilationis.

9) Reliqua ſigna ſub *differentia* iam indicata legantur.

2. *Specialia*

1) *Eryſipelatis.*

a) Præcedit *rigor* quidam in parte illa cutanea.

b) Hunc excipit *dolor* congeſtorius in eadem adfecta parte.

c) Succedit *tumor æqualis*, qui intra exiguum tempus tale ſumit augmentum, vt *cuticula* niteſcat.

d) Non-

d) Nonnumquam *mador* quidam, veſiculas quaſi formans, in hoc tumore obſeruatur.

e) Continuat hic tumor per *dies* circiter *quatuor*, quo tempore ſenſim iterum decreſcit.

f) *Colorem* exhibet non tam inſigniter rubicandum, quam flaueſcentem. Quando autem magis pallidus eſt tumor, quod rarius obſeruatur, a *Germanis* adpellatur: Die weiſſe Roſe.

g) Aliquando de loco in locum migrat, immo per vniuerſam corporis peripheriam ſe diffundit.

2) *Phlegmones.*

a) *Tumor* adeſt non ſolum in *latum*, verum etiam in *profundum* diffuſus, durus, rubicundus, præter naturam calidus, in *altitudinem* non adeo eleuatus.

b) In *peripheria* accedunt *dolores* ſpaſtici, lancinantes.

c) *Duratione* hæc ſpecies inflammationis longe ſuperat *eryſipelaceam.*

d) Sponte ſua vti ad ſuppurationem non eſt idonea, ita, ſi peruerſa arte eo deducitur, legitimum & bene coctum *pus* non exhibet, ſed materiam *vlceraſcentem.* Vnde & facile in vlcus manans, ſerpiginoſum, vel plane fiſtuloſum transmigrat.

e) Commotiones *febriles* communiter præcedunt & coniunctæ ſunt.

f) Quando a *metaſtaſi febrili* exoritur, inuadit cum *horrore*, per vnam & alteram horam durante.

g) Huic ſuccedit *æſtus*, quem ſenſus *ardoris* excipit.

h) Contingunt eiusmodi ſtaſes phlegmonodes in *carnoſis* communiter & *ſpongioſis* locis.

i) Inſuper, quod notatu dignum, in *extremis* vtplurimum partibus, nempe in brachio, cubitu, crure, rarius femore. Confer. *cauſſæ.*

k) Aliquando etiam in facie occurrunt, e. g. duræ illæ, rubræ & æſtuoſæ inflammationes, quæ interdum dentium dolores excipiunt, *phlegmones* indolem ſiſtunt; præcipue ſi minus dextre tractentur.

3) *Apoſtematis.*

a) Collectio ſanguinis extrauaſati in vnum quaſi nodum, & hinc arctiore ſpatio circumſcripta.

b) In partibus præcipue carnoſis & glanduloſis.

c) Reliqua videantur *tabul. de abſceſſu.*

B. Inflammationum *internarum.*

Harum ſigna diagnoſtica *ſpecialia* tabulis febrium inflammatoriarum ſpecialius indicabuntur; *generalia* ſunt ſequentia.

1. Quo ſenſibilius eſt viſcus, eo magis acerbus & ardens eſt *dolor.* Hinc in pulmonibus, pleura, renibus & ventriculo eſt exquiſitiſſimus, in hepate autem, liene & pancreate obtuſior ſentitur.

2. Ingens adeſt *æſtus,* horror admodum notabilis, & inferiores corporis partes magis adfligens, *ſitis* fere inexſtinguibilis, ita vt magna faucium ſiccitas poſt potum mox redeat.

3. *Vrina* flammea, interdum poſt temporis cuiusdam ſpatium ſedimentum roſei coloris, circa incrementum vero & ſtatum inflammationis, multo tenerius, tempore vero declinationis tenacius & ſubmucidum deponens.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vmquam alii homines, quam *plethorici* inflammationibus obnoxii ſunt.

2. Præcipue ſanguinei, qui habitus corporis ſucculenti, laxioris & poroſioris exſiſtunt, in quem ſanguis altius & copioſius penetrare poteſt. Hinc inflammationes communiter in partibus carnoſis, deinde in ſic dictis parenchymaticis, rariſſime in exſanguibus occurrunt.

3. Maxime omnium illi, qui corpore quidem otioſi, animo autem multis commotionibus expoſiti ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *antecedens* eſt plethora. Inflammationes enim ſatis frequenter ab intra ortum ſuum habent, & per modum *decubitus*, vti vulgo loquuntur, ſiue expulſionis ad exteriora corporis, nempe ad artus materia ex-

expellitur: præcipue in phlegmone poſt febres acutas rheumatico-inflammatorias.

2. Cauſſa materialis *proxima* eſt ſtaſis ſanguinis in aliqua corporis parte.

3. Cauſſa *formalis* eſt laborioſa principii agentis intentio & conamen, ad corruptionem ſphaceloſam, in quam ſanguis, ſibi relictus, facile tranſit, præoccupandam.

4. Locum hinc omnino habet *adſertio antiquorum*, quod eiusmodi expulſiones inflammatoriæ a natura ſoleant inſtitui vtili quadam intentione, dum illa materias noxias a partibus nobilioribus vitalibus deponat ad partes ignobiliores.

5. Et ſane dignam meretur conſiderationem, quod tam *phlegmone*, quam *eryſipelas* in *extremis artuum* communiter proueniant e. g. in brachio, manu, cruribus, pedibus, non vero facile in reliquo corporis trunco, rarius etiam in femore, & ibi quidem non ſine ingenti periculo & malo ſucceſſu, in primis, ſi error in cura committatur. Hoc etiam valet, quando in capite, in primis in facie ſe ſiſtit; id quod frequentius feminis, quam viris, ob inordinatos menſes euenit.

6. Cauſſæ *inſtrumentales* ſunt

1) directio & reſtrictio copioſioris ſanguinis, bene adhuc fluidi, ad portionem illam, motu ſuo iam priuatam.

2) Motus auctior & fortior transpulſus huius fluidi & viuidi ſanguinis per coagulatas & concretas illas portiunculas. Vnde non ſolum tumor, rubor & calor oriuntur, ſed etiam corpuſculorum concretorum aliqua abraſio, diuulſio & diſcuſſio obtinetur.

3) Quando autem hæ coagulatæ moleculæ tam craſſæ & denſæ ſunt, vt illarum diſcuſſio non amplius obtineri queat, tum intimiorem mixtionis ſuæ diſſolutionem ſubeunt.

4) Qua ratione tenuiſſimæ tantum ſulphureæ particulæ *ſenſim* & hinc *innoxie*, in reliquam ſanguinis maſſam reſorbentur, & per diaphoreſin euacuantur; reliquæ autem minus agiles particulæ in pus conuertuntur.

7. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ*, quæ ſtaſin ſanguinis inducere valent, ſunt vel

1) *externæ*, e. g. violentæ relaxationes a contuſionibus, vulnerationibus, vel pruriginoſæ ſcalptiones & punctiones, item frictiones cum panno aſpero, vnde ſanguis exardeſcit, vel in tenerioribus ardor ſolis, aut æſtus ignis in foco culinario, tandem plenariæ meatuum interceptiones & ligaturæ; vel

2) *Internæ*, vbi rariſſime ſimplex ſpiſſitudo ſanguinis, ſed potiſſimum præceps & impetuoſa actiua congeſtio adcuſanda. Hinc etiam omnis violenta ſanguinis expanſio eius modi cauſſæ internæ occaſionem ſuppeditat; quo ſpectant

a) vehementes corporis motiones, ſaltationes, iracundia, diæta vinoſa, ponderum grauorum tractatio.

b) Partus difficilis, lochiorum & fluxus menſium ſimulque omnium hæmorrhagiarum ſiue naturaliter, ſiue artificialiter adſuetarum, imminutio, immatura emanſio & obſtructio, immo etiam ceſſatio, earumdemque omnium incongrua prouocatio, vel imprudens nimiarum adſtrictio.

c) Omnes refrigerationes, præ ceteris autem potus frigidus corpore calente intemperanter adſumtus.

d) Incongruæ febrium per adſtringentia vel expellentia tractationes.

e) Porro omnes dolorum ſpaſtico - arthriticorum inflammationumque eryſipelacearum, immatura profligatio & retropulſio.

f) His tandem adnumerandæ qualescunque excretiones ſubcutaneæ, quæ non nullis plethoricis, venæ ſectionibus æquinoctialibus adſuetis, admodum frequentes ſunt.

8. De cauſſis *dolorum*, qui ſub actu inflammatorio occurrunt, legi poteſt *tabula* medica de *congeſtionibus completis* & *tabul. chirurg. de abſceſſu.*

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis extra motum ſuum alicubi ſtagnans, vel *diſcuti*, vel *exſiccari*, vel *ſuppurari* debet: ſi nihil horum contingat, ſimpliciter *puteſcit.*

2. Optima ex his eſt *diſcuſſio*, proxima eſt *ſuppuratio*: mala & ſæpe periculoſa eſt *exſiccatio*; niſi plane ſuperficialis ſit congeſtio. Peſſima, immo funeſta eſt *putredinoſa* corruptio, ad minimum parti adfectæ, ſubinde etiam vicinis.

3. Staſis *inflammatoria* eademque externa, vltra quartum diem absque ceſſatione tumoris, duritiei, ardoris & doloris punctorii perennans, magisque inſoleſcens, felicem ſui *diſcuſſionem* non ſolum reſpuit, ſed certiſſime etiam tranſit in corruptionem ſiue *purulentam* laudabilem, ſiue *putredinoſam* parti adfectæ *lethalem.*

4. Licet in ſcirrhum quoque interdum deſiccetur, hic tamen ſemper ad alterutram ex his duabus corruptionibus habet procliuitatem, magis autem ad putredinoſam, quam ſuppuratoriam.

5. Quando dolores tenſiui & preſſorii *late* circa partem adfectam ſeſe extendunt, cum ardore grauiſſimo & rubor intenſiſſime rubicundus, fuſcus, liueſcentibus & nigricantibus ſtriis intertextus, fibræ vero flaccidæ, eneruatæ vel plane dilaceratæ vel contuſæ adparent, tum inflammatio male cedit. Hæc enim phænomena deſignant præſentem gangrænam, quæ ſummus gradus eſt inflammationis, mox in putredinem abituræ.

6. Quando autem ſub his circumſtantiis, vniuerſus dolor repente ceſſat, ardor & calor tepeſcit, immo refrigeſcit, tum paucis horis flacciditas in parte adfecta, deinde mollities, tandem diffluentia in tabem cum fœtore graueolento ſuccedit, qui adfectus *ſphaceli* nomine inſignitur, & nihil aliud eſt, quam ſimplex ſanguinis coagulati putrefactio.

7. Quo plus *ſanguinis* ſinceri in ſtaſi aliqua concurrit, eo magis ad ſuppurationem procliuis eſt, hinc in eryſipelaceis

laceis inflammationibus nulla ordinarie ſuppuratio contingit.

8. Quo magis *lymphatico - ſalivalis* & *ſeroſo - ſalſæ materiæ* ſtaſis quædam continet, eo peioris moris vlceroſa, colliquatiua & corroſiua corruptio inde emergit, quam *cancrum* nominare ſolemus.

9. Abſceſſus ſuppurati profundiores in *glanduloſis* externis partibus, ſine artis auxilio vix vnquam conſolidantur, &, niſi perita prorſus medicatio adhibeatur, etiam artis conatus pertinaciter eludunt, nam manatio vlceroſa ſemper impedit conſolidationem.

10. Quæ autem ſuppurationes in *carnoſis* partibus obtingunt, illæ ſponte ſæpius natura, nedum accedente inſuper congruo artis ſubſidio, reſtituuntur.

11. Inflammationes partium *internarum* omnes quidem ſunt pericnloſæ, gradu tamen perniciei differunt, e. g. inflammatio *hepatis* omnium eſt periculoſiſſima, hanc excipit inflammatio *ſtomachi*, *inteſtinorum*, *pancreatis*, *vteri*, *lienis*, quam ſequitur *veſicæ*, *renum* & *vreterum* a calculo exorta.

12. Inflammtio partis alicuius internæ, numquam ſine prorſus ancipiti euentu & vitæ periculo ad *ſuppurationem* peruenit: perpetuus enim ſanguinis per partes internas motus, harum laceratione ſufflaminatur, & reſtauratio ob continuum ſanguinis adfluxum impeditur.

13. Quæ inflammationes *internæ* mox non ſunt pernicioſæ, illæ lentas immo hecticodeas conſumtiones & labes viſcerum poſt ſe relinquere ſolent.

14. Pleuriticæ & peripneumoniacæ inflammationes profectiori ætati magis, iuniori autem minus periculoſæ euadunt. De ſingulis infra ſeorſim.

15. Quando inflammatio febri *acutæ* vel adſociatur, vel eidem ſuccedit, tunc *retropulſio* cum vitæ periculo contingit.

B. *Specialis.*

1. *Eryſipelatis.*

1) Eryſipelas ſibi relictum, præcipue in partibus ignobilioribus, non facile eſt periculoſum. Quando autem,

vt moris eſt, ad interiora *retropellitur*, frequentiſſime mortem infert. Conf. *Hippocratis aphoriſm.* 25. *Sect.* VI.

2) In partibus nobilioribus maioris eſt momenti e. g. in capite, facie, faucibus, pectore, immo in femore.

3) Periculoſum eſt, ſi incongrua arte ad *ſuppurationem* perducitur.

4) Non minus ſonticum eſt malum, quando vlceribus, vulneribus, fracturis aut luxationibus ſuperuenit.

5) Quo magis febris complicata eſt, eo maioris eſt momenti.

6) In partibus *internis*, de quibus hoc quidem loco proprie non agimus, plerumque eſt pernicioſum.

7) Soluitur hæc inflammationis ſpecies quando vel pruritus, vel formicarum ſenſus, vel ſquamulæ in parte adfecta obſeruantur.

8) Quo magis in conſuetudinem degenerauit, eo facilius e leuiſſima cauſſa repullulat, ad morem aliarum translationum humorum, proprio naturæ motu contingentium.

9) Eryſipelatis corruptio peior eſt, quam quæ in aliis inflammationibus contingit.

10) *Sphaceloſitas eryſipelacea* per aliquot dies in cute deliteſcere ſolet.

2. *Phlegmones.*

1) In *phlegmonodeis* inflammationibus, late diffuſis, & in vnum notabilem locum & tumorem non collectis, *diſcuſſio* maxime locum habet.

2) *Phlegmone* ſenibus & inſanis perículoſior eſt, quam iunioribus, robuſtis & bene conſtitutis.

3) Citius ſuccedit negotium diſcuſſionis in iis, qui ſanguinem habent tenuem & floridum, qum in quibus ſpiſſitudo & viſcoſitas illius peccat.

4) Quo magis *temperata* eſt *aura*, eo facilius ſuperantur, in regionibus autem calidis & diebus canicularibus grauiores fiunt inflammationes.

 3. *Apo-*

3. *Apoſtematis.*

1) Quando inflammatio in vnum veluti tuber coaceruata, & tam in profundum, quam in latum collecta eſt, tunc *maturatio* requiritur.

2) Præcipue *copioſiores* ſtaſes inflammatoriæ, ab externis cauſſis inductæ, & in vnum quaſi nodum collectæ; ſi non cito medicationi obſerantur, ad diſcuſſionem rariſſime perueniunt, ſed vel ad *ſuppurationem*, vel ad *gangrænam* tendunt. Nonnumquam imprudente tractatione indureſcunt, & tunc proxima occaſione præcipites ſunt in vlcerationem *cancroſam*.

3) Repente autem congeſtæ tales ſtaſes molleſcentes rubroliuidæ extumeſcentiæ (groſſe Beulen) a lapſu, ictu, verberibus exortæ, ſi mox in primo principio ipſis occurritur, commode diſcutiuntur.

4) Quando autem grandiores eius modi congeſtiones molleſcentes iam per plures horas detentæ ſunt, neque inflammatio æqualis, neque debita ſuppuratio, (ob inſufficientem tranſitum motus ſanguinis inflammatorii) contingit. Vnde *gangræna* & *ſphacelus* immediate ſuccedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Inflammationum *externarum.*

1) In his ante omnia prioribus diebus tentanda eſt *diſcuſſio* per *ſubtilia* reſoluentia, quæ odore magis, quam reſinoſa acrimonia, agunt. Huc pertinent:

a) *Radices*: irid. Florent. ſigill. Salomonis, bryon. vincetox. bardanæ, pimpin. alb. rub. tinct. angelic. caryophyll. galang. quibus moderata quantitas radicis biſtort. ad ſtricturam inferendam adiiciatur.

b) *Herbæ*: apii, chærefol. hyſſop. abrotan. ſabinæ, rutæ, ſaluiæ, meliſſ. menth. criſp. & Saracen. laudatur etiam cortex medius ſambuci.

c) *Flores*: chamomill. melilot. ſambuc. bellidis, ſummitat. origan. roſar. violar.

d) *Se-*

d) *Semina*: aniſi, fœniculi, carui, dauci, fœnugræc. &c.

e) *Camphora*, quæ hic principatum tenet, præcipue ſpiritus illius recte præparatus, & legitime adplicatus. *Conf. cautel.*

f) Ex his poſſunt fieri ſpecies, quæ ſacculis, vino *calido* imbutis, & ſufficienter iterum expreſſis, regioni adfectæ calide adplicentur. Nam ipſum *vinum* præſtans eſt remedium pro inflammatione discutienda.

g) *Emplaſtrum diaphoreticum Mynſichti*, item de *ſpermate ceti* &c.

2) *Fiente* adhuc inflammatione & vrgente ſtatu plethorico, vtilis eſt *venæ ſectio reuulſoria*, ne adfluxus ſanguinis ad partem adfectam nimis copioſe contingat, præmiſſo laxante, & ſubiunctis remediis *internis*, nempe in cholericis, pulueribus temperantibus nitroſis cum ſale digeſtiuo, antimoniato fixo & momento cinnabaris mixtis. Item eſſentia alexipharm. *Stahlii.*

In *leuiore* autem inflammatione neque *venæ ſectio* neque *interna* remedia neceſſaria ſunt.

3) Quando autem *discuſſio* non amplius poteſt obtineri, quod a ſtaſi vltra quartum diem ſubſiſtente, & dolore in horas augeſcente diiudicatur, tum *ſuppuratio* & *maturatio* promouenda eſt. Maturant autem, quæ poros aliquo modo obſtruunt, & ſic portionum humidarum exhalationem impediunt, ſimul tamen fibras partis ſubtili neruina acrimonia roborant. Laudantur ad has indicationes obtinendas

a) *Radices:* lil. alb. althææ.

b) *Herbæ:* parietar. malu. branc. vrſin.

c) *Flores:* verbaſci, linariæ,

d) *Semina*: pſyllii, lini, cydonii.

e) *Pinguedines:* anſeris, gallinæ.

f) *Olea* per infuſionem parata, e. g. chamomill. verbaſci, lil. albor.

g) *Gummi-reſinæ:* ammoniac. galban. &c.

 h) Hæc

h) Hæc in forma cataplaſmatis adhibenda, vbique obſeruando, vt roborantia emollientibus admiſceantur.

4) Quam primum *maturatio* facta eſt, ſtatim de *apertione* cogitandum. Hanc promouent

a) Ipſa ſæpiſſime natura, ſine artis auxilio.
b) Cepæ aſſatæ.
c) Mel cum farina ſecalina mixtum.
d) Fermentum recens.
e) Pinguedo leporis.
f) Inciſio chirurgica in apoſtematibus profundis.
g) *Cauteria potentialia*, e. g. magnes arſenicalis, præſertim cauſticum *Sutorianum*, quod efficaciam ſuam ſine inſigni ſenſu & humorum adfluxu egregie exſerit. Indolens etiam & efficax dicitur cauſticum *Zwingeri*, quod ex calce viua, minio & ſapone nigro paratur.

5) Tandem ad *mundificationem* apoſtematis & *conſolidationem* adhibeantur balſamica & neruina, e. g. eſſent. ſequens balſamica *Stahliana* paſſim commendata.

Recip. eſſent. myrrh. drachm. III.
ſuccin. drachm. II.
olei trebint. gutt. X.
Miſce, inſtallando gutt. X. XX. XXX. pro conditione ſubiecti & apoſtematis.

6) *Anodyna* externe quidem locum habent in inflammationibus ad modum dolorificis; ſenſationem tamen in integrum non tollunt, ſed tantum mitigant; in incremento autem potius, quam circa ſtatum adhibenda ſunt.

7) Blanda per *aluum* euacuatio, ſi reliquæ circumſtantiæ concedunt, ante omnia inſtituatur.

2. Inflammationum *internarum*

In his placida tantum *diſcuſſio* locum habet, ſuppuratio enim vbique periculoſiſſimum inuoluit euentum. Conf. omnes *tabulæ*, quæ de *febribus inflammatoriis* agunt & infra ſequuntur.

B. *Me-*

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *Eryſipelatis.*

1) In *leuiore* caſu negotium diſcuſſionis vel ſoli naturæ relinquatur, vel topicis conuenientibus promoueatur. Talia ſunt

a) *Camphorata*, quæ vel in ſicca forma, vel ſoluta, nempe ſpiritu vini rectificatiſſimo adplicentur. *Vid. cautel.*

b) *Farinacea* & *furfuracea*, e. g. farina ſecalina, triticea, lupinorum, fabarum, hordei; quibus camphora commiſceatur.

c) *Saturnina*, ſuperius iam nominata, ſed cum diſcutibus maritata.

2) In *grauiore* inflammatione eryſipelacea præſtat remedia *interna*, quæ ſuperius indicata ſunt, cum *externis* coniungere.

3) Quæ *ſpecifice* ab auctoribus laudantur illa ſub *cautelis* recenſebimus.

2. *Phlegmones.*

1) In hac inflammationis ſpecie quadrat potiſſimum methodus generalis, ſuperius tradita.

2) Diſcutientia vegetabilia ſuperius adlegauimus.

3) Præcipue in maiori ſtaſi hic non adquieſcendum in ſolis topicis, ſed interna debent coniungi.

4) Quo maior & profundior hæc ſtaſis eſt, eo magis conveniunt *emplaſtra*, cum larga quantitate camphoræ remixta, e. g. præ aliis diaphoretic. *Mynſichti*, de ſpermate ceti eiusdem, de melitoto, diachylon cum gummatibus, de ammoniaco *Foreſi*, ſaponat. *Barbette*, præcipue etiam de ſpermate ranarum, quod ſimul impetuoſum ad inflammatam partem adfluxum modeſte cohibet, alia vero acriora & vnguinoſa admiſcere minus conuenit. Coniungantur autem vbique interna reſoluentia & diſcutientia.

3. *Apoſtematodes.*

1) Hanc inflammationis ſpeciem primis diebus diſcutientibus

tibus æque vt alias tractamus, quando autem ad maturationem tendit, tractatur, vt abſceſſus, Conf. *tabul. chirurg. de abſceſſu.*

2) Staſibus autem repente congeſtis, nempe rubro-liuidis illis extumeſcentiis, a contuſione, lapſu, verberibus inductis, mature occurratur:

a) Compreſſione cum frigido ferro.

b) Præcipue autem cum medicamentis, ſanguinem mature *reſoluentibus*, nempe rad. irid. Florentin. ſigill. Salomonis, bryon. herb. hyſſop. chærefol. bellid. min. ſemin. aniſi, cuius oleum *Foreſtus* eximie laudat ad eiusmodi contuſiones impuras.

c) Coniunctis leniter *repellentibus*, inter quæ hoc loco fere præcellit radix ſymphyti maioris.

d) Hæc pulueriſata cum *vino* vel *vrina*, quæ nonnullis arcanum hic eſt remedium, cocta, atque in forma cataplasmatis adplicata diſcutiunt ſatis potenter, es muß aber nicht zu naß ſeyn.

e) In *ambitu* ſpiritus vini camphoratus, vel his ipſis admiſceri, vel camphora adſpergi debet.

3) Quando autem grandior talis congeſtio per plures iam horas hæſit, ita vt neque *diſcuſſio*, neque etiam *de*... *maturatio* exſpectanda ſit, præſtat corruptionem pu...edinoſam per *ſectionem* anteuertere, & quidem ante, quam vel inſignis inflammatio, vel plane corruptio ...ceſſerit. *Apertio* ſatis ſit magna, vt ita ſanguis grumoſus, in corruptionem tendens, vno actu euacuetur. De hoc negotio legi meretur *Seuerinus de recondita abſceſſuum natura libr.* VII. & de *efficaci medicina* § 37. Confer etiam *tabula* chirurgic. de *contuſionibus.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Solemnis eſt quæſtio, num *venæ ſectiones*, quam veteres & multi recentiorum ſtaſibus inflammatoriis diſſoluendis dicarunt, tam neceſſariæ ſint, vt, ſecundum *Schelhammerum*, bona conſcientia non poſſint prætermitti? de qua re ſequentia ſunt notanda.

2. *Vti-*

2. *Vtilis* eſt venæ ſectio in *fiente* adhuc inflammatione, ne adfluxus ſanguinis copioſior fiat ad partem adfectam.

3. Vtilis etiam eſt, quando vulnerum hæmorrhagiis cito per adſtringentia ſuppreſſis, grauior inflammatio ſuperuenit, ſubiungendum tamen regimen magis diapnoicum *Conſ. num.* 40.

4. *Noxia* magis eſt, quam vtilis, ſi non ſtatim circa initia adminiſtretur.

5. Hinc in inflammationibus *internis*, vbi ſigna diagnoſtica, præter peripneumoniam, ſatis intricata ſunt, conſultius illa omittitur, quam temere aliquid tentatur.

6. Ancipitis autem in primis euentus eſt, quando febris talis inflammatoria *typum* qualemcunque exhibet.

7. Dantur tamen aliquando caſus & circumſtantiæ, vbi etiam in inflammationibus *internis* venæ ſectio quodam modo neceſſaria videtur, e. g. in ſtatu ſumme plethorico, in grauioribus ſanguinis commotionibus, a qualibuscunque cauſſis inductis &c. de quibus ſuo loco dicemus.

8. Medicus, ſi vena incongrue ſecta, aduocetur, *tranſpirationem* placidam tanto magis commendatam ſibi habeat; ſero autem vocatus, deterius iam habente patiente, non dubitet prognoſticon funeſti euentus formare.

9. In omni inflammatione a *forti refrigerio* abſtinendum eſt, ſanguinem enim coagulat, malum grauiſſime auget, & opem, in perniciem permutat; ad *præoccupandam* autem ſtaſin inflammatoriam poſt contuſionem & collectionem ſanguinis adhuc fluidi, compreſſio per ferrum *frigidum*, diu continuata, vſum præſtat.

10. Cauendum a nimia *humectatione*, & *emollientibus*, quæ fibras relaxant, & copioſiori humorum irruptioni locum præbent & ſtaſin notabiliter augent. Exulent itaque aquæ illæ deſtillatæ e. g. flor. ſambuc. chærefol. flor. omnium, vel calcis viuæ &c. quæ paſſim a chirurgis adhibentur. Item ſentiendum de *oleoſis*, præcipue de famoſis illis e terebinthina paratis; it. ol. templinum, iuniperi. Emplaſtra mucida etiam nocent.

11. *Pinguia, vnguinoſa* quam maxime nocent, & per talia vulgi re-

remedia amicus amicum trucidat, e. g. dum hanc tabulam conſcribimus, vir quidam vxoris ſuæ inflammatam faciem butyro inungit, & intra duos dies ad mortem illam comitatur.

12. Ab emollientibus hiſce tanto magis in *eryſipelate* & *phlegmone* abſtinendum eſt, quoniam tales inflammationes ad maturationem per ſe non tendunt, & quando peruerſa tractatione impetratur, parsque inflammata inſuper intempeſtiue ſecatur, non eſt laudabilis maturatio, ſed potius vlceratio cancroſa, ob concurſum ſeri cum ſanguine, vel plane ſphaceloſa corruptio. Proueniunt hinc talia vlcera, quæ olim Oehl-Schenckel vocata fuerunt, in quibus nulla conſolidatio ſperanda, vel ſi omnino in vno loco conſolidatio facta ſit, in altero loco duo, tria vel plura foramina eueniunt. Vnde quouis modo diſcuſſioni opera eſt nauanda.

13. Abſtinendum ab intempeſtiua & nimia *adſtrictione*, quæ ſufficientem aditum & tranſitum ſanguinis fluidi, ſtaſin reſoluturi, præcludit, & ſic ſalutarem naturæ intentionem turbat.

14. Abſtinendum a nimiis *calefacientibus*, quia ſenſum ardoris moleſtum fruſtra augent, & exſiccando in ſcirrhoſam conſtitutionem ſtaſin promouent.

15. Abſtinendum ab immatura ſub medio ſuppurationis actu *inciſione*, quia, tenſionem fibrarum relaxando, transpulſorium & abſterſiuum motum impedit, & ſuppurationem reddit difficiliorem.

16. Differentia ἀποςάσεως & ἀποςήματος, ſecundum *Hippocratem*, bene obſeruanda eſt, ne confuſio in praxi oriatur: apoſtaſes enim phlegmonodes & eryſipelatodes, vtpote ab omni maturatione & abſceſſione alienæ, quando medicationibus, ad hunc effectum acrius pellentibus, tractantur, in grauia mala coniiciuntur patientes. *Conf. tab. chirurg. de abſceſſu.*

17. In abſceſſu *grauiore*, multum puris continente, materia non *ſimultanee*, ſed ſucceſſiue euacuanda eſt, alias fibræ nimis

nimis flacceſcunt, & lipothymici facile adfectus ſuperveniunt.

18. *Dolores dentium* poſt ſe trahere ſolent tumores phlegmonodes, qui tamen, ſi modo non nimis negligenter habentur, ſponte & mature iterum ſolent diſſolui. E contrario illi tumores, qui hoc in loco ſine prægreſſo dolore dentium oriuntur, & æſtum, ardorem, dolorem pruriginoſum, pungentem & lancinantem ſecum ducunt, non carent periculo, in primis, ſi improuide repelluntur.

19. De inflammationibus *eryſipelaceis* turgidioribus illud notatu dignum eſt, quod *ſanguinea* illarum portio non *ſola*, ſed *tota* ſtaſis ſimul diſcutienda ſit, alias euaneſcit quidem omnis calor & dolor, tumor autem valde contumax & diſcuſſioni refractarius remanet.

20. Hinc in ſtaſi *eryſipelacea* copioſiore, vbi cutis notabiliter inflammata adparet, cauendum eſt, ne *ſanguis ſeorſim* diſcutiatur, portio autem *lymphatico-ſeroſa* relinquatur, & tumorem *œdematoſum* conſtituat. Huic incommodo occurritur, ſi ſpiritus *modice* camphoratus, & ad notabilem flauedinem *crocatus* eſt. Crocus enim ſub initium talis diſcuſſionis non modo ſeroſam ſubſtantiam ad diſſipationem aptiorem reddit, ſed & fibras roborat, vt repreſſio eo melius procedat. Vel quando *camphora* in forma ſicca adplicatur, remedia ſerum fundentia & tonum partis reſtituentia coniungenda ſunt, e g.

Recip. farin. fabar. vel ſecalin.
Flor. ſambuc. ana manip. I.
Rad. irid. Florent. drachm. II.
Ceruſſ. drahm. III.
Camphor. drachm. I. fiant ſpecies, ſacculo immittendæ & adplicandæ.

21. *Camphora* ſcopo diſcuſſorio, tam in phlegmonodeis, quam eryſipelaceis inflammationibus, egregie ſatis facit, in primis ſi adhuc recens eſt malum.

22. *Spiritus camphoratus* hac cautela adhibeatur, vt per initia

eminus tantum, nempe ad circumferentiam partis inflammatæ adplicetur, & deinde in horas, quoties nempe ſpiritus in auras abiit, ad centrum propius admittatur, Modo ſit *rectificatiſſimus* ſpiritus, alias damnum potius, quam auxilium adfert.

23. *Optima methodus* eſt, vt *ſpiritus* breui temporis ſpatio ſub aura exhalet, & ſola camphora linteis adhæreſcat. Quando autem linteum ſpiritu adhuc madidum adplicatur, diuturna illius mora ardorem infert, eumque in *eryſipelate* vehementem; quo caſu ad ſpiritum profligandum aura, ſed non ſenſibiliter frigida, dolenti parti admoueatur, man bläſt dem patienten, am beſten mit dem Munde, an dem ſchmertzhaften Ort.

24. *Camphora* etiam maturantibus non inutiliter miſcetur, ne adfluxus humorum nimis copioſe contingat, & dolorem exaſperet.

25. *Interno* autem vſu exulent hic camphorata, effectum enim reſoluentem & diſcutientem, quem *externe* præſtant, nullo modo *interne* producunt, ſed potius ſanguinem concitant, & calorem augent; quod etiam de aliis calidis & acrioribus ſentiendum eſt e. g. de gummi-reſinis, galban. myrrh. &c.

26. Abſtinendum quoque a *retrouocantibus* medicamentis, qualia ſunt *purgantia*, quæ in talibus caſibus maxime nocent. *Laxantia leniora* tolerantur, ſed in principio principii. Commendantur hoc nomine pilulæ *Beccherianæ*, & in primis *Stahlianæ*. Multo minus conueniunt *emetica*, quæ multis anſam mortis præbent.

27. *Saturnina* ad inflammationes ipſas, præſertim inſigniores, minus commendantur; quia illorum abuſus vlcera inducit maligna, quæ vulgo erſtickte Schäden, Todten-Brüche, vocantur, *vid. Stahlii theoria pag.* 1286. eminus autem circa ambitum adplicata, pro *defenſione* valent, ſed camphorata ſemper addenda ſunt.

28. Eryſipelas quando per *ſaturnina* vel alia incongrua topica retropellitur, *hydropem* inducit. Vid. *tabul. de œdemate ſub prognoſi.*

29. *Ale-*

29. *Alexipharmaca temperata* poſt tertium vel quartum diem commode adhibentur. Securiſſime procedimus, ſi leniora diapnoica, abſorbentia & nitroſa exhibentur, & iisdem ſemel vel bis per diem lene alexipharmacum interponitur, quo nomine eſſentia alexipharmaca *Stahlii*, cum larga portione eſſentiæ pimpinell. albæ combinata, egregie ſe gerit, hæc enim radix leniter reſoluit & abſtergit.

30. *Eſſentia petaſitidis* commendationem meretur, ſi ſtaſis diu iam durauit, non autem ſub initium.

31. *Specifica* paſſim laudantur, ſed optandum vt effectui ſemper reſponderent, e. g.

1) *Fel carpionum*, iners remedium.
2) *ſanguis menſtruus*, prima vice erumpens.
3) item *ſanguis leporis*, a canibus agitati. Hunc exſiccatum ad dimidiam drachmam in vino propinant, ſimul linteo excipiunt, exſiccatum aqueo rore madefaciunt, eryſipelati imponunt, atque intra 24 horas bonum effectum ſpondent.

32. *Lapis medicamentoſus Crollii* quid præſtet, experimentandum eſt; modo prætermittenda non prætermittantur.

33. Sunt, qui ad inflammationes, præcipue internas, commendant *dentem apri* præparatum, *maxillas lucii piſcis*, immo vniuerſa capitis illius præparata; ſed optandus potius eſt, quam exſpectandus ab illis ſpecialis effectus.

34. Semen autem *cardui mariæ* ad pectoris inflammationes ſpecifica efficacia præditum eſſe, ſi non ſola medullaris ſed *integra* ſeu *tota* ſubſtantia exhibetur, experientia ſatis eſt confirmatum. Confer. *tabula de pleuritide & peripneumonia*.

35. In *ſphacelo metuendo*, actu autem non præſente, ad diſcuſſionem & roborationem partis immediate adfectæ, *oleum cinnamomi* a recentioribus peritis magni æſtimatur

36. Quando eryſipelas in conſuetudinem degenerauit, ita vt a quauis exigua cauſſa repullulet, conducit circa æquinoctia *venæ ſectio*, & blanda per aluum *euacuatio*, reſpicien-

ciendo ſimul *craſin* ſanguinis ſulphureo-acrem, ad vias vrinarias inuitandam & per easdem eliminandam.

37. *Calore* leni pars adfecta, præcipue tempore ſuppurationis, ſemper fouenda eſt, vt particulæ ſulphureæ, agiliores per transſpirationem poſſint eliminari, & coagulata ſubſtantia in maiore laxitate conſeruetur: vnde & formulæ *tepide* adplicari debent.

38. *Frigus* autem & ſiccum & humidum diſcuſſioni præiudicium adfert, & corruptioni tempus atque materiam ſuppeditat.

39. Quando poſt contuſionem aut aliam violentam cauſſam, magna ſanguinis collectio, cum tumore tactu *molli*, contingit, tum abſente adhuc inflammatione, proximum eſt, vt inciſio & ſanguinis collecti euacuatio inſtituatur, quia tales collectiones neque diſcuſſionem, neque laudabilem ſuppurationem admittunt. *Conf. tab. chirurg. de contuſionibus.*

40. Inflammationes partium *vulneratarum* communiter expoſcunt venæ ſectionem prudenter inſtituendam, non reformidando prægreſſam hæmorrhagiam. *Confer caut. 3.*

41. *Diureſes* in omnibus proſunt inflammationibus, per abſorbentia cum teneris acidis ſaturata obtinendæ, e. g. per ocul. cancri aceto vel vino imbutos; corallia præparata cum cryſtallis tartari remixta, quæ remedia acrimoniam ſanguinis irretiunt.

42. Quando inflammatio a cauſſis *internis* producta eſt, externa remedia paullulum differenda ſunt, donec orgaſmus ſanguinis deferbuerit.

43. Poſt *retropulſionem* inflammationis non vtile tantum, ſed & neceſſarium eſt *internis* alexipharmacis temperatis leniter expellentibus & diſcutientibus cum regimine ſuccurrere. *Extrinſecus* vero melius tunc eſt nihil adplicare, donec excretio illa ab intra extrorſum plurimum peracta ſit, præcipue abſtinendum ſi ſpiritus vini camphoratus non ſit *rectificatiſſimus*.

TAB.

TABVLA XXI.
DE
CEPHALALGIA.

I. DEFINITIO.

Cephalalgia eſt ſpecies dolorum capitis ab humoribus, mediante motu tonico copioſius ad caput congeſtis, nullum autem exitum ibidem inuenientibus, ordinarie originem ducens. Deriuatur a κεφαλή, caput, & ἀλγέω, doleo.

II. DIFFERENTIA.

Cephalalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a plethora & hinc immediata ſanguinis ad caput congeſtione exoritur; vel
2. *Symptomatica*, quæ vel ex vitio primarum viarum, mediante conſenſu *paris vagi* neruorum, vel in aliis morbis, e. g. febribus acutis, a translatione humorum ad caput originem ſumit.
3. Diuiſio cephalalgiæ in *ſanguineam & ſeroſam, catarrhalem, phlegmaticam, bilioſam, melancholicam, non quidem diverſitatem cauſſarum*, ſed ſubiectorum tantum & temperamentorum differentiam inuoluit; in praxi tamen non prorſus prætermittenda eſt. Ita enim cephalalgia *ſeroſa* differt a *ſanguinea* ſequentibus circumſtantiis.
   1) Familiariter occupat phlegmaticos aut ſanguineo-phlegmaticos.
   2) Frequentius deſinit in *coryzam*, *raucedinem* & reliquos adfectus ſeroſos.
   3) Dolores minus ſunt pulſatiles & aſtuantes, magis vero grauatiui.
4. Differt etiam *ſanguinea* ab iſta cephalalgia, quæ præcurrit *apoplexiam*.
   1) Hæc enim magis *occiput* quam *ſynciput* inuadit, & a *nucha* quaſi incipiens pergit ad interiora cerebri, doloribus maxime *tenſoriis*.

2) *adultiores*, in primis ſumme plethoricos poſt inſignem ſanguinis commotionem *ex improuiſo* quaſi corripit.
3) *vertiginoſi* fiunt, & ſenſuum vigorem *breui* amittunt.

5. Cephalalgia differt a *cephalæa*
1) *Gradu:* nam in cephalæa omnia ſunt acerbiora & pertinaciora.
2) *Tempore:* cephalalgia ordinarie breuiores habet periodos; Cephalæa autem chronicus magis & habitualis eſt adfectus.
3) Dantur tamen etiam pertinaces & fere *continuæ* cephalalgiæ, a cephalæa parum differentes, quæ per frequentem cauſſarum repetitionem & conſuetudinem in habitum deductæ ſunt; & hæ in feminis quidem præcipue obſeruantur.
4) Reliquas differentias cephalalgiæ & cephalææ, *ſignorum* huius & ſequentis tabulæ comparatio manifeſtabit.

6. Differt porro cephalalgia ab *hemicrania*, quæ arthritico-ſpaſticæ indolis eſt: certa enim intercedit differentia inter dolores, qui magis a congeſtione ſimplice dependent, & inter illos, qui vnice a contentionibus ſpaſticis proveniunt. Specialiorem differentiam *ſigna* huius tabulæ, & illius, quæ *hemicraniam* exhibet, docebunt.

7. Differt denique cephalalgia ab *vlceroſo-ichoroſis congeſtionibus*, quæ vel a violentis externis cauſſis, vel a qualicunque humorum corruptione, maxime omnium a *lue venerea*, originem ducunt; hi enim dolores a cephalalgicis ſequentibus ſe diſtinguunt:
1) Salſo ardore rodunt, acriter morſicant & terebrant.
2) Continuo durant, nec vmquam *in ſolidum* deſinunt.
3) *Nocturno* tempore notabiliter exacerbantur, cumprimis incaleſcente per quietem corpore; vnde Germani dicunt: Dieſe Schmertzen können keine Federn vertragen.
4) Plura de his doloribus *tabula de lue venerea* exhibebit.

III. *SIGNA.*

1. Exſerit ſe hic dolor aliquando per *totum caput*;
2. Communiter in *fronte* & per *tempora* ſurſum ad *bregmata*.

3. Ma-

3. Magis familiariter circa *radicem naſi*, vnde patientes ibidem *ardorem*, & circa *os cribroſum* eximiæ preſſionis ſenſum accuſant.

4. Simul in intimis fere *oculorum bulbis* de grauiter premente & compungente dolore conqueruntur.

5. Infert etiam ſenſum vel *lancinantem*, *pungentem* preſſorium, vel pulſatilem, cum pulſibus *ſynchronum*, qui tamen poſt aliquas horas *remittit*, & non ita raro *ſub ſomno* in totum deſinit.

6. Circa frontem etiam obſeruatur calor *tactui* manifeſtus.

7. Dolor concurrit *odontalgicus*, fluctuans & reciprocus, ita vt, dolore dentium vrgente, reliquus capitis dolor aliquo modo ceſſet, & vice verſa.

8. Vnde *dentes* ſæpe corrumpuntur, & corrupti eo facilius de nouo inuitant dolores.

9. Tinnitus *aurium* & ſuſurrus ſæpe etiam adcedunt.

10. *Oculi* ſiue exquiſite rubent, ſiue tamen vaſcula aliqua inflatione diſtenduntur, ad minimum *viſui* non ſufficiunt, nec lumen liberius poſſunt tolerare.

11. Color faciei communiter ſatis rubet, niſi iam ſpaſticum quid concurrat, in quo caſu *pallor* potius, vel tamen rubor *male diſtributus* conſpicitur.

12. Comitatur hunc ruborem *turgeſcentia* & *inflatio* faciei aut certe *vaſorum temporum*, & ſimul fere *iugularium*. Hinc vulgus mediante filo capitis incrementum & decrementum ſolet percontari.

13. In *feminis* occupat hic dolor tempora *menſtrua*, & prouenit modo *ante* menſium eruptionem, modo *ſub* fluxu illorum *imminuto*, modo *poſt* eumdem *præmature* ſubſiſtentem, & ita ſingulis menſibus ſcenam ſuam ludit.

14. Interdum, ſed rarius, adcedunt adfectus vertiginoſi, qui de inſigni congeſtionis gradu teſtantur.

15. In partibus remotis, ob motum ſtrictiorem tonicum, ſeſe manifeſtat
   1) adſtrictio *alui*.
   2) pauca & tenuis *vrina*.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

Cephalalgia familiariter corripiuntur

1. *Sanguinei*, habitu corporis florido, & facie rubicunda præditi, item ſanguineo-melancholici.
2. *Iuniores* præ ſeneſcentibus.
3. *Feminæ* præ viris.
4. Senes arthritide vexati.
5. Perſonæ, quæ vita otioſa & ſedentaria gaudent, cum diæta lautiore, aromatica, ſpirituoſa.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis interna* eſt plethora, quæ ſimul *qualitate* præcipue apud hypochondricos ſolet peccare.
2. Cauſſa *formalis* eſt intentio animæ, ad exonerandum ſanguinem abundantem, per hæmorrhagiam narium: vnde humores mediante motu tonico copioſius verſus caput ab illa reſtringuntur.
3. Ex hac reſtrictione oritur æſtus capitis inſignis, & quia libere non refluit ſanguis, vaſa hac ratione inflantur, & membranæ multum diſtenduntur.
4. Cauſſæ *externæ & occaſionales*, quæ talem congeſtionem poſſunt prouocare, multæ obſeruantur, e. g.
   1) Euacuationes ſanguinis naturales, in primis narium, ſuppreſſæ.
   2) Euacuationum ſanguinis *artificialium* conſuetarum neglectio.
   3) Conſuetæ *aliæ* euocationes neglectæ, e. g. purgationes, ſudationes &c. certis temporibus celebrari ſolitæ: huc etiam pertinent ſudores retropulſi.
   4) inſignes corporis & animi commotiones, in primis iracundia.
   5) Potus ſpirituoſus, præcipue ad ebrietatem ſumtus.
   6) Somnus & vigiliæ quando extra conſuetum tempus eliguntur.
   7) Deprauatio primarum viarum, tamquam cauſſa *conſenſualis* conſideranda quidem eſt, quia neruorum *paris octaui* conſenſum non negabimus, adſeueramus autem,

quod

quod *conſuetudo* humores verſus caput dirigendi plus efficaciæ habeat, quam prædictus conſenſus. Conf. num. 13)

8) Vapores acres per nares attracti.

9) Pedum & crurum refrigeratio præcipue humida.

10) Capitis *olim* concuſſio & vulneratio.

11) Translatio humorum verſus caput in febribus acutis.

12) Diſpoſitio hæreditaria.

13) Conſuetudo citra congeſtionis rationem.

14) *Senſibilitas:* vnde odor grauis, & ſuaueolentus, præcipue in feminis, ſatis familiariter cephalalgiam prouocat, e.g. odor moſchi, zibethi, roſarum, fumantis ellychnii; vbi mechanicæ rationes, quæ vulgo allegantur, non ſufficiunt, poſſunt enim alia fœdida perferre, v. g. caſtoreum, aſam fœdidam &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cephalalgia tantum *periculi* non inducit, quantum *incommodi* cauſſatur.

2. Adfectus tamen vili non pendendus eſt: facile enim in prauam conſuetudinem ita degenerat, vt deinde non ſolum frequentius reuertatur, verum etiam pertinaciter duret & *cephalææ* indolem exhibeat:

3. Præſagit cephalalgia

1) Læſiones *viſus:* ophthalmiam, ſuffuſionem oculorum, guttam ſerenam &c.

2) Læſiones *auditus.*

3) Adfectus arthriticos.

4) Ætate prouectiore lethargum, apoplexiam & paralyſin, præcipue, quando vertiginoſi adfectus accedunt.

4. Ceterum hæc congeſtio, cum effectibus ſuis dolorificis duobus modis ſoluitur,

1) vel enim contingunt *euacuationes*

a) Siue *ſanguinis* per nares, & tum dolores familiariter præſentiſſime ſoluuntur.

b) Siue *ſeri*, e. g. e naribus per eruptionem coryzæ, item ex oculis, per illorum lippitudinem.

c) Siue *puris* modo e naribus, modo ex auribus: in graviſſimis nempe & fere inflammatoriis caſibus.

2) vel congeſtio *ſucceſſiue discutitur*, & dolores *ſenſim* ſolvuntur, contingit hoc

a) *Promtius* in iunioribus.

b) *Tardius* in annoſioribus, præcipue feminis.

c) Tardiſſime in *adſuetis*, in quibus inſultus cum impetu erumpunt, certum tempus inſiſtunt & abſoluta periodo demum decedunt.

5. Cephalalgia, quando in *conſuetudinem* iam degenerauit, & vitæ genus ſedentarium non mutatur in laborioſum, optima methodus, & remedia efficaciſſima conſtans auxilium non poſſunt adferre.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In Paroxiſmo.*

1. Motus humorum *ſpecialis* a partibus ſuperioribus ad inferiores reuocandus eſt: hinc ante omnia *aluus*, quæ ordinarie adſtricta, ſoluatur

1) vel per *clyſteres* emollientes, carminatiuos.

2) vel, in caſu minus vrgente, per *lenia laxantia*, e. g. pilulas *Stahlii*, *Beccheri*, extracto hellebori nigri paullulum acuatas, rhabarbar. ſale Anglicano &c.

2. Deinde exhibeantur remedia, quæ *orgasmum* ſanguinis temperant, & ſpaſticam fibrarum ſtricturam demulcent.

1) Faciunt hoc nitroſa, abſorbentia, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. ocul. cancri, cinnabaris antimon. bezoardic. mineral. antimon. diaphoret.

2) Quando craſis ſanguinis *ſpiſſior* eſt, addatur ſal digeſtivum e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. de quibus pulueribus ter vel quater per diem ſcrup. 1. poteſt propinari.

3. His ſubiungantur, quæ æqualem ſanguinis diſtributionem promouent, & ſic congeſtionem circa caput diſſipant.

Faci-

Faciunt hoc alexipharmaca temperata, & blanda diaphoretica horis ante meridiem, & quidem exiguis doſibus propinanda, e.g.

a) Eſſ. alexipharm. *Stahlii.*

b) Decoctum e radic. ſarſaparil. cichor. chin. ſcorzoner.

c) Diluentia aquoſa largiter & calide hauſta, nempe infuſa thée, coffée, veronicæ, lauendulæ, teucrii veri.

4. *Dolores* autem quando hiſce cedere recuſant, lenis & circumſpecta *ſedatio* locum habet: in quem finem gran. i - ij. M.P. de cynogloſſ. vel gr. ij - iij. theriac. cœleſt. pulueribus temperantibus verſus ſomnum immiſceri poſſunt, obſeruando hoc præcipue tempore vt excretiones alui legitime ſuccedant.

5. *Externa remedia*, quæ ſubinde effectum aliquem præſtant, cum internis coniungantur. Huc pertinent

1) *Spiritus vini camphoratus*, leniter crocatus, qui in ſenſibilibus dolores præſentanee ſæpius abigit.

2) *Vnguentum alabaſtrinum.*

3) *Radix rhodia*, quæ pulueriſata, & epithematis forma fronti adligata, egregium præſtat effectum.

4) *Remedium domeſticum*, e pane ſecalino cum pauco ſale, baccis iuniperi, ſemine carui, fronti adplicatum, etiam vſum ſuum ſuppeditat.

5) *Pediluuia, ligaturæ, frictiones.*

6. Denique in declinatione dolorum exhibeantur tonum partium roborantia M.R. polychreſta *Stahlii*, eſſent. ſuccini.

7. In cephalalgia *ſymptomatica* primarius morbus reſpiciendus eſt e.g.

a) Saburra primarum viarum eliminanda ſecundum methodum, ſuo loco commendatam.

b) Febres acutæ tractandæ, vti ſub iiſdem indicatum eſt. *vid. tab. de febre ſynocha.*

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Quantitas* ſanguinis imminuatur per venæ ſectionem, circa æquinoctia inſtitutam; cui ad meliorem deriuationem *pediluuia* præmittantur.

2. *Qualitas* illius corrigatur, & quidem
   1) *Spiſſior*: per reſoluentia, attenuantia & digeſtiua. e. g. fiat vinum medicatum e radicibus alexipharmacis, herbis antiſcorbuticis, cum laxantibus ſociatis.
   2) *Tenuior*: per temperantia, præcipitantia, acidula.
3. Æqualis humorum diſtributio promoueatur per M. R. tonico-neruinam *Stahlii*.
4. Sub his omnibus hæmorrhagiarum ſuppreſſarum ſpecialis ratio habeatur, e. g. menſium, hæmorrhoidum.
5. Diæta conueniens probe obſeruetur, in primis circa motum corporis laborioſum & potum ſufficientem.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ & obſeruationes, quæ tabula *de congeſtionibus in genere* traditæ ſunt, ante omnia hic notandæ & adplicandæ commendantur.
2. *Bonum conſilium, optimum remedium*: exerceatur corpus laboribus continuis & placidis, diæta autem largior paullulum ei ſubtrahatur, ſic totum negotium felicius ſuccedet, quam ſi ingens medicamentorum farrago propinabitur.
3. Quando cephalalgia iam per plures dies inualuit, & dolores tam contumaces ſunt, vt ſpiritui vini camphorato cedere recuſent; tum *vnguentum alabaſtrinum* adhuc tentandum eſt, quod, ex commendatione *Foreſti*, inſigniter ſubinde lenit.
4. Modo optima, e tot monſtroſis, eligatur compoſitio, nempe illa, quæ plus *alabaſtri* & aliquid *albuminis ouorum* continet. Vile remedium, pretioſus effectus. Conſeruetur vitro, non capſula, quia facile ſicceſcit.
5. *Vnguenta pinguia*, quibus veteres caput inungebant, plane non conducunt, poros enim obſtruunt, & ſic tranſpirationem, in hoc adfectu ſalutarem, præpediunt.
6. Recentiorum aliqui *nucleos perſicorum* contundunt, & camphoram cum aqua roſarum admiſcent, ad externum vſum, ſæpe non contemnendum.
7. *Odoramenta duplicis generis*, nempe *vrinoſa* & *ſpirituoſo-balſamica*,

ſamica, parum auxilii adferunt, plus tamen ab vrinoſis, moderate adhibitis, adhuc ſperandum; qualia ſunt: ſpiritus C. C. ſalis ammoniaci &c.

8. *Spirituoſo-balſamica* autem, immoderate adhibita, cephalalgiam exacerbant, præcipue in feminis; maiorem etiam humorum adpulſum, & hinc vaſorum turgeſcentiam cauſſantur. Caute itaque cum aqua Hungarica & ſimilibus procedendum eſt.

9. *Cucuphæ*, quæ ad roborandum caput & memoriam communiter commendantur, nuda opinione fundatæ ſunt, & in diſpoſitis ad commotionem ſanguinis occaſionem ſuppeditant. Abſint inprimis ſpecies earum calidæ apud feminas, quæ in *bregmate* ſenſum illum frigidum perſentiſcunt, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet.

10. Seneſcente & tepeſcente doloris impetu, immo etiam ſub inſultu leuiter emicante, vſus *eſſentiæ ſuccini* egregie conuenit. Habet enim ſuccinum aliquid tonici, vnde tam in *fluxionibus* ſanguinis, quam in eiusdem *commotionibus* exitum non inuenientibus, bonum edit effectum. Eſt etiam diuretico-diſcutiens.

11. *Oleum* autem *ſuccini* vt & alia deſtillata, vſum cephalicum non habent, humores enim ad modum exagitant, ardorem & æſtum inferunt, & nonniſi forſan phlegmaticis, aliquem vſum præſtant.

12. *Herbæ verbenæ* recentis *ſpecifica* efficacia, a *Foreſto* recenſita, raro ſe commendat. *Stahlius* tamen virginem hemicrania & odontalgia ad inſaniam vsque correptam, hac herba reſtituit.

13. Si quis narium hæmorrhagiam feliciter poſſet prouocare, haberet ille in cephalalgia, & multis aliis capitis congeſtionibus remedium exoptatum. Multa quidem in hunc finem commendantur, ſed quo effectu, docet experientia. *Michaëlis* laudat radicem *crocodilli*; alii commendant adplicationem *hirudinum* ad apicem naſi, alii *comos virides millefolii*, alii *flores graminis* naribus intruſos, & in iiſdem agitatos, alii ruditer & moleſte ad *ſetas ſuillas*

confugiunt. De *ſcarificatione narium Ægyptiaca* legatur *programma Stahlii*.

14. *Conſpiratio capitis* cum *ventriculo*, mediante *pare octauo neruorum* bene attendenda eſt: in ſenſibilioribus enim dolores cephalalgici ſtatim exoriuntur, quam primum digeſtionis vitia occurrunt, vel ventriculus flatibus diſtenditur, aut refrigeratur. Quamquam negandum non eſt, quod hæc *conſenſualis* cauſſa vniuerſum negotium non exhauriat, ſed congeſtionem his ad caput, vti aliis ad alias partes, per meram *conſuetudinem* contingant, quam primum cibus e. g. ingratus, licet mollis, adſumtus eſt.

15. Cauſſæ horum dolorum, quando in acrimonia vellicante, irritante, pungente, vel in acido inſpiſſato, vel in craſſitie humorum, vel in ſpecifica ſcorbutica intemperie, quæruntur, atque hinc per nuda *corrigentia*, & incongrua *diſcutientia*, item per *narcotica* & ſopientia hic adfectus tractatur, omnia grauius peruertuntur: dolores enim non cedunt, ſed contumacius durant, & frequentius recurrunt.

16. In ſpecie ab *opiatis* & *narcoticis* frequentius adhibitis eius modi peruerſus & plane contrarius effectus ſæpiſſime exſpectandus eſt. Loco enim mitigationis dolorum, in contumaciam paroxyſmorum, vix credibilem, patientes coniiciunt; vnde non raro audire contingit: Das gewöhnliche Medicament will nun nicht mehr helffen.

17. Inſuper *opiata* ſenſum capitis obtuſum & vertiginoſum facile relinquunt, immo catarrhi ſuffocatiui, adfectus paralytici, cachectici, non raro inuitantur.

18. *Cinnabaris*, maiore doſi exhibita, & cum aliis conuenientibus combinata, effectum edit antiſpaſmodicum ſatis notabilem, tam in *fluxionibus*, quam *commotionibus* ſanguinis, & hinc opiatorum vices ſæpius ſupplere poteſt.

19. Falſiſſimum itaque quorumdam Practicorum eſt adſertum, quaſi vſus cinnabaris in fluxibus ſanguinis & aliarum excretionum, minus tutus exſiſtat, reuera enim cuiuis ætati & ſexui maxime eſt adcommodatus.

20. *Spe-*

20. *Specificum cephalicum Michaelis* ſatis quidem decantatum, ſed effectu felici non æque confirmatum eſt: in maiori doſi adhibitum, ventriculo moleſtias inducit.

21. *Helleborina* cum *aliis* remixta, blande operantur; *ſola* autem propinata, tormina excitant.

22. Semper in hoc adfectu fugienda ſunt *fortiora emetica* & *catharctica* nec non *calida alexipharmaca.*

23. Inter *laxantia* exulent *aloëtica*, ſanguinem enim magis turgeſaciunt, & ſic cephalalgiam augent. Hinc pilulæ cephalico effectu vulgo decantatæ, quoad ingredientia prius bene examinandæ ſunt, quam in vſum trahantur.

24. *Embrocationes* veterum, præmiſſis vniuerſalioribus, non plane reiiciendæ ſunt, nam motum tonicum fremebundum & horridulum ſuſcitant, & hac ratione ſanguinis congeſti depreſſionem promouent.

25. *Pediluuia* in omnibus congeſtionibus, quæ verſus caput & pectus contingunt, multum leuaminis exhibent, ſanguinis enim verſus illa loca reſtrictionem relaxant, & ad pedes deducunt: cauendo autem eſt, ne nimis *calida* adhibeantur, quia ſanguis facile turgeſcit, & natura, ad impetuoſam commotionem excitatur, vnde febres naſcuntur; præcipue ſi pedes altius immerguntur, nimis diu immerſi detinentur, & aluus inſuper eſt adſtricta. Ceterum

26. *Pediluuia* quando *nimis frequenter* adhibentur, ſperatum effectum minime præſtant, & quando febrilis commotio concurrit, ab illis prorſus abſtinendum eſt.

27. *Martialia* omnem bonum effectum hic eludunt, & heteroclitas varias aberrandi ſpecies inuitant.

28. Feminæ quidem nonnullæ effectum illorum *adſtringentem* (alius enim martialibus vtut optime paratis non conceditur) tranquillius adhuc tolerant; ſucceſſu tamen temporis in *tabem* vel *hydropem* recta via deducuntur.

29. Quæ autem ſubiecta *ſenſibilia* ſunt, his in parte adfecta varia molimina ſpaſtica, immo conuulſiua oriuntur, quæ tandem ad violentas eruptiones impetum faciunt in

par-

partibus autem remotis ſtricturæ impetuoſæ, tenſiones, inprimis alui pertinaces obſtipationes inducuntur.

30. Quando autem motus illi ſpaſtici ad eruptiones non pertingunt, grauiora adhuc pathemata, febres nempe, inflammationes, œdemata pertinacia, patientes incurrunt.

31. *Salia volatilia*, exigua doſi propinata, loco ſperatæ attenuationis, tonicam & neruinam efficaciam edunt; vnde fit, vt moderate adhibita hæmorrhagias ſiſtant, & ſub initium congeſtionum, præcipue vero in declinatione, bonum effectum præſtent, in ἀκμῇ autem dolorum propinata, ſenſibilem illorum exaſperationem cauſſantur.

32. In *maiore* doſi propinata, effectum edunt prorſus adſtringentem, vnde natura ad impetum excernendi commouetur, & violento motu perrumpere intendit.

33. Vnicum & certiſſimum *artificiale* remedium eſt *venæ ſectio* in pede, magna inciſione & ſufficiente quantitate adminiſtrata, vt eo maior alteratio obtineatur; ſed nimis frequenter non repetenda eſt, alias ſperata alteratio non ſuccedit. In grauidis, cephalalgia correptis, in brachio quidem communiter inſtituitur, hodie autem in ipſis pedibus ſine formidine grauidis venam ſecamus.

34. Sanguis quando minore quantitate emittitur, quam natura deſiderat, inſolentius luxuriare incipit; quod docet, *motus* hic magis conſiderandos eſſe, quam *qualitates* ſanguinis *irritantes*.

35. *Venæ ſectio*, vti ſemper fere in aliis adfectibus, ſic etiam in cephalalgia magis *præſeruatiue* quam *curatiue* laudatur: hinc in paroxyſmo ab hoc remedio abſtinendum; niſi quidem ſumma neceſſitas, quæ tamen hic raro contingit, illud efflagitet: alias enim facilius adfectus recurrit, & venæ ſectio ſenſim minore, immo tandem nullo effectu inſtituitur.

36. *Scarificationes* in primis *adſuetæ*, in *paroyſmo* facilius poſſunt tolerari, minoris autem in genere ſunt efficaciæ, quam venæ ſectiones. In iuniore ætate, infra annum viceſimum quintum adhuc conſtituta, *artificiales* euacuationes per venæ ſectionem & ſcarificationem, quantum

tum fieri poteſt, omittantur: vix vmquam enim tale damnum huic ætate a cephalalgia obtingit, quale in annoſioribus timendum eſt, nempe: vertigo, apoplexia, lethargus, paralyſis; ſed natura, vt plurimum ſponte ſua hunc adfectum feliciter profligat.

TABVLA XXII.
DE
CEPHALALGIA ILIACO-HÆMATITICA,
SEV
CLAVO HYSTERICO.

I. DEFINITIO.

Cephalalgia iliaco-hæmatitica eſt ſpecialis capitis dolor, ſexui feminino proprius, a reſtrictione ſanguinis menſtrui verſus caput originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Clauus hyſtericus*, a *Sydenhamo* ita nominatus, licet cum cephalalgia ſanguinea plurimum conueniat, ob peculiares tamen circumſtantias, peculiari indiget euolutione.
2. Ab *ileo hæmatite Hippocratis* proprie non differt *clauus hyſtericus*, ſed vnus idemque eſt adfectus; niſi quod ileon hæmatites ſenſu potius generaliore ſumatur, & omnes turbas ſpaſticas, a vitio ſanguinis menſtrui exortas, comprehendat, nempe cephalalgiam iliaco-hæmatiticam, ſeu *colicam anotericam*, die Ober-Colic vulgo Uberkolck, & *colicam abdominis.*
3. *Clauus* hic *hyſtericus* differt *gradu.*

1) In aliis enim *mitiores* ſunt dolores, & circa tempus men-

menſtruum per 3-4 dies plus minus patientes exercent; qui gradus cephalalgiam, præcedente tabula exhibitam, non transſcendit.

2) In aliis autem dolores ſunt pertinaces & ita fere continui, vt ad cephalæam magis referendus ſit adfectus; & quando inquinamentum venereum dictis cauſſis in maſſa ſanguinea ſuperuenit, quod hodie non ita rarum eſt, cephalæa atrociſſima inducitur.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt pathemata, quæ in malo hyſterico obſeruantur: *vid. tabul. de malo hypochondriaco-hyſterico.*
2. Dolor grauatiuus, diſtenſiuus, vellicans, lancinans, modo totum caput occupans, modo & præcipue circa tempora ita ſenſibiliter pungens, ac ſi *clauus* ibidem eſſet infixus; a quo doloris ſenſu nomen hic adfectus accepit.
3. Cum his doloribus ſæpe numero concurrit pertinax *ſenſus frigoris* plane *gelidi* circa *ſuturam ſagittalem*, als wenn ein Stück Eiß oben auf dem Kopf lege, vel *aquæ* circa *verticem* fluctuantis.
4. Inflatio capitis peripheriæ, quaſi eryſipelacea, cum rubore faciei plerumque coniuncta.
5. In dorſo ſentitur dolor ad nucham quaſi adſcendens, in qua nonnumquam nodi producuntur.
6. Tinnitus aurium, grauitas auditus.
7. Comitantur hunc adfectum non raro
   1) febricula aliqua,
   2) horripilatio quaſi perpetua extremorum artuum,
   3) Laſſitudo inſignis,
   4) Adpetitus deiectus,
   5) nauſeabundus vomendi conatus, & ructus,
   6) pertinax adſtrictio alui.
8. Recurrit ordinarie circa menſtruas periodos.
9. Quo tempore, ſi adhuc *leuioris gradus* exſiſtit, per aliquot tantum dies ſcenam ſuam ludit.
10. Quo magis autem in *conſuetudinem* adactus eſt hic adfectus, vel

vel cauſſæ *venerei inquinamenti* accedunt, eo magis continuus, chronicus & perennans obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Eſt quidem hic adfectus *feminino* ſexui, vitio menſium laboranti proprius, occurrit tamen etiam nonnumquam ſimile ſchema in *viris* qui arthritico-hæmorrhoidalibus fluctuationibus & turbis obnoxii ſunt.

2. *Illæ* autem *feminæ*, & vix vmquam aliæ, hisce doloribus & incommodis ſubiacent, quæ
   1) Otioſæ, & vitæ ſedentariæ addictæ ſunt,
   2) Diæta plena & lauta gaudent.
   3) Animi commotionibus expoſitæ ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *generalior* huius adfectus conuenit cum cauſſa cephalalgiæ, præcedente tabula exhibitæ: nimirum motus ſanguinis excretorius, verſus caput directus, vtrorumque eſt fundamentum.

2. Cauſſa *ſpecialior* eſt menſium vitium qualecunque, rarius obſtructio hæmorrhoidum, per incongrua artificia inducta.

   Hæ cauſſæ *materiales* naturæ anſam præbent, per varios motus ſpaſticos retenti ſanguinis expreſſionem tentare
   1) Locis ſub initium proximis: vnde motus hypochondriaco-hyſterici oriuntur.
   2) Deinde circa pectus, per varias tenſiones & compreſſiones.
   3) Denique in capite intentionem ſuam manifeſtat per incommoda ſub *ſignis* indicata.

4. Cauſſæ *externæ & occaſionales*, quæ præcedente tabula nominatæ ſunt, clauum etiam hyſtericum inuitare poſſunt, præcipue refrigeratio pedum, diæta calida, & animi commotiones.

5. Conferatur tabula de hypochondriaco hyſterico malo.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam hic adfectus ex congeſtionibus, & vehementibus

buſ ſpaſmis in abdomine, pectore & capite complicatus eſt, præ aliis cephalalgicis dolorificus & contumax obſeruatur.

2. Et ſane nihil magis vexat Medicos & opprobrio illos exponit, quam dolores capitis in ſexu feminino.

3. Cauſſa infelicis huius ſucceſſus non quærenda eſt in ipſo adfectu, nec etiam ſemper in præpoſtera medicatione, ſed potiſſimum in conditione ſubiectorum.

4. Quem ad modum enim illæ fere ſolæ huic incommodo ſubiacent, quæ commodam, otioſam & victu abundantem vitam degunt, hoc vitæ genus autem ab omnibus perſonis, quarum ſors illud tolerat, cum deſiderio adprehenditur; ita etiam nulla alia, quam mitigatior, & denuo repetenda cura in illis poteſt obtineri.

5. Ipſe enim morbus *in ſe* conſideratus, licet inueteratus, & per multas reiterationes in conſuetudinem perductus ſit, admittet omnino, teſte experientia, plenariam ſui eradicationem, ſi peruerſum vitæ genus mutatur, & congrua methodus adhibetur.

6. Ceterum quoniam hic adfectus in hypochondriaco-hyſtericis turbis radices ſuas habet fundatas, prius non tollitur, quam his eradicatis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus hic fere eadem eſt, quam in cephalalgia, *præcedente* tabula commendata, nimirum

A. *In paroxyſmo.*

1. *Aluus* ante omnia eſt expedienda,

1) vel per clyſteres lenientes & emollientes, non autem ſtimulantes,

2) vel per leniſſima laxantia interna; vbi impetus dolorum non ita vrget.

2. Deinde *orgaſmus* ſanguinis temperandus, & ſpaſtica fibrarum ſtrictura demulcenda eſt per nitroſa, abſorbentia, cinabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. conch. præparat. ocul. cancri, cinnab. nativ. præparat. bezoard. mineral. antimon. diaphoret.

Quan-

Quando craſis ſanguinis *ſpiſſior* eſt, addatur ſal digeſtivum, quod etiam ad mucoſitatem in primis viis reſolvendam, & diureſin obtinendam neceſſarium eſt.

3. His interponantur æqualem ſanguinis diſtributionem promouentia, e. g.

Rec. eſſent. alexipharm. *Stahlii* drachm. II.
mille fol. drachm. I.
ſpirit. ſalis ammoniac. drachm. ſemis
M. doſis gutt. XXX.

4. His præmiſſis vtili ſæpius effectu vſurpatur herb. millefol. in forma vel decocti vel eſſentiæ; item eſſent. cortic. caſcarill. cum eſſent. pimpinell. alb. coniuncta.

5. Hæc autem quando non ſufficiunt, *lene anodynum* pulueribus temperantibus miſceri & verſus ſomnum propinari poteſt, e. g. M. P. de cynogloſſ. gr. I. pro doſi; quo tempore ſucceſſus alui obſeruetur.

6. *Externa* remedia ſimul adhibeantur, quæ *præcedente tabula* commendata ſunt; in primis *ſpiritus vini camphoratus*, temporibus illitus, & vertici inſtillatus, egregie conducit, item *vnguentum alabaſtrinum*, quod ſanguinem notabiliter ad interiora reſtringit.

7. Denique ſub *declinatione* dolorum propinentur *tonica*, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*; item eſſent. ſuccin.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Circa æquinoctia inſtituantur venæ ſectiones.

2. Menſium præ omnibus habeatur ratio, & verſus illud tempus, quo exſpectantur, vel exſpectari debent, pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* per ſex circiter dies exhibeantur, & ſequentibus menſium periodis tam diu repetantur, donec in iuſtum ordinem redacti ſunt.

3. Optimum autem & vnicum fundamentale remedium, nempe ſufficiens corporis motus, tanto magis patientibus commendetur & inculcetur, quando difficilius ad idelligendum & continuandum perduci poſſunt. Sunt enim communiſſime teneræ & delicatulæ, quæ hoc morbo adficiuntur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ præcedente tabula ſub *cautelis* annotata ſunt, hoc loco maiorem partem poſſunt adplicari.

2. Cauendum in hoc adfectu congeſtorio-ſpaſtico, ne cura *motuum* poſtponatur mitigationi *dolorum.* Hac enim ratione dolores maiore ferocia recurrunt, & breuem requiem male compenſant.

3. Multæ ſunt feminæ, quæ *camphoræ* odorem non poſſunt perferre; ne autem efficaci hoc remedio priuentur, nares illarum obturandæ ſunt, donec natura, ſentiens ab hac inunctione leuamen, remedium illud amore amplectatur. Hac ratione multarum auerſatio a camphora feliciter ſublata eſt.

4. *Calida* illa remedia neruina, caſtorina carminatiua, elixiria vterina, male hic adplicantur.

5. Quouis etiam modo cauendum eſt, ne per calida, externe adplicata, ſenſum illum *frigidum* in vertice remouere animo ſedeat. Es iſt kein kalter Fluß, obgleich das Gefühl kalt iſt.

6. *Opiata*, præpoſtere adhibita exacerbant ſymptomata, & inducunt adfectus ſoporoſos, ſtupores paralytodeos, excretionum debitarum ſuppreſſiones, & interdum mentis plane alienationes.

7. Odor *ſalium volatilium* prius non admittatur, quam temperantibus præmiſſis tonus ſpaſticus in abdomine relaxatus eſt; alias in capite motum tonicum inducunt & per hanc congeſtionem humores, in illo loco hactenus diffuſos, in anguſtum locum comprimunt, vnde acutiſſimi dolores exoriuntur.

8. Exulent omnia *pinguia* externe adplicata, poris enim intimius ſeſe inſinuant, transſpirationem perutilem impediunt, & æſtum augent.

9. Si *venæ ſectio* ob patientis auerſionem locum non habet, *pediluuia* alternis diebus verſus recurſum menſium veſperi vſurpentur, quo tempore aluus legitime ſuccedat.

TAB.

TABVLA XXIII.
DE
CEPHALAEA.

I. DEFINITIO.

Cephalæa eſt pertinaciſſimus & fere continuus capitis dolor a rheumatica congeſtione humorum verſus caput originem ducens. Deriuatur a κεφαλὴ, caput.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Cephalæa* quo modo differat a *Cephalalgia tabula* XXI. indicatum eſt.

2. *Cephalæa* differt etiam aliquo modo a *cephalalgia continua*, nam hæc *ſimplicioribus* ſanguinis congeſtionibus innititur & per conſuetudinem tantum ita ſit perennis, illa autem motibus congeſtoriis *rheumaticis* ſtipata obſeruatur. *Conf.* tabula XXI. *de cephalalgia.*

3. Differentia cephalææ ab *hæmicrania* e ſignis inter ſe collatis eluceſcit.

4. Ratione autem *cauſſarum* quo modo cephalæa differat, infra ſub cauſſis indicabitur.

5. Ceterum cephalæa commode diuiditur in
   1) *continuam* chronicam, valde pertinacem.
   2) *periodicam*, quæ certis temporibus paullulum remittit.
   3) *vagam*, quæ nullius exactæ periodi exſiſtit.

III. *SIGNA.*

Hæc ſecundum cauſſas differunt.

1. Quæ cephalæa cum cephalalgia eamdem cauſam *generaliorem* fouet, illa etiam eadem habet ſigna, ſed gradu vehementiora. Nam dolores non ſolum continuo fere durant, ſed etiam pertinaciſſime adfligunt.

2. In feminis, quando cephalæa contingit, omnia illa ſigna conſpirant, quæ tabula præcedente de *clauo hyſterico* adlegata ſunt.

3. Vbi *vlceroſo ichoroſa* congeſtio, & in ſpecie *lues venerea*, in cauſſis eſt, ibi dolor adeſt *vni loco* quaſi infixus, ſalſo ardore rodens, acriter morſicans, terebrans, vix vmquam

in

in ſolidum deſinens, qui & nocturno tempore incaleſcente ſub lecto corpore exacerbatur, & ſine manifeſtis congeſtionis ſignis obuenit.

4. Quando a *coagulatione* ſanguinis, *& inflammatione meningum*, cephalæa exoriatur, dolores ſatis acuti ſunt, & calor inſignis cum ſiti intolerabili accedit.

5. *Vertiginoſa* capitis perturbatio per interualla, & præcipue ſub doloris declinatione occurrit.

6. Nullum corporis motum patientes poſſunt tolerare: a levi enim motu dolor capitis augeſcit, fit pulſatilis & *arteriarum* pulſum æmulans.

7. In loco adfecto interdum adparet tumor duriuſculus, qui ſenſim capit incrementum.

8. Quamdiu decumbunt, dolores obſeruantur *mitiores*, dum autem caput attollere volunt, repentino inſultu corripiuntur, vt ſui immemores recumbere cogantur.

9. *Hæmorrhagia narium* effrenis non ita raro *in ſcorbuticis* cauſſis accedit. *Vid. tab. de ſcorbuto.*

10. Ceterum patientes, cephalæa adflicti, ſunt *ſenſibiliſſimi* a quouis enim clamore, ſtrepitu, tumultu, gallicinio, tamquam rebus intolerabilibus perturbantur.

11. *Lucem* etiam non poſſunt perferre, hinc cameras amant obſcuras, in quibus tranquilla quies, & altum agitur ſilentium.

12. A quouis *potu* paullulum *fortiore* ſtatim male ſe habent, nec niſi ad modum *dilutum* tolerant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cephalææ familiariter obnoxiæ ſunt *feminæ*.

2. Rarius *viri*, niſi a turbulentis hæmorrhoidibus aut vlceroſa conſtitutione, in ſpecie a *lue venerea*, originem ſumſerit.

3. Illæ autem feminæ præcipue huic malo ſubiacent, quæ ob vitæ genus ſedentarium, diætam plenam, & animi pathemata, menſium perturbationem incurrunt.

4. Temperamentum melancholicum huic adfectui præ aliis eſt expoſitum, & ſane in talibus ſubiectis pertinax *animi* indoles efficaciæ non eſt poſtremæ.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

Cauſſas Cephalææ ex illis, quæ ſub *ſignis* & *ſubiectis* dicta ſunt, in hunc ordinem colligimus.

1. Cauſſa *generalior* in *cephalæa* eadem eſt, quæ in *cephalalgia*, nam ſanguinis ad hæc loca congeſtiones primum fundamentum præbent omnibus ſpecialioribus effectibus & productis in cephalæa obuenientibus; id quod & de ipſius luis venereæ capitis doloribus non poteſt negari. Ab impetuoſa enim congeſtione contingit diſtenſio partium, quæ relaxatæ repulſui humorum non ſufficiunt. Vnde ſtagnationes, ſtaſes, corruptiones exoriuntur.

2. *Cauſſæ ſpecialiores*, quibus cephalæa innititur, ſunt conſtitutiones ſiue vlceroſæ, ſiue actu iam exulceratæ, quæ a ſequentibus circumſtantiis & cauſſis originem ſumere poſſunt:
   1) a ſcorbuto.
   2) a luis venereæ inquinamentis.
   3) ab aliis ſubcutaneis ſcabioſo-impetiginoſis corruptionibus.
   4) A contuſionibus, vulnerationibus & vlcerationibus præpoſtere tractatis.

3. *Veteres* materiam tenacem, cerebro impactam, vel plane *apoſtema* aliquod, adcuſabant, & hinc pro diuerſo reſpectu, modo *apophlegmatiſmos*, *ſetacea* & *veſicatoria*, modo *cauteria*, modo ipſam capitis *terebrationem* commendabant.

VI. *PROGNOSIS.*

Diuerſitas *cauſſarum* diuerſam etiam prognoſin inuoluit.

1. Vbi cauſſæ cephalææ cum cephalalgia conueniunt, ibi eadem valet prognoſis, quæ *tabula XXI. de cephalalgia* indicata eſt; modo attendatur, quod a *minori* ad *maius* hic præcipue valeat conſequens.

2. *Vlceroſa* conſtitutio quando *ſimplicior* ſubeſt, difficultate quidem cura omnino laborat, non omnem tamen dirimit ſpem reſtitutionis.

3. *Venerea* autem *vlceroſa* conſtitutio, vel quæcunque *alia*

cum oſſium *carie* coniuncta eſt, multo maiores inuoluit difficultates: licet enim cauſſa per dextram medicationem ſublata ſit (quod negotium etiam non exigui eſt momenti) dolores tamen vix vmquam ita cedunt, vt futuro tempore non magis recrudeſcant.

4. Cephalæa illa, quæ per ſeroſas excretiones facilem & frequentem exitum adepta eſt, multo pertinatior, quam alia minus talis, obſeruatur.

5. Cephalæa habitualis interdum degenerat in melancholicam.

6. Cephalæa cum inſigni plethora coniuncta, apoplexiam futuram præſagit. *vid. Foreſtus.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cephalæa quæ adhuc *ſimplicior* eſt, non abludit a methodo, quam tabula XXI. de cephalalgia exhibuimus, niſi quod hic *mucoſæ ſtaſes* fortius reſolui debeant, per anticatarrhalia & alexipharmaco - diuretica, e. g.

1) *Radices:* ari, pimp. alb. helen. angelic. vincetox. imperator. gentian. rubr.

2) *Herbas amaras & capillares:* ſcord. centaur. min. card. bened. capill. vener. cuſcut.

3) *Cortices & ligna odorata:* chacarill. ſaſſafr.

4) *Gummi - reſinas:* ammoniac. galban. ſagapen.

5) *Tincturas alcalinas:* ſalis tartar. antimon.

6) *Salia enixa:* tart. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. item ſalia centaur. min. abſinth. geniſt.

2. Facta reſolutione & præparatione materiæ, *purgans* aliquod ad illam euacuandam præſcribendum eſt. Laudatur in hunc finem ialapp. extract. panchymagog. *Crollii*, M. P. de ſuccino *Cratonis*, eſſent. hellebor. nigr. ſecundum methodum *Stahlii*, nempe ex extracto reſinoſo mediante ſpiritu vini parata.

3. *Hirudines* temporibus vel auribus adplicatæ vſum etiam præſtant.

4. Quo magis autem cephalæa ab inquinamentis *venereis* vel *ſcorbuticis*, aut ab aliis tam internis quam externis vlcerationibus fouetur, eo magis, ſecundum diuerſitatem

tem cauſſarum, diuerſæ etiam medicationes neceſſariæ ſunt, nempe

1) *Cæphalæa venerea* tractanda eſt, vti lues venerea, *vid. tabul. de lue venerea.*

2) *Scorbutica* vti ſcorbutus. *vid. tab. de ſcorbuto.*

5) Quando incongrua *ſuppreſſio vlcerum* manantium, vel aliarum *ſeroſarum* excretionum præceſſit, manet quidem methodus num. 1. & 2. commendata; quoniam autem in illo caſu adfectus ad modum rebellis eſt, externa nonnumquam in ſubſidium vocanda ſunt, nempe vel apophlegmatiſmi, vel fonticuli, vel ſetacea pro circumſtantiarum ratione.

6. In ſtatu *inueterato* colliquatio & euacuatio per *mercurium* æque ac in cauſſa venerea tentanda eſt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Omnes obſeruationes & cautelæ, tabula XXI. de cephalalgia commendatæ, quam maxime & præcipue in cephalæa etiam commendantur.

2. *Topica* eo magis hic ſunt neceſſaria, quo magis continui & contumaces ſunt dolores. In hunc finem præter ſpiritum vini camphorat. præcipue adhuc laudatur *radix Rhodia* pulueriſata & epithematis forma capiti adplicata.

3. *Nephritica* doloribus circa lumbos, qui cephalææ prodromi ſunt, opponere, adfectum potius exacerbare quam eumdem mitigare poſſunt.

4. Abſint tamen acriora in primis balſamica, quæ facile commotiones febriles prouocant: immo ipſe ſpiritus vini camphoratus, quem modo commendauimus non niſi poſt debitas euacuationes ſatis tuto poteſt vſurpari.

5. Medici iudicio relinquitur, num initium curæ cum *purgante* quodam faciendum, vel prius ad *correctionem* humorum accedendum ſit.

6. Ad craſin humorum corrigendam *formulæ humidæ* aliis in hoc adfectu præferendæ ſunt, e.g. *medicatum vinum* e rad. ari, cichor. caryophyllat. helen, angel. herb. meliſſ. betonic. verben. comis abſinth. cort. citr. aurant. & ſi

tempus ferat, cochlear. recent. Ex laxantibus fol. ſennæ. rad. rhabarb. & præcipue fibr. hellebor. nigr.

7. In *ſeroſa* ſanguinis dyſcraſia conducit egregie *eſſentia ſuccini* cum ſpiritu volatili C. C. & tinctura tartari maritata.

8. *Pediluuia* & *frictiones* pedum per pannos aſperos etiam egregie conducunt.

9. Notum eſt, quod in cephalæa pertinaci ſæpe ad *trepanationem* properetur, ſed illa locum non habet, niſi in talibus circumſtantiis, in quibus de extrauaſatione humorum ſub *caluaria* certa indicia proſtant. *Conf. tab. chirurg. de trepanatione.*

10. Continentia & corporis & animi ſit tranquilla; diæta aromatica & ſpirituoſa euitetur & continua alui ſucceſſio promoueatur.

11. *Venæ ſectio* æquinoctialis ſeu præſeruatoria in hoc adfectu maiorem habet vſum, quam curatoria & quoniam cephalæa rariora habet interualla, ſedulo cauendum eſt, ne vena tempore exacerbationis ſecetur.

TABVLA XXIV.

DE

OPHTHALMIA.

I. DEFINITIO.

Ophthalmia eſt inflammatio *tunicæ adnatæ* oculorum, a congeſtione humorum verſus caput originem ducens, & hæmorrhagiam narium e *longinquo* quaſi reſpiciens. Deriuatur ab ὀφθαλμός, oculus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Ophthalmia eſt vel

1) *Vera*, quæ ſtaſin *ſanguineam* pro cauſſa habet, vnde etiam *ſanguinea* dicitur; vel

2) *Notha* quæ ſtaſin magis *ſeroſam* inuoluit: vnde *ſeroſa* etiam vocatur.

2. No-

2. *Notha* iterum duplex eſt:
   1) *Leuioris* gradus, quæ ταϱάξις dici ſolet, a ταϱάσσω, turbo.
   2) *Intenſioris* gradus, vbi palpebræ ſimul adficiuntur & prurigo oculorum concurrit. Dicitur *Chemoſis* a χαίνω, dehisco, quia tumor ita conſpicuus adeſt, vt oculi nigrum concauum videatur.
3. Ophthalmia etiam diuiditur in
   1) *ſimplicem* &
   2) *habitualem*, ſeu pertinaciter adſuefactam.
4. Porro diuiditur in
   1) *Statam*, quæ pertinaciter durare ſolet, &
   2) *Periodicam*, quæ per paroxysmos quaſi adfligit.
5. Alia eſt *profundior*, alia *ſuperficialis*, & tandem
6. Alia *vnicum* tantum, alia *vtrumque* adfligit oculum.

III. *SIGNA.*

1. Rubedo oculorum cum inflatione circa vaſa *albuginis*.
2. Senſus modo ardoris, modo pruritus.
3. Dolor inflammatorius, vrens, compungens, lancinans, non ſolum oculos, ſed per conſenſum etiam totum caput adficiens.
4. Intolerantia lucis & obiectorum lucidorum.
5. Effuſio lacrimarum, quæ magis in ophthalmia *notha* ſeu *ſeroſa* occurrit, *ſanguinea* autem ſiccior eſſe ſolet.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes*, a retroceſſione cruſtæ lacteæ, aliarumque capitis exulcerationum atque tumorum.
2. *Pueri*, ab hæmorrhagia narium emanente.
3. *Adulti*, a ſuppreſſione euacuationum naturalium & neglectione artificialium e. g. ſcarificationum adſuetarum.
4. Qui baccho & veneri indulgent & diæta aromatica abutuntur.
5. Qui oculos nimium fatigant & acriora atque coacta videndi intenſione irritant, vel aëri frigido, aut etiam nimio calori illos exponunt.
6. Speciatim qui crebris lectionibus & lucubrationibus indulgent.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ*

1) Cauſſa antecedens *remota* eſt plethora, cum cacochymia, præcipue in adfectu ſeroſo, vtplurimum coniuncta.

2) Cauſſa *propior* eſt decubitus ſanguinis ad oculos, cuius transſudans tenuior portio partes haſce ſenſibiles rodit; quæ roſio vlteriorem deinde humorum adfluxum inuitat.

3) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis inflammatoria in tunica adnata oculorum.

2. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales*, & *procatarcticæ*. Præter illas, quæ in *ſubiectis* iam nominatæ ſunt, ſequentes adhuc notamus.

1) Conſuetudo & frequens congeſtionum talium recurſus.

2) Frictiones & ploratus.

3) Exhalationes acres, rodentes, ſalinæ.

4) Aër humidus, vel alia humectatio immodeſta.

5) Inuolatus inſectorum.

6) Percuſſiones oculi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Læſiones oculorum & viſus, difficilis ſunt reſtaurationis.

2. Quo diutius oculorum adfectus tolerantur, eo grauius damnum in hiſce teneris partibus inferunt: rubor enim facile in inflammationem, & hæc in ſuppurationem, vlcerationem & eroſionem tranſit.

3. Niſi *ſtaſis* tempeſtiue diſcutiatur, ex ophthalmia *ſanguinea hypopyum*, & ex hypopyo *pterygium* ſeu *vnguis* enaſci poteſt. de quibus peculiaribus oculorum adfectibus *tabula chirurgica de operationibus in oculis* euoluatur.

4. Ex ophthalmia autem *notha* ſeu *ſeroſa* contumax *lippitudo*, & inde emollitio & *exeſio tunicæ corneæ*; ab hac autem *procidentia vueæ*, immo demum continuante inflammatione, plenaria *viſus amiſſio* prouenire obſeruatur.

5. Quando *cornea* læſa iterum cicatriſatur, *clauus* oculi emergit.

6. A *ſeroſis* quoque ophthalmiis *fiſtulæ lacrimales* vtplurimum initium habent.
7. Ophthalmia *diuturna* vel ſæpius recurrens vtplurimum poſt ſe trahit viſus hebetudinem vel cæcitatem.
8. Immo ſi in ophthalmia neque diſcuſſio, neque ſuppuratio locum inuenit, ſæpius perit oculus.
9. Alui profluuium aut hæmorrhoidum ſuppreſſarum ſpontanea apertio, ſæpius ophthalmiam tollit aut imminuit.
10. Grauiorem *ſuppurationem* vel cæcitas, vel totius oculi corruptio ſequitur.
11. Ophthalmia, quæ grauiores capitis contuſiones excipit, periculoſa eſt.
12. Ophthalmia quo magis hæreditariam labem, aut hæmorrhagiarum ſuppreſſionem pro cauſſa agnoſcit, eo ſæpius ſolet recrudeſcere, & in adſuetudinem abire contumaciorem, niſi quidem cauſſa ſuppreſſæ hæmorrhagiæ ſublata, prognoſin reddat mitiorem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. Cruditates primarum viarum expurgentur.
   1) In *ſeroſa* ophthalmia magis conducunt phlegmagoga, e.g. ſennata, ialappina & mercurius dulcis.
   2) In *ſanguinea* ophthalmia commendantur rhabarbarina & ſcammoneata.
   3) In *adultis* exhibeatur M. P. de ſuccino *Cratonis* cum mercurio dulci, vel cum extract. hellebor. nigr. reſinoſ. aut cum reſina ialap. combinata.
2. Staſis a congeſtione orta diſcutiatur.
   1) *Interne*,
      α) in *ſanguinea* ophthalmia per nitroſa, præcipitantia, grata acidula & diluentia.
      β) in *ſeroſa* autem, præter modo dicta, exhibeantur inſuper lympham corrigentia, & ſic dicta anticatarrhalia, e. g. eſſent. ſuccin. ligni ſaſſafr. *lignorum*, tinct. antimon. tartariſat. eſſent. alexipharmaca *Stahlii*.

2) *Ex-*

2) *Externe* optime hoc impetratur per

a) *Camphorata* legitime adhibita, nempe vel linteis multiplicatis inſtillata, & poſt ſpiritus vini exhalationem palpebris adplicata. Vel ſubigatur camphora cum amygdalis excorticatis, & tum cum modica portione aquæ roſarum redigatur in emulſionem, intra oculum adplicandam; modo abſit inflammatio.

b) *Epithemata ſicca*, e. g. ex rad. irid. Florentin. valerian. flor. ſambuc. herb. hyſſop. ſem. cumin. fœnicul. croc. cum camphora.

c) Per *adflatum halituoſum* ex ſem. aniſ. fœnicul. præcipue in infantibus.

d) Per *nitrum* pauca quantitate in aqua roſarum, cyani, calcatripp. ſolutum & adplicatum, id quod inſignem effectum edit.

e) Per *lac* croco largius tinctum & tepide adplicatum.

3. *Adfluxus* & vlterior *congeſtio* ad has partes reuellatur.

1) Interne huic indicationi ſatis faciunt laxantia repetita, quæ humores ad inferiores partes reuocant. Eadem hic conducunt, cum quibus curæ initium factum eſt.

2) *Externe* conueniunt diſcutientia, & tonica, quæ ſimul ſiccant & adſtringunt:

a) *Vitriolum album*, in ouo cocto per deliquium reſolutum, & cum aqua roſarum temperatum.

b) *Nitrum*, ſupra iam laudatum, maiore cum fructu adhibetur, quando *ſaccharum ſaturni* cum illo in cryſtallos redactum eſt.

c) In *ſanguinea* ophthalmia ſcarificatio, vel illius loco *Sennerti ſinapiſmus*, nempe farina *erucæ* ſacculo incluſa, in vino cocta, & *nuchæ* adplicata.

d) In *ſeroſa* locum etiam habent exſiccantia & lenia adſtringentia, in forma *pulueris* adplicata. e. g. tutia, pomphol. nihilum alb. ſpodium, mater perl. lapis admirabilis *Crollii*, alumine & bolaribus ingredientibus imbutus.

e) Conducunt etiam externe, quæ acrimoniam temperant,

rant, & ſic adfluxum vlteriorem præcauent, e. g. mucilagines ſemin. pſyllii, cydoniorum cum aqua roſarum, vel aliis aquis ophthalmicis mixtæ.

f) Reliqua ſub *cautelis* quærantur.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Abundantia* ſanguinis imminuatur.

1) Vel per venæ ſectionem & ſcarificationem.

2) vel per hæmorrhagiarum ſuppreſſarum reuocationem.

2. *Craſis* humorum corrigatur per ſuccinata & alexipharmaco-diuretica, e. g. per eſſentiam ſuccini cum tinct. antimon. maritatam, item per liquorem C. C. ſuccinatum, eſſent. alexipharmacam *Stahlii.*

3. *Motus* congeſtorii præoccupentur per lenes purgationes, ſingulis menſibus, aut ad minimum vere & autumno repetendas.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Nihil familiarius eſt, quam vt in adfectibus oculorum ad *ſpecialia* remedia ſtatim confugiatur, licet hæc ad ſummam rerum nihil conſtantis efficiant.

2. Hinc *vniuerſaliora* tanto magis commendantur, nempe ea, quæ abundantiam ſanguinis imminuunt, illius dyſcraſiam corrigunt, aut certos humorum motus, & decubitus præoccupant.

3. *Venæ ſectiones* enim ſtatæ, & ſcarificationes, vſum ſuum plurimorum exemplis in dies confirmant, auguriumque illorum, qui hinc debilitatem viſus, immo cæcitatem hariolantur, oppido incerta & falſa opinione inniti, ſatis oſtendunt.

4. Non minoris efficaciæ ſunt congruæ laxationes & pediluvia.

5. *Fonticuli* & *ſetacea* diuturno ac rebelli malo opem quidem ferre ſolent, ſed facile conſtantem ſui vſum exigunt, alias malum pertinacius recurrit. Ceterum non ſunt adplicanda, niſi ſupra memorata ordinaria remedia fruſtra fuerint adhibita.

6. *Veſicatoria*, *crebrius* exhibita, eodem incommodo ſtipantur. In dolore impetuoſo, & quidem magis in

inferioribus partibus, illa adplicare conuenit; ſed non in adeo tenera ætate. Si vero pone aures vt vulgo moris eſt, adplicantur, malum ſæpius augent. *Reuulſio* enim princeps punctum in hoc negotio abſoluit; cuius rei *caſum notabiliſſimum* hic exhibemus. Puer quidam ophthalmia tam contumaci laborabat, vt medicamentis ordinariis, per aliquot menſes adhibitis, cedere recuſaret. Quum vero improuidus in pede ambuſtionem inſignem acciperet, eodem die ab ophtalmia liberabatur, & inflammatio loco oculorum pedem ambuſtum occupabat.

7. Specificam adſcribunt virtutem auctores *radici valerianæ* cum interne, tum externe adhibitæ. Verum ſpecifica certæ fidei vix nota ſunt: complurium ſane & inter hæc *euphraſiæ* laudibus non parum detrahit experientia.

8. De *amuleticis* idem ſentiendum eſt.

9. *Crocus metallorum*, crude vſurpatus, irritat oculos; infuſum autem illius, niſi menſtrua acria ſumantur, ad modum debile eſt.

10. Quod ad *formulas* attinet, ſequentia adhuc notanda ſunt.

1) *Puluerulentæ* formulæ, quantumcunque demum alcoholiſatis, ſeu ſumme extenuatis materiis, ſæpe irritationem in oculis cauſſantur, præcipue ſi in illis ſubmucidus quidam mador verſetur, qui puluerulentam ſubſtantiam inæqualiter imbibat, & ſucceſſu noui mucoris, in vnum veluti angulum compingat, vnde preſſio & irritatio exoritur.

2) *Fluidæ* formulæ, *aſſiduo* vſu, etiam damnum oculis inferre poſſunt, nempe emolliendo, relaxando, & ſic nouo adfluxui viam ſternendo.

3) Hinc omnium conſultiſſimum eſt & efficaciſſimum, adſtringentia cum formulis humidis moderate miſcere, vbi *vitriolum album* omnium facile coriphæus eſt; modo obſeruetur, vt ante illius adplicationem æſtus prius temperetur, & ſaccharum ſaturni, aqua roſarum ſolutum, mox ſubiungatur.

4) *Col-*

4) *Collyria* varia quidem, & ſubinde ſatis efficacia, deſcripta habemus, præ omnibus tamen illud experientia optime ſe commendat, quod *Weisbachius* ex ore *Stahlii* in omnibus oculorum adfectibus, & ipſa adeo incipiente cataracta, commendat. In cæcitate cuiusdam puellæ, menſium emanſione laborantis, viſum reſtituit; præmiſſis quidem generalioribus & ipſa etiam venæ ſectione, ſine *conſpicuo* tamen effectu, donec hoc collyrium adplicaretur. Eſt autem ſequens:

Recip. butyr. maial. illot. vnc. IV.
tut. præparat. vnc. I.
corall. rubr.
camphor.
ſacchar. ſaturn. ana drachm. ſemis.
nihil. alb. drachm. II.
virid. æris. gr. XII.
miſceantur optime, & verſus ſomnum cuivis oculorum angulo ad gr. II. immittantur.

11. Camphorata in pleriſque oculorum vitiis reſoluendi, diſcutiendi, & ita quodam modo exſiccandi efficaciam habent.

1) Camphora ſpiritu vini ſoluta, omnium penetrantiſſime agit, modo caueatur, ne aliquid eius intra oculum defluat: Licet enim non ſtatim inſigne damnum inde redundet, grauiſſima tamen ignei ardoris moleſtia ad momenta aliqua inde exſpectanda eſt.

2) Quodſi vero ardor quidam per ſpiritum vini camphoratum inductus ſit, admoueatur oculo *aura*, ſiue per volam manus, ſiue per flatum oris, ita cito exhalat ſpiritus vini, ardor remittit & camphora poris inſinuata relinquitur.

12. *Dioptrica* illa adminicula non, niſi vrgente neceſſitate, vel magno adiumento ex illorum vſu redundante, ſuadere oportet; excepto illo caſu, vbi adſuetudo forte continuationem huius ſubſidii efflagitat.

13. Vulgarem illam opinionem de *ceparum* & *allii* vſu interno, oculis noxio, ſatis refutant *Poloni*, *Hungari*, & *Judæi*, qui omnes ex familiari horum vſu nihil ophthalmicorum incommodorum præ aliis ſentiunt: halitus tantum externus nocet.

14. Certiore experientia innititur illa cautio, ne fatigent, aut liberius vſurpent oculos, qui paullo ante, vel hæmorrhagiis largis, vel in morbo acuto inedia, vigiliis, largis ſudoribus & aliis euacuationibus, ſunt exhauſti.

15. Horum omnium vero efficaciam, vti inſigniter promouet diæta temperata, diluta & commodum regimen, ita vel minimum leuamen ſuccedit, vel malum recrudeſcit, quando cauſſæ occaſionales, procatarcticæ & irritamenta oculorum non euitantur, e. g. veneris, vini & diætæ aromaticæ abuſus, multa lectio, lucubratio, cubitus in latere adfecto, vapores acres, aër frigidus pariter atque calidus nimis, lucis & candelarum ſplendor, præcipue fulguris ſub noctem adſpectus.

TABVLA XXV.

DE

ODONTALGIA.

I. DEFINITIO.

Odontalgia eſt perioſtei & partium neruoſarum, ad dentes tendentium, inflammatio, a congeſtione ſanguinis incompleta, hæmorrhagiam narium eminus reſpiciente nullum autem exitum inueniente, originem trahens. Deriuatur ab ὀδοὺς, dens, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Odontalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a carie vel eroſione dentium dependet, & ſolos dentes occupat, vel
2. *Symptomatica*, quæ motibus humorum verſus caput congeſto-

geſtoriis, præcipue hemicranicis, veſtigia legit, & præter dentes non raro etiam confinia loca occupat.

III. *SIGNA.*

Signa per ſe ſatis ſunt manifeſta, nempe

1. Dolor dentes communiter maxillares rarius anteriores, occupans exquiſitiſſimus.
2. In ſymptomatica odontalgia manifeſta ſigna congeſtionum ad caput occurrunt, rubor ſcilicet faciei, cum inſigni tenſione & inflatione vaſorum, non ſolum partium vicinarum verum etiam totius capitis.
3. Hic dolor exſerit ſe ſe præcipue in perioſteo & fibrillis per dentium radicum *medullarem* ſubſtantiam diſſeminatis. *Conf. Stahlii theoria medica pag.* 855.
4. Præter ea dolor hic ſpecie variat: modo enim eſt tenſivus, ſtrictorius, fremebundus, modo lancinans, modo vibratiuus.
5. Non tantum per qualescunque gingiuarum regiones excurrit, ſed & interdum ad interiorem aurium cauitatem ſe ſe extendit.
6. Quo modo *caries* ſit dignoſcenda, videri poteſt *tabula chirurgica de carie oſſium.*

IV. *SVBIECTA.*

1. Sunt homines plethorici, temperamenti ſanguineo-phlegmatici præcipue iuniores, quorum conſuetæ narium hæmorrhagiæ emanſerunt.
2. Feminæ quarum menſes ſuppreſſi, vel imminuti ſunt.
3. Viri, quibus hæmorrhoides non legitime fluunt.
4. Feminæ pariter ac mares, qui conſuetas venæ ſectiones & ſcarificationes neglexerunt.
5. Qui nati ſunt a parentibus eodem malo, vel arthritico-ſpaſticis inſultibus adfectis.
6. In cariem dentium ſæpius incidunt, qui pulueribus dentifricis acrioribus abutuntur.
7. Item qui inſtrumenta metallica, vel alia, dentibus mundandis deſtinata improuide adhibent.
8. Quibus radices poſt euulſionem, aut cariem dentium in gingiuis remanſerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſam odontalgiæ *idiopathicæ* ſub *differentia* iam indicavimus, nempe cariem & eroſionem dentium, propter quam læſionem adfluxus humorum, & hinc ſtaſis inflammatoria contingit.

2. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* harum eroſionum in *ſubiectis* num. 6. & 7. nominauimus.

3. Odontalgiæ autem *ſymptomaticæ* cauſſa antecedens *remota* eſt plethora.

4. Cauſſa antecedens *propior* eſt congeſtio humorum verſus caput, euacuationem ſanguinis per nares reſpiciens.

5. Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis ſanguinis inflammatoria in vaſculis ſanguiferis per radicum dentium ſubſtantiam medullarem diſſeminatis.

6. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* in *ſubiectis* iam indicatæ ſunt, ad quas natiuitatem *dentium ſapientiæ* adhuc referimus, qui ad annum vsque viceſimum octauum procreſcere ſolent.

7. *Vermiculos* dentium & materiam *ſalſo-acrem* in pathologia odontalgiæ aliis relinquimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Odontalgia *idiopathica*, ſeu quæ ab eroſione & carie dentium orta eſt, non niſi palliatiuam curam admittit, nec etiam plenarie ceſſat, niſi dente euulſo.

2. Odontalgia *ſymptomatica* vero facilius curatur. Quando autem ſæpius recurrit, eroſioni dentium anſam præbet, & in idiopathicam transmutatur.

3. In ſymptomatica interdum tumor inflammatorius inſignis exoritur, qui niſi perite tractetur, facile corruptionem, exulcerationem & cariem cum excreſcentiis ſpongioſis producere poteſt.

4. Symptomatica, quæ per hæreditatem inducta eſt, promtior quidem diſcuſſionem admittit, quam illa, quæ a *nudis* congeſtionibus dependet, contumacior autem ad malum funditus exſtirpandum obſeruatur.

5. Si *tumor* in malis oboritur, odontalgiæ ſolutionem indicat.

6. In

6. In febribus acutis & malignis odontalgia ſymptomatica cum ſtridore dentium contingens, mortem præſagit.
7. Dantur feminæ quædam, quibus dolor dentium certum grauitatis ſignum præbet.
8. Ceterum, quo frequentius congeſtiones verſus hæc loca contingunt, eo facilius dolor fit periodicus, & tandem hic adfectus ad Medicorum ſcandala tranſit, ita vt patientia magis quam medicamentis, ſuperetur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Odontalgiæ idiopathicæ.*
   1) Caries ante omnia eſt remouenda, id quod obtinetur
      a) vel per cauteriſationem, vt dicunt, *actualem* cum clauo ignito;
      b) Vel *potentialem* cum ſpiritu & oleo vitrioli, ſed minus ſecure, item per oleum caryophyl. cum camphora, per oleum ceræ, rad. pyrethri, ariſtoloch. rotund. & long. eſſent. ſuccin.
   2) Vel pro circumſtantiarum commoda ratione dens plane euellendus eſt, de qua re tabula chirurgica de *carie oſſium* fuſius dictum eſt.
   3) Ad dolores mitigandos exhibeantur ſpecifica ſympathetica & alia e. g.
      a) Lignum fulmine tactum.
      b) Lignum fraxini in ſolſtitio collectum. Dens cauus hoc vel illo ligno fricatur, & lignum poſt ea reponitur.
      c) Puluis ſympatheticus, in cuius ſolutionem lignum, denti adfrictum, immittitur.
      d) Palliatiue dolorem ſedant narcotica, e. g. philon. Rom. aqua hypnotica *Dorncrellii*, ſem. hyoſcyami cum cera denti impoſitum; quæ omnia tamen non facile in auxilium vocanda ſunt, ob periculum inde metuendum.
      e) Nitrum, denti immiſſum, egregie temperat.
2. *Symptomatice.*
   1) Ad orgasmum ſanguinis contemperandum, & dolorum atrociam mitigandam, exhibeantur ſingulis circiter

ho-

horis pulueres nitroſo temperantes, cum antimonio diaphoretico & cinnabari combinati; quibus ſub regimine leniter diapnoico, ter vel quater propinatis, dolores communiter cedunt.

2) Quodſi vero cedere his recuſent, addatur MP. de cynogloſſa, & quidem ea proportione, vt gr. i-ij. quælibet doſis contineat.

3) Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. decoctum emolliens e rad. alth. flor. chamomill. roſar. nymphææ, papau. cum lacte paratum, & calide intra os ſumtum.

4) Ad ſtaſin reſoluendam & diſcutiendam ſubiungantur

a) *Interne:* lenia catarrhalia, e. g. eſſent. ſuccini cum eſſent. alexipharm. *Stahlii* maritata.

b) *Externe camphorata*, e. g. ſpiritus vini camphorat. mediante goſſypio adplicatus, emplaſtr. *Barbette* largiter camphorat. camphora immediate adplicata. Item *decoctum* e rad. irid. Florent. ariſtolochiæ vtriusque, ſummitat. origan. ſerpill. flor. ſambuc. cum lacte paratum & dentibus ſæpe calide adhibitum. Item epithema ex herb. hyſſop. flor. chamomill. flor. ſambuc. farina ſecalina, calida genis impoſitum.

5) *Reuulſionem* adfluxus promouent

a) *Interne* purgantia, pro diuerſitate temperamentorum aut cauſſarum ordinanda, e. g.

1) *Cholericis* & bilioſis; rhabarbarum.
2) *Phlegmaticis*, agaric. colocynth. mercur. dulc.
3) *Sanguineis*, ialapp. & fol. ſenn.
4) *Melancholicis*, helleb. nig.
5) MP. de ſuccin. *Craton.* ad quemlibet facile caſum poteſt determinari.

b) *Externe.*

1) Venæ ſectiones, non facile tamen in ἀκμῇ doloris.
2) Scarificationes, eæque repetendæ.
3) Veſicatoria prope flexuram cubiti in latere adfecto adplicata. Eſt *iudæi* cuiusdam experimentum

tum, cuius mentio fit in Actis N. C. Vulgus *allium* huic flexuræ adplicat cum præſentaneo ſubinde leuamine.

4) Apophlegmatizantia ſtricte ſic dicta, e. g. rad. pyreth. imperat. angelic. herb. tabaci &c. maſticata, & per aliquod tempus in ore detenta. Item ſem. ſtaphys agriæ in petia ligatum vino aduſto immiſſum & dolenti denti impoſitum.

6) Tandem etiam *repellentia* in ſubſidium trahantur e. g. tinct. laccæ, quæ ſubadſtringit, & hinc non ſtatim in principio adplicanda eſt. Sic etiam tinctura odontalgica *Mynſichti* intra os ſumta, quæ ſatis temperata, & egregii effectus obſeruatur. Item rad. acaciæ, ceruicariæ, vuulariæ.

7) Aluus ſemper legitime ſuccedat, cum primis ſi anodyna adhibentur.

8) In cauſſa ſcorbutica tractatur adfectus, vti ſcorbutus. *vid. tab. de ſcorbuto.*

9) *Præſeruatiue* conducit quotidiana dentium a ſordibus repurgatio & frequens oris collutio.

Adſuetæ venæ ſectiones & laxationes non negligendæ ſunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Sympathetica*, quæ per vulgus in hoc adfectu commendantur, plerumque dubia & incerta ſunt, e. g. *os bufonis* ab *Helmontio* commendatum, das mittlere Glied vom vörderſten Fuß.

2. Nonnulla etiam plane periculoſa exſiſtunt, v. g. *dens hominis* phthiſi defuncti.

3. *Perſicaria Paracelſi* vlterius experimentanda eſt.

4. *Transplantatio* in arbores e. g. in ſalices, eſt quidem ſatis efficax, probe autem obſeruandum eſt, ne arbor exſtirpetur, alias enim dolores pari vehementia redeunt. Ad hoc euitandum tales eligere ſolent arbores, ad quas difficilis hominibus conceditur aditus. Facta operatione vulnus arboris conſolidandum eſt, es muß wieder verwachſen.

5. *Olea deſtillata* empyreumatica, aliaque acriora, item alu-

men & acetum deſtillatum, ſæpe quidem leuamen adferunt, ſed altius dentem erodunt, & in illæſos etiam carioſam putredinem propagant.

6. Præter ea augent quoque *olea deſtillata* ſanguinis ebullitionem, & in ſanguineis adfectus eryſipelaceos producunt.

7. Vſum *tabaci in fumo* aduerſus odontalgiam vulgo quidem commendant, cauendum autem, ne ſubiectis delicatulis, quæ ab hoc remedio vomitum accipiunt, obtrudatur. Hac enim ratione remedium grauius fit ipſo morbo.

8. Ab *opiatis*, quæ doloribus odontalgicis mitigandis communiter deſtinantur, abſtinendum eſt, licet dolores adſint acutiſſimi. Leuamen enim, quod per exiguum tempus adferunt, grauioribus damnis compenſant.

9. Quando *euulſio* neceſſaria iudicatur, cauendum eſt, ne hæc præſente aliquo tumore fiat, alias grauiora incommoda inducuntur.

10. Quando dens in maxillis inferioribus reſidet, & per cauteriſationem actualem vel potentialem a carie expurgatus eſt, cauitas illa expleri poteſt fruſtulo quodam plumbeo, ad hoc ſpatium explendum aptato, & ſic dolor non facile recrudeſcit.

11. Ceterum poſt cibum adſumtum purgentur dentes puluere quodam dentifricio, e coralliis, ſilicibus, pumice ad albedinem calcinat. parato. Item myrrha, rad. gentian. irid. Florent. maſtich. ſang. dracon. quæ a carie præſeruant.

12. Aër humido-frigidus, abuſus ſacchari, & inſtrumenta metallica excludantur.

13. Ad apophlegmatiſmum præſentem opem adfert oleum terebinthinæ, item piper & caryophylli, ſi conquaſſantur, linteo immittuntur, oleo terebinth. immerguntur, & deinde adplicantur.

14. Quæ vero ſubiecta calida hæc non tolerant, ſal Anglicanum in ore detinere poſſunt, quod, ſucceſſiue liquefactum, dolores ſedat.

TAB.

TABVLA XXVI.
DE
OTALGIA,
ET
RELIQVIS AVRIVM ADFECTIBVS.

I. DEFINITIO.

Otalgia eſt dolor aurium acutiſſimus, a congeſtione humorum verſus hæc loca, & ſubſecuta ſtaſi inflammatoria vtplurimum exoriens, & per conſenſum vniuerſum caput, immo non raro totum corpus adfligens. Deriuatur ab οὖς, auris, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Otalgia ratione *impetus* eſt vel
   1) *vera*, quæ febriculam & inflammationem habet coniunctam. Vel
   2) *notha*, quæ leniore gradu adfligit, atque a febre & inflammatione libera eſt.
2. Præter *otalgiam* ſequentes aurium adfectus adhuc occurrunt
   1) *Tinnitus*, qui ex deprauatione auditus in perceptione ſoni formatur, & cum notabili inſuper aurium ſiccitate coniunctus eſt.
   2) *Suſurrus* & *pulſatio*.
   3) *Fluxus* aurium, vbi materia plus minus vlceroſa per aures excernitur.
   4) *Grauitas*, ſeu defectus auditus & *ſurditas*.

III. *SIGNA.*

1. *Otalgiæ*.
   1) Quando ab *inflammatione* prouenit, ſentitur dolor in aure lancinans, pulſans, & in concauo auris ardens, &

 fere

fere intolerabilis, ita vt nonnumquam delirium vel pathemata ſyncoptica inducat.

2) Calor, rubor, & interdum tumor ſatis durus, externe retro aures contingit.

3) Commotiones febriles in *vera* otalgia accedunt.

4) Staſis hæc inflammatoria, quando prioribus diebus non diſcutitur, abit in ſuppurationem, a qua fluxus aurium facile initium ſumit.

5) *notha* otalgia, in qua notabilis inflammatio non adeſt, per plures hebdomades adfligere, nihilo tamen minus diſcuti poteſt.

6) Quando a ſtagnatione ſanguinis vel aliorum humorum exoritur, dolor plerumque acutus, pungens ac terebrans adfligit.

7) Reliquorum adfectuum ſigna per ſe conſtant, & ex ipſo nomine facile diluceſcunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Aurium adfectus eueniunt communiter *ſanguineis*, & *ſanguineo*-phlegmaticis.
2. Qui ad rheumata & catarrhos procliues ſunt.
3. In ſpecie quibus *coryza* vel aliæ *euacuationes* ſanguinis & ſeri circa caput familiares antea fuerunt, iam autem ex qualicunque cauſſa emanent.
4. Qui inter *aërem humido-frigidum* diutius verſantur.
5. Quibus excretiones in *febre* ob malum regimen fuere impeditæ.
6. Feminæ ſanguineo-phlegmaticæ poſt ſuppreſſionem vel circa finem menſium otalgia corripi nonnumquam obſeruantur.
7. Viri hæmorrhoidum ſuppreſſione laborantes.

V. *CAVSSAE.*

A. *Otalgiæ.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora, cum dyſcraſia humorum non raro coniuncta.
2. Cauſſa *propior* eſt congeſtio humorum verſus caput, hæmorrhagiam narium *eminus* reſpiciens.

3. Cauſ-

3. Cauſſa *proxima* eſt inflammatio internæ membranæ meatus auditorii, neruum anditorium ſimul adficiens.

4. Cauſſæ *externæ occaſionales*, & *procatarcticæ* ſunt

1) Lapſus rerum modo ſimplicium modo acriorum, rodentium, vellicantium, vermium.

2) Violenta capitis percuſſio & vulneratio.

3) Seroſarum euacuationum conſuetarum ſuppreſſio.

4) Hæmorrhagiæ naturales ſuppreſſæ, vel artificiales neglectæ.

5) Metaſtaſis materiæ febrilis ad aures, ob minus genuinum regimen circa excretionem ſudoris in febribus acutis.

B. *Tinnitus* & *ſuſuri*.

1. Cauſſa *interna* generalis cum otalgia conſpirat.

2. Sic etiam ſpecialis congeſtio & reſtagnatio humorum verſus hæc loca contingit, vnde aër, intra tympanum incluſus, ita agitatur, & ſenſum talem moleſtum producit.

3. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales*.

1) Cerumen non ſatis expurgatum.

2) Muſcæ & alia inſecta, quæ auribus ſeſe inſinuant.

3) Ebrietas.

4) Ventriculi cruditates.

C. *Læſiones auditus* ac *ſurditatis*.

1. Huius cauſſæ cum præcedentibus per omnia etiam conveniunt.

2. Specialiter autem notari adhuc meretur, quod infarctus circa hæc organa ſuſpicione veniat, tranſitum ſoni remorans, & adfluxum humorum interne impediens. Dantur enim exempla, quæ capite inclinato & dimiſſo poſſunt audire, erecto autem illo ſurda ſunt.

3. Tympani flacceſcentia, vel plane *læſio*, non raro etiam peccat.

4. Quibus auris externa eſt abſciſſa.

5. Qui frequenter a fortioribus ſonitibus perturbantur.

6. Qui abundantia ceruminis indurati laborant. Hoc enim euacuato, omnis ſæpe auditus læſio eſt ſublata. Tandem

7. quibus meatus auditorius globulis, tumore vel tuberculo eſt obſtructus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Otalgiæ.*

1) Otalgiæ felix diſcuſſio raro obtinetur, ſed communiter ad ſuppurationem tendit, præcipue ſi tumor ille durus externe retro aurem occurrit.

2) Rumpitur hæc ſtaſis inflammatoria communiter interivs. Quod ſi vero *exterius* rumpatur, maioris eſt momenti: tumor enim ſæpius eſt pertundendus, & niſi efficacia mundificantia adhibeantur, metus eſt altioris vlcerationis.

3) Otalgia ſi neque feliciter diſcutitur, neque ad maturationem & ruptionem peruenit, cerebrum per conſenſum facile adfligit, febres inflammatorias cum phreniticis quaſi ſymptomatibus inducit, & tandem convulſionibus accedentibus morte ſcenam terminat.

4) Nonnumquam autem hæc inflammatio per diſcuſſionem ſoluitur, atque a ſuppuratione libera manet.

5) Iuuenes periculoſius decumbunt, quam ſenes, ſæpius enim ante ſeptimum diem ſuccumbunt.

6) Otalgia grauitatem auditus non raro relinquit; præcipue quando ſuppuratio contigit.

2 *Suſurri & hebetudinis.*

1) Hi adfectus expertes quidem ſunt periculi, in tempore tamen illis occurrendum eſt, ne auditus læſiones, vel alia grauia incommoda ſuccedant. Nam

2) ſi frequentius reuertuntur, cephalalgias, vertigines & in ſenioribus apoplexiam quandoque minantur.

3) Interdum etiam auditus læſionem poſt ſe trahunt.

4) Qui vero ab *externis* cauſſis originem ducunt, illi his remotis facile tolluntur.

3. *Tinnitus.*

Vili quidem non eſt pendendus hic adfectus, præcipue ſi nimis ſæpe contingit, illas autem non inuoluit conſiderationes, quæ per vulgus de illo circumferuntur.

4. *Flu-*

4. *Fluxus aurium.*

1) Læſionem auditus facile inducit.

2) Quo magis in conſuetudinem degenerat, eo difficilius medicationi cedit, & adfectus per illum inducti ægrius remouentur.

5. *Læſiones auditus.*

1) Hæc quo magis radices egit, eo difficilius in integrum reſtituitur, in iuniore autem ætate ſpes adhuc adfulget.

2) In annoſis, quibus virium energia deeſt, vix aliquid conſtantis ſperandum eſt.

3) Multo minus, ſi læſio *tympani* vel aliorum organorum peccat.

4) Qui ſurdi nati ſunt, rariſſime curantur.

5) Surditas iuxta *Ettmullerum* in acutis cum vrina *cruda* delirium portendit: Quando autem cum vrina *cocta* adeſt, hæmorrhagiam criticam promittit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. *Otalgiæ.*

1) Staſeos inflammatoriæ *diſcuſſio* ante omnia eſt tentanda.

a) *Interne:* per eſſent. alexipharmac. *Stahlii* cum eſſent. ſuccini, vel ſpiritu tartari mixtam, interpoſitis nitroſis & abſorbentibus, cinnabarinis, antimonialibus fixis e. g.

Mane propinetur mixtura ex eſſent. alexipharmac. & ſuccin. ad gutt. XXX. Per diem autem pulueres nitroſo-temperantes, quibus pro moderamine doloris verſus ſomnum gr. I. M. P. de cynogloſſa immiſceatur.

b) *Externe* per camphorata, nam nihil præſentius impedit ſuppurationem, quam camphora. Conuenit autem adplicare ſpiritum vini camphoratum, mediante goſſypio in aurem immittendum, vel epithema neruinum e rad. irid. Florent. ariſtol. long. cyperi, herb. puleg. menth. flor. chamom. Roman. ſerpill. ſemin. carminatiu. cum camphora.

2) *Ad-*

2) *Adfluxus* humorum ad caput ſimul *reuellatur*.

a) *Interne* per laxationes, easque repetendas; in quem finem M. P. de ſuccino *Cratonis*, cum paucis granis reſin. ialapp. acuata, laudatur, item infuſa per epicraſin.

b) *Externe*, per pediluuia, frictiones, hirudines ad hæmorrhoidalia loca adplicatas, in iis, quibus ſuppreſſæ ſunt hæmorrhoides; vel ſi neceſſitas exigit, venæ ſectio.

3) Quam primum inflammatio & dolores paullulum *remittunt*, externe etiam locum habet adplicatio *ſalis volatilis ſicci cum caſtoreo*, mediante goſſypio inſtituenda.

4) Vbi autem *diſcuſſio* non amplius eſt ſperanda, ibi *ſuppuratio* promoueatur per emollientia & maturantia. Huc faciunt

a) *Emplaſtra* de melilot. camphor. de ſpermat. ceti, diaphoretic. *Mynſichti*.

b) *Cataplasmata* vel *fotus* ex rad. alth. herb. malu. chamom. branc. vrſin. flor. melilot. chamom. ſemin. pſyll. fœnugræc. lini, ficubus, croco.

5) Deinde ad apoſtematis *ruptionem* adhibeantur vel emplaſtr. melliſtum, vel ſuccus ceparum frixatarum cum melle ſubactus, vel manus chirurgica.

6) Denique ad apoſtematis *abſterſionem* & *mundificationem* adplicentur balſamica e. g. hæc mixtura.

Recip. eſſent. ſuccin. drachm. III.
myrrh. drachm. II.
ſpirit. terebinth. ſcrup. I. M.

Item ſuccus abſinth. cyclam. marub. alb. cum melle.

2. *Suſurri & fluxus aurium.*

1) Primo loco adhibeantur laxantia e gummi-reſinis, e. g. ammoniac. galban. extract. panchymagog. *Crollii*, MP. de ſuccino *Cratonis*, mercur. dulc. trochiſcor. alhandal. &c.

2) Deinde propinentur *diſcutientia ſuccinata*, e. g. eſſent. ſuccin, cum eſſent. alexipharmac. *Stahlii* remixta, ter per diem ad gutt. XXX. exhibenda.

3) Cum

3) Cum his iungantur etiam *externa*, quæ decubitum verſus caput diſcutiunt & deriuant, ac laxitatem partium roborant. Faciunt hoc

a) Mixtura balſamica, modo deſcripta, ex eſſent. ſuccin. myrrh. & ſpirit. terebinth. Loco ſpiritus terebinth. ſumi etiam poteſt oleum ſuccini, ſed paucis tantum guttulis.

b) *Foreſtus* ambram & moſchum in aurem cum effectu ingeſſit.

c) *Salia volatilia* vrinoſa cum caſtoreo vel camphora mediante goſſypio adplicata.

d) Conducunt etiam *ſuffimigia* e. g. ex ſtorace calamit. maſtich ture, carbonibus iniiciendo, & vaporem mediante infundibulo auribus excipiendo.

e) Porro laudantur oléa carminatiua, e. g. aniſi, fœnicul. chamomillæ, item etiam balſam. Indicum.

f) Pediluuia ad reuellendum.

3. *Tinnitus.*

1) Quia in *tinnitu* communiter notabilis aurium ſiccitas & calor circa caput occurrit, *humectantia* non tantum particularia, verum & quam maxime etiam vniuerſalia commendantur.

a) Pro humectatione *vniuerſali* adhibeatur ſufficiens & dilutus potus, item herba veronicæ, teucrii veri, vel alia conueniens, in forma thée vſurpanda.

b) Pro *particulari* externa humectatione laudantur: oleum amygdal. amar. ouorum, ceræ; item decocta neruina, e. g. ex florib. lauendul. ſpic. nard. &c. cum vino, vel lacte humano parata, & vaporis forma admiſſa. Denique etiam emulſiones cum camphora.

2) Hiſce humectantibus iungantur *deriuantia*.

a) *Interne*: laxantia ſuperius aliquoties iam nominata, quibus helleborus niger in ſpecie adhuc adnumeratur.

b) Externe: pediluuia, & loco laxantium, interne ſumendorum, clyſteres interdum poſſunt adplicari.

3) Quo

3) Quo magis vrget hic adfectus, & in conſuetudinem degenerauit, eo magis venæ ſectio in pede neceſſaria eſt; quod etiam de *ſuſurro* obſeruandum.

4. *Grauitatis auditus*, ſiue *ſurditatis*.

1) Hic eadem methodus & remedia, quæ ad *ſuſurrum* ſuperius commendata ſunt, adhibeantur, & diu continuentur.

2) In ſpecie adhuc magis hic neceſſaria erit *maſſa* illa *Stahliana*, auribus adplicanda, nempe ſal quoddam volatile cum caſtoreo maritatum, e. g.

Recip. ſal. volatil. ſicc. C. C. ſcrup. I.
Caſtor. medull. electiſſ. gr. V - VI.
M. f. maſſa, de qua ciceris magnitudo mediante goſſypio verſus ſomnum auri immittatur.

3) In ſanguineo-phlegmaticis, minus ſenſibilibus, vnica guttula de oleo ſuccini addatur; quo caſu etiam hæc formula adhiberi poteſt.

Recip. eſſent. ſuccin. ſcrup. IV.
Olei chamomill. deſtillat. ſcrup. ſemis.
Olei ſuccin. gutt. I. Miſc.

4) *Cerumen*, vbi peccat, per humectantia, non vero ſpirituoſa, mediante ſyringa iniecta, prius emolliatur, & deinde euacuetur.

B. *Extra paroxyſmum*.

1. Quoniam *plethora* in hiſce adfectibus tamquam cauſſa antecedens conſideranda eſt, illius per venæ ſectionem in pede æquinoctialem imminutio ad præſeruandum quam maxime commendatur.

2. Quando malum a *ſuppreſſis* hæmorrhagiis, e. g. narium, menſium, hæmorrhoidum, originem ſumſerit, reſtitutionem horum fluxuum per methodum ſuo loco commendatam conuenit reſpicere.

3. Ad congeſtiones humorum verſus caput præoccupandas & reuellendas commendantur

1) *Interne:* lenia purgantia, quæ quarta circiter anni parte repetenda ſunt e. g. extract. panchymagog. *Crollii*,

M. P.

M. P. de ſuccino *Cratonis*, addito ſtimulo per reſin. ialapp. trochiſc. alhandal.

2) *Externe* pediluuia, & frictiones.

4. His iungantur, quæ æqualem humorum diſcuſſionem promouent, e. g. mixtura polychreſta tonico-neruina *Stahlii*, item eſſent. ſuccin. cum eſſent. pimpinell. alb. vel cum eſſent. alexipharmac. Stahlii remixta. Horum autem vſus non debet eſſe continuus, ſed laxantibus præmiſſis per octo circiter dies ſubiunctus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Olea* deſtillata, niſi largiter diluta ſint, nimium ſuſcitant ardorem, immo in vehemente otalgia ad phreneſin aliquando diſponunt.

2. In ſpecie *oleum ſuccini* nimis feruidum eſt, hinc in copia nullo modo adhiberi debet, cum aliis autem parcius mixtum, roborandi efficaciam habet non contemnendam.

3. *Olea deſtillata graueolenta*, e. g. lauendul. maioran. fœnicul. anethi non nude, ſed cum eſſent. ſuccini conuenienter mixta, in his caſibus vſum ſuum exhibent; & quidem præ reliquis oleum chamomill. laudem meretur.

4. Eſſentia *ſuccini*, quoties in his & aliis adfectibus externe vſurpatur, non debet eſſe alcaliſata, ſed mediante ſpiritu vini rectificatiſſimo ſimpliciter præparata.

5. Si inflammatio ſuppuraſcens rumpitur, cauendum eſt, ne *olea cocta* nimium vſurpentur, quia inferre hac ratione poſſent ſurditatem. Quodſi vero infauſtus eiusmodi effectus iam inductus eſſet, ſecuriſſima & efficaciſſima eſt eſſentia *ſuccini*.

6. In *grauitate auditus*, in qua nulla organi debilitas, ſed materia tantum catarrhalis ad caput redundans reperitur, ſola ſæpius purgantia, mediocriter fortiora, negotium exhauriunt; in quo caſu helleborus niger largius cum reliquis combinandus eſt.

7. Si in *tinnitu* ardentes capitis dolores, immo eryſipelacei adfectus, vt ſæpius fit, circa hanc regionem occurrunt, vſum habet vapor decocti *ſabinæ*, auribus admiſſus; ca-

 vendo

vendo, ne in tinnitu calida neruina & exſiccantia adhibeantur.

8. *Veſicatoria* impetum doloris quidem placant, & humores reuellunt, non raro autem illorum vſum pruritus & fluxus aurium ſequitur; vnde non temere adplicanda ſunt. Quando autem, neceſſitate vrgente, in ſubſidium vocantur, diſcutientia ſtatim debent coniungi.

9. Quod de *venæ ſectionibus* magis præſeruando, quam curando inſtituendis, *præcedentibus tabulis* ſæpe iam monuimus, illud etiam in *otalgia* obſeruandum eſt, in reliquis autem tribus adfectibus, in quibus ſtatus paroxyzans & acutus non obſeruatur, nullam adeo inuoluit conſiderationem.

10. *Fonticuli* in læſione auditus non ita facile in auxilium vocandi ſunt; in ſtatu autem ſeniorum ſurdaſtro adplicatio illorum fere neceſſaria videtur, quia ſerum ibi abundat, & reliqua ſubſidia minus efficacia reperiuntur.

11. In grauitate auditus a *metaſtaſi* materiæ febrilis, vel alia congeſtione exorta, vulgus vtitur *vrina leporis*, calide inſtillata; item *pane cum aromatibus* noſtratibus ſubacto, & cocto, quem diſſectum & ſpiritu vini conſperſum calide adplicat.

12. In *otalgia*, quando tumor ſimul in faucibus occurrit, locum habent gargariſmata ex ſubadſtringentibus, abſtergentibus, temperantibus nitroſis & albo græco, cuius peculiaris eſt efficacia, parata. Hoc nomine conducunt. rad. biſtort. herb. auric. muris, ſaluiæ, hyſſop. (quæ vel ſola ſtaſes ſanguinis ſatis potenter reſoluit) flor. chamomill. melilot.

13. Abſint ab aurium adfectibus *cataplaſmata*, licet ex diſcutientibus ſpeciebus parata, præſertim vbi tumor iam diu durauit: nam humida relaxant, & ita ſtaſin augent. Ad minimum vino cocta ſint, ſi omnino illa in vſum vocare placeat.

14. *Sulphuris* vſus in læſione auditus, cum manatione materiæ tenuioris ſtipata, ad modum prouide admittendus eſt,

eſt, corpore nempe bene mundificato, ne vlceroſum quidquam in teneris partibus ad interiora pellatur, & grauia paralytodea, aut apoplectica mala inducantur.

15. Senes, auditus grauitate laborantes, auxilium interdum impetrant a repetitis euacuationibus iuſto tempore inſtitutis, & temperatis diſcutientibus ſubiunctis.

TABVLA XXVII.
DE
CORYZA, GRAVEDINE ET PHLEGMATORRHAGIA.

I. DEFINITIO.

1. *Coryza* eſt adfectus catarrhalis, qui excretione ſeroſo mucida modo benigniore, modo acriore, per nares & ſæpivs etiam per fauces ſeſe manifeſtans vt plurimum cum ſternutatione coniunctus eſt, & a compreſſoria reſtrictione humorum verſus caput maximam partem originem ducit. Deriuatur a κορυζάω, grauedine laboro.

2. *Grauedo*, ſecundum receptam diſtinctionem, eſt adfectus itidem catarrhalis, qui nulla quidem perruptione materiæ ſeroſæ, maiore autem illius congeſtione & ſtagnatione ad nares & partes vicinas manifeſtus, atque hinc maioribus etiam incommodis ſtipatus eſt.

3. *Phlegmatorrhagia* eſt verus continuus fluxus ſeu ſtillicidium limpidi phlegmatis e naribus, qui itidem a congeſtione humorum verſus caput, hæmorrhagiam narium reſpiciens, originem ducit.

II. DIFFERENTIA.

1. Catarrhorum præcipue ſpecies ſunt coryza, grauedo, phleg-

matorrhagia, raucedo, tuſſis & catarrhus ſuffocatiuus. De coryza, grauedine & phlegmatorrhagia hac, de ſpeciebus autem aliis tabulis agemus.

2. Vulgus quidem aliam adhuc ſpeciem adcuſat, nempe catarrhi lapſum in ſtomachum, es ſey ihnen ein Fluß in den Magen gefallen; eſt autem conſenſualis tantum moleſtia, a faucium catarrhali incommodo, ſeu veteribus dicto *brancho*, circa orificium æſophagi, & ductum illius vna eueniens.

3. Liceat hic paucis indicare differentiam *catarrhi* a *rheumate*, ad euitandam communem confuſionem.

a) Rheuma plus ſanguinis ſtricte dicti inuoluit, quam catarrhus, qui ſeroſo-mucidæ magis eſt craſeos.

b) Rheuma febriculam qualemcunque ſemper habet comitem, quæ tanto fortior & acrior eſt, quanto plus ſanguinea ſubſtantia altius ad partes ſeriferas diffunditur, cui congeſtioni rheumaticæ aliquando otalgia cum vel ſine parotidum dura inflatione ſuperuenit, catarrhus autem ſimplex nulla febre ſtipatus eſt, ſed tum demum eamdem habet comitem, quando ſanguineæ portiones his ſtaſibus accedunt, & corruptionis periculum minantur. *conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

c) Rheuma ad exitum non peruenit, ſed dolore premente, tendente, immo interdum lancinante ac fremebundo percellit, in catarrho autem materia ſeroſo-mucida excernitur. *conf. etiam differentia tab. de rheumatiſmo.*

4. *Coryza* eſt vel *recens* & *tranſitoria*, vel *habitualis*.

5. Vel *vaga*, vel *periodica*, circa certa anni tempora eueniens.

6. Differentia *coryzæ*, *grauedinis* & *phlegmatorrhagiæ* ex definitionibus eluceſcit.

III. *SIGNA.*

1. *Coryzæ.*

1) Præcedunt pruritus & ſternutationes, quæ, vt hanc humiditatem immobiliorem fluidam reddant, inſeruiunt.

2) Concurrunt torpor animi, ſomnolentia ſenſuum externorum,

norum, nempe guſtus, viſus, auditus & olfactus qualiſcunque hebetatio.

3) Interdum ipſa grauedo coryzæ prodromus eſt.

4) Subſequitur excretio materiæ ſeroſo-mucidæ, per nares, fauces, & ſubinde etiam per oculos.

5) Quo tenuior & acrior eſt hæc catarrhalis materia, eo magis adficit illa loca, per quæ excernitur, ita vt ſæpius leuiter illa arrodantur, & ardoris ſenſu infeſtentur.

6) Aluus ordinarie eſt clauſa, vrina pauca, & ſudor ſuppreſſus.

7) Aliquando tuſſis cum raucedine coniuncta eſt, præ primis, ſi magna quantitas materiæ ſeroſæ acris ad fauces pellitur.

2. *Grauedinis.*

1) Temulenta & grauatiua capitis adflictio.

2) Dolores prementes, tendentes, frementes, immo pungentes & vrentes, a ſummitate quaſi capitis, quam occupant, ad occiput, & in primis ad ipſos vsque proceſſus maſtoideos ſe ſe extendentes.

3) Vaſa notabiliter turgent.

4) Concurrit ſitis cum oris ſiccitate.

5) Somnus eſt inquietus.

6) Pectus etiam in conſenſum trahitur, & oppletione quadam grauatiua occupatur.

7) Grauedo, quæ diutius durat, non ſolum ſenſibus externis, quod familiare eſt, verum etiam adpetitui incommoda quædam infert.

8) Non nulli, ſi intenſior eſt adfectus, modo horrores, modo æſtus vagos, præſertim aëre frigido-humido perſentiſcunt.

3. *Phlegmatorrhagiæ.*

1) Præcedunt moleſtiæ capitis congeſtoriæ, oppletoriæ, grauatiuæ & prementes.

2) Succedit ſtillicidium limpidi phlegmatis per nares, quod poſt effluxum plurium guttularum ſponte ſua iterum ceſſat.

3) Coniunctus eſt ſenſus grauatiuus circa oculos & radicem naſi.

IV. SVB-

IV. *SVBIECTA.*

1. Ætas infantilis, præcipue ſi tranſpiratio ſuppreſſa, vel, ſecundum *Riuerii* obſeruationem, vrinæ excretio in illis non ſuccedit.
2. Puerilis ætas, multa lympha ſaliuali abundans.
3. Præcipue etiam *prouectior* ætas, quæ, ob ſanguinem inertiorem, ſinceris hæmorrhagiis non magis par eſt.
4. Temperamentum in primis phlegmaticum, vel ſanguineo-phlegmaticum, plethorici.
5. Sexus ſequior præ virili.
6. Homines otioſi, lautæ diætæ dediti, ſomnolenti.
7. Qui frequentiori eius modi euacuationi adſueti ſunt; præcipue ex *interna* diſpoſitione. Hanc enim magis hic reſpicere conuenit, quam accidentales & externas occaſiones, ex intemperie aëris humido-frigidi dependentes.
8. Adulti etiam & viri, qui congeſtionibus verſus caput ſine ſuccedente hæmorrhagia adhuc obnoxii ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Quæ ſcena in hæmorrhagia narium, illa etiam in coryza luditur: huius enim cauſſa primaria etiam eſt congeſtio ſanguinis verſus caput, hæmorrhagiæ narium deſtinata.
2. Huic adſerto non repugnat, quod coryza per aliquot dies duret: nam hæmorrhagia narium ſatis eſt familiare, vt non vnica ſemper eruptione abſoluatur, ſed per aliquot ſæpe dies repetitis ſucceſſibus eiusmodi eruptiones continuet.
3. Hinc coryza pro *accidentali* tantum euentu hæmorrhagiæ, cui proprie deſtinata fuit congeſtio, habenda eſt. Quoniam enim in talibus ſubiectis ſanguis, ſtricte dictus, cum tenui abundante ſero ſufficienter non ſubactus eſt, atque ob hanc cauſſam craſſa rubicunda portio vlterius progredi non valet, euenit, vt tenuior ſolum pars excernatur, & quidem ſatis ſubinde copioſe; de qua re notabile exemplum apud *Salmuthum* reperitur.
4. A *reſtagnatione paſſiua*, nempe detentione humorum ſeroſo-lymphalium intra & circa glandulas, tamquam illorum colatoria, aliquando quidem coryzam prouenire poſſe, non negatur, ſed hoc rariſſime.

5. Cauſ-

4. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales.*
   1) Euacuationes catharticæ conſuetæ naturales ſuppreſſæ.
   2) Artificiales, circa æquinoctia celebrari ſolitæ, neglectæ.
   3) Aër humido-frigidus, immo etiam humido-calidus, cum repentina refrigeratione permutatus.
   4) Crebriores crapulæ, ſecundum prouerbium: Süſſe machen Flüſſe.
   5) Vſus herbæ nicotianæ, antea frequens, iam ſimul & ſemel abrogatus, & abuſus pulueris ſternutatorii.
   6) Omne illud, quod transpirationem naturalem impedire ſolet.
   7) Suppreſſio vrinæ ſecundum *Riuerium.*
   8) Qui veneris abuſu vigore ſanguinis ſpoliati ſunt.
5. Tandem de *ſternutationis* cauſſa non nulla adiicienda ſunt.
   1) *Hippocrates* & *Ariſtoteles* ſtatuerunt, non tantum aërem, ſed & ſerum illud viſcidum, quod ſternutando excutitur, prouenire ex *cerebro* per oſſis ethmoidei poros ad nares. Quum vero ob viarum anguſtiam ſponte ſua id fieri non poſſe animaduerterent, a *cerebri contractione* impetum hunc deriuabant.
   2) Recentiores hunc errorem detexerunt, & ſternutationem pro actione *thoracis* ex principiis anatomicis & mechanicis iuſtius declararunt. Eo autem redit ſententia, quod aër, qui per inſpirationem ad pulmonum cellulas transmiſſus eſt, & ordinarie *blande* iterum emittitur, hic per violentum *thoracis* & in primis *diaphragmatis* motum vno actu impetuoſe explodatur, & ab hac forti exploſione aëris, ex amplo pulmonum ſpatio in anguſtam tracheam & narium foramina protruſi & repercuſſi, *ſonus* ille & *ſtrepitus* importunus proueniat.
   3) Hæc de cauſſis *inſtrumentalibus* bene quidem iudicant; quando autem de cauſſa *efficiente* huius impetuoſi motus dicunt, ſolas materias acres, quæ fibras narium nerueo-membranaceas vellicent, adcuſant. Sed vti manca eſt hæc pathologia, ita motum hunc rationalem pincipio cuidam rationali omni iure tribuimus,

 quod

quod *propter* materiam, ſiue *acrimonia*, ſiue *ſpiſſitudine* ſua, ſiue alia ratione moleſtam, vehementiſſimum hunc laborem reſolutorium, diſcuſſorium & expulſorium ſuſcipit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Simplex tam coryza quam grauedo, parum in receſſu habent periculi, & quando certis temporibus, in primis circa æquinoctia, recurrunt, ſalutares ſunt, & a multis ſeroſis capitis adfectibus præſeruant.
2. Immo ipſa etiam habitualis horum adfectuum innidulatio, ætate & reliqua conſtitutione adhuc vegeta, directum periculum non infert. Interea tamen *chronica* hæc coryza *olfactum* facile lædit.
3. In *annoſioribus* autem & *effœtis* aliter ſe res habet, in illis enim perpetuus hic copioſus adpulſus ad caput & fauces vertiginoſa, apoplectica, hemiplectica, paralytica conſectaria tandem inducit, vel adfectus aſthmatici, catarrhi ſuffocatiui oriuntur, ſi decubitus huius materiæ acris ad pulmones contingit; quo intuitu etiam in *iunioribus* phthiſica exulceratio induci poteſt.
4. Coryzæ nonnumquam ſuperuenit febris catarrhalis quæ infantibus pericoloſior eſſe obſeruatur. *Conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Rariſſime quidem contingit, vt patientes, coryza, grauedine aut phlegmatorrhagia laborantes, Medici conſilium quærant; quod ſi tamen omnino hoc fieret, ſequente modo incedendum eſt.

1. Iuſta & neceſſaria *euacuatio* in *grauedine* promoueatur.
2. Euacuationi per hæc loca *alia* conuenientior ſubſtituatur, & hac ratione coryza auertatur & intercipiatur.
3. *Primum* quod attinet, adhibeantur in grauedine vel lenia *ptarmico-errhina* e. g. herb. maioran. betonic. thym. ſerpill. flor. lauendul. lilior. conuall. &c. vel odor *ſalium volatilium* vrinoſorum naribus excipiatur: ita enim facile reſoluitur, vel ad minimum ad fluxilitatem reducitur mucida illa ſubſtantia, quæ tenſionem & infarctum pepererat.

4 Se

4. *Secundæ* indicationi vt ſatis fiat, præſcribantur circa æquinoctia laxantia, venæ ſectiones in pede, & pro re nata ſcarificationes.

5. Subiungantur lenia diaphoretica & diuretica. Hic præcipue laudem merentur tinct. antimonii cum eſſ. ſuccini & alexipharm. *Stahlii* mixta, coniuncto moderato regimine.

6. Medicatio *curatiua* non quidem requiritur, conueniunt autem lenes laxationes & lenia catarrhalia, ex quibus nominamus M. P. de ſuccino *Cratonis*, extract. helleb. nigr. mercur. dulc. eſſent. alexiph. ſuccini, quorum vſus cum leni diaphoreſi coniunctus eſſe debet.

7. In *nimis copioſo* autem effluxu catarrhali, præmiſſis laxantibus & diapnoicis, vna vel altera exigua doſis M. P. de cynogl. cum puluere quodam tonico & cinnabarino mixta, exhibeatur. Pro ſcopo tonico conducit præcipue puluis & eſſent. caſcarillæ.

8. In coryza *acriore*, in primis illa, quæ cum ſenſibili dolore capitis iuncta eſt, vſus camphoræ externus e. g. mixtura ex ſpiritu vini camph. ſalis armoniac. lilior. conuall. roſar. & eſſent. croc. vertici & fronti adplicata, multum levaminis adfert.

9. Denique *præſeruatiue* adhuc commendantur:

1) Mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ egregiæ hic eſt efficaciæ.

2) Venæ ſectiones & ſcarificationes verſus æquinoctia, præſertim in plethoricis & adſuetis, inſtituendas, ſuperius iam nominauimus.

3) Alui debitus ſucceſſus.

4) Modeſtus vſus pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Deckerus* in notis ad praxin *Barbette* inſignem efficaciam *vapori turis*, *aceti* & ſimilium adſcribit; ſed cauendum eſt, ne ad retropellendum potius, aut mucum illum reſtagnantem altius incarcerandum, talia remedia inſeruiant, & hoc caſu periculoſa pathemata inducantur.

 2. Mi-

2. Minime omnium nudæ tales retropulſiones in *grauedine habituali*, ſæpius recurrente, tolerantur.
3. In hac parum etiam efficiunt ipſa *volatilia* & *ptarmico-errhina*; immo frequens & quotidianus ptarmico-errhinorum vſus adfluxum tanto magis inuitat, & homines habitualibus eius modi catarrhis obnoxios reddit.
4. Idem præſtat *fumus tabaci* multum vſurpatus. Qui vero horum vtrorumque vſui adſueuerunt, non poſſunt, quin eumdem, ſed intra limites ſubſiſtendo, reaſſumant.
5. Sic etiam *ſalia volatilia vrinoſa* in coryza acriore & tenuiore adfluxum augent, vel ad minimum rubefactoriam pruriginoſam paſſionem circa radicem narium intendunt, & grauedinoſum valde moleſtum ſenſum ibidem gignunt; cui potius *nitroſis collutionibus*, modeſte vſurpandis, ſuccurritur. In coryza autem *mucoſa* & *grauedinoſa* externe non reiicienda ſunt volatilia vrinoſa. Nimium autem vſurpata caput & memoriam debilitant.
6. A remediis externis *ſubacidis* & *adſtringentibus* in coryza abſtinendum eſt.
7. In *coryza* præcipue *acriore*, & in ſpecie *contagioſa*, præmiſſa leni laxatione, vſus alexipharmacorum temperatorum & nitroſorum egregie conuenit; in *ſimpliciore* vero, præſertim ad habitum iam propendente, eximii vſus eſt eſſ. ſuccini, ſiue ſola, ſiue cum eſſent. lignorum, & in ſpecie eſſent. ligni ſaſſafras, combinata.
8. *Adpenſio ſuccini*, cui vmquam vere profuerit non conſtat: licet enim globuli pellucidi, ab eius modi catarrhoſis geſtati, obſcuritatem, quem ad modum corallia pallorem aliquando inducant, hoc tamen ſine vlla patientis ſubleuatione vtrimque euenire obſeruatur.
9. *Fonticuli* & *ſetacea* poſſunt quidem fluxus tales catarrhales interdum intercipere, præſertim in iunioribus, plura autem incommoda hoc tentamen premunt.
   1) Sæpius ſine vllo effectu adhibentur.
   2) Raro diu iuuant, licet fonticuli continuentur & ſetacea repetantur.

3) Non

3) Non continuata antiquum incommodum grauius reuocant, immo grauiora alia pathemata introducunt.

4) Ætati iuniori debilitationes & eneruationes fonticuli plerumque conciliant.

5) Quibus penſitatis eluceſcet, quod remedium grauius & moleſtius ſit ipſo morbo.

10. *Thermarum* vſus, prægreſſis debitis euacuationibus, & proportionate inſtitutus, non quidem inefficax eſt, magis autem in præſens quam pro vniuerſo malo conſtanter auferendo conducit, niſi vitæ genus otioſum in laborioſum mox mutetur.

11. *Venæ ſectio* tempeſtiua & proportionata eximium vſum præſtat. Hinc non audiendi ſunt, qui per illam vires exhauriri, & ſanguinem magis vappidum, mucidum, vel antiquorum vocabulo, frigidum reddi, ex erroneo ſpirituum principio ſtatuunt; cui commento innumerabilia exempla, hiſce ventilationibus adſueta, quantumcunque ſeniora, alacriter contradicunt. Quibus autem ſanguinis craſis in genere mucida & phlegmatica eſt, iis venæ ſectio non æque conducit.

12. *Eſſentia ſuccini*, præmiſſa methodo euacuante, in adfectibus catarrhalibus, non adeo *acribus*, eximiæ eſt efficaciæ, & id præſtat, quod ab aliis fruſtra exſpectatur: modo *ſine alcali* parata ſit.

13. *Lignum ſaſſafras* in decocto aliquem habet vſum, eſſentia autem eius nimis calida eſt.

14. *Maſſa pilularum de Succino Cratonis* reuocat quidem decubitum excretionis mucidæ a capite ad inteſtina, tamquam debita excretoria, corrigenda autem eſt eo modo, vt minus aloës & plus ſuccini eamdem ingrediatur.

15. *Extract. panchymagogum Crollii* ſatis bene & leniter purgat, quando conueniente doſi propinatur.

16. *Eſſentia hellebori nigri*, bene ſaturata & cum tinct. ialappæ mixta, egregium etiam præſtat effectum, in primis quando circa æquinoctia & tempus adpropinquantis catarrhi exhibetur.

17. *Radix ari* ad euacuandam colluuiem ſeroſam in nodulis ſeu infuſis numquam contemnenda eſt.

18. *Motus corporis ſufficiens* magis commendari meretur, quam vlla alia remedia. Per hunc enim abundantia ſeri diſſipatur, & ſtatus humidus in ſiccum mutatur; cauendum autem eſt, ne calefactum corpus refrigeretur.

19. In phlegmaticis largus vſus *zingiberis* in cibis egregie conducit.

20. *Puluis ſternutatorius* ad grauedinem expediendam ſi non ſufficit, grana VI. *euphorbii* puluerisati cum vna vel altera vncia vini coquantur, & modicum huius decocti in nares trahatur, ita ſatis potenter ſtimulat nares, & humores diſcutit; quod *vitriolum album* in aqua maioranæ ſolutum etiam efficit.

21. *Cortex mezerei* aliquo modo lenius operatur. Inter ea hæc remedia non ſtatim, ſed poſt alia conuenientiora adhiberi debent.

22. *Cucuphæ*, quas catarrhoſis ex herbis aromaticis parare ſolent, vſum quidem aliquem in pure phlegmaticis exhibent, in ſanguineis autem cauendum eſt, ne vertiginoſi adfectus inde ſequantur.

23. *Balſama apoplectica* & *cephalica* ſubiectis talibus magis nocent, quam conueniunt: quia caput valde grauant.

24. In *coryzo acriore*, præmiſſis per tres circiter dies nitroſis & temperantibus, *MP. de cynogloſſa* vſum habet. Præter ea in omnibus coryzæ ſpeciebus, *cinnabaris* conuenit, præcipue in hac ſpecie acriore, in qua etiam eſſent. alexiph. plus, quam eſſent. ſuccini præſtat.

25. Multi catarrhoſi, quando aliquid cibi adſumſerunt, inſolitam ad *vomitum* habent procliuitatem; cuius ſymptomatis tractatio a reliqua methodo non differt, inprimis ſi hæc emeſis catarrhoſam & cum coryza complicatam capitis oppletionem ſequatur.

26. Veteres per *trageas* huic rei mederi voluerunt, e rad. helen. ari galang. zedoar. coſt. ver. cinnamom &c. quæ vero, licet contemni non mereantur, effectum tamen non ita promptum edere ſolent.

27. Co-

27. *Coſtus verus* tantum commaſticatus, leuiores ſtaſes catarrhales ſatis cito diſcutit.

28. Melioris adhuc energiæ eſt *rad. pimp. alb.* vel per ſe, vel in forma eſſentiæ adhibita.

29. Radix *vincetoxici* in adfectibus ſeroſis præ reliquis laudabilis eſt: *radix bardanæ* eidem intentioni optime inſeruit, item *radix petaſitidis*, magis tamen in phlegmaticis ſubiectis.

30. Ex hiſce radicibus extracta eſſentia *ſine vehiculo* debet propinari, ita vt 6 - 8 - 10. guttulæ per ſe deglutiantur, & vſus illius per aliquot dies repetatur. Hac ratione vomitui tali optime conſulitur, & fauces a ſeroſa oppletione liberantur.

31. Conuenit etiam cochleare vnum vel alterum ſpiritus communis ardentis, bonæ notæ, poſt adſumtos cibos, & ſub vſu eſſentiæ in primis pimpinellæ albæ, adſumere.

TABVLA XXVIII.

DE BRANCHO ET RAVCEDINE.

I. DEFINITIO.

Branchus eſt materiæ ſeroſo-mucoſæ intra fauces & aſperam arteriam receſſio, a congeſtione humorum verſus has partes originem trahens.

Raucedo eſt tunicæ glandoloſæ & partium glanduloſarum, circa ſuperiora aſperæ arteriæ ſitarum, conſtrictio, qua debitus prouentus lymphæ, aſperam arteriam humectantis, intercipitur.

II. DIFFERENTIA.

1. *Branchus* ordinarie, ſed minus accurate cum raucedine ſolet confundi. Qua de cauſſa ſequentes attendendæ ſunt differentiæ:

1) In

1) In *brancho* ſub initium adſunt molimina hæmoptyica. Quando autem euacuatio ſanguinis locum non invenit, decubitus ſeu ſeceſſio fit humorum ſeroſo-mucidorum; in raucedine autem hæc omnia deſunt, econtra lympha, ad irrigationem neceſſaria, eſt intercepta.

2) Hinc in *brancho* toni relaxatio, in *raucedine* autem conſtrictio adeſt.

3) *Branchus* excipit ordinarie coryzam & grauedinem, *raucedo* autem ſine his occurrit.

4) *Raucedo vera* chronice & per multos interdum annos adfligit, branchus breuioris eſt periodi.

2. Vterque adfectus eſt vel *lenior*, quæ a cauſſis externis inducitur, vel *pertinacior*, quæ a cauſſis internis originem ducit.

3. Præter ea, ſecundum reliquas diuerſas cauſſas, diuerſo modo adhuc differunt, vti inferius ſub *cauſſis* dicetur.

III. *SIGNA.*

1. Coryza, & humida vel ſicca tuſſis vtplurimum præcedunt, vel ad minimum accedunt *branchum*.

2. Quo acrior eſt decubitus, eo certius aſpera arteria interne excoriata ſentitur.

3. Superuenit difficilis reſpiratio, vox rauca & reliqua ſymptomata coryzam concomitantia.

4. Quando *lenior* eſt hic adfectus, tuſſis vel coniuncta obſeruatur, vel eumdem ſequitur.

5. Cum *grauiore* vero facile conſpirant adfectus catarrhales, ſcorbutici, immo ſubinde venerei.

6. *Raucedo* per ſe ſatis dignoſcenda & non raro cum adfectibus phthiſicis ſtipata eſt.

7. Hinc loco aſperæ, profundæ & raucæ vocis, quæ in *brancho* adeſt, in *raucedine* potius vox ſuppreſſa ſeu aphonia obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Branchus euenit

1. Iuuenili & conſiſtenti ætati, vbi adhuc vigent congeſtiones verſus pectus.

2. In-

2. Interdum quoque infantibus.

3. Phlegmaticis in primis ſenibus, & cauſſis infra nominatis expoſitis.

4. Raucedo euenit
   1) Tuſſi ſiccæ adfectis.
   2) Phthiſicis.
   3) Feminis obſtructione menſium laborantibus.
   4) Diu multumque clamitantibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima branchi* eſt congeſtio ſanguinis ad fauces, ſub qua in partes glanduloſas materia ſeroſo-mucida ſecedit.

2. Cauſſa vero *proxima interna raucedinis* eſt interceptio lymphæ, quæ arteriam aſperam humectat.

3. Cauſſa *concomitans*, quæ lymphæ prouentum impedit, eſt vtplurimum conſtrictio partium glanduloſarum, circa ſuperiora arteriæ aſperæ.

4. In cauſſa vero ſcorbutica & venerea eroſio epiglottidis præſto eſt.

5. *Cauſſæ externæ & occaſionales.*
   1) Decubitns rei alicuius extrinſecus delatæ, e. g. particularum puluerulentarum.
   2) Tuſſis vehemens.
   3) Frequens diuturna ſermocinatio & vociferatio.
   4) Cibi nimium pingues.
   5) Humores acres bilioſi, circa hæc loca ſtagnantes.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Branchus ſimplex* parum periculi portendit.

2. Quando autem iam *habitualis* factus eſt, nonnumquam, præſertim in ſenibus, in catarrhum ſuffocatiuum abit; iunioribus vero plerumque tuſſim, vel aſthma relinquit.

3. *Raucedo*, a cauſſis *externis* producta, leuioris eſt conſiderationis.

4. Quæ a cauſſis *internis* dependet, non, niſi his ſublatis, tollitur.

5. Quo grauiores ſunt morbi complicati, eo difficilius rau-

 cedo

cedo tollitur: hinc in cauſſa venerea & ſcorbutica ſatis pertinax obſeruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In brancho.*

1. In *brancho* ad humorum adfluxum a pectore deriuandum, præmiſſis lenioribus laxantibus, propinentur nitroſa, abſorbentia cum cinnabarinis mixta.

2. Ad mucoſitatem incidendam & reſoluendam conducit aqua veronicæ vinioſ. eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, eſſent. ſuccini.

3. Paucis: vti cum hac mucida ſtaſi coryza & tuſſis concurrunt, ita & eadem medicatio locum habet, quæ tabulis de coryza & tuſſi indicata eſt.

B. In *raucedine.*

1. Ad ſtricturam partium glanduloſarum relaxandam & acrimoniam obtundendam, exhibeantur lubricantia, e. g. oleum amygdal. dulc. ſyrup. liquirit. de eryſimo *Lobelii*, capilli veneris, violar. iuſcula mucilaginoſa raparum, auenæ, hordei, decocta ex herbis veronic. hyſſopi, ſalviæ, hederæ terreſtr. ſemin. aniſi, fœniculi.

2. Quo magis humores acriores bilioſæ in hoc adfectu peccant, eo melius conducunt abſorbentia cum nitro & antimoniato quodam fixo combinata, coniuncto leni regimine diapnoico.

3. In cauſſa ſcorbutica, venerea vel phthiſica, primarii adfectus reſpiciendi ſunt.

4. Aluus ſubinde per lenia laxantia ſoluenda eſt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In vtroque caſu fugienda ſunt *expectorantia.*

2. *Relaxatio* arteriæ aſperæ in raucedine communiter quidem ſolet adcuſari, & hac ratione branchus cum raucedine confundi; qui vero omnes circumſtantias in vera raucedine occurrentes, & in ſpecie etiam relaxantia remedia, quæ ipſi ſalutariter opponuntur, penitius conſiderat, ille potius *conſtrictionem* ſubeſſe obſervabit.

3. *Hel-*

3. *Heluigius* bene obſeruauit, quod raucedo in ſexu feminino contingens, menſium obſtructionem interdum pro fundamento habeat, quo intuitu venæ ſectionem commendat.

4. Notum eſt tale exemplum, vbi virgini duo de viginti annorum, menſium ſuppreſſione & raucedine laboranti, ſuaſu quorundam *Bataviæ* Medicorum breui tempore vena ſepties ſecabatur: eo ipſo dum ſanguis fluebat, virgo voce ſonora naturali eloquebatur; quam primum autem ſanguis, vena compreſſa, profluere ceſſabat, mox aderat vox ægerrime perceptibilis, aphonia magis quam ſimplex raucedo dicenda. Menſes poſt ea per remedia conuenientia aliquo modo reuocabantur, manebat autem aphonia. Tandem ſub vſu decocti *veronicæ* naturalis loquela cum conſtantia redibat.

TABVLA XXIX.
DE
ANGINA.

I. *DEFINITIO.*

Angina eſt ſtaſis ſanguinis inflammatoria circa fauces & vicinas illarum partes collecta, a tumultuaria humorum congeſtione medium quaſi locum inter caput & pectus occupante, & hinc modo hæmorrhagiam narium, modo hæmoptyſin reſpiciente, originem ducens. Deriuatur vel a Græcorum ἄγχω, præfoco, ſtrangulo, vel a Latinorum ango.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variæ & ſollicitæ tam veterum quam recentiorum anginæ diuiſiones vix vllam in praxi habent vtilitatem, quoniam tamen ad formandam *prognoſin* quodam modo inſeruiunt, breuiter illas tangemus.

2. Angina eſt vel *vera*, vel *ſpuria* ſeu *notha*.

1) *Vera* dicitur, quando tumor inflammatorius magis *interne* obſeruatur, nempe in larynge, pharynge & partibus vicinis, inſuper etiam cum febre acuta ſtipata eſt.

2) *Notha* autem vocatur, vbi tumor *externe* magis ſe ſemanifeſtat, videlicet circa tonſillas & glandulas poſt aures ſitas, ſine concurſu febris acutæ.

3. Angina a veteribus ratione partis adfectæ diuidebatur in cynanchen, paracynanchen, ſynanchen & paraſynanchen.

1) *Cynanche* dicitur, quando muſculi laryngis *interni* inflammati ſunt, & tamen neque intus neque extus tumor adparet, & febris exquiſita coniuncta eſt.

2) *Paracynanche* vocatur, quando tumor inflammatorius in muſculis laryngis *externis* occurrit.

3) *Synanche* eſt, quæ inflammationem muſculorum *pharyngis internorum* format, & maiorem deglutiendi, minorem vero reſpirandi difficultatem coniunctam habet, & cuius tumor magis *extrorſum* vergit.

4) *Paraſynanche* inflammationem muſculorum *pharyngis externorum*, cum febre coniunctam, veteribus denotat.

4. Sunt, qui quintam ſpeciem his adiiciunt, quam *prunellam* vocant, quando *lingua* intumeſcit, & in ſuperficie *fiſſuras* dolorificas concipit, ac cum glutinoſa viſciditate oblinitur. Quum vero vt plurimum ſymptoma febrium malignarum fit, inſuper etiam confinia faucium ſimul adficiat, non eſt, quod ab angina ſymptomatica eam ſeparemus. Eſt enim

5. Angina vel

1) *Idiopathica*, quæ per ſe & ſponte ſua exoritur, & a ſola plethora dependet; vel

2) *Symptomatica*, quæ febribus acutis, præcipue circa ſtatum, vel aliis morbis accedit. Vide *ſubiecta* & *cauſſas*.

6. Hæc

6. Hæc omnia differunt *gradu*; in aliis enim *mitior* eſt, in aliis autem cum tali impetu angina inuadit, vt paucis momentis omnia inualeſcant.

7. Diuiſio anginæ in *ſanguineam* & *mucoſam* non differentiam cauſſarum, ſed temperamentorum inuoluit; illa magis ad *veram*, hæc autem ad *notham* referenda eſt.

III. *SIGNA.*

1. Manifeſtat ſe ſub initium *aliqua* deglutiendi difficultas.
2. Quæ communiter cum tumore & ſenſu doloris pulſantis & pungentis, modo in alterutro latere, modo in vtroque ad ceruicem vsque ſe extendens, coniuncta eſt.
3. His accedit notabilis ardor in faucibus, & inflammatio.
4. Paucis horis hæc ita increbeſcunt, vt vix deglutire quidquam valeant patientes, immo ſæpe deglutita, in primis potulenta per nares reddant.
5. Lingua ſenſibiliſſime tumeſcit, & venæ quaſi nigricantes *ſub* illa adparent.
6. Facies turget & rubicunda exſiſtit.
7. Vaſa circa tempora intumeſcunt.
8. Vaſcula in oculis ſanguine ita repleta comparent, vt ipſi oculi e capite quaſi prominentes, vt in ſtrangulatis, conſpiciantur.
9. Reſpiratio fit difficillima, & malo vlterius procedente orthopnœa ſequitur, ita vt patientes periculum ſuffocationis incurrant.
10. Vox clangoſa & rauca, cum loquendi difficultate.
11. Animus valde anxius.
12. Manus ſunt pallidæ, & ad tactum frigidæ.
13. Patiens ipſe modo horrore leuiore, modo æſtu volatico percellitur.
14. Pulſus vt plurimum frequens, durus & inæqualis.
15. Vrina variat: *Symptomatica* enim angina talem exhibet, qualem febres acutæ; *idiopathica* autem præcipue notha, qualem adfectus congeſtorio-inflammatorii exhibent.
16. Hæc vero omnia in angina notha multo mitiora deprehenduntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Angina *idiopathica* communiter euenit *iuuenibus*, vix tamen aliis quam inſigniter plethoricis.
2. Quibus præcedentibus annis hæmorrhagiæ narium familiares fuerunt.
3. Qui ad hæmoptyſin proni ſunt.
4. Qui diæta calida aromatica & vinoſa vtuntur.
5. *Symptomatica* vero angina, quæ acutis & aliis morbis accedit, reliquæ etiam ætati obtingere ſolet præcipue ſanguineo-cholericis.

V. *CAVSSAE.*

1. *Idiopathicæ.*
   1) Cauſſa *materialis remota* eſt turgeſcentia ſanguinis abvndantis.
   2) Cauſſa *propior* eſt tumultuaria humorum verſus hæc loca congeſtio.
   3) Cauſſa *proxima*, ſeu *continens*, eſt ſtaſis inflammatoria circa caput laryngis aut pharyngis collecta.
   4) Cauſſa *efficiens* eſt naturæ intentio ad ſanguinem exonerandum, fluctuans tamen & hæſitans, num per nares vel per pulmones excretio inſtituenda ſit: hinc medio quaſi loco humores detinentur.
   5) Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt
      a) Hæmorrhagia narium per ætatis rationem ſuppreſſa.
      b) Hæmorrhoidum tam in feminis quam in viris repentinæ cohibitiones.
      c) Venæ ſectiones & ſcarificationes conſuetæ neglectæ.
      d) Fluxus dyſentericus male tractatus, aut cito ſuppreſſus.
      e) Senſibiles faucium ſtimulationes & arroſiones per remedia valde acria, adſtringentia, vehementiora vomitoria &c.
      f) Refrigeratio corporis repentina poſt æſtum.
      g) Ebrietas.
      h) Abuſus pulueris ſternutatorii acrioris ad fauces delabentis.

i) Cla-

i) Clamores & vociferationes.

k) Luxationes colli.

2. *Symptomaticæ.*

1) Incompleta ſanguinis verſus hæc loca congeſtio:

a) in febribus acutis præcipue epidemicis.

b) in adfectibus vagis arthriticis, &c.

2) Cauſſæ *occaſionales* in acutis ſæpiſſime ſunt

a) vel incongrua venæ ſectio, quæ vt plurimum circa dies criticos anginam prouocat. Vel

b) quando patientes conſiliis non obtemperant, ſed impatientia & inquietudine reſiſtunt. Vel

c) Quando per incongrua artificia & regimina calida, aut etiam refrigerantia peruerſæ & anotericæ humorum commotiones excitantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Angina, quo maiore impetu inuadit, eo maius periculum minatur.
2. Angina *notha* mitior eſt quam *vera.*
3. Species mitiſſima eſt *paracynanche.*
4. *Cynanche* autem omnium eſt periculoſiſſima; conf. *Hippocrat. Sect.* IV. *aphor.* 34. 35.
5. Quando *orthopnœa* accedit, vt patientes non amplius decumbere poſſint, ſed erecti hiante ore, canum inſtar, aërem petant, ſæpius eodem, vel ſecundo aut tertio die ſuffocantur.
6. Qui *cynanche* pereunt, & quidem ita, vt ſpumas ante os agant, illi conuulſionibus magis, quam ſuffocatione moriuntur: magnum enim periculum ſphaceloſæ corruptionis ibi proſtat, quod naturam in tales motus tremulos coniicit.
7. Angina *idiopathica* quando ſubiecta adultiora corripit, periculoſior obſeruatur quam in iunioribus.
8. Angina in febribus *acutis* circa dies *criticos* contingens, eſt pernicioſa. Nam per eiusmodi tumultuariam humorum congeſtionem intra fauces reliquus febrilis decurſus peruertitur, dum ad febrem pertinentes neceſſarias excre-

excretiones turbat, & ad ſecundariam magisque accidentalem ſanguinis euacuationem collineat.

9. Angina luxationem vertebrarum colli ſecuta, lethalis. *Conf. tab. chirurg. de luxatione colli.*

10. Quando angina *ſubito* euaneſcit, recurſum ad interiora denotat.

11. Quibus ex angina liberatis ad pulmonem fit conuerſio, ii intra dies ſeptem moriuntur, ſi vero hos euaſerint, purulenti exſiſtunt. *Hippocrat. Sect. V. aphor.* 10.

12. Staſeos diſcuſſio, quando non obtinetur, ſuppuratio contingit, & tum anceps valde eſt euentus.

13. Anginam interdum per narium hæmorrhagiam, interdum per hæmorrhoidum aut menſium fluxum ſolui, experientia teſtatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. Ante omnia *clyſma* adplicetur, & quidem ex temporaneum, ob periculum in mora: in hunc finem conducit vrina calida, vel aqua calida ſalina. Si tempus concedat, ſtimuli loco *pulpa* colocynthid. in petia ligata & cocta, addatur, vel electuar. hier. picr.

2. Deinde in caſu valde *vrgente*, larga venæ ſectio in brachio, vel adhuc melius in pede, inſtituatur, & ſi poſt aliquot horas mali vehementia non remittat *raninæ* etiam ſecentur.

3. In *mitiore* autem adfectu venæ ſectio in paroxyſmo non æque neceſſaria eſt, ſed ſufficiunt communiter remedia, quæ impetum ſanguinis mitigant, e. g. nitroſa, abſorbentia, leniter diapnoica, cum gr. ſemis, vel ad ſummum I. M. P. de cynogloſſ. combinata, & ſæpius adhibita; qui pulueres in malo etiam *vrgente*, immo per vniuerſum morbi decurſum ſalutares eſſent, ſi modo degluttiendi difficultas non obſtaret.

4. Facta ſanguinis ſiue ſola *contemperatione*, ſiue ſimul ipſius quantitatis per venæ ſectionem *imminutione*, locum habent *gargariſmata*. Remedia ad illa paranda triplicis ſunt generis.

1) Re-

1) *Reſoluentia & neruino-diſcutientia.* e. g.
a) *Radices*: irid. Flor. ſigill. Salom. vincetox. caryophyllat. bryon. ariſtoloch. vtriusque, helen.
b) *Herbæ*: hyſſop. chærefol. ſalu. origan. centaur. min. comæ abrotan. ſcabioſæ, licet inſipidæ.
c) *Flores*: chamomill. melilot. bellid.
d) *Semina*: aniſi, carui, dauci fœnugræci.
2) *Lenientia* & *demulcentia* ad ardorem & æſtum, plus minus inflammatorium, contemperandum. In hunc finem laudantur.
a) *Mucilaginoſa*: e. g. ſemen cydonii, pſyllii, lini, malua & althæa.
b) *Aqua* roſar. rubr. cum ſemine cydonii.
c) *Syrupi*: rub. idæi, dianuc. & adhuc magis diamor.
d) *Specifica*: album græcum, & quadantenus fungus ſambuci.
e) Quorum omnium princeps eſt *nitrum*.
3) *Adſtringentia.* Huc pertinent
a) *Herbæ traumaticæ*: pyrolæ, prunell. ſanicul. auricul. muris, ab *Heurnio* commendata.
b) *Radices*: biſtortæ, tormentill. ſymphyt. maior, pſeudo acori.
c) *Cort.* & fol. mali punici.
d) *Validiora*: tinct. terræ catechu, gallæ, alumen crudum.

5. Sub initium adplicentur aliquoties *gargaryſmata* ſine adſtringentibus, vel leniſſimis tantum, parata, deinde *leniora* ex illis, & de hora in horam fortiora addantur. Vid. *cautel.*

6. Eodem tempore, quo gargariſmata in vſum trahuntur, neceſſarium etiam eſt, extrinſecus adplicare *emplaſtra* diſcutientia & emollientia, e. g.
1) Emplaſtr. de melilot. camphor.
2) Emplaſtr. diachylon ſimplex abſente inflammatione.
3) Emplaſtr. diachyl. cum gummatibus, ſi ardor & inflammationes ſubeſſe adparet.
4) Si inſignis calor & ardor æſtuoſus vrget, loco empla-

ſtri ſpiritus vini camphorat. crocat. cum linteis multiplicatis adplicetur.

7. Quando autem ſtaſis inflammatoria hanc methodum diſcuſſoriam adſpernatur, & propria ſua pertinacia ad ſuppurationem tendit, ruptio *ſpontanea* exſpectanda eſt. Vid. *cautel.*

8. Ruptione vero facta, ſponte quaſi reſtituitur patiens, ſine peculiari concurſu medicamentorum. Poteſt tamen ad mundificationem loco gargariſmatis adhiberi *vinum* calidum cum pauco *melle*, ſiue ſimplice, ſiue roſaceo. Item aliquid myrrhæ, ſaluiæ & prunellæ pro conſolidatione.

9. Aluus ſemper aperta ſeruetur, ſiue per clyſteres, ſiue per moderata laxantia.

10. Vbi ſuffocationis metus impendet, *bronchotomia* vltimum eſt refugium.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Plethora imminuatur
   1) Siue per euacuationes ſanguinis *naturales*, iuſta methodo reuocandas.
   2) Siue per *artificiales*, nempe venæ ſectiones æquinoctiales, in pede inſtituendas, & non facile prætermittendas.

2. Motus verſus hæc loca congeſtorius præoccupetur
   1) per laxationes ſubinde inſtituendas.
   2) per eſſentiam alexipharmacam Stahlii cum mixtura tonico-neruina combinatam, & anniuerſaria periodo recurrente exhibitam, cum regimine leniter diapnoico, per motum corporis voluntarium facilitando.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In angina *notha* & magis *mucoſa* adhiberi poſſunt reſolventia *penetrantiora*, e. g. rad. ari, helen. pimpinell. alb. bardan. vincetox. Herbæ nonnihil aromaticæ, lign. ſaſſafr. guaiac. gummi galban. ſagapen. myrrh.

. Aluus autem in illa mucoſa conſtitione non tam aperta ſeruanda, quam potius *purganda* eſt, e. g.

Recip.

Recip. M. P. de ſuccin. Craton. ſcrup. I.
Reſin. ialapp. gr. V-VI.
Extract. trochiſc. alhandal. gr. II. III.
M. f. pilulæ.
Mercur. dulc. quoque locum habet.

3. Rob *dianucum* in mucoſa angina, in ſanguinea autem magis rob *diamoron*; in vtroque caſu fungus ſambuci convenit.

4. *Venæ ſectio particularis*, ſub lingua nempe inſtituta, ſi vniverſali nondum præmiſſa adminiſtratur, duo grauia incommoda inuoluit.

1) Vel enim, quod ſæpe contingit, ſanguis ſufficiente quantitate non emittitur, ob vaſa minus capacia, & ſic adfluxum vehementiorem cauſſatur, omniaque deteriora eueniunt.

2) Vel fluxus ſi ſatis procedit, vix vllo remedio poteſt ſedari, qua ratione patiens viribus exhauritur, & febres facile lenteſcentes ſubſequuntur.

5. *Venæ ſectionem generalem* in pede inſtituere, ad reuulſionem quidem maioris efficaciæ deprehenditur, quam illa, quæ in brachio adminiſtratur; ob tenacem autem aliorum conſuetudinem nonnumquam conniuendum eſt.

6. Venæ ſectionem quando *inquietudo* iectigabunda excipit, *frictiones* fortiores in pedibus & *pediluuia* conueniunt.

7. Ne error in *gargariſmatibus* committatur, duo ſimul coqui poſſunt: vnum e diſcutientibus & demulcentibus; alterum e ſolis adſtringentibus paratum. Hac enim ratione ſub initium vel nulla, vel tantum exigua portio decocti adſtringentis alteri immiſceri, ſenſim vero ſenſimque augeri poteſt, e. g.

Recip. rad. irid. Florent. drachm. III.
helen.
caryophyllat.
althææ ana vnc. ſemis.
herb. ſaluiæ.
bellid. min.
hyſſop.

flor. chamomill. ana man. ſemis
caricar. pingu. num. IV.
Coq. in aqua ſimplice q. s. colaturæ add.
Rob diamoron.
Alb. græc. ana drachm. III.
Nitri cryſtalliſat. vnc. ſemis.

Item

Recip. Rad. biſtort.
tormentill. ana vnc. ſemis
herb. prunell.
pyrol. ana manip. I.
gallar. drachm. I.
coq. in aqua communi & collaturæ addatur pro re nata minus plus aluminis crudi.

8. Ratione *adplicationis* ſequentia obſeruanda ſunt.

1) Caueatur ne patiens ſub iniectione ſupinus iaceat, ſed antrorſum quodam modo caput inclinet, vt infuſum cito poſſit refluere.

2) Chirurgi monendi ſunt, ne gargariſmata cum tali impetu, vt moris eſt, iniiciant, alias pruritum & ardorem patientibus inferunt. Modeſte adhibita æque bene penetrant.

9. *Nitrum* ſenſum ardoris egregie demulcet, ſaliuam in conſiſtentiam ſubmucidam coagulat, & ſic ſubitaneam illius ſiccitatem impedit, inſuper leni ſua acrimonia abſtergendi ſimul efficaciam præſtat.

10. *Sal commune* ad adfectus faucium etiam conducit, nam acrimonia ſua inſigni, in ore detenta, adfluxum ſaliuæ prouocat, & ſic humectationem oris inducit.

11. *Album græcum* ad ardorem demulcendum ſpecifica & egregia ſane virtute præditum eſt. Hinc non ſolum in hoc adfectu præſtat, quod communia gargariſmata præſtare non poſſunt, ſed etiam in internis ardoribus inteſtinorum, & inde inducto *ileo*, egregiam mitigationem adfert.

12. *Terra catechu* in repentino anginæ caſu, vbi ad coctionem, qua pleraque vegetabilia indigent, tempus non con-

conceditur, ſenſibilem exhibet effectum adſtringentem, aqua ſoluta & adplicata.

13. Sic etiam *radix biſtortæ* ad repentinas ſtaſes diſſipandas egregiam habet efficaciam.

14. *Galenus* refert de quodam per inſomnium edocto, vt in angina pertinaci vteretur ſucco *lactucæ*, & quod illo vſurpato reconualuerit.

15. *Puluerulenta*, niſi tenerrima, & lactis inſtar liquoribus innatent, non habent locum: faucibus enim adhærent, & titillando irritant.

16. Ob hanc faucium ſenſibilitatem abſtinendum etiam eſt ab omnibus iſtis, quæ eas magis adfligere poſſunt: quo pertinent omnia acria, acida valde adſtringentia, eſſentiæ ſpirituoſæ, reſinoſa & exotica balſamica, ſaturnina, terræ bolares, item cortex caſcarillæ, quæ ob acredinem ſuam adflictas fauces magis adficit.

17. Ad motus congeſtorio-dolorificos aliquo modo mitigandos remedia *ſedatiua* omnino, ſed parca doſi & cum aliis ſecuris remediis adhibere licet, v. g. M. P. de cynogloſſa ſub pulueribus temperantibus; ſemen papaueris, ſemen cardui mariæ ſub emulſionibus; ſyrupus papaueris rhæados & diacodyum *Montani* ſub formulis lenientibus exhiberi poſſunt: *opiata* vero in tali caſu plane excludenda ſunt.

18. Ab *emollientibus pure* adhibendis, abſtinendum quoque eſt, ſtrangulationem enim, ſecundum *Foreſti* obſeruationem, inducere valent, maiorem adfluxum inuitando. Hinc in gargariſmatibus cum neruino-diſcutientibus hic combinari debent.

19. In *epithematibus*, extorſum adplicatis, maiorem vſum præſtant, relaxando poros, vt humores introrſum congeſti, reuocentur.

20. *Salia vrinoſa*, e. g. ſpiritus ſalis ammoniaci, exiguam hic adferunt operam: *maiore* enim copia adhibita, irritantem edunt effectum; *minore* autem doſi nihil notabile præſtant.

21. *Suppuratio*, (quæ in angina *notha* frequentius contingit quam in *vera*) quo magis impediri poteſt, eo melior ſucceſſus ſperandus: illa enim ingentes inuoluit dolores, & tumorem ita auget, vt intra 4-5. dies ne potulenta quidem deglutire queant; quo tempore patientes ineffabili ſiti anguntur, quam tamen ob deglutiendi impotentiam, reſtinguere non poſſunt.

22. Si ſtaſeos diſcuſſio poſt quartum ad ſummum diem non contingit, & hinc illius reſolutio non magis exſpectanda eſt, tum adſtringentia e gargariſmatibus ſunt ſegreganda, & lenientibus tantum ac emollientibus vtendum eſt.

23. Ad ruptionem apoſtematis promouendam nihil tentandum eſt: per ſe enim intra 4-6. dies, cum effuſione materiæ albicantis, ſubſequitur. Cauendum proinde eſt ab ambiguo, immo ſubinde temerario illo conſilio, quod per *vomitoria* ruptionem promouere commendat. Immiſſio candelæ cereæ, quam nonnulli commendant, eſt quidem tolerabilior, non caret tamen difficultate.

24. In angina febribus acutis ſuperueniente non negligenda eſt genuina febrium methodus, vbi ſimul pulueribus antifebrilibus *camphora* immiſceri poteſt ad gr. III. pro doſi, quæ inter deglutiendum aliquid opis adfert partibus inflammatis.

25. Præcipue videndum eſt, ne diaphoreſis deficiat, alia enim ratione humores per impetuoſam congeſtionem ad fauces copioſius feruntur. Hinc decocta dilutiora, reſolſoluentia & diureſin adiiuuantia ordinari poſſunt ex rad. cichor. ſcorzoner. leuiſt. herb. veron. ſcord. chærefol. flor. ſambuc. raſur. C. C. & hordeo excorticat.

26. Cauendum autem eſt a capitali illo errore, hunc adfectum ſymptomaticum in febribus cum *ſudoriferis* tractare.

27. *Bufo* in vino aduſto ad putreſcentiam vſque maceratus, &, euaporato ſpiritu, reſiduum aqueum magma cum linteo vertici calide adplicatum, in angina febribus petechialibus accedente, leuamen præſentaneum adferre dicitur.

28. In *Holſatia* bufonem *viuum* in ore detinent, qui ibidem moritur, & patiens conualeſcit.
29. Quæ circa *bronchotomiam* obſeruanda ſint, ex tabula chirurgica de operationibus in collo ediſci poſſunt.
30. Denique cura *præſeruatoria*, ſub *methodo* commendata, quam maxime obſeruetur: familiare enim huic adfectui eſt, vt vel anno reuertente, vel alia occaſione, facile recrudeſcat.

TABVLA XXX. DE TVSSI.

I. DEFINITIO.

Tuſſis eſt exſpiratio vehemens & ſonora, cum partium muſculoſarum exſpirationi potiſſimum deſtinatarum, thoracis, laryngis, lumbarium & abdominis motu ſpaſtico facta, quo motu diſcuſſorio & eliſorio principium vitale materiam aliquam moleſtam euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Tuſſis eſt vel *humida* vel *ſicca*.
2. Vtraque vel vere *pectoralis* exſiſtit, vel per *conſenſum* tantum pectus adficit; illa *idiopathica*, hæc autem *ſymptomatica* ſeu *conſenſualis* dici meretur.
3. *Conſenſualis* hæc ipſi tandem pectori innidulari ſolet, vt *complicatus* denique adfectus inde oriatur.
4. Tuſſis *ſymptomatica*, ſeu *conſenſualis*, eſt
   1) vel *catarrhalis*, quæ coryzam habet ſociam, ſtrictiore ſenſu, grauedinem, maxime *branchum*, aliquando etiam tonſillarum tumores. In hac tuſſis ſpecie nulla fit inſignis euacuatio, præter ea ad modum vehemens ſeu *ferina* eſt, & ſalſum infert ſaporem, iunctæ ſunt ſternutationes, horripilationes; & non raro febris catarrha-

tarrhalis accedit. Sentitur titillatio in larynge, & deſcenſus materiæ cuiusdam in fauces: tempore nocturno vtplurimum exacerbatur: Guſtus læditur & adpetitus proſternitur.

2) Vel *hypochondriaca*, quæ exoritur

a) Aliquando a *ſtomachi* vitiis: vnde tuſſis *ſtomachalis ſicca* vocatur, quæ tamen *humida* euadit, quando duratione ſua pulmones in conſenſum trahit.

b) Aliquando ab *hepatis* ſcirrhoſitate, vnde tam hecticis quam hydropicis familiariter euenit.

5. Tuſſis ab *internis* cauſſis pendens, bene diſtinguenda eſt ab illa, quæ ab *externis* concitatur. *vid. cauſſæ.*

6. Tuſſis *humida* & *ſicca* differunt

1) Subiectorum & cauſſarum diuerſitate. *conf. ſubiecta & cauſſæ.*

2) *Sicca* diuturnior, & coniuncta eſt cum dolore capitis, pectoris & dorſi. Præter ea facilius quam humida recurrit.

3) Nulla humiditate conſpicua eſt, niſi vel incaleſcentia febrilis, vel ſanioſa materia, vel aëris conſtitutio catarrhalis concurrat.

7. Tuſſis *ſtomachalis* per conſenſum orta, dignoſcitur e copioſo lento ſputo, poſt paſtum ſeſe exſerente, & vomitionem prouocante, dolore, vel ad minimum titillatione, in ſcrobiculo cordis. Hæc ſtomachalis *humida* differt a ſtomachali *ſicca*, de qua ſuperius dictum eſt.

8. Tuſſis reliqua *hypochondriaca* ab aliis diſcernitur

1) ſiccitate effera & vehemente, vocem ſatis illibatam relinquente, vel ad ſummum ſicca quadam raucedine adficiente.

2) Augmento illius poſt paſtum & motum, præcipue adſcenſorium, item poſt potum largiorem vel frigidum.

3) Maiore tolerantia aëris frigidi, per quem ita non exacerbatur, vti tuſſis *pectoralis*.

4) Senſu concuſſionis hypochondriorum ſub tuſſi vehemente, & dolore grauatiuo in regione iliaca.

9. Tuſſis

9. Tuſſis *habitualis* a *phthiſica ſicca* dignoſcitur
   1) ex inſigni humiditate.
   2) Ex materia non ſanioſa, nec ſanguineis ſtriis mixta, ſed pulpoſa, virideſcente, & per plures interdum dies prodeunte. Præter ea
   3) In *habituali* nulla tabida conſumtio occurrit;
   4) Neque tam inſignis exacerbatio ab opiatis, phthiſicæ tuſſi inimiciſſimis, ſentitur.
   5) *Habitualis* notabile leuamen a mediocriter purgantibus nanciſcitur, phthiſica nullo modo.
10. Denique tuſſis plurimum etiam differt ratione *ætatis* & *temperamenti*.

III. *SIGNA.*

1. Signa tuſſis generaliora ſatis ſunt manifeſta.
2. Iungitur plerumque raucedo, & occurrit vel cum vel ſine copioſa muci excretione.
3. Signa ſpecialia diagnoſtica ſub *differentia* iam indicata ſunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tuſſis non cuilibet ætati & ſubiecto communis, ſed infrequentior & rarior eſt quam prima perpenſione iudicamus. Ex multis enim, qui eisdem iniuriis aëris expoſiti ſunt, pauciſſimi tuſſientes obſeruantur. Huic accedit, quod non ita pauci reperiantur, qui tuſſim re vera per totam vitam numquam experiuntur.
2. Tuſſis *ſimplex idiopathica*, ab *internis* & quaſi domeſticis cauſſis exorta, non ſolum *humida*, ſed etiam *ſicca*, nec non *ferina*, ætati iuuenili, & conſtitutioni plethoricæ propria eſt.
3. Tuſſis *catarrhalis ſymptomatica*, & ab *externis* occaſionalibus cauſſis orta, omnibus fere ætatibus, maxime tamen ſenili, impendit.
4. In ſpecie tuſſi *ſiccæ* ſuccumbunt:
   1) Iuuenes floridæ conſtitutionis, habitus corporis ſiccioris & ſtrictæ texturæ.
   2) Ætas virilis & ſenilis e prægreſſa adſuefacta diſpoſiti-

one, item ex hæmorrhoidum vel menſium regeſtione & ventilationum ſanguinis adſuetarum neglectu.

3) Male conformati, gibboſi, ſcrofuloſi.

4) Calculis bronchialibus vel nodis pulmonum ſcirrhoſis obſeſſi.

5) Quibus ſcabies repulſa vel variolæ male tractatæ fuerunt.

5. *Humidæ* autem tuſſi magis obnoxii ſunt homines phlegmatici, ſanguinei, qui

1) Habitus corporis ſucculenti, catarrhoſi.

2) Otioſi præcipue, & ſenſibiles delicatuli, qui ab aëre humido-frigido autumnali refrigerationem colli & pectoris incurrunt,

3) Qui conſuetas venæ ſectiones vel ſcarificationes neglexerunt,

4) Qui ſpiritu vini vel acidis abutuntur,

5) *infantes* maxime quidem obnoxii ſunt tuſſi *ſtomachali humidæ*, quando autem dentitionis labor diu continuat, tuſſis *ſicca* ipſis familiarior eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa tuſſis *pectoralis idiopathicæ* eſt ſtagnatoria congeſtio humorum circa pectus, modo hæmoptyicam excretionem reſpiciens, modo ſcirrhoſis collectionibus veſtigia legens: prior ſpecies, quia ſanguis ad exitum non peruenit, ſimplici oppletione anguſtiam inducit, & per vices patientes exercet; poſterior magis continuo adfligit, infarctum enim, intra veſiculas pulmonales collectum, reſoluere & diſcutere intendit.

2. Nonnumquam ſub hac congeſtione, in primis in tuſſi *ferina, tenuis & acris* portio humorum arripit teneras pulmonum membranas & neruos, eoque ipſo vehementiorem tuſſim prouocat.

3. Cauſſæ *concurrentes externæ*, quæ in deſcriptione *ſubiectorum* nominatæ ſunt, ſymbolum ſuum etiam contribuvnt, & partim lapſu irritante vlteriorem adpulſum verſus pectus prouocant, partim ſpaſmodica ſtrictura, quam vicinis partibus inferunt, refluxum ſanguinis impediunt,

vnt, & hoc modo ſeceſſionem materiæ mucidæ promovent, e. g. acida, potus frigidus, pectoris & capitis refrigeratio.

4. His concurrentibus cauſſis omni iure etiam adcenſentur remedia *expectorantia*, præcipue *iuiubæ* & *ſebeſten*, quæ humores verſus pectus inclinant.

5. Cauſſa tuſſis *hypochondriacæ* eſt vel ſcirrhoſitas hepatis vel vitium ſtomachi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Tuſſis *idiopathica* pectoralis, quando adhuc *recens* eſt, frequentisſime ſine medicamentis, ſolo motu diſcuſſorio, vel ventilationibus ſanguinis, perite inſtitutis, profligatur.

2. Quando autem iam *habitualis* facta eſt, pertinacisſime ſe gerit: Licet enim imperitum ſit, illam pro phthiſica ſtatim tuſſi pronunciare, periculum tamen ſubeſt, ne tandem eroſionem pulmonum inducat.

3. Tuſſis ſicca iuuenum diuturna merito ſuſpecta eſt, fomenta enim hæmoptyſeos & phthiſeos inuoluit, & in hæc etiam non raro transmigrat.

4. Abit interdum ſicca hæc in tuſſim *ferinam*, qua vix ad ſe redire, vel ſpiritum recipere poſſunt patientes.

5. Tuſſis vernalis mitior eſt, & facilius etiam tollitur, quam autumnalis.

6. Tuſſis *periodica*, quæ ſtatis temporum mutationibus repullulare conſueuit, quando iam emanet, nec alia euacuatio ſiue a natura, ſiue ab arte ſubſtituitur, varios incommodos habet ſucceſſores e. g. adpetitus & digeſtionis vitia, catarrhos ſuffocatiuos, paralyticos adfectus.

7. Tuſſis antea humida, quando in ſiccam repente commutatur, nihil boni portendit.

8. Tuſſis *hypochondriaca ſicca* vehemens, frequenter cedens & recurrens, aut noctu exacerbari ſolita, merito ſuſpectam reddit ſcirrhoſam, in primis in hepate, ſicceſcentem conſtitutionem; & quo magis certis horis ſeſe exſerit, eo certius obfirmatam viſceris alicuius obſtructionem

onem indicat. Hinc prognoſis ipſius non eſt diſſimulanda.

9. Hoc periculum augetur, ſi viſcerum abdominalium labi ſuperuenit vitium pulmonum, & ita morbus fit complicatus.

10. Tuſſis ſtomachalis, grauis & diuturna infantum, atrophiam vel præſentem vel futuram indicat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Tuſſis pectoralis.*

1. *Humidæ.*

1) Ad humorum adfluxum a pectore deriuandum exhibeatur purgans aliquod, ſatis quidem ſenſibile, a vehementia tamen alienum: in hunc finem laudantur M. P. de ſuccino *Cratonis*, de ammoniaco *Quercetani*, extractum panchymagog. *Crollii*, mercur. dulcis, reſina ialappæ, trochiſci alhandal.

2) Deinde materia catarrhalis ad euacuationem præparetur.

a) Quando *ſimpliciter* eſt *mucoſa*, tum exhibeantur reſolventia & diſcutientia catarrhalia, e. g.

α) *Radices* vincetox. pimpinell. alb. helen. ari, irid. Florentin. ariſtoloch. vtriusque gentian. rubr.

β) *Herbæ*, hyſſop. marrub. alb. centaur. min. capill. vener. epithym. cuſcut. tuſſilag. ſcabios. roris ſolis, veronicæ.

γ) *Gummi-reſinæ* e. g. ammoniac. galban, ſagapen. benz.

δ) *Semina* aniſi, fœniculi, cumin.

ε) Ex *compoſitis* huc faciunt eſſent alexipharmaca *Stahlii* eſſent. lign. ſaſſafras, ſyrup. de eryſimo *Lobelii*, de praſio, capilli veneris, tincturæ alcalinæ e. g. antim. tartari.

b) Quando autem *viſcida tenacitate* peccat, incraſſetur potius, & in pulpoſam volubilem conſiſtentiam redigatur; id quod præſtant rad. liquiritiæ & illius ſuccus, gumm. Arabic. tragacanth. ceraſor. paſſulæ, ficus, amylum,

mylum, flor. ſulphur. balſam. ſulphur. cum oleo amygd. dulc. parat.

c) Si vero materia *tenuis* & *acrimonia* irritante prædita eſt, obtundentia vſu veniant, e. g. emulſiones, decocta hordei, auenæ, cum rad. polypod. vel althææ parata. Item mucilag. ſemin. pſyllii, cydoniorum, gelatinæ, pinguia & oleoſa, oleum amygdalar. dulc. ſperma ceti, abſorbentia marina.

3) Vſui horum reſoluentium & præparantium *laxantia* ſubinde interponantur, vel, in tuſſi præcipue habituali, iisdem coniungantur.

4) *Motus conſuetudinis* ſi, ſublata materia, cedere recuſat, ſopiatur anodynis correctis, præcipue M. P. de cynogloſſa.

5) Denique, ad tonum in pulmonibus reſtaurandum, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*: conducit etiam eſſent. ſuccini, & ſpecifice aqua veronicæ vinoſa.

2. *Siccæ.*

1) Hic leniſſimæ tantum laxationes, præcipue rhabarbarinæ, præmittantur.

2) Deinde, ad ſanguinem ſtagnantem a pectore diſcutiendum, propinentur infuſa ſeu decocta ex herbis veronic. tuſſilag. heder. terreſtr. ſcabioſ. ſuccis betonic. capill. vener. conſolid. ſaracen.

3) Sub horum internorum vſu *pediluuia* ſubinde adhibeantur.

4) Denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*, & aqua veronicæ vinoſa continuata egregium vſum præſtant.

5) Si ſuppreſſio menſium vel hæmorrhoidum in cauſſa eſt, iuſta methodo in ordinem redigantur.

6) Si ſcirrhus pulmonum, vel ipſorum cum pleura concretio, hanc tuſſim ſiccam prouocat, confert ſolum methodus priuatiua.

3. Tuſſis *phthiſica* quomodo tractanda ſit, videatur tabula de *phthiſi*.

B. *Tuſſis hypochondriacæ.*

1. Quando vitium *hepatis* ſubeſt, niſi illi conſulatur, tuſſis numquam tollitur. Hinc adfectum primarium, non vero adeo ſymptomaticum, reſpicere conuenit: Methodum & remedia exhibet *tabula de infarctu hepatis*, qua ſimul difficultates, quæ hoc negotium circumſtant, adnotatæ ſunt.

2. Si vero tuſſis hypochondriaca a vitio *ventriculi* dependet, conſideretur, num ſicca vel humida exſiſtat.

   1) *Sicca* quando adparet, non tam in ventriculo, quam circa eumdem vitium hæret, & hinc motus ſanguinis congeſtorii in vena portæ reſpiciantur, & conveniente methodo tractentur. *Conf. tabul. de malo hypochondriaco.*

   2) Stomachalis *humida* pectus per conſenſum adficit, & hinc *ſtomachico-pectoralis* dici meretur: mucoſitas enim, quæ in faucibus hæret, & ſcreatu magis quam tuſſi per diem excutitur, ſecundum veri ſimilitudinem ex ipſo œſophago adſcendit, & leuem talem tuſſim ſuſcitat; nocturno autem tempore, quo hæc excretio ceſſat, facile aliquid in aſperam arteriam defluit, quod mane iterum eliditur. Hæc ſequente methodo tractetur.

      a) Laxationes leniores cum rhabarbaro, ſale Anglicano, magneſia alba præmittantur, & interponantur.

      b) Deinde adhibeantur remedia, quæ viſcoſitates a prima coctione pullulantes reſoluunt; quo intuitu egregie ſe gerit eſſent. pimpinellæ albæ, gentianæ rubr. vel in phlegmaticis eſſent. helenii, item coſtus verus parua quantitate maſticatus & deglutitus: in cibis conducunt piper, zingiber, ſinapi, coriandrum, armoracia, hauſtus ſpiritus vini, cubitum eundo, *vid. cautel.*

      c) Miteſcente notabiliter adfectu eſſentia ſuccini, vel in feminis liquor. C. C. ſuccinatus propinetur. Commodum etiam effectum exſerit mixtura polychreſta *Stahlii.*

VIII. CAV-

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectiones* in plethorica corporis conſtitutione, quando tempeſtiue inſtituuntur, impetum morbi magnopere frangunt; immo ipſam phthiſin arcere, & corruptorium illius vlceroſum effectum diu ſane retardare valent: Largius autem inſtituendæ ſunt, ne parcior emiſſio, in primis in brachio celebrata, maiorem ſanguinis adpulſum & oppreſſionem pectoris inuitet.

2. Magis autem neceſſaria eſt venæ ſectio in tuſſi *ſicca* quam *humida*; niſi hanc ſuppreſſiones hæmorrhagiarum naturalium vel artificialium præceſſerint.

3. Tanto certius requiruntur in tuſſi venæ ſectiones, quando recurſus poſt aliqualem remiſſionem cum impetu quodam pectus & pulmones obruit.

4. *Scarificationes* antea adſuefactæ, poſtea autem neglectæ, readſumantur.

5. *Purgantia*, vti in tuſſi *humida* præſentioris ſunt effectus, ita in *ſicca* minus tuto adhibentur: talis enim materia, quæ *fortiter* educenda eſſet, in illa non reperitur; ſufficiunt lenes laxationes.

6. *Sudationes & regimina ſudorifera* in tuſſi nullum habent vſum, niſi vltimo loco, ſublata nempe materia & placaſum motu, quo temporis puncto, ad humores per vniuerſum corpus æqualiter diſtribuendos, & materiæ ſeroſæ ventilationem, adhiberi poſſunt.

7. In *ſimpliciore tuſſi* paucis medicamentis opus eſt: incidentia enim & materiam ad euacuationem præparantia cum laxantibus, vniuerſum ſæpe negotium abſoluunt.

8. Neque conuenit commotiones tuſſis humidæ, non adeo vehementes, ſopire, quia non ſunt periculoſæ: Quando autem motus tales contumaces ſunt, & adfluxus vel nimius, vel paucior *acris* adeſt, ſopientia, præmiſſis præmittendis, locum habent, e. g. M. P. de cynogloſſa, diacodium Montani recte præparatum, quod vehementius eſt, quam M. P. de cynogloſſa.

9. Ad diſcuſſionem expediendam minime conueniunt elixiria calida, olea deſtillata, balſam. ſulphur. aniſat. ſalia volatilia

latilia oleoſa, tincturæ bezoardicæ, infuſum *Ioëlis* e zedoar, ſale ammoniac, flor, ſulphuris, croco, &c.

10. In chronicis pectoris adfectibus *ſimplicia abſorbentia* & terrea tenacem mucum magis augent quam reſoluunt; *marina* autem, cum *acido* ſaturata, vſum præſtant.

11. *Squilla* prudenter & modeſte vſurpata, in chronicis mucoſis adfectibus humores ad euacuationem egregie præparat. *conf. Stablii diſſert. de pectoris adfectibus.*

12. *Expectorantia* vulgato abuſui obnoxia, adfluxum humorum ad locum adfectum augent, congeſtionem ſeu decubitum maiorem reddunt, & potius *per* pectus, quam *ex* pectore (non ſecus ac purgantia per inteſtina) euacuant. Hinc in tuſſi humida, præcipue habituali, niſi vſus illorum breui abrumpatur, & reſoluentia vel interponantur, vel ſtatim ſubiungantur, phthiſeos periculum faciunt, in *ſicca* autem tuſſi certius & citius eamdem inducunt. De *glycyrrhiza* in ſpecie notandum, quod ſpiſſitudinem non tenacem, ſed mollem & pulpoſam faciat, & hinc præ aliis dulcibus expectorantibus eligenda ſit, abſtinendum autem a nimio & diuturno illius vſu, alias materia augetur: in præſens tantum vſurpanda, & tunc diſcuſſio iuuanda eſt.

13. *Nitri* moderatus vſus ad expectorationem illius portionis, quæ in pulmonibus iam hæret, plus ſane valet, quam vulgus crediderit. Vnde ſalutariter ad modum iunioribus calidis, in primis tuſſi ſicca laborantibus, ad eumdem ſcopum & orgaſmum ſanguinis contemperandum, exhibetur.

14. *Febricula* quando tuſſi accedit, vel qualiscunque inquietudo, & adpetitus proſtratio, tum abſorbentia cum acido ſubtili ſaturata & nitro remixta vſum habent.

15. Quando tuſſis a *ſcabie retropulſa* dependet, interne ſulphur & mercurius dulcis moderato vſu laudari merentur.

16. *Aqua veronicæ vinoſa*, quæ poſt digeſtionem per 8 - 10 - 12 dies deſtillando ita parata eſt, vt ſpiritum vini dilutiſſimum exhibeat, egregiam habet efficaciam diſcutientem, & in

& in recentiori tum hectica, hypochondriaca, tum pectorali phthiſica tuſſi mirificas ſubinde virtutes exſerit, ſi mane & verſus ſomnum ad vncias II. ſumitur, & vſus illius per aliquod tempus continuatur.

17. Ad irritationes complacandas *opium* merito damnatur: *cortex* autem *caſcarillæ* vt egregium pectorale diſcutiens pariter ac ſedatiuum ſe commendant, ſi reliquis iuſto tempore ſubordinatur. *Conf. num. 8.*

18. *Extractum tabaci*, per diuturnam coctionem præparatum, tuſſim pectoralem, non æque autem hypochondriacam, citius ſæpe, quam expedit, ſedat. Hinc circumſpecte exhibendum eſt: materiam enim circa pulmones hærentem reſoluit quidem, & motum corrigit, adfluxum autem humorum non cohibet, vnde periculum ſuffocationis in vehemente pectoris infarctu adfert; dextre autem propinatum, vnica ſæpe doſis ad grana tria vel quatuor exhibita, admirandum edit effectum, & ipſam adeo *chronicam* tuſſim profligat.

19. *Sulphuris* vſus in adfectibus pectoris catarrhalibus, præmiſſis præmittendis, non reiiciendus eſt: interne ſatis efficaciter exhibetur in forma pulueris, florum, aut in oleo amygdalarum dulcium ſolutum; in forma autem balſami dicti, cum quocunque oleo deſtillato, ambiguus eſt effectus. *Vid. num. 9.*

20. *Externe vapor florum ſulphuris* halitu attrahi ſolet, ſed longe commodior, & ſatis euidente efficacia huic par eſt *fumus antimonii* in crucibulo, ſufficiente ignis impetu, fuſi; cuius effectus in cohibenda non ſolum ſimpliciore, verum etiam ſuſpecta, vlceroſa pectoris tuſſi, plus ſemel confirmatus eſt.

21. *Humidæ* tuſſes non promiſcue & æqualiter totos pulmones occupant, ſed ſatis frequenter & ſenſibiliter ex vno ſaltem latere adſcendunt: in tali tuſſi intemperantia conatus excuſſorii ab ipſis patientibus ſæpius fouetur, & hac ratione tuſſis magis introducitur: hinc a voluntaria tali intemperante tuſſi ſerio dehortandi ſunt.

22. Tuſſi *ſtomachalis*, immo *ſtomachico pectoralis humida*, licet vehemens ſit, non raro tamen feliciter intra aliquot dies profligata eſt per vſum ſpiritus vini, propinando verſus ſomnum 2-3 cochlearia: tanto certior autem eſt effectus, ſi homines tales potui ſpirituum ardentium non ſunt addicti, & tuſſis pure ſtomachica exſiſtit.

23. *Oleum aniſi*, licet ad pectoris adfectus multis elogiis commendetur, referendum tamen eſt ad calida illa, quorum *num. 9.* mentio facta eſt. Hinc, niſi ſumma circumſpectione adhibeatur, phthiſicis, hecticis, febrilibus accidentibus viam ſternere poteſt.

24. *Incraſſantium* vſus in hiſce adfectibus ſemper ſit moderatus & rationalis: ante omnia diſtinguatur incraſſatio *volubilis, pulpoſa* ab altera *tenaci mucoſa*, hæc mucoſitatem auget & excretionem impedit, qualem effectum edunt *ſaccharata*, immo etiam *mellita*; illa autem mobiliorem conſiſtentiam conciliat, & interdum neceſſario requiritur; remedia quæ hoc præſtant præcipue ſunt *emulſiones* ſufficienter ſaccharatæ, & præ omnibus aliis *glycyrrhiza*, cui *ficus* ſubiungere conuenit. *Conf. num.* 12. *& methodus.*

25. *Eſſentia alexipharmaca Stahlii* ſucceſſum expectorationis admodum præſentem communiſſime exhibet; quam proinde & *nitrum*, pro optimis & ſecuris expectorantibus habemus. *Vid. num.* 12. *&* 13.

26. Pectus externe cum *vnguinoſis* illinere, non omni quidem caret efficacia, præcipue in teneris & ſucculentis; quando autem febrile quid concurrit, minus ſecure peragitur, ob pororum obſtructionem, & inflammatorio-ſuppuratorias congeſtiones hinc metuendas.

27. In tuſſi *habituali* minime omnium expectorantia conducunt: In hac enim ſana ratio dictitat, quod tantum materiæ, quantum quotidie excernitur, diu in pulmonibus hærere non potuerit: conuenit potius ventilationes ſanguinis iuſto tempore inſtituere, euacuationes ſeroſo-mucidas catharticas tolerabili quantitate & motu adminiſtrare, & pro circumſtantiarum ratione repetere; tandem

dem vero alexipharmaca, diaphoretico-diuretica ſubiungere, & de reliquo tempus aliquod reſpirandi naturæ ſubinde concedere, ne medicationibus adſueſcat.

28. Ante omnia ex vſu erit, in eiusmodi caſibus habitualibus patientem admonere, vt notabili ſubleuatione contentus ſit, nec plenam reſtitutionem impatienter adfectet.

29. Tuſſes etiam *infantum* & *puerorum* euacuantibus catharticis expugnare, non ſine fundamento *Sydenham* commendauit; melius autem eſt aliquoties tantum euacuationes inſtituere, quam in crebris purgationibus *curationis neruum* collocare.

30. *Traumatica* licet modice tantum adſtringant, viſcera & in ſpecie pulmones ſtringunt, materiam profundius infarciunt, & hinc malum notabiliter augent.

31. *Frigida* & *potus frigidus* materiam inſpiſſant & illius excretionem opprimunt: potus vero calidus ad materiæ reſolutionem & diſcuſſionem commode adhibetur.

32. *Cibi* condiantur antiſcorbuticis e. g. armoracia, naſturtio, ſinapi; *acidi* fugiantur, & in pectoris adfectibus catus ſit *ſalium* vſus, tam medicus quam diæteticus.

33. Senſibiles ſedulo ſibi caueant a *refrigeratione* capitis, pectoris, & pedum; item a ſubita permutatione aëris calidi & frigidi, & denique ab *alui obſtructione*.

TABVLA XXXI.

DE

ASTHMATE.

1. DEFINITIO.

Aſthma eſt liberæ reſpirationis præcluſio, modo ab atonia partium, modo ab humorum tenacium aut ſcirrhoſitatis pulmonalis concurſu, modo a ſpaſtica, rigida & actiua

va contentione originem ducens. Deriuatur ab ἀσθμάζω, anhelo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Aſthma eſt

1) vel *defectiuum*, quod a neruorum labefactationibus dependet, & multum cognationis habet cum adfectu illo catarrhali ſeniorum, qui circa caput & fauces obtingit, cumque raucedine ac difficili reſpiratione coniunctus & in habitum deductus eſt.

2) Vel *actiuum* ſeu *ſpaſticum*, hodie *conuulſiuum* dictum, vbi rigida & ſpaſtica contentione libera reſpiratio impeditur.

3) De aſthmate *defectiuo* hac tabula, de *actiuo* infra agemus.

2. Aſthma *defectiuum* eſt

1) vel *humidum*, quod cum humorum tenacium, in primis bronchiis inhærentium, notabili concurſu ſeſe manifeſtat.

2) vel *ſiccum*, vbi nulla excretio mucoſa contingit.

3. Aſthma in genere non eſt adfectus ſoli *pectori* proprius, ſed etiam aliquando in *hypochondriis* ſedem ſuam habet, & *dyſpnœa hypochondriaca* vocari ſolet, quæ modo ante, modo poſt paſtum, poſt motum corporis & nocturno tempore augetur; effectus tamen ipſe in partes pectoris redundat, ob neruorum *recurrentium* cum negotio reſpirationis connexionem, de qua re notabile eſt *Galeni* de cane, his neruis interceptis, aſthmatico facto, experimentum per *Lowerum* in actis Anglicanis repetitum.

4. Aſthma raro *idiopathicum*, ſed plerumque *ſymptomaticum*, nempe tuſſi valde humidæ, ſcirrhoſis collectionibus & pulmonum læſioni accedens, reperitur.

5. Differt tamen aſthma a *tuſſi*: datur enim aſthmatica adfectio ſine notabili tuſſi, præcipue in ſtatu *ſicco*.

6. Aſthma ratione recurſus paroxyſmorum eſt

1) vel *periodicum*, quo certo per interualla tempore e. g. circa æquinoctia,

2) vel

2) vel *vagum*, quod incerto tempore,
3) vel *diurnum*, quod de die,
4) vel *nocturnum*, quod noctu,
5) vel *continuum*, quod abſque intermiſſione adfligit.

7. Aſthma differt etiam *gradu*: quo reſpectu id, quod mitius eſt aſthma, vocatur *dyſpnœa*; ſummus autem gradus, quo patientes non niſi in lecto erecti decumbere poſſunt, *orthopnœa* adpellatur.

8. De aſthmate *ſpaſtico* ſeu *conuulſiuo* adhuc notandum eſt, quod quidem ſymptoma interdum reperiatur aſthmatis *defectiui*, ab hoc autem differat
1) repentina inuaſione,
2) frequente paroxyzante recurſu,
3) exitu breuiore, ſæpius funeſto.

III. *SIGNA.*

1. *Humidi.*
1) Sibilus vehementior & ſonus ſpumidæ quaſi ebullitionis.
2) Laborioſa, difficilis & breuis reſpiratio.
3) Anxietas præcordiorum, vt, quo ſe vertant adflicti, ſæpius neſciant.
4) Inſignis raucedo, vel ad minimum aſperitas vocis.
5) Concurrit vtplurimum tuſſis, quæ aliquid muci quidem excutit, ſed ſine leuamine, niſi aſthma plane temporarium & ipſius tuſſis ſymptoma exſiſtat, aut ab hac originem ducat.
6) Tempore autumnali frigido & pluuioſo hæc reſpirandi difficultas augetur.
7) Aluus magis magiſque exſiccatur.

2. *Sicci.*
1) Humidus ſcreatus abeſt.
2) Reſpiratio eſt quidem difficilis, ſed non breuis, aërem enim hauſtum diutius communiter retinent.
3) Sibilus & ſonus acutus, quando inſpirant, auditur.
4) Tuſſis non iugiter coniuncta eſt, bene vero in adfectu inueterato & quando ſcirrhi pulmonum ad exulcerationem tendunt, aut vera corruptio iam adeſt.

5) Matutino & veſpertino tempore magis adfligit.

6) Ab alterationibus aëris frigidi & a vaporibus acribus facile irritatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Humidi.*

1) Phlegmatici, otioſi & obeſi facile hunc adfectum incurrunt.

2) Senili ætati, præcipue quando aliæ congeſtionum ſpecies incommode ceſſarunt, plus quam omnibus aliis obtingere ſolet.

3) Iuniori ad modum ætati minus familiare eſt, niſi ab extraneis cauſſis inducatur, e. g. vaporum, puluerum corroſiuorum, aëris frigidi, humidi &c. admiſſione, ſcabiei, in primis ſiccæ, ferinæ vel aliorum capitis impetiginoſorum inquinamentorum retropulſione, a variolarum aut morbillorum reliquiis in veram phthiſin abeuntibus: item a cauſſis violentis externis, vitio hæreditario, morbo venereo, male curato, &c.

4) Qui conſuetas ſanguinis emiſſiones neglexerunt.

2. *Sicci.*

1) Homines ſtrictioris habitus magis, quam quibus is poroſus eſt, hoc malo corripiuntur. In primis

2) Iuuenes floridæ & plethoricæ conſtitutionis, qui ordinarie quidem otioſi ſunt, nonnumquam autem vehementes corporis motus ſubeunt.

3) Hypochondriaci ſiniſtre curati & ſcirrho viſcerum aliaque labe laborantes.

4) Qui metallicæ rei manus admouent.

5) Præcipue, qui ab euacuationum ſanguinis conſuetarum intermiſſione prægrauati ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſæ aſthmatis *defectiui* cum tuſſis cauſſa plurimum conueniunt & ex iis, quæ ſub *differentia* diximus, illuſtrantur.

2. Nempe aſthmatis cauſſa *continens* eſt materia mucidoviſcida circa pectus copioſius collecta.

3. Cauſſa *antecedens* & *concomitans* eſt flacciditas texturæ pulmona-

monalis membranaceæ ex prægreſſis pectoris congeſtionibus, & neruulorum, non tam intercoſtalium, quam pulmonalium: vnde paucis momentis talis humorum adfluxus contingit; quod fieri non poſſit, ſi nerui illi in debito tono ſeruarentur.

4. In grauiore autem & inſolito aſthmate nerui etiam intercoſtales, pulmonibus propinquiores in conſenſum trahuntur.

5. Cum his omnibus in aſthmate præcipue *ſicco*, tanquam cauſſa *primaria* conſpirat vtplurimum actiua humorum verſus pectus congeſtio, euacuationi hæmoptyicæ deſtinata.

6. Cauſſæ *occaſionales* & *aduentitiæ* ſunt:

1) Euacuationes ſanguinis naturales ſuppreſſæ, vel artificiales neglectæ.
2) Tuſſis humida deprauata.
3) Flatulentia anoterica.
4) Mutatio vitæ generis laborioſi in otioſum.
5) Mala pectoris conformatio & gibboſitas.
6) Concretio pulmonum cum pleura.
7) Puluerulenta per reſpirationem intra pulmones hauſta, a quibus collectio ſcirrhoſa, immo tophacea induci poteſt.
8) Halitus mercuriales, arſenicales, ſaturnini & ſubtiles orgaſtici.
9) Diuturnæ refrigerationes.
10) Oedemata retropulſa.
11) Abuſus opiatorum in tuſſi præmature conſopita.
12) Abuſus ſpirituoſorum.
13) Hydrops aſcites.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Aſthma in genere eſt adfectus valde pertinax, præcipue in annoſis, gibboſis & polypoſis, vbi immedicabilem ſæpe contumaciam induit.

2. Inualeſcens iunioribus minatur ſcirrhos, ſuffocationes pectorales, immo ſi materia in bronchiis hærens acrimoniam concipit, pulmonum exulcerationem & phthiſin indu-

inducit; quo caſu ne ſeniores quidem a phthiſica hac exulceratione liberi ſunt.

3. Aſthma in corpore ſtricto peripneumoniam, in laxo & humipo facile cachexiam aut hydropem inducit.

4. Mitigatum aſthma ob diætæ errores facile recrudeſcit.

5. Difficilius curatur aſthma abſente, quam concurrente tuſſi: hæc enim quando non adeo enormis eſt, excretionem materiæ aliquo modo promouet.

6. Hæmorrhoides aſthmati ſuperuenientes malum notabiliter ſæpius mitigant; id quod eo certius contingit, ſi adfectus ab earum ſuppreſſione ortum traxit.

7. Vbi materia valde tenax & pauca exſiſtit, ibi pertinaciſſimum eſt aſthma cum concurrente phthiſi.

8. Iuniores aſthmatici, qui vel a retropulſione ſcabiei & impetiginis, vel a variolarum reliquiis in hoc malum coniecti ſunt, certo tandem in phthiſin transmigrant.

9. Aſthma *ſiccum* inueteratum raro funditus tollitur, ſi autem in tuſſim ſiccam mutatur, ſpes melior curationis adfulget.

10. Aſthmati *ſicco* diuturno cachexia, œdemata & hydrops ſuccedunt, in primis quando aſthma hocce nocturno potiſſimum tempore adfligit.

11. Scirrhus hepatis, vel etiam alia viſcerum labes quando cum aſthmate coniunctum eſt, malum vel incurabile, vel curatu difficillimum reddit.

12. Aſthma hæreditarium numquam fere curatur.

13. Aſthmaticus ſtatus, febribus acutis ſuperueniens, omnino ſuſpectus eſt.

14. Orthopnœa quando accedit, vtplurimum breui tempore funeſta fit.

15. Aſthma venereum non niſi ſublato morbo primario, curationem admittit.

16. Qui gibboſi ex aſthmate aut tuſſi fiunt, ante pubertatem pereunt.

17. Quo magis attollitur pectus cum ſcapulis in aſthmaticis, eo periculoſior eſt ſtatus.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Humidi.*

1. Huius medicatio partim coincidit cum tuſſi humida, partim ab illa differt.

1) Coincidit

a) cum materia copioſa vappida, hic etiam præſente;

b) cum reſolutione materiæ.

c) cum diſcuſſione materiæ, ſeu potius motus illius, ne decubitus ad locum adfectum perpetuo contingat.

2) Differt aliquo modo *euacuatione:* materia enim non ſolum reſoluenda, ſed & euacuanda atque excutienda eſt.

2. Hinc, præmiſſa laxatione, ad infarctus mucoſi reſolutionem exhibeantur remedia illa reſoluentia, quæ præcedente tabula indicata ſunt.

3. His per aliquod tempus continuatis, ad materiæ præparatæ euacuationem reſpiciatur.

1) In robuſtis ac bene diſpoſitis natura ipſa huic excuſſioni ſufficit.

2) In aliis puluis nitroſus, verſus ſomnum exhibitus tuſſim vehementem excitat, mediante qua materia ſoluta intra aliquod dies feliciter euacuatur, quo facto tuſſis ſponte iterum euaneſcit.

3) In aliis materia reſoluta per laxantia commodius eliminatur. *Conf. vbique methodus tab. præced.*

4. Denique miteſcente adfectu, *tonica* propinentur & congruum regimen præſeruans præſcribatur.

1) Scopo tonico inſeruiunt mixtura ex ſpiritu C. C. & tinctura antimonii tartariſata, eſſ. ſuccin. & lign. ſaſſafr. decoct. ex rad. gent. rubr. & herb. veron. heder. terreſt. hepat. nob. ſcord ſem. fœnic. cort. citr. & cinnam. It. ſucci harum herb. cum tantillo balſam. Peruu. aut de Copaiua &c.

2) Diæta ſit moderata, animus quietus, motus corporis ſufficiens. In primis reſpiciatur cauſſa illa, ex qua aſthma natum eſt, e. g. ſuppreſſiones hæmorrhagiarum

rum naturalium, vel omiſſiones artificialium. Aër frigidus & humidus fugiatur.

B. *Sicci.*

1. Huius tractatio cum tuſſis ſiccæ methodo in genere prorſus conuenit, modo per plures dies medicatio continuetur, & venæ ſectio æquinoctialis inſtituatur. In ſpecie ſequentia notentur.

2. Quando aſthma ſiccum a retropulſis ſuperficialibus inquinamentis aut tumoribus dependet,
   1) Lenia laxantia ex mercurio dulci., extr. panchym. *Crolli* & MP. de ſuccin. *Cratonis* ordinanda ſunt.
   2) Materia retropulſa *corrigitur* per abſorbentia ſiue ſimplicia ſiue acidulata. *Expellitur* per decoct. ex rad. chin. ſarſaparill. ſcorzoneræ, vincetox. herb. ſcord. fumar. lign. ſaſſafr. aut eſſ. alexiph. in ſpecie per modeſtum ſulphuris vſum, cuius aliquot grana, abſorbenti cuidam mixta, & ter per diem repetita, bene ſe gerunt.

3. Aſthma ſiccum ex *flatulentia* ortum per clyſteres & temperata ſtomachica tractatur.

4. Quando autem ſcirrhi hepatis vel lienis hoc malum ſuſtentant, methodo, in tab. horum adfectuum propoſita, incedendum eſt.

5. Si atonia pectoris in aſthmate ſicco potiſſimum peccat, decocta ex ſpeciebus roborantibus proſunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ cautelæ *præcedente* tabula traditæ ſunt, illæ etiam in adfectibus aſthmaticis obſeruandæ commendantur.

2. In ſpecie *expectorantia* in aſthmate, tanto magis *ſicco*, quouis modo fugiantur, quia adpulſus humorum, qui per illa ad pectus inuitatur, nihil certius, quam vlceroſo-ſanioſam corruptionem eiusmodi ſcirrhoſis collectionibus inducit.

3. *Vomitoria* non promiſcue, ſed tantum in aſthmate ſtomachali præmiſſis incidentibus & reſoluentibus ſunt vſurpanda.

4. Ab *adſtringentibus*, *acribus* & vulgaribus *opiatis* abſtinendum eſt.

5. Quo

5. Quo magis adfectus eſt *chronicus*, eo magis potentiora reſoluentia requiruntur. e. g.

1) *Rad.* imperat. angelicæ, petaſit. ariſtol. vtriusque, zedoar. leuiſt. bardan. apii, dracunc. præcipue commendari meretur in aſthmate humido rad. ari, in maiori etiam doſi & repetitis vicibus exhibita,

2) *Herb.* antiſcorb. trifol. fibr. fumar. naſturt. beccabung.

3) *Ligna* antiuenerea, quaiaci, ſaſſafr. iuniper.

4) *Sem.* ammeos, dauci.

5) *Baccæ* iuniperi.

6) *Gummata* penetrantiora, in ſpecie gummi *ammoniac.* quod non ſolum reſoluit, ſed etiam per pulmones & aluum materiæ euacuationem quodam modo promouet.

7) Ex *compoſ.* ſpir. ſal. ammoniac. vrinoſ. liqu. c. c. ſucc. in phlegmaticis, potiuncula *Brunneri* e gumm. ammoniac. vnc. ſemis, in acet. ſquillit. vnc. I. ſolut. add. aquæ veronic. vnc. II. ol. tart. per deliqu. gt. X - XII. ſacch. vnc. ſemis.

6. Extra paroxysmum optima medicatio: ſi autem ſuffocationis periculum vrget, blanda incidentia & expectorantia, imprimis vero ſperma ceti in iuſculo calido ægrotis exhiberi poſſunt.

7. *Venæ ſectio* in aſthmate *ſicco*, niſi ſtatim in principio paroxysmi inſtituatur, vel poſt octo dies *ſecunda* ſubiungatur, nil iuuat.

8. In aſthmate ſenili & flacciditate præſertim paralytode, atque aliis humidis pectoris conſtitutionibus chronicis egregie conuenit diuturnior vſus *aquæ veronicæ vinoſæ* deſtillatæ, it. *aquæ hyſſopi*; porro diæta vinoſa, leniter aromatiſata reſoluentibus & balſamicis iungenda.

9. *Cinnabaris* antimonii, in aqua quadam aſthmatica propinata, ab *Oswaldo Kremſio* ad modum extollitur, & mediante illa patientem talem intra menſis ſpatium reſtitutum eſſe adſeuerat.

10. In ſubiectis humidis, *aſthmate humido* laborantibus, adfluxus diſcutitur & pectus quodam modo roboratur per

modeſtam inſpirationem *fumi* ex *antimonio* fuſo adſcendentis.

11. *Bagliuius* particulas *nitroſas* inter *arandum* reſpiratione attrahendas, aſthmaticis commendat; quod remedium politicum, ad placidum & continuum motum corporis impetrandum, non reiiciendum eſt.

12. Dantur exempla aſthmatica, in quibus conſtrictio humorum non ſolum verſus pulmones, ſed totum etiam caput contingit, vbi *tabaci vſus* mediocris, & quidem mane ieiuno ſtomacho adhibitus, ſubleuationem adfert.

13. *Segmenta pinea*, fornaci calefactæ impoſita, fundunt reſinam, cuius vapor, naribus attractus, in adfectibus aſthmaticis tuſſiculoſis ſenſibile leuamen aliquando attulit.

14. *Vrtica vrens* ſpecifice ſolet laudari, ita quidem vt vel in forma decocti vel quod melius, in ſubſtantia nempe radix, herba & ſemen ad ſcrup. I. luna decreſcente ſumatur. Solum ſemen eſt D. *Michaëlis* ſpecificum.

15. *Fonticuli* & *veſicatoria*, ſuris adplicata, num aliquod levamen aſthmaticis adferant, vlteriori experientiæ relinquimus.

16. Conferatur *Horlacheri* ſcriptum germanicum de catarrhis, quo fabulis anilibus contradicit, ac ſi in aſthmaticis talibus catarrhis aliquid *ex capite in cauitatem arteriæ aſperæ defluat*.

17. Quo magis *aſthma ſiccum* exſiſtit, eo conſultius curæ initium cum *venæ ſectione* in pede faciendum eſt.

18. *Scarificationes* & *hirudines*, locis hæmorrhoidalibus adplicatæ, etiam commendari merentur.

19. Vltimo loco adiicimus *caſum notabiliſſimum* in puero quodam 14. annorum, qui, quum aſthmate per integrum annum adfectus fuiſſet, inſigni hæmoptyſi tandem corripiebatur. Hæc ſanguinis reiectio, quæ fruſta coagulata continebat, per aliquot hebdomadum interualla aliquoties & tanto quidem impetu repetebatur, vt mortem ſingulis horis exſpectaremus, præcipue quum vniverſum corpus ſumme extenuatum eſſet, & facies *Hippocra-*

pocratica conſpiceretur. Verum enim vero mox ſurgebat hic patiens, edebat, dormiebat & intra menſis circiter ſpatium, vniuerſi corporis incrementa, non turgida, ſed ſolida & genuina capiebat. Quum vero exiguo hoc tempore corpus vere ſaginatum recuperaſſet, atque, præter aſthmatis conſueta incommoda non haberet, de qua re conquereretur, ſubito incipiebat lugere, atque ab omni cibo abſtinere, donec ſeptimo die exſpiraret. Facta cadaueris ſectione ne minima quidem pulmonum veſtigia reperiebantur, vaſa autem ſanguinea, in congeriem quaſi ſurculorum colligata, cum pleura concreta erant, & cor in ſuſpenſo tenebant.

TABVLA XXXII.

DE PALPITATIONE CORDIS.

I. D*EFINITIO.*

Palpitatio cordis eſt ſpaſtica cordis contractio, per intervalla inſultans: quo vehemente, licet erroneo motu principium vitale vel abundantiam ſanguinis per ſinceram euacuationem imminuere, & ſimul craſin illius corrigere, vel collectionem ſcirrhoſam aut concretionem polypoſam abſtergere & remouere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Palpitatio cordis eſt
   1) vel *idiopathica*, quæ rarius occurrit,
   2) vel *ſymptomatica*, quæ aliis morboſis adfectibus ſupervenit.
2. Palpitatio cordis *vera* diſtingui debet a nudis fortioribus cordis commotionibus & ſanguinis orgaſmo; quæ incommoda ab improuiſo terrore & ira, vel a vehementibus

bus prægreſſis motibus corporis oriuntur & ſubito plerumque tranſeunt.

III. *SIGNA.*

1. Vehemens pulſatio cordis ad partes ſolidas thoracis, ita vt a circumſtantibus ſæpe videri, immo audiri poſſit.
2. Arteriarum quoque, præcipue carotidum in collo, fortior conſpicitur pulſatio.
3. Præcedunt nonnumquam vel coniuncta ſunt
   1) Anxietas præcordiorum ad ſudorem vsque.
   2) Languor artuum.
   3) Pallor faciei.
   4) Reſpiratio anxia, cardialgica, cum intercepto libero vocis vſu.
   5) Lipothymia.
4. Adſtrictio alui familiariter complicata eſt
5. Flatulentia itidem in abdomine detenta.
6. Quando remiſit palpitatio, multum animi & corporis languorem atque virium defectum poſt ſe relinquit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic adfectus familiariter euenit plethoricis, ſpeculabundis & vitæ ſedentariæ deditis.
2. Specialiter hypochondriacis, ſcorbuticis & hyſtericis, vitio menſium laborantibus.
3. Plerumque obtingit iuuentuti, & ex hac in adultiorem ætatem tranſcendere ſolet.
4. Spontaneis euacuationibus ſanguinis adſuetis, quæ vero iterum ceſſarunt.
5. Qui adſuetas ſanguinis ventilationes ſtatis temporibus non continuarunt.
6. Qui animi pathematibus, iisque ſupprimendis, facile mouentur, in ſpecie qui terrore conturbantur: vnde nonnumquam *idiopathicus* adfectus induci obſeruatur; de qua re notabile exemplum ſub *cautelis* legendum eſt.
7. Qui diutius ſub cœlo frigido quieſcunt.
8. Temperamentum melancholicum præ aliis huic adfectui obnoxium deprehenditur.
9. Præcipue virgines pallidæ chloroticæ iuniores, quarum men-

menſes vel nondum eruperunt, vel ſuppreſſi ſunt, & tamen laborioſa molimina ad eorum productionem conſpirant.

10. Qui febres acutas vel intermittentes parturiunt.

11. Plethorici quidam nonnumquam ſub ſomno palpitationibus cordis corripiuntur, & quando terrore alicuius inſomni excitantur, palpitationem talem vigiles aliquamdiu adhuc perſentiſcunt.

12. Qui polypos cordis habent, palpitatione hac cum difficili continua reſpiratione corripiuntur.

13. Deprehenditur etiam ſuperuenire ſubiectis hæmoptyicis, & quando in pulmonibus ſcirrhoſa quædam labes eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt
   1) vel plethora & ſpiſſitudo ſanguinis.
   2) vel polypus cordis aut ſcirrhus pulmonum.

2. Hæc natura tamquam cauſſa *formalis* & *efficiens* imminuere, corrigere & abſtergere intendit, ac proinde, licet erronee, humores verſus pectus copioſius reſtringit. Falſa itaque eſt illa pathologia, quæ hunc motum auctiorem a ſtimulatione & irritatione cordis deriuare vult.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) Animi pathemata, e. g. improuiſus terror, timor, tacita & ſuppreſſa indignatio; quibus omnibus reſtrictio humorum verſus interiora contingit: licet enim palpitationes cordis, ab hiſce animi pathematibus dependentes, rariores ſint, quam quæ a materialibus cauſſis oriuntur, vix vllum tamen exemplum contingit, in cuius palpitatione non aliqua animi anxietas conſpiret.
   2) Euacuationum, præcipue ſanguinearum, adſuetarum ſuppreſſio vel neglectio, e. g. obſtructio menſium, hæmorrhoidum, neglectæ venæ ſectiones, purgationes, obſtructio alui &c.
   3) Diæta lauta.
   4) Vitæ genus ſedentarium, ſpeculabundum.

5) Pal-

5) Palpitationes cordis in adoleſcentibus, & puellis menſes nondum expertis, non raro a *vermibus* fouentur.

6) Reliquæ cauſſæ occaſionales præcedente membro indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Initium huius adfectus non adeo ſonticum eſt; quo magis autem inualeſcit, & in conſuetudinem degenerat, eo maioris fit periculi.

2. Quo plures cauſſæ concurrentes conſpirant, eo maior eſt metus, & familiarior palpitatio recidiua, cum primis quia leui etiam occaſione hic adfectus ſolet recrudeſcere.

3. Varia deinde mala pectoris emergere poſſunt, nempe inflammationes, hæmoptyſes in iunioribus, polypi cordis, infarctus viſcerum.

4. Frequentius febres poſt ſe relinquit, quæ periculo non vacant, tranſeunt enim facile in ſtatariam, diuturnam, peſſimam ſanguinis commotionem.

5. Immo morbi conuulſiui, vel aliquando deſertiones tonicæ & adfectus paralytici inde prouenire ſolent.

6. Qui polypos in corde gerunt, ex improuiſo ſæpe moriuntur.

7. In hypochondriacis & hyſtericis plerumque ſine periculo occurrit.

8. Si in his hæmorrhoides & menſes ordinem ſuum inueniunt, malum mitigatur, quandoque etiam tollitur.

9. Palpitatio cordis, quando a *nudo* terrore exoritur, quod tamen raro contingit, malum curatu eſt difficillimum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittatur *euacuatio* primarum viarum per rhabarbarina, ſennata, melanagoga.

2. Deinde, ad *plethoram* imminuendam, venæ ſectio in pede inſtituatur, ſed ſufficiente quantitate & magna inciſione, alias directe ad palpitationem cordis nulla datur medicatio.

3. Poſt venæ ſectionem, ad *orgaſmum* ſanguinis contemperandum, exhibeantur temperantia, nitroſa, cinnabarina, acidulata, e. g. nitrum depuratum, conch. præparat.

rat. ocul. cancr. mat. perlar. cinnab. antimon. tinctur. bellid.

4. His per duos vel tres dies continuatis, *ſpiſſa* ſanguinis *craſis* reſpiciatur. Hanc corrigunt

1) Præ omnibus aliis motus corporis *placidus* & *diuturnus*, cum potu ſufficiente ac diluto.

2) Alexipharmaco - diuretica, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii.*

3) Antiſcorbutica temperatiora, nempe naſturtium, beccabung. cochlear. trifolium fibrinum.

4) Anticatarrhalia.

5. Denique ad motum erroneum ſedandum, & æqualem ſanguinis diſtributionem promouendam ſubiungantur

1) *Interne.*

a) Mixtura tonico - neruina *Stahlii*, ex ſpiritu quodam volatili vrinoſo & tinctura alcalina acri parata; item eſſent ſuccin. crocus exigua doſi exhibitus.

b) Gemmata analeptica: tinctura coralliorum, confect. de hyacinth. alkermes, vinum rubi idæi, condit. citr. &c.

c) Anodyna correcta: M. P. de cynogloſſa, pilulæ *Wildeganſii* genuinæ.

2) *Externe*

a) clyſteres reuulſorii.

b) Pediluuia.

c) Adpenſio camphoræ.

d) Epithema cordiale ex aqua carbunculi, Anhaltina, eſſentia croci, caſtorei, balſam. vitæ.

e) Epithema *Foreſti* ex herb. meliſſ. borrag. cum aceto & aqua roſarum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ ſectio* in hoc adfectu numquam prætermittatur, abſque enim illa omnis medicatio minus efficax erit.

2. Extra paroxyſmum inſtituta efficacior quidem deprehenditur, præcipue ſi adſuefacta fuerit neglecta, ſed circumſtantiæ hanc moram non ſemper tolerant: hinc eo tantum reſpiciatur, vt ſub paroxyſmo, non adeo exacerba-

 to,

to, adminiſtretur, ne commotiones febriles exoriantur.

3. *Malum hypochondriacum* quo magis conſpirat, eo magis ſalia media digeſtiua cum pulueribus nitroſo-temperantibus remiſcenda ſunt.

4. In *chlorotica virginum* conſtitutione pilulæ *Stahlianæ, Becherianæ*, vel amara cum laxantibus & martialibus per 8--14. dies præſcribantur.

5. Quando *menſium* vel *hæmorrhoidum* adſuetus fluxus ſuppreſſus eſt, tum extra paroxysmum conueniente methodo reuocetur.

6. Quando alii adfectus, vt vitia pulmonum, polypus cordis &c. ad palpitationem cordis anſam præbent, eorum cura eſt reſpicienda.

7. Vbi *vermes* ſuſpicione veniunt, ibi anthelmintica propinentur.

8 Concurrente *ſcorbuto* antiſcorbutica, ſub methodo commendata, cum alexipharmaco-diureticis combinentur.

9. Communis ordinatio cordialium acriorum neruinorum & ſpiritibus dicatorum, nihil ad hunc adfectum confert.

10. Cauendum a ſanguinis, in mobilitate ſua alterati, emendatione: item a remediis valde calefacientibus.

11. Vomitoria & purgantia fortiora exſulent, adfectum enim peiorem reddunt.

12. Numquam ad *motus ſopitionem* properetur, niſi cauſſa materialis, nempe plethora & ſpiſſitudo ſanguinis, prius remota ſit: exceptis illis rarioribus caſibus, vbi *ſola* animi pathemata, e. g. mœrores, terrores, anxietates, metus in culpa ſunt, in quibus gemmata cum M. P. de cynogloſſa ſufficiunt.

13. Præ aliis gemmatis laudatur *hyacinthus vera*, quæ ſane, placando trepidantem naturam, ad pauidos tales adfectus notabilem efficaciam præſtat.

14. Deinde etiam *ſmaragdus vera*, exiguis doſibus, nempe gr. I-II. exhibenda.

15. Hæc

15. Hæc gemmata, tonica analeptica cum nitroſis, cinnabarinis, longo intervallo poſt ſe relinquunt *opiata*, quæ recidiuas inducere obſeruantur.

16. *Martialia* & *ſalia volatilia*, præmature exhibita, malum in grauius mutant.

17. *Pediluuia*, præmiſſis generalioribus, cum effectu verſus ſomnum vſurpantur, præſertim ſi palpitatio cordis magis nocturno, quam diurno tempore exacerbetur.

18. *Thermarum* & *acidularum* vſus ad ſpiſſitudinem ſanguinis reſoluendam, non penitus eſt reprobandus; vti balnea *domeſtica*, cum moderamine vſurpata, proficiunt.

19. Methodus *præſeruatoria*, per venæ ſectiones æquinoctiales & pulueres nitroſo-temperantes, numquam omittatur, vtpote quæ interdum plus facit, quam curatoria.

20. Diæta conueniens, & cauſſas occaſionales excludens, vbique iniungatur.

21. Præcipue animus modeſte & tolerabiliter exhilaretur; quod vinum modice & medice vſurpatum, præ aliis præſtat, niſi ſcorbutus vel orgasmus ſanguinis, in primis autem febres acutæ, ardentes, immo intermittentes, contra indicent.

22. Mutatio vitæ otioſæ, ſpeculabundæ, ſedentariæ, in mobilem & laborioſam plus ſane ad ſanguinem attenuandum confert, quam vniuerſus medicamentorum adparatus.

23. Coronidis loco ſubnectere placet eminens exemplum, quod egregie confirmat, in palpitatione cordis *quantitatem* ſanguinis, & illius *ſpiſſitudinem*, plus eſſe reſpiciendā, quam fictam acrimoniam ſcorbuticam. Vir quidam ad annos quinquaginta natus, plethoricus & vitæ ſedentariæ magis quam laborioſæ deditus, temperamenti ſanguinei, leuiter cholerici, animi commotionibus, in primis terrori, facile obnoxius, quum annum ageret triceſimum tertivm, arceſſebatur, vt coniuges quoſdam, contentionibus diſtractos, in priſtinam reduceret concordiam. Gemebundus citato pede aduolabat, quumque ſcalam veloci

hoc curſu adſcenderet, vehementiſſima cordis palpitatione cum præcluſo ſermonis vſu corripiebatur, & totam horam inter ſummas præcordiorum anguſtationes abſumebat. Poſt ea hic adfectus innumeros fere habuit recurſus, atque per multos annos & Patientem & Medicos multum vexauit. Simul ac enim, commotiones animi acceſſerunt, vel corpus celeri curſu, ſcanſione montium, ſcalarum &c. vehementer commotum, aut caput verſus terram præceps incuruatum fuit, malum hoc cum tanta vehementia Patientem infeſtauit, vt non adſtantes ſolum, ſed & alii in altero hypocauſto horrendos illos pulſus, qui per quinque interdum horas durarunt, audirent. Huic adflictioni multi Medici multa quidem remedia oppoſuerunt, quoniam autem, vt plerumque moris eſt, plethoram & ſpiſſitudinem ſanguinis non reſpiciebant, ſed acrimoniam tantum illius corrigere intendebant, radicem huius mali exſtirpare non potuerunt. Tandem patiens, quoniam leuamen ægritudinis ſuæ in hominibus hactenus viderat nullum, animum erigebat, atque ſupremi Numinis auxilium precibus quærebat. Poſt preces ſomno placido vtebatur, atque per inſomnium videbat *lanceolam*, qua venam in brachio ſecare, & ter multum ſanguinis emittere cohortabatur: er ſolte die Ader dreymahl ſein hoch ſpringen laſſen, ſo würde er geſund werden. Experrectus nouum Medicum vocabat, atque huic, quid ea nocte in ſomno ſibi eueniſſet, enarrabat: quumque & Medicus & Patiens hoc inſomnium non a luſu phantaſiæ, ſed ab altiori principio deriuarent, venæ ſectionem inſtituendam decernebant. Hac peracta Patiens intra quatuor hebdomades a malo ſuo, quod per ſedecim annos durauerat, ita reſtitutus eſt, vt grato in Deum animo hæc verba ſæpius repeteret: *ex periculo ereptus ſum.*

TABVLA XXXIII.
DE
PHTHISI.

I. DEFINITIO.

Phthiſis eſt vlceroſus pulmonum adfectus, a ſtaſi ſanguinis ibidem collecta, & in corruptionem deducta, originem ſumens, atque ſucceſſiua corporis extenuatione maxime conſpicuus. Deriuatur a φθίνω, conſumor, tabeſco.

II. DIFFERENTIA.

1. Phthiſis differt *gradu:* in læſione enim pulmonum eſt vel vlceroſa tantum diſpoſitio, vel vera iam & conſummata vlceratio.

1) *Vlceroſa diſpoſitio* nihil aliud eſt, quam collectio & infarctus ſcirrhoſus materiæ tenacis & viſcoſæ, ſeu etiam mucidæ portionis ſanguinis; quæ materia lenteſcens, diſcuſſis repente partibus fluidis, in duritiem, & calcaream conſiſtentiam abit, atque *nodos* ſeu *tophos* format, & hinc in actum corruptionis non ita promte diducitur. Hæc eſt ratio, quod patientes in hoc ſtatu per plures annos viuere poſſint, & vix aliqua phthiſeos ſuſpicio in plures cadat.

2) *Vera exulceratio* dicitur, quando vlceroſa hactenus, ad corruptionem diſpoſita, ſcirrhoſa collectio altiores radices egit, & vlcus iam erumpens vel plane conſummatum conſtituit; ſub qua conſtitutione febris *hectica* cum reliquis ſymptomatibus exacerbatur, & æger intra breue tempus conſumitur.

2. Cum hoc tophaceo & vlceroſo ſtatu nonnumquam etiam coniuncta eſt *concretio pulmonum cum pleura;* quamquam nonnulli recentiorum ex obſeruationibus anatomicis adſtruere volunt, hanc concretionem in plurimis ſubiectis reperiri, & ita ad ſtatum naturalem pertinere.

3. Phthiſeos differentiam ab *hectica abdominali* anxie quærere, vix vllam in praxi habet vtilitatem. Sicut enim remedia placide reſoluentia & diſcutientia, ac, ſine omni acredine, balſamica phthiſicorum vnica ſunt ſolatia, ſic etiam iisdem, & eadem quidem methodo, hecticis ſtricte dictis ſubuenitur. Sequentes tamen obſeruationes hanc differentiam & diagnoſin præcipue docent.

1) Hectica abdominalis ſemper inuoluit febrem, phthiſis autem aliquando ſine febre, ad minimum notabili, obſeruatur.

2) Si a profunda aëris attractione tuſſis augetur, & anguſtia ſeu reniſus in pectore ſentitur, tum eſt læſio *pulmonum*.

3) *Tuſſis* pulmonalis, niſi grauiſſimæ commotiones ſuppuraſcentes iam adſint, cedit extracto *tabaci*, abdominalis non item.

4. Sic etiam phthiſis ab *atrophia* infantum non niſi *loco* & *ætate* differt; nempe atrophia eſt læſio glandularum meſenterii, pancreatis, vel ipſius quoque hepatis, infantili ætati communis; phthiſis autem læſionem pulmonum inuoluit, & iuuenili ætati familiaris eſt. De reliquo quoad cauſſam *continentem* prorſus conueniunt.

5. Differt etiam phthiſis a *maraſmo* ſenili, ſeu illa corporis extenuatione, quæ annoſioribus e quacunque cauſſa obtingit

6. Phthiſis differt quam maxime a *vomica pulmonum*, nam

1) in *phthiſi* eſt *vlcus* ſtricte dictum, in *vomica* autem *abſceſſus* ſeu *apoſtema*. Falſum enim eſt axioma; *vbi pus, ibi vlcus*, nam in *puris* efformatione tota differentia apoſtematis ab vlcere fundatur.

2) Vlcus phthiſeos in partibus *exſanguibus*, humidis tamen & mollibus, reſidet, apoſtema autem in *ſanguiferis* reperitur.

3) Hinc *vomica*, tam breuioris & præcipitis eſt ſucceſſus, vlcus autem phthiſicum longioris periodi.

4) Phthiſis licet ex *vomica*, non lethaliter rupta, ortum ſumere poſſit, euidens tamen manet differentia rei *ſuccedentis* a *præcedente*.

5) Im-

5) Immo licet viciſſim ex vlceroſa pulmonum conſtitutione vomica tandem erumpere poſſit, per accidens tamen hoc tantum contingit, nempe quando vaſa eroduntur, & præceps inflammatio vlceri *ſegniori* phthiſico ſuperuenit; rara autem huius ſucceſſionis vomicæ ſunt exempla.

III. *SIGNA*.

1. Phthiſis *lenius* incipiens vix vlla habet ſigna, nam eo tempore exigua ſolum *tuſſis* ſeſe manifeſtat.
2. Tuſſiunt autem omnes fere phthiſici, plerique *acrius*.
   1) Alii cum multa *excretione*,
   2) Alii cum pauca,
   3) Alii cum nulla, & hoc quidem vel ſub initium, vel in fine. *Conferatur Hippocrat. aphor.* 16. *Sect. III*.
3. Tuſſim autem quamcunque, etiam diuturnam & notabili excretione conſpicuam, pro certo phthiſeos ſigno declarare, error eſt ſatis communis: nam vitia primæ concoctionis tuſſim prouocant, phthiſica interdum maiorem.
4. Hinc in phthiſeos diagnoſi ſigna *ſocia* ſemper ſunt coniungenda, nempe
   1) Ætas infra ſub *ſubiectis* adnotata.
   2) Tuſſis diuturnitas, & illius exacerbatio ab aëre frigido, halitibus acribus, acidis adſumtis, & profunda reſpiratione.
   3) Materia profundius excuſſa, ſanguineis ſtriis infecta, odorata, ſanioſa aut puris æmula, ſæpius etiam coloris cineritii & ſubnigri.
   4) Pectoris anguſtia cum ſenſu rei cuiusdam illud comprimentis.
   5) Virium lapſus.
   6) Deiectio adpetitus, vel frigidorum tantum cupido.
   7) Somnus non reficiens ſed magis delaſſans.
   8) Siccitas oris & ſaliuæ glutinoſitas.
   9) Calor hecticus poſt prandium in partibus exterioribus, in primis vero in manuum volis ſe exſerens.
   10) Facies rubicunda & turgida, præcipue creſcente hectico calore.

11) Pul-

11) Pulſus pro gradus præcipue diuerſitate variat: modo enim paruus & debilis, modo febrilis, modo ſerratus ac inæqualis deprehenditur.

12) Senſibilitas & impatientia *animi* ſubiracundi.

13) Senſibilitas etiam *corporis*, præcipue circa mutationem aëris.

5. Si his ſignis accedant prægreſſæ violationes pulmonum, & diſpoſitio hæreditaria, tum certitudinem phthiſeos fere indubiam reddunt. Tales violationes pulmonum contingunt

1) in hæmoptyſi.

2) in peripneumonia.

3) per violentas externas contuſiones & vulnerationes.

4) per diuturniorem inter corroſiuos minerales, ſulphureos vapores obuerſationem.

6. Quando autem his omnibus conſpicua extenuatio totius corporis, & vltimo etiam faciei, quæ *Hippocratica* adpellari ſolet, cum notabili *febre hectica* acceſſit, de phthiſi *confirmata* non magis eſt dubitandum.

7. Sputum *purulentum* eſt quidem phthiſeos *conſummatæ* certiſſimum ſignum, ſed non vnicum: datur enim phthiſis ad ἀκμὴν deducta, ſine tali ſputo; nempe in iis, quibus vlcus bronchiorum, aut membranaceæ pulmonis portionis, citra ſanguinis concurſum adhuc perſtitit.

8. Pro ſputo autem purulento non debet reputari materia illa craſſa, pultacea, e flauo virideſcens, quæ in tuſſi quoque ſimplice innoxia ſolet excerni.

9. Vrinæ phthiſicorum ſanis frequenter ſunt ſimillimæ, niſi quod ſpumam diutius ſeruent: hoc tamen in ſimplice etiam tuſſi, & habitu phlegmatico contingit.

10. Interdum vero etiam intenſe rubræ, interdum colorem vrinæ febrium intermittentium æmulantes & ſedimentum farinaceum album, aliquando etiam ſubrubrum deponentes.

11. Si *vomica* pulmonum phthiſi ſuperuenit, febris, alias lenteſcens, acutam indolem induit, & tuſſis antea dolore ob-

obtuſo incommoda, iam interlancinante adſligit, & reſpiratio maiore difficultate laborat.

12. *Diarrhœæ* & *ſudores colliquatiui* defluuium capillorum & aphthæ, quando proueniunt de malo *conſummato* teſtantur.

13. *Tophi* pulmonum admodum latent, & vix aliqua ſigna diagnoſtica manifeſta præbent, niſi quod

1) Tuſſis ſicca cum reſpirandi difficultate & ſenſu doloris in pectore interdum eos prodat.

2) In quibusdam poſt motum aut tuſſim fortiorem eiusmodi globuli, pus vel materiam viſcidam continentes, excernuntur.

14. Neque etiam *concretio pulmonum cum pleura* in viuis ex certis & indubiis ſignis cognoſci poteſt, niſi quod in quibusdam inſolita pectoris anguſtia occurrat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Phthiſis in pauciora ſubiecta cadit, nempe communiter in iuuenes ab anno XVIII. ad XXXV. *Conf. Hippocr. aphor. 29. ſect. III. aphor. 7. ſect. VIII.*

2. Ex his autem homines plethorici, ſani, floridi, otioſi, cholerico-ſanguinei, magis in phthiſin prolabuntur, quam mucoſi, ſcorbutici, phlegmatici, laborioſi.

3. Seu, quod idem eſt, longe maiore numero phthiſici fiunt, qui hæmorrhagiis frequentioribus, capitis doloribus æſtuoſis & lancinantibus, hemicraniis acutis, reſpirationis difficultati a motu corporis citatiore, & veræ hæmoptyſi expoſiti fuerunt, quam qui obnoxii ſunt catarrhalibus defluxionibus, coryzæ, tuſſi ſimplici, diarrhœis, ſcabiei ſeroſiori & vlceribus externis.

4. Sexus femininus phthiſi magis expoſitus eſt, quam virilis; quod ſequente fundamento innititur: euacuationes ſanguinis *ſuppreſſæ* vtrumque ſexum diſponunt ad phthiſin, & quoniam *pauciores* in virili ſexu hæmorrhagiarii ſunt, in feminino autem ordinarie *omnes*, fit inde, vt numero longe maiore ſuppreſſio ſanguinis, & hinc etiam phthiſis, ſexui ſequiori, quam virili, obtingat.

5. Quum autem alii de hac ſententia in partes contrarias abeant, & infrequentiam phthiſeos in ſexu ſequiore præ virili ex ipſo beneficio negotii menſtrui deriuare volunt, pauca ad ſententiam noſtram roborandam adponemus:

1) Si in eius modi loco, vbi magna iuuentutis cohors, tam in ſcholis quam in academia reperitur, obſeruationes practicas inſtituimus, plures phthiſicos in ſexu maſculino quam feminino deprehendemus. Si quis autem alibi, vbi vterque ſexus in æquali fere numero, & a ſtudiis litterarum remotus viuit, in praxi conſtitutus eſt, is ſi paullo attentius rem obſeruabit, deprehendet, quod ſexus femininus phthiſi & hæmoptyſi ob menſium turbas & anomalias magis obnoxius ſit quam virilis.

2) Phthiſis differt gradu: alia eſt incipiens, alia confirmata; illa facilius poteſt curari hæc autem non. Hinc negari non poteſt, quod in ſexu ſequiore natura ſibi magis proſpicere & phthiſin completam auertere poſſit quam in virili. vid. *prognoſis*.

6. *Seniores* non facile fiunt phthiſici, niſi a manifeſtis cauſſis externis: neque *pueri*, exceptis illis, quibus hæmorrhagia narium largior familiaris fuit, & repente ſuppreſſa eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa phthiſeos antecedens *remota* eſt ſtatus plethoricus.
2. Cauſſa *propior* eſt ſpecialis congeſtio ſanguinis ad pectus, præcipue floridioris, feroſi rarius.
3. Congeſtio floridi ſanguinis deſtinata eſt ad euacuationem hæmoptyicam, ſeroſioris autem ad *becchicam*.
4. *Hæmoptyica*, ſi propter difficultatem non perrumpit, vel poſt perruptionem portio mucida relinquitur, ſtaſin & hinc corruptionem, ſiue vlceroſam ſiue ſuppuraſcentem cauſſatur.
5. *Becchica* euacuatio quando non ſuccedit, materia illa tenax, mucoſa, ſeroſa, affatim congeſta, corruptionem ſalſo-acrem ſubit, & hinc etiam vel abſceſſum vel vlcus producit. Eiusdem indolis eſt materia illa acris, quæ in

cory;

coryza per nares excernenda fuiſſet, ſi ad pulmones defluit.

6. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarctica* ſunt:

1) Lapſus aut ictus violentus in pectoris regionem factus.

2) Nimis vehemens tuſſis.

3) Aër autumnalis, qui tabidis in primis noxius eſt; *conf. Hippocr. aphor.* 10. *Sect.* III,

4) Fumi corroſiui.

5) Scabies retropulſa, vlcera antiqua manantia imprudenter conſolidata.

6) Potus frigidus corpore inſigniter æſtuante.

7) Quando pulmones a pleuritide, peripneumonia, tophis, vomica, aut etiam a miaſmate poſt variolas vel morbillos relicto, exulcerati ſunt.

8) Abuſus veneris & potuum ſpirituoſorum.

9) Suppreſſio hæmorrhoidum & menſium.

10) Mala artificia, e. g. expectorantia, quibus non modo copioſior ſanguinis adfluxus inuitatur, ſed etiam pulmonum oppletio augetur, & ordinaria tenſio relaxatur.

11) Peruerſa curatio morborum prægreſſorum, in primis febrium & hæmorrhagiarum per adſtringentia ſuppreſſarum.

12) Diſpoſitio hæreditaria ad phthiſin plurimum etiam confert.

7. Cauſſa *tuſſis* eſt intentio naturæ ſtaſin diſcutiendi, vel ſubnatam ex illius corruptione materiam acrem excernendi.

8. *Tophi pulmonum* oriuntur vel

1) ex congeſtione ſanguinis ad pectus, nulla ſubſecuta cruoris excretione aut eiusdem plenaria diſcuſſione. Vel

2) a tuſſi humida laborioſa, vbi pars materiæ illius tenacis in pulmonibus remanſit. Vel

3) ab impulſu humorum intra pulmones, per qualemcumque pectoris motum concitato, quo pertinent cantationes

tiones, intentiores clamores, nec non qualiacumque exercitia, pectoris motum requirentia.

9. Concretio pulmonum cum pleura vel ad vitia formationis in vtero materno referenda eſt, vel etiam per accidens & ob certas cauſſas occaſionales contingere poteſt, e. g. quando infantes tenelluli ſemper in vno eodemque latere portantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Frequentia phthiſeos tanta non eſt, vti quidem præſumitur vel metuitur: quoniam frequenter tuſſis humida pectoralis & expectoratio materiæ mucidæ, quoad colorem non ſatis ingenuæ, cum vera phthiſi confunditur.

2. Corruptio, quæ in pulmonibus adeſt, non ita præceps exſiſtit, hinc natura corpus ſuum tam diu conſeruare adlaborat, quam diu fieri poteſt; inter ea tamen illud nutrire ceſſat, quia periculum læſionis auertere & vlceri præſenti proſpicere, ne citius ſe expandat, intendit; & hoc modo corpus ſub vitalium motuum continuatione conſumitur & ſucceſſiue emarceſcit.

3. Corruptio autem illa, quæ pulmones obruit, eſt vlceroſa, non vero ſphaceloſa, tum ſanguis continuo per pulmonum texturam refluit.

4. *Incipiens* phthiſis ancipitis eſt prognoſeos, *conſummata* lethalis.

5. Ratio hæc eſt: nullum vlcus curatur, niſi tota eius ſuperficies abſterſa ſit, aut abſceſſerit, (daß die Wunde friſchen Grund bekomme,) ſed hæc *mundificatio* in partibus internis vix habet locum; inſuper *conſolidatio* vulneris in pulmonibus ægre ſuccedit, quia perpetuo aëris concurſui, motui & vehementi tuſſis concuſſioni obnoxii ſunt.

6. Proſtant tamen exempla phthiſeos incipientis curatæ, in quibus veſtigia autocraticæ reſtitutionis & cicatriſationis detecta ſunt.

7. Subiecta ſicciora longe citius humidis, agiliora languidis, iuniora ſenilibus conſumuntur.

8. Se-

8. Sexus femininus, ſicut, ob faciles menſium turbas, præ virili phthiſi magis expoſitus eſt, ita etiam facilius ab illa liberatur, quia fluxus ſanguinis ſuppreſſus iuſta methodo poteſt reuocari, negotium autem ſanguinis in viris non ita feliciter ſuccedit.

9. Phthiſis non accelerat mortem, ſed febris hectica, phthiſi ſuperueniens: hinc quo frequentius hecticæ tales exacerbationes recurrunt, eo celerius æger opprimitur; & quo magis phthiſis ſine febre hectica ſibi quaſi ſola conſtat, (quod in ſubiectis non ita ſenſibilibus & incuriis obſeruare licet) eo diutius patiens viuere poteſt.

10. Sputum vere purulentum, diarrhoeæ & ſudores colliquatiui prognoſin funeſtam non fallunt.

11. Tumores tam præcordiorum quam pedum œdematoſi, quando phthiſi ſuperueniunt, lethale ſignum eſt.

12. A phthiſeos periculo liberati facile iterum eidem ob leuiſſimas etiam cauſſas ſubiiciuntur.

13. Ceterum quidquid vulgo de phthiſi *curata* circumfertur, his communiter innititur fundamentis.

1) Vel ſola fuit tuſſis catarrhalis in habitum deducta, & in primis craſſum, pulpoſum, viridem mucum proferens.

2) Vel febris lenta cum largis ſudoribus & repentina corporis extenuatione coniuncta.

3) Vel recens hectica, ex febre lenta propullulans.

4) Vel aſthmatica ſolum pectoris adfectio.

5) Vel æger euaſit cum ancipiti periculo, tum vegeta ſuppuratio, ſeu vomica, ſcirrho alicui minori ſuperuenit.

6) Vel hæmoptyſis pro phthiſi venditata eſt.

7) Vel plane ſingulare robur naturæ cum ſpecialibus circumſtantiis, a milleſimo vix exſpectandis, concurrit.

14. Tophi, ex ſanguine nati, peioris ſemper ſunt euentus, quam qui ex pituita generantur, nam facile in ſuppurationem abeunt, & vomicam pulmonum ac phthiſin vtplurimum poſt ſe trahunt.

15. Quando autem hi nodi peculiari folliculo incluſi ſunt, vita, adcurata obſeruata diæta & prudenti medicamentorum vſu, diu protrahi poteſt: valetudinarii tamen ſunt, & facile in febrem putridam incidunt tales ægrotantes.

16. Ex tuberculi ruptione vomitus & animi deliquium fit.

17. Tuberculum, ſi quam citiſſime maturuerit, & eruperit, & pus totum exſpuatur, & cauitas, in quo delituerat, contrahatur & reſiccetur, penitus ſanus euadet.

18. Si vero penitus reſiccari non poterit, & ipſum tuberculum a ſe ipſo pus produxerit, & pituita a reliquo corpore ad tuberculum defluens putreſcit, & pus exſpuitur, accedente ventre fluente, opprimitur.

19. Quod ſi multo tempore rumpi non poſſit, neque ſua ſponte neque a medicamentis, conſumitur debilitatus a doloribus vehementibus, tuſſi & febribus, & vt plurimum perimitur. *conferatur Hippocr. lib. I. de morbis XIV.* 5. 6 7 8 9. 10.

20. Si pus per vomitum eiectum fuerit album, & fibræ in ipſo ſubcruentæ, effugit, ſi vero liuidum & cum virore pallidum ac graueolens, moritur. *Hippocrat. l. II.* de morbis LV. 20. 21. 22.

21. Phthiſis hæreditaria & a mala pectoris conformatione ortum trahens, incurabilis & funeſta eſt.

22. Concretio pulmonum cum pleura non exiguum incommodum liberiori pulmonum motui & reſpirationi adfert.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Adfluxus ſanguinis ad pectus copioſior deriuandus eſt per venæ ſectiones, ſcarificationes, pediluuia, laxantia lenia.

2. Materia vlceroſa eſt reſoluenda, abſtergenda, diſcutienda.

3. Facta vlceris mundificatione conſolidatio ipſius reſpicienda.

4. Analepſis neceſſaria præſtanda.
5. Tonica roboratio perficienda.
6. Symptomata febris, tuſſis &c. decente ratione mitiganda ſunt.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *Tempore exacerbationis*

1) Curæ initium fiat per leniſſimam *laxationem.* Conveniunt hic blandiora laxantia, e. g. rhabarb. elect. paſſulæ minores, manna, tamarindi.

In ſubiectis cacochymicis conducit etiam ſenna, agaricus, reſina ialappæ, mercurius dulcis, ſed hic raro adhibeatur, ne ſaliuationem particularem pulmonibus inducat.

2) Deinde per aliquot dies, immo ſeptimanas, propinentur reſoluentia, abſtergentia & diſcutientia. In hunc finem laudantur:

a) *Radices:* pimpinell. alb. vincetox. helen. irid. Florent. ariſtoloch. vtriusque, maxime ari. &c.

b) *Herbæ:* capill. veneris, cuſcut. epithym. marrub. alb. hyſſop. bellid. min. &c.

c) *Gummi-reſinæ:* ammoniac. ſagapen. galban.

d) *Abſtergentia ſalina*, & *abſorbentia* cum acido tartari vel citri ſaturata, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
Ocul. cancr. acido citr. ſaturat. ana vnc. ſemis.
aquæ ſcord.
ſcabios.
chærefol. ana vnc. III.
M. dos. cochl. I. bis per diem, interpoſito ſubinde *nitro* ad æſtum febrilem mitigandum.

e) Formulæ nonnumquam mutentur, quia æger medicamina diu debet continuare. Hinc aliquando vſus decocti alicuius ex ante dictis reſoluentibus & diſcutientibus ſubſtituatur, e. g.

Re-

Recip. rad. ari.
pimpinell. alb. ana vnc. ſemis.
herb. veronic. tuſſilag. chærefol.
bellid. ana man. I.
capill. veneris, pyrol. ſanicul. ana manip. ſemis.
Fiat decoctum cum pauco melle dulcificandum.

f) Aqua veronicæ vinoſa, bis de die ad cochl. III. ſumta, etiam laudatur.

3) Poſt ea ad *conſolidationem* ex balſamicis temperatiora ſunt eligenda, e. g. terebinthina cocta, maſtix, olibanum, balſam. Peruuian. de Copaiua, *Locatelli*, rubinus ſulphuris, e. g.

a) Recip. balſam. Peruuian. ſcrup. I.
gumm. iuniper. ſubtiliſſ. puluериſat. maſtich. elect. ana drachm. I.
amygdal. excorticat. num. XXX.
Contuſis adde aquæ ſcord. hyſſop. ſcabios. tuſſilag. ana vnc. II.
Miſc. edulcorentur ſaccharo q. ſ. ad gratum ſaporem. Doſ cochl. I. ſingulis binis horis repetenda.

b) Puluis ſympatheticus, ſputo purulento iniectus, & leni calori impoſitus, bonum ſæpius effectum edidit, & hinc, vbi ſputum purulentum adeſt, poteſt probari.

c) Quid valeat encheireſis a *Weisbachio* pag. 116. edit. nou. commendata, ad balſamica immediate pulmonibus adplicanda, vlterius inquirendum eſt.

4) Semper coniungatur moderata nutritio ex emulſionibus amygdalatis & gelatinis cum conſerua roſarum.

5) Paroxyſmo denique remittente, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

6) Denique adfluxus & tuſſis, ſi non remittunt, cohibeantur per M. P. de cynogloſſa vel extractum tabaci, e. g.

Recip. Ocul. cancr. acido citri ſaturat. drachm. I.
M. P. de cynogloſſa gr. VI.

M. d.

M, d. in 4. partes.

Vel.

Recip. extract. tabac. gr. III. IV.

Soluantur aqua cichor. vel alia conueniente, mane in lecto propinentur, & quando nauſea ſuccedit vomibunda, hauſtus vini calidi cum ſaccharo & cinnamomo dulcificati ſumatur.

2. *Tempore remiſſionis.*

1) Circa æquinoctia venæ ſectio largior in pede inſtituatur, & pediluuia ſubiungantur.

2) Vel ſuppreſſæ ſanguinis euacuationes, iuſta methodo reuocentur, e. g. hæmorrhoidum, menſium.

3) Si ætas & reliqua indicent, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca poſſunt adplicari.

4) Ceterum non opus eſt tempore euſtadias medicamentis obruere patientem: ſufficit aluum ſeruare laxam, & eſſentiam alexipharmacam *Stahlii* cum eſſentia ſuccini maritatam ſubinde vſurpare.

5) Diæta ſit mollis & euchyla, & motus corporis placidus. *Vid. cautel. & tab. de hectica.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Phthiſis cum non ſolum in genere, quoad cauſſam continentem, & pleraque ſymptomata, cum hectica aliarum partium nobiliorum conueniat, verum etiam viſcus tenerioris texturæ occupet, tanto magis ſollicite omnia ſunt obſeruanda, quæ tabula de *febre hectica* monuimus.

2. Sic *adſtringentia* vulneraria & balſamica acriora vulneratis pulmonibus deſtinare, nemo ſanæ mentis iudicabit, quia aliorum viſcerum conſtrictionem, neceſſariæ ſecretionis ſuppreſſionem, reſpirationis maiorem anguſtiam, materiæ vlceroſæ concluſionem, inflammationis & febris augmentum, certiſſime cauſſantur; quod adeo verum eſt, vt etiam in externis vlceribus, tali incongruo modo tractatis, hoc obſeruare liceat.

3. Balſami *Locatelli*, &, qui correctior eſt, *Meibomii* pectoralis quantulacunque efficacia, *ceræ* imputanda eſſet; quid reliqua ingredientia valeant, notum eſt.

4. *Martem* pectori in ſpecie inimicum eſſe, vel eius patroni inficiari non audent.

5. Hinc *tinctura antiphthiſica Grammanni* multa damna infert, quia nihil aliud eſt, quam ſolutio quædam vitrioli martis; & ſi quid forte de ſaccharo ſaturni in ea remanſerit, etiam huius vſum nemo peritus adprobare ſuſtinebit.

6 Non minore damno adhibetur famoſum illud *antihecticum Poterii. vid. tab. de febre hectica.*

7. Abſorbentia *terrea* concoctionem debilitant, excretiones retardant & ſupprimunt.

8. Hinc etiam *antimonium diaphoreticum* nihil prærogatiui ad hunc adfectum habet, licet a *Syluio* ad vlcerationes internas admodum commendetur.

9. Omnia *expectorantia* dulcia motum congeſtorium adhuc magis verſus pectus inuitant, & craſſos humores non tam *ex pectore*, quam potius *per pectus* cum maiore exacerbatione expurgant. Hinc caute in phthiſi vſurpanda.

10. *Nitrum*, quando *vera* exulceratio in ſuſpectu eſt, non ita larga manu, adſidue & perenniter exhibendum; ſi vero *ſcirrhoſa* tantum conſtitutio, & impendens collectio maturatoria ſeu apoſtematodes præſto eſſe iudicatur, tum nitrum omni modo locum habet.

11. Si poſt copioſam *nitri* propinationem tuſſis augeſcit, cum multa materiæ expectoratione, tum vera vlceratio adeſt; ſin minus expectoratur, & tuſſis potius miteſcit, de vlceroſa tantum collectione teſtatur, & ita cum nitro pergendum eſt.

12. Immo etiam in ipſa exulceratione, vrgente febre hectica, non *plane* a nitro abſtrahendum eſt, ſed intrepide illud interponere licet.

13. *Sulphur* nullum vlcus, immo ne puſtulam vllam de foecunda ſcabie curat, ſed motum tantum humorum alterat, & hoc præſentiſſime, pauca etiam doſi; craſin vel plane non, vel languide demum corrigit. Non quadrat itaque eius adplicatio ad vlcus phthiſicum, tanto minus, quia æqualitatem liberæ excretionis turbat.

14. Plus

14. Plus autem ſperandum de ſulphure, flammam non adepto, florum exhalantium forma extrinſecus per inſpirationem attracto, pro tuſſi nempe ſedanda. Hinc *ſulphuris* & *antimonii fumus* ſecurior erit, quam realgaris ſeu ſandaracæ Græcorum ſecundum Riuerium.

15. *Rubinus ſulphuris* nihil aliud eſt quam ſulphur ſubtiliatum, tenax, amarum & nauſeabundum, hinc modo adlegatur, non autem admodum extollitur.

16. *Paracelſus*, licet in aliis morbis promtus fuerit, medicamenta ſpecialiſſimæ efficaciæ promittere in phthiſi tamen ad modum temperans obſeruatur. *Murem* quidem *campeſtrem* laudat, ſed modeſte.

17. Adſeclæ autem illius tanto audacius hoc fecerunt, & medicamina commendarunt, quæ pulmones, hepar, renes &c. *regenerent*, etiam ſi iam ad iuglandis magnitudinem abſumta ſit, nempe vt tantum *ſeminium* adhuc reſtitet.

18. Ceterum optandum eſſet, vt *traditio Paracelſi* de vlcerum expurgatione & mundificatione ſpontanea *ab intra*, per circumſpectam experientiam melius tentata eſſet; ſi enim in vlla, certe in hac adhuc aliquid ſolidi ſubſidii pro phthiſico vlcere ſupereſt. *Conf. illius tractat.* von Spital-Kranckheiten.

19. Reliqua *ſpecifica*, quæ hinc inde commendantur, obiter attingere placet:

1) De *numularia* circumfertur quod vlcerationibus pulmonum in *hominibus* ſalutaris ſit, in *ouibus* autem vlcerationem iisdem inducat.

2) De radice *trifolii fibrini* prædicant, illam hominibus phthiſicis & ouibus eſſe ſalutarem.

3) *Bonetus* refert phthiſicum per *naſturtii aquatici* adſiduum vſum eſſe reſtitutum. *Vid. lib. II. Sect. VII. c. 23.*

4) *Pulmones vulpis* & aliorum animalium, *ranæ* pulmones & hepar, *ſperniola Crollii* & alia magnam haud dubie fiduciam in Medico & patiente ſupponunt, pro laudato effectu obtinendo.

20. De *equitationis* efficacia in phthiſi, quam indubiam fere facit *Sydenham*, ipſe legi poteſt. Conf. etiam *Programm. D. D. Stahlii* de hac materia. Qui placidum & continuum corporis motum poterit inſtituere, ille his ſumtibus facile ſuperſedebit, & eamdem vtilitatem, immo maiorem, experietur.

21. *Acidularum* vſum nemo phthiſicis, quocumque etiam gradu conſtitutis, facile ſuadebit.

22. De *thermis* diffident practici: alii omnes, alii peculiares tantum commendant; alii internum vſum reiiciunt, alii moderatum laudant. Feruidiores improbantur, temperatæ poſt venæ ſectionem facilius tolerabuntur, ad ſummam autem rei nihil faciunt.

23. Decantata *lactis* cura nihil aliud eſt, quam modice viuere, & negotium naturæ commendare. Laudatur tamen ideo in *diæta*, quod continuationem eius per multos menſes æger non facile faſtidiat. Certum enim eſt, vlcus phthiſicum breuem & ſinceram ſanationem non recipere.

24. *Venæ ſectio* tempeſtiua quam ſalutariter phthiſicis ſuccedit, tam certo noxia eſt, ſi in exacerbatione febrili inſtituatur.

25. Omnia *ſalſa* & *acida* nocent; inter quæ acida mineralia, maxime *ſalis communis*, immanem tuſſim cum doloribus & morbi exacerbationibus prouocant.

26. In emulſionibus exſulent ſemina *frigida*, e. g. cucum. melon. quia ventriculum refrigerant, & cardialgias flatulentas inducunt.

27. Nec *amygdalæ* per ſe adhibeantur in emulſione, quia facile in auſteram aceſcentiam degenerant. Semper aliquid de ſale digeſtiuo adiiciatur.

28. Ceterum *emulſiones* omni modo commendantur, temperant enim ſalſam ſeri acrimoniam, & præoccupant omnem aſperitatem, quæ tuſſim ſolet exacerbare.

29. *Bellis minor* non reiicula eſt in hoc adfectu, leniter enim adſtringit & diſcutit.

30. Nec

30. Nec *chæreſolium*, præſertim recens adhibitum, eſt contemnendum.

31. Plantæ, quæ colliquationem promouent, egregie hic conducunt, e. g. *ſanicula*, &, ſi ardor maior concurrat, *pyrola*, quales herbæ in formula mellita, ſeu cum glycyrrhiza vſurpatæ, effectum ſæpe edunt ſpe maiorem.

32. Radix *ari* in primis commendatur, nam reſoluendo & abſtergendo omnibus palmam præripit.

33. Moderato harum radicum vſui addi poteſt herba *capilli veneris*, quæ ad reſoluendas ſtaſes materiæ mucidæ & catarrhalis egregium vſum præſtat.

34. Specialem ad modum efficaciam aperiendo & abſtergendo in materia reſoluenda attribuit *Foreſtus marrubio albo*, cum primis in hepatis adfectibus. Etiam in pectore vim eius laudat, ſed monet, ne patiens in renibus vitium habeat; quod ſi adſit, notabiliter damnum augeat. Vnde conuenientia inter renum & pulmonum læſiones adparet, quæ viſcera inuicem ſibi prodeſſe & nocere poſſunt.

35. In recentibus apoſtematibus pectoris, peritus *mellis* vſus non contemnendus eſt ad mundificandum & conſolidandum, cauendo, ne imperito vſu latentes adhuc diſpoſitiones apoſtematodes exacerbentur. Plura vide *tabula de vomica pulmonum*.

36. *Tuſſis* quoniam vel ſtaſi diſcutiendæ, vel, ſi hoc non magis integrum fuerit, vlceroſæ materiæ abſtergendæ & excernendæ a natura deſtinata eſt, caueatur ne per intempeſtiua *anodyna opiata* ſopiatur, ob grauia detrimenta, quæ hac ratione inducuntur.

TABVLA XXXIV.
DE
VOMICA PVLMONVM.

I. DEFINITIO.

Vomica eſt collectio ſanioſa, ſeu apoſtema quoddam in pulmonibus, propria ſua tunica incluſum, modo in ſuperficie, modo in meditullio huius vel illius lobi, occurrens, &, facta ruptione, purulentæ materiæ reiectionem exhibens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differentiam vomicæ pulmonum a *phthiſi*, præcedente tabula ſatis indicauimus.
2. Vomica differt ab *empyemate*, in hoc enim materia purulenta in cauitatem thoracis effuſa eſt, & hinc *paracenteſin* requirit, in illa autem abſceſſus intra tunicam ſuam adhuc incluſus eſt. Quando autem *vomica in ſuperficie* pulmonum rumpit, & materia illa corrupta in cauitatem thoracis effunditur, tum *empyematis* nomine venit.
3. Ex eodem fundamento vomica etiam differt a *ſuppuratione ſtaſeos* inflammatoriæ, quæ in pleuritide & peripneumonia nonnumquam contingit.
4. Porro vomica pulmonum a *tophis*, qui ſæpius in pulmonibus reperiuntur, vt conſequens ab antecedente diſtinguenda eſt. *Conf. tab. de phthiſi.*

III. *SIGNA.*

1. Vomica pulmonum non facile prius dignoſcitur, quam occaſionali cauſſa rumpit.
2. Sub initium, æque ac in phthiſi, communiter paruus tantum ſcirrhoſus nodus in veſcula quadam pulmonum exoritur, qui deinde creſcendo veſiculam illam expandit, & denique ſi ad maturitatem deductus eſt, perrumpit.
3. Nonnumquam, ſed rarius, vomica a ſtaſi impetuoſa & repentina collatione exoritur.

4. Fe-

4. Febris hectica eſt comes indiuidua, cum tuſſi ſicca, ſed tolerabili, quæ poſtea fit humida.

5. Cui vel ſtatim, vel ſucceſſu temporis ſequitur difficultas reſpirandi.

6. Patientes dolorem obtuſum, & interdum lancinantem in certo pectoris loco adcuſant.

7. Facies inæqualiter rubet.

8. Per reliquum autem corpus languor, magis magisque creſcens, ſentitur; & motus tonici ſtrictura cum pallore in peripheria occurrunt.

9. Adpetitus inconſtans reperitur.

10. Patiens variis anxietatibus corripitur.

11. Sudoribus copioſis alii, alii lipothymiis corripiuntur.

12. Tandem ſub febre ſatis aucta concluſum apoſtema rumpit, & ingens puris quantitas cum periculo ſuffocationis reiicitur.

IV. *SVBIECTA.*

Perículoſiſſimi morbi vti omnium ſunt rariſſimi; ita etiam *vomica* pulmonum ſatis infrequens eſt, & in pauciora cadit ſubiecta.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa antecedens *remota* eſt plethora, quæ cum cacochymia interdum coniuncta reperitur.

2. Cauſſa *propior* eſt congeſtio ſiue *ſanguinea* ſiue *becchica* ad pectus.

3. Cauſſa *proxima immediata* & *continens* eſt ſtaſis intra veſiculas pulmonum facta, quæ pro circumſtantiarum ratione tardius vel celerius abit in corruptionem.

4. Cauſſæ *externæ occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

   1) ſuppreſſæ euacuationes ſanguinis naturales, præcipue per adſtringentia.

   2) Neglectio euacuationum artificialium adſuetarum.

   3) Lapſus, ictus, aut alia violenta pectoris vulneratio.

   4) Celerior curſus ad reſpirationis fere interceptionem.

   5) Refrigeratio thoracis corpore calente.

5. Cauſſæ *rupturam* vomicæ promouentes ſunt.

   1) Subcuſatio corporis valida.

2) Ve-

2) Vehemens riſus & clamor.
3) Tuſſis ad modum enormis.
4) Sternutatio impetuoſa.
5) Illapſus materiæ, licet non ſemper acris, in aſperam arteriam.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vomica quo lenius incipit, eo diutius ante latitare poteſt, quam erumpit: materia enim in peculiari folliculo clauſa detinetur, qui cum reliqua pulmonum ſubſtantia non multum commercii habet, vnde corrupta licet materia, vlterius rodendo ſerpere non poteſt.
2. Quæ autem cum *ſtaſi impetuoſa* & *repentina collectione* contingit, illa breuioris eſt periodi.
3. Quando vomica in *ſuperficie* pulmonum hæret, minore quidem periculo in *præſens* ruptio ſuccedit, quam ſi profundam ſedem in iiſdem habuerit.
4. In *futurum* tamen euentus valde anceps eſt: materia enim purulenta in concauum thoracis effunditur; & ſic *empyema* conſtituit; quod malum æque calamitoſum eſt, niſi per tempeſtiuam paracenteſin illi occurratur.
5. Quo magis autem vomica in *profundo* pulmonum latitat, eo grauiore periculo ruptura illius contingit.
6. Vel enim patiens ſub ipſa eruptione ſuffocatur, præcipue ſi febris acuta hectica ſuppurationem præceſſerit.
7. Vel breui poſt iugulatur, ſi ipſa ſuppuratio copioſior fuerit.
8. Vel ſi abſque vitæ periculo vomica rupta eſt, degeneratur communiter in *vlcus*, (omnibus apoſtematibus, recedente inflammatione, familiare,) quod eſt initium phthiſeos pulmonalis. In genere ſequentia adhuc notanda ſunt.
9. Quando ſub ruptura *pus tantum* euacuatur, & quidem in quantitate non ita enormi, tum promptior reſtauratio ſperanda; vbi autem copioſa quantitas eiicitur, ibi conſolidatio maiorem inuoluit difficultatem, quia in tali caſu inſignis ſinus in pulmonibus excauatus eſt.

10. Sta-

10. Status antecedens ſemper reſpiciendus eſt: in corporibus enim vbi ſegniter talia procedunt, id eſt, vbi adfluxus ſanguinis vel plane excluſus eſt, vel tamen parcius concurrit, ibi difficulter fit reſtauratio.

11. Vbi autem copioſior ſanguinis adfluxus & inflammatio reperitur, ibi promptior eſt reparatio; nam ſulphureæ ſanguinis particulæ ſicceſcentiam parti conciliant, ad conſolidationem neceſſariam.

12. Ex hoc fundamento in vomica reparatio eſt facilior, quam in alio vlcere ſegniore ſalſo-ſeroſo.

13. Item: quo magis temperamentum ſanguineum præſto eſt, eo facilius reparatio contingit. Contrarium eſt in temperamento phlegmatico.

14. Quando poſt ruptionem vomicæ febris cum reſpirationi difficili continuat, & corpus magis magisque extenuatur, coniuncta virium proſtatione, præſagium eſt funeſtum.

15. Sic etiam vomica diu in pectore ſine ruptione perſiſtens, & ſudore frigido, frigore extremorum ac lipothymiis coniuncta, lethalis eſt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

Eadem hic fere, quæ in phthiſi, valet medicatio, ſed alio ordine collocanda, nempe

1. Apoſtema abſtergendum & mundificandum eſt; quod obtinetur per ſic dicta *expectorantia* cum *diſcutientibus* combinata.

   1) *Expectorantia* ſunt: paſſul. maior. & minor. ſebeſten, iuiub. ficus, rad. liquirit. mellita, & ſirupi varii officinales.

   2) *Diſcutientia*, præter ea, quae præcedente tabula indicata ſunt, in ſpecie adhuc laudantur:

      a) *Aquæ* diſcutientes diapnoicæ, e. g. ſcabios. card. benedict. plantag. hyſſop. ſcord. chærefol. bellid. min.

      b) *Semina:* hyperic. ſophiæ chirurgorum, in primis card. mariæ, quod pectoris inflammationibus & ſuppurationibus efficaciter ſuccurrit.

2. Solutio continui eſt conſolidanda. Faciunt hoc

1) *Balſamica* temperatiora, e. g. terebinth. cocta, maſtix, olibanum, balſam. Peruuian. de Copaiua, galban. ſarcocolla & in ſpecie myrrha, quæ autem, quia humores inſigniter commouet, tum quidem locum non habet, quando metus eſt ſanguinis eruptionis.

2) *Traumatica* leniora, e. g. ſymphyt. hyperic. plantag.

a) *Etmullerus* commendat in ſpecie heder. terreſtr.

b) Alii veronicam.

c) Sed efficacior eſt, in hoc genere, virga aurea *Geſneri*.

d) Item: conſolida Saracenica.

e) Conyza communis vulneraria ſatis etiam efficax eſt.

f) Specialiter adhuc ad vulnera pectoris commendantur: pyrola, ſanicula, alchimilla, auricula muris maior. rad. petaſitidis.

3. Metuenda ſymptomata præoccupanda ſunt.

1) *Affluxus* humorum auertitur per venæ ſectionem in pede.

2) *Commotiones febriles* occupantur per pulueres e nitro, antimon. diaphoret. ocul. cancr. oſteocoll. item per eſſent. alexipharm. *Stahlii* cum multa ſcordii portione parata, quæ effectum habet diſcutientem, balſamicum, leniter diureticum, & hinc acrimoniam e ſanguine per vias vrinarias eliminantem.

3) Ferociam *tuſſis* ſedat MP. de cynogloſſa pulueribus abſorbentibus & nitroſis admixta & veſperi adhibita.

4) *Sitis*, quæ communiter cum febre hectica coniuncta eſt, mitigatur, præter nitroſa, ſuccis acidulis, in primis ſucco citri, qui præ ceteris pectori amicus eſt.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. *Aluus* primum aperienda & per totam curam expedita ſeruanda eſt.

1) Siue per clyſteres carminatiuo-emollientes.

2) Siue per lenia laxantia e. g.

Recip. herb. veronic.
hyſſop. ana f. decoctum.

recip.

Recip. huius decocti vnc. III.
mannæ calabrin. vnc. I. & ſemis.
ſirup. violar. vnc. I. m. d. pro doſi.

2. Quando notabilis *plethora* præſto eſt, ſubiungatur venæ ſectio reuulſoria in pede.

3. Deinde adhibeantur ad mundificationem expectorantia cum diſcutientibus maritata e. g.

Recip. rad. ari, petaſitid. pimpinell. alb. vincetox. ana drachmas III.
herb. capill. vener. cuſcut. hyſſop. bellid. min. ana manip. I.
ſemin. aniſi, card. mariæ, ſophiæ chirurgorum ana drachm. II.
liquirit. vnc. ſemis.

Inciſ. coq. cum q. s. aquæ ſimpl. vt circiter duo pondera remaneant. His adde ſirup. de althæa vnc. I. & ter de die vitrum propinetur. Vel præparentur emulſiones ex aquis card. bened. plantag. hyſſop. ſcordii, cum ſeminibus card. mariæ, ſophiæ chirurg. &c.

4. His ſubiungantur vel ſtatim coniungantur balſamica temperata, & leniter traumatica, ad conſolidationem promouendam. *Vid. method. ſpecial. tabul. præcedentis.*

5. Denique, ad ſymptomata febrilia præoccupanda, & mitiganda, aliquoties per diem pulueres nitroſo-temperantes cum antimonio diaphoretico combinati; mane autem eſſent. alexipharm. *Stahlii* ad gutt. XXX. propinentur.

6. *Tuſſis* quando nimium adfligit, addatur his pulueribus M. P. de cynogloſſ. gr. I. pro doſi.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In vomica pulmonum præcipue cauendum eſt, ne patientes, qui iam per ſe in magno periculo verſantur, incongrua & tumultuaria cura in maiora damna præcipitentur.

2. Hinc abſtinendum eſt, tam a fortioribus *purgantibus*, quam a reliquis *commouentibus* & præ primis *volatilibus*.

3. *Foreſtus* obſeruauit, quod iuuenis, vomica pulmonum laborans, per tuſſim reiecerit particulam quamdam, quaſi veſiculam pure repletam, & deinde hæmoptyicus factus ſit.

4. *Practici*, & in primis Chirurgi, in febribus vulnerariis, ad quas vomica referenda, ita neceſſariam iudicant venæ ſectionem, vt *Schelhammerus* ſtatuerit, illam ſine læſione conſcientiæ prætermitti non poſſe.

5. In primis *alui* legitimus ſucceſſus per totum morbum maxime neceſſarius eſt: hac enim ratione bilioſæ partes, ex quibus alias maiora incommoda prouenire poſſent, excernuntur.

6. Sic etiam reliquæ excretiones bene reſpondeant, præcipue *vrina* & *tranſpiratio* naturalis, ad quas promouendas egregium habet vſum eſſent. alexipharm. *Stahlii*, quæ præter effectum, quem edit, diaphoretico-diureticum, pectorali & balſamica virtute, ad conſolidationem promouendam, prædita eſt.

7. Quando *nimius adfluxus* mucidorum humorum ad pectus vrget, & moderata anodynorum interpoſitio neceſſaria iudicatur, tum *diacodium Montani* locum etiam habet. Veteres vtebantur electuariis opiatis, e. g. *Philonio Romano*. Conſerua roſarum, in primis antiqua ſeu ſaccharum roſarum, aliis interpoſitum, etiam præſtat effectum.

8. A *terris ſigillatis* & *hæmatite* abſtinendum eſt.

9. *Nitrum* quidem egregie æſtum febrilem temperat, ſed dum tuſſim auget, prudenter & paruis doſibus eſt vſurpandum. *Conf. tab. de phthiſi & hectica.*

10. Expectorantium dulcium abuſus vitandus eſt, quia corruptionem & adfluxum ad pectus auget.

11. *Alchimilla* externo vſu egregium quidem & potens eſt balſamicum, interne autem motum ſanguinis inteſtinum cauſſatur, & inflammationem cum febre exacerbat; quod etiam de *myrrha* obſeruandum eſt.

12. Ad diætam ſufficiens tenuis potus commendatur, cum animi tranquillitate.

TABVLA XXXV.

DE

EMPYEMATE.

I. DEFINITIO.

Empyema eſt effuſio materiæ purulentæ in concauum thoracis, cum variis incommodis circa diaphragma, mediaſtinum, pleuram, & pulmones coniunctum. Deriuatur ab ἐν, intus, & πύον, pus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Empyema* in quantum differat a *vomica* pulmonum, præcedente tabula demonſtratum eſt.
2. Differt ab *hydrope thoracis*, quæ quidem etiam paracenteſin admittere ſolet, empyematis autem nomine venire nequit, quia nullo *pure* ſed ſola *aqua* conſpicua eſt.
3. Differt porro empyema ratione *originis*; de qua re ſub *cauſſis* mentionem faciemus.
4. Differt denique ab *vlcere pulmonum*. Hoc enim materiam ſuam ichoroſo-ſanioſam vel in aſperam arteriam infundit, vel ſi in cauitatem pectoris hiat, empyema demum producit, atque hoc poſteriore euentu vti antecedens a conſequente differt.

III. *SIGNA.*

1. Repentina ceſſatio doloris, qui antea in pectore erat continuus.
2. Senſus ponderis alicuius in diaphragmate, & materiæ fluctuantis, paſſim verſantis & non raro etiam tantum ſonum excitantis, vt ab adſtantibus audiri poſſit.
3. Tranſitus febris acutæ in hecticam, verſus noctem ſe ſe exacerbantem.
4. Tuſſis ſicca continua, moleſta.
5. Reſpiratio ſumme difficilis, ob impotentiam expanſionis pulmonum.

 6. In

6. In illo latere, in quod effuſio apoſtematis facta eſt, commodius adhuc iacere poteſt patiens, quam in latere opſito. In hoc enim ſi recumbit, materia purulenta mediaſtino incumbit & incommoda cauſſatur.
7. Quo magis calor hecticus augetur, eo magis corpus extenuatur & vires labuntur.
8 Euenit nonnullis, vt declinato corpore ſuffocationis periculum incurrant; quod vero mutato hoc ſitu euaneſcit.
9. Sputum in nonnullis purulentum obſeruatur.
10. Accedunt anxietates, palpitationes cordis, & lipothymiæ.
11. Interdum adcuſant ægroti ſenſum vaporis calidi, e pectoris cauitate ad os adſcendentis.
12. Alii in malo grauiore percipiunt ſaporem putridum in ore.
13. Sudores nocturni copioſi corpus extenuant & vires proſternunt.
14. Facies rubet in primis eo in latere, in quo abſceſſus ruptus fuit, nonnumquam vero phlogoſes tantum adſunt.
15. Tandem facies *Hippocratica* accedit, & oculi fiunt concaui.
16 Pulſus, in primis in latere adfecto, eſt celer, ſed ſæpius intermittens.
17. Nonnumquam vngues curui, & puſtulæ in thorace adparent.
18. Sæpius, obſeruante Hippocrate, pedes fiunt tumidi, & in pectoris latere adfecto obſeruatur cutis inflatio ac tumor.

IV. *SVBIECTA.*

Empyema æque ac vomica pulmonum, in pauciora ſubiecta cadit, nempe in illa tantum, quæ cauſſis ſpecialibus, mox adlegandis, ſubiacent.

V. *CAVSSAE.*

Empyema originem ſumit.
1. Vel a *vomica* in ſuperficie pulmonum rupta.
2. Vel a ſuppuratione ſtaſeos inflammatoriæ in *pleuritide & peripneumonia.*

3. Vel

3. Vel nonnumquam a ſuppuratione ſtaſeos in *angina*, quando nempe inflammatio ad arteriam vsque aſperam ſe extendit, & hæmoptyicam quaſi excretionem molitur: vnde patientes, niſi ſeptimo die moriantur, empyici euadunt. *Conf. Hippocrat. Aphor. X. Sect. V.*

4. Vel a *violentis cauſſis* e. g. a vulnere thoracis, quando ſanguis extrauaſatus, mediante inflammatione, in ſuppurationem tranſit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Pauciſſimi empyici a morte liberantur, cum primis ſi tempeſtiua paracenteſis neglecta fuit.

2. Paracenteſi peracta, ſi *magna puris* quantitas, ſubcruenti tetri coloris & fœtoris, emittitur, febris continuat, & materia purulenta, pallida, ſpumeſcens, liuida, viridis exſpuitur, & vires labuntur, res eſt conclamata.

3 Quando autem *exigua* puris quantitas, albi coloris, & minoris fœtoris excernitur, febris & ſitis mox ceſſant, adpetitus redit, excrementa aluina compacta excernuntur, vires etiam aliquo modo ſibi conſtant, tum ſpes eſt reſtitutionis.

4. Si materia poſt ſeptem circiter hebdomades nondum ſicceſcit, ſed fluxus adhuc continuat, tum facile exoritur fiſtula, quæ deinde per longum tempus Chirurgi patientiam exercet.

5. Suppuratio perículoſior eſt, quæ vtramque thoracis partem, quam quæ vnicam, occupat.

6. Suppurationes, quas *pulmonum* morbi excitarunt facilius *ſenes*, reliquorum autem viſcerum frequentius iuuenes trucidant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Materia purulenta* in cauitatem thoracis effuſa, quantocyvs euacuanda eſt; id quod optime fit per *paracenteſin*, ſeu ſectionem thoracis, mediante certo inſtrumento, ad hanc operationem adaptato, intra quintam & ſextam coſtam inſtitutam. *Conf. cautel.*

2. *Vlcus*

2. *Vlcus* reſiduum abſtergendum & conſolidandum eſt. Faciunt hoc decocta ex reſoluentibus vulnerariis & balſamicis parata, & per ſyringam iniecta. *Vid. tabul. de Phthiſi, item de febre hectica.*

3. *Symptomata* vel præſentia, vel in futurum metuenda, ſunt reſpicienda.

1) *Æſtum* febrilem mitigant pulueres ex antimonio diaphoretico & abſorbente quodam parati.

2) *Vires* reficiunt analeptica & alexipharmaca e. g. emulſiones amygdalatæ, ſed non ſaccharatæ, eſſent. alexipharmac. *Stahlii.*

3) *Aluum* adſtrictam ſoluunt clyſteres.

4) Adfluxus quo modo per tempeſtiuam venæ ſectionem præoccupandus ſit, *vid. ſub cautelis.*

5) *Externe* adplicatio ſpiritus vini camphorati leniter crocati, aut ſacculorum, ex neruinis & diſcutientibus paratorum, vſum habere poteſt, vt humorum adfluxus & ſtagnationes auertantur, ne aliqua ſuſpecta ſtagnatio remaneat.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Facta per Chirurgum inciſione, materia non ſimultanee, ſed ſucceſſiue euacuetur, ne deliquioſa naturæ eneruatio, vel partium ſphacelatio ſuccedat.

2. Deinde decoctum aliquod vinoſum, ex balſamicis & traumaticis paratum, per ſyringam bis de die iniiciatur e. g.

Recip. rad. ſymphyt.
angelic. ana vnc. j.
Herb. ſcordii
hyperici.
agrimon.
ſanicul. ana manip. j.
Myrrhæ drachm. ij.
Mellis roſat. vnc. j.
Fiat cum vino decoctum.

3. *Interne* exhibeantur

1) ante meridiem ſemel vel bis gtt. XXV - XXX. de eſſent. alexipharm. *Stahlii.*

2) Poſt

2) Poſt meridiem autem duæ doſes ſequentis pulueris propinentur.

Recip. Ocul. cancr. acido citri ſaturat.
Antimon. diaphoret. ana drach. II.
M. doſ. ſcrup. I.

4. Emulſio analeptica ſubinde interponatur.

5. Toto curationis tempore aluus aperta ſeruetur per clyſteres emollientes.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio*, quando vrgentibus ante eruptionem ſymptomatibus, vel etiam ſtatim poſt eruptionem inſtituitur, vſu ſuo non caret, ſed tunc diſcutientia & repellentia debent ſubiungi.

2. Abſint ab hoc adfectu *anodyna* præmature adhibenda, quia ſphacelum, vel ad minimum vlcus peſſimi moris inducunt.

3. Decoctis traumaticis addatur *myrrha*, ouo ſoluta, ſeu, vt vocatur, oleum myrrhæ per deliquium.

4. Conducit etiam *nitrum* ſed non ſæpius repetendum, quia ſalſa in vlcerationibus adhibita, maiorem vellicationem & pruritum cauſſantur.

5. *Nitri* autem *internus* vſus, vrgente febre hectica, non eſt reformidandus, ſed audacter pulueri, ſupra deſcripto, ſubinde miſcendus.

6. *Bontius libro de medicina Indorum* refert, quod empyema per paracenteſin feliciter ſublatum ſit.

7. *Petrus Dionis* non numerat coſtas, ſed quatuor digitis ab angulo ſcapulæ, & totidem e latere ſpinæ dorſi inciſionem facere docet. Ceterum adnotat, in ſuppuratione pleuritidis naturam ipſam ſæpius indicare locum incidendum, videlicet per tuberculum aliquod, in ea regione proueniens, in qua apoſtema ſedem habuerit. *Conf. tab. chirurg. de paracenteſi.*

8. *Externe* ſuperimponi poteſt vulneri vel ſpiritus camph. vel ſacculus ſub methodo indicatus, vel emplaſtrum de ſperm. ranarum camphoratum.

9. *Ægyptii*, teſte *Alpino*, non ſecant, ſed inurunt locum, per quem materia purulenta euacuari debet.

10. Sub vſu eſſentiæ alexipharm. *Stahlii* obſeruari poteſt, num veſtigium aliquod inueniri queat illius adſerti, quod materia empyematis per vrinam poſſit euacuari. Neque modus, neque etiam viæ patent, quo modo pus e pectore ad illa loca produci queat, ſed potius renum vel veſicæ læſio adcuſatur, ſi pus cum vrina excernitur. Inter ea tamen multi probati auctores ex hoc fundamento diuretica in empyemate præſcribunt.

11. *Aër* frigidus in hoc adfectu ſemper noxius eſt, ſiue per aſperam arteriam in pulmones, ſiue per apertum pectus, in eius cauitatem ingrediatur.

12. Fugienda quoque ſunt in diæta omnia calida & animi pathemata grauiora, quæ febrem, aliaque ſymptomata exacerbant.

TABVLA XXXVI.

DE

MALO HYPOCHONDRIACO-HYSTERICO.

I. DEFINITIO.

Malum hypochondriaco-hyſtericum eſt complexus molíminum ſpaſticorum circa venam portæ & viſcera huic adnexa, ad imminutionem ſanguinis *abundantis*, & reſolutionem *ſpiſſioris* collineantium: quo motuum concurſu tam poſitiuæ *actiones*, nimirum ſpaſticæ tractiones, preſſiones, congeſtiones, quam *paſſiones* oppletoriæ, inflatoriæ, diſtenſoriæ, reſtagnatoriæ obſeruantur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quod malum hypochondriacum cum *ſcorbuto* non ſit confundendum, tabula de *ſcorbuto* monuimus.

2. *Malum hypochondriacum* a *paſſione hyſterica* non differre, ab au-

auctoribus, quorum primus fuit *Highmorus*, ſatis iam confirmatum eſt.

Conueniunt enim

1) ratione *locorum*, quæ adficiuntur. Sunt hæc hypochondria, præcordia, inteſtina, meditullium meſenterii, & reliqua viſcera cum vena portæ connexa. Immo non raro partes remotæ pectoris & capitis.

2) ratione *cauſſarum* generaliorum: vbique enim plethora & ſpiſſitudo ſanguinis peccant.

Differunt autem quodam modo

1) ratione *graduum*: Sicut enim feminæ in genere a morbis frequentius & grauius exercentur, quam viri, ſic etiam malum hyſtericum illas acerbius adfligit, quam viros malum hypochondriacum.

2) ratione cauſſarum & intentionum *ſpecialiorum*: in feminis enim ad negotium menſium, in viris autem ad hæmorrhoides reſpicitur.

3. Ceterum ipſum malum hyſtericum, ſecundum quorumdam auctorum diſtinctionem eſt

1) vel *late* ſumtum, quod vniuerſum adparatum motuum in hoc morbo occurrentium complectitur.

2) Vel *ſtricte* dictum, quo *exacerbationem* huius mali deſignant.

III. *SIGNA.*

1. *Mali hypochondriaci.*

1) Dolores tendentes, prementes, anguſtantes, angentes ſub coſtis, maxime in latere ſiniſtro.

2) Qui interdum exacerbantur, vt pungentes, ardentes, & interlancinantes euadant.

3) Familiare ſymptoma eſt *inflatio* ſiniſtri hypochondrii; quæ interdum ſtataria fit, vt figuram oblongam & faſtigiatam, *cotis* inſtar exhibeat: hunc adfectum *Hippocrates magnorum lienum* nomine indicaſſe videtur.

4) Si in *dextro* hypochondrio hæc pathemata magis ſentiuntur, accedunt communiter adfectus colici, ardores volatici, præcipue in capite, cum fugitiuo faciei rubore.

5) Moleſtiæ circa *ſcrobiculum* cordis cardialgicæ.

6) Aliquando enim *ieiuno* ventriculo, præſertim in edacioribus, aliquando *ſub paſtu*, vt repentina ſatietas oriatur, aliquando vna vel altera hora *poſt cibum* anguſtia occurrit.

7) *Adpetitus* de cetero ſatis bonus, immo auidus, nonnumquam autem vagus eſt: frigida magis quam calida deſiderant, & parcius bibunt.

8) *Ructibus* expoſiti ſunt anxiis, in primis ſub paſtu, aut ſero poſt eumdem; multo frequentius autem *flatibus* ſtricte dictis.

9) Ante autem, quam ructus erumpunt, infeſtant communiter præcordia anguſtando, tendendo, premendo, murmurando; poſt eruptionem autem ſenſibiliter melius ſe habent.

10) *Palpitatio cordis* eſſentiale hic eſt ſymptoma, & in nonnullis, præcipue feminis, tam euidente gradu excedit, vt motus hic tremulus in circumſtantium oculos incurrat. *Conf. tab. de palpitatione cordis.*

11) *Adſtrictio alui* huic adfectui familiariſſima, & ita ſæpe pertinax eſt, vt purgantibus ſtimulantibus non obediat. Aluus autem laxa hypochondriacis non eſt propria, exceptis illis, qui, cibis durioribus antea adſueti, iam molliores elegerunt, a quibus inteſtinorum laxitatem experiuntur, & ſenſim ad hypochondriacum malum accedunt.

12) Hypochondriaci ſunt *ſputatores*, alii magis ieiuno, alii repleto ventriculo.

13) *Nares* communiter habent ſicciores.

14) Satis profunde dormiunt, & ſi quid a ſomno illis detrahitur, ſtatim incommode habent.

15) *Vrina* in malo exacerbato eſt limpida, ob maiorem in illa regione ſtricturam; miteſcente vero impetu nihil peculiare offert; cryſtalli enim tartareæ, quæ lateribus vaſorum adfiguntur, in ſtatu etiam ſano non raro obſeruantur.

16) *Dolores capitis* ſi concurrunt, ſunt illi prementes, tendentes,

dentes, contuſorii, grauatiui & vertiginoſi, rarius pungentes & lancinantes.

17) Exacerbatio horum pathematum non raro ad *animi* vsque perturbationes progreditur: ſunt enim patientes anxii, ſolliciti, mœſti, ſuſpicaces, ſolitudinis amantes, ſuſpirioſi, immo nonnumquam ipſa melancholia hypochondriaca accedit.

2. *Paſſionis hyſtericæ.*

1) Hic eadem quidem pathemata, modo recenſita, ſed *acerbiora* obſeruantur, occurrunt enim

2) Circa *præcordia* vehementiſſimæ anxietates, oppreſſiones, ſuffocationes, conatus vomendi pertinaces, cum perpetua fere inadpetentia, immo nauſea, aut adpetitu vago, frequenter abſurdo.

3) *Medio ventre* contingunt repentinæ & violentæ compreſſiones, quaſi duabus manibus illa regio corripiatur; vbi præcipue *vmbilici* profunda retractio obſeruanda venit.

4) In *inteſtinis* flatulentia vel ſtataria vel oberrans ſentitur, es wältzet ſich wie eine Kugel im Leibe herum.

5) In pectore inſignis difficultas reſpirationis contingit cum vehementibus ſæpe cordis palpitationibus.

6) Nonnumquam ſpaſticæ motus tonici exacerbationes in conuulſiones, quas vulgo *epilepſiam vterinam* vocant, excurrunt.

7) In *faucibus* vitia deglutiendi, & tam vehementem ſenſum non raro percipiunt, ac ſi nucleus, vel res dura œſophago incluſa eſſet; ac tum quidem præcedunt vtplurimum pandiculationes, oſcitationes & reſpirationis temporaria interceptio, aut ſtrangulatio ac ſi laqueus collo iniectus eſſet, quem ſenſum nonnumquam inſignis ſuffocatio excipit, ita vt per longum aliquando tempus ſine pulſu & reſpiratione inſtar mortuarum iaceant.

8) In *capite* dolores adfligunt velut immanes, magis tamen hemicranici, quam vniuerſum caput occupantes. *conf. tab. de clauo hyſterico, ſub ſignis,*

9) In emiſſione *vrinæ* ſenſibiliſſimi dolores ſub exacerbatione huius mali interdum ſeſe manifeſtant, & adnotante *Sydenhamo calculum mentiuntur*; quod ſymptoma multis medicis imponit, vt verum ſubeſſe adfectum calculoſum iudicent.

10) *Mentis* adfectiones *grauiores*, quam in viris, obſeruantur.

IV. *SVBIECTA.*

Huic malo quam maxime expoſiti ſunt homines

1. Vix vnquam alii, quam inſigniter plethorici.
2. Vitæ ſedentariæ & otioſæ addicti; atque huc ante omnia litterati referendi ſunt.
3. Qui adpetitui largiter indulgent, ſicciores dapes eligunt, & parum bibere ſolent.
4. Temperamentum melancholicum, ob craſin ſanguinis ſpiſſiorem, præcipue hoc malum incurrit.
5. Sanguineum autem temperamentum quando illi obnoxivm fit, ratio in vitio diætæ & abuſu rerum non-naturalium quærenda eſt.
6. Ludit hic adfectus tragœdiam ſuam in terminis *iuuentutis* ab anno circiter XVIII. ad XXX.
7. *Ætas* autem *puerilis* quam minime ab hoc malo corripitur.
8. Nec etiam adeo frequenter ætas *annoſior* ſexus *virilis*, niſi vel continuationem priſtini mali vel palindromen ſentiant, vel lautiori admodum diætæ & vitæ otioſæ dediti, vel ſuppreſſionem hæmorrhoidum experti ſint.
9. In feminis autem hoc malum magis occurrit ætate iuuenili *prouectiore*, nempe ab anno circiter XXX ad XL & L. Immo ceſſatio menſium proprium quaſi tempus eſt, quo ſexus hic potiſſimum huic adfectui exponitur.
10. Familiarius etiam malum hypochondriacum in ſexu hoc ſequiore, quam in virili obſeruatur: quam primum enim vitia vterina, e. g. menſium, lochiorum, molarum incurrunt, ſtatim ab hoc malo infeſtantur.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis antecedens* eſt plethora cum ſpiſſitudine coniuncta.
2. Cauſſa *proxima* eſt impeditus ſanguinis progreſſus circa venam portæ & viſcera illi adnexa.
3. Cauſſa *formalis* horum motuum in intentione naturæ quærenda eſt, quæ hic plethoram imminuere, & impeditum ſanguinis progreſſum ſubleuare adlaborat.
4. Cauſſæ in hunc finem *inſtrumentales* ſunt motus illi ſpaſtici, tenſorii & preſſorii; immo ipſa adeo profunda ſuſpiria hypochondriacorum eo collineant.
5. Cauſſæ *occaſionales*, *procatarcticæ* & *aduentitiæ* permultæ ſunt:
   1) Suppreſſæ euacuationes ſanguinis, præcipue menſium & hæmorrhoidum.
   2) Diæta plena & lauta; potus autem parcus.
   3) Vitæ genus ſedentarium.
   4) Abdominis inconueniens compreſſio.
   5) Excretionum quarumlibet, præcipue alui, ſuppreſſio.
   6) Conſuetudo horum motuum & hæreditaria diſpoſitio.
   7) Flatulenta inteſtinorum atonia.
   8) Animi pathemata, e. g. ira, terror, concupiſcentia.
   9) Speciatim vero nauſea & ſenſibilitas; quo pertinet odor moſchi, ambræ, zibethi, roſarum &c.
   10) Peculiaris ſtructura venæ portæ omni iure ad numerum cauſſarum refertur, quæ præ omnibus aliis in corpore humano partibus apta eſt, ad hoc malum fouendum.
   11) *Diſtenſio* vaſorum oppletorum tamquam cauſſa *coniuncta*, *prouocans* & *acerbans* conſideranda eſt.
6. Exſulent itaque cauſſæ *pure paſſiuæ obſtructionum*, *venenoſi halitus ſanguinis menſtrui retenti*, *ſalium ſtimulantium &c.* vnica enim animi commotio plus hic valet, quam *ſexcenti Hippocratis ſaporis.*
7. Exſulent etiam craſſæ illæ vulgi opiniones de *vteri locali translatione*, *adſcenſione*, *volutatione.*

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Malum hypochondriacum *ſibi relictum*, nec præpoſteris medicationibus tractatum, plus incommodi quam periculi portendit.

2. Quando autem quocunque modo turbatur, grauiora mala inducuntur:

   1) Scirrhoſæ indurationes.
   2) Tumores vel œdematoſi, vel rubro-liuidi in pedibus.
   3) Melancholia hypochondriaca, timida, taciturna, ſpeculabunda, anxia, deſperabunda.
   4) Vomitus cruentus, mictus cruentus, nephritis.
   5) Febres intermittentes, lentæ, hecticæ, vel acutæ inflammatoriæ.
   6) Vniuerſa ſcena adfectuum arthriticorum.
   7) Icterus ſimplex in iunioribus, niger in annoſis.
   8) Catarrhus ſuffocatiuus.
   9) Vertigo, paralyſis, apoplexia.

3. Quo magis motus circa præcordia & lienem vrgent, eo magis ad vomitum cruentum reſpiciunt; qui tamen in viris non ita facile, quam in feminis metuendus eſt.

4. Vbi vero motus ad inferiora tendunt, ibi fluxus hæmorrhoidalis prouocationem reſpiciunt.

5. Hæmorrhoides quando proueniunt, & legitime continuant, malum hypochondriacum ſoluunt.

6. Quando autem per illarum ſuppreſſionem hoc malum inductum eſt, contumaciſſime ſe gerit.

7. Malum hoc ſicut annoſos rarius infeſtat, quam iuniores, ita grauius illos adfligit, & ægrius in iiſdem profligatur.

8. Iuniores autem ſucceſſu annorum ſponte ſæpius ab his pathematibus liberantur, ſi vitæ genus mediocriter tantum mutetur.

9. Sicut hæmorrhoidum fluxus hypochondriacos inſigniter ſubleuat, ita menſium fluxus ordinatus ad hyſtericum malum imminuendum, multum contribuit.

10. Quo magis in ſequiori ſexu circa lienis confinia pathemata vrgent, eo maior de vomitus cruenti eruptione ſuſpicio habenda eſt.

11. Quando vero in inferioribus abdominis partibus incommoda magis ſentiuntur, negotium pro ſexus diuerſitate vel ad hæmorrhoidum vel ad menſium promotionem tendit.

12. Vomitus *vacuus* maiorem metum eruptionis ſanguinis incutit, quam *repletus*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Quantitas* ſanguinis eſt imminuenda
   1) per *venæ ſectionem*, ſed non aliam quam in *pede*, circa æquinoctia, & quidem luna decreſcente, quo tempore natura ad dimittendos humores magis inclinat: magna inciſione, vt ſpiſſior ſanguis breui tempore ſufficienter effluere poſſit.
   2) per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicatas. *Vid. diſſertat. Stahlii de ſanguiſugarum vtilitate*, *& tab. chirurg. de hirudinum adplicatione.*
   3) per reuocationem menſium ſuppreſſarum. *Conf. tab. de ſuppreſſione menſium.*
2. *Craſis* ſpiſſior eſt corrigenda & attenuanda
   1) per conuenientem potiſſimum *diætam*, nempe per duo illa adminicula, ſatis efficacia, *motum* & *potum*. Potus diluit, & motus ſubagitat diluens cum diluendo.
   2) Per medicamenta ſanguinem incidentia & attenuantia, quæ autem ad efficaciam commendatæ iam diætae non accedunt. Laudantur in hunc finem
      a) *Radices*: ari, vincetoxici, helen. pimpin. alb. cichor. tarax. caryophyllat. rub. tinctor. dictamn. &c.
      b) *Herbæ*: ſcord. fumar. ſcolopendr. capill. vener. cent. min. card. bened. cuſcut. epithym.
      c) *Salia digeſtiua*: tartarus vitriolatus, tartar. tartariſat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. liquor terræ foliat. tartari, ſal tartari.
      d) *Gummi-reſinæ*: ammoniac. galban, ſagapen. it. gum. heder. iuniper.
      e) *Antiſcorbutica* quantum hoc loco valeant, illuceſcet ex num. 23. *cautelar.*

f) *Laxantia* cum reſoluentibus dictis combinata, e. g. hellebor. nigr. polypod. rhabarbar. fol. ſennæ &c.

g) *Compoſita*; ex his vſum habere poſſunt pilul. *Beccheri*, *Stablii*, ſal Anglicanum, tinct. ſalis tart. antimon. eſſent. alexipharm.

3. *Commotiones* ſpaſticæ exacerbatæ, ſunt mitigandæ. Præſtant hoc

1) Nitroſa cum ſale quodam digeſtiuo, & cinnabari ſociata, quibus etiam abſorbens aliquod exigua doſi addendum eſt.

2) Vbi valde anomalæ commotiones circa venam portæ occurrunt, ibi conducunt

a) Decoct. *millefol.* vel eius eſſentia cum ſpiritu C. C. moderate interdum maritanda.

b) Vel eſſent. *adianthi albi*, quæ herba eumdem effectum ac millefolium in turbis circa venam portæ habere dicitur.

c) *Cortex caſcarillæ* eximium etiam præſtat vſum, ad commotiones tales impetuoſas mitigandas.

4. *Excretiones* ordinariæ ſunt promouendæ.

1) *Aluum* adſtrictam ſoluunt

a) *Diluentia*: e. g. potus calidus, coffée, qui plus valet aluo expediendæ, quam thée, hic enim valde ſaturatus ſubadſtringit.

b) Solutio *nitri* per potum ordinarium.

c) *Rhabarbarina* cum ſpeciebus reſoluentibus combinata, & forma infuſi vſurpata.

d) *Extracta* reſoluentia & abſtergentia cum gummatibus & moderatiſſime aloëticis coniuncta.

e) *Clyſteres* emollientes eximiam hic ſemper habent vtilitatem.

2) *Tranſpirationem* naturalem & lenem *diureſin* promouet eſſent. alexipharm. *Stablii*, ſub placido corporis motu vſurpata.

5. Tonus partium nimis diſtentarum eſt roborandus. Faciunt hoc

1) *Martialia*, legitimo tempore adhibenda e. g. crocus mar-

martis antimoniat. aperitiuus *Stahlii*, tinctur. martis aperitiu. *Ludouici*, & eiusdem crocus martis ſulphuratus, &c.

2) *Salia volatilia* cum tincturis alcalicis mixta, e. g. tinctura tonico-neruina *Stahlii*.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *In paroxyſmo.*

1) Ante omnia *aluus* aperiatur, & ſemper aperta ſeruetur, per clyſteres emollientes, & ſpaſticos rigores demulcentes; eius modi ſunt bene pingues, ex oleo amygdal. dulc. oliuar. recent. chamomill. aneth. ſeſam. parati.

2) Deinde temperantia nitroſa, & incidentia ſalina cum cinnabarinis exhibeantur, & ter per diem repetantur. e. g. nitrum depurat. nitrum antimoniat. cinnabar. antimon. ocul. canc. cum acido tartari ſaturat.

3) Impetus ſi hiſce cedere recuſat, eſſentia vel decoctum millefolii parce & moderate propinetur, vel alia ſuperius adlegata adhibeantur.

2. *Extra paroxyſmum.*

1) Remittente impetu ſanguis imminuatur per venæ ſectionem, circa æquinoctia repetendam.

2) Et tum ad ſanguinem diluendum & attenuandum, ſuperius commendata remedia, præcipue diætetica, adplicentur.

3) Menſium etiam & hæmorrhoidum ratio habeatur, per methodum ſuo loco commendatam.

4) Denique ad tonum reſtituendum martialia, vel volatilia ſalia cum alcalicis tincturis mixta, propinentur; vel crocus martis antimoniat. cum M. P. *Stahlii* combinatus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Si vmquam, certe in decantato hoc adfectu, cautelis opus eſt; vbi multæ quidem deprædicationes variorum remediorum, ſed exigua communiter auxilia reperiuntur.

2. Sufficiens labor & humectatio corporis plus valent, quam

vniuerſus medicationis adparatus, optima licet methodo inſtitutus.

3. Quam diu ſanguis abundat, omnia reſoluentia, & tonum roborantia, ſunt fruſtanea.

4. Si cura inſuper *impetuoſe* in talibus circumſtantiis inſtituitur, facile hæmoptyſis, aſthma conuulſiuum, catarrhus ſuffocatiuus, adfectus arthritico-rheumatici, ſiue vagi, ſiue fixi, inducuntur.

5. Item repentinæ anxietates præcordiorum, infarctus viſcerum, vel febres inflammatoriæ. *Vid. prognoſis.*

6. Non imminuta ſanguinis quantitate *ſymptomata* ſtatim adgredi multo adhuc periculoſius eſt tentamen.

7. *Venæ ſectio* curatiue, aut in brachio, inſtituta, magis nocet quam prodeſt: facile enim pathemata ad ſuperiores partes prouocat, & contumaciora reddit; iuſto autem tempore & loco adminiſtrata, durabilem ſæpe ſubleuationem adfert, & reliquæ medicationi viam ſternit. Si preſſiones magis *in dextro* latere ſentiuntur, & nullum vitium in pectore vel diſpoſitio vertiginoſa ſubeſt, tum in brachio etiam locum habet.

8. *Scarificatio* vix talem effectum infert, qualis huic adfectui conducit.

9. *Hirudines* vagabunde & ſine diſcretione temporis, adplicatæ, maioribus anomaliis anſam præbent; dextre autem adhibitæ ad molimina hæmorrhoidalia mitiganda, & motus congeſtorios a ſuperioribus viſceribus reuocandos, vſum habent eximium, tanto magis, ſi venæ ſectio præmiſſa eſt. *Vid. tab. de ſuppreſſione hæmorrhoidum.*

10. *Emetica* hypochondriaco-hyſtericis, iuxta hodiernos mores, præſcribere, infelix eſt tentamen: pathemata exacerbantur, in habitum obfirmantur, & facile vomitus cruentus, præcipue in feminis, metuendus eſt.

11. Vbi autem malum adhuc recens, & conſpicuum diætæ vitium ſubeſt, ſubiectum inſuper euemetum & robuſtum, ibi *moderatum emeticum* conceditur.

12. *Purgantia fortiora*, frequentius adhibita, hypochondriacis etiam non conueniunt: motus ſpaſticos magis augent &

& ſanguinem adhuc ſpiſſiorem reddunt: vnde a frequentibus purgantibus malum hypochondriacum nonnumquam inducitur.

13. Præſuppoſita enim *ſaburra* in primis viis hypochondriacorum, ad quam eliminandam vomitoria & purgantia primario præſcribuntur, vtplurimum nulla eſt.

14. Fruſtraneus etiam eſt metus, quaſi *acida pungentia*, malum hypochondriacum fouentia, in primis viis generentur; quæ proinde expurganda eſſent.

15. De *polypodio* in ſpecie adhuc dubitandum, num hoc loco tantos effectus præſtet, quanti per meram ſæpe credulitatem de illo prædicantur.

16. *Mercurialia* non poſſunt admitti, nedum deteſtanda hic *ſaliuatio*; quæ contracturas, paralyſes, apoplexiam, aſthmata conuulſiua, immo mortem inducere valet.

17. *Diaphoretica* calida etiam nocent, ſanguinem enim vel in orgaſmum deducunt, vel humiditatem ei ſubtrahunt: abſint itaque alexipharmaca calida, carminatiua, olea deſtillata, myrrhata, camphorata, ſalia oleoſa empirica, & omnia ſulphurea acria, quæ infarctibus & phlogoſibus occaſionem præbent.

18. Methodus, quæ per *alterantia*, edulcorantia, acrimoniam corrigentia, ſalibus ſuſpectis ſubuenire docet, ſalutaris non deprehenditur; inducit potius adfectus aſthmaticos, ſcirrhoſos, œdematoſos, ictericos, aſciticos, colicos, iliacos, podagricos, vertiginoſos, inflammatorios, paralyticos, apoplecticos.

19. Næniæ illæ, de efficacia *martialium abſorbente*, *fundente* & *colliquante*, experientiæ practicæ non reſpondent, neque etiam chymiæ experimentali; conſpicuus potius effectus adſtringens, ſolo gradu differens, in omnibus *martialibus* deprehenditur.

20. Hinc *martialia*, in *vigore* paroxyſmi vſurpata, maiores anxietates, infarctus viſcerum & adſtrictiones alui cauſſantur; *remittente* autem impetu & præmiſſa venæ ſectione adhibita & continuata, leni adſtrictione venarum diſtentarum iuſtum tonum reſtituunt; & hoc tanto

to efficacius, ſi cum eſſentia milleſolii miſcentur. Ceterum a crudo marte abſtrahendum eſt.

21. *Salia volatilia* mirifice quidem hodie extolluntur, & virtus illorum reſoluens & attenuans ad nauſeam deprædicatur, ſed pauca grana, quæ pro doſi adhibentur, ſatis demonſtant, quod non in *humores*, ſed in *vias* agant, iisque ſtimulum ad conſtrictionem organorum incutiant; quæ ſtrictura, quando ſanguis minus mobilis, & viæ nimium repletæ ſunt, male cedit. Hinc intempeſtiuus & liberalis illorum vſus cum martialibus eadem damna inducit.

22. Neque *abſorbentia* ad ſummam curæ peculiare quid conferunt, licet communiter credatur: largius enim & frequentius vſurpata, humores magis inſpiſſant, & tenaciores reddunt, in primis etiam viis turbas & moleſtias procreant.

23. *Antiſcorbutica*, plenis buccis commendata, fundamentum huius mali non attingunt, *acriora* potius illud exaſperant; præmiſſa tamen venæ ſectione, *temperata* cum reliquis incidentibus, ſuperius commendatis, poſſunt coniungi.

24. Idem de *antiuenereis* ſentiendum eſt.

25. Vſus *acidularum* aſylum hypochondriacorum vulgo reputatur, ſed propter exiguum re vera effectum, & propter iacturam temporis ac ſumtuum cenſemus, quod *remedium grauius ſit morbo ipſo.* Præter ea, vbi ſufficiens motus, ſiue per virium defectum, ſiue per ſumtuum ad vecturam deſtitutionem, obtineri non poteſt, ab vſu illarum prorſus abſtinendum eſt. *Conf. diſſert. Stahlii de fontium ſalutarium vſu & abuſu.*

26. *Nitrum*, in adfectibus hypochondriacis prudenter adhibitum, egregium præſtat effectum: ſpaſticam enim partium fibroſarum ſtricturam relaxat, & qualemcumque ardoris ſenſum in viſceribus obtundit.

27. *Nitrum* cum ſale digeſtiuo & pauca abſorbentis cuiusdam quantitate combinatum, flatulentiam hypochondriacam, poſt

poſt cibos præcipue emergentem, promptius ſubigit, quam vllum aliud medicamentum.

28. *Aloëticorum* vſus in malo hypochondriaco cautiſſimus & parciſſimus eſſe debet: quando enim hic adfectus eo iam peruenit, vt euacuationes reſpiciat, tum incongruus illorum vſus grauiſſimas exacerbationes inducit, quia aloë ſanguinem quidem commouet, ſed non ad exitum perducit.

29. Vſus *clyſterum* emollientium, vti in genere huic malo efficaciter occurrit, ita in *feminis* in ſpecie laudatur. Parantur ex herbis emollientibus, lubricantibus, mucilaginoſis, oleoſis & temperatiſſimis carminatiuis.

30. *Veronica* cocta, &, adiecto oleo ac ſale, in clyſtere adhibita, ad hypochondriaco-hyſtericos, lumbares & iſchiadicos ſpaſmos, egregium præſtat effectum.

31. *Laxantia*, licet mitiſſima ſint, ad commodum tamen clyſterum vſum non accedunt: ipſa *rhabarbarina* relinquunt aliquam adſtrictionem, & hinc ſui repetitionem efflagitant.

32. *Manna* & folia *ſennæ* flatulentiam excitant & naturam ſenſim in conſuetudinem deducunt, vt nihil deponat, niſi adhibitis hisce ſtimulis: vſus itaque eorum ſit moderatus.

33. *Pruna Damaſcena* ad expediendam aluum vtiliter adhibentur in iis, qui a dulcibus alias non læduntur; modo non ſtatim bibatur cereuiſia fermenteſcens, ſed hauſtus vini, vel alius conueniens ſpirituoſus.

34. Exſulent in hyſtericis tot decantata *vterina*, e. g. elixiria, eſſentiæ, tincturæ, aquæ deſtillatæ aromaticæ, die hitzige Mutter-Waſſer.

35. Speciatim reiicitur *caſtoreum*, licet tot laudibus exaltatum; internus enim illius vſus ad pauca quidem momenta leuamen adfert, deinde autem grauiora incommoda inducit, præcipue vero caput obnubilat, & anguſtias præcordiorum auget. Ante omnia ab illo abſtinendum eſt, quando pathemata hypochondriaco-hyſterica nauſeabunda & vomibunda occurrunt.

36. *Mil-*

36. *Milleſolii* vſus debet eſſe prouidus, præcipue in viris; in feminis maiori ſecuritate adhibetur; vbi eſſentia, cum croco mixta, impetum commotionum & anxia molimina, ad menſes tendentia, egregie mitigat. In viris quando adhibetur, eſſent. millefol. p. I. cum eſſent. pimpinell. alb. p. III. & ſpirit. ſalis ammoniac. p. ſemis miſceatur.

37. Vſus *marinorum animalium*, e. g. dent. hippopot. lap. manat. priap. cet. prorſus improbatur: licet enim motus per illa in præſens ſupprimantur, in futurum tamen vel maiore impetu reuertuntur, vel infarctus & ſcirrhi viſcerum, aut plane hydrops ſuccedunt.

38. Quid de *cucuphis*, quæ in capitis doloribus hyſtericarum communiter adhibentur, cenſendum ſit, tabula de *cephalalgia*, & altera de *clauo hyſterico* indicauimus.

39. Quibus locis etiam cautelæ de *duplicis generis odoramentis*, in ſuffocatione hyſterica admodum vſualibus, adiectæ ſunt.

40. Occurrunt nonnumquam hyſtericæ, quæ nullum plane odorem ſub tali conſtitutione perſentiſcunt: in his præſtat ab odoramentis plane abſtinere, quam grauius damnum inferre.

41. *Camphoræ* vſus in capitis doloribus hyſtericarum citatis locis euoluatur, vbi ſimul conſilium datur, qua ratione etiam in illis feminis vtiliter adhiberi poſſit, quæ alias illius odorem faſtidiunt.

42. Vſus *carnis lupinæ*, de collo ſuſpenſæ, in malo præcipue feminarum, loco ſecreti a quibuſdam habetur; id quod experientiæ relinquendum eſt.

43. *Narcotica* ſedant quidem promtius exacerbationes hypochondriaco-hyſtericas, ſed vehementius illæ recrudeſcunt; & deinde etiam hæc remedia a natura adſpernantur.

44. Denique *diæta*, non quidem ſcrupuloſa, conueniens tamen commendatur; cauendo a cibis acidis, craſſioribus, frixatis, placentis butyraceis. Qui ſegnitie alui labo-

laborant, certo tempore huic negotio indulgeant, & paullo ante cibum exiguum panem largo butyro illitum præmittant.

TABVLA XXXVII.
DE
INFARCTV LIENIS.

I. DEFINITIO.

Infarctus lienis eſt inflatio viſceris huius laxi & celluloſi, a reſtrictione ſanguinis verſus ramum ſplenicum originem ducens, & eruptionem per vaſa breuia reſpiciens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Infarctus lienis a recentioribus pathologis *obſtructionis* nomine venit; ſed hæc, vi vocis, plenariam ſanguinis interceptionem deſignat, & multas confuſiones inducit; de qua materia legi meretur *diſſertat. Stahlii de obſtructione vaſorum ſanguiferorum.*
2. Infarctus lienis in genere quidem non differt a *malo hypochondriaco*, ſpecialem autem ſanguinis directionem & determinationem verſus viſcus lienis inuoluit.
3. Non confundendus eſt lienis infarctus cum *doloribus nephriticis*; verſus ſiniſtrum latus ſe ſe extendentibus, & *profundius* adfligentibus. *Conf. ſigna nephritidis.*

III. *SIGNA.*

1. Inflatio in latere ſiniſtro ſub coſtis ſpuriis.
2. Cum doloribus prementibus & tendentibus, raro autem interlancinantibus.
3. Durant hæc incommoda per vnum vel alterum diem, & tunc ſenſibiliter iterum remittunt.
4. Sub adflictione laborant difficultate reſpirationis.

5. Anxietate etiam præcordiorum & animi mœrore adficiuntur.
6. Concurrit tuſſis ſicca periodica.
7. Ingens proſtratio virium, torpor ad actiones & moroſitas.
8. Adpetitus vtplurimum eſt proſtratus.
9. Manifeſtat ſeſe ventriculi inflatio, quæ a ructibus magis, quam a flatibus ſtricte ſic dictis tollitur.
10. Palpitatio cordis, & ſæpius etiam motus palpitatorius in ipſo liene obſeruari ſolet.

IV. *SVBIECTA.*

Huic adfectui familiariter obnoxii ſunt homines

1. Mediæ & conſiſtentis ætatis, ſexus feminini præ virili.
2. Temperamenti præcipue melancholici, vel ſanguineo-melancholici.
3. Qui pathemata generaliora hypochondriaca, præcipue autem ſuppreſſiones hæmorrhagiarum diu perpeſſi, & ſub his incongrue, in primis adſtringentibus tractati ſunt.
4. Qui vitæ ſedentariæ, ſpeculabundæ, variis curis & ſollicitudinibus obnoxii exſiſtunt.
5. Verbo: omnia fere illa ſubiecta, quæ præcedente tabuta deſcripta ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora cum ſpiſſitudine coniuncta.
2. Cauſſa *formalis* eſt reſtrictio ſanguinis verſus ramum ſplenicum, eruptionem per vaſa breuia reſpiciens.
3. Cauſſa *proxima* huius infarctus eſt impeditus ſanguinis progreſſus & reſtagnatio.
4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) otioſum vitæ genus.
   2) Cibi craſſiores & parcior potus.
   3) Neglectio adſuetarum euacuationum ſanguinis.
   4) Incongrua medicatio in febribus *intermittentibus* per adſtringentia, & in *acutis* per refrigerantia.
   5) Neglectio alui expediendæ.
   6) Refrigerationes partium corporis extremarum.
   7) Diſpoſitio hæreditaria & animi pathemata.

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Infarctus lienis non eſt præſentis periculi, & quo recentior adfectus, eo facilius adhuc cedit congruæ medicationi.
2. Quando ſibi relinquitur per aliquot annos ſine vitæ iactura durare poteſt.
3. Progrediente autem tempore, & accedente in primis medicatione improuida, facile in febrem quartanam transmigrat.
4. Vel in ſcirrhum abit, quem tamen per plures etiam annos geſtare poſſunt patientes. *Conf. tab. ſequens de ſcirrho lienis.*
5. Tandem febres lentæ, hecticodes.
6. Vel œdematoſi, cachectici, aſcitici adfectus hanc ſcenam claudunt.
7. In feminis vomitus cruentus, in viris autem hæmorrhoides hoc malum nonnumquam ſoluere ſolent.
8. Nonnumquam ſtaſis inflammatoria ſuppuraſcens, ſed rariſſime, exoritur, & materia purulenta coloris teterrimi, per vomitum vel aluum reiicitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Quantitas* ſanguinis eſt imminuenda; id quod obtinetur
   1) per venæ ſectionem in dextro pede circa æquinoctia inſtituendam & numquam omittendam.
   2) per reuocationem hæmorrhagiarum ſuppreſſarum.
   3) per hirudines in negotio hæmorrhoidali.
2. *Qualitas* ſanguinis ſpiſſior eſt corrigenda. In hunc finem commendantur
   1) *Radices:* cichorii, tarax. helen. vincetox. pimpinell. alb. ari, bardan. apii, petroſelini, graminis.
   2) *Herbæ:* abſinth. card. bened. centaur. min. fumar. hyſſop.
   3) *Antiſcorbutica temperata:* naſturt. beccabung. cochlear. acetoſell.
   4) *Salia enixa:* tartar. vitriolat. arcan. duplicat. nitrum antimoniat. in primis tartarus tartariſat.

5) *Gummi-reſinæ*: ammoniac. ſagapen. ſarcocoll. galban. bedell. myrrh. ſuccin.

6) *Diluentia* per ſufficientem potum cum labore corporis coniunctum.

7) *Laxantia* cum reſoluentibus modo commendatis, combinata, e. g. hellebor. nigr. ſenn. rhabarbar.

8) *Compoſita*: pilul. *Beccherianæ*, *Stablianæ*, tartareæ *Bontii*, extract. panchymagog. *Crollii*, magnes. alb. ſal. Anglican. eſſent. alexipharm. *Stablii*, eſſent. abſinthii compoſita.

9) *Externa reſoluentia & roborantia*: emplaſtr. de ammoniac. ſaponat. *Barbette*, diaphoret. *Mynſichti*, de ſpermat. ceti, de cicuta. Item *emollientia*: emplaſtr. diachylon, de meliloto, *linimenta* ex vnguent. de althæa, ol. cappar. chamomill. irin. camphor. alternatim regioni lienis adplicata.

3. *Motus* tonicus in liene relaxatus eſt roborandus, ad congeſtoriam ſanguinis reſtagnationem diſcutiendam, & nouum infarctum præoccupandum. Huic indicationi ſatis faciunt

1) *Martialia teneriora*: croc. martis antimoniat. *Stablii*, eſſent. vitrioli martis *Zwelferi*, vel *Ludouici*.

2) *Salia volatilia* cum tincturis alcalinis maritata, e. g. M. R. tonico neruina *Stablii*.

3) *Specifica antiſplenetica*, qualia creduntur eſſe

a) Rad. rub. tinctor. caryophyll. capparum.

b) Herb. cuſcut. epith. ſcolopend. ceterach. millefol. adianth. nigr. præcipue vero *alb*.

c) Cortex & lignum fraxini, circa ſolſtitia cæſum, item cort. & lign. tamariſci.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. Ante omnia *aluus* aperiatur, & aperta ſeruetur, ſiue

1) per *clyſteres* neruino carminatiuos, reuulſioni & roborationi diſcuſſoriæ aptos, e. g.

a) *Radices*: maluæ, althææ.

b) *Flores*: chamomill. verbaſc. melilot. ſtœchad. citrin. fumit. origani.

c) Se-

c) *ſemina:* aniſi, fœnicul. fœnugræci; ſiue
2) per blandiora *laxantia*, e. g.
a) Infuſa helleborina.
b) Pilul. *Beccheri*, *Stahlii*.
2. His laxantibus ſubiungantur reſoluentia, diluentia, & ſanguinem ſpiſſum attenuantia, ſuperius commendata.
3. Et quando ſymptomata febrilia vrgent, pulueres nitroſo-temperantes ſimul adhibeantur. *Vid. cautel.*
4 Poſt paroxyſmum obſeruetur iuſtum tempus *venæ ſectionis* circa æquinoctia repetendæ; coniunctis iterum reſoluentibus & leniter laxantibus.
5 Menſium vel hæmorrhoidum ſpecialis ratio habeatur.
6. Denique tonica martialia legitime propinentur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Obſeruationes, quas præcedente tabula de malo hypochondriaco commendauimus, etiam in hoc adfectu notandæ ſunt.
2. *Venæ ſectio* præſente paroxyſmo non neceſſaria eſt, quia per aliquot tantum dies impetus durat, & medicatione commendata profligari poteſt. Præſeruando itaque inſtituatur.
3. Febrium intermittentium incongrua tractatio, quando huic adfectui anſam dedit, & ſuppreſſæ illæ febres ſub vſu medicamentorum reuocantur, tum methodus iis conueniens adhibenda, & eo facilior huius mali eradicatio ſperanda eſt.
4. *Martialia* prius non concedantur, quam ſufficiens obtenta eſt reſeratio; quæ ex vrina largiore & craſſa (non tamen aurantii coloris, hecticam indicantis) cognoſcenda eſt.
5. Quando autem *martialia* cum *aliis* coniuncta propinantur, tum methodus ſatis ſecura eſt, e. g. ſi mane reſoluentia, & veſperi *laxantia* leniora adhibentur, *martialia* verſus meridiem ſunt concedenda; quo caſu hæc MR. commendari poteſt.

Rec. tinct. aperitiu. *Ludouici* vnc. I.
eſſent. adianth. alb. vnc. ſemis.
M. doſ. XL. guttæ, verſus tempus prandii ſumendæ.

6. Si vero hecticæ vera indicia iam adſunt, tum *martialia* locum non habent, ſed methodus tabula *de hectica* commendata.

7. Auctores obſeruarunt, quod lienis infarctus reſoluti indicium ſit, ſi ſuperueniat febris acuta, cum pethechiis complicata, & excretio ſanguinis coagulati nigri & fœtentis per aluum.

8. Quid de radice *polypodii*, quæ in ſplenetico adfectu præ aliis effertur, ſentiendum ſit, præcedente tabula ſub *cautelis* indicatum eſt.

9. Alii laudant radicem *aſari*; quod experientiæ relinquitur.

10. *Opiata*, ad dolores placandos adhibita, infarctum augent, & aluum adſtringunt.

11. Quod lignum *fraxini* lienem conſumere debeat, fabula eſt.

12. Neque reſoluentia *acriora*, e. g. rad. bryoniæ, teneris & ſanguineis improuide præſcribenda ſunt, quia metum exulcerationis inferunt.

13. *Lumbrici* terreſtres, reſoluente & diuretico effectu præditi, quid in hoc morbo præſtent, experientia quemuis docebit.

14. Semper iniungenda eſt ægris continuatio vſus remediorum ad minimum per aliquot hebdomades, præcipue, quando effectus diu iam perſtitit & inualuit, alias irrita ſunt omnia, etiam ſi optima fuerint remedia; nullæ enim viſcerum obſtipationes præcipitem curationem admittunt. Abſit itaque omnis *heroica* medicatio, tum *euacuans*, tum *alterans*, effectus enim funeſtos accelerat.

15. *Nuda* vero *inflatio* lienis, quæ vel in feminis a menſium regeſtione, vel in febribus intermittentibus contingit, facilius & citius profligatur per methodum & remedia, ſuperius commendata.

16. Infarctus lienis quando in *vlcerationem* tranſit, (id quod reiectio purulentæ & fœtidæ materiæ per vomitum vel aluum manifeſtat,) tum conſolidatio promouenda eſt. In hunc finem laudantur

1) Cortex *fraxini* in decocto vel cum melle exhibitus.
2) Conſerua *roſarum*.

3) Terebinthina cocta, cum ouo ſorbili vel cereuiſia calida propinata.

4) Balſamum Peruuianum cum emulſione amygdalarum vſurpatum.

5) Interpoſitis pilulis laxantibus ex gummi ammoniaco, ſagapen. extract. panchymagog. *Crollii*, mercur. dulci, aloë &c.

17. *Succi* recenter expreſſi ex radicibus & herbis, ſub methodo generali commendatis, e. g. ex radice cichorii, taraxici, herbis antiſcorbuticis, efficaciores deprehenduntur, quam ſi hæc remedia ſub alia forma exhibentur.

18. *Acidulæ* minorem adhuc locum hic habent, quam in malo hypochondriaco, in quo materia peccans ad ſpecialia loca nondum determinata eſt: augent enim obſtipationes, inducunt cachexiam, hydropem, vel hecticam, immo mortem patientibus maturius promouent.

19. *Thermæ*, niſi venæ ſectio, leniora reſoluentia & euacuantia præmittantur, faciliori lienis exulcerationi anſam præbent.

20. Diæta mollis, lubrica, potulenta, curam egregie promouet, ſed tanto efficacior eſt, quo magis corporis motus, primo placidus, & deinde ſubcuſſatorius coniungitur.

21. Cibi moderate aromatiſati & vinum bonum, modice ſumtum, vti ſalutaria ſunt remedia, ita immodicus eorum vſus, quam maxime nocet.

22. In ſpecie laudantur cibi capparibus conditi; num vero potus ſpecialem efficaciam adquirat, quando ex *poculis ligni tamariſci* hauritur, experientiæ relinquendum eſt.

23. Animi pathemata, vti ad concitandum hunc adfectum præſentis ſunt efficaciæ, ita & mentis tranquillitas multum tribuit ad malum felicius profligandum.

24. Ceterum notari meretur, quod *Ettmüllerus* hunc adfectum non lieni, ſed inteſtino *colo*, a flatibus vel induratis ſcybalis diſtento, adſcripſerit; quam autem opinionem tres præcipue circumſtantiæ refutant;

1) Infarctus lienis *periodice* recurrit.

2) Per aliquot dies *conſtanter* durat.

3) Cly-

3) Clyſteribus emollientibus confeſtim non cedit; quorum omnium in adfectibus flatulentis contrarium obſeruatur.

TABVLA XXXVIII.
DE
SCIRRHO LIENIS.

I. *DEFINITIO.*

Scirrhus lienis eſt tumor huius viſceris induratus a reſtagnatione humorum ſenſim ſpiſſeſcentium, &, exhalantibus tenuiſſimis portionibus, ſicceſcentium, originem ducens. Deriuatur a σκιῤῥόω, induro.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scirrhi ſunt vel *ſeroſo-gelatinoſæ*, vel *ſanguineæ* indolis.
2. Scirrhoſa lienis conſtitutio differt a ſimplice illius *infarctu*: Hic enim facilius adhuc felicem conſequitur diſcuſſionem; Scirrhus autem vix vmquam. *Vid. prognoſis.*
3. Scirrhus lienis differt *gradu*: in aliis enim lien in *totum*, in aliis in *tantum* induratum eſt.

III. *SIGNA.*

1. Senſibilis & palpabilis durities ſub coſtis verſus latus ſiniſtrum & lumbos retrorſum, cum ſenſu ponderis cuiusdam, huic lateri incumbentis, & hinc decubitum in latus dextrum moleſtum reddentis.
2. Color faciei, immo reliqui corporis, luridus, ad fuſcum nigricantem ſubuiridem tendens.
3. Cum oculorum altiore quaſi retroceſſione, & circa orbitam liuente ambitu.
4. Anguſtia pectoris eſt fere perpetua, cum difficultate reſpirandi, & tuſſi ſicca pertinaci coniuncta.
5. Adpetitus familiariter auidus eſt, interdum tamen ſine cauſſa manifeſta fit nauſeabundus.

6. Re-

6. Repletio, aut potius inflatio ventriculi poſt ſumtos cibos & ſenſus preſſionis.
7. Aluus eſt valde ſegnis, vel tamen inconſtans.
8. Vrina tenuis, parca, ſubliuida, virideſcens, immo dilute nigricans.
9. Quando inueteratus eſt ſcirrhus, in pede *ſiniſtro* intumeſcentia liuida & dura occurrit, donec tandem tumor vlterius ſe extendat.
10. Languor corporis inſignis.
11. Animus exhibet torporem, tædioſam moroſitatem, taciturnitatem, anxietatem, & hæc omnia ſine cauſſis manifeſtis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vterque ſexus obnoxius quidem eſt huic affectui, ſed non ita frequenter occurrit.
2. *Viri*, qui diu hypochondriaci fuerunt, & *feminæ* a malo hyſterico frequentius vexatæ.
3. Ætas ordinarie conſiſtens.
4. Perſonæ, quæ in febribus intermittentibus, præcipue in quartana, adſtringentibus, vel in acutis inconueniente ratione tractatæ ſunt *Conf. cauſ.*
5. Otioſæ, ſedentariæ, & ſpeculabundæ.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt congeſtio ſanguinis reſtagnatoria in ramo ſplenico.
2. Cauſſa *proxima* eſt repentina diſſipatio partium fluidarum, & *tenuiorum*, relictis ſolis *ſpiſſioribus*, in talem duritiem abeuntibus.
3. Cauſſæ *occaſionales*, *procatarcticæ & aduentitiæ* ſunt:
   1) Peruerſæ medicationes, quæ præ aliis ſcirrhos inducere valent, e. g. adſtringentia in febribus intermittentibus, refrigerantia & ſalia volatilia in acutis, topicorum frigidorum adplicationes in ſimplice adhuc *infarctu*; vulgo kühlend Pflaſter auf die Miltz legen.
   2) Vehementes contuſiones & vellicationes.

3) Diæta craſſa, mucida, lenteſcens, e. g. nimius vſus piſcium, carnis infumatæ, lacticiniorum.

4) Inſignia animi pathemata.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Diſcuſſio ſcirrhi *veri*, vel plane nulla exſpectari poteſt, vel certe difficillimi, & ſumme ancipitis euentus eſt; id quod contra vanas pollicitationes, in hoc paſſu familiares, probe tenendum.

2. In ſcirrho quidem *recentiore* aliqualis diſcuſſionis ſpes adhuc adfulget. Sic nonnumquam per vomitum cruentum in feminis ſoluitur.

3. Econtra quando ſcirrhum ſymptomata hectica & aſcitica ſequuntur, peſſimum eſt malum.

4. Scirrhus *ſibi relictus*, per multos annos ſine corruptione & vitæ periculo durare poteſt.

5. Quando autem ſola *emollientia* adhibentur, quæ cum *maturantibus* inſeparabilem nexum habent, euentus præceps & periculoſus acceleratur: laudabilis enim huius ſtaſeos ſuppuratio vix vmquam ſperanda eſt.

6. Habet ſcirrhus perpetuam diſpoſitionem ad corruptionem, ſed magis ſphaceloſam, quam inflammatorio-ſuppuratoriam, aut vlceroſam.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Scirrhus lienis *incipiens* in genere tractatur, vti infarctus. *Vid. methodus tabulæ præcedentis.*

2. In ſpecie autem adhuc notandum, quod *reſoluentia* paullulum *fortiora*, hic magis locum habeant, quam in lienis infarctu, e. gr. rad. gentian. bryon. ari, ſquillæ, radices quinque aperientes, item rad. chinæ, ſarſaparillæ, herb. capillares, antiſcorbuticæ, & gummi-reſinoſa: bdell. ſagapen. laudan. galban. ammoniac.

3. Item: quod venæ ſectio ſtatim poſt abſterſionem primarum viarum poſſit inſtitui.

4. *Externe* eadem emplaſtra, ſub infarctu commendata, adhibeantur, quibus *emolliens* aliquod linimentum per vices ſubſtituatur, e. g. vnguent alth. cum medulla crur. vitulin. & camphora mixtum.

5. Vbi

5. Vbi autem ſcirrhus iam obfirmatus eſt, in primis quando plus de ſanguinea ſubſtantia participat, ibi præſtat artis inopiam profiteri, quam vanis pollicitationibus patientem adgrauare.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quem ad modum iam *Hippocrates* conſilium dedit, vt *cancer occultus*, qui nihil aliud eſt, quam *ſcirrhus ſanguineus*, intactus relinquatur; ſic etiam præſtat, in veriore ſcirrho manum detrahere, quam per emollientium continuum vſum ſtaſin hanc ad maturationem perducere.

2. Sectio venæ *ſaluatellæ* (inter annularem & minimum digitum) quam veteres in hoc adfectu commendant, ad ſummam quidem rei nihil facit, præmiſſa tamen venæ ſectione generaliore, ſpecialior hæc, cuiuscumque demum efficaciæ, poteſt ſubiungi.

3. In genere firmum manet, quod in vitiis viſcerum *ſcirrhoſis* æque ac *vlceroſis*, neque autocratia naturæ, neque artis miniſterium aliquid proficiant.

TABVLA XXXIX.

DE INFARCTV HEPATIS.

I. DEFINITIO.

Infarctus hepatis eſt ſtagnatoria ſanguinis in hoc viſcere congeſtio, ſiue a ſpaſtica hepatis contractione, ſiue a nimia motus tonici remiſſione, originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quo modo *infarctus* a *ſcirrho* hepatis differat, ſequente tabula indicatum eſt.

2. Vitium hepatis in hoc adfectu duplici modo conſiderandum eſt:

1) Vel enim hepar mediante motu ſpaſtico nimium *contractum* eſt; id quod ordinarie in adultioribus contingit.

2) Vel nimium *expanſum*, & hoc quidem communiter in iunioribus reperitur; qui vterque ſtatus motum ſanguinis per hoc viſcus liberiorem impedit, & infarctum cauſſatur. De hac materia legi meretur *diſſertatio Stahlii de hydrope.*

III. *SIGNA.*

1. Anguſtia præcordiorum, in ſpecie circa hypochondrium dextrum, cum reſpiratione difficili.
2. Dolor grauans & obtuſus, interdum etiam pulſui reſpondens.
3. Æſtus volaticus, & phlogoſes repentinæ, cum rubore faciei, & calore inſigni in volis manuum.
4. Sitis vaga.
5. Oris ſiccitas & amaritudo.
6. Saliua glutinoſa.
7. Tuſſis ſicca hypochondriaca.
8. Proſtratio adpetitus.
9. Cardialgia inſignis.
10. Laſſitudo & grauitas artuum.
11. Somnus inquietus & iectigabundus.
12. Habitus corporis flaccidus, immo, ob inſufficientem lymphæ ſeparationem, contabeſcens.
13. Vrinæ ſub initium ſunt tenuiores; quo magis autem hectica accedit, eo magis ſaturati aurantii coloris exſiſtunt, & deinde rubicundum ſedimentum exhibent.
14. Augmentum doloris, quando hypochondrium digitis tangitur.
15. In ſtatu nimiæ hepatis expanſionis, tumor dextri hypochondrii notabilior viſu & tactu diſcernendus ſentitur.
16. Aluus communiter adſtricta, & reliquarum actionum tardior ſucceſſus obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Sunt hic in genere eadem, quæ tabula de infarctu lienis indicata ſunt.

2. In ſpecie tamen temperamentum melancholico-cholericum huic adfectui magis ſubiacet.
3. Hypochondriaci & hyſtericæ, congeſtione verſus venam portæ laborantes.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis coniuncta.
2. Cauſſa *antecedens propior* eſt vniuerſus motuum hypochondriacorum adparatus.
3. Cauſſa *immediata* & *proxima* eſt vel
   1) ſpaſtica hepatis contractio, vel
   2) motus illius tonicus remiſſior.
4. Cauſſæ *occaſionales*, *procatarcticæ* & *aduentitiæ* ſunt:
   1) Suppreſſio hæmorrhagiarum in primis hæmorrhoidum & menſium.
   2) Neglectio artificialium adſuetarum.
   3) Impeditus ſanguinis progreſſus per hypochondria.
   4) Peruerſa febrium medicatio, intermittentium quidem per adſtringentia, acutarum autem per ſalia volatilia vel refrigerantia topica.
   5) Peruerſi vſus vomitoriorum, maxime in plethoricis paullulum adultis & ſpontaneis ſanguinis euacuationibus adſuetis.
   6) Iracundia, præcipue inter cibum, vel ſtatim poſt eumdem.
   7) Diæta craſſa & potus parcior.
   8) Frequentiſſime hauſtus frigidus, corpore calente.
   9) Abuſus acidulorum adſtringentium in morbis chronicis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Infarctus hepatis legitime tractatus, admittit quidem curationem, præſertim in ſtatu recente; ſi autem incongruis medicaminibus tractatur, inflammatio cum febre acuta, immo ſuſpecti vomitus & alui fluxus accedunt.
2. Quando mature non tollitur, facile tranſit in ſcirrhum, & denique in hydropem, cachexiam ictericam, hecticam.

3. Infarctus hepatis cum *expanſione* viſceris conſpicuus, facilius tollitur, quam qui cum nimia hepatis *conſtrictione* coniunctus eſt; cuius etiam veſtigia hectica familiarius legit.
4. Hæmorrhoides vel menſes quando hepatis infarctui, a ſanguine congeſto oriundo, ſuperueniunt, ſæpius malum ſoluunt.
5. Ira, vti morbum grauiorem, ita etiam curam difficiliorem reddit.
6. Infarctus *hepatis* maioris eſt momenti, quam infarctus *lienis*, tam ratione periculi, quam curæ difficultatis.
7. Rarius infarctus hepatis ſubit corruptionem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus differt ſecundum cauſſas.

1. In ſpaſtica *contractione*, ſequente modo procedendum eſt:
   1) Primæ viæ abſtergendæ & euacuandæ ſunt per lenia laxantia, ſennata, rhabarbarina &c.
   2) Deinde, ad cauſſam antecedentem auferendam, inſtituatur venæ ſectio in pede, in hæmorrhoidibus vero ſuppreſſis, hirudinum ad anum adplicatio.
   3) Poſtea materia, in hepar impacta, incidatur, reſoluatur & abſtergatur. In hunc finem præ aliis commendantur:
      a) *Radices:* cichorii, taraxaci, graminis, vincetoxici, pimpinellæ albæ, ononid. apii, polypod. ſquillæ, quæ autem modeſte adhibenda eſt.
      b) *Herbæ:* hepat. nobil. capill. veneris, cuſcutæ, acetos.
      c) *Flores:* bellid. min. borrag. bugloſſ.
      d) *Semina:* aniſi, fœniculi, carui, baccæ lauri & iuniperi.
      e) *Cortices:* winteran. citr. cinnamom. aurantior.
      f) *Gummata:* ex quibus præcipue ammoniacum ab *Ettmüllero* laudatur. *Vid. cautel.*
      g) *Salia digeſtiua:* nitrum antimoniat. tartar. vitriolat. arcan. duplicatum, ſal Anglican. mirabile *Glauberi*, qui-

quibus nitrum & modicum abſorbentis adiiciendum eſt.

h) *Compoſita*: pilulæ *Stahlii*, *Beccheri*, quæ tanto magis commendantur, quia febres ſuppreſſas facile reuocant, & hinc curam reddunt faciliorem.

i) *Laxantia cum epicraſi*; vbi reſoluentia, iam commendata, cum lenioribus euacuantibus, præcipue cholagogis maritanda ſunt.

4) Ad relaxandam hepatis *ſtricturam* conducunt

a) *Interne*: laxantia modo indicata.

b) *Externe*: Emplaſtra emollientia, non continuo, ſed per vices regioni hepatis imponenda, ne ſuppurationem inducant, & cum tonico-neruinis alternanda e. g. imponatur emplaſtr. emolliens, ſiue ſit diachyl. cum vel ſine gummatibus, ſiue de meliloto, & poſt 24. horas emplaſtr. tonico-neruinum ſubſtituatur, v. g. diaphoret. *Mynſichti*, de ſpermat. ceti eiusdem.

2. In nimia hepatis *relaxatione* ea ipſa methodus adhibenda eſt quam *tabula de infarctu lienis* commendauimus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ, quæ tab. de infarctu lienis, traditæ ſunt, etiam hic obſeruari debent.

2. *Gummi ammoniacum* egregiam ſane reſoluendi habet efficaciam, quando autem, ſecundum *Ettmüllerum*, vel in vino, vel in aqua deſtillata ſoluitur, & in tali fluida forma propinatur, ad modum nauſeoſum exhibet ſaporem. Commodius itaque in forma pilularum ſumitur, e. g.

Recip. Gum. ammoniac. depurat, drachm. I.
Extract. panchymag. *Crollii* drachm. II.
centaur. minor.
card. benedict. ana drachm. ſemis.
M. f. pilulæ doſ. ſcrup. I.

3. Quo magis *volaticus æſtus* vrget, eo ſæpius nitroſa cum abſorbentibus & ſalibus digeſtiuis maritata, propinanda ſunt.

4. *Cichorium* in hoc adfectu ſpecifice laudatur, a cuius radicis con-

conditæ ſolo vſu patientem eius modi reſtitutum eſſe, *Stahlius* meminit.

5. *Millepedes* in obſtipationibus glandularum a plerisque quidem commendantur, ſed quia fortius reſoluunt, partivm autem veræ obſtipationes præcipitem medicationem ægre tolerant, caute hinc adhibeantur.

6. *Tuſſis*, ſi non adeo vrget, ſpeciali non indiget medicatione; quando autem exaſperatur, tractanda eſt, vti tabula de tuſſi indicauimus.

7. Si *commotiones febriles* hiſce adfectibus ſuperueniunt, nitroſa & abſorbentia, cum acidis ſaturata, proſunt.

8. *Potus* ſufficiens, humectans, iniungendus eſt, non ſolum ſub cura, verum etiam poſt eamdem. Item *motus* corporis placide ſuccuſſatorius, abſtinendo a venere, diæta calida, aromatica, vinoſa.

9. *Cauſſæ occaſionales* in genere quidem omnes euitandæ ſunt, ſpecialiſſime autem peruerſæ *febrium intermittentium ſuppreſſiones*: nam infarctus hepatis & lienis tam certe inde proueniunt, vt etiam vulgus cauſſam horum infarctuum per denominationem Fieber-Kuchen manifeſte deſignet.

10. *Venæ ſectiones* in ſuperioribus corporis partibus adminiſtratæ, non ſolum nullum vſum, ſed & ſæpius damnum adferunt.

11. Ad *alui obſtructiones* & incommoda flatulenta conducunt clyſteres emollientes, roborantes; cauendo, ne ſtimulantia addantur: aluo enim adſtricta reliqua remedia parum proſunt.

12. *Diſcutientia acriora* & *volatilia* hepatis ſtricturam augent.

13. *Purgantia acriora* noxia exſiſtunt.

14. Ex *ſedatiuis*, ſecura virtute prædita ſunt, cinnabaris, & cortex caſcarillæ.

15. *Specifice* ad ſpaſmos hypochondriacos coërcendos conducit *millefolium*.

16. Abſorbentia terrea, acida & alia incraſſantia ſunt euitanda.

TAB.

TABVLA XL.

DE SCIRRHO HEPATIS.

I. DEFINITIO.

Scirrhus hepatis eſt tumor huius viſceris induratus, a reſtagnatione humorum, ſenſim ſpiſſeſcentium, &, exhalantibus tenuiſſimis ſanguinis portionibus, ſicceſcentium, originem ducens. Deriuatur a σκιῤῥόω, induro.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scirrhus hepatis differt *gradu:* alius enim eſt *totalis*, alius vero *partialis.*
2. Differt ab *infarctu* eiusdem viſceris non ſolum gradu *læſionis*, ſed & *ſymptomatum:* ſcirrhus enim ſemper adfectus œdematoſo-hydropicos, vel hecticam pro comite habet.
3. A *ſcirrho lienis* hic ſcirrhus hepatis differt ratione *loci* & *ſymptomatum.*

III. *SIGNA.*

1. Tumor & durities in hypochondrio dextro, ceu regione hepatis; quæ pathemata conſtanter & durabiliter ſentienda, immo tactu ſæpe externo percipienda ſunt.
2. Dolores obtuſi, tendentes & grauantes.
3. Iunguntur familiariſſime tuſſis & adfectio aſthmatica, vtraque ſicca.
4. Decubitus incommodus in latere oppoſito.
5. Adpetitus ad modum proſtratus eſt, & poſt ſumtos in minore quantitate cibos ſubitanea ſatietas, cum preſſione circa ventriculum, & difficultate reſpirationis, accedit.
6. Concurrit ſenſibilis hectica, quæ tabem in partibus ſuperioribus, in inferioribus vero tumorem pedum, primum leuiorem, deinde vero aſciticum contumacem comites habet.

7. Vrina coloris eſt aurantii, & conſiſtentiæ craſſæ; pauca prodit cum ſedimento ſubmucido, interdum graui & ſpiſſo, roſei coloris.
8. Adſpectus eſt pallidus, cachecticus, ictericus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Subiecta in *genere* conueniunt cum illis, quæ præcedentibus tabulis indicata ſunt.
2. In *ſpecie* autem huic malo ſubiiciuntur perſonæ, quæ in febribus *intermittentibus*, præcipue quartanis cum *china chinæ*, in *acutis* cum *ſalibus volatilibus*, *refrigerantibus* topicis in regione hepatis, in *lentis & becticodeis* cum *decoctis vulnerariis* & *tincturis antiphthiſicis* vulgaribus tractatæ ſunt.
3. Item, quibus in hæmorrhagiis poſitiue ſiſtentia adhibita ſunt, vel in *chronicis* adfectibus inconſideratus acidularum vſus vſui fuit.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt congeſtio ſanguinis reſtagnatoria in hepate.
2. Cauſſa *proxima* eſt repentina partium fluidarum & tenuiorum diſſipatio, relictis ſolis ſpiſſioribus, in talem duritiem abeuntibus.
3. Cauſſæ *occaſionales*, *procatarcticæ* & *aduentitiæ* ſunt:
   1) ſuppreſſiones euacuationum ſanguinis naturalium.
   2) Neglectiones artificialium adſuetarum.
   3) Peruerſæ medicationes, e. g.
      a) Febrium intermittentium, per adſtringentia.
      b) Febrium acutarum, per refrigerantia & ſalia volatilia.
      c) Infarctus adhuc ſimplicis, per topica frigida.
      d) Hæmorrhagiarum, per poſitiue ſiſtentia &c. *Vid. ſubiecta.*
   4) Vehementes contuſiones & vellicationes.
   5) Inſignes animi commotiones.
   6) Diæta craſſa, mucida, lenteſcens.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ de ſcirrho *lienis* ſub *prognoſi* dicta ſunt, illa valent etiam de ſcirrho hepatis, nempe
2. In caſu recentiore aliqua adhuc diſcuſſionis ſpes eſt.
3. De reliquo euentus ſalutaris vel plane nullus, vel certe difficillimus, & ſumme anceps, obtinetur.
4. Scirrhus perpetuam habet diſpoſitionem ad corruptionem ſubeundam, ſiue inflammatorio - ſuppuratoriam, ſiue ſphaceloſam.
5. Neutra harum corruptionum ſalutariter euenit: ſphaceloſa enim paucis horis mortem, ſuppuratoria autem exvlcerationes & hecticam lethalem inducit.
6. Induratio hepatis quando in ſubiectis cholericis aut ſiccis contingit, hecticam, in humidioribus vero hydropem inducit.
7. Quo magis ſucceſſiue generatur ſcirrhus, eo magis medicationem eludit.
8. Scirrhus hepatis, vti ſequitur, ſic etiam ſæpe præcedit icterum, præſertim nigrum, interdum hydropicos & aſciticos tumores. Comitatur nonnumquam cachexiam, maxime icteroidem, febres lentas, ex iracundia natas, quartanas ſuppreſſas.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In ſcirrho hepatis adhuc *incipiente*, diſcuſſio ſequente methodo tentetur.
   1) Aluus aperiatur per clyſterem neruino - carminatiuum, reuulſionem & roborationem diſcuſſoriam promouentem. In hunc finem laudantur rad. alth. maluæ, flor. millefol. chamomill. verbaſc. aniſ. fœnicul. &c.
   2) Deinde venæ ſectio in pede inſtituatur, cum adplicatione hirudinum ad anum, in primis in ſubiectis hæmorrhoidariis; coniunctis pulueribus nitroſo - temperantibus.
   3) Poſt ea reſoluentia & diſcutientia cum laxantibus ſubiungantur. e. g.

Recip. rad. gentian. rubr.
bryon. ana drachm. II.
pimpinell. alb.
ari ana vnc. ſemis.
herb. centaur. min.
card. benedict.
fumar. ana manip. I.
hyſſop.
capill. vener. ana manip. ſemis.
lign. ſaſſafr. drachm. III.
fol. ſenn. vnc. I.
fibr. helleбor. nigr. vnc. ſemis.
rhabarbar. drachm. III.
cremor. tartar. drachm. II.
Inciſ. contuſ. M. f. nodulus, vino immergendus, doſ. Ein Wein-Gläßgen morgens nüchtern.

4) *Externe* emplaſtra reſoluentia & roborantia regioni hepatis imponantur. *Conf. methodus* præcedentium tabularum & *cautelæ* ſequentes.

5) Tonica martialia non prius, quam facta diſcuſſione propinentur.

2. In ſcirrho hepatis *obfirmato* irritus eſt omnis conatus, ne tamen nihil agere videamur, dicto modo medicatio inſtituatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ tabula XXXVII, XXXVIII & XXXIX ſub *cautelis* dicta ſunt, omnia hic obſeruanda commendantur.

2. *Mercurius dulcis* in adfectibus ſcirrhoſis non reiiciendus eſt, egregie enim reſoluit, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I.
mercur. dulc. gr. XII. m. f. puluis,
diuid. in ſex partes æquales, & verſus veſperam vna doſis ſumatur.

3. Topi-

3. *Topica* alternis diebus permutentur, e. g. ſi hodie emplaſtrum de ammoniaco, aut de cicuta *Foreſti* adplicatum fuerit, cras emplaſtrum diachylon vel de melilot. imponatur, vel emplaſtrum emolliens cum reſoluente coniungatur, & ſic quotidie continuetur.
4. Quod ſi vero exacerbationes hecticæ frequenter & acriter his ſcirrhoſis conſtitutionibus ſuperueniant, aut in *ſpongioſis*, præcipue eneruatis aut annoſis, ſtaſes hydropicæ accedant, & impetus talis typum ſeruet æquinoctialem aut ſolſtitialem, tum prognoſin magis lethalem formare, quam therapia ſollicita ægrum defatigare præſtat: reuertente enim æquinoctio vel ſolſtitio periodus clauditur.

TABVLA XLI.
DE
ATROPHIA.

I. DEFINITIO.

Atrophia eſt defectus debitæ corporis nutritionis, a chylo, qui ob varia primarum regionum vitia, præcipue autem ob infarctum glandularum meſeraicarum, ad maſſam ſanguineam ſufficiente quantitate non poteſt deferri, originem ducens, & ſucceſſiua partium externarum conſumtione potiſſimum ſeſe manifeſtans. Deriuatur ab α priuat. & τρέφω, nutrio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Atrophiæ* differentiam ab *infarctibus lienis* & *hepatis*, collatio præcedentium tabularum docet.
2. Differt atrophia, *ſtricte* ſumta, a tabida *hectica* conſumtione
   1) ratione *cauſſarum*: in atrophia enim *infarctus* tantum, vel ad ſummum *ſcirrhoſitas* glandularum meſeraicarum, in *hectica* autem vera plerumque exulceratio cum febre aliisque ſymptomatibus ſubeſt.

 2) Gra-

2) Gradu *ſymptomatum:* in *hectica* enim omnia ſunt acerbiora, quod ex *ſignis* inter ſe collatis, illuceſcit.

3) Ratione *ætatis*: *hectica vera* potiſſimum pubertatem ſupergreſſos, *atrophia* vero iuniores magis adfligit.

3. A *phthiſi*, quod ex adfecta parte ipſisque cauſſis, pulmone ſcilicet & exulceratione eiusdem patet.

4. Ab *aridura partium*, quæ aliqua tantum membra infeſtat, atrophia autem vniuerſum corpus occupat.

5. A *macie*, vbi tantum pinguedo conſumitur: in atrophia autem ipſæ quoque partes muſculoſæ contabeſcunt.

6. A *rhachitide*, quæ conſectarium potius ac productum eſt atrophiæ.

7. Differentia tandem ipſius atrophiæ ex infra dictis *ſignis* atque *cauſſis* patebit.

III. *SIGNA.*

A. In atrophia ex obſtructione *glandularum meſenterii* prouenienie, ſequentia ſigna adparent:

1. Languor totius *corporis* ac flacciditas, in dies inualeſcens.
2. Remiſſio *animi*, faſtidium omnium rerum, & ſumma ſenſibilitas.
3. Color *faciei* deprauatus cum aliquali eiusdem inflatione & labiorum pallore.
4. *Oculi* fulgore priſtino deſtituti ſunt, palpebræ interdum poſt ſomnum tument, & reliquæ corporis partes externæ contabeſcunt.
5. Somnus eſt leuis & inconſtans.
6. Adpetitus vagus, frigida magis deſiderans.
7. Anguſtia & maior moleſtia poſt cibum.
8. Calores interni cum ſiti multa ac ſiccitate oris.
9. Abdomen turgidum, durum, & in progreſſione huius mali flacceſcente nonnihil abdominis tenſione, nodis tactu ſentiendis obſeſſum deprehenditur. *Conf. obſeruat. Ludouici in A. N. C. dec. I. an. III. pag. 453.*
10. Aluus plerumque iuſto ſiccior eſt & adſtricta.
11. Vrina craſſa, interdum plane chyloſa adparet.
12. Corpus ſucceſſiue extenuatur, concurrente febricula & ſiticuloſitate, per noctem potiſſimum adfligente.

13 Quæ

13. Quæ ſymptomata nonnumquam ita exacerbantur, vt æſtum fere hecticum cum virium notabili proſtratione patientes certo tempore incurrant.

B. Quando autem, ſecundum quorumdam auctorum obſeruationes, ab *obſtructione tunicæ villoſæ* inteſtinorum atrophia ortum trahit, ſequentia præcipue ſigna ſeſe manifeſtant.

1. Nulli nodi ſunt ſentiendi.
2. Aluus quæ alias ſiccior, quam maxime eſt fluxilis cum reiectione ciborum ſemidigeſtorum.
3. Febris quando occurrit, longe lenior obſeruatur.

C. A *vermibus* tandem atrophia dependens, in adultis ſigna ad modum habet dubia, in iunioribus vero ſatis manifeſta, nempe

1. Conqueruntur de variis abdominis doloribus *ſpaſticis*, & maxime *morſicantibus* circa vmbilicum.
2. Experiuntur varia *tormina* teneſmodea, vt ſæpius deſidere conentur, in primis ieiuno ſtomacho.
3. Vexantur crebrioribus *vomendi* conatibus, ſub quibus copioſus liquor in os effunditur; id quod *lumbrico* ſic dicto *cordiali*, dem Hertz-Wurm, vulgus adſcribit.
4. Nares perpetua mucoſitate, immo excoriatione adfectæ ſunt, ob perpetuam titillationem ac frictionem.
5. Fœtor oris, vt & fæcum aluinarum eſt teterrimus.
6. Quibus omnibus frequentiſſimæ ſternutationes interdum iunguntur. *Conf. tabul. de vermibus.*

D. Malo diutius in *teneris* perſiſtenti, non raro ſuccedit *rhachitis*, vulgo die Engliſche Kranckheit, cum tumoribus & ſuperadcretionibus artuum, mit gedoppelten Gliedern, vel incuruatione tibiarum, ſpinæ dorſi, gibboſitate, coxis excreſcentibus, daß die Hüfte auswachſen; quæ atrophiam quidem ſoluunt, ſed triſti ſpectaculo ſæpe per ætatem corpus deturpant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Atrophia eſt morbus *potiſſimum infantilis*, quem tenera hæc ætas facile incurrit poſt diapnoën ſubito repreſſam, item poſt præmaturam exhibitionem cibi nimii craſſioris & cereuiſiæ fæculentæ, acidæ, lac coagulantis, in primis ſi potus

potus frigidus noctu, ſudante corpore, exhibetur, vel ſpontaneæ diarrhoeæ adſtringentibus ſupprimuntur.

2. Non raro etiam *pueri* & *adoleſcentes* ad modum voraces, diæta cruda, obſtruente, vel ſpiritu vini abutentes, vermibus infeſtati, vel in febribus male tractati, ab hoc malo infeſtantur.

3. Hunc quoque morbum incurrunt homines, qui grauibus morbis, reliquias in viſceribus relinquentibus, exhauſti, vel nimiis hæmorrhagiis debilitati ſunt.

4. Qui ſcrofulis vel glandularum externarum infarctibus obſeſſi ſunt, communiter etiam glandulas meſenterii habent obſtipatas.

5. Item inſignibus internarum partium concretionibus laborantes.

6. Tandem etiam effaſcinati, vel incantati, in quibus vitale negotium naturæ perturbatur, & ſic actus etiam nutritionis confunditur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt communiter infarctus glandularum meſeraicarum, quibus chylus retardatur.

2. Obſeruarunt etiam nonnulli auctores, quod *obſtructio tunicæ villoſæ* huic malo anſam præbere poſſit: quando enim *oſcula vaſorum lacteorum*, in tunicam nerueam & cruſtam ſic dictam villoſam inteſtinorum hiantium, obſtructa ſunt & obdurata, aliter fieri non poteſt, quin chylo aditus ad maſſam ſanguinis præcludatur.

3. *Vermes* quoque non raro hunc adfectum inuitant.

4. Cauſſa *continens* eſt impeditus vel chyli vel lymphæ motus, a dictis cauſſis antecedentibus inductus. Vnde tumor abdominis dependet. *Conf. cauſſæ tab. de hydrope.*

5. Cauſſæ *occaſionales*, procatarcticæ & aduentitiæ in ſubiectis modo indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quem ad modum atrophia in adultis & annoſioribus raro prius dignoſcitur, quam aſciticos vel hecticos effectus

iam

iam attraxerit, ita præſagium, horum malorum genio conſonum, exinde redundat.

2. *Recentior* atrophia non difficulter tollitur, præcipue, quæ ab vſu mucidorum, viſcidorum, glutinoſorum ortum traxit, & obſtructionem tunicæ villoſæ inteſtinorum effecit.

3. Quando vero ab *infarctu glandularum* orta eſt, difficilis ad modum eſt curatio. Nam

1) altas facile agit radices.

2) Febris accedens illa remedia, quæ ad reſolutionem ſcirrhi efficacia ſunt, non permittit.

3) Huic difficultati adnumeranda eſt infantum pertinacia, quæ vſum remediorum chronicum communiter reſpuit.

4. *Dolor* quando adhuc adeſt in ſcirrho, bene ſperare iubet, teſtatur enim, quod materia infarcta aliquo modo adhuc mobilis, & facilius reſolutioni obſecundatura ſit.

5. *Inueterata* contumax quidem eſt, longe autem felicioris curationis, & mitioris euentus obſeruatur, quam *hectica.*

6. Quo magis vero hæc complicatur, eo perículoſior & intractabilior atrophia exſiſtit; id quod fere fit in adultioribus.

7. Atrophia, quæ a morbis prægreſſis, e. g. nimiis hæmorrhagiis, febribus male tractatis, originem duxit, longe difficilius perſanatur, quam quæ ex diætæ vitiis exorta eſt.

8. Quo magis vrget *diarrhœa* in atrophia, eo citius ſuccumbunt patientes.

9. Vrina quando flammea redditur & rubicunda, cum frequente æſtu ac phlogoſibus poſt cibum, præſentiam hecticæ indicat.

10. Atrophia inueterata interdum degenerat in *rhachitidem*, quæ vtplurimum omnem reſpuit curationem.

11. Eiusdem quoque ſortis eſt atrophia illa, quæ ab incantationibus prouenit.

12. Quæ vero inducta eſt a vermibus, his enecatis & ſublatis, atrophia, non nimium inueterata, ordinarie feliciter tollitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ante omnia ratio habenda eſt cauſſarum, quæ atrophiam produxerunt. Sic

1. Quando *glandulæ meſeraicæ* obſtructæ ſunt, vel *tunica villoſa* inteſtinorum in cauſſis eſt, primo loco ſordes primarum viarum educendæ ſunt per lenia *laxantia* & *abſtergentia.* Huc faciunt: mercur. dulc. legitime præparatus, ſal cathart. amar. arcan. duplicat. ſal polychreſt. vel ſyrupus de cichorio cum rhabarb. item ſal Anglican. manna, ſyrupus de ſpina cerui, domeſticus dictus. Hæc laxantia in progreſſione curæ aliquoties repetenda, vel ſequentibus ſubinde interponenda ſunt.

2. Deinde ad infarctum glandularum meſeraicarum quantocyus expediendum, & debitum chyli ac lymphæ progreſſum reſtituendum, exhibenda ſunt incidentia, reſoluentia & attenuantia, cum tonicis martialibus combinata. In hunc finem laudantur

   1) *Radices*: ari, vincetox. pimpin. alb. zedoar. leuiſt. imperat. galang. petaſit.
   2) Ex *herbis* hedera terreſtr. in ſucco & iuſculis.
   3) *Salia enixa digeſtiua*: tart. vitriolat. arcan. duplicat. ſal abſinth centaur. min. card. bened.
   4) *Compoſita*: tinct. antimon. tartariſat. tinct. ſalis tartar. eſſent ſuccin. eſſent. alexipharmac. *Stahlii.*
   5) *Tonica martialia* huc facientia ſunt: crocus martis antimoniat. aperitiuus *Stahlii*, tinct. vitriol. mart. *Ludouici* e. g.

   Recip. tartar. vitriolat. drachm. I.
   croci mart. antimoniat. ſubtuliſſ. ſcrup. I.

   Miſc. doſis pro ætatis ratione differt, a gr. 6. 8. 10. 20. qui puluis bis quotidie ſumendus, & per duas vel tres hebdomades, ſubiuncto poſt octauum circiter diem aliquo ſemper laxante, continuandus eſt.

3. Si quid *febrilis*, vti communiter fit, concurrit, pulueri modo deſcripto antimon. diaphoreticum, &, vrgente æſtu, nitrum immiſceri poteſt in infantibus, in pueris inſuper

per

per eſſent. alexipharmac. multa eſſent. ſcordii ſaturata propinetur; infantibus autem adhuc *ſugentibus* talia non æque conueniunt, ſed nutricibus potius exhibenda ſunt.

4. Cum hiſce internis coniungantur ſimul *externa*. Laudantur præ aliis

1) *Emplaſtrum* ſaponat. *Barbette*, quod abdomini late impoſitum probe reſoluit & aluum relaxat, vnde nonnullis das Purgier-Pflaſter audit. Item emplaſtr. de ammoniac.

2) *Linimenta*, quæ procedentibus tabulis ad infarctus viſcerum commendata ſunt, e. g. ex oleo laurin. lumbricor. terreſtr. vnguent. de althæa & oleo ceræ.

3) *Balnea* ex aqua dulci parata, *vid. cautel.*

4) Contactus *manus* illius hominis, qui *tabe mortuus* eſt. Hoc enim remedium quoniam ſcrofulas diſcutit, multo magis infarctus reſtituere ab illis creditur, qui ad propriam experientiam prouocant.

5. Quando autem adfectus a *vermibus* originem ducit, illæ necandæ ſunt ac eliminandæ. *Confer. tabul. de vermibus, & infra cautel.* 2.

6. Remotis impedimentis *nutrientia*, & alimenta, laudabilem chylum largientia, porrigantur, v. g. iuſcula hordeacea, lacticinia, emulſiones, gelatinæ cum amygdalis &c.

7. De cura ſpecialioribus cauſſis deſtinata ſub cautelis dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quum morbos curare, ſit cauſſas eorum tollere; hinc in hoc atrophiæ adfectu ſemper ad cauſſas ſpecialiores, huic malo anſam præbentes, reſpicere, easque conuenienti modo remouere decet Medicum.

2. Quando itaque *vermes* hoc malum induxerunt, non cedet atrophia, niſi colluuies iſta anthelminticis amaris, e. g. myrrha, ſem. ſantoni cum pane mellito, vel inſipidis, v. g. corallina, C. C. vſto, mercurialibus, enecetur, & extra corporis fines proſcribatur. *Confer. tab. de vermibus.*

3. Si a nimia *ſanguinis profuſione* nata ſit atrophia, gelatinis nutrientibus vires reficiantur.

4. Quod ſi vero magicas *incantationes* ſubeſſe certum ſit, res eſt calamitoſa. Commendantur autem in tali caſu *balnea* ex antimagicis parata, e. g. ſideritide, conyza flore violaceo, ſtœchad. citrin. antirrhin. aruenſ. hyperico, abrotano &c. cum formicis.

5. *Balnea* in omni tabe, tanto magis in infantibus, egregie conueniunt, non opus autem eſt, peculiaria additamenta herbarum adhibere, niſi incantationis ſuſpicio præſto ſit, ſed aqua dulcis ſola ſufficere poteſt.

6. Vſus *acidularum* internus, cum vſu *thermarum* externo effectum ſæpius haud contemnendum edit in infarctu nondum inueterato.

7. *Senſibilitas* ſubiectorum vbique attendenda eſt, ne per vehementiora remedia, vel maiores doſes iuniores & tenellos patientes exagitemus & obruamus.

8. Adultioribus & non adeo ſenſibilibus *gummata* proſunt. Gummi *ammoniacum* ſane temperatiſſimum, *galbanum* autem iam nimis acre obſeruatur.

9. *Mercurius dulcis* non repetitis & magnis doſibus propinandus eſt, vomitus enim in ſenſibilioribus excitat, qui quidem non adeo reformidandi ſunt, reſpiciendum autem eſt, ne plus iuſto contingant.

10. Remedia *volatilia* vt & *martialia*, abſque præmiſſa conueniente reſolutione & euacuatione adhibita, materiam profundius in glandulas impellunt, & febrem augent, vt adeo facilius hectici fiant.

11. Circa vſum *topicorum* euitetur partim *nimia emollitio*, partim *nimia tonica roboratio*; priora enim *abſceſſum*, poſteria vero maiorem *indurationem* inducunt.

12. A multis *lacticiniis* pueris & infantibus cauendum eſt; quando autem adhuc ſugunt, nutricibus ad lac corrigendum exhibeantur remedia abſorbentia, ſalina digeſtiua, diuretica, immo anticatarrhalia e. g. oculi cancri, arcan. duplic. eſſent. ſuccin. pimpin. alb.

13. In *rhachitide* ſuccedente eadem tractatio tutiſſima eſt, maxime

xime per tincturam antimon. acrem, & martialia cum radice ari, & ſalibus digeſtiuis. *Externe* linimenta, vel ſpiritus neruini, item balnea ex neruinis coronariis, in primis ſerpillo, frictiones, varia machinamenta, ad partes corporis in debitam molem, ſitum & ordinem reducendas, ſimul in auxilium trahantur.

14. Intermittentes ſuppreſſæ, reuocandæ & curandæ ſunt per laxantia & digeſtiua, *conf. tab. de febre tertiana:* reuocatæ enim febres vtilem atrophicis exhibent medicinam.

15. In diæta euitentur refrigerium, ſpiritus vini, potus noctu & ieiuno ventriculo conceſſus, fæculentus, cibi crudi, azymi, acidi: eligantur ex aduerſo iuſcula aromatiſata, decoct. C. C. paſſulatum, vel cum radic. polypodii, decoct. hordei, cum aniſo, fœniculo, aliisque leniter reſolventibus, quæ felicem curæ ſucceſſum non parum promouent.

TABVLA XLII.
DE
NEPHRITIDE.

I. **D***EFINITIO.*

Nephritis eſt adfectus renum inflammatorio-eryſipelaceus, a congeſtione ſanguinis ſtagnatoria, hæmorrhoides externas eminus reſpiciente, originem ducens. Deriuatur a νεφρός, ren.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Nephritis *ſimplex*, ſeu *pura*, differt a *calculoſa* ſequente ratione.

a) Nephritis *ſimplex* per longum tempus ſine vllo calculo, & *calculus* ex aduerſo ſine vlla vera nephritide patientem poteſt adfligere.

2) In nephritide *ſimplice* occurrit dolor & ardor lumborum

rum profundus, premens & tendens; in *calculoſa* autem dolor acutiſſimus adfligit, *conf. ſigna* ſubſequentia.

3) In *ſimplice*, vrina poſt ſui demum refrigerationem, vti in omnibus arthriticis adfectibus, cryſtallos pellucidas & rubicundas lateribus vitri adfigit; in *calculoſa* vero ſabulum non adeo rubrum ſtatim poſt emiſſionem, vel pauciore mora, in fundo ſubſidet.

4) *Simplex* placido corporis motu, præcipue ambulatorio, ſubleuatur; *calculoſa* autem per illam exaſperatur, & quieta continentia potius miteſcit.

5) Tandem *calculoſa* vix vmquam curatur, *ſimplex* autem quando tempeſtiue & legitime ei ſuccurritur, omnino curari poteſt & ſolet.

2. Nephritis *vera* differt a *nephritide ſpuria*, quæ dolore ſpaſtico, tenſiuo & lancinante, in externis potiſſimum dorſi & lumborum muſculorum partibus ſe ſe manifeſtat.

3. Differt quidem *profundus nephriticus* dolor a doloribus *iſchiadicis*, qui magis externas muſculoſas partes adficiunt, ob conſpirationem autem cauſſarum & vaſorum, quam nephritis cum malo iſchiadico fouet, hi dolores ita interdum colludunt, vt anceps ſit, num magis rheumatico-iſchiadici, an vero nephritici habendi ſint.

4) Differentiam doloris *colici* in regione lumbari a nephritico docent diuerſitates ſubiectorum & antecedentium cauſſarum.

III. *SIGNA.*

1. Dolores in regione lumborum, non ita frequenter *vtrumque*, ſed potius *alterutrum*, præcipue vero *ſiniſtrum* latus occupantes.

2. Sunt illi ſub initium magis tendentes & prementes;

3. Senſim autem fiunt acutiores, lancinantes & inflammatoriæ acerbitatis, cum anxia inquietudine.

4. Occupat hic dolor patientes ſæpe numero cum commotionibus febrilibus, horrore nempe, vel ad minimum cum horridula vaga percurſatione;

5. Cui

5. Cui ſuccedit calor acri ardore moleſtiſſimus.
6. Conqueruntur patientes de proſtratione adpetitus, virium ſumma deiectione & ſiticuloſitate.
7. Somnus vel plane nullus, vel tamen ad modum inquietus eſt.
8. Concurrit capitis dolor obtuſus, aut ad minimum perturbatio & vertiginoſa debilitas.
9. Interdum moleſtiæ circa primas vias, nempe tormina inteſtinorum colica, & vomitoriæ ventriculi ſubuerſiones, ſiue concurrunt, ſiue nouum inſultum præcedunt.
10. Nonnumquam dolor per totum femur excurrit, vel tamen illud ſtupore & rigore adficitur.
11. Impetus non per multos dies patientem adfligit, ſed per paroxyſmos illum exercet, interpoſitis longis, præcipue ægro cautius viuente, interuallis.
12. Sub impetu aluus potiſſimum adſtricta obſeruatur.
13. Adeſt conatus mingendi crebrior, vrina parcior, communiter tenuis, vel, ſi obtuſi ſolum dolores adſint, craſſior, & cum filamentis quaſi mucidis imbuta procedit.
14. Nonnumquam vaſa ſpermatica, quæ ad teſtes procedunt, tumore & dolore ſimul adficiuntur; de qua re legi meretur *theoria Stablii pag. 1126. ſeqq.*

IV. *SVBIECTA.*

Nephritidi præ aliis obnoxii ſunt homines

1. Temperamenti *ſanguinei*, aut dominante ſanguineo præditi, qui ſunt habitus corporis laxi, ſpongioſi, ſucculenti.
2. *Hippocrates* nephritidem non niſi *ſenioribus* familiarem obſeruauit, ſed in noſtris *regionibus* & *moribus* etiam *conſiſtenti* ætati euenit.
3. Iunior autem & infantilis ætas ab hoc adfectu non corripitur, niſi hæreditaria diſpoſitio, vel violentæ cauſſæ externæ concurrant.
4. Sexus virilis longe frequentius a nephritide exercetur quam femininus, vtpote a motibus hæmorrhoidalibus magis immunis exſiſtens.

5. Qui

5. Qui poſt adſuetæ ſanguinis euacuationis neglectum motibus corporis concuſſoriis fortioribus ſe exponunt.
6. Vel cauſſis occaſionalibus ſubſequentibus ſubiacent.
7. Podagrici & iſchiadici vtplurimum ſunt nephritici, ob connexionem cauſſarum & vaſorum.
8. Nephritidi *ſpuriæ* præcipue ſubiacent, illi, qui hæmorrhoidum fluxum vel iam ſunt experti, vel ad eumdem procliues.
9. Itidem qui a vita agili ad otioſum tranſeunt, & diæta calida, venere & fortioribus motibus ſuccuſſoriis gaudent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa antecedens *remota* eſt ſtatus plethoricus.
2. Cauſſa antecedens *propinqua* eſt rheumatica congeſtio ſanguinis verſus renes, hæmorrhoides *eminus* reſpiciens.
3. Cauſſa *immediata* & *proxima* eſt ſtaſis ſanguinis congeſti in renibus, propter quam motus inflammatorius accedit.
4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) Euacuationes ſanguinis naturales neglectæ.
   2) Artificiales adſuetæ prætermiſſæ.
   3) Abuſus diureticorum calidorum & acrium e. g. oleorum deſtillat. terebinthin. iuniper. ſuccini, balſam. ſulphur. ſpirit. acris empyreumat. tartari &c.
   4) Abuſus veneris & aphrodiſiacorum, e. g. ſtinct. marin.
   5) Violentæ corporis & animi commotiones per vecturam, equitationem & iracundiam.
   6) Violentæ læſiones per ictum, lapſum &c. in regionem lumbarem.
   7) Diæta calida, aromatica, vinoſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Nephritis *ſimplex*, ſi mature & recte illi conſulitur, poteſt curari, *calculoſa* autem vix vmquam.
2. Licet enim quæuis internæ inflammationes grauioris momenti æſtimandæ ſint, nephritis tamen omnibus aliis levior habetur, ob perpetuam abſterſionem, & corruptionis inhibitionem per vrinam præterlabentem.

3. In-

3. Inter ea metum facit ſubſecuturæ exulcerationis, quæ immediata eſt diſpoſitio ad calculum generandum & hecticam renalem inuitandam.
4. Quo frequentius & acrius paroxyſmi redeunt, eo maius periculum minantur, & eo grauius exulceratio præualeſcit.
5. Rariſſime fit, vt ren vterque corrumpatur, ſed plerumque tantum ſiniſter.
6. Quo maior turgeſcentia ſanguinis adeſt, eo peior eſt ſtaſis inflammatoria. Hinc in iunioribus longe vehementius nephritis exacerbatur, & difficilius tollitur, quam in ſenioribus, vbi minor orgaſmus occurrit.
7. Quo copioſius calidiora diuretica in vſum trahuntur, eo pertinacius adfectus perſiſtit, & eo certius calculus renalis & hectica ſeſe adſociant.
8. *Hippocrates* aphor. XI. ſect. VI. iam obſeruauit, quod hæmorrhoides, nephriticis ſuperuenientes, pathemata huius adfectus ſoluant.
9. Aluus adſtricta dolores exacerbat.
10. Nephritis *ſpuria* non raro in ſenibus *maraſmum* poſt ſe trahit.

VII.] *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. Ante omnia *aluus* expediatur per clyſterem, non ſtimulantem, ſed emollientem, cum lacte vel iure carnium parandum. *Simon Pauli*, experientia duce, commendat herbam *veronicæ* coctam, & cum oleo quodam atque pauciſſimo ſale adplicatam.
2. Deinde ad *orgaſmum* ſanguinis & ardorem contemperandum, exhibeantur
   1) Pulueres nitroſi, cum ſale quodam digeſtiuo & cinnabari optima coniuncti, ac intra tertiæ horæ ſpatium repetendi; immo nitroſa ipſa in potu.
   2) His pulueribus verſus veſperam antimon. diaphoreticum cum abſorbente quodam immiſceatur e.g. antimonii diaphoret. gr. VIII. ocul. cancr. gr. IV. pro doſi.

 3) Huic

3) Huic indicationi etiam fauent *emulſiones*, cum aquis diapnoicis & temperantibus, e. g.

Recip. ſemin. card. Mariæ drachm. III.
papau. alb. drachm. II. contuſ. adfund.
Aquæ ſcord. veronic. ſcabioſ. card. bened. ſambuc. chærefol, ana vnc. I. aquæ roſarum, cinnamom. ana vnc. ſemis fiat s. a. emulſio, cui adiiciantur antimon. diaphoret. drachm. I. ocul. cancr. ſcrup. II. & edulcoretur cum ſaccharo.

4) It. ſerum lactis, decoct. ex ſcorzoner. hordeo, C. C. ebore, gelatina C. C. ol. amygdal. dulc. cum ſpermate ceti vel manna, decoct *Foreſti* ex ſemin. althææ, malu. cicer. rub. IV. frigid. maior. hord. caric. pingu. ſebeſt. rad. liquirit.

3. His temperantibus interponatur ſemel vel bis ante meridiem eſſent. alexipharmaca acidulata, ſed ſine regimine, ad æqualem tantum diſtributionem humorum obtinendam.

4. *Externe* conducunt ad *diſcuſſionem*

1) ſacculi ſicci ex floribus chamomill. melilot. ſemin. fœnu græc. &c. lumbis imponendi.

2) Spiritus ſerpilli abſtractitius, dolenti regioni adplicandus, item ſpiritus formicarum.

3) Emplaſtrum ſaponat. *Barbette*, quod tamen non vltra 10 12. horas in lumbis relinquendum, alias facile euenit, quod ſub *ſignis* num. 12. indicatum eſt; vel loco dolenti adplicetur vnguentum Comitiſſæ, aut refrigerans *Galeni*, it dialth. ceruſſæ.

5. Ad *reuulſionem* autem congeſtionis inflammatoriæ, præter clyſteres ſuperius commendatos, aliquid etiam contribuunt

1) *Frictiones* & *ligaturæ* partium oppoſitarum.

2) Quando nimium increbeſcit, adplicatio *hirudinum*; quæ omnia quoque *iſchuriæ* accedenti ſubueniunt.

6. Remittente autem inſultu, vſum laudabilem præſtat MR. polychreſta *Stahlii*, ad tonum in renibus reſtaurandum.

7. To-

7. Toto medicationis tempore ſufficiens humectatio neceſſaria eſt, in quem finem potus tepidus, dilutus, leuiter acidulatus & potus thée laudatur.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Venæ ſectio* æquinoctialis in pede numquam negligatur, vel *ſcarificatio* menſtrua.

2. *Dyſcraſia* humorum interdum per lenia *laxantia*, e. g. rhabarb. ſennam, paſſulas educatur.

3. Negotium hæmorrhoidale prudenter reſpiciatur.

4. Alui ſiccitas, huic adfectui familiaris, corrigatur diæta molli, lubrica, temperata & diluente: vitando diætam calidam, vinoſam, aromaticam, venerem & iracundiam.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Nephritis *ſimplex* a *calculoſa* diſtinguenda quidem eſt, ad *prognoſin* tanto certius formandam, ad vſum autem *practicum* hæc diſtinctio non adeo inſignis eſt vtilitatis: vniformis enim horum adfectuum tractatio tutiſſima cenſenda.

2. *Sanguinis ventilationes*, vti ſemper ad præſeruandum maioris efficaciæ ſunt, quam ad curandum, ita etiam præſtat, in paroxyſmo nephritidis ab illis abſtinere.

3. Vbi autem inſignis *plethora* concurrit, ibi *venæ ſectio in pede* vix poterit omitti; quæ in vrgente tali caſu ſtatim poſt clyſteris adplicationem inſtituenda eſt.

4. *Extra paroxyſmum* tempeſtiuæ *venæ ſectiones* & *hirudines* non ſolum multum leuaminis adferunt, ſed etiam futuræ medicationi viam præparant, vt longe veriorem efficaciam exhibeat.

5. A medicatione *calida* & *acriore*, ſanguinem feruidius commouente, quam maxime in hoc adfectu cauendum eſt.

6. In ſpecie peſſimi ſunt effectus vſitata hodie *diuretica*, præcipue oleoſa, e. g. ol. deſtillat. terebinth. iuniper. ſuccin. pic. ſpiritus acris empyreumat. tartari, ſpiritus nitri ſimplex & clyſſiformis, immo, largiore vſu, etiam dulcificatus; millepedes, raphanus ruſticanus, baccæ alkekeng. arill. cynosbat. amygdalæ rancidæ & amaræ; in

ſenſibilioribus etiam aqua fragorum, petroſelini &c. quæ, aucta vlceratione, calculum citius progenerant.

7. Ipſa *ſalia volatilia*, tanto magis *oleoſa*, in genere ſanguinis orgaſmum, & in ſpecie congeſtionem ad renes augent: Vnde hæc quidem nullius, illa autem, declinante paroxyſmo, alicuius adhuc vſus ſunt.

8. Externe *fotus* calidus egregium doloribus adfert ſolamen.

9. Nimia *refrigerantia* inflammatoriam ſtaſin magis coagulant, *leniora* autem, antea laudata, eamdem mitigant.

10. *Sacculi* ex ſpeciebus paregoricis, ſiue *ſicci*, ſiue cum *vino* cocti, inter diſcutientia fere ceteris ſunt præferendi.

11. *Thermæ* externe aliquam vtilitatem præſtant. *Acidularum* temperatarum vſus internus non eſſet contemnendus, niſi labis internæ ſuſpicio dehortaretur.

12. *Emplaſtica* obſtruunt poros, & ſic diſcuſſionem ſtaſeos remorantur; emplaſtrum autem *Barbette*, cum prædicta cautione vſurpatum, egregii & præſentis eſt effectus.

13. *Camphora*, licet alias externo vſu ſatis potenter ſuccurrat inflammationibus, in nephritide tamen cautius adhibenda eſt, ob diureticam, quam efficit, ſtimulationem: vnde vel plane omitti, vel cum refrigerantibus mixta adplicari debet.

14. *Millefolij* vſus in hoc adfectu haud ſincerus eſt & probatus.

15. Nephritici ab oneratione *primarum viarum* ad modum ſibi caueant: ob ſingularem enim conſenſum huius mali cum ventriculo & inteſtinis omnia edulia flatulenta, leguminoſa, concoctu difficilia e. g. carnes fumo induratæ, piſces duriores, oleracea nimia, caſeus macrior &c. nephritidem præſentiſſime exacerbare ſentiuntur.

16. *Purgantibus* autem *acrioribus* ſordes primarum viarum eliminare velle, infelix eſt tentamen: *blandiora* conceduntur.

17. Excretionem *vrinæ* legitimam conuenit reſpicere, quam, vti diuretica acriora diſturbant, ita pulueres, ſub methodo commendati, placide promouent.

18. Diu-

18. Diuretica *culinaria*, e. g. petroſelin. aſparag. apium, ciceres rubri, cepæ, allium, raphanacea &c. nephriticis non concedantur.

19. In refractaria alui obſtructione clyſteribus commode M. P. *Beccheri* vel *Stahlii* miſceri poteſt, e. g. drach. ſemis ad drachm. j.

20. *Vinum*, licet adſuetum, parciſſime tamen ſumendum: tantum eius proderit, quantum cibis parandis admiſceri poteſt.

21. Mutatio potus ſpirituoſi in aqueum calidum, optime nephriticos ſolatur.

22. Quæcumque in *pectoris* vitiis ſolamen adferre ſolent, ea *renalibus* quoque læſionibus commode ſubueniunt. *Conf. tab. de phthiſi caut.*

23. Quam ob cauſſam & vulneraria, pectus conſolidantia, renum vlceribus & calculorum prouentui, maxime nephriticis recurſibus, obuiam eunt, e. g. conſolid. Saracen. heder. terreſtr. in forma thée vſurpata.

TABVLA XLIII.

DE
CALCVLO RENVM ET VESICAE.

I. DEFINITIO.

1. Calculus *renum* eſt concrementum quoddam mucido-ſalinum, a congeſtoria ſanguinis ſtaſi, & hinc ſubnata huius viſceris corruptione, ſiue vlceroſa, ſiue apoſtematode ortum ſumens.

2. Calculus *veſicæ*, qua talis, eſt concrementum mucido-ſalinum, ex hæreditaria parentum labe familiariter originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Calculus *renum* a calculo *veſicæ* differt ſequentibus.

1) *Magnitudine: renalis* enim piſi menſuram raro excedit, *veſicalis* autem ita ſæpe excreſcit, vt ab oui columbini mole vsque ad anatini magnitudinem accedat.

2) *Textura: renalis* communiſſime aſperitatem in ſuperficie exhibet, *veſicalis* autem glaber & læuigatus quaſi adparet, inſuper ex pluribus lamellis, ceparum ſimilitudine ſibi inuicem ſuperinductis, ac ætatem circiter huius concrementi deſignantibus, conſtat, in meditullio autem ſui ſubſtantiam communiter ſabuloſam fouet.

3) *Firmitate: renalis* ante, quam ſiccior euadit, fragilis, immo friabilis, *veſicalis* autem durus eſt.

4) *Numero:* in renibus multi ordinarie calculi reperiuntur, in veſica autem pauci, immo communiſſime vnicus tantum deprehenditur.

5) *Colore:* renalis ordinarie rufeſcit.

6) *Calculus renum* frequentius occurrit, quam calculus veſicæ.

7) *Reliquam differentiam ſigna, ſubiecta & cauſſæ* docebunt.

2. Calculi *renalis* differentiam *a nephritide*, & conuenientiam pariter cum illa, præcedente tabula exhibuimus.

3. Calculus *renum* non confundendus eſt cum *tartarea* illa *concretione*, quæ in vrinis arthritico-rheumaticorum communiter obſeruatur, & vulgo hominibus pro ſabulo imponit: nam verum ſabulum, & calculi, ſtatim poſt vrinæ miſſionem in conſiſtentia ſolida fundum petunt, concrementum autem tartareum arthriticorum poſt refrigerium demum vrinæ coaleſcit.

4. Calculus *veſicæ* eſt vel

1) *indigena*, qui in ipſa veſica natus, aut educatus eſt; vel

2) *aduena*, qui ex renibus per vreteres in veſicam prolabitur, & vlterius dehinc promouetur.

5. *Motus* calculoſi ab ipſa calculi præſentia bene ſunt diſtinguendi: ſæpe enim ingentes ſpaſtico-dolorifici motus adſunt

adſunt, vbi tamen vel nullus, vel tantum exiguus calculus præſto eſt; ex contrario grandis frequenter calculus, præcipue in veſica a patiente geſtatur, ſine inſignibus doloribus & vitiis vrinæ.

6. Diuiſio calculi *in dolentem & non-dolentem* fundata potiſſimum eſt *in ſubiectis:* Phlegmatici enim, ob laxiorem partium texturam tam exquiſitos dolores & cruciatus numquam incurrunt, quos ſanguinei experiuntur. *Conf. ſigna calculi renalis.*

7. Ceterum in aliis quoque corporis partibus, e. g. hepate, pulmonibus, concrementa eius modi occurrunt, quæ cum adfectu noſtro, qui κατ᾽ ἐξοχὴν calculus dicitur, quod ad cauſſas præcipuas attinet, conueniunt.

III. *SIGNA.*

1. Calculi *renalis.*

1) Dolor in lumbis vel vtrimque vel in alterutro tantum latere.

2) Isque profundus, conſtrictorius, tenſiuus, preſſorius & talem ſenſum exhibens, ac ſi palus ibidem infixus eſſet: ad minimum a ſuſpicione ſuppurationis aut vlcerationis non alienus eſt.

3) In *pure* ſanguineis hic dolor ad ſenſibiliſſimos cruciatus, & inflammatorios ardores excedit.

4) In phlegmaticis autem ſtupor ſolum, languor & flatulentia obſeruatur.

5) Quieto corpore dolor notabiliter miteſcit, a leui autem occaſione paroxysmus denuo prouocatur.

6) Tempore huius exacerbationis patientes, præcipue ſanguinei, multa & diuturna horripilatione, vel refrigeſcentia plane percelluntur, cum phlogoſibus intercurrentibus, & tonici motus alterationibus, donec tandem calculi excretio ſubſequatur.

7) In paroxysmo autem curuati incedere coguntur patientes.

8) Ipſi motus conuulſiui in grauiori paroxysmo patientes interdum occupant.

9) Al-

9) Aluus ordinarie adſtringitur.

10) Interdum dolor quidam in glande penis ſentitur, & paruuli calculi ſeu granula quædam *faſtigiata*, quæ faciem cryſtallorum ſalinarum repræſentant, in illa reperiuntur.

11) Quando calculus per vreterem deſcenſum tentat, ad regionem oſſis *ilii* vsque dolor excurrit.

12) Qui in vno magis latere calculum gerunt, illi tempore exacerbationis ſtuporem femoris & reſtrictionem teſticuli in illo latere perſentiſcunt.

13) Vomitus, tormina colica & defectus adpetitus ſæpe paroxyſmum antecedunt, ſicuti *mictus cruentus* ipſius calculi geneſin.

14) Vrinæ vitia frequenter concurrunt: modo enim iſchuria, modo dyſuria, modo, & ſæpiſſime quidem adfectus ex his duobus mixtus, nempe ſtranguria, adfligit.

15) Præter ea interdum ſabulo, interdum paruulis calculis, interdum muco viſcido, ab ordinario veſicæ muco diſtinguendo, vrina imbuta eſt.

16) Renes calculoſi, facta ſectione, ordinarie flaccidi, ſemi conſumti, cum purulentis & fiſtuloſis tractibus reperiuntur.

2. Calculi *veſicalis*.

1) Calculus *veſicæ* magis ad quietem compoſitus eſt, quam *renalis*, cuius elidendi conatus incoërcibiles fere exſiſtunt.

2) Quando autem concrementum illud in veſica commouetur, tum atrociſſimi dolores inducuntur.

3) Hic vitia vrinæ æque ac in renum calculo occurrunt, nempe frequens ſtranguria aut plenaria huius excretionis ſuppreſſio.

4) Quando patientes deſident, ſenſum alicuius ponderis in perinæo obſeruant.

5) Qui ſenſus poſt vrinæ miſſionem facile exacerbatur.

6) Vrina, quando omnino procedit, furfuraceum quaſi mucum exhibet, interdum etiam aliquid avenæ.

7) Spe-

7) Speciale ſignum eſt, quod hi patientes varia ſpaſtica incommoda circa anum & genitalia perſentiſcant.

8) Specialiſſimum & omnium certiſſimum ſumitur a contactu calculi per cateterem.

IV. *SVBIECTA.*

1. Calculi *renalis.*

1) Eadem fere ſubiecta, quae a nephritide corripiuntur, calculo etiam obnoxia euadunt, nempe

2) Homines temperamenti *ſanguinei* dominantis, habitus corporis laxi, poroſi, & ſpongioſi in quem ſanguis altius penetrare poteſt.

3) *Graciliores* rariſſime a calculo infeſtantur, niſi vel hæreditaria diſpoſitio vel cauſſa violenta, externa, vel peruerſa, empyrica aliorum adfectuum tractatio, vel euacuationum ſanguinis adſuetarum ſuppreſſio, aut neglectio, accedat.

4) Ætas iuuenilis, frequentius autem virilis, & ſæpe etiam ſenilis huic malo ordinarie expoſita eſt.

5) Hæmorrhoidarii, ſi hunc fluxum ſæpe, diu & copioſe habuerint, poſt ea autem illius ſuppreſſionem incurrant, valde præcipites ſunt in mictum cruentum, nephritidem & calculum renalem.

6) Vel quibus hæmorrhoides parce & impedite ſuccedunt.

7) *Podagrici*, multum & grauiter a ſuo malo vexati, communiſſime etiam a calculo adfliguntur.

8) *Sexus virilis* longe magis calculo *renum* expoſitus eſt, quam *femininus.*

2. Calculi *veſicalis.*

Calculus veſicæ euenit

1) Ætati puerili, immo infantili, ſi vel parentes, vel proximi agnati, calculoſi aut arthritici fuerunt; ad quod negotium ſalſa *nutricum* diæta multum etiam contribuere poteſt.

2) Ætati autem adultiori & ſenili, quando calculus euenit, is ordinarie *natales* ſuos renibus, & *incrementum* tantum veſicæ debet.

V. *CAVSSAE.*

1. Calculi *renalis.*

1) Cauſſa *antecedens remota* eſt cõngeſtio ſeu reſtrictio ſanguinis verſus renes.

2) Cauſſa *antecedens propinqua* eſt inflammatoria ſtaſis, & deinde corruptio, ſiue purulenta, ſiue ſalſo-vlceroſa

3) Cauſſa *proxima* & *continens* eſt lympha γλισχρὰ ſeu glutinoſa, quæ ex vlcere renali exſudat, & accedente *ſalſugine* vrinæ, primum in lenteſcentiam mucidam, mox in tophaceam cruſtam, & ſucceſſiue in duritiem conuertitur, quod concrementum tam diu augetur, donec aliqua occaſione auulſum conſtrictione peluis atque vreterum, in veſicam detruditur.

4) Calculum enim non conſtare ex ſola materia lapidea & terrea, adparet primo exinde, quod neque totus, neque breui in menſtruis ſalinis ſoluatur, deinde, ſi excretus libero aëri exponitur, pondere notabiliter imminuatur, tertio igni commiſſus non ita parum ſalis volatilis, olei empyreumatici & humiditatis exſpiret, & quarto, recens eiectus friabilis ſit.

5) Cauſſæ *procatarcticæ* ſunt vel phyſicæ, e. g.

a) Concuſſio corporis per nimiam equitationem aut vecturam.

b) Lapſus aut ictus in lumbos.

c) Abuſus vini & veneris.

d) Abuſus diureticorum calidorum; vel

6) *morales*, eæque omnium efficaciſſimæ e. g.

a) Iracundia.

b) Terror etiam, licet ἀνομαλῶς.

c) Quibus hæreditaria diſpoſitio omni iure adnumeratur.

2. Calculi *veſicalis.*

Huius cauſſæ eruendæ diu exercuerunt Medicos, quorum alii fundamentum in exſiccatione muci per exhalationem quæſiuerunt, alii autem certos ſpiritus *petrificos* & entia *lapidifica* finxerunt; ſed genuina ratio calculi

culi *veſicæ* non multum diſpar eſt a ratione calculi *renum*, nempe

1) Cauſſa *formalis* conſiſtit in erroribus motuum excretoriorum, per hæreditatem communicatis.

2) Cauſſa *materialis* eſt materia mucido-ſalina, quæ per motum talem erroneum nimis copioſe in hac ætate ad vias vrinarias propellitur.

3) Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt

a) diæta craſſa in tenera ætate.

b) Potus fæculenti & acidi.

c) Vehementes abdominis concuſſiones.

d) Situs infantum in vtero etiam aliquid ad hunc cenſum poteſt contribuere.

VI. *PROGNOSIS.*

1. In *genere.*

1) Verus calculus eius modi malum eſt, quod rariſſime exſtirpatur, adeo, vt iactatæ huius morbi heroicæ curationes omni iure in dubium vocandæ ſint: ſæpiſſime enim in talibus caſibus error ſubeſt diagnoſeos, & tartarus vrinæ cryſtalinus pro ſabulo vero diiudicatur.

2) Calculoſi pereunt communiſſime hecticis conſumtionibus; quando autem *grandior* calculus præſto eſt, præcipue in veſicam prolapſus, tum exacerbationibus, immo conuulſionibus, febris facile *acuta* ſuperuenit, & mortem accelerat.

2. Calculi *renalis* in *ſpecie.*

1) Conſtans perſanatio non ſperanda eſt, ſed

a) vel fruſtra tantum, & quidem ad breue tēmpus, palliatur;

b) Vel in hæmorrhoides aut podagram fit tranſitus; quo tamen caſu vix vmquam impetus aut ſolidus proventus calculi tollitur.

c) Vel tranſit denique in *magnam* vlcerationem renum, quam non inepte *phthiſin renalem* quidam adpellant.

2) Non deſunt quidem exempla, quæ ſemel iterumue calculo renum laborarunt, & liberata ſunt, ſed id bonitate

tate magis vegetæ naturæ, quam medicamentis factum eſt.

3) In ſubiectis autem annoſis, & præſente virium iactura, nihil integrum eſt ſperare.

4) Conſtitutionem autem vlceroſo-calculoſam in renibus æque ac in phthiſi pulmonali, per plures annos ab euentu lethali defendi poſſe, experientia docet.

5) Nonnulli calculoſi cum quotidie materiam vlceroſo-ichoroſam emiſerint, a calculis poſt ea immunes vixerunt.

6) Mictus cruentus, vt calculum renalem ſæpe antecedit, *vid. ſigna*, ſic etiam eidem frequenter ſuperuenit, rariſſime tamen illis qui magnorum calculorum vel multorum tenuiorum, prouentu laborant. Hinc quo copioſius in talibus conſtitutionibus calculoſis ſanguis per mictum cruentum excernitur, tanto minor vel dolor vel calculi prouentus, aut concurſus deprehenditur.

7) Calculus maioris molis minores & perraras excernendi moleſtias patientibus faceſſit.

8) Quo magis autem aſper eſt, eo acutiores infert dolores.

3. Calculi *veſicalis* in *ſpecie*.

1) Veſicæ calculus, præcipue maior, toti pharmaciæ hucusque non obedit, ſed chirurgica plerumque ſubſidia efflagitat.

2) Licet autem chirurgica operatione ſemel ſublatus ſit calculus veſicæ, nouæ tamen concretionis periculum ſemper impendet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Calculus renum & veſicæ vna eademque pharmaceutica methodo commode tractantur.

1. *In paroxyſmo.*

1) Præ omnibus aluus per clyſteres expediatur, & ſi etiam aperta ſit, aliquoties tamen adhibeantur: hi enim anxietates ſyncopticas, & tormina colica, eximie leuare ſolent, præcipue ex veronica parati.

2) His

2) His protinus iungantur pulueres nitroſo-temperantes cum ſale digeſtiuo & cinnabari combinati, e. g.

Rec. Nitr. depurat.
tartar. vitriolat. ana drach. II.
ocul. cancr. acido citri ſaturat.
ſang. hirci præparat. ana drach. I.
cinabar. opt. ſcrup. II. M. doſ. ſcrup. I.
Singulis binis horis repetatur, donec dolores miteſcant.

3) Loco huius pulueris *ſenibus*, ſalia minus tolerantibus, exhiberi poſſunt diluentia, lubricantia & emulſiua. Huc pertinent

a) Diluentia calida ex infuſis thée, coffée, decoctis aperitiuis ex cichor. aſparag. &c.

b) Lubricantia pinguia & emollientia, e. g. oleum amygdalar. dulc. emulſiones dulciores, & ſufficienter ſaccharatæ, ne vel in mucorem, vel in acerbam auſteritatem degenerent, mucilago hordei, avenæ, infuſ. lini.

c) Pectoralia fere omnia.

d) Decoctum nephriticum *Foreſti*.

e) Conſerua roſarum.

f) Decoctum & ſuccus rad. altheæ, glycyrrhizæ.

4) In dolorum nimia exacerbatione anodynorum refractæ doſes interponantur. Huc pertinent

a) Theriaca cœleſtis.

b) Maſſa pilularum de cynogloſſa.

c) Pilulæ *Wildeganſii* genuinæ.

d) Tinctura opii *Langelotti*.

e) Cum hiſce anodynis alexipharmaca coniungantur.

5) *Externe*, præter clyſteres ſuperius commendatos, ſimul in auxilium vocentur relaxantia.

a) Balnea ex furfuribus cum ſemine lini, fœnugræci, &c.

b) *Fotus* aut calidi ſacculi ex herbis & radicibus emollientibus, e. g. rad. altheæ, maluæ, herb. violar. parietar.

chamomill. melilot. branc. vrſin. adiectis ſeminibus modo dictis.

c) *Vnguenta* emollientia ex pinguedine human. medull. ceruin. in calculo *veſicæ*.

d) *Olea* in eadem calculi ſpecie, e. g. ol. lumbric. terreſtr. camphoræ.

6) Vbi minorum calculorum præſentia ſatis conſtat, ibi pro ſubiectorum conditione *pellentia* ſubiungere, vel potius cum vſu relaxantium coniungere conſultum eſt. Huc pertinent *diuretica* & ſic dicta *lithontriptica* temperata, e. g.

a) Fraga, præcipue infuſum illorum, cum ſpiritu vini.
b) Fructus alkekengi.
c) Fructus cynosbati.
d) Nuclei perſicorum.
e) Rad. & herb. petroſelini.
f) Semen milii ſolis, violarum, vrticæ, dauci.
g) Ciceres rubri in decocto.
h) Succus raphani, qui egregie pellit, & tamen æſtum non auget.
i) Præ ceteris amygdalæ amaræ, quotidie 6 - 8. comeſtæ.
k) Item ſemen bardanæ ad ſcrup. I.
l) In infantibus aquæ fragor. petroſelin. vrticæ minoris.
m) Tincturæ alcalinæ. e. g. tinct. antimon. tartariſat. tinct. ſalis tartari.
n) Diureſin etiam promouet puluis ille ſalinus num. 2) deſcriptus.

7) Et quoniam febriles commotiones ordinarie accedere ſolent, opponi illis ſtatim poſſunt alexipharmaca & æqualem humorum diſtributionem promouentia. Huc pertinent

a) Eſſ. alexipharmaca *Stahlii*, mane exhibita.
b) Antimon. diaphoret. pulueri ſub num. 2) immiſcendum.
c) Diluentia calida, e. g. potus theé, coffeé.

d) Regi-

d) regimen leniter diapnoicum.

8) Tandem remittente exacerbatione neruino-ſtomachica adhibeantur.

9) Calculus *renalis* quando in veſicam demiſſus eſt, conducit infuſum quoddam, in primis ſem. lini, in loco ſubfrigido ad impletionem veſicæ hauſtum, quo multa demum vrina eiiciatur.

2. *Extra paroxyſmum.*

1) Quantitas ſanguinis imminuatur

a) vel per reuocationem euacuationum naturalium, e. g. hæmorrhoidum, menſium.

b) Vel per ſubſtitutionem artificialium, e. g. venæ ſect. æquinoctial. ſcarificat. quæ maxime repetendæ ſunt, ſi forte patiens eas neglexerit.

2) Laxationes quater per annum inſtituantur per rhabarbar. fol. ſenn. cum cinnamom. aniſ. tartar. ſolub. in vin. infuſ.

3) Mundificatio & conſolidatio tentetur per balſamica & traumatica, ex quibus primum locum hic habere creduntur

a) Virga aurea *Geſneri*, & reliquæ conſolidarum ſpecies.

b) Chærefolium.

c) Heder. terreſtr. pyrol. ſanicul. auricul. muris, in ſucco, vel melius cum melle in decocto, aut electuario, exhibita.

d) Conſerua roſarum.

e) Succinata temperatiora reliqua videantur ſub *cautelis.*

3. Diæta cruda, flatulenta, venus, corporis & animi inſignes commotiones euitentur. Potus ſit aqueus, calidus, ex infuſ. thée, veronic heder. terreſtr. virg. aur. emulſiuus cum pectoralibus; cereuiſia bene defæcata, vel, more Anglicano, cum ſucco betulæ, vel ſemine dauci fermentata.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In adfectibus *calculoſis* per ancipitem prognoſin fama artis ſemper tuenda eſt; præcipue in ſtatu iam inueterato.
2. In calculo *veſicæ grandiore*, viarum proportionem excedente, pharmacia moderamen tantum ad aliquod tempus præſtare, ſolidum autem auxilium adferre non poteſt. Magnitudo vero calculi explorari poteſt in viris per digitum inteſtino recto immiſſum.
3. Confugiendum ergo erit in vegetioribus ad chirurgica præſidia, extractionem nempe, vel exſectionem; niſi intolerandos fere dolores interdum experiri, perpetuo catheteris vſu iſchuriam ſoluere, maiorem calculi epigeneſin, conuulſiones, & tabem corporis, præſtolari malint.
4. *Extractio* calculi magis locum habet in feminis, ob breuiorem & ampliorem vrethram, quam apud viros; quamquam Ægyptii in his quoque extractionem, & quidem hac encheireſi tentare ſoleant, vt flatu immiſſo vrethram dilatent, & ſic egreſſum calculi commodiorem promoueant.
5. *Exſectio* ſeu *lithotomia* noſtro tempore vnicum & vltimum fere eſt conſilium.
6. Quamuis autem calculus vel pharmacia, vel chirurgica manu, excluſus fuerit, reſtat tamen periculum *noui* illius prouentus; cum iteratam geneſin intercipere non ſemper ſit in Medici poteſtate.
7. *Lithontriptica*, ſeu calculum reſoluentia & comminuentia per *tria regna* a Practicis decantata, veritatis vix vmquam teſtimonium merentur: calculus enim non eſt indolis pure terreæ, ſoluentibus menſtruis auſcultantis; vti quidem multi fingunt, & hinc modo *ſpiritum tartari* ex ſymboliſino ad concretiones tartareas diſſoluendas, modo *ſpiritum nitri*, quod nitrum lapides in pollinem reducere videatur &c. laudant. Multa talia vel præbent materiam, vt ſabuloſa vrina mox excernatur, vel ad minimum adfluxum materiæ in corpore iam hærentis, ad renes augent, cuius cenſus etiam ſunt *lapis iudaicus*, lyncis, & ſimilia.

8. Effica-

8. Efficaciæ *aſellorum* præparatorum nemo peritus ſubſcribet, licet a *Dygbæo* valde extollatur.

9. Neque efficacia *gryllorum*, in actis N. C. adlegata, experientia ſatis confirmata eſt.

10. Idem ſentiendum eſt de experimento illo, quod eodem loco de *veſica leporis* combuſta enarratur, ac ſi calculus per eamdem in limum ſit reſolutus.

11. Sic etiam *ſtupenda* efficacia *virgæ aureæ Geſneri*, ad reſoluendum calculum, nondum innotuit, licet a multis commendetur.

12. *Petroſelinum, fraga baccæ alkekengi* ſatis quidem efficaciter vrinam & calculum pellunt, ſed non reſoluunt.

13. Quidquid in hoc genere ſperare integrum eſt, magis in iniectione per *ſyringam*, quam adſumtione per os quærendum, licet de menſtruis acrioribus, hodie præſentibus, non immerito metuendum ſit, quod veſicam citius quam calculum arrodant.

14. Dictorum omnium manifeſtiſſima *proba* obtinetur, ſi remedium tale lithontripticum, etiam optimum, ſufficiente ſatis quantitate, immediate calculo cuidam humano adiiciatur, & ex effectu deinde conſideretur, quid in corpore humano exiguæ illæ guttulæ effecturæ ſint, de quibus, quantum ad locum adfectum pertingat, non eſt manifeſtum.

15. *Pellentia* cautiſſime adhibenda ſunt; præcipue ſi vel maiores ſint calculi, vel acutiores: nam expulſio requirit ſpaſmodicam conſtrictionem renum & vreteris, vnde tranſitus calculi potius impeditur, dolores exacerbantur, viæ læduntur, adfluxus augetur, & inflammatio, præcipue in ſanguineis, prouocatur.

16. Ante igitur, quam ad talia pellentia progrediamur, probe inquirendum eſt, num ſpaſmi dolorifici remiſſerint, & moles calculorum viarum amplitudini reſpondeat; præterea, ad ſpaſticam conſtrictionem mitigandam, pellentibus hiſce ſemper emollientia externa, ſub *methodo* commendata, coniungenda ſunt.

17. Quæ *tabula de nephritide* monuimus ratione *calidorum oleo-*

rum & aliorum acrium pellentium, ea hoc etiam loco repetenda ſunt. Abſint itaque inter pellentia *olea deſtillata* & *diuretica acria*, cuius cenſus ſunt raphanacea, de allio, cepis, ſalia acria alcalina, ſpiritus nitri dulcis, ſpiritus ſalis armoniaci, ſalis communis &c. quæ humorum ad renes maiorem decubitum cauſſantur, & vlcerationem augent.

18. *Herbæ vulnerariæ* a Practicis contra calculum variæ quidem commendantur, ſed ſi quantumcunque adſtringentes fuerint, notabilem exacerbationem inferunt, præcipue ſi calculus iam increbuerit, & manifeſtior adſit vlceratio, cum continuis dorſi doloribus.

19. Speciatim *millefolium* & *marrubium album* in calculo renum nimium irritare, & exulcerationem augere obſeruantur. *Conf. tabula de phthiſi.*

20. Pro ſcopo *balſamico* non conueniunt aloëtica, myrrhata, ol. terebinth. balſam. ſulphuris, & alia acriora balſamica, quæ turgeſcentiam ſanguinis promouent. Hinc ne balſamum quidem Peruuianum aut copaiuæ citra ſenſibilem ardorem, calorem, ſitim & ſiccitatem oris propinatur.

21. Mitigatio inſultuum minus commode per *opiata* tentatur. Quod ſi vero pro obnubilando dolore aliquid opiati adhibere placeat, MP. de cynogloſſa hoc nomine erit tutiſſima: modo ſollicite coniungantur alexipharmaca, & regimen mediocriter diaphoreticum. Sin ſecus, per abuſum opiatorum mors acceleratur, vel ad minimum chronici periculoſi adfectus inducuntur.

22. *Puluis Volckammeri* calculum quidem ipſum non tollit, quoniam autem ab omni narcoſi alienus, & ob gemmarum ingredientia antiſpaſticam habet efficaciam, ad placandas commotiones, calculum comitantes, egregium edit effectum.

23. *Balnea* non omnibus proficua ſunt: in nonnullis enim adfectus aſthmatici vel febres ſynochæ per illa prouocantur.

24. *Acidulæ* temperant quidem diluendo generaliores nephriticos

ticos orgaſmos, ſed quia motum humorum ad renes magis augent, impediunt conſolidationem.

25. Quæcunque in *pectoris* vitiis ſolamen adferunt, illa in *renum* quoque læſionibus cum effectu adhibentur. *Conf. tabula de phthiſi.*

26. Quem ad modum ſal digeſtiuum *Syluii*, & alia ex ſale communi præparata, cuiuis vlcerationi inimica reperiuntur, ita mucidis præcipue phlegmaticis non interdicendus eſt vſus ciborum modice ſalitorum, ex quibus multi potius leuamen, quam damnum ceperunt. Prima vero laus ſali marino, de nitro participanti, competit.

TABVLA XLIV.

DE

SPASMIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

1. Spaſmus eſt rigida tenſio & attractio vnius vel plurium muſculorum, in vno aut altero corporis membro, præcipue vero in artubus: vnde non ſolum particularia illa membra, quibus mouendis muſculi tales inſeruiunt, in ſitu rigido detinentur, ſed etiam in muſculo, immediate adfecto, rigida durities percipitur: ita vt membra non ſint in poteſtate patientis, donec illa rigida & ſenſibilis tenſio remittat. Deriuatur a σπᾶν trahere.

2. Vel breuius: Spaſmus eſt exacerbatio motus tonici, in partibus præcipue muſculoſis, ad talem ſenſibilem gradum, vt patientes acribus plerumque doloribus exerceantur, & pars, immediate adfecta, rumpere quaſi videatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Spaſmus eſt

1) vel *vniuerſalis*, qui latius per totum corpus ſe diffundit & rarior eſt;

2) vel *particularis*, qui ſingulares partes, a capite fere ad calcem, occupat, & frequenter occurrit.

2. Ad ſpasmum *vniuerſalem* ſequentes ſpecies pertinent.

1) *Tetanus*, qui vniuerſum corpus obrigeſcit, vt in ſitu recto immotum iaceat.

2) *Emproſthotonus* antrorſum incuruat corpus, vt genua capiti adducantur.

3) *Opiſthotonus* retrorſum inclinat corpus, daß man unter dem Rücken hinkriechen könte.

4) *Catalepſis* vniuerſum corpus repente in tali ſitu, quo illud prehendit, firmiſſime obrigeſcit, vt geſtus oris, oculorum ac membrorum, plane eosdem ſeruet: rariſſimus eſt adfectus.

3. Ad ſpasmos *particulares* pertinent ſequentes ſpecies in variis corporis locis occurrentes.

1) In *capite:*

a) *Spasmus cynicus*, qui eſt torſio & tractio quædam oris, inſtar canis ringentis, formata & per plures horas continuans, cum euentu communiter lethali; ſiquidem vel in apoplecticos vel conuulſiuos exitus, vel vtrosque coniunctim hic rictus terminatur.

b) *Riſus ſardonius*, qui a *ſpaſmo cynico* non differt, niſi quod abſolute veluti *cum delirio* coniungatur; quale quid in *ſpaſmo cynico* obſeruare non contingit.

2) In *occipite* notandus eſt *ſpaſticus* ille adfectus, qui *feminino* præcipue ſexui vſitatior, cum aliis *rheumaticis* atque *hemicranico-arthriticis* pathematibus, infimum *occiput*, nempe *muſculos* illos, qui capitis erectioni, & in vtrumque latus *conuerſioni* ſuccurrunt, prehendit; cum tanta ſubinde vehementia, vt non ſolum *rigidam*, *ſpaſticam*, caput circumflectendi impotentiam inde experiantur, ſed etiam *contentionem* illam *ſpaſticam* tenſam atque rigidam, ita ſecundum ſitum horum muſculorum exquiſite perſentiſcant: vt ex illis partim verſus vtrumque *latus* ceruicis, partim ſecundum *longitudinem* eius

ſitis

ſitis muſculis, tamquam *animalculi* cuiusdam, *muris*, ideam ſibi concipiant, & veluti expanſis atque defixis eius *pedibus*, ita caput, ſeu potius ceruicem, correptam detineri pronuncient.

3) In *collo* adfectus ille tenſiuus ex incommodo ſitu aut decubitu inter dormiendum, ad ſpaſmos etiam numerandus eſt, & vulgo ſenſum hunc ita exprimunt: ſie haben übel gelegen, es ſey ihnen der Hals davon gantz ſteiff, daß ſie ſich nicht wohl umſehen können,

4) In *œſophago* æque ac *ventriculo* occurrunt ſpaſtici velut *rigores*, qui *deglutitionem* partim impediunt, partim id, quod ægre adſumtum eſt, nauſeabunda contentione ferunt, & vehementes anxietates ægrotantibus cauſſantur, vt magnis querimoniis deteſtentur, es ſeye nicht anders, als wolte es ihnen das Hertze abdrücken.

5) In *inteſtinis* ſpaſticæ atque rigidæ tenſiones, ſub adfectu, qui *colica flatulenta* audit, ſæpiſſime contingunt, per quas inteſtinum colon præcipue adficitur, vt patientes non tantum conſtringentem & tendentem illum ſenſum exquiſite percipiant, (dum aiunt: es drücke ſie wie ein Stein im Leibe, als wenn alles darinn zerſpringen, oder der Leib ihnen aufplatzen wolte) ſed & ſæpius poſt mortem rigidiſſimas inteſtini coli ſtricturas diſtincte exhibeant. Maxime vero conſpicua eſt huius modi *ſtrictura ſpaſtica* in altioribus colicis doloribus, in ipſo *inteſtino recto*, vt ne cannulam quidem clyſticam, nedum altius ipſum clyſterem admittat.

6) *In pene priapiſmus* denotat, grauiſſimam & anxio dolore ſtipatam membri virilis tenſionem, a *ſatyriaſi* differentem, quæ in procaci magis erectione conſiſtit.

7) In *veſica* & præcipue eius *ſphinctere* occurrunt etiam ſpaſticæ ſtricturæ, quæ in ſtranguria, item in calculi renum & veſicæ paroxyſmis vehementer ſæuiunt Tandem etiam *teneſmus* ſpaſmis potius, quam conuulſionibus adnumerandus eſt,

4. Ad ſpaſmos *particulares* vlterius referendi ſunt

 1) Ad-

1) Adfectus *arthritici*, de quibus ſequente tabula ſpeciatim agetur.

2) *Incubus* ſeu *ephialtes*, thoracis ſpasmus; videatur *tabula de incubo.* Occurrunt autem alii adhuc *thoracis ſpasmi* ſatis vehementes, qui per plures horas immo aliquot dies ægros anxie adfligunt, & ſumma ſui energia, *reſpirationem* intercipiendo dubiam reddunt *apoplexiæ* & *catarrhi ſuffocatiui* indolem: nec mirum, ſi a vehementi tali regurgitatione humorum verſus caput, partim *cruentæ*, partim *ſeroſæ* effuſiones circa ambitum cerebri, diuerſa phænomena exhibentes, nonnumquam eueniunt. *Conf. theor. med. Stahl. pag.* 883 884.

3) *Aſthma ſpaſticum* ſeu *conuulſiuum*: *vid. tabula de aſthmate conuulſiuo.*

4) *Spasmus fixus Paracelſi* hic etiam nominandus eſt; licet ipſi auctori nondum adeo *fixus* fuiſſe videatur: mox enim ad arthriticos & podagricos adfectus, mox ad contracturas &c. eumdem refert.

5) Sic etiam huc adnumerandus venit repentinus ille ſpaſmus, *flatulentus* alias dictus, qui muſculum celeriter contrahit, eumque per aliquot tempus in rigore detinet.

6) Ad ſpasmos denique referendus eſt rigidus ille adfectus membrorum, e. g. quando manus illud, quod comprehendere debent, non ſatis complecti valent, aut nimis vehementer complexæ ſunt.

5. Spasmus porro diuiditur in

1) *repentinum*, qui muſculum celeriter contrahit, & eumdem per aliquam moram rigidum ſeruat. Hæc ſpecies ſpasmi vulgo κατ᾽ ἐξοχὴν der Krampf vocatur; &

2) *lentum*, qui iterum duplex eſt:

a) *Muſcularis* ſeu *tendinalis*, vbi totus muſculus adficitur cum doloribus tenſiuis & grauatiuis & in contracturas membrorum denique terminat.

b) *fibrillaris*, qui paucas & ſingulares tantum fibras in muſculo quodam corripit; qualis in omnibus arthriticis adfectibus agnoſcitur. Hic in totum tandem

dem muſculum ſe expandit, eoque ipſo dolorum impetum mitigat.

6. *Spaſmus* licet plerumque cum *conuulſione* confundatur & ambiguo ac confuſo ſenſu vocabulum hoc latine per *conuulſionem* vertatur, differt tamen ab hac duabus præcipue rationibus.

1) In ſpaſmis rigidum, ſtatarium & immanens quid reperitur, conuulſiones autem ſunt vagæ, reciprocæ, inſtabiles, latius vagantes, & gradu vehementiores.

2) ſpaſmi minoris, conuulſiones autem maioris ſunt periculi.

7. Quoniam autem vehementes illi ſpaſmi, e. g. ſpaſmus cynicus, riſus ſardonius, aſthma ſpaſticum &c. cum veris conuulſionibus facile conſpirant, & *interſcenia* quaſi illarum communiter obſeruantur, ex contrario in *arthriticis* adfectibus ſpaſmi multum mitiores & a conuulſionibus alieni ſunt; vocant hinc priores adfectus *ſpaſtico-conuulſiuos*, poſteriores autem *ſpaſtico-arthriticos*.

III. *SIGNA.*

Hæc ex iis, quæ ſub *definitione* & *differentia* dicta ſunt, elucent.

IV. *SVBIECTA.*

1. Spaſmis præ aliis obnoxii ſunt homines temperamenti ſanguinei, & habitus corporis poroſioris atque laxioris.

2. Illi, qui a parentibus, doloribus arthriticis adfectis, prognati ſunt & hæreditariam diſpoſitionem poſſident.

3. Adulti & ætatis prouectioris homines præ iunioribus.

4. Spaſmis etiam adfliguntur grauiter vulnerati, nec non, qui febribus acutis periculoſe decumbunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis generalior* eſt abundantia ſanguinis in corpore ſpongioſo & vaſis anguſtis.

2. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* ſpaſmorum eſt intentio principii vitalis ad plethoram imminuendam: licet enim ſpaſmi motus ſint *erronei*, non tamen ſunt motus *irrationales*, ſed propter certum finem ſemper inſtituuntur: nempe vt per ſtricturam partibus ita inductam, atque ita poro-

poroſitate illarum, inſtar ſpongiæ compreſſa, humores in illis contenti ita exprimantur.

3. Cauſſæ *occaſionales* ſunt:

1) Diſpoſitio hæreditaria.

2) Animi pathemata, in primis iracundia & terror.

3) Immoderati nimisque vehementes corporis motus voluntarii.

4) Abuſus veneris, vini & aromatum, item intempeſtiva atque intemperans adſumtio medicaminum calidorum & volatilium, nec non improuidus vomitoriorum & purgantium draſticorum vſus.

5) Tempeſtas humido-frigida, quæ rheumatismos inducendo, ſpaſticos tales effectus cauſſatur.

6) Euacuationum ſanguinis conſuetarum neglectus. e. g. ſcarificationis, de qua re exemplum notatu digniſſimum *conf. Stahlii theor. med. pag.* 33-37.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spasmi *vniuerſales* repentina tali congeſtione humorum, & ſtagnatione hinc ſubſequente, inflammationes internas vtplurimum inducere valent.

2. *Particulares* autem ſpasmi, in conuulſiones facile transmigrant, & hoc eo certius, quo partes, quas occupant, ſunt nobiliores. Dum nimis diuturnis & ſimul ad modum fortibus contentionibus inſiſtunt.

3. Omnes ſpasmi *particulares* teſtantur quidem de conatu aliquo naturæ, ſed incompleto, &, ad effectum obtinendum, irrito: vnde ad maiora tantum & grauiora mala inducenda capaces exiſtunt.

4. Iunioribus ſi ſpasmi, ſimplices etiam, frequentius obueniunt, & conſuetudine in illis obfirmantur, augeſcente ætate adfectus ſpaſtico-arthritici exſpectandi ſunt.

5. Senioribus, minus adſuetis, ſpasmi, fortiter oborientes, apoplexiam, paralyſes, catarrhos ſuffocatiuos minantur.

6. Spasmi acutis morbis & vulneribus, præcipue cerebri, ſuper-

ſuperuenientes, ſunt omnes periculoſi, & propenſi ad lethales conuulſionum euentus.

7. Spaſmi autem ſimplices, plethoricis ſanis rarius eueni-entes, plerumque ſunt innoxii.

8. *Spaſmus cynicus* degenerat facile in conuulſiones, & le-thales plerumque inducit euentus.

9. *Priapiſmus* veneris vſum tollit, & hoc etiam reſpectu a *ſa-tyriaſi* differt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Motibus ſpaſticis occurritur.

A. *Extra paroxyſmum.*

1. Per ſinceras euacuationes ſanguinis, nempe
   1) Venæ ſectiones, iuſto tempore & quantitate, iuſto et-iam loco, tam parti adfectæ, quam ætati patientis re-ſpondente, inſtitutas.
   2) Scarificationes.
   3) Hirudines, quarum efficacia in ſpaſticis pathematibus, hypochondriacis & podagricis inſignis eſt.
2. Per euacuationes catharticas, ad ſordes primarum via-rum & aliarum partium eliminandas. Hic conducunt e. g. helleborus niger, folia ſennæ, radix ialappæ, ſpeci-ficum ialappinum, trochiſc. alhandal.
3. Per attenuationem ſanguinis ſpiſſioris; vbi conueniunt diuretica & incidentia mitiora rad. vincetox. valerian. pimpinell. alb. helen. dictamn. alb. eſſent. alexipharm. *Stahlii* tinct. antimon. tartari.
4. Cura itaque præſeruatiua ſequente modo inſtituatur.
   1) Leniores laxationes per aliquot dies præmittantur.
   2) Deinde venæ ſectio inſtituatur.
   3) Poſt ea eſſentia quædam alexipharmaco diuretica cum eſſentia ſuccini remixta, per octo circiter dies p o-pinetur.
   4) Coniuncto vbique placido & continuo corporis motu.

B. *In paroxyſmo.*

Hic cura conſiſtit in ipſius *motus* medicatione, quæ ob-tinetur

1. per *remedia generaliora*, lenientia atque emollientia, vulgo *paregorica* dicta, e. g.

1) Per ſuccinum, modeſte & ſine ſeparatione ſuæ ſubſtantiæ vſurpatum, ſal ſuccini volatile, liquorem C. C. ſuccinatum, a ſuperfluo ſale vrinoſo liberatum.

2) Per vegetabilia acriuſcula, quæ anticatarrhalia, neruina & carminatiua cenſentur, ex quibus temperata ſunt ſeligenda.

3) Per emulſiua, gelatinoſa, diluentia, nitroſa, cinnabarina.

2. Per *ſpecifica*, quorum multa quidem vulgo recenſentur, ſed pauca experientiæ reſpondent, e. g.

1) *Annuli antiſpaſtici* ex vngula alcis, cornu rupicapræ, mercurio coagulato, qui re vera nullius vſus ſunt.

2) Idem cenſendum de *annulis ferreis* ex catena patibuli ſumtis.

3) *Dentis hippopotami* encomium, ex *Tabernæ-Montani hydrographia* excerptum, legatur in diſſertatione de *lapide manati*, qui ipſe etiam ſpecificum habetur.

4) *Lumbrici* denique *terreſtres* maximam præ reliquis laudem merentur.

5) Qualecunque autem ſpecificum commendetur, exhibendum eſt illud methodo conueniente, nempe generalioribus præmiſſis.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Cinnabaris* ad motus ſpecifice moderandos ſatis quidem famoſa eſt, præſtat enim effectum in ſenſibilioribus & infantibus non contemnendum; pro vero tamen ſpecifico non cenſenda, fungitur potius officio *cotis*, quæ, exſors ipſa ſecandi, ferrum reddit acutum.

2. Puluis antiſpasmodicus ex nitro, ſale medico & momento cinnabaris paratus, in ſedandis ſpasmis egregii quidem vſus ſæpius deprehenditur, interdum autem non ſufficit; quo caſu largior portio cinnabaris rite præparata, addatur, ita vt quælibet doſis huius pulueris 6-8 grana cinnabaris contineat.

3. Eua-

3. *Euacuatio ſanguinis* ſi non præmiſſa fuerit, parum efficient medicamenta iam laudata.

4. Hoc tanto magis valet de *ſalibus volatilibus vrinoſis*: hæc enim, licet præmiſſæ ſint ſanguinis ventilationes, non tamen niſi moderate adhibenda ſunt; melius autem operantur, ſi cum tinctura quadam alcalina, e. g. ſalis tartari vel antimonii, remixta exhibeantur.

5. Facilius eſt motus *conuulſiuos* ſpecificis compeſcere, quam *ſpaſticos*.

TABVLA XLV.
DE
ADFECTIBVS SPASTICO-ARTHRITICIS.

I. D*EFINITIO.*

Arthritis eſt ſpaſticus quidam adfectus, articulos, in quacumque corporis regione, propter humores in hæmorrhagicum quidem finem congeſtos, hic autem & illic ſtagnantes aut impeditius procedentes, pertinacius adfligens, numquam vero ad ſalutarem illum finem, quem principium vitale intendit, perueniens. Deriuatur ab ἄρθρον, articulus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Arthritis interdum *generaliter*, & recte quidem, ſumitur, ac tum ſequentes præcipue ſpecies ſub ſeſe comprehendit:

1) *Hemicraniam*, quæ dimidiam capitis partem occupat.
2) *Pleuritidem ſpuriam*, vbi thorax adficitur.
3) *Malum iſchiadicum*, quod in coxis adfligit.
4) *Chiragram*, in qua manus occupantur.
5) *Gonagram*, vbi genua patiuntur.

 6) Po-

6) *Podagram*, in qua pedes infeſtantur.
7) *Gloſſagram*, quæ linguam occupat.
Hæ ſpecies ſpecialibus tabulis explicitæ ſunt.

2. Interdum autem arthritis *ſpecialiter* ac *ſtrictiore* ſenſu accipitur, & ſic illos tantum ſpaſticos adfectus denotat, qui in *ſuperioribus* corporis partibus obueniunt, & tum cum podagra ſub vno genere *ſpasmi* conſtituta eſt, atque ita ab hac ſequente ratione differt:
   1) Arthritis, ſtricte ſumta, iuniores, podagra autem annoſiores occupat.
   2) Arthritis ordine prior eſt, &, ætate accedente, in podagram facile tranſit.

3. Re ipſa autem omnes adfectus arthritici non differunt, niſi quod ad loca & tempora attinet; in reliquis autem eſſentialibus conditionibus & cauſſis generalibus prorſus conſpirant.

4. Arthritis diuiditur in *veram*, ſeu *fixam*, & *vagam*.
   1) *Vera* in certis partibus hæret, & licet interdum alias quoque partes occupet, antea tamen adflictas non deſerit.
   2) *Vaga*, *ſimplex* & *ſcorbutica* vulgo dicta, cito ab vno loco in alterum proſilit, e.g. ex thorace in coxas, & inde in pedes.

5. *Rheumatiſmus* & *arthritis* non ſunt res maxime diuerſæ, ſed ſubordinatæ, id quod *tabula de rheumatiſmo* vberius demonſtratum eſt.

6. Longius autem ab arthritide differunt *congeſtiones* & commotiones ſanguinis *ſimplices*.
   1) Ratione *effectus*: nam congeſtiones non raro ad ſanguinis eruptionem perueniunt, arthritici autem adfectus numquam, licet eumdem finem reſpiciant.
   2) Ratione *durationis*: congeſtiones enim breuiore communiter periodo, arthritici autem adfectus longiore circumſcribuntur.
   3) Ratione *partium* adfectarum: congeſtiones partes magis interiores, arthritici autem adfectus non ſolum interiores, ſed potiſſimum etiam exteriores muſculoſas occupant:

cupant: illæ vaſa ſanguifera, hi vero fibras muſculares ſigillatim adfligunt.

4) Ratione *euentus:* congeſtiones ad inflammationes vel vlcerationes, arthritici vero adfectus ad rigores, contracturas vel tabidam membrorum extenuationem inclinant.

III. *SIGNA.*

1. Dolor interdum eſt tenſiuus, ſtrictorius & tractorius, qui motibus liberis illorum artuum, quos occupat, tantum infert impedimentum, quod ſub conatu demum mouendi euidentius emicat.

2. Interdum vero hic dolor magis eſt lancinans, vibratilis, nonnumquam etiam pulſatilis, compunctorius & fremebundus, ſub leui motitatione membri, velut rupturæ periculum adferens.

3 Non tamen iugiter æqualis eſt, ſed per vices remittit, immo quandoque intermittit.

4. In arthritide *vaga* dolor hic magis ſentitur vellicatorius & ſubtiliter reptilis, quaſi formicæ interiorem partem occuparent.

5. Pruritus & ardor coniunctus quidem eſt, ſed ſine rubore & tumore notabili, qui, ſi accedat, dolorum ſenſibilem mitigationem plerumque adfert.

6. Arthritis autem vaga non in vno loco hæret, ſed recurrit & euagatur, modo ad ſuperiora, modo ad inferiora, donec tumores in variis articulis poſt ſe relinquat.

7. Animus valde angitur ſub his cruciatibus, vires languent, adpetitus cadit & ſomnus deficit.

8 Nonnumquam æſtus volaticus interſtrepit.

9. Vrina rubra ſedimentum tartareum poſt refrigerationem in fundo deponit, & lateribus vaſis adfigit, hinc a ſabulo calculoſorum probe diſcernendum, quippe quod ſtatim cum vrina emittitur, mox in fundo colligitur, nec lateribus adhæreſcit.

IV. *SVBIECTA.*

Arthritidi familiariter obnoxii ſunt homines

1. Sanguinei, ſanguineo cholerici, immo etiam de phlegmatico

tico temperamento participantes, verbo; qui habitus corporis ſunt laxi & ſpongioſi.

2. Plethorici, actiui, diæta plena, non raro etiam ſpirituoſa gaudentes, otioſi.

3. Indolis animi immoderatæ, præcipitis, iracundæ, corpus cito & fortiter exagitantes.

4. Iuuenes æque ac viri ætatis conſiſtentis.

5. Euacuationibus ſanguinis naturalibus & artificialibus adſueti.

6. Macilenti raro his adfectibus laborant, niſi vel externa cauſſa, vel hæreditaria diſpoſitio, vel febres male curatæ occaſionem iis dederint.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* omnium adfectuum arthriticorum eſt plethora.

2. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* dependet a motu ſanguinis plethorici, per principium vitale ad certas partes deſtinato, vt per illas euacuatio obtineatur.

3. Nempe hi motus, licet erronei ſint, reſpiciunt in hemicrania & gloſſagra narium hæmorrhagiam, in pleuritide ſpuria hæmoptyſin, in malo iſchiadico, gonagra & podagra hæmorrhoides externas.

4. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ* in deſcriptione *ſubiectorum* potiſſimum indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Species horum adfectuum leniores, ſi ſæpius recurrunt, non minus in conſuetudinem abeunt, quam grauiores, immo ſucceſſu temporis facile in grauiores & fixiores arthriticos dolores degenerant.

2. Arthritici autem adfectus, qui ſuperiores corporis partes in iunioribus ſubiectis occupant, non tam ſæpe & obſtinate eamdem pertinaciam ſeruant, neque tam diu ſingulis paroxyſmis patientes exagitant, quam podagra & malum iſchiadicum; quod ætatis genio maxime adſcribendum videtur.

3. Hemi-

3. Hemicrania enim & pleuritis ſpuria, augeſcente ætate, vel penitus iterum ceſſant, vel ad pedes deſcendunt.

4. Podagra autem ita communiter inſoleſcit, vt vix vmquam ab illa in ſolidum iterum liberentur: hinc inueterata mitigari tantum, radicitus rariſſime exſtirpari poteſt.

5. Quo magis ſpaſmi ſunt particulares, & in exiguis partibus contingunt, eo minus vtilitatis habent, & ad ſcopum naturæ minime perueniunt.

6. Qui iunioribus annis frequentius & pertinacius ſpaſmos ſimplices experiuntur, augeſcente ætate variis arthriticis adfectibus expoſiti ſunt.

7. Si vero ſpaſtico-arthritici dolores inferiorum partium ſubiecta iuniora mature adfligunt, longe grauius iisdem exercentur, quam ſenes, immo raro ad ſenium perueniunt, ſed ante, quam illud attingant, a doloribus iſtis vel nimis ferocientibus & in conuulſiones degenerantibus, vel retrocedentibus iugulantur.

8. Arthritico-ſpaſtici enim adfectus ad modum procliues ſunt ad recurſus internos, immo ad internas inflammationes, in primis ſi imperite tractati repelluntur.

9. Fiunt autem hi recurſus fere ſecundum ætates ad caput, diaphragma, præcordia, venam portæ, & ibi vel inflammatorios febriles, vel ſuffocatiuo-apoplecticos vel ſpaſtico-conuulſiuos effectus exſerunt.

10. Ab arthritide *vaga* facile *fixa*, nimirum malum iſchiadicum vel podagra initium capit.

11. Arthritis *vaga, ſcorbutica*, quo crudelior & diuturnior, eo magis ruit ad narium efferas hæmorrhagias, hæmoptyſes, interdum vomitus cruentos, non raro mictus cruentos, & ſæpe numero hæmorrhoides; vbi quam diu fluit ſanguis, dolor ceſſat, ſimul atque vero fluxus ſiſtitur dolor recrudeſcit.

12. Quo citius medela adhibetur, & quo minus adfectus arthritici recrudeſcere adſueuerunt, eo facilius Medico auſcultant.

13. Quando autem tales ſpaſmi fixi iam ſunt, & longius a loco ex-

excretionis ſanguineæ, quam reſpiciunt, diſtant, pertinacius inſiſtunt & medicamenta adſpernantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Cauſſa materialis, nempe plethora eſt remouenda,
   1) Per *venæ ſectiones*, conueniente loco & tempore inſtitutas.
   2) Per adplicationem *hirudinum*, ad hæmorrhoides promouendas.
   3) Per *ſcarificationes* in ſubiectis ſpongioſis.
2. Cruditates primarum viarum, præcipue климатоſæ, vtpote motus ſpaſticos inſigniter exaſperantes, ſunt abſtergendæ & leniter eliminandæ.
   1) *Abſtergunt* ſalia digeſtiua: arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, & tartarus vitriolatus, &c.
   2) *Eliminant* lenia laxantia, e. g. potiunculæ rhabarbarinæ, ſennatæ cum paſſulis, tartaro ſolubili, ſale Anglicano, liquore terræ foliatæ tartari maritatæ: item vina medicata ex incidentibus, abſtergentibus, alexipharmaco-diureticis & purgantibus parata.
3. Orgaſmus ſanguinis & craſis ſulphureo-ſalina ſunt contemperanda, & rigor ſolidarum partium eſt demulcendus; quod præſtant nitroſa, abſorbentia ſalina, emulſiva, in ſpongioſis & robuſtis acida fortiora.
4. Æqualis humorum diſpertitio eſt adiuuanda,
   1) In *cholericis* per ſalia media, potum ſufficientem tenuem ex decocto C. C. infuſa thée, coffée, item ex herbis diſcutientibus chamædrios, dulcamaræ, hyſſopi, verbenæ, veronicæ, chærefol. &c.
   2) In *aliis* temperamentis ſimul adhiberi poſſunt alexipharmaca temperata, e. g.
      a) Eſſent. alexipharm. *Stahlii* cum eſſent. ſuccini remixta.
      b) Item decocta lignorum & radicum reſoluentium, e. g. ligni ſaſſafras, radicum ſarſaparill. chinæ, pimpinell. alb. bardanæ &c.

5. Mo-

5. Motuum ſpaſtico-dolorificorum vehementia eſt mitiganda & diſſoluenda.

1) *Mitigant*: antiſpaſmodica cinnabarina, puluis lumbricorum terreſtrium, & anodyna per alexipharmaca correcta, e. g. theriaca, pilulæ *Wildeganſii* genuinæ, M. P. de cynogloſſa.

2) *Diſſoluunt*:

a) *Interne*: diapnoica & lenia alexipharmaca, modo commendata, in declinatione autem mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

b) *Externe*:

α) Spiritus vini camphoratus crocatus.
β) Spiritus acidus formicarum.
γ) Spiritus lumbricorum terreſtrium, cum prioribus parce remixtus.
δ) Spiritus ſerpilli abſtracticius.
ε) Eſſentia caſtorei.
ζ) Sapo Venetus, ſpiritu vini ſolutus.
η) Ceratum de galbano matricale.
ϑ) Emplaſtrum ſaponat. *Barbette* largiter camphoratum.
ι) *Sacculi* odorati ex *herbis* coronariis chamæpyt. chamædr. origan. ſerpill. *floribus* verbaſci, calendulæ, *radicibus* pimpin. albæ, angelicæ, ſigilli Salomonis, *ſeminibus* dauci, aniſi, vel breuius: ex farina auenæ, flor. ſambuc. croco; adſpergendo vbique ſpiritum vini, vel ſacculos vino calido immergendo.
κ) Caſeus recens cum pelle leporina.
λ) *Suffitus* præcipue ex ſtœchade citrina, deinde etiam maſtiche, olibano, ligno Rhodio, ſantalo citrino, ſaſſafras.
μ) *Suffimigia vaporoſa* ex decoctis, herbis carminatiuo-neruinis.
ν) *Frictiones* cum excutia molli, vel potius pannis calentibus, moderato ſuffitu imbutis.
ξ) *Scarificationes* profundæ in parte adfecta.

ο) Mo-

o) Motus exercitium intenſum, & quæcumque ſenſum in parte adfecta fortiter alterant, e. g. acupunctura Iaponenſium, moxa Chinenſium, veſicatoria.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *In paroxyſmo.*

1) Ter vel quater per diem propinetur puluis quidam antiſpaſticus, e. g.

Recip. nitri depurati.
tartari vitriolati ana vnc. ſemis.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. drachm. III.
cinnabar. opt. ſcrup. IV.
M. doſ. ſcrup. I.

2) Succedente madore ſubiungantur diapnoica & lenia alexipharmaca, e. g. aquæ ſcord. ſcorzoner. plantag. cum antimonio & conch. præparat. mixtæ; vel eſſentia alexipharm. temperata.

3) *Externa* ſimul in ſubſidium vocentur; vbi inter multa, ſuperius citata, primas tenet ſpiritus vini camphoratus crocatus, parti dolenti mediante linteo quadruplicato imponendus, & aliquoties per diem repetendus: deinde egregie etiam conducunt emplaſtrum ſaponat. *Barbette*, ſpiritus ſerpilli abſtracticius.

4) Aluus vt reſpondeat, clyſter emolliens cum momento nitri iniiciatur, & deinde in perpetua libertate conſeruetur per lenia & commoda cathartica, e. g. pilulas *Beccherianas*, *Stahlianas*, ſal Anglicanum, aqua calida ſolutum, quod ſimul incidit & diſcutit.

5) Poſt quatuordecim circiter dies cum modo dictis coniungantur

a) Tinctura tonico-neruina *Stahlii.*

b) M. P. de cynogloſſa, cuius gr. I. verſus ſomnum pulveri antiſpaſtico remiſceatur.

c) Externe ſpiritus formicarum.

6) Tandem, ſuperato morbo, ad reſiduum membrorum rigorem emolliendum exhibeantur

a) *Interne:* eſſentia alexipharm. ſine regimine continuata.

b) *Externe:* pediluuia alcalina, ex cineribus, &c. parata.

2. *Ex-*

2. *Extra paroxyſmum.*

1) Ante omnia venæ ſectiones circa æquinoctia inſtituantur.

2) In ſubiectis ſpongioſis ſimul vſu veniant ſcarificationes menſtruæ profundæ circa nouilunium, & quidem in partibus adfectis vel confinibus.

3) Præcipue vero hirudines hæmorrhoidalibus locis adplicentur.

4) Quater per annum congruis laxantibus corpus expurgetur, e. g. per infuſa ſennata, rhabarbarina, & helleborata cum congruis ſanguinem depurantibus remixta.

5) Sufficiens motus corporis conſumtorius, tamquam apex totius negotii, vbique inculcetur, coniuncto potu diluto.

6) Quando vernali vel autumnali tempore paroxyſmus recurrit, exhibeatur verſus inſtans tempus decoctum lignorum, ſufficienter dilutum & inſtar thée vſurpandum; ſubiunctis temperantibus nitroſis & tinctura tonico-neruina.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Omnes excretionum ſpecies, leniter promotæ, dolores minuunt, ſuppreſſæ vero, vel fortiter intenſæ, omnia exacerbant.

2. Hinc quouis modo improbantur

1) *Opiata:* hæc enim, ſiue particulis viſcidis, ſiue ſulphure volatili, valde actiuo, in humores agant, præter alia damna, contracturas facile relinquunt. In atrocia dolorum *correcta* tantum ſub prudente vſu conceduntur.

2) *Anodyna* hæc & quæcumq; alia interne adhibita in vigore paroxyſmi vel ſubitaneum mortem, vel febres lentas, hecticas, vel in ſanguinolentis dolores colicos poſt ſe ducunt, cum alvinis ſemper ataxiis, i. e. obſtipationibus.

3) Immo præſeruatiue, vel verſus paroxyſmos vſurpata, impetum quidem aduenientem longius forte duraturum

 turum

turum comprimunt, ſed citiori recurſui anſam præbent, & tandem ad paralyſin diſponunt.

4) Et licet in refractiori doſi hunc in modum vſurpentur, varia tamen inordinata & pertinacia pathemata cauſſantur.

5) *Martialia*, *bolaria* & alia *adſtringentia*, quæ excretiones ſupprimunt, viſcera conſtringunt, & hydropem cauſſantur.

6) *Salia volatilia*, quæ intempeſtiue & largiter exhibita, viſcera conſtringunt, & ſimul humores concitant, ſtupidum rigorem partibus conciliant, & dolorem oſteocopon relinquunt.

7) Maxime *externa* adſtringentia, refrigerantia ſaturnina, ſtupefacientia, narcotica, ſulphurata: licet enim temporarium leuamen adferre ſoleant, nodos tamen, tophos, immo contracturam inducunt, ſæpiſſime adfectum verſus interiora retropellunt, & peſſima ac funeſta illa ſymptomata cauſſantur, quæ ſub *prognoſi* commemorata ſunt.

8) *Repellentia fortiora*: quæ ſimili ratione malum ab exterioribus ad interiora reprimunt, & grauiſſimas reſpirandi anguſtias, quin febres inflammatorias vtplurimum funeſtas inducunt.

9) *Acria*, *calida neruina*: olea deſtillata, balſami Indici, ſpiritus oleoſi, quæ omnia exaſperant, ardores intolerabiles, immo inflammationes cauſſantur: nulla enim hic partium debilitas, quæ per talia confortanda eſſet, ſed potius nimia ſtrictura & intenſio accuſanda eſt.

10) *Spiritus vrinoſi*, qui pariter ſtupidum rigorem parti laboranti adfricant.

11) *Fortiora purgantia* in ipſo paroxyſmo exhibita: per hæc enim motus ſpaſtici ad interiores partes, cum vitæ ſæpe diſcrimine, vocantur.

3. De *ſanguinis ventilationibus*, præcipue autem *venæ ſectione*, hic idem valet, quod ſub hæmorrhagiis prioribus tabulis ſæpius inculcatum eſt: nempe, vigente iam paroxy-

roxyſmo inſtitutæ, morbi pertinaciam non ſolum frequentius augent, ſed & recurſum paroxyſmorum tanto citius & obſtinacius accelerant, ac reliquam medicationem, niſi ſanguis de nouo ventilatus ſit, fruſtrantur.

4. Quando autem circa prima initia, aut in declinatione ventilationes adornantur, tum vſum aliquem ſubinde præſtant, præcipue *hirudines*, locis hæmorrhoidalibus numero 4 5. adpoſitæ, vel etiam largæ ac profundæ *ſcarificationes* in partibus adfectis: qua ratione mali iſchiadici impetus ſæpe in totum ſublatus eſt.

5. *Lumbrici terreſtres* conueniente vehiculo, e. g. aqua card. ben. ſerpill. fumar. in forma pulueris ad ſcrup. I. bis aut ter per diem ſumendi ſpecifice commendantur in arthritide vaga, ſcorbutica.

6. Decoctum inſpiſſatum *ſtrobulorum* ſeu *ſummitatum* abietis & pini viuæ etiam in hoc adfectu laudatur. Sumuntur huius liquoris inſpiſſati ter per diem cochlearia tria vna vice in vehiculo calido.

7. *Serpillum* itidem laudatur tam in decocto quam balneo; ſpiritus ſerpilli mixtus cum ſpiritu vini camphorato bono, i. e. multo ſale alcali fixo imbuto, externe conducit.

8. *Conſerua ſatyrionis* in eodem adfectu prodeſſe dicitur; duo autem vel tres pro doſi cuſpides cultri ter aut quater per diem ſumuntur.

9. Alii, tam in adfectibus ſpaſtico-arthriticis, & conuulſiuis, quam in febribus corruptis, ſcabie nodoſa, & vlceroſa, præcipue in gonorrhœa male tractata & inueterata *morſulos antimonii* conducere adſueuerant:

e. g. Recip. antimon. crud. Hung.
amygdal dulc. excort. ana vnc. ſemis.
condit. cort. citr. drachm. II.
c. ſ. q. ſacch. in aqua ſolut. f. l. a. morſuli in 8. part. æq. diuid. & quotidie vnum tribus vicibus comedendi.

10. *Spiritus vini camphoratus* crocatus, & *ſacculi ſicci* omnibus conducunt temperamentis.

11. *Ceratum de galbano* camphoratum, præmiſſa ſtatim ſub initium venæ ſectione, in phlegmatico-ſanguineis præſentiſſimum communiter adfert ſolamen; niſi tamen intra 2-3. horas effectum præſtet, auferendum eſt.

12. *Emplaſtrum ſaponatum Barbette*, largiter camphoratum, & per vices impoſitum, in recentiore malo, in primis iſchiadico, ſatis efficax deprehenditur.

13. *Suffimigia*, maxime ex ſtœchade citrina, ſemper conferunt.

14. Sic etiam *frictiones calidæ* quam plurimis proſunt; qui autem a frigore ſolamen magis percipiunt, illis *embrocatio* commendatur.

15. *Spiritus acidus formicarum* ſub *methodo* non ſine ratione poſt principia locatus eſt; quando enim vigente paroxyſmo adplicatur, dolores potius auget, quam lenit, in declinatione autem adhibitus, rigores artuum emollit, & contracturam præoccupat.

16. *Acidularum* vſus, debito corporis motui coniunctus, robuſtis ſpongioſis conceditur, teneris autem & gracilioribus obſtructiones viſcerum, cachexiam, hecticam &c. inducit.

17. Alexipharmaca ad motus & dolores ſpaſticos quidem conducunt, ſed ſine regimine propinari debent, alias dolores in artus diffunduntur.

18. *Cauſſæ occaſionales*, nempe diæta lauta, calida, bacchus, ira, venus, motus concuſſorii, equitatorii diuturni &c. niſi remoueantur, obtenta mitigatio non diu perdurabit.

19. Vſus *ſaliuationis* in adfectibus arthritico-contractis fruſtra a quibuſdam laudatur.

20. Fugiatur error communis, qui *adfectum dorſi ſpaſticum* pro *nephritico* declarat: eſt enim leuior arthritidis ſpecies, peculiari nomine nondum deſignata.

TAB.

TABVLA XLVI.
DE
HEMICRANIA.

I. D*EFINITIO.*

Hemicrania eſt dolor capitis valde acerbus, dimidiam tantum illius partem occupans, ab *incompleta* ſanguinis congeſtione originem ducens, & hæmorrhagiam narivm *eminus* reſpiciens. Deriuatur ab ἡμὶ, ſemis, & κράνιον, caluaria.

II. *DIFFERENTIA.*

Hemicrania differt

1. a *cephalalgia:*
   1) In hemicrania enim congeſtio eſt *rheumatica* & *incompleta*, quæ *eminus* quaſi euacuationem ſanguinis per nares intendit, & eſt adfectus ſpaſtico-arthriticæ indolis, in cephalalgia autem congeſtio tantum *ſimplex* contingit, quæ directe hæmorrhagiæ narium deſtinata eſt.
   2) Hemicrania occupat ſolum dimidiam capitis partem, plerumque ſiniſtram, & alteram immunem relinquit, cephalalgia vero modo per totum caput, modo per certas illius partes ſe diffundit.
   3) In hemicrania ſæpius ſubeſt cauſſa conſenſualis, e. g. vitium primarum viarum, hæmorrhoidum, menſium; in cephalalgia autem ſimplex plethora magis peccat.
2. Hemicrania per ſe diuidi poteſt in
   1) *Idiopathicam*, &
   2) *Sympromaticam*, de qua modo dictum eſt. Item in
   3) *Continuam, fixam*, perpetuo quaſi ægrum adfligentem, & in
   4) *Periodicam*, ſeu per paroxyſmos recurrentem.

III. *SI-*

III. *SIGNA.*

1. Dolores vibratiui, interlancinantes, contumaces, ſpaſtico-arthritici, ordinarie adeo vehementes, vt ægri caput quaſi diſtrahi ſibi & diuelli autument.

2. Dimidiam quidem capitis partem, præcipue ſiniſtram hi dolores occupant.

3. In eodem autem latere modo ſurſum, modo deorſum ita vagantur; vt ex oſſe bregmatis ad os temporale, & ex oſſe temporali ad dentes atque oculum illius lateris, & ſic ex vno loco in alterum excurrere ſoleant.

4. Eo ipſo, quo inferiores lateris partes occupat, ſuperioribus paullulum parcit, mox autem ex illis in has recurſat, & ſic quaſi intercurſando adfligit.

5. Immo dolor interdum ad illius lateris collum & brachium vsque excurrit.

6. In quibusdam ſubiectis dolores exiguam quidem caluariæ regionem occupant, ſunt autem tam acuti & pungentes, quam ſi telum ibidem infixum membranas diſſecet.

7. In partibus corporis *remotis* manifeſtat ſeſe motus tonicus ſtrictior.

8. Præ dolorum atrocia, ſæpius neque leuiſſimum ſonitum, neque lucis radios perferre poſſunt.

9. In paroxyſmo vrina eſt cruda, & in declinatione colorem præbet ſaturatum, qui paullo poſt copioſum deponit ſedimentum.

10. Aluus communiter eſt ſicca.

IV. *SVBIECTA.*

1. Temperamentum cholerico-ſanguineum huic adfectui præ aliis ſuccumbit, quia particulis ſulphureis, orgaſmum ſanguinis promouentibus, abundat.

2. Feminis familiarior eſt, quam viris.

3. Cum primis illis, quæ vitæ otioſæ addictæ, & crebris animi commotionibus obnoxiæ ſunt.

4. Quibus legitimus menſium, vel, in viris, hæmorrhoidum ſucceſſus turbatus eſt.

5. Specialiſſime feminæ, quæ in coniugio ſterili viuunt.

6. Tam quidem iuniores, quam adultiores hunc adfectum experiun-

periuntur, hoc autem diſcrimine, vt in illis dextrum præcipue latus, in his autem ſiniſtrum ordinarie occupetur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora cum ſulphureo-biliosa ſanguinis dyſcraſia, eiusdemque nihilo minus aliqua ſpiſſitudine coniuncta.

2. Cauſſa *proxima* eſt congeſtio ſanguinis ad caput, ſeu molimen hæmorrhagicum, aliquam illius excretionem reſpiciens.

3. Cauſſa huius congeſtionis & dolorum inſtrumentalis eſt partium inferiorum maior conſtrictio per motum tonicum auctiorem, ſuperiorum autem poroſarum relaxatio, & tamen *contraria* ſpaſmorum *obluctatio.*

4. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt
 1) Suppreſſio euacuationum ſanguinis naturalium, præcipue menſium & hæmorrhoidum.
 2) Artificialium adſuetarum neglectio, e. g. venæ ſectionis, ſcarificationis.
 3) Vel contra venæ ſectio tumultuaria, aut ſtato tempore non repetita, vnde motuum excretoriorum ordo perturbatur.
 4) Vitium primarum viarum.
 5) Simplicis cephalalgiæ peruerſa tractatio per remedia calida & opiata minus ſecura.
 6) Motus arthritici per repellentia imperite tractati.
 7) Mutatio vitæ generis laborioſi in ſedentarium.
 8) Nimiæ vigiliæ & lucubrationes.
 9) Nimia corporis excaleſcentia.
 10) Aut repentina illius refrigetatio, in primis pedum tempore humidiori & frigidiori.
 11) Iracundia, in primis tacita & ſuppreſſa.
 12) Diæta aromatica, lauta & ſpirituoſa.
 13) Diſpoſitio hæreditaria.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hemicrania licet dimidiam tantum capitis partem occupet, hunc tamen defectum vehementia dolorum largiter compenſat, & in locis confinibus facile decubitum ad oculos,

& illorum ſuffuſiones relinquit, maxime poſt peruerſam in paroxyſmo tractationem.

2. Quem ad modum hemicrania initium eſt adfectuum arthriticorum, ita progreſſione annorum libentius in plenariam arthritidem tranſit.

3. Præcipue hoc euenit, ſi arte incongrua ſanguis ad inferiores partes circa venam portæ reſtringitur, vnde facile podagra & malum iſchiadicum introducuntur.

4. Quod ſi vero retropulſio ſanguinis ad viſcera facta eſt, febres inflammatoriæ, præcipue in iunioribus, ſolent accedere.

5. Quo magis dolor ad illius lateris brachium vsque ſe extendit, & patiens de obdormitione illius conqueritur, eo magis hemiplexia ſeu paralyſis illius lateris metuenenda eſt.

6. Si nondum in habitum deducta eſt hemicrania, & in iunioribus ſe ſe manifeſtat, medicatio facilius ſuccedit; quando autem in annoſioribus, & præcipue feminis, quarum menſes iam ceſſarunt, contingit, vix vmquam plenarie tollitur.

7. Præcipue hemicrania *periodica* & *paroxyzans*, interdum adeo rebellis eſt, vt omnem fere medicationem reſpuat.

8. Suppreſſio menſium & hæmorrhoidum quando legitime tollitur, ſponte aliquando ſoluitur hemicrania.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. Quoniam ſemper fere cruditates primarum viarum adſunt, illæ ante omnia euacuentur. Fieri hoc poteſt

1) Sub initium morbi commodiſſime per lene emeticocatharcticum v. g. per tartarum emeticum cum rhabarbaro combinatum.

2) Quando autem dolores iam ad ἀκμὴν peruenerunt, & adfectus diu durauit, tum negotium per clyſteres expediendum eſt. e. g.

Recip. Rad. alth.
malu. ana vnc. ſemis.
Herb. parietar.

ver-

verbaſc.
Summit. origan. ana manip. ſemis.
Semin. anis.
caru. ana drachm. ſemis.
coqu. in ſ. q. aquæ ſimpl. coletur.
Recipe huius colaturæ vnc. X.
electuar. lenitiu. vnc. I.
ſalis gemmæ.
olei chamomil.
aneth. ana drachm. III.
M. f. clyſter.

2. Deinde *orgaſmus* ſanguinis & acrimonia illius ſalino-ſulphurea contemperetur, per nitroſa, abſorbentia, cinnabarina, antimonialia fixa, item peracidula, e. g. clyſſ. antimon. potui inſtillandum.

3. Quando dolor admodum vrget, tum cinnabaris largiori doſi propinetur, adſcendendo a. gr. V. ad X - XX. immo vltra, *vid. cautel.* vel MP. de cynogl. gr. I. verſus ſomnum temperantibus immiſceatur, conducit etiam cortex caſcarillæ.

4. Ad ſpaſmos demulcendos conducunt etiam decocta mucilaginoſa, gelatinoſa, emulſiua.

5. In progreſſione medicationis, die circiter tertio vel quarto in ſubſidium trahantur

1) *Interne* tonica & diſcutientia, v. g. mixtura polychreſta tonico-neruina *Stahlii*, vel eſſ. alexipharmaca ad lenem tranſpirationem.

2) *Externe* adhibeantur

a) In loco adfecto diſcutientia e. g. ſpiritus vini camphorat. crocat. vnguent. alabaſtr. camphorat. epithemata ſicca, tabulis de *cephalalgia*, *clauo hyſterico* & *cephalæa* commendata, item ſpiritus maialis, ſerpilli, lilior. conuall. formic. lumbr. terreſtr.

b) In locis remotis reuellentia e. g. euacuationes ſanguinis in partibus inferioribus, laxantia, pediluuia, frictiones lateris oppoſiti, adplicatio cucurbitula-

rum cæcarum, & in malo refractario veſicatoria ſuris adplicata.

B. *Poſt paroxyſmum.*

1. Plethora, tamquam cauſſa primaria, remoueatur per venæ ſectionem, in talo inſtituendam, & circa æquinoctia repetendam.

2. In feminis ſufficientis menſium ſucceſſus ratio habeatur per pilulas *Stahlii* vel *Beccheri* legitimo tempore propinatas, *vid. tab. de fluxu menſium*, item per eſſent. ſuccin. verſus menſtruum tempus exhibendam.

3. In viris negotium hæmorrhoidum reſpiciatur, *conf. tab. de hæmorrhoidibus internis.*

4. Alui ſucceſſus ſemper promoueatur, vel laxationibus per epicraſin operantibus, vel liquore terræ foliatæ tartari ad 30 - 40. gutt. coniuncto ſufficiente potu, & moderato corporis motu.

5. Cauſſæ procatarcticæ & occaſionales reliquæ quouis modo euitentur.

6. Præcipue vita otioſa & ſedentaria.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio* in ipſo paroxyſmo non inſtituatur, niſi ſequentes duæ circumſtantiæ vrgeant:

1) Quando ſtatus eminenter plethoricus concurrit.

2) Vel congeſtio ad caput ita copioſe facta eſt, vt maiora inde mala metuenda ſint.

2. *Arteriotomia* licet a *Sennerto* & aliis commendetur, plus tamen detrimenti, quam ſalutaris effectus ab illa exſpectandum eſt.

3. Adplicatio *hirudinum in ipſo paroxyſmo* minorem difficultatem inuoluit & conſiderationem, quam venæ ſectio: in viris nempe, quorum hemicrania originem duxit ab hæmorrhoidum ſuppreſſione.

4. Acta N. C. obſeruant, quod hirudines ad tempora adplicatæ, felices effectus præſtiterint, ſed longe ſalutarius hæmorrhoidalibus locis adplicantur.

5. Cautela opus eſt, *emetico-catharticum* propinare, immo in ſtatu inſigniter plethorico ab illo remedio plane eſt abſtra-

ſtrahendum; dantur autem nonnumquam caſus in quibus ſola temperantia non ſufficiunt, & dolores poſt vomitum ſtatim profligantur, qui antea temperantibus cedere recuſant.

6. *Emetica* autem *ſola*, ſine coniunctione alicuius cathartici in his circumſtantiis, vbi aluus plerumque adſtricta eſt, propinare non caret periculo: præter alias enim noxas, inde exſpectandas, viſus læſiones metuendæ ſunt.

7. Ad cruditates primarum viarum euacuandas, egregie etiam conducunt laxantia cum amaris vegetabilibus coniuncta e. g. infuſum ex rad. gent. rubr. herb. cent. min. rhabarb. helleb. nigr. tartar. tartariſat. liq. terr. foliat. tartari, ſal mirabile. Exſulent autem aloëtica, & formulæ pilularum, his abundantes.

8. *Epithemata ſicca* præferenda ſunt *humidis*, nam hæc partes magis relaxant, & ſic vlteriori humorum congeſtioni, & non raro etiam inflammationi anſam præbent.

9. *Tinctura tonico-neruina Stahlii* ex ſpiritu C. C. & tinct. antimon. vel ſalis tartari parata, in augmento mali non propinanda eſt, ebullitionem enim ſanguinis auget, in declinatione autem exhibita, ſæpius lenem ſudorem excitat, & dolores egregie ſoluit.

10. De *martialibus* hic etiam valet, quod alibi paſſim de illis dictum eſt; verbo: perturbationem cauſſantur. In declinatione autem adfectus pro tonico ſcopo conducit crocus martis antimoniat. aperitiu. *Stahlii.*

11. *Opiata*, quamquam dolores interdum aliquo modo ſupprimere ſoleant, minime tamen tuto ob mala conſequentia adhiberi poſſunt.

12. Quod hemicrania *ſiniſtrum* plerumque latus adficiat, meditationem ſuppeditat de conſpiratione huius adfectus cum pathematibus hypochondriaco-hyſtericis, quæ etiam in ſiniſtro vtplurimum latere obſeruantur.

13. In diæta eligantur cibi eupepti, temperati: abſint nimium ſicci & aſſati: vitetur aër nimium calidus, fuliginoſus, ſuppreſſio tranſpirationis naturalis per aërem humido-frigidum, penetrans odor ſpirituoſorum.

14. Obſeruationes & cautelas tab. de cephalalgia commendatas cum his conferre, & dextre illas adplicare, ex vſu erit.

15. Præcipue autem conferri debet tab. præcedens de adfectibus arthritico-ſpaſticis, ad quorum indolem hemicrania accedit.

16. In ſubiectis, qui ſunt habitus ſpongioſi, conducit etiam prouidus & modeſtus vſus *thermarum* & *acidularum*.

17. Denique ſubiicimus, quod *pulueres antiſpaſtici largiter cinnabarati* vim ſuam anodynam in hemicrania longe efficacius oſtendant, quam illi, quorum doſis aliquot tantum grana continet. Primam huius effectus occaſionem ſuppeditauit Illuſtriſſimi cuiusdam hemicrania, quæ adeo effera & pertinax erat, vt omnem medicationem in plures dies non tantum reſpueret, ſed & ad conuulſiuos plane motus excederet. Quum vero in his anguſtiis vnica tantum doſis, quæ, præter reliqua ingredientia, octo grana cinnabaris continebat, propinaretur, confeſtim ceſſabant ſpaſmi, & ſomnus, qui toto morbi tempore deſiderabatur, placide ſequebatur atque per 12 horas cum ſalutari ſudore continuabat.

TABVLA XLVII.
DE
PLEVRITIDE SPVRIA.

I. DEFINITIO.

Pleuritis ſpuria eſt ſpecies motuum rheumatico-arthritico-ſpaſticorum, pectoris partes externas muſculoſas adficiens, a congeſtione humorum verſus hæc loca, hæmoptyſin eminus reſpiciente, & hinc ſtagnationem inducente, originem ſumens.

II. DIF-

II. *DIFFERENTIA.*

1. Pleuritis *ſpuria* a *pleuritide vera* & *peripneumonia* differt:
   1) Ratione *graduum.*
      a) In pleuritide enim vera & peripneumonia omnia ſymptomata ſunt multo grauiora & acerbiora, quam in pleuritide ſpuria: nam illa indiuiduam ſemper habent comitem febrem acutam continuam, cum horrore inuadentem, & acri calore progredientem: hæc autem, quando omnino commotiones febriles habet coniunctas, ſunt illæ leuiores & nomine vix dignæ, inæquales & ſine typis, adeo, vt illi, qui ita ſenſibiles non ſunt, illas pro re volatica & tranſitoria iudicent.
      b) Illæ comitem porro inſeparabilem habent tuſſim, hæc autem tam ſæpe hic *ſine* vlla tuſſi, quam illic *cum* eadem patientes vexat; præter ea notabilem per ſputum excretionem non habet coniunctam.
   2) Ratione *ſedis.*
      a) Pleuritis & peripneumonia longe vſitatius circa, aut paullo infra mamillam, ſe ſe exſerunt, pleuritis vero ſpuria familiariter altius circa ipſam claviculam incipit.

III. *SIGNA.*

1. Experiuntur patientes circa clauiculam ſub reſpiratione in alterutro thoracis latere ſenſum quemdam moleſtum, qui tenſorius magis, quam punctorius eſt, & reſpirationis negotium impedit.
2. Locum, quem ſemel occupat, conſtanter non ſeruat, ſed de die in diem magis deorſum tendit, donec tandem (niſi mature diſſipetur) pectoris regionem deferens, infra coſtas nothas notabilem adhuc moleſtiam relinquat, vel ad ſcapulas excurrat.
3. Tranſit quidem hic adfectus paucioribus diebus, certa autem periodo non eſt circumſcriptus.
4. Puncturæ ſunt inæquales, non pulſui, ſed reſpirationi reſpondentes, interdum etiam remittentes.

5. Patientes difficulter, & non niſi cum dolorum exacerbatione in latus adfectum decumbere poſſunt.
6. Sanguis venæ ſectione emiſſus, in ſuperficie cutem exhibet albam, tenacem.
7. Concurrit virium & adpetitus proſtratio;
8. Somnus eſt inquietus.
9. Vrina eſt rubicunda, tartareum deponens ſedimentum.
10 Aluus communiter eſt adſtricta.

IV. *SVBIECTA.*

1. Sanguineo-cholerici & ſanguineo-melancholici, ætatis præcipue iuuenilis & virilis homines.
2. Qui congeſtionibus rheumatico-arthriticis obnoxii ſunt.
3. Sexus virilis, præ ſequiori.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis remota* eſt plethora, & hinc orta congeſtio verſus hunc locum euacuationi ſanguinis deſtinata.
2. Cauſſa *proxima* eſt ſtagnatio humorum per copioſum & diuturnum ſanguinis adpulſum inducta.
3. Cauſſa *efficiens & formalis* eſt principium vitale, quod per hosce motus congeſtorios hæmoptyicam euacuationem eminus intendit.
4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ:*
   1) Importuniores & repentini corporis motus ſub caloris & frigoris alternationibus.
   2) Scabiei, vel aliorum qualiumcumque exanthematum retroceſſiones.
   3) Repentinæ ſanguinis ebullitiones per abuſum potuum ſpirituoſorum, vel iracundiam inductæ.
   4) Transſpiratio auctior & diaphoreſis ſubito repreſſa.
   5) Euacuationes ſanguinis naturales ſuppreſſæ.
   6) Artificiales adſuetæ neglectæ.
   7) Violenta pectoris concuſſio per ictum, lapſum vel fortiorem niſum in oneribus geſtandis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hic adfectus, ſi legitime tractatur, intra aliquot dierum ſpatium ſine periculo decurrit.

2. Fu-

2. Futuro autem tempore alii communiter adfectus ſpaſtici, videlicet nephritis, malum iſchiadicum, & tandem podagra ſuccedunt.

3. Si incongrua adhibentur medicamenta, e. g. calida alexipharmaca, vel externa refrigerantia, tum externæ inflammationes, aſthmata ſpaſtica, ſcirrhi hepatis, vel lienis inducuntur.

4. Non minus per medicationem peruerſam in pleuritidem veram vel hepatitidem transmutatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cruditates primarum viarum ante omnia reſpiciantur, & per lenia laxantia euacuentur, e. g. per ſennata, rhabarbarina, mannata, it. correcta aloëtica & helleborina.

2. Quando hic adfectus ex iracundia ortum ſumſit, ad eliminandam ſaburram biloſam lene emeticum, & mox quidem, propinetur.

3. Concurrente, & valde vrgente plethora, venæ ſectio in pede inſtituatur, maxime in illis ſubiectis, quorum conſuetæ hæmorrhagiæ ſuppreſſæ, vel artificiales prætermiſſæ ſunt.

4. Ad ſtaſin, quæ ab humorum verſus hæc loca ſtagnatoria congeſtione, metuenda eſt, præoccupandam, præſcribantur reſoluentia, diſcutientia, & æqualem ſanguinis diſtributionem promouentia, e. g. eſſentia alexipharm. & mixtura tonico-neruina *Stahlii*, in ſubiectis floridis mixtura ſimplex.

5. Transſpiratio vbique conſeruetur per diaphoretica fixa, antimon. diaphoret. bezoard. minerale, coniuncto regimine modeſte calido, non autem coacto.

6. Motus ſpaſtici & ebullitiones ſanguinis demulceantur per nitroſa, abſorbentia & cinnabarina, it. per decocta lenientia, gelatinoſa, emulſiua ex ſem. card. mariæ, amygd. dulc. & herbis pectoralibus, veronic. tuſſilag. heder. terreſtr. ſcord. ſcabios. ſpermat. cet. & denique per potiones ex aquis temperantibus, additis nitro depurato, conchis citrat. corall. rubr.

7. *Vrgentibus* autem motibus ſpaſticis adhiberi poſſunt pulveres antiſpaſtici largiter cinnabarati, vel cum cortice caſcarillæ, & verſus ſomnum cum M. P. de cynogloſſa mixti.

8. Externe locum habent:

1) Spiritus vini cum ſpiritu formicarum mixtus, & regioni dolenti adplicatus.

2) Cataplasmata ex herbis lenientibus, diſcutientibus & neruinis.

3) Emplaſtr', e. g. emplaſtr. ſaponat. *Barbette* camphoratum, de tacamahaca.

4) Frictiones tam in loco adfecto, quam dorſo.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si plethora non ad modum vrget, venæ ſectio prætermittatur, nam præſeruatiue inſtituta, maioris eſt efficaciæ, quam curatiue.

2. Euitanda ſunt *externa* remedia *calida acria* & *valatilia*, ne adfectus a partibus externis ad interiora viſcera retrocedat.

3. Exſulent remedia *narcotica*, *emollientia* & *expectorantia*, nec non interna *adſtringentia*.

4. Eiusdem cenſus eſt vſus topicus remediorum *ſulphureorum*.

5. *Externa refrigerantia* cum animi pathematibus fugiantur.

TABVLA XLVIII.

DE

MALO ISCHIADICO.

I. D*EFINITIO.*

Malum iſchiadicum eſt adfectus ſpaſtico - arthriticus ad modum doloroſus; qui motibus contentioſis coxas & os ſacrum vehementer infeſtat, & ſanguinis ſuperflui per vaſa hæmorrhoidalia ventilationem intendit.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Malum iſchiadicum ab arthritide ſtricte dicta* non differt, niſi quod hæc iunioribus, illud autem ætate profectioribus obtingat & regionem coxæ atque oſſis ſacri pertinaciter occupet.

2. *Chiragra*, *gonagra* & *podagra* eumdem inuoluunt reſpectum, & ex ipſa denominatione dignoſcitur horum adfectuum differentia *localis*.

3. Quem ad modum omnes arthritici adfectus a *ſimplicibus* motibus congeſtoriis hæmorrhagicis ratione *effectus*, *durationis*, *partium adfectarum*, immo etiam *euentus* differunt, ita & malum iſchiadicum ab his congeſtionibus ſimplicibus eſt diſtinguendum. *Conf. tab. de adfectibus ſpaſtico-arthriticis.*

III. *SIGNA.*

1. Dolor coxendicum vehemens, & pertinacia ſingulari ſæuiens; maxime in tendinibus circa iuncturas deſinentibus.

2 Hic ſpaſmus muſculos totius lateris tam arcte ſtringit, vt patiens curuus incedere cogatur, neque corpus ſine intenſiſſimis doloribus erigere queat.

3. Pro diuerſa fibrillarum ſtrictura, modo inflatio omnium ferme vaſorum cruralium obſeruatur, modo dolor, qui interdum ad genu, interdum etiam ad pollicem vsque pedis ſe ſe extendit, ſentitur.

IV. *SVBIECTA.*

Iſchiadico malo familiariter obnoxii ſunt homines

1. Sanguinei, ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, immo etiam de phlegmatico temperamento participantes, qui habitus corporis ſunt laxi & ſpongioſi.

2. Præcipue plethorici, floridæ diætæ, lautæ, aromaticæ, ſpirituoſæ, dediti, animi pathematibus, in primis iracundiæ nimis indulgentes, vitam otioſam degentes.

3. Diſpoſitione hæreditaria adfecti, vel etiam veneri addicti.

4. Præ ceteris facile in hoc malum incidunt hæmorrhoidarii, & illi, qui artificialem ſanguinis ventilationem neglexerunt, vel naturalem imprudenter ſuppreſſerunt.

5. Communiter autem illi, qui rheumaticis & arthriticis ſtricte dictis adfectibus ætate iuniore obnoxii fuerunt, progreſſione annorum a malo iſchiadico infeſtantur.

6. Feminæ hyſtericæ, cælibes hæmorrhoidariæ poſt menſium ceſſationem nonnumquam fiunt iſchiadicæ.

7. Denique illi, qui vel percuſſiones violentas, vel ſuppreſſos ſudores in pedibus perpeſſi ſunt, vel diuturnis præter conſuetudinem equitationibus ſe ſe exercuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* mali iſchiadici eſt plethora.

2. *Formalis* ſeu *efficiens* eſt directio ſanguinis ſuperflui verſus coxas & vaſa hæmorrhoidalia, ſiue externa ſiue interna.

3. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* in *ſubiectis* recenſitæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Malum iſchiadicum patientes magis excruciare ſolet, quam adfectus arthritici illi, qui partes ſuperiores infeſtant.

2. Cholerico-ſanguineos hoc malum in ſpecie tam inſolenter interdum infeſtat, vt a strictura diuturna partium adfectarum extenuatio & coxendicis aridura metuenda ſit.

3. Dolor, qui iuncturam femoris occupat, diutius perſeuerat, ægriusque tollitur, quam ille, qui circa os ſacrum animaduertitur.

4. Malum iſchiadicum, hæmorrhoides & nephritis mutuum quidem, ſed non perpetuum, inter ſe habent commercium.

5. Hæmorrhoidum legitimus fluxus non ſolum paſſionem iſchiadicam mitigat, ſed & illius recurſum in multis præſcindit.

6. Quo inſolentius paſſio iſchiadica vrget, eo citius in podagram transmigrat, & quando hæc rite non tractatur, hectica ſcenam claudit.

7. Si dolores coxendicem deſerere, & ad inferiora tendere obſeruantur, optima omnino eſt nota ſolutionis ſpaſmorum.

8. Cor-

8. Corpus ſi inſolentius commouetur, malum exacerbatur.
9. *Hippocr. aphor. 59. Sect. VI.* dicit: quibus longo coxendicis dolore vexatis coxa excidit, & rurſus incidit, iis mucores inſunt.
10. Item *Hippocrat. aph. 60. Sect. VI.* quibus a diuturno coxendicis malo vexatis crus excidit, iis crus contabeſcit, & claudicant, ſi non vſti fuerint.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Methodus, qua malum iſchiadicum tractari debet, non differt a regulis illis, quas tabula generali de adfectibus ſpaſtico-arthriticis exhibuimus.
2. Hoc tantum monere reſtat, vt cura eo maiori patientia continuetur, quo magis malum hoc iſchiadicum ad pertinacem podagræ indolem accedere ſolet.
3. Quod ad *externa* remedia attinet, in malo recentiore non exiguum habent locum & effectum, præcipue *ſapo Venetus*, ſpiritu vini ſolutus, & *emplaſtrum ſaponatum Barbette camphoratum*; item *ceratum matricale. Conf. caut. 5.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Ventilationes ſanguinis artificiales*, ſi extra paroxyſmum & mature ſatis inſtituuntur, motus eius modi iſchiadicos multum præoccupare poſſunt.
2. *Hirudines* in ſpecie apud illos, qui hæmorrhoidum ſuppreſſione laborant, inſignem edere effectum, immo totum interdum malum ſuperare ſolent.
3. *Purgantia*, *ſudorifera* eiusdemque commatis medicamenta ſanguinem commouentia, hic omnino exſulent, paroxyſmum enim exaſperant, infarctum, ſcirrhum, vlcus inducunt, & in hecticam tandem hoc malum facile deducunt.
4 Optimum remedium præſeruatorium huius mali eſt *motus voluntarius*, præcipue extra paroxyſmum, quantitate ſanguinis prius imminuta, inſtitutus. Notandum autem eſt, quod, niſi hic ipſe motus ad conſumtionem vsque ſanguinis per modum inſenſibilis transſpirationis diu ac continuo peragatur, magis noceat quam proſit. Ille enim mo-

motus, qui impetuoſus & abruptus eſt, orgaſmum ſanguinis, virium proſtrationem, & multa alia damna cauſſatur.

5. *Emplaſtra, ceratum matricale*, & *ſaponatum Barbette* in malo iſchiadico recentiore efficaciter adhibentur, in ſtatu autem inueterato ſine fructu dolenti regioni adplicantur.

6. Quoniam *balnea* ſanguinis quantitatem non imminuunt, ideam vero naturæ, ſanguinem commouendi, inprimere poſſunt, horum loco ſuffimigia potius vaporoſa partibus inferioribus admoueantur.

7. *Scarificationes* iam dum adſuetæ temere non prætermittantur. Licet enim neque hoc remedio quantitas ſanguinis ſufficienter imminui poſſit, docet tamen experientia practica, quantæ efficaciæ ſit conſuetudo.

TABVLA XLIX.

DE

PODAGRA, GONAGRA ET CHIRAGRA.

I. DEFINITIO.

1. *Podagra* eſt ſpaſtico-dolorifica motitatio in pede, a congeſtione ſanguinis hæmorrhoidali externa initium ſumens, & nullo ibi exitu potita, conſuetudine ita inſoleſcens, vt ex leuiſſima deinde occaſione recurrat. Deriuatur a πȣ̃ς, pes, & ἀγρεύω, capio.

2. *Gonagra* eſt dolor arthritico-ſpaſticus ſenſibiliſſimus, *genua* tantum occupans, & a cauſſis ſupra indicatis ortum trahens. Deriuatur a γόνυ, genu, & ἀγρεύω, capio.

3. *Chiragra* eſt dolor arthritico ſpaſticus, articulationes manuvm & præcipue digitorum occupans, atque a cauſſis ſupra indi-

indicatis prouenients. Deriuatur a χεὶρ, manus, & ἀγρεύω, capio.

II. *DIFFERENTIA.*

Hi adfectus a reliquis arthriticis pathematibus non differunt, niſi quod ad loca & tempora ſeu ætatem attinet.

III. *SIGNA.*

1. *Podagræ*

1) Præludit ordinarie conſpicua inflatio & infarctus vaſorum per crura excurrentium, præcipue apud illos, qui amplioribus vaſis inſtructi ſunt.

2) Huic iungitur grauatiua aliqua totius corporis laſſitudo, & tenſio per ipſum femur deorſum, cum adſpectu pallido partium muſculoſarum.

3) Cum hoc languore concurſat ſubinde notabilis horripilatio, immo non raro manifeſtus febrilis horror; licet vana ſit ſpeculatio illa, quod podagricis abſolute omnibus aliquid febrilis eueniat, præcipue, quando incongrua artificia excluſa ſunt.

4) Huic ſuccedit, immo cum illo concurrit, æſtus modo volaticus, modo ardens, ad ſitim & impatientiam vsque varians pro temperamentorum diuerſitate.

5) Inchoat ordinarie leniter circa veſperam, & ſummum gradum adipiſcitur poſt mediam noctem, hora autem circiter nona ante meridiem communiter miteſcit. Deinde vsque ad veſpertinum vel nocturnum tempus dolor *remittit*, immo interdum plane *intermittit*.

6) Quando autem a manifeſtis irritationibus exoritur, e. g. ab ira, terrore, tum typum hunc non æque ſeruat, ſed eo momento impetuoſe irruit.

7) Incipit dolor in aliis, præcipue phlegmaticis, tantum tenſiuus, grauatiuus & preſſorius, liberum membri motum impediens, ſub conamine autem mouendi inſigniter pungens redditur.

8) In aliis vibratilis lancinans, vellicans, palpitatorius, rigoroſus & vtplurimum pertinaciſſimus, ad eiulatum vsque ſe extendit, ita vt ſub exigua etiam membri motitatio-

tatione, rupturam illud incurrere videatur. Hos dolores patientes ſequentibus circiter verbis exprimunt: es reiſſe, zerre, fahre hin und wieder, es fechte und tobe, es lebe alles drinnen; es lauffe wie Ameiſſen, es arbeite drinnen; es reiſſe das Glied noch gantz zu ſchanden, es ſey, als ob alles zerreiſſen und zerſpringen müſte: als ob Nadeln hin und wieder führen &c. Atque hic eſt *Galeni* κόπος ἑλκώδης, ſeu dolor contuſorius, quem vulgus circumſcribit, es thue ſo weh wie Blut-Schwären, daß ſie ſich fürchten, es anzurühren.

9) Sæpe enim numero micat, vibrat, ſalit, palpitat pars adfecta, ac ſi multæ acus intus vibrarentur, aut pectine ferreo locus carperetur.

10) Orditur hic dolor in aliis a ſuperioribus partibus deorſum, nempe a coxa ad pollicem pedis, in aliis inuerſo ordine, videlicet a pollice ad coxam, procedit.

11) Occupat hic dolor pedem, non ſolum ſtrictiſſime dictum, ſed ipſam etiam tibiam, genu & femur: nec ſolum articulationes harum partium, ſed etiam intermedia ſpatia. Atque ſub hac extenſione & excurſione gonagram, & malum iſchiadicum ſimul inuoluit.

12) Durat hæc adflictio, ſed cum temporaria remiſſione, per plures hebdomades: & quando dolor remittit, excipit eumdem rigor; cui ſi motus accedat, vniuerſus dolor cum ferocia recurrit.

13) Sub ipſo dolore nullus adeſt ſomnus; & licet ille tempore remiſſionis languide obrepat, cum frequentibus tamen pauoribus coniunctus eſt; præcipue quando patientes improuida quadam *adliſione* pedis, *dolores* reuocant.

14) Tumor aliquibus erumpit, interdum circa initium, interdum circa finem mali, ſed non ſingulis eidem indiuiduo paroxyſmis.

15) Primis horum dolorum temporibus vel numquam vel rariſſime ſudant, niſi præ anxietate. Impetus autem quando non nihil langueſcit, erumpit ad minimum

lenis

lenis mador, non raro etiam copioſus ſudor, præcipue ex adfecta parte.

16) Quibus autem ſub ipſis doloribus reliquum corpus ſudat, illis pars dolens communiter ſicca manet.

17) Adpetitus ſub vigore mali aliis iacet, & ad nauſeam vomituribundam inclinat, aliis ſatis conſtat.

18) Prioribus concurrunt ſyndromæ pathematum in abdomine, præcipue in ſiniſtro hypochondrio, colici dolores, alui ſiccitates.

19) Poſterioribus magis conſpirant dolores lumbares, renales ac nephritici, immo excretio ſabuli & calculorum.

20) Denique decreſcunt dolores, & ſuccedit ſtupor vel rigor circa partem adfectam, ſub quo ſtupore & rigore ſpaſmodica muſculorum ſtrictura adparet; cui ſtricturæ contractura & immobilitas membri illius, ad quod muſculi pertinent, indiuiduo nexu ordinarie iunguntur.

21) Seceſſio illa furfuracea, quæ in fine obſeruatur, non omnibus eſt familiaris, nec prouentus nodorum tophaceorum, niſi in malo ad modum inueterato, & habitu pituitoſo.

22) Vrina, quo magis dolores vigent, eo magis etiam eſt rubicunda, valde craſſa, rubedine pauliſper tenebricoſa: ſedimentum, crudiore adhuc malo, deponit pauciſſimum, idque pallidum; prouectiore autem morbo craſſum & ſubmucidum roſeum oſtendit: lateribus vitri adfigit & ad fundum etiam dimittit copioſa granula, inſtar tartari, aurantii ſaturatiſſimi coloris.

23) Recurrit hic adfectus ſtato fere tempore, maxime autumnali aut hiberno humidiore, vel vernali humido-frigido aëre.

2. *Gonagræ & Chiragræ.*

Gonagræ & chiragræ ſigna peculiari non indigent euolutione. Hi enim dolores ad indolem aliorum adfectuum arthriticorum adcedunt, idem cum iiſdem ſchema

 ex-

exhibent, cum podagra facile conſpirant, & non, niſi quod ad loca attinet, differunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Podagræ* familiariter obnoxii ſunt homines

1) Sanguinei, ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, immo etiam de phlegmatico temperamento participantes, verbo: qui habitus corporis ſunt laxi & ſpongioſi.

2) Plethorici, floridi, otioſi, diætæ lautæ, aromaticæ, ſpirituoſæ dediti, venere abutentes, animi commotionibus, præcipue iracundia laborantes, & qui poſt conſuetum otioſum corpus vel equitando, vel vehendo vel laborando, fortiter exagitant.

3) Ordinarie viri conſiſtentis & prouectioris ætatis, prægreſſa florida & ſana iuuentute.

4) Graciles, & capacibus venis inſtructi, pauciſſimi hoc adfectu laborare inueniuntur, niſi antea ſpongioſi fuerint, vel hæreditaria ſubſit diſpoſitio.

5) Rarius etiam ætas iunior, niſi ex eadem hæreditaria labe, vel motibus hæmorrhoidalibus prægreſſis, cum vini, iræ, veneris abuſu.

6) Quidquid de *infantibus* podagricis circumfertur, ad rariſſimos caſus pertinet, & laborat incertitudinis ſuſpicione.

7) Quibus euacuationes ſanguinis naturales ſuppreſſæ, vel artificiales conſuetæ prætermiſſæ ſunt.

8) Diſpoſiti ad rheumatiſmum ex apoſtaſi febrili non ſatis diſcuſſa; qui quidem alius etiam habitus, quam ſpongioſi, eſſe poſſunt, & qui ex violenta partis læſione, fractura, contuſione, chronica ſpongioſa vlceratione, inſigni perfrigeratione, venereis gummatibus & viſcoſitatibus in podagram incidunt.

9) Feminæ rarius quidem hoc malo adficiuntur, quæ vero eidem obnoxiæ fiunt, ſunt plethoricæ, hæmorrhoidariæ, cælibes, & in his malum iſchiadicum fere ſemper præcedit.

10) Subiecta *capitis amplioris* podagræ præ aliis obnoxia eſſe, vul-

vulgo quidem dicitur; ſed quæ hic vera ſunt, cauſſa generaliore ſuffulciuntur, nempe illi, qui corporis ſpongioſi & diffuſi exſiſtunt, amplius etiam caput ordinarie habent.

2. *Gonagræ & Chiragræ.*

Hi adfectus eadem fere ſubiecta, quæ modo nominata ſunt, infeſtant.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* horum adfectuum eſt *plethora.*
2. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* dependet a ſanguinis plethorici *motu*, certis partibus a principio vitali deſtinato, vt per illas euacuatio obtineatur.
3. Nempe hi motus, licet erronei ſint, reſpiciunt tamen in gonagra & podagra hæmorrhoides externas, in chiragra autem & pleuritide ſpuria hæmoptyſin.
4. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ* in deſcriptione *ſubiectorum* potiſſimum indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hi ſpaſmodici dolores quo magis a loco excretionis ſanguineo-hæmorrhoidalis, ad quam collineant, remoti ſunt, eo pertinacius inſiſtunt, & medicationem reſpuvnt. Hinc podagra & gonagra longe difficilius, quam malum iſchiadicum eradicantur, & dolor iſchiadicus circa os ſacrum longe promptius mitigatur, quam qui iuncturam femoris occupat.
2. Podagra ita communiter inſoleſcit, vt patientes vix vmquam ab illa in ſolidum liberentur: hinc inueterata mitigari tantum, radicitus exſtirpari rariſſime poteſt.
3. Quando *iuniores* & *viri* a podagra corripiuntur, totus morbi ambitus vtplurimum intra 14 dies finitur, in *ſenibus* autem ſæpius ad aliquot menſes extenditur; quæ differentia cuiusuis ætatis genio adſcribenda eſt.
4. Podagra artificiis ſuppreſſa vel repulſa, grauiſſimos & pertinaces adfectus producit, qui lethales communiter euentus habent. Conf. num. 16.
5. *Vulgi traditio* non caret fundamento, quod nempe, qui ad modum iuniores podagra infeſtantur, non peruenient

ant ad inſignem ætatem, & hoc quidem ob familiarem paſſionum hypochondriacarum complicationem: Vnde facile receſſio ab artubus ad interiora contingit, quæ in ſanguineo-cholericis inflammationes viſcerum, in magis phegmaticis hypochondriacos adfectus producit.

6. Sic etiam vera deprehenditur *altera vulgi obſeruatio*, quod, qui tarde podagra tententur, ad ſeram vsque ſenectutem viuere ſoleant, & tandem maraſmode vel hydropico-hecticis, vel paralytico-apoplecticis, adfectibus vitam amittant. Ex contrario iuniores, vel febribus acutis inflammatoriis, vel æſtuoſis hecticis, vel apoplecticis euentibus moriuntur.

7. Quam diu *pauores* ſub ſomno adhuc vigent, finis paroxyſmi nondum adeſt.

8. Quo ſenſibilioribus doloribus podagra patientem exercet, eo breuius & perfectius periodum ſuam terminat, eo diutius etiam nouus inſultus emanet, ſed eo certius deſinit in ſpaſmum, partes rigide trahentem, & in contracturas facile abeuntem.

9. In chiragrico-podagrica paſſione, eaque inueterata, ſtabiles tandem contracturæ & rigores horum membrorum eueniunt, nodi etiam circa articulos digitorum. Sed hæ *contracturæ* rariores ſunt, niſi quidem grauibus animi pathematibus, diæta intemperante vinoſa, vel inconditis artificiis inducantur. Ad has autem contracturas referri non debet familiaris impotentia illa, partem flectendi ſub doloribus, neque rigor ille in declinatione paroxyſmi ſuccedens.

10. Quo magis autem a paroxyſmis remanet inſigne vitium ſiue tumoris, ſiue torporis, ſiue rigoris, ſiue nodoſæ duritiei, ſiue contractæ diſtorſionis, eo promtior, aut ad minimum eo certior, & in vniuerſum peruicacior, fit recurſus.

11. *Cholerico-ſanguinei* a tumoribus pedum liberi ſunt; ex contrario his ſtrictoria potius partium extenuatio ad coxendicem vsque obtingit, eaque tanta aliquando eſt, vt in ariduræ metum coniiciantur.

12. *San-*

12. *Sanguineis* hi tumores eueniunt duri, rubicundi, calidiores interdum, *phlegmaticis* vero molles, œdematoſi, vbique tamen cum ſenſu doloris.

13. Adſueſcunt facile & tandem pertinacius durant ac perennant, ſed ſine præcipiti periculo, niſi repellantur, vel incongruis remediis hydrops, qui per ſe non inſecutus eſſet, aduocetur.

14. Pauci podagrici dantur, qui non ſabulo & calculis, vel ad minimum lumbaribus doloribus cum vrinæ vitiis, aut motibus hæmorrhoidalibus adficiuntur; immo præludunt ſæpe pathemata fere nephritica: vbi autem nephritis calculoſa complicatur, ibi raro ſimul hæmorrhoides obſeruantur.

15. Hæmorrhoides autem, legitime & ſufficienter fluentes, podagram in ſolidum auferre ſolent.

16. Podagra quando ex artubus ad interiora cito repellitur, ſiue id fiat per adſtringentia, ſiue per ambulationem, ſiue per alia exercitia, ſolos artus mouentia, ſuccedunt ordinarie triſtia & periculoſa pathemata, vti num. quarto in genere iam diximus, & hic in ſpecie indicabimus, nempe

1) In iunioribus, inſigniter plethoricis, & cholerico-ſanguineis, diæta calida vtentibus, exoritur facile inflammatio vel hepatis, vel lienis vel ventriculi cum febre acuta.

2) In mediocriter annoſis, mucoſis, diæta non adeo calida vtentibus, ſequitur deiectio adpetitus cum vomitu adſumtorum. Huic proſtratio virium, agrypnia, ſplenica pathemata, colica tormina, multa flatulentia, febris lenta & hectica mox ſuccedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Podagra*, *chiragra* & *gonagra* eadem quidem methodo & iisdem medicamentis poſſunt tractari, quæ tabula generali de adfectibus ſpaſtico-arthriticis indicata ſunt; quoniam autem diuitum æraria & magnatum chartophylacia indubiis teſtimoniis confirmant, & per vulgus adeo notiſſimum eſt, quod podagra medicationibus & medicamen-

tis non cedat, *aliam viam*, eamque ſimpliciſſimam & fere certiſſimam, vtut delicatulis incommodam, monſtrabimus, qua hoc malum niſi ad modum ſit inueteratum, & hæreditarium, *funditus* exſtirpari poſſe certi ſumus.

2. Hanc viam ſequente conſilio manifeſtamus: Podagra eſt *morbus dominorum*, die Herren-Kranckheit: vnde qui hoc malo cupit liberari, *ſeruus fiat*, neceſſe eſt.

3. Durum hoc verbum! quis poteſt audire? Is autem audiet, qui vere cupit liberari, & vitam commodam ac otioſam in laborioſam commutabit. Hæc enim ſola cauſſam podagræ, nempe plethoram poteſt remouere.

4. Hoc adſertum ſine formidine oppoſiti audacter defendemus: non paucis enim exemplis illud habemus confirmatum, inter quæ hoc, quod ſequitur, eſt notabiliſſimum.

5. Vir quidam litteratus quinquaginta & quatuor annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, habitus corporis ſpongioſi & craſſi, vita ſua ſedentaria non tantum varia mali hypochondriaci incommoda & motus hæmorrhagicos incompletos ſibi cumulauerat, ſed & inſultus podagricos per viginti & plures annos, tantos iam pertulerat, vt proſtratis demum viribus lectum ſemper fere cuſtodire deberet, & præ nimia animi ſenſibilitate atque impatientia illos, quos habebat intimos, ne videre quidem poſſet, atque pecuniam, quam in ſtatu ſano non dilapidabat, in terram proiiceret. Nulla ſalus erat in medicamentis, quæ a multis Medicis exhibebantur, & quo copioſius optimæ bonitatis nutrimenta atque iuſcula ſic dicta confortantia, die Krafft-Brühen, ſumebantur, eo magis vires cadebant, donec corpulentia ſeu pinguedo corporis poſt paroxyſmum aliquot menſium podagricum & febrem lentam remota eſſet. Conſumta hac ratione plethora & recuperatis paulisper viribus, quærebam ex Patiente hoc, num vere cuperet liberari a malo tam diuturno & pertinaci? quumque omnem lapidem ſe moturum eſſe cordate promitteret, non tam verbis, quam ipſa praxi via monſtrabatur, atque, præter corporis motum, venæ ſectiones æquinoctiales, quas nemo antea cordi habuerat,

rat, eidem imponebantur. Sub initium quidem tantas vires non habebat Patiens, vt extra domum ambulare poſſet, breui autem tempore in excurſionibus & reliquis corporis motibus habitum mirificum adquiſiuerat: factum enim eſt, vt tempeſtate commoda pluribus diei horis campos & ſyluas percurreret, tempore autem nubilo vel hyëmali domeſtica negotia, eaque ſatis laborioſa, omni adſiduitate & conſtantia per tres annos ſuſciperet. Omnia aderant ſanitatis requiſita, & podagra, quod per viginti annos frequentibus annuis paroxyſmis Patientem exercuerat, tribus hiſce laborioſis annis numquam redibat. Nihil, quod deſideraretur, reſtabat, quam hoc vnicum matronarum domeſticarum votum, videlicet vt priſtina corpulentia, quam adſiduus labor hactenus impediuerat, rediret. Redibat quarto anno, quo ſenſim a labore remittebat, & diæta nihilo minus plena ac lauta vtebatur, venæ ſectionem etiam, quam magnopere aduerſabatur, omiſerat. Hac ratione ampla illa veſtimenta, quæ ſpe obtinendæ priſtinæ obeſitatis anguſta fieri matronæ recuſauerant, ad vota erant expleta. Prædicebam priſtinum morbum, qui quinto anno mitioribus quidem, ſexto autem acerbioribus paroxyſmis recurrebat, atque totam pinguedinis penum conſumebat. Nouam hanc calamitatem litteris ſuis mihi indicabat Patiens (diſceſſeram enim inter ea ex illo loco, quo vna habitabamus) & nouam obedientiam pollicebatur.

6. Plura eius modi exempla nota ſunt, quæ podagram, quoties deſiderant, vita otioſa poſſunt reuocare, & ex contrario per ſufficientem laborem conſtanter illam profligare.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Omnes excretiones, leniter promotæ, dolores horum adfectuum mitigant, ſuppreſſæ vero, vel fortiter intenſæ, illos exacerbant.

2. Hinc quouis modo improbantur

1) *Opiata:* hæc enim ſiue particulis viſcidis, ſiue ſulphure volatili valde actiuo, in humores agant, præter alia damna, contracturas facile relinquunt. In atrocia autem

tem dolorum illa tantum, quæ correcta ſunt, ſub prudente vſu conceduntur.

2) *Martialia*, *bolaria* & alia *adſtringentia*, quæ excretiones ſupprimunt, viſcera conſtringunt, & hydropem cauſſantur.

3) Cautelæ illæ, quæ tabula generali de *ſpasmis* indicatæ ſunt, etiam hic valent.

3. *Pilulæ Stablianæ*, præcipue illæ, quæ ad tumores ſpecialiter inſtructæ ſunt, in tumore podagrico extra paroxyſmum laudantur.

4. *Hirudinum* adplicatio ad loca hæmorrhoidalia, vel largæ & profundæ *ſcarificationes* in partibus adfectis vſum præſtant.

5. Item *ſpiritus vini camphoratus crocatus* & *ſacculi ſicci* omnibus ſubiectis conducunt.

6. Quemlibet rheumatiſmum, ſiue a febribus male ſolutis, ſiue a ſcabie repulſa &c. productum, pro podagra interpretari, caueatur.

7. *Cauſſæ occaſionales*, nempe diæta lauta, calida, bacchus, ira, venus, motus concuſſorii, equitatorii diuturni &c. niſi remoueantur, obtenta mitigatio non diu durabit.

8. Excell. *Stablius* adlegat exemplum ſerui alicuius, qui a domino ſuo podagrico ocreas dono acceperit, & breui ab hinc tempore podagricus factus ſit.

9. In doloribus podagricis egregie laudatur *emplaſtrum*, quod *tabul. chirurgica de contabeſcentia* deſcribitur.

10. Ceterum res eſt altioris conſiderationis, quod repulſio podagræ ex artubus ad interiora tam infauſta conſectaria, eaque ſatis velocia communiter habeat. Certe qui conſiderat paucas illas ſanguinis guttulas, quæ ſpaſticis illis contentionibus exagitatur, non facile credet, quod illæ ipſæ ad interiora repulſæ tale infortunium producere poſſint. Hinc non tam in *materiam*, quam *motus pertinaciam* culpam reiicimus. Natura enim, quæ intentione euacuandi ſanguinem occupata eſt, quando in externis partibus turbatur, ad interiores partes ſe conuertit, & in quocumque viſcere vitali eosdem pertinaces motus ſtrictorios & expreſſo-

preſſorios inſtituit. Vnde ſtaſes humorum inflammatoriæ oriuntur, & triſtia conſectaria introducuntur.

TABVLA L.

DE

INCVBO.

I. DEFINITIO.

Incubus eſt ſpasmodica muſculorum thoracis contractio, nocturno tempore contingens, & anxiam valde ac laborioſam reſpirationem inducens; germanice, der Alp, græce ἐφιάλτης.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Incubus quo modo ab *aſthmate conuulſiuo* diſtinguendus ſit, ſequente tabula fuſius indicatum eſt.
2. Differentiam a *catarrho ſuffocatiuo* ſigna vtrorumque adfectuum, inter ſe collata, docent. *Conf. tabula de catarrho ſuffocatiuo.*

III. *SIGNA.*

1. Senſus ponderis alicuius, pectori incumbentis.
2. Reſpiratio anxia, & tam vehementer cohibita, vt neque mouere corpus, neque claram vocem emittere poſſint patientes.
3. Totius enim corporis motus paulliſper ſufflaminatus eſt, collecto motus vigore circa thoracem.
4. Oberrant ſenſibus varia phantaſmata, quæ vere ſe conſpicere & a quibus iniurias ſe pati autumant adflicti.
5. Soluitur hoc incommodum, quam primum vnicum tantum membrum ad motum denique concitatur.
6. Remanet autem aliquamdiu ingens laſſitudo per corpus vniuerſum, immo nonnumquam maculæ rubicundæ vel liuidæ, ſiue in artubus ſiue in pectore, conſpiciuntur.

7. Hæc omnia nocturno tempore contingunt, medio inter vigilantem & dormientem ſtatu.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit incubus communiter plethoricis, non quidem ſimpliciter talibus, ſed notabili ſanguinis ſpiſſitudine laborantibus.

2. Speciatim; qui adfectibus hypochondriaco-ſplenicis obnoxii ſunt.

3. Qui nimia ciborum quantitate ventriculum circa veſperam onerare, & in tergo ſuccumbere ſolent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis, præcipue circa venam portæ ſtagnantis, coniuncta.

2. Cauſſa *formalis* conſiſtit in ſpaſticis illis motibus, a principio vitali rationaliter quidem, ſed erronee inſtitutis.

3. Cum cauſſa materiali interdum conſpirant cruditates primarum viarum.

4. Hac ratione exſulant fabulæ, quæ de hoc adfectu per vulgus circumferuntur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Incubus tranſitorius eſt adfectus & minoris periculi.

2. Contumaciter tamen interdum ſe gerit, nec prius aufertur, donec ſanguinis quantitas imminuta & eiusdem ſpiſſior qualitas correcta ſit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittantur per aliquot dies blandiora *laxantia* cum digeſtiuis & reſoluentibus coniuncta.

2. Deinde, modo tempus ſit opportunum *venæ ſectio* in pede adminiſtretur, ſubiunctis pulueribus nitroſis, digeſtiuis, cinnabarinis.

3. De reliquo eadem methodus, quæ *tabula de malo hypochondriaco-hyſterico* commendata eſt, obſeruetur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quo magis primarum viarum cruditates peccant, eo magis poſt euacuantia tonus per ſtomachica amara reſtituendus eſt; in quem finem præcipue laudantur eſſent.

gen-

gentian. rubr. centaur. min. card. bened. abſinth. cort. aurant.

2. Vbi incubus *vnice* a prægrauatione ventriculi dependet, ibi euacuatio commode per blande aliquod *vomitorium* peragitur; caueatur modo, ne in diagnoſi error committatur, vomitus enim in adfectibus hypochondriaco-hyſtericis grauia mala inducturus eſſet.

3. Adſueſcant eiusmodi patientes lateribus, non autem tergo, incumbere.

TABVLA LI.

DE

ASTHMATE SPASTICO SEV CONVVLSIVO.

I. DEFINITIO.

Aſthma conuulſiuum eſt vehemens ſpaſtica muſculorum thoracis compreſſio, hæmoptyicam euacuationem, ſed erronee, reſpiciens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Aſthma conuulſiuum ab *incubo* ſequentibus differt:

1) *Incubus* euenit dormientibus tantum, vel ad minimum ſemidormientibus, *aſthma* autem *conuulſiuum* vix aliis, quam vigilantibus, obtingit.

2) *Incubus* tranſitorius eſt adfectus, *aſthma* autem *ſpaſticum* longe pertinacius durat, & frequentiſſime ſtatis paroxyſmis reuertitur.

3) *Incubus* reſpirationem tam vehementer cohibet, vt vocem claram ſupprimat, *aſthma* autem *conuulſiuum* liberam magis habet reſpirationem.

4) *In-*

4) *Incubus* minoris, *aſthma* autem *ſpaſticum* maioris eſt periculi.

2. Aſthma *ſpaſticum* quo modo ab aſthmate *defectiuo*, nempe humido & ſicco, differat, videatur *tabula de aſthmate humido & ſicco*.

3. Differentiam a *catarrho ſuffocatiuo* docet *tabula de catarrho ſuffocatiuo*.

III. *SIGNA.*

1. Reſpiratio eſt quidem breuis, ſed non tam vehementer impedita; neque oppletiuum quid in pectore ſentitur: quibus circumſtantiis a *catarrho ſuffocatiuo* præcipue dignoſcendum eſt aſthma conuulſiuum.

2. Torpor inſuperabilis & extrema laſſitudo per reliquum corpus.

3. In thorace vero & circa ſcapulas ſumma compreſſio ſentitur, coniuncta cordis palpitatione.

4. Adſpectus faciei inæqualiter eſt rubicundus, & vaſa circa tempora turgent.

5. Aluus plerumque eſt adſtricta, vrina ordinarie eſt ſuppreſſa, in nonnullis autem maiori copia excernitur.

6. Concurrit ſæpe vertiginoſa oculorum & mentis tentatio.

7. Hæc omnia non ſolum ſtato plerumque tempore, in primis circa primam noctem, per vnam alteramue horam adfligunt, ſed etiam certas periodos formant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Familiarius euenire ſolet hic adfectus plethoricis, quam aliis ſubiectis.

2. In puerili & adoleſcenti ætate non facile occurrit; niſi quidem aliis morbis accedat, quo vero caſu mali communiter ominis deprehenditur.

3. Magis familiaris eſt adultioribus, in quorum aliis mediocris tantum paroxyſmus, ſed eo ſæpius, occurrit, in aliis autem cum impetu inuadit & breui tempore ſcenam claudit.

4. Specialiter euenit hic adfectus iis hominibus, qui ventilatio-

lationes ſanguinis adſuetas, præcipue ſcarificationes circa hæc loca, neglexerunt.

5. Qui vitam laborioſam in otioſam mutarunt.

6. Quibus podagra vel rheumatismus incongruis remediis ad interiora retropelluntur.

7. Familiariter etiam euenit illis feminis, quæ ſuppreſſis vel imminutis menſibus laborant.

8. Item viris hypochondriacis, quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ ſunt vel impedite ſuccedunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt plethora.

2. Cauſſa *formalis* eſt irritata ad excuſſionem natura.

3. Cauſſæ *occaſionales* ſunt variæ, eſt enim magis ſymptomaticus quam idiopathicus adfectus: vnde vel febribus, præcipue malignis, vel arthritico-rheumaticis, vel pectoris violentis adfectionibus ſe ſe iungit. *Conf. ſubiecta.*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Aſthma ſpaſticum eſt ſonticum malum, & licet in præſenti non ſtatim ſit periculoſum, facile tamen recurrit, & communiter patientem iugulat.

2. Pueros & adoleſcentes quando hic adfectus corripit, peioris eſt præſagii.

3. Si ſubiecta valde corpulenta ab hoc morbo infeſtantur, in hydropem pectoris communiter incidunt.

4. In iunioribus enim hic adfectus vere ſpaſtico-conuulſiuus deprehenditur, in mediocri ætate acutos morbos vel peculiares ſanguinis eruptiones, præcipue hæmoptyicas, in ſenioribus autem catarrhos ſuffocatiuos, apoplexiam, paralyſin, poſt ſe trahere obſeruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *In paroxyſmo.*

1) Ante omnia aluus ſoluatur per clyſterem acriuſculum, ad quem, deficientibus aliis, vrina recenter emiſſa, ſumatur.

2) Deinde venæ ſectio ſiue inſtituatur, ſiue differatur, ſecundum indicationes ſub *cautelis* legendas.

3) Poſt ea ad ſanguinis commoti placationem ſæpius exhibeantur pulueres nitroſi, abſorbentes, cinnabarini.

4) Coniunctis, ad ſanguinem congeſtum diſcutiendum, temperatis alexipharmacis cum regimine leniter diapnoico; quod tanto magis neceſſarium erit, quando febris, vti fieri ſolet, concurrit.

5) In caſu valde vrgente cum pulueribus nitroſis verſus ſomnum miſceantur gran. II. M. P. de cynogloſſa, vel cinnabaris largiore doſi adhibeatur.

6) Externe locum habent, tanto magis ſi patiens ſcarificationibus adſuetus fuerit, ſequentia:

a) Spiritus vini camphoratus, circa ſcapulas, nucham, collum, adplicandus.

b) Dens hippopotami.

c) Frictiones cum panno calido, præſertim ſi ſenſus circa ſcapulas adeſt.

d) Suffimigia ex ſuccino, maſtiche, ſtorace &c. item ex ſtœchade citrina, prunis iniecta, & parti dolenti adplicata.

2. *Extra paroxyſmum*

1) Venæ ſectiones æquinoctiales in pede numquam prætermittantur, coniunctis pediluuiis, alternis hebdomadibus repetendis.

2) adſuetæ ſcarificationes readſumantur.

3) Hæmorrhoidum & menſium vitium legitima methodo corrigatur.

4) Lenia laxantia ſubinde exhibeantur.

5) Subiunctis, ad tonum roborandum, & æqualem ſanguinis diſtributionem promoueudam, tonico-neruinis, e. g.

Recip. tinct. ſalis tartari.
eſſent. ſuccin. ana drachm. II.
ſpirit. C. C. drachm. I.
M. doſ. gutt. XXX.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ ſectiones*, in paroxyſmo inſtitutæ, hoc habent incommodi, vt adfectus in poſterum pertinacius recurrat, &

& idem auxilii genus efflagitet. Natura enim per hoſce motus ſpaſticos e longinquo ſanguinem exprimere intendit, & quando per venæ ſectionem deſiderium illivs expletur, alia vice, quam primum moleſtam plethoram ſentit, ad antiqua molimina reuertitur, & prius non placatur, quam vena ſecta eſt.

2. Vnde, ſi patiens hunc adfectum numquam expertus eſt, venæ ſectionem abſolute neceſſariam non iudicamus. Quando autem illa omnino placet, inſtituatur ſatis copioſe, & quidem vel in vicinia, nempe in brachio, vel, ſi adfectus non ita vrget, in pede.

3. Quando vero æger ab hoc adfectu antea iam correptus, & venæ ſectio adminiſtrata fuit, tum illius repetitio ſumme neceſſaria eſt: ſine hac enim natura omnia reliqua ſubſidia ſpernit.

4. *Vomitoria*, promiſcue in hoc adfectu exhibita, magis nocent, quam proſunt, præcipue ratione plethoræ & latentis ſub ea timoris hæmoptyſeos. Si autem voracitas prægreſſa huic adfectui incrementum conferret, & nihil adeo contra indicaret, leue aliquod emeticum, præmiſſo clyſtere & pro re nata venæ ſectione, concederetur.

5. Sic etiam *purgantia fortiora* non ſine damno adhiberi poſſunt; lenia autem laxantia vſum ſuum præſtant.

6. A nimia tali ſanguinis preſſione & ſpaſmodica ipſius cutis contractione, ſæpius *ſudor* prouenit, quem nitroſa re vera magis promouent, quam ſiſtunt.

7. Quando pathemata *hypochondriaca* ſenſibiliter complicata ſunt, *mixtura ſimplex*, leniter camphorata, bene acidulata, & ſine regimine vſurpata, vtilis eſt; hæc enim flatulentis hypochondriacis ſubiectis egregie conducit.

8. *Salia volatilia*, præcipue in paroxyſmo, fugiantur.

9. *Anodyna*, ſi, aluo nondum aperta, exhibentur, certiſſime damnum inferunt.

10. Circumſpectus *hirudinum* vſus multis hypochondriaco-aſthmaticis ſalutaris fuit.

11. *Diaphoretica* in primis calida multum nocent, quia paro-

xy-

xyſmum fortiorem reddunt, lenia autem diapnoica vſum habent.

12. *Expectorantia* in ſpaſtico-aſthmaticis adfectibus, vbi nulla materia præſto eſt, adhibere velle, periculoſum eſt.

TABVLA LII.
DE
SINGVLTV.

I. DEFINITIO.

Singultus eſt motus diaphragmatis, & meſenterii cum inteſtinis ſemi-conuulſiuus, mediante quo principium vitale aliquid circa hanc regionem moleſti diſcutere, propellere & eliminare intendit.

II. DIFFERENTIA.

1. *Singultus* eſt vel *idiopathicus*, qui a vitio primarum viarum originem ducit, vel *ſymptomaticus*, qui per conſenſum neruorum in aliis morbis acutis contingit.
2. Qui morbis acutis ſuperuenit, iterum diſtinguendus eſt a ſingultuoſa illa reſpiratione, moribundis infantibus familiari.
3. Differt *gradu*, eſt enim vel vehementior, cum ſumma vi & niſu eueniens, vel mitior, per ſpontaneam oris clauſuram facile moderandus.
3. Qui *chronice* occurrit, vel mox iterum ceſſat, vel, quod tamen rarius contingit, febrem inflammatoriam comitem habet, & maiore exſpiratione ſonora ac fortiore impetu adfligere deprehenditur.

III. SIGNA.

1. Præcedit communiter dolor grauatiuus & preſſorius circa orificium ventriculi ſiniſtrum.
2. Sequitur ſub diaphragmatis concuſſione exſpiratio ſonora, plus minus acuta.

3. Sub

3. Sub ipſo hoc motu concuſſorio, in chronico adfectu, exſerit ſe ſe ſenſus quidam vlceroſus, als wenn alles rohe und wund an demſelbigen Orte wäre.

4. Poſt præterlapſam horæ quartam circiter partem ſponte communiter ceſſat.

5. Aliquando autem, vltra aliquot horas, immo dies durat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Singultus chronicus euenit familiariter iis hominibus, qui nimis auide cibum, præcipue fructus horæos auſteros, ingurgitant, & frigidum potum magnis hauſtibus deglutiunt.

2. Singultus in acutis morbis facile illis ſubiectis accedit, quæ inflammatione quadam interna corripiuntur, ſpecialiter aliquando in puerperis febre acuta correptis obſervatur.

3. Dyſenteria, vel alia inflammatione inteſtinorum laborantibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Singultus communis ſeu *chronici* cauſſæ ſunt:

   1) Prægrauatio ventriculi a cibis dyſpeptis, crudis, auſteris, præcipue feſtinato ingurgitatis, & hinc inductæ cruditates ac flatulentia.

   2) Potus frigidus, vel medicamenta refrigerantia.

   3) Exacerbationes motus periſtaltici, per emetica vel purgantia fortiora inductæ.

2. Singultus in *acutis* occurrit præcipue in inflammatione meſenterii, pylori, ſimæ partis in hepate, ilei in dyſenteria, item in febre cauſodea.

3. Cauſſæ *occaſionales* ſunt inflammationum externarum vomitus, diarrhææ, hæmorrhoidum nephriticorum, vel podagricorum adfectuum repentina ſuppreſſio & retropulſio.

4. Interdum per adſumtum lenteſcens venenum ſingultus inducitur.

5. Hac ratione ſingultus ab actu naturæ rationali, quo obſtaculum qualecumque remouere intendit, non autem materia neruos ſtimulante, irritante & vellicante dependet,

 det,

det, id quod confirmat experientia quotidiana, dum vehementes imaginationes aut memoria terrificæ, anxiæ rei alicuius &c. ſingultum ordinarie compeſcunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Singultus vulgaris, chronice occurrens, non eſt periculoſus. Licet enim exempla quædam proſtent, in quibus ſingultus ſine morbo acuto lethalis fuit, rariſſime tamen hoc euenire ſolet.

2. Quando autem hic ſingultus vulgaris ſæpius recurrit, maiorem inuoluit conſiderationem, quia facile in conſuetudinem tranſit, & multum moleſtiæ patientibus adfert.

3. Talis adfectus, penſitatis recte circumſtantiis, a vulgari ſingultu gradu & vehementia longe differt, & communiter a labore & motu quodam externo vehementiore mox cooritur.

4. Quando morbis *acutis*, præcipue verſus *dies criticos* ſingultus ſuperuenit, numquam caret periculo; facile enim motus hic ſemi-conuulſiuus in veras & vniuerſales conuulſiones per vniuerſum corporis habitum tranſit, quibus breui tempore patientes exſpirant.

5. Sic etiam ille ſingultus periculo non caret, qui aliis morbis accedit. Teſtatur enim communiter de aliis ſonticis malis, e. g. internis inflammationibus diaphragmatis, ventriculi, hepatis & aliorum viſcerum; item de ſcirrhis, periculoſis infarctibus, præſentibus vel imminentibus corruptionibus. Interdum exanthemata difficulter erumpentia aut pene retropulſa comitatur.

6. Non minus ille ſingultus, qui colicæ præter conſuetudinem accedit, mali ominis eſt; *conf. tabula de colica.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Singultus *communis* non indiget medicatione, breui enim tempore, immo paucis ſubinde momentis, iterum tranſit; ſubleuatur autem commode per externum calorem & potum qualemcumque calidum, e. g. thée, coffée; item per exſpirationem paulliſper cohibitam.

2. Quando autem hic ſingultus tempus ducere, &, quod ſubinde

inde contingit, ad vnam vel alteram hebdomadem ſe te extendere videtur, ſimulque ſaburram primarum viarum ſuſpectam reddit, tum ſequens methodus adhibeatur:

1) Ad cruditates primarum regionum eliminandas præſcribantur
   a) Interne lenia laxantia, præcipue rhabarbarina & helleborata, item ſalia cathartica amara.
   b) Externe clyſteres abſtergentes.
2) Deinde ad ventriculum roborandum exhibeantur
   a) Interne ſtomachica amara & neruina, e. g. eſſent. abſinth. galang. cort. aurant. centaur. minor. gentian. rubr. macis, mixtura tonico-neruina *Stahlii*, item martialia ſelectiora, præcipue tinct. martis aperitiva *Ludouici*, pulu. ſtomachicus *Birckmanni* ſeu *Quercetani*, cortex caſcarillæ, eiusque extractum.
   b) Externe camphorata, ſacculi aromatici calidi, adiectis radicibus odoratis, herbis coronariis, & ſeminibus carminatiuis, it. balſama & emplaſtra ſtomachica.
3) His ſubinde interponantur, quæ acrimoniam corrigunt, nempe abſorbentia cum antimoniato quodam fixo maritata.
4) Concurrente flatulentia, hæc legitime tractetur.
5) Ad præſeruandum purgans aliquod ſubinde præſcribatur, & ante vel poſt paſtum aliquot piperis grana, mediante vino aduſto, ſumantur.

3. Singultus, morbis *acutis* ſuperueniens expoſcit
1) *Interne*
   a) Alexipharmaca cum ſpiritu nitri dulci mixta, coniuncto leni regimine diaphoretico.
   b) Pulueres nitroſo-abſorbentes, magiſterium dentis apri.
   c) Emulſiua, gelatinoſa, &, ſedandi ſcopo, corticem caſcarillæ.
   d) Decocta ex rad. ſcorzon. ſigill. Salomonis, apii, cichor. caryophyllat. herb. veronic. ſcord. chærefol. flor. ſambuc. chamomill. ſemin. caru. fœnic. cort. citr. cin-

cinnamom. addito nitro & cryſtall. tartari; quæ autem decocta non copioſe ſumenda ſunt.

2) *Externe* ſacculos carminatiuos diſcutientes, in quem finem laudantur

a) Radices helen. pimpinell. alb. leuiſt. imperator. irid. Florentin. zedoar.

b) Herbæ hyſſop. meliſſ. origan. ſerpill. pul. montan. ſalu. rorismarin. thymi, ſpicæ, lauendulæ, menth. chamomill.

c) Aromatica.

d) Ligaturæ hypochondriorum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vſus *internus caſtorei*, & aliorum neruinorum calidorum, neque in ſingultu, neque in aliis infimi ventris adfectibus commendatur; *externo* autem vſu effectum ſuum præſtat.

2. *Caſſia fiſtuloſa* & alia flatulenta laxantia, e. g. fol. *ſennæ*, *agaricum* in hoc adfectu minus locum habent.

3. Acta N. C. anno quinto obſeru. 118. notarunt, quod quinque dierum ſingultus in febre maligna feliciter ſublatus ſit per vſum *nitri*, *abſorbentium*, *emulſiuorum* & *alexipharmacorum*.

4. Hæc obſeruatio confirmatur quotidiana experientia, *nitroſa* enim cum abſorbentibus & leniter diaphoreticis, quando in acutis adhibentur, rariſſime ſingultum admittunt: inflammationes enim, propter quam diſcutiendam ſingultus a natura excitatur, præcauent.

5. Quando autem nitroſa non adhibita fuerunt, & ſingultus morbis acutis acceſſit, tum in caſu adhuc recente & nondum præualido per dicta remedia frequenter profligatur, ad inſoleſcentem autem adfectum raro ſufficit, multo minus alia remedia famoſa.

6. Qui *chronico* ſingultu vexantur, *cingulo* quodam abdomen per diem muniant, potum frigidum euitent, & labore corpus exerceant.

7. Euitanda ſunt remedia *ſtomachica acria*, *calida*, *volatilia* & *opiata*.

8. *For-*

8. *Fortiora purgantia* & *emetica* in quouis ſingultu nocent.
9. Calor externus, pro mitigando ſingultu, egregie conducit.

TABVLA LIII.
DE
CONVVLSIONIBVS IN GENERE.

I. **D***EFINITIO.*

Conuulſiones ſunt repentinæ, reciprocæ ac extremæ motus tonici exacerbationes, in partibus præcipue muſculoſis, raptim tractis & remiſſis: quo ſummo, ſed erroneo, conamine natura aliquid in corpore moleſti, quod vel actu præſto eſt, vel ab illa fingitur, propellere & expellere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quo modo conuulſiones a *ſpasmis* vere differant, videatur *tabula de ſpasmis:* Licet enim ſub vno genere motuum, vltra naturalem gradum auctorum reperiantur, & vna ſpecies facile in alteram transmigrat, nullo tamen modo confundendi ſunt. Diſtinguunt alias inter conuulſionem, ceu ſpasmum ſimplicem completum, & motus conuulſiuos; ſed & hanc differentiam hic prætermittimus, ne confuſioni anſam præbeamus.
2. Conuulſiones ſunt
   1) vel *idiopathicæ*, quæ ſine euidente complicatione cum aliis morbis corpus infeſtant, & tempore ſtato, præſertim circa inſigniores lunæ phaſes, ex nulla alia quam ideali cauſſa erronee recurrunt. Huc pertinent conuulſiones illæ, quæ ſtrictiore ſenſu *epilepſiæ* nomine veniunt.

2) Vel *ſymptomaticæ*, quæ ſonticæ corporis periclitationi ſuperueniunt, vti ſub *cauſſis* dicetur.

3. Hoc ſolo reſpectu cauſſarum & morborum complicatorum differt *epilepſia* a reliquis motibus conuulſiuis: illa enim nullam proportionem cum cauſſa phyſica vel morali præ ſe fert, ſed *idiopathice* abſque aliis morbis corpus potiſſimum adfligit, propriaque ſui vehementia proſternit, licet a cauſſa materiali initium ſumſerit; illæ autem cauſſas plerumque ſonticas cum morbis coniunctis pro fundamento habent.

4. Conuulſiones *vterinæ* diſtinguendæ ſunt a *lipothymiis* & *ſuffocationibus vterinis*: in his enim oculi ſemper clauſi & membra flaccida ſunt.

III. *SIGNA.*

1. In hoc triſti adfectu adparent partis alicuius vel vniuerſi corporis agitationes reciprocæ, vehementes ac repentinæ, præter voluntatem, immo ſæpe citra recordationem, contingentes.

2. Infeſtant hi motus per breues quaſi paroxyſmos, dum aliquando paullulum quidem remittunt, ſtatim vero enormi vi recurrunt.

3. Immo in conuulſionibus inualeſcentibus partes non ſolum motu, ſed & ſitu torquentur, adlituntur & proiiciuntur.

4. His oculorum hinc inde diſtorſio, præcipue verſus ſuperiora, & ſenſuum abolitio accedit.

5. Dentes ſæpius colliduntur, & pollices, præſertim in principio, in pugnum contrahuntur.

6. In caſu vehementiore artus adeo torquentur, vt diu in hoc diſtorto ſitu permaneant.

7. Spuma, vel ad minimum mucus ſaliualis ſub finem paroxyſmi communiter ex ore profluit.

8. In nonnullis aliæ excretiones, e. g. vomitus, diarrhæa, hæmorrhagia narium, excretio vrinæ vel ſpermatis, contingunt.

9. Sub-

9. Subſequuntur inſignis corporis laſſitudo, ſiticuloſitas, & vertiginoſa capitis perturbatio cum ſudore graueolente.

IV. *SVBIECTA.*

Conuulſionibus plerumque infeſtantur

1. Feminæ præ viris.
2. Ætas infantilis præ aliis ætatibus.
3. Habitus corporis ſucculentus præ ſicciore.
4. Plethorici, craſſo ad modum ſanguine laborantes, & iracundi præ minus talibus.
5. Cauſſis tandem ſequentibus occaſionalibus obnoxii.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *formalis* conuulſionum eſt nimia irritatio principii vitalis: hoc enim vrgentibus caſibus motum tonicum vitalem ad vltimam energiam intendit, ne quid intentatum maneat.
2. Cur autem paroxyſmi in conuulſionibus idiopathicis circa phaſes lunæ communiter occurrant, explicatu difficillimum eſt: quæ enim cauſſæ de dominio lunæ in humores, ſpeciatim in cerebrum, item de mechanicis configurationibus effluuiorum, elaſticis potentiis, proferuntur, laborant *principii petitione.*
3. Plus ſane moralis & finalis rationis, quam phyſici corporei impulſus, in hiſce motibus extremis ſubeſt: hinc multæ difficultates premunt craſſiores illos de vellicatione & ſtimulatione neruorum conceptus, variolarum teſtimonio, vbi vix milleſimus conuulſionibus corripitur, licet omnes eamdem ſuppoſitam ſtimulantem materiam in illo morbo experiantur.
4. Cauſſæ *occaſionales* & concitantes hoc magis illuſtrant, ſæpe enim nulla eſt proportio inter has & motus tales violentas. Sunt autem illæ concitantes cauſſæ
   1) vel *materiales*, e. g.
      a) Spiſſitudo ſanguinis.
      b) Coagulatio lymphæ circa caput, per refrigerationem inducta; quod potiſſimum in infantibus contingit.

c) Re-

c) Retropulſio cruſtæ lacteæ, ſcabiei, achorum vel aliorum vlcerum manantium.
d) Interceptio reſpirationis a tuſſis vehementia & materia valde tenaci.
e) Contenta in abdomine, e. g. vermes, præcipue apud infantes.
f) Morbi acuti infeliciter decurrentes, præcipue exanthemata legitime non ſuccedentia, e. g. variolæ, morbilli.
g) Dentitio difficilis.
h) Res ſolidæ, e. g. feſtucæ, grumi, ſanies, ſub cranio latitantes, item potus ſpirituoſorum acriorum nimius.
i) Menſes ſuppreſſi, vel aliæ debitæ excretiones retentæ.
k) Contuſiones grauiores, præcipue vulnera tendinum aut neruorum.
l) Morſus animalium iratorum.
m) Quo magis autem conuulſiones in conſuetudinem iam degenerarunt, eo minus cum incitamentis hisce materialibus proportionem ſeruant.

2) Vel *immateriales* e. g.
a) Diſpoſitio hæreditaria.
b) Animi pathemata, quæ non ſolum promtiſſime conuulſiones prouocant, ſed etiam pertinaciter illas defouent, præcipue ira, terorr, amor veſanus ac deſiderium.
c) Impreſſiones ideales per veneficia & philtra, inprimis ſanguinem menſtruum orgaſticum.
d) Periodi temporum, præſertim phaſes lunæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omnium conuulſionum nullus corpori in ſolidum vtilis eſt effectus.
2. Euentus quidem in *chronicis* cauſſis & ſcopis nihil ordinarie periculi portendit, niſi impetu conuulſiones excedant; inter ea facile adſueſcunt, & per leues pure morales cauſſas proteruius reuocantur.

3. Quæ

3. Quæ autem conuulſiones *acutis* cauſſis accedunt, ancipitem communiter euentum ſortiuntur: per initia quidem morbi ſymptomaticæ hæ conuulſiones minoris, ſub ſtatu maioris, in declinatione & tempore debiti exitus ſummi periculi ſunt, immo, niſi a nouis externis cauſſis prouocatæ ſint, morbum lethali euentu claudunt.

4. Illæ conuulſionum ſpecies præ aliis ſunt contumaces, quæ a patheticis occaſionibus, vitio hæreditario, veneficiis, philtris initium ſumſerunt, & conſuetudine in habitum iam ſunt deductæ.

5. Conuulſiones, quæ adoleſcentes & adultos corripiunt, perículoſiores ſunt, quam quæ iuniores.

6. Mulier ex abortu conuulſa, raro euadit, teſte *Aretæo* libr. I. c. VI.

7. Puer febricitans, variolas nondum perpeſſus, ſi motibus conuulſiuis, & ardore circa lumbos, corripitur, poſtero die variolarum eruptio exſpectanda eſt, obſeruante *Bagliuio* in praxi med. pag. 79. & confirmante experientia frequente.

8. Sic etiam conuulſiones, febrilibus adfectibus in infantili ætate ſuperuenientes, ordinarie lethales ſunt.

9. Conuulſiones *ſymptomaticæ* nulla re efficacius profligun tur, quam promotione motuum ſe- & excretoriorum, morbo primario conueniente.

10. Epileſia *vterina*, ſub debita mali hyſterici tractatione, ſponte communiter euaneſcit.

11. Quando autem nulla aut leuiſſima mali hyſterici pathemata adparent, & ita conuulſiones nullam magis proportionem cum cauſſa hac materiali obſeruant, tunc prius non ſoluuntur, quam poſt ſpecifici remedii, epilepſiæ idiopathicæ conuenientis, adplicationem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ante omnia conſideretur, num conuulſio ſit *ſymptomatica* vel *idiopathica*.

2. In *ſymptomatica* primarius morbus reſpiciatur: hoc enim feliciter ſublato, conuulſiones interdum ſponte remittunt.

 3. Vbi-

3. Vbique autem reliquæ curæ, exceptis febribus acutis, præmittantur blandæ *primarum viarum* expurgationes. In hunc finem præcipue commendantur cholagoga & melanagoga.

4. Euacuationum *ſanguinis* debitarum ſuppreſſiones legitima methodo reuocentur; qua ratione ſpiſſitudini humorum ſimul conſulitur. Huc in ſpecie pertinet *epilepſia vterina.*

5. In cauſſa *vermium, ſcabiei*, vel *effloreſcentiarum retropulſione*, mercurius dulcis vſu veniat, & expellentia, e. g. flores ſulphuris, anticatarrhalibus mixti, vſurpentur.

6. In *pectoris* vitiis, lymphæque viſciditate exhibeantur eadem anticatarrhalia, e. g. eſſent. ſuccini, alexipharmaca, pimpin. alb. cum tinctur antimon. remiſcenda, in phlegmaticis liquor C. C. ſuccinatus, eſſent. cortic. ſaſſafras.

7. Contra *ſpermatis* abundantiam & orgaſmum præſcribantur nitroſa & ſufficiens corporis labor.

8. In cauſſa recrementorum *bilioſorum*, infantibus familiarium, ordinentur rhabarbarina, e. g. ſirup. de cichorio cum rhabarb. aurum fulminans cum cryſtallo montana præparata, clyſteres emollientes, qui in flatibus concurrentibus præcipuum vſum præſtant.

9. *Dentitio difficilis* & interceptio *aſthmatica* tractentur, vt moris eſt.

10. Conuulſiones per *philtrum* inductæ, vomitorium expoſcunt ſatis maturum.

11. Hisce præmiſſis, motus temperantia & ſiſtentia propinanda ſunt, e. g. cinnabarina, nitroſa, lumbrici terreſtres, vel ſpecifica adhibenda. Conf. *tabul. de epilepſia.*

12. Motus conuulſiui ſymptomatici, *febribus* ſuperuenientes, non ſtatim oppugnandi ſunt, in primis per opiata, ſed reliquus febris decurſus & ſucceſſus iuſto modo promouendus, cui ſcopo ſatisfaciunt aquæ diapnoic. emulſiones, cinnabarina.

13. Conuulſiones *idiopathicæ* ſequente methodo tractentur:

1) Lenia laxantia per tres circiter dies propinentur.

2) Reliquarum excretionum debitus ſucceſſus conſeruetur. Denique

3) Verſus paroxyſmum ſpecifica ſub moderato regimine exhibeantur. De quibus fuſius *tabul. de epilepſia* agetur

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Obſeruatio illa generalis, quod *generalia ſpecificis ſint præmittenda*, in conuulſionibus potiſſimum locum habet.
2. Remedia illa, quæ in hoc malo alias efficacia ſunt, quando in conuulſionibus, mortem præcedentibus, offeruntur, loco ſedationis, maiorem motuum inſolentiam excitant, donec ipſa mors ſequatur: vnde eo tempore nil niſi *prognoſis lethalis* locum habet.
3. Numquam ad motus tantum ſiſtendos dirigatur intentio: neque etiam materiam, fortioribus præſertim medicamentis expellere tentemus, vbi nulla talis præſto eſt.
4. *Adſtringentia*, ad motus generaliter ſiſtendos, in hoc adfectu exhibere, quouis modo improbatur.
5. Sic etiam *narcotica*, intentionem ad mouendum paulliſper obnubilantia, minus fideliter agunt, & ad ſpecialis huius motus ſedationem minime ſufficiunt.
6. *Cinnabarina* in *idiopathicis* conuulſionibus minimam habent efficaciam, in *ſymptomaticis* autem & ſpaſticis circa caput reſtrictionibus plus præſtant.
7. *Fortiora purgantia* in conuulſionibus *idiopathicis* non ſolum inutilia ſunt, verum etiam motus magis exacerbare obſeruantur: in nonnullis autem *ſymptomaticis* adfectibus, vbi materia craſſa manifeſta eſt, magis locum habent, præcipue in ſubiectis robuſtis, quibus etiam *vomitoria* aliquando ſalutariter propinantur; cauendo tamen vbique, ne nimis ſint draſtica, neque *ſub ipſis paroxyſmis* exhibeantur, reſtagnante virium imbecillitate.
8. Violentæ *pollicum eruptiones*, aliæque interpellationes paroxyſmorum per odoramenta penetrantiora, inſignem poſt paroxyſmum defatigationem aut citiorem & frequentiorem eiusdem recurſum procreare ſolent.
9. Caueant ſibi patientes ab *animi commotionibus*, præcipue

 ira-

iracundis, ab otio, ſpeculationibus, potu ſpirituoſo, cibis acidis, refrigerationibus immodeſtis, rebus graueolentibus, proſpectu in profundum.

10. *Venæ ſectio*, ſi malum a plethora vel ſuppreſſione fluxuum ſanguinis conſuetorum prouenerit, inſtitui neceſſe eſt, quam nonnulli in pedum *digitis maioribus* ſpecifice celebrant.

11. *Liquor C. C. ſuccinatus* in quibusdam effectum edit optatum, vitandus autem eſt eius abuſus.

12. Vltimo loco mentionem facimus *olei* illius rectificatiſſimi, quod *Democritus* ſic dictus *Chriſtianus* tractatu, *morbus & medicina vitæ animalis*, in conuulſionibus commendat. Qui oleum hoc *legitime* præparare & *dextre* adplicare poterit, is in conuulſionibus non ſolum idiopathicis, verum etiam in quibusdam ſymptomaticis, præcipue vterinis, admirandos effectus obſeruabit. *Conf. diſſert. noſtra inauguralis de efficaci quodam remedio in motibus exacerbatis.* Effectus, quos in hac diſſertatione huic oleo rectificatiſſimo adſignauimus, in hunc vsque diem ſæpius ſe commendant.

TABVLA LIV.
DE
EPILEPSIA.

I. DEFINITIO.

Epilepſia eſt motus conuulſiuus plus minus repentinus, ſumme exacerbatus, artus præcipue & pectus miſerrime adfligens, ſenſuumque priuationem per totum paroxyſmum inferens, cum aliis ſymptomatibus grauioribus, idiopathice magis absque alius morbi concurſu ab anxia natura erronee formatus. Deriuatur ab ἐπιλαμβάνω, inhæreo, manum iniicio.

II. DIF-

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differentiam *epilepſiæ* a *motibus conuulſiuis* in genere *tabula* præcedente docuimus.
2. Diſtinguunt quidem vulgo inter *epilepſiam idiopathicam* & *ſymptomaticam*, ſed minus commode: hac enim ratione, differentia illa, quæ eſt inter *conuulſiones idiopathicas* & *ſymptomaticas* facile confunditur & obſcuratur.
3. Hinc quamquam *epilepſia* ſub *initium* per quaſcumque cauſſas *materiales* interdum inuitetur & introducatur, *progreſſione* tamen temporis, quando motus vere epileptici in habitum obfirmantur, *motuum* magis quam *materiæ* vitia adcuſanda & conſideranda veniunt.
4. Atque hoc intuitu *epilepſiam* ſic dictam *ſymptomaticam* eiusque tractationem ad tabulam *præcedentem* generalem de *conuulſionibus in genere* relegamus, & *epilepſiæ* nomine hic tantum ſubaudimus adfectum conuulſionis *idiopathicum*.
5. Multo minus ſolliciti ſumus hoc loco de differentia illa vulgatiſſima, quæ *epilepſiam* infantum in *externam* ſeu *explicitam*, wenn das böſe Weſen ausbricht, & *internam* ſeu implicitam, wenn der innerliche Jammer im Leibe oder Köpfgen iſt, diſtinguit. Quem ad modum enim conuulſiones infantum tantum non omnes ſunt ſymptomaticæ, ita & harum tractationem ex hoc quidem loco excludimus.
6. Idiopathica hæc *epilepſia* eſt vel *recens*, vel *inueterata*.
7. Item vel *periodica*, mutationes lunæ inſigniores, præcipue nouilunia & plenilunia ſequens; vel *vaga* ſæpius recurrens.
8. Alia eſt *hæreditaria*, alia ab impreſſione per *faſcinum* aut nefarias artes magicas inducta, *conf. theoria Stahlii pag.* 1356. alia vero aliunde *adquiſita*.
9. Alia *vehementior*, quando nimirum manus in auxilium qualecumque admouentur; alia vero huius intuitu *[illegible]or*
10. Differt tandem epilepſia a *pauoribus* infantum ratione gradus & durationis, vtpote qui huius mali ſæpius eſſe ſolent prodromi.

II. Quo modo epilepſia differat a *lipothymicis* & *apoplecticis* adfectibus, ſigna teſtantur.

III. *SIGNA.*

1. In aliis præcedit ſenſus quidam frigidus, ex partibus remotis repente verſus caput adſcendens, & ſcintillæ oculis obuerſantur.
2. In aliis prodromi tales non ſentiuntur, ſed paroxyſmus improuiſe per *caſum repentinum* ſe ſe manifeſtat.
3. Sub initium paroxyſmi *pollices* in pugnum imprimuntur, & quando manus in auxilium vocantur, contentio adeſt contumaciſſima & vehementiſſima, quæ corpus rigidum & mobile, non vero flaccidum & tranquillum ſeruat; in aliis vero, vbi eius modi ſymptoma deeſt, adfectus mitiore plerumque modo decurrit.
4. In paroxyſmi auſpiciis mox priuantur ſenſuum vſu, vnde poſt ea, quid factum ſit, immemores ſunt.
5. Procidunt hinc, quam primum hoc malo infeſtantur, protinus in terram, oculis apertis & toruis.
6. Concurrunt communiter oculorum, linguæ & labiorum torſiones, ſtridor dentium & reſpiratio ſonora cum clamore ſæpius ingente.
7. Item violentæ artuum, immo totius ſæpe corporis, iactationes & concuſſiones. *Conf.* quæ *tab. de conuulſione in genere* dicta ſunt.
8. In nonnullis caput perpetuo agitatur, vt fortiſſime illud ad ſanguinis vsque profuſſionem terræ adlidant; id quod iunioribus magis ſolemne eſt.
9. Deſinit tandem paroxyſmus cum largiore ſpuma, quæ ex glandulis ſaliualibus exprimitur, & ex ore profluit.
10. Epilepticorum quidam ſunt auidi, præcipue panis, & magis quidem ſecalini quam triticei. Atque hi ſunt, quorum paroxyſmus ordinarie terminatur cum vomitu, quo ſemi-coctum panem, ſeu fermenteſcentem magis pultem, ex ventriculo excutiunt.
11. Nonnulli inter dormiendum ſolum ab hoc adfectu corripiuntur, in quibus tanto difficilius eradicatur.

12. In epilepſia *habituali* paroxyſmi circa phaſes lunæ, immo ſecundum diei horas recurrere communiter obſervantur.

13. Finito tandem paroxyſmo haud vllius rei recordari valent, niſi quod a vehementi hac exagitatione remanentem laſſitudinem ſentiant, & de vertiginoſa capitis perturbatione conquerantur.

IV. *SVBIECTA.*

Ab epilepſia plerumque infeſtantur

1. *Infantili* ætate a *conuulſionibus* frequentibus correpti.
2. *Animi* adfectibus, præcipue terrori, iracundiæ & mœrori anxio dediti.
3. Plethorici, habitu corporis laxo ac ſponſio gaudentes, & ſpiſſitudine ſanguinis eximia laborantes.
4. Speculationibus amoris veſani, nimium indulgentes.
5. Omnium maxime *hæreditaria* diſpoſitione gaudentes.
6. Tandem iuniores & feminæ.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *generalis* eſt intentio quædam naturæ excuſſoria, motibus transpreſſoriis & congeſtoriis tentanda.
2. Cauſſa *ſpecialis* eſt *idea motus* per qualemcumque impresſionem iracundam, aut anxie trepidam intentionem excitata.
3. Hunc motum *idealem* concitare valent variæ mentis alterationes, e. g.
   1) Animi pathemata vehementiora,
   2) Auerſio naturæ nauſeoſa,
   3) Æſtimatio eiusdem falſa,
   4) Intentio mentis fortiſſima.
   5) Ex his quoque aliquo modo liquet, quo modo *faſcina* & *incantamenta* ad hunc adfectum ſua ſymbola addere poſſint atque conferre.
   6) Omnium vero diſpoſitio hæreditaria eſt maxima.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Epilepſia vti eſt actio natura contumaciſſima ac violentisſima; ita & multa, eaque potiſſimum ſontica, incommoda adfert; de quibus ſequentia teſtantur.

2. Vio-

2. Violentior oculorum diſtorſio, quæ in hoc malo occurrit, durabilem ſæpius procreat ſtrabiſmum.
3. Quæ caput ſæpius adfligit epilepſia, id quod in iunioribus fieri ſolet; illa ſtupefacit tandem ſenſus & imminuit vſum rationis.
4. Sæpius etiam iisdem ſubiectis impotentiam adfert paralytodeam.
5. Epilepſia *nocturna*, quia ſpecificorum commodam exhibitionem non adeo admittit, maiores in cura, quam *diurna*, inuoluit difficultates.
6. Quæ *adultis* obtingit, & habitum adquirit, illa vix amplius eradicatur.
7. Qui chronicæ habituali epilepſiæ adſueti ſunt, illis, ſi etiam alio morbo correptis cooriatur, minus periculum denunciat.
8. Quid mutatio loci, temporis, vitæ generis, & præcipue ætatis ad epilepſiæ ſpontaneam ſolutionem conferat, ipſe iam *Hippocrates* paſſim obſeruauit.
9. Hinc epilepſia, *ante menſium eruptionem* puellis eueniens, ſæpe circa fluxus huius eruptionem, nempe finem ſecundi ſeptenarii, ſponte remittit.
10. Idem obſeruare contingit in *maribus*, in quibus circa pubertatis annos epilepſia, priore tempore exorta, non raro ſoluitur.
11. Epilepſia, quæ *circa menſium eruptionem* exoritur, facile, licet debite ceſſauerit, tempore geſtationis & præcipue partus, recrudeſcit.
12. Infantes epileptici, intra ſex hebdomades adhuc conſtituti, raro euadunt.
13. Epilepſia tandem *habitualis* cum hectica complicari & ſcenam claudere ſolet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ante, quam ad ipſa *ſpecifica* fiat progreſſus, *generaliora*, excretionibus ordinariis promouendis deſtinata, præmittantur. Qua de cauſſa

1. Cruditates *primarum viarum* eliminentur *laxantibus*, per tres

tres circiter dies propinatis: huc faciunt cholagoga & melanagoga, v. g. rhabarb. hellebor. nig. mercur. dulc. ſyrup. de cichor. cum rhabarb. vt & clyſteres emollientes & abſtergentes.

2. Deinde *reliquarum excretionum* debitus ſucceſſus reſpiciatur.

3. Denique *verſus paroxyſmum ſpecifica* ſub leni regimine exhibeantur. Horum ingens farrago apud auctores invenitur, ex quibus ſequentem facimus ſelectum.

1) Radix & ſemen pœoniæ maris.
2) Viſcus quernus & corylinus.
3) Carbo artemiſiæ.
4) Cranium humanum.
5) Secundinæ primiparæ humanæ.
6) Stercus pauonis & leonis.
7) Vngula alcis, de collo ſuſpenſa.
8) Cerebrum corui.
9) Hippomanes, id eſt glandulosa illa maſſa, quæ in ore pulli recens nati reperitur. Hæc omnia antiquorum tempore iam erant celebrata: a recentioribus laudantur:
10) Spiritus ſanguinis humani, immo ſanguis ipſe ab homine, violenta morte peremto, deſumtus, præeunte *Helmontio*.
11) Os triquetrum cranii humani, vel porcini.
12) Os ſemi-lunare carpionum.
13) Excretio alba gallinæ, oua incubantis, ſub vmbra exſiccata, & verſus paroxyſmum ad ſcrup. I. propinata, ac aliquoties repetita.
14) Bilis recens canis atri, cum vnicornu foſſili ſubacta, vel aliquot guttæ ſeorſim propinatæ.
15) Malleus & incus ex cranio vitulino, habito ad ſexum reſpectu.
16) Spina lacertarum, in aceruo formicarum exeſarum.
17) Corda & hepata talparum, ranarum viridium, hirundinum, & aliorum animalium minorum.
18) Lingua ſiccata ex viuo tetraone ſumta, *Vid. caut.*

19) Raſura ſpinæ dorſi, violenta morte peremti.
20) Talus leporis.
21) Lumbrici terreſtres in coitu menſe Iunio ante ortum ſolis poſt prægreſſam pluuiam capti, ſpiritu vini vel ipſo vino abluti & pulueriſati.
22) Egregium tandem antepilepticum, quod paſſim a *Stahlio* commendatur, hoc eſt:

Recip. cord. talpar. exſiccat. num. V.
lumbric. terreſtr. drachm. I.
talor. leporis ſcrup. I.
vngul. alcis ſubtiliter pulueriſat.
cortic. viſci querni ana ſcrup. ſemis.
cinnabaris, ſi placet, drachm. ſemis.
Miſc. doſ. gr. XV.

23) Plura *ſpecifica* videantur in praxi *Barbettiana.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vera *ſpecifica*, legitime etiam adhibita, in omnibus neque pari ſucceſſu, neque vna eademque conſtantia, effectum edunt; quæ res in cauſſis magis moralibus, quam phyſicis quærenda eſt.

2. Obſeruatio *differentiarum* eximium in praxi habet vſum, quando autem ſpecifica ſine tali ſpecierum reſpectu promiſcue adplicantur, nullum effectum ſortiuntur.

3. *Barbette* purgandi ſcopo in epilepſia commendat ſequentem hauſtum, qui paroxyſmum miratu digno effectu gradatim imminuere dicitur:

Recip. ſapon. Venet. alb. vnc. ſemis.
lact. vaccin. vnc. VIII. coque & colaturæ vnc. III. exhibeantur.

4. Epilepſia quando *lenior* eſt, *excitantia* per odoramenta penetrantiora non adeo improbantur, præcipue in vterina; vbi autem grauior eſt adfectus, in paroxyſmo excitare non conuenit, minime omnium per excitantia impetuoſa, e. g. ſalia volatilia, ſternutatoria: cauſſantur enim dolores capitis vertiginoſos, febriles commotiones, inſignem poſt paroxyſmum laſſitudinem, & quo ſæpius turbantur, eo frequentius & promtius paroxyſmi redeunt.

recurrunt. Id quod etiam de violenta *pollicum* implicatorum *eruptione* valet.

5. Poſt paroxyſmum lenes clyſteres ſeu lenia laxantia commendantur; ſubiunctis neruinis carminatiuis, præcipue tinct. cortic. aurantiorum, cauendo ab vſu *caſtorei*.

6. *Puluis cephalicus Michaëlis*, licet non omni plane effectu deſtitutus ſit, inſignis tamen vſus ab illo non exſpectandus eſt.

7. Antepileptica melius *ante paroxyſmum*, quam *poſt* eumdem, exhibentur: optati effectus infallibile ſignum eſt, ſi patientes in fronte fortiter ſudent.

8. Puluis antepilepticus, ex commendatione *Stahii* ſub methodo deſcriptus, non confundendus eſt cum *altero ſpecifico* remedio, quod paucioribus granis propinatur, & ab auctore pro arcano habetur.

9. In *abundantia* & *ſpiſſitudine* ſanguinis conuenit *venæ ſectio*, vel iuxta *Williſium* hirudinum venæ iugulari vtrique in infantibus adplicatio.

10. Imminente paroxyſmo *ligaturæ* partium externarum ſuadentur.

11. *Camphora* gr. I. cum aqua cheiri poſt paroxyſmum propinare docuit *Ettmullerus*, ne cito recurrat.

12. *Amuletica*, vt ſemen poeon. corall. ſmaragd. &c. de collo ſuſpenſa, ſperatum haud præſtant effectum.

13. *Diæta* epilepticorum ſit moderata, cibi offerantur eupepti cum potu ſufficienti & motu. Vinum, vt merito ſuſpectum, vitetur cum animi pathematibus.

14. *Lumbrici terreſtres* non forti igne ſed leni calore debent exſiccari. Quoniam autem ſub leni hac exſiccatione facile putreſcunt, ſpiritu vini vel ipſo vino prius abluendi ſunt. Hac enim ratione mucus abſtergitur, pori aperiuntur, & principium inflammabile, quod putredinem cauſſatur, ſub leni calore exhalat.

15. Vltimo loco adiicimus arcanum illud antepilepticum, *Caſparis Franckii*, paſtoris quondam *Leopoldigrunenſis*, quod poſt ipſius obitum agnati, peculiari quodam incitamento commoti, anno 1711. per nouellas detexerunt.

Rec. Raſur. cran. human. recent.
vngulæ alcis.
alumin. plumos.
ſpin. dors. violent. mort. perempt.
Ling. ex viuo tetraone ſumt. & ſiccat.
Talp. menſ. mart. capt. & noua olla ſiccat.
Rad. pœon. die paraſcev. cum auro & argento foſſæ.
ana q. p.

M. f. puluis, cuius doſis pro adultis drachm. j, pro iunioribus & infantibus minus, cum aqua ceras. nigr. flor. tiliæ, vel ab infantibus cum lacte materno, ſumenda. Sudor & ſomnus quando ſuccedunt, pro bono omine habentur.

TABVLA LV.

DE

FEBRIBVS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Febris eſt principii vitalis ſalutare conamen, quo motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra gradum naturalem quidem auctis, quantitati tamen & qualitati cauſſæ vtplurimum ſatis proportionatis, morbiferam aliquam materiam ſiue præoccupare, ſiue remouere intendit. Hoc ſenſu commode *febris* vocabulum deriuatur ab antiquo *februare*, id eſt, expurgare, ſpecialiſſime a ritibus illis ſolemnibus, *februa* adpellatis, quibus domicilia ab *vmbris erraticis* defunctorum repurgare, & cauſſas malorum tollere intendebant.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres differunt ratione *periodi* ſeu menſuræ temporis, & ſecundum hanc differentiam ſunt

1) vel *acutæ*, quæ breui tempore circumſcribuntur, e. g. febris ephemera, ſynocha, variolæ, pleuritis &c. Hæ acutæ iterum diſtinguuntur in
a) *ſimplices* & *peracutas*, e. g. peſtilentiales. Item in
b) *benignas* & *malignas*.
2) Vel *chronicæ*, quæ *longiore* periodo abſoluuntur, e. g. febres intermittentes, lentæ, hecticæ.

2. Febres ratione *ordinis* ſunt:
1) vel *typicæ*, quæ progreſſus ſuos & vniuerſam periodum conueniente ordine ſeruant;
2) vel *erraticæ*, quæ nullum conſtantem typum ſeruant:

3. Porro febres ſunt:
1) vel *continentes*, quæ eodem, quo inuadunt, tenore ad finem vsque perdurant, ſine intermiſſione & remiſſione, e. g. ephemera ſimplex & plurium dierum, item febris ſynocha, ſeu *continens* κατ' ἐξοχὴν dicta.
2) Vel *continuæ*, quæ ſingulis diebus ab exacerbationibus ſuis paullulum quidem *remittunt*, ad plenariam tamen *intermiſſionem* non perueniunt, e. g. febris quotidiana continua, ſeu catarrhalis, quæ veſpertino tempore ordinarie paroxyſmos ſuos format, ante meridiem autem *mitius* adfligit.
3) vel *intermittentes*, quæ poſt interualla vnius vel plurium dierum nouo deinde impetu inſultant; e. g. intermittens quotidiana, tertiana, quartana.

4. Ratione *temporis* febris conſideratur, num ſit
1) vel in *principio* & ortu;
2) vel in *incremento*;
3) vel in *ſtatu*;
4) vel in *declinatione*.

5. Differunt porro febres ratione *cauſſarum*, & ſecundum hanc differentiam ſunt
1) vel *ſanguineæ*, in quibus natura plethoram imminuere intendit, e. g. in febribus continentibus.
2) Vel *bilioſæ*, quæ poſt inſignem iracundiam & bilis largiorem effuſionem proueniunt, e. g. febris cholerica, cauſus.

 3) Vel

3) Vel *mucoſæ*, per quas pituitoſa, mucida, ſeroſa materia ex corpore proſcribitur, quale quid contingit in febribus catarrhalibus.

4) Vel *inflammatoriæ*, quæ inflammationibus viſcerum & non raro etiam externarum partium *grauioribus* adcedunt. Huius cenſus ſunt: phrenitis, peripneumonia, pleuritis, hepatitis, ſplenitis, nephritis & febres vulnerariæ.

5) Vel *lochiales*, quæ puerperas poſt lochia ſiue imminuta, ſiue plane ſuppreſſa, ſiue aliam aduentitiam cauſſam, infeſtant.

6) Vel *lacteæ*, quæ lactis in mammas difficilem ingreſſum & prouentum comitantur.

6. Febres etiam diuiduntur in

1) *Eſſentiales*, *primarias*, *idiopathicas*, &

2) *Acceſſorias*, *ſecundarias*, *ſympathicas*, quæ adiunguntur inflammationibus, vlcerationibus, immo etiam impetuoſis congeſtionibus atque reſtagnationibus humorum. Huc pertinent febres inflammatoriæ, vulnerariæ, lentæ, hecticæ &c. item febres catarrhales, rheumaticæ. *Conf. tab. de febribus ſecundariis.*

7. Febres iterum diſtinguuntur in

1) *Simplices*, quæ ſibi quaſi ſolis conſtant, & cum nulla alia febre complicatæ ſunt; & in

2) *Compoſitas*, vbi febris continens & continua, vel continua & intermittentes complicantur, aut intermittens duplicatur, e. g. ſynochus putrida veterum, quotidiana continua, tertiana duplex.

8. Febres pro diuerſitate *originis*, *graſſationis*, *locorum* & *ſubiectorum* ſunt

1) Vel *epidemicæ*, quæ ex aëris vel aquæ communi vitio oriuntur, & communiter contagioſæ exſiſtunt, e. g. petechiales ſeu catarrhales malignæ, variolæ, morbilli &c.

2) *Endemiæ*, quæ certis populis & regionibus, præ aliis magis propriæ ſunt, e. g. febres tertianæ & quartanæ intermittentes *Belgis* quaſi propriæ exſiſtunt.

3) *Spo-*

3) *Sporadicæ*, quæ ex indiuiduali cauſſa hunc vel illum hominem, hoc vel alio loco infeſtant, e. g. febres *cholerico-cauſodeæ* poſt inſignem iracundiam: *intermittentes* ob vitium in primis viis, vel circa easdem: *inflammatoriæ* poſt inſignem corporis exagitationem & hauſtum frigidum.

9. Denique febres ratione *indolis* ſunt vel

1) *Legitimæ*, ſeu regulares, quæ conſueta anni & dierum tempora obſeruant, & ſolito tempore finiuntur; vel

2) *Anomalæ*, irregulares, nothæ, quæ nulla certa tempora, nullum typum, & nullam periodum conſtanter formant, & cum inſolitis ſymptomatibus complicatæ ſunt.

Item vel

1) *Benignæ*, quæ mitius ſe gerunt, e. g. febres intermittentes; ex febribus *acutis benignæ* dicuntur *reſolutoriæ* ſeu *continentes* & viſcerum *inflammatoriæ*. Bene autem notandum eſt, quod *inflammatoriæ*, ſi *exitum* ſpectemus, a malignitate febrium peſtilentium parum differant, & ita hoc intuitu minime *benignæ* dici mereantur. Quoniam autem *non contagioſæ* ſunt, vti *malignæ*, & non niſi vni, quem exercent, periculoſæ, *benignarum* nomine hoc quidem reſpectu venire poſſunt.

2) *Malignæ*, quæ grauioribus vtplurimum ſymptomatibus ſtipantur, & vel lethalem euentum adferunt; vel ſi omnino ſuperentur, labem tamen viſcerum facile poſt ſe relinquunt. Huius cenſus ſunt febres epidemicæ multæ. *Conf. cautel. 33.*

3) *Permalignæ*, ſeu plus minus *peſtilentes*, quæ præcipiti inſultu inuadunt, & plurimos paucis diebus ad tumulum comitantur. Huc pertinent *peſtis* & *ſudor Anglicanus*.

III. *SIGNA.*

1. *Motus* ſanguinis progreſſiuus *auctior*, a *pulſu* celere & frequente dignoſcendus.

2. Hunc

2. Hunc auctiorem motum preſſis veſtigiis ſequuntur *caloris* augmenta.
3. Motus *tonicus* modo relaxatur, modo conſtringitur.
4. Vnde adſpectus *faciei* modo eſt rubicundus & turgeſcens, modo pallidus & ſubſidens.
5. *Sitis* plus minus intenſa.
6. Abſtinentia a *cibis*.
7. *Somni* neglectus.
8. *Animi* moroſitas, ſollicitudo, ſenſibilitas, minór diſpoſitio ad negotia conſueta.
9. Notabilis *virium* iactura & impotentia ad voluntarium motum.
10. *Dolorum* qualiscumque ſenſatio.
11. *Reſpiratio* anxia & ſuſpirioſa.
12. *Sudoris* prouentus, a nulla facile febre excludendus.
13. *Vrinæ* conſpicua mutatio, non modo *coloris* naturalis in exaltatiorem, ſed etiam *conſiſtentiæ* ordinariæ in copioſiorem, & magis ſaturatam.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febres ſine diſcrimine omnem quidem ſexum, ætatem & corporis habitum, infeſtant.
2. Sexus tamen virilis facilius illis obnoxius eſt, quam femininus.
3. Sic etiam ætas actiuior, iunior virilis, ſatis florida, præ alia minus tali.
4. Item ſanguineo-cholerici, vel cholerico-melancholici, in primis ad iram promti.
5. In ſpecie perſonæ, euacuationibus ſanguinis vel aliis excretionibus antea adſuetæ, & iam ab illis liberæ viuentes.
6. *Infantes* magis ab acutis, quam intermittentibus febribus corripiuntur.
7. *Bruta*, ſicut in genere non ita facile morbis obnoxia ſunt, vt homines, ita minime omnium *veras* febres incurrunt; quæ obſeruatio vſum pathologico-practicum ſuppeditat.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa febrium *efficiens* eſt principium vitale, ſeu anima, conſeruationi corporis ſui organici intenta.

2. Cauſſa *materialis proxima*, *propter* & *contra* quam motus tales febriles ſuſcipiuntur, eſt materia aliqua, quæ mixtionem ſanguinis & reliqui corporis, intima corruptione fermentatiuo-putredinoſa euertere poteſt. *Conf. Stahlii diſſert. de febris rationali ratione.*

3. Cauſſa materialis *remotior* eſt plethora. Quoniam enim principium agens principiis obſtare ſolet, & non ſemper exſpectat, donec materia vires tales nocendi manifeſtas adquiſiuerit, non mirum eſt, quod ſimplex ſæpe plethora pro noxia materia reputetur, & naturæ ſufficiat, vt contra eamdem febrilibus motibus inſurgat: plethora enim facile ſtagnationem, ſtaſin & corruptionem inducere valet.

4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) Concalefactio ſanguinis nimia, & per hanc orgaſmus eius, ſeu expanſio.
   2) Vehementes refrigerationes.
   3) Cibi coctu difficiles.
   4) Potus ſpirituoſus.
   5) Vigiliæ nimiæ præter conſuetudinem.
   6) Excretiones adſuetæ ſuppreſſæ, ſiue *ſanguineæ*, ſiue quæcumque aliæ, præcipue hæmorrhagia *narium.*
   7) Conſuetudo non minimæ eſt efficaciæ ad febres reuocandas.
   8) Contagium.
   9) Animi pathemata, quæ præ omnibus facile primatum obtinent.

5. Exſulent itaque variæ cauſſæ illæ fictitiæ, e. g. adcenſionis *flammulæ cordis*, *ſcintillarum* per latifundium ſanguinis oberrantium, *exploſionis* corpuſculorum nitroſorum; item *nudæ* recentiorum *fermentationes*, quas antiquorum *putredini* ſubſtituerunt; porro *confuſiones* ſpaſmorum *adceleratæ* ſpirituum commotiones.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Natura humana, ad corporis ſui integritatem intenta & attenta, in febribus eosdem motus vitales, progreſſiuum nempe & tonicum, noxæ, periculum minanti, opponit, quibus alias corporis ſui integritatem & conſeruationem proſequitur; ſed quo gradu febrilis noxa periculum minatur, eodem gradu etiam motus illi intenduntur, augentur & continuantur.

2. Hinc quando cauſſa illa peccans celerem noxam corpori minatur, motus febriles ſine remiſſione inſtituuntur; ſi vero paullulum tardius damnum inferre videtur, tunc, quia non adeo vrget neceſſitas, per interualla motus febriles opponuntur. Inde fluit differentia inter febres acutas & intermittentes.

3. Febres *acutæ* exquiſitas habent periodos, quibus motus febriles exercent, & per ſeptenarios abſoluunt; dum prima periodus, qua febris quædam acuta excurrere poſſet, ſeptimo die abſoluitur, altera decimo quarto, tertia viceſimo primo; nonnumquam, ſed rarius, inter nos febris quædam acuta has periodos transgreditur, & ad viceſimum vsque primum vel octauum diem ſe ſe extendit, & tum in ſchema lentum transmutari videtur: intermittentes vero exquiſitos temporis ordines non ſeruant.

4. Ita febrium *effectus* ſemper ſalutaris eſt, *euentus* autem ſæpiſſime irregularis, vel plane lethalis, idque magis indiuiduali, quam eſſentiali febrili culpa; nempe impedito febris decurſu & morbis aliis accedentibus. Ita non *a febre*, ſed *cum febre* intereunt.

5 Longiſſime tamen *pauciores* febribus moriuntur, quam iisdem *infeſtantur*.

6. Febres frequentiſſime ſalutariter decurrunt ſola abſtinentia, quiete, & ſpontaneis euacuationibus, ſine vllis medicamentis; quæ ſi incongrue adhibeantur, ſtatas excretiones turbant, & felicem exitum interuertunt.

7. *Declinatio*, ſeu exitus febrium ſalutaris, fit vel *cito & vnica* excretionis actione, quæ *criſis* adpellatur, & maxime in acutis locum habet; vel contingit *ſucceſſiue*, quæ terminatio

natio *lyſis* vocatur, atque intermittentibus familiarior eſt.

8. *Criſis* quando contingit, eſt vel *exquiſita*, quæ fit per *eccriſin* ſeu excretionem ſubitam & copioſam; vel *minus exquiſita*, quæ ſuccedaneis debitis excretionibus, in primis tamen *die critico*, negotium abſoluit.

9. Criſis *exquiſita* nulli febri propria, ne dum perpetua, *minus exquiſita* numquam abeſt ſine anomalia.

10. Criticæ hæ euacuationes, ſufficiente quantitate prouenientes, adferunt momentaneam euphoriam, & animi, antea ſumme anxii, alacritatem.

11. Nulla febris vmquam reſtituitur ſine omni *ſudore*, aut mutatione *vrinæ. Vid. problemata febrium Stahlii.*

12. *Sudor* in nulla febre ſub *initium* prouenit, circa *ſtatum* autem vel ſeneſcente illo, ſudores ſpontanei, aut aliæ extruſiones ad peripheriam corporis erumpunt.

13. In nulla febre ſudor fluit ſub ἀκμῇ æſtus, ſed quando huius impetus remittit; ſin ſecus, ſymptomaticus, inutilis, immo noxius eſt *ibidem.*

14. Sudores iuſto tempore prouenientes, & iuſta moderatione fluentes, euphoria ſubſequitur.

15. Retardationes autem augent grauitatem, laſſitudinem artuvm, protrahunt morbum, & febres *typicas in lentas* transmutant.

16. *Vrinæ* mutatio, ſi nulla in febribus contingit, nec calor ordinarium gradum ſuperat, valet commune illud adſertum: *vrina ſana, pulſus ſanus, æger moritur.* Rarius autem hæc occurrunt.

17. Febres, quæ cum euidente aliquo *typo* non ſolum inuadunt, ſed etiam progrediuntur, benigniores & minus formidabiles ſunt.

18. Quo magis hunc typum *ordinate* & *tranquille* ſeruant, eo minoris ſunt periculi, ex contrario, ſi valde acuto typo ſimul ferociter & æſtuando inuadunt, & augendo vrgent, certiſſimi & eximii periculi ſunt.

19. Omnis febris, in corpus male diſpoſitum ingruens, viribus iam aliunde exhauſtis, facillime anomalizat.

 20. Ab-

20. Abiectio *animi* in febribus, eaque præter conſuetudinem patientis, optimi non eſt ominis.

21. Si cauſſa materialis in febribus *exiguæ* molis eſt, & præcipue corruptionem putredinoſam inducendam prona exſiſtit, malignitatis adcuſanda eſt.

22. Per febres diuturnas & lenteſcentes temperamentum ſanguineum facile mutatur in cholerico - melancholicum, cui animi indoles reſpondet.

23. Febres ſtata ſua ordinarie habent tempora, nempe
   1) *Tertianæ* intermittentes tempore ientaculi, vel prandii, circa ſolſtitium præcipue vernale, inuadunt.
   2) *Quartanæ* horis poſt meridiem, circa quartam & quintam circiter, & in primis autumno contingunt.
   3) *Synochæ* febres ante crepuſculum oriuntur.
   4) *Bilioſæ* circa ortum ſolis proueniunt, & poſt ſolſtitiales exſiſtunt.
   5) *Catarrhales* circa veſperam inſultant, & circa æquinoctia prodeunt.

24 Quo magis autem febris aliqua a legitima ſua norma deflectit, eo deterior eſt prognoſis; ad minimum

25. Omnis febris in alterius tempora, habitus, ætatis opportunitates incidens, vel in illam degenerat, vel in eius mores anomalizat. Vid. *problemata Stahlii*.

26. Quando itaque natura debitum ordinem transgreditur, & vel exceſſiue, vel defectiue operatur, vel præmature, vel præpoſtere ſe - & excretiones ſuſcipit, aut ſecundarios quosdam effectus proſequitur, fluunt exinde grauia & periculoſa ſymptomata, vt ſunt: ſpasmi vehementes, hæmorrhagiæ inopportunæ, vomitus intempeſtiui, conuulſiones, prodigæ diarrhœæ, adfectus phrenitici, ſoporoſi, deliria, ſingultus, extrema virium decrementa, exanthematum retroceſſiones, lipothymiæ, cardialgiæ extremæ, inuoluntariæ excretiones, &c.

27. Febres incongruis medicationibus, e. g. adſtringentibus, *nimiis* abſorbentibus, opiatis &c. corruptæ, turbatæ, aut ſuppreſſæ, poſt ea autem recidentes maiorem reſtitutionis inuoluunt difficultatem, quam febres ſibi relictæ.

28. Fe-

28. Febres ſi legitime & ſalutariter decurrunt, nouum vtplurimum ſanitatis vigorem habent ſucceſſorem.

29. Interdum vero accidit, vt, ſi natura in febrilibus functionibus impedita fuit, materia tamen aliquo modo ad eliminandum iam præparata eſt, particulares translationes congeſtoriæ ad certa loca fiant, quas *apoſtaſes* ſeu *metaſtaſes febriles* nominamus, quæ in iunioribus caput occupant, vt glanduloſi tumores inflammatorii ibi occurrant, in adultioribus vero phlegmonodei tumores oriuntur.

30. Hæ metaſtaſes quando temere repelluntur, prægreſſam febrem denuo & maiori impetu prouocant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Si vmquam alibi, certe in febribus requiritur, vt Medicus ſit *miniſter* naturæ.

2. Hæc autem circa *initium* & *incrementum præparat*, *diſponit* & *ſecernit* materiam noxiam; in *ſtatu* vero & ſub *declinatione* præparatam materiam per conuenientia loca *excernere* & *eliminare* adlaborat.

3. In hoc duplici negotio, ſecretionis nempe & excretionis, naturæ ſuccurrere, *artis* eſt.

4. Sed quia de febribus tantum in *genere* hic agimus, *generalem* etiam tantum modo methodum & remedia *generaliora* adlegare, ſpecialia autem ſpecialibus tabulis ſubſequentibus exhibere, conuenit.

5. Remedia, quæ *præparationi* & *ſecretioni* inſeruiunt, ſunt:

1) *Humectantia:* huc pertinent

a) Sufficiens dilutus potus ordinarius.

b) Decocta ſatis nota ex hordeo, C. C. &c.

c) Infuſa thée, coffée, non tamen cum lacte, item herbarum & radicum alexipharmacarum, ſed temperatiorum.

2) *Lentam* humorum *craſſitiem* & *tenacitatem reſoluentia*, cuius cenſus ſunt:

a) Radices alexipharmacæ temperatæ, & leni ſimul diuretico effectu præditæ, e. g. rad. helen pimpinell. alb. vincetox. gentian petaſit.

b) Her-

b) Herbæ eiuſdem efficaciæ, vbi præ omnibus ſcordium laudatur.

c) Salia abſterſiua & digeſtiua, ex acido vitriolico & alcali fixo parata, e. g. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, item *tartarea*, e. g. arcanum tartari.

3) *Acrimoniam ſulphureo-ſalinam & tenuem obtundentia & incraſſantia*, qualia ſunt:

a) *Abſorbentia* oſtracodermata, e. g. conch. præparat. mater. perlarum præparat. item teſtæ ouorum, oculi cancri.

b) *Nitroſa*, e. g. nitrum cryſtalliſatum, nitrum tabulatum ſeu lapis prunellæ.

c) *Subacida*, e. g. ſuccus citri, berberum, ribium, tinct. florum bellidis: ex magis acidis, clyſſus antimonii, ſpiritus vitrioli & nitri.

d) Emulſiua, e. g. emulſio amygdal. ſem. card. Mariæ.

6. Remedia *excretioni* ſubuenientia ſunt:

1) *Diaphoretica*, antimonium diaphoret. tenerrimum, bezoard. mineral. aquæ diapnoicæ, e. g. aqua ſcord. card. bened. flor. ſambuc. galeg. &c.

2) *Alexipharmaco-diuretica*, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, mixtura ſimplex, leniter camphorat.

3) *Aluum* leniter expedientia, e. g. clyſteres.

7. Hæc tria remedia euacuantia in *plurimis* febribus locum habent; ſequentia autem in quibuſdam tantum febrium ſpeciebus tuto adhibentur:

1) *Vomitoria*, quæ *interdum* in intermittentibus conueniunt. *Vid. cautel.*

2) *Laxantia & purgantia.*

3) *Venæ ſectiones*, in caſibus & circumſtantiis admodum ſpecialioribus. *Vid. cautel.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Muſſitarunt quidem ab antiquiſſimis temporibus Medici, quod in febribus *pugna* quædam ſit naturæ cum morbo; agnouerunt, quod dies ad excretiones critici ſint pugnæ

pugnæ illius veluti exitus, & decernentium inter ſe partium, aut potius ex parte naturæ eueniens victoria; ſed dolendum, quod tam pulchram obſeruationem non melius excoluerint.

2. Immo perite animaduerterunt, quod non ſolum ſalubriores, firmiores atque certæ naturæ victoriæ ſeu criſes fiant per manifeſtas excretiones & præcedentes (vt illi adpellabant, coctiones) ſecretiones, materiam qualemcumque ad corrumpendum efficacem proportionatis temporibus & locis expellentes; ſed ex aduerſo etiam morbi victoria ſeu funeſtus febrium exitus nitatur huius modi excretionum infido ſucceſſu, immo potius defectu.

3. Hæc cum vtique ita ſe habeant, Medicus ſollers ad has conſiderationes omni ratione inſtituendas animum advertere debet: nam ab harum excretionum vera agnitione pendet febrium therapia generalis, vt Medicus, has excretiones *arte* debite proſequendi, conſilium convenienter capere & exſequi poſſit.

4. Contra, ſi natura, nullius determinatæ commotionis opportunitatem inueniens, nihil horum vel faciat vel perficiat, conſiderandum tanto prudentius Medico, quid in ſua arte poſitum ſit, ſiue ad tempeſtiuam huius materiæ ſubtractionem, ſiue ad eius præparationem, vt obedientior fiat etiam ipſius naturæ commotionibus.

5. *Methodus correctoria*, quæ cauſſam morbidam, ſeu corruptelam ab illa ſubnatam, alterare, ſubigere, & in craſin corporis tolerabilem redigere ſtudet, vniuerſæ naturæ methodo contrariatur; vtpote quæ totam vitam non correctionibus peiorum materiarum, ſed *excretionibus* mechanice abſoluit.

5. Simpliciſſimæ etiam rationi magis conuenit, vt materia aliqua vel corrumpens, vel corrupta potius abſolute ex vniuerſo corpore eiiciatur, quam difficilibus, longinquis, immo irritis & vanis correctoriis tentaminibus eam ſubiicere, & in ambiguo hærere, an optata alteratio corruptæ materiæ in melius euentura ſit.

7. Omnes

7. Omnes autem *vehementes* euacuationes & medicationes in febribus ad modum ſuſpectæ ſunt, quia principium vitale vtplurimum placide motus ſuos febriles adminiſtrat.

8. Hinc *vomitoria*, ab aliquot luſtris omnibus fere febribus deſtinata, rariſſime & adcurata circumſpectione vſurpanda ſunt.

9. Vomitoriæ enim commotiones non ſolum ventriculum & reliqua viſcera abdominis vehementer concutiunt, ſed ſtringunt etiam vaſa, ad caput pertinentia, arterioſa & venoſa circa œſophagum, fauces & collum; vnde variæ diſtenſiones vaſorum & meatuum in capite ingruunt.

10. Concurrit anguſtia præcordiorum, anxietas & inſignis virium iactura.

11. Et licet ſubiecta *euemeta* ſint, docet tamen experientia, quod etiam *talia* in febribus acutis ægerrime & laborioſiſſime ſæpius vomant; præcipue ſi nulla ſaburra craſſior in ventriculo præſto ſit.

12. Præterea in febribus acutis *legitimis* cauſſa numquam hæret in primis viis.

13. In febribus *bilioſis* inflammatoriis hæret quidem cauſſa in primis viis, ſed materia ita non eſt diſpoſita, vt ſecure ſemper per vomitum poſſit euacuari; *conf. tabula ſpecialis de febribus bilioſis*: neque ſtatus inflammatorius, ibi præſens, vehementem talem concuſſionem tolerat.

14. In intermittentibus vomitoria, non niſi tertianis, locum habent, nec ibi neceſſaria ſunt, nam cruditates & ſaburra ita præparari & diſponi per alia remedia poſſunt, vt ſine tali tumultu commodius eliminari queant.

15. *Acriora purgantia* ad modum etiam raro in febribus conueniunt.

16. *Venæ ſectiones* in febribus, ſiue acutis, ſiue intermittentibus, directe non conueniunt, modo vnica febris *ſynocha* excipiatur.

17. Secta etiam vena, niſi ſufficiens ſanguis emiſſus ſit, & regimen placide diaphoreticum ſubiungatur, facile verſus dies criticos congeſtiones ſanguinis ad caput contingunt

contingunt, vnde deliria, aphthæ, & alia grauiora mala producuntur.

18. Sic etiam præmaturum *regimen diaphoreticum*, præcipue per calida alexipharmaca, verſus paroxyſmum, & vigente æſtu, inſtitutum, motus naturæ ordinatos facile perturbat. Conueniunt potius ante & verſus paroxyſmum temperantia, abſorbentia, diluentia, digeſtiua ſalia.

19. In omni febre *potulenta* congrua, ſufficienter conceſſa, reficiunt patientem, minuunt æſtum, promouent quietem, & facilitant debitos ſudores. *Vid. problemata febrium Stahlii.*

20. Continentia quieta circa opportunitates portior eſt omni medicamento. *ibidem.*

21. *Symptomata* febrium ne deterreant Medicum; multo minus a legitima methodo ad alienas medicationes, eſſentialibus febrium circumſtantiis præiudicium adferentes, illum deducant.

22. Hinc *adpetitus* deiectionem & *vigilias*, præcipue in acutis, nihili faciat: *ſitim*, quantum ſine immodeſtia fieri poteſt, largiter ſubleuet: *inquietudines*, ab impatientia morali vtplurimum multum dependentes, ſeriis dehortationibus, & peſſimorum effectuum denunciationibus, componat.

23. In omni febre *refrigeratio* corporis, & voluntaria, & accidentalis ad modum noxia eſt; *vid. problemata practica Stahlii.*

24. Materia numquam moueatur, niſi ſit mobilis. *ibidem.*

25. In *alterantibus* autem, vti iam ſupra monuimus, parum præſidii quærendum eſt, exceptis aliquo modo intermittentibus & quibusdam inflammatoriis acutis: ſperatus enim *alteratiuus* effectus quam nimium ſuperatur a manifeſta humorum *expanſiua* efficacia, quæ plus certe incommodi adfert, quam ille præſidii promittit.

26. Sufficiens potus in omnibus febribus iniungendus eſt, cauendo tamen a frigore illius nimio, præcipite ingurgitatione, conſiſtentia ſpiſſa & alibili, qualitate illius inebri-

ebriatiua, vertiginoſa, flatulenta. Loco ordinarii potus vſu eſſe poteſt decoctum e rad. ſcorzoner. fol. veronic. flor. tunicæ, aquileg. borragin. bugloſſ. meliſſ. turcicæ, cort. citri, aurant. præſertim recent. cum modico cinnamomi, cardamom. & momento ſacchari.

27. *Emulſiones* dilutæ etiam conueniunt, ſed non ex ſeminibus frigidis dictis, verum ex amygdalis & mundis pineis, paratæ, ſufficienter ſaccharatæ, & aromatica quadam aqua, e. g. cinnamomi, gratiores redditæ,

28. *Alexipharmaca* exhibeantur ſub exitu paroxyſmi, & tempore, quo acutarum impetus paullulum remiſit, non tamen proxime verſus nouum inſultum.

29. *Salia volatilia*, e. g. ſal & ſpiritus C. C. in febribus acutis a multis quidem annis ſummis laudibus mactantur, ſed varia incommoda, immo pericula ſontica inducunt, præcipue tumores œdematoſos & tandem aſciticos.

30. *Acida* in febribus ita reformidanda non ſunt, vti quidam recentiorum putant, ſolatio potius veniunt, præcipue ſanguineis, in nimio æſtu & ſiti, nominatim ſpiritus vitrioli, ſulphuris, ſuccus citri, berberum, tuſſi autem præſente, quæ a vitriolicis exaſperatur, acidum tantum *citri* locum habet, præcipue cum ſaccharo ad gratiam edulcoratum.

31. *Acida* autem *dulcificata* iisdem effectibus deſtinare, experientia & ratio interdicunt. Craſis, ex hac imaginaria correctione emergens, nondum ſatis cognitæ eſt efficaciæ, & penetrantem fouet adſtrictionem.

32. Vſus *adſtringentium* vniuerſæ febrium intentioni aduerſatur, nam ſecretiones & excretiones, apertas poſcunt vias, quæ autem ab adſtringentibus coarctantur, & hinc ferocia non tantum ſymptomata, verum etiam in acutis plane funeſti euentus inducuntur.

33 In intermittentibus contumacioribus, vbi materia peccans iam eliminata eſt, & motus tantum a conſuetudine perennant, actiones interim vitales, adpetitus, coctio,

coctio, ſomnus, aluus debite ſibi conſtant, vſus illorum prudens conceditur.

34. Poſt febrium, præcipue acutarum, decurſum vſus alexipharmacorum per tempus aliquod adhuc continuandus eſt, quia ſemper aliquid reſtat eliminandum.

35. *Specifica* antifebrilia magis optanda, quam ſperanda ſunt; & licet *Apinus* de cortice *caſcarillæ* in ſubſtantia aut extracto, in febribus nominatim epidemicis, tempeſtiue exhibito, adſeueret, quod medio morbi curſu cito in melius, & ſecundo vel tertio die in integrum reſtituti fuerint patientes, dolendum tamen eſt, quod hoc adſertum non ita vbique experientiæ reſpondeat.

36. Inter ea hic cortex egregium tonicum effectum præſtat, fouet enim adſtrictionem vix ſenſibilem, ſaporem aromaticum, & amarorem penetrantem.

37. *Nitrum* quibusuis temperamentis, præcipue autem cholericis, optime conuenit: in forma *liquida* diluta ſumtum, aluum lubricat, in *ſicca* autem exhibitum acrimoniam ſulphureo-ſalinam egregie obtundit.

38. *Saccharata*, modeſte exhibita, non ita reiicienda ſunt in febribus, vti quidam ex variis vanis ſuppoſitis concludunt.

39. Vt ordo ſequentium de febribus tabularum eo magis perſpiciatur, ſciendum eſt, quod primo loco illæ *acutæ* poſitæ ſint, quæ *benignæ* vocantur, nempe febres *reſolutoriæ*, *conſumtoriæ*, *inflammatoriæ*, *lentæ* & *hecticæ*. Has benignas ſequuntur acutæ *malignæ*, *contagioſæ*. Poſt ea ſuccedunt febres *intermittentes*. Tandem febres *compoſitæ* & *corruptæ* hanc ſcenam claudunt.

TABVLA LVI.
DE
FEBRE EPHEMERA SIMPLICE
ET
PLVRIVM DIERVM.

I. D*EFINITIO.*

Febris ephemera eſt ſpecies febrium *continentium ſanguinearum* veterum, qua natura ſanguinem abundantem ſiue per ſinceram euacuationem, ſiue per reſolutionem in ſerum, conſumere & euacuare intendit, motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra naturalem gradum auctis. Deriuatur ab ἐπὶ, ſupra & ἡμέρα dies.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris ephemera, quæ etiam *diaria* vocatur, eſt vel *vnius* vel *plurium* dierum, quæ non differunt; niſi tempore durationis: nam ephemera *ſimplex* per 24. tantum horas, *plurium* autem *dierum* ephemera per quatuor circiter dies durat.
2. Ephemera hæc *benigna* quam maxime differt ab illa *maligna*, quæ *ſudor Anglicanus* dicitur; ſudor quidem, quia naturam per ſudorem largum ſibi proſpexiſſe, obſeruatum eſt; Anglicanus autem, quia in Anglia primo initium ſumſit, & ſpeciem peſtis exhibuit, qua patientes intra 24. horas ad mortem plurimum properarunt.
3. Differt ratione *gradus* & *temperamentorum*, in ſubiectis enim temperatioribus etiam adfectus eſt temperatior, & vice verſa.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit hæc febris ordinarie *ſine* vllo *frigore* aut horrore, niſi inflammatio interna, vel variolæ aut morbilli ſubſint.
2. Statim cum æſtu, eoque continuo, & ad finem febris ſine remiſſione continuante.

3. Calor autem ſatis eſt tolerabilis, & blandior, quam in febre *ſynocha*, ſtricte ſic dicta.
4. Capitis *dolores* in nonnullis ſunt pulſui reſpondentes & punctorii, in aliquibus autem grauatiui & obtuſi.
5. Qui ex hauſtu frigido in hanc febrem coniiciuntur, illi *ſenſum preſſionis* circa dextrum hypochondrium perſentiſcunt.
6. Facies eſt inflata & rubicunda.
7. Laſſitudo membrorum ad modum notabilis.
8. Pulſus eſt magnus, celer & frequens.
9. Vrina tincta, cum rubore ſaturato, aurantiorum æmulo, roſeum deponens ſedimentum.
10. In diaria *ſimplice* primo ſtatim die *coctio* in vrina adparet. *Vid. Foreſti obſeruationes.*
11. Soluitur hæc febris ordinarie placido ſudore, rarius autem narium hæmorrhagia.
12. Breuiſſimæ eſt periodi, nam vt modo dictum, ſimplex finitur ſpatio 24. horarum, ſi vero quarto demum, vel ad ſummum quinto die ceſſat, ephemera plurium dierum vocatur.
13. Somnus vel nullus adeſt, vel ſi patientes paullulum dormiant, dormire tamen ſibi non videntur.
14. Vomitus nonnumquam in ſubiectis voracibus oritur, præſertim ſi larga ingeſtio ciborum anteceſſit; & tunc natura rationali conſilio ad materiam crudam ex ventriculo eliminandam, ſuſcepit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hæc febris communiter iunioribus, adoleſcentibus, ſanguineo-cholericis, ſucculentis, ingluuiei deditis, monachis. *Vid. Foreſtus.*
2. Qui euacuationibus ſanguinis antea adſuefacti, e. g. menſium, hæmorrhoidum vel narium, iam vero illarum ſuppreſſionem experiuntur.
3. Qui diuturno corporis exercitio, abuſu vini, vigiliis inſolitis, mora ad ignem diuturniore, & grauiore iracundia, ſanguinem in orgaſmum concitarunt, vel poſt ſudores repentinum frigus admiſerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *antecedens* eſt plethora.
2. Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt exagitatio & commotio plethoræ.
3. Cauſſæ *occaſionales plethoræ* ſunt:
   1) Emanſio vel ſuppreſſio hæmorrhagiarum conſuetarum.
   2) Lauta diæta & otium.
4. Cauſſæ *occaſionales turgeſcentiæ* ſanguinis, ſeu exagitationis plethoræ ſunt
   1) Vehemens corporis exæſtuatio, ardor ſolis.
   2) Nimius potus vini vel aliorum ſpirituoſorum.
   3) Incandeſcentia animi.
   4) Nimiæ vigiliæ.
   5) Præpoſtera regiminum ſudoriferorum adminiſtratio.
   6) Incondita refrigeratio vel hauſtus frigidus, corpore calente.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris ephemera, præcipue *ſimplex*, ſibi relicta, lenior eſt, & ſola continentia quieta, cum potu ſufficienter diluto, ſalutariter plerumque ſuccedit.
2. Sponte ſua, ſine auxilio Medici, largiore ſudore vtpluſimum ſoluitur.
3. Si autem incongruis medicamentis tractatur, vel malo regimine turbatur, ſiue in lentam tranſire ſolet, ſiue in ſynocham ſtricte dictam, immo inflammatoriam febrem poteſt præcipitari.
4. Si nullus ſudor ſuperuenit, vel ſi poſt ſudorem febris non deſinit, ſed tempus conſuetum transgreditur, ſignum eſt, ephemeram in alium morbum declinare.
5. Corpus macilentum & ſiccum facile hecticam induit: ſigna vero inſtantis hecticæ ſunt; duratio vltra diem naturalem, calor intenſior poſt paſtum, pulſus durus, paruus, & æqualis. *Vid. Foreſt.*
6. In ſubiectis valde plethoricis ephemera facile mutatur in ſynocham, & in cacochymicis ſynocha *putrida* eſt metuenda. *Conf. Foreſt.*
7. Vrina & ſudor ſi bene ſuccedunt, ſpes eſt.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis in orgaſmo conſtitutus eſt temperandus.
   1) In *cholericis* per nitroſa, temperantia, & diluentia, item per antimonialia fixa, & hoc quidem in parca doſi adhibita.
   2) In *ſanguineis* per acida, v. g. ſuccum citri, clyſſum antimonii.
   3) Cuiuis temperamento conuenit potus ſufficiens tepidus, & per acidum citri acidulatus.
   4) Item huic ſcopo inſeruiunt iulapia, emulſiones, ſerum lactis, ptiſanæ coctæ, quæ etiam ſtaſes ſanguinis inflammatorias præoccupant.
2. Succeſſus ſudoris, quem natura intendit, iuſto tempore, & placide, eſt promouendus; quod obtinetur
   1) per potiones ex aquis deſtillatis diapnoicis paratas, e. g. aqua ſcabioſæ, ſcordii, card. ben. flor. ſambuc. vlmar. galeg. plantag. cum abſorbente & momento antimonii diaphoret. combinatas.
   2) Per aquæ calidæ potum, hodie vſitatum, theé vel coffté.

B. *Specialis.*

1. In febre ephemera *ſimplice* auxilium Medici non facile requiritur: ſufficit enim plerumque tranquilla continentia; quod ſi vero fiat, tum
2. Interdiu vſurpentur pulueres nitroſo-temperantes e.g. Rec. nitri depurati, ocul. caneri, acido citri ſaturat. ana drach. II. antimon. diaphoret. drach. I. M. doſ. ſcrup. I. ter per diem.
3. Verſus noctem vero, quo tempore plerumque ſudor ſubſequi ſolet, iungantur potiones diapnoicæ, iam modo deſcriptæ.
4. In ephemera *plurium dierum* eadem eſt methodus, per plures dies continuanda.
5. Sub exitu febris lenia laxantia adhibeantur, e. g. rhabarb. fol. ſennæ & paſſulis, nam, primis viis hoc modo depuratis, adpetitus & vires reſtaurantur.

VIII, *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In febre ephemera a medicamentis *ſudoriferis* & coactis regiminibus, item etiam a calidis alexipharmacis abſtinendum: ſummas enim anxietates, immo ſudores colliquatiuos, producunt.

2. Hinc quando omnino alexipharmaca adhibenda cenſentur, ſint illa temperatiſſima.

3. Prius autem in vſum non trahantur, quam ſi excretio halituoſo-ſudorifera legitimo tempore non ſuccedat.

4. *Venæ ſectio* in ephemera, præcipue ſimplici, ſuperuacanea eſt.

5. Febris ephemera quando in lentam vel hecticam degenerat, hi morbi conſequentes genuinæ methodo facilius cedunt, quam ſi ex ſcirrhis vel vlceribus viſcerum propullularunt. Conuenit autem in tali caſu, lenia laxantia antifebrilibus interponere.

6. *Abſorbentia* marina orgaſmum ſanguinis temperant, materiam ex diſſoluta illius compage ſecedentem incraſſant, & per vias vrinarias educunt.

7. Diæta, omnibus febribus communis, probe eſt obſeruanda, præcipue continentia quod ad corpus & animum attinet, quieta.

8. Abſtinendum eſt a nimia ingurgitatione *potus frigidi*, quia ſudorem perquam vtilem impedit, fluentem vero ſiſtit.

9. In obſtructione alui *clyſteres* in vſum trahantur, minime vero purgantia fortiora aluum commouentia.

10. Salia volatilia damnum inferunt, dum ſudores vel nimis excitant, vel plane impediunt, febribusque inflammatoriis anſam præbent.

TABVLA LVII.
DE
FEBRE SYNOCHA
SEV
CONTINENTE κατ᾽ ἐξοχὴν DICTA.

I. **D**EFINITIO.

Febris ſynocha eſt ſpecies febrium *continentium ſanguinearum*, qua principium vitale plethoram imminuere intendit, ſiue per ſinceram narium hæmorrhagiam, ſiue facta ſanguinis in ſerum reſolutione per ſudorem, motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum gradum auctis. Deriuatur a συνέχω, contineo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris ſynocha eſt vel
   1) *Simplex*, quæ in noſtris regionibus ſatis raro occurit; vel
   2) *Compoſita*, vbi continens cum febre continua complicatur; quæ a veteribus ſynochus *putrida* adpellatur, & multo frequentior eſt, quam ſimplex. *Vid. tabula de febribus compoſitis, & cautelæ.*
2. Febres *continentes* differunt a febribus *continuis*: Hæ enim ſuas habent *remiſſiones*, illæ autem continenter & in eodem tenore ad criſeos tempus pergunt.

III. *SIGNA.*

1. Conuenit quidem febris *ſynocha* cum *ephemera*, præcedente tabula tradita, in omnibus fere ſignis, præcipue etiam in hoc, vt ſine frigore inuadat, æſtus autem, ſitis, languor & reliqua ſymptomata in ſynocha grauius vrgent.
2. Occurrunt enim anxiæ, oppletiuæ, ſuſpirioſæ, ſuffocatiuæ anguſtiæ.

3. Item *dolores* capitis lancinantes, rubor faciei & oculorum, tinnitus aurium, vertigines, iectigatoriæ inquietudines.
4. His omnibus *mentis* motiones intercurrunt.
5. *Vrina* eſt rubicunda, pellucida, & ante quartum diem mutationem vix ſubit; ſub ipſa autem mutatione ſedimentum offert incarnati coloris.
6. Alui ſiccitas eſt familiaris.
7. Coniunguntur tenſiones dorſi & artuum ſpasmodicæ, moleſtiſſimæ, tam in principio exacerbationum, quam in illarum mitigatione.
8. Septimo plerumque die terminum ſuum inuenit hæc febris, prodeuntibus in *iuniore* communiter ætate hæmorrhagiis narium, vel in *ſeniore* præcipue ſudoribus largis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febris ſynocha eadem ſubiecta, quæ ephemera, nempe plethorica & ſucculenta, occupat.
2. Temperamentum ſanguineum, vel ſanguineo - cholericum.
3. Ætatem mediam adoleſcentem.
4. Præcipue perſonas, euacuationibus ſanguinis adſuetas.
5. Tempore plerumque vernali & æſtiuo.

V. *CAVSSAE.*

Synocha febris conuenit etiam in eo, quod ad cauſſas attinet, cum febre ephemera, nempe

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora.
2. Cauſſa *proxima* immediata eſt orgaſmus ſanguinis abundantis.
3. Hunc *orgaſmum* inducunt cauſſæ occaſionales ſequentes:
   1) Vehementes corporis exagitationes.
   2) Abuſus potus ſpirituoſi, ad ebrietatem vſque ſumti.
   3) Nimiæ vigiliæ.
   4) Iracundia.
   5) Sudationes nimiæ coactæ & medicamenta calida.
   6) Immodica corporis refrigeratio, vel hauſtus frigidus, corpore calente, ſumtus.

4. *Ple-*

4. *Plethoram* autem ipſam cauſſari ſolent
   1) Hæmorrhagiarum naturalium ſuppreſſio, e. g. menſium, hæmorrhoidum, hæmorrhagiæ narium, vel artificialium neglectio, e. g. venæ ſectiones, ſcarificationes.
   1) Diæta ſuperflua & vita otioſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris ſynocha *per ſe* adeo non eſt periculoſa.
2. Quando enim hæmorrhagia critica vel ſudor ſeptimo die legitime contingit, optimæ ſucceſſionis ſpes eſt.
3. Si vero excretio illa critica non ſuccedit, & tamen congeſtiones adſunt, *iunior* quidem ætas phrenitide & convulſionibus facile corripitur; adultior autem adfectus ſoporoſos incurrit.
4. Sæpiſſime etiam increbeſcit plenitudo pectoris anxia, anheloſa, ſuffocatiua, cum ſuccedente in *principio* peripneumonia, in *incremento* autem anginoſa ſtagnatione & inflammatione.
5. Criſis hæmorrhagica quando in non nullis excedit, vires quidem notabiliter conſumuntur.
6. Suppreſſa autem hæmorrhagia multo grauiora damna infert, nempe hecticas, cacheticas, hydropicas, valetudinarias viſcerum obſtipationes.
7. *Hæmorrhagiam criticam* antecedunt:
   1) Narium ſtrictura aut pruritus.
   2) Dolor capitis intenſior.
   3) Rubor faciei & oculorum.
   4) Horum quoque ſiccitas, aut humiditas lacrimabunda.
   5) Aurium tinnitus, ſuſurrus.
   6) Immo ipſius mentis perturbatio, quæ etiam euenire ſolet ante eruptionem ſudoris critici, vbi ſimul
   7) Die *indicatorio* punctio & pruritus ſub cute, imminutio vrinæ, inquieta iectigatio, & abdominis inflatio præcurrunt.
8. Quarto die quando ſanguis ex naribus ſtillare incipit, die ſeptimo, niſi turbetur natura, hæmorrhagia certiſſime redibit.

9. Querelæ de ſumma anxietate præcordiorum omen præbent infauſtum.

10. Non minus etiam nimia inquietudo, excretio macularum nigrarum vel fuſcarum, inuoluntaria lacrimarum emiſſio, nulla a ſomno refectio. Hæc enim *ſtatum complicatum* deſignant.

11. In ſanguinis conſtitutione *craſſa* facilis eſt tranſitus in febrem lentam, hecticam aut in tumores.

12. Si intra primum ſeptenarium non terminetur ſynochus, nubeculæ autem in vrina cocta adpareant, & ſemper adparuerint, circa ſecundum ſeptenarium febris ſolutio adhuc eſt ſperanda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cauſſa *continens* huius febris, nempe *plethora* remoueatur per venæ ſectionem, ſub initium morbi inſtituendam, nempe ante, quam vrinæ coctio adparet.

2. Deinde *orgaſmus* ſanguinis & motuum vehementia moderetur, atque æqualis ſanguinis diſtributio atque reſolutio promoueatur per temperantia, præcipitantia, & nitroſa, item per potum ſufficientem, acido citri vel clyſſo antimonii acidulatum, item per iulapia, emulſiones, per diaphoretica fixa, cum aquis diapnoicis ſub febre ephemera commendatis, combinanda, per febrifugum *Kergeri* ex cryſtallis tartari & coralliis paratum, per regimen leniter diapnoicum, v. g.

3. Horis ante meridiem exhibeatur puluis ſequens: Rec. matr. perlar. præparat. nitri depurat. ana vnc. ſemis, bezoardic. mineral. drach. II. M. doſ. ſcrup. I.

4. Horis vero poſt meridiem ſequens exhibeatur mixtura: aquæ ſcabioſ. card. bened. ſcorzoner. ſcord. ana vnc. II. antimon. diaph. ſcrup. I. conch. præparat. ſcrup. II. ſucc. citr. vnc. ſemis M. doſ. cochlear. II. poſt quatuor horas repetenda. De vſu alexipharmacarum eſſentiarum ſub *cautelis* dictum eſt.

5. Diæta tranquillæ continentiæ, ſufficientis tepidi potus, & caloris moderati ſimul iniungatur.

6. Aluus, ſi obſtructa, per clyſteres modeſte aperiatur.

7. Sub declinatione morbi primæ viæ leniter euacuentur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod in *ephemera* ratione *alexipharmacorum calidorum* monuimus, id hic omnino repetendum eſt, ad inflammationes viſcerum præcauendas.

2. Immo temperata etiam alexipharmaca in febre ſynocha, ſi venæ ſectio præceſſerit, reponantur.

3. Quando autem venæ ſectio non inſtituta eſt, tum poſitiva alexipharmaca, temperata tamen, bis de die, nempe ingruente & media nocte, ſine regimine, adhiberi poſſunt, e. g. eſſent. alexipharmaca *Stahlii*, vel mixtura ſimplex gutt. XX - XXX. interpoſitis per reliquum tempus pulueribus nitroſo-temperantibus.

4. *Refrigerantia* & *adſtringentia vena non ſecta*, improuide adhibita, translationes ad fauces, & ſtaſes ſeroſo mucidas relinquunt, cum febre lenta, alexipharmacis & reſoluentibus colliquanda.

5. *Tincturæ bezoardicæ officinales*, vtpote calidæ & opio inſuper inquinatæ, quouis modo in hac febre reiiciuntur.

6. *Venæ ſectio* ſi poſt vrinam *coctam* inſtituitur, vbi natura iam ad motus ſecretorios & excretorios materiam diſpoſuit, grauiores hæmorrhagias inducit, vel, ſi hæ emanent, ſequuntur deliria, aut ſymptomata ſoporoſa.

7. Proſtant enim exempla, in quibus poſt coctam vrinam venæ ſectio, & deinde refrigerantia adhibita fuerunt, quod die *critico* mortui ſint patientes.

8. Quem ad modum venæ ſectio in ſynocha *ſimplice* ſatis commoda, eoque commodior eſt, quo magis cruda, limpida minusque rutila obſeruatur vrina, ita nullius ex contrario vſus eſt in ſynocha *putrida*, vel in ſimplice ad ſtatum iam progreſſa: ſæpe enim poſt ea recidiuam adfert, vel odioſam poſtulat ſui repetitionem.

9. *Aluum* irritare non conuenit, bene vero modeſte eam lenire. Exeunte autem febre depuratio primarum viarum per rhabarbarina, vt adpetitum & vires reſtaurentur, egregie conuenit.

10. *Salia volatilia* tumores cachecticos facile poſt ſe relinquunt.

11. *Opiata* pro capitis doloribus ſedandis adhibita, deliros furores, comata, paralyſes, inducunt.

12. *Anginæ* quando ſuperueniunt, ſuccurrendum eſt per gargariſmata, additis, pro maiore adſtrictione, radic. torment. terra catechu, alumine crudo, cum venæ ſectione primum in brachio, deinde ſub lingua inſtituenda. Reliqua *vid. tabula de angina.*

13. *Vinum* in hac febre improbatur. *Regimen* licet coactum eſſe non debeat, perpetua tamen tranſpiratio promouenda, & aëris acceſſus præcludendus eſt.

14. Hæmorrhagia critica, ſi nimia videtur, caute tractetur: duo enim circiter pondera medica ſine vitæ periculo, in hac excretione perferri poſſunt. *Vid. tab. de hæmorrhagia narium.*

15. Ceterum rariores eſſe, in noſtris clymatibus, febres *ſimpliciter* continentes, in praxi bene notandum eſt. Nam propter ſpiſſitudinem ſanguinis abundantis noſtrates longe proniores ſunt ad rheumatico-inflammatorias ſtaſes, & hinc ad typos febrium magis *continuos*.

16. Hæc eſt ratio, cur febres *continentes* cum *continuis* ſæpiſſime apud nos complicentur, & ita ordinarium ſchema in *mixtum* aliquod transmutent; quæ res ſumma attentione indiget, quia multi motus ſibi contrarii in hac complicatione reperiuntur.

17. Et quia *vrinæ* ſub his febribus compoſitis fœtido ſedimento conſpicuæ ſunt, veteres vel ex hoc ſigno præfigurarunt ſibi corruptionem putredinoſam, & hinc febres *putridas* illas vocarunt. Plura de his ſub febribus compoſitis infra dicemus.

TAB.

TABVLA LVIII.
DE
FEBRE CONTINVA SIMPLICE.

I. DEFINITIO.

Febris continua ſimplex eſt ſpecies febrium acutarum, in qua principium vitale vitioſam humorum *qualitatem* corrigere, & præcipue orgaſticas illas ac ſubtiles materias, quæ putredinem producere poſſent, eliminare intendit, idque motibus, qui vltra gradum quidem naturalem aucti & continui ſunt, a vehementia autem ſua certis diei horis paullulum remittunt.

II. DIFFERENTIA.

1. Febris *continua ſimplex* differt a febre *continente ſimplice* ſequentibus:
   1) Continens *ſine*, continua autem *cum* horrore inuadit.
   2) Continens *nullas*, continua *aliquas* habet remiſſiones.
   3) Continens *quantitatis* imminutionem, continua *qualitatis* correctionem reſpicit.
   4) Ceterum *continua* cum *continente putrida* aliquam habet conuenientiam.
2. Differt ab *intermittentibus* & *chronicis*:
   1) *Remittit* quidem per aliquot horas a feruore & acerbitate ſua, prorſus autem non *intermittit*, ſed continuo curſu ita ad finem properat, vt in illis etiam horis, quibus patientes non adeo intenſe æſtuant, & calor, & ſitis & capitis dolores adſint.
   2) Præcipitem & acutam habet periodum, & vel ſeptimo, vel decimo quarto die ſtadium ſuum decurrit.
3. Continua *ſimplex* differt a continua *compoſita*, quæ vel cum alia continua, vel cum continente, vel cum intermittente complicata eſt. *Conf. tabul. de febribus compoſitis ex acuta periodo.*

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Inuadit communiter cum horrore, & hunc excipit æſtus, isque ad finem vsque morbi continuus.
2. Quando autem impuritates primarum viarum conſpirant, primis quidem diebus frigus *aliquoties* recurrit, & cum æſtu ad normam intermittentis alternat, deinde autem ordinarium continuæ typum exhibet.
3. Coniungitur capitis dolor inſignis, cum ſiti & oris ſiccitate.
4. Pulſus eſt celer & frequens.
5. Quem ad modum excretiones per diureſin & diaphoreſin huic febri quaſi eſſentiales ſunt, ita per has etiam ſalutarem exitum & euentum quærere obſeruatur.
6. Vrina enim, quæ primis diebus limpida & rubicunda eſt, quarto circiter die cocta adparet.
7. Non minus ſudor ab illo tempore quemlibet paroxyſmum, qui bene cedit, in declinatione ſui ſequitur.
8. Reliqua ſub *differentia* diximus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Homines floridæ & mediæ ætatis
2. Qui lauta diæta non tantum plethoram, ſed & otio ac ſegnitie motus impediunt, quo minus debitæ excretiones materiarum noxiarum per tranſpirationem naturalem & vrinam ſuccedere poſſint.

V. *CAVSSAE.*

1. Adcuſamus quidem pro *cauſſa materiali* in hac febre vitium *qualitatis*, non alio autem ſenſu, quam vt plethoram illius matricem eſſe adſeueremus.
2. Quem ad modum enim plethora in otioſis ſpiſſitudinem ſanguinis cauſſatur, ita hæc debitum illius circulum retardat, & ordinarias ſecretiones atque excretiones impedit.
3. Hæ recentæ impuritates, quando commotionibus vehementibus vel animi vel corporis exagitantur, & in orgaſticam ac halituoſam quaſi ſubtilitatem reſoluuntur, anſam præbent noſtræ, de qua loquimur, continuæ.
4. Cauſſa *efficiens* autem eſt ipſa natura, quæ per motus hoſce

ce febriles materiam illam ſubtilem & orgaſticam ex humoribus ſeparare, & per conuenientia excretoria loca eliminare intendit; ne putridam corruptionem, quam celeri curſu alias producit, cauſſari poſſit.

5. Cauſſæ *occaſionales* ſunt
1) Immoderatæ corporis commotiones & exæſtuationes.
2) Repentinæ ſudorum prægreſſorum repreſſiones.
3) Abuſus ſpirituoſorum.
4) Iracundia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo magis plethora peccat, eo difficilius negotium ſuccedit: hac enim ratione duplex labor naturæ obiicitur, & *continens ſimplex* facile mutatur in *compoſitam*, qua primario quidem correctio qualitatis, ſecundario autem imminutio quantitatis reſpicitur.

2. Vnde non raro euenit, vt die quarto vel ſeptimo narium hæmorrhagia erumpat, vel, ſi hæc non ſuccedat, motus hi hæmorrhagici deliria cauſſentur.

3. Signa coctionis in vrina, & ſudor in cuiusuis paroxyſmi remiſſione placide ſuccedens optimam ſpem promittunt. Quarto enim die quando adparent, febris ſeptimo die ordinarie ſoluitur; ſin ſecus, ad vndecimum vel decimum quartum diem continuat.

4. Quando autem coctionis ſigna neque ſeptimo die adparent, & hac ratione prima periodus nihil vtilitatis & leuaminis attulit, tum natura laborem febrilem de nouo quidem adgredi ſolet, quoniam autem præcedentibus diebus & conflictionibus hoſti nihil detrahere potuit, ſub initium ſecundæ periodi animum facile abiicere ſolet. Vnde *nonus* dies periculoſus eſſe in acutis deprehenditur.

5. Vomitus, ſub initium morbi erumpens, non eſt reformidandus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Primis diebus, quibus natura materiam peccantem præparat, & ex nexu, quem cum maſſa ſanguinea habet internum, liberat, reſoluit, inuoluit & facultatem nocendi

quodam modo infringit, Medicus, qui miniſter eſt naturæ, laborem hunc ſalutarem imitetur, & in eumdem finem remedia præparantia, nempe abſtergentia, inuolventia, & temperantia propinet, e. g.

Rec. Ocul. cancr. citrat.
Conchar. præparat.
Nitr. depurat. ana drachm. I.
Antim. diaphoret.
Arcan. duplicat. ana ſcrup. II.
M. d. in 12 partes, & harum quatuor per 24 horas, interpoſitis diluentibus, exhibeantur.

2. Correcta hac ratione materia, vti ab ipſa natura circa & poſt quartum circiter diem per diaphoreſin & diureſin ſolet expelli, ita Medicus hunc quoque ſcopum remediis ſuis reſpiciat, & placida diaphoretico-diuretica præſcribat, ita tamen, vt ſub *ἀκμῇ* paroxyſmorum pulueres modo præſcriptos, in remiſſionibus autem eſſentiam alexiph. temperatam, vel in ſenſibilibus decoctum aliquod diaphoret. aut potionem diapnoicam propinet. Materia enim licet *correcta* audiat, cum natura tamen in gratiam redire nequit, ſed eum in finem præparatur, vt commode & innoxie excerni poſſit.

3. Reliqua ſub *cautelis* dicentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Ordo, quem natura in his & aliis febribus obſeruat, manifeſto nos docet, quam innoxiæ ſint *heroicæ* illæ curæ quæ ſub initium febrium *purgando*, *vomendo*, *ſudando* &c. inſtituuntur.

2. Hic enim Medicus internus curam ſuam cum excretionibus minime inchoat, ſed prioribus diebus mediante efficaciore ſanguinis tranſitu per partes poroſas operam nauat, vt materia peccans ab intima illa cohæſione, quam cum maſſa ſanguinea habet, prius liberetur, abſtergatur & ad euacuationem apta reddatur. Deinde reliquis diebus hanc præparatam materiam per paroxyſmos ſucceſſiue eliminat.

3. Hu-

3. Huic abſterſioni & ſequeſtrationi egregie inſeruit reſtrictio humorum ad viſcera colatoria. Hæc enim vti exterioribus partibus ſtricturam & horripilationem, ita interioribus neceſſariam relaxationem & aperturam conciliat, vt, quidquid alieni in illis hæret, abſtergi poſſit.

4. Quando plethora inſignis naturam adgrauat, & neceſſarias ſecretiones atque excretiones impedit, tum *venæ ſectio*, primis morbi principiis inſtituta, non reiicitur; præcipue ſi conſuetudo huius euacuationis, tempus opportunum & orgaſmus ſanguinis adſint. *Conſ. tab. chirurg. de venæ ſectione.*

5. Caueatur, ne *vomitus* vel *alui fluxus*, qui ſub initium huius morbi ſæpius contingunt, incongrue ſupprimantur. Natura enim has primarum regionum impuritates eum in finem eliminat, ne ſucceſſum abſterſiuum & ſecretorium impediant. Conuenit itaque naturæ intentionem per digeſtiua & præparantia promouere.

6. Quando autem hi motus excretorii omnino *excedere* videntur, *cortex caſcarillæ* vſui eſſe poteſt.

7. Quæ prioribus tabulis de *calidis alexipharmacis*, item de *regimine ſudorifero coacto*, & de *opiatis* paſſim monuimus, illa & hic obſeruanda commendamus.

8. Tranquilla corporis continentia quam maxime commendatur: promouet enim placidam tranſpirationem & vniuerſo febris ſucceſſui adfert vtilitatem.

TABVLA LIX.
DE
FEBRIBVS SECVNDARIIS,
VVLGO
SYMPTOMATICIS.

I. **D***EFINITIO.*

Febres ſecundariæ ſunt febrium ſpecies, ad indolem modo *continuarum*, modo *chronicarum* accedentes, quæ aliis corporis adfectibus & ſonticis læſionibus eum in finem ſuperueniunt, vt materialis noxa ſuperetur, & imminens periculum auertatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres *ſecundariæ* a *primariis* ſeu *idiopathicis* ſequente ratione differunt:

1) *Primariæ* propriam ſuam habent conſiſtentiam & cauſſas directas; præter ea tam ordine, quam grauitate, primæ ſunt: *ſecundariæ* autem aliis morbis iunguntur, qui proprium ſuum *eſſe* habent & conſtituunt, & qui aliquando, præcipue ſub initium ſui, ſine febre exſiſtere ſolent, e. g. *inflammatio* contenta eſſe poteſt motibus ſuis *particularibus* ſine *vniuerſali febrili* ſanguinis commotione; item *vlcus pulmonum* ſine febre hectica diu eſſe poteſt. Immo manent morbi primarii id, quod ſunt, ſub ipſa etiam febre, e. g. vlcus manet vlcus, quidquid agat febris concurſans. Paucis: *ſecundariæ* cauſſas habent *indirectas*, & ordine re vera ſunt *ſecundæ*, illi autem, quibus accedunt, adfectus *ſine febre* eſſe & res ſuas *ſub febre* ſeorſim habere poſſunt & ſolent.

2) *Primariæ* ordinatis magis progreſſibus & ſucceſſibus innituntur, ambitum vniuerſum & typum longe conſtan-

ſtantius & exquiſitius ſeruant, quam *ſecundariæ*; quæ quidem interdum etiam typicæ videntur, hunc autem ordinem mox amittunt, & in varios, inordinatos atque inæquales ſucceſſus euagantur.

3) *Secundariæ* habent quidem reſpectum & efficaciam vtilitatis & quodam modo neceſſitatis, tam abſolutam autem neceſſitatem non inferunt, neque tam exquiſitam proportionem efficaciæ habent, quam *primariæ*. Materia enim peccans, propter quam hæ primariæ fiunt, *in humoribus adhuc ſimpliciter oberrat*. Hinc non ſuperueniunt *noxæ* non *ortæ* ſed *oriundæ*. Vnde materiam talem mobilem actiuitate ſua in ordinem facilius cogere, & per ordinatos typos ſuperare poteſt.

4) Morbi illi, quibus *ſecundariæ* febres accedunt, propriis interdum methodis & remediis infringuntur; ex contrario illæ materiæ peccantes, quæ febres *primarias* poſcunt & fouent, alio motu ex corpore non poſſunt præſcribi, quam vere febrili.

5) Per *primarias* febres excernuntur quidem etiam noxiæ materiæ, ſed hæ ita comparatæ ſunt, vt per, & ex ſe, proprium ſchema, aut peculiarem morbum nondum forment. *Conf. num.* 3.

2. *Secundariæ* febres vulgo etiam *ſymptomaticæ*, ſed minus commode, vocantur, ob ſequentes rationes:

1) *Symptomatis* nomen in ſchola medica vulgo deſignat rem, quæ alteri cuidam accedit ex *neceſſitate phyſica*, qua v. g. læſiones *actionum* ſequuntur læſam *partem*: ſed febres *ſecundariæ* ex phyſica neceſſitate, aut eſſentiali & propria ratione primariorum morborum non obtingunt. Poteſt enim & ſæpiſſime ſolet e. g. inflammatio ſine ſucceſſu febris ſalua eſſentia ſua propriam ſuam ſphæram abſoluere.

2) Porro ſymptomata ſunt accidentia quæcumque, licet cum adfectu primario directum nexum non habeant; febres autem *ſecundariæ* ab indole illorum adfectuum, quibus accedunt, non ſunt alienæ, ſed rationalem cum illis habent connexionem.

3) Denique per ſymptomata ſpecialiſſime ſubaudiunt talia accidentia, quæ adfectui primario præiudicium potius & damnum, quam auxilium & leuamen adferunt; febres autem ſecundariæ contrario modo ſe habent: ſunt enim conſectarium moralis vtilitatis & neceſſitatis.

4) Ceterum ſi differentia illa, quæ eſt inter ſymptomata *actiua* & *paſſiua*, a ſchola medica magis recepta eſſet, nulla difficultas *ſymptomaticæ* febris denominationem premeret. *Conſ. different. tab. I.*

III. *SIGNA.*

1. Hæc cum ſignis reliquarum febrium generalibus, per omnia quidem conueniunt, hoc autem ſpeciale habent ſignum diagnoſticum, vt typum exquiſitum, non forment, vel ſi omnino typice quaſi inuadant, accuratum tamen & ordinatum typum non ſeruent.

2. Quem ad modum enim materiæ *qualitas* non eſt in poteſtate ſimplicis commotionis, ita & hæ acceſſoriæ febres materiam male diſpoſitam qualibuscumque motibus ſuis ita non poſſunt diſponere, vt obſequium præſtet, & certa menſura atque typo ordinato circumſcribatur.

IV. *SVBIECTA.*

De his non habemus, quod ſpecialiter dicamus. Occupare enim poſſunt febres ſecundariæ omnes illos homines, qui primarios morbos, ſub *cauſſis* indicatos, incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

Morbi primarii, qui febres ſecundarias adſciſcere ſolent, ſunt præcipue ſequentes.

1. *Inflammationes*, præſertim partium internarum. His enim febres inflammatoriæ accedunt, quæ pro partis inflammatæ diuerſitate nomina ſortiuntur diuerſa. Huc pertinent phrenitis, paraphrenitis, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, & aliæ febres inflammatoriæ, inflammatis viſceribus accedentes. Huc etiam referenda ſunt grauia vulnera & contuſiones.

2) Vl

2. *Vlcerationes* & *ſcirrhi*, e. g. in pulmonibus, renibus &c. Vnde febres lentæ & hecticæ proueniunt.

3. *Impetuoſæ, copioſæ* & *reſtagnatoriæ humorum congeſtiones*, ad inflammationem aut vlcerationem tendentes. Huc pertinent rheumata arthritodea & veræ arthritides in plethoricis, iisque ſanguineis aut cholerico-ſanguineis.

4. *Cauſſa efficiens* febrium harum ſecundariarum eſt eadem, quæ primariarum: non enim dependent ab effectibus & læſionibus materialibus, quibus ſuperueniunt, ex phyſico-mechanica neceſſitate, ſed ab ipſa natura in ſalutarem finem ſuſcipiuntur, non vt morbum foueant & augeant, ſed potius eumdem auertant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quando adfectus primarii conſtitutio nondum eſt inſeparabilis, neque viarum habilitas fallit, febres ſecundariæ effectu & euentu ſaluberrimo efficaciam ſuam præſtant.

2. Negandum autem non eſt, quod plus difficultatis & periculi inuoluant, quam quidem primariæ.

3. Quo magis ſecundariæ typum ordinatum & moderatum, quod autem rarum eſt, oſtendunt, eo maior ſpes eſt felicis ſucceſſus. Ex contrario quando typos quidem habere videntur, impetuoſe autem, præmature & inordinate agunt, ſiniſter euentus eſt metuendus.

4. Licet febres ſecundariæ præcipue inflammatoriæ malorum morum ex eo vulgo arguantur, quod nihil conſtantis, fidi & æqualiter vegeti exhibeant, longe tamen minor culpa in febres has, quam in adfectus ipſos rebelles & intractabiles, quibus ſuperueniunt, coniicienda eſt.

5. Multo minus ex dictis anomalicorum motuum circumſtantiis hæ febres argui poſſunt *malignitatis*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Tractatio harum febrium non quidem recedit a methodo generali febrium reliquarum, notandum autem eſt, quod morbi primarii, quibus ſuperueniunt, ſimul ſint reſpiciendi & legitime tractandi: remoto enim antecedente, facile hic remouetur conſequens.

2. Ce-

2. Ceterum quoniam tabulis ſequentibus plurimas ſecundariarum febrium ſpecies ſpecialiter tractatæ ſunt, & ſpecialis earum methodus indicata eſt, neceſſarium non iudicamus hoc quidem loco fuſius hac de re dicere.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Secundariæ febres ex vtrolibet cenſu, acutarum nempe & chronicarum contingunt, motusque hi febriles egregie reſpondent conditioni illarum læſionum, quibus corrigendis & reſtaurandis ſuperueniunt.

2. Nam febres illæ ſecundariæ, quæ inflammationibus accedunt, ſunt ſchematis acuti, & quidem iuſtiſſima neceſſitatis ratione. Staſis enim inflammatoria, vti vix vmquam quartum diem præterit, quin corrumpi incipiat; ita neceſſe eſt, vt febris motibus acutis inſtruatur, quo brevi tempore deſideratum effectum abſoluere poſſit.

3. Ex contrario in illis febribus, quæ vlcerationibus accedunt, lentum ſchema ſufficit: nihil enim hic aliud, quam præcautio & præoccupatio intenditur, videlicet ne loco ſeroſæ corruptionis largior ſanguinea admixtio & inflammatoriæ indolis acceſſio, quæ repentinam ſuppurationem aut ſphacelum adferat, introducatur.

4. In illis febribus, quæ arthritico-podagricis adfectibus iunguntur, eadem harmonia & rationalis proportio obſeruanda eſt, quem ad modum enim in his pathematibus ſpaſticæ tantum adſunt ſtricturæ, quæ ſanguinem ad certas corporis regiones ita reſtringunt, vt ſtaſis forte inflammatoria ſequi poſſit: ita motus febriles leuiores tantum a natura inſtituuntur, vt ſtaſium euentus occupetur.

5. Quando autem repulſio fit ad interiora, *motuum* magis quam *materiarum* ratio habenda eſt. Quando enim hi motus ſpaſtici, in viſcere quodam vitali adminiſtrati, ſanguinis portionem, vtvt exiguam, in ſtaſin inflammatoriam ibi deducunt, mox lentum febris ſchema in acutum commutatur.

6. Genius materiæ peccantis quoniam ἄκριτος eſt, & ſucceſ-

ſiuis

ſuis potius excretionibus, quam vnica eliminandi actione excuti poteſt, non conuenit, *criticas tentare commotiones*: Criſis enim non ſequitur, ſed triſtia conſectaria, nempe languores repentini, deſperabunda activitatis omiſſio. Quo vehementior etiam fuit impetus, eo certior erit funeſtus euentus.

7. Non minus in hiſce febribus nocent reliquæ *heroicæ* curæ, videlicet *emetica*, *purgantia*, & quæ alia orgaſmum ſanguinis excitare poſſunt.

TABVLA LX.

DE FEBRIBVS INFLAMMATORIIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Febres inflammatoriæ ſunt ſpecies febrium continuarum ſecundariarum, quibus principium vitale ſtaſin quamdam, quæ motui inflammatorio *particulari* cedere recuſat, per motum *vniuerſalem* febrilem reſoluere & diſcutere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres inflammatoriæ accedunt
   1) modo inflammationibus *externis*; & hoc quidem rarius,
   2) modo inflammationibus *internis*, idque frequentius.
2. Pro diuerſitate locorum & partium, in quibus ſtaſis inflammatoria contingit, febres inflammatoriæ diuerſa ſortiuntur nomina, e.g.
   1) *Phrenitis* vocatur febris illa, quæ inflammatis meningibus accedit.

2) *Paraphrenitis* diaphragmati inflammato ſuperuenit.
3) *Pleuritis* ſtaſin in pleura,
4) *Peripneumonia* in pulmonibus diſcutere intendit.
5) *Hepatitis* hepatis,
6) *Splenitis* ſplenis ſtaſi opponitur.
7) *Nephritis* renibus inflammatis ſuccurrit.
8) *Lipyria* vel aſſodes vocari ſolet febris illa, quæ ventriculo aut lieni inflammato ſuperuenit, & internis partibus ardorem, externis autem frigus adfert. Vnde periculoſior potius ſtatus quam melior fit, & intra paucos dies exitum ſuum nanciſcitur lethalem. *Conf. different. tab. de febribus inflammatoriis.*
9) *Typhodes* dicitur, quando inflammatio eryſipelacea vel hepatis, vel ventriculi, vel vteri febrem prouocat, quæ anxiis, frigidis & inutilibus ſudoribus coniuncta eſt. Deriuatur a τύφος, fumus, ſeu res inanis fumo ſimilis.
10) Quando autem febres *cholericæ* & *cauſodeæ*, quæ etiam ad inflammatorias pertinent, eius modi ſudores inutiles exhibent, *élodes* & *hydrodes* vocantur.
11) *Lyngodes* ſeu *ſingultuoſa* vocatur illa febris inflammatoria, quæ inflammationi vel diaphragmatis vel ventriculi vel inteſtinorum ſuperueniens, ſingultum habet complicatum, qui motus conuulſiuus funeſte vtplurimum cedit. Deriuatur a λύγξ, ſingultus.
12) *Phricodes* ſeu *horrida* adpellatur febris, quando ſtaſis inflammatoria ad ſuppurationem adpropinquans, inſignibus horroribus coniuncta eſt. Deriuatur a φρίκη, horror.

III. *SIGNA.*

1. Hæc cum ſignis febrium continuarum in genere conueniunt.
2. Nonnumquam autem parum frigoris præcedere obſeruatur, & æſtus, qui horripilationem excipit, mox ita increbeſcit, vt ſub initium neſcias, num ad continentium vel ad continuarum indolem eius modi febris inflammatoria referenda ſit.

3. Quan-

3. Quando membrum aliquod aëri leuiter tantum exponitur, horrore percelluntur patientes, quam primum autem illud obtegitur, æſtum vehementem iterum perſentiſcunt.

4. Typum vel plane nullum, vel inconſtantem hæ febres ſeruant; id quod ab inæquali ſucceſſu & euentu ipſius inflammationis dependet. *Conf. tab. de febribus ſecundariis.*

5. Vrina rutila & craſſa circa & poſt quartum diem dimittere ſolet ſedimentum roſeo-pallidum, quod de lympha quidem attenuata & intermixto principio ſulphureo-ſeroſo teſtatur, pro vero autem pure falſo a nonnullis habetur.

6. In iunioribus interdum narium hæmorrhagiæ concurrunt; vel ſi ſanguinis verſus caput congeſtio exitum hæmorrhagicum non nanciſcitur, deliria ſequuntur.

7. Quando febris ſuperficialiori inflammationi accedit, dolor pulſans & lancinans in loco adfecto ſentitur, ſi vero profundior eſt inflammatio, ſenſus quidem moleſtus, ſed obtuſus eſt.

8. Ceterum quo grauior ſtatus eſt, eo plures angores & inquietudines tacite quaſi conſpirant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quæ ſubiecta inflammationibus obnoxia ſint, legi poteſt *tabula de inflammationibus in genere.*

2. Quibus autem febres accedant, ex cauſſis ſubſequentibus eluceſcit.

V. *CAVSSAE.*

1. Quas cauſſas *tabula de inflammationibus* in genere poſuimus, illas hic repetendas commendamus.

2. Non minus illa conſideranda ſuademus, quæ præcedente tabula de *febribus ſecundariis* ſub *cauſſis* diximus.

3. Vnde liquet, quod febris inflammatoria intentionem ſalutarem habeat, & a natura *propter* inflammationem diſcutiendam inſtituatur.

4. Hinc directum effectum *materialem* hic excludimus, & non tantum *næmias antiquas* de accenſione caloris in corde

per exhalationes, quæ ex parte aliqua, fomitem putredinis continente, ad cor transmittantur, prætermittimus, ſed & recentiorum mutatam denominationem, nempe particulas acres, ex membris inflammatis ad cor delatas, reiicimus.

5. Notum enim eſt, quod *externis* inflammationibus longe rarius febris accedat, quam *internis*, licet communio ſanguinis cum corde eadem ſit ex partibus externis quam internis.

6. Itaque *formalem* rationem & reſpectum hic agnoſcimus. Videlicet quem ad modum negotium inflammationis in partibus externis commodius & felicius ſuccedit, quia laxiore poroſitate, maioribus vaſis & vegetiore motu tonico inſtructæ ſunt, ita febris concurſus raro neceſſarius eſt. In partibus autem internis ſi pulmones excipiamus; contrario modo res ſe habet, hepar enim, inteſtina &c. paruis arteriis, adeoque debili impulſu inſtructa ſunt.

7. Ergo concludimus, quod febris inflammatoria ſit actio, quæ negotii inflammatorii diſcuſſorii, & apoſpaſmatum ſuppuraſcentium eliſorii maiorem adhuc intenſionem involuat, & æque ac ſimplex motus inflammatorius a moralibus & finalibus reſpectibus, non autem a phyſico-mechanica neceſſitate dependeat.

8. Conſtantes illæ horripilationes, quæ in non nullis occurrunt, dependent a continua ſanguinis ex ſuperficie ad interiora reſtrictione. Vnde a leuiſſima etiam aëris acceſſione ſenſibiliter adficiuntur.

9. Cauſſæ *occaſionales* tabula de inflammationibus exhibentur. Notandum autem eſt, quod *ſimplex ſpiſſitudo* ſanguinis ſtaſes inflammatorias prouocare non ſoleat, ſed immoderatæ hæmorrhagicæ congeſtiones & reſtrictiones humorum.

10. Huc in primis etiam pertinet repentina illa partium conſtrictio & ſanguinis incarceratio, quam immoderata refrigeratio corporis exæſtuantis cauſſatur.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quemadmodum tam inflammationis, quam concurſantis febris primarius ſcopus eſt reſolutio & diſcuſſio ſtaſeos, ita, ſi hic obtinetur, vniuerſum negotium ſalutariter ſuccedit.

2. Quando autem reſolutio & diſcuſſio ſtaſeos fieri non poteſt, ſtatus eſt conclamatus. Interni enim abſceſſus non poſſunt mundificari, hinc vlcus ad minimum immedicabile cum febre hectica ſubnaſcitur.

3. Maxime deleteriæ indolis ſunt primarii illi morbi inflammatorii, quibus febres ſuperueniunt, & quo nobilius eſt viſcus, quod inflammatione obſeſſum, eo periculoſior ſtatus, & eo difficilius febris felicem ſortitur euentum.

4. Quo impetuoſius procedunt hæ febres, eo minus ſalutarem finem attingunt.

5. Dubii euentus eſt harum febrium ſtatus, quando materia peccans, putrilaginoſæ corruptelæ iam proxima, ex partibus interioribus ad exteriores proiicitur, ibique abſceſſum, latiore ſenſu ſumtum, formar. Hæ enim abſceſſiones talis nonnumquam ſunt indolis, vt neque in totum ex interioribus ad exteriora loca transferantur, neque felicem maturationem admittant.

6. Si vero neque ſimplex & ſalutaris ſtaſeos diſcuſſio, neque translatio in partem quamdam ignobilem obtinetur, pars nobilis, quæ adfecta eſt, corrumpitur, & patiens a primario morbo interficitur. Vnde ſecundarius, qui febris eſt, ſalutem adferre nequit.

7. Difficilis autem ſucceſſus potior ratio in eo fundata eſt, quod inflammationes cum febribus exquiſite non quadrent, ſed indolem plane diuerſam habeant. Sunt enim particulares tantum commotiones: vnde manifeſtum eſt, quod vniuerſalis commotio, quæ febris eſt, locum & efficaciam *directe* hic minime tueri poſſit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Motus febriles, qui ſtaſeos inflammatoriæ diſcuſſionem reſpiciunt, prudente ratione ſubleuandi ſunt.

2. In hunc finem ante meridiem bis de eſſentia alexipharma-

ca *Stahlii*, poſt meridiem autem aliquot pulueres febriles exhibeantur.

3. Aluus aperta ſeruetur.

4. Externa, quando loci adfecti conditio concedit, non negligantur.

5. Præter ea ante meridiem potionibus acidulatis, poſt autem meridiem emulſionibus dilutis patiens reficiatur.

6. Specialia ſpecialibus tabulis reſeruantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ad ſolemnem illam quæſtionem, num *venæ ſectio* in adfectibus inflammatoriis & febribus, iisdem accedentibus, neceſſaria vel vtilis ſit, in diuerſis iam locis, reſponſionem dedimus, præcipue *tab. medic.* de *inflammationibus* in genere, & *tab. chirurg.* de *venæ ſectione.*

2. Quo inſignior eſt plethora, eo certius congeſtiones hæmorrhagicæ verſus caput inſtituuntur, & quando ſanguinis excretio non ſubſequitur, vehementes oppletiui infarctus deliria producunt.

3. Euenit nonnumquam, vt ſtaſis inflammatoria circa ventriculum, vel in liene in putredinoſam corruptionem abeat, & putridis quidem per vomitum reiectionibus anſam præbeat, ſalutaris autem effectus, quem natura intendit, nullo modo obtineatur.

TABVLA LXI.
DE
FEBRIBVS BILIOSIS,
NEMPE
FEBRE CHOLERICA ET CAVSO.

I. DEFINITIO.

Febres biliosæ ſunt ſpecies febrium acutarum, continuarum, ſecundariarum, originem ducentes a commotione

ne bilis, præcipue effuſoria, tempore quo cibi in ventriculo & inteſtinis fermenteſcentes reperiuntur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Cauſus* differt a febre *cholerica* duobus præcipue ſignis pathognomonicis.

   1) *Gradu:* cauſus enim multo acerbior & perículoſior eſt, quam febris cholerica.

   2) *Excretionibus:* in cholerica febre excretiones bilioſæ, modo per vomitum, modo per diarrhæam, modo ἄνω & κάτω ſimul obueniunt, in cauſo autem materia illa noxia concluſa potius detinetur. Reliquæ differentiæ ex ſignis ſubſequentibus eluceſcent. Tacemus, quod *ſymptomata* in cauſo ſint grauiora, quam in febre cholerica.

2. Antiqui ad febres bilioſas etiam tertianam intermittentem & continuam referebant; illam quidem ſine ratione, hanc autem non ſine omni fundamento: nam bilis, circa primas vias collecta, pro materiali, licet accidentali, eius cauſſa habenda eſt.

3. Differt tamen bilioſa noſtra a tertiana continua in eo, quod illa quotidie exacerbationes paroxyſmorum, hæc autem poſt vnius diei interuallum, & ſtatis magis horis, easdem habeat.

4. Ad differentiam magis nominalem quam realem pertinet, quod, ſi materia, in cauſo concluſa, ventriculo, duodeno, vel ſimæ hepatis parti inflammationem iam induxerit, febris *leipyria* a λείπομαι & πῦρ, vel *aſſodes*, ab ἀσάομαι, nauſeo, & εἶδος, forma vocetur.

5. Differt febris cholerica a *diarrhæa* cholera ſimplice, cholera humida dicta, vbi nulla febris adeſt, & bilioſa tantum ſaburra excernitur; quamquam negari nequeat, quod, ſi negotium huius excretionis impeditius ſuccedat, febris facile accedere poſſit. *Vid. tabul. de diarrhæa.*

III. *SI-*

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Anxietas notabilis, & plus minus diſtincta cardialgica pathemata, ſcilicet anguſtia & ardor circa præcordia.

2) Æſtus quam maximus, præcipue oris interni & faucium cum ſiti intolerabili.

3) Vertiginoſa capitis adflictio.

4) Agrypnia fere continua, aut ſub leui ſomno anxiæ phantaſiæ, motus artuum pauidi, & ſemi conuulſiui.

nimi impatientia, taciturnitas, faſtidium, indigna-

5) Atio, mentis aberrationes, & ad deliria furioſa procliuitas.

6) Accedunt ſæpius prunellodes faucium, & linguæ ardores, ſiccitas etiam harum partium ad fiſſuras vsque increbeſcens.

7) Icterodes oculorum, vel totius cutis decolorationes non raro ſuperueniunt.

8) Quo magis hæ febres inſoleſcunt, eo frequentius horripilationes poſt leuiſſimam refrigerationem oriuntur, madores etiam roridi, anxii, & quaſi perpetui, ſub exigua autem membrorum denudatione ſtatim frigidi obſeruantur.

2. *Specialia*

1) Febris *cholericæ*, ſtricte dictæ:

a) Languor vniuerſalis, ardor & anguſtia circa præcordia, cum ſiti immodica.

b) Hæc pathemata præcedit, vel communiter illa ſequitur vehemens, horrida refrigeratio corporis, quam excipit immediate æſtus grauiſſimus, & eximius capitis dolor.

c) Pathemata hæc circa præcordia, niſi intra vnum vel alterum diem diſſoluantur, quod tamen poſt inſigne frigus raro contingit, tum notabiliter augeſcunt, & erumpunt denique in conatus & actus vomendi.

d) Euomunt materiam cauſticam, bilioſam, fauces adrodentem, excoriantem, raucedinem inducentem,

dentes

dentes ſtupefacientem, & cum pauimento calcario aut nuda terra efferueſcentem.

e) Hæc excretio vehementes ſpasmos tam circa ventriculum, quam exquiſitos lancinatorios torminoſos dolores in abdomine habet coniunctos.

f) Vomitus hic niſi perquam mature ſuperueniat, & hanc materiam ſtatim eliminet, tum concurrit communiter diarrhæa bilioſa, & teneſmodes irritatiua, ad ani vsque eroſionem.

g) Cardialgica & ſyncoptica fit hæc febris, quando conatus, varie intenſi, parum aut ægre aliquid eliminant, magisque ad ſuperiora quam inferiora tendunt.

h) Perpetua inquietudo corporis, & virium proſtratio.

i) Pulſus eſt celer & frequens, ſæpius autem paruus.

k) In externis partibus, præcipue in fronte ſudores frigidi proueniunt.

2) Febris *ardentis* ſeu *cauſi*.

a) Prælibauimus generalia; videlicet anxietatem, ardorem præcordiorum, horrorem inſignem, cum inſequente æſtu vehemente, & capitis doloribus.

b) Sitis in cauſo longe maior & inexplebilis eſt, hinc *clamoſa* dicta; cui ſi patientes largis, & inſuper frigidis, hauſtibus ſubuenire velint, cardialgico-lipothymica mala ſuperueniunt.

c) Aluus ſicca & fere adſtricta eſt, nulla quoque ad vomitum propenſio obſeruatur.

d) Vrina ſubruffa, interdum plane flammea, pauca, craſſa, poſt moram turbida, roſea cum ſedimento eiusdem coloris, & non ita raro cum flauedine mixta.

e) Adeſt interdum verus circa præcordia dolor, immo vrens ardor, qui ita ſenſibilis eſt, vt ne attactum quidem huius regionis ægri perferre queant, & non numquam verſus dorſum, immo per totum corporis habitum extenditur.

 f) Re-

f) Reſpiratio eſt ita difficilis & laborioſa, vt non numquam ore aperto fieri debeat, & halitus egrediens eſt ad modum calidus.

g) Aliquando anxius, vagus, inordinatus & frigidus ſudor prorumpit, nihil autem leuaminis adfert, ſed funeſti euentus indicium eſt.

h) Præualente morbi impetu, ſuccedunt communiter cardialgiæ graues ſyncopticæ, deliria, conuulſiones.

IV. *SVBIECTA.*

1. In genere ſunt homines calidioris genii, ante, ſub, vel poſt ciborum adſumtionem ira commoti, quando mox ingerunt potum frigidum, fæculentum, cereuiſiarium, ſpirituoſum, cibos dulces ad modum & fermenteſcentes, mellita, fructus horæos, vel etiam illo tempore repentinæ refrigerationi ſe exponunt.
2. In ſpecie febris *cholerica* inuadit magis cholericos, & cholerico-ſanguineos, diætæ acriori & calidæ deditos, vino abutentes, immediate ante vel poſt cibum adſumtum iraſcendi occaſionem nactos.
3. *Cauſus* autem communiter adfligit cholerico-melancholicos, aut ſanguineo-melancholicos, qui ad iram ſatis quidem procliues ſunt, ſed illam diſſimulare ſolent, & præter ea ad ſiccitatem alui inclinant.
4. Adulti præ iunioribus.
5. Feminæ magis quam viri.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt bilis excrementitiæ copia.
2. Cauſſa *antecedens propior* eſt effuſio bilis in inteſtinum duodenum copioſa & impetuoſa; præcipue illo tempore, quo cibi & potus fermenteſcentes in ventriculo & inteſtinis præſto ſunt.
3. Cauſſa *materialis proxima & immediata* eſt acrimonia penetrantiſſima, acido-corroſiua, ex eius modi copioſæ bilis cum cibis aceſcentibus fermentatione prognata, quæ, inteſtinum & ventriculum adrodendo, ac inflammando, humores lymphales circa hæc loca in tenacem ſpiſſi-

ſpiſſitudinem coagulando, prouocat reliquorum humorum directionem & adfuſionem ad loca periclitantia, vt materia illa rebellis & noxia reſoluatur & per viſcerum horum varias motitationes exprimatur.

4. Cauſſa *formalis* eſt motus humorum & partium auctior, ad reſoluendam & eliminandam talem materiam, a natura inſtitutus.

5. A motu humorum auctiore dependet pulſus celer, frequens, & caloris incrementum.

6. A partium autem motu, excuſſionem reſpiciente, naſcuntur preſſorii, palpitatorii, anguſtantes & ſpaſtici effectus, tum intus circa præcordia, ventriculum & inteſtina, tum extus circa peripheriam per conſenſum.

7. Cauſſa *procatarctica* eſt, quidquid *excuſſionem*, vel ſimplicem *adfuſionem* bilis, in inteſtinum duodenum concitare poteſt.

1) *Excuſſionis* cauſſa præcipua eſt iracundia.

2) *Adfuſionis* autem cauſſæ ſunt edulia fermenteſcentia, potus eiusdem indolis, & reliqua in ſubiectis iam nominata; quibus autem *ſaccharum* iniuria adcenſetur.

3) Huc etiam referri poſſunt venena, purgantia draſtica, corroſiua, propinata; item

4) Decubitus humorum vitioſorum ad ventriculum.

5) Denique refrigeratio corpori calenti admiſſa, in primis ſi pedes aquæ frigidæ immerguntur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febres billioſæ, maxime *cauſus*, periculo non carent, in primis ſi iam per aliquot dies inualuerint. Hinc *Hippocrates libr. II. de morbis*, cauſum febrem *lethiferam* adpellat.

2. Niſi remedia, ad modum conuenientia, accedant, hæ febres difficulter bonum finem attingunt, & ſic ad paucos illos adfectus poſſunt referri, in quibus autocratia naturæ arti aliquo modo cedere cogitur.

3. Perturbata naturæ deliberatio, hæſitatio & fluctuatio primaria cauſſa eſt, quod febres hæ communiter tam peri-

riculoſe decurrant, dum motus non tempeſtiue ſuſc pit, nec conſtanter proſequitur.

4. Optimæ terminationis ſunt, ſi materia mature & copioſe ſurſum eiiciatur. Quo magis autem ad inferiora tendit, eo manifeſtior & fortior concurrit motus febrilis.

5. Si vero materiæ billioſæ ſub variis conatibus exigua tantum portio, & hæc ægre quidem excernitur, magisque ad ſuperiora tendit, facile cardialgiæ ſyncopticæ, & ſingultus ſuperueniunt.

6. Motus enim ancipites & titubantes, quando citra ſufficientem excretionem contingunt, tum materia, intus concluſa & agitata, internas inflammationes eryſipelaceo vlceroſas, vel ſphaceloſas ſuperficiales, inteſtini duodeni, pancreatis, hepatis, meſenterii, diaphragmatis, peſſimi & plerumque funeſti euentus cauſſatur.

7. Et licet tandem verſus dies criticos materia in *cauſo* euacuetur, non facile tamen peſſimus *effectus*, qui ab illa inductus eſt, tollitur: Vnde iam *Hippocrates* obſeruauit, quod in hac valde acuta febre funeſtum eſſe ſoleat, ſi quinto vel ſexto die billioſa varii tetri coloris materia reiiciatur.

8. Vbi autem vomitus multæ bilis, modo non male coloratæ, ſine diarrhæa, procedit, ibi minoris periculi adfectus cenſendus eſt.

9. Sic etiam aluus ſicca, præcipue in *ſtatu*, ſemper periculoſior eſt, quam nimia illius ſolutio.

10 Hæ febres, in primis cholerica mitior, ſi per præcipitantia, ſtomachica, acida, leuiter mitigatæ fuerint, tranſeunt facile in lentas, cum maiore virium & adpetitus proſtratione, ſomno pauco, ſiti multa, adſpectu inter audacem & meticuloſum fluctuante; quæ tandem in hecticam transmigrant. In his enim circumſtantiis *adroſio ventriculi*, inteſtini *duodeni* vel partis cuiusdam vicinæ facta eſt.

11. Hæc, quando pro phthiſi reputata, traumaticis tractatur, fit immedicabilis apud ſicciores, in tumidis autem ſubiectis

ctis ſequuntur aſcitici tumores, & œdemata inferne, ſuperne vero tabes exoritur.

12. Quo magis delirium in bilioſis hiſce febribus adeſt, & continuat, eo periculoſior eſt morbus.

13. Dolores & ardores, ſi repente ceſſant, æſtuique frigus ſuccedat, inualeſcente virium deiectione, anguſtiis, anxietatibus lipothymicis, ſphaceli inſecuti haud obſcura indicia adſunt.

14. Febres ardentes ſumme ſenſibiles reddunt patientes, vt deinde poſt leniſſimas mentis commotiones, præſertim circa annuum recurſum, recidiuæ facile obnoxii fiant.

15. Cholericam febrem excipit nonnumquam vel cœliaca paſſio, vel pro temporis ratione dyſenteria.

16. Horror externus, ſudor frigidus, cum vnguium liuore & ſingultu, veram inflammationem & mortem mox ſecuturam indicant.

17. Cholera in principiis morborum malignorum eueniens, funeſti non raro eſt euentus.

18. Vrina nigra, tenuis & pauca, vt & alui ſiccitas in *cauſo* ſigna ſunt lethifera.

19. Quo magis anguſtiæ circa præcordia vrgent in cauſo, eo periculoſior eſt ſtatus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cura harum febrium in eo conſiſtit, vt cauſtica & corrodens materia ſiue *euacuetur*, ſiue *corrigatur*, & proxime illata *adroſio*, atque inde contractus *ardor*, *mitigetur* & *abſtergatur*.

2. Quas difficultates autem *materiæ euacuatio* inuoluat, ſub *cautelis* indicabitur. Et ſic *correctio* primarium momentum abſoluit.

3. Hinc, ad materiam acrem cauſticam alterandam & corrigendam, omnis neruus intendatur. In hunc finem conducunt:

1) *Temperantia nitroſa*, e. g. nitrum depuratum, & quod penetrantius operatur, regeneratum, cryſtall. mont. præparat. lap. prunellæ.

2) *Acida:* ſuccus citri, ſirup. acetoſit. citri, berber. ceras. acid. cydon.

3) *Abſorbentia oſtracea*, e. g. conch. præparat. mater perlarum præparata, oc. cancri.

4) *Mucilaginoſa*, e. g. C. C. citrat. iuſcula pullorum tenuia, iulapia acidulata, ptiſana, ſirupus roſarum ſolutiuus.

5) *Diluentia*, e. g. dicta iuſcula, emulſiones dilutæ, ex ſemine card. Mariæ paratæ, & exiguis hauſtibus tepide adſumtæ.

4. Aluus ſi ſicca & adſtricta manet, modeſte aperienda.

1) Vel per *clyſteres* oleoſos cum ſale.

2) Vel per leniſſima *laxantia* rhabarbarina.

5. Motuum febrilium, inflammationis *diſcuſſionem* reſpicientium, ratio habeatur.

1) *Interne* per excretionem diapnoico-diureticam. Huic ſcopo inſeruiunt

a) Mixtura ſimplex bene præparata, eſſent. alexipharmaca *Stahlii*, cum pauca portione eſſentiæ millefolii mixta, & refractis, ſed repetitis, doſibus propinata.

b) Subiunctis vbique pulueribus nitroſo-abſorbentibus.

2) *Externe* per ſpiritum vini camphoratum, regioni ſcrobiculi impoſitum.

6. Factæ *adroſionis reſtauratio* hic quidem naturæ potiſſimum incumbit, totum tamen negotium illi ſoli non eſt relinquendum, ſed potius per clyſteres ex lacte, vitello ouorum, ſeuo ceruino, ante omnia autem ex ſcordio paratos, ſuccurrendum.

7. Vltimo loco, tonica, coralliata & gemmata vſui ſunt, item analeptica ex aquis odoratis, nec non mixtura tonico-neruina *Stahlii*, tinctura martis *Ludouici*.

8. His ſcopis, præcipue *correctioni*, ſi ſatis factum eſt, non opus erit *refrenatione* vomitus vel diarhææ, cui triuialis praxis tantopere inhiat, impetus enim ſponte ſolet ceſſare.

9. Quod ſi vero, ſubacta materia, omnino neceſſarium videtur, impetuoſo vomendi & purgandi conatui aliquid opponere, fieri hoc poteſt per lenientia, e. g. theriacam, pul-

puluerem caſcarillæ gr. X. ad. Xij. exhibitum, vel per illius eſſentiam ad gutt. XX. aut eſſent. millefolii cum eſſent. alexipharm. ſociatam, propinandam.

10. Multo minus opus erit in *cauſo emetico-cathar&ctica*, vt vulgo moris eſt, adhibere. Quæ damna inde proueniant, ſub *cautelis* indicabimus. Ceterum prudentiæ Medici relinquitur, num ſtatim ſub initium morbi, noxiam materiam per vomitum excernere, circumſtantiæ concedant.

11. Quando autem *draſtica* purgantia ab aliis iam fuerunt adhibita, tum *theriacalia*, nec non alia *opiata correcta* conducunt.

12. Ad motus nimios ſiſtendos nitrum omnibus aliis palmam præripit, dum neceſſariam excretionem promouet, excedentem vero mitigat. Conueniunt etiam ſpec. de hyacinth. corall. rubr. præparat. MP. de cynogl. theriac cœleſtis, cortex caſcarillæ.

13. Denique, morbo ſuperato, commendetur moderatus ciborum vſus, ne ventriculus de nouo oneretur, &, ad reliquias impuritatis bilioſæ abſtergendas, propinetur lene laxans, e. g. ex rhabarb. vel ſale Anglicano.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Hæ febres quum conſtantem typum non exhibeant (niſi quod circa meridiem in aliis exacerbationes oriantur, in aliis autem tertianarium quid referant, vt veteres per *hemitritæi* vocem monuerunt) cauendum maximopere eſt, ne medicationis ordo paroxyſmorum intentioni repugnet, neque calidiora circa horum initium offerantur.

2. *Calida* enim febres bilioſas mutant in inflammatorias; *adſtringentia, anodyna* & *cruda terrea*, in lentas, *frigida, mucida*, in intermittentes.

3. Hinc ab omni importuna humorum commotione abſtinendum, nempe

1) A *diaphoreticis* & regimine ſub initium: nam materia bilioſa longe lateque in ſanguinem diffunditur, & licet tenuis ſit, ſudori tamen non obedit. Hinc rheumatiſmo,

ſmos, & ictericas decolorationes ad minimum cauſſatur. Sufficit in declinatione vdor & regimen tantum diapnoicum, tranſpirationi non aduerſum, per potum tepidum conſeruandum, quod tanto magis locum habet, ſi criticus ſudor accedit.

2) A *venæ ſectione:* licet enim per initia inſtituatur, vſum tamen nullum, niſi in vehementer plethoricis, iisque huic euacuationi adſuetis, exhibet. Secta autem vena extra has circumſtantias, circa dies indicatorios & criticos, raptum humorum ad caput inducit, cum deliriis & faucium inflammatione.

4. Quod ad *euacuationem emeticam* & *catharticam* attinet, circumſpectio ſumma requiritur, vt cum vtilitate, & quidem ſub initium, adhibeatur: corruptio enim acetoſa in horas augmenta ſumit, & in ſtatu vigente nulla excretio, niſi placidiſſima per *clyſteres*, locum habet.

5. Si euacuatio illa ſuſcipitur, quam primum bilis in inteſtinum duodenum effuſa eſt, tum ſalutarem poteſt edere effectum.

6. Quando autem patientes artis ſubſidium ſero quærunt, nemo peritus ſuadebit, materiam, mora temporis corruptam, & acrem cauſticam factam, ad euacuationem commouere.

7. Materia enim hæc cauſtica, in primis ſi deorſum per inteſtina tenuia turbetur, vias longe lateque adgreditur, & per longitudinem illorum iisdem ſeſe illinit, & ſic excretionem fruſtratur. Præter ea ſtatus pylori, ventriculi & inteſtini duodeni iam talis eſt, vt importunioribus ſtricturis, emetico-colico-catharticis illa excretio minime tentari poſſit, ſine inflammationis & ardoris exacerbatione.

8. Antiqui Medici religioni ſibi ducebant, leuiſſimum ſtimulum in cholericis commotionibus incipientibus adhibere, memores, materiam iam commotam, & motibus excitandis aptiſſimam, freno potius egere, quam ſtimulo.

9. Hæc conſideratio tanto magis valet, ſi perpendimus, quod omnia

omnia vomitoria ventriculum lædendo, adrodendo, & ſubtili σήπσει adficiendo, vomitoriam euacuationem proritent. Hinc circumſpectione opus eſt, num aliquid vlterius tum addendum ſit, quando acris materia cauſtica per ſe hoc viſcus iam obſidet.

10. Non opus etiam eſt, methodum hanc ambiguam, difficilem & periculoſam eligere, quia ars hic amplius quid poteſt, quam natura, nempe qualitatem materiæ peſſimam alterare, corrigere, eneruare citra partium exagitationem, immo partes ipſas conſolari, demulcere, ardorem contemperare, & acrimoniam abſtergere.

11. Experientia profecto docebit, quod nitroſa cum abſorbentibus combinata, materiam alterando & diſponendo, tantum emolumentum præſtent, vt ita mitigatam, & motui idoneam redditam, natura deinde abſque ſtimulo eamdem ſponte eiiciat.

12. Inter ea tamen aluus debet ſolui: ſi enim obſtructioni pertinaci mature non ſuccurritur, vel per incongrua medicamenta illa tractatur, facile corruptiones ſphaceloſæ in ſubiectis plethoricis oriuntur.

13. Scriptores medii æui & proximorum ſeculorum adſeuerant, *choleram morbum ſine febre* fieri, & tamen ægrum vnius vel alterius diei ſpatio interimere poſſe. Sed non obſeruarunt, quod talis cholera horridis frigoribus ægros exagitet, cum angoribus grauiſſimis, vt æſtui (a quo eminenter febrem ſolent nominare) non detur locus, & illa congeſtio ad interiora inter ea inflammationem inducat.

14. *Bilis flaua, vitellina, praſina, porracea, iſatodes* & *æruginoſa*, communem quidem habent malitiam, ſed proprium eiusdem malitiæ gradum.

15. *Refrigerantia*, in inflammationibus vulgo commendata, corruptionem materiæ inflammatoriæ certiſſime poſt ſe trahunt.

16. Abſint etiam *externæ refrigerationes*, potus frigidus, item fæculentus, fermenteſcens, nauſeoſus, quæ omnia anxietates flatulentas, ſingultuoſas, & motus ſpaſticos

inferunt. Sic etiam ab inquietudine, quæ familiaris harum febrium comes eſt, cauendum: nam facile lipothymiæ inde eueniunt.

17. *Eccriſis icterica* circa dies *criticos* non impediatur, ſed ſubiunctis leniſſimis laxantibus ſoluatur.

18. In *cholerica* febre ratione temporis, vſus *nitri* indifferens eſt, in *cauſo* parcior & repetitus ſit. Nam in tali ſtatu alternatione continua, & iugi temperatione opus eſt, quia materia tenuius expanſa, latius diffuſa, & altius poris partium adſectarum immerſa vno impetu ſimul & ſemel non inuerti, nec ardor vno ictu auferri poteſt.

19. *Inflammatio*, a *cauſo* inducta, cum longe periculoſior ſit illa *ſimpliciore*, quæ a *tenui ſanguine*, in vaſis ventriculi, duodeni ſtagnante, originem ducit, tanto circumſpectius tractanda, & ab imminente ſphacelo mature præmunienda eſt.

20. *Tranſitus in hecticam* colliquantibus & diſcutientibus prohibetur, vitando vbique ſemina frigida, quorum viſcoſa & lenta conſiſtentia nauſeam & ſpasmos anxios augere ſolet.

21. *Adſtringentium* antifebrilium & *opiatorum* vſum intempeſtiuum protheiformia ſequuntur ſchemata & pericula.

22. In *cholera ſimpliciore*, iam diutius perſiſtente, ad inflammationem præuertendam & diſcutiendam, nitroſis additur gr. ſemis *camphoræ* pro doſi; in febre *ardente* vero vſus illius internus ſuſpectus eſt.

23. *Præſeruatiue* iracundis, & in iram præcipitibus ſuadetur, vt mox poſt commotionem ſumant pulueris rhabarbari, quantum cultri cuſpis capit. Illi autem, qui magis ſanguinei ſunt, drachmas ij. oc. cancr. ſucceſſiue ſumant, e.g. intra duas horas. Hac enim ratione non numquam aliquot ſedes flaui coloris, & croco quaſi imbutæ ſequuntur.

24. *Crato cryſtallum montanam* pro bilioſis adfectibus atque diarrhæis infantum commendat, quod recentiores itidem faciunt. Sed obſeruatores non fallit, quod concrementa hæc cryſtallina, quæ ex ſtanni præſertim fo-

dinis

dinis erui ſolent, (Druſen) non tam ſimplicem abſorbentem, quam revera ſtypticum effectum, ſcopo noſtro contrarium, exſerant.

26. *Celſus de* cholera, graui quidem morbo, per artem tamen ſuperando, magnifica elocutus eſt, ſed ex panoplia ſui temporis vix tale inſtrumentum producere poterit, cuius beneficio hoc promiſſum in effectum deducere liceat.

26. *Hippocrates* etiam cum mulſa ſua & oxymelite acrimoniam bilioſam non infringet: hæc enim per talia fermenteſcentia notabiliter potius augetur.

27. Non tacenda eſt *methodus ipſius naturæ*, per ingentem *ſitim* ſibi conſulturæ: nam liquida, in primis ſimplicia ad acido-acrium materiarum dilutionem & prolutionem eximie conducunt; ſed dolendum, quod nauſeoſa & vomibunda ventriculi ſubuerſio non diu ferat, nec altius dimittat copioſa (in quibus neruus) liquida, quare ſalutare hoc cœptum non ſemper ex voto ſuccedit.

28. *Bilem* pro *balſamo* ſanguinis habere, vel *alcalinam* ipſi indolem adſcribere, magnas turbas in praxi excitauit. Non ad ſpeculationes referenda, ſed practica eſt quæſtio, *num bilis ſit alcali vel acidum.* Si enim alcalicæ eſſet indolis, fruſtra ei abſorbentia & præcipitantia opponerentur. *Hippocrates* propius ferit ſcopum, & ὀξύτητα δριμεῖαν ſeu aciditatem acrem accuſat, & hæc in infantibus ſatis conſpicua eſt, quando poſt iracundiam nutricis excrementa bilioſa tam acria & cauſtica excernunt, vt poſteriora excorient, & lintea, aquæ fortis inſtar, diſcerpant.

29. Quod ſubſtantia ciborum acetoſa, cum tenui bilioſa & ſulphurea concurrens, tantam acrimoniam producere poſſit, ipſa *œconomica praxis* docet, e. g. ad *acetum* magis acidum obtinendum, *aromata* adiiciuntur, item, vt *braſſica muriatica* tanto penetrantiorem adquirat aciditatem, *ſemina pinguia oleoſa* immiſcentur.

30. Sic etiam *mel*, multa oleaginoſa ſubſtantia prægnans, aptum eſt, ad valde acres acetoſas fermentationes, & cum

 bile

bile confermentationes ſubeundas, & hinc colicas & inflammatorias καυσώδεις inducendas.

31. Plus rationis vulgus habet, dicens: Dem Patienten iſt die Galle in den Magen getreten, quam Medici quidam, qui cerebrinis obſtaculis potentiam & actum talis redundantiæ negant.

32. Febres *bilioſæ* nonnunquam cum febribus *petechizantibus*, & aliis acutis concurrunt. *Vid. tabula de febribus compoſitis.*

33. *Abſorbentium* vſus rationi quidem & experientiæ reſpondet, illud autem obſeruandum eſt, quod hæc remedia acrimoniam tantum temperent, viſciditatem autem & tenacitatem augeant, nec nocumento, partibus iam illato, moderamen adferant. Vnde illis ſolis non fidendum, ſed *nitrum* addendum eſt. Huic enim præcipua & certiſſima in hoc morbo efficacia adſcribitur, quoniam materiam acrem incraſſat & febrem inuertit.

34. *Corporis & animi inquietudines* ſummo ſtudio fugiantur.

35. Præter febres malignas peſtilentiales, nulla ferme datur febris, in qua cauſſa morbifica tam corroſiuæ indolis, quam in cauſo exſiſtit.

36. Hæc autem intercedit differentia, vt materia peccans in malignis communiter in maſſa ſanguinea hæreat, adeoque facilius per excretiones periphericas remoueri poſſit, in cauſo autem ſtatim ventriculum cum reliquis partibus vicinis, ad vitam maxime neceſſariis, adgrediatur, adrodat, & inflammet. Viſcerum autem læſiones, a quacumque cauſſa inductæ, maiorem conſiderationem inuoluunt, quam vitia humorum.

TAB.

TABVLA LXII.
DE
PHRENITIDE.

I. DEFINITIO.

Phrenitis eſt febris acuta, *ſecundaria*, diſcuſſioni ſtaſeos ſanguinis in meningibus cerebri deſtinata, & actus rationalis perturbatione potiſſimum conſpicua. Deriuatur a φρὴν, mens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *phrenitis* a *paraphrenitide*, in hac enim *diaphragmatis* inflammatio reperitur, & delirium ex conſenſu paris octaui neruorum prouenit; in illa autem *meninges* inflammatæ ſunt, & mentis alienatio, a cerebro, immediate adfecto, inducitur.

2. Phrenitis *in ſe* eſt vel

 1) *Idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt, quæ ſpecies ad modum raro contingit; vel

 2) *ſymptomatica*, quæ in febribus acutis malignis ob incompletam ſanguinis verſus caput congeſtionem occurrit.

3. Phrenitis differt ab aliis deliriis malo hypochondriaco-hyſterico ſuperuenientibus. Licet enim deliria hypochondriaca in nonnullis tam vehementia ſint, vt ſchema acutum primis hebdomadibus exhibeant, cauſſa tamen non in meningibus, ſed in abdomine quærenda eſt. Præter ea phrenitici per ſenſus externos in res extraneas ita non ſunt attenti, vti quidem hypochondriaci, qui ad modum ſenſibiles obſeruantur. Conf. *tabul. de mania & deliriis.*

 III. *SI-*

III. *SIGNA.*

1. Phrenitidis *imminentis*

1) Vigiliæ immodicæ & quaſi continuæ.

2) Somnus inquietus, & imaginibus repletus.

3) Capitis, in primis occipitis & ceruicis, dolores acuti, perdurantes.

4) Exiguum potus deſiderium:

5) Reſpiratio magna & rara, ex profundo pectore depromta.

6) Pulſus modo paruus, rarus, modo celer & frequens.

7) Vrinæ ſuppreſſio.

8) Obliuio rerum ante factorum.

2. Phrenitidis *præſentis*

1) Venæ capitis turgent, & tempora quaſi ſaliunt.

2) Oculi rigent, ſcintillant, toruo & truculento obtutu.

3) Sermo delirus.

4) Violentia in circumſtantes, & laborioſum erumpendi conamen, non tam continuum, quam per paroxyſmos recurrens.

5) Lingua arida, aſpera, citrina, nigra.

6) Externa frigent.

7) In iram adeſt pronitas.

8) Dentium ſtridor.

9) Vrina tenuis, alba, pellucida.

10) Manuum tremores, quibus aliquid colligere velle videntur, & reuera colligunt linteamina vel alia integumenta.

11) Reliqua ſymptomata cum febribus acutis habet communia.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Idiopathicæ.*

1) Homines temperamenti cholerico-ſanguinei, & ſanguineo-cholerici, ad incandeſcentiam animi procliues.

2) Diætæ calidæ, vinoſæ & aromaticæ dediti.

3) Qui præter conſuetudinem inter diuturnos ſolis ardores verſantur.

4) Vel

4) Vel nimiis vigiliis & lucubrationibus obnoxii ſunt.
5) Quibus narium hæmorrhagia antea familiaris, emanſit.
6) Crebris cephalalgiis vexati.
7) Quibus caput violenta ratione, e. g. ictu, contuſione vulneratum eſt.
8) Qui venæ ſectiones, in confiniis capitis celebrari ſolitas, neglexerunt.
9) Viri ex hæmorrhoidum ad caput translatione.
10) Feminæ ex repentina menſium verſus caput regurgitatione.

2. *Symptomaticæ.*

Hæc inuadit homines, febre acuta laborantes, ob incompletam criticam ſanguinis verſus caput congeſtionem, quam peruerſæ medicationes non parum promouent. e. g.

1) Venæ ſectio incongrua, vel ad minimum intempeſtiua.
2) Remedia & regimina calida.
3) Excretio ſudoris repreſſa.

V. *CAVSSAE.*

Cauſſæ ex iis, quæ de *ſubiectis* diximus, facile ſunt colligenda, nempe

1. Cauſſa *antecedens* eſt congeſtio ſanguinis verſus caput, exitum per nares quidem reſpiciens, ſed eumdem non inueniens.
2. Cauſſa *continens* & *proxima* eſt ſtaſis inflammatoria in meningibus.
3. Cauſſa *formalis* eſt conamen naturæ per motus febriles ſtaſin hanc diſcutiendi, concurrentibus ſub hoc conamine ancipiti variis mentis perturbationibus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Phrenitis ſiue, idiopathica ſiue ſymptomatica, periculo ſemper eſt pleniſſima.
2. Niſi enim ante quartum diem ſtaſis diſcutiatur, *ſideratio* ſeu ſphacelus meningum facile ſuccedit & patientem iugulat.
3. Extremam perniciem denotant:

1) Con-

1) Continua & furioſa dementia cum vigiliis.
2) Vrina aquoſa.
3) Deiectio albicans.
4) Inuoluntaria alui & vrinæ excretio, vel totalis ſuppreſſio harum excretionum.
5) Tranſitus in pathemata ſoporoſa, vel in adfectus ſyncopticos.
6) Tremor, rigor, ſtridor dentium, conuulſiones, ſingultus.
7) Vox clangoſa, lingua tremula & extremorum frigus.
8) Subitanea ceſſatio doloris, cum tranquillitate adparente coniuncta.

2. Spem autem ſalutaris exitus faciunt:
1) Sudores critice ſuperuenientes.
2) Alui fluxus, præcipue morbo ad coctionem tendente.
3) Larga narium hæmorrhagia.
4) Parotides, ſeu tumores glandularum, poſt aures ſitarum.
5) Hæmorrhoides. *Conf. Foreſt. obſeruat. lib. X.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*
1) *Orgaſmus* ſanguinis eſt contemporandus; quod faciunt:
a) Nitroſa; e. g. nitrum depurat. tabulatum.
b) Præcipitantia marina, acido ſaturata.
c) Diaphoretica fixa, e. g. antimon. diaphoret.
d) Cinnabarina.
e) *Acidula*, e. g. clyſſus antimonii, ſpiritus vitrioli in potu, acetoſitas citri.
f) Sufficiens & dilutus potus, qui cum ſucco citri præcipue in ſexu maſculino, ad gratum acorem acidulatur. Thée, coffée, qui potus non adeo calide exhibendus eſt. Item loco ordinarii potus laudatur decoctum hordei paſſulatum, & acetoſitate citri gratius redditum.

2) *Staſis* in meningibus quantocyus eſt diſcutienda. In hunc finem laudantur:

a) *In-*

a) *Interne.*

α) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura ſimplex, eſſent. alexiph. *Stahlii.*

β) Aquæ diapnoicæ cum præcipitantibus fixis.

γ) Emulſiones ex ſemine cardui Mariæ.

δ) Succus chærefolii.

b) *Externe.*

α) *Camphorata*, e. g. ſpiritus vini camphoratus, vertici, fronti, nuchæ & temporibus adplicatus.

β) *Vnguentum alabaſtrinum* camphoratum, cum aceto forti ſimplici, vel roſaceo, paratum.

γ) *Epithemata* ex emulſionibus cum *nucleis perſicorum* paratis, camphoratis, linteolis imbutis, fronti adligata, quæ præſentius diſcutiunt. Item domeſticum illud remedium ex cumino, baccis iuniperi, ſale & pane.

δ) *Cucuphæ ex radicibus:* valerian. irid. Florentin. rhod. cyper. rotund. bryon. *herbis:* verben. maioran. meliſſ. betonic. rut. origan. *floribus*: chamomill. ſambuc. papauer. rhead. *ſeminibus:* carminat. *ligno* ſantal. citrin. cum *camphora.*

ε) *Bufo* vertici adplicatus.

3) *Adfluxus* humorum eſt reuellendus. Faciunt hoc

a) *Clyſteres* acres colocynthiaci.

b) *Frictiones* pedum

c) *Veſicatoria* plantis pedum adplicata.

d) *Cataplaſmata* rubefacientia ex allio, ruta, lupulo, rad. pyreth. pipere, ſinap. ſtercore columbino, fermento, ſemine naſturtii.

e) *Scarificatio narium*, *retro aures*, vſus *hirudinum*, *venæ ſectio* in brachio &c. *Vid. cautel.* 2.

2. *Methodus ſpecialis.*

1) Quando patientes in delirio diſponi poſſunt ad clyſterem, curæ initium cum hoc faciendum eſt, vt ſtrictura verſus caput ſoluatur, & ad inferiora reuocetur; ſin ſecus, per nitroſa & potum largiorem aluus expedienda eſt.

2) Deinde *venæ ſectio* ſiue inſtituatur, ſiue omittatur, ſecundum indicationes, ſub *cautelis* commendatas.

3) *Interne* propinentur

a) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura ſimplex leniter camphorata, vel eſſent. alexiph. *Stahlii*, & quidem circa tempus alicuius remiſſionis, wann ſich der Patient etwas erträglicher befindet.

b) Per reliquum tempus exhibeantur, pulueres ex abſorbente aliquo, acido citri ſaturato, antimon. diaphoret. nitro depurato, & pauca portione cinnabaris, parati: interpoſitis ſubinde emulſionibus, ſuperius deſcriptis.

c) Vbique autem commendentur potus dilutus, ſufficiens, acidulatus, & regimen placidiſſimum ad lenem transſpirationem.

4) *Externe*, in *incremento* morbi & verſus *ſtatum* adplicentur remedia modo commendata, e. g.

a) Spiritus vini camphoratus, circa tempora & frontem.

b) Frictiones, veſicatoria, cataplasmata, rubefacientia in plantis pedum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ ſectio* in fronte, vel ſub lingua, tamquam præſidium alias vſitatum, licet prouide fiat, ambiguo tamen plane euentu inſtituitur: inuoluit enim hæc duo grauia facile incommoda:

1) Sectio *raninarum*, non ſufficienter facta, auget præſentiſſime, cum primis in ſtatu plethorico, humorum verſus caput congeſtionem.

2) Quando autem raninæ ſatis ſectæ ſunt, ſuccedit facile hæmorrhagia incompeſcibilis.

2. In phrenitide *idiopathica*, vbi a cauſſis violentis externis, vel a commotione plethoræ, malum exortum eſt, facilius conceditur venæ ſectio, & quidem ſtatim ſub initium in brachio, & deinde circa ſtatum, vrgente adhuc neceſſitate, ſub lingua.

3. *Bagli-*

3. *Baglivius* obſeruauit, quod methodus reuulſoria feminis magis proficua fuerit, quam viris.

4. Ad phrenitidem præcauendam in febribus acutis quouis modo euitentur *opiata*; non minus autem in ipſa huius adfectus tractatione.

5. Sic etiam vſus *ſalium volatilium* proſcribendus eſt, licet communiter ad diſcuſſionem commendetur.

6. Vbi *lingua* nimis turgida, rubicunda, aut albo muco obducta eſt, ibi *gargarisma adſtringens*, ſi modo ita ſui memores ſint, vt non deglutiant, optime conuenit. Specialiter laudatur radix *pſeudoacori*, in taleolos conciſa, ſub lingua detenta, maſticata, ſed minime deglutita.

7. Vti refrigeratio transſpirationem impedit, ſic calidum regimen ſanguinem exagitat & deliria auget.

8. De corruptionibus modo ſphacelofis, modo ſuppuratoriis, poſt mortem phreniticorum in cerebro & illius meningibus detectis, legi meretur *Boneti* ſepulcretum.

TABVLA LXIII.
DE
PARAPHRENITIDE.

I. DEFINITIO.

Paraphrenitis eſt febris acuta, ſecundaria, diſcuſſioni ſtaſeos inflammatoriæ in diaphragmate deſtinata, concurrente ob conſenſum neruoſum paris vagi, alienatione mentis. Deriuatur a παρὰ & φρὴν, mens.

II. DIFFERENTIA.

1. *Paraphrenitis* differt a *phrenitide*, ratione loci adfecti, in hac enim *meninges* cerebri infeſtantur, in illa autem *diaphragma* ſtaſi inflammatoria occupatur.

2. Differt etiam delirium, in paraphrenitide occurrens, a re-

 reliquis

liquis deliriis *hypochondriacis*, in quibus febris acuta inflammatoria non deprehenditur. Conf. quæ tabula præcedente hac de re dicta ſunt.

3 Paraphrenitis *in ſe* eſt vel

1) *idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt; vel

2) *ſymptomatica*, quæ aliis morbis, præcipue autem febribus prægreſſis, ſuccedit. *Conf. cauſſæ.*

III. *SIGNA.*

1. Cum aliis febribus inflammatoriis *communia*. Hæc tabula generali de febribus *inflammatoriis*, & de *hepatitide* deſcripta ſunt.

2. *Propria.*

1) Iunior præcordiorum.

2) Cardialgia ita exquiſita, vt ne leuiſſimum quidem contactum perferre *circa præcordia* poſſint.

3. Mentis alienatio, ſermonibus delirioſis ſe ſe manifeſtans, ſed ad violentiam & exceſſum phreniticorum non accedens.

4. Reſpiratio interrupta ſuſpirioſa.

5. Singultuoſæ commotiones & interdum vomitus niger, ob conſenſualem ventriculi paſſionem.

6. Tuſſis ſicca, & hypochondriorum palpitatio doleroſa.

7. Fauces exareſcunt.

8 Lingua communiter alba & ſcabra obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Præter ea, quæ antecedente tabula diximus; hic adhuc notari meretur, quod paraphrenitis non raro illis ſubiectis accedat, quæ *morbo Hungarico* ſeu *caſtrenſi* laborant.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis proxima* ſtaſis ſanguinis inflammatoria, in diaphragmate quidem habetur. Sunt autem, qui ſimul vitium in capite quærunt, & ita adfectum cum *phrenitide* complicatum ſtatuunt.

2. Cauſſa *formalis* eſt laborioſum conamen principii vitalis, per motus febriles ſtaſeos diſcuſſionem obtinendi; ſub

quo

quo labore ambiguo delirium ob conſenſum paris octaui neruorum accedit.

3. Cauſſæ occaſionales & procatarcticæ ſunt:

1) Metaſtaſis materiæ febrilis ad diaphragma.

2) Euacuationum ſanguinis naturalium, e. g. narium, hæmorrhoidum, menſium, ſuppreſſio &c.

3) Artificialium neglectio.

4) Potus, corpore calente, *frigidus*, præcipue fermenteſcens.

5) Adfectus anginodei repulſi, & infeliciter ad hanc partem adfectam tranſlati.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paraphrenitis tanti quidem, & tam præcipitis non eſt periculi, quanti phrenitis, ſufficit tamen non raro ad ægrum iugulandum.

2. *Euentus* huius morbi *triplex* eſt,

1) vel enim ſtaſis inflammatoria mature *diſcutitur*, & ſudores, die critico ſuperuenientes, ſalutarem adferunt effectum.

2) Vel ſtaſis ſenſim quidem reſoluitur, excretio autem materiæ reſolutæ legitime non ſuccedit, ſed per *metaſtaſin* traiicitur modo ad *aures*, vnde parotides & nonnumquam ſurditas proueniunt, modo ad *artus*, & tum adfectus arthriticos vel eryſipelaceos inducit.

3) Vel ſtaſis abit in *corruptionem*, & ſic intra ſeptem, vel, ad ſummum, quatuordecim dies, æger conſumitur.

3. Vrinæ albæ & perſpicuæ, vigiliæ continuæ, ſtatus conſtanter delirioſus, ſingultus, perennes extremorum refrigerationes ad ſtridorem dentium vſque, frequentes oſcitationes, vrinæ & fæcum aluinarum inuoluntaria excretio, ardores interni grauiores, ſudores algidi, infauſta ſunt præſagia: teſtantur enim de gangræna in ſphacelum mox tranſitura.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi ex errore in diæta prægreſſo, materia peccans in primis viis hæret, ibi euacuatio *emetica* locum habet; quo

 vero

vero caſu præmittant digeſtiua, & quando vomitus ſponte non ſuccedit, tartarus emeticus exhibeatur.

2. Quibus autem ſubiectis, paraphrenitis a motu ſanguinis eluctatorio exoritur, illis venæ ſectio ſtatim ab initio morbi conceditur, & vrgente neceſſitate, repetenda iudicatur.

3. Ante meridiem mixtura ſimplex vel eſſent. alexipharm. temperata, ad gutt. XX. aliquoties exhibeatur, interpoſitis potionibus diapnoicis, itemque emulſionibus, ex nucleis pinguibus paratis.

4. Poſt meridiem pulueres nitroſo-temperantes cum diaphoretico fixo & ſale digeſtiuo ſingulis binis horis propinentur.

5. *Externe* in ſubſidium ſimul trahantur:
   1) *Emplaſtrum* ſic dictum *miraculoſum*, largiter camphoratum, ſcrobiculo cordis & oppoſitæ in tergo regioni adplicandum.
   2) *Frictiones* & *ſinapiſmi* in pedibus.
   3) *Clyſteres* ſtimulantes, colocynthiaci, vel *ſuppoſitoria* acria.
   4) *Hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio in iis ſubiectis, quæ antea huic euacuationi expoſita fuerunt.

6. Tranſpiratio placida vbique conſeruetur:
   1) Per regimen ſub vſu remediorum temperatiſſimum.
   2) Per potum ſufficientem tepidum, qui ſucco citri, vel clyſſo antimonii acidulus fieri debet, ne formulæ dilutiores flatulentiam excitent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ tabulis de *phrenitide* & de *hepatitide* monuimus, ea etiam in *paraphrenitide* obſeruanda commendantur.

2. Præcipue hic euitetur potus *frigidus*, qui præſentanea incommoda, nempe ructus, ſingultum, anguſtiam præcordiorum maiorem, adfert.

3. *Electuarium de ouo*, pro ſcopo alexipharmaco ſpecialiter in hoc adfectu laudatur.

4. In adfectu paraphrenitico idiopathico, ab iracundia corpori inducto, *emeticum* ſtatim ab initio exhibeatur.

5. Hæ-

5. *Hæmorrhagia narium*, quando huic adfectui tempeſtiue ſuperuenit, haud parum emolumenti eidem adfert.

6. Camphorata cum maxima prudentia & modeſtia *interne* ſunt vſurpanda.

TABVLA LXIV.
DE
PLEVRITIDE ET PERIPNEVMONIA.

I. DEFINITIO.

1. *Pleuritis* eſt febris acuta continua, inflammatoria, ſecundaria, qua principium agens motibus, vltra gradum naturalem auctis, humores copioſius verſus pectus dirigit, & per fortiorem & frequentiorem ſanguinis ad *pleuram* adpulſum, ſtaſin, in hac membrana factam, reſoluere & diſcutere intendit. Deriuatur a πλεύρα latus, item membrana thoracis.

2. *Peripneumonia* eſt itidem febris acuta, continua, inflammatoria, ſecundaria, diſcuſſioni ſtaſeos ſanguinis, in *pulmonibus* factæ, dicata. Deriuatur a περὶ circum, & πνεύμων, pulmo: quo fundamento, ſub *differentia* indicatur.

II. DIFFERENTIA.

1. Non confundendi ſunt hi duo adfectus cum *pleuritide ſpuria* quæ quod ad ſenſum punctionis attinet, aliquam quidem cum illis conuenientiam habere videtur, ſequentibus autem differt:

1) Pleuritis *vera* inflammatorium adfectum cum anguſtante oppreſſione pectoris, reſpiratione difficili, alterato pulſu, modo febrili, modo duro, modo pleno, modo magno, conſtituit.

2) *Ve-*

2) *Vera* pleuritis & peripneumonia circa aut paulo infra mamillam ſenſum ſuum dolentem exſerunt, *ſpuria* altius circa *clauiculam* incipit.

3) Illæ puncturas habent æquales, pulſui reſpondentes, hæc inæquales, & pulſui minus σύγχρονας.

4) Illarum puncturæ ſunt continuæ, huius interdum remittunt & intermittunt.

5) Illæ tuſſim ſemper habent comitem, cum ſputo vtplurimum colorato, & reſpectiue cruento, hæc modo *cum*, modo *ſine* tuſſi adfligit, nec aliqua notabili per ſputum excretione deprehenditur.

6) Illæ febrem *acutam*, continuam, cum horrore inuadentem, & calore acri progredientem, inuoluunt, hæc vix febriculam aliquam, eamque inæqualem & ἄτυπον exhibet.

7) Illæ curſum ſuum ante ſeptimum diem non abſoluunt, hæc paucioribus diebus circumſcribitur.

8) Illæ iuniori magis ætati propriæ ſunt, hæc indifferenter ſe habet ad ætatem iuuenilem & virilem.

2. Vterque adfectus ratione *indolis* eſt vel *benignus*, vel *malignus*: reſpectu *loci* adfecti, modo *adſcendens*, modo *deſcendens*: porro eſt vel *ſimplex*, vel *compoſitus*; item vel *vagus* vel *periodicus*.

3. Differentiam *pleuritidis* a *peripneumonia* ſequentia docent:

1) Pleuritis longe rariſſime, peripneumonia autem frequentius occurrit. Sed huius rei in praxi quotidiana contrarium ſtatuitur.

2) In peripneumonia *ſputum cruentum*, quod circa finem ſecundi diei & ſequentibus obſeruatur, licet & hoc primarium ſit ſignum, falſo communiter pleuritidi tribuitur: nam multæ obſtant difficultates, credere, quod ſputum tale cruentum in pleura gigni, pulmones perrumpere, & ſic per eoſdem tranſire poſſit.

3) Dolor punctorius in peripneumonia magis ſe extendit per vniuerſum pectus, in pleuritide autem puncturæ in dextro magis latere paullo infra mamillam ſentiuntur.

tur. Inſuper pleuritis cum horrore tam notabili non incipit vti peripneumonia.

4) Inſignis autem vſus medicus ex hac differentia non reſultat: licet enim in pleuræ inflammatione per *topica* maior ſpes ſit diſcuſſionis obtinendæ, quam in *peripneumonia*, in hac tamen topicorum adplicatio, vti prodeſſe, ſic etiam nocere non poteſt.

5) In ſucceſſu minus felici, nempe ſuppuratione ſtaſeos, diagnoſis hæc aliquem vſum præſtare videtur: quando enim in pleura ſuppuratio contingit, tum euacuatio per *paracenteſin* locum habet, in peripneumonia autem, per ſputum tantum res peragitur, exceptis rariſſimis illis exemplis, vbi *vomica*, in *ſuperficie* pulmonum rupta, & in concauum thoracis effuſa, eamdem per paracenteſin euacuationem admittit.

4. Schola medica vulgo quidem ſtatuit, quod peripneumonica inflammatio magis ſit eryſipelacea ſeu ſuperficialis, atque hoc ipſa huius adfectus denominatione exprimere intendit, ita, vt peripneumonia idem ſit, ac pulmones circumambiens morbus; verum hæc diſtinctio refragatur experientiæ: ſcrutinio enim anatomico profunda ſtaſis in meditullio pulmonum ſæpius detecta fuit. Præter ea ſputum cruentum a pulmonum *ſuperficie* tam expedite ad exſpuitionem peruenire non poſſet.

III. *SIGNA*.

1. *Vtrique adfectui communia*.

1) Vertiginoſæ capitis perturbationes ordinarie paullulum procedunt.

2) Corripiuntur patientes horrore, qui magis magisque inualeſcit, & ſæpe ad cardialgiam nauſeabundam, immo ad vomitum ipſum excedit.

3) Succedit exæſtuatio inſignis cum notabili ſiti & capitis dolore.

4) Item anguſtia præcordiorum, & difficultas reſpirationis.

5) Præcipue perſentiſcunt ægri dolorem punctorium in

 tho-

thorace, iugiter continuantem, & quoties tuſſiunt valde ſenſibilem.

6) *Vrina* primis diebus rubicunda, ſaturata, poſt aliquot autem dies, mox vbi refrixit, turbatur, & deponit ſedimentum copioſum, ſubroſeum.

2. *Vni vel alteri adfectui magis propria.* Hoc ſub *differentia* iam indicauimus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Pleuritis & peripneumonia non cuiuis promiſcue *ætati* eueniunt, ſed familiariter *iuuenili*.
2. *Tempore* peculiariter verno ineunte.
3. Perſonis habitus corporis ſanguinei.
4. Præcipue narium hæmorrhagiis antea adſuetis, iam vero ab illis immunibus.
5. Sexui magis virili, quam feminino.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt largior ſanguinis *abundantis* adpulſus verſus pectus, per ætatis rationem exitum ibidem intendens.
2. Cauſſa magis *propinqua* eſt ſtagnatio ſanguinis diuturnior, per contentionem pertinacem circa pectus ſuſtentata. Vnde ſenſus preſſionis, oppletionis, reniſus, dependet.
3. Cauſſa *proxima & continens* eſt vera ſtaſis, a tali diuturniore ſanguinis ſtagnatione ſuborta, inflammationi occaſionem præbens.
4. Cauſſa *formalis* eſt intentio agentis interni, per motus febriles tranſpreſſorios & abſterſorios hanc ſtaſin reſoluere & diſcutere.
5. Cauſſæ *occaſionales & procatarcticæ* ſunt:
   1) Repentinæ ſanguinis expanſiones per motus corporis immoderatos, potus ſpirituoſos, vltra modum adſumtos, & animi excandeſcentiam.
   2) Refrigeratio immodeſta, corpori calenti admiſſa, quæ repreſſionem ſanguinis ad interiora cauſſatur.
   3) Euacuationum naturalium ſolitarum, præcipue autem hæmorrhagiæ narium, ſuppreſſio.
   4) Euacuationum artificialium adſuetarum neglectio.

5) Vio-

5) Violentæ pectoris concuſſiones, fortior reniſus in oneribus geſtandis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Licet febres inflammatoriæ periculo non careant, pleuritis tamen & peripneumonia in *iunioribus* infra triceſimum annum adhuc conſtitutis, adeo pernicioſæ non ſunt, quam quidem in annoſis.

2. Quando legitima methodo hi duo adfectus tractantur, communiſſime ſeptimo, vel ad ſummum vndecimo die per ſpontaneum largum ſudorem feliciter ſoluuntur, ita, vt tempeſtiue naturalis pulſus, calor, adpetitus, ſomnus, & ſucceſſiue vires redeant.

3. Quando autem vltra ſeptimum diem hæ febres *pertinaciter* continuant, id quod occurrere ſolet in annoſioribus, tum ancipitis valde ſunt euentus.

4. Vrina, ſi ante quartum diem turbatur, & poſt ea ſedimentum cum liquore claro ſuperſtante exhibet, ſpes eſt felicis morbi per ſudorem criticum ſolutionis.

5. Quando per tuſſim materia flaueſcens, non adeo viſcida, neque ſpumoſa, excernitur, & præcipue in peripneumonia ſputus cruentus accedit, totius morbi felix ſucceſſus ſperandus eſt.

6. Vbi autem excretio plane nulla per ſputum ſuccedit, vrina etiam cruda obſeruatur, ibi deterior euentus timendus eſt.

7. Sputum cruentum licet læſionem pulmonum qualemcumque deſignet, hæc tamen plus vtilitatis quam damni portendit.

8. Pleuritis adſcendens verſus partes ſuperiores, ægrotantibus maius periculum minitatur & contra.

9. A peripneumonia phrenitis, malum, dicit *Hipp. ſect. VII. aph.* 12.

10. Si in pleuritide dolor punctorius locum mutat, maiorem inflammationem, maiusque periculum indicat.

11. Bona reſpiratio eſt bonum ſignum, malum vero difficilis.

12. Staſeos diſcuſſio & reſolutio quando non obtinetur, tum ſequi-

ſequitur corruptio, eaque vel ſphaceloſa, vel ſuppuratoria, vel vlceroſa, phthiſis dicta.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per totum morbi decurſum ordinarie ſuccedat, nullo autem modo irritetur.

2. Vbi inſignis *plethora*, anguſtia pectoris, & ſenſibilis infarctus concurrunt, ibi ſtatim ſub initium venæ ſectio ad vnc. VI. inſtituatur, & , ſi opus fuerit, ſequente die repetatur; ſubiungendo ſollicite regimen leniter diapnoicum. In caſibus autem ordinariis venæ ſectio non eſt neceſſaria.

3. Ante meridiem bis exhibeantur diaphoretica liquida, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura ſimplex, ad gut. XXX. item *potiones* diapnoicæ.

4. Poſt meridiem & ſub noctem bis vel ter propinentur *pulveres* antifebriles, ex nitro, antimonio diaphoretico, & abſorbente marino, acido citri ſaturato, parati. Item conducunt emulſiones, præcipue ex ſemine card. Mariæ confectæ.

5. Quando hæc medicamina per aliquot dies exhibita ſunt, dolores tamen adhuc vrgent, tum eſſentia *caſcarillæ* ſalutariter poteſt interponi.

6. Regioni dolenti mediantibus linteis quadruplicatis adplicetur ſpiritus vini camphorarus. Vſu etiam venire poſſunt emplaſtra, non continuo, ſed per vices adplicanda, alias obuiſcant poros & impediunt tranſpirationem.

7. Vbique regimen æquale & continentia tranquilla maxime circa diem criticum, conſeruetur.

8. Conferatur tabula *de hepatitide*, vbi methodus fere eadem fuſius explicata eſt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Diſſident auctores de *venæ ſectione* in his adfectibus inſtituenda: ſunt qui illam ad modum neceſſariam cenſent: ſunt qui eam prorſus reiiciunt, e. g. *Ettmüllerus* obſervat, ſtaſin poſt venæ ſectionem, in pleuritide adhibitam, certius ſuppurare: ſunt qui conſiliis ſuis fluctuant, & eamdem vel adhiberi vel omitti poſſe ſtatuunt: ſunt qui

qui diſſoluentia, & diſcutientia præmittenda eſſe, vrgent, & in ſpecie *ſalia volatilia* ad ſudorem, & hinc ſtaſeos diſcuſſionem, commendant, & his ſi cedere recuſet morbus, moderatam venæ ſectionem ſubiungendam eſſe autumant.

2. Verum, vti per regimina & remedia calida, ſanguinem expandentia, diſcuſſionem tentare, infelix conamen eſt, ob ſanguinem in concitatione & inflammatione iam conſtitutum: ita venæ ſectionem non niſi in ſtatu inſigniter plethorico, & vbi grauiſſimæ anguſtiæ ac infarctus pectoris vrgent, inſtituendam eſſe cenſemus.

3 Contingit in ſumme plethoricis, his adfectibus defunctis, ſcrutinio anatomico pulmonum alterum latus ſanguine quaſi infarctum, & adeo expletum detegere, vt etiam in aqua ſubſideat: quo itaque inſignis plethoræ caſu venæ ſectio commendatur.

4. Methodus *Sydenhami*, quæ conſiſtit in venæ ſectione, eaque ſatis larga & repetita, adiunctis leniſſimis expectoctorantibus, auctori alias experientiſſimo, relinquenda eſt.

5. *Riuerii* exemplum de famulo, larga venæ ſectione paucis horis a pleuritide liberato, dubium adhuc eſt, an non potius hepatis vel ventriculi inflammatio fuerit, vti fere ex circumſtantiis hiſtoricis colligendum.

6. Poſt venæ ſectionem, ſi in ſanguine cruſta alba non adparet, pro bono ſigno non habetur.

7. *Purgantia* ac *venæ ſectio* circa dies criticos celebrata peſſimi ſunt euentus.

8. *Sideritis* ſeu *herba Iudaica*, pectori adpoſita, commendante *Borello*, ſoluere dicitur pleuritidem: quod proinde experimentandum.

9. Inter *ſpecifica* etiam a quibusdam laudatur *papauer erraticum*; *Ettmüllerus* autem & alii nihil ſpecifici illi concedunt, ſed anodynum tantum communem & topicum effectum; quo vero reſpectu non commendatur.

10. *Dentibus apri* ſpecifici quid tribuere, experientia non concedit.

11. *Semen cardui Mariæ* ſpecifico effectu ita commendatum eſt, vt hinc grana illius Stech-Körner ſoleant adpellari; nec plane de nihilo: docet enim experientia, quod aliquot grana deglutita dolorem punctorium ſæpe auferant, licet febris ante ſeptimum diem curſum ſuum non abſoluat.

12. *Expectorantia* hic inutilia ſunt, niſi forſan ſputum cruentum circa quartum diem, non ſatis ſuccedens, potionem aliquam pectoralem efflagitet, quo caſu aqua hyſſopi præ aliis laudatur.

13. *Expectorantium* in pleuritide abuſus, facile peripneumoniam inuitat.

14. *Nitrum* primis diebus vsque ad quartum intrepide poteſt propinari, ſequentibus autem diebus, ſi moderate & æqualiter morbus ſuccedat, parcius, & bis tantum per diem exhibendum eſt.

15. *Camphorata* externe aliquam lenitionem promouent, *oleoſa* autem & *pinguedinoſa* omittenda ſunt.

16. *Opiata* ad irritationes in pectore non poſſunt commendari: ſanguis enim in his adfectibus ſpecialis eſt tenacitatis; id quod illius per venæ ſectionem emiſſio confirmat, vbi rubicundæ portioni innatat materia flauoalbeſcens, admodum tenax, ſie iſt ſo zähe wie Leder. Hæc ſanguinis conſtitutio requirit concuſſionem, reſolutionem, excretionem, quorum omnium contrarium opiata præſtant.

17. *Caſcarilla* pro diſcuſſione a pectore, in primis in peripneumonia, ſpecialiſſime laudatur: modo iuſto tempore & decente ſubordinatione exhibeatur; vti ſub *methodo* indicatum eſt. Non ſolum diſcutit, verum etiam lenit & ſedat, & quando hic cortex irritationes non mitigat, tunc opium certo nociturum eſt.

18. Radix *pimpinellæ albæ* egregii vſus eſt in adfectibus pectoris, præcipue autem in chronicis, reſoluit enim & diſcutit.

19. Conuenit etiam irritationem mitigare & diſcuſſionem promouere per *iulapia* diapnoico - analeptica, ex aquis card. bened. ſcordii, plantag. chærefol. ſcabioſ. modic. cinamom. & ſyrup. acetoſitat. citri.

20. Item

20. Item per *emulſiones*, ex his aquis cum ſemine card. mariæ, aquileg. & amygdal. dulc. ad gratum ſaporem mediocriter ſaccharatas.

21. Conferantur cautelæ & obſeruationes, quæ *tabula de hepatitide* indicatæ ſunt.

TABVLA LXV.
DE
HEPATITIDE.

I. DEFINITIO.

Hepatitis eſt febris acuta, continua, ſecundaria, inflammatoria, qua natura humores fortius & frequentius per hepar transpellit, ad ſtaſin ſanguinis, in hoc viſcere factam, diſſoluendam & abſtergendam.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hepatitis a *reliquis inflammatoriis* febribus differt
   1) ratione viſceris inflammati,
   2) ratione periculi, quo reſpectu reliquas omnes ſuperat. *Vid. prognoſis.*
2. In ſpecie a *pleuritide* differt in eo, quod dolor infra diaphragma magis vrgeat, febremque aliquo modo leniorem, quam pleuritis, habeat coniunctam.
3. Hepatitis in ſe differt *gradu* inflammationis:
   1) Aliæ enim inflammationes magis ſunt ſuperficiales.
   2) Aliæ ſtaſin profundiorem inuoluunt.
   3) Quo modo hepatitis differat ab *infarctu* hepatis, patet ex *ſignis* collatis.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit communiſſime cum *horrore* inſigni & diuturno.
2. Hunc excipit ſenſibilis, grauiſſimus *æſtus*, & quidem paroxy-

roxyzans, (ſi nempe tranquille negotium ſuccedit) cum ſiti intenſiſſima.

3. Vbi autem impetuoſus magis morbus eſt, ibi nullos paroxyſmos, aut notabiles remiſſiones exhibet.

4. Perſentiſcunt patientes dolorem grauatiuum in latere *dextro* circa ſeptimam vel octauam coſtam.

5. Et hic impedit, quo minus ægri in dextrum latus decumbere poſſint.

6. Agrypnia, proſtratio virium, anguſtia præcordiorum, valde vrgent cum difficili reſpiratione.

7. Pulſus celer eſt & frequens.

8. Circa extrema patientes facile refrigeſcunt, quoties ventilare corpus ſuſcipiunt, wenn ſie ſich nur ein wenig lüfften.

9. Quando bibunt, non raro eructant, vnde anxia anguſtia, non æque vero dolor, augetur.

10. Immo nauſea & vomitus bilioſi ſeſe exſerunt; ex quibus ſignis haud friuole concluditur, inflammationem occupare potiſſimum *ſimam* hepatis partem.

11. Vbi autem *gibboſam* magis regionem infeſtat, ibi motus ſpaſtici per conſenſum circa iugulum, ac ſi deorſum illud trahatur, ſeſe exſerunt.

12. *Tuſſis*, quando adeſt, exigua plerumque & ſicca deprehenditur.

13. Sunt hi patientes vel perpetuo leui *madore*, facile frigeſcente, adfecti;

14. Vel, quod peius eſt, iugi ſiccitate, æſtum & anxietatem augente, corripiuntur.

15. *Vrina* primis diebus rutila, & ad modum craſſa eſt, quarto autem die ordinarie turbatur, & copioſum ſedimentum deponit, manente tamen ſuperſtante liquore ſatis adhuc craſſo, aurantii coloris.

16. Sedimentum hoc roſei quidem coloris, ſed ſubmucidæ & veluti purulentæ eſt conſiſtentiæ: vnde hoc phænomenon multis imponit, vt pro vero *pure* illud agnoſcant, & abſceſſum accuſent. Sed *verum pus* ſtatim poſt emiſſionem

ſionem fundum petit, ſedimentum autem illud mucidum poſt refrigerationem demum vrinæ prouenit.

17. Diſſoluitur hoc ſedimentum mucoſum, ſi aquæ tepidæ vas vrinarium immergitur; quod phænomenon ſpecialiter de inflammatione teſtatur.

18. Peculiare adhuc ſignum eſt in hepatitide, quod patiens ſubinde colorem mutet, ordinarie quidem palleat, ſed ſæpe etiam fuſcum & flaueſcentem colorem non ſolum in toto corpore & facie, verum præſertim in oculis exhibeat.

19. Vbi ſtaſeos *ſuppuratio* contingit, ibi omnia ſymptomata eueniunt grauiora, nempe maior ſentitur æſtus, difficilior reſpiratio, maiores accedunt anxietates, in loco adfecto ſenſus doloris exacerbatur, & rigores circa extrema eueniunt frequentiores.

20. *Ruptio* autem *apoſtematis* dignoſcitur ex dolore quidem & æſtu remittente, ſuccedente autem virium proſtratione, frequente lipothymia, febre hectica, & quando materia purulenta in concauum abdominis effuſa eſt, huius intumeſcentia.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* ſunt illa, quæ tabula de inflammatione in genere indicauimus.

2. In *ſpecie* autem, quæ cauſſis ſubſequentibus fiunt obnoxia.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa maxime *remota* eſt plethora.

2. Cauſſa magis *propinqua* nulla alia ſuppetit, quam congeſtio ſanguinis ad hepar, vel ipſius viſceris constrictio.

3. Cauſſa *proxima* eſt ſtaſis in hepate collecta.

4. Cauſſa *formalis* eſt intentio naturæ, ad ſtaſin diſcutiendam, in quem finem ſanguinem, bene adhuc fluidum, ſpecialiter & copioſius dirigit ad portionem illam, motu ſuo iam priuatam, vt per fortiorem adpulſum & transpreſſionem humorum ſtaſis reſoluatur & diſcutiatur.

5. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Præuiæ vehementes corporis motiones, curſibus, ſaltationibus, onerum cum maximo niſu tractationibus, factæ.

2) Violentæ contuſiones, plagæ & caſus ab alto.

3) Orgaſmus ſanguinis, vel per dictas, vel per alias cauſſas inductus, e. g. per ſpirituoſa, excandeſcentiam animi.

4) Repentinæ externi habitus refrigerationes, ſanguine ita calente.

5) Sic etiam potus frigidus, mox & intemperanter ſuperingeſtus.

6) Medicationes adſtrictoriæ, commotionibus febrilibus repente oppoſitæ.

7) Repentinæ repulſiones excretionum, aut moliminum excretoriorum ſuppreſſiones, e. g. ſcabiei, eryſipelatis, hæmorrhagiarum, motuum hæmorrhoidalium, congeſtionum arthriticarum.

8) Topica frigida, item cucurbitulæ, regioni hepatis adplicatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Inflammatio hepatis omnium fere eſt periculoſiſſima.

2. Et quo profundior eſt inflammatio, eo contumacior ad diſcuſſionem, & pronior, vel ad corruptionem repente lethalem, vel ad maturationem, quæ æque funeſti euentus eſt, reperitur.

3. Ita etiam *concauæ* partis inflammatio ominis ſemper triſtioris eſt, quam *gibboſæ*.

4. Nonnumquam hæc febris ſcirrhos hepatis ſolet relinquere.

5. Commotio humorum magna, inſolens, vehemens, ſtatim ſub initium, numquam bonæ ſpei eſt, hac enim ratione ſanguis in arctiſſimos meatus potius impellitur, quam ſtaſis reſoluitur.

6. Quo magis febres inflammatoriæ, citra externas cauſſas occaſionales matutino tempore inuadunt, eo plus habent indolis continentis, maioris æſtus & periculi.

7. Felix euentus variat: aliquando enim ſtaſis *ſucceſſiue* reſoluitur & diſcutitur: aliquando & communiter diebus criti-

criticis euacuatio contingit, eaque vel per hæmorrhagiam naris dextræ, vel per ſudorem copioſum, ſpontaneum, vel per diarrhæam.

8. Qando autem hepatis inflammatio intra primum ſeptenarium diſcuſſionem ſtaſeos non attingit, tum morbus inſoleſcit, dextrum hypochondrium inflatur, cum ſenſu ardoris, tenſionis, grauitatis, accedit ſingultus, & familiariſſimum eſt, vt patientes ſeptimo vel nono, rarius vndecimo die moriantur.

9. *Suppuratio* ſtaſeos licet tam præcipitem funeſtum euentum non inferat, vti quidem corruptio ſphaceloſa, eſt tamen vndique periculo pleniſſima: materiæ enim purulentæ euacuatio non poteſt fieri, & ſi omnino fieri poſſet, conſolidatio tamen eroſæ & exeſæ portionis nullo modo obtineretur, ob viſcus hepatis laxum, poroſum & ſanguine imbutum.

10. Et ſic res communiſſime tranſit in hecticam.

11. Si *vrina* iuſta coctionis ſigna exhibet, ſedimentum nempe copioſum, non admodum tenerum, coloris ſubroſei, & patiens de reliquo mediocriter bene habet, ſpes eſt felicis euentus.

12. Quando autem clara & limpida manet, exitum portendit periculoſum & lethalem.

13. Turbida ſi redditur, nullum autem deponit ſedimentum, ſed parietes vitri alba lactea & ſubcœrulea cuticula obducit, non adeo boni eſt præſagii.

14. *Sudores* nimii aquoſi pari ratione nihil boni producunt, tolerabiliores autem ſunt, quam perpetua cutis ſiccitas.

15. Quando poſt hæmorrhagiam narium patiens non ſublevatur, ſed vires in horas deficiunt, vigiliæ etiam & phantaſiæ accedunt, tum nihil boni inde portenditur.

16. Singultus contumax, *ſtatui* morbi accedens, citra cauſſas externas excitatus, ſignum communiſſime eſt lethale.

17. Refrigerationes extremorum faciles & frequentes, cum inſigni ardore interno; & intercurrentibus lipothymicis adfectibus, infauſta ſunt indicia.

18 *Vomitus nigri*, inſtar *rob ſambuci*, vti in *acutis*, peſſimi ominis

nis, ita in pleriſque febribus inflammatoriis præſagium ſunt mortis inſtantis. Non minus deiectiones *alui*, eiusdem tetri coloris, bonæ non ſunt prognoſeos.

19. Falſo ſupponuntur abſceſſus hepatis, quando pus per vrinam ſeceſſit: hoc enim indicat abſceſſum glandularum inteſtinalium ſeu meſaraicarum.

20. Si dolores ad modum vrgent, *febris* concurrit magna, *inquietudo* multa, dolores autem deinde *cito* prorſus euaneſcunt, pulſus & vires cadunt, febris tamen pergit, ibi corruptio vel ſphaceloſa, vel ſuppuratoria, eaque rupta, certe diiudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Diſcuſſio* ſtaſeos inflammatoriæ vniuerſum hic abſoluit negotium.

2. Hæc in poteſtate magis naturæ, quam Medici ſita eſt, poteſt autem aliquo modo promoueri per medicationem, eamque placidam potius, quam vehementem & impetuoſam. Commendantur in hunc finem leniter abſtergentia & humores fundentia.

1) *Abſorbentia marina*, acido citri, tartari, vel ſpiritu nitri ſaturata; quæ euidentem effectum diureticum exhibent, e. g. oculi cancri, conch. præparat. mater perlar. præparat.

2) Vniuerſa *oſſa capitis lucii piſcis*, aceto in præparatione imbuta. *Vid. cautel.*

3) *Diaphoretica* fixa, inter quæ antimonium diaphoreticum reliquis præfertur, ſub initium largiore, poſt ea autem parciore doſi exhibendum.

4) *Radices* diuretico-diapnoicæ vtiliter etiam in his ſtaſibus exhibentur. Ex horum cenſu præcipue ſunt: rad. vincetox pimpinell. alb. helen. petaſitid.

5) Ex *compoſitis* huc conducunt: mixtura ſimplex leniter camphorata, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, eſſent. pimpin. alb. cum æquali portione eſſent. ſcordii mixta.

6) *Emulſiones* dilutæ, magis ad temperandum, quam ad alendum, ex pineis, amygdal. ſemin. card. mariæ, aquileg.

leg. & in progreſſione morbi ſemin. papau. albi, paratæ, & ſufficienter edulcoratæ; abſtinendo a *ſeminibus* ſic dictis *frigidis*.

7) *Potiones* diapnoicæ, vel iulapia, ex aquis ſcabioſæ, plantag. chærefol. geran. maior. ſcorzoner. cichor. bugloſſ. galeg. bellid. minor. cum ſirupo acetoſitatis citri, vel clyſſo antimon. acidulatæ.

8) *Nitroſa*, quæ in his inflammationibus omnibus aliis palmam præripiunt.

9) *Externe* conducunt:

a) Spiritus vini camphoratus crocatus, regioni hepatis adplicatus.

b) Fotus calidi, ſicci ex farina ſecalina, fabarum, milii, furfure, radice irid. Florentin. ſigill. Salomon. bryon. herba hyſſopi, quæ etiam interne conducit, item emplaſtr. de ſpermate ceti camphorat.

c) *Venæ ſectiones* non niſi in ſpecialibus circumſtantiis, conducunt. *Vid. cautel.*

d) *Clyſteres* emollientes, ad reuulſionis ſcopum, & alui legitimum ſucceſſum.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *Venæ ſectio* vel inſtituatur ſtatim ſub initium, vel omittatur, ſecundum indicationes ſub *cautelis* explicatas.

2. *Aluus* vbique ſeruetur aperta, non poſitiuis ſtimulantibus, in primis talibus, quæ altius in ſanguinem penetrant, ſed vel emollientibus clyſteribus, moderate tamen adhibitis, vel leniſſimis humectantibus, præcipue nitroſis, it. oleo amygdal. dulc. ſyrupo violarum.

3. Motus febriles, diſcuſſionem ſtaſeos reſpicientes, quantum fieri poteſt, ſubleuentur.

4. Hinc mane doſis refracta eſſent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura ſimplex adhibeatur, & per reliquum diei tempus pulueres nitroſo - abſorbentes ſingulis tribus horis propinentur, e. g.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat. ana drach. II.
ocul. cancr. acido citri ſaturat.

maxill. lucii piſcis, acido quodam præparat.
ana ſcrup. IV.
Antimon. diaphoret. drachm. I.
M. f. pulu. doſ. ſcrup. I.

5. Ante meridiem *potiones* acidulatæ, verſus noctem autem *emulſiones*, interponantur.

6. Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. ſpiritus vini camphorat. crocat. regioni hepatis adplicandus.

7. Vbi dolores ad modum inſoleſcunt, ibi *anodynum* aliquod, ad illos mitigandos, non autem prorſus tollendos, pulveri commendato remiſceatur. Verum hoc non in ſtatu, ſed incremento tantum morbi locum habet.

8. Conueniens *diæta*, nempe ſufficiens humectatio, continentia tranquilla, calor moderatus, placidum regimen, ſollicite iniungatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ *tabula de febribus inflammatoriis in genere* monuimus, illa in hoc etiam adfectu ſeruanda ſunt.

2. Difficilis eſt formatio conſilii de adminiſtratione *venæ ſectionis* in febribus inflammatoriis; de qua re fuſius *tabula chirug. de venæ ſectione* egimus.

3. Hoc loco tantum adiicimus, quod venæ ſectio in hepatitide ſtatim ſub initium, præmiſſo clyſtere, concedatur.
   1) Vbi conſpicua plethoræ inſignis indicia adſunt.
   2) Tanto magis, ſi conſuetæ venæ ſectionis tempus incidit.
   3) Quando graues ſanguinis commotiones proxime præceſſerunt.
   4) Vel morbus cum vehementia, anxietate, ſummo ardore, interlancinationibus dextræ partis abdominis, & febrili inſultu magis, quam ortu, initium ſumit.

4. Largior autem eſſe debet ſi inſtituitur venæ ſectio, & inſuper, requirente neceſſitate, repetenda.

5. Siue ſecta ſit vena, ſiue prætermiſſa, vbique libera & æqualis diſtributio ſanguinis, & leniſſima tranſpiratio conſeruanda; quod tanto magis neceſſarium eſt, quia ſecundum ſolertem *Sydenhami* obſeruationem, & αὐτοψίαν

poſt

poſt venæ ſectionem, ſanguis ſumme lenteſcentis diſpoſitionis apud eius modi patientes deprehenditur, quæ vero hac humorum diſtributione & attenuatione non poteſt in actum deduci.

6. Titulo magis, quam reali effectu, his commendantur pleraque, ſanguinem coagulatum reſoluentia: quæ enim efficaciter hoc præſtare poſſent, partium ſunt tenuiorum, & hinc orgaſmum ſanguinis longe præſentiorem inducunt, quam partem adfectam conſulantur, e. g. *camphora* vbi immediate pertingit, potentiſſime reſolvit, ſed intra corpus adſumta, mediocri licet quantitate, ſanguinem vehementiſſime concitat, neque tamen directe ad rem ipſam multa contribuit: dimidium granum pro doſi, cum largiore portione nitri remixtum, conceditur.

7. *Sambucinorum* commendatio nota quidem eſt, ſed interna parum efficient

8. *Aquæ florum tiliæ*, *plantag. ſcord. ſcabioſæ* vulgo commendantur, ſed re vera parum in illis erit præſidii.

9. *Chærefolium* ad diſcuſſiones internarum ſtaſium communiter laudatur, ſed debilioris eſt efficaciæ, &, ſi omnino quid de illo ſperare liceat, in ſubſtantia erit ſumendum.

10. Idem etiam de *floribus bellidis minoris* ſentiendum eſt.

11. *Gummi-reſinæ*, e. g. galbanum, ſarcocolla, myrrha, ſatis quidem penetrant & reſoluunt, vehementius autem, præcipue myrrha, ſanguinem commouent, neque tamen loco immediate adfecto ſatis faciunt. Vnde vix aliquem hic habent locum.

12. *Specifica* efficacia *maxillæ lucii piſcis*, *dentis apri* &c. experientiæ non reſpondet; faciunt, quod poſſunt. Copioſe ſi adhibentur, e. g. ad drachm. I. patientes male habent.

13. *Externe* ſub initium commodius adhibetur ſpiritus vini camphoratus, poſt ea autem fotus ſiccos camphoratos ſubſtituere conuenit. Agunt autem hæc externa non tam penetrando, quam potius transſpirationem aperiendo,

&

& motum tonicum roborando, quibus auxiliis diſcuſſio ſtaſeos iuuatur.

14. Si in *gibboſa* hepatis parte inflammatio in *pus* abierit, iſtud per inciſionem interdum ſalutariter eliminatur.

15. *Vnguinoſa externa* ſecure hic non adhibentur, quia ſuppurationem promouent: vnde & emplaſtica valde mucida locum non habent.

16. *Compoſita* famoſiora internis inflammationibus parum conueniunt, e. g. theriaca, mithridatium, diaſcordium *Fracaſtorii*, *Syluii*, & aliæ tincturæ bezoardicæ, opio inquinatæ.

17. *Antimonii diaphoretici* efficaciam alii hic nimium extollunt, alii prorſus reiiciunt: media ſententia vera eſt, quod in primis teſtantur ſenſibiliores.

18. *Sulphuris* vſus, ſi circa prima *initia*, vel in *declinatione* prudenter adhibetur, ſenſibilem efficaciam exhibet, in *ſtatu* vero magis eſt ambiguus.

19. *Anodyna* ad modum prouide adhibenda ſunt, magis in incremento, quam in ſtatu, ne debitas excretiones impediant, vel plane ſphacelum inuitent.

20. Quid præſtet *hepar galli nigri*, a *Ioële* pro certiſſimo in hepatitide remedio commentatum, experientiæ relinquitur. Iubet, vt hoc viſcus, adhuc calens, aliquot vnciis aceti roſacei conteratur, & aliquo modo reſolutum a fibris per colaturam ſeparetur, ac tepide exhibeatur.

21. Quæ tabulis de *infarctu* & *ſcirrho* hepatis ratione *refrigerantium*, interne & externe adhibitorum, item *topicorum* calidiorum, diximus, ea hic etiam obſeruanda ſunt.

TABVLA LXVI.
DE
SPLENITIDE.

I. **D***EFINITIO.*

Splenitis eſt febris acuta continua, ſecundaria, inflammatoria, qua principium agens, motibus, vltra gradum naturalem auctis,

auctis, ſanguinem copioſius verſus lienem dirigit, & fortius ac frequentius per eumdem tranſpellit, ad ſtaſin in hoc viſcere collectam, reſoluendam & diſcutiendam.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Splenitis* differt ab *infarctu lienis*, in quo ſanguis non plenarie ſubſiſtit, ſed tantum ſtagnat, & impeditius mouetur, nulla etiam febris acuta præſto eſt.
2. A *nephritica renis ſiniſtri* inflammatione dignoſcitur partim *atrocia doloris*, qui in nephritide acutior eſt, partim *loco adfecto*: in nephritide enim dolor verſus ſpinam dorſi, in ſplenitide autem magis antrorſum adfligere obſeruatur.
3. Splenitis *in ſe* differt *gradu* inflammationis: aliquando enim ſubſtantia, vulgo *parenchymatica* dicta, occupatur, & ſic ſatis profunda contingit inflammatio; aliquando autem *membranacea* & ſuperficialis tantum portio infeſtatur.

III. *SIGNA.*

1. Signa pleraque, ſub *hepatitide* tradita, huc poſſunt referri, nempe
2. Inuadit cum inſigni horrore.
3. Hunc ſequitur grauiſſimus æſtus, cum ſiti ad modum intenſa.
4. In hypochondrio *ſiniſtro* dolorem grauatiuum & tumorem perſentiſcunt.
5. Paroxyſmi typum fere quartanarium formant.
6. Vbi paullulum libero aëri ſe exponunt patientes, ſtatim circa extrema perfrigeſcunt.
7. Hæmorrhagia ſi contingit, ſanguis ſtillat ex nare ſiniſtra.
8. Signa vrinæ eadem ſunt ac hepatitidis.

IV. *SVBIECTA.*

Perſonæ ſtatus *plethorici*, temperamenti *ſanguinei*, habitus corporis laxioris, vti in genere inflammationibus præ aliis obnoxiæ ſunt, ſic etiam eædem a ſplenitide potiſſimum infeſtantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* maxime *remota* eſt ſtatus plethoricus, cum ſpiſſitudine ſanguinis vtplurimum coniunctus.

2. Cauſſa *magis propinqua* eſt congeſtio ſeu reſtrictio ſanguinis verſus lienem.

3. Cauſſa *proxima & continens* eſt ſtaſis in hoc viſcere exorta.

4. Cauſſa *formalis* eſt ſollicita naturæ intentio, mediante motu febrili transpreſſorio & abſterſorio hanc ſtaſin reſoluere & diſcutere.

5. Cauſſæ *occaſionales*, quæ plethoram, tamquam cauſſam antecedentem, inducunt, ſunt præcipue
   1) Euacuationum ſanguinis naturalium, e. g. menſium, hæmorrhoidum, ſuppreſſio.
   2) Conſuetarum artificialium prætermiſſio.

6. Cauſſæ *procatarcticæ* huius ſtaſeos ſunt:
   1) vehementes corporis & animi commotiones.
   2) Expanſio ſeu orgaſmus ſanguinis.
   3) Repentinæ refrigerationes, corpore calente.
   4) Quo etiam ſpectat potus frigidus, poſt fortiorem motum, hauſtus.
   5) Peruerſæ medicationes adſtrictoriæ in febribus adhibitæ.
   6) Abuſus topicorum frigidorum in lienis infarctu.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ tabula præcedente de *hepatitidis prognoſi* diximus, illa etiam de ſplenitide vtplurimum valent.

2. Licet enim ſplenitis non ita extreme pernicioſa ſit, vti hepatidis, ſatis tamen ſufficit, vt plurimos, qui ab illa vere corripiuntur, iugulet.

3. Id vnicum, quod de *vomituum nigrorum periculo* præcedente tabula dictum eſt, hic, ſecundum auctorum obſeruationes, mitigandum eſſe videtur: dicunt enim, vomitus tales nigros, verſus diem criticum contingentes, ſplenitidem ſoluere. Atque hoc adſertum exemplo quodam notabili iam habemus confirmatum.

4. Obſeruatum etiam aliquoties fuit, quod hæmorrhoides ſalutariter huic adfectui ſuperuenerint.

5. Quando ſubſtantia viſceris parenchymatica *profundius* occupatur, tum inflammatio fit *apoſtematodes*; vbi autem

ſuper-

ſuperficialis portio ſtaſi expoſita eſt, ibi inflammatio magis *eryſipelatodes* contingit.

6. Frequentiſſime autem inflammatio in ſplenitide degenerat in *ſcirrhum*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus eadem hic eſt, quæ in hepatitide.

1. Aluus itaque ante omnia per clyſterem emollientem ſolvatur.
2. Venæ ſectio, ſi ſecundum obſeruationes, præcedente tabula ſub *cautelis* traditas, indicetur, primum in brachio, deinde, vrgente adhuc adfectu, in vena *ſaluatella*, quæ eſt inter annularem & minimum digitum, inſtituatur.
3. Ad ſtaſeos diſcuſſionem naturæ ſuccurratur:
   1) Ante meridiem doſi aliqua eſſent. alexipharm. & potionibus diapnoicis, acidulatis.
   2) Poſt meridiem pulueribus nitroſo-abſorbentibus, præcedente tabula commendatis, & emulſionibus dilutis.
   3) Vbique ſufficiente humectatione, continentia tranquilla, & regimine diapnoico, continuo.
4. Dolores, quando in adfectus incremento valde inſoleſcunt, paullulum mitigentur per M. P. de cynogloſſa cum puluere nitroſo-præcipitante ad gr. I. remiſcendum. *Vid. cautel. præcedentis tabulæ.*
5. Denique poſt felicem ſtaſeos diſſolutionem mixtura tonico-neruina *Stahlii* aliquoties per diem propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ præcedente tabula dicta ſunt, ea hic repetantur.
2. Hæmorrhoidum adſuetarum ſuppreſſio ſi hunc adfectum foueat, *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio efficacior erit, quam ipſius venæ ſectionis inſtitutio.
3. Quoniam ſplenitis facile in *ſcirrhum* transmigrare obſervatur, ex vſu omnino erit, methodum illam, tabula de infarctu & ſcirrho lienis commendatam, tempeſtiue adhibere.
4. Vſus *vini* non niſi in declinatione conceditur.
5. Ante, quam materiam de inflammationibus internis obſignamus, monendum eſt, quod aliæ quidem illarum ſpe-

cies adhuc reſtent, e. g. inflammatio *ventriculi*, *pancreatis*, *vteri* &c. eamdem autem methodum & tractationem expoſcant. Vnde neceſſarium non ducimus, plures tabulas ſpeciales hac de re ſubiungere.

6. Hoc vnicum de *ventriculi* inflammatione adiicimus, quod tanti periculi non ſit, quanti quidem ſunt ſtaſes inflammatoriæ in aliis viſceribus. Gaudet enim ventriculus *motu tonico periſtaltico*, eoque perpetuo, quo ſtaſeos diſcuſſio facilius promouetur.

TABVLA LXVII.

DE FEBRE CATARRHALI BENIGNA, SEV VETERVM QVOTIDIANA CONTINVA.

I. *DEFINITIO.*

Febris catarrhalis eſt febris acuta, continua, ſecundaria, qua principium vitale motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra gradum quidem naturalem auctis, ſatis tamen moderate procedentibus, lympham, ſiue qualitate ſiue motu læſam, corrigere intendit. Deriuatur hæc denominatio a κατὰ & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Licet febris catarrhalis *benigna* a *maligna*, quoad *ſpeciem* non differat, ſed tantum quoad *gradum* noxiæ materiæ & ſymptomatum, quia tamen maligna, paullo aliam methodum, eamque leniorem & magis circumſpectam expo-

poſcit, inſuper etiam pure epidemicæ petechizantis conſtitutionis eſt, placuit, illam peculiari tabulæ reſeruare.

2. Staſis illa *mucido-ſeroſa*, cum partibus ſanguinis tenuioribus mixta, cui febris catarrhalis ſuperuenit, differt omnino a *ſtaſi vrente, rodente, venerea, vlceraſcente*: licet enim hæc eaſdem partes, nares, infundibulum, pharyngem, tonſillas, palatum, immo parotides, obſideat, nulla tamen febris illi accedere ſolet.

3. Differt etiam a *rheumaticis* illis congeſtionibus, & febrilibus motibus, quibus viam ſtrauit heteroclita apoſtaſis poſt febres acutas, vel intermittentes turbatas; ſicut etiam ipſa talis febris a noſtra catarrhali maxime diuerſa eſt.

4. Neque febris *intermittens diuturna* in febrem catarrhalem tranſiiſſe exiſtimanda eſt, ſi, quod ſatis frequenter contingit, grauedinem, coryzam, tuſſim, branchum generet.

III. *SIGNA*.

1. Inuadit hæc febris plerumque circa veſperam.
2. Tempore æquinoctii, præcipue autumnalis.
3. Præcurrunt, vel ſtatim iunguntur, grauedo aut coryza.
4. Raucedo, moleſtia deglutitionis.
5. Immo intra collum eryſipelacea quaſi conſtitutio.
6. Prægrauatio pectoris.
7. *Tuſſis* ſatis quidem violenta, parum tamen excernens, & per totum morbum ordinarie durans.
8. Vniuerſalis corporis *languor*.
9. Inuadit autem hæc febris cum *frigore* horrido, immo rigore, præcipue vero tenſiuis doloribus in dorſo.
10. Durat hoc frigus per dimidiam circiter horam, aliquando integram, raro diutius
11. *Calor* ſuccedit immediate, ſatis quidem lenis, cum anguſtia tamen & anxietate circa præcordia coniunctus.
12. Quæ, circa præcordia, pathemata in paucisſimis tantum ſubiectis nauſeabunda aut vomibunda obſeruantur.
13. Durat hic æſtus pro gradu plethoræ per horas bene multas,

taſ, ita vt primis paroxyſmis vix altero mane notabiliter tepeſcat.

14. *Pulſus* eſt celer & frequens.

15. *Adpetitus* proſtratus, vires deiectæ, ſomnus imminutus.

16. Caput eſt magis debile, quam dolens.

17. Ad *diarrhœas* hæc febris valde inclinat, interdum accedunt *vomitus*.

18. *Sudores*, quouis tempore matutino æſtum excipientes febrem ſucceſſiue mitiorem reddunt, ac catarrhales hos adfectus infringunt; elapſo tandem primo vel ſecundo ſeptenario febris cum ſymptomatibus cedit.

19. *Vrina* præter colorem aurantium, febribus acutis familiarem, hoc peculiare habet, quod pauca mora tenuiſſimam cutem, vitro ſubtiliter adhæreſcentem, oſtendat, lacteoliuentis coloris cum ſedimento roſeo-pallido, Fleiſchfärbig.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hæc febris familiariter temperamento *ſanguineo-phlegmatico.*

2. Subiectis mucoſis, ſpongioſis, & ſeri inquinamentis abundantibus.

3. Quæ multum & diu partes capitis & colli glanduloſas frigori, præſertim humido autumnali, exponunt.

4. Quibus ſcabies vel alia vlcera repelluntur.

5. Quæ nimiis vigiliis indulgent.

6. Vel vino aduſto abutuntur.

7. Item quæ coryzam & tuſſim negligunt, vel mala in iisdem arte, maliſque remediis tractantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* huius febris eſt *lentor* & tenacitas lymphæ.

2. Cauſſa *proxima* eſt catarrhus peculiaris conditionis, nempe ſalſo-acris: ſimplex enim catarrhus, ſeu mucida ſtaſis, ſatis liber manet a febre; quando autem portio *ſanguinis ſubtilior*, quam, veteres præcipue, bilioſam eſſe putant, huic ſtaſi ſimplici immiſcetur, tum inuoluit periculoſam in-

inflammatoriam in his locis indolem, vnde facile corruptio ſphacelosa prouenire poteſt.

3. Ad hanc corruptionem auertendam febris accedit, tamquam cauſſa *formalis*, & ſalutare naturæ opus, quo ſucceſſiua abſterſione ſenſim iterum auferatur, quod ita coaceruatum hæret.

4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) refrigerationes corporis immodeſtæ.
   2) Tempeſtas humido frigida, præſertim autumnalis.
   3) Potus frigidus, calente corpore ſumtus.
   4) Materia acris, in coryza excerni ſolita, repulſa.
   5) Item ſcabiei vel cruſtræ lacteæ repreſſiones.
   6) Verbo: omnia ea, quæ naturalem & genuinam impediunt tranſpirationem.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris catarrhalis *ſimplex* & *benigna* ſalutariter vtplurimum decurrit, & quidem ſæpiſſime bono tantum regimine.

2. Accedente autem *malignitate*, vel præpoſtera medica tractatione, periculo non vacat. *Vid. tab. de febre catarrhali maligna.*

3. Quo magis ab indole ſua leniore recedit, & cum vehementia tam frigoris quam æſtus inſultat, eo iuſtior eſt metus alicuius labis, circa viſcera hærentis.

4. Optimus ſucceſſus & euentus conſiſtit in ſtaſeos rheumaticæ, acris, cauſticæ, inflammatorio-corruptiuæ, aſſidua reſolutione & ſucceſſiua diſſipatione.

5. *Hippocrates* iam obſeruauit, a fluxione eius modi materiæ acris, cauſticæ, in pharyngem præcipue, oriri raucedines, cynanchas, eryſipelata, peripneumonias, & quamdiu materia in tali intemperie exſiſtat, perdurare talia pathemata, ſi vero ſpiſſeſcat & concoquatur, illa minui & febrem ſolui.

6. Niſi ergo mature, & placido ſucceſſu, materia hæc ſenſim abſtergatur & diſſipetur, vlceratio ſanioſo-ichoroſa ſuccedit, quæ promte in ſphaceloſam & funeſtam putredinem ruere ſolet; id quod ſatis confirmant vlcera illa externa, ex diuturno eryſipelate vel phlegmonibus non diſ-

cutiendis oriunda, quæ, licet immediata adhuc præſidia admittant, peſſimam tamen indolem exhibent.

7. Quo acrior igitur inflammatoria ſtaſis ſubeſt, eo propior dicto euentui exſiſtit.

8. Quo magis autem febris *ſimplex* & *benigna* catarrhalis dici meretur, eo longior ab hoc euentu diſtat; magis autem in lentas & hecticas febres propendet, præcipue quando nimiis abſorbentibus & refrigerantibus tractatur.

9. Indoles huius febris non eſt, ut *apoſtaſes* formet, ſeu materiam, ſemel reſolutam extrinſecus in locum arctiorem cumulet, vti hoc in parotidibus & angina contingit.

10. Quando autem per intempeſtiuas artis commotiones aliquid extrinſecus protruditur, adparentes tales apoſtaſes, pro criticis excuſſionibus vulgo venditatæ, genio huic febri proprio non debent imputari.

11. Multo lenius adhuc decurrunt *febriculæ* illæ, catarrhalibus adfines, quæ hyeme tepida repentinis tumoribus, e. g. glandularum ſub auribus, tonſillarum &c. ſuperveniunt.

12. Quando autem per coacta regimina turbantur, vel materia infauſte ad interiora repellitur, febres ſatis acres & inflammatoriæ periculoſæ inde proueniunt; præſertim ſi perturbatio talis artificialis verno & autumnali tempore, quo ſanguinis commotio familiarior eſt, contingit.

13. Ceterum, quam *benigna* etiam ſit hæc febris catarrhalis, eſt tamen contagioſa, uti & ipſi catarrhi tenuiores & coryza eiusdem indolis eſſe obſeruantur.

14. Quo magis autem *contagioſa* reperitur, eo certius petechiæ complicantur. *Vid. tabul. de febre catarrhali maligna.*

15. *Diarrhææ*, quando ſub initium accedunt, minuunt impetum morbi; in ſtatu quæ ſuperueniunt, ſi moderatæ & indolentes exſiſtant, non adeo periculoſæ ſunt.

16. *Alui* autem *adſtrictio* hic æque ac in petechialibus purpuratis nocentiſſima eſt, &, præcipue in ſtatu, deliria, comata, conuulſiones, inducit.

VII. ME-

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Vitium *lymphæ*, in mucoſitate & tenacitate conſiſtens, eſt corrigendum. Reſoluunt lentorem
   1) *Radices* catarrhales, alexipharmaco-diureticæ, præcipue rad. pimpin. alb. vincetox. ari, helenii, imperator. angelic.
   2) *Eſſentiæ* alexipharm. e. g. *Stahlii*, tinct. antimon. tartari.
   3) *Salia colliquantia* digeſtiua, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitrum antimoniatum.
2. Motus *febriles* ſecretorii & excretorii eumdem finem reſpicientes, prudente ratione ſunt adiuuandi; cui ſcopo antifebrilia temperata, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, mixtura ſimplex, puluis bezoardicus ex nitro, antimon. diaphoret. oculis cancri, acido citri ſaturatis, & ſale digeſtiuo, ſatis faciunt.
3. Tuſſis ſicca ſecure eſt mitiganda; in quem finem conducunt
   1) antifebrilia, modo commendata.
   2) Liquiritia cocta, ſirup. violarum, de eryſimo *Lobelii.*
   3) Emulſio ex amygdal. vel ſemin. card. bened. mariæ, parata.
   4) Mucilago hordei, auenæ.
   5) Oleum amygdalarum.
   6) Trochiſci becchici.
4. Aluus ſemper aperta eſt ſeruanda
   1) per diætam liquidam ex prunis, paſſulis, pomis.
   2) Per potum ſufficientem, tepidum, ex infuſis thée, veronic. tuſſilag. teucr. ver.
   3) Per clyſteres emollientes cum ſtimulo ſalino.
   4) Per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas*, mane exhibendas.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Mane propinetur eſſent. alexipharmac. *Stahlii* ad gutt. XXX. cum leniſſimo regimine.
2. Per diem autem vsque ad tempus paroxyſmi puluis quidam bezoardicus bis vel ter ad ſcrupul. I. exhibeatur. e. g.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I. M.

3. Durante paroxyſmo potiones tepidæ, & qualeſcumque congruæ humectationes porrigantur.

4. Quam primum æſtus remittit, & mador in patiente obſervatur, diſcuſſio diapnoica promoueatur,
   1) vel per doſin eſſent. alexipharmac.
   2) vel per potiones diapnoicas ex aquis ſcord. card. bened. flor. ſambuc. galeg. cum antimon. diaphoret. & aliquo abſorbente, paratas.

5. Ad *tuſſim* validam mitigandam exhibeatur verſus illud tempus, quo maxime adfligit, emulſio quædam ex ſemin. card. benedicti, mariæ, cum aquis diſcutientibus & pectoralibus, præcipue hyſſopi, parata.

6. In obſtipatione *alui* vel clyſteres, vel pilul. *Stablianæ* audacter adhibeantur.

7. *Diarrhææ* autem quando accedunt, tartarus vitriolatus ex puluere, ſupra deſcripto, remoueatur, & cryſtallus montana præparata ſubſtituatur.

8. Hæc methodus per quatuordecim dies continuetur, quia mitior eſt hæc febris, nec breui adeo periodo finitur.

9. Quando *grauedo* huic febri iuncta eſt, externa quoque adhibere conuenit ad euacuationem per coryzam promouendam: vbi egregie conducit ſpiritus ſalis ammoniac. interdum naribus admotus. *Vid. tab. de coryza.*

10. Si alia adhuc accedant ſymptomata, e. g. angina, peripneumonia, aphthæ &c. methodus horum adfectuum ſpecialis ſimul in vſum trahatur.

11. In lentam febrem quando deflectit, eſſentia alexipharmaca ad reuocandos motus febriles ſufficientes, & materiam eliminandam aliquoties per diem, verſus noctem autem puluis digeſtiuus propinetur. *Vid. caut. 4.*

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris catarrhalis, vti ſucceſſum habet placidum, ita omnis medicatio huic indoli debet eſſe conueniens. Hinc optima eſt methodus illa, quæ excretiones diuretico-diaphoreticas *lenibus* ſucceſſibus promouet.

2. Omnes autem *commotiones* inconſideratæ euitandæ ſunt, maiores enim ad interiora regurgitationes, inflammationes acres, eryſipelaceas, generant, & febrem in ſe benignam, periculoſam reddunt.

3. *Regimen* ſemper ſit tepidum, cauendo a *refrigeratione*, quando enim transſpiratio & ſudores ſupprimuntur, lentæ & hecticæ febres inde emergunt.

4. Quæ lentæ & hecticæ, ſi inſequantur, ter per diem, ſed ſine regimine, propinetur eſſentia alexipharmaca ex rad. pimpin. alb. helen. ari, imperat. parata, quæ, interpoſito verſus noctem puluere abſtergente, ad recuperandam breui integritatem, egregie conducit.

5. *Expectorantium* abuſum in catarrho pectorali excipiunt ſæpe diſpoſitiones phthiſicæ, vlceroſæ.

6. Item de *refrigerantibus* eſt ſentiendum.

7. Alexipharmaca, ſi, impetu ſeneſcente, *copioſe* propinantur, febrem reuocant: vnde ſufficiunt diaphoretica fixa, cum abſterſiuis combinata, vſus denique vini modicus, & laxatio per mercurium dulcem. *Confer. num.* 22.

8. In catarrho *chronico*, non adeo æſtuoſo, ſufficit *laxatio* per pilulas *Beccheri*, cum mercurio dulci & extracto panchymag. *Crollii* ſociatas, coniunctis diſcutientibus, præcipue eſſent. ſuccin. lignorum.

9. Et ſic *ſuccinata* & *ligna antiuenerea* in catarrhis quidem ſimplicibus conueniunt, minime autem in febribus, catarrhis ſuperuenientibus.

10. A poſitiue *diaphoreticis* valde ſibi temperandum eſt, ne quidquam hic cum impetu agitetur, conf. num. 1. & 2. ſed vnice aſſiduis & moderatis transſpirationibus inſiſtatur, aut tenuior ſubſtantia acris, ſucceſſiue exhalando, diſſipetur.

11. Hæc cautela tanto magis notanda eſt, quia ſudorifera ſub prætextu illo ſpecioſo; *venenatæ* nempe *malignitatis de corde propellendæ*, paſſim commendantur.

12. Huc etiam pertinet peruerſa illa & rationi contraria methodus, quæ materiam ex interioribus ad exteriora propellere docet: nam materia, ex infarctu aliquo ſemel reſoluta, ita alteratur, vt ineptior ſit ad nouum talem infarctum in exterioribus, e. g. in parotidibus, formandum.

13. Quod ſi tamen glanduloſi tales tumores poſt has febres turbatas vel neglectas remaneant, eſſent. pimpin. albæ, cum interpoſita leni laxatione, eximie ſe gerit.

14. Aquæ diapnoicæ quando adhibentur, remouenda eſt aqua *fumariæ*.

15. *Pulueres nitroſi* non tantum ante & verſus paroxyſmum, ſed etiam in feruidiore illius æſtu locum habent, & longe poſt ſe relinquunt pulueres Pannonic. Marchion. &c. in infantibus etiam egregium edunt effectum.

16. *Nitrum* incraſſat materiam catarrhalem ſubtilem, & in rheumaticis receſſionibus, quando perite adhibetur, tantæ eſt efficaciæ, vt illo etiam ſolo grauiora ab illis inducta damna reſtingui poſſint.

17. Ad æſtus mitigationem *nitrum* etiam in potu exhiberi poteſt: hac enim ratione ipſum potum corrigit, & alterationes non adeo inſignes & ſenſibiles, ſed magis placidas ac ſucceſſiuas exhibet.

18. *Adſtrictio alui* catarrhum & febrem auget, & ſic per totum morbi decurſum apertam illam ſeruare maxime neceſſarium eſt: irritare autem eamdem tanto minus conuenit, quanto acrior eſt catarrhus.

19. In minus vero acribus fluxionibus & febribus, in primis vbi adfluxus grauedinoſus ſeu becchicus incommoda notabiliter adfert, ibi egregie conducit, materiam prædiſpoſitam leni laxatione ſubducere.

20. *Salia volatilia* hic euitanda, in ſenſibilibus & teneris prorſus abominanda ſunt, quia materiam catarrhalem acrem vehe-

vehementius commouent, & inflammationes facile cauſſantur.

21. *Emulſio* ex ſemine *cardui mariæ* hic, quando *tuſſis* nimivm adfligit, præ ceteris conuenit, qui non modo egregie temperat, ſed & inflammationes metuendas præcauet, & ipſas iam præſentes ad modum mitigat.

22. Eſſentia alexipharmaca *Stahlii* ſeroſo-mucidam materiam non ſolum incidit & attenuat, ſed & diapnoicam exſerit efficaciam, & ſic, prudenter adhibita, indicationi huius febris commodiſſime ſatis facit.

23. Poſt febris decurſum non indulgeat patiens ſecuritati, ſed aëri cum circumſpectione adſueſcat, & per octo adhuc dies eſſentia alexipharmaca vtatur: hac enim ratione, experientia teſte, vires eo citius reſtaurantur.

24. Denique notandum adhuc eſt, quod ſanæ rationi repugnet, febrem catarrhalem ibi arguere velle, vbi neque tuſſis, neque grauedo, neque raucedo, neque peripneumonia, neque eryſipelaceum quidquam ſe ſe manifeſtat.

TABVLA LXVIII.

DE

FEBRE LENTA.

I. DEFINITIO.

Febris lenta eſt auctior motus ſanguinis, quo principium vitale, infarctum quemdam vel ſtaſin circa viſcus aliquod vitale hærentem, diſcutere, & imminentem huic viſceri læſionem auertere & præcauere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

Febris *lenta* differt a febre *hectica*

1. Ratione *originis*, nam

1) Febres *lentæ* degenerant ex febribus *diariis*, ſynochis, aut quotidianis continuis, mala methodo tractatis; item ex febribus intermittentibus, ſed valde æſtuoſis, duplicatis, per adſtringentia ſuppreſſis.

2) Febris autem *hectica*, excipit vomicas, empyemata & inflammationes viſcerum apoſtematodes.

2. Ratione *cauſſæ continentis*.

1) In *lenta* febre nondum præſto eſt vera viſceris læſio, ſed diſpoſitio tantum ad illam proxime inferendam.

2) In febre autem *hectica* ſemper adeſt vel ſcirrhus contumax, vel apoſtema, vel vlcus ſiue ſimplex, ſiue fiſtuloſum.

3. Ratione *finis*.

1) In febre lenta natura per motus febriles labem viſceris imminentem & metuendam auertere, & præcauere adlaborat: in hectica autem principium vitale læſionem iam inductam corrigere, quamuis vtplurimum fruſtra, intendit.

4. Ratione *ſymptomatum*.

1) In *lenta* omnia ſymptomata ſunt mitiora, in *hectica* febre acerbiora.

2) Lenta numquam tanta vehementia occurrit, vt patientem lecto diu adfixum detineat, ſed in dies mitior ſuccedere ſolet: in hectica autem contrarium obſeruatur.

3) Lenta (excepta illa, quæ adſtringentibus ſucceſſit) prona eſt ad largiſſimas ſudationes: hectica autem, niſi fere conſummata ſit, aut ſub incongruis artificiis erret, arido tantum & mordaci calore manifeſta eſt.

4) Lenta tenuia tantum habet excrementa, cum pauco muco conſpicua: hectica autem conſummata diarrhæis, exitum accelerantibus, ſeſe manifeſtat.

5. Ratione *grognoſeos* & *exitus*.

1) *Lenta* adhibitis congruis remediis ſucceſſiue, *hectica* vero ad modum difficulter aut plane non curari poteſt.

2) Lenta in aliud ſchema facile tranſit, nempe vel in febrem illam,

illam, ex qua originem ſumſit, vel in hecticam ipſam, hectica autem nullum agnoſcit μεταχηματισμόν.

3) Lenta redit vel ſponte ſua ad tranquillitatem, & ſæpius, ſalutariter exit: hectica autem vix vmquam.

III. *SIGNA.*

1. Calor præternaturalis, non ad modum quidem ſenſibilis, ægro tamen ſatis moleſtus.
2. Siticuloſitas cum oris ſiccitate.
3. Adpetitus valde deiectus, cum virium proſtratione; ſi autem aliquid adpetunt, ſunt magis alimenta frigida, quam calida.
4. Color pallidus cum genarum rubore, aut pallido circuitu concluſo.
5. Subſidentia corporis & extenuatio.
6. Sudor largior, in primis ſub ſomno.
7. Somnus eſt turbulentus.
8. Capitis vertiginoſa adflictio.
9. Vrina copioſa, poſt emiſſionem rutila, craſſa, turbaſcens, ſedimentum accipit roſeum, liquore claro ſuperſtante.
10. Aluus eſt inordinata, modo liquida, modo ſicca.
11. Pulſus eſt celer, ſed debilis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Homines calidioris genii & plethorici, qui in ephemera, vel ſynocha, per calidiora tractantur.
2. Qui febre aliqua continua aut compoſita, vel intermittente valde æſtuoſa, laborarunt, & vel per impatientiam, vel per incongrua media diaphoreſin ſuppreſſerunt.
3. Qui grauioribus hæmorrhagiis exhauſti ſunt.
4. Hæmorrhoidum anomaliis laborantes.
5. Qui adſuetas ſanguinis ventilationes prætermiſere.
6. Quibus vlcera vel ſcabies retropulſa.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis, continens* & *proxima* eſt infarctus alicuius viſceris vitalis, vel ſtaſis circa illud collecta.
2. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* huius febris eſt principium vitale, quod per motum talem auctiorem materiam impactam

ctam reſoluere, & hac ratione imminentem læſionem præoccupare intendit.

3. Cauſſas *antecedentes* & *occaſionales* ſub *differentia* & *ſubiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris lenta, ex intermittente legitima, ſeu compoſita, recens nata, ſi in intermittentem, cum primis ſimplicem, iterum tranſit, minus periculoſa eſt.

2. Febris lenta vti lentam pro fundamento habet materiam, quæ præcipitem noxam haud infert, dum ad euacuationem iam aliquo modo præparata eſt, ita natura typum acutum in lentum transmutat, & Medico indicat, quod eadem lenta via incedere debeat. Quando autem in ſalutaribus ſuis excretionibus impeditur, tum vel priorem typum acutum readſumit, vel ſi materia viſcera quædam teneriora iam adfecit, in hecticam delabitur.

3. Quæ lenta in lento typo diu continuat, vel in ſtatum tranſit acutum, periculoſior reperitur.

4. Tranſitus autem in hecticam maxime anceps eſt, quando ſcilicet adpetitus redire videtur, reliqua tamen ſymptomata perſiſtunt; præcipue autem, ſi tuſſis ſicca & reſpiratio laborioſa vrgeat; vel in vnum aut alterum latus fiat decubitus, & ſenſibilis grauitas in hypochondrio dextro perſentiſcatur.

5. Quo magis calor aridus, corporis extenuatio cum ſiccitate & virium proſtratione increbeſcunt, eo propior ad hecticam eſt gradus.

6. Oriuntur non numquam ex ſuppreſſa diaphoreſi phlegmonodeæ quædam translationes ad partes externas.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*

1) Stagnatio ſeu ſtaſis circa viſcus aliquod vitale collecta, eſt diſcutienda. Faciunt hoc

a) Vegetabilia reſoluentia, nempe

α) *Radices* helen. pimpinell. alb. vincetox, & reliquæ alexipharmacæ temperatæ.

β) *Herbæ* bellid. min. heder. terreſtr. chærefol. vrtic.

vero-

veronic. ſcord. tempore maxime verno in ſubſtantia aut ſucco propinatæ.

b) Salina colliquantia, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. ſolut. conch.

2) Saburra viſcida, a febre intermittente relicta, eſt incidenda; quod præſtant

a) Penetrantiora amara, nempe extract. centaur. min. card. bened. abſinth. fumar.

b) Gummi-reſinæ, e g. gummi ammoniac. hederæ, galbanum &c.

c) Tonus primarum viarum & viſcerum eſt reſtituendus. Laudantur in hunc finem

α) Martialia leniora, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici.*

β) Stomachica carminatiua: rad. ari, zedoar. galang. cichor. caryophyllat. herb. abſinth. centaur. min. card. bened. tanacet. quæ etiam deiectioni adpetitus ſubueniunt.

γ) Vires ſunt reficiendæ per analeptica ex emulſiuis, vino exotico, medice ſumto, pane ſaccharino amygdalato, vulgo Macronen, fructibus horæis conditis, cibis eupeptis.

δ) Sudores colliquatiui modeſte ſunt refrenandi; quod gemmata, legitime vſurpata, præſtant, e. g. ſpecies de hyacinth. coralliata cum nitro, item MP. de cynogl.

ε) Aluus ſemper aperta eſt ſeruanda, partim per infuſa leniter laxantia, partim per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas.*

2. *Methodus ſpecialis.*

Hæc variat ſecundum cauſſas, ex quibus febris lenta originem ſumſit.

1. Quando ex acuta quadam periodo febris lenta exorta eſt, tum ad viſceris infarctum diſcutiendum ſequentia adhibeantur:

1) Ante meridiem eſſent. alexipharm. *Stahlii* aliquoties ad gutt. 25 - 30. ſed ſine regimine propinetur.

2) Poſt meridiem puluis abſorbens ſalino - digeſtiuus bis exhibeatur; cui alternis diebus, pro æſtus moderatione nitrum admiſceatur, e. g.

Recip. tart. vitriolat.
antimon. diaphoret.
oc. cancr. acid. citr. ſaturat. ana. vnc. ſemis. M. doſ. ſcrup. I.

Vel; Recip. arcan. duplic.
nitr. depurat. ana drach. III.
antimon. diaphoret.
ſolut. conch. ana drach. ij. M.

3) His interponantur ſubinde leniſſima laxantia, e. g. pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii.*

2. Si febris lenta ex intermittente quadam ortum ſumſerit, felicius curari non poteſt, quam per intermittentis reuocationem, cui ſcopo inſeruiunt.

1) Pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii.*

2) Spiritus ſalis armoniaci, ſi *Ettmüllero* fides habenda eſt.

3) Sequens formula, quæ etiam in lente ex acuta quadam degenerata, vſui eſſe poteſt

Recip. Rad. vincetox.
enul.
pimp. alb. ana drach. ij.
Herb. fumar.
capill. vener.
cuſcut.
ſummit. cent. min. ana manip. ſemis.
flor. ſchænanth.
ſtæchad. Arab. ana pug. iij.
cort. aurant. vnc. ſemis.
fol. ſennæ vnc. j.
fibr. helleb. nigr.
rhabarb. orient. ana drach. ij.

Inciſ. contuſ. fiant ſpecies pro nodulo, cum vino adfuſo extrahendæ.

3. De-

3. Deinde reuocata febris intermittens tractatur, vti ſuo loco indicatum eſt.

4. Vbi autem lenta grauioribus hæmorrhagiis ſucceſſit, ibi methodus analeptica & humectans requiritur, e. g.

1) Decocta gelatinoſa C. C. cum rad. cichor. ſorzon. veronic. ſcord.

2) Veterum quinque radices aperitiuæ, cum ſero lactis coctæ.

3) Externe balnea, ex aqua dulci parata, & pro tolerantia ægrorum gradatim vſurpata.

5. Tonum roborantia non numquam interponantur, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici*, quæ etiam proſtratum adpetitum reuocat.

6. Sudoribus colliquatiuis moderate opponantur abſorbentia, coralliata & gemmata, e. g.

Recip. matr. perlar. drach. j.
nitr. depurat. drach. ſemis.
ſpec. de hyacinth. gr. XV.
M. P. de cynogl. gran. iij.
M. d. in 5. part. æqv.

VIII. *CAUTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio* in febre lenta nullius quidem ordinarie vſus eſt; in hyſtericarum tamen lenta, cum menſium vitiis complicata, item ſi in plethoricis lenta ephemeræ ſucceſſerit, prudenter inſtituta, leuamen adferre ſolet.

2. Nec *emetica* proſunt; excepto illo caſu, vbi lenta in robuſtis bilioſam anxiam cardialgiam producit.

3. Vitandæ quoque ſunt *ſudationes* & *purgationes*, quibus lenta facile in febrem continuam, præcipue viſcerum inflammatoriam, præcipitatur.

4. *Sudores* autem *ſpontanei* non ſtatim ſupprimendi, alias debilitas augetur, ſed, declinante morbo, lenioribus remediis, ſub methodo ſpeciali commendatis, moderandi ſunt.

5. *Calidorum*, *antihecticorum*, *traumaticorum* & *adſtringentium* abuſus tranſitum huius febris in hecticam promouet, a *refrigerantibus* autem tumores œdematoſi ſubnaſcuntur.

6. *Salia volatilia* non minoris ſunt periculi.

7. Febres lentæ, ex febribus ephemeris pullulantes, ſæpius, quam vulgo creditur, occurrunt; licet ab auctoribus ad dignitatem non obſeruentur.

8. Lentæ lentam expoſcunt curam: hinc medicamentis per 14. circiter dies continuandum eſt.

9. Concurrente alui fluxu, minime ille ſupprimendus eſt, ſed conducunt in hoc caſu abſorbentia vel ſimplicia vel cum acidis & nitro maritata, item eſſ. pimp. alb. gentian. rubr. ari. Quando autem excedere videtur, adhiberi poſſunt corall. rubr. præparat. cort. caſcarill.

10. Si febris lenta *hæmorrhagiis ſuppreſſis* originem debet, earum reuocatio reſpiciatur; quando autem a prægreſſis *nimiis hæmorrhagiis* orta eſt, temperantia & lenia diaphoretica exhibeantur.

TABVLA LXIX.
DE
FEBRE HECTICA.

I. DEFINITIO.

Febris hectica eſt auctior motus ſanguinis, perpetuæ abſterſioni labis alicuius vlceroſæ, in viſcere quodam vitali, a natura deſtinatus. Deriuatur ab ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Hectica differt

1. Ratione graduum:

1) *Mitior gradus* vix ſenſibilem exhibet moleſtiam, & ſolo titulo *debilioris conſtitutionis* ſubinde tegitur. Germani dicunt: kränckliche, hinfällige Perſonen, welche nichts vertragen können. Et quoniam ſub hac conſtitutione per decem & plures annos hectici viuere poſ-

ſunt

ſunt, non immerito a quibusdam *hectica chronica* vocatur.

2) *Elatior gradus* omnia quidem ſigna, quæ inferius indicata ſunt, in tali vigore exhibet, vt patientes manifeſte ægri intelligantur, maximam tamen partem extra lectum viuere poſſint. Germani exprimunt: Der Patient gehet herum, will ſich nicht gerne ergeben, ſondern hält ſich mit aller Macht in der Höhe. Hoc gradu eminent pallor faciei, flaccida, immo tabida extenuatio, adpetitus & digeſtionis vitia, ac excretionum detrimenta. In tali ſtatu per aliquot adhuc annos æger ſubſiſtere poteſt, & hæc hectica *κατ' ἐξοχὴν habitualis* nomine venit.

3) *Vltimus gradus* magnam exacerbationem ſymptomatum inuoluit, in lectum patientes coniicit, & febriles commotiones cum ſiti, ſiccitate oris, agrypnia, anorexia, debilitate & conſumtione corporis, ac vniuerſali languore, ita auget, vt diu in hoc ſtatu durare non poſſint.

4) Obſeruandum autem eſt, quod hic ordo non in omnibus indiuiduis obſeruandus ſit. Natura enim, pro diuerſa læſionis conditione, modo lente & gradatim, modo cum feſtinatione noxæ materiali ſe opponit.

2. Ratione *viſceris læſi*; quæ quidem diagnoſis difficilis eſt, niſi ſenſatio & morbi prægreſſi aliquid deſignent: ita

1) *Pulmonum* exulceratio dignoſcitur, ſi prædicta morbi ſigna cadant in ſubiecta, quæ ſenſibilia ſunt ab aura, acidis, motu corporis, ſuccedente languore, coniunctis liuidis oculis, volaticis ardoribus, cum rubore genarum, item quando tuſſis augetur poſt profundam aëris inſpirationem. *Conf. tab. de phthiſi.*

2) *Hepatis vitium* indicatur per tuſſim ſiccam, colorem faciei liuidum, hypochondrii dextri tenſionem.

3) *Lienis* vlceroſa corruptio diiudicatur ex anxietatibus hypochondriacis.

4) *Renum* læſio dignoſcitur ex prægreſſa nephritide, item ex ma-

magna quantitate tenaciſſimi ex vrina muci, anguillarum muco tenacitate ſua vix cedentis.

5) *Partium genitalium* læſiones dignoſcuntur ex prægreſſis pathematibus venereis, exulcerationibus, gonorrhœa maligna, quæ debitæ methodo cedere recuſarunt, ſed potius debilitatem cum tabe corporis reliquerunt.

3. *Hectica febris* quo modo differat *a lenta*, præcedente tabula fuſius indicauimus.

III. *SIGNA.*

1. Diuturnitas *typi*.
2. *Calor* perpetuus aridus, qui præſertim poſt paſtum in manibus præualeſcit.
3. *Pulſus* debilis, & paruus, frequens & celer.
4. *Vrina* craſſa, aurantii coloris, ſedimenti roſei, cum cuticula nitida, pingui & odore graueolente.
5. *Adpetitus* languidus & electiuus, ad frigida magis tendens.
6. *Siticuloſitas* continua cum *oris* ſiccitate & *ſaliua* ſpumida, aut plane glutinoſa.
7. *Somnus* vel nullus vel inconſtans: delaſſans magis quam reficiens.
8. *Extenuatio* corporis ſucceſſiua.
9. *Virium* facilis conſumtio.
10. *Animi* faſtidium & languor.
11. In hectica abdominali obſeruatur *ſenſus* alicuius ponderis in alterutro hypochondrio.
12. *Senſibilitas* ſpecialis & exacerbatio circa tempeſtatum mutationes, præſertim vero anni conuerſiones æquinoctiales & ſolſtitiales.
13. *Caput* vertiginoſum, & quaſi temulentum, quando eleuare ſeſe volunt patientes.
14. *Sudores* in malo prouectiore ſuccedunt colliquatiui, cum virium ſumma proſtratione.
15. *Diarrhææ* tandem ſub *facie Hippocratica* hanc ſcenam claudunt, cui aliquando defluuium capillorum & hæmorrhoide, modo copioſæ modo cæcæ iunguntur.

15. *Tuſſis*

16. *Tuſſis* formaliter ad hecticam non pertinet, ſed potius effectus eſt cauſſæ alicuius, cum hectica coniunctæ.

IV. *SVBIECTA.*

Hecticæ potiſſimum obnoxii ſunt homines:

1. Sicciores, teneri, diætæ calidæ, vinoſæ, aromaticæ, animi pathematibus addicti.
2. Qui nimiis curis, vigiliis, venere, abuſu ſpiritus vini, inedia diuturna, fortioribus purgantibus, vires conſumſerunt.
3. In primis vero, qui euacuationes ſanguinis conſuetas vel intermiſerunt, vel inconditis medicationibus ſuppreſſerunt.
4. Vel qui hæmorrhagiis nimiis exhauſti ſunt, in quibus deinde viſcera iuſto arctius conſtringuntur.
5. Maxime vero qui in febribus, ſiue intermittentibus, ſiue acutis præpoſtere ſunt tractati.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis proxima* hecticæ eſt læſio viſceris alicuius vitalis, ſiue ſit vlcus, ſiue apoſtema, ſiue contumax ſcirrhus. *Conf. differentia.*
2. Cauſſa *formalis* eſt principium agens, quod per motus febriles labem illam vlceroſam perpetuo abſtergere, & hac ratione præcipitem viſceris corruptionem, a corrumpente illa materia exſpectandam, auertere intendit.
4. Cauſſas *antecedentes* & *occaſionales* in deſcriptione ſubiectorum iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Veram & confirmatam hecticam curare velle, fruſtraneum eſt: læſio enim viſceris vlceroſa, cui abſtergendæ febris hectica perpetuo opponitur in integrum reſtitui non poteſt, quod contra vanas pollicitationes probe obſeruandum.
2. Methodo autem prouida ſymptomata mitigare, præualeſcentem colliquatoriam efficaciam temperare, & fatalem exitum quodam modo differe, vniuerſum eſt, quod a Medico hic poteſt deſiderari. Hecticæ enim febres, vlceratio-

rationum internarum comites, quam diu tranquille procedunt, poſſunt quidem occupare repentinas & prævalidas exacerbationes & graſſationes, præcipue inflammatorias, vlceri tamen, *qua tali*, nihil detrahunt, & licet ipſi non noceant, certiſſime etiam nihil commodi adferunt.

3. Illa in primis hectica, quæ dyſenteriæ & aliis acutis ſupervenit, mali ominis cenſenda eſt; non minus etiam *illa*, quæ hæmorrhagias ſequitur.

4. In iunioribus febris hæc citius depaſcit, quam in adultis. Hinc anni periculoſiores ſunt a decimo octauo ad triceſimum quintum. Qui poſt ea hectici fiunt, chronice plerumque hoc morbo laborant. *Conf. Hippocrat. aphoriſm. IX. ſect. V.*

5. Temporum mutationes hecticis ſunt periculoſæ, e. g. ſolſtitia, æquinoctia, in primis autumnale; item anni *climacterici.*

6. Hinc hectici qui circa æquinoctium vernale ab hoc morbo in lectum coniiciuntur, circa æquinoctium autumnale ſæpius intereunt; & qui ſolſtitiali tempore in hecticam incidunt, cum altero ſolſtitio communiter moriuntur.

7. Hectici ſi, conſummatis iam viribus, ſanguinem hæmorrhoidalem deiiciant, conclamatum eſt; quando autem hæc hæmorrhagiæ ſpecies ſub initium hecticæ contingit, tum ſtaſes, nuper factæ, per eamdem diſſoluuntur.

8. Vltima huius morbi tragœdia exit in motus tonici debilitates, partium tam internarum, quam externarum.

1) *Internæ* debilitates tonicæ manifeſtant ſe per diarrhæam non ſolum ſpontaneam, ſed etiam cum magno conatu obtingere ſolitam. *Conf. Hippocrat. aphoris. XII. ſect. V.*

2) *Externæ* autem relaxationes produnt ſe per magnam laſſitudinem, defluuium capillorum, ſpontaneum ſudorem, qui, poris externi ambitus laxatis, paſſiue quaſi elabitur, & quidem lymphatico-glutinoſus.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Viſcoſitates in primis viis collectæ, per ſalia media, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. ſunt incidendæ, & aluus per rhabarb. mann. paſſul. mercur. dulc. clyſteres leniter eſt ſoluenda.
2. Acrimonia materiæ vlceroſæ eſt obtundenda, diluenda, contemperanda & abſtergenda; cui ſcopo inſeruiunt:
   1) *Abſorbentia* marina, cum acido citri ſaturata; conchæ, mater perlarum, oculi cancri, immo etiam corallia, &, ſano vſu, oſteocolla.
   2) *Ex radicibus* præcipue pimpinell. alb. vincetox. cichor. taraxic. helen. moderate abſtergunt & diſcutiunt.
   3) Decocta gelatinoſa & alia diluentia, e. g. decoctum C. C. cum radice cichorii, & floribus bellid. cremor hordei, auenæ, ptiſanæ cum herba bellidis, ſerum lactis cum bellide vel radice cichorii.
3. Nimia humorum per vlcerata loca commotio eſt auertenda; quod per venæ ſectiones æquinoctiales, ſcarificationes in adſuetis, extra tempus exacerbationis in pedibus inſtitutas, obtinetur.
4. Tonus poſt aliqualem orthoſtadiam eſt roborandus, in quem finem laudantur:
   1) *Mixtura* tonico - neruina *Stahlii*, ex ſale quodam volatili & tinctura alcalica parata, e. g. ſpiritus C. C. & tinct. antimonii ana remixt.
   2) *Corallia* cum antimonio diaphoretico, vel bezoardico minerali.
   3) *Traumatica* lenia, & quidem in vitio *hepatis*, hedera terreſtris, in hectica lienis, virga aurea, hypericon, pyrola, ſanicula.
5. *Symptomata* ſunt mitiganda.
   1) *Diarrhæas* & *ſudores* moderantur abſorbentia, coralliata, ſpecies de hyacintho & gemmata.
   2) *Tuſſim* refrenat maſſa pilular. de cynogloſſa, pectoralem ſpecifice ſedat extractum tabaci, legitime præparatum.

3) *Aeſtum* febrilem temperant emulſiones amygdalatæ, ſaccharatæ, ſuccus citri, clyſſus antimonii, decoctum auenaceum pro potu ſumendum, & denique nitrum, cum circumſpectione vſurpatum, *vid. cautelæ.*

4) *Tabi* ſuccurrunt diæta nutriens ex potu emulſiuo, cibis gelatinoſis, gelatina C. C. lacticiniis, ptiſanis cum tragacanth.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Tempore *exacerbationis.*

1) Mane exhibeatur moderata doſis eſſent. alexipharmacæ, de eſſentia pimpinellæ & ſcordii plurimum continentis.

2) Poſt meridiem aliquoties propinetur puluis quidam abſtergens, præcipitans & diureticus, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
conch. acido citri vel tartari ſaturat. ana drachm. II.
M. doſ. ſcrup. I.

3) Vel loco pulueris detur potio aliqua temperans, e. g.

Recip. aquæ plantaginis,
ſcabioſæ,
ceraſorum nigrorum ana vnc. I.
cinnamomi ſine vino drach. II.
ocul cancr. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. ſemis.
M. f. potio, cum ſaccharo perlato edulcoranda, & ſingulis ternis horis ad cochlear I. propinanda.

4) Sub horum vſu aluus expedita ſeruetur, potus ſufficiens, temperatus & paruis hauſtibus ſumendus, iniungatur, corpusque, vbi fieri poteſt, modeſte moueatur, a ſolis autem calore patiens defendatur.

2. Tempore *remiſſionis.*

1) Venæ ſectio in pede circa æquinoctia inſtituatur, nec vmquam facile prætermittatur.

2) In iunioribus loco venæ ſectionis temperantia ſubſtituantur, e. g. puluis quidam ex nitro, tartaro vitrio-

triolato, matre perlarum, coralliis rubris, vel potio temperans, ſuperius deſcripta.

3) Ad robur viſcerum bis per diem ſubinde propinetur tinctura tonico-neruina *Stahlii*, vel potio aliqua eiusdem efficaciæ, e. g.

Recip. aq. roſarum,
cichorii, ana vnc. II.
extract. caſcarillæ ſcrup. II.
corall. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. ſemis.
ſyrup. bellid. vnc. ſemis.
M. doſ. ad cochlear I. mane & veſperi propinanda

4) His in ſpem conſeruatiuam atque conſolidantem interponatur mixtura balſamica, ex eſſent. ſuccini & ſcordii ana remixta.

5) In diæta a crudis, calidis, aromaticis abſtineatur. Conducunt autem emulſiones, iuſcula pullorum, potus tenuis, &, vbi vires adhuc conſtant, præ primis in hectica habituali, locum habere poteſt cura lactis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cum febris hecticæ ſcopus verſetur circa perpetuam lenem abſterſoriam diſcuſſionem, deinde etiam circa euacuationem moderatam apoſpasmatum talium vlceroſorum, quam maxime hinc cauendum eſt ab omnibus *æſtuoſis* & *balſamicis calidis*, ſanguinem turgefacientibus.

2. Hinc nec ad lenitiuam laxationem adhibere conuenit *acria reſinoſa*, præcipue *aloën*, vtpote ſanguinem inſigniter commouentem.

3. Idem ſentiendum eſt de *balſamicis acrioribus*, quæ in ſpem *conſolidationis* vulgo exhibentur.

4. Abſorbentium *terreorum* nimius vſus nocet, nedum inepte præparatorum, e. g. C. C. philoſophice præparat. lactis lunæ

5. Magno ægrorum damno offeruntur abſorbendi ſcopo *bolaria*, vti & *martialia*, quæ manifeſta ſua adſtrictione

 abſter-

abſterſionem impediunt, infarctum obſtipant, & anxietates augent.

6. Idem detrimentum inferunt alia *adſtringentia* & vegetabilia *traumatica*, quæ vulgo propinari ſolent in confuſione hecticæ abdominalis cum pectorali ſeu phthiſi, licet & huic, præcipue antiquæ, certe noceant.

7. Similis efficaciæ ſunt *ſalia volatilia*, copioſe & intempeſtiue propinata, quorum moderatus & ſubordinatus vſus alias non reiicitur.

8. Famoſum eſt *antihecticum Poterii*, ſed nullius boni effectûs: eſt enim calx adſtrictoria, ex qua vix draſtica corroſiua quidquam ſoluunt; nedum vt in corpore humano operæ pretium faciat.

9. Eiusdem furfuris eſt *tinctura antiphthiſica Grammanni*, de qua ſub *cautelis tabulæ de phthiſi* plura diximus.

10. *Expectorantia* ſaburram humorum ad pectus inclinant, & hoc ipſo ſtaſibus & corruptioni incrementum adferunt. *Vid. tabul. de phthiſi.*

11. *Abſorbentia* marina, per *acidum* tartari vel citri ſaturata maiorem habent efficaciam abſterſiuo-diureticam, & præcipitant ſimul acriores partes in maſſa ſanguinea, quæ alias calorem augent.

12. *Nitrum* vlcerationi quidem internæ non prodeſt, ſobrius tamen & peritus illius vſus, cum abſorbentibus coniunctus, aut illis ſubordinatus, neceſſarius fere eſt ad æſtum febrilem mitigandum.

13. Aequalis humorum diſtributio, non autem diaphoreſis indicatur. Hinc *antimonium diaphoreticum* in hoc adfectu nihil prærogatiui habet, nec reliqua ex antimonio parata. Optandum alias, vt *Syluiana* antimonii diaphoretici commendatio ad vlcerationes internas experientiæ ſatis faceret.

14. *Sudores* nimios & *diarrhœas*, conclamati & funeſti mali ſigna, adſtringentibus & iteratis anodynis adgredi, nihil aliud eſt, quam mortem accelerare; *moderari* autem haſce excretiones, circumſpectæ artis eſt. Cauendum autem, ne largior ſudor, quo febris lenta ordinarie ſoluitur, cum hectico confundatur.

15. Aër

15. *Aër* humidus hecticis magis amicus eſt, quam ſiccus. Hinc veteres *nauigationem* commendabant.
16. Sic etiam omnes humectationes illis conueniunt: quævis autem animi pathemata inſigniter nocent.
17. *Locorum mutatio*, ad modeſtam corporis ſuccuſſationem obtinendam, non eſt ſpernenda, & *equitatio* a *Sydenhamo* laudata, tantum ſane valebit, quantum *nauigatio veterum in Ægyptum*.
18. A medicatione *continua* abſtinendum eſt, maxime ſi euphoria aliqua ſuccedat. Quam primum autem noua exacerbatio recurſum minatur, medicatio mature readſumenda eſt, cum primis ſi periodus ſolſtitialis aut æquinoctialis exſiſtat, quo tempore etiam diæta corporis & animi eſſe debet temperatiſſima, ne motus gliſcentes prouocentur.
19. Quo magis vero hectica ad ἀκμὴν peruenit, eo magis ab omni medicatione abſtinendum, & exitus ſub analepſi gelatinoſa exſpectandus eſt.
20. Cum his cautelis conferri merentur illæ, quæ *tabula de phthiſi* indicatæ ſunt.

TABVLA LXX.

DE FEBRIBVS MALIGNIS ET EPIDEMICIS IN GENERE.

I. DEFINITIO

1. *Febres malignæ* ſunt febres acutæ & contagioſæ, in quibus principium vitale ſubtiliſſimam quamdam materiam, quæ corpori noſtro repentinam perniciem minatur, mo-

tibus febrilibus, indoli materialis noxæ ſatis accommodatis, eliminare atque hac ratione præceps periculum auertere intendit.

2. *Febres epidemicæ* ſunt itidem febres acutæ, plus vel minus malignæ & contagioſæ, in quibus natura agiliſſimam materiam, quæ tamquam cauſſa communis plures eodem tempore homines infeſtat, motibus febrilibus ex corpore proſcribere, & hoc modo corruptionem putredinoſam cauere adlaborat. Deriuatur ab ἐπὶ & δῆμος, populus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Exigua quidem eſt differentia, quæ inter *malignas* & *epidemicas* intercedit, negandum autem non eſt, quod interdum epidemicæ, e. g. variolæ, morbilli, occurrant, in quibus malignitatem notabilem non poſſimus accuſare, & malignæ non ſemper ſint epidemicæ, id eſt, populariter graſſantes.

2. Differunt malignæ malignitatis *gradu*, cuius reſpectu in *peſte* ſummus eſt. Vnde febres peſtilentes *permalignæ* dicuntur. Hunc excipit febris petechialis, caſtrenſis, ſeu Hungarica. Mitioris gradus ſunt febres catarrhales malignæ petechizantes, purpura, variolæ, morbilli, dyſenteria.

3. Præter ea tempora & tempeſtates malignitatis adferunt notabilem differentiam. Notum enim eſt, quod hæ febres hoc anno maiorem, altero autem minorem edant ſtragem.

4. Porro malignæ febres ſunt vel *ſimplices* vel *complicatæ*: modo enim cum peripneumonia, pleuritide, modo cum febribus intermittentibus &c. ſunt coniunctæ.

5. Ceterum vt confuſus de malignitate conceptus fugiatur, notandum eſt, quod febres malignæ adpellentur illæ, quæ ex propria ſua indole & conſtanter malignæ ſunt. Vnde ab aliis febribus, quæ per accidens tantum mali & periculoſi moris obſeruantur, bene diſtinguendæ ſunt.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Inſolita & repentina virium proſtratio ſine cauſſa manifeſta.
2. Animi abiectio cum tacitis vel vagis anxietatibus & præmaturo mortis præſagio.
3. Sub initium morbi non raro lipothymiæ accedunt; nonnumquam etiam in incremento.
4. Adſunt commotiones febriles, ſi accidentales perturbationes excluduntur, ſatis moderatæ. Vnde neque vehementem calorem, neque pulſus inſignem exagitationem offerunt, cuius potius frequentiam & celeritatem cum paruitate illius compenſant.
5. Vacillatio mentis obliuioſa, vel vera deliria, cum agrypnia fere continua.
6. Inſidioſa ſymptomatum diſſimulatio.
7. Secretionum & excretionum internarum ſuſpenſio & retentio notabilis. Vnde alui ſtricturæ & vrinæ exigua alteratio.
8. Breui temporis ambitu pleræque abſoluuntur, & breue hoc tempus in longe breuiores *opportunitates* incluſum eſt.
9. Intra hosce dies fomes febrilis vel ex toto corpore, vel ad minimum ex partibus nobilibus ad peripheriam expellitur.
10. Pleræque enim ſunt exanthematicæ, hoc eſt, inſignes quasdam eiectiones ad peripheriam corporis proferunt.
11. Propius accedunt ad indolem continentium quam continuarum. Vnde criſin ſtricte dictam non exhibent.
12. Quo minus negotium ad vota ſuccedit, eo facilius motus conuulſiui ſuperueniunt.
13. Ceterum epidemicæ ſunt vere contagioſæ, & plures homines vno fere modo & iisdem plane ſymptomatibus infeſtant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quamuis malignæ & epidemicæ nulli facile homini parcant, præ aliis tamen occupant plethoricos, ſanguineos, timidos & ſpeculabundos.
2. Purpura alba *puerperis* in hisce regionibus familiarior, quam aliis, obſeruatur.

3. Va-

3. Variolæ & morbilli infantibus magis eueniunt. Plura videantur tabulis ſpecialibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt materia longe tenuiſſima, mole pauciſſima, agilitate potentiſſima. Vnde inuiſibilis halitus forma de corpore in corpus transferri, atque præſentiſſimos & latiſſime graſſantes peſſimos effectus indole ſua fermentatiuo-putredinoſa producere poteſt.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod repentinum hoc periculum per motus quidem qualescumque febriles auertere adlaborat; quoniam autem per materiæ peſſimam indolem, inops quaſi tempeſtiui conſilii, in terrorem coniicitur, animum & vires facile abiicit, & multis motuum trepidationibus atque anomaliis ſeſe opponit. Vnde negotium non raro infauſte ſuccedit.

3. Cauſſas *occaſionales externas* exhibent tabulæ ſpecialiores.

4. Ceterum quod exanthemata attinet, nullum fundamentum habet adſertio illa, quod ex *corporali & mechanica neceſſitate* cuti impingantur, quia particulæ talem habeant figuram, quæ ſolius cutis poris quadret. Docet enim non raro triſtis experientia, quod hæc materia, quæ multo labore ad cutim ducta fuerat, paucis momentis ad interiora recurrat. Hinc rationi magis conſentaneum eſt, quod ipſa natura noxiam hanc materiam a nobilioribus partibus ad ignobiles, minus neceſſarias, robuſtiores & euacuationi aptiores exprimat. Vt paucis dicamus: veterum locutiones de propulſione materiarum noxiarum ad partes ignobiles, plus habent veritatis, quam recentiorum figuræ pororum exquiſitæ, ad captandas ſpecificas materias in hac & non in alia parte efformatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam cauſſa materialis, quæ in malignis eſt, efficaciam habet, vt corruptionem putredinoſam repente inducere poſſit, ſanæ rationi reſpondet, vt periodus febrium malignarum breuis ſit, & materia, quæ præceps periculum

lum minatur, ſatis mature eliminetur. Hinc febres hæ omnes periodum formant acutam, & nonnullæ peracutam, ita vt prior ſeptem dierum ambitum, poſterior autem dimidium tantum ſeptenarium pro termino fatali agnoſcat, intra quem vel ad mortem, vel ad ſalutem declinant. Licet enim catarrhales malignæ & variolæ ad finem ſecundi vsque ſeptenarii communiter ſe extendant, fit tamen hoc ob mitiorem in his malignitatis gradum. Reliquarum autem contagioſarum acutarum ἀκμὴ, ſeu vigor primum ſeptenarium non tranſcendit, & ſi hoc tempore potior ad minimum cauſſa non ſuperatur, ſumme ambigue & periculoſe cedunt.

2. Si intra primum ſeptenarium conueniens *eccriſis* ſatis libere facta eſt, ſpem facit felicis exitus. Quando autem languide & non ſufficienter hæc ſucceſſit, valde anceps luſus.

3. Effectus corruptiuus quando euitari plane non poteſt per pleniſſimam materiæ euacuationem, ſub halitus forma obtinendam, tolerabilius eſt, corruptionem talem ad ignobiles partes externas ante deuoluere, quam effectum ſuum noxium humoribus, vel ipſis adeo partibus nobilibus, & ad conſeruationem vitæ directe pertinentibus, induxerit.

4. Vnde non tantum variolæ & morbilli, tranquille in ſuperficie efflorescentes, & efficaciam ſuam vlceroſam ibidem exſerentes, ſaluberrime decedunt, ſed & ipſa peſtis, quæ carbunculos, vel ad minimum bubones, circa exteriores partes producit, ſpem ſalutis multo maiorem oſtendit, quam ſi nihil harum rerum contingat, & ſolæ anxietates cum capitis grauiſſimis perturbationibus adſint.

5. Quam quam enim & illi paſſim ſuccumbant, qui carbunculos habent & bubones, fit tamen hoc vel ex eo, quod hæc exanthemata tardius erupuerint, & ita totam materiæ labem non complectantur, vel quod corruptio illorum putredinoſa velociſſime facta ſit, & hæc corruptio particularis acerrima vniuerſalem reduxerit.

6. Quæ male cedunt malignæ, illæ inflammationes internas ſubtiliſſimas, acerrimas & corruptiones ſphaceloſas præcipites cauſſantur; id quod de peſte præcipue notum eſt. Ante enim, quam cadauera refrigeſcunt, ita ſe exſerit putreſcendi energia, vt mox turgeſcant, liueſcant, nigreſcant, & deinde in tabum diffluant.

7. Ad calamitoſum euentum non exiguum pondus adferunt:
   1) Abundantia ſanguinis commoti, præcipue, ſi dyſcraſia concurrit.
   2) Læſio viſceris cuiusdam, quæ vix vmquam ſpem relinquit.
   3) Adſuetudo motuum peculiarium translatoriorum, v. g. hæmorrhagiarum, vomitionum, diarrhæarum, dolorum capitis rheumaticorum, pectoris infarctuum, faucium & aurium adfectuum.
   4) Indoles morbi deceptoria, quæ efficit, vt contagium mox non poſſit obſeruari, neque maturo conſilio ſuperari.

8. Salutaris effectus non alia via ſperandus eſt, quam *ſucceſſiua ſeceſſione* noxiæ materiæ a reliqua humorum maſſa. Hæc contingit, dum ſub motu progreſſiuo & adpulſu ad talia loca, quæ eius modi materiis aditum præbent, dilabitur, ſecedit & tandem penitus excedit.

9. Nullum autem in toto corpore diuerticulum, ad hanc ſeceſſionem admittendam, aptius eſt, quam *ſuperficies*. Poſt hanc capacitas quidem *inteſtinorum* præ aliis idonea eſſet, periculo autem non vacat, ſi talis materia ad interiora viſcera & inteſtina ducitur.

10. Petechiæ ſimpliciores propria ſua indole *ſero* effloreſcunt. Quæ vero mature, copioſe & ſaturate adparent, illæ deterioris, vel plane peſtilentis ſunt indolis.

11. Carbunculi peſtilentes, qui nimis cito & numero plures erumpunt, illi expertorum Practicorum teſtimonio ſunt infames.

12. Animi trepidatio, ſub initium accedens, boni non eſt præſagii.

13. Quo maior eſt virium lapſus, & ſymptomatum diſſimulatio, eo grauius periculum eſt metuendum.

14. *Diarrhææ* moderate ſuccedentes, non ſunt noxiæ, & licet morbum non ſoluant, longe tamen tolerabiliores ſunt, quam alui adſtrictiones.

15. *Narium hæmorrhagiis*, extra dies iudiciarios & criticos contingentibus, parum fidei habendum eſt. Quando deliria & aphthas adferunt, præſagii ſunt peſſimi, melioris autem, quando deliria prægreſſa minuunt, vel ſoluunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quem ad modum malignæ per ſe, extra indiuidualia accidentia, moderatis, ordinatis & prouidis motibus progrediuntur, ita Medicus hunc eius genium ita ante oculos habeat, vt non tantum euitet methodum contrariam, præcipitem, turbulentam & exagitantem, ſed & caueat, ne a ſymptomatibus illis, quæ per indiuiduorum malos mores inducuntur, in illum errorem prolabatur, vt in præiudicium morbi primarii his conſulere velit.

2. Hinc primis diebus nulla remedia, præter pulueres abſorbentes, cum antimonio diaphoretico & nitro propinentur, continentia tranquilla & tepida, quanta vmquam obtineri poteſt, reſpiciatur & iniungatur, omnes autem commotiones calidæ, expulſoriæ, & ex contrario refrigerationes euitentur.

3. Quando morbus ad ἀκμὴν peruenit, temperatiſſima alexipharmaca paucis & repetitis doſibus coniungantur, regimen autem ſudoriferum excludatur. In non nullis, præcipue variolis, hæc alexipharmaca non ſunt neceſſaria, immo ne quidem vtilia.

4. Analeptica temperata interponantur. *Conf. cautelæ.*

5. Ceterum, quia extra & ante periodum conuerſio in melius non eſt ſperanda, Medicus *exſpectationem* non quidem otioſam, neque tamen etiam intempeſtiuis negotiis occupatam ſibi habeat commendatam, & energiam naturæ ſub grauiſſimis etiam turbis firmiſſime credat.

6. Hæc methodus ſimpliciſſima quid poſſit in morbis tam arduis & periculoſis, experientia docebit.

7. *Vomitus* promotionem placidisſimam abſolute quidem non reprobamus, pro vniuerſali autem methodo illam non habemus. Per hanc enim craſſam euacuationem nequaquam poteſt exantlari materia maligna halituoſa, ſed illa tantum, quæ forte in ventriculi cauitate a fermentatiua efficacia in bilioſo acidam acredinem conuerſa eſt. Hinc vbi indicia huius in hoc vel illo indiuiduo adſunt, ibi modeſta vomitio non contemnitur. Hæc autem de peſte præcipue valent, in aliis enim malignis ipſi vomitoriorum patroni, *præter Apinum*, vomitum non facile commendant.

8. Quando febris periodum ſuam cum euphoria abſoluit, caute ſe gerat patiens circa adpetitum & aërem frigidum. Hinc ſenſim aëri adſueſcat & eſſentiam alexipharmacam continuet.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vmquam alibi, certe in malignis conuenit animum diligenter vertere ad duo hæc phænomena: videlicet primum, quid in hiſce febribus fiat *ſine artificiis*, & deinde quid effatu digni obtineatur in iis, qui *remedia* adhibent. Hac enim ratione vana atque friuola fiducia, quam in traditiones variorum remediorum vulgo collocant, in talem moderationem reducitur, vt methodum, quam Devs naturæ humanæ iniunxit, pro optima ſapientia & maximo arcano habeamus, inanes autem conceptus de efficia medicamentorum directa deſeramus.

2. Et quem ad modum *motus* febriles in hiſce febribus a natura ita inſtruuntur, vt *materiæ indoli* quam maxime quadrent, ita cardo totius negotii in eo vertitur, vt methodum hanc naturalem ſequamur, eamdem promoueamus & iuuemus; præfigurationes autem illas, quaſi arte commodior methodus, quam naturalis eſt, inſtrui poſſit, exterminemus.

3. Hinc materia peccans ad *peripheriam* corporis, non autem ad alium locum, eſt dirigenda. Atque hoc fieri debet per

per directiones adſiduas quidem & nullo modo interruptas, attamen moderatas; breui quidem ambitu, ſed non præcipiti impetu.

4. Sub hac opera opportunitates temporum ſeu momenta periodica exquiſita, quæ *critica* dicuntur, ſunt obſeruanda. Hæc ſi obſeruantur & natura non turbatur, materia peccans per excretiones periphericas, ſiue *ſimpliciter diapnoicas*, ſiue *exanthematicas* eliminatur, & optima ſpes eſt ſalutis.

5. Rationi conſonum eſt, materiam hanc peccantem per nullam aliam viam commodius & felicius poſſe excerni, quam per *tranſpirationem*. Hac enim ratione *latius* diſſipatur, & *vis vnita*, quæ alias fortior eſt, infringitur.

6. Hinc tam contra rationem, quam experientiam inpingunt illi, qui materiam hanc halituoſam craſſis commouendi & euacuandi methodis adgrediuntur. Non minus abſurdum eſt, materiam, in humores late expanſam & diſſeminatam, per *particularem* quamdam euacuationem cum periculo in vnum locum, e. g. in ventriculum & inteſtina colligere, & ibidem eliminare velle.

7. Eſt autem fallacia *non cauſſæ vt cauſſæ*, quando materiæ peſtilenti primariam ſedem in primis viis ex eo adſignant, quod ſuperficies interna ventriculi & inteſtinorum *nigra* conſpecta ſit in corporibus, peſte peremptis. Dubitandum enim eſt, num hæc conſtitutio ſit vniuerſalis: præter ea fieri poteſt, vt miaſma vel per ſaliuam infectam & deglutitam in ventriculum incidat, vel ex maſſa ſanguinea ad primas vias potius, quam ordine inuerſo recedat.

8. Et licet verum eſſet, quod venenum contagioſum *primum aditum* per *ventriculum* inueniret, non ferret tamen materiæ illius conditio, per craſſam methodum illam eliminare. Diu enim in cauitate non fluctuaret, ſed texturam altius penetraret, quam vt crudo vomitu poſſet exantlari. Tacemus maxima illa detrimenta, quæ per vehementiam vomitus motibus vitalibus, qui in malignis ſolent eſſe moderati, inferuntur. Et cur non potius *ale-*

 xiphar-

xipharmaca? hæc enim, ſi quid vmquam ad venenum edomandum valent, hic certe valerent, vbi materiam peſtilentem immediate tangere poſſent.

9. Hæc omnia, quem ad modum in iuſtiſſimum dubium vocant, quod materia contagioſa, ventriculum familiariter obſideat, & vſum vomitoriorum, quem vulgo rationalem habent, expoſcat: ita *effatum Hippocratis: exſoluta aluo, febris ſoluitur*, veritati ſimpliciter non reſpondere, nemo neſcit Practicorum.

10. Reiecta methodo craſſa euacuatoria emetica & cathartica, de *methodo correctoria* notamus, quod & hæc hoc loco minimam ſpem faciat: materiam enim malignam, vti natura mouendo & excernendo vnice ſuperare intendit, ita cauere ſibi debet Medicus a vanis artificiis & prætextibus correctoriis.

11. Itaque methodus reſtat *diaphoretica*, quæ ad ſalutarem progreſſum, decurſum & exitum febrium malignarum contagioſarum præcipuum eſt momentum.

12. Notandum autem eſt, quod hic non minus excludantur fortes humorum commotiones per medicamenta calida & regimen coactum. Incondita enim illa perſuaſio, quod in violentis ſudationibus & feruidis remediis vnicum veneni expellendi præſidium ſit, maximam quouis tempore edidit ſtragem. Et quando ſub prætextu exanthematum expellendorum ſub initium admittuntur, ſana deinde conſilia atque remedia raro habent locum. Vnde in ſuſcipienda exanthematum promotione quam maxime caueatur, ne quid intempeſtiue & præmature per inconſultam exſtimulationem tentetur. Et ſane quantum damni intemperatæ commotiones adferant in *febre purpurata miliari*, hic loci addiſcere poſſumus.

13. Quem ad modum autem *feſtinatio* præmatura euitanda, & violenda methodus excludenda eſt; ita ex contrario *cunctatio* negligens non debet admitti, multo minus tempeſtiuus ſucceſſus turbari.

14. Totum negotium ita vult adminiſtrari, vt *media via*, quæ vnice ſalutaris eſt, teneatur. Eſt autem hæc tranſpiratio

ratio liberrima, paullulum aucta, moderata madefactione conſpicua, quantum vmquam fieri poteſt placidiſſima per longum tempus modeſte & iugiter continuanda. Hinc promouet ſufficiens potus, tepide ſumtus, pulueres febribes, ſub methodo indicati, & temperatiſſima alexipharmaca, exiguis doſibus ſumta, & poſt aliquot horarum interuallum repetita.

15. Non exigua autem eſt difficultas, quæ ex parte *ægrorum* tranquillæ continentiæ & ſalutari febris ſucceſſui ſæpius obiicitur, quando vel ſponte ſine phantaſiæ & voluntatis conſciæ concurſu perverſe ſe gerunt, vel per immorigeram voluntatem varias anomalias inducunt, e. g. quando ſanguinei motibus inuoluntariis, cholerici impetuoſis, & ſic vtroque modo *moderamen* motuum vitalium transgrediuntur. Item quando priores anxia, poſteriores importuna impatientia diuturnas & continuas tranſpirationes reſpuunt, medicamina negligunt, potum frigidum extorquent, vel aliis modis immorigeros ſe gerunt.

16. *Alexipharmacorum* vera æſtimatio bene diſtinguenda eſt a fallaci illorum deprædicatione. Vti enim ſpecifica rara ſunt, ita reliqua, quorum effectus eſt mediatus & indirectus, expoſcunt methodum circumſpectam, non autem nudam empiriam.

17. Sic verbi gratia audaciſſima quidem eſt adſertio illa, quod *totus ceruus ſit alexipharmacus*, cui vero venenorum generi vmquam vere quid ſubtraxerit, non conſtat.

18. Hoc tanto magis valet de *vnicornu:* quem ad modum enim id, quod *verum* dicitur, in pharmacopoliis non reperitur, licet in formulis ſemper præſcribi ſoleat, ita abſonum eſt, *marino*, nedum *foſſili* eamdem efficaciam tribuere, quam vulgo *vero* adſcribunt.

19. *Theriaca, mithridatium, philonium* & alia confuſa magis, quam compoſita remedia, plus ſane damni, quam auxilii adferunt. Hinc ad iuſta Dei iudicia referendum videtur, quod falſæ de his remediis traditiones vniuerſo fere terrarum orbi impoſuerint.

20. Quod

20. Quod *venæ ſectiones* in febribus malignis *curatorias* nullo modo probemus, *tabula chirurgica de venæ ſectione* cum ſufficientibus rationibus indicauimus. Hinc quando inſignem plethoram in patiente quodam obſeruamus, inſtitui illa debet in principio principii.

21. *Opiatorum* abuſus ſtupores, deliria, anguſtias & anxietates inducit, deinde ſudationes frigidæ ſequuntur, & has mors excipere ſolet.

22. Quem ad modum repentinæ & impetuoſæ *diarrhææ* in peſte & variolis periculum minantur, & neque per adſtringentia; neque per fortes diaphoreticas commotiones, huic malo iuſte conſulitur, ita adſeueramus, quod *puluis corticis caſcarillæ* omnibus aliis præferri mereatur. Conducit etiam præcipue in *peripneumoniæ concurſu*, non minus in circumſtantiis illis, quæ *ſedantia* expoſcunt. Quum enim *narcotica* ſemper adferant ſtupidos, temulentos, turbulentos, caput grauantes & delirioſos effectus, hic cortex ſine hiſce damnis efficit, quidquid bonæ ſpei par eſt, & ſedatio, quam adfert, ſecurum habet fundamentum. Quando autem anodynum effectum ille non exſerit, alia ſoporifera effectum certe calamitoſum introducent.

23. Rationi conſentaneum eſt, quod in pleriſque malignis, præcipue directe exanthematicis, *aluus* communiter *adſtricta* ſit, maxime tempore illo, quo exanthemata excluduntur. Quando enim partes interiores conſtrictæ ſunt, tum humores ad exteriora loca vberius ſecedunt, ad interiores autem partes non fit largior aditus. Vnde etiam vrina multum non alteratur. Inter ea multa ſubiecta eius modi conſtipationem alui non experiuntur, & hæc ſunt illa, quibus motus febriles ordinate atque tranquille ſuccedunt.

24. *Sitis* in aliis quidem febribus, ſemper fere eſt inſignis, in malignis autem, vti ſub *ſignis* indicauimus, non raro ſatis moderata obſeruatur. Neque hoc ſine ratione: in his enim peccantes materiæ craſſa copia non ſecernuntur, & febrilis commotio, quæ calorem & ſitim parit, tanta

tanta hic non eſt, vt ingentem diaphoreſin promoueat, & hinc humiditatis defectus multum reſarciri debeat.

25. *Diuretica* circumſpecte in vſum vocanda ſunt, ne intempeſtiua ſtimulatione, materia peccans, dum per intimiores corporis partes ad vias vrinarias ducitur, ab ignobilibus ad nobiles reuocetur. Hoc reſpectu in febribus malignis manifeſte exanthematicis locum non concedimus directis diureticis. Ipſa enim natura paullulum conſtringit colatoria interna, vt noxia materia ad peripheriam ducatur.

26. Excipimus autem *nitrum*, quia hoc efficacia magis alterante, quam diuretica euacuante præditum eſt. Egregie enim temperat, dum non ſolum tenues, acres humores moderate inſpiſſat, & efficaciam putredinoſæ fermentationis potenter infringit, ſed & ſenſum roſiuorum ardorum, immo veræ vſtionis mitigat, & ipſas inflammationes minuit & temperat. Propinandum autem eſt a granis 4. ad 6. vel ad ſummum 8. miſcendo illud cum abſorbente quodam & antimoniato fixo, & tum omnis generis feroces exacerbationes ſincerius & nihilo etiam ſegnius quam *opium* placabit.

27. *Antimonium diaphoreticum* ita præparatum eſſe debet, vt ab omni effectu vomitorio-cathartico alieniſſimum ſit, & tum in eius modi ſenſibilibus morbis & ſubiectis efficaciam exſerit blandiſſime diaphoreticam, atque *bezoardico minerali*, quod vulgo multis encomiis extollitur, prærogatiuam non concedit.

28. *Abſorbentium* vſus in malignis quibuscumque vix vmquam negligendus eſt: non tantum enim illa remedia occupant cauſſas antecetendes, bilioſo-fermentatiuo-acidas acres, ſed & effectus a commotione humorum febrili ſubnaſcentes. Effectum ſuum præcipitantem ita exſerunt, vt cum acidis particulis ſimul agiles ſulphureas irretiant.

29. Et quoniam præcipue in peſte animaduerſum eſt, quod ægri ſaburram bilioſam, ex aciditatis cum bile concurſu intenſe viridem, per vomitum reiecerint, vel poſt mor-

tem in ventriculo habuerint, ſpes non eſt vana, abſorbentia in eius modi caſibus operæ pretium eſſe factura, & eo ipſo litem illam, quæ de vomitus neceſſitate vel vtilitate mouetur, facile compoſitura. Certe enim prudens illorum adminiſtratio, non ſolum ambiguitatem circa vomitus promotionem expedire, ſed & poſitiua emolumenta atque ſalutares effectus adferre poteſt.

30. Præferimus autem *conchas*, ſine igne præparatas, & *matrem perlarum* ipſis *cancrorum oculis*. Minore enim cum impetu ſolutionem & abſorptionem vti peragunt, ita & hunc effectum ſuum in corpore humano tranquillius abſoluere obſeruantur. Tacemus cancrorum oculos, ſæpiſſime adulteratos, indolem habere terreorum reliquorum craſſorum, quæ tamquam noxia hic excludimus. Atque inter hoc eſt præcipue *cornu cerui* tam vſtum, quam philoſophicum.

31. *Acida* non coniungenda, ſed *ſubordinanda* ſunt *abſorbentibus*: hæc enim primas vias magis reſpiciunt & humores præcipitant. Vnde prudenter diſcernenda eſt adparens illa contrarietas, per abſorbentia acores obtundere velle, & tamen acida in vſum trahere. Morbidi enim fermentatiui, bilioſo - ſulphurei acores alterius plane indolis ſunt, quam ſinceri, vel craſſiore oleaginea compoſitione prædominantes. Et hæc ratio eſt, quod acidis mineralibus in eadem formula abſorbentia non debeant ſociari. Liquamen autem ex ſaturatione ſucci citri cum abſorbente quodam, ſepoſito craſſo ſedimento, locum quidem habet, ſed magis in aliis acutis, quam in malignis. Exſerit enim efficaciam alterandi maiorem, quam imperitus crediderit, præcipue quando pectoris oppletio vel tuſſis coniuncta eſt.

32. Ex acidis autem primum locum adſignamus *acetoſitati citri*, alterum *ſpiritui ſulphuris per campanam*, tertium *ſpiritui vitrioli & clyſſo antimonii ſulphurato*; modo obſeruetur, quod acida mineralia parca doſi ſint adhibenda.

33. Acida compeſcunt acriores putredinoſas fermentationes &

& æſtuoſas febriles exagitationes. Vnde *Thonerus* non exiguam in patria exiſtimationem adeptus eſt, quod iulapia, inſolito tum temporis more, fecerit acidulata.

34. De *aceto* ſpeciatim notandum eſt, quod efficacia illa, quam *ſimplex* habet, non referenda ſit ad *deſtillatum:* hoc enim nimis eſt penetrans & ſubtile, atque raucedinem cauſſatur notabilem. Quadrat autem acetum ſimplex melius *vehiculo* alexipharmacorum, quam aliis formulis.

35. *Analeptica* non debent continere *acria aromata*, ſed temperata, & gratus ſapor, qui per ſaccharum aut ſirupos iis conciliatur, non eſt reformidandus, neque etiam acidorum vſus pro ſcopo alterante coniunctus, ſi ſolas *variolas* excipias: In his enim & ratio & experientia acidorum vſum diſſuadet.

36. *Aquæ deſtillatæ:* ſcabioſæ, ſcordii, galegæ, cardui benedicti, plantaginis, diapnoën placidiſſimam & benigniſſimam promouent. Atque cum his iulapia acidula commode poſſunt componi, ſed ſine admixtione *abſorbentium*, præcipue ſi acida *mineralia* adiecta ſint.

37. *Sulphur crudum* licet certiſſime expellat, in malignis tamen non commendatur, quia commotionem exæſtuantem cauſſatur.

TABVLA LXXI.

DE

FEBRE CATARRHALI MALIGNA PETECHIZANTE.

I. **D***EFINITIO.*

Febris catarrhalis *maligna* eſt febris acuta ſecundaria, qua natura

tura motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum tenorem auctis, materiam catarrhalem, in lympha ſpiſſiori hærentem, valdeque acrem & actiuam, vndecumque prognatam, eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quod febris catarrhalis & petechizans, item quotidiana veterum continua phlegmatica, dulcis & ſalſa, *ſpecie* non differant, ſed tantum *gradu*, tabula de *febre catarrhali benigna* iam indicatum eſt.
2. In quantum autem *petechizans epidemice* graſſatur, & ab indole benigna febris catarrhalis *ſimplicis* recedit, atque ad varias excurrit anomalias, in tantum peculiari indiget tractatione.
3. Quo modo hæc febris catarrhalis maligna *petechizans* a febre *petechiali*, *Hungarica* & *caſtrenſi* differat, collatio huius & ſequentium tabularum docet.
4. *Maculæ*, quæ hac febre efflorеſcere ſolent, non ſunt confundendæ cum maculis *ſcorbuticis*.
5. Differt tandem a *morbillis*, *purpura miliari* & *purpura vrticata*. *Vid. tabulæ* harum febrium *ſpeciales*.

III. *SIGNA.*

1. Quæ ſigna præcedente tabula de febre catarrhali *benigna* indicauimus, illa vtplurimum etiam valent de *maligna*.
2. *Malignitatis* autem magis *propria* indicia ſunt:
   1) Angor animi inſignis.
   2) Repentina virium exſolutio.
   3) Agrypnia fere continua,
   4) & abſtinentia a cibis, ad vndecim & plures dies continuans.
   5) Adfectus lipothymici intercurrentes.
   6) Deliria.
   7) Præter ea in hac catarrhali *maligna* dolores valde ſenſibiles & tendentes circa dorſum & artus occurrunt,
   8) quibus familiariter ſuccedunt maculæ illæ, ſeu *petechiæ*, a quo ſymptomate febris ordinarie vocari ſolet petechialis, ab Italico *pedechio*, pediculus, pulex.

9) Quæ

9) Quæ petechiæ interuentu medicamentorum calidorum facile augentur.

10) *Angina* & *aphthæ* huic febri præ omnibus aliis facile ſuperueniunt, maxime vbi aluus eſt clauſa.

11) Non pauci quoque ægrotantium *diarrhæis* adfliguntur, ad quas hæc febris ad modum prona eſt, & ſæpius hisce *quaſi critice* ſeſe ſoluere ſolet.

12) *Purpura alba* cum hac febre ſæpius complicatur, præcipue ſi methodo incongrua tractata fuerit.

13) Siſtit ple umque indolem *continentis*, & ſine inuaſione cum frigore & horrore vtplurimum accedit; ab accidentali autem cauſſa in quibusdam cum frigore ſeſe manifeſtat.

14) Eſt quidem ordinarie ſine *typo*, & ſtatas exacerbationes, quas aliæ continuæ exhibent, non exagitat, ſed non ſine *periodo*, nec ſine *indicatoriis* & *criticis alterationibus*, licet ad criticas *excuſſiones* ineptior obſeruetur.

15) Nonnumquam autem indolem habet *continuæ*, & tum quidem non ſolum cum horrore inuadit, ſed &

a) Aeſtus eodem tenore continuat per totam noctem.

b) Sequenti autem die, in primis circa meridiem aliquantulum remittit.

c) Circa veſperam denuo adoritur, cum ſymptomatibus ordinariis.

d) Primis diebus remittente paroxyſmo nullus conſpicitur ſudor, ſed tantum lenis vdor.

e) Continuat hoc modo vsque ad finem ſeptenarii, vbi ſudores lenes poſt exacerbationem obſeruantur.

f) In aliis quarto ſtatim die augetur transſpiratio.

g) In aliis ſeptimo die catarrhus imminuitur, vel plane tollitur.

h) In non nullis eodem tempore paroxyſmus augetur, & poſt ea petechiæ effloreſcunt.

i) In aliis aliud ſchema induit.

16) *Contagioſa* eſt, more febrium malignarum.

17) Tandem hoc adhuc peculiare habet, vt cum aliis mor-

bis facile complicetur, vel pro anni mutationibus illorum ſchema exhibeat, e.g.

a) Menſe *februario*, *martio*, *aprili*, ſub pleuritidis & febris tertianæ ſchemate adparet.

b) *Maio* & *iunio* anxietatibus cardialgicis, & hypochondriacis innoteſcit, & cum febribus cholerico-cauſodeis facile complicatur, vbi ſimul in quibusdam circa initium morbi *enormes hæmorrhagiæ* eueniunt.

c) *Iulio* & *auguſto* dyſenteriæ ſchema ludit.

d) Reliquis menſibus multa tuſſi adfligit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quia contagioſa eſt hæc febris, inuadit, vbi graſſatur, omnis generis ſubiecta.

2. Ea tamen intercedit differentia, vt teneri, delicati, otioſi, timidi, multo magis ab illa corripiantur, quam robuſti, laborioſi, & tempeſtatibus quibuscumque inſalubribus adſueti.

3. Præcipue etiam illos inuadit, qui ad catarrhos alias procliues ſunt, & excretiones naturales, in primis ſudores ſpontaneos, neglexerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſas febris catarrhalis *in genere* præcedente tab. LXVII. indicauimus; quæ autem cauſſæ catarrhalem *malignam* producant, ſequentia docebunt.

2. Cauſſa *materialis* eſt catarrhus acris cauſticus, ſeu miaſma maxime ſubtile, actiuum, fermenteſcens, & putredinoſum quid inferens.

3. Cauſſa *formalis* eſt laborioſum naturæ conamen, per motus febriles noxiam illam materiam ex corpore proſcribere, & hac ratione corruptionem imminentem præoccupare.

4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ hanc febrem prouocare ſolent, ſunt potiſſimum ſequentes:

1) *Aër* fermenteſcentibus & putredinoſis exhalationibus repletus.

2) Con-

2) *Contagium* per alios hac febre correptos; quo caſu timor & auerſatio multum contribuunt.
3) Fructus horæi, vel alii cibi fermenteſcentes.
4) Refrigeratio corporis exæſtuantis.
5) Frequens animi excandeſcentia, eaque ſupprimenda.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ præcedente tabula de *febre catarrhali benigna* ratione *prognoſeos* diximus, illa etiam hac febre, licet maligna, vtplurimum valent.
2. Præter ea notandum, quod maculæ quidem non abſolute ſint de *eſſentia* huius febris, & rectius hinc *petechizans*, quam *petechialis* adpelletur, inter ea tamen eidem præ aliis proprium eſt, maculas tales proferre.
3. Et licet hæ maculæ pro pure critica excretione, quæ determinatis diebus, immo horis adligata eſt, non habendæ ſint, pro *abſolute* tamen *ſymptomatica* excuſſione non poſſunt declarari, ſed potius pro *eccriſi* vtili, ita vt hæ maculæ, ſibi relictæ, nec præcipitanter concitatæ, morbum quodammodo ſubleuent.
4. Quæ maculæ ante *ſeptimum* diem erumpunt, illæ tam ſalutaris exitus non reperiuntur, quam quæ circa eumdem effloreſcunt.
5. Quæ *poſt* primum ſeptenarium proueniunt, illæ magis ſalutaris adhuc euentus ſunt, quam quæ *circa* eumdem ſe ſe manifeſtant.
6. Quæ nimis copioſe erumpunt, illæ plerumque cum periculo retrocedunt.
7. Quo magis rubicundæ ſunt maculæ, coloris roſei, & poſt tres vel quatuor dies ſenſim iterum euaneſcunt, ac patientem aliquo modo ſubleuant, eo melioris ſpei cenſendæ ſunt; quo magis autem ad colorem ſaturatiorem nigricantem, & liueſcentem accedunt, eo deterioris ſunt præſagii.
8. Quando poſt eruptionem macularum euphoria non ſequitur, *purpura miliaris* ſæpiſſime adhuc exſpectanda eſt.
9. *Delirium* ante primum ſeptenarium minoris eſt periculi, quam illud, quod poſt eumdem occurrit.

10. *Su-*

10. *Sudores* iuſto citius erumpentes, placidum morbi decurſum turbant, & facile in nimios, ſummeque debilitantes, degenerant.

11. *Diarrhææ*, licet reliquis febribus exanthematicis, e. g. variolis, infelicem retroceſſionem, & hinc non raro mortem cauſſari ſoleant; in *petechizantibus* tamen hoc obſeruare non contingit: quamquam enim morbum non ſoluant, nec vllum poſitiuum emolumentum hiſce febribus adferre videantur, nullum tamen notabile damnum inferunt, & longe minoris periculi obſeruantur, quam alui *adſtrictiones*.

12. *Hippocratis* effatum: *ſoluta aluo febres ſoluuntur*; cum grano ſalis hic accipiendum eſt, & non niſi certis circumſtantiis quadrat. Quamquam enim diarrhææ *ſpontaneæ*, huic febri ſuperuenientes, nihil adeo metuendi portendant, artificiales tamen laxationes minime ſunt ſubſtituendæ.

13. *Hæmorrhagia narium* extra iudiciaria tempora, cum incremento delirii eueniens, raro bonæ eſt conſecutionis, aluo præcipue ſicciore: deliria enim & aphthæ facile ſuccedunt; quando autem diuturnis deliriis hæc vel alia hæmorrhagia ſuperuenit, tolerabilior obſeruatur. Inter ea obſeruamus, quod hæ narium hæmorrhagiæ alio quidem tempore benignioris, alio autem peioris ſint prognoſeos.

14. *Aphthæ*, quando huic febri accedunt, ad funeſtum exitum plerumque inclinant: paucis enim horis ita inualeſcunt, vt per œſophagum ad ventriculum diffundantur; cuius ſignum eſt borborygmus poſt potum, es kolcket bis in den Magen.

15. *Lipothymiæ* frequentius adfligentes, ad modum ſunt periculoſæ.

16. *Hippocratis* prognoſin de fluxione acri cauſtica præced. tab. LXVII. iam adlegauimus; quæ proinde hoc loco repetenda eſt.

17. *Inflammatio*, quæ huius indolis fluxiones ſequitur, quo minus *ſanguineæ* admixtionis inuoluit, eo minus etiam

ad

ad acrem effectum vlceroſum properat, ſed potius diſcuſſione iterum reſoluitur.

18. *Vlceratio* autem, quando obtingit, multis modis eſt deterior, quam ſimplex *ſuppuratio;* immo ita maligna deprehenditur, vt facile in putridam ſphaceloſam corruptionem abeat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Correctio* materiæ malignæ, contagioſæ, pro viribus tentanda eſt, & ſic commotio humorum inteſtina, & ab illa pullulans acrimonia vlceroſa mitigatur. Ad hanc correctionem eligenda ſunt talia alexipharmaca, quæ ſine multa alteratione *tantum corrigunt*, ſiue ad excretionem diſponunt. Valet hic præ aliis eſſentia *ſcordii* cum eſſentia *radicum alexipharmacorum* mixta: facit quod poteſt, non autem quod neceſſitas ſæpe poſtulat: *ſpecifica* adhuc deſiderantur.

2. Succeſſiuæ lenes *euacuationes* diuretico - diapnoicæ magis, quam ſudoriferæ, promoueantur. Obtinetur hoc felicius
   1) per *abſorbentia*, abſterſiuo - diuretica virtute prædita, nempe *acido* ſaturata, it. per acida, v. g. ſucc. citr. ſirup. acetoſ. citr. tinct. roſar. decoct. C. C. & ſcorzon. citrat.
   2) Per *diaphoretica fixa*, e. g. antimon. diaphoreticum, bezoard. mineral.
   3) Efficaciſſime per maritationem cum *nitro*.
   4) Per *diluentia*.
   5) Per potiones diapnoicas, in ſanguineis leuiter acidulatas.

3. *Virium & ſymptomatum* vrgentium habenda eſt ratio:
   1) *Vires* reſtaurant *emulſiones* ex aqua roſarum, cinnamom. & ſemin. card. bened.
   2) *Cephalalgiæ* & agrypniæ occurritur per camphorata, externe adplicanda.
   3) *Diarrhæa* excedens ſecure tractatur per nitrum & cryſtall. montan. præparat.

 B. *Me-*

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Mane exhibeatur eſſent. alexipharm. cum multa eſſentia ſcordii remixta, ad gtt. 25. 30.

2. Per diem autem puluis bezoard. propinetur, e. g.
Recip. nitr. depurat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I. M.
doſ. ſcrup. I.

3. Item potiones ex aquis diapnoicis cum præcipitantibus & antimonio diaphoretico paratæ, e. g.
Recip. aqu. flor. acac.
galeg.
ceraſor. nigr.
ſcord.
ſcabioſ.
plantag.
cinnamom. ſine vino ana vnc. I.
antimon. diaphoret. ſcrup. II.
ocul. cancr. drachm. ſemis.
ſacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam, doſ. cochl. I. poſt 2. 3 horas repetenda.

4. His ſubinde interponi poſſunt *iulepi*, aut potiones *acidulatæ*, e. g. clyſſus antimon. vel ſuccus citri, potui inſtillandus.

5. *Emulſiones* ex ſemine aquilegæ, card. Mariæ, citri, valent præcipue, ſi maculæ & purpura conſpiciantur.

6. Concurrente *diarrhœa*, eadem quidem manet methodus, pulueres autem nitroſi eo frequentius repetantur, & cryſtallus montana adiiciatur, obſeruato adhuc magis regimine diapnoico.

7. In *adſtrictione* autem *alui* ſufficiens humectatio, uſus pulverum nitratorum & clyſteres, moderate adhibiti, conveniunt.

8. In *doloribus capitis* ſub initium ſpiritus vini camphoratus, deinde autem vnguent. alabaſtrinum camphoratum adhibeatur.

9. Quam

9. Quam primum patientes male deglutire ſentiuntur, *gargariſmata* ſubadſtringentia, interne & externe diſcutientia, ac leniſſime laxantia tempeſtiue adhibenda ſunt, ne aphthæ præualeſcant. Idem de *anginodeis* adfectibus cenſendum eſt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quo magis hæc febris epidemica eſt, & petechizat, adeoque ad veterum quotidianam continuam, a phlegmate *ſalſo* exortam, accedit, eo circumſpectiore & leniore methodo adgredienda, ac periodus illius ſeptenaria obſeruanda eſt.

2. Hinc magis adhuc, quam in febre catarrhali *benigna*, cauendum, ne ulla vehemente commotione euacuatoria morbus *primarius*, nempe ſtagnatio materiæ acris, exagitetur; quod in progreſſu morbi *ſecundarii*, ſcilicet febris, tanto magis euitandum: nimis enim mature & copioſe maculæ prodeunt, ac facile recedunt.

3. Procul itaque abſint aluum ſtimulantia, alexipharmaca calida, anticatarrhalia lignoſa, ſuccinata, ſalia volatilia vrinoſa.

4. Secus ſi fiat, maior ad interiora regurgitatio, inflammationes internæ eryſipelaceæ, anxietates, & virium ſummæ poſtrationes producuntur.

5. Hinc *Bagliuius* a ſimplicibus exagitationibus intempeſtiuis per alexipharmaco-ſudorifera in malignis epidemicis mortem adnunciauit.

6. Specialiter monendum eſt, quod euacuatio ſanguinis per *venæ ſectionem* in hac febre ſumme noxia ſit: nam circa dies criticos congeſtiones humorum verſus caput vtplurimum contingunt, & aphthas ac deliria cauſſantur, cum euentu communiter funeſto; niſi continuum regimen diapnoicum, ſtatim poſt venæ ſectionem iniunctum, hunc infelicem ſucceſſum aliquo modo infringat. Hinc etiam Medicus poſt venæ ſectionem demum in auxilium vocatus, regimen diapnoicum ſibi commendatum habeat.

7. Non tantum doctrina de *ſpecificis fermentis* & *fermentatio-*

tationibus difficilis eſt, & nulla ſpes adfulget, perſpicere tandem rationem, cur talia fermenta certas quidem animalium ſpecies violentiſſime inuadant, aliis autem minime noceant, ita vt canes de talibus recenter mortuis ſine damno edere poſſint.

8. Vnde & huius febris noxium fermentum ad certam corruptionis claſſem laborioſe referre, ſuperuacaneum eſt; videtur tamen aliquid *ſcorbutici* fouere.

9. In *ſpecificum* autem huius febris *corrigens* inquirere, maioris eſſet vtilitatis.

10. Dantur quidem *alexiteria*, quæ certæ ſpeciei contagia tollunt, e. g. *ſcorzonera* delet venenum, per morſum ſerpentum communicatum; ſed ſpecificum corrigens contagii, in hac febre præſentis, adhuc incognitum eſt.

11. *Apinus*, in libr. de febribus, multis quidem laudibus *eſſentiam extracti cascarillæ*, præmiſſo vomitorio exhibitam, extollit, & *Stahlius* bonum inde effectum, ſed ſine vomitorio præmiſſo, itidem obſeruauit, *ſpecifica* autem experientia nondum confirmata eſt, quia febris ordinarium ſuum tempus ſolet ſeruare.

12. Sic nec *elixirium polychreſtum* vniuerſale ſpecificum habendum eſt, nam febris ſtatum ſuum tempus ad 7. 9. 11. dies continuat: attamen continuato eius vſu ſymptomata multo mitiora obſeruantur. Præter ea abuſus, non vero moderatus vſus ſumme debiles reddit ægros, vt diu vires colligere non poſſint, immo facile in febres lentas incidant.

13. De reliquo, licet contagium huius febris propria ſua indole ſatis ſegne & lene obſeruetur, ita vt poſt 3. 4. ſeptimanas demum corripiatur aliquis ex illa familia, in qua ante tantum temporis alter decubuit, variat tamen ſecundum maius & minus, pro anni, temporis, & reliquarum circumſtantiarum diuerſitate; immo obſeruata ſunt non pauca exempla, quæ non decubuerunt hac febre, & tamen maculas experta ſunt.

14. Quando autem plures ſimul, aut breui temporis interuallo

ab

ab illa corripiuntur, iuſta ſuſpicio, immo fere certitudo, ſubeſt, quod formido, moeror & inſolita fatigatio in alterius ægroti ſeruitio, ſint accuſanda. Huc etiam ſpectat quando ſani cibum ſuum capiunt in illo conclaui, quo æger decumbit.

15. Dubitat omni iure *Schelhammerus num terrea* præcipuam ſuam efficaciam in corpore exſerant per *acidi* abſorptionem: non enim tam *acidum* abſorbent, quam particulas *tenuiores ſulphureas*, quæ fermentatiuas & putredinoſas corruptiones cauſſantur, coagulant, & ſic illarum agilitatem infringunt.

16. Hinc euenit, quod *abſorbentia* oſtracodermata ſudorem promoueant, quia ſcilicet acrimoniam talem ſalino-ſulphuream, orgaſmum ſanguinis inducentem, & hac ratione ventilationem ſudatoriam impedientem, feliciter corrigunt, & per diureſin euacuant.

17. Eumdem commodum effectum exhibet *nitrum*: incraſſat enim tenues catarrhos, & ad motum exſcreatorium & diureticum promouet: vnde etiam in repulſo rheumate grauia mala, ab his agilibus particulis exſpectanda, præoccupat. *Conf. tabul.* LXVII.

18. Quando *petechiæ* erumpunt, *emulſiones* temperantes tutius, quam alexipharmaca fortiora propinantur.

19. Quando *diarrhææ* accedunt, caueat ſibi patiens, ne ſub aluo deponenda frigori ſe exponat: vnde opus eſt, vt patina, huic negotio accommodata, ægro decumbenti ſupponatur.

20. In *tuſſi catarrhali*, quæ ſæpius cum hoc morbo coniuncta eſt, interponantur *infuſa*: hæc enim & materiæ excretionem, & diapnoën adiuuant.

21. *Vigiliæ* nimiæ non per *narcotica*, ſed ſufficientem potum, pulueres nitroſos, cinnabarinos, emulſiones & potiones analepticas oppugnandæ ſunt.

22. Hæc etiam remedia in deliriis, vel lipothymicis adfectibus optima ſunt, coniunctis paruis, ſed repetitis doſibus bezoardicorum.

23. *Potus* vbique *tepidus* exhibeatur, cibus patienti recuſanti

non obtrudatur, & mens, quantum fieri poteſt, tranquilla commendetur.

24. Finito morbo eſſentia alexipharmaca aliquamdiu continuetur, quo reſiduum materiæ noxiæ prorſus eliminetur; præcipue quando excretiones in ipſius morbi periodo non fuerunt ſufficientes.

TABVLA LXXII.
DE
FEBRE PETECHIALI.

I. DEFINITIO

Febris petechialis eſt ſpecies febrium malignarum ſatis acuta, in qua principium vitale miaſma malignum ex maſſa ſanguinea ſeparare, ad peripheriam corporis in forma macularum, pulicum morſibus ſimilium, protudere, & penitus denique expellere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt febris *petechialis* a *catarrhali maligna petechizante* ratione *gradus:* quo reſpectu illa hanc longe ſuperat. Præter ea in catarrhali *maligna* catarrhus ſemper adeſt, petechiæ autem non ſemper proueniunt: Vnde petechizans tantum adpellatur; in petechiali autem ſtricte dicta catarrhus non reperitur, maculæ vero non tantum perpetuo adſunt, ſed & maturius erumpunt: immo dantur caſus, vbi petechiæ ante adparent, quam patiens decumbit.

2. A *purpura rubra* in eo quidem differunt petechiæ, vt nullam in cute eminentiam oſtendant, fieri autem non raro ſolet, vt hæc exanthemata ſint coniuncta, & alia aliis interſperſa, ac tum quidem a ſe inuicem difficulter diſtinguuntur.

3. A

3. A febre *Hungarica* ſeu *caſtrenſi* etiam diſtinguere ſolent hanc petechialem, & hanc differentiam, vtut exiguam, ſigna huius & ſequentis *tabulæ* oſtendent.

4. Quod a *peſte* differat *gradu malignitatis* & diſpari *exanthematum* ratione, omnibus fere notum eſt.

5. Denique ipſa petechialis pro locorum, annorum, & temporum diuerſitate diuerſos gradus malignitatis & periculi exhibere obſeruatur.

III. *SIGNA.*

1. Hæc in genere conueniunt cum ſignis febrium malignarum.

2. Inuadit autem communiter circa veſperam cum leni horrore.

3. Æſtus, qui ſequitur, comites habet dolores capitis inſignes, virium proſtrationem, anxietates præcordiorum, animi ſummam inquietudinem & abiectionem, ad lipothymias ſæpius excedentem.

4. In aliis motus conuulſiui occurrunt.

5. Deliria ſunt fere ordinaria.

6. Non raro coqueruntur patientes de faucium ardore, cui niſi arte occurratur, adfectus aphthodei vel anginodei communiter ſuccedunt.

7. Petechiæ, vti ſub *differentia* diximus, maturius erumpunt, quam in *catarrhali maligna.*

IV. *SVBIECTA & CAVSSÆ.*

Hæc conueniunt cum iis, quæ tabula de febribus malignis in genere diximus.

V. *PROGNOSIS.*

1. Febris petechialis ſæpius ita maligna & contagioſa eſt, vt breui tempore inſignem ſtragem faciat.

2. Quo magis ſymptomata diſſimulat & inſidioſe incedit, eo grauius periculum minatur.

3. Speciatim mortem minantur abiectio animi præter manifeſtam rationem, inquietudo continua in lecto, anginæ vel aphtharum concurſus, lipothymiæ grauiores, deliria non interrupta, reſpiratio laborioſa, ſingultus, ſubſultus ten-

dinum

dinum & motus conuulſiui, præcipue, quando hæc ſymptomata in ſtatu vel declinatione accedunt.

4. Quo maturius & copioſius petechiæ erumpunt, eo maior malignitas ſubeſt.

5. Petechiæ, quæ inconſtantes ſunt, ita vt modo adpareant, mox diſpareant, nil boni portendunt.

6. Quæ ſunt coloris roſei & floridi, illæ meliores cenſentur, quam quarum color eſt obſcure rubicundus, liuidus vel plane niger.

7. Adfectus ſoporoſi cum frigore extremarum partium, lethalia ſunt ſigna.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. Quamquam febris petechialis malignior ſit febre catarrhali maligna, eadem tamen methodo incedendum eſt.

2. Hinc ante meridiem bis exhibeatur eſſentia alexipharmaca temperata, poſt meridiem autem pulueres febriles, ſuo loco deſcripti, propinentur.

3. *Analeptica*, eaque temperata, interponantur, & tranquillitas tam animi quam corporis quouis modo reſpiciatur.

4. Omnes autem *commotiones* per remedia calida & regimina coacta excludantur.

5. *Venæ ſectio*, ſi omnino neceſſaria videtur, in principio principii inſtituatur.

TABVLA LXXIII.

DE FEBRE HVNGARICA SEV CASTRENSI.

I. D*EFINITIO*

Febris *Hungarica* ſeu *caſtrenſis* eſt febris acuta maligna, communiter epidemica, qua principium vitale motibus vltra gradum

gradum naturalem auctis, miaſma quoddam malignum ex corpore proſcribere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris *caſtrenſis* ſeu *Hungarica* licet cum *catarrhali maligna* & *petechiali* tantam habeat conuenientiam, vt pro vna eademque febre a non nullis reputentur, differunt tamen *gradu ſymptomatum*: in *Hungarica* enim ſeu *caſtrenſi* omnia ſunt grauiora.

2. Speciatim differt a *catarrhali maligna* ratione *catarrhi*, qui in febre *Hungarica* ordinarie non reperitur.

3. Differt a *peſte miaſmatis gradu*, quo huic multum cedit.

4. Sunt, qui inter *Hungaricam* & *caſtrenſem* differentiam adhuc ſtatuunt, hæc autem non niſi in accidentalibus tantum circumſtantiis locum habet.

III. *SIGNA.*

1 Corripit ſubiecta cum horripilatione & dolore capitis.

2. Aeſtus ac ſitis, præcipue in plethoricis, eſt fere intolerabilis, & ardor circa ſcrobiculum cordis eximius.

3. Lingua continua eſt ſicca & ſæpius tumida.

4 Angina ad modum eſt familiaris.

5. Circa quartum aut ſeptimum diem grauia deliria accedunt.

6. Vaſa capitis ſanguinea valde turgent, & oculi ſunt fulgidi.

7. Circa veſperam paroxyſmus communiter exacerbatur.

8. Aluus numquam fere rite ſuccedit: vel enim nimis ſtricta eſt, vel diarrhææ adſunt.

9. Pro ſubiectorum, temporum annuorum, regiminis & diætæ diuerſitate conſpirant vomitus, dyſenteriæ, petechiæ, parotides, paralyſes, hemiplexiæ.

10. Narium hæmorrhagiæ non raro etiam concurrunt.

11. Adeſt agrypnia fere continua & abſtinentia a cibis per multos dies.

12. Pulſus ordinarie eſt fortior quam in aliis malignis.

13. Ceterum hæc febris vtplurimum menſibus Iunio, Iulio, Auguſto, rarius aliis temporibus exoritur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Contagioſa hæc febris omnis quidem generis ſubiecta, vbi graſſatur, inuadit, præ aliis autem plethoricis eſt infenſa.

2. Speciatim corripit milites, qui in caſtris aëri impuro expoſiti ſunt, aquas ſtagnantes bibunt & alia diætæ vitia admittere coguntur, præcipue, quando hæc omnia cum priore vitæ genere non conueniunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miaſma valde ſubtile, maxime agile & fermenteſcens, ab extra cum corpore communicatum.
2. Cauſſa *formalis* eſt ipſa natura, quæ motibus ſuis ſalutaribus corpus a miaſmate illo maligno liberare intendit.
3. Cauſſæ *occaſionales* potiores ſunt:
   1) Aër putredinoſus & fermenteſcens
   2) Contagium per alios inductum.
   3) Praua diæta, ſpeciatim fructus immaturi, potus aquarum putridarum, refrigerationes corporis exæſtuantis.
   4) Animi pathemata, præcipue ſuppreſſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæc febris multis reſpectibus eſt periculoſa.
2. Dolores enim capitis & deliria quo magis vrgent, eo maiorem metum phrenitidis incutiunt.
3. Non minus ardores illi interni, qui circa ſcrobiculum cordis pertinaciter adfligunt, inflammationem diaphragmatis vel ventriculi accuſant.
4. Petechiæ huic febri ſuperuenientes ſiniſtrum omen præbent.
5. Valet & hoc de illis deliriis, quæ extra tempus paroxyſmorum aduentiunt.
6. Metaſtaſes humorum ad fauces periculo pleniſſimæ, ſed longe mitioris prognoſeos ſunt parotides.
7. Aluus laxa tolerabilior eſt adſtricta.
8. Hæmorrhagiæ narium extra dies criticos ancipitis ſunt prognoſeos: quæ vero diebus criticis completæ & moderatæ contingunt, illæ morbum ſubleuant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Commendamus quidem hic eamdem methodum, quam *tabula de febre catarrhali maligna* indicavimus.
2. Quoniam autem cura huius febris ob indiuiduales circumſtantias tum demum Medicis ſolet commendari, quando

grauia

grauia ſymptomata iam habet conſtipata, mature de circumſpecta illorum tractatione cogitandum eſt. v. g.

3. Deliria tractentur remediis temperantibus nitroſis, abſorbentibus citratis, emulſiuis, potu ſufficiente & blando regimine diapnoico: externe adplicentur camphorata, vel vnguentum alabaſtrinum largiter camphoratum.

4. Anginodea & aphthodea ſymptomata quo modo tractanda ſint, *tabula medica de angina*, & *tab. chirurgica de iniectionibus* videatur.

5. Diarrhææ, ſiue ſimplices, ſiue dyſentericæ, tractentur abſorbentibus, nitroſis, cortice caſcarillæ & pilulis *Stablianis*.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ cautelæ tabula generali *de febribus malignis* & *epidemicis* ratione *venæ ſectionis, vomitoriorum, purgantium, ſudoriferorum* & aliorum vehementer operantium remediorum traditæ ſunt, illæ in febre caſtrenſi tanto magis conſiderari merentur, quoniam *methodus heroica* cum indole expeditionum bellicarum egregie conuenit, & in caſtris quam maxime recepta eſt.

2. *Venæ ſectio* quando in principio inſtituenda iudicatur, non tantum largior eſſe debet, ſed & neceſſum eſt, vt regimen diapnoicum mox ſubiungatur, & quouis modo conſeruetur, ne commotiones hæmorrhagicæ exoriantur.

3. Hunc in finem commendamus de eſſentia alexipharmaca temperata pulueri febrili guttas XXV. inſtillare, hancque doſin poſt trium horarum interuallum repetere.

4. *Opiata, adſtringentia* & multum *incraſſantia* nullo modo hic habent locum.

5. Superato morbo patientes, in primis iuniores, ad modum ſunt voraces; hinc moderamen in diæta ſollicite eſt inculcandum.

6. Et quoniam aër liberior facile *recidiuam* cauſſatur, conſultum eſt, vt patiens per aliquod tempus domi ſe contineat, & eſſentia alexipharmaca vtatur.

TABVLA LXXIV.
DE
FEBRE PVRPVREA SEV MILIARI, PVRPVRA VRTICATA ET FEBRE SCARLATINA.

I. **D**EFINITIO.

1. *Febris purpurea* ſeu *miliaris* eſt febris acuta, continua, exanthematica, vbi principium vitale miasma aliquod ſubtile fermenteſcens ad peripheriam corporis extrudere intendit: motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum ordinem auctis.
2. *Purpura vrticata* eſt ſpecies febris benignioris & mitioris, in qua natura per eosdem motus auctiores materiam quamdam acrem, papulas ſiue eminentias, læſionibus poſt vrticarum ictum ſimiles, formantem, expellere nititur.
3. *Febris ſcarlatina* eſt ſpecies febrium acutarum, continuarum, exanthematicarum, in qua natura materiam quamdam acrem cauſticam, corpori infenſam, in peripheriam, maculas latas rubras formantem, expellit.

II. *DIFFERENTIA*.

Hæ diuerſæ ſpecies in vno genere omnes conueniunt, & miaſma quoddam acre, ſubtile, fermenteſcens pro fundamento habent, ratione tamen efflorescentiæ cutaneæ aliquo modo diſtinctæ ſunt. Et ſic differt

1. *Purpura*, germ. der Frieſel.
   1) a *purpura vrticata*, germ. die Neſſel = oder Wiebel-Sucht, nam in illa exanthemata magnitudine granum milii vix ſuperant: in hac autem ſunt maiora & al-

altiora, ſie ſehen natürlich aus, als wenn man einen mit Brenn-Neſſeln gepeitſchet hätte.

2) A *febre ſcarlatina*, germ. das Scharlach-Fieber; in qua exanthemata ſunt ad modum lata & inſigniter rubentia, in purpura vero paruæ ſunt eminentiæ.

3) A *petechiis*, quæ profunde in cute hærent, purpura vero cutim ſuperat.

4) A *maculis ſcorbuticis*, quæ & colore & magnitudine diſpares ſunt.

5) A *morbillis*, in quibus exanthemata ſunt elatiora, quam in purpura.

2. Purpura ipſa eſt vel *alba* vel *rubra*.

3. Purpura *alba* ordinarie eſt maligna, & febribus petechizantibus facile complicatur, in quibusdam etiam locis puerperis accidere proximis abhinc annis obſeruata eſt. *Vid. ſubiecta.*

4. Purpura autem *rubra* multo benignior ordinarie obſeruatur, ad quam proinde definitio, modo tradita, in totum non poteſt adplicari.

5. Purpura alba & rubra differunt fere vt variolæ & morbilli.

1) Vti enim variolæ malignius ordinarie ſe gerunt, quam morbilli, ita etiam purpura *alba* malignior eſt *rubra*.

2) Quem ad modum autem aliquando variolæ benigniores, morbilli autem maligniores obſeruantur, ſic etiam purpura *alba* interdum benignior, & ſine grauiore febre, *rubra* autem malignior, & cum febre acuta coniuncta adparet.

3) Sicut variolæ puſtulas habent albas, & morbilli protuberantes tantum hirſutas efflorescentias, ita etiam purpura *alba* veras habet puſtulas, & purpura *rubra* hirſutos ſolum nodulos; id quod ex *ſignis* magis eluceſcet.

III. *SIGNA.*

1. *Purpuræ albæ.*

1) Inuadit communiter cum horripilatione & anguſtia ac anxietate præcordiorum.

2) Frigus & æſtus volatilis alternant.

3) Ante eruptionem exanthematum patientes de pruritu intercutaneo conqueruntur, vel prorſus grauiora pathemata anxietatis incurrunt; inter ea omni ſollicitudine a frigore ſe præmuniunt.

4) Circa quartum ordinarie diem exanthema hoc erumpit, primum in collo & pectore, poſt ea in reliquo corpore, nonnumquam etiam ſerius, die ſcilicet ſeptimo, immo vndecimo & decimo quarto, hæc eruptio contingit.

5) Sub qua eruptione primum *rubedo* quædam per ſuperficiem corporis adparet.

6) Poſt ea in medio cuiusuis rubicundæ maculæ *puſtulæ albæ* exſurgunt, & quidem tam copioſæ, vt vna fere alteram attingat.

7) Ordinarie cum febre *acuta*, rarius ſine illa.

8) Diaphanæ ſunt hæ puſtulæ, & aquam tenuem continent.

9) Quando per quatuor circiter dies ſubſtiterunt, exſiccantur, ſquamarum inſtar decidunt, & febris ſoluitur.

10) In humidioribus autem, & abſente febre, puſtulæ hanc humiditatem exſtillant.

2. *Purpuræ rubræ*.

1) Inuadit eadem fere ratione, vti *alba*, nempe horripilationibus & æſtu volatili illis intercurſante.

2) Cum tenſione & preſſione in dorſo.

3) Item cum anguſtia præcordiorum & tuſſi.

4) Circa diem quartum, ſeptimum, vel adhuc ſerius erumpunt exanthemata, ſeminis *milii* & cutis anſerinæ inſtar, ſub prurigine & punctione intercutanea.

5) Febris, quæ accedit, ordinarie mitior eſt: in aliis tertianæ, in aliis quotidianæ, in nonnullis vero acutæ ſchema exhibet.

6) Hæ febres ad largiores ſudores inclinant, fœtore graui ſeſe manifeſtantes.

7) Sub febrium paroxyſmis ingentes anxietates & artuum ſpaſmi ſeſe exſerunt.

8) Non-

8) Nonnullos ſine febre occupat, ita vt patientes negotiis ſuis incumbere poſſint, & nil, niſi pruritum ſub cute, perſentiſcant.

9) Quando autem paullulum incaleſcunt, ardore & ſenſu punctorio corripiuntur, cum ſucceſſu communiter largiſſimi ſudoris.

10) Nonnulli grauitatem & perturbationem capitis ſentivnt, ac ſomnolenti & tædioſi obſeruantur; immo nonnumquam lipothymiis corripiuntur, præſertim quando exanthemata nondum legitime effloruerunt.

11) Vbi per aliquot dies exanthemata ſubſtiterunt, decidunt, & æger plenariam recuperat euphoriam.

12) In aliquibus autem, præcipue debilioribus, valetudinariis, & calido regimine viuentibus, continuat fere per annos, & licet paullulum remittat, leuiſſima tamen occaſione recrudeſcit.

3. *Purpuræ vrticatæ.*

1) Corripit ordinarie patientes cum ſubtili ſenſu refrigerii in ſuperficie corporis.

2) Subſequitur moderatus calor.

3) Hunc comitatur ſitis non tamen adeo intenſa.

4) Iungitur etiam aliqualis capitis perturbatio aut lenior eiusdem dolor.

5) Tandem cum multo pruritu & ſuperficiali tenſione & rigore hinc inde exanthemata tam in facie quam reliquo corpore erumpunt.

6) Hæc exanthemata cutim ſuperant, & cito in notabile augmentum adcreſcunt, ac papulas quasdam eminentes, paullo latiores, coloris ex pallido roſei, vrticarum læſiones referentis, offerunt.

7) Nonnumquam cum protuberantiis ſemi-cryſipelaceis, & aſperitate ſerpiginoſa effloreſcit, & aliquo modo eryſipelatis indolem imitatur.

8) Febris, ſi adeſt, mitioris indolis eſſe ſolet.

9) Non tamen conſtanter permanent exanthemata, ſed diurnis in primis horis euaneſcunt, quibus etiam motus febriles remittunt.

10) Cir-

10) Circa veſperam vero, vbi febris reuertitur, denuo prodeunt, & eo tempore etiam pruritus moleſtus & ardens inſigniter adfligit.

11) Totus adfectus intra triduum aut quatriduum finem ſuum adſequitur, & ſi a febre immunis eſt, adhuc citius exitum ſortitur.

12) Cum temperata diaphoreſi exit, & poſt ceſſationem exiliſſimæ ſquamulæ ab adfecta parte ſecedunt.

4. *Febris ſcarlatinæ.*

1) Incipit & hæc purpuræ ſpecies cum leni horripilatione, cui temperatus ſubſequitur æſtus, plerumque cum ſiti moderata, faucium ardore & virium deiectione ſtipatus.

2) Adeſt etiam oppletio pectoris, reſpirationem difficilem reddens, cum tuſſicula ſicca.

3) Accedit capitis grauitas vertiginoſa aut dolor magis acutus.

4) Die quarto tota facies intumeſcit, & erumpunt maculæ intenſius rubicundæ, primo paruæ, mox vero latiores redduntur & coaleſcunt, ac totam faciem ſumma rubedine tingunt.

5) Circa hoc tempus in quibusdam, præcipue plethoricis, ſuperueniunt hæmorrhagiæ narium.

6) Poſt ea hæ maculæ latæ etiam in pectore & dorſo, tandem in artubus prodeunt, & totam ſuperficiem tegunt.

7) Poſtquam duos aut tres dies ita ſubſtitere, rubor ille inſignis perit, facies detumeſcit, & ſquamulæ decidunt.

8) Febris ſatis tranquille excurrit, & cum moderata diaphoreſi ſalutarem euentum obtinet.

9) Aluus ordinarie toto hoc tempore eſt clauſa, vti etiam in reliquis ſpeciebus, quæ tamen ſub finem morbi ſponte aperitur.

10) De reliquo hæc febris ſereno & æſtiuo tempore vſitatius adfligit.

IV. SVB-

IV. *SVBIECTA.*

1. Omnes hæ purpuræ ſpecies prioribus temporibus ita non innotuerunt, vti nunc ab aliquot hinc annis in Saxonia ſeſe manifeſtant; in qua regione purpura, in primis *alba* epidemice graſſari obſeruata eſt.

2. Purpura, præſertim *alba*, ab anno 1652. in quibusdam dictæ regionis locis commune ſymptoma puerperarum deprehenditur.

3. Vbi febres petechizantes graſſantur, ibi non raro *alba* cum petechiis prouenit.

4. Sicuti etiam cum variolis nonnumquam conſpirare & ſymptomata ibi grauiora excitare ſolet.

5. Præter ea hi adfectus, & præcipue purpura rubra, chronica, benigna, inuadere obſeruantur ætatem iuniorem præ adulta.

6. Homines plethoricos, ſpongioſos, de temperamento ſanguineo & phlegmatico multum participantes.

7. Otio deditos & diæta lauta vtentes, & ad iram pronos.

8. Laborioſi autem vix vmquam his exanthematibus adfecti inueniuntur, & ſic cum ſcorbuto eadem fere fata ſubevnt, qui etiam otioſos communiter occupat.

9. Feminæ hyſtericæ & delicatulæ præcipue obnoxiæ ſunt purpuræ *rubræ*, & ante, quam erumpit, ſchemata ſuffocationis vterinæ lipothymicæ ludit, non autem tranſitoria, quæ in communibus ſuffocationibus hyſtericis contingunt; ſed ad eruptionem vsque exanthematum continuantia.

10. Maxime omnium illis otioſis & delicatulis euenit, qui, ſalvis rebus & tranquillis, tegumentis copioſis ab aëre ſe præmuniunt, & hac ratione humores ſemper ad peripheriam corporis inuitant.

11. Febris *ſcarlatina* nonnumquam virgines emanſione menſium laborantes, poſt varia molimina ad eorum excretionem tendentia, inuadere ſolet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* horum exanthematum eſt materia ſubtilis

tilis fermenteſcens, plus vel minus maligna, & hac tenus in quibusdam locis epidemica, corruptionem ſui generis ſpecificam in corpore generans.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus, præter gradum naturalem auctis, miaſma illud noxium, & effectum ab illo inductum, nempe materiam vere iam corruptam, ſecernere & per corporis peripheriam excernere intendit.

3. Cauſſæ huius mali *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Aër fermenteſcentibus particulis imprægnatus.

2) Contagium per alia corpora, eodem modo correpta.

3) Sudores non tantum repulſi & impediti, verum etiam

4) Per medicamenta exæſtuantia & regimina calida, præſertim in morbis petechizantibus & puerperiis coacti.

5) Peruerſa rheumatiſmi & febrium catarrhalium curatio per methodum nimis refrigerantem.

6) Diæta craſſa & dyſpepta, præcipue in minus adſuetis & otioſis.

7) Euacuationes ſanguinis *naturales* ſuppreſſæ, e. g. menſivm, lochiorum, hæmorrhoidum.

8) Vel *artificiales* neglectæ.

9) Repentinæ & immoderatæ ſanguinis commotiones & exæſtuationes, quibus ex ipſa humorum maſſa ſubtilis hæc & reliquæ mixtionis integritati inimica materia generatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Purpura *alba* per ſe numquam periculo caret, in primis ſi conſtitutio eſt epidemica, & tunc ſæpius plures iugulat.

2. Interdum tamen aliquo modo benigna obſeruatur, præſertim quando tum temporis nullæ febres malignæ graſſantur.

3. Ita, quæ ſine *febre* contingit, minus quidem periculoſa, maioribus tamen anxietatibus & motibus ſpaſticis ſtipata eſt, quam *rubra*.

4. Quando purpura *alba* ſucceſſiue & nimis languide erumpit, ita

ita vt poſt diſceſſum priorum noua exanthemata ſuccedant, ſemper peioris eſt indolis.

5. Receſſio purpuræ *albæ* ſæpius eſt lethalis, vel tamen grauiora ſymptomata, aphthas, mentis alienationes, vel ſummas anxietates inducit.

6. Purpura *alba* repulſa quando iterum expellitur, & tamen ſymptomata, a receſſione illa inducta, non mitigantur, omnino fidei eſt ſuſpectæ.

7. Quæ cum petechiis ſimul, præcipue mature, nempe tertio vel quarto die erumpit, eſt periculoſa; melioris autem notæ, quæ petechiis demum innaſcitur.

8. Purpura *alba*, lochiorum ſuppreſſionem excipiens, ſemper peior eſt quam reliqua.

9. Purpura *alba* ſubiecta plethorica aut cacochymica corripiens, ſemper grauius adfligit, & maiori periculo exponit ægrotantes.

10. Diarrhæa ſymptomatica, quando vehemens eſt, receſſionem exanthematum facile poſt ſe trahit, & hinc merito ſuſpecta eſt.

11. Purpura *rubra* vtplurimum benigna eſt, & raro grauia coniuncta habet ſymptomata aut mala conſectaria.

12. Si vero conſtitutio eſt epidemica ſæpius eumdem malignitatis gradum ac purpura *alba* obtinet, immo hanc interdum adhuc ſuperat.

13. Spongioſi longe facilius ferunt purpuram, quam qui ſtrictioris ſunt habitus.

14. Purpura *rubra*, quando, regimine placido neglecto, recedit, tam præſentaneum quidem periculum, vti *alba*, non adfert, ſequuntur tamen anxietates cum motibus ſpaſticis & grauatione defatigatoria in omnibus corporis partibus.

15. Nonnulli inflammationes faucium, aphthas, & adfectus anginodeos ex hac receſſione incurrunt.

16. Alii tuſſi ſicca vehemente, alii ardore vrinæ, alii arthriticis adfectibus, hemicrania & pleuritide ſpuria corripiuntur.

17. Quæ vero ſymptomata, erumpente iterum purpura, communiter prorſus euaneſcunt.

18. Purpura *vrticata* & febris *ſcarlatina*, quando ſibi relinquuntur, nihil mali portendunt, & ſponte interdum iterum ceſſant.

19. Si autem imprudenter tractantur, in primis per regimen nimis calidum, aut per alia ſanguinem commouentia, mala plerumque conſectaria habere ſolent.

20. Hæmorrhagia narium ſufficiens, in febre *ſcarlatina* ſub eruptione exanthematum contingens, morbum inſigniter imminuit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Si vmquam alibi, certe in *purpura* methodus debet eſſe temperatiſſima.

2. Hinc eſſentias alexipharmacas, vtut temperatas, durante morbo hic excludimus, & ſolos pulueres febriles cum potionibus diapnoicis & emulſionibus adhibere commendamus.

3. Immo in purpura ſimpliciore, non maligna, ſed chronica, ne antimoniata quidem fixa adhibenda eſſe cenſemus, quoniam in ſenſibilibus plus commotionis faciunt, quam imperitus forte crediderit. *Conf. præfat. Illuſtr. Stahlii.*

4. Quando diarrhææ accedunt, puluis corticis caſcarillæ ad grana decem pulueri febrili miſcendus eſt.

5. Sudores ſpontanei, qui durante morbo familiariter non exigua incommoda adferunt, neque ſupprimendi, neque promouendi, ſed prudente ratione moderandi vel tolerandi ſunt.

6. In declinatione morbi eſſentiæ alexipharmacæ temperatæ cum leniſſimis laxantibus locum habent.

7. De purpura *vrticata* & febre *ſcarlatina* non habemus, quod ſpeciatim dicamus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ tabula de febre catarrhali maligna de continentia tranquilla, placido regimine, & euitandis calidis medicationibus diximus, illa hoc loco quam maxime etiam ſunt obſeruanda.

2. In ſpecie irritatio *alui* in his adfectibus tam periculoſa eſt, vti in variolis & morbillis: hinc leniſſima adeo clyſmata non ſatis tuto adplicantur.

3. Nec etiam, vti ſub *methodo* iam diximus, locus concedendus eſt *alexipharmacis*, poſitiuis *diaphoreticis*, & aliis maſſam humorum commouentibus, ſiquidem ſub hoc labore feruido plures generantur impuritates, & materia acris vna cum febre augetur.

4. Et licet plethora commota his malis ordinarie anſam præbeat, *venæ ſectio* tamen inſtituenda non eſt, ne exanthematum receſſio ad interiora ſequatur.

5. Quando exanthematum receſſionis metus ſubeſt, potus aquæ calidæ, e. g. thée commendatur, extra hunc autem timorem pro potu ordinario cereuiſia dilutior, bene tamen defæcata, vſu eſſe poteſt.

6. *Regimen* coactum licet noxium ſit, caueant tamen ſibi patientes, ne exiguum etiam aëris acceſſum refrigeratorium admittant: hinc neceſſarium erit, per illos dies, quibus purpura durat, lectum non ſternere.

7. In adfectibus faucium ſuperuenientibus eſſentia *pimpinellæ albæ* per aliquot guttulas, ſine vehiculo inſtillata, egregie ſe gerit: ardorem quidem, ſed etiam ſalutarem effectum hæ guttulæ, in ore detentæ & deglutitæ, inferunt.

8. *Scarificatio* repetita, &, rebus adhuc tranquillis, præſeruando inſtituta, vſum habet in illis, qui ſæpius a purpura infeſtantur.

9. Vbi autem ſuppreſſæ ſanguinis euacuationes ſubſunt, ibi illarum reſtitutio animo inſideat, ad quam obtinendam præcipue pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* egregie ſe gerunt, ſubiuncta pro rerum circumſtantiis venæ ſectione.

10. Rebus tranquillis tranſpirationem naturalem per vitæ genus placide laborioſum promouere, multo efficacius erit ad præſeruationem, quam ſollicita aëris per tegumenta excluſio; quæ potius hæc exanthemata ad peripheriam corporis inuitat. Tempore autem illo, quo eﬄoreſcunt hæc exanthemata, neceſſarium eſt, vt pectus ad vmbilicum vſque a ſenſu frigoris defendatur.

11. De purpura *alba* adhuc indicandum eſt, quod ad modum inſidioſe nonnumquam ſe gerat, & variis ſuis ſchematibus multis modis Medicum decipiat. Patientes de nullis doloribus conqueruntur, bene ingerunt, dormivnt, ſudant, & tamen orthoſtadii eſſe non poſſunt. Erumpente tandem purpura animam efflant, e. g. Studioſus quidam hoc malo corripiebatur, qui primis diebus nihil niſi laſſitudinem accuſabat, interim neque de cibo & potu ſibi aliquid detrahebat, neque vigiliis multis vexabatur. Die nono purpura alba conſpiciebatur; vndecimo autem die neſcio quo caſu factum eſt, vt ſumma auiditate duplam cibi portionem deuoraſſet. Qua ingeſta poſtulauit, vt ſibi ſtratum adferrent, ſe iam eſſe moriturum, cui etiam parato membra ſua repoſuit, & ſtatim ex hac vita diſceſſit.

TABVLA LXXV.
DE
VARIOLIS ET MORBILLIS.

I. DEFINITIO.

Variolæ & morbilli ſunt febrium acutarum, exanthematicarum ſpecies, epidemice communiter graſſantes, vbi natura motibus ſecretoriis, & excretoriis, vltra gradum naturalem auctis, materiam fermenteſcibilem vlceroſam, ad peripheriam corporis propellere, & hac ratione eamdem eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variolæ ac morbilli quotannis fere pro diuerſa aëris conſtitutione epidemica variant, atque hoc reſpectu ſunt vel

1) *Re-*

1) *Regulares* & *benigniores*, quæ ſtata & definita tempora ſeruant; vel

2) *Irregulares* & *maligniores*, (ſecundum *Sydenhamum*) quæ ab hac norma deflectunt.

2. Vulgus variolas diſtinguit in *veras* & *nothas*; per *nothas* autem intelligit illas, quæ minus copioſe prorumpunt, & veſiculam tranſparentem, humore refertam, formant, ſine acceſſu febris exquiſitæ: german. Wind- und Waſſer-Pocken, wilde Blattern.

3. Variolæ ratione numeri ſunt:

1) Vel *paucæ* ac *diſtinctæ*.

2) Vel *copioſæ* & *confluentes*.

4. *Variolæ* differunt a *morbillis* ſuppuratione.

5. *Morbilli* differunt a *petechiis*

1) *Latitudine*, qua petechias ſuperant.

2) *Eleuatione*, quæ in morbillis magis conſpicua & notabilis eſt.

3) *Inflammatione*, quæ in morbillis ad genium inflammationis eryſipelaceæ proxime accedit.

4) *Morbilli* etiam differunt a *purpura miliari*: in qua, in primis alba, ſunt puſtulæ exiguæ pellucidæ, ex maculis rubris ortæ: in rubra autem paruæ eminentiæ duræ, ſeminis milii inſtar.

5) A *maculis ſcorbuticis*: quæ ſunt latæ, coloris obſcure rubicundi, vtplurimum abſque febre.

6. Tandem *morbilli* ſunt, vel

1) *Sporadici*, qui paucos adfligunt & benigniores obſeruantur; vel

2) *Epidemici*, qui multos ex cauſſa communi corripiunt, & maligniores ſunt.

III. *SIGNA*.

A. *Imminentium*.

1) Inuadunt communiter *variolæ* ſine horrore & frigore notabili, more febrium continentium, in adultioribus autem non raro frigus, vel ad minimum leuis horripilatio accedit.

2) Oſcitationes & pandiculationes concurrunt.

3) Ad

3) Adpetitus eſt proſtratus.

4) *Morbilli* autem cum horrore plerumque incipiunt.

5) Cooritur, vel ſuccedit, *æſtus*, qui eſt præter naturam, vtplurimum tamen ſatis tolerabilis, cum *capitis* grauatiua & vertiginoſa perturbatione.

6) Concurrit apud plurimos tuſſis & pectoris notabilis oppletio.

7) Accedit tenſio dorſi cum ſenſu leuiter compunctorio.

8) Multis eueniunt tormina abdominis leniora, aliquando fluxus alui, & non raro vomitus, præcipue infantibus, item hæmorrhagiæ narium largæ, circa & ſub ipſam eruptionem; non minus conuulſiones, quæ variolarum eruptionem proxime præcedere ſolent. Hinc *Baglivius* motus conuulſiuos, qui febribus puerorum, variolas nondum expertorum, ſuperueniunt, pro infallibili indicio habet, quod hæc exanthemata mox eruptura ſint.

9) Speciatim in morbillis præcedit ſeroſa excretio per nares & oculos, frequens ſternutatio, tuſſis ſicca, & verſus quartum diem palpebrarum intumeſcentia.

B. *Præſentium.*

1) Eruptio variolarum contingit inter tertium & quartum diem, & durat vsque ad ſeptimum, tam in illis, qui paucas, quam qui copioſas accipiunt.

2) Placide ſuccedit hoc eruptionis negotium, ſine ſenſibilibus febris ſymptomatibus & ſine ſudore, intra limites liberæ tantum tranſpirationis. Nonnulli ſub eruptione leui ſaliuatione corripiuntur.

3) Conueniunt inter ſe variolæ & morbilli, dum ſtigmatum rubicundorum ſchemate viſui occurrunt, ſed altero die mox eluceſcit, cui generi hæ efflorеſcentiæ accenſendæ ſint.

4) *Variolæ* enim puſtulas formant, ad mediocris piſi diſſecti quantitatem accedentes.

5) A ſeptimo ad vndecimum diem ſuppuraſcunt, ſub ambiente circulo rubente, & inflammatione turgida cutis, præcipue in facie & manibus.

6) Cir-

6) Circa vndecimum diem rupturam & puris effuſionem ſubeunt.

7) Circa diem autem decimum quartum exſiccantur & delabuntur.

8) *Morbilli* autem cutis planitiem eminentia tantum lenticulari excedunt, ſub macularum rubicundarum forma.

9) Deinde aliam mutationem non ſubeunt, ſed aliquot dierum decurſu ruborem ſui minuunt, & ſenſim ſubſidendo cum aliquali pruritu euaneſcunt, relictis communiter ſquamulis furfuraceis, ſucceſſiue decidentibus.

10) Aluus ordinarie eſt adſtricta.

IV. *SVBIECTA*.

1. Quantum hiſtoriæ relationes docent, graſſantur hi adfectus familiariter inter gentes *Nigritarum* & *Cafrorum*, atque tam adultos quam iuniores inſultant. Hinc iuſta ſubeſt ſuſpicio, quod variolæ & morbilli apud iſtos populos morbi ſint endemii, plus ſemel vnum indiuiduum per vitam infeſtantes.

2. Ex hac mundi plaga ſecundum omnem veri ſimilitudinem per nauigationem ad *Europæos* hi adfectus transportati ſunt: ita vt tantum non omnes illorum ſemel, dum viuunt, ab illis corripiantur.

3. Dantur etiam exempla, ſed ad modum rariora, quæ bis vel ter ab his adfectibus infeſtantur.

4. Familiariſſime eueniunt infantili ætati, & plerumque tempore verno, interdum etiam antumnali, graſſantur.

5 Poſt infantes puerilis ætas maxime illis expoſita eſt.

6. Hinc reliquæ ætates hos morbos rarius incurrunt, quia plerique homines eosdem vel infantili, vel puerili ætate perpeſſi ſunt.

7. De reliquo ad modum probabile eſt, quod tempore *Hippocratis* & *Galeni Europa* noſtra a variolis & morbillis libera adhuc fuerit, alias de ſonticis hiſce adfectibus conſpicua momenta more ſuo nobis reliquiſſent. Papularum, teneri ætati familiarium, *Hippocrates* quidem mentionem

 facit,

facit, ſed in tranſitu ſolum, & ita ad notabiles hos adfe-ctus denominatio hæc non poteſt adplicari.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa vera & genuina horum adfectuum eſt incognita.

2. In genere quidem miaſma ſubtile fermenteſcens poteſt accuſari, ſiue ex macrocoſmo ſuſceptum, ſiue per contagivm communicatum.

3. Quale autem ſpecificum ſit fermentum, quod adfectus hosce tam notabiles, & ab omnibus aliis morbis per aliquot plane peculiares circumſtantias diſtinctos, producat, non poteſt determinari.

4. Vulgaris ætiologia ortum horum adfectuum ducit a *venenatis qualitatibus ſanguinis menſtrui*, ſed hæc iactata cauſſa multis difficultatibus laborat, præcipue quando conſideratur, quod ſecundum veri ſimilitudinem apud *Europæos* non ſemper cogniti fuerint.

5. Alii ad cauſſas ſubtiliores confugiunt, & hæc exanthemata pro ſymbolo impuritatis ſpiritualis declarant; ſed quo infirmo iudicio, ex circumſtantiis, modo indicatis, colligendum eſt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Variolæ & morbilli, quando per ſe conſiderantur, plerumque ſalutariter exeunt, malus autem ſucceſſus a cauſſis accidentalibus vt plurimum dependet.

2. Larga horum exanthematum eruptio tam placide ſuccedere obſeruatur, quam pauca, & hæc non numquam æque funeſtum euentum adfert, quam illa, concurrentibus videlicet vtrimque cauſſis accidentalibus.

3. Traditio illa popularis non prorſus contemnenda, quod, quibuscumque in pedum ſoleis nullæ poſtulæ adparent, illi expoſiti ſint periculo ſecunda, immo tertia vice has experiundi.

4. Ex hiſtoria practica conſtat, hos adfectus a grauidis in foetum propagatos fuiſſe.

5. Exanthemata hæc, quando intempeſtiue & impetuoſe extruduntur, vel inæqualiter effloreſcunt, ordinarie ſolent recedere, & funeſtum exitum ſortiri.

6. Vel, vbi omnino non recedunt, magnum tamen diſcrimen in ſuppuratoria illa inflammatione ſubeunt, quo œconomia vitalis facile turbatur.

7. Quando nobiliores corporis partes occupant, ſcilicet oculos, aures, nares, fauces, his ſæpius periculum minantur.

8. Variolæ generatim cum morbillis collatæ, quouis reſpectu ſunt periculoſiores, id eſt: benignæ variolæ longe deteriores ſunt, quam benigni morbilli, & malignæ variolæ magis periculæ ſunt cenſendæ, quam maligni morbilli.

9. Nonnumquam tamen morbilli malignius graſſantur, & variolæ illo quidem tempore benignius ſe gerunt.

10. Variolæ, licet iam maturatæ, ruptæ, euacuatæ, immo deſiccatæ ſint, tantum tamen periculi adhuc fouent, vt patientes, aërem frigidum negligentius admittentes, repente ſæpius vitæ iacturam incurrant; quod a morbillis non timendum, qui etiam, quando ſemel effloruerunt, tam facile recedere non ſolent.

11. Tam certum etiam non eſt periculum mortis, ſi in morbillis receſſio vel diarrhæa contingit.

12. Diarrhæa autem, præſertim torminoſa, ſiue a medicamentis, ſiue a refrigerio extremorum concitata, cum receſſione horum exanthematum obueniens, plerumque quidem eſt lethalis, hoc autem periculum, a diarrhæis metuendum, grauius tempore alio, alio mitius eſſe obſeruatur.

13. Diarrhæa illa quaſi purulenta, quæ circa maturationis tempus ſæpius contingit, non deterreat Medicum, ſi tantum moderate procedat. *Vid. caut. num.* 8.

14. Variolarum ſucceſſiua eleuatio, ſi debito tempore non ſuccedit, areolæ circa poſtulas palleſcunt, aut nigreſcunt, ipſæ etiam puſtulæ ſeſſiles, & in medio depreſſæ conſpiciuntur, aut mature ſubſident & dehiſcunt, ac loco puris ſtigma ſanguineo-nigricans exhibent, infauſta & plerumque funeſta ſunt præſagia.

15. Quo magis autem variolæ ad rotunditatem adſurgunt, eo melioris notæ ſunt cenſendæ.

16. *Petechiæ* aut *exanthemata miliaria*, quando in variolarum interſtitiis occurrunt, inſignem malignitaten indicant,

cant, ſæpiſſime ſunt funeſti euentus, in primis ſi nigricantem colorem oſtendunt.

17. *Variolæ nothæ*, id eſt, quæ feſtinato ſucceſſu attolluntur, germ. Spitz-Pocken; item illæ grandes variolæ, quæ limpido humore cito turgent, & eumdem intra paucos dies, ruptis veſiculis, effundunt, germ. Wind- und Waſſer-Pocken, longe benignius, quam veræ variolæ, ſe gerunt.

18. Variolæ *confluentes* ſemper maius, quam diſtinctæ, periculum minantur, præſertim ſi regimen calidum præceſſerit.

19. Si in principio tertii diei iam erumpunt, ad irregulares & confluentes communiter inclinant, atque ita peioris ſunt indolis.

20. Hæc exanthemata ſemper tolerabilius & ſecurius infantibus cedunt, quam adultis.

21. Qui minus ſucculenti ſunt, illi felicius ea ſuperant, quam valde tales.

22. Tempore ſuppurationis noua plerumque febris inflammatoria ſuccedit, & hæc grauius ſæpe, quam quæ circa eruptionem fuit, periculum adfert: vnde patientes in declinatione morbi, vbi prima febris iam ſuperata videbatur, cum hac noua febre pereunt.

23. Plures moriuntur ob variolarum copiam, quam ob earumdem inopiam; id quod contra familiarem methodum expellendi probe notandum.

24. Symptomata grauiora, e. g. conuulſiones epilepticæ, quæ in principio, & ante eruptionem obueniunt, tantum periculi non minantur, quam quæ poſt efflorefcentiam ſe manifeſtant.

25. Turgefactio inflammatoria faciei & manuum, tempore ſuppurationis exſpectanda, ſi vel non ſuccedit, vel iuſto maturius ſubſidet, graue periculum minatur: licet enim variolæ non recedant, ſequitur tamen iectigatio, delirivm, ſuppreſſio vrinæ, mors.

26. Quando ſanguis, per venæ ſectionem emiſſus, cruſta alba & craſſa in ſuperficie obductus eſt, (id quod in omnibus inflam-

inflammatoriis morbis obſeruatur) prædicit *Baglivius* variolas copioſas & valde periculoſas.

27. Inuaſio variolarum cum *horrore* deterioris quoque eſt ominis: & quo ſenſibilior eſt horror, eo maior inflammatio viſceris alicuius metuenda eſt.

28. Nimii *ſudores* non ſunt optimæ notæ. Hac enim ratione humores, qui variolarum repletioni & maturationi deſtinati ſunt, nimium effunduntur. Vnde exanthemata facile ſubſident & recedunt.

29. *Alui* adſtrictio, modo cetera paria ſint, nihil damni infert; proturbatio autem illius, temere ſuſcepta, longe plus periculi exhibet. *Conf. num.* 12.

30. Ex numero pauciorum, qui contra hos adfectus medicamenta adhibent, plures moriuntur, quam ex numero plurium, qui nullis medicamentis vtuntur, ſed ſoli naturæ hoc negotium committunt.

31. Variolas nonnumquam excipiunt *apoſtaſes* ſeu *metaſtaſes*, præcipue ad pulmones, vnde tuſſis poſt morbum ſuperatum facile remanet.

32. Poſt exanthemata hæc, recte perfuncta, homines ſentivntur vegetiores, & fere omnes Europæi per totam deinde vitam ab illis, præcipue morbillis, ſatis ſecuri ſunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In variolis & morbillis, placide, leniter & ordinate procedentibus, præſtat ab omni medicatioue abſtinere, & conſultorem magis, quam actorem agere nimis officioſum.

2. Quando autem omnino medicatio aliqua efflagitatur ab iis, qui ſalutare hoc conſilium non capiunt, methodus ſequens, præoccupandis malis ſymptomatibus deſtinata, eligatur.

3. Iuſtum eruptionis tempus circumſpecte obſeruetur, nec vmquam aliquid intempeſtiue, vel medicamentis, vel regimine calidiore, promoueatur.

4. Tutiſſimus hic vbique, & præcipue etiam ſub initium morbi, deprehenditur vſus *abſorbentium* marinorum, cum antimoniato fixo coniunctorum: quo nomine laudantur oculi cancri, mater perlarum, conchæ præparatæ, cor-

cornu cerui, ſiue vſtum ſiue aſſum, antimonium diaphoreticum, bezoard. minerale; de quibus pulueribus grana XV. pro adultis, pro iunioribus pauciora, exhibeantur, & poſt trium vel quatuor horarum interuallum ſemper repetantur.

5. Vel loco pulueris *potiones*, ex aquis diapnoicis & dictis abſorbentibus paratæ, propinentur.

6. Vbi *æſtus* inſignis, & ſanguinis *orgaſmus*, eruptionem impediens, concurrit, ibi nitrum quoque & blanda acida, præcipue in adultioribus, locum habent, e. g. ſuccus citri, clyſſus antimonii, tinctura flor. bellidis.

7. Tempus *eruptionis* quando accedit, iniungatur continentia quieta, & regimen leniter diapnoicum; de medicamentis autem ſiue emulſio, ſiue potio quædam leniſſime diaphoretica propinetur, e. g.

Recip. Semin. card. Mariæ
aquileg. ana vnc. II.
aquæ ſambuci,
flor. tiliæ,
ſcordii,
plantag. ana vnc. II.
Fiat ſ. a. emulſio, addantur
conch. cum acido citri ſolut.
matr. perlar. ana drachm. II.
antimon. diaphoret. drach. I.
Edulcoretur cum ſaccharo ad gratum ſaporem, & poſt tres ſemper horas cochlear I. propinetur.

8. Sub ipſa *maturatione* cum pulueribus abſorbentibus, &, vrgente æſtu, ſubinde nitratis, continuandum, interpoſita aliquando emulſione.

9. Quando variolæ ad *maturationem* peruenerunt, ſpontanea exſiccatio exſpectetur, vitando vbique artificialia ſubſidia, niſi forſan oleum ouorum, leniter camphoratum adhibendum fuerit. *Vid. cautel.*

10. Morbo feliciter *ſuperato* primæ viæ leniter expurgentur; in

in quem finem laudatur extract. panchymagog. *Crollii*, cum aliquot granis mercurii dulcis commixtum.

11. Denique patiens *ſenſim* aëri adſueſcat, & quotidie eſſent. alexipharmac. aliquoties vſurpet. Sufficiant hæc de methodo fere ſuperflua dixiſſe, magis autem neceſſaria eſt medicatio, vbi mala accidentia & ſymptomata his adfectibus ſuperueniunt, e. g.

1) Quando *conuulſiones* epilepticæ concurrunt, ſequens puluis offeratur:

Recip Matr. perlar. ſcrup. II.
antimon. diaphoret. ſcrup. I.
cinnab. natiuæ præparat.
lumbricor. terreſtr. ana ſcrup. ſemis.
M. doſ. gran. V - X - XV - XX. bis per diem.

2) In *receſſione* variolarum eſſentia alexipharmaca *Stahlii* refractis, ſed repetitis, doſibus exhibeatur, ſub regimine conueniente.

3) Quæ eſſentia etiam locum habet, quando turgefactio illa inflammatoria, ad ſuppurationem neceſſaria, emanet, vel iterum euaneſcit.

4) In *diarrhœa*, præcipue torminoſa, ſed nondum adeo invaleſcente, nihil tutius & efficacius eſt, quam *nitrum* paucis granis, repetito, exiguo vehiculo, & coniuncto quodam abſorbente, exhibitum.

5) *Oculorum* pericula nulla re certius præoccupantur, quam per lintea ſpiritu vini camphorat. crocat largiter imbuta, per auram fere reſiccata, & oculis impoſita; cavendo a luce fulgida, ploratu, frictione.

6) Conglutinatio *palpebrarum* ſecure reſeratur per modeſtum vſum olei ouorum, leniter camphorati.

7) *Dolor & ardor faucium* nimius mitigatur eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, vel eſſent. pimpinellæ albæ, paucis guttis ſine vehiculo adſumta. *Vid. cautel.*

8) Reliqua ſub cautelis quærantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Autocratia* naturæ in nullo facile morbo tam conſpicua eſt, vti quidem in variolis & morbillis: plurimi enim ſine

ne medicatione reconualeſcunt. Hinc *Sydenhamus*, qui ad modum prudenter de variolis ſcripſit, nulla medicamenta contra eaſdem commendauit.

2. Vulgata praxis, cum alias *qualitati* humorum *corrigendæ* plurimum inhiet, in variolis, vbi correctio locum haberet, inuerſo ordine procedit, & expulſoriam euacuationem commendat.

3. Sed ſponte currenti calcar adiicere, proxima via eſt ad lapſum: hinc quouis modo cauendum, ne ſub ſpecioſo prætextu, malgnitatis & venenoſitatis de corde expellendæ, quidquam ſtimuli adhibeatur.

4. Exſulent vbique medicamenta, ſanguinem commouentia: exſulet itidem regimen ſudoriferum coactum, ſub ipſo etiam tempore eruptionis inſtitutum. Sufficit æqualis, temperata, & quieta corporis continentia; vitando vbique refrigerationem.

5. *Emulſiones* ex ſeminibus aquilegiæ, napi, naſturt. card. Mariæ, expulſioni promouendæ vulgo deſtinatæ, non quidem reiiciuntur, *raro* tamen, horum vel aliorum remediorum vſus *neceſſarius* eſt.

6. *Venæ ſectio* in variolis & morbillis ne in adultis quidem, niſi inſignis plethora concurrat, commendatur.

7. *Strictura alui*, in primis vbi nulla pathemata in abdomine ſentiuntur, & reliqua bene ſuccedunt, potius toleretur, quam ſenſibili ſtimulo ſoluatur. Hanc enim alui occluſionem natura excitat, quo materia illa peccans eo magis ad peripheriam transferatur: vnde exanthemata etiam copioſius efflorescunt.

8. *Diarrhæam* ſpontaneam per adſtringentia, vti vulgo moris eſt, cohibere, vix citra eximiam periclitationem ſuccedit: aſtringentia enim efficaciam ſuam non ſolum in primis viis, ſed vlterius in partibus corporis interioribus exſerunt. Speciatim tum ſibi caueat Medicus a tali adſtrictione, quando medio ſuppurationis tempore deiectiones aliquot purulentæ ſuperueniunt; niſi enim cito & ſæpe ſe inuicem ſequantur, aut inſigni conatu aliquid effatu dignum educant, extra periculum ſunt.

9. Me-

9. Methodus *Gundelsheimeri*, quæ alternis diebus lene *emetico-catharticum* ex tartaro emetico & manna Calabrina, aut caſſia exhibet, rationi quidem repugnare non videtur, quia laxans ſordes bilioſo - mucidas ex primis viis ſubducit, & emetici motus, humores verſus ſuperficiem propellendo, variolarum receſſiones impediunt, ſed circumſpectione indiget, & diſcretione ſubiectorum. Hinc altera magis placida methodus, nempe correctoria huic euacuatoriæ præfertur.

10. Vti methodus *euacuatoria* notabile damnum inductura eſſet, ſi nuda vomitoria, vel nuda laxantia propinarentur, ſic etiam in methodo *correctoria* nimiæ doſes abſorbentivm, in primis ineptiorum, tamquam noxiæ reiiciuntur.

11. Vitetur vſus communium *balſamicorum*, præcipue myrrhatorum, acidorum, aquæ fumariæ deſtillatæ, vt & ſpecificorum domeſticorum, quæ plebs adhibere ſolet, e. g. vinum rubrum, decoctum lentium, excrementa ouina & alia expellentia fortiora cum hypocauſto feruido.

12. *Hæmorrhagia narium* larga, verſus aut ſub ipſam eruptionem contingens, innumeris exemplis nihil damni adfert; modo artificialia abſint incitamenta, cohibitiones autem peſſimum præbent euentum.

13. *Faciem* a variolis præſeruare, irritum plerumque eſt conamen.

14. Negandum autem non eſt, quod veſicæ, aqua calida repletæ, & collo atque pectori adplicatæ, non ſolum exanthematum eruptionem in hiſce locis facilitent, ſed præcaueant etiam, ne facies nimium adficiatur.

15. Ad *foueas* in facie præoccupandas mulieres varia ſæpe tentant, ſed cauendum, ne ſub præmaturis talibus artificiis receſſio variolarum contingat: ruptis autem papulis *oleum ouorum* leniſſime camphoratum placidam conſolidationem iuuat, & minime periculum minatur. Sulphuris autem vſus eſt periculoſus.

16. *Faucium* vitiis ſuccurrit eſſent. pimpin. albæ, ſi guttæ aliquot bis vel ter per diem ſine vehiculo deglutiantur; quæ ipſa eſſentia reliquas etiam circa caput ſtagnationes

præoccupat. *Conſ. tab. de ſcorb. caut.* vbi effectus huius eſſentiæ laudatur.

17. Quando puſtulæ fauces iam obſident, *gargariſmata* ex decocto auenaceo, adiecta modica nitri portione etiam conueniunt.

18. Quando *narium* exulcerationes internæ concurrunt, ſuccurritur illis per oleum ouorum, eſſent. ſuccin. myrrh. & ol. terebinth.

19. Fabula eſt, quod *ex mercurio vitæ*, mediante ſimplice cum nitro colliquatione proueniat medicamentum, quod, præter alias dotes, ſpecifice etiam variolis ſuperandis ſufficiat.

20. Eiuſdem fidei eſt *lotura* illa per *phlegma vitrioli* ex corona C. C. philoſophice præparat. aut ex floribus aquilegiæ.

21. Nemo etiam prudens effectum illum exſpectet, quem aliqui iuſculis *lentium*, cicerum, immo gran. ficuum in morbillis tribuunt.

22. Euenit nonnumquam, vt variolæ lento progreſſu erumpant, & priores ad maturationem iam accedant, quando poſteriores demum efflorescunt; quo caſu patientes facile ſecuri redduntur, & ſuperata potiore variolarum quantitate, paucas reliquias negligunt, & hinc frequenter conuulſiones experiuntur, immo ad mortem properant. Clandeſtinam hic malignitatem accuſare, eſt quidem moris, ſed non rationis.

23. Oppletio ſeu infarctus pectoris, tamquam commune variolarum ſymptoma, præcauetur per moderatum in hac regione calorem, alias tuſſis facile remanet.

24. In nimia *tuſſi* conducunt abſorbentia citrata, cum aqua veronic. chærefol. ſcord. flor. ſambuc. mixta.

25. Remedia *præſeruantia*, vti in aliis contagioſis ſumme incerta ſunt, ita multo magis in variolis & morbillis.

26. In *adultis* tamen, tam ad præſeruationem, quam melioris etiam totius morbi decurſum, in primo principio lenes expurgationes primarum viarum, & in plethoricis venæ ſectiones præſeruatoriæ, conducunt. Fortior vero alui euacuatio citiorem horum exanthematum inuaſionem produxiſſe obſeruata eſt.

27. Qui

27. Qui *vitio* quodam *pectoris* laborant, illis confert radix pimpinellæ albæ, ſubiuncto dextro vſu corticis caſcarillæ.

28. Sic etiam *vermes* rebus adhuc ſaluis, remouendi ſunt, turbas enim in variolis facile ſolent concitare.

29. Hæc autem *præſeruandi* intentio in *teneriore* ætate diſſuadetur, quia infantes felicius ordinarie hos adfectus ſuperant, quam adulti: hinc præſtat iuuentutem hiſce communibus fatis commendare, quam per totam vitam timori eamdem exponere.

30. Non minus diſſuadetur alterum illud extremum, vbi infantes, quando exanthemata hæc *benignius* graſſari obſeruantur, in domus infectas transportant, vel transplantant.

31. De *transplantatione* videatur *Vateri* tractatus vom Blatter-Peltzen. Hæc operatio, quoniam nuper in noua Anglia male ſucceſſit, per publicum *Regis Britanniæ* edictum prohibita eſt.

32. Quando variolæ copioſæ, loco iuſtæ ſuppurationis, in *vlcuſcula*, eaque profunda, abeunt, eſſentia alexipharmaca cum pulueribus abſorbentibus & antimoniatis fixis, coniuncto regimine diapnoico, adhibenda. Externe quid in hoc caſu faciendum vel omittendum ſit, circumſtantiarum rationes prudentem Medicum docebunt.

TABVLA LXXVI.

DE

DYSENTERIA.

I. *DEFINITIO.*

Dyſenteria eſt fluxus alui valde torminoſus, cum deiectione materiæ mucido-cruentæ conſpicuus, & commotionibus febrilibus magis vel minus acutis, perpetuo coniunctus, ad miaſma malignum eliminandum a natura excitatus.

tus. Deriuatur a δύς, difficile, ἔντερον, inteſtinum, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Dyſenteria eſt

1) vel *benignior*, quæ leniter incipit, & ſucceſſiue augeſcit, motibus qualibuſcumque febrilibus, ſed ſine typo, ſuccedentibus.

2) Vel *malignior*, quæ præcipiti progreſſu inuadit, & ſtatim ſub ipſa inuaſione febrem ſatis acutam, typicam, inflammatoriam ſecum ducit, reliqua etiam ſymptomata ita exaſperata habet, vt patientes breui viribus deficiant.

3) *Benignam* vulgo vocant dyſenteriam ſine febre, & *malignam* cum febre; ſed minus diſtincte: nulla enim dyſenteria ab omni febre immunis eſt; id quod ex *ſignis* ſubſequentibus magis eluceſcet.

2. Porro dyſenteria eſt vel *epidemica*, vel *ſporadica*.

3. Diuiditur etiam dyſenteria in *cruentam*, die rothe Rur, & *non-cruentam*, quam die weiſſe Rur adpellant.

4. Dyſenteria non confundenda eſt cum fluxu illo, qui *Lutetiis Pariſiorum* familiaris, & ita endemius eſſe dicitur, vt omnes aduenæ illum incurrere ſoleant. Gallis *le mal de Paris* audit, & ſequentibus a dyſenteria differt:

1) Cum diarrhæa quidem incipit ille fluxus, & ſanguinis excretionem habet ſuccedentem, ſed non eſt contagioſus, nec ad dyſentericam accedit malignitatem.

2) Quolibet anni tempore indifferenter ſolet euenire, dyſenteria autem numquam extra tempus exeuntis æſtatis contingit.

3) Fluxus ille communiter a febrilibus ſymptomatibus alienus eſt.

4) Ceterum incolæ cauſſam huius fluxus *Sequanæ* fluuio, quo tota ciuitas vtitur, adſcribunt.

5. Dyſenteriam ſatis quidem graphice ſimulant *hæmorrhoides torminoſæ*, & impeditius emicantes, quæ etiam Medicis ſæpe imponunt, a dyſenteria tamen ſequentibus facile ſunt diſtinguendæ:

1) In

1) In dyſenteria ordinarie aliquid ſpumidæ & vlceroſæ ſimilitudinis adparet, in hæmorrhoidibus nihil huius reperitur.

2) Dyſenteria eſt contagioſa: hæmorrhoides, impeditius etiam fluentes, non idem.

3) Dyſenteria ordinarium ſeruat annuum tempus, hæmorrhoides autem promiſcue obueniunt.

4) In dyſenteria excretio ſanguinis *augeſcens* exaſperat malum, in hæmorrhoidibus autem, quo magis fluxus ſanguinis ſuccedit, eo magis ſymptomata, præcipue torminoſa, imminuuntur.

6. Differt etiam dyſenteria a fluxu ſic dicto *hepatico. Vid. tabul. de hæmorrhoidibus internis.*

7. Differt itidem dyſenteria ab aliis alui fluxionibus, in quibus ſymptomata ſunt mitiora, excretiones non ſunt cruentæ, multo minus epidemica graſſatio in illis deprehenditur.

8. Speciatim dyſenteria *alba* non confundenda eſt cum excretionibus *cholericis*; cuius ſigna *tabula* de *febribus bilioſis* conferantur.

9. Ad differentiam etiam referri poteſt, quod dyſenteria *Hippocrati* quamcumque acrem alui fluxionem deſignet.

III. *SIGNA.*

1. *Dyſenteriæ benignioris.*

1) Menſe Auguſto, rarius circa Iulii medietatem, patientes corripiuntur lubricitate alui, eo maxime tempore, quo ceraſa, pruna molliora, & pyra præcocia, matureſcere incipiunt.

2) Hæc alui lubricitas magis magisque in maiorem impetum excedit.

3) In abdomine ſenſibiliſſimæ torſiones, cum anxietate præcordiorum, & circa ſedem morſus acres velut in horas inualeſcunt.

4) Accedit ordinarie *teneſmus*, ſeu perpetuus alui deponendæ conatus, cum intercurſantibus horripilationibus vagis & phlogoſibus.

5) Incipit patiens langueſcere, adpetitus cadit, & adſpectus in facie morbidus ſenſim adparet.
6) Reiicitur materia tenuis, albuginea, leuiter flaueſcens, cum odore non tam fœtido, quam ouo leniter olido ſimili.
7) Tandem hanc materiam comitatur ſanguis dilutior, inſtar turbidæ carnium loturæ, aut ſubcruenta mucida ſubſtantia, ac ſi inteſtina abraſa effluerent.
8) Cito increbeſcunt hæc pathemata, ita tamen, vt patientes non ſemper, ſed tum demum decumbant, quando mali huius ferocia inualeſcit.
9) Numquam ab omni febre immunis eſt benignior hæc dyſenteria, quo vehementius autem febris concurſat, eo deterior materia peccans, & ferocius eſt malum. Ludit autem interdum ſchema modo quotidianæ, modo tertianæ intermittentis.
10) Sitis accedit ſatis mature.
11) *Vrina* familiariter imminuitur, & aliquando ad plenariam accedit ſuppreſſionem.
12) In progreſſu & declinatione morbi procidentia inteſtini recti facile ſubſequitur.

2. *Dyſenteriæ malignioris.*

1) Præcipiti progreſſu obruuntur patientes.
2) Sub ipſo inuaſionis tempore *febris* exquiſita, & maxime ardens, ſtatim adeſt, immo interdum præcedit.
3) Reliqua ſymptomata, quæ cum benigniore habet communia, magis ſunt exaſperata; præcipue tanta eſt anxietas præcordiorum, vt conuulſiones interdum & ſingultus ſuperueniant.
4) *Agrypnia* propter dolores & deiectiones crebriores admodum vrget.
5) *Vomitus* quoque in principio interdum adfligit, & ſanguinem per eumdem non nulli emittunt.
6) Circa *ſtatum*, immo in *incremento* lingua adparet arida, torrida, nigra.
7) *Vires* breui tempore proſternuntur.
8) *Aphthæ*, præſertim ſi præpoſtera methodus accedat, non ra-

raro ſuperueniunt. Non minus etiam *petechiæ* & *purpura*.

9) Excrementa *incruenta* magis, quam in *benigniore* conſpiciuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Dyſenteria, quia *contagioſa* eſt, & epidemice graſſatur, omnem ſexum & ætatem occupat.
2. Inprimis autem inuadit plethoricos & cacochymicos, & præ aliis grauiter illos exercet.
3. Non tantum illos homines infeſtat, qui fructus horæos ingurgitare ſolent, ſed etiam, qui ab eorum vſu prorſus abſtinentes viuunt.
4. Cholerici tandem & ſanguinei omnium maxime per contagium hoc morbo corripiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt fermentum ſubtilius, ſiue ex athmoſphæra, ſiue per contagium, cum humoribus communicatum.
2. Specialiſſimæ autem indolis hoc fermentum præ omnibus aliis eſſe, exinde diiudicandum eſt, quia natura illud, inſtar purgantium, per inteſtina eiicere adlaborat, vnde hic morbus a *Sydenhamo*, *febris ad inteſtina conuerſa*, adpellatur.
3. Huius ſpecificæ indolis rationem perſpicere, nulla quidem ſpes adfulget, hoc tamen certum eſt, quod cum bile excrementitia concurſans hoc fermentum talem cum illa corruptelam formet, quæ catharticæ excretioni conueniat.
4. Hinc *bilis*, tamquam cauſſa *concurrens*, & fermento huic ſpecifico maioris acrimoniæ incrementum ſuppeditans, habenda eſt; id quod multæ anatomicæ obſeruationes confirmant, præcipue a *Bontio* traditæ, qui in folliculo fellis nullam bilem, ſed multam materiam quaſi chyloſam in mortuo quodam dyſenterico deprehendit.
5. Fermentum hoc ſpecificum in ſola indole fructuum *horæorum* quærere, falſum eſt: menſe enim *octobre* etiam fructus horæi & in primis *vuæ* comeduntur, nulla autem tum dyſen-

dyſenteria obſeruatur, bene vero aliæ alui fluxiones. *Conf. ſubiecta num.* 3.

6. Magis tribuendum erit *aëris* conſtitutioni: æſtate enim minus feruida, minus etiam dyſenteria metuenda eſt; quo magis autem auſtrina aëris conſtitutio, id eſt, calor cum humiditate regnat, eo familiarius occurrit dyſenteria.

7. Specialiter ad hoc malum contribuit illa aëris temperies, quæ declinante æſtate, & incipiente autumno obſeruatur, vbi frigoris & æſtus frequentes viciſſitudines occurrunt.

8. Reliquæ cauſſæ aduentitiæ & procatarcticæ ſunt:

1) Potus largior *frigidus*, vel *fermenteſcens*, poſt ingurgitationem fructuum horæorum hauſtus.

2) *Iracundia* vel *refrigeratio*, quando tali fructuum abuſui ſuperueniunt.

3) *Status plethoricus* multum etiam ad hoc malum contribuit.

4) Specialiter neglectus *euacuationum* ſanguinis adſuetarum.

9. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod humores copioſe verſus inteſtina dirigit, ad materiam fermenteſcentem infringendam, & inflammatoriam eius potentiam præoccupandam.

10. Aetiologia *vulgaris* cauſſam adſcribit acrimoniæ cauſticæ, inteſtina ſtimulantis, illorum tunicas rodentis, humores coagulantis, & ſic ſtaſin & corruptionem inducentis, quæ aliquo modo vera quidem ſunt, ſed genuinam & primariam huius mali cauſſam vix digito attingunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Dyſenteria *benignior* numquam quidem vacat omni periculo, ad plures tamen hebdomades, immo per tres menſes durare, & æger interdum emergere ſolet.

2. Quo magis autem febris inflammatoria concurrit, eo magis peſtilens fit adfectus, & periculo pleniſſimus.

3. Qui nudo *contagio* malum hoc contraxerunt, febrem grauiorem, proſtrationem virium maiorem, & reliqua ſymptomata, magis exacerbata, experiuntur, quam qui a *materiali*

teriali occaſione, e. g. fructuum horæorum ingurgitatione, ab hoc morbo infeſtantur.

4. Sponte ſua non facile ſalutariter ceſſat & decurrit, ſed ſæpius patientem iugulat; præcipue *adultis* periculoſius cedere obſeruatur, quam iunioribus. Atque ita pertinet dyſenteria ad pauciores illos morbos, in quibus natura arti cedere obſeruatur.

5. *Tormina* quando repente euaneſcunt, euphoria tamen non ſuccedit, ſed corporis & animi languor continuat, res eſt calamitoſa.

6. Maxime omnium funeſti præſagii deprehenditur *aphthodes* faucium inflammatio: ſiue a ventriculo ſurſum adſcendat, ſiue per œſophagum deorſum deſcendat.

7. Corripiuntur enim hinc facile patientes extrema illa *atonia*, nempe paralyſi muſculorum œſophagi, vt cum ſonitu deſcendat, quidquid liquidi adſumunt, es kollert bis in den Magen hinunter, omine vtplurimum funeſto.

8. Dyſenteria quando per *adſtringentia*, vt plerumque fieri ſolet, tractatur, grauiſſimæ anxietates, ardores, conuulſiones, præceps lethalis euentus, ſæpiſſime inducuntur.

9. *Vomitus* dyſenteriæ quidem non eſt familiaris, quando autem mature, & immediate poſt ingurgitationem fructuvm præcipue horæorum, ante, quam aluus turbatur, largiter euenit, toti malo præoccupando, vel ad minimum imminuendo, conducere obſeruatur.

10. Quando autem conatus magis, quam verus vomitus, & quidem ad modum ſero accedit, læſio quædam in ventriculo præualeſcens indicatur, & ita conamen illud vomendi a bono effectu alienum eſt.

11. Dyſenteria *non-cruenta*, vulgo *alba* dicta, & abraſione veluti vlceroſa conſpicua, longe periculoſior eſt, quam *cruenta*, præcipue ſi deiectiones antea cruentæ ſine euphoria ceſſauerint: nam in dyſenteria alba maior eſt acrimonia acido-auſtera, quæ ſanguinem in tenerioribus inteſtinorum vaſis coagulat, & ita exitum ei præcludit, vnde poſt ea grauior inflammatio & corruptio preſſo pede inſequitur.

12. Quo minus materia excernenda ſuccedit, eo grauior eſt *teneſmus*, quem externum frigus, & adſtringentia interne adhibita, non mediocriter exacerbare ſolent.

13. *Adpetitus* qualitercumque ſibi conſtans, aut denuo ſuboriens, multo melior eſt, quam illius per plures dies proſtratio.

14. Dyſenteria, quando feliciter ſuperata eſt, relinquit communiter inteſtina firmiora, ita vt eius modi patientes poſt hæc aliis alui fluxionibus, vel torminibus, non tam facile obnoxii ſint.

15. Dyſenteria ſi funeſte exit, quo magis eneruati fuerunt patientes, eo minus conuulſiones accedunt; vbi autem fluxus per adſtringentia cohibitus fuit, ibi intereunt ægri conuulſionibus grauioribus, & quidem ordinarie diebus indicatoriis, vel criticis.

16. Prouentus eius modi materiæ, quæ caruncula aut glandulas æmulari videtur, non ſtatim quidem funeſtæ, nec tamen melioris eſt prognoſeos.

17. Quo magis *interne* ardores, & *externe* refrigerationes ſentiuntur, eo grauior inflammatio metuenda eſt.

18. *Faucium* ariditas & ardor quando adfligit, aphthas portendit pernicioſas.

19. *Lingua* obſcure rubicunda aut nigra ac tumida, peſſimum indicat malum.

20. *Petechiæ* huic morbo ſuperuenientes, exitum minantur funeſtum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

Duo inuoluit momenta, quæ vniuerſum negotium exhauriunt.

1. Materia *corrupta craſſior* & fæculentior eſt euacuanda; id quod obtinetur

   1) Per rhabarbarum ſiue in ſubſtantia, ſiue in infuſo, ſufficienter ſaturato, vſurpatum.

   2) Per pilulas *Beccheri*, multo magis *Stahlii*.

   3) Per clyſteres, ex ſero lactis paratos, &, ſecundum *Sydenhamum*, paucis horis aliquoties repetitos.

2. Mate-

2. Materia *corrumpens ſpecifica*, nempe ſubtiliſſima fermentatiua ſubſtantia, conueniente ſuæ ſpeciei modo, eliminanda, & ita ab vlteriore corrumpente progreſſione cohibenda eſt; id quod perficitur

1) *Alexipharmaco-diapnoicis* remediis ſelectisſimis, e. g. rad. pimpin. alb. gentian. ver. angelic. herb. ſcord. & millefol. item ſemin. ſantonic. & tanacet. licet ex diverſo fundamento.

2) *Decantatis ſpecificis:* hepate ſerpentis, ſmaragdo præparata, priapo cerui, exſiccato ſanguine leporis non vulnerati, ſed capti & iuiulati, radice ipecacuannæ, & maxime omnium cortice *caſcarillæ*.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Si auxilium Medici requiritur ante, quam febris notabilis acceſſit, & vitium in primis viis hærere ſuſpicione venit, medicatio ſequente ratione inſtituatur:

1) Curæ *initium* fiat per laxans rhabarbarinum, adiecto nitro, quod ſub initium huius modi egregie ſe gerit, e. g.

a) Recip. rad. rhabarb. ſelect. ſubtiliſſime præparat.
nitri depurat. ana drachm. ſemis.
M. f. puluis, qui pro vna vice *mane* ſumatur.

b) Vel propinetur doſis pilularum *Stahlii*, quæ ſæpius ſolæ vniuerſum malum auferunt.

2) Huic laxationi *veſperi* ſubiungatur lene anodynum, ſub adſtringentibus maritatum, e. g.

a) Recip. corall. præparat. gr. VI.
ſpec. de hyacinth. gr. V.
MP. de cynogloſſ. gr. I.
M. ſumatur pro doſi.

b) Vel exhibeatur theriacæ *Andromach.* ſcrup. I.

c) Vel poſt meridiem bis propinetur puluis caſcarillæ ad gr. X. XV.

3) Hæc methodus in tali mitiore malo ſequente etiam die repetatur, immo, ſi opus videtur, duplicetur, ita vt pilulæ *Stahlianæ* bis, & puluis caſcarillæ quater per diem porrigantur.

2. Vbi autem malum *profundius* iam hæret, & febrilis commotio, vel ſtatim ſub initium, vel ſucceſſu temporis & neglectu auxilii, mature quærendi, patientem notabiliter occupauit, ibi motus febriles, qui miaſma ſubtile fermentatiuum eliminare intendunt, magis reſpiciendi ſunt & adiuvandi.

1) Mane itaque propinetur eſſentia alexipharmaca temperata, cum eſſentia caſcarillæ vel millefol. ſaturata remiſcenda, ſubiuncto regimine leniter diapnoico.

2) Per diem vero bis vel ter exhibeantur pulueres præcipitantes cum antimonio fixo, & interdum ſpecifico aliquo, e. g. hepat. ſerpent. cortic. caſcarillæ, maritati. De *nitro* vid. cautelas.

3. Symptomata, quæ hunc morbum comitantur, arte congrua ſunt tractanda, in primis decocta mucilaginoſa & gelatinoſa cum potu calido & tranquilla continentia adhibenda.

4. Miteſcente impetu curæ tandem colophonem imponere conuenit cum ſtomachicis & ventriculi tonum reſtaurantibus. Huc pertinent: eſſent. abſinth. card. bened. tanacet. galang. corr. aurant. item fructus ſorbi maioris exſiccati, miua cydoniorum, vinum generoſum.

VIII. *CAUTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Iudicio Medici relinquendum eſt, num ſub mali initium *vomitorium* præſcribendum ſit.

2. Vbi a prægreſſa ingurgitatione fructuum horæorum, vel alia diæta inordinata dyſenteria inducta eſt, ibi omnino locum habet, & in talibus circumſtantiis ſpecificum illud *Americanum*, nempe *radix ipecacuannæ*, commode inſervire poteſt, doſis ſcrup. I. plus vel minus.

3. Quando autem vomitorium illo tempore propinatur, quo febris inflammatoria iam inualuit, vniuerſo morbi decurſui magnum præiudicium adfertur.

4. *Potus* fere quilibet, præcipue frigidus, fouet ad minimum, communiſſime exaſperat hoc malum, patienti tamen ob febrem non poteſt denegari; modo calidus porrigatur.

5. Loco vero ordinarii potus plurimum conducit decoctum

ſemi-

ſeminis carui inſtar thée vſurpatum. Immo decoctum hordei, gelatina C. C.

6. Dyſenteria hoc peculiare habet, vt moderatus potus generoſi vini non ſolum non noceat, ſed plerumque etiam, licet febris conſpiret, bonum effectum præſtare obſervetur.

7. *Ad febrem* hic magis, quam ad *fluxum* reſpiciendum eſt: illæ enim medicationes, quæ febri conducunt, fluxum vero augent, e. g potus largior, minimam noxam adferunt; quæ autem, fluxum inhibentia, ſed febri contraria, adhibentur, illa inducunt euidentiſſima damna.

8. Huius cenſus ſunt *adſtringentia*, & ſane deplorandi ſunt errores, qui non ſolum per vulgus, ſed etiam a Medicis ipſis in dyſenteria iisdem committuntur, & quidem ſub ſpecioſo illo prætextu, ac ſi fluxus alui a laxitate inteſtinorum dependeat, quæ proinde adſtringentibus talibus corrigenda ſit; cum tamen expreſſio, ſub hoc fluxu contingens, repetitis *conſtrictionibus* abſoluatur. Tanto magis autem ab adſtringentibus abſtinendum eſt, vbi dyſenteria, quod frequenter fieri ſolet, cum febribus epidemicis petechizantibus colludit.

9. *Subadſtringentia* autem in mali mitioris initio, vel etiam in declinatione, bonum ſubinde effectum præſtant.

10. *Opii* uſus ſumma cautione indiget: ſi materiales læſiones remotæ ſunt, & tum aliquid opii placet, theriaca vel M. P. de cynogloſſa aliis præfertur.

11. Quælibet *refrigerationes* hoc malum exaſperant, hinc deſidentibus aquam calidam ſupponere, & plantis pedum calidos lateres adponere, conducit; *calor* etiam moderatus vbique commendatur.

12. Ex hoc fundamento non poſſunt probari antiquorum *clyſteres* re ipſa *frigidi*, quos pro ardore inflammatorio exſtinguendo hic illic commendant: ſane enim vera refrigeratione tales ardores adgredi, damnabile eſt cœptum.

13. *Clyſteres* etiam generatim in hoc malo eximium non habent effectum, immo ne quidem indifferentem vſum; niſi quidem

dem in principio, vbi terebinthinati eſſe debent, adhibeantur.

14. *Euacuantia* non alia, quam leniſſima, laudantur, ſpeciatim *rhabarbarum*, quod abſtergit, & ſimul etiam aliquid adſtringentis relinquit: hinc in ſubſtantia, non autem in extracto, febre adhuc exigua, ad gr. XXX. XL. vſurpatum, vſum ſuum præſtat.

15. *Nitrum*, quod abſtergentibus, vulgo accepta interpretatione, adnumeratur, per initia cum abſorbentibus exhibitum, eximium leuamen præſtat, & tantum abeſt, vt illo tempore noceat, vt etiam in progreſſione morbi, ſi potulentis dilutum exhibitum fuerit, probetur.

16. *Correctio* materiæ, quæ communiter in hoc adfectu commendatur, exoptatiſſima quidem eſſet via ad finem ſalutarem obtinendum; ſi modo remedia, quæ huic ſcopo ſatis facerent, proſtarent.

17. *Abſorbentia* certe pleraque, quæ pro materia corrigenda commendantur, nullius ſunt valoris, præcipue in malo per contagium communicato.

18. *Corallia* aliis ſolent præferri, ſed ſemper incertum eſt, num alio, quam abſorbendi effectu, exiguum hic vſum ſuppeditante, operentur.

19. Idem iudicium eſto de bolaribus concretis, ſeu *terris ſigillatis*, niſi enim hæ terræ adſtringendo aliquid efficiant, de reliquo inutiles ſunt, & inteſtina grauant.

20. Quid vulgo dicta *corallina* in hoc adfectu forte poſſit, cuiuslibet experientiæ relinquendum, cum in aliis inteſtinorum pathematibus non inefficax deprehendatur.

21. *Mitigantia*, obtundentia, & reliqua *pinguia* exigui ſunt effectus: *oleum commune* multis eſt ſuſpectum: *oleum lini* nullius ſpecificæ & conſtantis efficaciæ reperitur, cui *oleum ouorum* multis reſpectibus præferendum eſt.

22. *Lac*, pro temperante illo & demulcente ſcopo, diu quidem laudatum, modus autem vtendi, quando nempe copioſe ſimul & ſemel ingeritur, ſuſpectus, immo interdum noxius eſt: in ſpiſſius enim coagulum hac ratione facile tranſit, & hoc tormina ac reliqua ſymptomata

mata magis fouet, quam temperat. Si vero ſecundum *Sydenhamum* vni parti lactis, duæ partes aquæ ſimplicis addantur, felicior erit effectus.

23. Mitigans nullum *gummi Arabico*, largius exhibito, par eſt.

24. *Specifica* innumera fere in dyſenteria laudantur, ſi modo effectus hiſce laudibus reſponderent.

25. *Volckamerus* pater in miſc. N. C. ſemini *lapathi acuti cruenti*, vulgo ſangu. dracon. præter effectum adſtringentem, ſpecificam adhuc in dyſenteria efficaciam adſcripſit.

26. *Priapum cerui*, *hepar ſerpentis* & *ſmaragd.* præparat. ſub methodo iam quidem adlegauimus, faciunt autem quod poſſunt.

27. Ab *Hagendornio* & aliis *fungus ſorbi aucupariæ*, vulgo Eberaſche, extollitur.

28. De ſpecifico *Americano* recentiſſimo, nempe radice *ipecacuannæ*, multæ paſſim quiritationes, quod votis non ſemper reſpondeat, audiuntur: num inueterata radix, vel vtendi minor dexteritas, in culpa ſit, incertum eſt.

29. Corticem autem *caſcarillæ* & febri & dyſenteriæ ſalutariter conuenire, experientia teſtatur.

30. *Sympathetice* a quibuſdam laudatur *caput mortuum vitrioli*, ſellæ inponendum.

31. Patientes non ad quemuis conatum deponendi ſurgant, ſed calide bibendo, & tranquille iacendo diaphoreſin, ad modum illis ſalutarem, exſpectent.

32. *Cryſtallus montana*, minoribus & repetitis doſibus, ſiſtit diarrhæas, habet enim ſubadſtringentis aliquid: vnde cautius adhibenda ſine tamen periculo adſtrictionis exhibetur, ſi correctorium aliquod, nempe potiuncula quædam vel nitrum illi addatur. Conferantur, quæ de cryſtallo montana *tabul. de febribus bilioſis* dicta ſunt.

33. In *ſuppreſſa* dyſenteria, ſi patiens male inde habet, ad reuocandum fluxum commode datur puluis rhabarbari.

34 Alexipharmaca fortiora, vti in omnibus febribus acutis noxia ſunt, & æſtum nimium augent; ita hoc loco non commendanda ſunt.

35. In complicatione dyſenteriæ cum *hæmorrhoidibus cæcis* circumſpectione medica opus eſt. In hoc enim caſu repetitus vſus laxantium, licet leniſſimorum, non quadrat, vſus autem millefolii internus cum fumo muris marini, externe adhibito, commendatur. *Conf. cautel. tab. de hæmorrhoidibus cæcis.*

TABVLA LXXVII.
DE
PESTE.

I. **D**EFINITIO.

Peſtis eſt princeps febrium acutarum, epidemicarum, malignarum, vbi principium vitale per motus febriles ſumme ſubtilem, & ad corruptionem putredinoſam inferendam ad modum agilem materiam, verſus peripheriam corporis excutere, eliminare, & hac ratione periculum ſphaceloſæ corruptionis auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Peſtis a reliquis febribus epidemicis & malignis differt *gradu*, quo omnes alias longe poſt ſe relinquit.
2. Non minus etiam *per ſe* hac graduum malignitatis differentia graſſatur, ita, vt pro diuerſitate annorum, tempeſtatum, locorum & ſitus vrbium, alibi grauior, alibi mitior eſſe ſoleat; mitiſſima tamen peſtis longe malignior eſt variolis, morbillis & petechiis, extra peſtis tempus graſſantibus: hæ enim febres, quomodocumque malignæ, tantam ſtragem, vti peſtis, numquam edunt, nec tam breuibus & ſæuis deleteriis effectibus ſeſe exſerunt.

III. *SIGNA.*

1. *Vires* ſtatim ſub initium mirifice proſternuntur, ita, vt patientes

tientes pigeat ſe mouere: es ſcheinet ihnen nichts zu fehlen, als daß ſie nur ſo ungemein matt ſind.

2. Hanc repentinam, & quaſi ſpontaneam virium deiectionem confirmat *pulſus* ſenſibilis debilitatio; quod tamen ita non intelligendum eſt, ac ſi ad naturalem, vel adhuc inferiorem gradum accedat: rara enim in febribus auis eſt vulgare illud dicterium: *Vrina ſana, pulſus ſanus* &c.

3. Immo nonnumquam lipothymici plane adfectus occurrunt.

4. *Vigiliæ* pertinaces citra ſenſibilem cauſſam, e. g. doloris, inquietudinis, in plurimis obſeruantur.

5. Manifeſtant *ſeſe mentis* vacillationes, lapſui memoriæ ſimiliores, quam veræ aberrationi.

6. *Frequentiſſime* obſeruatur inſidioſa diſſimulatio ſymptomatum conſuetorum, & ſemidelira morbi inadvertentia, ita vt calorem, ſitim, & dolores vix perſentiſcant patientes.

7. Quando autem grauiorum ſymptomatum repentinæ eruptiones contingunt, illæ potiſſimum peruerſæ medicationi, e. g. opiatis, ſalibus volatilibus, cum regimine exhibitis, adſtringentibus, calidis elixiriis &c. adſcribendæ ſunt.

8. Ad indolem huius morbi magis pertinent exanthemata, mature erumpentia, e. g. *anthracum*, in partibus ſanguineis erumpentium & eximium ardoris ſenſum inuoluentium; item *bubonum*, *parotidum*, *vibicum*, *petechiarum*.

9. Animus ſub hoc morbo valde ita abiectus obſeruatur, vt etiam patientes mature lethalem exitum præſagiant.

10. Reliqua ſigna cum aliis acutis continuis & malignis hic morbus habet communia, e. g. inuadit cum horrore, ſuccedente leni æſtu; in nonnullis autem cum vomitu, vel diarrhæa, aut hæmorrhagiis ſeſe manifeſtat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod peſtis omnis generis homines, ætatem & ſexum promiſcue inuadat, per vulgus notum eſt.

2. Facilius tamen eidem obnoxii obſeruantur homines timidi, otioſi, penſitabundi, plethorici.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miaſma fermenteſcens magnæ ſubtilitatis, ita vt halitus & vaporis forma per vniuerſam ſanguinis maſſam diffundi, ex illa autem, ob colatoriorum in corpore humano minus quadrantem proportionem, difficulter ſecerni poſſit.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod per motus febriles hanc, molis quidem ſummæ exilis, agiliſſimæ autem indolis, materiam e corpore eliminare, & hac ratione imminentem putredinem præoccupare intendit.

3. Cauſſæ *occaſionales*, quæ peſtilentem hanc materiam producere, & aërem cum illa impræguare obſeruantur, ſunt ſequentes:

   1) Terræ motus, vapores tales noxios emittentes.

   2) Exhalationes putredinoſæ corporum, poſt magnam ſtragem non legitime ſepultorum. Huc etiam pertinent reliquorum animalium, immo volatilium, corpora putredine adfecta.

   3) Effluuia venenoſa, per nefandas hominum quorumdam manus excitata.

   4) Cibus inſolitus & naturæ aduerſus, e. g. carnium equorum vel aliorum animalium; quale quid præcipue eo tempore contingit, quo vrbes obſidentur, vel fames per certas mundi plagas populos adfligit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam materia in peſte peccans, per corporis noſtri colatoria ob tenuitatem coërceri & ex ſanguine ſecerni non poteſt, ſed illorum colatoriorum poros ſemper iterum perreptat, non poteſt non funeſtus vtplurimum euentus ſuccedere.

2. Trepidatio animorum, non ſolum ſub ipſo morbo, ſed etiam ante illius inuaſionem exoriens, plurimum ad hunc infelicem exitum contribuit: trepidus enim animus trepidos etiam inuoluit motus vitales.

3. Quo magis *leniora* ſunt ſymptomata æſtus, ſitis, dolorum &c. eo malignior eſt peſtilens materia.

4. Omni-

4. Omnium ſæculorum vnanimis obſeruatio conſpirat, quod peſtis *tribus modis ſalutariter* finiri ſoleat;
   1) largis ſudoribus in ipſo initio.
   2) Bubonibus.
   3) Anthracibus, ſed vtrisque etiam his mature & ſatis prompte erumpentibus.
5. Ex contrario peſte *perire* obſeruantur
   1) Quibus nulla talis excretio tempeſtiua obtingit,
   2) Vel emicans iterum diſparet & recedit.
   3) Vel plane ad interiora ſecretoria & excretoria organa defertur, vt diarrhæas, vrinas diſcolores, vomitus, ſeu conatus vomendi diuturnos, hæmorrhagias, pleuriticos & anginoſos adfectus formet.
6. *Medio* quaſi inter hæc *loco* ſunt *petechiæ* peſtilentes, tardius erumpentes, valde liuidæ, ſaturatæ, copioſæ, & ægrum eruptione ſua nihil ſubleuantes; hæ plerisque ſunt funeſtæ, paucioribus ſalutariter eueniunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Materia maligna quia *corrigi* non poteſt, ſed potius intra breve tempus intimam corruptionem inducere valet, omni modo ex corpore *expellenda* eſt.
2. Hæc autem expulſio vno, breui, atque forti impetu fieri non poteſt, ſed placide ac adſidue omnia hic ſunt peragenda.
3. Quidquid ſperare licet, *maturæ* excretioni *periphericæ* innititur: nam materia maligna, vti ſub halitus forma corpus occupauit, ſic etiam per placidam, & continuam exhalationem iterum debet expelli. Huic indicationi inſeruiunt
   1) continentia patientis tranquilla, & regimen non tam calidum, quam verum refrigerium arcens.
   2) Sufficiens humectatio, e. g. potus tepidi ad inſtar thée e radice ſcorzoner. flor. galeg. & ſimilibus, ſapori non ita aduerſis. Item ptiſanæ acidulatæ.
   3) Alexipharmaca temperata, e.g. mixtura ſimplex leniter ſaltem camphorata, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, eſſent. pim-

pimpinell. alb. largiter ſaturata. Hæc refracta, ſed repetita doſi exhibeantur.

4) Interpoſitis vbique pulueribus, ex nitro, antimonio diaphoretico, & abſorbente quodam, paratis, ad ſuſpectam & nimiam humorum commotionem mitigandam.

5) Huic mitigandi, & ſimul lenem diaphoreſin promouendi ſcopo, etiam inſeruiunt potiones ex aquis diapnoicis, antimonio diaphoret. & abſorbente aliquo, paratæ.

6) Reliqua ſub *cautelis* videantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vmquam alibi, certe in peſte nocet methodus ſic dicta *heroica*. Hinc non ſolum a venæ ſectionibus, vomitoriis, & purgantibus, verum etiam a vehemente & copioſa *aquoſi* ſudoris expulſione abſtinendum eſt.

2. Sufficit auctior tranſſpiratio cum leni madore conſpicua: commotiones autem ſanguinis impediunt liberam hanc diaphoreſin. Vnde motus febriles in peſte a natura merito leniores inſtituuntur, quam in aliis acutis.

3. *Sudor* ſic dictus *Anglicus*, qui ante ſeſqui circiter ſæculum graſſabatur, exemplar huius rei præbet euidentiſſimum: hoc enim morbo correpti patientes raro tertium diem attingebant, ſed plurimi intra 12-24. horas moriebantur; nulla medicatio, nulla præſeruatio locum habebat, ſed vnice ſudoris, non aquoſi, ſed nebuloſi vehemens eruptio, quæ a ſola decumbentis continentia exſpectanda erat.

4. Hæc continentia quieta eſt anima totius negotii, ad excretionem hanc vaporoſam & diuturnam obtinendam.

5. *Proportio*, quantum fieri poteſt, talis ſeruetur, vt ſub initium ad modum placide hæc excretio diapnoica inſtituatur, & diuturniore demum ſucceſſu ſenſim augeatur, ad 12-18-24 horas continuando.

6. *Antiquorum* diuinum remedium fuit *theracia*, ſed bona magis intentione, quam ſalutari effectu; ſub promiſcuo certe

certe illius vſu, opii notabilis quantitas non poteſt non diſplicere.

7. *Recentiorum* famoſæ tincturæ bezoardicæ, quatenus mixturam ſimplicem pro baſi habent, laudem quidem ſuam merentur, *camphoræ* autem quantitas, quæ vulgo in illis recepta eſt, non poteſt adprobari, quia feruidiſſimos in corpore edit effectus. Subtripla illius portio ſufficere poſſet.

8. Sic etiam *croci* & *myrrhæ* concurſus copioſus has tincturas deturpat.

9. In peſte poſitiue reiiciuntur ſpiritus c. c. ſal volatile viperatum, & omnia vrinoſa volatilia *præparata*, non autem *ſimplicia*, e. g. c. c. viperæ.

10. *Nitrum* purum, moderatis doſibus vſurpatum, tantum abeſt vt in peſte noceat, vt potius in illo, præſertim in fluxuum ſymptomaticorum metu, plus ſpei, quam in vllo alio ſpecifico remedio, collocandum ſit; habet inſuper generalem, licet lenem, efficaciam, ſubtiles corruptiuas fermentationes temperandi.

11. *Acida* in hoc adfectu illis præcipue ſubiectis commendantur, quæ ſanguine fluidiore inſtructa, & a tuſſi vel aliis pectoris ſymptomatibus libera ſunt; quo nomine præ aliis laudantur clyſſus antimonii, acidum citri, mixtura ſimplex.

12. In potu ſufficienter offerendo quouis modo caueatur, ne vel ventriculum, vel aluum, vel vrinam ſenſibiliter adficiat: nam omnes irritationes humorum & motuum ad interiora viſcera periculum inferunt.

13. Vti in aliis febribus malignis *ſpecifica*, vere talia, adhuc deſiderantur, ita multo magis in peſte. Laudantur a quibusdam *oſſa humana*, non cruda, ſed computrefacta illa, quæ a cœmeteriis petuntur; & ſane dignum eſt, vt inquiratur, an non eadem ratione ab homine, peſte intermortuo, remedium contra hoc venenum impetrandum ſit, vti hoc efficaciter a *cane rabido* contra hydrophobiam deſumitur; item ad imitationem illius remedii, quod ab oſſibus iumentorum impetratur, quæ a

 malo

malo per *gramen oſſifragum* illato, exſtincta ſunt. *Vid. Flora Francica edit. nouiſſ.*

14. Licet eruptiones illæ peſtilentes, nempe bubones & anthraces, ad chirurgiam magis pertinere videantur, Medicus tamen ſequentia circa illas notet:

1) Regimen leniter, ſed continuo diapnoicum plus ad eruptionem confert, quam vlla alia tentamina.

2) *Diſcuſſio* anthracum atque bubonum pro re ſumme dubia atque difficili habenda, neque in vllo medicamento, niſi in camphora, ſpes aliqua hic collocanda eſt.

3) *Bufones* quid ad hunc ſcopum valeant, ab experientia demum exſpectandum eſt: nam relationes ita variant, vt aliæ nimium quantum, aliæ plane nihil iiſdem tribuere velint.

4) Idem valet de lapide, *magnete arſenicali*, ab aliis laudato, ab aliis ſpreto; quamuis vtraque hæc non tam diſſipare, quam ſolum mali impetum mitigare, ſeu venenum extrahere aut eneruare credantur.

5) Quid de *foliis hyoſciami* ad diſſoluendos carbunculos promittatur, in herbario *Pancouii* videri poteſt.

6) Illud vbique ſedulo cauendum, ne, loco diſcuſſionis, nuda repulſio ſuſcitetur, quæ tanto certius in bubonibus funeſta, quando maiore patientis leuamine illæ eruperunt.

7) *Emollitio*, maturatio per emplaſtra & epithemata emollientia, ſi mature inſtituatur, &, facta apertione, putredo per infuſionem balſamicorum præcaueatur, ſpem diſcuſſione facit maiorem.

8) In anthracibus, præcipue circa partes teneriores eruptis, *vſtio* mediante ferro *candente* aliis medicationibus præfertur: Anthraces etiam recedentes nihil præſentius reuocat, quam cauterium tale eminus admotum; de qua re digniſſima obſeruatio apud *Scultetum* occurrit.

9) Vbi reliquæ circumſtantiæ conſentiunt, non improbandus eſt auſus quorumdam chirurgorum, per *ſectionem* bubones, mediocris adhuc molis, exſtirpare.

10) Con-

10) Conferantur tabulæ chirurgicæ de *carbunculis* & *bubonibus*.

15. Remedia *præſeruantia* vti in aliis contagioſis ſumme incerta ſunt, ita multo magis in peſte. Animus, a timore mortis liberatus, maioris eſt efficaciæ, quam tot laudata præſeruantia elixiria, aceta alexipharmaca, pilulæ antipeſtilentiales &c.

16. Quando autem omnino conſilia & remedia præſeruandi ſcopo deſiderantur, ſequentia poſſunt ſuppeditari:

1) Quo magis plethora adeſt, eo magis commendetur *venæ ſectio*.

2) Mane exhibeatur doſis eſſent. pimpinellæ albæ, bene ſaturatæ, veſperi vero puluis bezoardicus.

3) *Diæta* ſit moderata, cibi acidulati.

4) *Suffimenta*, e. g. per baccas iuniperi, frequentia iniungantur.

5) *Motus* corporis placidus numquam prætermittatur, vt transſpiratio naturalis vbique locum habeat.

6) Qui cum patientibus, peſte infectis, commercium habent, illi radicem pimpinellæ albæ eo tempore in ore detineant, & ſaliuam perpetuo reiiciant.

17. Denique adhuc notari meretur, quod peſtis varia ſubinde ſchemata exhibeat: modo enim vt febris continens, modo vt continua, præcipue inflammatoria, ſeſe manifeſtat; quæ ficta ſchemata Medicum a methodo genuina non deducant.

18. De *amuleto Wedelii*, quod *arcanum duplicatum catholicum* vocat, atque radicem *colchici* & *plantaginis* continet, ipſius auctoris *tractatus de colchico veneno* legi poteſt.

19. Quæ præteritis annis in quibusdam Galliæ prouinciis maritimis regnauit peſtis, illa induſtriam Medicorum non mediocriter quidem exercuit, ſed quid præſidii in arte fuerit, litteræ publicæ paſſim docuerunt. Cingulum, tinctoris cuiusdam nouum inuentum, *ex mercurio, ſulphure & aliis ſimplicibus* paratum, &, vti in ſcabie alias fieri

ri ſolet, nudo corpori adligatum, efficaciam quamdam in quatuor perſonis habuiſſe, gubernator prouinciæ ſignificauit.

TABVLA LXXVIII.
DE
FEBRE QVOTIDIANA INTERMITTENTE.

I. D*EFINITIO.*

Febris quotidiana eſt ſpecies febrium intermittentium, ſingulis diebus cum horrore & æſtu ſubſequente recurrens, quibus motibus febrilibus natura, ſeu principium vitale, noxiam aliquam materiam, in primis viis ordinarie hærentem, corrigere & evacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quotidiana intermittens a quotidiana *continua* facile poteſt diſtingui. *Vid. tab. de febre catarrhali benigna.*
2. Quotidiana intermittens a tertiana *duplici* intermittente in eo quidem differt, quod quotidiana conſtans & vniforme tempus inuaſionis & durationis ſingulis diebus exhibeat, in tertiana autem *duplici* non ſinguli paroxyſmi, ſed alterni ſibi reſpondeant, e. g. paroxyſmus primi diei conuenit cum paroxyſmo tertii, & paroxyſmus ſecundi diei cum paroxyſmo quarti, hæc autem diagnoſis magnum in praxi momentum non inuoluit, Medicus enim rationalis reſpicit paroxyſmos, quocumque tempore, & quibuscumque horis recurrentes.

III. *SIGNA.*

1. Febris *quotidiana* inuadit ordinarie tempore matutino, hora circiter ſexta vel ſeptima.

2. Cum

2. Cum frigore & horrore ſatis notabili, per horæ ſpatium communiter durante.
3. Vomitu quoque, vel diarrhæa ſpontanea, aut ambobus ſimul ſtipata.
4. Succedit æſtus ſatis vehemens, cum ſiti, inquietudine, & capitis dolore.
5. Totus paroxyſmus raro ſex horas tranſcendit.
6. Æſtus quando paullulum remittit, ſudor ſpontaneus ordinarie ſubſequitur.
7. Singulis tamen diebus recurrit, tempore familiariter prorſus eodem, vel, vbi turbatur, plane diuerſo, anticipando aut poſtponendo.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febris quotidiana rarior eſt, quam reliquæ intermittentes.
2. Occupat magis phlegmatica, quam reliqua temperamenta.
3. Ætati ſenili præ iuuenili.
4. Item ſexui feminino præ virili magis eſt familiaris.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt materia viſcido-mucoſa, quæ in primis viis ordinariam ſedem habet.
2. Cum hoc primarum viarum vitio ſæpius conſpirat plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis in vena portæ.
3. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus febrilibus materiam illam noxiam ſecernere & excernere intendit. Conf. *cauſſæ* tabulæ ſequentis.
4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ primas vias deprauare, & ſanguinem *ſpiſſum* reddere poſſunt, ſunt ſequentes:
   1) Diæta inordinata & cruda.
   2) Vita ſedentaria otioſa.
   3) Animi mœrores continui.
   4) Temperamentum ſegnius phlegmaticum, vel ſanguineo-phlegmaticum.
5. Cauſſæ febris *quotidianæ* conueniunt quidem cum cauſſis tertianæ, in quotidiana tamen qualitas vel quantitas materiæ peccantis maiore gradu ſubeſſe videtur; niſi quidem tertiana in quotidianam mutata fuerit per remedia commouentia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Eebris quotidiana in longius quidem plerumque tempus protrahitur quam tertiana, ad indolem autem quartanæ non accedit.

2. Quo magis plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis concurrit, eo difficilius omnia in paroxyſmis ſuccedunt, & eo diutivs durat vniuerſus morbus. Natura enim quando obſeruat, plethoram ſub labore hoc febrili imminui, prius facile non deſiſtit, quam quantitas ſanguinis ſufficiens hac ratione euacuata, non obſtante, quod vitium primarum viarum iam ſublatum ſit.

3. Quo magis *æſtuans* eſt hæc febris, eo magis ad *continuam* properat.

4. Vomitus & diarrhæa, quando expedite ſuccedunt, ſudor etiam lenis ſub declinatione paroxyſmorum erumpit, febris, tum ratione impetus, tum ratione tenoris, in dies ab vno paroxyſmo in alterum decreſcere obſeruatur.

5. Quando autem debitæ excretiones non ſuccedunt, & inprimis ſudor per patientis incontinentiam ſupprimitur, atque inſuper remedia adſtringentia propinantur, tum facile obſtructiones viſcerum, hepatis, lienis, item febres lentæ & hecticæ, cachexia, & tumores œdematoſi ſuccedunt.

6. Calidioribus autem medicamentis ſi nimium ſanguis exagitetur, febris hæc intermittens facile tranſit in continuam, præcipue inflammatoriam.

7. Conferantur ea, quæ tabula ſequente ſub *prognoſi* dicta ſunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Materia viſcido-mucoſa in primis viis eſt corrigenda & *præparanda*; faciunt hoc

1) *Incidentia*

a) digeſtiva ſalina: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum.

b) Reſoluentia acriuſcula vegetabilia, e. g. radix ari, piper, zingiber, ſemen ſinapi.

2) *Herbæ capillares*, e. g. capillus veneris, trichoman. ceterach,

terach, & aliæ radices ac herbæ, quæ hepaticæ ac ſpleneticæ dicuntur, v. g. rad. taraxaci, cichorii, herb. agrimon. centaur. min.

3) *Gummata* temperatiora: ammoniac. galban. ſagapen. excluſa tamen myrrha, quæ nimis æſtuoſa eſt.

2. Materia præparata, & mobilis facta, pro conditione circumſtantiarum eſt *euacuanda*, ſive per

1) *Emetica*, ſive per

2) *Laxantia* blandiora, v. g. pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, *Quercetan.* tartareas *Bontii*; quin & per

3) *diaphoretico-diuretica* temperata, v. g. rad. helen. vincetox. pimpinell. alb. & ex his parat. eſſent.

3. *Symptomata*, nimis vrgentia, prudente ratione ſunt mitiganda.

1) *Frigus* nimis vehemens & diuturnum ſubleuant

a) *Linimenta* & *balſama* ſtomachica, quibus ſcrobiculum cordis & ſpina dorſi inungi poteſt.

b) Vel ſolus *ſpiritus vini* rectificatiſſimus, linteis quadruplicatis regioni epigaſtricæ adplicatus.

2) *Æſtum*, *ſitim*, *cephalalgiam* enormem moderantur

a) *Nitroſa* & *acida*, v. g. nitrum depuratum, ſpiritus vitrioli, nitri, clyſſus antimon. ſuccus citri, quod acidum naturæ humanæ amiciſſimum eſt.

b) *Diluentia*, v. g. infuſum thée, veronic. vel potus tenuior ordinarius, non nimis frigidus, neque etiam nimis calefactus.

c) *Continentia* tranquilla ſub ſudore, ſiue ſpontaneo, ſive per temperata diaphoretica promoto. Hæc præcipue lenit æſtum *proximi* paroxyſmi, item languorem & fatigationem.

4. *Primæ viæ* ſunt roborandæ; quod faciunt

1) *amara*, non nimis ingrata, ſtomachica vulgo dicta, v. g. rad. gentian. rubr. ſummitat. centaur min. tanacet. herb. card. benedict. abſinth. ſcord. & hoc nomine ipſa eſſent. alexipharm. cum eſſent. gentian. ſociata.

2) *Acida* temperata, & *martialia* correctiora, vbi in ſpecie

 tinct.

tinct. vitrioli martis *Ludouici* laudatur, ſi inadpetentia poſt febrem ſuperatam diutius perſeueret.

5. *Motus* in conſuetudinem deducti, & ſublata materia, adhuc perennantes, prudente modo cohibendi ſunt; cui indicationi ſatis faciunt

1) *Anodyna*, ſedatiua, v. g. pilulæ *Wildeganſii* genuinæ, aut *Matthæi* ſiue *Starkeyanæ* veræ, veſpera, quæ paroxyſmum præcedit, ſumendæ.

2) *Subadſtringentia*, e. g. cortex chinæ, crocus martis antimoniat. tenerior *Stahlii*, verſus paroxyſmum, non tamen *proxime* ante eumdem, propinanda.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Ante paroxyſmum pulueres digeſtiuo præcipitantes propinentur, e. g.

Recip. tartar. vitr.
conch. acido tartari ſaturat. ana M. doſ. ſcrup. I.

2. Sub æſtu ſufficiens tepidus potus, qualiſcumque dilutus, porrigatur, & quando ſitis vehementer vrget, cum nitro temperetur, præcipue etiam continentia corporis tranquilla obſeruetur.

3. Æſtu vero remittente, & madore ſpontaneo erumpente, exhibeatur eſſent. alexipharm. *Stahlii* ad gutt. XX - XXX. cum regimine ad modum moderato.

4 Horis vacuis continuentur pulueres digeſtiuo-abſorbentes.

5. Verſus ſomnum pilulæ *Beccheri*, vel aliæ laxantes, ex gummatibus & reſinis paratæ, propinentur, vt circa ſequentem paroxyſmum effectum ſuum edant, & hac ratione materiam febrilem præſcindant. Vix autem, & non niſi in febre languidiore, hæc laxantia ſunt *neceſſaria*.

6. Denique, ſuperato vtplurimum morbo, ad tonum ventriculi & viſcerum reſtaurandum, eſſentia quædam ſtomachica in vſum trahatur, e. g.

Recip. eſſent. gentian. rubr.
centaur. minor.
galang. ana M. D. XXX. gutt. verſus paſtum.
Vel recip. tinct. martis aperitiu. *Ludouici* vnc. I.
eſſent. lign. aloës drach. II. M. D. gutt. XL - L.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vulgaris methodus, qua febres intermittentes hodie tractari ſolent, duo extrema inuoluit: altera enim materiam peccantem cum *impetu* eliminare intendit, nempe per vomitoria; altera autem, per corticem illum Peruuianum, materiam potius ſupprimit & concludit, quam evacuat.

2. *Vomitoria*, empirice adhibita, ſæpe conatus tantum enormes, ſine materiæ peccantis ſucceſſu, prouocant, patientes inutiliter fatigant, & plethoricos vehementer angunt.

3. Quando *euemetis* propinantur, præcipue eo tempore, quo ſponte natura ad vomitum propendet, nempe verſus paroxyſmos, facile *hyperemeſin* inducunt, & tamen ſufficientem excretionem non præſtant.

4. Tanto magis hoc contingit, ſi, quando febres diu durarunt, & in habitum iam deductæ ſunt, emetica exhibentur.

5. *Altera methodus*, qua motus febriles, nullo habito reſpectu ad materiam peccantem, ſimpliciter cohibentur, ſive per corticem Peruuianum, ſiue per alia adſtringentia, grauiora adhuc damna inducere ſolet.

6. Nempe adſtrictionem alui pertinacem, in conſuetudinem facile abeuntem, flatulentiam, anguſtias præcordiorum, poſt paſtum præcipue adfligentes.

7. Quo magis ſtatus plethoricus concurrit, eo certius poſt cibum phlogoſes, faciei rubores, capitis grauitates, & hypochondriaca pathemata ſuccedunt.

8. Porro: colica, icterus, tabes, cachexia, oedemata, hydrops, febres acutæ inflammatoriæ, anginæ, febres lentæ, hecticæ, anomalæ, & innumera fere alia mala.

9. De hoc damno, per corticem *chinæ chinæ* inducto, in recente adhuc memoria ſunt duo *regia ſpecimina*. Annis enim proxime præterlapſis Hiſpaniæ Regina poſt vſum chinæ chinæ non ſolum dicta ſymptomata mox experta eſt, ſed & ex vita mature exceſſit. Regem autem ipſum quot periculis expoſuerit incongruum hoc medicamen,

nouellæ Madritenſes anno 1718. d. 19. dec. confirmant ſequentibus: Ob zwar unſer König durch den Gebrauch der China de China das neuliche Fieber vertrieben, ſo hat ſich doch an deſſen Statt ein auszehrendes Fieber eingeſtellet, welches Ihn noch dieſe Stunde nicht verlaſſen wil, auch wil die Schwulſt an dem einen Fuſſe im geringſten nicht abnehmen, ja es iſt gar eine inflammation darzu geſchlagen. Wiewohl nun das vomitiv und andere medicamenta eine gute Wirckung ſcheinen gethan zu haben, ſo iſt man gleichwohl wegen des Königes Leben in groſſer Bekümmerniß. Optandum ſane eſſet, vt hæc *regia* exempla ab vniuerſa ſchola medica altius conſiderarentur.

10. Reliquæ obſeruationes & cautelæ videantur tabula ſequente.

TABVLA LXXIX.
DE
FEBRE TERTIANA.

I. DEFINITIO.

Febris tertiana eſt ſpecies febrium intermittentium, poſt tertium diem cum horrore & ſuccedente æſtu recurrens, quibus motibus febrilibus principium vitale noxiam aliquam materiam, in primis viis vtplurimum hærentem, præparare & euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris tertiana eſt vel *ſimplex* vel *duplex*; quam differentiam *ſigna*, quæ inferius ſequuntur, docent.

2. Tertiana *legitima* bene diſcernenda eſt a *ſpuria*, *ſub-continua*, quæ vt plurimum frigus *lenius*, æſtum vero vehementiorem & diuturnum, præter ea ſymptomata adhuc aliqua inſolita, e. g. tuſſim, adfert, poſt paroxyſmos etiam languorem, laſſitudinem artuum, capitis grauitatem ver-

vertiginoſam, ſiticuloſitatem, ſomni inquietudinem, inadpetentiam, iugiter perſeuerantia, poſt ſe relinquit.

3. Tertiana probe etiam diſtinguenda eſt a febribus illis acutis præcipue *epidemicis*, quæ typum tertianarium ſimulant quando in tempus vernum, & in corpus circa primas vias impurum incidunt: hæ enim notabilem continuitatis habent malignitatem, & non raro maculas petechiales, purpuram, & alia exanthemata parturiunt.

III. *SIGNA.*

A. *Tertianæ ſimplicis.*

1. Inuadit horis ante meridiem, a ientaculo vſque ad prandium, & quidem

2. qui ientare conſueuerunt, accipiunt paroxyſmum circa tempus ientaculi; qui autem huic non adſueti ſunt, ab hora decima vſque duodecimam ordinarie a paroxyſmo corripiuntur.

3. Incipit cum notabili horrore, qui ad membrorum concuſſionem frequentius excedit.

4. Senſus hic ſpaſtico-refrigeratorius primum ordinarie circa regionem lumborum ſentitur, & inde per longitudinem dorſi verſus ſcrobiculum cordis adſcendit.

5. Succedit *nauſea* cum anguſtiis & anxietatibus præcordiorum.

6. Quo magis legitima eſt tertiana, eo certius hæc nauſea in ipſum *vomitum* tranſit, per quem modo tenax & mucoſa materia, modo biliosa ſaburra, modo cibi adhuc indigeſti, primis paroxyſmis reiiciuntur.

7. In quibuſdam fortes tantum vomendi *conatus* obtingunt ſine notabili excretione.

8. Vel loco vomitus diarrhæa ſequitur, & quidem communiter in ſubiectis minus vegetioribus, phlegmaticis, annoſis, aut vbi ſaburra mucoſa diu ſemicocta in primis viis hæſit.

9. Hæc ſymptomata quando per vnam vel alteram horam durauerunt, tum frigori remittenti ſuccedit immediate flaccida fatigatio & languor corporis vniuerſalis, præcipue vero artuum, cum moleſto ſenſu contuſionis, als wenn alles

les an dem Patienten zerſchlagen wäre; exceptis illis, in quibus nauſea diutius continuat.

10. Hunc languorem excipit æſtus, qui vtplurimum *ſucceſſiue*, interdum vero ſatis præcipiti curſu augeſcit.

11. Concurrunt dolores capitis, ſitis & amarities oris.

12. Quam primum hic æſtus paullulum miteſcit, mador quidam, ſeu lenis ſudor erumpere obſeruatur; non quidem ſemper prioribus, bene vero ſequentibus paroxyſmis.

13. Quo magis tranquilla patientis continentia concurrit, eo citius æſtus miteſcit, & ſudor ſuccedere ſolet.

14. Totus paroxyſmus vix infra 6. horas decurrit, familiarius ad octo, &, quando vehementior eſt, ad duodecim horas ſeſe extendit; has autem quæ excedit, pro *notha*, id eſt, vere practico ſenſu, compoſita, ad continuum genivm accedente, habenda eſt.

15. Repetuntur vero hæc omnia alternis diebus, ita vt ad minimum interuallum 24. horarum intercedere ſoleat.

16. Paroxyſmi communiter ſtato tempore & hora, nonnunquam vero anticipando, aut poſtponendo, recurrunt.

B. *Tertianæ duplicis.*

1. Hæc ſingulis quidem diebus recurrit, non ſinguli autem paroxyſmi, ſed alterni ſibi reſpondent, e. g. primo die inuadit ante meridiem, ſecundo poſt eumdem, tertio ante meridiem, quarto poſt eumdem.

2. Tertianæ *anomalæ* nullum certum inuaſionis tempus obſeruant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertiana legitima occupat magis ſexum virilem quam femininum.

2. Familiarior eſt ætati iuniori & iuuenili, quam annoſiori, quæ facilius tertianas anomalas incurrere ſolet.

3. Item magis euenit perſonis vegetiorioribus, quam ſegnioribus & incuriis.

4. Præcipue autem homines ſenſibiliores & nauſeabundi facile tertianam incurrunt, quando poſt cibos, cum nauſea adſumtos, conatus vomendi violenter ſupprimuntur.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt viſcida, lenta, mucida aut ſemi-concocta materia, vtplurimum in primis viis hærens; interdum vero, præcipue quando febris antea ſuppreſſa vel corrupta fuit, materia peccans in vaſis meſeraicis vel hepate obhæreſcit.

2. Cauſſa *efficiens*, ſeu *formalis*, eſt principium vitale, quod motibus hiſce febrilibus materiam dictam eliminare intendit.

3. Cauſſæ *occaſionales*, quæ primas vias deprauare ſolent, ſunt ſequentes:
   1) Diæta inordinata, craſſa, & concoctioni refractaria.
   2) Præſertim quando cum nauſea cibi adſumuntur.
   3) Vel commotiones animi vehementes ante, ſub vel poſt paſtum accedunt.
   4) Vitæ genus ſedentarium & otioſum.
   5) Refrigeratio in regione abdominis, præcipue circa tempus, quo cibus adſumtus eſt: hac enim ratione concoctio impeditur.
   6) Scabies repulſa.

4. *Bilem* cum veteribus hic accuſare velle, irritum eſt: licet enim illa in febre tertiana ſæpius euomatur, hoc tamen retorſionibus duodeni, quæ ſub his vehementibus commotionibus contingunt, tribuendum eſt. Experientia docet, quod etiam ſani, vomitorio vtentes, bilem ſub vltimis vomitibus eiiciant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris tertiana legitima, ſi incongruæ medicationes non admittantur, toto genere ſalutaris eſt; immo per vulgus conſtat, quod poſt legitimum huius febris decurſum patientes non ſolum priorem, ſed etiam firmiorem recuperent ſanitatem.

2. Hæc legitima tertiana frequentius ante ſeptimum paroxyſmum, raro autem ante quartum in ſolidum ceſſat; ſed nihil critici in hac febre obſeruare licet.

3. Quando diæta conueniente, & regimine modeſto ſubleuatur,

tur, numquam ruit in exitum periculoſum, & abſque artis auxilio feliciter ſolet decurrere.

4. Vbi vero per medicamenta calida ſudor, præcipue ſub æſtu vehemente, immodeſte concitatur, patientes ſenſibilisſime debilitantur, & continuas tabidas ſudationes, immo febres acutas, viſcerum inflammatorias incurrere ſolent, & hoc tanto certius, quo magis temperamentum ſanguineum vel cholericum, ætas iunior, & diæta vinoſa concurrunt.

5. Quando autem tertianæ per *adſtringentia* cohibentur, ſuccedunt: laſſitudo, faſtidium, preſſiones circa præcordia & hypochondria: porro obſtructiones hepatis, lienis, febres lentæ, hecticæ, cachexia, præcipue in illis ſubiectis, quæ temperamenti ſunt phlegmatici vel melancholici, aut ætatis prouectioris.

6. Vti in tertiana legitima *euacuationes* per vomitum vel diarrhæam, quando mature & vegete procedunt, ſalutariter ſuccedere ſolent; ita harum excretionum retentiones morbum in longum tempus protrahunt, paroxyſmos non decreſcentes, ſed æquali tenore recurrentes, inferunt, & vires notabiliter exhauriunt.

7. *Sudor* ille lenis, qui ſub declinatione æſtus erumpere ſolet, quo magis tranquilla continentia & placido regimine promouetur, eo certius *ſenſim* decreſcunt paroxyſmi, & morbus ſalutariter finitur; atque hæc ſucceſſiua febris terminatio melioris eſt fidei, quam quæ præcipiti greſſu decurrit.

8. Quando error quidam ſiue in diæta, ſiue in medicatione committitur, ſuccedens paroxyſmus notabiliter exacerbatus obſeruatur.

9. Nihil facile huius febris legitimum decurſum tam ſenſibiliter turbare poteſt, quam inſignis *plethora*; hæc enim, vbi concurrit, omnia ſymptomata exaſperat; præcipue æſtum infert grauiorem, & ſudoris ſpontanei eruptionem multum impedit: ægerrime etiam tales patientes medicamenta calida, vel cohibentia tolerant: non raro enim

enim in febres acutas inflammatorias per illa conÿciuntur.

10. Paruum & breue frigus ſubſequente diuturniore æſtu, ſine excretionibus notabilibus, febrem deſignat irregularem, & acuto typo, ad minimum compoſito, propinquam.

11. Tertiana aliquando *contagioſa* velut adparet, ſed non aliter, quam ſub craſſa conuerſatione & contactu, e. g. quando in eodem lecto dormiunt, ex iisdem vaſis bibunt; præſertim ſi vitium primarum viarum concurrat.

12. Inſolita *voracitas* in hac febre, præcipue quæ paroxyſmos antecedit, morbum protrahere obſeruatur; vnde per vulgus paſſim audire contingit: die Freß-Fieber halten lange an, ſubiuncta interdum hac ratione: ſie haben volle Nahrung.

13. Sic etiam auctior adpetitus, poſt febris decurſum ordinarie ſuccedens, quando per ingeſtionem ciborum repletur, facile *recidiuam* inducit.

14. Tertianæ, quæ verno tempore oriuntur, melioris genii ſunt, quam quæ reliquis temporibus obtingunt.

15. Tumores œdematoſi poſt tertianas tantum quidem periculum non inuoluunt, quam qui quartanas excipiunt; niſi tamen mature & conueniente methodo illis occurratur, hydrops tandem inducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

Hæc prorſus conuenit cum illa, quam præcedente tabula de febre quotidiana indicauimus.

B. *Methodus ſpecialis* exiguis tantum circumſtantiis variat.

1. Vna vel altera hora ante paroxyſmum exhibeantur digeſtiva cum abſorbentibus maritata, e. g.

Recip. nitr. antimoniat. vnc. ſemis.
conch. præparat. & acido tartari ſaturat. drach. II.
M. doſ. ſcrup. I.

ita vomitus ſpontaneus plerumque ſubſequitur.

2. Sub paroxyſmo potus ſufficiens concedatur; modo non inebriatiuus, non fæculentus, neque actu frigidus, aut nimiis hauſtibus ingurgitatus. *Conf. cautel.*

3. Vbi æſtus & ſitis vehementius vrgent, potus pro ſanguineis leuiter acidulari, pro cholericis autem & melancholicis nitro temperari poteſt.

4. Æſtu miteſcente ſudor ſpontaneus promoueatur per moderatam doſin eſſent. alexiph. *Stahlii*, ſubiuncto placido regimine.

5. Die vacuo hæc eſſent. alexipharm. & pulueres digeſtiuo-abſorbentes continuentur, hac tamen diſcretione:

1) Si nimio maior ſit exæſtuatio febrilis, crebrius ſed refracta magis doſi, propinanda eſt eſſent. alexipharm. ne motus in febrem lentam & hecticam degenerent.

2) Si vero æſtus minor ſit, digeſtiua crebrius, quam alexipharm. ſunt exhibenda.

6. Eodem die vacuo lenes etiam laxationes conueniunt, abſolutæ autem non ſunt neceſſitatis, niſi febris langueſcere, & in longum tempus durare ſoleat: quo caſu pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, cum extract. panchymagogo *Crollii* pro re nata coniunctæ, laudantur. Item decoctum aliquod ex reſoluentibus & laxantibus paratum; in quem finem conducunt: rad. cichor. tarax. herb. fumar. card. benedict. agrimon. rad. hellebori nigri, rhabarbar. fol. ſennæ & ſimilia.

7. Locum etiam habent ſtomachico-carminatiua, eodem die verſus paſtum propinanda, ad tonum primarum viarum reſtaurandum, e. g. eſſent. gentian. rubr. abſinthii compoſita, tinct. martis aperitiu. *Ludouici*, item eſſent. e rad. ari, herb. abſinth. centaur. min. maſtich. galang. cort. citri, aurant.

8. Denique vbi hæc omnia ſollicite obſeruata ſunt, & motus febriles nihilo minus perſeuerant, ibi *poſitiue ſiſtentia* conceduntur. Præ aliis laudantur

1) *Crocus martis* antimoniat. tenerior *Stahlii* 3-5. gran. pro doſi. Hic crocus aluum non adeo adſtringit, vti china chinæ, & tamen æque præſentem efficaciam in ſiſtendis motibus febrilibus exhibet.

2) *Pilulæ Wildeganſii* 4-5. horas ante paroxyſmum ad gran. 3-4. exhibendæ: hæ non prima doſi, ſed ſucceſſiue im-

impetum paroxyſmorum infringunt, & communiter ſudorem excitant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris tertiana *duplex* aliam non expoſcit methodum, ſed peculiarem tantum ad paroxyſmos reſpectum & adplicationem.

2. Quæ *præcedente* tabula ſub cautelis dicta ſunt, illa hoc loco repetantur.

3. Subiecta febris tertianæ quo magis ſunt valetudinaria, tenera, & ſenſibilia, eo magis leniore methodo tractanda ſunt.

4. Abſint in iisdem impetuoſa *euacuantia*, multo magis autem motus febriles poſitiue cohibentia; digerentibus potius per tempus aliquod inſiſtatur, & lento demum greſſu euacuantia in ſubſidium vocentur.

5. Habent quidem in tertianis locum *vomitoria*, vbi cibus dyſpeptus, & malæ concoctionis, recenter febrem excitauit; ſtolidum autem eſt, naturam adhuc magis per artem excitare, ſi iam ſpontaneam ad vomitum habet inclinationem.

6. Extra has circumſtantias vomitorium exhibere vix vmquam neceſſarium eſt: materia enim morbifera, ſufficienter præparata & mobilis facta, commodius ſponte natura reiicitur, ſiue per placidum vomitum in ipſis paroxyſmis, ſiue magis tacite per ordinarias aluinas excretiones.

7. Quod ſi tamen omnino in robuſtioribus, vel etiam ſegnioribus vomitorium aliquod præſcribere placet, ad negotium eo citius & facilius expediendum, ſollicite obſeruetur, quod, ſecundum *Hippocratem*, non *cruda*, ſed *concocta* mouenda ſint; ſin ſecus, grauia tantum vomendi conamina ſuccedere ſolent, quæ vires proſternunt, debitos motus turbant, & ita vniuerſum negotium difficilius reddunt.

8. Febres tertianæ, per *adſtringentia* ſuppreſſæ, vti non raro occurrunt; ita certior illarum cura non obtinetur, quam per paroxyſmorum febrilium reuocationem; quæ per

 pilu-

pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia moderata, & tamen efficacia, laxantia commode obtinetur.

9. Quam primum per lenia talia laxantia febris reuocata eſt, ſymptomata per ſuppreſſionem inducta, e. g. tenſiones & preſſiones circa præcordia & hypochondria, laſſitudo, faſtidium, tumores œdematoſi &c. citius ordinarie miteſcunt.

10. Poſt felicem febris tertianæ decurſum adpetitus moderandus, refrigerium, præcipue humidum, euitandum, &, ad tonum ventriculi reſtituendum, tonico-ſtomachicis continuandum eſt; ſubiuncto motu corporis moderato.

11. Vbi autem hæc febris, minus feliciter decurrens, tumores œdematoſos relinquit, ibi ſalia digeſtiua, lenia tonico-martialia, ſtomachica & blandiſſima laxantia conueniunt; abſtinendo a ſalibus volatilibus, acrioribus alcalicis & purgantibus fortioribus.

12. Digeſtiua *ſalina*, e. g. tartar. vitriol. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. longe hic præferenda ſunt *vegetabilibus*, e. g. rad. ari, zedoar. piperi, zingiberi, &c. hæc enim ſegniora non ſolum obſeruantur, verum etiam per ſal ſuum volatile, quod ſub acrimonia ſua fouent, æſtui febrili præiudicium aliquod adferunt.

13. Quando autem febris lenteſcit, & ita minor æſtus præſto eſt, vel ſubiectum phlegmaticum occupat, tum hæc vegetabilia & alia *amara* laudabilem operam præſtant; in ſpecie laudatur *centaurium minus*, &, febre ſubacta, carduus benedictus, qui ad tonum roborandum eximia virtute præditus eſt.

14. *Extracta* horum amaricantium decoctis & infuſis præferenda ſunt, præcipue in ſubiectis ſenſibilibus, in quibus infuſa talia, copioſe adſumenda, per nimiam ſuam amaritiem facile æſtum hecticum inducere ſolent.

15. Sal digeſtiuum *Syluii* non commendatur, multo minus ſalia volatilia vrinoſa.

16. Cura per *arſenicum* non decet viros ſinceros.

17. Saburra ad primas vias congeſta, aliis febribus concurrens, tertianarii typi complicationem haud raro adfert; quod tanto magis obſeruandum, quo ſæpius tales febres anomalæ in noſtris climatibus occurrunt. Faciunt hoc præcipue febres epidemicæ, paullo lentioris indolis, verno tempore obuenientes. *Vid. differentia*, item *tabula de febre catarrhali maligna*.

18. Ex omnibus febribus *duæ* ſunt, quarum cauſſa materialis ob loca ſatis commodam immediatam *correctionem* paullo magis admittit: nempe febris cholerica & tertiana; cauendum tamen vbique, ne intentione corrigendi abſorbentia nimis copioſe ingerantur.

19. *Efflorescentiæ vlceroſæ* in externo oris ambitu non tantum tertianis intermittentibus, ſed & tertianis continuis, & aliis acutis, cum magna anxietate cardialgica coniunctis, immo in vermibus etiam ſunt familiares. Hoc tamen loco mentio illarum fieri debuit, quia potiſſimum ſub febre tertiana obſeruantur. Quod hæc fiant in febribus minus benignis & in longum tempus ſe ſe extendentibus, communiſſime quidem adſeritur, docet autem experientia, ipſas benignas tertianas cum eius modi efflorescentiis ſæpius eſſe ſtipatas.

20. *Venæ ſectionem* in febribus intermittentibus adhibere abſonum eſt: facile enim typum intermittentem in continuum mutant.

21. Potum quando etiam ſub *frigore* patientes efflagitant, ille tanto modeſtius, & magis tepidus porrigendus eſt.

22. Denique ad *recidiuam* tertianæ febris præoccupandam, adhuc notandum, quod annuo recurſu primæ viæ per lenia laxantia euacuari, & per ſtomachica roborari poſſint; ſubiuncto regimine diætetico exquiſito.

23. Laudant quidam ſympatheticam febrium curam per *cancrum fluuiatilem:* iubent nimirum ſegmenta vnguium patientis cancri chelis adligare & deinde cancrum in fluuium demittere, daß das Fieber mit dem Krebſe fortſchwimme. Sed ſine omni effectu vmquam tentatum eſt.

TAB.

TABVLA LXXX.
DE
FEBRE QVARTANA.

I. DEFINITIO.

Febris quartana eſt ſpecies febrium intermittentium, quarto quouis die cum frigore & ſuccedente æſtu patientem inuadens: quo labore febrili principium vitale materiam aliquam noxiam, circa viſcus aliquod hypochondriacum hærentem, corrigere, remouere, & hac ratione viſceris læſionem auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quartana eſt vel *ſimplex*, vel *continua*.
2. De *ſimplice* hac tabula, de *continua* autem infra agitur.

III. *SIGNA.*

1. Quartana legitima præ aliis intermittentibus typum ſuum exactiſſime ſeruat: vix enim alio tempore, quam poſt meridiem, circa horam quartam vel quintam inuadit.
2. *Frigus*, quod format, ad horrorem quidem & artuum ſuccuſſationem non accedit, eſt tamen ſatis ſenſibile, & ad duas circiter horas extenditur.
3. Præcedit & concurrit *languor* corporis & animi.
4. *Vomitus* non facile exoritur, niſi febris a manifeſta ciborum incongruorum ingeſtione initium ſumſerit.
5. Neque *diarrhææ* ordinarie eueniunt, notabiliter potius aluus non ſolum die febrili, verum etiam reliquis vacuis conſtricta obſeruatur.
6. *Calor*, qui frigori lento greſſu ſuccedit, non tam vehementia, quam odioſa ſiccitate, immo mordaci ariditate, patienti moleſtus eſt: vnde etiam vix vmquam ſudor ſuccedere ſolet.
7. *Æſtus* hic ad quatuor vel ſex horas, raro diutius ſeſe extendit, niſi forte primo & ſecundo paroxyſmo.

8. Du-

8. Durante ita calore vertiginoſa capitis perturbatio cum dolore obtuſo, non exquiſite lancinatorio, adfligit.

9. Superato paroxyſmo redit quidem patiens ad mediocrem orthoſtadiam, & ſuccedentibus vacuis diebus in eodem ſtatu perſeuerat; manet autem aliquod animi faſtidium & ſenſus profundus contuſionis & confractionis, quem dolorem Medici vocant *oſteocopon*.

10. Quarto quouis die recurrit paroxyſmus, & quidem ſtatis præciſe horis, raro poſtponendo, rarius anticipando: quam primum enim anticipat, iuſta ſtatim *continuitatis* ſuſpicio fouenda eſt.

IV. *SVBIECTA.*

1 Quartana familiarius occupat ætatem conſiſtentem, & provectiorem.

2. Quando autem ab auctoribus, e. g. *Sydenhamo* & *Sennerto*, traditur, quod infantilis etiam ætas hac febre occupetur, hoc epidemicæ indoli tribuendum eſt.

3. Temperamentum melancholicum præ omnibus reliquis huic morbo ſuccumbit.

4. In primis tales perſonæ eumdem incurrunt, quæ ſub vitæ genere otioſo, ſedentario & ſpeculabundo, frequentes animi mœrores & ſollicitudines experiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* huius febris eſt materia viſcida, tenax, plerumque in viſceribus hypochondriacis, cum *venæ portæ* connexionem habentibus, ſtabulans, e. g. in hepate, liene, glandulis meſaraicis: rarius in primis viis.

2. Cauſſam circa viſcera hypochondriaca hærere, ſatis confirmat nexus reciprocus, quem hæc febris cum ictero, cachexia, tumoribus œdematoſis & aſciticis fouet: modo enim quartana his, modo hæc quartanæ ſuccedunt: modo complicantur. *Conf. prognoſis. num. 9.*

3. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus talibus lentis lenteſcentem ſtagnantem materiam reſoluere intendit, ad obſtructiones, ſcirrhos & ſalino-acres corruptiones in dictis viſceribus præcauendas.

4. Cauſſæ *occaſionales* & procatarcticæ ſunt:

1) Febris tertiana vel quotidiana, male curata.
2) Obſtructiones euacuationum ſanguinearum conſuetarum, e. g. menſium, hæmorrhoidum.
3) Diæta cruda cum potu parciore.
4) Refrigeratio abdominis, præcipue poſt paſtum, aëre humido exſiſtente.
5) Tempus autumnale; vnde quartanæ dicuntur febres autumnales.
6) Vitæ genus ſedentarium, otioſum, ſpeculabundum, præcipue cum mobili permutatum.
7) Abuſus *acidorum*, ſpiſſitudinem humorum inducens.
8) Abuſus *ſpirituoſorum*, qui orgaſticam ſanguinis commotionem cauſſatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Motus & decurſus huius febris plane reſpondet quantitati & qualitati materiæ peccantis, quæ exigue quidem molis, difficillimæ tamen, ob tenacitatem, reſolutionis eſt.
2. Hinc quartanæ communiter ad plures hebdomades, immo menſes ſeſe extendunt, & ita ſæpius contumaces reperiuntur, vt diu pro ſcandalo Medicorum habitæ ſint.
3. Concurrente autem methodo conueniente, & patientis patientia, hæc febris, licet ſibi relicta pertinax ſit, & non facile ſponte ſua ad tranquillitatem redeat, feliciter tamen profligatur.
4. Immo in iunioribus, labori alias adſuetis, intra duas interdum hebdomades ſoluitur.
5. Si autumno inuadit, non raro ad vernale tempus ſeſe extendere obſeruatur, bis die Bäume ausſchlagen; vernalis autem quartana breuioris eſt periodi.
6. Quartana poſt annuum decurſum facile *recidiuam ſiſtit*; immo ſi magis ſuppreſſa, quam legitima methodo ſuperata fuit, tam longam periodum non exſpectat, ſed breui ſæpius iterum recrudeſcit, cui rei facile anſam præbet repletio ingentis adpetitus, poſt ſuppreſſionem per *chinam chinæ* excitati.
7. Ad nullam excretionem notabilem hæc febris ordinarie inclinat, vti ſub *ſignis* iam indicatum eſt.

8. Quan-

8. Quando autem per vomitoria, purgantia fortiora, ſudorifera, ſalia volatilia vrinoſa, adſtringentia, venæ ſectionem, tractatur, facile in typum acutum, vel malum chronicoteron, febrem lentam, hecticam, tranſmigrat.

9. Quartana legitime ſuperata ſoluit prægreſſos hypochondriacos adfectus; incongrue autem ſuppreſſa, ſcirrhoſitas hepatis, lienis, glandularum meſaraicarum, tumores œdematoſi, hydrops, hectica, aſthma ſiccum, tuſſis ſicca, icterus, præcipue niger, ſuccedunt.

10. Tumores œdematoſi, qui poſt quartanam ſequuntur, longe contumaciores ſunt illis, qui durante adhuc febre obveniunt. *Conf. cautelæ.*

11. Quæ de adpetitu fortiore, ſeu potius voracitate, ante vel poſt paroxyſmum vrgente, præcedente tabula diximus, valent etiam de febre quartana: nempe portendit talis voracitas febris vtplurimum diuturnitatem.

12. *Scabies*, quæ interdum febri quartanæ ſuperuenire ſolet, felicem febris decurſum promittit: materia enim, ad peripheriam translata, in ſcabiem fœtidam mutatur, & ſic vere conſumitur; quando autem ad pedes deiicitur, tumores duriores, & non raro peſſimi moris vlcerationes format.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Collectio & infarctus materiæ tenacis & mucoſæ circa viſcera hypochondriaca hærens, *incidendus* & *reſoluendus* dus eſt. Faciunt hoc

1) *Salia digeſtiua*, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. Item: ſal abſinth. centaur. min. card. benedict. tartar. tartariſat. terra foliata tartari.

2) *Gummata* temperata: ammoniac. ſagapen. ſarcocoll. (myrrha iuſto æſtuoſior eſt.)

3) *Radices* incidentes, e. g. rad. ari, gentian. rubr. pimpinell. alb. vincetox.

4) *Herbæ* reſoluentes amaræ, e. g. fumar. epithym. capill. vener. præcipue centaur. min. item abſinth. ad anth. alb. marub.

5) *Diluentia*, in primis etiam ob aluum adſtrictam, & ſpiſſitudinem ſanguinis.

2. Materia hac ratione reſoluta, correcta & præparata, per aluum & vrinam *euacuanda* eſt. Præſtant hoc

1) Laxantia, præcipue melanagoga, cum *epicraſi* ordinata, coniunctis nempe modo commendatis reſoluentibus radicibus & herbis, quæ vim diureticam exhibent.

2) Vel pilulæ ex gummi ammoniaco, extractis amaris, aloë, extract. hellebor. nigr. mercur. dulc. & reſin. ſcammon.

3) Item pilulæ tartareæ *Quercetani*, vel *Syluii*.

4) Præ omnibus pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*.

3. *Tonus* viſcerum eſt reſtaurandus; cui ſcopo inſeruiunt ſtomachica, tonica, neruina, præcipue eſſent. rad. gentian. rubr. centaur. min. card. benedict. abſinthii compoſita, tinct. mart. aperitiu. *Ludouici*.

4. *Motus* denique, ſi re vera in conſuetudinem degenerati obſeruentur, ſiſtendi ſunt. Præſtant hoc

1) Electuar. cort. chinæ chinæ 3-4 horas ante paroxyſmum exhibitum.

2) Crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, dicto tempore ad gran. 4-5. propinatus: non prima doſi, ſed ſucceſſiue motus ſiſtit, & hinc cortice peruuiano ſecurior eſt.

3) Crocus martis cachecticus *Zwelferi*.

4) Nonnumquam amuletica efficaciam præſtant, e. g. adpenſio aranearum, emplaſtra *epicarpia*, die Puls-Pflaſter, per *Helmontium* & *Knœpffelium* commendata.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. Vna vel altera hora ante paroxyſmum propinetur ſcrup. I. ſalis alicuius digeſtiui, præcipue tartar. vitriol. legitime parat. omiſſo, vel parca doſi adiecto, abſorbente, ne materia magis lenteſcens reddatur.

2. Durante æſtu tranquilla continentia ſeruetur, & ſufficiens, tepidus, dilutus potus patienti porrigatur.

3. *Primo* die vacuo

1) *Mane* eſſent. alexipharm. cum eſſentia quadam ſtomachica remixta, exhibeatur, e. g.

Recip. eſſent. pimpinell. alb.
ſcordii ana drach. II.
gentianæ rubræ vnc. ſemis. M. doſ.
XXX. gutt.

2) Verſus prandium repetatur.

3) Poſt meridiem ſalia digeſtiua aliquoties exhibeantur.

4. *Altero* die vacuo

1) *Mane* pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia lenia laxantia, cum aperitiuis & ſtomachicis maritata, forma infuſi propinentur, e. g. recip. rad. ari, gentian. rubr. pimp. alb. vincetox. ana vnc. ſemis. herb. centaur. min. abſinth. fumar. ana manip. ſemis. fol. ſennæ drach. VI. rhabarb. elect. vnc. ſemis fibr. helleb. nigr. drach. II. tart. vitriolat. vnc. ſemis. inciſ. contuſ. fiant ſpecies, cum libr. I. aquæ feruentis bulliant, & remotis ab igne addantur vini libr. II. doſ. vitr. I.

2) Circa veſperam pulueres digeſtiui bis exhibeantur.

5. Vbi *tumores* œdematoſi, vel plane hydropici cum quartana iam complicati ſunt, ibi pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* ſingulis vacuis diebus propinari poſſunt.

6. Die *febrili* ante meridiem eſſent. alexipharmaca, verſus autem & poſt meridiem vſque ad nouum inſultum digeſtiva exhibeantur.

7. Hæc methodus per aliquot hebdomades continuetur, & ſi tum febris cedere recuſet, & motus illi, remota materia, in habitum obfirmati adpareant, patientes autem diebus intercalaribus ad plenariam euphoriam, & ad legitimum vſum rerum *non-naturalium* perueniſſe videantur, tum poſitiue *ſyſtentia* conceduntur: quo caſu crocus martis antimoniatus tenerior, tempore ſuperius indicato exhibitus, ſatis efficax deprehenditur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quartana vti in ſe lento progreſſu & motu leniore gaudet; ita commotiones artis impetuoſiores ægerrime tolerat.

2. Hinc *emetica* & *cathartica* draſtica, item *alexipharmaca* ſub

paroxyſmis, præſertim cum regimine ſudorifero data, grauiora damna inducunt, & totum febris genium turbant.

3. In ſpecie in plethoricis ſudorifera talia vertiginoſam capitis perturbationem, & alui adſtrictionem pertinaciorem cauſſantur: vnde febris exaſperatur, & patiens facile in lentam ac hecticam febrem coniicitur.

4. Idem de *venæ ſectione* iudicandum eſt: nocent, quidquid dicant antiqui, præcipue *Arabes*.

5. *Abſorbentia*, ſiue ſolitarie ſiue cum aliis affatim ingeſta, lentorem materiæ febrilis augent, ita vt facile typum quartanæ in lentum vel ſub-continuum transmutent.

6. *Olea volatilia* aromatica, quæ ab aliquibus commendantur, caute ſunt adhibenda; in phlegmaticis quidem robuſtioribus, & minus raræ texturæ, *oleum piperis* aliquid præſtat, in aliis autem ſubiectis hectica facile inducitur.

7. Tenſiones & preſſiones in ſiniſtro hypochondrio, quando concurrunt, adhibeatur methodus, quæ tabula de *infarctu lienis* commendata eſt, ſpeciatim eſſent. adianthi albi cum tinct. martis *Ludouici* remixta, & verſus paſtum exhibita, egregie conducit.

8. *Externe* in tali caſu, vti & in doloribus præcordiorum, emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, largiter camphoratum, locum habet.

9. Vix dicendum eſt, quam ſalutariter ſe commendent pilulæ *Beccheri* correctæ in tumoribus, huic febri ſuperuenientibus: proſtant enim exempla, vbi febris quartana, cum tumore per vniuerſum corpus non mediocriter ſtipata, intra tres hebdomades ſolis hiſce pilulis & pulueribus digeſtiuis feliciter ſublata eſt.

10. Quod ad diætam attinet, abſtrahatur a cibis crudioribus, præcipue ſi voracitas accedat; ex contrario adhibeantur, lentorem humorum corrigentia, e. g. embammata ex ſucco cochlear. ſinap. raphan. marin. naſturt. &c.

11. *Nux vomica* penetrantiſſima amaritie gaudens ad tenaces collectiones & infarctus, auctore *Ludouici*, commendatur.

12. Dan-

12. Dantur interdum aliæ adhuc ſpecies febrium intermittentium, e. g. quintana, ſeptimana. Sic etiam notum fuit exemplum, in quo die ſolis & mercurii ſchemata febrilia tantum adparebant; cuius rei genuina cauſſa hæc videbatur, quod profligata vmquam in hoc patiente febris, quæ mercurii die initium ſumſerat, ſolis die altera vice recurrerat. Vnde poſt annuum interuallum hisce duobus diebus motus tales aliquoties ſeſe manifeſtabant. Tractantur autem methodo eadem.

13. Conferantur etiam *cautelæ*, quæ præcedente tabula indicatæ ſunt.

TABVLA LXXXI.

DE

FEBRIBVS COMPOSITIS EX ACVTA PERIODO.

I. DEFINITIO.

Febres compoſitæ ex *acuta* periodo ſunt complexus variorum motuum, e duabus acutis concurrentium, quibus principium vitale & quantitatem ſanguinis imminuere, & qualitatem ejus corrigere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres mirum in modum inter ſe complicantur, & hæc complicatio vniuerſum ſæpe negotium ſatis reddit intricatum & ambiguum.

2. Duplicis autem in genere generis ſunt febres ita compoſitæ: 1) aliæ enim ex *continente* & *continua*, & ſic ex duabus acutis componuntur, quæ in regionibus noſtris ſeptentrionalibus ſatis ſunt familiares; licet vulgo parum attendantur.

2) Aliæ

2) Aliæ ex intermittente & continua coaleſcunt, & longe rariores ſunt compoſitis primi ordinis.

3. Compoſitæ ex duabus acutis triplicis iterum generis ſunt:

1) Modo enim febris *continens* ad plethoram imminuendam inſtituitur, in executione autem illius ſcopi impedimenta qualitatis ſanguinis, præcipue ſpiſſitudinis, obiiciuntur, vt, tamquam ex accidenti, ſtaſis inflammatoria, & ad hanc diſcutiendam, febris *continua* ſimul introducatur. Huc pertinet antiquorum *ſynochus putrida*, ob putridam qualitatis corruptionem, quam veteres in ſanguine agnoſcebant, & vel ex vrina fœtida ominabantur, ita denominata. Ad hunc cenſum etiam referri poſſunt febres anginodes, phrenitis, immo non raro etiam aliæ febres inflammatoriæ, e. g. hepatitis.

2) Modo febris *continua* primas partes ſortitur, cui deinde febris *continens* accedit, vti v. g. febris ſynocha ſimplex contagioſis malignis ſuperuenire obſeruatur.

3) Modo *continua* cum alia continua complicatur, e. g. febres bilioſæ cum aliis acutis, in primis contagioſis.

4. De compoſitis, ex acuta periodo prouenientibus, hac tabula agemus, de aliis autem compoſitis, quæ ex continua & intermittente coaleſcunt, duabus ſequentibus agetur.

III. *SIGNA.*

1. Quando *continua continenti* ſuperuenit, tum ſub initium morbi ſigna ſynochæ offeruntur, nimirum febris ſine horrore ſtatim cum æſtu inuadit, ſucceſſu tamen morbi typus febris *continuæ* notabiliter intercedit, & ſic hæc complicatio ſchema mixtum exhibet, quod ſæpe confundit illos, qui hoſce febrium concurſus non animaduertunt.

2. Vbi autem *continens* ad *continuam* accedit, ibi etiam ſub initium ſigna continuæ pura adſunt, deinde autem continentis indoles interludia ſua profert, præcipue maiorem calorem, quam qui alteri febri conuenit, cauſſatur.

3. Sic etiam ſe res habet, quando *continua* cum alia *continua* complicatur, e. g. febres bilioſæ cum petechizantibus, ibi enim vtrarumque febrium ſigna ſeſe manifeſtant.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Febres, ex acuta periodo compoſitæ, familiariter illis hominibus eueniunt, qui non ſolum inſigniter plethorici ſunt, verum etiam vitio ſimul qualitatis ſanguinis, præcipue vero illius ſpiſſitudine, laborant.
2. Hinc tales compoſitæ febres tam frequentius in regionibus noſtris ſeptentrionalibus occurrunt; rarius autem continentes ſimplices inueniuntur: vnde etiam tam raræ apud nos ſunt *ſimplices criſes*, ſiue per hæmorrhagias, ſiue per criticos ſudores, contingentes.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* harum febrium eſt vitium quantitatis & qualitatis ſanguinis.
2. Cauſſa *formalis* eſt duplex reſpectus ſeu intentio principii vitalis, nempe quantitatem ſanguinis imminuere, & qualitatis ſenſibile aliquod vitium corrigere.
3. Sic v. g. in concurſu continentis & continuæ quantitas ſanguinis inſigniter exagitatur: ſub hac exagitatione ob ſanguinem ſpiſſum facile exoritur ſtaſis inflammatoria: hæc ſtaſis diſcutienda alios deinde motus expoſcit, quam qui in febre *continente* obſeruantur.
4. Eadem ratio eſt, vbi natura miaſma aliquod periculoſum, vel aliud qualitatis vitium per febrem *continuam* expellere intendit, ſub hoc autem labore abundantiam ſanguinis non exigua impedimenta adferre experitur, ibi mirum non eſt, ſi motus febris *continentis*, euacuationem ſanguinis reſpicientes, immo ipſæ hæmorrhagiæ, concurrant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Si quidquam aliud, certe complicatio duarum acutarum ſalutarem febrium decurſum ſufflaminare poteſt.
2. Motus enim, qui in hiſce febribus occurrunt, ſibi inuicem plane ſunt contrarii, typus eſt inconſtans, es wechſelt ſo oft in einem Tage mit dem Patienten; & ſic neutri febrium ſatis fieri poteſt.
3. Ita v. g. fortior impulſus ſanguinis progreſſiuus, conquaſ-

ſato-

ſatorius, reſolutorius, qui in febre *continente* neceſſarius eſt, aduerſatur motibus placidis ſucceſſiuis ſecretoriis & excretoriis, febri *continuæ* propriis & neceſſariis.

4. Item quando in febre continente humores die critico in vnum locum ad intimiores nobiles partes, præcipue ad caput, alibi ad vterum, alibi ad alia viſcera abdominis, coaceruantur, hæc quidem directio hæmorrhagiæ famulatur, quoniam autem hac ratione miasmata maligna ad has partes ſimul compelluntur, lethalis vtplurimum euentus introducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Venæ ſectio ſiue inſtituatur, ſiue prætermittatur, ſecundum indicationes, infra ſub *cautelis* legendas.
2. Vbique vtiliſſima eſt artificialis promotio & conſeruatio liberi motus humorum ad peripheriam, citra tamen ſanguinis exagitationem, vt nempe diapnoica ſolum excretio obtineatur.
3. Præcipue facta venæ ſectione hæc methodus diapnoico-diaphoretica ſummæ neceſſitatis eſt, & verſus dies *criticos* paullo exactior eſſe debet, ne illo tempore congeſtio & conatus hæmorrhoos ad caput contingat, & patientem iugulet.
4. Præter ea hæ febres tractantur, vti aliæ acutæ, nempe per temperatam eſſentiam alexipharmacam, & pulueres nitroſo-abſorbentes cum diaphoretico fixo remixtos; interpoſitis ante meridiem potionibus diapnoicis, & poſt meridiem emulſionibus ad gradum acorem acidulatis.
5. Quoniam autem conſtantem typum non ſeruant hæ febres, Medici primarium officium erit, quasuis per diem mutationes ſollicite obſeruare, & modo dicta medicamenta iisdem prudenter ſubſtituere.
6. Aluus per totum morbi decurſum aperta ſeruetur clyſteribus, tertio ſemper die repetendis.
7. Continentia tranquilla tam corpore quam animo vbique iniungatur, cum potu ſufficiente & ſatis diluto.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Licet rationi ad modum conſentaneum ſit, in hiſce compoſitis acutis abundantiam ſanguinis per proximam viam, nempe per venæ ſectionem, ventilare, & ſic toti illi contentioni ſatis facere, infallibilis tamen regula, vbi ſanguinis eductione abſolute opus ſit, non poteſt conſtitui; excepto ſolo caſu eminentis ad modum plethoræ. Hinc totum negotium iudicio Medici relinquendum eſt.

2. Quando autem venæ ſectionis neceſſitas indicata fuit, neceſſarium eſt, vt illa in principio principii, & quidem paullulum largiter, inſtituatur, ac deinde verſus ipſas criſes vena frontis aut raninarum ſecetur, vel per Ægyptiacam narium ſcarificationem ſeu inciſionem ſcopo propoſito conſulatur.

3. Remedia calida & actiuiora, vti in aliis acutis, ita tanto magis in hiſce compoſitis, abeſſe debent, quia vel ſolum intemperans regimen eximias in iisdem turbas concitare obſeruatur.

4. Obſeruare contingit in praxi clinica, quod interdum præcedant congeſtiones rheumatico-arthriticæ cum notabili tumore circa artus manuum & pedum. Has congeſtiones excipit hæmorrhagia narium ſatis larga & per aliquot dies continuans ſub commotionibus febrilibus, *continentis* ſchema exhibentibus. Tandem ſuccedit febris *continua* typica. Has anomalicas complicationes & hunc metaſchematiſmum motuum nemo prudenter tractabit, niſi qui rationalem naturæ intentionem prudenter æſtimare, & finem horum motuum conſiderare, didicit.

TABVLA LXXXII.
DE
FEBRE TERTIANA CONTINVA.

I. DEFINITIO.

Febris tertiana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, inuoluens paroxyſmos, tertianæ intermittenti ſimiles, cum calore nihil intermittente, ſed frequenter ita excedente, vt ab vno paroxyſmo ad alterum ſeſe extendat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres ex *intermittente* & *acuta* compoſitæ diſtinguendæ ſunt ab illis, quæ ex *duabus acutis* complicatæ obueniunt, de quibus præcedente tabula iam actum eſt.
2. Tres autem ſpecies illarum compoſitarum obſeruantur, quæ ſub ſchemate intermittentis & acutæ coaleſcunt:
   1) Febris *quotidiana continua*, quæ, quoniam cum febre catarrhali benigna prorſus quadrat, immo vnam eamdemque ſpeciem conſtituit, ſuperius iam pertractata eſt. *Vid. tab. LXVII.*
   2) *Tertiana continua*, quam hæc tabula exhibet, & veterum tertianam *extenſam* includit.
   3) *Quartana continua*, quæ ſequente tabula explicabitur.

III. *SIGNA.*

1. Tertiana *continua* exhibet paroxyſmum, tertianæ intermittenti ſimilem, nempe cum *frigore*, vel tamen *horrore* ſinguli paroxyſmi vtplurimum recurrunt.
2. Huic ſuccedit *æſtus*, per initia ſatis vehemens, deinde ſenſim langueſcens, ſemper tamen vsque ad ſuccedentem nouum paroxyſmum naturalem gradum ſuperans.
3. *Adpetitus* maxime iacet.

4. *Vires*

4. *Vires* ſenſibiliter ſunt proſtratæ.
5. *Somnus* eſt inquietus.
6. *Cephalalgia* eſt continua.
7. *Sitis* cum ſiccitate oris perpetuo vrget.
8. *Pulſus* velocitate iugiter perennat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertianam continuam communiter incurrunt, quibus tertiana ſimplex incongruis medicationibus, vel malo regimine, ſuppreſſa fuit.
2. In ſpecie quibus calida alexipharmaca verſus paroxyſmum propinata fuerunt, vel ſub æſtu per refrigerium ſudoris ſucceſſus fuit retropulſus. Item quibus in tertiana ſimplice vena ſecatur.
3. Eueniunt etiam illis, quibus aliæ excretiones repente ſuppreſſæ ſunt, e. g post ſcabiem retropulſam, tumores ad interiora repreſſos.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miasma tenuius, malignum, indolis fermenteſcentis.
2. Deliteſcit autem praua huius materiæ indoles, & tegitur quaſi ſub ſchemate tertianæ intermittentis.
3. Natura enim, tamquam cauſſa *efficiens*, craſſiore ſaburra in primis viis prægrauata, occaſione huius adgreditur cauſſam manifeſtius vrgentem, & hac ratione febrem intermittentis & craſſioris indolis format.
4. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* præcedente membro iam nominauimus, quibus accenſendus adhuc eſt aër fermenteſcentibus talibus particulis imprægnatus. *Vid. differentia tab. de febribus bilioſis.*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vti quotidiana, ſic etiam tertiana continua epidemica quadam laruatione interdum prouenit, & tum indolem ſuam, per ſe ſatis deteriorem, magis adhuc manifeſtat, & exanthematibus non raro ſtipata obſeruatur.
2. Quando mitius tractatur, tranſit facile in febrem tertianam intermittentem, & hac ratione legitimæ methodo cedere

 obſer-

obſeruatur; nonnumquam autem in hecticam ex hac tertiana ſimplice transmigrat, præcipue ſi nimiis abſorbentibus tractata fuit.

3. Vbi autem præpoſtera calida medicatio & peruerſum regimen accedit; ibi non raro in acutam impetuoſam, præcipue inflammatoriam febrem, patiens coniicitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Verſus paroxyſmum exhibeatur puluis antifebrilis cum ſale quodam digeſtiuo, ob ſaburram in primis viis, coniunctus, e.g.

Recip. antimon. diaphoret.
conch. acido tartari vel citri ſaturat.
nitri depurat.
tartar. vitriolat. ana doſis ſcrup. I.

2. Sub æſtu ſufficiens potus iniungatur.

3. Remittente autem *calore* natura ad excretiones diapnoicas manu quaſi ducatur, eſſentiam alexipharmacam paruis doſibus exhibendo, & intra quatuor vel quinque horas repetendo.

4. Verſus nouum autem paroxyſmi impetum pulueres temperantes aliquoties iterum propinentur.

5. Vbi æſtus fortior, plethora inſignis, & temperamentum ſanguineum concurrunt, ibi acida laudabilem vſum præſtant, e. g. ſpiritus vitrioli, clyſſus antimonii ſulphuratus, ſpiritus ſulphuris per campanam, & in primis acidum citri.

6. In nimis feruentibus itaque paroxyſmis iulapia, cum his acidis remixta, adhibeantur, & pulueres etiam temperantes aliquoties interponantur.

7. *Aluus* omni modo aperta ſeruetur, non vero ſtimuletur.

8. Quo magis autem impetus ſeneſcit, eo commodius lenes laxationes ante dictis ſubiunguntur, ita quidem, vt effectus laxantium in paroxyſmi initia incidat.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In his & reliquis compoſitis quam maxime caueatur, ne *lentor*, quem interdum hæ febres ſimulant, Medicum ſecurum reddat, vel etiam confundat, aut malignam illam labem negligendo, reſpectum ſolum habeat ad craſſam materiam, in tertiana ſimplice peccantem, & hanc vomitoriis, purgationibus, ac ſudationibus adgrediatur.

2. Ægerrime enim compoſitæ febres eius modi commotiones vehementes tolerant, & non raro per easdem in plane malignas transmutantur.

3. Præſtat itaque moderata methodo incedere; & licet tertiana tantum ſimplex, vel continua ex ſimplice recens nata ſubeſſe, & emeſin efflagitare videatur, fortioribus tamen hisce commotionibus non opus eſt: nemo enim hominum in ſtatu tali facile moritur, ex aduerſo, ſi error in diagnoſi contingat, præpoſtera remediorum tentatio grauia damna infert.

4. Ipſæ *diaphoreticæ* commotiones, ſi intempeſtiuæ & immoderatæ ſint, in vehementem acutum typum præſentiſſime febrem coniiciunt.

5. *China chinæ* vti in tertiana ſimplice *exiguum*, ita in continua plane nullum vſum obtinet.

6. Symptomata ſenſibiliora *opio* non niſi fucantur, debito autem vſu nitroſorum, & iuſto excretionum conuenientium ſucceſſu in ſolidum miteſcunt.

7. Ad *recidiuas* hæ compoſitæ inclinant; hinc opus eſt, vt patiens, ſuperato licet morbo, medicamenta antifebrilia per aliquod adhuc tempus continuet, & ſenſim aëri adſueſcat.

TABVLA LXXXIII.
DE
FEBRE QVARTANA CONTINVA.

I. DEFINITIO.

Febris quartana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, quartanarium quidem typum ſeruans, ſed calorem ſuum ab vno paroxyſmo vſque ad alterum extendens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quartana *continua* ab intermittente facile, & vel ipſa denominatione, diſcernenda eſt.
2. Licet ad hecticam febrem motibus ſuis lentis propius accedat, typus tamen quartanarius differentiam ſatis docet.

III. *SIGNA.*

1. Exhibet paroxyſmum, quartanæ intermittenti ſimilem, nempe paroxyſmus quarto ſemper die cum pandiculationibus, horripilationibus plus vel minus ſtipatis recurrit; tam ſtatas autem horas non ſeruat, vti quartana ſimplex, ſed anticipare interdum obſeruatur.
2. *Æſtus* ſuccedit ſatis aridus, moleſtior primo die, mitior ſequentibus, paullulum tamen maior naturali calore, ita vt patiens extra lectum diu ſubſiſtere non poſſit.
3. *Siticuloſitas* cum oris ſiccitate, & ſpumida pauca ſaliua, continuo moleſtat.
4. *Adpetitus* eſt valde langueſcens, frigida & ſalſa magis, quam alia, deſiderans.
5. Concurrit adfectio capitis magis temulenta, quam cephalgica.
6. Ad ſomnum quidem magnam patientes habent propenſionem, ob perennem autem corporis & animi inquietudinem, ſomnus ad modum eſt turbatus, & nihil reficiens.
7. *Vrina* ad hecticorum vrinam fere accedit: eſt enim rubicunda, craſſa, & roſeum deponit ſedimentum.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Quartanam continuam incurrere ſolent homines, qui in quartana ſimplice incongruis medicationibus tractati ſunt, e. g. calidis alexipharmacis, verſus paroxyſmum exhibitis, item adſtringentibus.
2. De reliquo eadem ſubiecta occupat, quæ tabula de quartana legitima indicauimus, nempe perſonas
   1) conſiſtentis & prouectioris ætatis,
   2) temperamenti melancholico phlegmatici,
   3) otioſas, ſpeculabundas, frequentibus animi mœroribus expoſitas.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* quartanæ continuæ conuenit quidem cum cauſſa quartanæ intermittentis, eſt nempe materia viſcida & tenax, in viſceribus hypochondriacis ſtabulans, in continua tamen eminentior haud dubie ſubeſt gradus, ita vt infarctus ſimplex in obſtipationes ſcirrhoſas iam tranſiiſſe videatur.
2. Cauſſ *formalis* eſt principium vitale, quod motibus febrilibus leniſſimis & lentis lenteſcentem talem materiam reſoluere & vlteriorem noxam, ab illa exſpectandam, præoccupare intendit.
3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* conueniunt potiſſimum cum iis, duæ tabula de quartana ſimplice indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ de *pertinacia* quartanæ intermittentis tabula de quartana ſub prognoſi iam diximus, ea magis adhuc valent de quartana continua.
2. Ad hecticam indolem, vti proxime accedit, ita etiam in *veram* talem prorſus facile tranſit, præcipue, vbi adſtringentibus tractatur; quo caſu hydrops etiam introduci ſolet.
3. Quando autem per remedia calida, vel vomitoria, hi motus lenteſcentes excitantur, tum febres acutæ inducuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Verſus paroxyſmum exhibeantur ſalia digeſtiua, e. g. tart. vitriolat. vel arcan. duplicat. cum exigua portione alicuius abſorbentis, cum acido citri ſaturati.
2. Quam diu æſtus vrget, continentia tranquilla commendetur, & ſufficiens potus offeratur.
3. Sequentibus autem diebus, quibus calor paullulum remittere obſeruatur, propinentur lenia laxantia, cum reſoluentibus, aperitiuis, in ſpecie ſic dictis hepaticis & ſpleneticis, ſiue coniungendis, ſiue ſubordinandis, e. g.
   1) Ante meridiem bis exhibeatur eſſent. alexipharm. cum eſſent. centaur. minor. vel gentian. rubr. remixta.
   2) Poſt meridiem adhibeatur decoctum aliquod ex radice cichorii vel taraxaci, cum ſero lactis paratum.
   3) Verſus ſomnum propinetur doſis pilularum *Stahlii* vel *Beccheri*.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Repetantur hic, quæ tabula præcedente, item de quartana ſimplice ſub *cautelis* dicta ſunt.
2. Quartanæ continuæ minime omnium tolerant commotiones artificiales per vomitoria, purgantia, diaphoretica, venæ ſectiones.
3. Cauendum, ne per abſorbentia, ad quæ & lapis *bezoar* referendus eſt, copioſe adſumta, collectio illa viſcida & ſpiſſa adhuc magis augeatur.
4. Febris quando feliciter ſuperata eſt, non ſtatim ab omni medicatione patiens deſiſtat, ſed per aliquot adhuc ſeptimanas digeſtiua & ſtomachico - tonica vrſurpet, alias motus facile recrudeſcunt.

TABVLA LXXXIV.
DE
FEBRIBVS CORRVPTIS,
ITEM DE
FEBRIBVS NONDVM TYPICIS.

I. DEFINITIO.

1. *Febris corrupta* eſt febrium tam intermittentium, quam acutarum conſectarium, quod partim ex malo earum regimine, partim ex incongruis artificiis prouenit, indolem ac typum ordinarium prorſus omittit, & ægros cum Medico admodum diuexat.

2. *Febres nondum typicæ* ſunt motus febriles, modo auctiores, modo leniores, qui vero, licet pleraque ſymptomata febrilia habeant coniuncta, talem tamen ſcenam adhuc ludunt, vt cognitu ſit difficile, num ad febres acutas, an vero ad intermittentes ſint acceſſuræ.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Febris corrupta* differt a febribus tam *intermittentibus*, quam *continuis* ratione typi & ſymptomatum.

2. Ratione *euentus* differt ab aliis febribus in eo, quod curationem vtplurimum reddat difficilem & intricatam.

3. In ſe vero ſpectata hæc febris corrupta, eſt vel *acutæ*, vel *intermittentis* indolis.

4. *Febres nondum typicæ* differunt a *commotionibus febrilibus*, ſtrictiore ſenſu ſumtis: hæ enim ſatis quidem vehementer inuadunt, poſt vnum autem alterumue inſultum communiter iterum euaneſcunt; illæ autem tam diu oberrant, donec tandem typum febris vel intermittentis, vel continuæ ordinarium oſtendant.

5. Differunt denique hæ febres nondum typicæ ab *ephemera plurium dierum*, vti *commotiones febriles*, ab *ephemera ſimplice*. In ephemeris enim omnia ſunt acerbiora & mo-

motus febriles æquali tenore & ordine procedunt, donec iuſto ſuo termino notabiliſſimas excretiones exhibeant.

III. *SIGNA.*

1. *Febris corruptæ:*
   1) Motus febriles, ob typum antea turbatum, adeo confuſe procedunt, vt ad certam febrium ſpeciem referri amplius non poſſint.
   2) Symptomata ſunt acerbiora.
   3) Vires inſigniter proſtratæ.
   4) Animus valde abiectus eſt & moroſus.
2. *Febrium nondum typicarum.*
   1) Corripitur patiens inſultibus febrilibus, iam fortioribus, iam lenioribus, modo hoc, modo alio die, hodie cum horripilationibus, cras ſine iisdem, poſt aliquot autem dies hæ anomaliæ ad typum ordinarium accedunt.
   2) Hinc & ſymptomata febrilia primis diebus vix poſſunt dignoſci, ad quam febrium claſſem ſint referenda.

IV. *SVBIECTA ET CAVSSAE.*

1. *Febris corruptæ.*
   1) Patientes febribus vel intermittentibus, vel continuis correpti, quando incongruis & præpoſteris medicaminibus tractantur.
   2) Vel quando ipſi ægroti regimen, febribus conueniens, non obſeruant.
2. *Febrium nondum typicarum.*
   1) Sunt omnia illa ſubiecta, quæ *tab. de febribus in genere* adducta ſunt.
   2) Præcipue vero ſenſibilia, hæſitantia & ad animi commotiones prona.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Febris corrupta* maiori vtplurimum periculo exponit ægrotantes, quam ordinaria, quia omnia omnino ſymptomata magis vrgent.
2. Diutius quoque inſiſtit, & difficilius curatur.

3. Gra-

3. Grauius adhuc periculum portendit illa, quæ excretionibus, ſebri nondum corruptæ debitis, caruit.

4. Febris *acuta* corrupta, omnium periculoſiſſima eſt, & conueniente licet modo iterum fuerit tractata, ſæpiſſime tamen exitum nanciſcitur lethalem.

5. Mitior ſententia ferenda de *intermittentibus* corruptis, quæ curationem ſæpius admittunt.

6. *Febres nondum typicæ* facile grauiores cauſſantur morbos, ſi circumſpecta cura non tractantur.

VI. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

A. *In febribus corruptis.*

1. Nihil hic melius eſt, quam veram methodum antifebrilem readſumere, & cum tranquillitate ac patientia eamdem proſequi: in talibus enim corruptis febribus melioratio tam promte non ſuccedit; quæ *prognoſis* omni modo obſeruanda eſt.

2. Per initia præſtat puluerulenta abſorbentia & diapnoica plus exhibere, quam eſſentiam alexipharmacam.

3. Quando autem ſenſibilis in melius conuerſio obſeruatur, tum præſtat eſſentiam illam ſæpius, ſed non auctius, pulverulenta autem rarius, propinare.

4. Si *aluus* non bene ſuccedit, extractum panchymagog. *Crollii* paucioribus granis, vel pilulæ *Beccheri* aut *Stahlii* adhibeantur; quæ laxantia in corruptis & ſuppreſſis *intermittentibus* præcipue conducunt, & non raro paroxyſmum reuocant, vt deinde ex fundamento curari poſſit.

5. *Abſorbentia* autem, cum acetoſitate citri ſaturata, aliis nudis hic in primis ſunt præferenda: magis enim diureſin & diaphoreſin promouent.

6. Sic etiam eſſentia alexipharmaca cum multa eſſentia ſcordii remiſcenda eſt. Vulgaris eſſentia *Stahlii* hæc eſt:

Recip. radic. imperator.
helen.
angelic. ana vnc. ſemis.
pimpin. alb.
vincetox. ana vnc. I.

aliquando addit radic. valerian.
carlin.
rarius radic. recent. fraxinell.
Inciſ. contus f. l. a. eſſentia.

7. Hanc eſſentiam temperat cum eſſent. ſcordii, ita vt modo ex partibus æqualibus, modo ex partibus duabus ſcordii illam remiſceat.

8. Quoniam autem radices imperat. angelic. & helen. calidiores ſunt, vulgari huic eſſentiæ ſæpius præfert, & illius loco exhibet eſſentiam pimpin. alb. cum eſſentia ſcordii æquali pondere remixtam.

B. *In febribus nondum typicis*

1. In recte adminiſtrandis talibus adfectibus, quorum genius nondum directe perſpectus eſt, præſtat ab omnibus commotionibus abſtinere, nempe a vomitoriis, purgantibus, ſudoriferis fortioribus, venæ ſectione: peſſimum enim eſt conamen, genium morbi non perſpicere, & tamen remedia actiuiora, ſub quocumque ſpecioſo prætextu, arripere.

2. Tutiſſimum eſt hic agere, quod generice in omnibus aliis febribus locum habet, nempe materiam corrigere & lenibus excretionibus eminus quaſi viam oſtendere.

3. Adhibeantur itaque primis diebus pulueres nitroſo-temperantes cum antimoniali fixo coniuncti, & his leniter diapnoica interponantur, e.g. in iunioribus aquæ diapnoicæ cum abſorbente quodam & antimonio diaphoretico remixtæ, item in adultioribus eſſent. alexipharm. temperatiſſima, exiguis doſibus propinanda.

4. Hæc methodus valet etiam, vbi in primis viis materia acrior & choleriodes præſto eſſe coniicitur.

5. Item agere conuenit, quando calor non plane nimius, ſed potius clandeſtinus, cum laſſitudine & ingente virium deiectione ſeſe manifeſtat.

6. Quando autem febris qualemcumque typum ſeruat, Medicus illum ſollicite animaduertere debet, obſeruando, quo diei vel noctis tempore patiens peius ſe habere ſentiat.

7. Ante omnia inquirat Medicus in principium febris, num cum frigore, eoque maiore vel minore, num mane, circa ortum ſolis, vel veſperi inuaſerit.

8. Hac ratione certior factus tractat morbum, vt moris eſt, nempe verſus illud tempus, quo exacerbatio ſentitur, exhibet nitroſo-temperantia, cum antimoniali fixo remixta, & his inſiſtit, vel leniſſima diapnoica liquida interponit.

9. Miteſcente autem paroxyſmi impetu, lenia alexipharmaca propinat, & vſque ad nouum fere paroxyſmum, refractis doſibus, eadem porrigit; quo noui inſultus tempore temperantia abſorbentia & antimonialia fixa iterum repetit.

10. Ceterum de *corruptis* febribus adhuc adiicimus, quod res conſideratu digna ſit, eius modi aleam, periculo ſæpius plenam, in ſe ſuſcipere. Hinc neceſſe eſt, vt circumſpecta prognoſi ante nos præmuniamus, quam curam adgredimur.

TABVLA LXXXV.

DE

OEDEMATE.

I. D*EFINITIO*.

Oedema eſt pallidus & indolens partis alicuius tumor, ab impedito libero progreſſu ſeroſo-lymphalis humiditatis originem ducens. Deriuatur ab οἰδέω, tumeo.

II. *DIFFERENTIA*.

1. Oedema differt ab *aſcite*, *anaſarca* & *leucophlegmatia*

1) *Gradu* tumoris: in oedemate enim tantum artus, in aſcite autem non ſolum artus, ſed & abdomen, in anaſarca & leucophlegmatia vniuerſum corpus tumore adficitur.

2) Ratione *cauſſarum*: hydropici adfectus ſedem primariæ caus-

cauſſæ circa viſcera formant, œdema autem ſimplex a cauſſis magis externis & aduentitiis dependet: licet enim materialis cauſſa hydropis etiam œdema, quod in hydrope inſeparabile exſiſtit, proferat, immo ſimplex, particulare œdema, cito & copioſe ſe diffundens, hydropem ipſum inducere poſſit, eſt tamen ingens differentia cauſſæ antecedentis, concurrentis & ſuccedentis.

2. Oedema facile poteſt diſcerni a *cachexia*, quamuis enim œdema cachexiæ auctioris paſſim veſtigia legat, manet tamen inſignis differentia inter œdema ſimplex, particulare, quod artus tantum occupat, & inter ſymptoma illud œdematoſum cachecticum, totius corporis deprauationem inuoluens.

3. Differentiam œdematis a *podagrico* tumore ſequentia docent:

1) Senſus dolorificus, in œdemate nullus, in podagra autem ſatis ſenſibilis eſt, & moleſtus.

2) Status antecedens: tumores enim podagrici obueniunt illis, qui motibus hæmorrhoidalibus obnoxii fuerunt, vti & feminis poſt varia rheumatica pathemata, quæ omnia ab œdemate ſimplici, inſenſibili, aliena ſunt. Hæc differentia ad prognoſin & therapiam multum valet.

III. *SIGNA*.

1. *Tumor* ſatis eſt notabilis & pallidus.

2. Digito quando comprimitur ſubſidet & ſcrobiculum in loco compreſſo formar, qui ſenſim iterum explanatur.

3. Occupat hic tumor extremos potiſſimum artus, communiſſime autem pedes,

4. in illo videlicet caſu, vbi ſolus, ſimplex, & ſine alio morbo exſiſtit.

5. Quando autem hydropis conſecutio & ſymptoma eſt, vel cachexiæ ſuperuenit, tum latius in corpore ſe diffundit.

6. In oedemate ſimplice nullus *dolor* præſto eſt, vti ſub *differentia* iam obſeruauimus, immo citra omnem ſenſum eue-

euenit; in malo autem præualeſcente tenſio notabilis cum grauitate interdum ſentitur.

7. Tactu *frigidus* eſt tumor hic œdematoſus, licet æger nullum ibi frigus moleſtum ſentiat.

8. *Aluus* vaga, nempe modo ſiccior, modo laxior obſeruatur.

9. *Vrina* vel conſtanter pallida, vel obſoleto rubore imbuta & craſſa, medio quaſi colore inter aurantium & cereuiſiarium dilutum; vtrimque autem quantitate parciſſima.

10. Si ad ſummum peruenerit, nitet præ nimio infarctu cutis, & tunc quidem ad minimum tumor hinc inde ruffeſcit, ita vt tenerrima etiam vaſcula ſanguinea in conſpectum prodeant.

IV. *SVBIECTA.*

Tumoribus œdematoſis præ aliis obnoxii ſunt:

1. Homines phlegmatici habitus, ſexus vtriuſque.

2. Viri poſt hæmorrhoidum, & feminæ poſt menſium ſuppreſſionem.

3. Ætas paullo annoſior.

4. Feminæ grauidæ, præcipue vltimo tempore geſtationis.

5. Vterque ſexus, quando diu & profunde crura aquæ frigidæ immergit, præcipue femininus, ſub fluxu menſium in lauandis linteamentis occupatus.

6. Vulneratos etiam œdemata facile incurrere, ſi vulnera refrigerantibus tractantur, *Paracelſus* non friuole adnotavit.

7. Incidunt etiam in tumores eius modi ſeroſo lymphales, qui tumoribus calidis, phlegmone, immo eryſipelate, non nimium feruido, adficiuntur, per diſcutientia autem, valde efficacia, e. g. per ſpiritum vini camphoratum, ſubtiliores ſanguineas partes velociter repellunt.

8. Specialiter *febricitantibus* apoſtaſi quadam, nunc ad vtrumque, nunc ad alterutrum pedem œdema tale diffunditur; quod, licet a ceteris rubore perpetuo, & *calore* paroxyzante differat, molle tamen eſt, &, diſcuſſis volatilioribus ſanguineis particulis, ſinceram œdematis faciem inducit.

9. Specialiſſime tales tumores illis ſuccedere obſeruantur, qui

in acutis febribus ſalia volatilia, e. g. ſpiritum cornu cervi, copioſe ingerunt.

10. Dantur & exempla, in quibus œdema oboritur poſt nimis diuturnam tenſoriam femorum preſſionem, intercepto nempe libero fluxu humorum ex inferioribus partibus crurum; quale quid facile ab equitatione, in primis ſuper equo lati dorſi, contingit.

11. Denique œdemata etiam incurrunt, quibus ſcabies incongruis remediis repellitur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *continens* & *proxima* eſt mucida humorum ſpiſſitudo, & motus tonici relaxatio.

2. Non ſemper autem argui poteſt ſimplex vitium humorum, ſed ſubſunt interdum *actiuae* pertinaces congeſtiones, præcipue in œdemate diuturno & habituali; cuius indolis maxime omnium ſunt tumores, poſt febres, per apoſtaſin formati, vbi, ſecundum antiquorum ſanum ſenſum, materia peccans ex partibus nobilioribus ad ignobiliores proiicitur.

3. Immo cauſſam antea paſſiuam non raro excipere ſolet activa, nempe ob conſuetudinem & frequentem œdematis diſcuſſionem.

4. Cauſas *occaſionales*, & procatarcticas, quæ vel vitium humorum inducere, vel motum tonicum relaxare poſſunt, ſub deſcriptione *ſubiectorum* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omne œdema in genere pertinax eſt, & quo plures cauſſæ in illo conſpirant, eo contumacius deprehenditur.

2. Melioris adhuc ſpei & reſtitutionis ſunt, quæ œdemata a pure externis cauſſis, e. g. contuſionibus, refrigerationibus humidis &c. originem ducunt.

3. Sic etiam œdema poſt ſcabiem, non ita pridem repulſam, inductum, conueniente methodo facilius adhuc diſſipatur.

4. Quo magis ab aſcitico tumore adhuc diſtat, eo minus periculum inuoluit, & contra.

5. Ar-

5. Artus œdematoſi, ſi extra lectum non perpetuo, nec inſigniter frigeant, neque in lecto conſtanter & notabiliter æſtuant, ſpem faciunt diſcuſſionis.

6. Inſignes tales tumores, quando non *diſcutiuntur*, ſed ad interiora viſcera *repelluntur*, varia ſontica mala eueniunt, nempe inflationes abdominis & præcordiorum, immo non raro verus hydrops introducitur.

7. Oedema in ſummo gradu conſtitutum, nitente ſcilicet & rubeſcente cute, adfligente etiam intimiore ſenſu ardoris, ſi febris acuta vel hectica exacerbata concurrit, corruptionem gangrænodem, ſphaceloſam, mortem, minatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucida humorum ſpiſſitudo eſt *corrigenda*; in quem finem laudantur:

   1) *Salia* media & alcalica fixa, e. g. tartarus vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. tartar. tartariſat. arcan. tartari, ſal abſinth. centaur. minor. card. benedict. geniſtæ, ononid.

   2) *Gummi-reſinæ*, e.g. ammoniaci, galbani, hederæ, iuniperi, myrrhæ, ſuccini.

   3) *Radices* alexipharmaco-diureticæ, præcipue rad. pimpinell. alb. quæ valde temperata, & tamen tenuium partium eſt ad penetrandum; item rad. vincetox. enul. imperator. irid. Florent. ari, gentian. rubr. angelic. petaſitid. bardan. cichor. tarax.

   4) *Herbæ* antiſcorbuticæ & amaricantes, e.g. cochlear. trifol. fibrin. fumar. centaur. min. item marrub. alb. capill. vener. cuſcut. hyſſop. epithym.

   5) *Ligna* antiuenerea, e.g. ſaſſafras, ſantali, iuniperi.

   6) *Compoſita*, tinctur. antimonii tartariſata, cum ſpiritu lumbricorum volatili remixta, tinctur. ſalis tartari, eſſent. ſuccin. pimpinell. alb.

   7) *Aromatica* peregrina & noſtratia, e. g. zingiber, piper, coſtus, cardamom. caryophyll. cinnamom. ſem. ammios, aniſi, cumini, coriandri, fœniculi, anethi, baccæ

iuniperi, lauri, cort. citri, &, in potu, aurantiorum. Item raphanacea, alliacea, cepæ, ſquilla, dracunculus eſculentus, aſparagus, endiuia, petroſelinum tam vulgare, quam Macedonicum, piperitis, naſturtia, thlaſpi.

2. Correcta materia eſt *euacuanda*, ſiue per laxantia cum epicraſi, ſiue per pilulas *Beccberi*, ſtimulo quodam acuatas, ſive in robuſtioribus per paullulum fortiora phlegmagoga.

3. *Motus* tonicus eſt roborandus:

1) *Interne* per martialia, e.g. tinctur. mart. tartariſat. *Ludovici* cum eſſentia adianthi albi remixtam, item per tinct. vitrioli martis *Zwelferi*, crocum martis antimoniat. aperitiu. *Stahlii* &c.

2) *Externe* per frictiones, motum corporis ambulatorium, continuatum, ligaturam cum faſcia ampla, per decocta vel infuſa, halitus forma adhibenda, vel etiam immediate adplicanda, e.g. recip. chelidon. mai. raphan. recent. ſedi vermicularis murarii, fol. bardanæ, petaſitid. fiat decoctum cum vino, vtpote roborandi virtute prædito. Laudant etiam oleum bufonum. De ligatura autem legantur cautelæ, quæ *tabula chirurgica* de tumoribus œdematoſis num. 29. traditæ ſunt.

4. Vlcerationes œdematis, quando eueniunt, ſunt conſolidandæ; quod ope per liquamen myrrhæ obtinetur.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Pro gradu & diuturnitate morbi per aliquod tempus adhibeantur reſoluentia, attenuantia, aperitiua & digeſtiva, ſub methodo generali denominata.

2. Deinde ſubiungantur laxantia, ad euacuandos præparatos humores, & eliminandas ſordes primarum viarum. e.g. Recip. extract. panchymagog. *Crollii* drach. I.
hellebori nigri ſcrup. I.
Mercur. dulc. drach. ſemis.
Reſin. ialapp. gr. XV.
Ol. aniſi gutt. VI. M. f. pilulæ, de quibus quarto ſemper die grana XV-XX. propinen-

nentur, intermediis autem diebus pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii* adhibeantur.

3. Vel mox ſub initium lenia laxantia cum reſoluentibus poſſunt combinari, & ita in forma decocti aut infuſi adplicari.

4. His ſufficienter peractis tonica adhibeantur, & externa ſimul in ſubſidium vocentur. *Vide cautelas.*

5. Vbi œdema poſt febres remanſit, laxantia amara, condita aromatica, per aliquod tempus continuentur, vt vel febris reuocetur, vel materia relicta mature tollatur, coniuncto externorum vſu.

6. Si menſium vel hæmorrhoidum vitia in cauſſis ſunt, & tumor adhuc vacillans exſiſtit, ita vt modo redeat, modo deliteſcat, generali curæ commode venæ ſectio in pede præmittitur, illo videlicet tempore, quo tumor deliteſcit, & vaſa conſpicua ſunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Pro felice œdematis tractatione bene obſeruetur, quod *discuſſio* placida & ſucceſſiua longe differat a *repulſione*, quæ breui tempore, ſimul & ſemel peragitur.

2. Repulſio hæc ſubitanea, teſte quotidiana experientia, aſthmata, hydropem, acutos inflammatorios, ſuffocatiuos, ſpaſticos, ileodes, alioſque anomalos adfectus circa abdomen cauſſatur: hinc quam maxime caueatur a repellentibus, refrigerantibus, humectantibus frigidis.

3. Oedema, quando ab internis cauſſis ortum eſt, niſi interna medicatio præmittatur, externa remedia facile receſſionem ſuſcitant, & infelices illos effectus, de quibus modo diximus, producunt. *Conf. tabul. chirurg. de tumoribus œdematoſis.*

4. Valet hoc præcipue in illis caſibus, vbi œdemata a menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione nata ſunt; in quibus ſane ad externa remedia prius non properandum eſt, quam hæ excretiones ad debitum ſucceſſum redactæ ſunt.

5. Omnium autem ſenſibiliſſimi obſeruantur habituales tumores, & qui poſt febres *per apoſtaſin* efformati ſunt. Hi, neglecta ſub initium legitima *diſcuſſione*, quando firmiorem ſedem in membro aliquo iam conſtituerunt, deinde autem vel ſponte euaneſcunt, vel arte diſſipantur, pericula non exigua portendunt.

6. Vnde omnia adſtringentia, repellentia, aquæ aluminoſæ, fabrorum, balnea ſulphurata, pinguia vnguinoſa cautiſſime ſunt adhibenda. *Saponata* autem, mature adplicata, vſum habent.

7. Vix etiam *emplaſtica*, præſertim acriora, poſſunt admitti: vel enim plane non, vel nimis tenaciter adhærent, & ſic varia incommoda cauſſantur.

8. Vti humida frigida, & ſimplices inertes humectationes parti adfectæ grauius detrimentum adferunt, ita etiam nimis calida, neque interne, neque externe quadrant.

9. *Thermarum* vſus cautelam poſtulat: qui vegeti & integris viſceribus inſtructi ſunt, continuato illarum vſu interdum a tumore liberantur; minus autem ſanis, teneriorbus, præcipue feminis, thermæ tumoris incrementum, & non raro mortem adferunt.

10. Nocent autem præcipue thermæ vitriolicæ & aluminoſæ indolis, vti & aliæ aquæ minerales talis proſapiæ, arte calefactæ, & pro lauacro adhiberi ſolitæ.

11. *Acidularum* vſus, cum primis in œdematibus inueteratis, non ſolum ambiguus eſt, ſed & in hæmorrhoidariis certiſſime nocet.

12. Aqua exſtinctionis *calcis viuæ*, limpida licet, in œdematoſis tumoribus, hydropicis, in primis cum hectica complicatis, latius & largius adplicata, effectum edit quodam modo repellentem, & hinc non promiſcue adhibenda eſt; rubores autem ardentes, qui huic tumori interdum ſuperueniunt, certiſſime mitigat, neque in tali caſu tam præſentis periculi ferax obſeruatur. *Vid. diſſertat. de adſtringentium cauto vſu.*

13. *Camphora* autem cutim quaſi ſiccam & denſam reddit, & varia hinc incommoda cauſſatur.

14. Oede-

14. Oedemata, quæ nimio infarctu contingunt, & cutis rupturam minantur, vel etiam per minores papulas ſeri effuſionem moliuntur, non ſunt toleranda: liber enim exitus facile adſueſcit, cohibitus autem infauſtam receſſionem inducere valet; vnde interne per congrua laxantia, & externe per temperata balſamica, ſuccurrendum eſt.

15. Vbi œdema, quod ab externis cauſſis ortum ſumſit, iam inveteratum eſt, & partis adfectæ *debilitas*, in ætate præſertim adultiore, concurrit, ibi præſtat manum detrahere, quam vel in caſſum laborare, vel fortioribus motibus repulſoriis damna illa inferre, quæ num. 2. indicata ſunt.

16. *Scarificatio* nullius vſus eſt, facile enim ſphacelum inuitat, vel ad minimum vulnuſcula, per illam inflicta, ægerrime conſolidantur.

17. In *vlceratione* œdematis, *theriaca* periculoſum ardorem excitat, *emplaſtica* adfluxum augent, *eſſentia* myrrhæ iuſto ardentior eſt, & ſic *liquamen* tantum illius, *oleum per deliquium* dictum, tamquam temperatum balſamicum, commendatur.

TABVLA LXXXVI.

DE CACHEXIA.

I. DEFINITIO.

Cachexia eſt flaccida corporis conſtitutio, in externis maxime partibus conſpicua, a mucido-ſeroſa lymphæ inuiſcatione, & motus tonici remiſſione, originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Differt cachexia

1. ab hydrope *in genere*, vbi ante omnia præiudicium illud remo-

mouendum eſt, quaſi cachexia primus hydropis ſit gradus: hunc enim errorem ſequentia refutant:

1) Licet cachexia in hydropem aliquando tranſeat, immo proxima quaſi ad illam diſpoſitio ſit, ſæpe numero tamen citra talem hydropis conſecutionem corpus obſidet.

2) Hydrops ſæpe grauiſſimus, maxime in maribus, ſine prægreſſa cachexia exoritur.

3) Methodo medendi etiam non plane coincidunt, vti collatio vtrorumque adfectuum demonſtrat.

2. Ab *anaſarca*, & *leucophlegmatia*.

1) In *cachexia* inflatio corporis eſt flaccida, mollis, pendula, in *anaſarca* autem tumor ita durus exſiſtit, vt etiam ad nitorem cutis ſeſe extendere, & crepaturæ quaſi metum incutere ſoleat.

2) Non eſt de eſſentia cachexiæ, in vlla corporis parte verum œdematoſum tumorem formare, in anaſarca autem hoc ſemper contingit.

3. Ab *aſcite*.

1) *Aſcites* inferiores tantum corporis partes occupat, cachexia autem totum corpus æqualiter obſidet.

2) *Cachexia* a fluxibus ſanguinis diuturnis paſſim originem ducit, *aſcites* autem vix vmquam, niſi aliæ cauſſæ, præcipue adſtrictiones, concurrant.

4. Ab *œdemate*, vti præcedente tabula demonſtratum eſt.

5. Ab *ictero*, qui, quamuis etiam totum corporis habitum occupet, non tamen illius ſubſtantiam profundius intrat, ſed fibroſæ texturæ in ſuperficie tantum adfricatur; cachexia autem ita intimius fibris ſeſe inſinuat, vt velut imbibitæ turgeſcant; Germani dicunt: aufgequollen und gedunſen ausſehen.

6. A *chloroſi* virginum cachexia non aliter differt, quam genus a ſpecie.

7. Quo modo cum *cacochymia* partim conueniat, partim ab illa differat, tabula de cacochymia indicauimus.

8. Cachexia eſt vel *ſimplex*, vel *compoſita*, quæ cum aliis adfectibus, e. g. ſcorbuto, complicatur.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Ad cachexiam dignoſcendam nulla ſubeſt difficultas, nam ſigna eius externe ſeſe manifeſtant.

2. Primo enim per extremitates corporis, facie, manibus, pedibus, cruribus, ſolito magis turgeſcere conſpiciuntur patientes.

3. Cedit *calor* naturalis, quem ſenſus quidam frigidulus excipit.

4. Concurrit *languor* quidam & grauitas per vniuerſum corpus, præcipue ſub adſcenſu altiorum locorum, cum faſtidio ipſius animi ac torpore.

5. *Adpetitus* eſt vagus & inæqualis, ab alimentis repentina euenit obſaturatio, immo faſtidium.

6. Poſt cibos grauatiua pathemata ventriculi, tenſiones & preſſiones flatulentas perſentiſcunt, quæ omnia infidam deſignant concoctionem.

7. *Aluus* obſeruatur inconſtans: modo enim ſegnior, modo indigeſtorum ciborum reiectione, ſeu lienteria, conſpicua eſt.

8. Ad ſomnum habent quidem patientes propenſionem, ab illo autem non reficiuntur, ſed magis delaſſantur; de qua re notabilis toni relaxatio poſt eumdem teſtatur.

9. *Vrina* eſt pauca, modo cruda & ſubturbida, modo limpida, ſemper tamen pallido aut ſubliuido colore conſpicua.

10 *Pulſus* eſt languidior, quam ſtatui naturali conuenit.

11. *Sanguis*, ſi quacumque occaſione in conſpectum venit, pallidus eſt, & ſeroſitate abundat.

12. Perſentiſcunt etiam patientes anguſtias præcordiorum, cum reſpiratione difficili, præſertim poſt corporis motionem.

13. Intercurrunt ſubinde volatici calores, capitis frequentes perturbationes, modo vertiginoſæ, modo dolorificæ, in primis autem ſomnolentæ.

14. Tumor œdematodes, licet non ſemper adſit, non ita raro tamen coniungitur, ſed minime alibi, quam in artubus, & præcipue pedibus, quibus ſtantibus adparet, iacentibus autem diſparet.

15. Conſpirat ſenſus duritiei, preſſionis, conſtrictionis ſub hypochondrio dextro, aliquando ſiniſtro, aut ſub vmbilico introrſum.

16. *Abdomen* non ſemper quidem & conſtanter inflatum ac durum, aliquando tamen inæqualitate, tactu ſentienda, intus obſeſſum eſt.

17. Hæc omnia quando ingraueſcunt & diutius perſeuerant, cachexia tandem tranſit in hydropem; de qua re ſub *prognoſi* plura dicemus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cachexia euenit corporis laxa textura inſtructis, quæ ſunt temperamenti ſanguineo-phlegmatici.

2. Familiarior eſt hic adfectus ſexui feminino, quam virili, tum ob molliorem texturam & craſin ſanguinis minus γλυσχρὰν, tum ob alias cauſſas, infra adlegandas.

3. Specialiter autem illis feminis euenit, quæ intra menſium periodum adhuc conſtitutæ ſunt; nam poſt finem menſivm in aſcitem magis, quam cachexiam prolabuntur.

4. Longe familiarius illæ feminæ cachexiam incurrunt, quæ defectu menſium, quam quæ exceſſu illorum laborant, & talis adfectus *chloroſis virginum* vocatur, quia illis præmaritatis proprius eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ.*

1) Cauſſa *antecedens* eſt commotio & reſtagnatio ſanguinis abundantis circa viſcera, præcipue venæ portæ, connexa.

2) Hæc ſanguinis coaceruatio impedit lymphæ ſecretionem a ſero, propius iam ad excretionem diſponendo.

3) Hoc ſeri excrementitii cum lympha diuturnius commercium cauſſam *magis propinquam* inducit, nempe pulpoſam, mucidam, lentam ſpiſſitudinem, inſtar tragacanthæ ſolutæ.

4) Quæ mucido-viſcida humorum conſtitutio ſenſim obviſcat glanduloſa colatoria, tam per hepar, quam meſenterium, vt ſecretioni lymphæ a ſero adhuc magis imparia euadant.

5) Vn-

5) Vnde tandem ſpiſſitudo illa ſeroſo-lymphalis, per vniverſam maſſam ſanguinis inualeſcens, circulationem ſeri & lymphæ difficilem reddit.

6) Hic ſtagnatorius infarctus, partim a vitio humorum, partim etiam a vitio viſcerum colatoriorum, inductus, eſt cauſſa *proxima* & *continens* cachexiæ, qui infarctus poſt ea cutim, tamquam latiſſime patens colatorium ſeroſo-lymphaticum, in turgiditatem attollit, quam reliqua ſymptomata inſequuntur.

2. *Externæ, aduentitiæ, & occaſionales:*

1) Habitatio in conclauibus humido-frigidis.

2) Motuum corporis voluntariorum inſignis neglectus, ſeu vita otioſa.

3) Cum primis, ſi victus vappidus, muceſcens, potus autem largior aquoſus accedit; quæ vero diæta in laborioſis numquam cachexiam cauſſatur, in his enim tranſpiratio & vrinæ excretio ſufficienter ſuccedunt.

4) Abuſus potuum ſpirituoſorum, ſanguinem turgefaciendo, & ſic infarctum eius per viſcera inducendo.

5) Vbi inſuper ſpiritus ardentes, nimium ingurgitati, ipſa humorum coagulatione obſtipationes tales producunt.

6) Adſtringentia tali tempore ingeſta, quo ſanguis in orgaſmo conſtitutus eſt, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

7) Refrigerationes diuturnæ.

8) Scabiei repulſio intempeſtiua.

9) Præcipue euacuationum ſanguinearum conſuetarum ſuppreſſio, maxime menſium: rariſſime enim femina cachectica illibato menſium ſucceſſu occurrit.

10) Vbi primatum ducunt menſes per malam diætam, aut alienarum rerum ingurgitationem, obſtructi.

11) Rarius aliæ potentiores, repentinæ menſium cohibitiones.

12) Profuſiones ſanguinis impetuoſæ non ita facile aut frequenter cachexiam inducunt, vt vulgo creditur, ſed potius diuturna largi profluuii continuatio, ob ſub-

ſidentiam vaſorum, & difficilem ſanguinis boni, propter craſſam diætam, reſtaurationem.

13) Diſpoſitio proxima hæmorrhaidalis, quæ in ſenioribus tacitis moliminibus ſeſe exſerit, vel fluxus adſuefactus, aut ſuppreſſus, vel inordinate & nimia copia procedens.

14) Motus arthritici, & in primis podagrici, variis artificiis ad interiora repreſſi.

15) Salium volatilium abuſus, qui febricitantes ad tumores cachecticos diſponit.

16) Addephagia puerorum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Plenaria* cachexia, ſeu vniuerſalis craſeos humorum depravatio, meatuum infarctus, fibrillarum turgida inflatio, maxime omnium viſcerum obſtipatio, eſt ſane malum magis pertinax, quam vt tam facile poſſit ſuperari.

2. In *iunioribus* quidem, infra triceſimum annum adhuc conſtitutis, tam obſtinatos mores & graves ſucceſſus non exhibet, quin frequentius congruæ continuatæ medicationi cedat.

3. *Annoſiores* autem, & magis ſeneſcentes quando plenaria cachexia corripiuntur, priores frequenter hecticam & hydropem, non tam anaſarcam, quam aſcitem; poſteriores autem tantum hydropem incurrunt. Cachexia autem repulſa catarrhum ſuffocatiuum facile inducit.

4. Vbi cachectica tantum *diſpoſitio* adeſt, quæ præcipue iunioribus virginibus, ob menſium retardationem, euenit, ibi non ita difficulter malum tollitur; niſi intempeſtiua & aliena artificia, aut malum patientis regimen aliquid damni inducant.

5. Sed quo citius, eo certius curatur; quo longius autem durat, eo longiorem ad minimum expoſcit medicationem.

6. *Chloroſis virginum*, quæ medium quaſi locum inter *diſpoſitionem* cachecticam, & cachexiam plenariam occupat, eſt malum plerumque chronicoteron, & ſponte non facile

cile euaneſcit, niſi vitæ generis inſignis mutatio, præcipue tranſitus in ſtatum matrimonialem, intercedat.

7. Moleſta quidem eſt hæc *chloroſis*, tetro colore, animi & corporis languore, cordis frequente palpitatione, ſed non præſentis periculi; tandem autem flauum adſpectum, hepaticæ obſtructionis indicem, exhibet, & in plenariam cachexiam, immo hecticam, tranſit.

8. Cachexia per multos ſæpe annos contumaciter durat, & licet œdemata etiam in tibias & pedes paſſim ſe extendant, non tamen ſemper verus inde hydrops inducitur; quæ prognoſis vulgarem illum errorem, quem ſub *differentia num.* 1. iam deteximus, magis adhuc refutat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Cachexia eamdem in genere expoſcit methodum, quam præcedente tabula de *œdemate* tradidimus, nempe humorum correctionem, viſcerum reſerationem, præparatorum humorum euacuationem, & denique toni reſtitutionem; variat autem pro cauſſarum differentia, & hinc methodum ſpecialem ſequente ordine tradimus:

1. Ad mucido-tenaces humores incidendos, & eosdem ad excretionem præparandos, per octo vel quatuordecim dies exhibeantur reſoluentia, & digeſtiua, pro temperamenti diuerſitate eligenda ex illis, quæ præcedente tabula ſub methodo generali iam denominata ſunt.

2. His vel coniungantur, vel interponantur, aut ſubiungantur euacuantia, e. g. fiant noduli ex reſoluentibus & laxantibus phlegmagogis: ialapp. fol. ſenn. agaric. mechoacan. rad. ebuli, quæ mitior eſt, quam ſambuc. addito his iuſto tempore ſtimulo colocynthiaco.

3. Vbi malum a cohibitione febrium inductum eſt, ibi pilulæ amaræ, *Beccherianæ*, *Stahlianæ*, & alexipharmacorum vſus cum dictis laxantibus coniungi poſſunt.

4. Quando autem ſubeſt menſium defectus, ſiue ſponte ſiue arte inductus, tum poſt dicta corrigentia & aperientia adhibeantur emmenagoga & pediluuia, reſpiciendo ad illud tempus, quo menſes exſpectandi ſunt. *Conf. tabul. de menſium ſuppreſſione.*

5. Vbi ab hæmorrhoidum ſuppreſſione cachexia inducta eſt, ibi, facta ſufficiente correctione, hirudines ad inteſtinum rectum adplicentur, aut venæ ſectio in pede, maxime tempore æquinoctiali, inſtituatur.

6. Si poſt nimias diuturnas hæmorrhagias hoc malum exortum eſt, in paroxyſmo temperantia, analeptica, tonica, extra hunc autem corrigentia, ſed leniſſima propinentur, ne per calida ſanguis orgaſticus magis excitetur; quo autem caſu ad euacuationem ſanguinis per venæ ſectionem reſpectum ſimul habere conuenit.

7. His omnibus decenter obſeruatis, & ſufficienter peractis, *tonica* adhibeantur.

1) *Interne.*

a) *Martialia*, e. g. tinct. martis tartariſata *Ludouici*, tinct. vitriol. martis *Zwelferi*, eiusdem crocus martis cachecticus, crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, limatura martis cum tartaro tartariſato.

b) *Specifica hepatica:* agrimon. ſcolopendr. nard. celtic. flor. ſchœnanth. rad. curcum. lign. ſantalorum.

2) *Externe:* balnea calida ſicca, frictiones, in feminis, menſium defectu laborantibus, pediluuia ex aromatico-neruinis, fol. aſari, lapathi, tabaci, ari, flor. chamomill. *Conf. cautel.*

8. *Diæta* conueniens vbique obſeruetur, abſtinendo a cibis craſſis, acidis, ſalſis, potu aqueo frigido, item ſpirituoſo; cauendo etiam a refrigeratione pluuioſa, & nimia humiditate: hæc enim tonum relaxant, fibras emolliunt, & ſerum inſpiſſant; eligendo cibum mollem, mediocriter aromatiſatum, embammata ſinapios, raphan. marin. & ſubinde hauſtum vini generoſi, quod digeſtionem egregie promouet. Omnibus autem hiſce præfertur *motus corporis* placidus & perennans, ceu præſtantiſſimum remedium aperiens & tonicum.

9. Ne adfectus recrudeſcat, *præſeruatiue* interdum lenia laxantia poſſunt adhiberi, e. g.

Recip.

Recip. extract. panchymag. *Crollii* ſcrup. II.
fumar.
centaur. min. ana ſcrup. ſemis.
gumm. ammoniac.
galban. ana ſcrup. I.
myrrh. ſcrup. ſemis.
mercur. dulc. gran. XV. M. f. pilulæ, doſ. ſcrup.
I. ſingulis fere menſibus propinentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Ventilationes* ſanguinis, iuſto tempore inſtitutæ, præcipue in pedibus, egregie ſubleuant, & non raro ſpontaneas hæmorrhagias reuocant: modo caueatur, ne, dominante adhuc ſeroſitatis vappidæ intemperie, ſanguinis, vt talis, qualiſcumque fiat iactura.

2. Euitetur error ille communis, qui omnes cachecticos pro pure phlegmaticis declarat, & hinc calida, aromatica, præcipue olea deſtillata, promiſcue & audacter exhibenda cenſet: hæc enim in ſanguineis, ſanguinem exagitando, notabile damnum inferunt.

3. In ſpecie *myrrha*, *ſabina*, *crocus*, & alia draſtica pellentia, quando feminis cachecticis extra inſtantium menſium tempus exhibentur, illas in aſcitem coniiciunt: fauent enim magis expulſioni ſanguinis, quam illius attenuationi.

4. *Euacuatio* humorum præparatorum commodiſſime fit per aluum; lenta tamen & ſucceſſiua repentinæ præferenda eſt, niſi ex accidentalibus cauſſis ſaburra primarum viarum *turgeat*: ſic omnia ad naturæ ductum circumſpecte inſtruenda ſunt.

5. Vbi acres ſtaſes & oppilationes viſcerum iam in ſuſpicione ſunt, ac motus febriles hectici conſpirant, ibi tanto magis a crudioribus hydragogis commotionibus abſtinendum, & res per lenia digeſtiua, aperientia, ſalia colliquantia, eſſent. alexipharm. temperat. expedienda eſt.

6. Quando cachexia repulſæ ſcabiei ſuccedit, ad ſpecialem huius cauſſæ correctionem reſpiciendum eſt. *Conſ. tabul. de ſcabie.*

7. In

7. In chronicis adfectibus, a ſeroſa colluuie pendentibus, non ingens medicamentorum farrago, ſed ſelectus & ſubordinata, tempeſtiua illorum adplicatio commendatur.

8. In primis, neglecto tali ſelectu, *abſorbentia* terrea ad cachexiam, qua talem, inepte propinantur: largiter enim ingeſta, dyſcraſiam ſeri reddunt tenaciorem; in ataxiis tamen primæ coctionis, per acidorum abuſum inductis, ſine noxa concedi poſſunt, licet tales caſus rarius contingant.

9. *Fumaria* non tam in alia, quam forma extracti, aut infuſi propinanda eſt; humoribus autem ipſis tantopere non ſuccurrit, vt hinc effectus quaſi ſuperſtitioſus, quem vulgus ipſi tribuit, exſpectandus ſit.

10. De *ligno quaiaco*, quod tantopere in cachexia laudatur, legi poteſt *edit. nouiſſ. Flor. Francic.* Sed non exhaurit negotium vniuerſum.

11. *Semina diuretica* caute ſunt adhibenda, præſtant his ſalia digeſtua enixa, tincturæ alcalinæ,

12. *Bufo*, extus & intus adhibitus, diureſin quidem mouet, ſed nullius *ſpecialis* efficaciæ obſeruatur.

13. *Adſtringentia*, *martialia*, *ſalia volatilia* vrinoſa, prius non adhibenda ſunt, quam poſt debitam & ſufficientem humorum reſolutionem, alias periculum inferunt, & ſpeciatim copioſius propinata, hydropem accelerant.

14. Ad tumores pedum inter *topica* vſum habent acria aperientia, e. g.
   1) Hyeme cortex raphani nigri, plantis pedum ſuppoſitus.
   2) Æſtate chelidonium maius, leuiter conquaſſatum ad plantas, immo taleolos vſque adplicatum.
   3) Sedum murarium.
   4) Decoctum tabaci.
   5) Spiritus lumbricorum terreſtrium, qui tumores initiales diſcutit, præcipue ſi malum a ſpiritus ardentis abuſu proveniat.

15. *Camphora* autem cutim exſiccat, & reliqua topica impedit.

16. *Balnea* ſulphurea, aluminoſa, adſtrictoria, cachexiam ad interiora magis repellunt, & in ſtaſin hydropicam devoluunt. *Conf. cautel. præcedentis tabulæ.*

TABVLA LXXXVII.

DE HYDROPE VNIVERSALI.

I. **D***EFINITIO.*

Hydrops eſt tumor plus vel minus vniuerſalis, pallidus, & tactui frigidus, a vitio lymphæ, & vaſorum, illius depurationi inſeruientium, originem ducens. Deriuatur ab ὕδωρ, aqua, & ὤπτομαι, video.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hydrops quo modo a cachexia differat, præcedente tabula fuſius indicatum eſt.
2. Eſt vel *vniuerſalis* vel *particularis*.
   1) *Vniuerſalis* tres habet ſpecies:
      a) *Anaſarca*, quæ valde raro contingit, vniuerſum corpus occupat, & licet eaſdem cum aſcite cauſſas communes habeat, hæc tamen intercedit diuerſitas, quod aquæ in aſcite non ita facile in ſuperiores partes diffundi poſſint, quam diu æger erectum ſitum proſequitur.
      b) *Aſcites*, ſeu *vtricularis*, abdomen potiſſimum occupat, & frequentius quidem quam anaſarca occurrit, reſpectu tamen aliorum morborum ad rariores etiam adfectus referri poteſt.
      c) *Tympanites*, vbi abdomen inſtar tympani expanſum eſt, aſcite ſimul concurrente. Etiam hic adfectus oppido raro contingit.
   2) *Particularis*, ad quem ſequentes ſpecies referuntur:
      a) *Hydrocephalus*, ſeu hydrops capitis.
      b) Hydrops *pectoris* & pericardii.
      c) Hydrops *omentalis*, vbi ſerum omento, tamquam ſacco, incluſum detinetur.
      d) Hydrops *ouarii* muliebris.

e) *Hydatides*, ſeu veſiculæ aquoſæ, in hepate, liene, aut alio quodam viſcere obuenientes.

f) Hydrops ſupremæ regionis *medullæ ſpinalis*, ſecundum *Wepferum*.

g) *Hydrocele*, ſeu tumor ſcroti, humore aquoſo formatus.

3) Vniuerſalem hæc, particularem autem ſequens tabula exhibet.

III. *SIGNA*.

1. *Generalia*.

1) Tumor præternaturalis, pallidus, turgidus.

2) Tactu frigidus & mollis, vt cutis ſcrobiculum, per digitum impreſſum, aliquamdiu retineat, qui ſenſim iterum explanatur.

3) Lento & ſucceſſiuo gradu ordinarie hydropici adfectus eueniunt, aliquando autem cum impetu quaſi, & intra paucas hebdomades præualeſcunt.

4) *Aluus* eſt liquida, lubrica, mucida, rarius adſtricta.

5) *Vrina* ad proportionem potus parciſſima, per initia tenuis & aquoſa, ſucceſſu autem temporis craſſitiem & ruborem exhibet.

2. *Specialia*.

1) *Anaſarca*.

a) Oedematoſus tumor, per vniuerſum corpus ſe diffundens, proportionate æqualis, & tanto infarctu habitum corporis tumefaciens, vt cutis ad nitorem extendatur, & rupturæ quaſi metum iniiciat.

b) Durior hic tumor eſt, & quando premitur, impreſſi digiti veſtigium *tardius* iterum euaneſcit.

c) Sub initium diu ſæpe mobilis eſt, & qui veſperi maxime poſt multas corporis exercitationes, ingens erat in pedibus, mane notabiliter diſparet.

d) Eſt incrementi vel languidi, vel repente inualeſcentis: priori modo ſubſiſtit interdum medio quaſi tumoris gradu, quem veteres *phlegmatiam* adpellarunt; vbi inflatio valde quidem conſpicua, mollis tamen & ſatis laxa reperitur.

e) *Ad-*

e) *Adpetitus* valde eſt languidus.

f) Ad *motum* patientes ſunt laſſi.

g) Ad *ſudorem* ad modum difficiles.

h) Conqueruntur, maxime poſt paſtum, de anguſtiis præcordiorum, & difficili reſpiratione.

i) *Somnus* eſt grauis & delaſſans.

k) *Vrina* tenuis, aquea, non tamen diaphana.

2) *Aſcitis.*

a) Notabilis tumor, totum abdomen diſtendens.

b) Hic tumor communiter primo in pedibus ſeſe exſerit, vnde magis magiſque per femora ad ipſum abdomen adſcendit.

c) Familiariter ſucceſſiue, interdum autem ſatis cito augeſcit, & denique totam cauitatem ita extendit, vt ad ſcrobiculum cordis vſque conſpiciatur.

d) Aliquando ingens, aliquando ſatis parca quantitas aquæ in abdomine reperitur, prout magno impetu effuſio facta eſt, vel hydrops longius durauit.

e) Subſiſtit hic tumor, cum inſigni plerumque pertinacia: noctu quidem, lecti calore, paullulum ſubſidet, interdiu autem redit, erectis nempe, ambulantibus vel ſedentibus, ægris.

f) Quo magis inualeſcit, & abdomen diſtenditur, eo certius adpetitus & vires cadunt, ſitis autem inexplebilis accedit, habitus corporis ſuperioris contabeſcit, & tuſſis cooritur, quæ, quo ſiccior, eo vehementior obſeruatur.

g) In vtroque ſexu hic tumor genitalia occupat, ſpeciatim in viris *hydrocele* prouenit, & *exomphalos*, ſeu protuberantia vmbilici, non raro iungitur.

h) Reliqua ſigna laſſitudinis, ſomni grauioris, &c. cum anaſarca habet communia.

i) *Vrina* eſt craſſa & rubicunda.

3) *Tympanitis.*

a) *Venter*, licet minus, quam in aſcite, molis habeat, ita tamen vehementer tenditur, vt, digito percuſſus, tamquam tympanum reſonet, & leuem murmura-

 tionem,

tionem, ſonitum, ac rugitum quaſi exhibeat. *Vid. obſeruat. Lommii.*

b) *Ructus* familiariter concurrunt, qui, quando emittuntur, aliquantulum ſubleuant patientem; quo magis autem ſuppreſſi manent, eo ſenſibilius æger adfligitur, ita vt vix ſtragulum impoſitum tolerare queat.

c) *Pedes* non æque adeo, vti in reliquis hydropis ſpeciebus, tument.

d) Reliquum corpus extenuatur.

e) Scrutinio anatomico venter, vel etiam inteſtina flatibus diſtenſa, reperta ſunt, vnde hydrops ſiccus ſolet vocari.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Anaſarcæ.* Hanc præcipue incurrunt homines,

1) qui in febribus tractantur variis incongruis artificiis.

2) Quibus *ſcabies* per ſulphurata, pinguia vnguinoſa, intempeſtiue repulſa eſt.

3) Cachectici tam in anaſarcam, quam aſcitem, paſſim prolabuntur.

2. *Aſcitis.*

1) Ætas iuuenilis & media promte & impetuoſe aſcitem incurrit; ſeniores autem rarius huic malo ſubiacent, & quando omnino id contingit, ſucceſſiue magis, quam præcipiti inſultu ab eodem occupantur.

2) Sexus ſequior, vti cachexiæ, ſic etiam aſciti, magis obnoxius eſt, quam virilis.

3) Item temperamentum ſanguineo-phlegmaticum præ reliquis temperamentis.

4) Speciatim feminæ, quibus menſes imminuti, vel plane ſuppreſſi ſunt.

5) Viri poſt fluxus, immo motus tantum, hæmorrhoidalis cohibitionem.

6) In primis, quando in vtroque ſexu hæ ſanguinis euacuationes fuerunt largiores, & conſuetudine in habitum quaſi antea deductæ.

7) Aliquando etiam aſcitem incurrunt, qui hæmorrhagiis *diuturnioribus* exhauſti, nec analepticis & congruo regimine

gimine debite refocillati ſunt; idque tanto certius, quo magis adſtringentium abuſus eius modi hæmorrhagiis oppoſitus fuit.

8) *Febricitantes*, qui inconuenienter & præmature per chinam chinæ, ſeu alios cortices adſtringentes, martialia &c. tractantur.

9) Quibus metaſtaſis febrilis, eryſipelas, vel phlegmone repellitur.

10) Quorum diæta craſſa craſſis humoribus generandis apta eſt.

11) Qui *thermis* & *acidulis*, item ſpirituoſis potionibus, abutuntur.

12) Qui luxationibus, contuſionibus, & immodeſtis refrigerationibus obnoxii fiunt.

13) Tandem etiam *grauidarum* œdemata aſciti interdum anſam præbent.

3. *Tympanitis*. Huic malo præ aliis ſubiacent

1) *Flatulenti*, diuturnis ventriculi ac inteſtinorum inflationibus vexati.

2) In primis feminæ, abortum paſſæ, aut in puerperiis male tractatæ, item menſium vitio laborantes.

3) Viri poſt hæmorrhoidum ſuppreſſionem.

4) Interdum etiam illi tympanitem incurrunt, qui, ſub diuturnis febribus, incongruis medicationibus tractantur.

5) Denique qui *vermibus* obſeſſi ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Hydrops, in primis aſcites, easdem, quas cachexia, cauſſas ſequitur. *Conf. tabula antecedens.*

2. Vitium autem *organorum* & viarum, quæ humorum depurationi inſeruiunt, in ordine cauſſandi prius eſt, quam vitium *humorum*.

3. Licet enim vitium organorum probabiliter ſæpius initia ſua ſumat a vitio humorum, incrementa tamen velocia, & incorrigibilis huius mali perſeueratio magis dependent a vitio organorum.

4. Et ſic dyſcraſia humorum eſt cauſſa *generalis* & *remota* ad productionem hydropis.

5. Cauſſa autem *ſpecialis* & magis *propinqua* eſt deprauatio organorum, ſiue ab humorum ſucceſſiuo infarctu, ſiue ab aliis cauſſis inducta.

6. Hæc organorum vitia occurrunt

1) Modo in *meſenterio* & pancreate, vbi familiariter glandularum induratio & ſcirrhoſitas, rarius autem infarctus & extenſio, reperiuntur.

2) Modo & præcipue in *hepate*, quod viſcus in aliis, ordinarie in iunioribus, hydropicis in globum quaſi collectum, conſtrictum, & exarefactum, in aliis, præſertim ſegnioribus & annoſis, inſigniter inflatum & expanſum deprehenditur.

3) Ad hæc organorum vitia pertinet etiam vaſorum lymphaticorum *ruptio*, cui tamen non adeo facile ſubſcribendum eſt, niſi vbi diuturnior illorum extenſio iam in conſpicuas bullas, *hydatides* dictas, excreuit.

7. Cauſſa *immediata* & *proxima* eſt ſtagnatorius ſeri & lymphæ infarctus, partim a vitio humorum, partim a vitio organorum inductus.

8. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ*, quæ humorum & organorum vitium contrahere poſſunt, in deſcriptione *ſubiectorum* obiter quidem iam indicatæ ſunt, quoniam tamen præcipue & magis efficaces illarum peculiari adhuc nota accuſandæ ſunt, illas ſequente ordine recenſemus:

1) Quæuis artificia, quæ ſanguinem in orgaſinum & turgefactionem perducunt, viis exitui non exacte reſpondentibus.

2) Frequentiſſime omnium molimina ſanguinis excretoria, exitum non inuenientia, e. g. menſium, hæmorrhoidum.

3) abuſus adſtringentium, turgente eodem tempore ſanguine, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

4) Enormes & diuturnæ hæmorrhagiæ.

5) Lar-

5) Largior potus aquæ frigidæ, corpore excalefacto, vnde ſtricturæ hepatis repentinæ & coagulationes ſubitaneæ ſeri & lypmhæ, per hepar & glandulas meſaraicas oriuntur.

6) Refrigeratio humida, minus adſueta, ſpiſſitudini humorum & lentori efficacem præbet occaſionem.

7) Denique notandum, quod importuniores & quaſi violentæ aduentitiæ cauſſæ ſæpius inducant hydropem, quam ſegniores illæ, in œconomia ipſius corporis ſubnatæ. Huius cenſus ſunt: contuſiones, conquaſſationes, venena pro medicamentis exhibita, &, omni iure exceſſiuæ crebræ potationes *ſpirituoſorum*, immo, obſtructis præcipue viſceribus, aquoſorum, e. g. acidularum.

9. Defectus *bilis* non eſt cauſſa hydropis, vti vulgo creditur, ſed potius productum conſecutiuum vitii illius organorum & humorum.

10. Quod hydrops communiſſime ab infimis corporis partibus incipiat, vera cauſſa eſt decubitus lymphæ ſeroſæ, hinc inde per peripheriam corporis ſtagnantis, & ex *grauitatis* nudo motu ita ſubſidentis, non autem ob caloris defectum, & inutilium particularum depoſitionem ad partes ignobiliores.

11. De reliquo certum eſt, tumorem aſciticum non ſolum formari ab aqua extrauaſata, & in abdominis cauitate contenta, ſed etiam a ſero illo, quod in meſenterii & inteſtinorum glandulis ſtagnat. Hæ enim glandulæ in ſectione aſciticorum valde turgidæ cernuntur. Hæc etiam ratio eſt, quod abdomen atrophicorum infantum ab obſtructis hiſce glandulis tumidum conſpiciatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hydrops eſt adfectus ſatis pertinax.
2. Quando a vitiis *humorum* inductus eſt, facilius adhuc reſtituitur, quam ſi originem duxerit a vitio organorum.
3. Hinc *anaſarca*, & reliqui vniuerſales tumores, *leucophlegmatiæ*, *cachexiæ*, in quibus viſcera nondum adeo obſtructa & læſa ſunt, longe meliorem ſpem reſtitutionis faciunt,

quam

quam *aſcites*, ſiue ſolitarie eueniat, ſiue cum *anaſarca*, vti interdum contingit, complicetur.

4. Ipſa ſana ratio dictitat, quod deprauationem illam organorum, & præcipue hepatis metamorphoſin, quam cadauera ſecta monſtrant, in integrum reſtituere, negotium ſit omnium difficillimum.

5. *Aſcites* in ætate iuniore & vegeta, lentoque ſui progreſſu, quando mature tractatur, melioris eſt præſagii, maxime ſi nulla hectica, aut magni reſpirandi difficultas, tuſſis ſicca, facies livida, concurrant.

6. Quo magis autem, præcipue in ætate paullulum prouectiore, *aſcitici* de virium proſtratione, orthopnœa, ardore interno, æſtu inexſtinguibili, conqueruntur, eo propinquior eſt exitus lethalis.

7. Vaſa lymphatica quando perrupta ſunt, illorum conſolidatio vix vmquam exſpectanda eſt; niſi forſan in feminis admodum robuſtis, ſub menſium reuocatione, aliquid ſperare liceat.

8. *Oedemata* quando diſparent, ſymptomata exaſperantur, nempe maiorem patientes perſentiſcunt anguſtiam, duriorem abdominis inflationem, dolores colicos, ardores febriles, adpetitus & virium proſtrationem, vomendi conatum; quæ omnia reuertentibus illis miteſcunt.

9. *Oedemata* rupta temporarium quidem leuamen, ſed funeſtum etiam vtplurimum euentum adferunt.

10. *Vrina* quo magis craſſa & rubicunda conſpicitur, eo minor eluctandi ſpes adfulget: nam hecticæ complicatæ ſignum eſt.

11. *Alui* obſtructio omnia ſymptomata exaſperat, aquoſæ vero per illam excretiones, conſtantibus ſibi viribus, vtiles ſunt.

12. *Tympanites* vera prognoſi raro differt ab *aſcite*, ſæpe enim in hunc adfectum deſinit, lethali plerumque euentu:

13. Quando vero febribus male tractatis ſuccedit, nonnumquam admittit reſtitutionem, licet non adeo maturam, præcipue in robuſto indiuiduo & vegeta ætate.

14. Hectica in tympanite conſumtio, tuſſis ſicca, cachecticus vultus, tumorum pedis incrementum, ſtatum conclamatum ſignificant.

15. Infantilis & iuuenilis ætatis tympanites ad atrophiam ſpectat, & eiusdem cum illa eſt prognoſeos. *Conſ. tabula de atrophia.*

16. Denique de *paracenteſi* notandum, quod nouus aquarum prouentus communiter repullulet, quidquid vanæ pollicitationes in contrarium adducant. *Conſ. cautel.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

1. Viſcera integritati ſuæ ſunt reſtituenda; id quod negotivm difficillimum eſt.
2. Vitium humorum mucido-viſcidorum eſt *corrigendum.*
3. Effuſi hi & reſtagnantes humores, qui tumorem conſtituunt, poſt ſufficientem correctionem ſunt *euacuandi:* licet autem correctio, & euacuatio materiæ, viſcerum tentandæ reſtitutioni poſtponantur, vrgente tamen caſu ordine medendi priores ſunt.
4. Denique *tonus* partium, per tumorem hactenus eneruatarum, eſt reſtituendus.

B. *Methodus ſpecialis.*

Anaſarca & aſcites ſequente methodo tractentur.

1. *Correctio* humorum eo diutius proſequatur, quo magis hydrops inueteratus eſt, vt ſufficiens reſolutio & attenuatio obtineatur, & euacuatio deinde eo felicius ſuccedat. Præ aliis humores corrigunt:

1) *Radices:* vincetox. pimpinellæ albæ, ari, zingiber. taraxac. bardan. petaſitid. helen. raphan. gentian. rubr. quæ omnia, licet etiam per diureſin *euacuent*, plus tamen alterando præſtant.

2) *Herbæ:* abſinth. centaur. min. fumar. card. benedict. tanacet. item antiſcorbutica acriora.

3) *Salia media & alcalica* fixa, e.g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. ſal abſinth. centaur. min. card. benedict.

4) *Gummi-reſinæ*, v. g. ammoniac. ſagapen. galban.

5) E *compoſitis*: tinct. antimon. tartariſat. eſſent. alexipharm. *Stablii*, cum eſſentia ſuccini remxta &c.

2. Hæc eadem remedia reſerandis etiam viſceribus adhiberi poſſunt, ſed prouido ſelectu: nam quo magis adeſt phlegmaticus & mucidus ſtatus, eo acriora & amariora medicamenta indicantur, & quo magis ſanguineum temperamentum concurrit, eo temperatiora remedia requiruntur; *hepar* autem ſiccum & exarefactum tanto difficilius reddit negotium. Solantur hic

1) *Humectantia*, emulſiua, ſpeciatim herba & flores bellidis.

2) *Sapo* philoſophicus, & chymico-medicus ſaponis vſus, quorum vtrorumque efficacia hic non reiicienda eſt.

3) Item *vectura* in iunioribus, immo, tumore plurimum imminuto, *equitatio*, præcipue ſi cum hydrope tali a primo initio tuſſis ſicca & vehemens, hecticæ indicium, iuncta fuerit.

3. Correctis ſufficienter humoribus, ad ſerum extrauaſatum & reſtagnans *euacuandum* adhibeantur

1) in *robuſtioribus*.

a) Hydragoga *fortiora*, e. g. ialappa, gummi guttæ, elater. ſemen carthami, herb. ſoldanell. rad. ebuli & ſambuci, cort. med. ſambuci, ſuccus radicis irid. noſtr. extract. & ſucc. eſulæ, electuar. hydragog. *Syluii*.

b) Coniunctis *diureticis* & *diaphoreticis*, quo nomine laudantur ſuccus raphani expreſſus, in recente malo cum ſaccharo cryſtalliſato edulcoratus, lixiuivm a *Sydenhamo* commendatum, eſſent. alexipharm. decocta lignorum, præcipue eſſent. ligni ſaſſafras.

2) In *tenerioribus* & in præualeſcente hydrope:

a) *Mitiora* laxantia cum epicraſi, e. g. pilulæ ex amaris extractis, aloë, gummi heder. iunip. pilulæ *Becheri*,

cheri, *Stahlii*, maiore doſi ſumendæ, vel paullulum acuendæ.

b) Coniunctis itidem diureticis & diaphoreticis, modo dictis, cum ſudatione in ſtuphis laconicis, pro tolerantia & conditione ægri; commodior autem eſt ſudatio in anaſarca quam aſcite.

4. Euacuatis ita humoribus *tonica* tandem adhibeantur, & diæta euchyla cum motu corporis ſuccuſſatorio, vectura, vlteriori viſcerum apertioni proſpiciatur. Præſtant hoc.

1) *Condimenta* aromatica temperata, præcipue zingiber conditum.

2) *Martialia*, cum ſalibus digeſtiuis coniuncta.

3) *Salia volatilia*, e. g. ſpiritus C. C. cum alcalicis fixis, v. g. tinct. antimon. vel tartari, æquali pondere remixta. Item ſpiritus lumbricorum, cum tinctura quadam alcalica coniunctus, quæ mixtura etiam, maxime in iunioribus, malo adhuc recente, & magis anaſarcode, euaeuantibus mox coniungi poteſt.

5. In *tympanite* ſequente modo medicatio inſtituatur:

1) *Reſoluentia* & carminatiua per 2-3. hebdomades præſcribantur, e. g. digeſtiua, catarrhalia, gummi-reſinæ, extracta gentian. centaur. min. quibus limatura martis pro tono addatur.

2) Tribus diebus præterlapſis interponantur lenia *laxantia*, e ialapp. mercur. dulc. pilul. *Beccheri*, coniunctis diureticis, ſuperius commendatis.

3) Tandem *tonica* propinentur, v. g. tinct. vitrioli martis, vel alia ſupra laudata.

C. *Methodus ſpecialiſſima*,

1. Quando *defectus* & ſuppreſſio menſium hydropem qualemcumque induxit, poſt debitam correctionem craſeos, lenia emmenagoga laxantibus miſceantur. Conducunt hic præcipue pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, quæ continuato vſu ſeroſo-lymphalem colluuiem eliminant, & etiam fluxum menſium reducunt.

2. Si manifeſte ab hæmorrhoidum ſuppreſſione hydrops proveniat, hirudines ad inteſtinum rectum adplicare convenit.

3. Vbi autem hydrops ab *exceſſu* hæmorrhagiarum originem ſumſit, ibi balſamico-analepticis patiens reficiatur, & tonica coniungantur.

4. In cauſſis febrium, peruerſe tractatarum, magis conducunt antifebrilia.

5. In hydrope, per ſcabiem repulſam inducto, interne antiſcabioſa adhibeantur. *Conf. tab. de ſcabie.*

6. Febriles hecticodes æſtuationes quando accedunt, nitrum, cum ſale digeſtiuo coniunctum, propinetur.

7. *Tympanites*, a febre intermittente ſuppreſſa originem ducens, expoſcit maturam huius reuocationem per digeſtiua ſalina & amara cum laxantibus.

8. Quando *aluus* ſicca & ſtricta eſt, ſoluatur per clyſteres emollientes carminatiuos; toti vero abdomini imponatur emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, tamquam egregium reſoluens, vel linimenta ex oleis carminatiuis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Ante omnia euitetur irritum illud conamen, quod, neglecta humorum correctione & præparatione, ſtatim ad euacuantia accelerat; quæ methodus admodum eſt periculoſa: licet enim tumor euaneſcat, hectica tamen inducitur, immo ſphaceloſa plane corruptio inde ſubnaſci ſolet.

2. Hinc etiam ipſa *diuretica*, ſalina draſticotera, ſpiritus acidi non promiſcue adhibeantur, alias non tam corrigunt materiam, quam per vrinam expellunt.

3. *Salia volatilia*, quando ſub initium pro ſcopo attenuante & aperiente propinantur, tum viſcera indurata adhuc magis conſtringuntur.

4. *Sulphurea ſpirituoſa*, e. g. vinum generoſum, ſpiritus vini, item ſalia volatilia *oleoſa*, aromatica, quando immodeſte exhibentur, facile calorem hecticum inducunt, cum oris ſiccitate & corporis inquietudine.

5. Sal-

5. *Sulphur* minerale externo vſu nocet: pauca autem illius grana, cum aliis congruis remediis mixta, & propinata, non reiiciuntur.

6. *Acidularum* vſus mortem accelerat.

7. *Thermæ* etiam improbantur: licet enim illæ, quæ *calcariæ* ſunt indolis, tutiores exſiſtant, quam aluminoſæ, melius tamen eſt, prorſus ab illis abſtinere: nimia enim humiditas tonum partium magis relaxat.

8. Lignoſa *antiuenerea* ad correctionem non commendantur.

9. *Amara*, vt ſimile eſt vero, viſcerum magis reſerationi & reſtaurationi, quam humorum alterationi inſeruiunt.

10. *Zingiber* remedium hic valde efficax eſt, magis autem corrigendo materiam & adficiendo vias, quam, ſecundum antiquos, hydragoga temperando. Certe egregie fundit, & incidit ſeroſam ſanguinis viſciditatem. Idem hoc præſtat *radix ari*, quæ zingiberi acrimonia ſimilis eſt.

11. Ex *antiſcorbuticis* raphanacea, præcipue radix armoraciæ, vino infuſa, præmiſſis præmittendis, eximie ſe gerit. Reliqua, ipſa etiam cochlearia, incerti hic ſunt effectus.

12. Prouidus *hellebori albi* vſus, non *emeticus*, ſed alterans tantum, vti alias in chronicis, ita & hic laudatur ab experientia. Abigitur autem vis emetica per modeſtam coctionem.

13. *Mercurius vitæ* anceps eſt, & vomitus periculoſos ſuſcitat.

14. *Cryſtallos lunæ* pro ſcopo diuretico nemo peritus facile probabit.

15. *Canthariaes* prouide ad modum in vſum vocandæ ſunt, facile enim renes & veſicam adrodunt.

16. Pilulæ ex amaris extractis, e. g. centaur. min. abſinth. card. bened. fumar. & euacuantibus, v. g. gran. vnum vel alterum euphorbii, ialappæ vel gummi guttæ, adiect. gum. galban. ſarcocoll. paratæ, & per plures dies continuatæ, egregium vſum præſtant, in primis quando diuretica lenia, quæ humores excretioni etiam aptos reddunt, interponuntur; quo nomine laudantur tincturæ alcalinæ, e. g.

antimonii acris, ſalis tartari, cum eſſentia *ſuccini* coniungendæ. Item eſſent. lignorum, in ſpecie eſſent. *ſaſſafras* aromatiſata; laudatur etiam gummi *iuniperi*, quod nonnulli ipſi ſuccino præferunt.

17. *Carthamus*, & illius ſemen, item etiam rad. *ialappæ*, & ex antiquorum cenſu *ſoldanella*, ſeu braſſica marina, ſatis temperate; *gummi* autem *guttæ*, cortex *ebuli* & *ſambuci* fortiter euacuant.

18. Non dubitandum, quod illa ſeri portio, quæ in abdomen effuſa eſt, ſatis fluxilis ſit, vt non opus habeat præparatione ad abſorptionem in vaſa, commode tamen reſolventia & incidentia præmittuntur, vt viſcera expurgentur, & ad transmittendos humores apta reddantur.

19. *Venæ ſectio* in nulla hydropis ſpecie probatur, multo minus, vbi malum altiores iam egit radices.

20. *Scarificationes*, ad ſerum in externis partibus euacuandum inſtitutæ, valde improbantur: ſuperficiales enim parum euacuant, & nihilominus difficulter conſolidantur; profundiores autem ſphaceloſam corruptionem inducere valent.

21. *Paracenteſis* plures inuoluit difficultates, conſtantem tamen efficaciam non præſtat; & licet in illis, quorum viſcera adhuc illæſa ſunt, & vbi malum a cauſſa quadam externa originem duxit, ſolidum auxilium adferre poſſit, raro tamen neceſſaria eſt.

22. *Veſicatoria* etiam plus incommodi, immo periculi, quam auxilii adducunt.

23. *Saliuatio mercurialis* nullo modo probatur: hæc enim non corrigit ſeroſo-viſcido-ſpiſſos humores, ſed lympham ſalſam, coagulatam; & quoniam in hydrope perſpirabilitas illa, quam ſaliuatio requirit, ob humorum ſpiſſitudinem, ægre obtinetur, grauia inde damna, ſtaſes, paralyſes, introduci poſſunt.

24. *Sudationes* vſum omnino ſuppeditarent, præcipue in anaſarca, & vbi malum a cauſſis externis, illæſis adhuc viſceribus, inductum eſt, ſi modo abſque ſanguinis commotionibus impetranda eſſent: his enim accedentibus

res

res eſt valde anceps, præſertim quando ſudor plane non ſuccedit.

25. Ad hanc ſanguinis exæſtuationem euitandam, remedia externa, pro ſcopo ſudatorio, magis commendantur, e. g.

1) Inuentio *Borrichii*, qui multis veſicis, aqua calida repletis patientem fouere iubet.

2) *Stupha ſicca*, ſaluo capite, præeuntibus plebeiis, qui clibano corpus intrudere, caput autem libero aëri exponere obſeruantur.

3) Quid ad hunc finem folia *fraxini* ſiccata, & externe circumdata, valeant, experientiæ relinquitur; vbique autem notandum, quod hæc omnia irrita ſint, niſi interna remedia debite præmittantur & ſubiungantur.

26. *Cauſtica* acriora, externe adhibita, materiam ſiue ad interiora repellunt, ſiue, cute disrupta, eamdem cum variis incommodis contumaciter deinde emanare faciunt. Commodiſſime hinc illa topica adplicantur, quæ tabula de *œdemate* ſub methodo generali commendata ſunt.

27. In *tympanite* fortiores euacuationes minus, quam in *aſcite* locum habent; leniores autem per aluum, vrinam, & ſudorem vſum ſuum præſtant.

28. *Tympanitem* ſpaſmis accenſere, contra rationem eſt: in adfectibus enim flatulentis remiſſio potius, quam rigida intenſio occurrit.

29. *Tonica* prius non adhibeantur, quam poſt ſufficientem correctionem & euacuationem humorum, alias maior hepatis obſtipatio inducitur, & omnia exaſperantur.

30. Denique adlegamus *puluerem* illum *hydragogum*, cuius mentio facta eſt in diſſertatione *Stahlii* de hydrope pag. 32. 33. qui, ad octo grana quotidie propinatus, ſatis *blande* euacuat & tumores profligat, euidente teſtimonio, quod copioſa vehemens humorum euacuatio negotium curæ non ſemper exhauriat.

31. Licet enim per fortia purgantia aquæ ſæpius notabiliter educantur, non raro tamen exempla occurrunt, in quibus nil præſtant, quamquam repetitis doſibus propinentur; immo damnum inferunt, nam inteſtina valde irri-

irritant, tonum viſcerum debilitant, vaſorum lymphaticorum rupturam promouent. Nimia ſeri glutinoſitas, vel abundantia quæ purgantium particulas obtundit aut diluit, effectum catharticum non raro etiam fruſtratur.

33. Ratione *modi* & *viarum*, per quas purgantia aquas aſciticorum euacuent, auctores diſſentiunt. Recentiores ſequentem hac de re ſibi formant conceptum: Purgantia ſtimulent inteſtina, hinc primum emulgetur ſerum, quod in glandulis mitioribus *Peierianis* continetur. Horum enim vaſa excretoria immediate in inteſtina hiant. Glandulæ meſenterii ob connexionem ſimul ſtimulantur, quoniam autem valuulæ vaſorum lacteorum obſtant, ſerum ſuum in cavitatem inteſtinorum immediate effundere non poſſunt, ſed in chyli receptaculum mittunt: Vnde in maſſam ſanguinis recipitur, poſt ea in glandulas inteſtinorum deponitur & euacuatur. Hac ratione vaſa ſanguifera a notabili ſeroſa hac excretione quodam modo vacua redduntur, & ſerum ſubtile, quod in cavitate abdominis ſtagnat, per poros in venas recipitur, ad cor fertur, per arterias ad inteſtina ducitur, & ibidem ex glandulis emulgetur.

TABVLA LXXXVIII.
DE
HYDROPE PARTICVLARI.

I. **D***EFINITIO.*

Hydrops particularis eſt tumor tactu mollis, & pallidus, in certa quadam corporis parte contingens: a vitio modo humorum, modo organorum inductus.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Septem* ſpecies hydropis particularis præcedente tabula iam indicatæ ſunt, & ſub ſignis potiſſimum repetentur.

2. *Hydrocele* bene diſtingui debet a *pneumatocele* ſeu hernia ventoſa, quam differentiam ſequentia docent.

1) Quando tumor in loco obſcuro ad lumen candelæ adſpicitur, tum hydrocele, minorem, pneumatocele autem maiorem offert diaphaneitatem.

2) Hydrocele vbi manu tangitur, pondere grauis, pneumatocele autem longe leuior eſt.

3) Hydrocele conſiſtentem, pneumatocele autem ætatem magis infantilem & puerilem occupat.

4) Hydrocele, niſi aſcites concurrat, lento ad modum greſſu, pneumatocele autem repente, incrementum ſumit.

5) Hydrocele ſponte ſua rarius imminuitur, & ſi quid imminuatur, in reliqua parte ſenſibilis laxitas & inanitio conſpicitur; pneumatocele autem frequentius alternare obſeruatur: modo enim tumor eſt remiſſior, modo intenſior, nulla tamen partium laxitate, ſed æqualitate vbique conſpicuus. *Conf. tab. chirurg. de herniis.*

III. *SIGNA.*

A. *Hydrocephali.*

1. Tota ſuperioris capitis regio, a fronte iuxta tempora ad occiput ſurſum verſus, dimenſo quaſi circuitu, in molem aliquando ſtupendam extumeſcit.

2. Quæ inflatio ſublucida eſt, præcipue quando candela retro eamdem adhibetur.

3. Aliæ partes, e. g. labia, naſus, præcipue etiam oculi, ordinariam ſuam ſeruant magnitudinem.

B. *Hydropis pectoris.*

Certiora de hoc ſigna non proſtant, quod enim de fluctuatione ſub decubitus mutationem memoratur, aut, quia talis adfectus etiam alterutrum tantum latus occupare poteſt, de graui impedimento reſpirationis, quando æger in latus ſanum recumbit, adlegatur, non ſufficit ad diagnoſin certiorem.

C. *Hydroceles.*

1. Tumor ſcroti, tactu vtplurimum mollis, interdum tamen plane rigidus, plerumque ſine doloribus,
2. ad anſerini oui magnitudinem, immo maiorem aliquando excedens.
3. Latus illud ſcroti, quod hac mole diu oneratur, denſius redditur.
4. Aliquando iungitur aſciti, aliquando ſolitarie euenit, & tum lentius ſolum augetur.

D. De reliquis ſpeciebus, e. g. ouarii muliebris, hydatid. certiora ſigna non proſtant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Hydrocephalus* communiter infantibus poſt laborioſum partum euenit, vbi tumor ſtatim poſt excluſionem initia ſua manifeſtat.
2. *Hydrocele* familiariter occurrit in aſciticis, & deinde etiam in illis ſubiectis, quæ externam ſcroti contuſionem, compreſſionem, vel alium violentum contactum, quod probe notandum, experta ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Hydrocephali.*
   1) Hic adfectus vix non ſemper *violentam* cauſſam habet externam, nempe ſi infans, ſub partu, capite ex vtero promineat, tum ſpaſtica vteri contractio maſſam humorum ad caput violentius reſtringit.
   2) Et ſic cauſſa *proxima* & *continens* eſt infractus œdematoſus a diſtenſione partium non ſolum exteriorum ſupra caluariam, ſed & ipſius ſubſtantiæ cerebri, inductus.
2. *Hydroceles.*
   1) Cauſſa *continens* eſt dilatatio meatus illius, qui ex abdomine in ſcrotum tendit.
   2) Cauſſa *occaſionalis*, quæ huic dilatationi viam ſternit, eſt clamoſa eiulatio: vnde humiditas illa pedetentim in ſcroti cauitatem, & diſtenſas partes delabitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Hydrocephalus*, quando intra leniorem adhuc gradum ſubſiſtit, non ita difficulter iterum tollitur; inualeſcens autem peri-

periculo non caret: nam grauis cerebri peruerſio non facile ad legitimam ſtructuram reducitur.

2. *Hydrocele*,

1) Ab externis violentis cauſſis inducta, facilius diſſipatur.

2) Ad altiorem autem pueritiam continuata, familiariter cachexiam conciliat.

3) Ipſa autem portio aquoſa, in hunc locum collecta, per multos annos ſine corruptione, teſte experientia, durare poteſt.

4) Quæ vero *hydrocele* ab interna cauſſa ortum ſumſit, & cum aſcite complicata eſt, illa difficillimæ eſt reſtitutionis: niſi enim aſcites funditus exſtirpetur, hydrocele minime cedit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Hydrocephalus* ſequente ordine tractetur:

1) Nutrici, vel, ſi fieri poſſit, infanti, per aliquod dies exhibeantur lenia laxantia, inter quæ præſtant phlegmagoga.

2) Externe *fotus* diſcutientes adplicentur, ex radice iridis Florentinæ, & reliquis anticatarrhalibus, vti & herbis, floribus, ac ſeminibus coronariis, carminatiuis.

3) Reliquo tempore emplaſtrum ſaponatum *Barbette* per aliquot ſubinde horas imponatur.

2. *Hydrops pectoris* rarior eſt, & generalem illam expoſcit medicationem, quæ præcedente tabula indicata eſt. Licet autem paracenteſis hic æque ac in anaſarca locum habeat, eiuſdem tamen cum illa eſt conſiderationis & difficultatis. *Conſ. cautelæ tabulæ antecedentis.*

3. *Hydrops pericardii* rariſſimus adfectus, & in artificum magis inuentis, quam naturæ operibus quærendus eſt.

4. *Hydrocele* ſequente ratione tractetur:

1) *Interne* adhibeantur lenes euacuationes cum epicraſi, e.g. rad. irid. noſtrat. ſem. carthami cum herbis reſoluentibus, amaris; vbi autem vires conſtant & aſcites complicatur, ibi fortiores euacuationes locum habent, nempe illæ, quæ ſub aſcite memoratæ ſunt.

 2) Ex-

2) *Externe.*

a) *Diſcuſsio* promoueatur per neruina carminatiua, mediante ſacculo, cum vino calido imbuto, per aliquot dies adplicanda. e. g.

Recip. rad. irid. Florentin.
caryophyllat.
vincetox.
bryon.
ſigill. Salomon. ana vnc. ſemis.
Herb. chærefol.
bardan.
rorismarin.
geran.
puleg. ana man. I.
flor. chamomill.
melilot. ana pug. II.
ſem. cumin.
petroſelin.
ammios, ana drach. II. M.

b) Ad *repulſionem* efficax eſt ſulphur, in lixiuio calcis viuæ adhibitum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vbi viſceris alicuius labes in hydrope particulari concurrit, ibi eadem difficultas, quæ hydropem vniuerſalem premit, in medicatione obſeruatur.
2. Eius modi hydropes particulares, quando febribus ſuccedunt, vti febres tractantur: nempe digeſtiuis & aperientibus; quo caſu vſus martialium, & ſalium volatilium, cautiſſimus eſſe debet.
3. Non friuole, ſub *methodo* hydrocephali, emplaſtri ſaponati adplicatio certis horis, pro vna vice, circumſcripta eſt: ſi enim nimis diu impoſitum manet, puſtulæ enaſcuntur.
4. Cauendum etiam eſt, ne ſacculi, calide adplicati, diuturniore mora refrigeſcant.
5. Hydropes particulares, qui in *pectore* contingunt, magis pro congeſtionibus & ſtagnationibus ſanguinis, ſeroſas ſeceſsiones generantibus, quam pro cauſſis vitioſis lymphalibus,

libus, reputandi ſunt; non aliter ac mors anxia *polypum* generat, qui hinc pro cauſſa ipſius morbi & mortis non ita libere, vti fieri ſolet, pronunciandus eſt.

6. *Hydrocele* ſæpe diſcutitur morbo interno manente: vnde diſcuſſioni ſimplici tanta opera non erit impendenda, ſed lymphæ potius corectio neceſſaria eſt; quæ autem ſollicitam tractationem requirit, euitando vbique impetus ſudoriferos & purgatorios.

7. *Camphorata* ſanguineas quidem portiones diſcutiunt, ſed tum ſeroſo-mucidæ partes magis inſpiſſantur: hinc nihil præſidii ad hydrocelem in illis quærendum eſt.

8. Potus calidi ſedulo adhibeantur, frigus autem & frigida euitentur, quia magis inſpiſſant.

TABVLA LXXXIX.
DE
ICTERO.

I. *DEFINITIO.*

Icterus eſt bilis excrementitiæ per vniuerſum habitum corporis diffuſio, modo ab obſtructione ductus cholidochi, modo, & frequentius quidem, ab hepatis conſtrictione, tranſitum bilis ad folliculum & inteſtina intercipiente, originē ducens. Deriuatur hæc denominatio vel ab ἰκτὶς, viuerra, cuius oculi tali colore tincti cernuntur, vel ab ictero, aue nempe illa, quæ germ. Gold-Hämmerche vocatur. Dicitur etiam *aurigo* ab auri colore; item morbus regius.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Icterus eſt vel *flauus*, vel *niger*; quam differentiam ſubſequentia ſigna, & cauſſæ docebunt. De *flauo* magis valet definitio.

2. Porro icterus eſt vel *idiopathicus*, qui ſine alius morbi præ-

greſſu per ſe exoritur; vel *ſymptomaticus*, qui aliis morbis, e. g. febribus bilioſis, ſuccedit.

3. Differt verus icterus a colore illo icterode, quo infantes ſtatim poſt partum tincti obſeruantur: hic enim color nullius eſt conſiderationis, & poſt meconii debitam excretionem ſponte familiariter euaneſcit.

III. *SIGNA.*

1. *Flaui.*

1) Inuadit cum inſigni laſſitudine, quam interdum aliqualis horror præcedere ſolet, præcipue, vbi excandeſcentia animi huic malo anſam dedit.

2) Hanc laſſitudinem excipit ſpecialiſſimum ſignum, omnibus ictericis familiare, nempe ſtrictura & compreſſio ſub ſcrobiculo cordis.

3) Vnde anxietas repentina, & anguſtia præcordiorum, interdum plane ſuffocatiua, ad minimum cum difficili reſpiratione.

4) Immo omnes icterici, quos cito, licet non tanto impetu, adfectus obruit, ſentiunt etiam preſſionem talem ſub hypochondriis, ordinarie verſus latus dextrum.

5) Melius habent, ſi erecto corpore ſedeant, quam ſub decubitu vel obambulatione.

6) Iungitur interdum *febricula* quædam, nempe calor ſolito maior, præcipue quando cum aliquo horrore malum inuadit, vel poſt verſationem in libero aëre frigus aliquod in partibus externis perſentitur.

7) *Aluus* modo ſegnior, modo laxior eſt, cum pallidis vtplurimum, interdum etiam lientericis, excrementis.

8) Sub his omnibus *flauedo* in peripheria ſatis mature ſeſe manifeſtat; primo quidem in oculis, deinde autem per totum corporis habitum.

9) *Vrina* flauedinem exhibet ſaturatam, &, quando agitatur parietibus vitri hunc flaueſcentem colorem adfigit; immo ſi paucæ tantum illius guttæ linteo vel chartæ adſpergantur, flauedine illa tinguntur.

10) *Adpetitus* familiariter eſt deiectus, & vbi omnino patien-

tes aliquid cibi adſumunt, ſtatim preſſionis illius circa ſcrobiculum perſentiſcunt incrementum.

11) *Somnus* eſt inquietus, interdum multus & profundus.

12) Cum his omnibus conſpirat *animi* languor & faſtidium.

2. *Nigri.*

1) Maior gradus *languoris* corpore & animo.

2) *Color* eſt nigricans non ſolum in oculis, ſuperficie corporis, vrina, ſed etiam ipſa ſubinde ſaliua, quæ ad minimum ſaturata flauedine reiicitur.

3) Concurrit *calor* hecticus cum inquietudine, tabeſcentia & adpetitus maiore communiter proſtratione.

4) Tenſiones & preſſiones, quæ in ictero *flauo* latus dextrum ordinarie occupant, hic in ſiniſtro ſentiuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* omnis ætas, vterque ſexus, & quodlibet temperamentum ab ictero corripitur.

2. In *ſpecie* tamen *cholerici* præ aliis huic adfectui obnoxii ſunt, & ætas præcipue iuuenilis ac ſenilis.

3. *Specialiſſime*, qui cauſſas occaſionales ſubſequentes incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. A vitiata bilis eccriſi hoc malum prouenire, certiſſimum eſt, vnde autem hoc vitium oriatur, per indiuidua non ſemper liquet.

2. Negari quidem non poteſt, quod interdum obſtructio ductus cholidochi hoc vitium inducat, frequentius tamen in conſtrictione hepatis quærendum eſt, quæ ſtrictura tranſitum bilis ad veſiculam illius & inteſtina intercipit.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Puerorum addephagia, vel alia craſſa ac inordinata diæta.

2) Repentina repreſſio hæmorrhagiarum, e. g. menſium, hæmorrhoidum, quo caſu icterus non raro hepatitem præoccupat, vel interdum hanc ipſam conſequitur.

3) Suppreſſio febrium intermittentium, præcipue quartanarum.

4) Excandeſcentia animi, in primis ſuppreſſa.

5) Sym-

5) Symptomatice interdum icterus febribus bilioſis ſupervenit. *Conf. Hippocrat. aphor. 62 ſect. IV.*

6) Emetica fortiora, præcipue in ſenſibilibus cholericis.

7) Immodeſtus potus frigidus, corpore calente.

8) Scirrhoſa hepatis conſtitutio.

9) Calculus in cyſtide fellea.

4. Cauſſa *icteri nigri* in chronico & contumaci lienis vitio magis conſiſtit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Icterus in iunioribus facilius tollitur, quam in annoſis; raro etiam illos cum tanta vehementia inuadit.

2. Quando cum magno impetu occupat patientem, periculum ſubeſt febris acutæ vel lentæ hecticæ.

3. Icterus, quando febri acutæ, quarto circiter die, vel ante eumdem, & quidem cum magno inſultu accedit, ingens vitæ periculum portendit. *Vid. caut. num.* 16.

4. Quo magis viſcerum obſtipatio, a febribus intermittentibus ſuppreſſis inducta, præualeſcit, eo maioris periculi eſt adfectus, febris autem cohibita quando reuocatur, ſpem facit reſtitutionis.

5. Qui bis vel ter ictero corripiuntur, in conſuetudinem quaſi huius morbi ita deducuntur, vt deinde ſæpius illi obnoxii fiant.

6. Icterus quando difficilem reſpirationem, anxietatem, preſſionem circa præcordia, phlogoſes, oppletionem pectoris quaſi aſthmaticam diu & pertinacius fouet, tum ſiue hectica, ſiue aſcites, cum vel ſine tumore pedum, ſuccedit, & emaciatio atrophica ſequitur.

7. Color *flauus*, ſi in ictericis repente in album iterum tranſit, peſſimum eſt præſagium: ſcirrhoſam enim hepatis conſtitutionem deſignat.

8. Fluxus hæmorrhoidalis, ictero ſuperueniens, ſpem facit felicis huius mali ſolutionis.

9. Sic etiam bonæ notæ ſunt largiores illi ſudores, qui flauedine ſua induſia tingunt.

10. Icterus, qui in adultis a ſpirituoſorum abuſu exoritur, ob con-

coniunctam hepatis exareſcentiam, indolis eſt deterioris.

11. Fit interdum, vt febris *quartana* ictero ſuperueniat, conatu quidem non culpando, effectu tamen inſufficiente. Sic etiam icterus interdum ſuccedit quartanæ, per chinam chinæ ſuppreſſæ, qui, quo contumacius inuadit, eo maiorem hepatis obſtipationis & præſentis hecticæ metum infert.

12. Verbo: icterus *leuior* non adeo periculoſus, modo caueatur, ne alius peior adfectus concurrat: præualeſcens vtplurimum eſt lethalis: ſi non excernatur bilis, degenerat facile in febrem acutam: vbi nimium effunditur, abit in febres bilioſas: quando ab hepatis conſtipatione bilis retinetur, tranſit in hecticam.

13. Icterus *niger* difficulter curabilis eſt, præcipue ſi ſenes inuadat, aut diutius iam patientem occupauerit: hectica tabe ægri tales plerumque moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucoſum & tenax coagulum, quod vel hepar, vel ductum cholidochum obſtruere, & ſic bilis ad inteſtina tranſitum impedire ſolet, eſt *incidendum* & *reſoluendum*; quo ſcopo commendantur:

1) *Radices* catarrhales, e. g. helenii, vincetox. pimpinellæ albæ, ari, item gentian. rubr. cichor. tarax. ariſtoloch. vtriuſque, quinque aperientes.

2) *Herbæ* centaur. min. abſinth. card. benedict. marrub. alb. capill. vener. cuſcut. epithym. immo fumaria vſum hic habet abſterſiuum.

3) *Semina* dauci, fœniculi & coriandri etiam bene ſe gerunt.

4) *Salia digeſtiua*, e. g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. cum quantitate nitri, arcanum tartari, recte præparatum, tartarus tartariſatus, recte præparatus; item ſalia ammoniacalia regenerata.

5) *Gummi-reſinæ*, e. g. ammoniac. galban. ſagapen. ſarcocoll.

6) E *compoſitis* tinctura antimonii tartariſata, tinct. tartari.

7) *Specifice* laudantur: rad curcumæ, chelidon. mai. herb. abrotan. ſem. aquilegiæ, naſturtii, napi, lumbrici terreſtres, millepedes cum croco vel in ſucco, vel electuario, vel tragea, fel animalium.

2. *Motus conſtrictorii* in hepate & ductu biliario ſunt leniendi, emolliendi, & relaxandi, vt bilis legitime e maſſa ſanguinea poſſit ſecerni, & ad inteſtina deduci. Ad lenem talem relaxationem & deiectionem expediendam rhabarbarum præcipue commendatur vel in forma pulueris, vel ſi adrideat, in forma infuſi, coniunctis foliis ſennæ, rad. polypodii, & reſoluentibus modo commendatis.

3. Portio autem illa, ad ſuperficiem corporis iam diffuſa, eſt iuuanda, vt *excernatur*; vbi commode antimonium diaphoreticum cum ſale quodam digeſtiuo, & abſorbente remixtum, adhibetur.

4. Denique *tonus* partium naturalis eſt reſtituendus; in quem finem conducunt martialia tenuiter reſoluta, v. g. crocus martis aperitiuus *Stahlii*, & lenia tonica ex vegetabilibus, e. g. rad. fragar. rub. tinctor. caryophyllat. herb. agrimon. ſcolopendr. adianth. alb.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. Vbi malum adhuc recens eſt, ter vel quater per diem exhibeantur ſalia digeſtiua, cum nitro combinata.

2. In ſuſpicione iracundiæ prægreſſæ his pulueribus abſorbens aliquod modica portione remiſceatur.

3. His digeſtiuis interponantur lenia laxantia, e. g. puluis rhabarbari drach. ſemis vel ſcrup. II, cui pro leniſſimo ſtimulo ſcammonium, bene correctum, adiiciatur.

4. Vel ex herbis & radicibus reſoluentibus, ac dictis laxantibus, nempe rhabarb. ſenn. polypod. fiat nodulus, vino immittendus, de quo expreſſo mane, item verſus prandium & cœnam hauſtus ſumatur, ein Spitz-Glas voll, & mox deinde ſcrup. I. de puluere digeſtiuo ſalino ſingulis vicibus ſubiungatur. Hac ratione recentior adhuc icterus ſatis promte expeditur, immo in herba quaſi ſuffocatur.

5. Ad excernendam autem illam portionem, quæ ad ſuperficiem

ciem iam diffuſa eſt, pulueri digeſtiuo ſalino verſus ſomnum grana VI. antimonii diaphoretici miſceantur.

6. Quando hæc per aliquot dies continuata ſunt, & icteri decrementum obſeruatur, faceſſente nempe ſenſim colore ex oculis, & reliquis corporis partibus, tum tenuiora martialia ſalinis digeſtiuis ad gr. II-IV. pro doſi immiſceri, & bis per diem, nempe verſus prandium & cœnam, propinari poſſunt, qua ratione naturalis tonus reducitur, conſtrictio remittitur, & aluus ſimul leniter promovetur; repetendo tamen ſubinde laxans rhabarbarinum; vel ſi forma liquida pro tono roborando magis placeat, loco pulueris eſſentia quædam ſtomachica amara, e. g. centaur. min. gentian. rubr. cum tinct. martis *Ludouici* propinetur.

7. Vbi etiam icterus altius iam hæret, ibi eadem blanda valet methodus, quæ autem diutius eſt continuanda; quo caſu inter remedia reſoluentia præcipue locum habet radix curcumæ ad ſcrup. I. propinata: præmiſſa, interpoſita, vel ſubiuncta, ſemper leni laxatione.

8. Regimen æquale & leniter diaphoreticum vbique conſervetur.

9. Quo magis *commotiones febriles* cum ſiticuloſitate concurrunt, eo magis nitrum & antimon. diaphoreticum cum ſalibus digeſtiuis debent coniungi.

10. In *iunioribus*, ſupra puerilem ætatem, quia icterus facile cedit, vix opus eſt multis medicamentis, ſed ſufficiunt leniter diſcutientia & ad ſuperficiem expellentia; vbi eſſent. alexipharm. bis vel ter per diem exhibita, & verſus noctem puluis ſalinus abſorbens cum antimon. diaphoret. gr. VI - VIII. ſub initium ſatis faciunt.

11. **Denique**, quia icterus facile *reuertitur*, præoccupando inſeruiunt lenes euacuationes cum epicraſi, aliquoties per annum repetendæ, e. g. fiat vinum medicatum ex herb. rad. reſoluentibus, rhabarb. polypod. ſenn. & ſingulis anni quadrantibus per aliquot dies exhibeatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Icterus non tolerat fortiores commotiones, ſed omnium excretionum lenem expoſcit promotionem.

2. Exſulent itaque *vomitoria*: licet enim per eadem ſincera tandem bilis eiiciatur, folliculus tamen fellis ſub hiſce commotionibus fortius comprimitur, &,quia obſtructio quædam a mucoſo & tenaci coagulo, aut ſtrictura inteſtini duodeni verſus ductum cyſticum, præſto eſt, maiores effuſiones & diffuſiones bilis per maſſam ſanguineam contingunt, vnde non ſolum inſigniores anguſtiæ & cardialgiæ, ſed febres plane acutæ, aut lentæ hecticæ inducuntur.

3. Eodem etiam loco collocanda ſunt *purgantia* fortiora; immo ipſa *laxantia*,paullulum efficacia, non conducunt, exceptis illis, quæ ſub methodo commendata ſunt, quibus iure adhuc adnumeramus ſal Anglicanum, ob virtutem, quam præſtat, leniter reſoluentem & euacuantem.

4. Sic etiam coactæ *ſudationes*, per calida diaphoretica & regimina productæ, vniuerſum malum exacerbant.

5. *Martialia* legitime vſurpata, nempe aperientibus & reſolventibus ſubiuncta, vti egregie ſe gerunt, ita notabiliter malum exaſperant, quando præmature adhibentur.

6. In eligendis medicamentis aperientibus & reſoluentibus, temperamenti rationem habere conuenit: nam in cholericis ſalia digeſtiua, item ſuccus cichorii, taraxaci, & mitiora antiſcorbutica magis conueniunt, præcipue vbi febris complicatur; in aliis autem fortiora reſoluentia, e. g. gentian. rubr. centaur. min. locum habent.

7. *Sapo purus* tuto interne ſumitur, & in reſoluendis ac abſtergendis mucoſitatibus non eſt contemnendus. Doſ. drach. ſemis ad drach. I. impurus autem catharſes, & in primis nauſeam, producit. *Conf. method. tab. de hydrope vniuerſali.*

8 *Conchæ vſtæ* in ictero aliquando exhibuerunt effectum, a gran. XXX. ad XL. propinatæ.

9. *Balnea*, ad colorem flauum abluendum, præſcribere, labor eſt ſuperuacaneus.

10. Ab anicularum friuolis, nauſeabundis experimentis, hinc inde celebratis, e. g. ſtercore gallinaceo, & aliis abſurdis, cauendum eſt.

11. *Lumbrici* terreſtres non plane fruſtra, ad propellendum icterum, a quibusdam ſpecifice laudantur: vbi inſuper vſtulati, non autem ambuſti ad nigricantem colorem, conducere perhibent. Poſſunt vel per ſe, & quidem ſine omni periculo, vel cum momento nitri, propinari; quod tanto commodius eſt, quia liquamen eorum, cum nitro impraegnatum, diutius conſeruatur.

12. Laudant de reliquo Practici remedia acriuſcula, & praecipue illa, quae flauo ſimul colore praedita ſunt, e. g. rad. chelidon. maior. curcum. croc.

13. *Paracelſus* praecipue *radicem curcumae*, quae penetrantis eſt acrimoniae, tamquam ſpecificum commendat: neque etiam contemnenda eſt, licet adeo inſignis efficacia ei non adſcribenda ſit.

14. Radix *chelidonii maioris* pro ſpecifico quidem venditari non poteſt, praemiſſis tamen abſtergentibus, & leniter expedita aluo, quod in omnibus ſpecificis obſeruandum, locum habet.

15. *Sympatheticae* curae in ictero rarius effectui reſpondent: interdum enim nihil, interdum vero contrarium agunt, e. g. ouum in vrina patientis coctum, & aceruo formicarum, ad conſumtionem, impoſitum. Non temere talia exhibenda ſunt, praecipue in ſenſibilioribus, qui grauia ſubinde pericula per illorum vſum incurrunt, maxime ſi apoſpaſmata a corpore humano putrefactioni aut vſtioni exponantur.

16. *Criſis icterica*, quae in febribus bilioſis interdum adparet, non adeo magnam inuoluit conſiderationem, mature enim vtplurimum iterum cedit. *Conf. prognoſis num.* 3.

17. Quae ſubiecta *flauedine* faciei, & praecipue oculorum, facile ſuffunduntur, hepatis debilitate laborant: hinc ad viſceris huius vitium ſemper reſpiciendum eſt, quoties aliis morbis corripiuntur.

18. Maxime ſi ſordes bilioſæ ad renes deuoluantur, & ſabulum ibi generent, vel coagula lymphalia ſcabioſa producant, tum ſane cautius eccriſes tales tractandæ ſunt, ne regurgitatio verſus hepar, iam labefactatum, incitetur.

19. Icterus, a *ſuppreſſis febribus*, hæmorrhagiis, & doloribus podagricis repulſis exortus, vti ſemper periculoſior eſt, quam qui a diætæ vitio originem duxit, ita etiam longe cautius & moderatius eſt tractandus.

20. *Diæta* craſſa viſcida fugiatur, eligendo aromatica illa hortenſia, leni diuretica virtute prædita, e. g. petroſelin. aſparag. cichor. intyb. naſturt. beccabung. quibus reliqui cibi quaſi condiantur. Vinum rubellum, ſubadſtringentis efficaciæ, vbi intemeratum haberi poteſt, etiam conducit.

21. *Aluus* minime obſtructa ſit, numquam autem notabili ſtimulo ſoluatur.

22. *Motus* corporis, quantum pro rerum circumſtantiis obtineri poteſt, iniungatur.

TABVLA XC.
DE
SCABIE.

I. **D***EFINITIO.*

Scabies eſt adfectus cutaneus, e ſtaſi & corruptione materiæ ſeroſo-lymphaticæ originem ducens: modo leuioribus, modo grauioribus corruptelarum effectibus, pro diuerſa maſſæ ſanguineæ conſtitutione, ſtipatus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scabies eſt vel *benigna* vel *maligna*.
2. *Benigna*, quæ etiam *ſimplex* dici poteſt, eſt
   1) Vel *humida*, vel *ſicca*.

2) Item

2) Item vel *chronica*, per multos annos durans, vel *periodica*, modo euaneſcens, modo recurrens.

3) Porro: vel *ſuperficiaria*, a contagio communicata, vel *profunda*, per totam humorum maſſam intimius diffuſa.

3. *Maligna* varias complectitur ſpecies, e. g. ſcabiem *ferinam* ſeu *ſcorbuticam*, *veneream*, *lepram*.

4. Scabies maligna *complicata* dici meretur, v. g. ſcabies luis venereæ complicata eſt cum aliis malis effectibus, ſymptoma quoddam, ſeu ſchema latioris illorum efficaciæ ſiſtit; ſic etiam lepra & impetigo, vbi totius cutis textura vna peruertitur. *Conſ. cautelæ*.

III. *SIGNA*.

1. *Generalia*.

1) Puſtulæ euidentes, quæ per vniuerſum corporis ambitum, excepto fere capite, oriuntur, & in corruptelam vlceroſo-ſanioſam tranſeunt.

2) In artubus, qui immediato aëris contactui præ aliis patent, puſtulæ tales primo proueniunt, & deinde magis magisque ad reliquas corporis partes transferuntur.

3) Superficies corporis ſolito turgidior eſt, in primis in illis locis, vbi *copioſius* puſtulæ effloreſcunt.

4) Puſtulæ hæ pruritum aut ſalino-roſiuum ardorem inferunt, maxime per noctem, ita quidem, vt & quietem turbent.

5) Intra paucos dies ruptæ, vel ſcalpendo concerptæ, formant vlcuſculum, quod tamen plus vel minus facile deſiccatur, & iterum coaleſcit, citra omnem cicatricem relictam.

6) Occupat enim ſcabies, in primis *benigna*, ſummam tantum cutis ſuperficiem, ita vt materia inter cutem & cuticulam reſideat: vnde cutis, non altius corroſa, tanto citius cuticulæ conſolidationi locum præbet.

2. *Specialia*.

1) *Benignæ*.

a) *Humidæ*.

a) Pu-

α) Puſtulæ multo humore turgidæ, &, ruptæ tandem, copioſam ſaniem effundentes.

β) In ambitu harum puſtularum rubedo inflammatoria conſpicitur, & quo magis adparet, eo maior ſuppuratio contingit.

γ) Dolorem magis & ardorem, quam pruritum, inferunt, profundiores quoque vlcerationes cauſſantur.

b) *Siccæ.*

α) Puſtulæ exiguæ molis, pauco mucido, & fere lucido fero refertæ.

β) Pruritum magis quam ardorem inducentes.

γ) Non adeo profunde exulceraſcentes.

2) *Malignæ.*

a) *Ferinæ*, ſeu *ſcorbuticæ.*

α) Hæc ſicca, ſquamoſa eſt, & ſub hisce ſquamulis ſtigmata cruenta exhibet.

β) Cutis circumiacens modo liuido, modo roſeo colore, ob ſanguinem altius, quam decet, ipſi innidulantem, eſt conſpicua.

γ) Grauior hic præſto eſt pruritus, qui, quoties refrigeratio vel calor ſolito maior accedit, intolerabilis fere obſeruatur.

δ) Vbi autem eſchara, & ipſa cuticula, quod facile contingit, ſcalptione abraditur, cutis ſubcruenta quidem adparet, vix autem quidquam cruoris, ſed lympha tantum ſeroſa, ſubflaua emanat, quæ vero facile in eamdem ſquamoſam eſcharam coaleſcit.

b) *Venereæ.*

α) Hæc etiam ordinarie magis ſicca, quam humida eſt, & ſegnius ſerpit.

β) Occupat vel vniuerſum corpus, vel particularia ſolum loca, e. g. femora, ſcrotum, faciem.

γ) Sub initium ſui prouentus noduli plerumque diu ſeſe manifeſtant.

δ) De-

δ) Deinde autem cruſta ſuccedit, quæ per multos ſæpe dies pertinaciter adhæret, & non facile abſcedit.

ε) Dolor eſt rodens, corroſiuus, maxime ſi ſcalptione irritetur.

ζ) In reliquis partibus communiter etiam dolores profundi, & quaſi infixi ſentiuntur, qui nocturno tempore magis exacerbantur.

η) Concurrunt familiariter fluor albus, in fèminis, gonorrhœa, in viris, tumores bubonodei, & in infantibus excoriationes, immo excreſcentiæ circa anum verrucoſæ, criſtatæ.

c) *Lepræ.*

α) Hic caput præcipue adfligitur, dolores ſunt acutiſſimi, & capilli cum cute decidunt.

β) Sanies alba prorumpit.

γ) Vniuerſa cutis textura eſt immutata, tenuibus ſquamis cuticula obſeſſa, &, elephantorum inſtar, aſpera, vnde etiam *elephantiaſis* vocatur.

δ) Præter ea ſenſus fere expers eſt.

ε) Facies eſt inflata.

ζ) Dentes nigricant.

η) Anhelitus eſt graueolentus, immo fœtidus.

ϑ) Tumores bubonodei hincinde per corpus proueniunt, qui in vlcera fœtida maligna tranſeunt.

ι) Tandem fruſta de facie cadunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scabiei *benignæ.*

1) *Humidæ*, ſunt homines temperamenti ſanguinei, habitus corporis ſpongioſi, item phlegmatico-ſanguinei, quibus facilius non ſolum euenit, ſed etiam pertinacius adhæret.

2) *Siccæ* ſunt homines temperamenti melancholici, cholerici, vel melancholico-cholerici, habitus corporis ſiccioris.

3) Præter ea ſcabiem facile incurrunt, qui diæta craſſa, aqua

 limo-

limoſa, ſalſa, potu auſtero, præcipue vino acido copioſo vtuntur.

4) Item qui inter aërem humido-frigidum & nebuloſum diu verſantur.

5) Porro qui vitio hepatis laborant, vel febre quartana diu occupati ſunt. *Confer. prognoſis tabulæ de febre quartana.*

6) Quibus ſerum ſalſum per ordinarias vias non excernitur, e.g. in receſſione & ſuppreſſione vrinæ.

7) Huc etiam pertinet fonticulorum, & vlcerum manantium repentina ſuppreſſio.

8) Scabiem etiam experiuntur, qui ſcarificationes adſuetas neglexerunt.

9) Denique otioſi, & vitæ ſedentariæ addicti.

2. *Malignæ:* ſcorbutici, venerei &c.

V. *CAVSSAE.*

1. Scabiei *ſimplicis & benignæ.*

1) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis humorum lymphatico-ſeroſorum, in corruptionem abeuntium.

2) Cauſſæ *procatarcticæ* & *occaſionales* partim ex illis, quæ in deſcriptione *ſubiectorum* diximus, partim ex ſequentibus colligendæ ſunt:

a) Aëris ambientis inuſitata temperies, in primis frigido-humida, liberam exhalationem impediens, & humoribus, in ſuperficie collectis, ad corruptionem anſam præbens.

b) Ciborum atque potuum mutatio per hebdomades & menſes.

c) Sed familiarius plethoricis hic euentus contingit.

d) Facillime & frequentiſſime a contagio initia ſui ſumit, per mantilia, veſtimenta, lectos, cochlearia, pocula, vel alia, quæ ſcabioſis vſui fuerunt.

e) Criſis morborum nonnullorum, e.g. quartanæ intermittentis.

f) Vſus largior ſalſorum exaſperat quidem ſcabiem, ad excitandam autem illam exiguum momentum adfert

fert, defectus potius ſalis in cibis oleraceis ad ſcabiei generationem multum contribuit.

2. Scabiei *malignæ* ſeu *complicatæ*.

1) *Ferinæ* cauſſa eſt ſcorbutus;

2) *Venerea* autem a ſpeciali lymphæ corruptione, in malo gallico præſente, originem ducit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scabies benigna *humida*, omnium eſt mitiſſima, &, legitima methodo tractata, facile adhuc profligatur; quoniam autem ad inſignes vlcerationes tanto pronior eſt, quo magis humida exſiſtit, non raro talis vlceroſa conſtitutio curam retardat.

2. Benigna *ſicca* maiorem quidem moleſtiam in cura faceſſit, quam humida, conuenienter tamen tractata, tempore etiam profligatur.

3. Scabies, præcipue humida, ſanioſa, ſuppuraſcens, quando per remedia incongrua externa, e. g. vnguenta ſulphurata, mercurialia, cingulos mercuriales, adſtringentia, refrigerantia, repellitur, quod hodie vſitatiſſimum eſt, infauſta ſymptomata inducuntur, nempe anguſtiæ præcordiorum, cardialgiæ, aſthmata, catarrhi ſuffocatiui, febres intermittentes, immo acutæ inflammatoriæ, vtrinque typi ordinarie anomali, cachexia, œdemata, anaſarca, deliria, conuulſiones, &c.

4. Scabies *ſuperficialis*, recenter per contagium communicata, melioris eſt curationis, quam *profunda*; quæ, vtpote per vniuerſam humorum maſſam diſſipata, maiorem expoſcit circumſpectionem.

5. Sic etiam ſcabies *chronica* difficilioris curæ eſt, quam *periodica*.

6. Vbi viſceris alicuius vitium concurrit, ibi triſtior eſt prognoſis.

7. Scabies *maligna*, vi ipſius vocis, maiorem inuoluit difficultatem; quod ſane experientia confirmatur, & ratione: indolis enim eſt fermentalis, & ita radices ſuas ægrius exſtirpari patitur.

8. Præcipue valde rebellis eſt ſcabies *ferina* ſeu ſcorbutica; vbi

bi tamen notandum, quod vitæ genus & conditio maiorem difficultatem, quam ipſius morbi indoles, curæ adferat: pauperes enim, qui legitima tractatione carent, a ſcabie mali moris vtplurimum infeſtantur.

9. *Venerea* omni quidem iure ad ſcabiem malignam refertur, prognoſis autem illius multo benignior eſt: iuſta enim methodo tractata certius & citius, quam quæcumque fere alia ſcabies percuratur, & quando etiam recedit, minoris tamen eſt periculi.

10. Vbi autem intimior vlceratio iam inducta eſt, ibi maiores occurrunt difficultates.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Corruptio* humorum pro differentia ſpecierum eſt corrigenda.

1) In ſcabie *benigna* corruptionem ſeroſo-lymphalem corrigunt:

a) Alexipharmaco-diuretica, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, pimpinell. alb. fumar. enulæ.

b) Succinata, v. g. eſſent. ſuccini.

c) Tinct. alcalin. e. g. antimon. tartari.

d) Decocta lignorum, eſſent. lign. ſaſſafras.

e) Abſorbentia ſalina, nempe ocul. cancr. conch. præparat. cum acido citri vel tartari ſaturat.

f) *Acrimoniam* ſcabioſam ſpecifice inuertunt: ſulphur cum nitro, & arcan. duplicat. balſam. ſulph. cum oleo amygdalar. dulc. tinctur. ſulphur. antimon. crud. gr. V. VI.

g) *Externe* abſtergunt & ſpecifice corrigunt:

α) Vnguenta *mercurialia*, e. g.

Recip. mercur. viu. vnc ſemis.
ſaturni drach. II. fiat amalgama, terr. tripoli drach. I. l. a. cum vnguent. roſar. ſubigantur.

β) Lixiuia ſulphurata.

γ) In *ſicca* ſcabie magis locum habent balnea abſtergentia

gentia ex rad. bardan. oxylapath. fontibus mineralibus:

Item ex lixiu. ſulphuris cum calce viva parata.

2) In ſcabie *maligna*, & quidem

a) *Ferina.*

α) *Interne* conducunt ſucci recentes antiſcorbuticorum, quorum vſus per aliquod tempus continuandus eſt; item eſſent. ſcord. fumar. cum ſpiritu cochlear. parat.

β) *Externe* mercurialia & balnea abſtergentia pariter locum habent. Præter ea mundificandi ſcopo commendatur ſuccus vel decoctum tabaci, ad conſolidationem autem oleum ouorum, myrrhæ per deliquium, hyperic. *Ardorem* vero mitigat camphora, emplaſtr. de ſpermate ranarum.

b) *Venerea.*

α) *Interne* conueniunt antiuenerea illa remedia, quæ tabula de lue venerea commendata ſunt, coniuncto regimine diapnoico continuato.

β) *Externe* vnguentum mercuriale, modo deſcriptum.

γ) In malo profundiore *ſaliuatio.*

2. Humores correcti ſunt *euacuandi*; id quod obtinetur

1) Per laxantia phlegmagoga, & in ſpecie mercurium dulcem.

2) Per blanda diaphoretica & diuretica.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. In ſcabie *benigna.*

1) Sub *initium* curæ propinetur purgans aliquod mediocris efficaciæ, ad ſordes craſſiores, præcipue primarum viarum, eliminandas, e.g.

Recip. extract. panchymag. *Crollii*,
mercur. dulc. ana gr. VIII.
reſin. ialapp. gr. IV.
ol. anis. gutt. I. M. f. pilul. pro vna doſi adultis exhibendæ.

2) *Sequentibus* diebus ad correctionem humorum exhibeantur:

a) Mane, verſus prandium & cœnam mixtura quædam, ſanguinem mundificans, e. g.

Recip. eſſent. pimpinell. alb.
ſuccin.
ſcord. ana doſ. pro adult. gutt. 30 - 40.

b) Verſus ſomnum puluis quidam ſalino-abſorbens, cum antimoniato fixo coniunctus; cui etiam ſucceſſiue aliquid florum ſulphuris addatur.

3) Hæc quando per ſex circiter dies continuata ſunt, ſuperius purgans repetatur, & deinde corrigentia per aliquot dies de nouo propinentur &c.

4) Hac medicatione, per quatuordecim circiter dies patienter continuata, citra externorum remediorum vſum, ſcabies ſæpe profligatur.

5) Quando autem ſola *interna* non ſufficiunt, tum vnguentum aliquod mercuriale, vel alia remedia *externa*, ſuperius deſcripta, locum habent, e. g. veſperi ad piſi vel fabæ magnitudinem iuncturis, præcipue carpi, tarſi, tale vnguentum tepide illinatur, per 10 - 12. dies continuetur, & mane ſemper mediante ſapone abluatur, ſeruato vbique regimine temperato; vitando frigus, cibos ſalſos, & ſcalptionem, vtpote maiorem adfluxum & ardorem concitantem.

6) Sub vſu huius vnguenti laxatio per mercurium dulcem aliquoties readſumatur.

7) De reliquo eſſentia alexipharmaca, ſiue ſola, ſiue cum aliis conuenientibus remixta, ſemel; vel, ſi inſignia circa pectus aut abdomen incommoda ſentiantur, bis de die propinetur, coniunctis abſorbentibus fixis, etiam aliquoties per diem exhibendis, vitando ſulphurea & alia calidiora.

8) In *infantibus* autem, quibus vnguenta mercurialia, ob illorum incontinentiam, tuto adplicari non poſſunt, remedia interna tanto diutius propinanda ſunt: nempe bis per diem eſſent. alexipharmaca, ſubiuncto abſorbente aliquo fixo, & interdum laxante conveniente.

9) Ad

9) Ad pruritum mitigandum ſetarum modeſtus vſus conceditur.

10) In *receſſione* ſcabiei conueniunt:

a) Mercurius dulcis ad gr. IV - VIII. pro adulto, nempe non laxatiuo, ſed alterante ſcopo exhibendus.

b) Vel ſi non ad manus ſit, flores ſulphuris 4 - 6. gran. pro doſi, ad 8 - 10. dies continuando, ſatis faciunt. *Conf. cautel.*

c) Eſſentia alexipharmaca, coniuncto puluere ex arcano duplicato, antimon. diaphoret. conchis præparatis.

d) Vbi calor febrilis patientem iam occupauit, ibi loco ſulphuris nitrum adiiciatur.

2. In ſcabie *maligna*, & quidem

1) *Ferina:* hic remedia interna, ſub methodo generali commendata, exhibeantur, & per aliquod tempus illorum vſus continuetur; deinde etiam externa, ibidem laudata, in ſubſidium trahantur; cauendo, ne *ſolis* externis remediis malum repellatur. In ſtatu autem inueterato, vbi capilli iam excidunt, incurabilis vtplurimum eſt adfectus.

2) *Venerea:*

a) Interne mundificantia lignoſa præmittantur.

b) Externe tandem mercurialia ſubiungantur.

3) *Lepreſa*, furfuracea: hæc ſimilis indolis eſt in fundamento generali cauſſalitatis & tractationis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Scabies, quo magis ab *externa* contagii cauſſa originem duxit, eo citius & tutius ſpecifica mercurialia & ſulphurata poſſunt adplicari.

2. Quando autem *cacochymia* in cauſſis eſt, tum prius catharſi & mundificationi inſiſtendum.

3. Viſceris alicuius, e. g. hepatis, labes *obſtructoria*, quando in ſubiecto quodam, præcipue adultiore, concurrit, tum cura blande & lento gradu inſtituenda eſt. Conueniunt in tali caſu rad. cichorii, tarax. herb. hed. terreſtr. bellid. min. agrimon. pilul. *Beccheri.*

4. Me-

4. Methodo ſuperius præſcriptæ ſcabies ſimplex ordinarie intra duas, tres, aut ad ſummum, quatuor hebdomades cedit; illa autem methodus, quæ in *ſulphuris* interno vſu conſiſtit, communiter ad 5 - 6. hebdomades extenditur.

5. Scabies per ſulphuris vſum *externum*, vel alia adſtringentia repellentia, v. g. aquam exſtinctionis fabrorum, præſentiſſime quidem repelli, ſed non eadem velocitate iterum expelli poteſt. Quæ damna vero ex hac repulſione reſultent, ſub *prognoſi* indicauimus; in ſpecie ſulphurea in ſcabie venerea peſſima ſymptomata inducunt.

6. Quando autem expulſio illa per medicamina impetum facientia, & regimina ſudorifera, tentatur, tum exagitatio humorum inducitur, & grauia facile pericula ſuccedunt: hinc ſulphuris vſus internus, quam maxime etiam huic expulſioni inſeruire videatur, ad modum tamen modeſte adhibendus & cum puluere abſorbente coniungendus eſt.

7. Scabiei repulſio non facile timenda eſt ab aqua exſtinctionis calcis viuæ, niſi valde frigida corpori calenti adhibeatur. *Conf. diſſertat. D. D. Stahlii de adſtringentium cauto vſu.*

8. Scabies *ſegnius* repulſa tumores œdematodes, immo, in ſeniore præſertim ætate, vniuerſales gignit, & quidem ſine omni veſtigio acrimoniæ ſalſo rodentis; in quibus tumoribus ſulphur cum puluere abſorbente ter per diem exhibitum, bonum effectum præſtat. Mirabilis ſane eſt effectus, quem ſulphur exſerit: *externe* enim adhibitum ſcabiem & alia vlceroſa inquinamenta præſentiſſime repellit, licet in aliis adfectibus tam euidentem adſtringendi efficaciam non monſtret; immo ſi per vnctionem in exiguo tantum loco ſignum veluti datur, per totum habitum corporis effectus ſe diffundit; *interne*, quando adhibetur, contrarium quidem præſtat, expellendo nempe ad ſuperficiem, proportionem autem non ſeruat, expoſcit enim vſum continuum, notabilem inſuper quantitatem, non vbique ſecuram.

9. Su-

9. *Sudationes* in ſcabie minus conueniunt, niſi ad modum modeſte inſtituantur, perſpirabilitas tamen ſemper libera conſeruetur, præſertim ſub vſu vnguentorum mercurialium, alias nodi ſub brachiis facile proueniunt.

10. Omnia itaque calida, ſudorem fortius concitantia, improbantur: vnde etiam *lignoſa antiuenerea* nihil eximii præſtant, quibus potius præferuntur temperata alexipharmaco-diuretica, præcipue rad. pimpinellæ albæ.

11. Maxime omnium ſcabies in *ſenioribus* cautiſſime tractanda eſt, quia facile febres inflammatoriæ, vel tertianæ nothæ ſuccedunt; id quod etiam in pueris aut infantibus, febre tertiana notha infectis, quam non raro achores aut ſcabies præceſſerunt, attendendum eſt.

12. Longa autem euacuatio, præparatio & depuratio humorum, a veteribus commendata, non neceſſaria ſunt, quamquam ad diapnoën conſeruandam inſeruiant.

13. *Eſſentia myrrhæ* licet, præmiſſa diaphoreſi leniore, infantibus conueniat, feminis tamen inſignes ſanguinis turgefactiones facile concitare ſolet.

14. Acrimonia in vlcuſculis ſcabioſis quidem conceditur, falſum autem eſt, quod ab illa pruriginoſus ille ſenſus & ardor, vnice & abſolute dependeat, alias hæc incommoda ſemper deberent adeſſe, quæ tamen eo tantum tempore ſentiuntur, quo corpus vel a calefactione & expanſione humorum turgeſcit, vel aura frigida cito illi admittitur.

15. Hæ circumſtantiæ ſatis demonſtrant, ſenſum hunc, re vera fremebundum & ſubtiliſſime tremulum, a tonico ſpaſtica ſubtili criſpatura, & vibratili motitatione tenerrimarum fibrarum dependere, & acrimoniam eſſe potius effectum illius cauſſæ antecedentis.

16. Quæ obſeruatio hunc vſum exhibet, ne efficaciæ *abſorbentium* nimium tribuamus: horum enim vſu nulla ſcabiei cura abſoluitur, abuſu autem primæ viæ onerantur, mucus incraſſatur, & obſtructiones augentur.

17. In ſcabie *ſicca* loco eſſentiarum in cholericis commendantur ſucci vel decocta herbarum, cum decocto hordei, vel alia

 hume-

humectantia, gelatinoſa, qua ratione debilitati ſimul occurritur.

18. Succulenti, ſcarificationibus adſueti, aut eryſipelaceis commotionibus vexati, ſi in ſcabioſas impuritates incidant, ſubleuantur ſæpe ſcarificatione.

19. Materiæ ad modum ſalinæ & fermenteſcentes ſcabiem corpori conciliare deprehenduntur, e. g. ſuccus betulæ, maiore quantitate hauſtus, quam commode iterum poteſt euacuari; item thermæ *Wolckenſteinenſes*, das Wieſen-Baad, corporibus, in primis floridis, ſcabiem inducere ſolent: vnde fermentalis ſcabiei indoles & contagii promtitudo concluditur.

20. Scabies in *lue venerea* & *ſcorbuto* eſt tantum ſymptoma quoddam, accidentaliter concitatum; nam mille ſcorbutici, vel lue gallica correpti, occurrunt, vbi nullus ſcabiem vniuerſalem experitur, bene vero, ſi materia illa ad ſuperficiem quidem propulſa, ſed non expulſa ſit, vnde ibi demum vlceroſam talem ſubit curruptelam.

21. Immo ipſa *lepra* non eſt ipſe morbus, ſed effectus vlterior morbi cuiusdam; quod monſtrat dyſcraſia ſanguinis leproſorum.

22. Vera *mercurii* indoles parum perſpecta eſt, vnde etiam ab eius efficacia, quam in ſcabie exſerit, nullus aditus patet, ad definiendam materialem craſin ſcabioſæ corruptelæ.

23. Paucis: Scabies *ſimplex* conſtanter tollitur
1) tranſpiratione moderata.
2) Mercurio moderate & minore doſi interne & externe adhibito.
3) Sulphuris vſu interno, vix vmquam externo.

24. In ſcabie autem magis *refractaria* mercurii dulcis duo grana cum puluere abſorbente exhibeantur, & per quatuordecim dies continuentur, & quidem cum hac diſcretione, vt iis, qui domi ſe continere poſſunt, mane, aliis autem verſus ſomnum, illa doſis propinetur. Sic ſenſim euaneſcit ſcabies, & hæc methodus etiam in *venerea* locum habet.

TAB

TABVLA XCI.
DE
SCORBVTO.

I. **D**EFINITIO.

Scorbutus eſt corruptio lymphatico ſanguinea, ſemiputredinoſa, a peculiari humorum dyſcraſia, ſiue vniuerſali, ſiue magis particulari, originem ducens; ad quam corrigendam, & impeditum ſanguinis curſum facilitandum, varii motus diſcuſſorii preſſorii, ſpaſtici a natura inſtituuntur. Deriuatur a *Vandalorum Scoorboyck*, morbum abdominis ſignificans; qua incongrua adplicatione, infra dicetur.

II. *DIFFERENTIA.*

Scorbutus differt

1. a *malo hypochondriaco* & *melancholico*; ad quam confuſionem euitandam ſequentia notentur:

1) Dolores *ſpaſtici* vtrique quidem adfectui communes ſunt, ſed in *ſcorbuto* ſpaſmi aliquo modo phyſicam etiam habent rationem, nempe acriores humores; in malo autem *hypochondriaco* oriuntur illi prorſus a morali intentione, expellendi, propellendi, diſcutiendi, humores.

2) In *ſcorbuto* ſanguis, ſtricte dictus, eſt grumoſus, & cum parte ſeroſo-lymphatica non ſufficienter ſubactus; in *hypochondriaco* autem malo humores ſimplici magis ſpiſſitudine peccant, & gelatinoſam facile ſubſiſtentiam ſubeunt.

3) *Corruptiones* ex ſtaſi hypochondriaca magis ſimplices ſunt, in ſcorbutica autem corruptione vlcera maligna & fœtida proueniunt.

4) Ob hanc putrilaginoſam corruptionem ſcorbutici defectiones virium, horrores, trepidationes naturæ, ad li-

 pothy-

pothymiam vſque, experiuntur, quæ omnia in ſtatu hypochondriaco non æque occurrunt, ſi hyſtericas ſuffocationes excipiamus.

5) Quando ſcorbutus cum malo hypochondriaco omnino conſpirat, tum indolem ſuam contagioſam non exſerit, vti facit ſibi ſoli relictus.

2. A *lue venerea*; quæ differentia, quando non obſeruatur, incredibile damnum producit, vti ſub *cautelis* audiemus. Hinc ſigna ſcorbuti cum ſignis luis venereæ omni attentione ſunt conferenda; quorum euidentiſſima, quæ pro cynoſura eſſe poſſunt, explicabimus:

1) *Scorbutus* ſpontaneo prouentu ſæpius generatur, non tam inſigniter contagioſus eſt, & contagium ipſius communiter per os, numquam autem per genitalia, propagatur; *lues* autem *venerea* non niſi contagio exoritur, quod contagium ſcorbutico longe ferocius eſt, & genitalibus potiſſimum in alia ſubiecta transfertur.

2) *Scorbutus* gingiuas magis occupat, & dentes reddit carioſos; *lues* autem *venerea* tonſillas potius, vuulam, infundibulum, nares, oſſa palati, vlceroſo ardore, adroſione, eroſione, promte & potenter corripit.

3) *Scorbutus* vlcera ſanguinolenta, ichoroſa, leniter manantia, *lues* autem *venerea* cruſtoſa, glutinoſa, ſiccam eſcharam formantia, gignit; *illa* quidem fœtida, *hæc* vero nauſeoſa, & ſitulentum nidorem ſpirantia.

4) *Scorbutus* maculas, *lues venerea* collectiones nodoſas producit.

5) *Scorbutus* dolores habet acutiores, æſtuoſos, tranſitorios & remittentes, *lues* autem *venerea* rodentes, morſicantes, terebrantes, ſtatarios, & licet per diem miteſcant, noctu tanto magis exacerbantur.

6) *Scorbutici*, lecto ſuccumbentes, ſat bene ſe habent, *lue* autem *venerea* correpti incrementum dolorum inde perſentiſcunt.

7) *Scorbutus* conſpirat plurimum cum pathematibus viſcerum, præcipue abdominalium, *lues* autem *venerea* exte-

exteriores corporis partes magis infeſtat, circa interiores autem vix effatu dignas moleſtias producit.

8) *Scorbutici*, in ſtatu mediocri adhuc conſtituti, motum corporis poſſunt perferre, *lue venerea* correpti, incommoda inde ſentiunt.

9) Vrina *ſcorbuticorum*, ſiue tenuis, ſiue craſſa exſiſtat, eſt colorata, in *lue* autem *venerea* minus colorata, ſubturbida, ſedimentó tenace, mucido, & grandinoſo quaſi, conſpicua.

3. *Maculæ* ſcorbuticæ differunt a maculis illis latis & diffuſis flauo-fuſcis, quas vulgo Leber-Flecken adpellant: hæ enim in partibus magis ſolidis hærent, & per fluidas non oberrant, & licet prædiſpoſitionem ad ſcorbutum præbere videantur, verus tamen ſcorbutus haſce maculas non exhibet.

4. Sic & ſcorbuticæ maculæ a *lentiginibus*, Sommer-Flecken facile diſcerni poſſunt.

5. Ad differentiam etiam referri poteſt *ſcelotyrbe*, tamquam ſpecies ſcorbuti, vbi patientes de dolore medullæ oſſium conqueruntur, & ſenſim conſumuntur.

III. *SIGNA.*

1. Cum aliis morbis *communia:*

1) Inſolita, inſignis plane *laſſitudo*, & virium proſtratio.

2) *Dolores* modo grauatiui & obtuſi, modo acutiores, ſubtiles, æſtuoſi, tranſitorii tamen, vagi, volatici, per paroxyſmos quaſi recurrentes, & in artubus præcipue ſeſe exſerentes.

3) Nonnumquam plane arthriticæ indolis hi dolores reperiuntur, & frictioni per excutiam ad tempus cedunt.

2. *Specialia* & magis *propria:*

1) Magna propenſio ad vertigines ſyncopticas, atque ipſas lipothymias, & hoc quidem, quando erigere ſeſe in lecto, aut locum mutare volunt, parum autem ſentientes, ſi decubitum tranquillum patientes ſeruent.

2) Proximum pathema, & eſſentiale quaſi, conſtituunt *maculæ*, quæ ingraueſcente morbo, in artubus præcipue,

erumpunt: in cholericis roſei, in melancholicis autem liuido-fuſci coloris.

3) Hæ maculæ in *tibiis* non ſolum maiores, verum etiam cum duris tumoribus, diu tamen ſine ſpontanea corruptione permanentibus, adparent.

4) Coniunctis ordinarie anxietatibus præcordiorum, flatulentia, adpetitus proſtratione.

3. *Specialiſſima.*

1) *Stomacace*, ſeu gingiuarum eximia laxitas, promtiſſima illarum cruentatio, & ſucceſſiua vlceroſo-ſanioſa colliquatio, quæ vicinas etiam, præcipue oris interni partes, tamquam proximas, tentat, ſed tantum anteriores; poſteriores autem, nempe fauces, tonſillæ, vuula, infundibulum in lue venerea, non vero in ſcorbuto infeſtantur.

2) *Stomacace* autem eſt partim *concomitans* ſcorbuti ſymptoma, partim *antecedens*, & ſic diſpoſitio proxima ad eumdem.

3) Qui ſtomacace laborant, ieiuni ſputatores obſeruantur, & intus labiorum vlcuſcula ipſis erumpunt.

4) Dentes denudantur, liueſcunt, carioſi redduntur, cui ſtatui vacillatio & euulſio dentium accedit; immo ipſa ſæpe maxilla carie infeſtatur.

5) *Lingua* & *fauces* anginode æſtu obſidentur.

6) Graueolet *anhelitus* & fœtet *ſaliua*.

7) *Vlcera* aliquando format ſcorbutus, præcipue circa os externum, fœtida, ſanguinolenta, ichoroſa, liueſcentia, nigricantia, tenuiter manantia.

8) *Vrina* eſt tenuis, ſimulque colorata, vel, ſi craſſa adpareat, fuſca magis, nigricans, fortiorem odorem ſpirans.

9) *Excrementa alui* ſunt tenuia, tincta, nigricantia, fœtida, interdum autem aluus plane adſtricta eſt.

10) Quidquid interdum *euomunt*, ad modum tenax obſeruatur.

11) Exſpuunt aliquando materiam, mediante tuſſi, viſcoſam, nigricantem, ſubcruentam.

12) *Sanguis*, per venæ ſectionem emiſſus, de dyſcraſia humorum

rum teſtatur: ſerum enim ſuperſtans, loturæ carnium ſimile eſt, & rubicunda portio in fundo coagulata ac viſcida adparet.

13) Concurrunt interdum hypochondriaca pathemata, qui ſtatus mixtus curam notabiliter reddit difficiliorem.

14) Ira & terrore facile ſcorbutici percelluntur, immo tam mirificas *animi* & *corporis* commotiones ſubinde incurrunt, vt faſcinationis ſuſpicio apud imperitos foueatur.

15) *Arthritici dolores*, quando concurrunt, ambulant hinc inde, per partem in partem.

16) *Motus febriles*, ſi accedant, nullum ſeruant typum.

17) *Paralyſes* etiam *particulares*, *ſpuriæ* contracturæ, ariduræ, tumores œdematoſi, hydropici, adfectibus ſcorbuticis nonnumquam ſe iungunt.

18) Aliquando narium *hæmorrhagias* experiuntur, quibus per adſtringentia ſedatis vehementes ſpaſtici dolores ſuccedunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scorbutus poſterioribus demum ſeculis ad nos peruenit, ab illo nempe tempore, quo aromata in Germaniam transportata, & ad exceſſum vſurpata ſunt.

2. Occupat communiter ætatem *iuuenilem* & *ſenilem*, non æque iuniorem, niſi a cauſſis externis manifeſtis.

3. *Deſides*, torpidos, & vitæ ſedentariæ deditos.

4. Præcipue populos ſeptentrionales in *maritimis* locis, immo etiam meridionales iſtos, qui maribus, vel ipſi oceano vicini ſunt.

5. Aliquando etiam *hypochondriacos*, in primis quando ſudationibus intempeſtiuis tractantur, item *quartanarios*.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *proxima* eſt grumoſitas ſeu coagulatio ſanguinis ſtricte dicti, cum reliquis humoribus non decenter mixti & ſubagitati.

2. Vnde motus ſanguinis progreſſiuus per ſubtiles meatus impeditur; id quod anſam præbet ſtagnationibus, ſtaſibus, corru-

corruptionibus ſanguinearum grumoſarum particularum.

3. Cauſſa *formalis* eſt conamen naturæ, per motus varios ſpaſticos, tenſorios, preſſorios, hanc corruptionem præoccupare: dolores enim illi, qui aliquo modo etiam phyſice ab acribus humoribus fouentur, tantæ conſiderationis non ſunt, vt hinc ad ætiologiam vulgarem, nempe acrimoniam ſalinam, ſcorbuticam, ſtimulantem, vellicantem, rodentem, vrentem, excurrere neceſſe habeamus; cum primis quia acrimonia & ſpiſſitudo humorum non æque in vno ſubiecto conueniunt: acria enim ſunt incidentia, & hinc ſcorbutici coaguli remedia obſeruantur.

4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ humores ad hanc coagulationem & ſpiſſitudinem diſponunt, ſunt ſequentes:

1) Aër frigido-humidus, rarius calido-humidus, & ſalſis inquinationibus refertus.

2) Habitatio humido-frigida.

3) Diæta craſſa, ſalſa, e. g. caſeus, piſces, caro fumo indurata; ſic etiam diæta acida, humoribus inſpiſſandis & coagulandis apta, præcipue quando accedit abuſus aromatum, & ſpirituoſorum, per quem nimia commotio in ſpiſſo tali ſanguine excitatur.

4) Defectus motus voluntarii, & inde reſultans plethora, prima ſcorbuti fundamenta ponunt: vnde ipſi nautæ longe rarius a ſcorbuto infeſtantur, quam reliqui in nauibus otioſi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scorbutus, quo magis recens eſt, eo facilius tollitur; &, licet natura ſubinde ſatis trepidet, facile tamen iterum ſe colligit, præcipue ſi iuſta methodo incedatur.

2. Præualeſcens autem & inueteratus ſcorbutus, eſt malum ad modum contumax & diuturnum.

3. Scorbutus per contagium communicatus, ſi mature illi occurratur, facilius cedit, quam ſi ex corrupta ſanguinis maſſa propullulet.

4. Quo magis vitæ genus laborioſum eſt, eo felicius & citius hoc malum ſuperatur.

5. Vbi

5. Vbi viſcerum obſtipationes concurrunt, ibi reſtitutio in integrum non ita facile exſpectanda eſt.

6. Scorbutus, ſi cum malo hypochondriaco conſpiret, hoc ſublato, tollitur.

7. Quando malum ab aëre impuro, humido -frigido, exortum eſt & fouetur, tum non ita promte exſtirpatur: facile enim a fermentali quaſi inquinamento, quod in humoribus remanet, recrudeſcit. Hinc, niſi per longinquam curam correctoriam, & diætæ mutationem, tota ſanguinis maſſa alteretur, malum difficulter eradicatur.

8. Symptomata tamen ita ſæpe tolerabilia ſunt, vt, excepta dentium & gingiuarum læſione, reliqua vitalitatis munia ſatis integra perſiſtant.

9. Scorbutici iuuenes, quibus maculæ rubentes hinc inde in corpore erumpunt, pulmonum eroſionibus facile obnoxii obſeruantur, & ita vix vmquam ſenium attingunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. In *diſpoſitione* tantum ſcorbutica, ſeu *incipiente* adhuc ſcorbuto.

1. *Reſolutio* ſanguinis per generaliora catarrhalia, quæ humores ſpiſſos & viſcidos incidunt, intendatur, ac illorum vſus per aliquod tempus continuetur. Talia ſunt: rad. pimpinell. alb. helen. ari, dictam. alb. valerian. vincetox. petaſitid. imperator. herb. abſinth. abrotan. centaur. min. fumar. in forma eſſentiæ, extracti, infuſi.

2. Coniungatur potus ſufficiens, & adſiduus corporis motus.

3. In caſu *mixto*, vel adhuc dubio, nempe in concurſu luis venereæ, tincturæ alcalinæ, item temperata illa radix ſarſaparillæ, eſſent. pimpinell. alb. ſuccini, in vſum trahantur, & omni cautela adfectus talis mixtus tractetur, abſtrahendo a fortioribus commotionibus & remediis vehementibus.

B. *In vero ſcorbuto.*

1. Hic præmittantur generaliora, modo commendata, & lenis tranſpiratio ſemper conſeruetur.

2. Deinde ſpecialia antiſcorbutica, quæ ſanguinem grumoſum attenuant & corrigunt, adhibeantur: progrediendo

do a mitioribus ad acriora, niſi forſan neceſſitas cunctare interdicat, v. g.

1) In *ſanguineo-cholericis* temperatiora & acidula conducunt, nempe acetoſa, acetoſella, ſuccus citri, ribium, berberum, &c.

2) In *phlegmaticis* magis proſunt acriora & penetrantiora: cochlear. naſturtiorum genera, raphanacea, raphanus niger, hortenſis, armoracia, ſinapi, cepæ, allium, quod fortius eſt.

3) *Melancholicis*, vt & phlegmaticis, conueniunt magis amara, ſcilicet beccabunga, fumaria, trifolium fibrinum, chelidon. min. flores acaciæ recentes, ſedum minus, rad. cichor. herb. chærefol.

4) Ex his omnibus ſuccus recens efficaciſſimus eſt, deinde infuſa cum recentibus herbis parata, & amara etiam in extractis.

3. Continuentur hæc remedia per aliquod tempus, immo ordinarium cibum ingrediantur, e. g. lactucarum, embammatum, ſuccorum, iuſculorum forma.

4. Aluus per *laxantium* leniorum interpoſitionem aperta ſeruetur. Hic conueniunt laxantia cum epicraſi, nempe cum antiſcorbuticis conuenienter maritata. *Paracelſus* commendat ſaniculam, pyrolam, centaurium minus. Magis autem vſum habent laxationes in ſcorbuto cum malo hypochondriaco complicato.

5. Lenia etiam *diuretica*, quæ humores corrigunt, & ſerum per vrinarias vias eliminant, antiſcorbuticis coniungantur; quo nomine laudantur ſalia media, tartar. vitriolat. arcan. duplicat. arcan. tartari, tartarus tartariſatus, qui ſimul aluum leniter abſtergit, nitrum antimoniatum, immo nitrum ipſum egregie conducit, inſpiſſando nempe ſerum ichoroſum, & euacuando illud per vrinam.

6. Vbi *æſtus* febriles concurrunt, ibi nitrum cum præcipitantibus marinis, ocul. cancr. conch. præparat. matr. perlar. exhibeatur.

7. In *ſtomacace* conducunt:

1) *Interne* ſupra dicta, præcipue ſucci recenter expreſſi, cochle-

cochlear. cum beccabunga, vel naſturt. cum acetoſ. item lapathum paluſtre, quod pro veterum *herba Britannica* habetur, maſticata, immo deglutita. De hac herba Britannica legi meretur curioſus *Muntingii* tractatus.

2) *Externe*: balſamica, mundificantia, ſubadſtringentia & tonica, eſſent. ſuccin. myrrh. item myrrha in ſubſtantia, ſang. dracon. cum tinct. gummi laccæ, ſpirit. ſalis dulcis, mel roſatum, rad. biſtort. tormentill. herb. auricul. muris, plantag. ceruicar. acidum citri; alumen vſtum & crudum cum gargariſmatibus. item aqua prunellæ, ſaluiæ, pyrolæ, e. g.

Recip. eſſent. myrrh. drach. III.
ſuccin. drach. II.
tinct. gummi laccæ.
ſang. dracon. ana drach. I.
ſpirit. cochlear. vnc. ſemis M. pro collutione & abſterſione gingiuarum.

8. *Maculæ*, ſi præſto ſint, non reprimantur, ſed diſcutiantur:

1) *Interne* per lenem tranſpirationem, eſſent. alexipharm. catarrhalia lignoſa, maxime per eſſent. ligni ſaſſafras, item per nitroſa.

2) *Externe* per ſpiritum vini camphoratum, ſpiritum formicarum volatilem.

9. *Hæmorrhagiæ* narium, quando accidunt, moderantur

1) per temperantia, nitroſa, & lubricantia ex decocto auenaceo cum nitro, item per emulſiua.

2) per tonica coralliata, gemmata, lenia anodyna, e. g. corall. præparat. ſpec. de hyacintho, M. P. de cynogloſ.

3) per externa reuellentia, nempe clyſteres, frictiones.

10. Tandem, correctione ſatis peracta, & conſumto maximo morbi impetu, tonus partium roboretur; in quem finem laudantur

1) *Martialia*: tinct. vitriol. martis *Ludouici*, tinct. martis cydoniata *Zwelferi* &c.

2) *Salia volatilia* cum alcalibus fixis coniuncta, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ ſimul reſolutorium

ſpiſſorum humorum edit effectum, & etiam in aliis cacochymicis vlceroſis adfectibus vſum habet. Miſceantur autem part. II. tinctur. alcalinæ cum part. I. ſpiritus C. C.

11. Et quoniam ſcorbutus natales ſuos plurimum debet plethoræ, neceſſarium eſt, vt præſeruandi ſcopo venæ ſectiones circa æquinoctia inſtituantur.

12. De reliquo autem *aër* humido-frigidus, fuliginoſus, vbi fieri poteſt, in calidum, ſiccum & purum mutetur: vitando diætam craſſam & ſalſam, & adhibendo condimenta reſoluentia, nempe ſinap. armorac. cepas, zingib. pip. allium, ſed moderate.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Antiquorum *cacochymia*, & modernorum *ſcorbutus* æqualia habent fata, nam nomen ſuum in omnibus illis adfectibus dare debent, vbi cauſſæ morborum & ſymptomatum nullo alio vocabulo exprimi poſſunt, & ſic tamquam aſylum ignorantiæ hæc nomina conſideranda veniunt.

2. Vandalorum quidem *ſcoorboyck* habet adhuc denominationem alicuius morbi, nempe abdominis, ſed nomen latinum, inde mutuatum, *ſcorbutus* ſcilicet, nihil aliud quam ſtatum morboſum in genere ſignificat, & idem eſt, ac ſi diceres: der Patient iſt kranck. Hoc veriſſimum eſt, ſcorbutum apud nos quidem communiſſime falſo accuſari.

3. Confuſio *ſcorbuti* & *luis venereæ* quouis modo caueatur: nam error hic ingentia damna inducere valet, e. g.

1) *Antiſcorbutica acriora* magis adhuc exagitant & corrumpunt ſalinas ſeri corruptiones, in malo venereo præſentes.

2) Scorbutus non admittit fortiora abſtergentia & colliquantia, ſed temperantia, & leniter refrigerantia expoſcit; quorum omnium contrarium in malo gallico obſeruatur: in hoc enim temperantia & refrigerantia nocent, & ſine acrioribus abſtergentibus & colliquantibus nil obtinetur.

3) *Mercurialia*, ſi in ſcorbuto ad *ſaliuationem* adhibentur, emergunt inde ſtaſes, inflationes, inflammationes, putredi-

tredinoſo - corroſiuæ plane anomalæ vlcerationes; quibus noxiis effectibus vix tempeſtiuum auxilium adhiberi poteſt, quin os aut reliquum vultum deformatum relinquant, vel penitus patientem iugulent.

) Immo mercurialia, quæ tantum ad laxandi ſcopum in ſcorbuto propinantur, dentium lapſum tanto citius promouent, & quia totum corporis ſyſtema penetrant, nullam autem directam efficaciam in ſanguinem congrumatum exſerunt, in ſcorbuto, tamquam noxia, prorſus reiiciuntur.

4. Vbi autem *lues venerea* complicata eſt cum ſcorbuto, *hic*, niſi ſummo gradu conſtitutus, quaſi prætermitti, & *illa* magis in tractatione reſpici debet; ſubleuant autem *vtrumque* malum remedia ſub methodo litt. A. num. 3. commendata.

5. *Correctio* ſanguinis congrumati omnino præmitti debet *evacuationi*, & ſane in ſcorbuto methodus placida, ſucceſſiua, ac continua, quæ magis ad exitum humores *diſponit*, quam *ſtimulat*, maxime neceſſaria eſt: vnde fugiantur in paroxyſmo *purgantia*, *vomitoria*, quæ hyperemeſes facile inducunt, *ſudationes*, *venæ ſectiones*, quæ vagas translationes & plurimas turbas excitant.

6. In ſpecie *regimen* ſudoriferum coactum in ſcorbuto creat anxietates, palpitationes, cephalalgias exæſtuoſiſſimas: ſudor enim in quibusdam ſcorbuticis difficulter ſuccedit, & licet in aliis prompte & affatim ſuccedere ſoleat, aquoſa tamen hæc excretio nihil vtilitatis adfert: vtiliores ſunt *fomentationes*, balnea ex aqua dulci, ad ſummam autem rei nihil faciunt.

7. *Vomitus* ſponte interdum euenit ſcorbuticis, qua euacuatione fruſta quaſi ſemi - ſicci glutinis, quæ vix pedibus conteri poſſunt, ſubinde reiiciuntur, *arte* autem hunc vomitum promouere non æque integrum eſt, præſtat potius, viſcidam illam materiam per ſalina media præparare, & euacuationem naturæ commendare.

8. Spontaneæ *diarrhææ* cauto moderamine indigent: quando enim per adſtringentia improuide cohibentur, cardial-

 gia,

gia, anxietas, infarctus lienis, tormina, inflatio abdominis, colica conuulſiua, ſuccedunt.

9. Sic etiam *hæmorrhagiæ* narium, per talia incongrua remedia cohibitæ, varia incommoda inferunt.

10. Idem ſentiendum eſt de *macularum* repulſione; quæ vehementes anxietates tam præſentius inducit, quam eruptio illarum easdem ſoluere obſeruatur.

11. Calida acria ſulphurea non ita efficaciter corrigunt, ſed, ſulphuream ſolum ſanguinis partem adgrediendo, maculas augent, & hæmorrhagias narium enormes, dolores capitis arthriticos, febres, anxietates, inflationes lienis &c. producunt.

12. *Anodyna* vires & adpetitum magis proſternunt, vertiginem cauſſantur, excretiones ſupprimunt, & poſt exiguum tantum leuamen dolores grauiores inuitant.

13. *Lipothymiæ* ſcorbuticæ per aquas cephalicas ſpirituoſas, hitzige Schlag-Waſſer, ſtatim occurrere, & hac ratione ſanguinem concitare, tanto magis improbatur, quo minus periculum adfectus tales lipothymici inuoluunt.

14. Vti breuis medicatio ſcorbutum non facile ſuperat, ſic etiam a continuo remediorum vſu abſtinendum eſt: facile enim medicamentis ita adſueſcunt ſcorbutici, vt nullas amplius ab illis alterationes, ſed grauia potius ſymptomata experiantur.

15. Inter antiſcorbutica *ſedum vermiculare* ſpecificum emeticum prædicatur, de quo notatu digna obſeruatio actis N. C. inſerta eſt, quod ſcilicet in expeditione Danica multi per illud, in forma decocti exhibitum, a *paralyſi ſcorbutica* reſtituti ſint, euacuato per vomitum muco admodum viſcido.

16. *Cochlearia*, in tota ſubſtantia adſumta, præſentaneum ſcorbuti leuamen adfert; *Spiritus* autem cochleariæ, cum regimine ſudorifero vſurpatus, concitat facile ſanguinem, infert anxietatem, æſtuoſam cephalalgiam, & maculas nimium expellit: vnde ſane *ſyrupus ſcelotyrbicus Foreſti* ex cochlear. & beccabung. paratus, longe tutior & efficacior

cior eſt, quam talia ſpirituoſa. In ſtomacace autem externe locum habet ſpiritus cochleariæ.

17. *Trifolium fibrinum*, quod *Simon Pauli* in ſcorbuto magnopere commendat, licet in forma decocti multas ſanguinis commotiones, & pathemata hypochondriaca torminoſa concitet, laude tamen ſua non prorſus priuandum eſt, modo prouide, moderate, in ſubſtantia, ſucco, aut infuſo, adhibeatur.

18. *Aromata*, modice vſurpata, plurimum valent ad ſcorbuti energiam præoccupandam & reſoluendam; quo nomine zingiber & piper pro condimento in cibis bene ſe gerunt, licet enim acria ſint, ſanguinem tamen non ita commouere obſeruantur: ab vſu autem reliquorum aromatum acriorum, orgaſmum facile inducentium, cavendum eſt.

19. *Armoraciæ* radix recens, aceto imbuta, coctæ præferenda eſt: hæc enim omnem fere acrimoniam amittit. Idem contingit in *cepis*, aqua feruida imbutis, aut cum butyro frixis: vnde exiguum poſt ea præſtant effectum.

20. *Nitrum*, moderate exhibitum, in ſcorbuto, præcipue recentiore, eximium habet vſum, minuit enim acrimoniam humorum.

21. Si vitioſa ſcorbutica humorum craſis a prægreſſis morbis reſidua fuerit, præſtat materiæ malignæ percurationem abſoluere, e. g. vbi reliquiæ a variolis reſtant, ibi eſſentia pimpinellæ albæ magni facienda eſt, quæ etiam grauia incommoda, ab eius modi decubitibus iam inducta, profligit.

22. In aliis autem febrilibus reliquiis eſſent. alexiph. *Stahlii*, per octo circiter dies continuata, certiſſimum ad plenariam reſtitutionem edere ſolet effectum.

23. In *ſtomacace* reliquis mundificantibus commode, non tamen perpetuo, admiſcetur *aluminis vſti* momentum, ſi nempe vlceratio quædam fungoſa ſubſit; quo caſu *oleum* etiam *philoſophorum*, & *ceræ* non inefficax eſt, modo recte tractetur.

24. Alu-

24. *Alumen* autem *crudum*, adſtringendi ſcopo, gargariſmatibus additur.

25. *Spiritus vitrioli* non prorſus quidem reiicitur, quia dentibus non adeo infeſtus eſt, quam *ſpiritus nitri* & *ſalis*, tutior tamen eſt *acetoſitas citri*, moderate vſurpata.

26. *Tabaci* ſuccus, decoctum, immo, quibus non aduerſatur, maſticatio, traumaticum exhibet effectum.

27. Robuſtiores in nauigationibus, quamdiu cepis, & in primis allio potiuntur, ac laborem perferunt, ſiue prorſus liberi manent a ſcorbuto, ſiue ſub ipſo a talibus ingens ſolatium experiuntur.

28. Et ſane prudens moderamen & continuatio motuum voluntariorum longe efficacius corrigunt, quam quælibet optima medicamenta, excepto illo caſu, vbi gingiuarum & aliarum partium vlceratio concurrit. *Conf. diſſertat. D. D. Stahlii de motus voluntarii vſu medico.*

TABVLA XCII.
DE
FLVORE ALBO.

I. DEFINITIO.

Fluor albus eſt excretio materiæ mucidæ, plus vel minus corruptæ, in ſexu feminino per vaginam vteri contingens, & non raro certas periodos obſeruans.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluor albus diuiditur in *benignum* & *malignum* ſeu *venereum*; quam differentiam *ſigna* ſubſequentia accuratius indicabunt.

2. Differt fluor albus a malo illo refractario, nempe *vlceratione* vteri interna, vbi ichor & ſemi-purulenta materia excernitur, & quidem perpetuo, ſine periodo, concurrenti

rentibus profundis in inguine ardoribus, totum ſæpius crus eiusdem lateris in conſenſum trahentibus, accedente etiam febre hectica cum corporis extenuatione; quale quid in fluore albo non obſeruatur: & licet in *venereo* etiam aliquid vlceroſi ſine dubio occurrat, hoc tamen non in ipſo vtero, ſed illius vagina, circa glandulas proſtatas, ſeu collum veſicæ quærendum eſt.

III. *SIGNA.*

A. *Benigni.*

1. Excernitur per vaginam vteri materia ſimpliciter albuginea & quaſi limpida.
2. Quæ materia per ſe nequaquam lædit vel adrodit; quando autem ſub labore corporis genitalia atteruntur, fluxus non ſolum copioſius ſuccedere ſolet, ſed etiam aliquando ſub hoc attritu partes læduntur.
3. Adfligit hæc excretio vel continuo, vel plerumque ſtatis magis temporibus, idque menſium præcipue periodo, ita vt paullo ante vel poſt illos erumpat, vel, ceſſantibus menſibus, eorum tempora occupet.
4. Patiuntur ægrotæ, inſtantibus menſibus, modo circa lumbos & os ſacrum, modo circa ſinum, dolores vrentes, tendentes, & quaſi rumpentes, de reliquo autem laſſitudinem artuum accuſant.
5. Durat ſub his circumſtantiis menſium fluxus communiter per pauciores dies, cui immediate ſuccedit hic fluor albus, prioribus diebus copioſius, poſterioribus autem paullo remiſſius, donec ſenſim iterum ceſſet.

B. *Maligni* ſeu *venerei.*

1. Materia, quæ excernitur, eſt diſcolor, flaueſcens, virideſcens, ſanioſa, acris, adrodens, excorians, inflammans & exulcerans: tum orificium & labia pudendorum, tum contiguas interdum femoris regiones.
2. Quo diutius iam durauit, eo magis diſcolor & ſqualidus faciei adſpectus, cum liuido oculorum circuitu adparet.

3. Concurrit perpetua quaſi laſſitudo, & fatigatio totius corporis, præcipue regionis lumbaris, cum inſignis ſimul doloribus.
4. Cardialgiæ frequentes, quaſi ſuffocatiuæ.
5. Difficilis reſpiratio cum palpitatione cordis.
6. Vniuerſi habitus corporis leucophlegmaticus ſtatus, aliquando etiam œdemata pedum.
7. Febres lentæ, & plerumque anomalæ.
8. Fluor non periodicus, ſed magis continuus, aut valde vagus ac inconſtans, iuſtam contagii ſuſpicionem iniicit, & hinc pro maligno magis, quam benigno, reputandus eſt.

IV. *SVBIECTA.*

A. *Benigni.*

1. Euenit hic fluor illis familiariter feminis, quarum menſes non legitime & ſatis ordinate fluunt, familiariſſime autem, vbi prorſus iam ceſſarunt.
2. Accidit præcipue viduis, menſium facile turbas incurrentibus.
3. Rarius euenit *virginibus*, niſi temperamentum eminenter ſit phlegmaticum, vel vbi vehementes pruritus venerei in illis obſeruantur.
4. In puerperis ſub finem fluxus lochialis eadem quidem materia excernitur, quæ autem pro negotio vteri depuratorio merito habetur.

B. *Maligni.*

Hic euenit illis, quæ vel ipſæ malo venereo infectæ ſunt, vel per commercium cum maritis ſuſpectis inquinantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima benigni* eſt ſpecialis congeſtio humorum mucido-ſeroſorum ad partes glanduloſas vteri: vnde tonus in hiſce partibus nimium relaxatur.
2. Cauſſæ magis *remotæ & occaſionales* ſunt:
   1) Temperamentum phlegmaticum.
   2) Status cacochymicus vniuerſi ſanguinis.
   3) Diæta craſſa, cruda & adpetitus incongruus, ad frigidos cibos magis excedens.

4) Diu-

4) Diuturna habitatio in loco & aëre humido-frigido.
5) Vita ſedentaria.
6) Frequens abortus.

3. Cauſſa *maligni* fluoris eſt inquinamentum ſeu infectio venerea, & ſic cum gonorrhœa virulenta multum habet conuenientiæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluor albus *benignus*, reſpectu ad curam, minime *benignus* eſt, ſed curatu difficillimus, & quo diutius inualuit, eo difficilius profligatur; id quod adeo verum eſt, vt, niſi vitæ genus mutetur, medicationi vulgo receptæ vix vmquam conſtanter cedat.

2. Quod ad reliquam autem ſui indolem attinet, ſatis *benigne* ſe gerit: ſunt enim feminæ multæ, quæ per plures annos, ad ſenectutem vsque, fluore hoc ſine notabili incommodo laborant; rarius etiam ita inualeſcit, vt inſigne corpori detrimentum inferat, præter adſpectum pallidum & tumidum, quem phlegmaticis inducit, ac artuum grauitatem.

3. Quando autem fluxus, ita adſuetus, vel ſponte ſubſidet, vel arte imperita cohibetur, grauia ordinarie pathemata ſuccedunt, præcipue dolores arthritici vehementes, anomali.

4. Fluor *malignus* aliquando citius adhuc, quam alter *benignus*, per antiuenerea, mundificantia, & denique ſiſtentia, ſuperatur; id quod probe notandum eſt.

5. *Malignus* tamen totam facile ſanguinis maſſam inquinamento ſuo occupat, & ſi ex contagio mariti natus ſit, prius non tollitur, quam hic reſtitutus eſt.

6. Quando per incongrua remedia cohibetur, grauiora adhuc ſymptomata, quam poſt *benigni* ſuppreſſionem, inducuntur: eueniunt enim varii decubitus helcodes, vlceroſi, ſcabioſi.

7. *Vterque* fluxus, præcipue autem *malignus*, vbi inualuit, feminas plerumque reddit ſteriles.

8. *Vterque* fluor, vti refractarius, ita, licet debita medicatione tollatur, ſæpe tamen per paroxyſmos quaſi redit, vt ter

vel quater cura repetenda veniat, eoque magis, quo diutius fluxit, & quo ſeniora ſubiecta occupauit.

9. *Benignus* ille, qui cum negotio menſium conſpirat, non adeo magni momenti eſt, periculoſior autem, ſi menſes iam ceſſent, vbi adfluxus & effluxus materiæ viſcoſæ, acris, increbeſcere obſeruatur.

10. *Habitualis* eius modi decubitus impuritatum ſeroſarum anſam etiam ſubinde præbet, vt vterus, ob nimiam relaxationem, prolabatur.

11. De reliquo in gracilioribus hecticam cum tabeſcentia corporis, in habitioribus autem cachexiam, œdemata & hydropem, temporis ſucceſſu inducit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Vtrique fluori eamdem methodum & remedia adhibere velle, abſonum eſt: diuerſæ enim cauſſæ diuerſas expoſcunt medicationes.

I. *Methodus benigni.*

1) Vbi notabilis plethora concurrit, ibi corpus ad curam diſponatur venæ ſectione in pede, ne natura anſam ſumat ſanguinem in ſerum conuertere, & per hæc loca euacuare.

2) Deinde abſterſio materiæ & ſucceſſiua euacuatio inſtituatur per remedia vterina temperata, lenia emmenagoga & vterum mundificantia; qualia ſunt:

a) *Succinum*, cuius eſſentia omnibus aliis præfertur.
b) *Myrrha*, quæ moderatius exhibenda eſt.
c) *Terebinthina*, ſiue cocta ſiue cum maſtiche ſociata.
d) *Salina* digeſtiua, cum ipſo adeo *nitro*, cuius energia hic non reiicienda eſt.
e) *Radices*: pimpinell. alb. vincetox. helen. ari, imperat. leuiſtici.
f) Ex *herbis*: meliſſa & abrotan. vtpote notabiliter repurgans ac roborans.
g) *Gummi-reſinæ*: ammoniac. ſagapen. galban.

3) His abſtergentibus & præparantibus præmittantur & interponantur lenia laxantia, vbi conueniunt:

a) Pi-

a) Pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*, quibus cum eſſentia ſuccini coniunctis omne illud præſtatur, quod vix ab alio medicamento exſpectandum eſt.

b) Radix *bryoniæ* præ aliis ſimplicibus hic vſum habet, quando laxationes cum epicraſi inſtituuntur, vbi cum radicibus rhabarb. hellebor. nigr. & abſtergentibus modo commendatis, pro vino medicato commode præſcribitur.

4) Denique ſubiungantur *tonica*, quæ partes laxas & eneruatas roborent; in hunc finem laudantur:

a) Martialia probatiora, nempe tinct. mart. aperit. *Ludouici*, crocus martis antimoniat. *Stahlii.*

b) Neruina & aromatica, e. g. puleg. ſerpill. rosmarin. thym. origan. rad. cyper. rotund. coſt. ver. zedoar. lign. aloës, cort. citri, aurant. ex quibus infuſa vel decocta ad internum vſum, externe autem balnea præparari poſſunt.

2. *Methodus maligni.*

1) Primæ viæ repurgentur per mercur. dulc. cum ialapp. vel extract. panchymag. *Crollii* coniunctum.

2) Virus ſpecificum contagioſum inuertatur & expellatur per balſamica, abſtergentia, diuretica mitiora, e. g. fiat mixtura ex eſſent. ſuccin. myrrh. pimpinell. alb. tinct. antimonii tartariſat.

3) Moderatum regimen, ad debitam humorum craſin faciens, imponatur.

4) Tandem, correcta probe materia, *os ſepiæ*, ad remanentem fluxum coërcendum, in vſum vocetur; *conf. methodus tabulæ de gonorrhœa maligna*, cum qua fluor malignus, vti in cauſſa vlcerationis, ſic etiam medica tractatione prorſus conuenit.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Bagliuius* libr. II. praxeos medicæ cap. VIII. iudicat, quod fluor albus habendus ſit *venereus*, ſi fluentibus menſibus proueniat, ſimplicem autem fluorem eſſe, qui tempore menſium pereat, & his deſinentibus reuertatur.

2. Morbus hic pertinax, etſi plane ſuperatus videatur, pro genio

nio tamen ſuo nonnumquam recrudeſcit; hoc autem Medicum non deterreat, qui potius omni animo eamdem medicationis viam iterum ingrediatur, &, profligato malo, etiam præſeruando interdum medicamenta exhibeat.

3. Illud autem certum eſt, quod ſub optima etiam methodo nihil ſtabile obtineatur, niſi vita per matrimonium & impraegnationem, vel etiam neglectis libidinoſis cogitationibus, in integrum mutetur, aut recens ad modum malum ſit, aut denique venerei quidquam ſub initium implicitum fuerit, vtpote a quo fluore facilius, quam a benigno, liberantur.

4. *Cantharidum* vſus longe hic nocentior eſt, quam in gonorrhoea: vnde *prouida* etiam illarum adplicatio vix non ſemper grauia mala inducit.

5. *Vrtica mortua* ſeu *galeopſis*, flore albo, a quibusdam pro ſpecifico laudatur, ſed ante, quam commendetur, vlterioribus experimentis ſubiicienda eſt, quia ab aliis fruſtra adhibita fuit. Vxor fide digna enarrauit mihi, quod ſe & duas ſorores a fluore albo liberaſſet per vſum *florum galeopſeos*, cum pauca portione florum alborum *ononydis*. Adſeuerauit intra quatuordecim dies vniuerſum malum fuiſſe ſublatum, licet in ſe per 5. annos & in ſororibus non minore tempore durauerit. Flores autem hosce modo cum pane butyro illito largiter comediſſe, modo mediante ſpiritu frumenti extraxiſſe, edixit.

6. Nec *abrotanum*, licet notabiliter ad repurgationem & roborationem faciat, pro ſpecifico, cui fidere liceat, habendum eſt.

7. Ab *adſtringentibus*, niſi præmiſſis præmittendis, & tandem maxime opportune, immo moderate adhibendis, plane abſtinendum, & exoneratio potius adiuuanda eſt.

8. *Suffitus* ad partem adfectam adhibiti, effectum aliquem diſcuſſorium præſtare ſubinde obſeruantur. Inſeruiunt huic ſcopo gummata, e. g. maſtich. oliban. tacamahac, item aromata; ſpeciatim autem a quibusdam fumus antimo-

timonii, mediante tubulo ad genitalia admiſſus, laudatur.

9. Quod ad diætam attinet, euitare debent cibos nimium aromatiſatos, acidos, craſſos, aërem humido-frigidum, & animi mœrores.

10. Præ omnibus *motum* corporis placidum & continuum commendatum ſibi habeant: licet enim fluxus ſub initium motionis augeſcere ſoleat, in progreſſione tamen notabiliter minuitur.

11. *Venæ ſectio* adſuefacta, numquam prætermittenda eſt; quo autem in loco inſtituenda ſit, pro ætatis differentia decernitur: quæ enim intra fluxus menſtrui periodum adhuc conſtitutæ ſunt, illæ venæ ſectionem in pede admittunt; quibus vero menſes iam ceſſarunt, illis vena in brachio commodius ſecatur.

12. Quæ de *regimine diaphoretico* tabula ſequente caut. 32. diximus, illa etiam hoc loco poſt materiæ correctionem poſſunt adplicari. Certe ſi in vlla methodo ſpes, in hac erit quærenda, quia adfluxum, conſuetudine confirmatum optime auertit.

TABVLA XCIII.
DE
GONORRHOEA.

I. DEFINITIO.

Gonorrhœa eſt inuoluntarius & perpetuus fere ſpermatis per genitalia effluxus, modo ab atonia partium, ſemen continentium, modo a pruriginoſa fermenti venerei ſtimulatione, & ſubſequente eroſione glandularum, originem ducens. Deriuatur a γόνη, genitura, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Gonorrhœa eſt vel *benigna* vel *maligna* ſeu *virulenta.*

2. Be-

2. *Benigna* caret exulceratione, *virulenta* autem hanc ſemper inuoluit.

3. *Benigna* non confundenda eſt cum illa excretionis rariore ſpecie, vbi ſperma quidem prorumpit, ſed numquam niſi ſub membri erectione aut valida fæcum alui renitentium preſſione.

4. Sic etiam *benigni* a *pollutione nocturna*, de qua paucis ſequente tabula dicemus.

5. Dantur caſus, vbi per multos menſes, immo, totum annum, hæc excretio leniter procedit, ſine ardore vrinæ aut alio incommodo ſenſu, vbi etiam materia colore inſigniter non mutata, neque aduerſo odore prædita eſt. Hæc quam diu talis indolis exſiſtit, medium quaſi locum inter benignam & malignam occupat.

6. Vbi autem mox vehementes ardores & roſiones ſentiuntur, & materia copioſo profluxu excernitur, ibi *virulenta* accuſanda eſt, quamquam materia nondum adeo corrupta adpareat.

7. *Virulenta* differt quoad gradus, vti ſubſequentia *ſigna* docent, & reliquam ſimul differentiam oſtendunt.

III. *SIGNA.*

1. *Benignæ.*

1) Hæc excretio, quæ tamen ad modum rara eſt, conſpirat familiariter cum excretione vrinæ, vbi interdum ſub initium emiſſionis, interdum ſub vltima compreſſione, vel fæcum aluinarum reiectione, materia ſpiſſa, mucido-alba, ſpermatica, expers tamen alieni coloris & odoris, excernitur.

2) Sæpius etiam extra mingendi tempus perpetuus veluti, & exiguus mador, ſeu ſubſtantia ſubmucida, intra & iuxta præputium reperiunda, concurrit, quæ preſſione aliqua ex vrethra tanto magis erumpere ſolet.

2. *Malignæ*, ſeu *virulentæ.*

1) Hæc, quando *leuioris* adhuc gradus eſt, profert materiam mucidam, ab albo colore iam notabiliter recedentem.

2) Concurrit ardor, vel prorſus inflammatio præputii.

3) Qui

3) Qui ardor præcipue etiam circa radicem penis ſub emiſſione vrinæ ſeſe exſerit.

4) Semper autem contagium venereum præceſſit.

5) In *grauiore* malo materia magis magisque corrupta adparet, tetri, flauo-virideſcentis coloris, & putridi fætoris.

6) Quo magis in præputio & ſcroto craſſus tumor, ardor, fiſſuræ, acre ſerum plorantes, ſuperueniunt eo peioris indolis eſt gonorrhœa.

7) Interdum acris illa materia ipſam glandem corrodit, inflammat, & poſt fiſſuras in membro vlcera apoſtematodea inducit.

8) Non raro ſuperueniunt bubones glandularum inguinalium, maxime ſi arte incongrua adfectus tractetur.

9) Conqueruntur patientes de laſſitudine artuum & virium proſtratione.

10) Adſpectus faciei pallidus, & ambitus oculorum liuido colore conſpicuus eſt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Gonorrhœæ *virulentæ* ſubiecta vix alia ſunt, quam quæ cum venereis inquinamentis turpe commercium habuerunt.

2. *Benigna* vtplurimum etiam illos homines occupat, qui venere abutuntur, inter ea tamen innocentibus etiam aliquando euenit, vbi atonia & relaxatio partium aliunde inducta eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Benignæ.*

1) Cauſſa *proxima* eſt atonia partium, ſemen continentivm.

2) Cauſſæ *antecedentes*, quæ talem atoniam inducere ſolent, ſunt vel veneris abuſus, vel adfectus chronici, partivm tonum relaxantes.

2. *Malignæ* ſeu *virulentæ.*

1) Cauſſa *antecedens* eſt fermentum venereum.

2) Cauſſa *propior* eſt ſtaſis inflammatoria humoris lymphatici in glandulis, præcipue proſtatis.

3) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt eroſio & exulceratio harum

rum glandularum, vnde materia perpetuo quaſi effluit, quæ ſub initium tenuiorem, progrediente autem tempore craſſiorem & purulentam conſiſtentiam exhibet.

4) Cauſſa *occaſionalis* tantum non vnica eſt coitus impurus: nam infectio per veſtimenta, lectos &c. alias potius inquinationes ſcabioſas, vlceroſas, verrucoſas, pruriginoſas, ad modum vrentes, & cruſtaceam excoriationem formantes, in membro virili, præcipue præputio, item in perinæo, & circa femora cauſſatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Gonorrhœa *benigna* magnæ non eſt conſiderationis, & facile medicamentis auſcultat: hinc minime conuenit cum fluore albo *benigno*, vti ex contrario *maligna* gonorrhœa cum fluore *maligno* eaſdem cauſſas & medicationes inuoluit.

2. *Virulenta* ſub initium leuioris periculi exſiſtit, & quando mature illi occurritur, patiens etiam ab impuris rebus venereis abſtinet, facile adhuc perſanatur.

3. Quando autem diutius hoc malum durauit, & ætatem præcipue ſenilem occupauit, contumaciſſimum eſt.

4. Gonorrhœa *virulenta*, licet primus & leniſſimus gradus luis venereæ dici mereatur, in hanc tamen *per ſe* raro tranſit.

5. Quando autem per *adſtringentia* hic fluxus præmature cohibetur, tum non ſolum dolor premens in pectine, æſtus & lancinatio profundior circa perinæum, vlcera glandis, ſcroti, verrucæ ani, bubones & alia grauia mala ſubſequuntur, ſed etiam corruptela illa per totam ſanguinis maſſam facile diffunditur, & formalem luem veneream, in primis ſi regimen ſudoriferum accedat, introducit.

6. *Bubones* quando ſuperueniunt, adfectus maiore difficultate & periculo ſtipatus eſt.

7. Exſtirpatur quidem vniuerſum hoc malum, ſub iuſta & conueniente methodo & medicamentis, ob glandularum tamen proſtatarum vlcerationem exiguo tempore cura non abſoluitur.

VII. ME-

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus benignæ.*

1) Ad lympham depurandam præmittantur anticatarrhalia, e. g. eſſent. ſuccin. alexipharm. pimpinell. alb. &c.

2) Interponantur lenes laxationes per pilulas *Beccheri*, *Stahlii.*

3) Subiungantur lenia tonica, & præcipue temperantia nitroſa.

4) Commendetur parcior diæta, & placidus corporis motus.

2. *Virulentæ.*

1) Præmittatur, & ſub reliqua cura aliquoties adhuc repetatur, euacuatio cathartica per mercurium dulcem, ialappam, extract. panchymagog. *Crollii*,

2) deinde ad materiæ virulentæ correctionem & mundificationem reſpiciatur. Commendantur in hunc finem balſamica temperatiora, pro temperamentorum diverſitate ſeligenda, nempe eſſent. ſuccin. myrrhæ, alexipharm. pimpinell. alb. lignorum decocta & eſſentiæ, terebinth. coct. ſpiritus terebinth. balſam. ſulphur. terebinthinat. balſam. peruuian. de copaiua, gummi iuniperi, maſtich. item tinct. antimonii acris, ſalis tartari. e. g.

Recip. eſſent. ſuccin.
pimpinell. alb. ana. vnc ſemis.
tinct. antimon. tartariſat. drach. II.
balſam. de copaiu. drach. ſemis. M. doſ. 40.
gutt. ſingulis diebus bis vel ter ſumenda, & per quatuordecim circiter dies, ſed ſine regimine ſudorifero, continuanda. Conf. cautelæ, num. 7. vbi ſpecialiſſima methodus commendatur.

Vel pro magis *phlegmaticis*

Recip. eſſent. myrrh.
ſuccin.
tinctur. ſalis tartari, ana vnc. ſemis.
ſpirit. terebinth. drach. ſemis. M.

 3) His

3) His ad ardoris inflammatorii mitigationem interponantur nitroſa cum ſale digeſtiuo & ſolutione conchar. maritata.

4) Quando ſub hac medicatione fluxus inſigniter minuitur, materia etiam effluens longe purior & ſeminali proxima obſeruatur, tum denique ſpecifica reprimentia locum habent, inter quæ caput effert *os ſepiæ*, e. g.

Recip. oſſis ſepiæ ſcrup. II.
balſam. de copaiu. ſcrup. I. miſc. cum aliquot granis corticis aurantiorum, & diuidatur in duas partes.

5) Sub vſu huius ſpecifici, immo poſt totius mali ſublationem, per aliquod tempus adhuc continuentur eſſentiæ balſamicæ, ſuperius deſcriptæ.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Eſt quidem gonorrhœa virulenta, vti ſub *prognoſi* paucis iam diximus, primus tantum gradus ad luem veneream, interim tamen tantæ ſæpius pertinaciæ, vt medicationem, luis venereæ grauioribus ſymptomatibus parem, in primis ſaliuationem, contemnat, & hoc quidem ob loci, quem occupat, nempe glandularum, conditionem.

2. Sane qui ſimplicis vlceris indolem & tractationem perſpectam habet, ille facile conſentiet, quod abſonum ſit, repentinas medicationes polliceri, multo magis in illas incumbere.

3. Licet autem perfecta reſtitutio aliquot hebdomadum tempus expoſcat, poteſt tamen patiens conſueta ſua negotia commode expedire; modo tranquille & placide omnia inſtituantur, alias ſegnius curatio procedit.

4. Irritum eſt cæptum illorum, qui *balſamica externe* adhibere commendant: ſi enim ſegnia ſint, parum efficiunt, quando autem penetrantiora, e. g. balſam. ſulphuris, ol. terebinth. ſuccin. iunip. in meatum vrinæ inſtillantur, aut per ſyringam aliquot tantum guttulæ immittuntur, patiens in ardorem, & anxiam dolorum exacerbationem conficitur, vehementes etiam inflammationes & tumores penis, brachii infantilis inſtar, contingunt.

5. Im-

5. Immo balſamica *interne* non promiſcue, ſed cum reſpectu ad temperamentum & tempus adhibenda ſunt: quando enim terebinth. balſam. Peruuian. de Copaiua, eſſent. myrrh. in adfectu adhuc recentiore, acriore & ardentiore propinantur, incrementum potius, quam leuamen, ardoris reportatur; immo, ſub optima etiam methodo adhibita, *peculiaris* efficacia hiſce per experientiam adſignari non poteſt.

6. Hinc balſamum *Indicum album*, ſeu de *Copaiua*, licet tamquam ſpecificum ad ſiſtendam gonorrhœam laudetur, & etiam methodice exhibeatur, effectui tamen non reſpondet: *mundificandi* intentione aliquid præſtat.

7. *Tinctura antimonii* acris, vel etiam *ſalis tartari*, eximiæ hic ſunt efficaciæ, bis vel ter ad 30. 40. guttas exhibendæ. Miſceatur, vel, quod melius, interponatur eſſentiæ pimpinellæ albæ, & intra aliquot dies eſſentia ſuccini cum eſſentia pimpinellæ coniungatur, vbi etiam vſus eſſentiæ ſuccini ſenſim augeri, immo illa ſola exhiberi poteſt, ita vt mane & hora tertia poſt meridiem tinctura quædam alcalina, verſus meridiem vero & veſperam eſſentia ſuccini, primis diebus cum eſſentia pimpinellæ remixta, deinde vero ſola, exhibeatur.

8. Si vrens & dolorificus adfectus patientem vehementer adficit, melius eſt initium facere ab vſu eſſent. pimpinellæ, ſequente die tincturam alcalinam, & tertio eſſentiam ſuccini coniungere.

9. In vrgente tali ardore *nitrum* præſentiſſimæ efficaciæ deprehenditur.

10. *Bartholinus* & *Ammannus* vſum eſſentiæ cantharidum magnis encomiis ornant, & in pertinaci ac inueterata gonorrhœa vno impetu virus expellere dicunt; ſed monent, vt ſufficienter diluatur, e. g. cum eſſent. cantharidum drach. I. miſceri debent vini Rhenani vnc. III. propinando quotidie mane cochlear I.

11. Sed præſtat ab his, minus tutis, prorſus abſtinere, quam ſemel infeliciter adplicare, maxime vbi præſidia nempe lac & nitroſa, aduerſus malos effectus per illa inductos

ignorantur: niſi enim ad modum circumſpecte, & prudente plane ſubordinatione adhibeantur, cantharides vehementer, præcipue in feminis, ſtimulant, & inſignes dolores, immo inflammationes renum, vel mictum cruentum inducunt.

12. Methodus *Sydenhamii* per diuturnas *purgantium* continuationes gonorrhœam expugnare docet; ſed, licet fluxus interceptio per talia frequentia & valida purgantia obtineri poſſit, ſpeciatim tamen huic adfectui non conuenit: vnde generali huic curæ ſpecialis præferatur.

13. Eodem intuitu *venæ ſectio* ad hoc malum, *in ſe* conſideratum, non neceſſaria, immo ne vtilis quidem eſt, ſed ſoli plethoræ, vbi concurrit, & inſuper gonorrhœæ magis *benignæ* & ſimpliciori, quam *virulentæ*, conuenit; immo venæ ſectio *largior* miaſma venereum in humores transfundere poteſt, maxime ſi ſubſtiterit, vel cohibitus ſit fluxus.

14. *Antiuenerea calida*, quando cum regimine ſudorifero exhibentur, noxium illud virus per vniuerſam ſanguinis maſſam diffunditur, præcipue vbi in fluxu nude ſuppreſſo propinantur: ſufficit lenior diaphoreſis per diluta decocta lignorum.

15. Damna, quæ per intempeſtiuam huius fluxus ſuppreſſionem inducuntur, ſub *prognoſi* num. 5 indicauimus: hinc maxime cauendum eſt, ne ante ſufficientem ſpecificæ corruptelæ correctionem & mundificationem methodus talis cohibitoria eligatur.

16. Ad hunc errorem euitandum notetur, quod, quamdiu fluxus cum vllo, quantumuis leuiſſimo, ſenſu & conſiderabili quantitate perennat, correctio mundificatoria ſufficienter nondum facta ſit, ſed tum demum, vbi materia benignioris coloris, leui quantitate, & leni ſolum madore adparet: quo caſu *os ſepiæ* ad grana X - XX. per aliquot dies, coniunctis & ſubiunctis leniter abſterſiuis, ſecure propinatur.

17. Quando autem per os ſepiæ fluxus, vti interdum contingit, non

non poteſt profligari, tum pilulæ *Blancardi* vſu eſſe poſſunt.

Recip. gummi elemi
maſtich. ana drach. II.
terræ catechu ſcrup. I. f. l. a. cum balſamo Indico pilulæ doſ. ſcrup. ſemis.

18. Raro autem cohibitio talis directa neceſſaria eſt, & quando per adſtringentia mineralia & vegetabilia ſegniora illa tentatur, debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & damna, ſuperius adlegata, introducuntur.

19. Fluxus *recenter* per incongruam artem ſuppreſſus, & grauioribus ſymptomatibus ſtipatus, commode reuocatur per eſſentiam alexipharm. *Stahlii* ſaturatam, cum eſſentia pimpinellæ albæ ſeorſim acuatam, & per 8 - 14. dies continuatam: præmiſſa vel interpoſita alteratione, aut, ſi mauis, laxatione, per mercurium dulcem.

20. Vbi autem, contingente tali ſuppreſſione, fermentum venereum per totam humorum maſſam iam diffuſum fuit, ibi catarrhalia & lignoſa cum regimine æque ac in ipſa lue venerea requiruntur.

21. De *oſſe ſepiæ*, tamquam ſpecifico cohibente, adhuc notamus, quod a quibusdam, *abſorbendi* ſcopo, aduerſus ardorem ventriculi adhibeatur: hoc, ſi præſente gonorrhoea aut fluore albo contingat, grauia ſymptomata inducit.

22. Admiranda eſt indoles vlcerationis in gonorrhæa præſentis: per duos enim vel tres annos durare, & tamen curari poteſt; cum ex contrario ſimiles vlcerationes, venereæ nempe indolis, alias partes glandulofas, e. g. oris interni, vuulæ, ſatis prompte erodant & depaſcant; cuius rei nulla alia ratio ſuppetit, quam liber in illis locis effluxus, qui impedit, quo minus in *profundum* glandulæ erodantur.

23. Experientia teſtatur, quod inquinamenta hæc venerea variis ſchematibus per tacita & nihil ſuſpecta commercia & contagia plus diſſeminentur, quam in ſuſpicionem veniant.

24. Pro-

24. Proſtant exempla, vbi poſt annorum etiam decurſum non ſolum patientes notabilia iterum incommoda ſentiunt, verum etiam, contracto matrimonio, cum vxoribus ſimile quiddam, nempe fluorem album, communicant. Hinc quiuis exceſſus, in primis autem venus, ad quam inſignes ſtimulos, durante gonorrhæa virulenta, ſentiunt, vitentur, alias facile malum recrudeſcit.

25. *Botalli* conſilium, vrinam intra præputium aliquamdiu retinere, & hac ratione partem læſam abſtergere, in recentibus adhuc inquinationibus & leuioribus glandis eroſionibus locum habet.

26. Glandis *adroſio* vſum etiam capit ex adplicatione olei ouorum, tanto magis ſi gutt. I. cum olei philoſophorum gutt. I. miſceatur, quod leniſſimum ſepticum eſt, & fungoſas excreſcentias, conſolidationem impedientes, egregie aufert.

27. *Inflammatio* & inflatio præputii, quando leuior adhuc eſt, præſentiſſime diſcutitur per ſpiritum vini camphoratum, mediante penicillo pictorio parce adhibitum: cauendo, ne in partem eroſam guttula forte incidat.

28. Si vero tumor magis inualuerit, refrigeratio aliqua locum habet; in quem finem vnguentum album largiter camphoratum, item oleum ouorum cum myrrha, in ouo ad duritiem cocto colliquata, commendantur.

29. *Carunculæ* in vrethra tolluntur remediis venereis abſumentibus, quibus, ſi plurima portio ſublata ſit, ad fundum exſtirpandum, aliquid mercurii præcipitati additur; ſed aptum requiritur inſtrumentum, per quod adplicari poſſit. Rec. dracon. mitigati i. e. mercurii dulc. drachm. I. antim. crud. drach. ij. tut. præparat. drach. ſemis M. f. pulu. ſubtiliſſ. temperetur cum oleo amygdal. dulc. illinatur candelæ cereæ & adplicetur carunculæ.

30. *Bubones* vlceraſcentes, niſi & internis antiuenereis, & externo prouido mercurialium vſu, tractentur, inſignes corruptiones & fiſtuloſas eroſiones formant. *Conf. tabula de lue venerea.*

31. Hi,

31. Hi, aliquamdiu tolerati, ſi poſt ea diſcutiantur, vel introrſum repellantur, intimæ humoris infectionis periculum certiſſimum adeſt, niſi gonorrhœa largiter inter ea ſuccedat.

32. Nota ſunt exempla, in quibus non tantum materia ſufficienter correcta fuit, ſed & quæcumque ſiſtentia irrita fuerunt. *Regimen* autem *diaphoreticum* breui malum ſuſtulit. Hoc enim, vti ante materiæ correctionem noxium eſt, ita poſt eamdem adfluxum conſuetudinalem auertit.

TABVLA XCIV.

DE

POLLVTIONE NOCTVRNA.

I. *DEFINITIO.*

Pollutio nocturna eſt inuoluntaria ſeminis excretio, ſomni tempore contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Pollutio nocturna a *gonorrhœa* temporis, qualitatis & ſymptomatum ratione facile poteſt dignoſci.

2. Ipſa autem pollutio nocturna ſuos habet *gradus*: in aliis enim ſingulis fere noctibus hæc excretio contingit; in aliis autem poſt vnius vel alterius hebdomadis interuallum tantum occurrere obſeruatur.

III. *SVBIECTA.*

Iuuenes ſanguinei, plethorici, otioſi & lauta diæta vtentes præ aliis huic adfectui ſunt expoſiti.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Hæc pollutio quando *raro* contingit, œconomiæ animali ſine damno eſt, atque ad naturales excretiones poteſt referri. Morali autem reſpectu multum negotii faceſſit iis, qui altius conſiderant, quod & illa peccata, quæ *præter*

voluntatem noſtram fiunt, non niſi *per mortem ſummi ſacerdotis* veniam impetrare poſſint. Ioſ. cap. XX. 6.

2. Quando autem ſingulis fere noctibus hæ pollutiones contingunt, tum ipſum etiam corpus per illas debilitatur, homines euadunt diſcolores, nonnullis oculi rubent, aut aliis catarrhalibus adfectibus infeſtantur, ad minimum liuore cincti ſunt, & tandem in gonorrhœam degenerant hæ excretiones.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Exceſſus huius excretionis non medicamentis ſed labore, eoque placido & ſufficiente, coniuncto victu parciore, ordinarie curatur.
2. Quando autem indiuiduales quædam circumſtantiæ remedia omnino efflagitant, largior *nitri* vſus, ad ſcrup. I. verſus ſomnum ſine multo vehiculo exhibendus, optime ſe commendat.
3. Venæ ſectiones in plethoricis circa æquinoctia numquam ſunt prætermittendæ.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quamquam motus corporis in iis, qui illi non ſunt adſueti, pollutionem nocturnam primum magis augere quam eamdem imminuere ſoleat, certum tamen eſt, quod illius placida continuatio aliam rerum faciem ſit monſtratura.
2. *Saturnina* externe adplicanda mirum quidem in modum a nonnullis extolluntur, ſed quis non videt, hæc fontem mali non attingere, nedum exhaurire.
3. Sic & reliqua, quæ vulgo commendantur, remedia, ſuſpecta ſunt: vel enim non iuuant, e. g. rad. nymphææ, ſemen agni caſti; vel, nimium vſurpata œconomiam animalem offendunt.
4. *Stimulantia* tam phyſica quam moralia quouis modo ſunt euitanda.

TAB.

TABVLA XCV.

DE
LVE VENEREA,
SEV
MALO NEAPOLITANO.

I. **D***EFINITIO.*

Lues venerea eſt humorum lymphatico-ſalivalium viſcoſa corruptio, quæ ſucceſſiue ſtaſes, & tandem eroſiones partium, maxime exſanguium & glanduloſarum inducit, & per contagium communicatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Lues venerea differt a *lepra.*
 1) Lepra non ita prompte eſt contagioſa.
 2) Defluuium *capillorum* & gonorrhœa vtriſque quidem adfectibus ſunt communia, illud autem in lue gallica longe copioſius contingit, & hæc magis virulenta eſt.
 3) *Vlcera* in leproſis ſunt tantum ſuperficialia, & non æque circa genitalia eueniunt; in lue autem venerea nodoſæ & profundæ vlcerationes, immo oſſium adroſiones obſeruantur.
 4) Leproſi, licet acu pungantur, inſenſibiles tamen exſiſtunt.
2. Differentiam luis venereæ a *ſcorbuto* tabula XCI. fuſius indicauimus.
3. Lues venerea *in ſe* differt *gradu.*
 1) In aliis fermentale inquinamentum adhuc in humoribus ſolis oberrat, & ſymptomatibus aliquo modo tolerabilibus ſtipatum eſt. In hoc gradu ſanus eſſe adſpectus, & alios fallere poteſt.
 2) In aliis autem partes *ſolidas* iam occupauit, cum atrocio-

ribus pathematibus; quæ differentia ex *ſignis* illuceſcet. *Conf. tabul. chirurgica de vlceribus venereis.*

III. *SIGNA.*

1. Gonorrhœa adeſt virulenta aut vlcuſcula circa genitalia, plerumque poſt impurum congreſſum, rarius per veſtimenta, lectos, &c. in ſexu feminino loco gonorrhœæ virulentæ fluor albus malignus occurrit.

2. Hæc labes per longum tempus has partes priuatim quaſi obſidere ſolet, ſine vlteriore per reliquum corpus progreſſione.

3. Quam primum autem gonorrhœa vel fluor albus incondite tractantur, & hac ratione humores impetuoſius commouentur, inquinamentum illud ſatis prompte per reliquum corpus diſſipatur.

4. Quando autem gonorrhœa, citra talem humorum exagitationem, ſimplicius tantum ſupprimitur, tum ſtatim accedunt bubones venerei, nempe infarctus & intumeſcentia magna, dura, *inguinalium* glandularum, fungi & excreſcentiæ verrucoſæ, neque raro fiſtulæ veſicæ.

5. Vbi vero fermentale inquinamentum in humorum maſſam altius diffunditur, ibi varia peſſima ſymptomata & effectus oriuntur.

6. Adficit nempe noxia talis materia partes exſangues, glanduloſas membranaceas, immo ipſa oſſa.

7. Vnde corruptelas gignit non purulentas, nec proinde inſigniter inflammatorias, ſed vlceroſas, non tam corrodente, quam ardente moleſtia, in primis nocturna, ſtipatas.

8. Quo intuitu hæc vlcera oſſibus etiam adroſionem ſeu cariem inducunt.

9. Concurrunt dolores ſpaſtici, tenſiui, vibratiles, rodentes, terebrantes, ſalſi, qui nocturno tempore communiter exacerbantur, & in cranio, occipite, femore, lumbis, perinæo, inguinibus, præcipue ſeſe manifeſtant.

10. Quamdiu inquinamentum ſolidas partes nondum corripuit, ſed per humorum maſſam adhuc oberrat, conqueruntur ſolum de generalioribus incommodis, laſſitudine graua-

grauatiua, torpore, dolore obtuſo, valde tamen moleſto, & in meditullio quaſi partium reſidente.

11. Oſtendunt colorem liuido-pallidum, in primis per oculorum orbitam, & ita conſpectum referunt quaſi ſqualidum ac pallidum.

12. Manus habent calentes & ſomnum inquietum.

13. Eueniunt magis magisque pathemata, acrius inſiſtentia, aut ad certum aliquem locum tendentia, cum doloribus conſtantioribus & acrioribus, donec tandem languidiſſimo ſucceſſu, niſi ars intercedat, tranſitus fiat in vlcerationem, eamque lentam, viſcoſam, valde ardentem & rodentem.

14. Hinc eroſio, præcipue in collo, vuula, naribus, faucibus, cuius rei prodromus eſt raucedo, contingit.

15. Collectiones etiam vlceroſæ, lentiſſimæ hic illic adparent, quæ variis nominibus veniunt, nempe ſteatomata, atheromata, melicerites, gummata gallica, Speck-Beulen, adpellantur, prout materiam vel ſebi, vel pulticulæ, vel mellis inſtar &c. continent.

16. De quibus anomalis collectionibus vlceroſis, in primis ſteatomate & atheromate, notabile eſt, quod ab exigua magnitudine ad nucis auellanæ molem excreſcant, & peculiari tunica incluſæ deprehendantur. *Conf. tabul. chirurg. de tumoribus tunicatis.*

17. Accedit vlceroſis hiſce corruptelis *fœtor* valde nauſeoſus, qui in malo, profundius radicato, etiam per halitum diffunditur.

18. *Vrina* minus colorata, ſubturbida, ſedimento mucido, tenace, & grandinoſo quaſi, conſpicua eſt.

19. Tandem tabidam, phthiſicam ſeu hecticam extenuationem hoc malum format, & patientes poſt longos cruciatus exſtinguit.

20. Mares hæmorrhoides verrucoſas, fiſſiles, manantes, vlceraſcentes, ſæpe incurrunt, rarius feminæ, quibus autem interdum cancroſa vteri adroſio miſeram denique mortem arceſſit.

21. Sanguis, quando grauius infectis emittitur, refrigeſcens,

manifeſtos lentores, immo grandinoſas, albidas, glutinoſas concretiones oſtendit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Probabiliſſimum eſt, quod lues venerea, *Americanorum* morbus endemius, per nauigationem ad *Europæos* transportata ſit: abunde enim conſtat, hoc malum bello Hiſpanico cum Gallis ad *Neapolim* primum perueniſſe.

2. Omnis quidem ætas & ſexus hoc malum, accedentibus cauſſis occaſionalibus, incurrere poteſt, vtplurimum tamen iuuenes libidinoſi, vtriusque ſexus, iuſtiſſimam hanc ſalacitatis ſuæ pœnam luere tenentur.

3. Dantur autem & alii, qui innocente modo ab hac lue corripiuntur, nempe contagio per lectos, pocula, halitus inſpirationem, ſellas, ephippia, &c.

4. Cum infantibus nonnumquam *hæreditate*, vel a nutricibus infectis communicatur; quod tamen rarius contingit.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima interna* eſt ſubtile fermentum venereum, cum corpore communicatum, quod tenacem humorum inſpiſſationem & corruptionem inducere ſolet, teſtante ſanguine, per venæ ſectionem emiſſo.

2. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales*.

1) Nulli homini euenit, niſi abſolute per contagium.

2) Familiariſſime per impurum congreſſum, a quo primum gonorrhœa, aut vlcuſcula in genitalibus oriuntur, & deinde, poſt peruerſam præcipue tractationem, hoc inquinamentum in totam ſanguinis maſſam diffunditur.

3) Infectio quidem per veſtimenta, lectos, cucurbitulas, nouaculas, &c. etiam contingit, ſed benignior obſeruatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Lues venerea eſt morbus lentæ & diuturnæ indolis, hinc ad plenam eius eradicationem tempus requiritur.

2. Quando malum humores tantum occupauit, citius adhuc profligatur; vbi autem oſſium & glandularum profundæ adro-

adroſiones iam præſto ſunt, ibi cura tardius & difficilius ſuccedit.

3. Qui curam mercurialem ſine ſucceſſu adhibuerunt, vel ex alia cauſſa in idem malum relapſi ſunt, illi in repetenda cura maiori periculo exponuntur.

4. Corpora ſucculenta, perſpirabilia, minore periculo & moleſtia curam mercurialem tolerant, quam ſicca, tenera, denſiora.

5. Quando alii adfectus cum lue venerea complicantur, e. g. ſcorbutus, tum difficilior redditur cura.

6. Viſcerum autem læſio vbi concurrit, ibi ſtatus eſt conclamatus.

7. Quo profundius oſſa iam eroſa ſunt, eo magis poſt curam recidiua metuenda eſt, vel malum plane inſuperabile obſeruatur.

8. Infectio per veſtimenta, lectos &c. vti benignior eſt illa, quæ per impurum congreſſum inducitur, ita etiam multo facilius exſtirpatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Fermentum noxium venereum eſt *expellendum.*

2. Effectus ab hoc fermento inducti, nempe lympha tenax, viſcoſa, mucida ſunt *corrigendi.*

3. Reliqua ſymptomata, nempe vlcera, bubones, excreſcentiæ, ſcabies &c. ſunt *auferenda.*

4. Ad hos ſcopos obtinendos duo proſtant ſubſidia, cura ſcilicet *ſudatoria* & *ſaliuatio*, illa in malo adhuc leuiore, hæc in prouectiore adhibetur.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Corpus ante omnia in vtraque cura *præparandum*, & ſordes primarum viarum expurgandæ ſunt; in quem finem mercurius dulcis, cum extracto quodam purgante in pilulas redactus, optime conuenit.

2. In *recentiore* malo, & primo leuiore gradu ad inquinamentum expellendum ſufficiunt lenia catarrhalia alexipharmaca, e. g. propinetur mane ad 30-40 gutt. eſſentiæ pimpinel-

pinellæ albæ, bene ſaturatæ, & regimen ſudoriferum coniungatur.

3. Quando contagioſum fermentum *diutius* cum ſanguine iam remixtum fuit, partes autem ſolidæ nondum adroſæ ſunt, tum reſoluentia fortiora, diuretico-diaphoretica adhibeantur. Conducunt hic tinctura antimonii acris, decocta ex lignis quaiac. ſaſſafras, iuniperi, pini, fraxin. rad. ſarſaparill. chin. pimpinell. min. bardan. vincetox. petaſitid. herb. ſaponar. e. g.

Recip. raſur. lign. ſaſſafras vnc. II.
quaiaci
rad. chin.
ſarſaparill. ana vnc. I.
cinnamom.
ſem. fœnicul. ana drachm. I.
inciſ. contuſ. f. ſpecies ad decoctum ſaturatum.
Vel pro pauperibus
Recip. lign. pini
iuniperi ana vnc. II.
rad. pimpinell alb.
bartan. ana vnc. I.
herb. ſaponar. man. I.
ſem. aniſi drach. II.

Hæc decocta, coniuncta per duas vel tres quotidie horas ſudatione in ſtuphis, mane exhibeantur, & pro re nata ad 2-4 hebdomades continuentur

4. In *ſummo* huius luis gradu, nempe in ſtatu inueterato, ſymptomatibus fixis, oſteocopis, tumoribus duris & vlcerationibus ad oſſium adroſionem progredientibus, cura ſudatoria non ſufficit: hinc ad *ſaliuationem* per mercurialia confugiendum eſt, vt lympha ſpecifico quaſi fermento coagulata, & partibus ſolidis infixa, reſoluatur & eliminetur. Inſtituitur autem ſaliuatio vel per interna mercurialia, nempe mercurium dulcem, vel per vnguentum aliquod mercuriale, externe adhibitum.

5. Præmittatur autem ſaliuationi laxatio ſuperius commendata,

data, & deinde, vt corpus reddatur perſpirabile, decoctum lignorum per 4-8. dies exhibeatur.

6. Poſt ea ſucceſſiue mercurius adplicetur, e. g. vnguentum quoddam mercuriale, primo die carpis, ſecundo tarſis, tertio his & ſimul ſuris, pro diuerſis mali gradibus & robore patientis (quod tamen non ex laſſitudine, ſed ipſius individui tota conſtitutione metiendum eſt) tam diu illinatur, donec oris interni & glandularum ſaliualium intumeſcentia, dentium vacillatio, tamquam prodromi ſaliuationis, ſubſequantur.

7. Succedente ſaliuatione non ſtatim ab inunctione abſtineatur, ſed leniter & circumſpecte cum illa paullulum continuetur.

8. Si *internis* mercurialibus ſaliuationem ſuſcitare libet, poſt corporis per laxans & decoctum lignoſum factam præparationem, exhibeatur mercurius dulcis, incipiendo a gran. 4 6. & ſenſim vſque ad ſcrup. ſemis adſcendendo. Veſperi hæc commode propinantur, ſubiunctis mane diaphoreticis lignoſis.

9. *Durante* ſaliuatione ori & faucibus ſollicite ſuccurratur per frequentem vſum gargariſmatis, ex rad. pimpinell. alb. bardan. helen. vincetox. irid. Florentin. ari, herb. ſaluiæ, hyſſop. flor. chamomill. ſem. fœnugræci; quibus, ſi opus ſit, addatur pro emollitione *ficus*, pro ardore temperando *nitr.* & *album græcum.*

10. Adroſæ *fauces* ſubleuantur etiam eſſentia ſuccini, pauca eſſent. myrrhæ, & vna vel altera gutta eſſent. ligni quaiac. cum aqua deſtill. roſarum: in malo prouectiore adduntur olea deſtillata caryophyll. cinnam. cum oleo ouorum, vel ol. amygdal. dulc. temperanda.

11. *Vlcerum* venereorum tractatio ad chirurgiam ſpectat, mundificantur autem vel per eſſentiam balſamicam, modo dictam, vel per decoctum lignorum, cum exigua portione tincturæ antimonii remixtum.

12. *Nodi* gallici reſoluuntur: *externe* emplaſtr. *Vigonis*, aucta mercurii doſi in duplo vel triplo, vnguento mercuriali,

item lamina ſaturni mercurio illita: *interne* mercurio dulci[ir] &c.

13. *Excreſcentias* fungoſas abſumit *externe* mercurius præcipitatus, *interne* illas reſoluit mercurius dulcis. Puluis ſtypticus, quem *Carolus Muſitanus* commendat, conſtat ex alumine vſto & puluere ſabin. ana, qui puluis excreſcentiæ bis per diem adſpergitur.

14. *Scabies* venerea, vbi coniuncta eſt, paret etiam vnguento mercuriali, & mundificationibus internis. *Conf. tabula de ſcabie.*

15. In *bubonibus* venereis, ſi gonorrhœa ſuppreſſa ſit, hæc reuocanda & corrigenda per catarrhalia diuretica, e. g. eſſent. alexipharm. pimpinell. alb. ſuccini, pyrolæ, decocta antiuenerea, mercur. dulc. *Externe* diſcutit emplaſtr. diachylon cum gumm. vnguent. mercuriale. *Maturatio* autem promouetur per emplaſtr. de meliloto. *Dolores* ſopit emplaſtr. *Vigonis*, amalgama iouis; & denique *apoſtema* mundificatur per eſſentiam balſamicam lignorum. *Conf. tabul. de gonorrhœa.*

16. Finita denique cura *aluus* laxante quodam repurgetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Breui tempore in hoc morbo nihil obtinetur, ſed diuturnior medicationis continuatio neceſſario requiritur, quod adeo verum eſt, vt etiam malum adhuc leuius, neglecta iuſta medicamentorum continuatione, facile recrudeſcat.

2. Hæc *continua* medicatio commode fieri poteſt cum omnibus remediis, quæ huic malo opponuntur, excepto ſolo mercurio, nullam enim inſignem alterationem, nedum detrimentum, corpori adferunt, ſi proportio exhibitionis gradui & decremento morbi reſpondeat; vbi autem proportio illa non obſeruatur, ibi calidiora, e. g. lign. quaiaci, ſaſſafras, nimis diu continuata, incommoda, immo damna, inferre poſſunt.

3. Temperamentorum diſtinctio hic omnino vſum habet: ſubiectis enim frigidis decocta, ex *calidioribus* exoticis para-

parata, iuncta etiam *eſſentia* lignorum, egregie conueniunt; ſiccioribus autem & cholericis hæc diſſuadentur, & temperata magis, e. g. rad. ſarſaparillæ, chinæ, cum noſtratibus etiam temperatis, quæ virtutes ſuas tacite quidem, ſed ſatis efficaciter, præſtant, commendantur.

4. Diuerſa tractatio diuerſo luis gradui debetur: quamuis enim fortior methodus, quæ grauius malum ſuperat, cenſeri videatur, ac ſi leuiorem adfectum tanto facilius profligatura ſit; hic tamen regula illa: *quod poteſt maius, poteſt etiam minus*, non abſolute vera obſeruatur: neque etiam conſultum eſt, leuiori malo operoſius, immo non omni periculo carens, remedium opponere.

5. Quem ad modum enim validiora remedia mercurialia cauſſam morbi, teneriorem adhuc & ſubtiliorem, non ſatis adſequi & ſubigere poſſunt, ſed potius vltimis ipſius corrupti corruptelis & morbi productis magis quadrant: ita leniora e lignoſis præſidia, quæ ſubtilioribus huius indolis corruptelis efficaciter opponuntur, grauiori atque craſſiori materiæ minus ſufficere, non ſolum experientia, ſed & ſanæ rationis dictamen, confirmat.

6. *Lignoſa*, in malo iam magis effero, abſolute neceſſaria ſunt, cum moderata, ſed adſidua, commotione ſudatoria; quæ tamen in mitiore morbo ſub medicamentis huius claſſis penetrantioribus, quibus rad. pimpinell. alb. optimo iure accenſetur, non æque requiritur.

7. *Sudatio* ſub multis tegumentis non eſt conſulta, cui illa præferenda, quæ fit in lecto libero, mit Spriegeln, ſpiritu vini accenſo.

8. *Diureſis* ſub diaphoreſi non negligenda eſt: materia enim craſſa, mucido-ſalina per ſudorem non eliminatur. Vnde tincturæ alcalinæ, e. g. tinct. antimonii bene acris, huic ſcopo egregie ſatis faciunt.

9. *Amara*, in primis *fumaria*, inquinamentum humoribus penitius inſinuant, & corruptelas reddunt feruidiores.

10. *Acria antiſcorbutica* maiorem acrimoniam corruptelæ venereæ ſuperaddunt. Hinc in complicatione luis veneneæ cum ſcorbuto caute & placide omnia gerantur: in

ſtatu dubio proſunt decocta temperata lignoſa cum tincturis alcalinis, item catarrhalibus, eſſent. ſuccini &c. donec alterutrius prædominium innoteſcat.

11. Quando ſub ſaliuatione corporis & animi debita continentia prætermittitur, tota laborioſa operatio non ſolum irrita, ſed & periculoſa, immo ſæpe funeſta, obſervatur.

12. *Venæ ſectio*, præſeruatiue inſtituta, moleſtias, in cura ſubeundas, quodam modo ſubleuat, præcipue in plethoricis.

13. *Vires* patientis præ omnibus conſiderandæ, num ad curam mercurialem, quæ grauia ſymptomata, v. g. tumores faucium, vacillationem, immo adroſionem & caſum dentium, ardores pruriginoſos, dolores capitis, agrypniam &c. infert, ſufficiant.

14. Differentia autem habeatur inter illum virium defectum, qui ab indiuidui ſtatu, & inter eum, qui a morbi crudiore coagulo, profundius & longius iam inhabitante, dependet. Hic ſi cuneus mitior adhibeatur, & cura ob virium defectum iuſto maturius abrumpatur, irritum eſt negotium vniuerſum: præſtat potius ibi analepſi gelatinoſa vires reficere, & medicationem legitime continuare.

15. *Diarrhæa ſanguinolenta*, ſub cura cooriens, non eſt melioris notæ, & patiens ad curam talem moleſtam perferendam vix ſufficiet. Expoſcit autem hæc diarrhæa clyſteres lenientes, e decocto hordei & lacte cum oleo amygdal. dulc. & vitellis ouorum paratos.

16. Omnia illa ſubiecta ad ſaliuationem perferendam inidonea ſunt, quæ vitio aliquo viſcerum, in primis pectoris, laborant.

17. Quando autem dolores ſub ſaliuatione miteſcunt, immo euaneſcunt, vlcera exſiccantur, & bubones pereunt, tum de felici curæ ſucceſſu non dubitandum eſt.

18. Saliuatio per externa mercurialia præferenda eſt illi, quæ per interna excitatur, niſi forte hæc illis ſuccurrere debeant.

19. *Vnguenta* mercurialia præſtant emplaſtris ſegnioribus, ex mercurio & gummi-reſinis præparatis.

20. *Suffimigium* per mercurium, vel cinnabarim, prunis iniectam, penetrans quidem eſt, ſed incertæ efficaciæ; caput etiam, & pectus a fumo tali, niſi in ſtupha adhibeatur, facile offenduntur: vnde præſtat inunctio partium exſanguium, tendinoſarum; vbi ſpinæ dorſi parcendum, ne ſtupores & paralyſes introducantur.

21. *Aqua mercuriali* extrinſecus vti, periculoſum eſt.

22. Vſus *mercurii corroſiui*, quem *Blancardus* loco mercurii dulcis commendat, turpethi mineralis, arcani corallini, cautiſſimus ſit.

23. In *gargariſmatibus*, ſi adſtringentia adhibeantur, ſaliuatio impeditur. Sic etiam acida & refrigerantia eamdem præpediunt.

24. *Saliuatio* ad minimum ſufficiens ſit, ne repetitio cum maiore periculo neceſſaria euadat; ſatis autem eſt, quando poſt materiam fluidiorem, muco ſimilem, ſpiſſa fœtida ſaburra magis magisque eiicitur: deſiſtendum, ſi tormina, vomitus, diarrhœæ, ſpaſmi, ſtupores ſuperuenerint, & diapnoicis inſiſtendum: in primis autem ab vſu mercurii interno tum deſiſtere conuenit, quia hæc accidentia hunc magis, quam externum vſum comitantur.

25. Saliuatio *ſpuria*, ſeu *ſputatio* per medicamenta cuprea, ab *Heluetio* commendata, ſatis quidem efficax, ſed periculo ſtipata eſt: graues enim ventriculi & inteſtinorum perturbationes, nauſeam diuturnam & flatulentias generat, immo multi inde in hydropem coniiciuntur. Proprie enim non eſt ſaliuatio, ſed tantum ſputatio ex ventriculo & faucibus ſcaturiens, a conſtrictis partibus externis, & repulſione humorum verſus ſtomachum proueniens. Vnde nauſea continua. *Glandulæ* autem *ſaliuales* nullo modo adſiciuntur.

26. *Vlcerum* externorum venereorum tractatio ſine præmiſſa interna & iuſta medicatione intuta eſt, & nullius etiam effectus; ſpeciatim gummata adſtringentia materiam repellunt, vt deinde oſſa adrodere ſoleat.

27. Si vna ſaliuatione malum non penitus exſtirpetur, tum repeti illa poteſt, maxime ſi prior libere ſucceſſerit, & patiens ſit robuſtus.

28. Quando autem malum quibuscumque methodis non cedit, tum iuſta ſuſpicio ſubeſt, quod in illo loco, vbi profundiores ardores ſentiuntur, oſſis adroſi corruptio hæreat, & chirurgicam manum exſpectet, v.g. cranium adroſum dolores capitis continuos per aliquot ſæpe annos excitat, & omnem medicationem internam adſpernit.

29. Vbi vires patientis præſto ſunt, ibi ſaliuationi laxatio ex mercurio dulci, vel clyſtere, interponatur, prætermiſſa illo die inunctione.

30. In *ſaliuatione nimia* ſulphur adhibere, aut regimen ſudoriferum, minus conuenit, aluus potius leniter laxetur, & inunctio, vti modo dictum, illo die omittatur, ac, quod reliquum eſt, naturæ commendetur.

31. *Eſſentia pimpinellæ* albæ optime ſe gerit in turbis & moleſtiis, a mercurio ſubnatis; eiicit quoque, ſi quid forte mercurii in corpore adhuc latitet, deglutiendo gutt. 12-15. ſine vehiculo, quæ ardorem quidem fremebundum, mox autem ſine noxa euaneſcentem, excitat.

32. *Radicem chinæ Thonerus* tamquam ſpecificum commendat, id quod vſus docebit.

33. Lenis *diaphoreſis* ſub ipſa ſaliuatione non ſolum conuenit, ſed etiam quodam modo neceſſaria eſt, neque facile timendum, vti auctores quidam, alii ex aliis, mutuo transſcribunt, ne ipſa ſaliuatio per eamdem ſufflaminetur, vtpote quod non, niſi *confertim* inſtituta & continuata, efficere ſolet.

34. Itaque regimen directe ſudatorium, (non autem lenior diaphoreſis) vti ſaliuantem mercurii effectum impedit, ita, quamdiu mercurius in humoribus oberrat, nudæ euacuationes diaphoreticæ metum faciunt, quod *partibus* altius ſeſe impacturus ſit: vnde grauiſſima pathemata, nempe paralyſes, tremores, dolores ſpaſtici, ariduræ, inducuntur.

35. Ma-

35. Maiore adhuc circumſpectione indiget enchireſis illa, hodie circumgeſtata, quæ mercurium *non ſaliuantem* præparare & exhibere docet: falſiſſimum enim eſt, illum non mouere ſaliuationem, ſed in eo tantum enchireſis conſiſtit, vt cum regimine ſudorifero exhibeatur; quo intuitu *quilibet* mercurius, niſi enormibus plane doſibus ingeſtus, ſaliuatorium effectum amittit.

36. In malo grauiore, maxime ſub ſaliuatione, *diæta* ſit tenuis, euchyma, non autem aromatica, liquidorum præcipue ciborum, quos dentium, ad maſticandum ineptorum, conditio etiam expoſcit, cum potu hordeato, diluto lignorum decocto, aut cereuiſia optime defæcata: ſalſa ſane & acida adſumta mercurium deteriorem reddunt, cruda vero & craſſiora vias & ipſas excretiones temerant.

37. In primis patiens iuſtam *caloris* conſeruationem cordi habeat: abſtinendo a motu inquieto, in grauiore malo poſitiue noxio, item a liberi aëris, maxime frigidi, admiſſione, quæ ſaliuationem reprimit, & damna fere irreparabilia adfert.

38. Chirurgorum *ſeptica metallica* nocent, & ad malos in oſſibus euentus ſæpe contribuunt.

39. *Bubones* venerei non ſponte tendunt ad ſuppurationem, & hinc ad gonorrhoeæ reuocationem ſufficiens tempus concedunt. Empl. de galban. matricale cum ſuccino, mediante terebinthina ſoluto, mixtum, mirifice *bubones* reſoluit, & materiam hanc per gonorrhœam, vel fluorem album eliminat. Dicitur alias *vnguentum Paracelſi*, quod in vulneribus venenatis commendat.

40. *Mercurii dulcis* doſes ad grana 20. immo 30. augere, vti vulgo commendatur, neque neceſſarium, neque conſultum ducitur.

TAB.

TABVLA XCVI.
DE
VITIIS SVDORIS.

I. D*IFFERENTIA.*

Vitia ſudoris *triplici* reſpectu conſideranda veniunt:

1. Vel enim ſudores ſunt *nimii*, qui matutino præcipue tempore poſt horam tertiam, in aliis periodice, in aliis magis continuo, erumpere ſolent.
2. Vel adſueti ſudores ſunt *ſuppreſſi*, vnde varia pathemata ſuccedunt.
3. Vel dantur ſubiecta, in quibus ſingularis plane ad ſudandum *difficultas* obſeruatur.

II. *SVBIECTA.*

1. *Nimii ſudoris.*
   1) Homines plethorici, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, ſpongioſi, qui, quando leuiter ſolum corpus mouent, ſudorem copioſum ſtatim experiuntur.
   2) Talia ſubiecta ad ſudores etiam nocturnos, præcipue circa æquinoctia inclinant.
   3) Hectici, quando ad mortem properant, copioſos tales ſudores incurrunt.
2. *Suppreſſi ſudoris.*
   1) *Infantes*, quando, ſudore madentes, per imprudentiam matrum vel aliarum aëri exponuntur.
   2) *Adultiores*, qui conſueta huius excretionis tempora negligunt, vel corpus in ſudore conſtitutum immodeſtius refrigerant.
3. *Difficilis ſudoris.*
   1) Difficultas ſudandi in illis præcipue corporibus deprehenditur, quæ dyſcraſia humorum lenta, mucida, ſpiſſa, laborant.
   2) Non minus etiam in ſubiectis teneris, ſenſibilibus, macilentis, ebullitioni ſanguinis obnoxiis.

III. *CAVS-*

III. *CAVSSAE.*

1. *Nimii ſudoris.*

Hecticos ſudores, in quibus *paſſiuus magis* fluxus occurrit, ſi excipiamus, reliquæ ſudoris copioſi excretiones pro cauſſa *formali* agnoſcunt principium *actiuum* vitale, quod plethoram, tamquam cauſſam *materialem*, facta ſanguinis in ſerum ſolutione, imminuere intendit.

2. Cauſſæ ſudoris *ſuppreſſi* & *difficilis* ex iis eluceſcunt, quæ præcedente membro de ſubiectis dicta ſunt.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Sudor *nimius*, ſibi relictus, licet vires aliquo modo exhauriat, tanti tamen non eſt periculi, quam ſi poſitiue cohibeatur.

2. Quando autem talis ſudor copioſus, cum hectica coniunctus eſt, ſtatum conclamatum deſignat.

3. Sudores *ſuppreſſi* pro ætatis & ſubiectorum diuerſitate modo adfectus cutaneos, ſcabiem, cruſtam lacteam; modo catarrhales, coryzam, grauedinem; modo congeſtiones, febres, inflammationes, immo conuulſiones, inducunt.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quam diu ſudores tolerabiliter adhuc procedunt, licet *nimii* videantur, leniter potius promouendi quam ſupprimendi ſunt: hinc tranquilla corporis continentia, moderatus calor, & ſufficiens dilutus potus, ne ſanguis multa ſudatione ſpiſſeſcat, commendantur.

2. Quando autem ſub hiſce ſudoribus vires nimium proſternuntur, temperantia nitroſa per diem, & gemmata cum leni anodyno verſus ſomnum locum habent, e. g. exhibeantur ter vel quater puluis antiſpaſmodicus, cum abſorbente quodam citrato remixtus, & verſus noctem huic pulueri grana IV. ſpecierum de hyacintho cum gran. I. M. P. de cynogloſſa adiiciantur.

3. Sudores *hectici* tractentur ſecundum methodum, quæ tabula de febre hectica indicata eſt.

4. In ſudoribus *ſuppreſſis*, & pathematibus anxietatis, immo febri-

febrilium commotionum, ſuccedentibus, ſequens medicatio inſtituatur:

1) Ante omnia nitrum cum abſorbente quodam & antimonio diaphoretico ſingulis ternis horis exhibeatur, inprimis ſi Medicus mature vocatus ſit, ad ſummum poſt duodecim horas: hac enim ratione deterior ſucceſſus ſæpius præoccupatur.

2) Quieta corporis continentia iniungatur; quæ quantum ad ſudoris reuocationem contribuat, experientia confirmabitur.

3) Potus calidus thée, coffée, vel infuſum herb. ſcordii, præcipue illis, qui huic rei adſueti ſunt, propinetur, interpoſita ſubinde refracta, ſed repetita doſi eſſentiæ alexipharmacæ *Stahlii*.

4) Aluus, ſi nulla adſit febris maligna, exanthematica, vel leni clyſtere, vel alio laxante balſamico remedio aperiatur.

5) Vbi autem per eius modi ſuppreſſionem ſudoris verus iam morbus inductus eſt, ibi ad hunc potiſſimum in medicatione reſpiciatur.

5. Qui *difficulter* vel *plane non* ſudant, iis *radix ari* cum vino, vel etiam cochlear. I. aceti exhibeatur, & calidus hauſtus ei ſuperingeratur; ſub quo remedio, ſi modo in lecto vel alias quietam continentiam ſeruent, eximio communiter ſudore adficiuntur. Reliqua cum ſudorum ſuppreſſorum tractatione conueniunt.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Sudores *copioſi*, licet per aliquot menſes continuent, numquam tamen Medicum eo perducant, vt per adſtringentia hanc excretionem poſitiue cohibeat: grauia enim ſymptomata, quæ preſſo pede ſequuntur, longe maioris ſunt conſiderationis, quam virium aliqualis proſtratio, per illos ſudores inducta.

2. Ad ſudores ſuppreſſos *reuocandos* remedia calida, ſanguinem exagitantia, & regimen calidum, minime conueniunt, e. g. alexipharmaca acria, olea deſtillata ſiue volatilia, ſiue empyreumatica.

3. Tanto magis autem poſitiua illa diaphoretica eius modi ſubiectis nocent, quæ ad ſudandum difficilia ſunt: ſudor enim non procedit, hinc turgeſcentia ſanguinis augetur.

4. Ad hoc incommodum euitandum eximie inſeruit, remedia talia refracta & repetita doſi exhibere, e. g. eſſent. alexipharm. ad gutt. XX. poſt 4-6. horas repetendo: interpoſito puluere ex antimon. diaphoret. cum abſorbente, &, ſi lentor humorum præſto ſit, ſale digeſtiuo; præſente autem ſanguinis orgasmo nitrum coniungendum eſt.

5. *Venæ ſectio* tempeſtiua & opportuna multum prodeſt ad promouendos ſudores, de qua re videatur diſſertatio D. D. *Stablii de venæ ſectione in acutis*.

6. In chronicis adfectibus *balnea* egregie conducunt ad ſudorem eliciendum: humidus enim illorum vapor, corpori adlabens, aperit poros; quando autem caput a calore in balneis adfligitur, & hinc maiores verſus caput congeſtiones & ſanguinis turgeſcentiæ oriuntur, *ſtupha ſicca* ſeu *balneum Laconicum* locum habet, ſed neque ibi nimio ſicco calore corpus calefaciendum eſt, effectus enim non ſemper obtinetur, & ſic, commotis humoribus, pathemata exacerbantur.

7. Præſtat autem puram aquam dulcem ad balnea adhibere, quam vinum, quod tonico potius ſcopo inſeruit; ab aceti vero adſtringentibus caloribus & vaporibus cauendum eſt.

8. *Frictiones*, tum in balneis, tum in ſtupha ſicca, a patiente ſiue manibus ſiue pannis mollioribus peractæ, poros relaxant, & hinc ſudorem egregie promouent; quæ frictiones in ipſis etiam lectis, adparente aliquo madore, locum habent, quando exanthemata non bene procedunt; cauendum tamen, ne ſub hoc actu frigore corpus percellatur.

9. Sic etiam in promouenda ſudatione ab omnibus *adſtringentibus* abſtinendum eſt, e. g. a rad. biſtortæ, tormentillæ, immo in ſenſibilioribus ab ipſis coralliis, multo magis a terris ſigillatis in febribus, quo nomine etiam puluis *pannonicus ruber* ſuſpectus eſt.

10. In talibus caſibus, in primis febribus, *theriaca* a gran. XX-XXX. verſus noctem dari poteſt, niſi paroxyſmus in illud tempus incidat; quo caſu aliquot horas ante vel poſt præcipuum eius impetum exhibenda erit; *extractum* autem *theriacale* moderatiſſime ſumendum eſt, plurimum enim de *opio* participat.

11. Ad promouendam ſudationem multum etiam conferunt *veſicæ*, aqua calida repletæ, & pedibus, axillis, ſcrobiculo cordis, inguinibus, adligatæ. Sic etiam poſitiua pedum calefactio mediante lagena vſum ſuum præſtat.

12. Si ſudores in *infantibus* repellantur, mox male ſe habent, & æſtu febrili, immo conuulſionibus ſubinde funeſtis, corripiuntur; quo caſu in moderato calore ſeruentur, abſorbentia fixa ipſis propinentur, nutrici vero eſſentia alexipharm. ad gutt. 30 - 35. exhibeatur. Conducit quoque fruſtulum camphoræ de collo adpendere.

TABVLA XCVII.

DE
STRANGVRIA, DYSVRIA,
ET
ISCHVRIA.

I. DEFINITIO.

1. *Stranguria* eſt difficilis vrinæ excretio, guttatim tantum contingens, & cum dolore ſpaſmodico circa ſphincterem & collum veſicæ ſtipata. Deriuatur a στράγξ, gutta, & οὖρον, vrina.

2. *Dyſuria* eſt difficultas mingendi, cum ingente niſu & preſſione coniuncta, aliquando a renum, aliquando a veſicæ vitiis originem ducens. Deriuatur a δὺς, ægre, & οὖρον, vrina.

3. *Iſchu-*

3. *Iſchuria* eſt vrinæ per aliquot ſubinde dies ſuppreſſio, ita vt ne quidem ſtimulus ad eam excernendam a patiente ſentiatur. Deriuatur ab ἰσχὺς, validus, & οὖρον, vrina.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæc vrinæ vitia non niſi *gradu* differunt:

1) In *ſtranguria* mingendi difficultas tolerabilior eſt, & ſenſum magis frigoris, quam ardoris inuoluit, & licet guttatim tantum procedat, ratione tamen temporis & quantitatis celerius ac copioſius excernitur, quam in *dyſuria.*

2) *Stranguria* eſt quaſi medium quid, & adfectus ex *iſchuria* & *dyſuria* compoſitus. De reliquo eſt vel tranſitoria, vel durabilis; Item vel idiopathica, vel ſymptomatica nephriticorum.

3) *Iſchuriæ* diuiſio in *propriam*, in qua vrina ob veſicam nimium repletam & accedentem ſpaſmodicam tenſionem ſuppreſſa dicitur, & *impropriam*, vbi nulla talis vrinæ abundantia, ſed alia impedimenta ſubeſſe putantur, in praxi habet vtilitatem.

2. Cum hiſce adfectibus non debet confundi *ſimplex* vrinæ imminutio, quæ vel poſt largos ſudores, vel diarrhæas, vel exiguum potum contingit, & ſine doloribus ordinarie manifeſta eſt.

III. *SIGNA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Frequens irritatio ad mingendum.

2) Excretio vrinæ modo guttatim, modo paullulum notabilius procedit.

3) *Inter* mingendum ſenſus magis frigeſcens, *poſt* mictum vero ardor ſentitur.

4) Succedunt reliqui corporis frequentes horripilationes.

2. *Dyſuriæ*

1) Difficultas mingendi, ita vt patiens cum ingente niſu & preſſione vrinam exprimere teneatur.

2) Dolores ſumme æſtuantes, non ſolum *ſub* vrinæ excretione adfligentes, ſed etiam poſt eamdem aliquamdiu perſeuerantes.

3. *Iſchuriæ.*

1) Vrinæ excretio per aliquot dies plane ceſſans, vix accedente aliqua ad eamdem inclinatione.

2) Vbi a vitio veſicæ adfectus dependet, ibi patiens de ſenſu preſſionis & tenſionis in regione pubis conqueritur.

3) Quando autem renes vel vreteres in culpa ſunt, tum dolores lumbares, iſchiadici, interdum cardialgici, immo ipſe vomitus, iunguntur.

4) Si tumori inflammatorio originem debet, dolores ſunt lancinantes, æſtuoſi, & calor corporis præternaturalis.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Hunc plerumque incurrunt homines, qui uno eodemque tempore potum variant, vel talem fæculentum & fermenteſcentem bibunt; quo etiam muſtum referendum eſt.

2) *De potu verſus ſomnum vid. cautel.*

3) Qui abdominis refrigerationem immodeſtam admittunt.

2. *Dyſuriæ.*

1) Hæc corripit ordinarie nephriticos vel calculoſos, nonnumquam etiam illos, qui ſub ſtranguria nominati ſunt, vel cantharides adhibuerunt, vnde eroſio colli veſicæ exorta fuit.

2) Conſpirat etiam ſubinde cum motibus ſpaſticis, in ſtatu hyſterico occurrentibus.

3. *Iſchuriæ.*

1) Huic obnoxii ſunt homines potiſſimum plethorici, ſanguinei, ætatis maxime iuuenilis & virilis.

2) Qui calidis, ſpirituoſis & diureticis abutuntur.

3) Qui ſubſequentibus cauſſis aduentitiis obnoxii fiunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Stranguriæ.*

1) Cauſſa *proxima* eſt ſpaſmodica colli & ſphincteris veſicæ conſtrictio, ad excutiendum aliquid circa hæc loca moleſtum.

2) Hinc fermentatiua vrinæ acrimonia, quæ communiter hic adlegatur, hoc negotium non exhaurit.

3) Cauſ-

3) Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* in deſcriptione ſubiectorum iam indicatæ ſunt; quibus in ſymptomatica ſtranguria adhuc accedunt nephritica pathemata.

2. *Dyſuriæ.*

1) Dyſuria interdum a renum, interdum a veſicæ vitiis dependet, & pariter pro cauſſa *proxima* ſpasmodicam colli & ſphincteris veſicæ conſtrictionem agnoſcit.

2) Cauſſæ vero occaſionales & procatarcticæ in *ſubiectis* denominatæ ſunt, quibus adnumeranda eſt diæta ſalſa, acris, cruda, aromatica.

3. *Iſchuria.*

1) *Hippocrates* iam obſeruauit, iſchuriam ſeu vrinæ ſuppreſſionem ſæpius a plethora prouenire; cuius rei *Riuerius* duo habet exempla.

2) Facta ſcilicet vndecumque turgeſcentia ſanguinis, congeſtio fit ad renes, hinc oppletio meatuum exoritur, cui facile accedit ſpaſtica ſphincteris veſicæ contractio.

3) Cauſſæ *procatarcticæ* & aduentitiæ ſunt:

a) Calculus, ſabulum, vermis, grumus ſanguinis, vel purulenta quædam materia, collum veſicæ obſtruens.
b) Caruncula venerea, tumor inflammatorius.
c) Grauiditas, tempori partus adpropinquans.
d) Teneſmus ob connexionem inteſtini recti.
e) Copioſus potus, neglecta dehinc mictione.
f) Violentiæ externæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Stranguria* ſimplex & idiopathica plus incommodi, quam periculi, inuoluit.

2. Quo ſæpius autem recurrit, eo certius nephritidem calculoſam prænunciat.

3. Senibus periculoſior eſt, quam iunioribus. Conferatur *Hyppocrat. aphor. 44. ſect. VI.*

4. *Dyſuria* eiusdem fere cum ſtranguria eſt prognoſeos.

5. Quo diutius dolores infeſtant, eo magis febris vel conuulſio pertimeſcenda eſt.

6. *Iſchuria* autem longe periculoſior exſiſtit, maxime ſi iam per aliquot dies durauerit; ante ſeptimum enim diem niſi

niſi tollatur, febris inflammatoria ſuccedit, quam præceps ſæpe ſphacelus & mors cum ſingultu & conuulſionibus excipiunt.

7. Diſponit etiam iſchuria ad hydropem, ſicut viciſſim hydropici hoc ſymptomate anguntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Stranguria* & *dyſuria* vna eademque methodo tractantur, nempe

1) *Acrimonia* materiæ fermentatitiæ in ſanguine oberrans, & nouos ardores, facta circa renes congeſtione, inducere valens, eſt obtundenda.

2) Motus *ſpaſtici* ſunt demulcendi.

3) Vtræque hæ indicationes nullo remedio præſentius & tutius expediri poſſunt, quam nitro, ſiue ſolo, ſiue cum ſale abſterſiuo, vel abſorbente acido ſemiſaturato, & portiuncula cinnabaris, remixto, ac ſæpius per diem ad ſcrup. I. exhibito.

4) Conducunt etiam emulſiones ex ſemin. card. Mariæ, bardan. papau. alb. ol. amygdal. dulc. cum ſaccharo cand. Item pilulæ ex terebinth. coct. gummi Arabico, decoct. hordei cum rad. glycyrrhizæ, ſyrup. althææ, potus calidus dilutus: ſubiunctis tandem roborantibus ex cortice aurant. nuc. moſchat. gemmat.

5) *Externe* conducunt.

a) Seuum hircinum, vmbilico calide illitum.

b) Cepæ toſtæ, cum butyro frixæ, & regioni pubis adplicatæ.

2. *Iſchuria*, pro diuerſitate cauſſarum, diuerſas requirit medicationes.

1) Ante omnia aluus aperiatur per clyſterem emollientem, ex veronica paratum: hac enim ſoluta, ſpes maior eſt ad vrinæ prouocationem.

2) Deinde, ad ſtaſin inflamatoriam in abdomine præoccupandam, & materiam peccantem contemperandam, exhibeantur nitroſa, abſorbentia, & cinnabarina.

3) His præmiſſis reſpiciantur cauſſæ ſpecialiores.

4) Vbi

4) Vbi plethora, orgaſmus ſanguinis, & illius ad renes congeſtio peccat, ibi, niſi prædicta ſufficiant, venæ ſectio in pede inſtituatur, externe autem vnguentum *Comitiſſæ* camphoratum adplicetur.

5) Quando ſpaſtica renum & vreterum conſtrictio hoc malum fouet, relaxantia vſu veniant, e. g.

a) *Interne* puluis antiſpaſticus ſæpe repetitus, laxantia ſennata, paſſulata, cum ſemin. carminat.

b) *Externe* balnea, linimenta oleoſa paregorica ex vnguento *Comitiſſæ*, refrigerante *Galeni*, cataplaſmat. emollient. fotus carminatiui lumborum.

6) Si *calculus*, mucus tenax, grumus ſanguinis, vermis vrinæ prouentum impediat, præter clyſterem & puluerem antiſpaſmodicum, cateter adhibeatur; vel, calculo vrethræ impacto, iniectione oleorum in eamdem aliquid tentetur.

7) *Nephritis* quando in cauſſis eſt, hæc primario reſpiciatur, & ſecundum methodum, tabula de nephritide commendatam, tractetur.

8) *Caruncula* venerea, ſi obſiſtat, methodo chirurgica ſepticis abſumatur, & in grauiore malo cura venerea coniungatur.

9) Tumor inflammatorius, ſi collum veſicæ obſideat, diſcutientibus & reſoluentibus internis ac externis ſoluatur.

10) Eroſione aut vlceratione præſente, balſamica vſu veniant, præcipue pilulæ, ex terebinthina cocta paratæ.

11) In *infantibus* iſchuriam expediunt: lapis percar. præparat. ſolutio conchar. & catarrhalia, nutricibus propinandi.

12) Deinde quando vrina aliquo modo iterum ſuccedit, lenia diuretica ſubiungantur, e. g. ſem. dauci, bardanæ, violarum, bacc. alkermes, ſucc. raphani; interpoſitis ſubinde laxantibus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In omnibus vrinæ vitiis *cauſſæ antecedentes* probe exploren-

tur, quia peritæ prognoſi & ſecuræ tractationi inſeruivnt.

2. Si vſpiam alibi, certe in hoc lumborum & rerum adfectu, ab *opio* abſtinendum eſt. Calculo autem in veſica hærente & grauius vrgente, M. P. de cynogloſſa locum habet, coniuncto vſu clyſterum & pulueris antiſpaſmodici.

3. *Diuretica*, poſitiue ſtimulantia, præcipue ante materialis cauſſæ & ſpaſmorum remotionem vſurpata, augent adfluxum humorum, dolores & anxietates.

4. *Emulſiones* ex aquis diapnoicis, diſcutientibus, amygdal. & ſem. card. Mariæ, lappæ maior. vſum habent, quando per ipſa initia malum pertinacius ſe gerit, & aliis medicamentis non ſtatim obſequitur.

5. *Clyſteres* emollientes, ex herbis & radicibus leniter lubricantibus & carminatiuis, cum multo ſale & oleo anethi, chamomill. parati, ad vrinam leniter expediendam non contemnendi ſunt. Pro vno clyſtere ſalis communis vncia ſemis ſumatur; ſi vero ſal gemmæ magis placeat, drachmæ II. ſufficiunt.

6. *Nitrum* tantum hic præſtat, quantum ab vllo alio medicamento exſpectari poteſt, modo in ſubſtantia exhibeatur: acidum enim illius ſpiritum intra corpus ſumere, non adeo conſultum eſt, ſiquidem in maiore copia corroſiuus, in minore vero inefficax deprehenditur. Sic etiam *dulcis nitri ſpiritus* eſt ſatis potens diureticum, & ad vrinam excernendam multum ſtimulat.

7. In adfectibus viarum vrinariarum, vti & pectoris chronicis pathematibus, *vrina* tempore exacerbationis eſt tenuis, clara & ſanis ſæpe ſimillima, extra paroxyſmum autem turbida adparet.

8. *Virga aurea Geſneri*, & *hedera terreſtris*, tamquam ſpecifica paſſim quidem commendantur, ſed conſpicuam efficaciā non exhibent; quod ſi tamen ex herbarum talium traumaticarum cenſu aliquid tentare placeat, viæ prius & excretiones expediantur, alias, ſi ſperatum ſpecialem effectum non exhibeant, generalem adſtrictorium tanto certius exſerunt, & hac ratione incommoda augent.

9. Se-

9. Semen *violarum Crato* & *Hoffmannus* ſingulari encomio efferunt.
10. Syrupus *althææ*, cum cochlear. vini ſumtus, præſentem opem ferre laudatur: id quod remedium *Argentorati* vſitatiſſimum eſt.
11. *Tali leporum*, forma pulueris adhibiti, in ſpaſmodica renum conſtrictione ſpecifice laudantur.
12. *Teſtæ ouorum* calcinatæ in vino Rhenano exhibitæ, eximiæ virtutis deprædicantur, *vid. praxis Barbette*, aluus autem ſemper prius ſoluatur.
13. *Stranguria* auſcultat ſæpiſſime ſolis diluentibus calidis, e. g. thée, coffée, tanta copia adhibitis, donec lenis diaphoreſis ſuccedat, coniunctis, ſi neceſſarium videatur, temperantibus, nitroſis.
14. In *dyſuria*, a cantharidum vſu inducta, lac calidum copioſum bibatur. Illuſtris *Boyle* ſaponem Venetum in hoc caſu maxime extollit.
15. *Venæ ſectiones* tempeſtiuæ frequentes commotiones præoccupant.
16. Notus eſt vir quidam 30 circiter annorum, qui per integrum annum frequente *ſtranguria* vexabatur. Adhibebantur multa remedia, ſed ſine effectu. Tandem interdicebatur ei potus, qui verſus ſomnum illi familiaris erat, a quo tempore omnis ſtranguria euanuit, licet per diem eadem cereuiſia ſemper vſus fuerit.

TABVLA XCVIII.
DE
INCONTINENTIA VRINAE.

I. DEFINITIO.

Incontinentia vrinæ eſt inuoluntaria huius liquoris excretio, ſiue continuo, ſiue per interualla contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Incontinentia vrinæ duplici modo conſideranda eſt:
   1) Alia enim in dormientibus tantum ex peruerſa conſuetudine contingit.
   2) Alia vero a paralytica ſphincteris veſicæ læſione dependet: hæc continuo quidem, ſed guttatim ſolum procedit, & hinc *ſtillicidium* vocatur.
2. Diuiditur etiam in
   1) *Idiopathicam*, a modo dictis cauſſis dependentem, &
   2) *Symptomaticam*, moribundis aut prægnantibus, ſub tuſſi, ſternutatione aut cachinno, euenientem.

III. *SIGNA.*

1. Hæc per ſe ſatis ſunt manifeſta, & ex iis, quæ ſub *differentia* dicta ſunt, magis eluceſcunt, nempe
2. In aliis vrina nocturno tempore præter voluntatem notabili quantitate excernitur.
3. In aliis autem, qui paralyſi ſphincteris veſicæ laborant, vrina dies noctesque per ſtillicidium procedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes* quando dormiendo vrinam emittunt, pro morbo illis non reputatur.
2. Vbi autem hæc actio ex immorigera conſuetudine in ætatem puerilem & vlterius tranſit, ibi demum in conderationem venire ſolet.
3. *Stillicidio* vrinæ laborare obſeruantur:
   1) Puerperæ, ruditer in partu tractatæ, in primis primiparæ *ſeniores* poſt dyſtociam.
   2) Paralytici annoſiores.
   3) Calculoſi, præcipue poſt imperitam lithotomiam.
   4) Hæmorrhoidarii, vel a ſuppreſſione fluxus huius conſueti, vel ex fiſtulis hæmorrhoidalibus, ad veſicæ collum vſque ſerpentibus.
   5) In apoſtemata veſicæ, lapſus, contuſiones externas circa hæc loca deuoluti.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa mictionis ſub ſomno in mala conſuetudine communiter

niter quærenda eſt, accedente dormientibus iſtis phantaſtico mingendi deſiderio. Interdum autem vitium aliquod veſicæ, e.g. concretio, reperitur.

2. Cauſſa vero *ſtillicidii* vrinæ eſt vel paralyſis ſphincteris veſicæ, vel violenta partium continentium læſio, diſſectio, laceratio, ruptura.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *violentæ externæ* in deſcriptione ſubiectorum denominatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mictio nocturna, quæ dormientibus ex peruerſa tantum conſuetudine euenit, nec adeo inueterata eſt, ſæpius admittit curationem.

2. In febre *acuta* inuoluntaria talis mictio ſignum eſt agonizantium; facta autem in ſtatu deliro exceptionem admittit.

3. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione, ſiue ſpontanea, ſiue violenta, dependens, quo diutius durauit, eo inſanabilius iudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Mictio *inuoluntaria nocturna* iuniorum optime tractatur

1) Minis & virgis, ad negligentiam coërcendam. Vbi autem vitium veſicæ ſuſpicione venit, ibi his remediis nihil efficitur.

2) Prouida diæta, denegando eis poſt meridiem potum copioſum, iniungendo verſus ingreſſum lecti vrinæ miſſionem, & detinendo illos a diureticis.

3) Vbi autem *atonia* tandem in culpa eſſe deprehenditur, ibi roborantia & ſpecifica, inferius denominata, adhibeantur.

2. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione dependens, expoſcit:

1) *Roborantia neruina.*

a) *Interna*, qualia ſunt ſic dicta antepileptica, cinnabarina, coralliata, gemmata, item gummi iuniperi, maſtich. ſuccin. eſſent. cortic. aurant. nucis moſchat.

b) *Externa*, e.g. herb ſerpill. roriſmarin. ſalu. puleg. maioran. betonic. origan. item caſtor. lumbric. terreſtr.

in ſacculo cum vino cocta & calide adplicata. *Bal-ſam.* ex oleo nucis moſchat. expreſſ. cum oleis deſtillatis ſerpilli & ſuccini mixt. & perinæo adplicat. item *thermæ*, *fomenta* e ſuccino, thure, maſtiche, accenſis.

2) *Specifica* prædicantur:

a) Guttur galli, caponis, toſtum & in vino rubro propinatum: tunicæ interiores ventriculi gallinarum combuſtæ.

b) Teſticuli leporis combuſti.

c) Cinis murium.

d) Veſica apri cum lotio combuſta: vulua ſuis quocumque modo vſurpata.

e) Piſcis a lucio piſce deglutitus.

f) Erinacei vſti drach. ij. in 4. part. de quibus verſus ſomnum vna doſis ſumitur.

g) Hæc omnia, vel per ſe, vel cum nuce moſchata remixta exhibeantur.

3. Quando adfectus ab *apoſtemate* vel vlcere colli veſicæ dependet, balſamica locum habent, e. g. maſtix, terebinth. coct. gummi iuniperi.

4. Vbi vero incontinentia vrinæ originem ſumſit a violenta partium continentium *læſione*, ruptura, diſſectione, &c. ibi congrua chirurgorum inſtrumenta plus valent, quam pharmaceutica curatio; commendatur tamen amuletice *bufo* exſiccatus, ſub axillis geſtatus, *conf. Henrici ab Heer obſeruat. medicas.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Adſtringentia* vbique cautiſſime in vſum vocari debent, præcipue in ſenibus calculoſis, & puerperis, quibus lochiorum fluxus facile inde ſupprimitur.

2. *Diuretica* pharmaceutica & diætetica prudentem ſubordinationem poſtulant.

3. *Laxantia* maiorem vſum præſtant.

4. In puerperio, ſi vterus prolabatur, relaxato ſimul ſphinctere veſicæ, globulus cereus, croco martis vel terra vitrioli dulci leuiter conſperſus, immittatur.

5. Præ-

5. *Præſeruatiue* puerpera a præmaturo parturiendi labore, item rudi partus per obſtetricem promotione, & refrigeratione muniatur, calor autem, ligatura abdominis, & neruina externe impoſita, adhibeantur.
6. Infantibus calculoſis & ſtillicidio vrinæ laborantibus, abſorbentia, lapis percarum, & externe cataplaſmata ſolatium præbent.

TABVLA XCIX.

DE DIABETE.

I. *DEFINITIO.*

Diabetes eſt copioſa, cruda, & velox vrinæ excretio, potulentorum adſumtorum proportionem longe ſuperans. Deriuatur a διαβαίνω, peruado.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *gradu:* in aliis enim per annum fere hæc copioſa excretio contingit, & tamen notabilis hectica accedere non obſeruatur: in aliis autem cum intenſa ſiti, febre hectica & corporis extenuatione manifeſta eſt.
2. Non confundendus eſt hic adfectus cum larga illa excretione vrinæ, quæ in morbis quibusdam cum leuamine critice quaſi contingit.

III. *SIGNA.*

1. Vrina tenuis & cruda, nullo ſedimento, ſed ſubdulci ſapore prædita.
2. Quantitate extraordinaria proueniens.
3. Hanc ſi retinere velint patientes, lumbi intumeſcunt, & hypochondria intus grauantur.
4. Ægri de ſiti immodica, & interno calore æſtuante, conqueruntur; febris autem acuta typica non concurrit.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Diabetes eſt rariſſimus adfectus, quem bis tantum ſe vidiſſe *Galenus* ſcriptis ſuis teſtatur.
2. Reperitur autem præcipue in eius modi ſubiectis, quibus reliqua viſcera colatoria læſione aliqua occupata ſunt.
3. Hinc ſpeciatim talibus euenit hominibus, qui in morbis, præſertim acutis, præpoſtere tractati ſunt, & ſic plerumque ſymptomaticus eſt adfectus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſæ *antecedentes* ex modo dictis dilucefcunt.
2. Cauſſa *proxima* eſt ingens excretorii motus vrinæ perturbatio, quæ non ſolum ſerum, verum etiam lympham, ex colliquata pinguedine reductam, ad vias vrinarias cum impetu protrudit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Diabetes viſcerum læſionibus communiſſime innititur, & ſic eiusdem cum illis eſt prognoſeos.
2. Quo magis inualuit, eo minor ſpes eſt reſtitutionis.
3. Patientes tamen per aliquod tempus hoc morbo ſubſiſtere poſſunt.
4. Tandem tabe moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ad *infarctus viſcerum* expediendos propinentur aperientia, non adeo diuretica, e. g.
   1) *Radic.* cichorii, tarax. polypod. caryophyllat. rub. tinctorum, liquirit.
   2) *Herbæ* capillares, epithym. &c.
   3) Pilulæ, e gummatibus reſoluentibus & extractis amaris paratæ, e. g. *Beccheri.*
   4) Salia digeſtiua media, tartar. vitriolat. arcan. duplicat.
2. Ad *ardores* contemperandos hisce iungantur ex acidis vegetabilibus: acetoſa, plantag. portulac. it. tinctur. roſar. tinct. flor. bellid. puluis antiſpaſmodicus, cum præcipitante quodam terreo mixtus, vtrique ſcopo inſeruit; vbi ſpecialius commendari ſolent cancri fluuiatiles, in clibano exſiccati, toſti, pulueriſati & ad drach. I. pro doſi exhibiti.

3. Ad

3 Ad impetum diureticum quodam modo reuellendum laxantia ſubinde interponantur; quo nomine ſennata, rhabarbarina, cum paſſulis minoribus laudantur. Fortiora fugiantur.

4. Denique, ſi adfectus quodam modo remitteret, ad viſcerum roborationem tonica ſubiungi poſſent, e. g. tinct. vitrioli martis *Ludouici*, cum eſſent. adianth. alb. item herbæ hepaticæ & ſpleneticæ ſubadſtringentes, v. g. hepatica nobilis, agrimon. ſcolopend.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Adſtringentia*, ſi in diabete ad fluxum cohibendum adhibentur, viſcera vehementius conſtringunt, tumores lumborum, immo aſcitem & mortem accelerant.

2 *Opiatorum* abuſus eadem damna certiſſime introducit.

3. Diabetici a calida diæta, motu corporis vehemente & animi pathematibus ſibi temperent; diæta autem gelatinoſa, emulſiua conſumtionem corporis, & virium defectum, paullulum reſarciunt.

TABVLA C.
DE
ADPETITVS EXCESSV.

I. **D***IFFERENTIA*.

Exceſſus in cibis adſumendis differt ſecundum ſpecies.

1. *Addephagia* dicitur, quando cibi
   1) vel nimia quantitate & menſura,
   2) vel nimis præcipiti ingluuie ingeruntur, quo etiam pertinet
   3) *Orexis canina*, der heiß-oder Hunds-Hunger, vbi anxie cibos adpetunt patientes, his autem non ſtatim præſentibus, lipothymicis pathematibus corripiuntur;

quibus ſuperatis de adpetitu tali nihil magis perſentiſcunt.

2. *Pica* ſeu *citta* vocatur, quando abſurda peculiari deſiderio adpetunt, e. g. cretam, calcem, carbones &c.

3. *Malacia* adpellatur, vbi peculiaria, ſed gratiora, eſculenta ſingulariter patientes deſiderant.

II. *SIGNA.*

Exceſſum in cibis adſumtis ordinarie comitantur:

1. Anguſtiæ cardialgicæ & anxietates.
2. Nauſea, ructus, & non raro vomitus, vel diarrhæa.
3. Temulenta & vertiginoſa capitis adflictio, immo nonnumquam dolores ſatis vehementes.
4. Grauitas artuum, & languor corporis vniuerſalis.
5. In abdomine tormina, borborygmi, preſſiones oriuntur, vt patientes conquerantur, es liege ihnen wie ein Stein im Magen.
6. Interdum accedunt febres, interdum ſuffocationes, interdum plane conuulſiones.

III. *SVBIECTA.*

1. Addephagiæ præ aliis indulgent puſiones, ſaporem iam diſtinguere compotes.
2. Feminæ ad *ſenſum* quidem ſatis acutæ, ad *iudicandum* vero hebetiores.
3. Sanguinei & ſanguineo-phlegmatici *quantitate* edendi præ aliis peccant; cholerici autem in *modo* cibi adſumendi excedunt, nimio & præcipiti impetu ingurgitando; melancholici præ aliis mediocritatem ſeruant, niſi inuidia feſtinationem perſuadeat, vel dapes *aliorum* ſumtibus offerantur.
4. Qui ab inedia ad plenam & lautam diætam transferuntur.
5. Qui a vermibus, hypochondriacis adfectibus, febribus quartanis, immo ipſa epileſia, diu obſidentur.
6. *Malacia* communiter euenit grauidis.
7. *Pica* autem non ſolum grauidas, verum etiam virgines, inordinato fluxu menſium laborantes, vel epilepſiæ aut vermibus obnoxias occupat; item febre quartana decumbentes.

IV. *CAVS-*

IV. *CAVSSAE.*

1. Primaria cauſſa inordinati & excedentis adpetitus dependet a male fundata æſtimatione & opinione ſaporis grati, ac deinde a conſuetudinis incitamento.

2. Hinc ens rationis, perperam ratiocinantis, iuſtius accuſatur, quam figura particularum, aut partium textura: quidquid de brutis, ad ſubruendam hanc ſententiam, obiiciatur: hæc enim in tali paſſu melius ſane vtuntur ratione, quam hominum plerique.

3. Et ſicut nuda mentis fictio legitimum adpetitum ſubuertere, & nauſeam inducere poteſt, ita etiam illius exceſſus a nulla alia cauſſa dependet, quam a voluntate, non ſufficienter penſitata, ſed primos ſenſuum motus ſequente.

4. In infantibus, quibus cibi ab aliis obtruduntur, ſubeſt cauſſa magis paſſiua; quæ tamen ſucceſſu temporis fit actiua.

5. Cauſſæ illius addephagiæ, quæ in *modo* edendi excedit, ſunt magis occaſionales, nempe fames diu tolerata, feſtinatio, ſaporis delectamentum &c.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Addephagia* toti generi humano ineffabile damnum adfert, & ſi in defectu ciborum adſumendorum ſemel, in exceſſu ſane decem millies, peccatur.

2. Iuſtiſſimo itaque titulo potitur *abſtinentia*, quando multorum & magnorum morborum remedium a D. D. *Stahlio* diſſertatione quadam peculiari depredicatur.

3. Quando poſt grauiores morbos exceſſus in cibis ſumendis committitur, periculum nuper ſuperatum, de nouo, & quidem grauius, patientes incurrunt.

4. In ipſis ſonticis morbis qualiſcumque exceſſus in peſſimum ſtatum deuoluit patientes.

5. Hiſtoriæ abunde confirmant, quod, quid poſt diuturnam famem ad ſatietatem cibum ſumſerint, repentina morte frequenter fuerint ſublati.

6. E pluribus incommodis, quæ addephagia de reliquo ſanis hominibus adferre ſolet, aliqua, *ſub ſignis* memorata, vi-

deantur. Tandem obſtructiones viſcerum, cachexia & atrophia, in infantibus præcipue, inducuntur.

7. De *pica Hildanus* bene obſeruauit, quod quidam a febre quartana prius reſtituti non fuerint, quam poſt peruerſi illius adpetitus expletionem.

8. Quæ puellæ ante pubertatem *pica* laborant, illæ ſuccedente menſium fluxu communiter ab illa liberantur; quæ vero menſes iam expertæ ſunt, vel cum inordinato fluxu talem adfectum incurrunt, in iis difficulter ſuperatur.

9. Idem ſentiendum eſt, ſi hoc malum hæreditate transmiſſum ſit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Poſt commiſſum in cibis exceſſum mox ſufficiens & tenuis potus ad nauſeam vſque exhibeatur, vt vomitus ſuſcitetur.

2. Vomitus autem ſi ſponte ſuccedere recuſet, & tamen noxa magnopere vrgeat, per conuenientia emetica prouocetur, e. g.

Recip. tartar. emetic. gr. II - III.
arcan. duplicat. gr. X. M. pro doſi.

3. Aluus quando clauſa eſt, leniſſime ſoluatur, nulla autem ratione ſtimuletur, ne dolores colico - ſpaſtici inducantur.

4. Ad præſeruandum temperantia in cibis, & placidus corporis motus plus poſſunt, quam omnia ſtomachica & digeſtiua.

5. *Pica* interdum ſuperatur, quando locus ille, vbi calcem, cretam &c. abradunt, rebus amaris & aduerſus illinitur.

6. Quicumque ſani in certum aliquem cibum impetuoſo adpetitu rapiuntur, vti in *orexi canina* ſeu *bulimo*, Ochſen-Hunger, contingit, illis nauſea, & quaſi vomituritio excitetur; cui ſcopo inſeruit extractum tabaci, cibo tali parcius remixtum, & ſaccharo edulcoratum.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Cum grano ſalis accipiendum eſt prouerbium illud: Speyſ-Kinder, gedeyh-Kinder: licet enim infantes largiter edentes, & interdum per vomitum cruditates ventriculi reiicien-

cientes, augmentum corporis ſumere obſeruentur, certiſſimum tamen eſt, quod talis vomitus, niſi nimio ciborum infarctu onerarentur, minime ita ſucceſſurus eſſet.

2. Hinc nullo modo imitandum eſt ſtolidum illud conſilium, quod infantes ad nauſeam & vomitum cibo ſubinde explere commendat; tanto minus, quia vomitus ille, antequam prouenit, multas anguſtias, cardialgias, clamores & languores cauſſatur.

3. Principium vitale quando, poſt commiſſum in cibis exceſſum, vel per vomitum vel per diarrhæam ab onere ſuo liberare ſeſe intendit, quam maxime cauendum eſt, ne excretiones tales, quantumcumque notabiles, incongrua arte ſupprimantur.

TABVLA CI.
DE
ADPETITVS DEFECTV, SEV ANOREXIA ET NAVSEA.

I. **D***EFINITIO.*

1. *Anorexia* eſt nimia a cibis abſtinentia, modo a ventriculi deprauatione, modo ab altioribus cauſſis originem ducens. Deriuatur ab α priuat. & ὀρέγω, cupio.

2. *Nauſea* eſt plenaria a cibis abſtinentia, anorexiam gradu quidem ſuperans; eamdem autem cum hac originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

Anorexia & nauſea contingunt:

1. vel *idiopathice*, vbi ipſe ventriculus eſt deprauatus;

 2) vel

2. vel *ſymptomatice*, quo caſu ſiue *diuturniores* ſunt hi adfectus, & morbos chronicos, e. g. tabem, hecticam, aſcitem, pectoris vel hypochondriorum conſtantia pathemata, pro fundamento habent; ſiue *tranſitorii* magis ſunt, e. g. in febribus, præcipue acutis, quibus feliciter ſuperatis, mox adpetitus redit.

3. De nauſea *grauidarum* ſuo loco dicetur.

III. *SIGNA.*

Signa horum adfectuum per ſe ſatis quidem clara ſunt, notari tamen meretur, quod in *anorexia* communiter adhuc aliquid, ſed ſine adpetitu, patientes edant, & mox ab ingeſtis grauitatem in ventriculo experiantur, in *nauſea* vero conatus vomendi facilius accedere ſoleat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Adpetitus proſtrationem *idiopathicam* communiter incurrunt homines minus temperantes, & inſuper otioſi.
2. *Symptomaticam* autem adpetitus deiectionem omnes illi experiuntur, qui morbis, ſuperius nominatis, ſuccumbunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Anorexiæ & nauſeæ *idiopathicæ.*
   1) Cruditates ventriculi mucidæ, acidæ, nidoroſæ.
   2) Regurgitatio bilis verſus ventriculum poſt animi excandeſcentiam tacitam, paſtu præcipue mox ſuperueniente.
2. Anorexiæ & nauſeæ *ſymptomaticæ.*

Huius cauſſa eſt occupatio principii vitalis circa laborem quemdam extraordinarium, ad hunc vel illum morbum profligandum: vnde laborem ordinarium concoctionis, & chyli diſtributionis, ad tempus prætermittere cogitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Proſtratio adpetitus *idiopathica*, conueniente methodo tractata, tanto facilius ſuperatur, quanto magis ad locum adfectum medicamentis hic conceſſus eſt aditus immediatus.
2. *Symptomatica* autem adpetitus deiectio prius non tollitur, quam

quam ſi morbus primarius fuerit ſublatus: hinc quo magis ille pertinax, eo pertinacius etiam eſt vitium adpetitus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Idiopathicæ* adpeditus proſtrationis.

1) In cauſſa cruditatum mucoſarum primo loco exhibeantur digeſtiua ſalina, e. g. tartarus vitriolatus, nitrum antimoniat. nitrum vitriolicum *Ludouici*, &c.

2) Deinde, ſi nihil contra indicet, vomitorium præſcribatur, præſertim in ſubiecto euemeto, & huic excretioni adſueto; coniuncto laxandi ſtimulo, vt ſurſum & deorſum reiiciantur cruditates; vbi autem vomitus locum non habet, ibi per purgantia negotium expediendum eſt.

3) Poſt digeſtiua, &, ſi e re fuerit, euacuationem emetico-catharticam, vſu veniant tonica, amarulenta, ſtomachica. Hic præ aliis laudantur:

a) *Radices* ari, gentian. rubr. pimpinell. alb. helen. imperator. caryophyll.

b) *Herbæ* centaur. min. card. benedict. abſinth.

c) Ex *aromaticis* zedoar. galang. piper.

d) E *martialibus* tinct. vitrioli martis *Ludouici*, crocus martis antimoniatus *Stahlii*.

4) In cauſſa bilioſa ad materiæ præparationem exhibeantur nitroſa & præcipitantia, quibus, in caſu adhuc recente, emeticum aliquod ſubiungere conuenit.

5) Quoad diætam in ſuſpecta tenaci mucida cruditate prudens vſus piperis pro condiendis cibis non leuem locum occupat, in ſubiectis autem ſeroſis vſus ſinap. & zingib. magis conducit.

2. *Symptomaticæ* adpetitus proſtrationis.

1) Seorſim huic adfectui ſubuenire velle, fruſtraneum eſt: hinc primarius potius morbus reſpiciatur, quo ſublato, ſponte vtplurimum redit adpetitus.

2) Quod ſi tamen, ſuperato licet morbo, adpetitus langueret, optimo cum ſucceſſu tinctura vitrioli martis *Ludouici* verſus paſtum exhibetur.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Dolenda ſunt ventriculi fata in *ſymptomatica* adpetitus proſtratione: in hoc enim caſu non ſolum ab imperitis plebeiis cibi contra intentionem principii vitalis patienti obtruduntur, ſed etiam a vulgo Medicorum varia peruerſa, & primario morbo repugnantia calida medicamina, ad adpetitum concitandum, exhibentur.

2. *Centaurium minus* in *idiopathica* adpetitus deiectione præ aliis, ad tonum reſtituendum, laudatur, e. g. eſſentia illius verſus paſtum exhibenda. Extractum parua etiam doſi laxat: hinc ſi grana illius 4-8. cum granis 8-12. extracti panchymag. *Croll.* remiſceantur, pro conſtitutione patientis ſatis bene purgant.

3. Eſſentia illa *centaurii minoris*, per ſpiritum vitrioli, vel ſulphuris per campanam, acidulata, commode quoque per vnam vel alteram ſeptimanam adhibetur, ſi adpetitus per febres intermittentes, immo etiam acutas, langueat.

4. *Bagliuius* in omnibus ventriculi adfectibus *hieram picram* ad modum commendat.

5. Inter gratiora primarium locum habet *vinum* generoſum, & remedia ex eo parata, e. g. infuſum cum herbis amaris, non quibusuis, ſed ſuperius commendatis: non omnia enim amara adpetitum prouocant.

6. *Sanguineis* puris acida magis conueniunt, e. g. mala citri, acetoſella, fructus berberum: ſanguineo phlegmaticis ſeu melancholicis conducit elixir proprietatis, circa tempus prandii exhibitum; phlegmaticis martialia, ſed moderatis doſibus, proſunt.

7. Puluis ſtomachicus *Birckmanni* ſeu *Quercetani*, & alia vſualia nullo modo contemnenda ſunt; caueatur modo, ne adfectus ſymptomaticus cum idiopathico confundatur.

8. De remediis *externis*, ventriculo adplicandis, paucis dicere reſtat, quod raro neceſſaria ſint; vbi tamen omnino deſiderantur, ibi emplaſtrum de cruſta panis, de tacamahaca cum oleo maſtichis emollitum, locum habent. Conf. quæ *tabula de vomitu*, item *de cardialgia adlegata ſunt.*

TAB.

TABVLA CII.
DE
FOETORE ORIS.

I. CAVSSAE.

Fœtor oris a diuerſis exoritur cauſſis, quarum præcipuæ ſunt:

1. Scorbutus, in ſpecie ſtomacace.
2. Lues venerea.
3. Vlcus, ſiue ſimplex, ſiue fiſtuloſum, in pulmonibus; quod in phthiſi contingit.
4. Item vlcus oris interni.
5. Caries dentium, vel quæcumque illorum impuritas.
6. Cruditates ventriculi nidoroſæ, a vitio concoctionis dependentes.
7. In ſpecie *atonia* circa orificium ventriculi ſiniſtrum, vnde vapores eius modi fœtidi libere emergere poſſunt.

II. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Pro diuerſitate cauſſarum, cura quoque diuerſo modo inſtituenda eſt: hinc

1. in ſcorbuto reſpiciatur *primarius* adfectus, quo ſuperato ſymptoma fœtoris ex ore euaneſcit.
2. Sic etiam res ſe habet cum fœtore a lue venerea dependente: ſingula ſuo loco quærantur.
3. In cauſſa vlceris pulmonum, fœtor oris eamdem cum phthiſi & methodum & prognoſin deſignat.
4. Vlceroſo fiſtuloſus in ore ſtatus expoſcit:
   1) *Interne* antiuenerea & balſamica temperatiora.
   2) *Externe* ſubſidia chirurgica. *Conf tabul. chirurgic.*
5. Dentes, carie infecti, expoſcunt euulſionem; conſpurcati per puluerem dentifricium & alia ſubſidia ſunt depurandi, e g.

Rec. Myrrh. elect.
cıner. roriſmar. ana vnc. ſemis.
pulu. rad. irid. Florent. drachm. III.

alum. vſt.
nuc. moſchat. ana drach. vnam & ſemis.
ol lign. rhod. gutt. X. M. F. puluis.

6. Quando *ventriculus* deprauatus fœtorem oris cauſſatur, eadem methodus locum habet, quæ tabula de adpetitus defectu commendata eſt.

7. Vbi in ſpecie ſub finem curæ tonica tanto magis adhibenda ſunt, quo magis atonia orificii ſiniſtri ſuſpecta eſt: laudantur in hunc finem grana maſtichis, 4. 6. ſubinde deglutienda.

III. *OBSERVATIO PRACTICA.*

Interdum fœtor e naribus prouenit, quo caſu ozæna ſeu vlcus narium vtplurimum ſubeſt, quod eamdem cum vlcere oris expoſcit medicationem. *Conf. tabul. chirurg. de ozæna.*

TABVLA CIII.

DE

SODA.

I. **D***EFINITIO.*

Soda eſt ardor ventriculi moleſtus, circa œſophagum præcipue ſenſibilis: modo a cauſſis internis, modo ab externis inductus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Soda, vti hodie accipitur, diſtinguenda venit a ſoda antiquorum, qui per hanc vocem ſpecialem dolentem ardorem capitis denotare ſolent.

2. Soda differt ſecundum cauſſas, quæ differentia in praxi confert vtilitatem.

III. *SIGNA.*

1. Conqueruntur patientes de moleſto ſenſu in ventriculo, præcipue circa œſophagum.

2 Quem

2. Quem ſenſum, num verius per ardoris, an vero per frigoris denominationem exprimere debeant, neſciunt: alii enim dicunt: es brenne, alii: es kälte; ſed nota eſt antiqua loquendi ratio, *quod frigus adurat*, & re vera frigus ardorem quemdam inducit.
3. Cum hoc ſenſu concurrit dolor quidam ventriculi moleſtus, preſſorius, tenſiuus.
4. Vti & leuis conſtrictio per œſophagum vſque ad fauces adſcendens,
5. Cum intercurrente momentanea nauſea, ſaliuæ in os effuſione, & tentamine vomibundo.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hic adfectus ſanguineis, ſanguineo-melancholicis, ſanguineo-cholericis.
2. Quæ cauſſis occaſionalibus, inferius nominatis, exponuntur.
3. Quæ commotionibus ſanguinis ſæpius expoſita ſunt.

V. *CAVSSAE.*

Producitur hic adfectus a cauſſis:

1. Modo *internis*; quales ſunt
   1) congeſtiones ſanguinis verſus ventriculum & inteſtina.
   2) Biliosa ſaburra in primis viis.
   3) Motus fibrillarum ſubtiliſſime tremulus, qui multum etiam ad ſenſum talem contribuit.
2. Modo *externis*; hæ ſunt:
   1) Pinguia adſumta, præcipue ſi potus frigidus mox ingeratur.
   2) Calida aromata, quæ ſanguinem exagitant, irritationis ſenſum inducunt, & cum fæculentis nimium fermentationem cauſſantur; quæ fermentatio tanto acrior emergit, quo magis bilioſa ſaburra conſpirat.
   3) Refrigeratio ventriculi.
   4) Elixiria calida, ſub prætextu ſtomachi debilitati propinata.
   5) Potus fæculenti, acida edulia.
3. *Recentiores* ab acrimonia acida volatili hunc adfectum deducunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Magnæ quidem conſiderationis non eſt hic adfectus, in conſuetudinem tamen abiens, multas moleſtias inducit.
2. Quando autem incongruis remediis tractatur, peiora incommoda ſuccedunt. *Conf. cautelæ.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Si aliquid exhibendum eſſe videatur, vſu veniant

1. *Alcalica fixa*, cum ſale quodam volatili combinata, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii* e tinctura antimonii vel tartari & ſpiritu volatili C. C. ana remixta, quæ tinctura ardorem ventriculi egregie corrigit.
2. Vel alcalica fixa ſola, e.g. oleum tartari per deliquium, ad guttas X - XV - XX, item tincturæ modo dictæ alcalicæ, de quibus, quo minus vel magis cauſticæ ſunt, eo plures vel pauciores guttæ propinentur.
3. Qui adfectum habent a ſanguinis commotione, iis lenia acida & nitroſa conueniunt, immo etiam ſpiritus vitrioli, ſalis &c.
4. *Billioſa ſaburra* potiſſimum peccante nitroſa cum abſorbentibus marinis locum habent.
5. Omnibus egregie conducit potus calidus, e. g. thée, coffée.
6. Qui pertinaciter & frequenter hoc adfectu laborant, & manifeſto ſunt plethorici, his venæ ſectiones & vomitoria, verno & autumnali tempore dextre exhibenda, proderunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Recentiores, quoniam in ſola acrimonia acida cauſſam huius adfectus collocant, ad abſorbentia terrea vnice confugiunt.
2. Præcipue autem *creta* in ſcenam vocatur, quæ, quando cum aciditate fermenteſcente in ventriculo remiſcetur, inſigniter adſtringit, & comprimit craſſiores ventriculi fibrillas: vnde patientes cardialgias grauiores, obſtipationes viſcerum, anorexiam, & feminæ vitium menſium incurrunt.
3. Sunt, qui loco cretæ *farinam laterum* vſurpant, quæ tamen,

men, quia per ſe iam adſtringens eſt, multo magis hac efficacia prædita erit, ſi cum acido concurrat.

4. Idem detrimentum adferunt alia *adſtringentia*, e. g. folia quercus, puluis gallarum &c.

5. Qui, neglecta debita diæta, ſolis medicamentis hunc adfectum adgrediuntur, nihil obtinent, ſed potius ex abuſu medicamentorum hypochondriaco-ſpleneticos adfectus incurrunt.

6. Sunt quibus prodeſt hauſtus ſpiritus vini, nempe iis, qui a pinguibus adſumtis hoc malum inuitarunt.

7. Amygdalas excortic. num. 6-8. contuſas & comeſtas præſentaneum ſæpius attuliſſe ſolamen, certum eſt.

TABVLA CIV.
DE
CARDIALGIA.

I. **D***EFINITIO.*

Cardialgia eſt dolor ventriculi ſpaſmodicus, circa ſuperius eiusdem orificium præcipue ſenſibilis: qua conſtrictione principium agens mucida in illo contenta eliminare, flatulenta diſſipare, vel ſanguinem circa eumdem congeſtum diſcutere aut exprimere intendit. Deriuatur a *καρδία*, cor, & *ἀλγέω*, doleo, quia circa ſcrobiculum cordis dolor in primis ſentitur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt cardialgia ab *anorexia* ſeu *inadpetentia*, quæ magis chronicum malum, quod ſenſu dolorifico non ita manifeſtum eſt.

2. Cardialgia eſt vel

1) *Idiopathica*, quæ etiam *nauſeoſa* dicitur, & a primarum viarum cruditatibus, ad quas etiam vermes referendi ſunt, dependet; vel

2) *Symptomatica*, quæ a tranſlatione ſanguinis menſtrui vel hæmorrhoidalis originem ducit.

3. Cardialgia differt etiam *gradu*, quo ſymptomatica idiopathicam facile ſuperat, in illa enim viſcera cum vena portæ adnexa ſimul adficiuntur: ſummus gradus eſt cardialgia *ſyncoptica*, quæ a totius meſenterii ſpaſmodica conſtrictione dependet.

4. Hæc diſtinguenda venit a *ſuffocatione* illa, in cardialgia *idiopathica* magis obueniente, da die Patienten ohne reſpiration hinliegen: hæc enim a conſenſuali diaphragmatis & pericardii adfectione producitur.

III. *SIGNA.*

1. Preſſiones & tenſiones circa ſcrobiculum cordis.
2. Anguſtiæ, immo anxietates præcordiorum.
3. Vtplurimum accedit nauſea, & non raro vomitus.
4. Quo magis ſtatus verminoſus concurrit, eo copioſius ſaliua in os effunditur, in profundis faucibus mucus ita ſentitur, ac ſi fruſtum aliquod frigidum ibi hæreat.
5. *Calor* & *frigus* ſæpius alternant, cum ſudoribus anxiis, frigidis.
6. *Ieiuno* ventriculo hæc pathemata augentur, poſt paſtum autem notabiliter miteſcunt.
7. *Ructus*, quando erumpunt, leuamen patienti adferre obſervantur.
8. Commotiones ſanguinis circa venam portæ, vbi in cauſſis ſunt, ibi febricula aliqua accedere ſolet.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cardialgia familiariter occurrit in valetudinariis ſubiectis, quæ ſiburra primarum viarum laborant.
2. Specialiter in *hypochondriacis*, qui communiter ſunt flatulenti.
3. Maxime omnium in *feminis hyſtericis*, vitio menſium obnoxiis.
4. Infantes etiam, præſentibus vermibus, ab hoc malo infeſtantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* cardialgiæ *idiopathicæ* eſt:

1) vel

1) Vel flatulentia, hypochondriacis & hyſtericis præ aliis familiaris.

2) Vel viſcoſa muciditas, aut alia ſaburra in primis viis, quo etiam vermes referendi ſunt.

2. Cauſſa *materialis* cardialgiæ *ſymptomaticæ* eſt motus ſanguinis, ſiue menſtrui ſiue hæmorrhoidalis retenti, cuius cauſſa *antecedens* nonnumquam eſt neglectio euacuationum ſanguinis artificialium adſuetarum.

3. Cauſſa *formalis* eſt reciproca laxatio & ſtrictura toni in ventriculo, inteſtinis, & reliquis partibus, quæ in conſenſum trahuntur: tonus enim quando relaxatur, flatus expanduntur, & ſic partes relaxatæ ab iis diſtenduntur; ſtrictura autem toni, ſi deinde his partibus diſtenſis inducatur, tam ſenſibilem, ob conſenſum præcipue ſyſtematis neruorum, excitat dolorem, vt patientes ſæpe ſuffocatiuis vel ſyncopticis adfectibus corripiantur, es drehet ſich alles bey ihnen um, wird grün und ſchwartz vor ihren Augen, bis ſie gar dahin ſincken.

4. Cauſſæ *procatarcticæ & occaſionales* ſunt:

1) Obſtructiones alui, & flatuum retentiones.

2) Ventriculi refrigerationes, præcipue in ſenſibilibus ſubiectis.

3) Cibi craſſi, dyſpepti, non bene maſticati, vel nimia quantitate adſumti, aut mutati in molliorem, delicatam diætam.

4) Animi tacita excandeſcentia inter paſtum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cardialgia in principio non adeo ſonticus eſt adfectus, ſucceſſu autem temporis lipothymiam, præcipue in feminis, ſolet cauſſari, vnde metuendum, ne congeſtio ſanguinis, ibi facta, in ſtaſin inflammatoriam, tranſeat.

2. Cardialgia *ſymptomatica*, ſeu a motibus ſanguinis excitata, difficilioris eſt reſtitutionis, quam idiopathica: facile enim in habitum degenerat; vel adfectus plane conuulſiuos inducit, præſertim quando calida remedia, ſub prætextu ventriculi roborandi, offeruntur.

3. Immo proſtant exempla, quod vomitoria, hypochondriacis

cis cardialgicis propinata, deliria & maniam inſtantaneam produxerint.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

I. Cardialgiæ *idiopathicæ*:

1) Ad materiam *corrigendam* & præparandam exhibeantur digeſtiua, reſoluentia, abſtergentia & incidentia, e. g.

a) *Salina*: tartarus tartariſatus, vitriolatus, arcanum duplicatum &c. verſus paſtum præcipue exhibenda.

b) *Aromatica* acriuſcula, inter quæ primas tenet piper, vtpote cruditates viſcoſas egregie reſoluens.

c) *Radices* acriuſculæ: ari, pimpinellæ albæ, &c.

d) *Vinum* calefactum aromatiſatum, quod non ſolum facit, ſed ipſum etiam ſubit ſummas in primis viis alterationes, & promtam fermentationem creat.

e) *Sinapi*, commendante *Paracelſo* fermentationem cito promouet, & omne viſcidum in ventriculo reſoluit.

f) Ad præparantia interdum etiam pertinent *abſorbentia*, vt materiam nimis tenacem reddant pulpoſam & volubilem.

2) His præmiſſis, ſi patiens melius non habet, & nihil contraindicet, ad materiæ præparatæ euacuationem *tartarus emeticus* ad grana II. III. cum tartaro tartariſato exhibeatur.

3) Vbi autem *vermes* in cauſſis ſunt, ibi, præmiſſis digeſtiuis amaris, vermes enecantibus, mercurius dulcis cum ſtimulo colocynthiaco ad euacuationem propinetur.

4) Poſt vomitorium ſubiungatur lene quoddam *anodynum*, quod viſcus adfectum quietum iterum reddat; pro quo ſcopo *Sydenham* aliquid theriacæ verſus noctem propinare commendat.

5) Denique ad *tonum* ventriculi roborandum ſubſequentibus diebus exhibeantur *martialia*, e. g. crocus martis aperitiuus ſub initium gran. II, deinde gran. III, item tinct. martis aperitiua *Ludouici*, quæ meliorem adhuc habet effectum, & ob gratum ſaporem præ aliis laudari meretur.

6) His

6) His martialibus interponantur, aut coniungantur, *ſtomachica* amara, e. g. eſſent. abſinth. centaur. min. gentianæ rubræ, quæ ad tonum reſtituendum efficaciſſima, item eſſent. pimpinell. alb. helen. zedoar. galang. caſſ. caryophyll. conſeruando vbique alui legitimum ſucceſſum.

2. Cardialgiæ *ſymptomaticæ*, & *ſyncopticæ*.

1) In hac, loco calidorum, exhibeantur temperantia *nitroſa*, cinnabarina, cum ſale quodam digeſtiuo & guttula olei cinnamomi vel caryophyllorum: tales enim pulueres in anguſtiis præcordiorum vtrique ſexui efficaciſſime eueniunt.

2) His ſubinde interponantur lenia laxantia, e. g. pilulæ *Stahlianæ*, flatus egregie diſcutientes & effectum ſimul roborantem exſerentes, item *Beccherianæ*, *Syluianæ*, tartareæ *Quercetani*, infuſa e reſoluentibus, abſtergentibus & laxantibus parata.

3) Ad *tonum* roborandum propinentur vel ſuperius laudata, vel mixtura tonico-neruina e tinctura alcalica & ſpiritu quodam volatili parata, ſpecifice eſſentia millefolii cum eſſent. alexipharm. remixta.

4) Ad præſeruandum venæ ſectiones æquinoctiales commendentur, & euacuationes ſanguinis naturales reſpiciantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Digeſtiua ſalina* pure magis ſuccurrunt *materiæ*, in ventriculo hærenti, minus autem ipſi ventriculo

2. *Aromatica* vero non ſolum materiam reddunt fluidiorem, ſed & tonum ventriculi roborant: hinc abſente æſtu febrili optime conueniunt; quando autem in commotionibus febrilibus offeruntur, quæ in cardialgia ſymptomatica non raro accedunt, adfectum ſenſibiliter exaſperant.

3. Vulgare illud remedium, dextre adhibitum, in cardialgia idiopathica non reiiciendum eſt, quando nempe plebeii grana 15-20. piperis, vel ſola, vel cum ſpiritu vini, deglutiunt & quietam continentiam ſeruant: ventriculus enim per illud ſimplex non ſolum corrigitur, ſed & leuis ſudor excitatur.

4. *Eſſentiæ* aromatum longe vtiliores hic ſunt, quam *olea* illorum: hæc enim ventriculum ſaltem ſtimulant, fermentationem autem minime promouent.

5. *Sal vitrioli* illud habet incommodum, vt diu in ventriculo hæreat, & hinc omnis ſpaſmus ex aliis partibus eo conuocetur; in hoc autem adfectu talia emetica eligere præſtat, quæ ſatis cito vomitum excitant, qualia ſunt ſeptica, ventriculum corrodentia, quæ ſubſtantia latius in ſale vitrioli extenſa eſt, & hinc non ſtatim effectum exſerit.

6. E vegetabilibus *aſarum*, vel illius extractum, adhiberi poteſt. Conf. *Coberus*, qui in obſeruationibus ſuis, lectu dignis, illud commendat.

7. Ad *vomitoria* minime feſtinandum eſt, conuenit potius, ſalia digeſtiua verſus paſtum exhibere, & exſpectare, an illa ſola non ſufficiant ad totum negotium expediendum, & vomitum ſpontaneum excitandum.

8. Maxime omnium euitandus eſt error ille grauiſſimus, ſatis communis, vbi in cardialgia ſymptomatica, nempe paſſionibus hypochondriacis & hyſtericis vomitoria præſcribuntur: hac enim ratione delirium, immo maniam induci obſeruatum eſt.

9. Sic etiam *carminatiua*, olea deſtillata & alia calida ſtomachica in ſanguinis hiſce commotionibus euitanda ſunt.

10. Caueant ſibi patientes cardialgici in poſterum a cauſſis occaſionalibus, ſuperius deſcriptis.

TABVLA CV.

DE

FLATVLENTIA.

I. D*EFINITIO.*

Flatulentia eſt promta, inſolentior & copioſa generatio flatuum, tamquam ſubſtantiæ halituoſo-elaſticæ, ad aëream

ream indolem accedentis, e reſolutis humiditatibus in abdomine originem ducentis, & variis diris ſymptomatibus ſtipatæ.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Non agimus hic de flatibus *veſicæ* & *vteri*, qui, licet rarius, vere tamen interdum contingunt, ſed de iis, qui in inteſtinis generantur.

2. Neque de illis flatibus, qui ex hisce, in rarioribus exemplis, ipſam *abdominis cauitatem occupant*, & in ingentem molem illud diſtendunt, dicemus, nam de illa *ſtataria* flatulentia *tabula de hydrope* actum eſt, ſed de ſimplice illa flatulentia, quæ, vti in inteſtinis gignitur, ita & in illis retinetur.

3. Hæc flatulentia eſt:

1) vel *torpida* & *ſtupida*, quæ exiguum, immo ſubinde plane nullum ſenſum moleſtum infert, & phlegmaticis eſt familiaris.

2) Vel *impetuoſa*, quæ, ob leues etiam occaſiones, vehementes contentiones, & ſenſibiles dolores excitat; cui ſanguinei, de cholerico vel melancholico temperamento participantes, obnoxii ſunt.

4. Porro flatulentia differt ratione *cauſſarum*:

1) Alia enim dependet a ſimplice inteſtinorum *atonia*, ſeu languido torpore, vbi flatus, citra inſignem torminoſum ſenſum, progrediuntur, ſiue *ſurſum*, & tum *ructus* vocantur, ſiue *deorſum*, quo caſu *flatuum* nomen retinent.

2) Alia originem ducit a *lentore tenaci*, motus periſtaltici finem fruſtrante: hic modo ſpaſticæ ſtricturæ, modo reciprocæ flaccidæ toni remiſſiones occurrunt.

3) Alia a turbulenta *ſanguinis* circa venam portæ *commotione* ortum ſumit, ob connexionem, quam huius venæ ramificationes cum inteſtinis habent.

III. *SIGNA.*

1. Strepitus volutatorii & borborygmi per inteſtina ſentiuntur.

2. Interdum autem, loco huius volutationis, pertinaces quaſi ſtaſes adfligunt.
3. Vtrimque tenſiones & contentiones ſeſe manifeſtant.
4. Ex harum contumacia oriuntur dolores, modo volutatorii & tortiles, modo tenſiui ac rupturam veluti minantes.
5. Quo manifeſtius commotiones ſanguinis conſpirant, eo magis de preſſione in ſiniſtro latere, ventriculo, & præcipue cardialgia, immo vniuerſis mali hypochondriaci ſymptomatibus conqueruntur.
6. Obſtructio alui vbique communiter hunc adfectum comitatur & fouet.
7. Anguſtiæ circa pectus & anxietates familiariter concurrunt.
8. Quo magis cruditates primarum viarum ad flatus occaſionem dederunt, eo magis vertiginoſa & ſtupido-grauatiua capitis pathemata ſentiuntur; in cauſſa vero commotionis ſanguinis circa venam portæ dolores veri & acuti obſeruantur.
9. Tandem expanſi illi vapores vel iterum ſubſident, & condenſantur, ſeu in corpus arctius, fluidum tamen, coaleſcunt; quod in malo mitiore, in primis a refrigeratione exorto, item vbi flatus in ſuperioribus inteſtinis adhuc oberrant, familiariter contingit: vel, potiſſimum in grauiore malo, ſurſum aut deorſum erumpunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Flatulentiæ non omnes promiſcue homines ita obnoxii ſunt, vt auxilium medicum requiratur, ſed potiſſimum *phlegmatici*, quorum corporis habitus mollior ad toni relaxationem maxime diſpoſitus eſt; qui vero craſſioris & robuſtæ ſunt texturæ, ab incommodo flatulentiæ, licet non ab omnibus flatibus, ſatis ſunt alieni.
2. Phlegmaticos ſequuntur *ſanguinei.*
3. Cholerici quidem & melancholici coniici etiam poſſunt in flatulentiam, ſed non directe, verum per accidentales cauſſas, e.g. quando a morbo quodam debilitati ſunt.
4. Qui ad mutationem frigoris & caloris ad modum ſenſibiles ſunt.

5. Hinc

5. Hinc feminæ præ viris huic malo ſubiacent, non promiſcue tamen, ſed præcipue quæ menſium vel lochiorum ataxias experiuntur, item viduæ, minus caſtæ, & puerperæ, male tractatæ.

6. In virili ſexu eminent *hypochondriaci:* omnes enim tales ſunt flatulenti: deinde ſequentibus annis hæmorrhoidarii, nephritici, iſchiadici, podagrici, hernioſi.

V. *CAVSSAE.*

1. *Primaria* cauſſa generationis flatuum eſt *relaxatio* motus periſtaltici, non totalis per vniuerſum inteſtinorum tractum, ſed ſaltem partialis, hinc illinc, modo in hac, modo in alia regione.

2. Hæc relaxata, flaccida, inteſtini portio ſpatium concedit ſubſtantiæ halituoſæ, vt pro indole ſua elaſtica ſeſe expandere & flaccidam illam portionem diſtendere queat; quod ſine tali relaxatione fieri non poſſet.

3. Has flatulentas diſtenſiones, a relaxatione dependentes, natura *actiue* iterum propulſare adgreditur, quod facit tum expulſione, tum contentionibus tonico-ſpaſticis.

4. Et ſic in vna parte *relaxatio*, ceu defectus motus tonici, & diſtenſionis auctor, occurrit; ab hac autem diſtenſione maiore in altera parte intenſio tonico-ſpaſtica, tamquam motus periſtaltici exceſſus & antipraxia aduerſus defectum excitatur, ad partem diſtentam in ordinem naturalem reducendam.

5. In commotione ſanguinis circa venam portæ eadem remiſſio, & conſtrictio contingit.

6. Pro *materiali* cauſſa flatulentiæ accuſantur:
   1) res, quæ mucida & tenaci conſiſtentia, inteſtinis adhæreſcendo, moleſtiam faceſſant, e. g.
      a) Oleracia ſucci craſſioris.
      b) Leguminoſa: piſa, fabæ.
      c) Piſces marini ſiccati.
      d) Pinguia, præcipue caro ouilla, item pultacea, accedente vtrimque mox frigido potu.
   2) Materiæ ad fermentationem promtæ, quæ ipſo fermentatio-

tationis actu elaſticos tales vapores efformant. Tales ſunt:

a) Potus fæculentus, e. g. cereuiſia ſiue nimis recens, ſiue dolio fere euacuato hauriatur.

b) Farinacea triticea, mediantibus his fæcibus fermentata, in ſenſibilibus præcipue ſubiectis.

c) Dulcia e fructibus ſucculentis horæis & ipſo in primis melle; quæ quidem non immediate flatus generant, ſed fermentatione ſua prius producunt acrimoniam, inteſtina ſtimulantem, a quo ſtimulo vno loco conſtrictio excitatur, altero autem flaccida toni remiſſio inducitur

3) Ad hunc cauſſæ *materialis* cenſum etiam referuntur corporis refrigerationes, alui ſiccitas, cui niſus tonicus accedit.

4) Conferantur etiam, quæ de *cauſſis* ſub differentia dicta ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Flatulentia ſonticum ſane eſt malum, & in otioſis, præcipue feminis, bonam partem vitæ facit moleſtam.
2. Quo magis in habitum deducta eſt flatulentia, eo certius accedunt dolores colici, cardialgici, anxietates, ſuffocationes.
3. Et hoc malum *conſuetudinale*, quia nullam, neque materiæ, neque effectus, neque cauſſarum, habet proportionem, ſed a ſolis erroneis motibus fouetur, per nudam directam medicationem ſpem ſui tollendi non admittit.
4. Flatuum *voluntaria cohibitio* maiora adhuc mala, præcipue in ſanguineis, iisque plethoricis, inducit, nempe tormina non ſolum ſpaſtica, ſed etiam ſyncopes vel vibrationes conuulſiuas; & hoc in non rarioribus exemplis contingit: quæ phænomena ſæpe deludunt cauſſarum ſpeculatores, qui ab acutiſſimis ſalibus ſcorbuticis, & inſigni ſanguinis dyſcraſia originem eorum deducere conantur.
5. Libera autem flatuum emiſſio conſuetudinem, facile inſoleſcentem, inducit.

6. Ru-

6. *Ructus*, ſeu *anoterici flatus*, quando ſupprimuntur, non ſolum cardialgias, verum etiam incommoda vertiginoſa, apoplexiæ metum incutientia, producunt.

7. Tandem *ſuppreſſio* flatuum habitualium tumores, indurationes abdominis, tympanitem, hecticam inducit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ante omnia conſideretur, num flatulentia ſimpliciter & magis directe in ipſis inteſtinis ſedem ſuam habeat, an vero conſenſualiter ſaltem oboriatur; vti hoc in motibus hypochondriacis, hyſtericis, hæmorrhoidalibus, nephriticis, item in reliquis abortuum & puerperiorum vitiis, ſæpe contingit.

2. Poſterioribus caſibus primarii adfectus reſpiciantur, & ſecundum methodum, ſuo loco commendatam, tractentur.

3. *Directa* autem & magis ſimplex flatulentia ſequente methodo tractetur:

   1) Alui legitimus ſucceſſus vbique conſeruetur, hac enim clauſa, flatulentia facile inualeſcit. Ad hunc finem obtinendum commendantur

      a) *Clyſteres* lenitiui, tonici, ſtimulantes, ſubinde repetendi; quibus, præter ſal commune, etiam centaur. min. pro ſtimulo addi poteſt.

      b) *Laxantia* leniora, non tam laxandi, quam primario tonum ventriculi roborandi ſcopo exhibenda: quo nomine pilulæ *Stahlii* egregie ſe gerunt, virtute enim balſamica ventriculum roborant, & tam ad vniverſum flatulentiæ negotium, quam ad exacerbationes in ſpecie, optimo effectu adhibentur.

   2) His interponantur & ſubiungantur ſalia digeſtiua media cum nitro & pauca cinnabari; qui pulueres ad cruditates mucidas & ipſius ventriculi incommodas ſenſationes plus ſane præſtant, quam ingens farrago calidorum carminatiuorum & neruinorum.

   3) Tandem *tonica* exhibeantur, e. g.

      a) Eſſent. gentianæ rubræ & pimpinellæ albæ, vel illius extractum.

b) Com-

b) Compoſita ex aromatibus, e. g. eſſent. carminatiua *Wedelii*.

c) Eſſent. corticum aurantiorum, millefolii, abſinthii compoſita.

d) Spiritus nitri dulcis, item ſpiritus ſalis tartari, & ſalia volatilia vrinoſa aromatiſata.

e) *Externe* emplaſtra ſtomachica circa ſcrobiculum cordis, e. g. emplaſtr. matricale ceratum, item balſama ſtomachica ex oleis nucis moſchatæ, anethi, carui, fœniculi, chamomillæ, *deſtillatis*, cum oleis *expreſſis* lauri, irini, nam ſola deſtillata nimis volatilia ſunt, & acredine ſua cutim facile lædunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Carminatiua*, in hoc adfectu ſatis decantata, prudentiſſime adhibenda ſunt: quando enim commotiones ſanguinis circa venam portæ flatulentiam fouent, calida illa inſigne damnum adferunt.

2. Ante omnia fugiatur infauſtum illud conamen, in hypochondriaco-hyſterico-cardialgicis flatulentis pathematibus *vomitorium* propinare: anoterica enim flatulentia inde prouocatur, quæ tormina exquiſita, tenſiones colico-iliacas, reſpirationis anguſtiam, vertiginem ad ſcotomiam vſque, tinnitum & ſuſurrum aurium, inſeparabiles habet comites, donec tandem ructuum nomine erumpentes leuamen aliquod adferant.

3. Ad flatuum *anotericorum* felicem exſtirpationem non ſufficit prouocatio & deriuatio ad inferiora, ſed neceſſe eſt, vt tonus inteſtinorum reſtituatur.

4. Hinc *laxantia*, quatenus tonum magis relaxant, plus ad flatus fouendos, quam illos tollendos conferunt, quidquid etiam de rhabarbari efficacia aduerſus flatulentiam dicatur.

5. Aliter ſe res habet cum pilulis balſamicis *Stahlii*, quæ inteſtina magis roborant, quam relaxant, & hinc in flatulentia optime conueniunt.

6. De *aloë* notandum eſt, quod illius grana 2 3. ſpeciali promptitudine & facili ſucceſſu alui excretiones prouocent: hinc

hinc ſi extractum imperator. vel helen. vel, vbi præſto eſt, pimpinell. alb. cum paucioribus illis granis combinetur, flatulentiæ plurimum ſuccurrunt. In phlegmaticis pilulæ tales vna vel altera gutta olei carui, aut, quibus non eſt nauſea, aniſi imbui poſſunt.

7. Præter ea etiam hoc habet *aloë*, vt circa inferiora magis exſerat laxationem ſtimulatoriam: vnde hæmorrhoides diuturno illius vſu ſæpius prouocantur.

8. In qualibet ventriculi & inteſtinorum flatulentia vſus *corticum aurantiorum* bene ſe commendat, e. g. eſſentia ex illis parata, quæ blandam tonicam efficaciam præſtat, & amaritie ſua ventriculi cruditatibus, tamquam laudabile digeſtiuum & carminatiuum, ſuccurrit, & præter ea in doloribus poſt partum, Nachwehen, cum ſyrupo cort. aurant. & de citro mixta, & mediante aqua carminatiua meliſſæ exhibita, momentaneum auxilium adfert.

9. Flatulentia ſurſum & deorſum ſimul non facile datur, ad minimum non ita continua: motus enim periſtalticus inuerſus eodem tempore non poteſt eſſe naturalis & ordinatus.

10. Tandem in *contumace* flatulentia motus corporis ſufficiens omnia carminatiua & tonica longo interuallo poſt ſe relinquit.

TABVLA CVI.
DE
COLICA.

I. DEFINITIO.

Colica eſt dolor acutus ſenſibiliſſimus in abdomine, a ſpaſmodica inteſtinorum laxatorum, præcipue inteſtini *coli*, contractione originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Colica differt ſecundum *ſpecies:*

1) *Flatulenta* ſeu *pituitoſa* dignoſcitur e maiori diſtenſione & inflatione abdominis, ructibus, flatulentia, borborygmis, cauſſis antecedentibus.

2) *Bilioſa* ex torſione acri doloroſiſſima & ſcindente quaſi fit manifeſta, concurrente, poſt iracundiam, capitis dolore, & non raro diarrhæa.

3) *Hæmorrhoidalis*, & *nephritica*, diiudicatur ex ſpaſtica contentione & compreſſione abdominis, aluo communiter adſtricta, ad minimum in principio, cephalalgia, laſſitudine, intercurrentibus horrore, æſtu &c. *Conf. tabula de malo hypochondriaco-hyſterico & tab. de ileo hæmatite.*

4) *Hyſterica* in ſpecie dicitur, vbi dolores tenſiui, aluus pertinaciter ſtricta, retractio vmbilici, volutationes in abdomine &c. occurrunt, & circa inteſtina magis tenuiora ac ventriculum ſentiuntur, ſicut ordinaria colica inteſtina craſſa potiſſimum infeſtat.

5) *Conuulſiua* nihil aliud eſt, quam inſignis gradus hyſtericæ paſſionis, vbi pathemata, a torſione inteſtini coli excitata, vſque ad ſcrobiculum cordis extenduntur. Quando in infantibus occurrit, vocatur die innerliche Noth oder Jammer.

6) De colica *iliaca* ſequente tabula agemus.

2. Non omnia tamen tormina pro colica, ſtrictiore ſenſu ſumta, haberi debent; quamuis illa quoque interdum ſatis patientes adfligant: ſunt enim aliqui ita ſenſibiles, vt etiam e leuibus diætæ vitiis ſenſibilia tormina incurrant, e. g. ex ingeſtione flatulentorum, cereuiſia nondum bene defæcata, inſueta, ex eſu carnis pinguioris, ſi mox frigidum hauſtum ſumant.

III. *SIGNA.*

1. Tormina ſatis vehementia & durabilia: non raro enim vltra vnum diem patientem exercent & paroxyzant.

2. Occupant locum circa & ſupra vmbilicum.

3. Sen-

3. Senſum referunt modo torſionis, modo grauiſſimæ tenſionis, rupturam veluti minantis, modo fremitus cuiusdam & tremoris.

4. Accedunt ſymptomata maximæ anxietatis, anguſtiæ internæ, borborygmorum.

5. Intercurrit exterioris corporis vaga alteratio & refrigeratio cum ſudoribus frigeſcentibus, interdum ſimul conatibus vomendi.

6. Coniuncta eſt communiter flatulentia & obſtructio alui, rariſſime diarrhæa, niſi in colica bilioſa & hæmorrhoidali cum fæcibus in hac ſanguinolentis & teneſmo.

7. Specialia ſigna ſub *differentia* iam indicata ſunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Colica vtrique quidem ſexui, feminino tamen & frequentius & vehementius, euenire ſolet: in feminis enim longo ſucceſſu durat, ſub initium quidem oſtendit leuiorem indolem, deinde vero ad conuulſiuas plane ſuccuſſationes excedit, in viris autem familiariter intra ſpaſticos tenſiuos motus ſubſiſtere obſeruatur.

2. Feminæ, quæ hac paſſione corripiuntur, ſunt vel phlegmaticæ, vel ſanguineæ, aut ſanguineo-cholericæ, impedito menſium ſucceſſu laborantes. Item puerperæ, quibus abdomen poſt partum non decenter ligatur; hæ non ſolum in puerperio, ſed etiam futuro tempore colica cum magna flatulentia adficiuntur.

3. In ſexu virili ætas conſiſtentior potiſſimum a colica infeſtatur, præcipue talia ſubiecta, quæ motibus hæmorrhoidalibus & nephritide infeſtata ſunt; ſæpius etiam illa, quæ adſuetas ſanguinis euacuationes artificiales ſubito intermiſerunt.

4. Colica *bilioſa* communiter corripiuntur perſonæ cholerici temperamenti, quando poſt animi excandeſcentiam mox cibum adſumunt, vel bibunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* in colica eſt
 1) vel induratio & impactio ſcybalorum.

2) Vel bilioſa *ſaburra*, aut alia acrimonia in primis viis hærens.
3) Vel ſanguis menſtruus aut hæmorrhoidalis retentus.

2. Cauſſa *formalis* eſt ſpaſmodica contractio inteſtinorum relaxatorum & a flatibus expanſorum, quibus motibus ſpaſticis principium vitale materiam, circa illa loca moleſtam exprimere & diſſipare intendit; de qua re teſtantur borborygmi, qui nihil aliud ſunt, quam flatuum ex vno clauſtro in aliud ſpatium propulſio.

3. *Erroneus* autem motus eſt: nam neque ad flatuum diſſipationem, neque ad materiæ acris bilioſæ eliminationem tantus impetus requiritur. Multo magis in colica hæmorrhoidali motus talis erroneus cenſendus eſt, dum ſumma illa conſtrictio in inteſtinis inferioribus incipit, & ſanguinem verſus ſuperiora potius *reſtringit*, quam quod hac ratione eum exprimere valeat.

4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ*, præter illas, quas in *ſubiectis* iam denominauimus, ſunt:
1) Senſibilitas ſubiectorum, quæ colicam facile *habitualem* introducere ſolet.
2) Obſtructiones alui.
3) Refrigerationes abdominis vel pedum immodeſtæ.
4) Cibi lenti, viſcidi, craſſiores, e. g. cucumeres, melones, cucurbitæ, vel pingues, potu frigido mox ſuperueniente.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo *ſæpius* colica recurrit, eo citius a leui cauſſa reuocatur, & in habitum transmigrat.

2. Quæ colica cum *horrore* inuadit, illa non ſolum grauius adfligit, verum etiam inflammationem vel iam præſentem indicat, vel ſucceſſuram minatur.

3. Sic etiam vehementior eſt colica, quæ cum alui obſtructione ſtipata eſt, quam vbi aliqualis huius ſolutio obſeruatur.

4. Conatus *vomendi* in colica ſemper ſuſpecti, & *iliacæ* paſſionis metum incutiunt, niſi a cibis, paullo ante largiter inge-

ingeſtis, vel potu largiore frigido, ceu colicæ auctoribus, ſumſerint occaſionem.

5. Præcipue autem in ſexu feminino fortes eius modi conatus, vndecumque ſuborti, vomitus cruenti metum adferunt.

6. Quo exquiſitius colici dolores adſligunt, eo facilius conuulſiuos motus inuitant.

7. Quo diuturnius ſanguis menſtruus, ad exitum non recte promotus, circa viſcera ſtagnat, eo certius febris quartana, cachexia, hydrops &c. inducuntur.

8. Colica *hæmorrhoidalis*, a podagræ vel mali iſchiadici repulſione, vel nephritidis præpoſtera ſopitione inducta, præſentioris eſt periculi.

9. Soluitur autem

1) vel ſalutariter, ſuperueniente in paroxyſmo fluxu hæmorrhoidum ſincero, aut ſaltem mucoſo.

2) vel infauſta regurgitatione ad viſcera, præcipue ad hepar, cum inſequentibus obſtructionibus, cachexia, aſcite, hectica, quartana, tympanite.

3) vel macularum ſcorbuticarum prouentu, qui in ſubiectis humidis, non ſecus ac in malo hypochondriaco, ſubinde contingit, & a corruptione ſanguinis, ſub diuturna illius ſpaſtica detentione, dependet.

10. Colica *billioſa*, niſi materia tempeſtiue obtundatur & euacuetur, febres bilioſas, inflammatorias, præcipue cauſum, producere poteſt: bilis enim acrimoniam, ex fermenteſcentibus adſumtis auctam, pro cauſſa habet, ad quam materiam acrem, ſed paucam, propellendam, inſolentior motus inteſtinorum accedit. Soluitur interim ſpontanea ſubinde alui fluxione, niſi peculiarem plane inteſtinorum adroſionem perpetrauerit, quæ tamen vix alibi, quam in prægreſſa mala medicatione, contingit.

11. Quando autem *impedita* bilis excretio colicæ anſam dedit, icterus inducitur.

12. *Singultus*, vbi colicæ præter conſuetudinem ſuperuenit, ibi diri ominis cenſendus eſt.

13. Colica, *anodynis opiatis* incongrue tractata, paralyſi ſæpius excipitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*, in omni colica locum habens.

1. Spaſmus inteſtinorum dolorificus demulcendus, & ſi qua in illis materia peccans reperiatur, educenda eſt. Præſtant hoc
   1) commodiſſime *clyſteres*, pro cauſſa diuerſa diuerſis ingredientibus parandi.
   2) Laxantia ex mercurio dulci, ſenna, rhabarbar. ſale mirabili.
2. *Materialis* cauſſa eſt diſcutienda.
   1) *Interne*,
      a) vel per carminatiua & temperata ſalia digeſtiua,
      b) vel per temperantia nitroſa.
   2) *Externe*, vbi conducunt
      a) *Sacculi carminatiui* ex ſpeciebus odoratis, e. g. rad. irid. Florentin. cyper. angelic. herb. menth. puleg. flor. chamomill. ſem. aniſi, anethi, petroſelin.
      b) *Linimenta* ex oleis *coctis*, e. g. irino, caſtorin. chamomill. laurin. *deſtillatis*, v. g. fœnicul. menth. caru. aneth. abſinth. chamomill.
      c) *Balſama* ex his oleis & oleo nucis moſchatæ parata.
      d) *Emplaſtra ſtomachalia.*
      e) *Calor* & *fotus* abdominis, e. g. lapides calefacti & veſicæ, aqua calida ſemi-repletæ.
3. *Tonus* partium labefactatus eſt reſtaurandus; in quem finem conducunt
   1) *Interne*
      a) *Salia volatilia* cum tinct. alcal. mixta, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*.
      b) *Martialia*: eſſent. vitrioli martis *Ludouici*.
      c) *Carminatiua* & *aromatica*: eſſent. cort. aurant. citri, gentianæ rubræ, ſpiritus ſalis ammoniaci, cum ſpeciebus carminatiuis abſtractus.
   2) *Externe* neruina & roborantia, priore membro memorata, conueniunt.

B. *Me-*

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Colicæ *flatulentæ* & *mucoſæ.*

1) Præmittantur *clyſteres carminatiui* & *emollientes* e flor. chamomill. tanacet. matricar. eupator. roſar. ſtœchad. Arab. herb. maluæ, althææ, veronicæ, parati; quibus, præter ſal commune, pro ſtimulo centaur. minus addatur, quod ſenſum morſicantem in inteſtino recto exſerit, & hac ratione flatus e ſuperioribus inteſtinis deriuat. Stimuli loco inſeruit etiam elixir proprietatis, quod mucum reſoluit & ſimul euacuat.

2) Subiungantur pro diuerſitate temperamentorum carminatiua, interpoſitis ſubinde laxantibus ſennantis, e. g.

a) *Radices* imperator. angelic. pimpinell. alb. zedoar. gentian. rubr.

b) *cortex* Winteranus.

c) *Semina* aniſi, fœniculi, carui, petroſelini, &, ad digeſtionem promouendam, ſpecialiſſime ſem. ſinapios, erucæ.

d) *Aromata:* pip. cardamom. galang. caryophyll. quæ omnia in ructibus pariter ſummi vſus ſunt.

e) *Salia digeſtiua:* tartar. vitriolat. arcan. duplicat. cum nitro & cinnabari.

f) *Compoſita:* ſpiritus tartari, nitri dulcis, mixtura ſimplex, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, cort. aurant. gentian. rubr. centaur. min. &c.

2. Colicæ *bilioſæ* ſeu *cholericæ.*

1) Hic vſu veniant temperantia, abſorbentia, e. g. nitrum, cryſtallus montana, mater perlar. corall. &c. item oleum amygdalar. dulcium recens, iuſcula pullorum cum ſemine nigell. manna.

2) Quod ſi vero hæc reuomantur, clyſter domeſticus adplicetur cum calore & fotu abdominis.

3. Colicæ *hæmorrhoidalis* & *nephriticæ.*

1) *Præmittantur* & repetantur clyſteres paregorici ex oleo lini, oliuarum, verbaſci, & nitro parati.

2) Deinde porrigantur pulueres nitroſo-temperantes cum cinna-

cinnabari, e. g. puluis antiſpaſmodicus, item iuſcula calida cum oleo amygdalarum dulcium.

3) His præmiſſis in vehementiore impetu verſus noctem exhibeatur theriaca, vel pulueribus dictis M. P. de cynogloſſ. a gr. 1 - 2. addatur.

4) *Remittente* paroxyſmo alexipharmaca & temperantia continuentur, ac inſuper mixtura tonico - neruina *Stahlii*, cum eſſent. millefolii ſociata, propinetur.

5) *Externe* in vſum trahantur:

a) *Fotus* inteſtini recti.

b) *Cataplaſma* e meliloto & verbaſco, cui inſideant patientes.

c) *Calor* abdomini conciliandus:

α) Per aquam, vel lac, ſi veſicæ immittantur & calide adplicentur.

β) Per lateres calefactos.

d) *Sacculi* neruini, ex illis ſpeciebus, quarum ſub methodo generali mentio facta eſt, parati.

e) *Linimenta* ex oleis ante dictis, ſpeciatim laurino & nucis moſchatæ.

f) Spiritus vini *camphoratus*, regioni dolenti adplicandus.

g) Regimen quietum & leniter diapnoicum.

4. Colicæ *hyſtericæ*.

1) Præmittantur & repetantur clyſteres carminatiui, ad quos ſpecifice commendatur herba veronicæ, cum iuſculo carnis cocta, addito oleo anethi & ſale communi.

2) Vbi patientes clyſteres auerſantur, vel malum non adeo vrget, ſubſtituantur pediluuia, vel inſeſſus, & laxans e ſenna, ſemine fœniculi, item eſſent. ialappæ cum vitello oui & aquis vterinis.

3) Deinde ſubiungantur

a) *Interne*.

α) Eſſent. alexipharm. vel tragea e rad. pimpinell. alb. carlin. cum ſemine aniſi, fœniculi.

β) Temperantia nitroſa, & in effero motu anodyna correcta.

γ) Tan-

γ) Tandem tonica, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, eſſent. millefol. caſtor.

b) *Externe.*

α) *Regimen* leniter diapnoicum.

β) *Spiritus neruinus* ex eſſent. caſtorei, ſpiritu ſerpilli, camphora & eſſent. anodyna.

γ) *Linimentum e* pinguedine cati ſilueſtris cum oleis carminatiuis.

5. *Præſeruatiue* in colica hæmorrhoidali & hyſterica commendantur:

1) Venæ ſectio æquinoctialis in pede.

2) Euacuationum ſanguinis debitarum promotio, e.g. menſium per infuſa laxantia aperitiua, item, ſi ex vſu ſit hæmorrhoidum per hirudines.

3) Cauſſarum procatarcticarum euitatio.

4) In ſpecie alui legitimus vbique ſucceſſus,

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Colica *humoroſa* a reliqua pure ſpasmodica omni circumſpectione in cura diſtinguenda eſt: cauſſæ enim vti prorſus diuerſæ ſunt, ita horum adfectuum confuſio maiora damna cauſſatur; vbi autem complicantur, & vnum malum alterum generat, e. g. quando a colica ſpasmodica inducitur bilioſa, ibi methodus leniſſima quam maxime commendata eſſe debet.

2. *Carminatiua* numquam concedantur ante, quam viæ per clyſteres vel laxantia ſint reſeratæ. Tunc autem locum habent in colica *flatulenta*, minime vero in *ſpaſmodica*, vbi orgaſmum & dolores eo notabilius augent, quo magis calida exſiſtunt.

3. Si vnquam alibi, certe in colica *clyſteres* maximum vſum habent, hiſce enim ſolis vniuerſum ſæpe malum ſoluitur: hinc non leue ſubeſt incommodum, ſi patientes eosdem admittere recuſent; quo tædioſo caſu tanto frequentius temperantia nitroſa cum cinnabarinis exhibenda ſunt.

4. Quoniam colica, etiam *hæmorrhoidalis*, in inteſtinis inferioribus, *colo* nempe & *recto*, potiſſimum reſidet, medica-

dicamenta, per os exhibita, effectum ſuum ad modum tarde exſerunt, inter ea patientis vires proſternuntur; *clyſteres* autem ad locum adfectum proxime accedunt, inteſtina emolliunt, lentos humores fluxiles reddunt, & acrimoniam illorum abſtergunt.

5. Clyſteres autem aliquoties repetendi, & tres vel quatuor intra 4 - 6 - 8. horas iniiciendi ſunt, ſi nempe colica continuet, & præcipue, ſi prioribus fæces ſaltem craſſiores eductæ fuerint.

6. *Priores* magis ſint adſterſiui, acriuſculi, ſalini, *poſteriores* vero magis emollientes.

7. *Vitelli ouorum* commode clyſteribus adduntur, habent enim indolem ſaponariam reſoluendo & abſtergendo pinguia, ſubmucida.

8. De *ſemine* autem *lini* exigua ſaltem portio addatur, nam valde mucidam reddit conſiſtentiam humorum.

9. Si *clyſter* ſubſtiterit, ſimplex aqua calida, cum manipulo ſalis iniecta, priorem educit.

10. In colica pure hæmorrhoidali *aluus* ita ſubinde adſtricta eſt, vt inteſtinum inſtrumento clyſterico tenaciter reſiſtat.

11. Ex aduerſo teſtantur hiſtoriæ, quod iniecti clyſteres, ob motum periſtalticum inuerſum, ſæpe per os egreſſi ſint, aut intolerabilibus cardialgiis ac moleſtis ructibus patientem exerceant; quo caſu ſimplex aquoſus clyſter cum multo ſale, vti iam ſuperius dictum, vſum præſtat.

12. *Aluo* per clyſteres ſoluta, viribus conſtantibus, & præſente in primis viis ſaburra, ex habitu corporis vel prægreſſa mala diæta iudicanda, *purgans* aliquod mediocre bono cum ſucceſſu poteſt propinari.

13. In colica *hæmorrhoidali*, irritis omnibus, auxilio tandem fuit *venæ ſectio* in pede, vel ſi & hæc ſpem fruſtrata ſit, *hirudinum* adplicatio ad loca hæmorrhoidalia in paroxyſmo operæ pretium fecit; quæ tamen alias meliori effectu ad prophylaxin vſurpantur.

14. Immo vti feminis torminoſi tales adfectus vehementiores & frequentiores, quam viris, contingunt, ob manifeſtum excretionis menſtruæ cum motu hæmorrhoidum con-

conſenſum, ita & in illis *venæ ſectiones*, in pedibus inſtitutæ, maximum profecto & præſentiſſimum, immo mirificum habent vſum, quæ proinde magnopere commendantur, tanto magis ſi inſignis plethora, ructus, vel metus vomitus cruenti adſint: coniunctis nitroſis & ſpecificis e millefolio &c.

15. Ad ipſarum autem hæmorrhoidum prouocationem in colica tali hæmorrhoidali nullus adeo in præſens habeatur reſpectus, motus enim ſunt erronei, ad finem non pertingentes; in futurum autem, ne colica illa recrudeſcat, illis conſulatur. Conferantur quæ *num.* 13. de *hirudinum adplicatione* diximus.

16. *Pulueres nitroſi*, ſi vomitus ſuperuenerint, efficaciam exſerunt præſentiſſimam; ſuccurrit etiam *nitrum* alui expeditioni, ſi ad drachmas totas detur, per ſe tamen non producit diarrhæas, ſed tum demum, ſi natura onerata ſit, & talia profluuia vtiliter intendat: hinc diarrhææ tales, ſi materia moleſta excreta fuerit, per ſe deſinunt, licet nitri doſes repetantur.

17. Hodierni in colica communiter feſtinant ad *opiata*, ſed re vera non ſecura ſunt: ſi enim, aluo nondum liberata, neque cauſſa continente educta, adhibeantur, vires magis debilitantur, materia ſpiſſior redditur, dolores, quos breviſſime ſuſpendunt, maiore atrocia recurrunt, colica inprimis ſpaſmodica in habitum transmigrat, vel *pareſis* aut ſpaſmus fixus, immo præceps mors ſuccedit. Pareſis talis tractatur ad methodum adfectuum paralyticorum, & ſpaſmus fixus, vti arthritici morbi.

18. Vix etiam *opiatorum* vſus, dextre adhibitus, eſt neceſſarius, aluo enim ſoluta & cauſſa continente educta, dolores vtplurimum ſponte ceſſant. Si vero, euacuatione, ante omnia bilis, prius inſtituta, vſus illorum e re videatur, doſes parciſſimæ exhibeantur.

19. Præcipue autem ab *opio* abſtinendum, ſi veſtigia febrilia præſto ſint cum doloribus, & ita impendentis ſtaſeos inflammatoriæ iuſta ſuſpicio fouenda videatur, alias partes

narcoſi tali ſtupefactæ ad motus naturæ vtiles ineptæ redduntur.

20. *Caſtoreum* vſu interno anguſtias præcordiorum & nauſeam producit, externe autem pro odore vtilius adhibetur, vti & *aſſa fœtida*, item *corium incenſum*, quibus feminæ excitantur, ſi ſuffocationes hyſtericæ ſuperueniant.

21. *Regimen* diaphoreticum ſine alui ſolutione, & materiæ craſſæ ſubductione in colica ſpaſmodica inducit pareſin, in biliosa bilem in artus diffundit, in ceteris ſpeciebus auget anxietates; lenis autem diaphoreſis vſum ſuum præſtat.

22. *Specifica* multa quidem laudantur, ſed optandum, vt effectum ſecure præſtent.

23. In feminis operæ pretium ſubinde fecit euporiſton illud, nempe *folia betulæ* quatuor vel quinque puluerisata, & cum calido vehiculo propinata: ſubadſtringente & ſimul nonnihil aromatica, & tonum roborandi efficacia proſunt.

24. *Chamomilla*, ſpecifice laudata, non quidem reiicienda, pro abſoluto tamen ſpecifico non extollenda eſt. *Vid. Simon Pauli.*

25. Tamquam *ſpecifica* porro laudantur:

1) Cortices aurantiorum in ſubſtantia, vel melius in eſſentia.
2) Mentha.
3) Tanacetum, cuius odor ſolus nonnullos reſtituit.
4) Caro lupi in colica hyſterica.
5) Millefolium certiſſimum motuum hypochondriacorum ſedatiuum.
6) Tubuli tabacophilorum, oleo tincti, quid valeant, experiendum.
7) Radix cynogloſſæ intra horam vndecimam & duodecimam meridianam effoſſa, & in ſubſtantia mediante ſpiritu ardente exhibita, ſpecifica virtute etiam pollere dicitur.

26. Radix *gentianæ veræ* non contemnenda eſt in adfectibus hiſce, diarrhæas etiam contumaces, in primis inſi-

inſignibus torminibus non adeo ſtipatas, efficaciter tollit.

27. Dolores feminarum torminoſi, ex inordinato adſumtorum vſu interdum ſatis acriter excitati, per aliquot cochlearia vini Hiſpanici ſeu Canarienſis generoſi egregie tolluntur.

28. *Potus*, quantum tolerari poteſt, *calidus* inſignis ſubinde in paroxyſmo eſt efficaciæ; *frigidus* autem malum exaſperat, & facile ſpaſmos verſus ſuperiora inuitare ſolet, cum vehemente vomitus conatu.

29. Colica *nephritica*, vti ad hæmorrhoidalem etiam referri debet, ita easdem cum hac expoſcit cautelas & obſervationes.

30. Ad ſpaſticam *ſtricturam* in inteſtinis relaxandam, *pediluuia* & *manuluuia* efficaciter inſeruiunt.

TABVLA CVII.

DE PASSIONE ILIACA, SEV MISERERE MEI.

I. DEFINITIO.

Paſſio iliaca eſt acutiſſima ſpecies colicæ, variis diris ſymptomatibus ſtipata. Deriuatur ab inteſtino *ileo*, quia hoc potiſſimum occupat.

II. DIFFERENTIA.

1. In hoc malo *tres* obſeruantur ſpecies, ſecundum cauſſas differentes.

1) Paſſio iliaca *conuolutionis*, in qua ſitus inteſtini intra ſe ipſum

pſum mutatus eſt, cum duplicatura ſui, quam *Syluius* & *Peyerus* tractatu de glandulis inteſtinalibus, deſcribunt. Hæc ſpecies dicitur *voluulus*, conuoluulus, die Verſchlenckung der Gedärme.

2) Paſſio iliaca *hernioſa*, in qua inteſtina, fæcibus vel flatulentia repleta, ita incarcerata ſunt, vt ægre in naturalem ſui ordinem reponi poſſint.

3) Paſſio iliaca *obſtructionis*, vbi ſaltem pertinax alui conſtrictio hoc malum fouet. De ſingulis ſub cauſſis plura.

2. Paſſio iliaca differt a *colica*

1) vt ſpecies a genere.

2) *Gradu* dolorum, quo colicam longe ſuperat.

3) *Loco* adfecto: hic enim inteſtinum *ileon*, ſed non ſolum, verum etiam reliqua tenuia, in colica autem inteſtina *craſſa* potiſſimum infeſtantur.

4) *Prognoſi:* longe enim periculoſior eſt hoc malum, quam ſimplex colica.

III. *SIGNA.*

1. Dolores atrociſſimi, lancinantes, & per tranſuerſum vmbilici ſcindentes.

2. Inſignes anxietates & cardialgiæ cum ructuum frequente emiſſione.

3. Internæ phlogoſes & febriles anxiæ commotiones.

4. Occluſio alui diuturna, nec clyſteribus facile reſeranda.

5. Quo magis hoc malum præualeſcit, eo magis conatus vomendi, immo ipſe vomitus accedit, per quem poſt ea ipſæ fæces aluinæ proiiciuntur, cum variis motibus anxiis, lypothymicis, conuulſiuis.

6. Tandem, niſi arctius auxilium concurrat, inflammationem inteſtini ilei excipit *ſphacelus*, qui quidem dolores repente ſoluit, ſudores autem frigidos & mortem inſtantaneam adfert.

IV. *SVBIECTA.*

Paſſio iliaca eſt rarus ad modum adfectus, & ſine diſcrimine ſexus atque ætatis in illa ſubiecta cadit, quæ cauſſis ſubſequentibus obnoxia euadunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa paſſionis iliacæ *interna* eſt
   1) vel inteſtinorum conuolutio, cum ſuccedente ſtaſi inflammatoria.
   2) Vel hernia incarcerata, vbi inteſtinum, fæcibus vel flatibus refertum, prolapſum, nec facile reponi poteſt, ob tumorem, qui accedere ſolet, inflammatorium: vnde contumax alui obſtructio exoritur.
   3) Vel pertinaciſſima alui conſtrictio, ex abuſu præcipue adſtringentium inducta.
2. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* obſeruantur:
   1) Vehementes corporis concuſſiones, currendo, ſaltando, equitando, tuſſiendo, ſternutando.
   2) Geſtationes onerum grauiorum cum reniſu fortiore.
   3) Cibi crudi, fumo indurati, flatulenti, & potus fermenteſcentes.
   4) *Vermes*, præcipue necati & non ſtatim expulſi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paſſio iliaca eſt malum in genere ad modum periculoſum & calamitoſum, quod vel per ipſius denominationem, *miſerere mei*, auctores exprimere voluerunt.
2. In caſu, vbi ex inteſtinorum conuolutione & diſtorſione malum exortum eſt, minima ſpes vitæ adfulget.
3. Sic etiam paſſio iliaca ex hernia incarcerata ſæpe fit lethalis, præcipue ſi qualiſcumque plethora concurrat.
4. *Melioris* ſpei illa eſt paſſio, quæ ab induratis ſcybalis & pertinaci alui obſtructione fouetur; modo tempeſtiue artis auxilium accedat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In *conuolutione* & *diſtorſione* indicantur:
   1) *Explicatio inteſtinorum* & reductio in ſitum ſuum naturalem; quod autem negotium facilius mente concipitur, quam actu obtinetur. Commendantur in hunc finem varia artificia, e. g.
      a) Deglutitio *globulorum* aliquot plumbeorum, antimoniatorum, &c. vt pondere penetrent, inteſtina explicent, & aluum ita aperiant.

b) Hau-

b) Hauſtus *mercurii viui* ad integram libram, præmiſſis aliquot vnciis olei amygdalarum dulcium, & ſubiuncto celeriore corporis motu, ſiue curſitando, ſiue equitando, ſiue curru vehementius vehendo.

c) Adplicatio *follis* ad orificium ani; ſed quia inteſtinum rectum ita conſtrictum obſeruatur, vt fiſtulam clyſteris ægre admittat, multo difficilius craſſius hoc inſtrumentum poterit adplicari.

d) Nouum illud inuentum, nempe clyſma e fumo tabaci, quid in hoc adfectu præſtet, experientiæ relinquitur.

2) *Diſcuſſio inflammationis:* in hunc finem commendantur

a) *Interne* nitroſa, cinnabarina.

b) *Externe.*

α) Spiritus vini camphoratus, crocatus, linteis duplicatis abdomini adplicandus.

β) Sacculi e diſcutientibus & carminatiuis cum camphora parati.

γ) Venæ ſectio, ſi inſignis plethora adſit, tempeſtiua.

2. In *hernia incarcerata* indicantur:

1) *Repoſitio inteſtini* prolapſi: in quem finem laudantur:

a) Supinus corporis ſitus.

b) Fotus e carminatiuis & emollientibus, e. g. herbis maluæ, violar. althææ, ſummitat. origani, ſerpilli, floribus chamomillæ, ſambuci, ſeminibus aniſi, fœniculi, fœnugræci, pſyllii, cum lacte coquendis.

c) Abſente tumore inflammatorio decocta talia in forma cataplaſmatis adplicari, vel per ſpongiam, decocto calido imbutam, hernia foueri poteſt.

2) *Præcluſio inflammationis:* qui ſcopus per nitroſa, item potiones temperantes & diapnoicas obtinetur.

3) *Alui ſolutio*, quæ, facta inteſtini repoſitione, per clyſteres emollientes tentanda eſt.

3. In *ſcybalorum induratione* indicantur:

1) *Interne:* nitroſa, cinnabarina, potiones temperantes & diapnoicæ, ad inflammationem præcauendam, vel iam præſentem diſcutiendam.

2) Ex-

2) *Externe* ad eumdem ſinem & præcipue aluum expediendam commendantur:

a) *Clyſteres* lubricantes cum nitro,& gr. II-III. camphoræ. Species emollientes ſuperius iam deſcripſimus; conf. etiam tabula *præcedens de colica*, vbi plura de clyſteribus legenda ſunt. His pro ſtimulo denique addatur ſapo Venetus, vbique ſufficiens oleum, &, præſente inflammatione, album græcum.

b) *Suppoſitoria* acria.

c) Spiritus vini camphoratus vel emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, abdomini adplicanda.

d) *Illinitio* abdominis cum pinguedine anſerina, aut omenti animalis caſtrati, ſed abſente inflammatione.

e) *Sacculi* calidi e carminatiuis & discutientibus cum camphora.

f) *Venæ ſectio* in ſtatu plethorico.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Clyſteres* vtramque hic faciunt paginam, proſtant enim exempla, in quibus nuda aqua calida, cum drachmis VI-VIII. ſalis iniecta, motum periſtalticum deorſum reuocauit.

2. Cauendum autem, ne mel ipſis adiiciatur; præſente enim inflammatione promouet ſuppurationem.

3. Præter ea faciunt clyſteres in hoc pertinaci malo, quod poſſunt, rarius autem, quod deſideratur.

4. In caſu *herniæ* incarceratæ caueatur ab audace illo conamine chirurgorum imperitorum, qui, præſente licet tumore inflammatorio, ad operationem inciſoriam audacter feſtinant.

5. Caueant ſibi eiusdem patientes in poſterum a cauſſis occaſionalibus, ſuperius memoratis, potus ſemper ſit ſufficiens, motus corporis placidus.

6. Ad præcauendam talem pertinacem obſtructionem ſequens pilularum formula, præſeruandi ſcopo ad grana 3-5. ſubinde ſumenda, a D. D. *Stahlio* commendatur:

Recip. aloës roſat. part. II.
extract. panchymagog. *Crollii* part. I.
limatur. martis præparat. part. ſemis M. f. M. P.

7. *Sydenhami* methodus, quid in illo malo, quod ab obſtructione alui poſt abuſum præcipue adſtringentium in febribus &c. fouetur, valeat, experiendum eſt. Trademus illam ſequentibus:
   1) Præſcribebat mane & veſperi ſcrupulum I. ſalis abſinthii.
   2) Per diem autem ſingulis horis, immo ſæpius, aliquot cochlearia de aqua menthæ criſpæ exhibebat.
   3) Externe canem iuniorem abdomini imponebat.
   4) Sedatis doloribus & motibus vomendi, pilul. Coch. cum vehiculo dictæ aquæ propinabat.
   5) Sub ipſo pilularum purgante effectu, immo per plures adhuc dies, eamdem aquam vſurpandam commendabat.
   6) Tenuem ad modum, durante adfectu, diætam, vix iuſculum ad ſatietatem patienti concedens, & vbique calorem, mediante panno duplicato conſeruandum, iniungebat.

TABVLA CVIII.
DE
VERMIBVS.

I. DEFINITIO.

Vermes ſunt animalcula in corpore humano producta, & in primis viis maxime reperiunda.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Vermes differunt ſecundum ſpecies, quarum auctores alii quinque, alii quatuor, alii plures, alii pauciores recenſent; ſatis commode tamen in *tres* claſſes diuiduntur:
   1) Sunt alii *teretes longi*, qui ob ſimilitudinem, quam cum lumbricis terreſtribus habent, *lumbrici* vocantur.

2) Alii

2) Alii ſunt *lati*, & vel ſolitarii ſeſe volutant, ad quorum claſſem *cucurbitini*, ſemini cucurbitæ ſimiles, referuntur, vel catenatim ſubinde cohærent, & e latitudine ſua in longitudinem decem, immo plurium, vlnarum diducuntur.

3) Alii ſunt *teretes breues*, qui *aſcarides* vocantur, & vermiculis caſei ſimiles ſunt, qui ſaltum facere ſolent, ſed talis motus in hiſce aſcaridibus non ita deprehenditur, licet denominationem inde, nempe ab ἀσκέω moueo, accepiſſe videantur. Hi in inteſtino recto vtplurimum ſtabulantur, vbi ſenſibilem moleſtiam, titillationem, pruritum & teneſmum inferunt.

2. Occurrunt interdum vermes inſolitæ, aculeatæ, immo plane monſtroſæ figuræ, præcipue in infantibus, qui ab illis plane conſumuntur. Hic incantatio communiter accuſatur, germ. das Kind iſt beruffen: vnde etiam ſimilia faſcinatoria medicamenta accerſere ſolent. Sed & hic, vti in aliis incantationis ſuſpicionibus, ſæpius errare contingit.

III. *SIGNA.*

1. Frequens *ſputatio*, vel ad minimum ſaliuæ in os effuſio, & nauſeabunda adfectio, tempore præſertim matutino.
2. Narium pruritus, frictio, immo ſcalptio.
3. Liueſcentia albuminis, & concauitas vniuerſi, oculorum.
4. Abdominis intumeſcentia & induratio cum doloribus torminoſis.
5. Aluus modo obſtructa, modo laxans eſt.
6. Adpetitus vagus, modo nimius, modo proſtratus.
7. Siticuloſitas, præcipue ieiuna, immo ſubinde nocturna.
8. Capitis temulenta adflictio.
9. Genæ modo rubent, modo pallent.
10. Alii pauores ſub ſommo cum dentium ſtridore incurrunt.
11. Alii deliriis euigilant.
12. Alii conuulſionibus epilepticis, vel plane ſingularibus ſymptomatibus corripiuntur, vt pro incantatis ab imperitis habeantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Infantes & pueri ob addephagiam vermibus potiſſimum ſunt obnoxii, adeo, vt in illis nonnumquam globi conglomerati, tunica incluſi, excernantur, germ. Wurm-Stöcke.

2. Adultiores temperamenti corporis cachectici, mucoſi, flatulenti, item feminæ menſium obſtructione laborantes.

V. *CAVSSAE.*

1. De cauſſis vermium auctores nondum conueniunt, probabiliſſimum tamen eſt, quod a *putredine* quadam, in corpore humano, præcipue primis viis, contingente, originem ducant; experientia enim docet, animalcula talia e rebus putrefactis prouenire, e.g. caſeo, carne &c.

2. Huic ſententiæ lucem adfundit vitium digeſtionis, quod in ſubiectis, vermibus obſeſſis, ordinarie obſeruatur: vnde cibi, non legitime cocti, in putredinem abeunt, & natiuitati vermium anſam præbent.

3. Cauſſæ *externæ* ſunt:

 1) Cibi crudi, mucidi, dyſpepti, quantitate deglutiti: hinc in pueris edacibus vermes adeo familiares ſunt.

 2) Dulcia ſaccharata, nimium vſurpata.

4. Recentiorum opinionem, quaſi e ſeminio inſectorum in corpore vermes producantur, multæ premunt difficultates; præcipue vero quod vermes figura ſua prorſus non conueniant cum inſectis illis, quorum ſeminio productio illorum adſcribitur.

5. Vermium in infantibus prouentum ab ipſo lactis vitio aliqui arceſſunt, vero autem magis ſimile videtur, ſemina ex vno corpore in alterum transmitti, e. g. quando nutrices vel vetulæ, dentium impuritate vel alia oris labe adfectæ, cibos infantum prius maſticant, aut per anhelitum fœdum turpia ſeminia illis ingerunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Non leue malum eſt verminoſa colluuies, & grauia ſæpius ſymptomata, tam in iunioribus quam adultis, inducit.

2. Et licet vermes per ſe alia damna inferre nequeant, quam, hirudinum more, inteſtina ſugendo lædere, &, in globum

bum complicati, ipſa ſui mole obſtructiones inteſtinorum cauſſari, ad ingentes tamen motuum ſpaſticorum, immo conuulſiuorum exacerbationes naturam ſtimulant.

3. Extra complicationem cum aliis morbis introducunt vitia adpetitus, concoctionis, diarrhæas, vomitus, cardialgias, dolores colicos: non parum etiam ad flatus & menſium obſtructionem contribuunt.

4. Cum *chronicis* adfectibus coniuncti, e. g. malo hypochondriaco-hyſterico, motibus hæmorrhoidalibus &c. his non leue pondus addunt, & motus pertinaciſſimos ad exprimendum & excutiendum cauſſantur.

5. *Acutis* morbis vermes ſociati maximorum damnorum auctores ſunt, e. g. ſi in acutis anorexia occurrat, & vermes, nutrimento deſtituti, moriantur, atque in inteſtinis putreſcant, lethales ſæpe motus & irritationes ſuccedunt, nempe conuulſiui adfectus, deliria, diarrhææ, quæ omnia in acutis periculo abundant.

6. Idem damnum inducitur, ſi vermes per remedia amara, e. g. myrrham, enecati in inteſtinis computreſcant: febres ſæpius malignæ inde producuntur.

7. In acutis pro malo omine & ſigno malignitatis habetur, ſi in ſtatu, vel etiam incremento morbi vermes excernantur; quo caſu antiqui putabant; tantam adfuiſſe putredinem, vt etiam ſtatim vermes ex illa producti ſint.

8. Vermes *rubri*, ſanguine per ſuctionem repleti, febres facile acutas inducunt.

9. *Aſcarides*, præter pruritum in inteſtino recto & teneſmum, nullas quidem adeo moleſtias inferunt, multo difficilius tamen lumbricis expelluntur.

10. Sic etiam *lati* illi cucurbitini, quia vniuerſum inteſtinorum ſyſtema communiter occupant, expulſioni pertinaciſſime reſiſtunt.

11. *Lumbrici* quando in ventriculum transferuntur, plus negotii faceſſunt, quam ſi in inteſtinis hæreant: peſſimorum enim tunc ſymptomatum auctores obſeruantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ad vermes *enecandos* exhibeantur ſpecifica amara, interpoſitis ſalibus abſtergentibus & digeſtiuis: in hunc finem laudantur:
   1) *Radices* graminis, zedoariæ, gentianæ vtriusque & ariſtolochiæ rotundæ, quæ amaritie nullis facile ſimplicibus cedit.
   2) *Herbæ* abſinth. centaur. min. card. bened. hyperici, tanaceti, abrotan. marrub. alb. ſuccus ſcordii, millefolii.
   3) *Flores* perſicorum.
   4) *Semen* ſantonici, &, quæ illius ſpecies eſt, tanaceti, e. g. decoctum ſeminis ſantonici cum lacte paratum.
   5) Myrrha, corallina, elixir proprietatis, vitriolum martis, amygdalæ amaræ, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum.
2. His per aliquot dies exhibitis, vermes enecati, aut ad minimum commoti & proturbati, e corpore mature *excernantur*. Præſtat hoc, præter reliqua purgantia aloëtica, colocynthiaca, ſpeciatim mercurius dulcis, qui etiam vermes, adhuc viuos, enecat; de quo legatur exiguus tractatus *Boyle* de ſpecificis.
3. *Externe* abdomini adplicare ſolent amara, in ſpecie bilem tauri vmbilico illinunt, item vnguent. de arthanita ſeu cyclamine, quod externa vnctione non tantum pueros, ſed etiam adultiores laxat.
4. Ad dolores colicos mitigandos clyſteres dulcificati conducunt, qui parantur ex lacte, oleo quodam, melle vel ſaccharo.
5. In cibis fugiantur lacticinia, dulcia ſaccharata, & dyſpepta.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ inſolita plane ſymptomata a vermibus inducantur, in *Moronii directorio medico* ſub titulo vermium & febrium euolui poſſunt.
2. *Eraſmus* epiſtol. in laud. medicinæ exemplum refert cuiusdam pueri, qui in delirio a vermibus lingua germanica, ab illo numquam audita, locutus fuerit.

3. Et

3. Et ſane non ſolum in infantum, ſed etiam adultiorum chronicis adfectibus, præcipue abdominis pathematibus, vermes ſemper ſuſpecti eſſe debent, e. g. in adpetitu vago, nauſea, cardialgia, ſaliua, ieiuno ventriculo, in os effluente, teneſmo, conuulſionibus.

4. Notatu digna eſt obſeruatio D. D. *Stahlii* diſſertatione de adfectibus oculorum pag. 20. quod in *canibus*, præ aliis animalibus, ſæpius in ipſo fundo ventriculi, vnus aut alter nodus, (addo: ſiue introrſum ſiue extrorſum in tunica exporrectus) fabæ quantitatem circiter referens, reperiatur, cum foramine in cauitatem ventriculi exeunte, & capace intus cauitate, quam interdum vnus maior, ſæpivs vero numero plures mediocres lumbrici inhabitent.

5. Quæ cardialgiæ & conatus vomendi perennes inde reſultare debeant, & quam difficillimum ſit, lumbricos, tali domicilio peculiari circumuallatos, expungare, ipſa ſana ratio dictitat; & licet in corpore humano hæc vermium munimenta nondum adeo detecta ſint, plures tamen circumſtantiæ eadem reddunt ſuſpecta.

6. In exercitationibus *Franciſci Rubei* de febre tertiana continua memoratur, quod patiens quidam diu & grauiter illa adflictus fuerit, & multa remedia fruſtra ſint adhibita, donec vermes quosdam maiores per vices excerneret.

7. Non quæuis amara vermes enecare, nec alimentum eorum amaritie inficere, ex bile ſatis manifeſtum eſt: hæc enim amarore non caret, & tamen vermibus aduerſari non obſeruatur: hinc ſpecifica amara ad id negotium requiruntur.

8. *Myrrhæ rubræ* efficacia in vermibus eneccandis ſatis quidem probata, in eo tamen riducula eſt, quod vermes, in toto corpore luxuriantes, interimere fingatur.

9. *Species diaturbith* cum rhabarbaro vermes quidem expellunt, ſed admodum vehementer & incommode, vomitum enim vtplurimum cauſſantur.

10. *Amygdalæ amaræ* non reiiciendæ ſunt: de illis enim notum eſt, quod animalia quadrupedia (nonnulli addunt: quæ cæca naſcuntur) interficiant, & volatilia conuulſionibus

inde

inde moriantur: hinc probabile, illas etiam vermibus eſſe aduerſas.

11. Sic etiam *nux vomica* pari effectu, animalia necandi, nota eſt, licet hoc remedium infantibus minus, bene vero adultis, experientia teſte, conueniat.

12. *Cornu cerui* vſtum a multis laudatur, id quod experientiæ relinquendum eſt: de ſpiritu autem illius notum eſt, quod, niſi notabilibus doſibus a ſcrup. I. ad drach. ſemis exhibeatur, nihil magnopere præſtet.

13. De *muſco corallino* vna vel altera obſeruatio apud *Schenckium* legi meretur.

14. Herba *ſaluiæ* ſpecialiter a quibusdam laudatur: quid efficiat, experiendum eſt.

15. Sic etiam laudatur *ſalſugo* illa, in qua haleces conſeruantur, dos. 1-2. cochlearia.

TABVLA CIX.
DE
OBSTRVCTIONE ALVI.

I. **D***EFINITIO.*

Obſtructio alui eſt fæcum aluinarum vltra tempus conſuetum retentio, a cauſſa modo actiua, modo paſſiua, originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Obſtructio alui eſt
   1) vel *idiopathica*, vbi nulli alii morbi concurrunt;
   2) vel *ſymptomatica*, quando alui obſtructio aliis morbis accedit, e. g. febribus, congeſtionibus.
2. Obſtructio alui, quæ a cauſſa *actiua* dependet, bene diſtinguenda venit ab illa, quæ magis *paſſiue* contingit: illa enim

enim adſtrictio potius, quam obſtructio dicenda eſt. *Vid. cauſſæ.*

III. SIGNA.

1. Retentio fæcum aluinarum vltra 24. horas.
2. Temulenta & vertiginoſa capitis adflictio.
3. Congeſtiones circa caput dolorificæ.
4. Flatuum incommoda.
5. Preſſiones circa ventriculum.
6. Anguſtiæ & anxietates circa præcordia.

IV. SVBIECTA.

Ad obſtructionem alui præ aliis procliues ſunt homines

1. Otioſi, ſedentarii, ſpeculabundi.
2. Qui ebullitionibus ſanguinis obnoxii ſunt.
3. Sicciores, temperamenti cholerici & melancholici.
4. Specialiter hypochondriaci, nephritici, podagrici, & alii arthritici.
5. Plurimi eorum, qui febribus acutis corripiuntur.
6. Κακοϛόμαχοι.

V. CAVSSAE.

1. Cauſſa obſtructionis alui in genere duplex eſt, nempe vel *actiua* vel *paſſiua*.
2. *Actiuam* cauſſam vocamus ſtricturam illam, quæ in quam plurimis morbis inteſtino recto a natura inducitur, e. g. in malo hypochondriaco, nephritide, calculo, & in omnibus fere congeſtionibus ſanguinis verſus partes corporis ſuperiores.
3. *Paſſiuam* autem cauſſam dicimus, quando obſtructio alui a ſegnitie quadam naturæ, & defectu motus periſtaltici dependet: vnde ſcybala facile indurantur.
4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ ad hanc ſcybalorum indurationem contribuunt, ſunt ſequentes:

   1) Neglectus illius temporis & leuioris ſtimuli, quo natura alvum deponere conſueuit.

   2) Exæſtuatio corporis & largi ſudores.

3) Potus inſufficiens, fæculentus & vita otioſa.
4) Cibi crudi, diſpepti, ſicciores.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Obſtructio alui multa parit incommoda, immo ſubinde pericula: præter enim ſymptomata, quæ ſub *ſignis* adlegata ſunt, ſequentia adhuc pathemata conſpirant.
2. In cholericis, bilioſis, ob bilioſæ ſaburræ retentionem facile accedunt colica, ardores, phlogoſes.
3. Scybala indurata, quando venulas inteſtinorum comprimunt, & hac ratione liberum ſanguinis in illis profluxum ſufflaminant, inflammationem circa hæc loca cauſſantur periculoſam.
4. Obſtructio alui cum aliis morbis complicata, hos vix non omnes exacerbat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In obſtructione alui *idiopathica.*
   1) Hæc, præcipue in habitum deducta, quam difficulter in ordinem naturalem redigi ſoleat, certiſſime tamen *motu* & *potu* ſuperatur;
   2) *Motu* quidem non violento, qui potius obſtructionem auget, ſed placido, continuo, ſucceſſiuo: hoc enim remedio tonus inteſtinorum naturalis reſtituitur.
   3) *Potu* autem ſufficiente, diluto, bene defæcato; qua ratione ſcybalorum induratio impeditur.
   4) Non exiguum etiam ad aluum expediendam confert momentum, certo & determinato quotidie tempore huic excretioni indulgere & paullulum ei inſiſtere: hoc enim incommodo per aliquot ſeptimanas ſuperato, naturam obſequi obſeruabitur, & temporis iactura largiter reſarcietur, teſtantibus pluribus exemplis, quorum habitualis obſtructio hoc modo feliciter ſublata eſt.
   5) Sic etiam vſum aliquem præſtat, panem exiguum, butyro *largiter* illitum, prandio & cœnæ paullulum præmittere.

6) Tem-

6) Tempore vernali & autumnali vſu veniant congruæ purgationes.

7) *Vrgente* autem *adfectu* clyſteres magis conducunt, quam interna laxantia, niſi ſint benigniſſima & tamen ſatis efficacia; ad quorum cenſum pertinent pilulæ *Stablianæ*, *Beccherianæ*, item martiales, e.g.

Recip. aloës roſat. drachm. II.
extract. panchymagog. *Crollii* drachm. I.
limatur. martis drachm. ſemis M. f. l. a. pilul.
doſ. gr. 4 - 6.

2. In adſtrictione alui *ſymptomatica*.

1) In hac primarius quidem morbus reſpiciendus eſt, quoniam tamen aluus adſtricta illum communiter exacerbat, expedita autem eumdem notabiliter conſolatur, excretio illa dextre promouenda eſt.

2) Hinc in morbis *chronicis*, e. g. malo hypochondriaco, congeſtionibus circa caput &c. eadem valeant conſilia, quæ ad idiopathicam obſtructionem dedimus, habito tamen vbique reſpectu ad primarium adfectum.

3) In *acutis* autem ſufficiens ſaltem potus, clyſteres, &, ſine hæſitatione, pilulæ *Stablianæ* locum habeant. *Vid. cautelæ.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Segnities alui *habitualis* quando occurrit, ſemper inquirendum eſt, num incommoda, ſub *ſignis* & *prognoſi* deſcripta, ſint conſtipata: his enim abſentibus, non opus eſt medicatione.

2. Occurrunt enim eius modi exempla, licet ſatis rara, vbi aluus per 3 - 6. dies ordinarie clauſa eſt, nec tamen incommoda inde ſentiunt; immo notum eſt, quod indiuidua quædam, licet ordinarium & ſufficientem cibum adſumſerint, aluum tamen intra duas, tres vel quatuor ſeptimanas ſemel tantum habuerint apertam, bona de reliquo ſanitate gaudentia.

3. Duo illa remedia, nempe *motus* & *potus*, non debent ſepa-

 rari:

rari: ſolus enim *potus* periſtalticum motum in primis viis adhuc magis relaxat, & ſic in cauſſa ſaltem actiua, nec in hac vbique, ſufficit; ſolus autem *motus* humidum in inteſtinis magis diſſipat, vnde ſcybala indurantur.

4. A *motu* nemo deterreatur, qui, minus illi adſuetus, ſub initium maiorem potius adſtrictionem, quam alui ſolutionem ab illo experitur: placida enim illius continuatio meliora oſtendet.

5. *Aqua calida*, ſiue coffée, ſiue thée, ſiue alio conueniente vegetabili impraegnata, eximium hic habet vſum; cauendo ſolum, ne nimis ſit ſaturata, alias coffée, praeſertim deficiente motu, tremorem artuum inducit, thée autem nimis adſtringente efficacia operatur.

6. Siccitatem alui, praecipue vero veram illius adſtrictionem acrioribus *purgantibus* oppugnare, plurima mala producit.

7. Immo *laxantia* leniora improbantur: & haec enim & acriora purgantia familiariter maiorem adſtrictionem inducunt; ad minimum, dum cauſſa per illa non tollitur, malum inde non miteſcit.

8. Tanto magis autem laxantia, *nimis frequenter* exhibita, damnum inferunt: ſuccedit enim tanta naturae ſegnities, vt ſua ſponte tandem aluum plane non ſoluat, vnde adfectus facile colici, immo iliaci, vel, quo magis aloëtica adhibita ſunt, ſplenetico - hypochondriaci, melancholici, arthritico - ſpaſtici inducuntur.

9. In *ſymptomatica* obſtipatione ſollicite inquirendum eſt, num morbus primarius alui ſolutionem artificialem toleret: ſunt enim febres quaedam acutae, in quibus huius excretionis promotio non ſine vitae periculo ſuſcipitur, e. g. variolae, morbilli, purpura, rubra & alba.

TAB.

TABVLA CX.

DE
TENESMO
ET
PROCIDENTIA ANI.

I. DEFINITIO.

Teneſmus eſt continuus, vtplurimum vacuus, deſidendi conatus, interdum cum aliquali, interdum cum inſigni intumeſcentia ani coniunctus. Deriuatur a τείνω tendo, hinc τεινεσμὸς niſus.

II. *DIFFERENTIA.*

Teneſmus eſt adfectus mere *ſymptomaticus*, & non aliter differt, quam ſecundum diuerſas cauſſas & morbos primarios, cum quibus complicatus eſt.

III. *SIGNA.*

1. Titillatio, pruritus moleſtus, ſerpiginoſus, in orificio ani.
2. Vrens ſenſatio ad comprimendum & exprimendum.
3. Continuus ad deſidendum quidem conatus, nulla autem, niſi pulpoſo-mucoſa, pauca excretio.
4. Inteſtini recti ſæpe procidentia, cui ſuſpectus nonnumquam tumor accedit.

IV. *SVBIECTA.*

Teneſmus familiaris eſt

1. *Hæmorrhoidariis*, quando ſcilicet hæmorrhoides non legitime ſuccedunt, motus tamen adſunt ad easdem promouendas.
2. Qui materiam valde acrem, bilioſam, per aluum diu reiiciunt.
3. Non raro calculo veſicæ laborantibus.
4. Feminis grauidis, quando vterus inteſtino recto fortiter incumbit, vnde irritatio ad deſidendum, & compreſſio vena-

venarum hæmorrhoidalium, in hoc inteſtino currentium, cum tumore exoritur.

Procidentia autem *ani* euenit

1. Omnibus modo dictis ſubiectis.
2. Communiter infantibus ob acres diarrhæas & inconditos clamores.
3. Illis perſonis, quæ magna difficultate fæces aluinas ſiccas deponunt; vel diuturnas diarrhæas & dyſenterias perpeſſæ ſunt.
4. Quæ paralyſi ſphincteris ani laborant, etiam hanc moleſtiam, licet non ſtatim, ſed ſucceſſu temporis incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Teneſmi.*

1) Cauſſæ *internæ.*

a) Fluxus alui bilioſus vel alius acris materiæ.

b) Negotium hæmorrhoidale, non legitime ſuccedens.

c) Aſcarides, inteſtinum rectum familiariter obſidentes, & ſtimulantes.

d) Calculus veſicæ non raro teneſmum cauſſatur: vnde partium connexio adparet.

e) Pondus vteri in grauidis, inteſtinum rectum comprimens.

2) Cauſſæ *externæ.*

a) Reſinæ purgantium adſumtorum, præcipue pars reſinoſa aloës & hellebori nigri.

b) Equitatio diuturna.

c) Charta ad abſterſionem ani vſurpata, cui piper, zingiber, vel alia acria cauſtica, e. g. alumen, vitriolum, interfuerunt.

2. *Procidentiæ ani.*

1) Hæc dependet ab iisdem in genere cauſſis, quæ teneſmum inducunt.

2) In ſpecie vero a relaxatione tunicæ nerueæ & glanduloſæ inteſtini recti, per crebriores alui fluxiones &c. producta: nam tota tunica fibroſa externa non prolabitur, vtpote tenacibus plane ligamentis ſpinæ dorſi vndi-

vndique firmiſſime adnexa, ſed tantum interna nervea & glandulosa.

3) Cui rei ſpecialiſſime adnumeranda eſt *paralytica ſphincteris ani* relaxatio, quamquam paralyſin huius muſculi non ſtatim, ſed ſucceſſu demum temporis procidentia ani ſequatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Singultus*, teneſmo ſuperueniens, periculoſus eſt.
2. *Hippocrates* aphoriſm. 27. ſect. VII. dicit: mulieri in vtero gerenti teneſmus ſuperueniens, abortire facit.
3. Procidentia ani eſt adfectus re vera moleſtiſſimus, in primis ſi diutius continuet, quod per totos interdum dies contingit.
4. Immo ſi inteſtinum inflētur, & refrigeſcat, metus eſt inflammationis, gangrænæ, ſphaceli, mortis.
5. Si vero recte tractetur, & non nimis crebro iam facta ſit, procidentia talis facile adhuc reſtituitur.
6. Concurrente cauſſa paralytica ſphincteris veſicæ, plus difficultatis ſubeſt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Teneſmi.*

1) Quoniam *teneſmus* pure ſymptomaticus eſt adfectus, ante omnia morbus primarius reſpiciatur.

2) Hinc in cauſſa *aſcaridum* anthelmintica & externe clyſteres, ex herba tanaceti, radice graminis, ſummit. abſinthii, myrrha, parati, exhibeantur: his enim enecatis & expulſis, ſymptoma ſponte ceſſat. *Conf. tab. de vermibus.*

3) Præſente *calculo veſicæ* hic tractetur ſecundum methodum, tabula de calculo commendatam.

4) In fluxu bilioſo, acri, dyſenterico, motibus hæmorrhoidalibus & ſtatu grauiditatis, ſequente modo medicatio inſtituatur, nempe ad materiam acrem obtundendam & euacuandam, atque motus ſpaſticos demulcendos exhibeantur:

a) *Interne* nitroſa, abſorbentia, cinnabarina; item emulſiones,

ſiones, gelatinæ, cremor hordei excorticati, gummi arabic. tragacanth.

b) *Externe.*

α) *Clyſteres* e lacte pingui, herbis emollientibus, ſeminibus carminatiuis, oleo quodam, e. g. amygdal. dulc. lilior. alb. papau. flor. verbaſci, cum vitello oui ſubacto, pauco ſaccharo, parati.

β) *Vapor* terebinthinæ, ſeminum carminatiuorum, e. g. anethi, parti adfectæ admiſſus.

γ) *Fotus* calidi e floribus & herbis carminatiuis, flor. chamomillæ, verbaſci, immo e ſolius auenæ excorticatæ decocto, cataplaſmatis inſtar adplicato; cui exterius inſtilletur oleum chamomillæ, lini, lilior. alborum.

δ) Ante omnia *externus calor*, tanto magis ſi cum torminibus & deiectione acri coniunctus ſit teneſmus, commendetur.

ε) Quo etiam caſu non leue præſtat leuamen, vas aqua calida repletum ſupponere.

ζ) Vnguentum e mucilagine cydoniorum, oleo verbaſci & vitello ouorum paratum.

2. *Procidentiæ ani.*

1) Repoſitio inteſtini recti quantocyus promoueatur per

a) ſitum, vt patiens antrorſum pronus ponatur.

b) Modeſtam repreſſionem mediantibus digitis, oleo prius inunctis, e. g. ol. verbaſci.

c) Spongiam ſeu linteum oleis decoctis adſtringent. & carminatiuo-neruinis imbutum, & ægro iacenti ſuppoſitum.

d) Adſperſionem pollinis maſtichis & momenti aluminis.

e) Sacculum, v. g. ex auena excorticata in aqua foliorum quercus ad molliculam conſiſtentiam cocta, cui parum aluminis inſpergitur, vt patiens tali ſacculo calido inſideat.

f) Aquam tenellorum foliorum quercus calefactam, & aqua roſarum remixtam.

2) Quam

2) Quam diu inteſtinum prolapſum adhuc hæret, blando calore diligentiſſime foueatur, ne cum frigore periculum accedat.

3) *Inflammatio* ſi concurrere videatur, huius legitima diſcuſſio prius tentetur, e. g. per epithema ex herbis ſcordii, ſaluiæ, flor. chamomill. roſar. ſambuci, vino coctis, & deinde procidentiæ cura ſubiungatur.

4) Quando *ſphincter* paralyſi eneruatus eſt, poſt repoſitionem adfectus ad methodum *tabula de paralyſi* commendatam tractetur, & inteſtini detentio per ſubligacula promoueatur. Eſt adfectus communiter incurabilis.

5) Alui ſucceſſus placidus, ſi neceſſarium ſit, promoueatur per lenientia, nitroſa, relaxantia, vel per clyſteres.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In teneſmo *hæmorrhoidali* & bilioſo caueant ſibi patientes ab *aloëticis*, e.g. pilulis *Francofurtenſibus*, elixire proprietatis.

2. Teneſmum grauidarum nil niſi partus excluſio tollit, mitigatur tamen per medicationem ſub methodo commendatam.

3. *Lac* ad clyſteres ſit recens, non aceſcens.

4. Abſterſio ani per folia *verbaſci* bonam potius opinionem fouet, quam aliquem effectum producit.

5. Si *colica*, non tamen bilioſa, cum teneſmo concurrat, clyſteri aliquid ſalis, ad mucum abſtergendum, adiiciatur.

6. In actis N. C. dec. II. ann. I. mentio ſit exempli, quod inteſtinum rectum ad integræ vlnæ longitudinem prolapſum fuerit; ſed hoc fidem fere ſuperat: tota enim huius inteſtini longitudo vix ad dimidiam vlnam accedit.

7. Pulueres leniter *adſtringentes*, quando ad promouendam inteſtini repoſitionem adhibentur, debent eſſe tenerrimi, ne tunicis adhærendo teneſmum magis augeant aut de nouo inuitent, e. g. puluis gallar. tormentill. biſtortæ.

8. Sic etiam cauendum, ne *adſtringentes* pulueres, e.g. aluminis, nimis conſtringant, & hac ratione ad excretionem magis ſtimulent.

9. *Flores verbaſci*, ſi æſtui ſolis in vitro exponantur, aut maſſæ

panariæ illud vitrum inuolutum in clibanum reponatur, faciſcunt in brunnum liquamen, quod, leuiſſime euaporando, in conſiſtentiam vnguenti redactum, egregium eſt neruinum traumaticum, balſamicum, conſolidatiuum, & hinc in cauſſa huius adfectus paralytica egregie conducit.

10. *Hartmannus* puluerem de *ſcarabæis equinis* ad procidentiam inteſtini recti mirum in modum extollit. De *ligaculis* vid. *Sculteti* armamentarium, & *Paræus* in ſcriptis medicis.

TABVLA CXI.
DE
VOMITV.

I. D*EFINITIO*.

Vomitus eſt inuerſus motus periſtalticus ventriculi & inteſtinorum, mediante quo natura noxiam aliquam materiam, ſiue vere exſiſtentem, ſiue imaginariam, proxima hacce via eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA*.

Differt vomitus ſecundum varias ſuas ſpecies, quarum ſequentes adnotamus:

1. Vomitus *ſimplex* cruditatum primarum viarum, ſiue mucoſarum, ſiue birioſarum. Huc etiam ſpectat vomitus in febre tertiana ſub paroxyſmo frigoris contingens.
2. Vomitus *periodicus*, qui certo anni tempore, mane vel circa prandium, quibusdam ſanis familiaris eſt.
3. Vomitus *nephriticorum & calculoſorum*, ante noui paroxyſmi recurſum eueniens.
4. Vomitus *hypochondriacorum & hyſtericarum* ſub commotione ſanguinis in vena portæ contingens.

5. Vo-

5. Vomitus *vermium*, non tantum infantili, ſed etiam adultiore ætate reperiundus.
6. Vomitus *vulneratorum* profundius in cerebrum, ob conſenſum paris octaui neruorum.
7. Vomitus *grauidarum*, ſatis familiaris.
8. Vomitus vel *criticus* in acutis, vel *ſymptomaticus* in iisdem a rebus externis, e. g. potu frigidulo, excitatus.
9. Vomitus *niger*, inſtar roob ſambuci, in chronicis & acutis.
10. Vomitus *iliacus*, vbi excrementa, immo clyſteres ἄνω excerni ſolent.
11. Vomitus *imaginarius*, quando ſenſibilia ſubiecta ob viſum tantum vel auditum rerum nauſeoſarum ſeu aduerſarum vomitu corripiuntur; quo etiam ſpectat, quod quidam homines ſine vomitu non poſſint audire cantilenas de morte agentes, item nec naui nec curru vehi, præcipue retrorſum ſedendo. Huc referendus eſt vomitus nauigantium die See-Kranckheit.
12. Vomitus *cruentus* ad hæmorrhagias ſpectat.

III. *SIGNA*.

Signa, quæ vomitum partim præcedunt, partim eumdem comitantur, ſunt ſequentia:

1. Nauſeabunda ad vomitum conamina.
2. Cardialgia, & anguſtia præcordiorum.
3. Crebræ horripilationes.
4. Saliuæ in os effuſio.
5. Adflictio capitis vertiginoſa & temulenta.
6. Laſſitudo per corpus vniuerſum.
7. Hæc ſigna omnibus vomitibus ſunt communia, peculiaria autem & certis ſpeciebus, e. g. iliaco vomitui, propria, per ſe ſatis ſunt manifeſta.

IV. *SVBIECTA*.

1. Vomitus *mucoſus* temperamento ſanguineo - phlegmatico eſt familiaris.
2. Vomitus *bilioſus* cholericis præ aliis proprius eſt.
3. Vomitus *grauidarum* ordinarie in eius modi ſanguineis obſeruatur, quæ reliquo tempore cupedias ſolent amare.

4. Reliquarum ſpecierum ſubiecta ſub *differentia* iam denominata ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſæ vomitus *mucoſi* ſunt:
   1) Cibi dyſpepti, & ab his relictæ in primis viis mucoſitates & viſciditates.
   2) Cibi cum nauſea adſumti.
   3) Vermes.
   4) Refrigerationes ventriculi.
   5) Mutatio diætæ & vitæ reliqui generis.
2. Cauſſæ vomitus *bilioſi* ſunt:
   1) Iracundia, maxime tacita & ſuppreſſa.
   2) Senſibilitas ſubiecti.
3. Cauſſa vomitus *nephriticorum*, calculoſorum, item hypochondriacorum & hyſtericarum eſt ſaburra in primis viis, quam natura, ceu rudiora impedimenta, ante nouum paroxyſmum remouere intendit.
4. Cauſſa vomitus *vulneratorum* in caput eſt conſenſus paris octaui neruorum cum ventriculo.
5. Cauſſa vomitus *iliaci* videatur tabula de *paſſione iliaca*.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vomitus *ſimplex*, in primis *periodicus*, & qui in febribus intermittentibus ſub frigore, & in acutis critice contingit, ſalutaris eſt, licet in genere optandum ſit, vt violentus & inuerſus talis motus periſtalticus iuſto ordine adminiſtretur, & ita materia peccans per inferiora educatur.
2. Vomitus *hypochondriacorum* & hyſtericarum metum incutit vomitus cruenti ſucceſſuri; tanto magis, ſi a ſuppreſſis hæmorrhagiis foueatur.
3. Vomitus *grauidarum* nimis violentus & perennans, abortum minatur.
4. Vomitus *niger* in acutis ſignum eſt lethale, in chronicis vero poſt quartanas, aut paſſiones hypochondriacas, diutius toleratas, melioris eſt euentus. *Conf. tabula de febre quartana intermittente.*

VII. ME-

VII. METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.

1. Materia ad euacuationem *præparanda*, &, ſi opus ſit, eliminanda eſt.

1) Materiam *mucoſam*, viſcidam & tenacem incidunt & abſtergunt

a) *Salia* digeſtiua: tartarus vitriolatus, tartarus tartariſatus, arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, cremor tartari, ſal tartari, liquor terræ foliatæ tartari, item ſalia fixa: abſinthii, card. benedict. centaur. min. ſal digeſtiuum *Syluii*, ſal ammoniacum depuratum.

b) *Radices*: ari, gentian. rubr. helenii, pimpinell. alb. &c.

c) *Gummi-reſinæ*: ammoniac. galban, ſagapen.

2) Materiam nimis *tenacem* & *viſcidam* reddunt pulpoſam & volubilem omnia præcipitantia: conch. præparat. oculi cancri, mater perlarum, cryſtallus montana.

3) Materiam *bilioſam*, *acidam* & *nidoroſam* obtundunt & incraſſant modo dicta præcipitantia, item limatura martis, gummi arab. tragacanth.

2. Materia ſubacta & eliminata *motus*, ſi ſponte non ceſſet, ſopiendus eſt.

1) *Interne* conducunt anodyna correcta, gemmata, cinnabarina, e.g.

Recip. ſpec. de hyacinth.
conch. præparat. ana gr. VI.
coralliorum gr. IV.
cinnabar. antimon.
M. P. de cynogloſſa ana gr. II. M. pro doſi.

Conducunt etiam in hunc finem: theriaca a ſcrup. I. ad drach. I. mediante vino calido exhibita, item theriaca cœleſtis, tinct. anodyna *Langelotti* ex opio, cum ſucco cydoniorum fermentato.

2) *Externe* locum habent

a) *Emplaſtra*, e.g. recip. emplaſtr. de cruſta panis & tacamahacæ ana vnc. ſemis, camphoræ gran. V. olei cuiuſdam carminatiui, anethi, cumini, q. ſ. ad malaxationem.

b) *Epithemata* e caryophyllis, maſtiche, ligno aloës & herbis aromaticis.

c) *Balſama* ſtomachica ſcrobiculo cordis calide illinenda.

d) Immerſio manuum in aquam calidam reuulſorio ſcopo laudatur.

3. *Tonus* denique ventriculi roborandus eſt. Huc pertinent

1) *Interne* neruina, tonica, martialia teneriora, & ſtomachica, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, eſſent. abſinth. compoſ. citri, aurant. gentian. rubr. centaur. min. galang. zedoar. tinct. martis aperitiua *Ludouici*, &c.

2) *Externe* locum habent ſtomachica emplaſtr. balſama & epithemata, ſuperius iam indicata; quo nomine vulgare illud remedium ſane non contemnendum eſt, quando cruſta panis toſta, aromatibus & vino generoſo imbuta, calide adplicatur.

4. Vomitus *grauidarum* ſequente methodo tractetur:

1) Aromatica carminatiua aliquoties per diem exhibeantur, e. g. eſſent. galang. zedoar. citri, aurant. Egregie etiam conducunt rad. cyperi, irid. Florentin. helen. rosmarinum, ladanum vino immiſſa, & verſus prandium ac cœnam adhibita. Confert etiam hic & alibi eſſent. millefol. & tinct. coralliorum.

2) Nonnumquam lene aliquod laxans interponatur, e. g. pilul. *Stahlii, Beccheri*, vel clyſteres.

3) Præſeruatiue ante conceptionem venæ ſectio inſtituatur, quæ vomitus grauidarum impedit. *Conf. tabula de adfectibus grauidarum.*

5. Vomitus *nephriticorum* expoſcit:

1) alui ſolutionem per clyſteres temperantes & acrimoniam infringentes.

2) Nitroſa cum ſale quodam digeſtiuo, pauca portione cinnabaris, &, in primis ſi etiam circa vmbilicum incommoda ſentiantur, gutta I. olei vel cinnamomi, vel cardamomi, vel caryophyllorum.

3) His præmiſſis eſſentia millefolii vſu veniat.

4) Ardor febrilis ſi non adeſt, ſalia volatilia vrinoſa, cum tinctura

ſtura alcalina remixta, in temperamento præcipue phlegmatico, locum habent. Confer. tabula de *nephritide*.

6. Vomitus *hypochondriacorum* & *hyſtericarum* eadem methodo ac nephriticorum, in primis autem per nitroſa & eſſentiam millefolii, tractatur.

7. Vomitus *cholericus*, ſeu cholera ſimplex, tractatur abſorbentibus nitroſis &c. *Conf. tabula de febribus bilioſis.*

8. Vomitus *propter vermes*, his exſtirpatis ceſſat. *Vid. tab. de vermibus.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cum grano ſalis accipiendum eſt axioma illud: *vomitus per vomitum curatur*, error enim grauiſſimus committi poteſt in ſubiectis, quæ ad vomitum cruentum vel hæmoptyſin habent diſpoſitionem.

2. Non minore periculo *hypochondriacis* & *hyſtericis* nauſeoſis, vomituribundis, & de ventriculi debilitate conquerentibus, vomitus prouocatur: proſtant enim exempla quam plurima, quæ inter vomendum vel ſanguinem reiecerunt, vel delirioſa, immo maniaca facta ſunt. Vbi vermes ſuſpecti ſunt, vomitus etiam vitandus eſt.

3. Quando autem vomitus a cibis apeptis, pinguibus, ira vel nauſea adſumtis, exortus eſt, tum emeticum aliquod, e. g. tartarus emeticus, præmiſſo, ſi opus ſit, digeſtiuo, locum habet.

4. Radix *ipecacoanhæ* præ ceteris emeticis hoc præcipuum habet, quod, præter virtutem emeticam, ventriculum etiam roboret: vnde in hoc caſu tanto magis commendatur, e. g. recip. rad. ipecacoan. gr. XV. ſalis abſinthii gr. V. miſce pro doſi.

5. Vomitus quando in *febribus* contingit, bene obſeruandum eſt, num verus ille ſit, an vero laborioſum tantum vomendi conamen, ein bloſſes Würgen: hoc enim fruſtraneum, ac proinde vel ſedandum vel promouendum eſt; illud obtinetur per remedia ſub *methodo* commendata, hoc autem per materiæ præparationem mediantibus digeſtiuis, ſingulis horis ad ſcrup. I. propinandis.

6. Vomitus in *acutis* ſymptomaticus, quia ſæpius a cibo vel potu frigido dependet, præcauetur, ſi ſub initium parum, ſæpe, & calide bibatur, & deficiente adpetitu, nihil cibi adſumatur. Præter ea tali vomitui & ſimul cauſſæ generali optime per pulueres bezoardicos occurritur.

7. *Mentha* in vomitu ſimplice ſpecificum pro feminis habetur.

8. Ad *analepſin* externe commendatur acetum rutaceum, roſatum, flor. calendulæ, pro feminis autem acetum caſtoreum.

9. Pro *diæta* nihil melius conducit, quam quies & calor.

10. *Filum*, quod farcimini fumato adligatum fuit, vetula quædam collo patientis circumdare, & hac ratione vomitum ſedare ſolet. Sed talia artificia credulitati hominum potiſſimum ſuperſtructa ſunt.

11. *Flores calcatrippæ* a recentioribus quibusdam laudantur in vomitu, præcipue infantum, ſiſtendo, & quidem in forma decocti cereuiſiarii, vinoſi, aquoſi vel lactis: efficaces fuiſſe hos flores, vbi alia remedia interne & externe fruſtra adhibita fuerint, teſtantur.

TABVLA CXII.

DE DIARRHAEA.

I. DEFINITIO.

Diarrhæa eſt intenſior motus periſtalticus inteſtinorum, mediante quo principium vitale materiam aliquam ſiue mucoſam, ſiue bilioſam e primis viis eliminare intendit. Deriuatur a διὰ, per, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

Diarrhææ differunt ſecundum *ſpecies*.

1. Diar-

1. Diarrhœa *ſimplex* dicitur, quando materia ſeroſo-mucoſa deiicitur.
2. Diarrhœa *cholerica*, in qua bilioſa ſaburra eliminatur.
3. Diarrhœa *lienterica*, vbi cibi ita crudi excernuntur, vt ne exiguum quidem coctionis ſignum adpareat.
4. Diarrhœa *cœliaca*, in qua excrementa per coctionem paullulum alterata, & in chymum mutata reiiciuntur.
5. Diarrhœæ *dyſentericæ* & *hepaticæ* peculiaribus tabulis exhibitæ ſunt.
6. Diarrhœæ *criticæ* ſunt, quæ die critico, e. g. in febribus quotidianis continuis, item, quod paullulum rarius euenit, in tertianis ſub paroxyſmo, proueniunt.
7. *Semi-criticæ* ſunt, quæ in febribus catarrhalibus, petechizantibus, contingunt.
8. *Symptomaticæ* ſunt, quæ e.g. in variolis, morbillis, purpura, accedunt.
9. *Ictericæ* ſunt, quando alba excrementa deiiciuntur.
10. *Periodicæ* ſunt, quæ certis anni temporibus, & præcipue circa æquinoctia, obſeruantur.
11. *Colliquatiuæ* dicuntur, quæ in hectica conſummata, ſub excretione materiæ ſeroſo-lymphalis, eueniunt; de quibus autem, tamquam *paſſiuis* magis fluxionibus, non prorſus valet definitio.

III. *SIGNA.*

Diarrhœarum ſigna ſatis quidem ſunt manifeſta, ſymptomata autem, quæ easdem plerumque vel præcedunt vel concomitantur, ſunt ſequentia:

1. Præcedunt *motus tenſiui* & borborygmi in abdomine, cum *doloribus* lancinantibus & pungentibus, præcipue in regione vmbilici.
2. *Adpetitus* vtplurimum ſtatim ſub initium eſt deiectus.
3. *Vires* autem tum demum proſternuntur, quando excretio illa per aliquot dies largiter procedit.
4. Quo diutius continuat, eo facilius *teneſmus* accedit, *caput* debilitatur, & *calor* internus, maiora incommoda minitans, augetur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Diarrhœis *ſimplicibus*, mucoſo-ſeroſis, temperamentum maxime phlegmaticum ſubiacet: in talibus enim ſubiectis excrementa ſemper fere ſunt tenuia.
2. Quo magis autem ſimplices hæ diarrhœæ certam *periodum* obſeruant, eo magis temperamento ſanguineo ſunt propriæ.
3. Diarrhœis *bilioſis* cholerici potiſſimum expoſiti ſunt.
4. Diarrhœæ *criticæ*, quæ in febribus aliquando proueniunt, in ſanguineis communiter obſeruantur.
5. Homines ſenſibiles & delicatuli, ſi, corpore calente, nudis pedibus incedant, facile diarrhœas ſimplices incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* in diarrhœis ſimplicibus eſt ordinarie materia lenta, tenax, viſcida, in primis viis.
2. Aliquando præſto eſt materia ſemi-corrupta, putredinoſa, cum vermibus, non ſolum in ætate infantili & puerili, ſed etiam annoſiore: proſtant enim exempla, in quibus aſcarides ſingulis menſibus per diarrhœam excernuntur, concurrente in inteſtino recto pruritu, valde moleſto.
3. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* eſt principium vitale, quod motum periſtalticum intendit, & ſimul copioſos humores e maſſa ſanguinea adpellit, ad materiam talem reſoluendam & abſtergendam.
4. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* ſunt:
   1) Sudores, in primis matutini, cohibiti.
   2) Cibi crudi & dyſpepti, immo etiam pingues, ſi ſubiecta ſenſibilia ſtatim bibant; præcipue autem intemperans fructuum horæorum ingeſtio, maxime ſi mox etiam potus accedat.
   3) *Refrigeratio* abdominis poſt prægreſſam ſeri colliquationem per corporis exagitationem. Vnde natura cogitur, vt ſerum illud acre orgaſticum repulſum per aliam viam expellat.
   4) Potus fæculentus, & vere fermenteſcens, e. g. muſtum, frigidus etiam potus, vel ipſum refrigerium; quo vero

ro caſu ſenſibilitas ſubiecti magis, quam materia, peccat.

5. Cauſſa diarrhœæ *lientericæ* eſt communiſſime cicatriſatio inteſtinorum, antea eroſorum, e præegreſſa dyſenteria, qua orificia vaſorum lacteorum ſimul læſa ſunt. Interdum autem vel ventriculi imbecillitas, vel motus periſtaltici exacerbatio peccat.

6. Pro cauſſa diarrhœæ *cœliacæ* non tam imbecillitas ventriculi, quam vaſorum lacteorum obſtructio accuſanda eſt.

7. Diarrhœæ *cholericæ* cauſſam eſſe effuſionem bilis in inteſtinum rectum, ſub animi excandeſcentia contingentem, per vulgus conſtat. *Conf. tabul. de febribus billioſis.*

8. Cauſſæ reliquarum ſpecierum ſuo loco adlegatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omnes diarrhœæ, maximæ etiam malignitatis, ſi per *adſtringentia* vel *opiata* poſitiue ſiſtantur, grauiora damna inducunt, quam ſi ſui iuris maneant: tota enim familia ſimplicium diarrhœarum nihil perculoſi minatur.

2. Hinc *ſimplex* tantum diarrhœa, imprudente tali ratione tractata, ſucceſſores habet dolores colicos acutiſſimos, translationes materiæ, præcipue in ſenioribus, ad caput vel pectus: vnde adfectus vertiginoſi, catarrhales, catarrhi ſuffocatiui &c. oriuntur.

3. Maiora autem & præſentiora damna ſuccedunt, ſi diarrhœæ *bilioſæ* ſupprimantur: facile enim febris cauſodea inde oritur.

4. Omnium maxima pericula inducuntur per diarrhœarum *criticarum* ſuppreſſionem.

5. Diarrhœæ *ſemi-criticæ* ita ſalutariter quidem non procedunt, nullum tamen conſpicuum detrimentum morbo adferre obſeruantur.

6. Diarrhœæ *ſymptomaticæ* in variolis, morbillis, purpura, &c. infeliciter quidem ſæpius exeunt, negandum autem non eſt, quod interdum nihil periculi adferant.

7. *Periodicæ*, niſi turbentur, ſunt ſalutares.

8. Simplices *lientericæ* & *cœliacæ* diarrhœæ etiam ſatis ſunt benignæ, & medicamentis facile cedunt.

9. *Cholericæ*, niſi febris accedat, mediocriter ſe habent.

10. Denique quæuis diarrhœa, copioſe & diu procedens, vires exhaurit, & patientem in febrem lentam aut atrophiam coniicere obſeruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In diarrhœa *ſimplice*, ad materiam mucoſam & tenacem incidendam & abſtergendam exhibeantur remedia digeſtiva, reſoluentia, colliquantia, e. g.
   1) *Vegetabilia* amara, reſoluentia, acriuſcula, aromatica: rad. gent. rubr. ari, helen. zedoar. herb. abſinth. centaur. min. herbæ capillares, piper, zingiber, galang. acor. & coſtus verus. Item ſemina aromatica: aniſi, fœniculi, cumini, dauci, ammeos, amomi, quæ ſingula & compoſita rancoſitatem illam tenaciorem reſoluere, abſtergere & fluxilem reddere poſſunt.
   2) *Salia media*: arcan. duplicat. nitrum antimoniat. tartarus vitriolat. it. ſal tartari, cremor tartari, liquor terræ foliat. tartari, ſal digeſtiuum *Syluii*, ſal ammoniac. depurat.
   3) *Salia fixa*: abſinth. centaur. min. card. benedict. &c.
   4) *Gummi-reſinæ*: ammoniac. galban. ſagapen.
   5) Conuenit etiam aliquando materiam nimis tenacem & viſcidam in pulpoſam & volubilem conſiſtentiam redigere per præcipitantia, e. g. matr. perlar. conch. præparat. ocul. cancr. cryſtall. montan.
   6) Quo magis autem *bilioſa* ſubeſt materia, eo magis nitroſa cum dictis præcipitantibus neceſſaria. Huc pertinet methodus tabula de febribus bilioſis commendata.
2. Præparata materia per lenia laxantia *euacuetur*, & ſic labori naturæ ſuccurratur: id quod commodiſſime peragitur pilulis *Beccherianis* veris, vel *Stahlianis*, quarum aliquot doſes, etiam ſine præmiſſis præparantibus, ſolæ ſæpius ſufficiunt, ad diarrhœam ſimplicem feliciter tollendam. Conducit etiam rhabarb. item vſum habent clyſteres carminatiui, abſtergentes.
3. Deinde motus pertinax, ſi, eliminata materia, ſponte non ceſſet, ſopiatur per

1) To-

1) Tonica ſubadſtringentia: pira exſiccata, cydonia, & ex illis parata, nempe diacydonium tabulatum cum & ſine aromatibus.

2) Gemmata, lapides quinque pretioſos, ſpec. de hyacinth. coralliata.

3) Lenia anodyna, M. P. de cynogloſſa, theriac. eſſent. opii *Langelotti*, item nucem moſchatam, quæ ſimplex magis ſopiens eſt, quam adſtringens.

4) Sequentia compoſita: ſyrupum de agreſta, trageam granorum actes, myrtillos exſiccatos, electuar. diaphæniconis, ſpec. dia-moſch. in ſenibus electuar. diaſcord. *Fracaſtorii.*

5) *Externa* etiam non prorſus reiicienda ſunt, ſed vix, niſi in pertinaci diarrhœa, locum habent, e. g. inunctiones vmbilici & ſcrobiculi cordis, ſpeciatim per oleum carui: effectum etiam aliqualem præſtant lapides ſerpentini, calide impoſiti, emplaſtr. de cruſta panis vel ſtomachale *Cratonis*, cum emplaſtro de tacamahac. remixtum, additis oleis deſtillat. neruinis.

4. Denique ad *tonum* inteſtinorum in naturalem ordinem reſtituendum reſpiciatur. Præſtant hoc:

1) plurima eorum, quæ ad motum ſopiendum iam modo commendata ſunt.

2) Martialia: v. g. tinct. mart. aperit. *Ludouici*, cum eſſent. lign. aloës, vel ſpiritu ſalis dulci, remixta, tinct. tonico-neruina *Stahlii*, conſeru. viſceralis & elixir viſcerale *Bœcleri*, tinctur. aurant. eſſent. cinnamom.

5. Diarrhœæ *lientericæ* & *cœliacæ* eamdem expoſcunt methodum, niſi quod in *lienteria*, ſi nihil contraindicet, vomitorium propinari poſſit; *cœliaca* autem paſſio, quia obſtructione vaſorum lacteorum fouetur, a vomitu nullum vſum habet, ſed reſoluentia, aperientia & laxantia, ſuperius nominata, poſtulat.

6. Sic etiam diarrhœæ *periodicæ*, vti ſimplices, tractantur, &, quando emanent, potius promouendæ, quam alienis cohibendæ ſunt, e. g. f. l. a. vinum medicatum e rad. helen. gentian. rubr. ari, zedoar. galang. gramin. herb. centaur.

 min.

min. abſinth. roriſmarin. tanacet. rhabarb. fibr. helebor. nigr. fol. ſennæ.

7. Quando *vermes* ſuſpicione veniunt, anthelmintica ſuperius commendatis iungantur.

8. Diarrhœæ *criticæ*, *ſemicriticæ* & *ſymptomaticæ* in febribus quo modo tractandæ ſint, videatur tabulis de febre catarrhali benigna, maligna, variolis, intermittente tertiana.

9. *Ictericæ* tractantur ſecundum methodum, tabula de ictero commendatam.

10. Diarrhœæ *hepaticæ* & *dyſentericæ* medicationes quærantur tab. de fluxu hepatico & dyſenteria.

11. Diarrhœæ *colliquatiuæ* hecticorum quo modo tractandæ ſint, tabulæ de phthiſi & febre hectica docent.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vti in genere cauendum eſt, ne diarrhœæ qualescumque ſimpliciter cohibeantur, ita minime omnium conuenit, illas diarrhœas ſupprimere, quæ iam adſuefactæ ſunt, per vices recurrunt, & cum euphoria patientis decurrere obſeruantur: materia enim hac ratione ſuppreſſa viſcerum obſtructiones, hydropem, vel ad minimum adfectus flatulentos & colicos inducit.

2. Ad præoccupandum autem hoc euacuationis genus, vel potius tanto commodius expediendum, lenes *laxationes* vere & autumno eximium vſum præſtant.

3. *Digeſtiua*, præparantia, melius & conuenientius laxantibus præmittuntur, quam iisdem coniunguntur.

4. Diarrhœa ſi, præmiſſis reſoluentibus, abſtergentibus & laxantibus, nihilo minus contumax eſſe adpareat, tum *nux moſchata* egregie ſe gerit: excretiones enim tales non ſolum temperat, immo auctiore doſi ſiſtit, ſed etiam tonum inteſtinorum reſtaurat.

5. Sic etiam *gentiana rubra*, moderate adhibita, diarrhœas ſenſim iterum in ordinem redigit, & tonum egregie roborat.

6. Ad tonum naturalem in hoc genere in ordinem reuocandum, in diuturnis etiam diarrhœis non contemnendæ efficaciæ

ficaciæ ſunt eſculenta quædam placida, & leni adſtringendi virtute prædita.

7. Inter hæc primo loco numerari poteſt fructus *ſorbi piriformis*, germ. Spür-Aepffel: tam peculiarem enim in aluo nimis laxa hæc pirula habent efficaciam, vt plura eorum ſine alui ſubſequente obſtipatione edere liceat, in ipſis vero diarrhoeis & dyſenteria, facta iam ſufficiente & diuturna exoneratione, 2 3. notabiliter ſiſtant. De ſorbis *exſiccatis* & *meſpila exſiccata* per vulgus notum eſt, quod in talibus circumſtantiis egregie ſe gerant; modo præmittenda præmittantur.

8. *Boyle* vbique fere in diarrhoeis commendat gummi *arabicum* & *tragacanthum*; *Helmontius* autem *vitellum oui*, ad duritiem coctum, &, ſi opus ſit, repetendum.

9. Licet quilibet *potus* copioſus diarrhœas magis foueat, *calidus* tamen magis prodeſt, quam nocet, & hinc audacter porrigendus. Conducit panis bis coctus, vino rubro immerſus, nux moſchata in cibis, iuſcula, quies corporis & animi, calor moderatus.

TABVLA CXIII.

DE MOTVVM VITALIVM DEFECTV GENERATIM.

I. DEFINITIO.

Defectus motuum vitalium eſt motus tonici & progreſſiui ſiue totalis ſiue partialis neglectio, quæ vel a cauſſis moralibus vel a phyſicis originem ducit, & œconomiæ animali grauiſſima pericula minatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Motuum vitalium defectus obſeruantur

1) mo-

1) modo, & primario quidem, in *tono*: vnde morbi apoplectici, hemiplectici, paralytici, palpitatorii &c. oriuntur.

2) Modo in *pulſu*: vnde adfectus lipothymici introducuntur.

2. Ita autem coniuncti ſunt hi motuum defectus, vt alter alteri qualecumque impedimentum & præiudicium communiſſime adferat. Sic v. g. defectus motus tonici languorem inducit motui ſanguinis progreſſiuo.

3. Motuum deficientium ſpecies ſunt:

1) Debilitas ſeu verus virium defectus.

2) Tremula partium impotentia.

3) Paralyſis & hemiplexia.

4) Apoplexia.

5) Catarrhus ſuffocatiuus.

6) Adfectus ſoporoſi & obliuioſi.

7) Adfectus lipothymici.

8) Maraſmus ſenilis.

4. Omnes hi defectus reſpectu *partium adfectarum* ſuos habent gradus:

1) *Tonus* enim modo per vniuerſum corpus, modo in dimidia illius parte, modo in particulari quodam membro, vel prorſus omittitur, vel notabiliſſime imminuitur, de qua re tabulis ſequentibus ſpeciatim dicemus.

2) Sic & *pulſus cordis* neglectio *gradu* differt; id quod in lipothymia & ſyncope obſeruamus.

5. Hæc autem graduum differentia reſpectu *ſpecierum*, & *ſuccedendi* illarum habilitatis non æque locum habet; e. g. virium deiectio in malignis, licet ſumma ſit, tranſit tamen potius in conuulſiones quam in paralyſin. Sic & paralyſis longe frequentius ſuccedit conuulſionibus, quam vlli *leuiori* gradui defectus motuum.

6. Et licet tremores paralytodei in veram aliquando paralyſin, & paralyſis in apoplexiam non numquam deſinat, hoc tamen non ſolum raro contingit, ſed & in pleriſque exemplis poſt multos demum annos & amplas ætatum periodos fieri ſolet. Vnde mutuus talis ſucceſſus a ſpecie infe-

inferiore ad ſuperiorem a generica magis occaſione, quam a ſpecifica paritate & confinitate dependet.

7. Digniſſima eſt diſtinctio inter vires conſumtas, exhauſtas, *amiſſas* a poſteriori, & inter vires *omiſſas* a priori.

8. Sic & a vero virium defectu diſcerni debet rigida partium contentio & oppreſſio grauatiua, tenſiua, plethorica.

III. *SIGNA.*

1. Defectus *tonicos* deſignant
   1) Relaxatio & mollities partium ſolidarum.
   2) Impotentia illarum ad motum, cum virium inſigni languore.

2. Defectus *pulſorios* certiſſime cognoſcimus, quando pulſus vel paruus & debilis eſt, vel tactu deprehendi non poteſt.

3 Vtrimque conſpirant:
   1) Reliquarum actionum tam vitalium quam animalium & naturalium vel imminutiones vel ceſſationes.
   2) Partium extremarum refrigerationes cum pallido colore.

IV. *SVBIECTA.*

1. Veri motuum defectus præ omnibus aliis adfectibus rariſſime eueniunt.

2. Occupant autem ætatem præcipue ſenilem, in qua anima cum reliqua ſui in corpore actiuitate decreſcere & abſtrahere obſeruatur.

3. Temperamentum *phlegmaticum* videtur quidem præ aliis motuum tonicorum omiſſionibus fauere, quando autem cauſſas occaſionales, inferius indicatas, ex æquo conſideramus, accuſatio huius temperamenti multum mitigatur.

4. Et quando ſexus *femininus* ad hos defectus ſubeundos habere dicitur prærogatiuam, illam a ſenſibilitate potius & meticuloſitate quam a phlegmatico illarum temperamento deriuandam eſſe cenſemus.

5. Reliqua tabulis ſpecialibus reſeruamus.

V. *CAVSSAE.*

1. Pro cauſſa *mediata* defectus motuum vitalium accuſant quidem vulgo obſtructionem neruorum, & interceptum fluxum ſpirituum, quoniam autem hi adfectus raro obtin-

gunt, aſſertum illud vel hoc ſolo phænomeno ad modum implicatum redditur. Præter ea ſatis notum eſt, quid trepida, immo falſa æſtimatio naturæ valeat, e. g. hæmophobi, quando de venæ ſectione inſtituenda commemorant, in lipothymiam incidunt.

2. Hinc dicimus, quod *periculoſa* in corpore coorta *conſtitutio*; ſiue vere ſiue falſo iudicata, naturam ita turbet & trepidam reddat, vt inops conſilii & auxilii actiones ſuas deſperabunda tergiuerſatione omittat.

3. Cauſſæ *antecedentes* & *occaſionales*, quæ hanc virium deiectionem inducere poſſunt, ſunt præcipue ſequentes:

1) *Oppreſſio plethorica*, variis & diuturnis ſpaſticis adflictionibus complicata. Quando enim natura ſub hiſce incommodis motibus vires ſuas fruſtra adplicauit, tandem pertæſa deſiſtit.

2) Morbi *chronici*, qui debitam corpori nutritionem peruertunt, vel diuturnis doloribus, vigiliis, inedia, vires exhauriunt.

3) Morbi *acuti*, infeliciter ſuccedentes.

4) Grauis *læſio* corporis.

5) Iracundia tacita & ſuppreſſa.

6) Terror repentinus.

7) Ebrioſitas & abuſus veneris.

8) Prægreſſæ eneruationes animi per multas ſpeculationes ſub vita otioſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Defectus* motuum vitalium maiora ſemper pericula inuoluit, quam illorum *exceſſus*. Euentus enim motuum talium deficientium eſt, vt atoniam flaccidam preſſis veſtigiis ſequatur imminutio motus progreſſiui. Vnde reſtagnatio ſanguinis in partibus, infarctus, ſtaſes, veræ obſtructiones & tandem corruptiones eueniunt. Et ſic defectus motuum vitalium eſt proxima via ad interitum.

2. Vires *amiſſæ* per labores, dolores, agrypniam, euacuationes prodigas &c. minoris ſunt periculi & facilioris reſtitutionis, quam illæ, quæ citra cauſſas manifeſtas *omittuntur*.

3. Im-

3. Impedit virium defectus *ſecretiones* & *excretiones*, atque ob moralem illam peruerſam, immo deſperabundam, trepidationem natura motus vitales decenter non adgreditur & proſequitur.

4. *Vniuerſalis* motuum defectus periculoſior eſt *particulari*.

5. Defectus *pulſus* facilius reſtituitur, quam *toni*.

6. Pulſus & toni defectus in *malignis* quo modo conſiderandi ſint, tabula de febribus malignis in genere indicauimus.

7. Deficiente tono deficit ſenſus.

8. Senſuum internorum imminutio & vniuerſalis corporis laſſitudo quando ſenes repente corripit, apoplexia metuenda eſt.

9. Senſibiles facilius reſtituuntur a motuum defectibus, quam minus tales.

10. Animi pathemata vti motibus deficientibus occaſionem dare poſſunt, ita & eorumdem reſtaurationi non numquam anſam præbent; de qua re duo exempla notatu digniſſima in *theoria Stablii* pag. 913. ex *Valleriola* & *Act. Natur. curios.* referuntur.

11. Motus autem deficientes illi, qui ab animi turbis oriuntur, ſemper ſunt contumaciores, quam qui cauſſis materialibus innituntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. De *methodo*, qua motus deficientes tractandi ſunt, hic non dicemus; quem ad modum enim pauciores ſunt horum adfectuum ſpecies, ita in tabulis ſpecialibus, quæ ſequuntur, facili negotio omnia ſunt perſpicienda.

2. Sic & *cautelæ* atque *obſeruationes* practicæ in iisdem continentur.

3. De *maraſmo ſenili* hic ſpeciatim tantum notamus, quod ratione tractationis cum adfectibus atrophicis & hecticodeis prorſus conueniat. Licet enim virium abiectio, quæ in hoc ſenum morbo obſeruatur, ſolis cauſſis materialibus & læſionibus internis non ſemper innitatur, ſed naturæ tædium, quo poſt varia exercitia & incommoda, tam moralia quam vitalia, vitam ſuam, quouis reſpectu iam ærumnoſam, proſequitur, multum ſane hic valeat: hæc tamen conſideratio plus habet vtilitatis ad prognoſin cu-

ræ difficilioris formandam, quam ad principii vitalis tædium auferendum. Notum enim eſt, quam parum remedia valeant ad errores naturæ corrigendos.

TABVLA CXIV.

DE

TREMORE ARTVVM.

I. DEFINITIO.

Tremor artuum eſt membrorum perpetua viciſſitudine in contrarium agitatio, a deficiente tono & niſu partium originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Tremor artuum contingit:

1) Vel *actiue*, e.g. in terrore, ira, gaudio, febribus intermittentibus &c. quales artuum tremores ad motus ſemi-conuulſiuos referendi ſunt.

b) Vel *paſſiue*, qui tremores a cauſſa priuatiua dependent, & ad adfectus ſemi-paralyticos pertinent; de qualibus hic agimus, quique *tremores paralytodei* vocantur.

2. Hi *paſſiui* tremores diſtinguendi etiam veniunt a motibus illis tremulis, qui a cauſſis mere externis oriuntur, e.g. humida partium exteriorum refrigeratione, copioſo potu calido, thée, coffée, in conclauibus frigidis ad ſudorem vſque adſumto.

III. *SIGNA.*

Hæc per ſe ſatis ſunt manifeſta.

IV. *SVBIECTA.*

Tremor artuum, a *priuatiua* cauſſa dependens, euenit familiariter annoſioribus, in quibus principium vitale a vigore ſuo notabiliter remittit.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *interna* eſt neruorum flacciditas & toni remiſſio.
2. Cauſſæ *externæ* ſunt:
   1) Euacuationum artificialium, tam ſanguinis quam reliquorum humorum, neglectio.
   2) Regimina poſitiue diaphoretica.
   3) Abuſus ſpirituoſorum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Tremor artuum in ſenibus eſt adfectus valde pertinax.
2. Quo magis in habitum deductus eſt, eo difficilius curatur.
3. In recentiore tamen caſu ſpes eſt reſtitutionis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Primæ viæ* ante omnia expurgentur per rhabarbarina & helleborata, e. g. eſſentiam hellebori nigri, methodo *Stahliana* paratam.
2. Adſuetæ *venæ ſectiones* & ſcarificationes readſumantur.
3. *Tonus* partium reſtituatur:
   1) *Interne* per
      a) Mixturam tonico-neruinam *Stahlii.*
      b) Vinum medicatum e neruinis paratum, e. g. herb. ſerpill. chamæpith. rorismarin. flor. lauendul. ſpicæ, lign. iuniper. ſantal. citr. ſaſſafr. guaiac. aloës bacc. lauri, iuniperi.
   2) *Externe* per
      a) Spiritum abſtractitium ſerpilli &c.
      b) Caſtorina.
      c) Fotus ex herb. matricar. tanacet. ſabin. aliisque coronariis paratos.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ cautelæ tabula de *paralyſi* traditæ ſunt, illæ etiam hoc loco obſeruentur.
2. Præcipue a *nimis calidis* abſtrahendum eſt, alias atrophia facile inducitur.

TABVLA CXV.

DE
PARALYSI ET HEMIPLEXIA.

I. D*EFINITIO.*

1. *Paralyſis* eſt repentina motus tonici vitalis in certa aliqua parte remiſſio, ſenſum & motum ſiue in totum, ſiue plurimum tantum, in illa auferens. Deriuatur a παραλύω, diſſoluo.
2. *Hemiplexia* eſt abolitio ſenſus atque motus in toto corporis latere. Deriuatur ab ἡμὶ, ſemis, & πλύσσω, percutio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differentiam *paralyſeos* & *hemiplexiæ* monſtrant definitiones, nempe paralyſis eſt adfectus magis partialis, hemiplexia autem dimidium latus occupat.
2. Paralyſis differt *gradu:*
   1) *Leuior* paralyſis eſt, quæ ſucceſſiua inuaſione contingit. Hic obſcurus adhuc ſenſus ſupereſt, & pars ſenſim inflatur.
   2) Abſoluta & plenaria paralyſis omnem motum & ſenſum in parte adfecta vno impetu tollit: vnde ingens ſtatim illius inflatio, ob ſanguinis irruptionem, ſequitur; qui ſupremus gradus *paraplexia*, vel apoplexia partialis, a nonnullis vocatur. Hanc conſtitutionem familiariter excipit ſphacelus, vti leuiorem gradum aridura.
3. Paralyſis *vera* diſcernenda eſt a *ſpuria* illa *ſcorbutica*, vbi adfectum membrum potentia quidem mouendi deſtitutum eſt, reſtat tamen ſenſus exquiſitus: adſunt videlicet dolores tenſorii, tractorii, grauiſſimi. Noſtro tempore poſſemus addere paralyſin *ſpuriam purpuream.* Non raro enim eius modi adfectus paralytodei & hemiplectodei iis obueniunt, qui purpura laborant.

4. Sic

4. Sic etiam diſtinguenda venit ab illa ſpecie, vbi membrum quidem mouere poſſunt patientes, ſed nullus ſenſus adeſt, torpor potius & ſtupor: das Glied iſt eingeſchlaffen.

5. Alia adhuc datur ſpecies paralyſeos, quæ colicæ accedere obſeruatur, & ad differentiam *pareſis ex colica* dicitur. In hac, poſt diu perpeſſam adflictionem colicam, repentina toni remiſſio in exterioribus artubus occurrit; præcipue quando colica narcoticis, vel regimine ſudorifero coacto, tractata fuit.

6. *Hemiplexia* ſuos etiam habet gradus, vti ſub ſignis dicetur.

III. *SIGNA.*

1. *Paralyſeos.*

1) Abolitio ſenſus & motus in parte quadam.

a) Siue in *exigua*, e. g.

α) Sphinctere ani: vnde excrementa aluina ſatis retineri non poſſunt.

β) Sphinctere veſicæ: quo caſu ſtillicidium vrinæ eſt continuum.

γ) Muſculo linguæ: hinc balbuties, impotentia loquendi.

δ) Muſculo laryngis: vnde impotentia deglutiendi, modo ſolida, modo ipſa adeo liquida.

b) Siue in *diffuſa* parte, e. g. pede, brachio &c.

2) *Plenaria* paralyſis, ſeu *paraplexia*, omnem ſenſum & motum aufert, vti ſub *differentia* iam dictum, adeoque partem inſigniter flaccidam & turgidam reddit, *lenior* vero paralyſis nonnulla motus indicia relinquit.

2. *Hemiplexiæ.*

1) Hic alterum totum latus, nempe brachium, crus, pes, immo viſcera circa illud latus interna, motus & ſenſus defectu occupantur.

2) Loquela vel tota, vel ſaltem diſtincta, euaneſcit.

3) In latere *ſano* ſæpius accedunt motus conuulſiui, ſpaſmus cynicus, tortura faciei.

4) Totum latus *adfectum* colore liuido occupatum eſt, & ante, quam plane emoriantur, ſphacelus interdum accelerat.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Paralyſis obtingit:

1) Vel ipſi aliquando *infantili* ætati, ſed non niſi debilitatæ, idque ab exanthematum, ſcabiei aut variolarum malo ſucceſſu & reliquiis, maxime omnium a contuſionibus ac diſtorſionibus, per incuriam & ſilentium famularum; rarius ab epilepticis exagitationibus.

2) Mediæ ætati obtingit maxime a ſpaſticis dolorificis exagitationibus, quando membrum illud ab iisdem diu vexatum fuit; item poſt vehementes conuulſiones epilepticas. Hæc ſpecies communiter coniuncta eſt cum *aridura* partis, ſeu *atrophia*, aliæ autem ſpecies, ſenioribus euenientes, turgeſcentiam magis & ruborem exhibent.

3) Seneſcenti ætati obtingit magis tacite & idiopathice, e cauſſis corporeis prægreſſis, e. g. neglectu euacuationum ſanguinis, concurrentibus animi perturbationibus.

2. De reliquo paralyſis occupat homines debiles, otioſos, ſomnolentos, vinoſos, iracundos.

3. Hinc præcique corripit ſanguineos & ſanguineo-phlegmaticos.

4. *Hemiplexiam* incurrunt vel apoplectici, vel cum ſpaſtico-arthriticis motibus & doloribus diu colluctati.

V. *PROGNOSIS.*

1. Cura difficilis eſt, quia non tam cum materia, quam agente interno militandum eſt; quæ difficultas in omnibus talibus morbis, quibus principium vitale concurrere & motus perficere recuſat, obſeruatur.

2. Hinc veræ paralyſes, quam infrequentes ſunt, tam contumaciter artis auxilium adſpernantur.

3. Sponte etiam ſua numquam ſoluuntur, niſi animi commotiones actiuæ intentiones, intercedant, e. g. incendium, inuaſio bellica. Sic vir quidam illuſtris, ſcala decidens, a paralyſi, ſecunda vice iam repullulante, libera atur.

4. Quan-

4. Quantumcumque etiam paralyſis curetur, certius tamen recidiua, eaque grauior, exſpectanda eſt, ita vt raro tertius recurſus obſeruandus ſit.

5. Grauior recurſus, qui in iunioribus præcipue contingit, vel in hemiplexiam, vel apoplexiam lethalem terminatur.

6. *Leuior* paralyſis, vti ſucceſſiuam partis ariduram inducit, ſic *vehementiorem* & *plenariam*, tumida & flacceſcente parte conſpicuam, ſphacelus intra 3 - 4 dies facile excipit.

7. *Ebrioſi*, quando in paralyſin prolabuntur, omnem ſimul memoriam & ingenium perdere obſeruantur.

8. Præcipue etiam *linguæ* paralyſis talem memoriæ labem, & puerilem quaſi inſipientiam inducit; in quo ſtatu, quando iuuenes ſunt, diu ſuperſtites manere, ſeniores autem, recurrente nouo inſultu, paraplexia ſeu plenaria & perfecta paralyſi citius exſpirare obſeruantur.

9. *Pareſis* e colica longe quidem rarior eſt, quam alia paralyſis, eamdem tamen in cura difficultatem, præcipue in annoſis, inuoluit.

10. *Hemiplexia* vitæ quidem periculum in vnum vel alterum diem, immo aliquot ſubinde menſes, differt, frequentius tamen, ſi totum latus, & ita capitis etiam medietatem occupauerit, in plenariam apoplexiam, quam in nudam paralyſin, transmigrat.

11. Hæc, quo magis exquiſite omnem motum ſuſtulit, eo breviore tempore eſt lethalis, in primis ob reſpirationis graviſſimam læſionem, ab immobilitate thoracis in adflicto latere dependentem.

12. Verbo: paralytici & hemiplectici adfectus in iunioribus raro, in ſenioribus rariſſime tolluntur.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatoria.*

1. *Generalis paralyſeos & hemiplexiæ.*

1) Præſente plethora, aut conſuetudine euacuationum ſanguinis, larga ſtatim *venæ ſectio* locum habet. *Conf. cautelæ.*

2) Præ-

2) Præmittatur clyſter neruino - carminatiuus, cum electuar. diacolocynth. vnc. ſemis, & ſal. gemmæ drach. II. acuatus.

3) Subiungatur purgans aliquod ex eſſentia hellebori nigri, methodo *Stahliana* parata, vel ſi nihil contraindicet, vomitorium e tartaro emetico præſcribatur.

4) In progreſſu curæ lenia *laxantia* helleborina ſubinde interponantur.

5) Ad partem paralyticam *roborandam* exhibeantur

a) *Interne:*

α) *Generalius* alexipharmaca, coniuncto moderato regimine, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, immo ipſa theriaca.

β) Salia volatilia cum tincturis alcalinis remixta, v. g. tinctur. tonico-neruina *Stahlii.*

γ) Succinata, e. g. eſſent. ſuccin. liquor. C. C. ſuccinatus, interpoſitis vbique antiſpaſmodicis, cinnabarinis.

δ) Infuſa e neruinis, e. g. herb. meliſſ. betonic. chamæp. chamædr. rorismarin. flor. lauendul. ſpic. nard. ſalu. puleg. lilior. conuall. ſtœchad. Arab. calendul. cort. aurantior. Winteran. cinnamom.

ε) *Speciatim* puluis *lumbricorum terreſtrium* & oleum cinnamomi laudari ſolent.

ζ) Specificam efficaciam habere dicuntur pilulæ *Wildeganſii* genuinæ.

b) *Externe.*

α) *Radices:* angelic. imperator. pimpinell. alb. valerian. leuiſtic. mei, irid. Florentin. fraxinell. cyper.

β) *Herbæ:* thym. maioran. mar. ver. puleg. betonic. ſerpill. baſilicon. origan. meliſſ. &c.

γ) *Flores:* lilior. conuall. chamomill. calend. melilot. matricar. tanacet.

δ) *Ligna:* ſaſſafr. ſantal. aloës; quæ omnia in forma balneorum, inſeſſuum, fotuum, ſacculorum, adhiberi poſſunt.

ε) Gum-

ε) *Gummata* odorata: ladan. bdell. ſtyrac. calamit. præcipue galban.

ζ) *Spiritus* aromatiſati neruini, aquæ ſpirituoſæ, ſalia volatilia oleoſa, præ omnibus autem ſpiritus acidus formicarum & lumbricor. terreſtr.

η) *Olea:* laurin. vulpin. petræ, limacum, vermium maialium.

6) Ad *ſenſationem* reuocandam laudantur:

a) Frictio partis adfectæ modeſta cum linteis calidis, ſiue ſiccis ſiue ſpiritu ſerpilli aut formicarum humectatis.

b) Agitatio membri moderata.

c) Embrocationes.

d) Vrticationes.

e) Sinapiſmi e ſemin. ſinap. eruc. rad. pyrethr. cum acet. deſtillat. parat.

f) Cæſio cum virgis; cauendo tamen, ne in calidis ſubiectis per vltima tria remedia inflammatio excitetur.

7) Ad *ariduram*, per paralyſin inductam, conueniunt pinguedines animalium, e. g. canis rubri, vulpis, taxi, vrſi, ardeæ &c.

2. *Specialis.*

1) Paralyſeos *linguæ.*

a) Ad adfluxum *auocandum* vſu veniant:

α) Clyſteres ſtimulantes, ſupra deſcripti.

β) Venæ ſectio larga in pede, ſi plethora adſit.

γ) Purgantia.

b) Ad *diſcutiendum* præſcribantur neruina, ſuperius commemorata, e. g.

α) Recip. rad. cyper. vnc. I.
irid. Florent. vnc. ſemis.
herb. maioran.
ſaluiæ.
ſerpilli ana man. II.
flor. lauendul.
ſpic. ana man. I.

 M. in-

M. infund. cum vino, coq. add.
ſpiritus formicar. vnc. I.
ſal. volat. oleoſ. vnc. ſemis.
Cum hoc decocto os ſæpius calide eluatur.

β) Item conducunt linimenta e ſpiritu formicar. ſerpilli, oleis neruinis, pingued. caſtor. emplaſtr. de galban. caranna, v. g.

Recip. ſpirit. formicar.
ſerpill. ana drach. II.
eſſent. caſtor.
ambræ ana drach. I.
ol. lauendul.
maioran. ana ſcrup. ſemis M.

γ) *Interne*, ad diſcutiendum, ſimul adhibeantur, quæ ſub methodo generali dicta ſunt, vbi in ſpecie in aphonia, a crapula exorta, tinct. antimon. tartariſat. laudatur.

2) Paralyſeos *ſphincteris ani & veſicæ*.
Hic externe adplicetur caſtoreum cum herbis aromaticis, in primis ſerpill.

3) *Hemiplexiæ*.
Valet hic cura apoplexiæ, ſpecialiter etiam ſectio raninarum, & in latere oppoſito irritantia varia & excitantia.

B. *Præſeruatoria*.

1. Tempeſtiuæ *venæ ſectiones*, præcipue in adſuetis, plus præſtabunt, quam reliqua fere in vniuerſum.
2. Sic etiam præcipue *reuocationes* fluxuum naturalium efficaces deprehenduntur, ſiue ſanguineorum, e. g. menſium, hæmorrhoidum, ſiue ſeroſorum, v. g. fonticulorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio* non ita raro nullum vſum, immo ſiniſtrum effectum, exhibet: hinc bene conſiderandum eſt, an vel ætas, vel habitus corporis plethorici, vel ſuppreſſæ hæmorrhagiæ &c. eamdem expoſcant: quo caſu tanta quantitate, quanta fere tolerari poteſt, inſtituatur, & quidem in parte magis

magis adfecta, vel ad minimum directe circa partem in illo, quam oppoſito latere. Præſeruatiue autem adminiſtranda, quouis modo commendari meretur.

2. Caueatur, ne pars adfecta nimio calore foueatur, facile enim intumeſcit, vt, cum ita motus tonicus deſit, ſphacelus inducatur.

3. *Neruina*, vti optime in hoc adfectu conueniunt, ita tamen a nimis acribus, calido-humidis cauendum eſt: acria enim reſinoſa ſulphurea, exæſtuatione nimia poros obſtruunt & malum exaſperant, præcipue quando ſanguis nondum ventilatus & temperatus eſt.

4. Obſtruunt etiam poros *vnguinoſa*, nempe pingued. animal. e. g. caſtor. canis, vulpis, vnguent. de cane rubro: quæ, ſub forti frictione adplicata, in rigore & aridura, ab externa vi obortis, magis conueniunt, quam in vera paralyſi, tacite & repente inducta. *Vid. diſſertat. de motus voluntarii vſu medico.*

5. Maxima cautione opus eſt, ne inflammatio in parte adfecta exoriatur, ſphacelus enim metuendus venit: vnde *olea deſtillata calida*, immediate & nude adhiberi, diſſuadentur; *temperata vero*, e. g. ol. terebinth. cum ſpirituoſis dilutum, facilius tolerantur: hiſce autem externis oppido parum obtinetur.

6. *Salia volatilia*, ſeorſim exhibita, fidem non merentur: vti enim in rheumaticis & podagricis ſtuporem moleſtum inferunt, ita ſtupentibus iam membris maiorem ſtuporem inducere obſeruantur. Si vero vſus illorum placeat, cum duplo, immo triplo tincturæ alcalinæ remiſceantur, & aluo bene reſpondente, ac corpore perſpirabili, mixtura talis, non tamen largiter nec diuturne, propinetur.

7. Sic etiam experientia confirmat, quod vſus *lumbricorum terreſtrium* crudorum, oleorum, pinguedinum, medullarum e ciconiis, vulpibus &c. vanis ſpeculationibus ſuperſtructus ſit.

8. Liquamen, pinguedo, vel oleum e vermibus nigris maiali-

ialibus, *ſcarabæis*, quid efficiat, vlteriori experientiæ relinquitur.

9. Sic etiam *limacum* pinguedo ſeu oleum non quidem contemnitur, præſtat autem, quod poteſt, raro quod deſideratur.

10. Veteres ſpecifice laudant *confectionem anacardinam*, & ſane optandum, vt experientiæ ſatis faceret.

11. *Radix, herba* & *flores arnicæ* in cauſſa grumoſitatis ex lapſu a *Borello* maxime commendantur. Et ſane a paucis abhinc annis hæc planta mirificas virtutes exſeruit, tam in lapſu ex alto, quam, in paralyticis & pluribus aliis ſonticis adfectibus. *Legatur diſſertatio inauguralis D. de la Marche de arnicæ veræ vſu.* Interponere ſolemus pilulas balſamicas, ita quidem, vt per tres dies iam pilulas iam decoctum arnicæ adhibeamus, atque hoc ordine diu continuemus.

11. Omnes fere ſcriptores laudant *caſtoreum*; quod de *externo* illius vſu quadantenus valeat; *interne* autem exhibitum varia potius incommoda producit.

13. Herba *ſideritis, tetrabit*, ſeu *iudaica* a *Borello* obſeruat 99. cent. 4. in paralyſi æque ac pleuritide laudatur, dicens: balneo adhibita, medetur paralyſi, fotu vero pleuritidi; nec negandum, quod ab eius vſu inſperata pleuritidis reſolutio, & in paralyſi aliqua, licet exigua, efficacia obſeruata ſit, modus autem adhibendi non placet, ſed loco balnei, tonum adhuc magis relaxantis, in paralyſi forma ſacculi ſiue cataplaſmatis commendatur.

14. Maiorem efficaciam, frequente vſu firmatam, adſcribimus præcellenti antiparalytico *ſpiritui acido formicarum*, bene ſaturato & mediante ſpiritu vini rectificatiſſ. præparato, quo ſacculi & epithemata imbuantur.

15. Neque *neruina* odorem gratum ſpirantia, & hinc principio vitali accepta, laude ſua priuanda ſunt. *Conf. num.* 3. item *fotus* cum ſpeciebus aromaticis in vino decoctis, *ſacculi* e neruinis cum vino & pauca camphora, *ſpiritus* neruini, aromatiſati, præcipue ſpiritus *ſerpilli*, citrini odoris, non

hirſu-

hirſuti, male olentis, aliquoties abſtractus, & cum tantillo camphoræ exaltatus. Fotus autem vaporoſi humidi non adeo commode adplicari poſſunt.

16. Paralytici ab aliis ſibi artus moueri patiantur, ne ſanguis temere otioſus hæreat: *frictiones* etiam non ſunt contemnendæ.

17. *Antiſcorbutica*, in primis calidiora, in vera paralyſi cautiſſime exhibeantur.

18. Paralytici communiter etiam fiunt *hectici*: vnde tanto magis ab acrioribus & calidis abſtinendum eſt, ne ianua hecticæ aperiatur. Conf. num. 3, 5, 6.

19. Refrigerantia & humectantia maxime nocent: *mitiorem* enim in *plenariam* paralyſin & ſphacelum devoluunt.

20. *Pareſis* e colica tractatur
 1) *Interne*: lenibus abſtergentibus, carminatiuis, laxantibus, clyſmaticis.
 2) *Externe*: aperta aluo, fomentationibus, balneis vaporoſis neruinis, & denique, non ab initio, humidis inſeſſibus neruinis penetrantioribus.

21. *Opiata* vti arthriticos motus facile in paralyticam contracturam præcipitant, ita *alexipharmaca* ſine regimine iterato data, huic inducto malo ſuccurrunt, ad tollendum autem illud non ſufficiunt: vehementes *ſudationes* nocent.

22. *Emplaſtica* non ſint nimis mucoſa, nec reſinoſa calida, ſed odore leni penetrantia; inter quæ eminet ceratum de galbano camphoratum, ſeu, vt vulgo dicitur, matricale.

23. *Alui* legitimus ſucceſſus vti ſemper reſpiciendus eſt, ita interpoſitis ſpatiis aliquando laxatio conducit; cauendo tamen a ſtimulantibus, ne ani paralyſis inducatur.

24. *Nitri* vſus, præcipue ſub initium adfectuum paralyticorum calidorum, mitigationem adfert.

25. Laudatur etiam *cinnabaris* ad gran. II. adiicienda.

26. Coagulationi ſanguinis, a caſu violento ſubuenitur per aperitiuo-diuretica; vbi *radix rubiæ tinctorum* non contemnenda eſt: habent etiam vſum diuretico colliquatiuum abſorbentia marina, acido ſoluta, & ad drachmam

ſemis

ſemis exhibita, adiecto ſale digeſtiuo & nitro; externe *camphora*.

27. Exhibent vulgo *ſanguinem hirci* vel *corallia*, acido ſoluta, ad ſcrup. II. alii ſpiritum *fuliginis*, de quo notandum, quod in rebus anguſtis temere non ſit exhibendus. Conf. num. 11.

28. Tandem adhuc notandum eſt, quod duo motuum extrema, nempe paralytici & conuulſiui adfectus, in vno indiuiduo coniuncta, non raro occurrant, & quando vnum membrum paralyſi adfectum, alterum oppoſitum conuulſionibus exerceatur; ſed vti ad *exceſſus* motuum ſpecifica remedia detecta ſunt, ita ad *defectus* talia adhuc deſiderantur, quod, ad inutiles ſpeculationes euitandas, probe obſeruandum.

TABVLA CXVI. DE APOPLEXIA.

I. DEFINITIO.

Apoplexia eſt præceps & ſimultanea ſenſus ac motus per vniverſum corpus talis abolitio, vt patientes vel ſimul & ſemel omnem harum rerum vſum amittant, vel, ſi auditus & viſus adhuc aliqua ſigna adſint, motuum tamen voluntariorum plena impotentia laborent; quæ motuum plenaria remiſſio a tædio principii vitalis a motibus, antea fruſtra inſtitutis, originem ducit. Deriuatur ab ἀποπλήττω, percutio.

II. DIFFERENTIA.

1. Apoplexia diuiditur in *ſanguineam* & *ſeroſam*; quam differentiam temperamentum, diæta & reliqua antecedentia, facile docent.

2. Apo-

2. Apoplexia differt *gradu:*

1) Alia enim *lenior* eſt, quæ de pulſu cordis & arteriarum paullulum adhuc relinquit, ſub qua conſtitutione rubor aliqualis genarum conſpicuus manet: interdum etiam aliqua mouendi facultas relicta eſt, quæ tamen mature euaneſcit.

2) Alia *vehementior*, in quo ſupremo gradu omnis motus vitalis & ſenſus plane ſublatus eſt: vnde repentina mors inducitur.

3. Apoplexia a *ſyncope* quo modo dignoſcenda ſit, ſequentia docent:

1) Syncope iuniori & ſeniori ætati promiſcue conuenit, apoplexia autem non æque, ſed ſaltem ſeniori.

2) In *apoplexia* oculi ſunt aperti & rigidi, in ſyncope autem clauſi vel ſaltem torpidi.

3) In ſyncope pulſus quidem ſatis debilis eſt, plane tamen non ceſſat, vti in apoplexia vehementiore; immo licet in *leniore* apoplexia pulſus paullulum adhuc ſentiatur, ita tamen non palpabilis eſt, ſicut in ſyncope.

4) In ſyncope pallor faciei morti ſimilis, in apoplexia autem, præcipue ſanguinea, rubor genarum conſpicuus eſt.

5) In ſyncope ſtertor e pectore ſeu ſibilus non obſeruatur, vti in apoplexia.

4. Apoplexia a *catarrho ſuffocatiuo* & *aſthmate conuulſiuo* diſtinguitur per ſigna horum adfectuum, inter ſe collata. *Vid. differentiam & ſigna tabul. de catarrho ſuffocatiuo & tabul. de aſthmate conuulſiuo.*

III. *SIGNA.*

1. *Imminentis.*

1) Torpor & laſſitudo, cum tremore artuum.

2) Adflictio capitis vertiginoſa, ſtupido grauatiua, ſoporoſa.

3) Immo dolores profundiores, prementes, perennantes, in occipite.

4) Tinnitus aurium & ſuſurri repentini.

5) Splendores oculorum tranſitorii, & ſubitæ viſus obfuſcationes.

6) Mentis obnubilationes.

2. *Præſentis.*

1) Poſt vertiginem in momento in terram coniiciuntur, & ſine motu iacent.

2) Stertor ſeu ſibilus e pectore occurrit, tamquam infarctus, liberæ reſpirationi obſiſtens.

3) Oculi ſemi-aperti, & vitrei cernuntur, cum pupilla dilatata.

4) In *ſanguineis* vaſa circa tempora inflantur, & rubor quidam genarum adparet; in *phlegmaticis* autem adſpectus magis eſt pallidus, & totum corpus tepet.

5) In malo *leniore* aliqualis adhuc pulſus obſeruatur; in adfectu autem *vehementiore* omnis ſenſus & motus interne ac externe ceſſat.

6) Poſt mortem, cranio aperto, in valuulis cerebri ſanguineorum aliquot cochlearia extrauaſati ſanguinis reperiuntur; qui ſanguis alias, omiſſa ſectione, per nares & os excernitur.

7) In *phlegmaticis* autem, loco ſanguinis, totidem ſeri mucoſi inuenitur, quod, ſibi relictum, per fauces & os erumpere obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Apoplexia plerumque corripiuntur homines

1. Ætatis virilis, & potiſſimum ſenilis.

2. Dantur tamen iuuenes apoplectici, plethorici, ſanguinei, poſt vini abuſum, vel immodicam animi indignationem.

3. Sanguinei circa annum 45. ad 50. &c. phlegmatici autem, lautæ diætæ, annis prouectioribus.

4. Qui euacuationes ſanguinis naturales, e. g. hæmorrhoides, inconditis artificiis ſuppreſſerunt, vel artificiales adſuetas neglexerunt.

5. Quibus excretiones ſeroſæ vel cohibitæ ſunt, vel ſponte ceſſarunt, e. g. fonticuli, vlcera manantia, coryza, tuſſis humida, pedum ſudores.

6. Sub

6. Sub his omnibus anni *climacterici* in conſiderationem veniunt, quibus natura nouas plerumque reuolutiones ſuſcipit. Ceterum apoplexia, licet rarus ſit adfectus, frequentior tamen eſt paralyſi.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſam apoplexiæ ſeroſæ & etiam ſanguineæ in materia mucoſa quærere, irritum eſt; tot enim millia hominum mucoſitate abundant, & grauedine, coryza, tuſſi, ſæpius vexantur, quibus tamen apoplexia non euenit, & ſic motuum vitia a communibus talibus cauſſis deducere non poſſumus.

2. Facilius autem agnoſci poteſt plenaria deſtitutio ipſius energiæ motoriæ, quam durabilis & contumax auerſio mouendi, ac faſtidioſa tergiuerſatio, qualis in paralyſi reperitur.

3. Cauſſa *antecedens remota* eſt neglectus euacuationum conſuetarum, & hinc inducta plethora, concurrente, in ſtatu pituitoſo, ſpiſſitudine lymphæ.

4. Cauſſa *antecedens propinquior* eſt repentina congeſtio ſanguinis abundantis, & ſatis expanſi ad cerebrum & tenerrima vaſa plexus choroidei, immediate neruorum medullæ incumbentis.

5. Cauſſa *proxima* & *continens* eſt ſanguinis, vel ſaltem ſeri, circa plexum choroideum extrauaſatio per *arterias* carotidum: fieri etiam poteſt, vt *venarum* infarctus & obſtructio ibi in cauſſa ſit.

6. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Ventriculi mala diſpoſitio, quæ multum ad vertiginem & demum apoplexiam inducendam valet.

2) Ætas ad ſenectutem vergens.

3) Diſpoſitio hæreditaria.

4) Vitæ genus perpetuis crapulis deditum.

5) Violenta capitis læſio per contuſionem, luxationem &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Apoplexia *vehementior* ſæpiſſime eſt lethalis, & quidem intra paucas plerumque horas.

 2. Mo-

2. Moriuntur communiter apoplectici conuulſionibus, ſed vix alibi, quam circa caput.

3. In apoplecticis *ſanguineis*, vti ſub *ſignis* iam dictum, ſanguis per nares vel infundibulum poſt mortem erumpit, ſub manifeſta oculorum protuberantia, faciei, & maxime vaſorum iugularium, inflatione.

4. In *ſeroſis* autem ſubiectis ſpuma mucoſa per os excernitur.

5. *Leuior* autem apoplexia vel in paralyſin certi alicuius membri transmutatur, vel ſi, accedente in primis febre, ſolui videatur, ſerius ocyus maiore energia recurrere ſolet.

6. Sæpius etiam leuior apoplexia ſenſuum internorum debilitatem, & artuum tremorem, immo interdum ſpaſmum oris *cynicum* relinquit.

7. Qui apoplexia ſemel tacti ſunt, rariſſime alio morbo, quam hoc, vehementius recurrente, moriuntur.

8. Oculi, nebula infecti, peſſimum & lethale ſignum exhibent.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Curatiua.*

1) Congeſtio ſanguinis incompleta verſus caput eſt *deriuanda:* Laudantur in hunc finem

a) Venæ ſectio largior ad vncias VIII-X. in brachio inſtituenda; cui vniuerſali venæ ſectioni, ſi operæ pretium & ſpes adſit, ſectio raninarum, aut in fronte, ſubiungenda, vel inciſio narium per ſcalpellum ſcarificatorium, more Ægyptiorum, & hæc omnia in ſanguinea præcipue apoplexia.

b) In apoplexia magis *phlegmatica* clyſteres acres ſtimulantes e fol. ſennæ, colocynth. electuar. hier. picr. ſalibus, ſapone; qui clyſteres, etiam in ſtatu ſanguineo, ſubiungi poſſunt, ad ſanguinis extrauaſati in vaſa reſorptionem promouendam.

c) In caſu phlegmatico, minus autem ſanguineo, vomitorium locum habet, e. g. ſalis vitrioli drach. ſemis cum vehiculo largiore.

2) *Natura* quaſi aufugiens & abhorrens eſt *inuitanda*; quod faciunt & ſimul congeſtionem diuertunt:

a) Spi-

a) Spiritus neruini, e. g. ſerpilli, item ſpiritus vini camphorat. temporibus, vertici & fronti, adplicandi.
b) Spiritus oleoſi, in primis ſuccinati, ori etiam guttatim inſtillandi.
c) Salia volatilia vrinoſa, naribus admouenda.
d) Frictiones partium inferiorum.
e) Complanatio capitis, abraſis capillis, mediante inſtrumento illo lotricum calefacto, mit einem warmen Bügel-Eiſen.
f) Cataplaſmata rubefacientia e radic. pyrethri, raphan. nigr. it. ſinapi, pipere indico & murario, plantis pedum adplicata.
g) Veſicatoria.
h) Ligaturæ partium oppoſitarum.
i) Errhina fortiora cum euphorbio, in apoplexia ſeroſa.

3) His coniungantur remedia, quæ congeſtionem *repellere* dicuntur, e. g. bufo exſiccatus, vertici impoſitus, ſabina, oleum vulpinum, caſtorinum.
4) Præſente ſanguinis orgaſmo temperantia, nitroſa, cinnabarina, numquam omittantur.

2. *Præſeruatoria.*

1) *Venæ ſectiones* in pede largiores circa æquinoctia inſtituantur: & in plethoricis ad annum 60-70. & vltra continuentur, adſpernendo anilem metum, ratione theſauri vitalis conſeruandi.
2) *Hirudines* tam circa aures, quam inteſtinum rectum, adplicentur.
3) Singulis circiter menſibus congrua laxantia exhibeantur, e. g. in cholericis & ſanguineis ſennata, rhabarbarina, in mucoſis & magis frigidis ialappina, helleborata, aloëtica: omnibus prodeſt extract. panchymag. *Crollii.*
4) Ad *caput* roborandum propinentur tonica, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, ſal volatile oleoſum *Syluii*, liquor C. C. ſuccinatus: interpoſitis temperantibus & antiſpaſmodicis.

5) *Diæta* ſit parca & exquiſita, vitando ebrietatem, præcipue ſpiritum vini, inſignes refrigerationes, carbonum fœtorem &, præ omnibus, animi commotiones iracundas, ac profundas ſpeculationes.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quam neceſſaria eſt *venæ ſectio* in ſanguinea apoplexia, tam noxia illa euadit, ſi nimis parce inſtituatur: hac enim ratione motus ſanguinis magis inuitatur.
2. *Vomitorium*, vti in apoplexia ſanguinea locum non habet, ita etiam in phlegmatica illud vix conſultum eſt, ſi degluitiendi facultas iam penitus ſublata ſit: facile enim acris illa *fluida* materia (in forma *ſicca* plane adhiberi non poteſt) in aſperam arteriam & pulmones defluere atque damnum inferre poteſt.
3. *Sal vitrioli*, quod a *Langio* tantopere laudatur, vbi opem tulit, magis cardialgico-ſuffocatiuum, quam ſimpliciter apoplecticum fuiſſe adfectum, exiſtimandum eſt.
4. *Balſamorum apoplecticorum* ſteriliſſimus hic eſt vſus.
5. Paullo magis conueniunt *ſpiritus oleoſi*, in primis ſuccinati, ſi, quod methodus docet, non ſolum externe adhibeantur, ſed etiam ori guttatim immittantur.
6. Temperantia cum antiſpaſmodicis plurimis profuerunt, maxime in nimio ſanguinis orgaſmo & climate calidiore; qui etiam pulueres tum præcipuum locum habent, ſi apoplexia in paralyſin terminetur, coniunctis moderatis alexipharmacis & regimine modeſto.
7. *Externa* illa ſub *methodo* quidem commemorata ſunt, ordinarie tamen ſine effectu adhibentur, ita vt *veſicatoria* ne veſiculam quidem excitent.
8. Caueant ſibi ſeniores plethorici, mobilem vitam in otioſam, & lautam inſuper diætam, commutare.
9. In *Finlandia* apoplexia omnis ætatis homines promiſcue infeſtare dicitur, & hoc quidem potiſſimum ex ſubitanea frigoris cum calore permutatione, quando, poſt capitis in templo refrigerationem, calida hypocauſta ingrediuntur.

10. E quibus cauſſis iunioribus naſcitur epilepſia, ex iisdem ſeneſcentibus prouenit apoplexia.

11. Licet in quibusdam apoplecticis *polypus* in vaſis cordis ſit inuentus, vero tamen magis ſimile eſt, polypum talem iam diu ante huius adfectus inuaſionem adfuiſſe: nam & in illis, qui palpitationibus cordis & anxietatibus laborarunt, poſt mortem polypi ſunt deprehenſi. Nequaquam etiam polypus totam cauitatem arteriæ explere poteſt, & ſic fruſtraneæ de illo ſunt ſpeculationes.

12. *Specifica* in pertinaci hoc adfectu magis optanda, quam exſpectanda ſunt: hinc primarius labor eo tendat, vt congeſtio humorum verſus caput præoccupetur & deriuetur; ſiue ſint ſanguinei, ſiue ſeroſi.

13. Ceterum notatu digniſſimum eſt, quod, licet apoplexia valde raro occurrat, & leuiſſima exitus lethalis via ſit, plerique tamen mortalium hunc adfectum mirifice timeant, & multis potius ac diuturnis cruciatibus e vita migrare exoptent.

TABVLA CXVII.

DE

CATARRHO SVFFOCATIVO.

I. **DEFINITIO.**

Catarrhus ſuffocatiuus eſt copioſa materiæ ſeroſo-mucoſæ intra veſiculas pulmonales irruptio, a repentina congeſtione humorum verſus pectus & paralytode pulmonum ac thoracis flacceſcentia originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Catarrhus ſuffocatiuus non confundendus eſt cum

a) tuſſi humida, medicamentis alibi expectorantibus, alibi narcoticis in anomalias coniecta.

b) præ-

2) præcipiti illa pectoris oppreſſione, quæ a retropulſione adfectuum rheumaticorum, exanthematicorum, tumorum ſtatariorum, fluxuum vlceroſorum diuturnorum; quæ omnia a catarrho ſuffocatiuo longe diſtant.

3) Sic etiam differt ab illis anxietatibus aſthmaticis, quæ per paroxyſmos eueniunt ſubiectis, ſcirrho pulmonum vel occulta vomica laborantibus, iisque communiter iunioribus ſanguineis.

2. Bene etiam diſtinguendus eſt cartarrhus ſuffocatiuus ab *aſthmate conuulſiuo*:

1) E diuerſitate ſubiectorum: ſinceriores enim ſanguinei raro huic catarrho obnoxii ſunt, bene vero aſthmati conuulſiuo. *Conf. ſubiecta.*

2) Ex adfluxu materiæ perpetuo in catarrho ſuffocatiuo præſente, aſthmate autem conuulſiuo abſente.

3) In catarrho ſuffocatiuo eſt remiſſio toni circa pectus, in aſthmate autem conuulſiuo occurrit motus tonici exacerbatio.

4) Hinc actiua & poſitiua cohibitio compreſſoria magis, quam ſola impotentia ad reſpirandum præſto eſt.

5) Nec etiam tanta virium iactura, ſed potius maior anxietas & cordis palpitatio in aſthmate conuulſio obſeruanda occurrit.

3. Differentiam catarrhi ſuffocatiui ab *apoplexia ſeroſa* anxie quærere, fruſtraneum, nec vllius vſus eſt: ſæpe enim concurrunt; hanc autem ſinceram arguunt prægreſſa ſolum capitis mala, rubor & lippitudo oculorum, cephalæa obtuſa, ſpumeſcentia ex ore.

III. *SIGNA.*

1. Occupat hic adfectus patientem repentino inſultu.
2. Reſpiratio euadit valde difficilis.
3. Plenitudo pectoris e ſpumido quaſi ſono inter reſpirandum colligenda.
4. Præſto eſt præſentiſſima virium remiſſio & debilitas, ſeu defatigatio, & hæc quidem ſecundum ſenſum & denominationem patientis, re ipſa autem adeſt ſpaſmodica tenſio ſeu reniſus, vbi ſub illa ſubtili tractione partium & rigore

las:

laſſitudo talis interna & ſenſus tenſionis grauatiuus exoritur.

5. Exſerit ſeſe notabilis *inquietudo*, ita vt membra in vno eodemque ſitu diu ſeruari nequeant.

6 Concurrit ipſius animi deſponſio obliuioſa, de vita diffidens.

7. *Tuſſis* ordinarie nulla vel tamen non proportionata adeſt, ſed ſub coctione pectoris conſpicua impotentia, & verus virium defectus ad tuſſim, & excretionem per eamdem, ſeſe manifeſtant.

8. Vrget potiſſimum hic adfectus in pectore, non ſolum interiore, pulmonibus, ſed etiam exteriore, motu ſcilicet ipſarum coſtarum.

9 Facies eſt turgida & oculi fulgent.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vmquam alii homines catarrho ſuffocatiuo corripiuntur, quam qui, vulgari loquendi ſenſu, *catarrhoſi*, vel, vti dicunt, delapſui catarrhorum a capite ad fauces & pectus per longum tempus obnoxii fuerunt.

2. Præ aliis *ſenioribus* phlegmatici, vel phlegmatico-ſanguinei, ſucculenti.

3. Immo vniuerſa illa corporis conſtitutio, quæ alibi paralyſi, alibi apoplexiæ obnoxia eſt.

4. *Graciliores* rariſſime hic affectus occupat, niſi tuſſi diuturniore vexati ſint, aut plane phthiſica vlceratione iam laborent.

5. *Iuniores* non facile ab hoc morbo infeſtantur, exceptis ad modum phlegmaticis & corpulentis, iisque catarrhalibus congeſtionibus & excretionibus debilitatis.

6. *Infantes* quidem obeſi, ab achoribus retropulſis, & diaphoreſi repente ſuppreſſa, ſuffocationis periculum quoque incurrunt, ſed non adeo præcipiti & ſubitaneo effectu.

V. *CAVSSAE.*

1. Ex iis, quæ in deſcriptione *ſubiectorum* dicta ſunt, verior cauſſarum ſedes magis in *capite*, quam pectore, quærenda videtur.

2. Origo repentinæ huius & copioſæ congeſtionis & irruptionis inuoluit quidem materiam ad talem decubitum formandum aptam, quæ in habitu corporis phlegmatico manifeſta eſt, & in ætatis ſenilis minore energia excutiendi, immo temperamento etiam animi ſuſtentatur; manet tamen vbique quæſtio, quo modo præciſe hoc die & hac hora flacceſcentia & marcor pulmonum, tamquam cauſſa *proxima* huius irruptionis & adfluxus ſeroſo - mucoſæ materiæ, eueniat.

3. Cauſſæ *remotæ* & *occaſionales* obſeruantur:

1) In infantibus cruſtæ lacteæ vel ſudoris repulſio.

2) In annoſioribus euacuationum ſanguinis adſuetarum neglectio.

3) Refrigerationes, & aër frigido - humidus.

4) Adfectuum cutaneorum & rheumaticorum peruerſa tractatio, in ſpecie lippitudinis oculorum retropulſio.

5) Ebrioſitas.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Catarrhus ſuffocatiuus eſt breuioris euentus: niſi enim repentino & decente auxilio ſuccurratur, patientes intra 24. horas ſyncoptici vtplurimum moriuntur.

2. Nonnumquam in *febriculam* reſoluitur, quo intuitu præſentaneum quidem mortis periculum aufertur, febris tamen mali & vagabundi moris, plerumque hecticodes, ac, durante anxia reſpiratione, non minus lethalis obſeruatur.

3. Vel laxitas pectoris aſthmatica, tuſſiculoſa, diuturna ſuccedit cum multa mucoſæ materiæ eruptione, intercurrentibus etiam quaſi paroxyſmis aſthmaticis, ſpaſticis, maxime ſi externæ cauſſæ accedant.

4. Vel etiam *cachectica* corporis flacciditas inſequitur.

5. Certe, niſi debitis analepticis, tonicis, abſtergentibus mature ſuccurratur, vel dicta iam pericula, vel tantam patientis debilitatem poſt ſe relinquit, vt ille abhinc, velut alius factus, vacillantem ad modum valetudinem experiatur.

6. An-

6. Annoſiores citius ab hoc adfectu iugulantur, quam infantes, in quibus per 8 - 14. dies mors ſæpe differtur.

7. Præcipue annoſiores, fortiore huius mali inſultu correpti, tam repente ſolent exſpirare, vt, apoplexia an catarrho interierint, merito dubitetur. Multos interim pro apoplecticis efferri certum eſt, quos ſuffocatio potius eiusmodi catarrhalis ſpaſtica, vel ſincera paralytica coſtarum motus abolitio exſtinxit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. Ad infarctum oppletiuum in pectore *deriuandum*, & adfluxum intercipiendum adplicetur clyſter ſtimulans e centaur. min. maioran. colocynth. addito in nonnullis euphorbio ad gr. II.

2. Vbi qualiscumque *plethora* adparet, ſubiungatur (immo vrgente neceſſitate præmittatur) clyſteri venæ ſectio in brachio ad VI-VIII. vncias. *Conf. cautelæ.*

3. Peracta, aut, ſi non neceſſaria fuerit, prætermiſſa venæ ſectione, ventriculi conſtitutio reſpiciatur, &, ſi vomitus indicetur, vſu veniat ſal vitrioli ad drach. I. cum largo vehiculo, cui in phlegmaticis laxans, e. g. gummi guttæ, addi poteſt; vel exhibeatur decoctum rad. aſari, immo, feſtinante caſu, tabaci, cuius anxios effectus vinum aromatiſatum tollit. Conf. *cautelæ*, vbi in ſpecie de *ſulphure antimonii aurato* tenerrimo dicetur.

4. Sub his omnibus frictiones, ligaturæ & ſinapiſmi in partibus remotis non negligantur.

5. Denique ad *ſtaſin* mucoſam *diſcutiendam* & reſoluendam exhibeantur alexipharmaca & ſuccinata, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, ſpeciatim eſſentia pimpinell. albæ, porro eſſentia ſuccini, tinct. ſalis tartari, tinct. antimon. tartariſata, cum ſpiritu ſalis armoniaci aniſato, & regimine ſudorifero iuncto. Conueniunt etiam nitroſa, quæ irritationes & illarum cauſſas partim mitigant, partim ad euacuationem præparant. Tandem lenit, ſedat, ſimulque diſcutit cort. caſcarillæ.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Quam primum adfectus remittit, propinentur *tonica*, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, tinct. vitrioli martis *Ludouici.*

2. Ad *vires* reficiendas interponantur analeptica ex emulſionibus cum aquis diapnoicis, item ac cinnamom. namph. lilior. conuall. flor. tiliæ, ceraſor. nigror. &c. Conducit etiam vinum generoſum exoticum, maxime in adſuetis, & diæta aromatica.

3. *Febris* ſi ſuccedere videatur, dicta alexipharmaca locum habent, cum pulueribus antifebrilibus nitroſo-temperantibus.

4. *Chronicam* autem indolem quando adfectus inducit, laudata diſcutientia & reſoluentia cum gummi-reſinis & regimine calido continuentur.

5. Ad *nouum* inſultum præoccupandum venæſectio æquinoctialis in pede inſtituatur, ſubiunctis interdum purgantibus phlegmagogis.

6. *Somnus* diuturnus, aër humido-frigidus, & commotiones animi fugiantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Licet patientes de virium proſtratione conquerantur, *venæ ſectio* tamen non reformidanda eſt, ſi patientes rubicundum in facie colorem exhibeant: in hoc enim adfectu periculum ſuffocationis, vti cito fit, ita etiam cito ſæpe tollitur, vt in futurum vires non adeo requirat. Idem de vomitorio valet iudicium: ſi modo præſens & præceps periculum ſublatum ſit, tum vires facile reſarciuntur.

2. In pure *phlegmaticis* autem venæ ſectio minus conuenit, bene vero *vomitus*, ſi inordinata diæta præceſſerit, per ſal vitrioli, quod non ſolum vomitum, verum etiam adfluxus ad alias partes diſpulſionem promouet.

3. *Chriſtianus Langius* in miſcellan. hoc vomitorium adeo extollit, vt etiam apoplecticos per illud reſtitutos eſſe adſeveret.

4. *Radix aſari* non modo effectu vomitorio, ſed etiam diſcuſſorio & alterante prodeſt.

5. In

5. In caſu *neceſſitatis* locum habet herba *tabaci* in cereuiſia vel aqua leuiter cocta, quæ non modo vomitorium, ſed & alterantem effectum habet; anxietates autem, quas circa pectus mouet, aromatica, carminatiua, hauſtus vini calidi tollere poſſunt.

6 Quando autem infarctus non adeo enormis eſt, ita vt liberum aërem patiens reſpirare queat, fortis commotio in ſenibus debilibus non admittatur, ſed potius reſoluentia cum tinctura tonica paruis & repetitis doſibus exhibeantur.

7. Cautiſſime diſtinguatur catarrhus ſuffocatiuus ab *aſthmate conuulſiuo*, in quo adfectu ſalia volatilia in habitu corporis ἐυσάρκῳ minime omnium conducunt.

8. *Febris* ſuccedens, vti raro ſalutis ſpem oſtendit; quando nempe virium defectus, inquietudo, torpor, magna pectoris anguſtia, & reſpirandi difficultas perſeuerant; ita eo cautius tractanda eſt cum ſolis alexipharmacis diaphoretico-diureticis, & pulueribus, ex antimonio diaphoretico, nitro & abſorbente quodam paratis: abſtinendo a catarrhalibus calidis & ſalibus volatilibus.

9. Nocet *alui* obſtipatio, licet directa, forti, & profuſa exoneratione non reſeranda ſit.

10. In conſiſtente & ſeneſcente ætate omnes tum ordinariæ excretiones, e g. fluxus menſium, hæmorrhoidum, venæ ſectiones, ſcarificationes, fonticuli, &c. ſollicite conſeruandæ ſunt, ne illarum neglectiones huic malo anſam præbeant.

11. In primis *catarrhoſi* tales circa æquinoctia moderate ſe gerant, tempeſtates frigido-humidas euitent, & maxime nimio ſomno ſe opponant.

12. In ſenibus phlegmatico-ſanguineis, tuſſi humida & coryza ſæpe laborantibus, totius temperamenti correctio intendatur per motum corporis laborioſum, diætam moderate aromaticam, purgantia phlegmagoga, balſamico-amara, gummi-reſinoſa, muciditatem ſanguinis corrigentia: alias catarrhus ſuffocatiuus, apoplexia, lethargus &c. metuenda ſunt.

13. Præter ea omnia, quæ in apoplexia, illa etiam hic obſervanda veniunt, maxime temperamentorum diuerſitas ſub medicatione: vbique notando, quod tempeſtiuæ *euacuationes* omnes humorum *alterationes* longiſſime ſuperent.

14. Non opus eſt, multum inquirere, num laſſitudo illa & defatigatio, de qua patientes conqueruntur, dependeat a relaxatione toni vniuerſali, (cuius tamen contrarium multæ circumſtantiæ docent) an vero a ſpasmodica tenſione: tempus enim hic non vacat, tonum roborare, vel ſpaſmos demulcere, ſed præſtat, expediatur anguſtia reſpirationis, & via liberior fiat.

15. Adfectus paralytodes, & partium fibroſarum reſolutiui, licet alias facile recrudeſcant, e. g. apoplexia, paralyſis, non ita promte tamen catarrhus ſuffocatiuus recurrit.

16. *Cadauera ſecta* docuerunt, quod veſiculæ pulmonales materia mucida repletæ fuerint.

17. *Veſicatoria*, capiti vel nuchæ adplicata, præſentaneum ſubinde effectum exhibuerunt.

18. Sic etiam *epithemata* e fermento panario, ſuccino præparato & aceto ſquillitico, capiti impoſita.

19. *Sulphur antimonii auratum* vltimæ præcipitationis mirifice & momentanee catarrhum ſuſpendere, obſeruare licuit, & quidem non in vno, ſed pluribus eius modi patientibus, in quibus pro diuerſarum circumſtantiarum ratione (poſt catarrhi ſuſpenſionem) modo lenem vomitum, modo ſudorem, modo nullam conſpicuam excretionem produxit. Doſis gran. VI. cum ſale quodam digeſtiuo miſcenda. *Conf. D. Ræmpleri diſſert. inauguralis de catarrho ſuffocatiuo.*

TAB.

TABVLA CXVIII.
DE
ADFECTIBVS SOPOROSIS.

I. **D***EFINITIO.*

1. *Lethargus* eſt adfectus ſoporoſus, idiopathicus, a congeſtione ſanguinis verſus caput, & ſubſecuta inde ſtaſi originem ducens, ac omnium rerum obliuionem inuoluens. Deriuatur a λήθη, obliuio.
2. *Coma* eſt adfectus ſoporoſus, ſymptomaticus, a reſtrictione humorum verſus caput in febribus acutis, minus recte ſuccedentibus, ortum ſumens, cum deliriis vtplurimum complicatus. Deriuatur ab inuſitato κῶ, cubo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Adpellationes horum adfectuum a nonnullis inuertuntur, qui *lethargum* pro ſymptomate febrili, *coma* autem, in primis *ſomnolentum*, pro idiopathico adfectu habent.
2. Sic etiam alii *carum* his addunt, & lethargo leuiorem pronunciant, quem contra alii grauiorem eſſe lethargo, & medium inter hunc & *apoplexiam*, ſine ſenſibilitate & ſpe excitationis, credunt.

III. *SIGNA.*

1. *Lethargi.*
   1) *Imminentis.*
      a) In diſpoſitis pigritia & laſſitudo.
      b) Vertigo, tremor capitis vel dolor in poſteriore eius parte grauatiuus, profundus.
      c) Perpetua ad ſomnum inclinatio, ſomnus profundior, ſuſurrus aurium, & ſenſuum hebetudo. *Vid. Foreſti obſeruationes.*
   2) *Præſentis.*
      a) Præceps lapſus in altiſſimum ſomnum vel ſoporem, vt non ſolum ægrius excitari poſſit patiens, ſed &, licet exci-

excitetur, ſui & quarumcumque rerum immemor ſit, ac magis magisque in ſomnum relabatur.

b) Pulſus, reſpiratio, color & calor a ſtatu naturali non multum recedunt.

c) Et licet motus febrilis concurrat, eſt tamen ille communiter ad modum lenis, minime autem exquiſitæ & acutæ periodi.

2. *Comatis.*

1) *Somnolenti.*

a) Sopor diuturnus & ita profundus, vt immobiles iaceant ægri, more lethargicorum.

b) Suſcitantur tamen facilius, neque adeo ſenſibiliter aut præfracte delirant, nec plane immemores ſunt.

2) *Vigilis*, ſeu *inſomnis.*

a) Maxime quidem in ſomnum propendent, hunc tamen non adſequuntur.

b) Delirant plerumque.

c) In audiendo, ſi adlocutus fueris, promtiſſimi.

d) Si tetigeris illos, mox oculos eleuant.

e) Interdum malum inferre tentant, lecto repente exſilientes.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Lethargi.*

1) Perſonæ phlegmatico-ſanguineæ, craſſæ & obeſæ.

2) Seniores otioſi, lautæ & humidæ diætæ addicti, ac meridiari ſoliti.

3) Catarrhis capitis & pectoris vexati.

4) Qui vſum fonticulorum, vel ſcarificationes adſuetas, ob ætatem prouectiorem, imprudenter negligunt.

5) Qui vſum tabaci, vel fumi forma hauſtum, vel pulueris facie naribus inſpiratum, ſubito omittunt, non raro in ſopores incidunt lethargicos, vel in apoplexiam feroſam.

6) Idem periculum imminet, ſenibus maxime, poſt diuturnas vigilias, curas & ægritudines animi, narcoticorum vſum, ebrietatem, graues capitis contuſiones, largiorem moram ſub radiis lunæ.

7) In-

7) Infantes obeſi ab achoribus retropulſis lethargici quaſi euadunt.

2. *Comatis.*

Comata accedunt ſubiectis, febribus acutis, malignis, decumbentibus, prægreſſis inſignibus capitis doloribus, deliriis, vſu opiatorum, ſtupefacientium.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis remota* omnium horum adfectuum eſt plethora.
2. Cauſſa materialis *proxima* eſt ſtaſis ſanguinis, a congeſtione verſus caput exorta.
3. Cauſſa *formalis* eſt tædium principii vitalis ad motus illos eluctatorios, euacuationem ſanguinis per nares reſpicientes.
4. Et ſic lethargus ratione cauſſarum magnam conuenientiam habet cum apoplexia.
5. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* in deſcriptione *ſubiectorum* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Seniores ſomnolenti, niſi diæta lauta & vitæ genus otioſum mature mutetur, in ſomnum denique profundiſſimum & lethalem delabuntur.
2. In plenario *lethargo*, vbi prorſus excitari non poſſunt patientes, intra quartum & ſeptimum diem communiter moriuntur; niſi ætas vegetior, aut inſperata eruptio purulenta ex infundibulo, naribus, vel auribus contingat, quod poſt vulnera capitis, aut acutos eiusdem adfectus, interdum obſeruare licet.
3. *Coma* vix non ejusdem diſcriminis eſt, cuius lethalitatem ſudor frigidus denunciat.
4. Satius eſt, vt lethargo ſuperueniat phrenitis, quam phrenitidi lethargus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatoria.*

1. *In lethargo.*

1) Ad ſenſus *exſuſcitandos*, & decubitum humorum a capite partim reuellendum, conducunt:

 a) Cly-

a) Clyſteres ſtimulantes, vel ſuppoſitoria acria e colocynth. ſpec. hieræ, diagrid. agaric. ſal. gemmæ, oleo irino.

b) Ligaturæ partium oppoſitarum.

c) Frictiones.

d) Veſicatoria.

e) Cataplaſmata rubefacientia, plantis pedum & volis manuum adplicata.

f) Salia volatilia, naribus admota.

g) Pilorum euulſio.

h) Clamores & acu puncturæ.

2) In *plethoricis*, poſt adplicationem clyſteris, ſtatim venæ ſectio inſtituatur, & deinde, ſi neceſſarium videatur, hirudines adplicentur.

3) Ad motum ſanguinis translatorium & orgaſticum componendum coniungantur:

a) *Interne*, pulueres antiſpaſmodici nitroſo-cinnabarini cum lenibus alexipharmacis.

b) *Externe*, camphorata, bufo exſiccatus, pectinatio vel ſcalptio.

4) Et quoniam in nonnullis ſubiectis *primarum viarum* cruditates præſto ſunt, vbi caput per conſenſum adficitur, adhibeantur in his præparantia & euacuantia, nempe vel vomitoria, vel purgantia ialappina, helleborata.

5) Subiunctis iis, quæ materiam mucoſam diſcutiunt, & caput roborant, e. g. radicibus catarrhalibus, eſſent. ſuccini, tinctur. antimon. cum ſpiritu C. C. rectificato.

2. *In Comate.*

1) In vtroque comate *febris* decurſus reſpiciatur:

a) *Interne* per antifebrilia, diapnoica, coniunctis cinnabarinis & diſcutientibus.

b) *Externe* per camphorata, bufonem exſiccatum.

2) Adhibitis ſimul excitantibus, e. g. veſicatoriis, odore ſalium volatilium &c.

B. *Præ-*

B. *Præſeruatoria.*

1. Cauſſarum antecedentium occupatio & ſublatio vbique reſpiciatur.
2. In ſenibus mucoſis temperamentum corrigatur, & humores a capite reuellantur.
3. Præſcribantur in hunc finem phlegmagoga ex agarico ialappa, colocynthide, vel, in ſanguineis, helleboro nigro; quæ ſingulis anni quadrantibus repetantur.
4. Subiungantur amara ſulphurea, e. g. radices & herbæ catarrhales, item gummi-reſinæ; vel pilularum vel infuſi forma, circa æquinoctia vſurpanda.
5. *Diæta* conueniens vbique iniungatur, nempe cibus parcior, aromatiſatus, ſiccior, aſſatus, potus aliquando vinoſus, vinum amarum medicatum, motus corporis conſumtorius, excitantia per ſal quoddam volatile.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ ſectio* ante inſtituenda eſt, quam ſanguinis ſtaſis in ſuppurationem perueniat, alias plus nocet, quam prodeſt.
2. A *ſternutatoriorum* vſu plane abſtinendum, quod adfluxum ad caput magis prouocant: quando autem iuſta ſuſpicio adeſt, ſtaſin in ſuppurationem & maturitatem iam tranſiiſſe, tum poſſunt adhiberi, ſub ſpe, an forte per illas vias pus eliciatur.
3. *Fonticuli* ſenioribus mucoſitatem ſeroſam a cerebro reuellunt, & ſic ſtaſes ſoporoſas occupant.
4. *Cucuphæ* & ſimilia topica neruina muniunt capitis partes ab infarctu ſeroſo, & ita in phlegmaticis locum habent, modo camphora condiantur; in ſanguineis autem congeſtionem accelerant, & obfirmant.
5. *Comati* vti directe nihil adhiberi poteſt, ita obſeruandum, quod, ſi verſus dies criticos patiens obdormiſcat, & libere tranſpirare videatur, exiguus, immo plane nullus metus interueniat.
6. Hinc non turbandi ſunt tales patientes, qui a die quarto ad ſeptimum ſomnolentia tali corripiuntur, &, vigiles facti, alacriter ſeſe habent, ac vel vrinam vel aluum ex-

cernunt, vel potum deſiderant & iterum obdormiſcunt; medicamenta ſaltem ipſis euigilantibus propinentur.

7. In *comate camphorata*, vertici & temporibus largiter adplicata, vſum præſtant; quo etiam pertinet emulſio ex aceto, nucleis perſicorum cum camphora.

8. Sic etiam *unguentum alabaſtrinum* facit, quod poteſt.

9. *Caſtoreum* ſuo loco relinquendum eſt, ſolet enim, externe etiam exhibitum, narcoticum præſtare effectum.

10. *Coma*, ab *opio* inductum, per odorem aceti nihil auxilii exſpectat, & quando negotium eo proceſſit, vt perpetua in ſomnum propenſio iam adpareat, res fere conclamata eſt; niſi forte ſalia volatilia, repetitis vicibus naribus adhibita, aliquid conferant.

11. *Lethargus*, vti in iunioribus & alacrioribus ſubjectis raro euenit; ita ſomnolentia illa, ab externa violenta cerebri concuſſione inducta, vix lethargicæ indolis reputanda eſt: ſæpius enim euigilant, non ita obliuioſi ſunt, & ſpes vitæ adfulget, præcipue quia *pus* per aures & nares ſponte erumpere in illis obſeruatur, & ſic ſine Medici concurſu, cuius manus in talibus caſibus perbreues ſunt, reſtituitur.

12. *Salia volatilia oleoſa* commouent quidem, ſed non corrigunt, hinc nullo modo adhibeantur.

TABVLA CXIX.

DE

LIPOTHYMIA ET SYNCOPE.

I. DEFINITIO.

1. *Lipothymia* eſt notabilis vitalium & animalium actionum, ad minimum quoad ſenſum, abolitio, a defectu motus vitalis pulſorii originem ducens. Deriuatur λείπω, deficio, & θυμός, animus.

2. *Syn-*

2. *Syncope* eſt plenaria vitalium & animalium actionum, ad minimum quoad ſenſum, abolitio, a defectu motus pulſorii dependens. Deriuatur a συγκόπτω, concido.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Lipothymia & ſyncope diuerſa quidem ſunt nomina, vnus autem idemque eſt adfectus, & non niſi *gradu* differens, vbi e ſignis patebit.

2. Hic adfectus eſt vel *idiopathicus*, vel *ſymptomaticus*: ille ſine aliis vrgentibus morbis obuenit, hic autem accidit vel chronicis, vel acutis, e. g. ſcorbuto, febribus malignis.

3. Differentiam lipothymiæ & ſyncopes ab apoplexia docent ſigna vtrorumque adfectuum, inter ſe collata. *Vide tabulam de apoplexia & quidem different. num. 2.*

4. Differentia lipothymiæ a conuulſiuis adfectibus innoteſcit ex flacciditate corporis, in lipothymicis præſente.

5. Quoniam *mors* ipſa non niſi gradu a ſyncope differt, in dubio ſtatu ſciendum eſt, quod quamdiu ſyncope adſit, flacceſcentia artuum adpareat, morte autem ſubſecuta, corpus rigidum reddatur, præcipue ſub vltimo conuulſionis molimine.

III. *SIGNA.*

1. Præcedit communiter notabilis circa cor anxietas.
2. Succedit repentina virium & actionum veluti disparitio, non ſolum animalium, ſed & ipſarum vitalium;
3. Ita vt ſenſus, motus & pulſus officia ſua amiſiſſe adpareant.
4. In *lipothymia* quidem debiliſſima adhuc pulſatio, vel potius tremor ſolum cordis cum reſpiratione, vix tamen ſentienda, obſeruatur.
5. In *ſyncope* autem plenaria ἀσφυξία, ſeu pulſus & reſpirationis omiſſio adparet, ita vt ſine vllo vitæ indicio patientes conſpiciantur.
6. Pallor faciei morti ſimilis eſt.
7. Nullus in corpore vigor, ſed torpor & flacceſcentia ſeſe manifeſtant.
8. Frigus, ad minimum in extremitatibus, ſentitur.
9. Oculi ſunt clauſi, aut ſaltem turbidi.

10. Os etiam clauſum eſt, ſed non conſtrictum, aliquando autem indecore hians.

11. Quamprimum ad ſeſe iterum redeunt, profunda ſuſpiria & reſpiria in iis obſeruantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Lipothymia *idiopathica* rarior eſt quam ſymptomatica, & euenit in genere

1) Ad modum teneris, ſenſibilibus, animi commotionibus, præcipue terrori, obnoxiis: temperamento melancholico vel phlegmatico melancholico præditis; vel denique e quacumque antea cauſſa lipothymiæ adſuefactis.

2) Speciatim autem iis, qui indefeſſo ſtudio, poſt dictas occaſiones, ſpeculantur.

3) Item gravidis, quæ pectus & abdomen nimium conſtringunt.

4) Sic etiam *virgines* aliquando inter paſtum ſyncope corripiuntur, vnde ſuſpicionem, eamque non ſemper iniuſte, incurrunt, quod animi ſint incaſti.

5) Euenit etiam aliis, qui animi pathemata inter cibum admittunt, eaque ſupprimere coguntur.

2. Lipothymia *ſymptomatica* euenit familiariſſime

1) *Feminis*, ſpiſſo & mucido ſanguine præditis, ob fluxum menſium impeditiorem: vbi ſatis frequenter hyſtericarum exempla occurrunt, quæ per plures dies ſyncoptico tali adfectu corripiuntur.

2) Qui hyperemeſi anxia defatigati ſunt.

3) Profuſionibus ſanguinis, ſudoris, diarrhoeæ, lactis, magnis doloribus, inſolitis laboribus exhauſti cum inedia.

4) Voracibus, qui ventriculum inſolita quantitate & perverſa qualitate ciborum onerarunt.

5) Puerperis poſt partum laborioſum, refrigerium, lochia nimia.

6) Qui aduentitia extraordinaria paſſi ſunt, e. g. venena, lapſum in ventriculum, refrigeria &c.

7) Qui

7) Qui febribus *acutis* vel intermittentibus correpti, corpus calidum, vel leni diapnoë tepeſcens, repente refrigerant, vel poſt easdem febres præmature crudis vel nimiis cibis ventriculum replent.

8) Speciatim vbi febres *epidemicæ* malignæ imminent.

9) Denique qui excretiones debitas, e. g. ſolutionem alui, non experiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Nexus *cauſſalis* in hisce adfectibus, præcipue *idiopathicis*, eamdem, quam in apoplexia & paralyſi, inuoluit difficultatem: nulla enim plane connexio & proportio harum mentis fictionum cum craſi & motu ſanguinis adparet.

2. *Materiales* ſane cauſſæ hic non ſufficiunt, tam magnam deſperationem naturæ inducere; quod vel exinde eluceſcit, quia adfectus tales lipothymici & ſyncoptici ſine conſpicua materia occurrunt.

3. Hoc autem certum eſt, quod animus meticuloſus & diffidens, cum ſtatu plethorico coniunctus, hisce motuum defectibus fundamentum in genere ſubminiſtret.

4. Cauſſas *procatarcticas* & *occaſionales* in deſcriptione *ſubiectorum* iam indicauimus. Hiſce accedunt: fama mortis perſonæ alicuius dilectæ, periculum vitæ ex improuiſo cooriens, incendium vel quæcumque alia naturæ adverſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Lipothymia *idiopathica*, quæ in ſenſibilibus, ſanis, melancholicis, euenit, & aliquid pathetici, e. g. terroris, timoris, anxietatis coniunctum, ſeu proxime prægreſſum, pro fundamento habet, magnam raro conſiderationem, ad minimum in præſens, meretur.

2. In futurum autem *peioris* ſemper ominis eſt: tum ad morbos in genere, ſi hi aliquando ingruant: tum in ſpecie, quod tanto facilius in tali conſtitutione exſpectandi ſint.

3. Lipothymia autem *ſymptomatica* maioris eſt momenti: adſuefacta quidem, & quæ morbis chronicis coniungitur

lipo-

lipothymia, minoris eſt periculi, quam quæ acutis & malignis accedit.

4. Morbus *acutus*, qui a lipothymia initium ſumit, non eſt boni augurii.

5. Quæ lipothymia incremento morbi, vel ſtatus initio ſuperuenit, paullo minus periculoſa eſt, quum ibi omnia ſint laborioſa.

6. Quæ autem morbi ſtatui, ad criſin vel debitas declinationes ſpectanti, accedit, longe peioris eſt præſagii: quamvis & hic adſuefactio periculum minuere poſſit.

7. Quæ ſuppreſſioni debitarum, in certis morbis, excretionum ſuperuenit, tantæ non eſt conſiderationis, quam quæ ſine euidente aliqua cauſſa morbis accedere ſolet.

8. Quæcumque lipothymiæ aliis adfectibus accedunt, per ſe commode non tractantur: quando enim ipſe morbus per legitimas ſecretiones & excretiones feliciter decurrit, & ſymptomata vrgentia congruo modo mitigantur, tum ſponte ſibi reſtituitur natura.

9 *Syncope* diuturna ſæpe febres poſt ſe relinquit.

10. Syncope ab *hæmorrhagiis* nimiis periculoſa eſt, maxime in ſubiectis trepidis, & minus adſuetis: vnde puerperæ, lipothymicæ, quod a ſyncope ad mortem ſæpius tranſeant, ſollicite obſeruari, & a ſomno quauis ratione diſtineri debent.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*, lipothymiam magis *idiopathicam* reſpiciens.

1. Principium agens ad motus *exſuſcitetur*. Faciunt hoc
   1) Clyſteres ſtimulantes.
   2) Adſperſio aquæ frigidæ.
   3) Odorifera penetrantiora, e. g. ſalia volatilia, nempe ſpiritus C. C. ſalis armoniaci, item ſpiritus cinnamomi, liliorum conuallium, aqua Hungarica.
   4) Relaxatio veſtium.
   5) Decubitus horizontalis in lecto calido.
   6) Frictiones.
   7) Sternutatoria.

8) Pi-

8) Piper vel ſal volatile, linguæ imponenda.

2. Facta excitatione natura trepidans *refocilletur*, & diſcuſſio ſanguinis intendatur; quod obtinetur

1) Per analeptica, e.g fiat potio aromatiſata ex aqua ceraſorum nigrorum, borraginis, flor. tiliæ, acaciæ, lil. conuall. namph. lauend. cinnamom.

2) Per eſſentiam alexipharmacam *Stahlii*.

3) Per ſyrupum acetoſitatis citri, roſarum, de canell.

4) Per hauſtum vini generoſi, vel eſſentia croci imbuti.

3 *Febris* præcaueatur. In hunc finem conducunt:

1) Continuatus modicus vſus dictæ eſſentiæ alexipharmacæ.

2) Præcipue pulueres nitroſo abſorbentes, cum ſale quodam digeſtiuo, antimonio diaphoretico & momento cinnabaris combinati; vbi verſus ſomnum lene anodynum, e. g. theriaca, exigua doſi addi poteſt.

B. *Methodus ſpecialis*, pro diuerſis cauſſis lipothymiæ *ſymptomaticæ* varians.

1. Vbi lipothymia a prægrauatione ventriculi poſt paſtum, vel etiam a debilitate primarum viarum, ſine occaſione, cum imminuto adpetitu & ructibus nauſeoſis obtingit, ibi digeſtiua, laxantia, &, ſi nihil contraindicet, matura emetica, conueniunt.

2. In turbato *vteri* ſtatu, & ſanguinis menſtrui impedito ſucceſſu, pilulæ *Beccheri* omnibus aliis palmam præripiunt, ſi ſufficiens humectatio & corporis motus ipſis coniungantur.

3. In cauſſis hypochondriaco-hyſterici mali tractandus eſt defectus, vti tabula de malo hypochondriaco-hyſterico indicatum eſt; præcipue autem in tali ſtatu locum habet elixir antihypochondriacum, e mixtura ſimplice & extracto panchymagogo *Crollii* paratum.

4. In febribus *intermittentibus* quando lipothymiæ occurrunt, cruditates per digeſtiua & lenia laxantia eliminentur, ſubiunctis, ut moris eſt, alexipharmacis temperatis. *Conferantur tabulæ de febribus intermittentibus.*

5. In febribus *acutis* ſi lipothymiæ obueniant, nitroſa, digeſti-

va, & abſorbentia in principio, alexipharmaca in ſtatu, continentia tranquilla cum regimine, diapnoico in declinatione, adhibenda ſunt: coniunctis vbique analepticis ex aquis fragrantioribus temperatis, ſyrupo aceto ſitatis citri, manibus Chriſti perlatis, confect. de hyacinth. alkermes, &c.

6. In Cauſſa *hyperemeſeos* præſcribatur vinum aromatiſatum calidum, & verſus noctem theriaca.

7. Quando *terror* lipothymiam induxit, tum proſunt gemmata, ſpecifice hyacinthus præparata, adiecto gran. I. M. P. de cynogloſſa. Vulgus exhibet ſpecificum cephalicum, puluerem Marchionis.

8. Vbi ab *ira* excitatur lipothymia, quo caſu ſæpe prodromus eſt febrium cholericarum, ibi emeſis ſatis matura, vel nitroſo-abſorbentia, proſunt.

9. In lipothymia poſt nimias *hæmorrhagias*, ſudores, diarrhœas, immodicos labores, cum inedia coniunctos, analepſis alimentoſa requiritur, e. g. gelatinoſa, reſtaurantia, cum tonicis coralliatis, gemmatis.

10. Homines de reliquo ſani, quando ſub venæ ſectione præſeruatoria lipothymia corripiuntur, medicatione non indigent, facies modo aqua frigida adſpergatur, vel acetum deſtillatum aut ſal quoddam volatile naribus admoueatur.

11. In lipothymia cum *apoplexia* coniuncta, vel in ſtatu dubio, ſuſpectis etiam cauſſis antecedentibus, venæ ſectio in ſenioribus, ad hunc adfectum alias minus procliuibus, commendatur.

C. *Methodus præſeruatoria.*

1. Cauſſæ *antecedentes*, quantum fieri poteſt, remoueantur.

2. Cruditates primarum viarum, vt fomes ἀσφυξίας, tollantur per digeſtiua & congrua laxantia.

3. Animus a paſſionibus & ſpeculationibus liberior conſeruetur.

4. Excretiones debitæ promoueantur.

5. Excitantia remedia in ſubiectis, ad lipothymiam inclinantibus

tibus, ſemper præſto ſint, vt adfectus ſtatim præoccupari poſſit.

6 *Motus* corporis moderatus numquam negligatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Clyſteres* ad naturam excitandam prius adhiberi non debent, quam ſi lipothymia ad quadrantem horæ durauerit.

2. Vbi vero aliqua vitæ ſigna adhuc præſto ſunt, ibi illorum vſus plane poteſt prætermitti.

3. Durante lipothymia medicamenta *interna* tuto propinari non poſſunt, quia facile arteriam aſperam ingrediuntur.

4 Methodus vulgaris commendat *ſpirituoſa* fortiora, interne propinanda, ad ſpiritus, vt dicitur, excitandos, ſed ſanguinem fortius exagitant, ac morbo præiudicium adferunt. Et licet ad ſenſus reuocandos aliquid præſtent, plus tamen vellicationes, frictiones & punctiones in partibus ſenſibilibus ad hunc ſcopum contribuunt.

5. Sic etiam poſt excitationem vitrum generoſi vini plus analepticæ virtutis præbet, quam omnia balſamica acriora, niſi forte ſpeciali odoris gratitudine aliquid præſtent.

6 Non vana eſt vulgaris illa commendatio, quod lipothymicis poſt paroxyſmum propinari debeant medicamenta, ſanguinem coagulatum *reſoluentia*: in tali enim ad interiora congeſtione non tantum ſpiſſitudo ſanguinis inducitur, ſed facile etiam ſtaſes circa viſcera, & febres inflammatoriæ, exoriuntur.

7. Natura ipſa hanc indicationem ſubminiſtrat: nam profunda illa *reſpiria* poſt excitationem nihil aliud intendunt, quam ſanguinis, præcipue circa pulmones & hypochondria hærentis, diſcuſſionem.

8 *Somnus* poſt paroxyſmum non ſtatim concedatur.

9. Hilaris animus ad vires recuperandas, & anomalias motuum ſanguinis præueniendas, magis hic valet, quam vlla medicamenta.

10. *Febris* ſi ſtatim poſt lipothymiam percipiatur, analeptica illa ſpirituoſa, immo ipſe hauſtus vini, prætermittantur, & mox antifebrilia in vſum vocentur.

11. *Vomitorium* commode propinatur in lipothymia, a terrore vel iracundia tacita poſt paſtum exorta: melius enim eſt, vt cibus reiiciatur, quam male digeratur; modo vires reſpondeant, & ſubiectum ſit euemetum.

12. Calore tolerabili patientes tales foueantur.

13. Quæ ſubiecta ſub venæ ſectione ad lipothymiam inclinant, illis vena non nimium eſt liganda; caueant etiam ſibi, ne pleno ventriculo ſanguinis ventilatio inſtituatur, neque ſtatim poſt eamdem adſurgant.

14. Deinde conſideratu digniſſimæ ſunt duæ ſequentes obſervationes:

1) In *lipothymia*, quæ a rebus *præſentibus* excitatur, corpus ægrotorum vehementiſſime conſtringitur, vaſa fortiter detumeſcunt, patientes non prorſus in terram procidunt, ſed aliqualem adhuc impetum reſiſtendi ac ſeſe ſaluandi oſtendunt, e. g. ſunt lipothymici, qui ſub venæ ſectione omni vi chirurgi manus, vulnuſculum ligantes, detrudere conantur; de qua actione, finito paroxyſmo, vix poſſunt perſuaderi.

2) Quando autem lipothymia ob res adhuc *futuras* exoritur, ægri facile in terram procidunt, & ab omnibus animalibus & vitalibus actionibus deſiſtunt.

TABVLA CXX.
DE
MEMORIAE DEBILITATE.

I. *DEFINITIO.*

Debilitas memoriæ eſt ſpecies ſenſuum internorum læſionis, varia phantaſiæ & iudicii vitia ſenſim inducens.

II. *DIFFERENTIA.*

Debilitatio memoriæ, quæ per eiusdem abuſum & fatigationem

nem inducitur, differt a reliqua obliuioſitate aut *ſimplice debilitate*, quæ non tam nudum defectum, quam confuſionem memoriæ inuoluit.

III. *CAVSSAE.*

Memoriæ debilitatem inducunt:

1. Frequens illius vſus ſeu potius abuſus in ediſcendis vocabulis variarum præcipue linguarum.
2. Paralytica capitis, in ſpecie linguæ, adflictio.
3. Violentæ capitis læſiones.
4. Tolerati grauiſſimi capitis dolores in adfectibus phreniticis &c.
5. Ebrioſitas.
6. Veneris abuſus.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Omnes memoriæ læſiones, ſi medicamenta ſpectemus, curatu ſunt difficillimæ, nec, niſi vitæ genere mutato, & omnibus animi pathematibus ad tranquillitatem gratam ac lætabundam reductis, vix vllo modo ſubleuandæ.
2. Ante omnia ſumme difficilis ſucceſſus eſt illa memoriæ læſio, quæ cum *paralytica debilitatione* quarumcumque circa caput partium, in ſpecie linguæ, connexa, & communiter ſimul leuiter delira exſiſtit.
3. Inclinant vel ad ſomnum profundum, eumque ſatis tranquillum, qui, tantum abeſt vt ſtupiditatem illam imminuat, vt notabiliter potius eamdem augere obſeruetur;
4. Vel vigiliis excedunt, & hac ratione deliria inuitant.
5. Ex his duobus incommodis per mediam ſemitam emergere, difficillimum eſt, niſi ipſa natura, ſub iucunda præcipue totius vitæ mutatione, ad ſeſe redeat.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ad hæc *motuum* & *ſenſuum vitia*, ſeu, vt loquuntur, ſpirituum defectus, ſequentia remedia vulgo commendantur.

1. Odore & ſapore grato prædita, e. g. eſſent. ligni aloës, ambræ.
2. Volatilem & ſpirituoſam indolem exhibentia, v. g. aqua magnanimitatis, aromatica ſpirituoſa.

5. Alia ſic dicta neruino-analeptica in primis vbi notabilis virium defectus occurrit: ſunt enim non pauci, qui ſub obliuioſo ſtupore maxime robuſti ſunt, copioſe edunt, optime nutriuntur, ac proinde analepticis talibus non indigent.

VI. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vti *ſpeciales* medicationes huic adfectui non ſatis faciunt, ita generales ventilationes debitarum excretionum, in primis, vbi locum habere videtur, ſanguinis, partim ſubleuant naturam, partim officii ſui debiti illam admonent.
2. Non expedit, obliuioſis talibus aliquid aduerſi & ingrati iniungere: his enim occaſionibus ad promtius ſuccedentia deliria diſponuntur.
3. In quibus *venæ ſectio* locum habet, in illis prius non inſtituatur, quam primæ viæ mediocriter euacuatæ ſint.
4. Externe laudantur *cucuphæ* e neruinis & aromaticis paratæ, nempe herb. maioran. hyſſop. flor. ſpic. lauendul. cinnamom. cardamom. cubeb. caryophyll. lign. aloës &c. item commendantur ſpirituoſa, oleoſa, balſamica; ſed optandum, vt euentus exſpectationi reſponderet.
5. *Puluis abbatis Trithemii* a *Io. Wolffio* tanta in hoc genere laude extollitur, vt hinc *memorabilibus* ſuis eumdem inſerendum duxerit; ſed ſpecificam aliquam ab illo efficaciam exſpectare, fruſtraneum eſt, licet omnia fere, quæ proſtant, aromata, & vulgo credita meliora analeptica, perlas, corallia, contineat.

TAB.

TABVLA CXXI.

DE MELANCHOLIA.

I. *DEFINITIO.*

Melancholia eſt læſio & perturbatio phantaſiæ, quæ rectam eius & ordinatam agendi ideam interrumpit, vt aliena inde idea quaſi inſeratur, & ſecundum hanc actiones perperam exerceantur. Deriuatur a μέλαινα, nigra & χολή, bilis; ſecundum hypotheſin antiquorum.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Melancholia eſt vel *triſtis*, vel *iucunda*, vel *mixta*; quæ differentia temperamentorum diuerſitate potiſſimum innititur.
2. Differt melancholia ratione *cauſſarum*:
   1) In aliis enim a ſola mentis falſa *præfiguratione* & æſtimatione dependet, & hos perpetuo communiter adfligit:
   2) In aliis a corporeis *læſionibus* excitatur, & in his per occaſiones ſatis proportionatas euenit; quo nomine melancholia præcipue *hypochondriaca* ſatis nota eſt.
   3) In aliis *mixtus* occurrit adfectus, e. g. quando melancholia a corporalibus cauſſis prima rudimenta accepit, per accedentes autem morales cauſſas talia augmenta nanciſcitur, vt, ſublatis licet corporeis cauſſis, perpetua tamen anxietate & inquietudine detineantur.

III. *SIGNA.*

1. Animi anxietas ſine omni rationabili cauſſa, vnde conqueruntur: das Hertz ſey ihnen ſo ſchwer, die Welt zu enge, es wäre als ob ſie einen Mord begangen, oder als wenn Himmel und Erde auf ihnen lägen.
2. Faſtidium omnium rerum, antea etiam acceptarum, ipſius adeo vitæ.
3. Lacrimarum frequens effuſio.

4. Alii

4. Alii amplius ſpatium deſiderant, feneſtras aperiunt, & effugere conantur; incarcerati enim ſibi videntur.

5. Alii habitacula clauſa deſiderant, & ob metum capturæ, ſupplicii capitalis, &c. ſeſe abſcondunt.

6. His animi anguſtiis iunguntur vitia motuum in corpore, nempe

7. Palpitatio cordis.

8. Reſpiratio profunda, laborioſa.

9. Motus tonici modo ſtricturæ: vnde horror, pallor, & adſpectus extenuatus.

10 Modo illius remiſſiones: vnde repentinus rubor, volaticus æſtus, laſſitudo & virium defectus. Non raro etiam febris quaſi acuta ſub initium accedit. Conf. caut. 9.

11. Aluus vtplurimum pertinaciter adſtricta eſt.

12. Animi anxietatibus etiam adnumeranda veniunt grauia *inſomnia*, talibus ſubiectis familiaria, quando ſcilicet melancholico-ſanguineis de repentinis incendiis, ſanguinis in proprio corpore per alios effuſionibus; ſeroſis autem magis de profundis aquarum gurgitibus, tranſitu per illos cum periculo ſubmerſionis, inſomnia obtingunt.

13. His accedunt *pauores* ſub ſomno, a quibus ſæpius excitantur cum ſumma animi conſternatione & anhelitu laborioſo.

14. In melancholia *iucunda* circa res ludicras, obſcœnas, occupati ſunt patientes. Huc ſpectant leuia illa chronica deliria, vbi reges vel principes ſe eſſe exiſtimant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Melancholiæ ſubiecta vel ſolius adfectus denominatione innoteſcunt, ſunt nempe perſonæ

2. Temperamenti præcipue melancholici, vel ſanguineo-melancholici, vbi & animi & corporis conſtitutio, ad hunc adfectum fouendum, optime quadrat.

3. Specialiter huic adfectui ſubiacent litterati, hypochondriaci, ſplenetici dicti, & feminæ hyſtericæ.

V. *CAVSSAE.*

1. Sub *differentia* iam dictum eſt, quod melancholia modo a ſolis animi præfigurationibus, modo a corporis læſionibus originem ducat.

2. Li-

2. Licet enim anima, ſecundum ſubſtantiam ſui, ἀπάθεια ſit, intimam tamen ac realem συμπάθειαν ſubit, quatenus cum corporis neceſſitatibus conſpirat.

3. Vnde *læſiones* in corpore ſiue præſentes, ſiue ſaltem imminentes, in animam redundant, & anima, immoderatis conceptibus & æſtimationibus turbata, anxias tales ideas in corporis directiones iterum impendit, & ſic reciproco damno corporis perturbationes menti, & mentis iterum corpori laborem faceſſant.

4. Cauſſæ itaque ſunt:

1) Vel *materiales*, e. g.

a) Sanguinis ſpiſſitudo, detentio, & incarceratio circa venam portæ.

b) Mala diſpoſitio partium nobilium internarum, e. g. conſtitutio ſcirrhoſa, vlceroſa immo actu vlcerata; quales patientes non ſolum ad mœrorem, pauorem, faſtidia, omnis ſpei abiectionem, verum etiam ad iracundiam inclinant.

c) Fluxus hæmorrhoidalis ſuppreſſus in viris, & menſivm perturbationes in feminis, ad cauſſas antecedentes pertinent.

2) Vel *immateriales*, v. g.

a) Abuſus ſpeculationum & profundarum impreſſionum.

b) Conſcientiæ labes, contemtus, illuſiones.

c) Fruſtratio ſpei diuturnæ.

d) Terrores, timores, ab infantia iam inducti.

5. Deducuntur communiter hæ & aliæ mentis læſiones a mala ſpirituum craſi, vnde tumultu quodam agant, turbulentas ideas forment, easque animæ obiiciant; quæ peruerſum inde conceptum *patiatur* potius, quam *agat*: ſed actiones non ſunt tumultuariæ, verum fictioni mentis exacte reſpondent.

6. Sic etiam idea mentis periculoſæ corporis conſtitutioni ad modum analoga eſt, e. g. incarcerato ſanguine, de carcere & captura loquuntur; cui rei accedunt ſubſidia illa ſpontanea, quæ rationi omnino conformia ſunt, nempe

profunda & anheloſa ſuſpiria, quibus ſanguinis circa venam portæ ſtagnationes inſigniter expediunt; item conamina ad ſui liberationem, deſideria in amplum campum &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Melancholia a cauſſis *immaterialibus*, nudis animi imaginationibus, profundis ſpeculationibus &c. dependens, longe obſtinatior eſt, quam quæ cauſſam materialem pro obiecto habet.
2. Hinc melancholia *hypochondriaca* præ aliis meliorem adhuc ſpem facit reſtitutionis, præcipue ſi hæmorrhoides ſuperueniant.
3. Quando autem ſpeculationes tales in habitum deducuntur, difficillimæ ſunt tractationis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæ melancholia ab *immaterialibus* cauſſis ortum duxit, indiget medicina mentali potius, quam corporali, nempe
   1) Patientiſſima, placida & amica, conuerſatione.
   2) Abſtinentia a ſtolide dictorum & factorum taxationibus, præcipue importunis, multo magis autem a verberibus & vinculis, extra tempus inſuperabilis neceſſitatis.
   3) Oblatione mediorum idoneorum, quibus timores & anxietates talium ægrorum funditus auferri queant, e. g. auxiliorum victus & amictus, ſolatiorum diuinorum &c.
2. Hæc methodus locum etiam habet, quando melancholia prima ſui *rudimenta* a materialibus cauſſis, *augmenta* autem a moralibus ſollicitudinibus, accepit.
3. Quando autem melancholia a *materialibus* cauſſis originem duxit, hæ legitima ratione remouendæ ſunt.
4. Hinc in melancholia *hypochondriaca* ſequente methodo incedatur:
   1) Primæ viæ per laxantia melanagoga expurgentur.
   2) Venæ ſectio in pede ad vnc. IV - VI. inſtituatur.
   3) Deinde ad orgaſmum ſanguinis componendum, temperantia nitroſa exhibeantur.

4) De-

4) Denique, ad tonum partibus reſtituendum, martialia electiua propinentur.

5) Præter ea in viris negotium hæmorrhoidum, in feminis autem menſium fluxus, reſpiciatur, & vbique ſufficiens motus ac potus commendetur. *Conf. tabula de malo hypochondriaco-hyſterico.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ingens diſcrimen eſt inter turbas motuum, quæ ab ipſo animo per morales cauſſas inducuntur, & contra illas, quæ a veris corporeis impedimentis & periculis animo offeruntur; quæ proinde circumſtantiæ ſolertiſſime diſcernendæ ſunt, ne cura præpoſtere inſtituatur.

2. In melancholia, a ſpeculationibus ſimpliciter inducta, dolendum eſt, quod mortales in verorum remediorum adplicatione tam grauiſſime hallucinentur, & ſtultius ſæpe ſe gerant, quam ipſi patientes: ſane enim *verbera* & *vincula* ſtultitiam bona fide non ſuperant, ſed ſolam forte malitiam coniunctam.

3. Melancholia *hypochondriaca*, *grauior* etiam, a *venæ ſectione* plus ſolatii, quam vllis aliis remediis, accipit; immo, quod bene notandum, ſi talis ventilatio non præmiſſa fuerit, reliqua cura irrita & vana deprehendetur.

4. In feminis vſum aliquando habet *tinctura alcalina acris*, e. g. antimonii, tartari; modo nitroſa præmittantur.

5. *Nitrum*, in potu etiam exhibitum, ſenſibilem hic efficaciam præſtat.

6. Poſt venæ ſectionem & ſpaſticæ ſtricturæ per nitroſa & cinnabarina mitigationem, locum habent: tum ſanguinem craſſum reſoluentia: tum motum eius diſtributorium adiuuantia. Laudatur in viris mixtura ſimplex, leniter camphorata.

7. *Specifica* paſſim celebrantur, in ſpecie *anagallis* punicea, vnde germanice Gecken-Heyl dicitur, adianth. album, vitriolum lunæ, puluis *Iulii Palmarii*, & alia, de quibus plura ſequente tabula dicemus.

8. *Vomitoria* melancholicos in maniam frequenter coniiciunt. *Conf. tab. de malo hypochondriaco-hyſterico.*

9. Quo maior eſt ſpiſſitudo ſanguinis in hypochondriaca melancholia, eo facilius commotiones febriles reſolutoriæ accedunt; quo quidem caſu probe notandum eſt, quod primis hebdomadibus *ſchema quaſi acutum phreniticum* exhibeatur, circa tertium autem ſeptenarium talis adfectus notabiliſſime imminuatur, donec tandem prorſus ſuperetur. Hanc obſeruationem tanto magis commendandam iudico, quia deliria illa, quæ ſub initium ſatis acuta adparent, non raro Medicis imponant, vt ſtaſin potius in meningibus quam in vena portæ quærant, atque varia peruerſa remedia adhibeant.

TABVLA CXXII.
DE
MANIA.

I. D*EFINITIO.*

Mania eſt acutiſſima ſpecies deliriorum, a perturbatione phantaſiæ & iudicii originem ducens. Deriuatur a μαίνομαι, inſanio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Deliria ſunt
   1) Vel manifeſtius *ſymptomatica*, quæ euidentem alium corporis adfectum ſequuntur.
   2) Vel *idiopathica*, quæ nullum corporis euidentem morbum comitantur.
2. Porro deliria ſunt
   1) Vel *acuta*, & breuioris periodi, quæ in morbis acutis, e. g. phrenitide &c. obueniunt, & indefinita habent obiecta, v. g. mortem præſagiunt, in lecto peregrino ſe iacere, domi ſuæ ſe non eſſe, conqueruntur, & ad ſua,

tam-

tamquam meliora, proficiſci velle contendunt. De his tractandis ſub febribus fuſius diximus.

2) Vel *chronica* ſeu *diuturna*, cuius indolis ſunt

a) *Melancholia*, de qua præcedente tabula actum eſt.

b) *Mania*, quam hæc tabula exhibet.

c) Deliria *lunatica*, *canicularia*, & *noctambulatio*, quæ lunæ phaſibus exacerbari ſentitur.

d) *Erotomania* perſonalis.

e) *Furor vterinus*.

f) *Tarantiſmus*.

g) *Chorea* ſancti Viti.

h) *Hydrophobia* inueterata; quorum omnium ſequentibus duabus tabulis mentio fiet.

III. *SIGNA*.

Maniæ.

1. Adſpectus audax cum facie pallida & oculis ſanguine ſuffuſis: qui autem a ſpectrorum phantaſmatibus maniam incurrunt, illi medio adſpectu inter timorem & audacem reſiſtendi conatum ſe habent.

2. Aliis hominibus actu nocendi inuigilant tales patientes, & inſidioſa ſæpius ſimulatione opportunitates quærunt.

3. Immo aliquando alios iugulant; ad quod perpetrandum ſtupendo robore præditi ſunt.

4. Et licet, in *grauiore* etiam adfectu, febris nulla adſit, tanto tamen maniaci calore pollent, vt frigus enorme non ſentiant, nec vllum inde damnum, e. g. perniones, ſphacelum;

5. A ſenſu enim abſtracti ad res ſpeculatiuas, vnde etiam verbera & vulnera vix ſentiunt, & ob audaces actus depulſorios partium calorem ſemper conſeruant.

6. Præſentibus rebus ſpeculationibus ſuis ita implicantur, vt futurarum vel extranearum nullam curam habeant, immo aliquando aliorum quaſcumque adlocutiones non audiant.

7. Hilares vtplurimum & curis vacui obſeruantur: cantionibus & muſica inſtrumentali oblectantur; reges & principes ſe eſſe exiſtimant.

8 Leuiſſimis tamen occaſionibus, nedum increpationibus, iraſcuntur & ad reſiſtentiam excitantur.

9. Variis ſub ſomno viſionibus perturbantur.

10. Venerem immoderate & proterue concupiſcunt.

11. Aluum in conſpectu omnium exonerare, illos non pudet.

12. Alii in deſerta loca diſcedunt, vel tamen colloquia cum hominibus fugiunt.

13. Alii longius iter decurrunt, & reuerſi ac de ſcopo huius itineris quæſiti, nihil reſpondent.

14. Alii latrocinium aut vim illatam conqueruntur.

15. In declinatione morbi alii ſunt ſtupidi, quieti & triſtes, & propriam ægritudinem agnoſcunt.

16. Alii ex religione & præiudicio membra ſua dilacerant, de reliquo tamen erga alios modeſte ſe gerunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit mania familiariter cholerico-melancholicis, iracundis hominibus.

2. Qui multiplici altercatione & contradictione domeſticorum fortius exacerbantur.

3. Præcipue vero feminæ, poſt longam menſium perturbationem, & varia animi pathemata, in ſpecie laſciuas ſpeculationes, hoc malum incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Immateriales.*

1) Mania frequentius a malis animi moribus introducitur, vel etiam fouetur, quam a corporeis proportionatis cauſſis.

2) Præcipuum autem ſibi locum vendicant iracundia, & profundæ, immodeſtæ, ſpeculationes.

3) Ad cauſſas etiam *immateriales* pertinent *incantationes*, item ſpectrorum viſiones.

2. *Materiales.*

1) Suppreſſio vel menſium vel hæmorrhoidum, vel ſpermatis.

2) Vermes malæ indolis, & munimentis fere inſuperabilibus abſconditi. *Conf. cautel. tab. de vermibus.*

3) E-

3) Ebrioſitas.

4) Philtra, & veneficia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mania a cauſſis *immaterialibus* dependens, longe obſtinatioris indolis eſt, quam quæ cauſſa materiali fundatur: hinc in caſu incantationis, vel grauiorum animi perturbationum, & præcipue ſpeculationum, res fere conclamata eſt.

2. Ex cauſſis *materialibus* plurimam reſtitutionis ſpem facit ſuppreſſio menſium, hæmorrhoidum, & ſeminis, vnde iam *Hippocrates* ſect. VI. aphor. 21. dicit: inſanientibus, ſi *varices* aut *hæmorrhoides* ſuperuenerint, inſaniæ fit ſolutio.

3. A *philtris* autem exorta mania, præ aliis, a cauſſa materiali inductis, pertinaciter ſe gerit.

4. *Maniaci*, quando poſt profundum & diuturnum ſomnum iugiter delirant, difficulter reſtituuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* purgante aliquo *aperiatur*.

2. Deinde, ad plethoram imminuendam, *venæ ſectio* largior ad X, immo plures vncias inſtituatur.

3. Ad *ſenſum* excitandum vomitoria, eaque fortiora, ſubinde exhibeantur: quo nomine helleborus *albus* ab antiquis iam temporibus famoſus eſt. *Vide cautelas.*

4. Ad *orgaſmum* ſanguinis, in mania iam peccantem, & per vomitoria augmentum accipientem; propinentur nitroſa & præcipitantia.

5. Denique *ſpecifica* in ſubſidium trahantur; quo nomine clarent:

1) *Anagallis* punicea, cuius ſolius decocto plures maniacos reſtitutos eſſe, fidem facit *Quercetanus*.

2) Inter ſic dicta ſplenetica aliquid tribuendum eſt herbis capillaribus, præcipue adiantho *albo*, & aliquantum *aureo*.

3) Præparata ex *argento*, e. g. vitriolum lunæ, tinctura lunæ cœrulea, calx lunæ cum regulo antimonii, leni can-

defa-

deſactione & mutua quaſi fixatione præparata; vbi effectus argento magis, quam cupro, in illo contento, tribuendus videtur.

4) Baccæ herbæ paridis.

5) Sanguis aſini, retro aures, menſe martio, vti quidam volunt, emiſſus & exſiccatus.

6. Præter ea in feminis negotium menſium, & in viris hæmorrhoides reſpiciantur.

7. In cauſſa retenti ſeminis, ad veneris incitamenta temperanda, plurimum valet vſus nitri copioſus, immo prodigus: quo caſu ſimul externe circa teſticulos, in forma epithematis, cum aceto adplicari poteſt.

8. In mania ex philtris, præparata e *nuce vomica*, e. g. electuarium de ouo, ſpecifice commendantur.

9. *Erotomania perſonalis* & *furor vterinus* eamdem expoſcunt medicationem.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Plethora, quia in omnibus maniacis peccat, omnibus etiam *venæ ſectio* eſt neceſſaria: emiſſio autem ſanguinis e vena frontis, quam vulgus die Naſe-Ader adpellat, ſi omnino effectum aliquem edidiſſe videatur, rebus *contingentibus* id adnumerandum eſt.

2. Sic etiam ſentiendum de remediis *attractiuis* ad plantas pedum, & *repellentibus* ad verticem.

3. *Camphorata* a recentioribus, præcipue *Ettmüllero*, in deliriis multum commendantur; quod de vſu illius externo, minime autem interno, locum habeat.

4. Laudant præcipue illius vſum ad veneris incitamenta, ſi hoc in morbo peccent, contemperanda; quam ſententiam ſuam ſuperſtruere videntur traditioni illi, in *Schola Salernitana* reperiundæ: *Camphora per nares caſtrat odore mares*; quod de exſtinctione actiuitatis ſpermaticæ interpretantur, cum tamen poëta per phraſin, *odore caſtrare*, haud dubie intelligat, olfactus energiæ labefactationem: certe enim neque in ſanis, neque in ægrotis camphora per odorem caſtrat.

5. Ce-

5. Ceterum de hoc negotio notabilis eſt locus apud *Nicolaum Blegny* in *Zodiaco Gallico* de moniali e ſurore vterino, tandem maniaca, mortua, quod ſcrutinio anatomico vnicum teſticulum exhibuerit, pugni magnitudinem referentem & numeroſis veſiculis, racemi vuarum inſtar, tumentem.

6. *Opiatorum* vſus, vti in omnibus deliriis non ſolum ſuſpectus eſt, ſed etiam frequenter irritus & malum exaſperans deprehenditur, ita præcipue in mania talem effectum præſtat, vt vehementius inde & non aliter inſaniant, quam ſi inebriamine exagitati ſint; ſoporiferum autem correctum, quod non ſtupefaciendo, ſed re vera placando agat, magis locum habere poſſet.

7. Fatigationes virium per impetuoſas *vomitiones* & *purgationes* multis antiquis & recentioribus placent, ſed hæc *generalia* tentamina tam incerti ſunt euentus, vt tam facile, vbi *promiſcue* exhibentur, in deterius, quam melius, patientem deducant.

8. Quid de *helleboro albo* in deliriis antiqui ſibi promiſerint, prouerbium: *helleboro opus habet*, ſatis illuſtrat; ſed cum ille maximam partem fortibus euacuationibus effectum ſuum edat, magna circumſpectione adhibendus eſt: in deliriis ſane hypochondriacis fortiores tales commotiones certiſſime nocent.

9. *D. D. Stahl.* de empyrico quodam refert, quod per herbas aliquot cephalico-neruinas & carminatiuas, v. g. verbenam, ſaluiam, betonicam, plantaginem, cum adiantho albo, in variis mente captis operæ pretium fecerit. Sunt hæ herbæ e cenſu illarum, quæ famoſum illum puluerem *Iulii Palmarii* contra morſum canis rabidi ingrediuntur.

10. Denique quod de *vinculis*, *verberibus*, & aliis, magis quam ſtultis, ſtultorum remediis diximus, ſano ſenſu in ipſa mania poteſt adplicari: leuiter enim delirantes celeriter maniam grauiorem incurrunt, quando ante tempus inſuperabilis neceſſitatis vinculis ligantur: ſenſibilis enim talium ſubiectorum animus, ſi parum ad ſeſe redeat, me-

mor eorum, quæ peracta ſunt, perpetua inquietudine detinetur.

11. *Sanguis aſini*, linteis imbibitus, exſiccatus & fruſtulum eius potui iniectum, a multis ad maniam ſedandam commendatur: fides ſit penes experientiam, quam etiam fruſtraneam fuiſſe certum eſt.

TABVLA CXXIII.
DE
HYDROPHOBIA.

I. DEFINITIO.

Hydrophobia eſt ſpecies deliriorum, liquidorum & ſplendidorum auerſionem, ſub febre communiter acutiſſima, inferens: a morſu canis rabidi, vel alio eidem analogo contagio inducta. Deriuatur ab ὕδωρ, aqua & φοβέω, timeo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hydrophobia, quando a cane rabido inducitur, *rabies canina* vocatur.
2. Quando autem a lupi rabidi morſu prouenit, *lycanthropia* dicitur.
3. Hinc *rabies canina*, *lycanthropia*, &, quæ vtrorumque horum adfectuum *comes* eſt, exquiſita *hydrophobia* proprie non differunt, ſed vnius morbi ſchema exhibent, excepto, quod hydrophobia non ſtatim ſub initium, ſed poſt nonum ordinarie diem, ſuperueniat.
4. His adfectibus analoga quodam modo ſunt *tarantiſmus*, quem *tarantulæ* ictus infert, & *chorea ſancti Viti*.
5. Lycanthropia diuiditur alias in *phyſicam & theologicam*, vbi lupus a diabolo obſeſſus dicitur.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Poſt morſum a cane, vel lupo, patiens timidi & abiecti animi deprehenditur.
2. Febris accedit acutiſſima, quæ ſumma anxietate, profundis ſuſpiriis, & exquiſitiſſimis doloribus, coniuncta eſt.
3. Nono demum die rabies impetum exhibet.
4. Hæc quando præualuit, reſpuit patiens, & mordendo auertit, omnia liquida: vnde ſub febre acuta ineffabili ſiti adfligitur.
5. Facillime accedunt conuulſiones.
6. Poſt mortem ſcrutinio anatomico inflammationes viſcerum, præcipue pulmonum, detectæ ſunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Rariſſimus hic adfectus occupat vix non omnes, qui a tali rabido animali morſi ſunt.
2. Et quoniam morbus *contagioſus* eſt, per morſum ab homine rabido etiam aliis hominibus communicatur.

V. *CAVSSAE.*

1. Vti theoria & phyſica, & multo magis medica, de venenis in genere ſatis intricata eſt, ita etiam de venenis animalium nulla ſuppetit ratio, cur ita cito, intime, & citra proportionatam violentiam, œconomiam vitalem deſtruant.
2. Hinc, quoniam neque natura, neque ars *methodice*, conſulere valet, ſed vnice artis *empiria*, venena theoriæ medicæ non ſunt obiectum.
3. Sufficit itaque de his & aliis venenis ſcire, quod præſentiſſimam & penetrantiſſimam, ſumme noxiam, efficaciam poſſideant, &, niſi feſtinatum feratur auxilium, mortem ſucceſſu vtplurimum ſatis veloci introducant.
4. Ad hanc energiam fermentalem morſuum venenatorum concurrit anxia & lipothymica naturæ trepidatio, vnde actus vitales obnubilantur, omittuntur, vt ſphacelus ſuperueniat. Quæ cauſſa *moralis* non infimum obtinet locum, immo materialem efficaciam ſuperat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hic atrox morbus, vbi ad exquiſitam rabiem præualuit, vix vllam ſpem euadendi relinquit.
2. Præcipue quando hydrophobia, omnem medicamentorum ingeſtionem reſpuens, iam ſucceſſit. *Conſ. D. D. Stahlii theoria medica pag. 1285. ſeq.*

VII. *REMEDIA.*

1. Nulla hic ſuppetit methodus, ſed, quæ Dei clementia eſt, remedia ſpecifica.
2. Abſtruſum ſane & admiratione dignum, quod omnium præſentiſſimum & velut infallibile remedium ſit, *hepar, cor*, vel *cerebrum*, non ſolum de illo ipſo animali, quod momordit, ſed etiam de aliquo eiusdem ſpeciei, immo lupi, canibus anxie exagitati, & tandem trucidati; cuius hepar ad morſum canis rabidi, præſente iam delirio, efficax obſeruatum eſt.
3. Externe *pila* illius animalis, quod momordit, vulneri illigata, efficacia ſunt; modo tempeſtiue adhibeantur.
4. Sic etiam repentina & diuturna membri vulnerati in aquam demerſio effectum præſtat; vbi alii, non ſine ratione, aquam *marinam* laudant, cui non vbique præſenti *ſalſa* ſubſtituenda eſt.
5. *Limatura orichalci* tenuis, ad drachm. I. exhibita, pluribus vicibus ſalutarem efficaciam præſtitit.
6. *Weickhardus* in theſauro ſuo pharmaceutico maximopere commendat *ſcarabæos* illos communes maiales, in melle ſuffocatos, & horum circiter tres tempore neceſſitatis contuſos; exhibendo quidquid inde ſucculenti exprimi poteſt: adſeuerat, quod hoc experimentum numquam fefellerit.
7. Si commodiora ad manus non ſint, *electuarium de ouo cum nuce vomica* exhibeatur.
8. Vel *amygdalæ amaræ*, quæ, quoniam animalia talia alias enecant, impreſſam ab illis ideam venenatam etiam exſtinguere creduntur.
9. *Cancri combuſti*, & vulneri inſperſi, a *Galeno* iam pro morſu canis rabidi laudantur, & hodierni practici, in ſpecie *Micha-*

Michaëlis ad *Ionſtonum*, adſerunt, quod *noſtrates* æque ac *marini* efficaces ſint, ſpiritum etiam ex illis deſtillatum attollunt.

10. *Iulius Palmarius* libro de morbo contagioſo pro infallibili ad hunc adfectum experimento ſequentem puluerem commendat:

Recip. rutæ,
ſaluiæ,
verbenæ,
betonicæ,
meliſſæ,
plantaginis acut.
hyperici,
centaur. min.
abſinth.
artemiſ.
polypod. ana. Doſis drachm. I. ſingulis diebus ſemel aut bis ſumenda, & decocto illius vulnus ſimul eluendum.

11. Radicem *gentianæ veræ* ſeu *rubræ* pari vſu & doſi commendat, vti & radicem *pimpinellæ albæ*.

12. Itali ad pleraque venena radicem *valerianæ* laudant.

13. *Chirurgica* præſidia ſunt:
1) Scarificatio profunda.
2) Exſuctio per cucurbitulam.
3) Efficacior eſt vſtio actualis, lata & tolerabiliter profunda.
4) Præter ea ſola vulneris exſterſio ſufficit, neque conſolidatio prius, quam vulnere funditus repurgato, locum habet.

14. Specialiſſimæ obſeruationis eſt *Simonis Pauli de baculo corni* arboris adſertio, quod ſcilicet, in manibus ad incaleſcentiam detentus, rabiem poſt multos annos in illis reſuſcitet, qui antea eodem morbo curati fuerint. *Conf. ipſe Auctor & D. D. Stablii diſſertatio de metaſchematiſmis morborum p. 42.*

TABULA CXXIV. DE NOCTAMBULATIONE.

I. *DEFINITIO.*

Noctambulatio eſt ſpecies læſionis phantaſiæ, nocturno tempore ſeſe manifeſtans, & inſolitas plane circumſtantias inuoluens.

II. *DIFFERENTIA.*

Noctambulatio differt *gradu*:

1. Qui patientes *leuiter* tantum illa adficiuntur, loca pericuIoſa nocturno tempore non adeunt, ſed repetunt quaſi actiones ſuas, quas ratione officii ſui per diem perpetrant, e. g. diſcipuli de lecto nudi ſurgunt, & exercitia elaborant: ancillæ domum ſcopis purgant &c.
2. Qui vero *maiore* gradu hoc morbo corripiuntur, per loca quæuis alta, etiam perículoſiſſima, obambulant. Dicuntur etiam *lunatici*, quia paroxyſmi illorum ſecundum phaſes lunæ recurrunt.

III. *CAVSSAE.*

1. Pro cauſſa *materiali* plethora præcipue accuſanda venit.
2. *Immaterialis* cauſſa eſt phantaſia, in quibusdam ſubiectis inſigniter operans.

IV. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittatur primarum viarum blanda expurgatio.
2. Deinde venæ ſectio in pede inſtituatur, &, pro re nata, ſcarificationes vſu veniant.
3. Subiungantur nitroſa & cinnabarina.
4. Lunæ phaſes & æquinoctia vbique reſpiciantur.
5. *Externa* ſimul in ſubſidium trahantur, nempe
   1) Caſtigationes mediantibus virgis, tali nempe tempore, quo obambulant, inſtituendæ.
   2) Adpoſitio vaſis alicuius, aqua repleti, iuxta lectum patientis, vt ſurgens in illud delabatur, & ita euigilet.

TABVLA CXXV. DE NOSTALGIA.

I. DEFINITIO.

Noſtalgia eſt immoderatum & anxium deſiderium in patriam redeundi, a vitio imaginationis exortum, & cum variis ſymptomatibus complicatum. Deriuatur a νόστος, reditus & ἄλγος, mœror, german. das Heimern, Heim-Weh.

II. *DIFFERENTIA.*

Noſtalgia eſt

1. Vel *idiopathica*, quæ in ſolius animi vitio imaginario reſidet.
2. Vel *ſymptomatica*, quæ cum corporeis adfectibus complicata eſt.

III. *SIGNA.*

1. Adeſt triſtitia inquieta & tædium præſentis vitæ conditionis.
2. De patriæ moribus & viuendi ratione multum ſpeculantur, atque illius prærogatiuam quauis occaſione extollunt.
3. Quo minor ſpes eſt, vt eius modi patientes vota ſua attingere poſſint, eo certius animi mœrores in vera deliria transmigrant.
4. Motus vitales ſunt turbati, adeſt proſtratio adpetitus, vitivm digeſtionis, agrypnia, pulſus inordinatus, excretiones naturales ſupprimuntur, & motus febriles facile accedunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic adfectus, cuius recentiora tantum ſecula mentionem faciunt, certis populis præ aliis familiaris obſeruatur, e. g. Heluetis, Germanis.
2. Præcipue illis, qui temperamenti ſunt ſenſibilis, molliter domi educati, & prima vice in exteras regiones iter fecerunt.

3. Maxi-

3. Maxime omnium euenit, quando eius modi delicatuli & ſenſibiles mox poſt exitum e patria varias calamitates & aduerſas vitæ conditiones perferre tenentur, inter quas principem fere locum ſibi vendicant morboſæ corporis adflictiones.

V. *CAVSSAE.*

1. Primaria huius morbi cauſſa in ipſo animo quærenda eſt, nempe in vitio imaginationis; id quod euentus ſæpius confirmat. Multi enim conualeſcunt, quam primum itineris in patriam inſtituendi vel ſola præparatoria vident, licet pharmaceutica remedia non adhibita ſint.

2. Negandum autem non eſt, quod in quibusdam ſubiectis materiales morbidæ cauſſæ conſpirent, e. g. plethora, vitium primarum regionum, febres.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Noſtalgia *idiopathica* minoris communiter periculi cenſetur, quam *ſymptomatica.*

2. Quando autem nulla ſpes adfulget, vt deſiderio ſatis poſſit fieri, non raro lethalem fieri adfectum, experientia docet. Teſtatus eſt chiliarcha quidam Illuſtriſſimus, ſe noſtalgiam militum ſuorum Germanorum in obſidione Nigroponti multo periculoſiorem, quam ipſas febres Hungaricas, obſeruaſſe.

3. *Symptomatica* quæ febre quadam acuta maligna complicata eſt, omnium periculoſiſſima obſeruatur. Animi enim trepidatio & fluctuatio vti potior cauſſa eſt infelicis febrium malignarum euentus, ita per anxios mœrores, in noſtalgia præſentes, multum illa augetur.

VII. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

1. Noſtalgia *idiopathica* reditu in patriam certiſſime quidem curatur, quando autem hic non habet locum, *animi* cura inſtituenda eſt.

2. In hunc finem vulgo quidem commendant iucundas cum aliis conuerſationes, aëris mutationes, vini generoſi, animum refocillantis, vſum, & quæcumque alia; hæc autem animi cura neque ſufficiens neque conueniens eſt.

3. Plus

3. Plus valet, ſi eius modi patientibus *fides Abrahami* inculcetur, vt diſcant, ipſam patriam eſſe locum peregrinum, nos aduenas in terra, aliamque quærendam ciuitatem. Hac enim contemplatione facilius mouemur, vt & patriæ & populi & cognationis noſtræ ſponte obliuiſcamur.

4. In noſtalgia *ſymptomata*, præter hanc animi curam, plethora & ſpiſſitudo ſanguinis ſunt reſpicienda.

5. Si febrilis vel alius morbus coniunctus eſt, ille conueniente ratione debet tractari.

6. Euitanda ſunt violenta euacuantia, volatilia & quæ alia calida ſpiritibus excitandis vulgo deſtinantur.

TABVLA CXXVI.
DE TARANTISMO.

I. *DEFINITIO.*

Tarantiſmus eſt adfectus maxime ſonticus, ab ictu *tarantulæ* venenoſo inductus, & cum grauibus ſymptomatibus, maxime autem cum inſigni phantaſiæ deprauatione coniunctus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quem ad modum diuerſæ ſpecies vulgo numerantur tarantularum, quarum altera alteram *gradu* virulentiæ ſuperat, ita & morbus, ab ictu horum animalculorum inflictus, modo mitior, modo ſæuior deprehenditur.

2. Præ aliis autem, teſte *Bagliuio*, illæ tarantulæ maxime nociuæ ſunt, quæ in regione *Apuliæ* apud *Tarentum*, a qua ciuitate nomen habent, reperiuntur. Ex contrario *Kempferus in obſeruationibus ſuis exoticis* refert, *Perſiæ* tarantulas aliasque talem tragœdiam ictu ſuo non excitare.

III. *SIGNA.*

1. Mox poſt tarantulæ ictum, qui cum punctura apium ratione ſenſus primum conuenire dicitur, obſeruant in patiente periculoſas corporis & animi alterationes.
2. In corpore obſeruatur inſignis virium iactura, dolor in parte adfecta, cum circulo modo flauo modo nigricante. Succedit intumeſcentia, ſtupor & ſenſus in illa parte abolitio.
3. Animus eſt anxius, ſuſpirioſus, triſtis, homines fugiens & ſolitaria loca quærens, in nonnullis deſperabundus.
4. Præcipue delirioſa mentis perturbatio accedit, ita vt alii quidem vlulent, veſtimenta dilacerent, in cœno ſe volutent, vel quæcumque indecora ſuſcipiant; alii autem mortuorum inſtar immobiles iaceant.
5. Alii his, alii aliis coloribus delectantur, nigrum autem colorem altis ſuſpiriis omnes abhorrent.
6. Inſtrumentis muſicis modo his modo aliis mirum in modum adficiuntur, atque ad ſaltationes tam ſtrenue excitantur, vt largum ſudorem experiantur.
7. Sonis autem *diſſonantibus*, ex vitio muſicorum intercurrentibus, ſummis anxietatibus cardialgicis tam diu reſpondent, donec *conſoni* ſonitus iterum audiantur.
8. Non quibusuis autem anni temporibus harum tarantularum ictus adeo noxius eſſe ſolet, ſed diebus tantum æſtiuis, canicularibus; quo quidem tempore meſſoribus & viatoribus ita eſt infenſus, vt pedes ſuos ocreis munire teneantur.

IV. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt ſubtile & potens venenum, quod per ictum tarantularum cum corpore communicatur.
2. Cauſſa *formalis* eſt perterrita natura, quæ inops conſilii in talem angorem coniicitur & ita confunditur, vt & morales & vitales actiones confuſe inſtituat. *Conf. tab. de febribus malignis in genere.*
3. Ceterum admirandum magis eſt, quam explicandum, quod eius modi patientes vehementer ſaltent ad illum tonum, qui tarantulæ gratus eſſe dicitur.

V. PRO-

V. *PROGNOSIS.*

1. Quo venenoſior eſt tarantula, quæ ictum inflixit, eo periculoſior eſt adfectus.
2. Venenum quando cum humoribus iam eſt communicatum, nihil iuuant neque antidota neque muſica, ſed paucis plerumque diebus patientes moriuntur. *Conf. Baglivius.*
3. Immo licet periculum ſuperatum ſit, ſubtile tamen ſeminium in maſſa ſanguinea ſæpius remanet, quod ſingulis communiter annis, præcipue circa annuum a tempore ictus recurſum recidiuam & perniciem minatur.
4. Præ aliis autem ſubiecta plethorica in grauius periculum coniiciuntur, ob febres acutas & motus ſpaſtico conuulſiuos.

VI. *METHODVS ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. In tempore venire, & ante quidem, quam virus cum maſſa humorum communicatur, primarium curæ felicis eſt momentum.
2. Hinc locus adfectus, quando abſterſus eſt, mox ſcarificetur & cucurbitula imponatur, vel vſtio profunda inſtituatur, & theriacalia adplicentur.
3. Alexipharmaca cum analepticis temperatis interne propinentur.
4. Præcipue autem talis muſicæ ſonus inſtruatur, quo tarantula delectari obſeruatur. Non quibusuis enim inſtrumentis & concentibus tarantatos adfici, obſeruatum eſt. Vnde tam diu muſica varianda eſt, donec ad choreas excitentur. Conferatur *Valentini muſeum*, in quo eius modi concentus exhibetur, qui præ aliis tarantulis gratus obſeruatur.
5. Quando patientes poſt vehementes ſaltationes largum ſudorem experiuntur, & fatigati paullulum requieſcunt, ſudor abſtergendus & potus largior atque tenuis porrigendus eſt, donec ſaltationes ſponte ſua repetant.
6. Hoc ſaltationis exercitium, interpoſita requie, ad quatuor vel plures dies patientes communiter continuant, & tum a periculo ſolent liberari.

7. Quando hic adfectus poſt annuum interuallum vel quocumque alio tempore recurrere videtur, eamdem muſicam commendant.

8. In plethoricis venæ ſectio, mox poſt ictum inſtituenda, non improbatur.

TABVLA CXXVII.

DE

PHILTRIS.

I. DEFINITIO.

Philtra ſunt remedia ſpecialiſſimæ efficaciæ, quibuscum nefarii homines alterius amorem in quemcumque alium excitare intendunt, eoque ipſo calamitoſa ſymptomata in corpus & animum introducunt. Deriuatur a φιλέω, amo, german. ein Liebes-Tranck, olim enim in forma potus grati nefanda hæc remedia offerebantur, hodie autem talia augmenta hæc cepit malitia, vt in variis formulis philtra poſſint exhiberi.

II. DIFFERENTIA.

1. Hic amor coactus obſeruatur
   1) modo inter hominem & hominem.
   2) modo inter hominem & brutum.
   3) modo inter amicos, modo inimicos.
   4) modo inter ſexum æqualem, modo inæqualem.
2. Remedia, quæ pernicioſum hunc effectum exſerunt, ſunt
   1) vel *naturalia*, ad quæ & *magnetica* referuntur, videlicet quando diuerſa ſemina ſanguine, ſudore, &c. imbuta, terræ mandantur atque herbæ, quæ ex illis procreſcunt, in talem vſum adhibentur.
   2) *Superſtitioſa & magica*, e. g. per verba, characteres, imprecations-

preca-

precationes, item per amuleta, clauos, aeus, annulos, &c.

3) Non eſt autem animus noſter peſſima hæc remedia ex aliis auctoribus huc transſcribere (optandum enim eſſet, vt nullo loco legerentur) ſed eo abit intentio medica, quo remedia calamitoſis philtris *opponenda* commendentur.

III. *SIGNA*.

1. Conuerſatio prægreſſa cum ſubiecto quodam ſuſpecto.
2. Inſequens rapidus & anxius amor cum mentis perturbatione.
3. Inquietudo, ſomni defectus, impudicæ actiones.
4. Grauiſſimæ cardialgiæ & conatus vomendi mox poſt philtrum oblatum, immo vomitus atroces.
5. Aſthmata ſuffocatiua, vertigines, tremores, lipothymiæ, paralyſes.
6. Vel ex contrario motus ſpaſtico conuulſiui & veræ conuulſiones.
7. Interdum ataxiæ febriles vel hæmorrhagiæ conſpirant.
8. Denique mentis confuſiones pro ſubiectorum & philtrorum diuerſitate confirmantur vel in maniam, vel melancholiam, vel erotomaniam vel moroſin, ſeu ſtupidam & obliuioſam fatuitatem,
9. Donec tandem tabida conſectaria hanc ſcenam claudant.

IV. *CAVSSAE*.

1. *Materialis* philtrorum indoles a priori ſatis intricata eſt, & ad qualitates vere occultas referri meretur, a poſteriori autem ſeu ab effectu concludimus, quod illa remedia ſenſui vitali interno quam maxime ſint aduerſa, dum vel orgaſticas ſeu inteſtinas humorum commotiones vel inſignes illorum ſpiſſitudines cauſſantur.
2. Vnde natura, tamquam cauſſa *formalis* in anxiam confuſionem coniicitur, atque ad varias anomalias in actionibus tam moralibus quam vitalibus excitatur.
3. Pro diuerſa autem philtrorum conditione, humores vel graviter commouentur, atque hoc reſpectu maniaci adfectus producuntur, vel nimium inſpiſſantur, & ſic melancho-

lica pathemata atque totius temperamenti inuerſio ſequuntur.

V. *PROGNOSIS.*

1. Philtra moderatum amorem, licet hic intendatur, raro attingunt, ſed & animum & corpus miſere communiter turbant.
2. Deliria ſi vel furibunda vel ſtupida patientem iam occuparunt, cura vix habet locum.
3. Immo licet philtra tempeſtiue excutiantur, languores tamen & animi & corporis facile relinquuntur.
4. Deliria, quæ iam ceſſant & per interualla redeunt, optimæ non ſunt prognoſeos.
5. Quo citius philtrorum oblationem hecticus ſtatus ſuccedit, eo periculoſius eſt malum.
6. Conuulſiones, ex hoc malo pullulantes, difficillime eradicantur.
7. Hæmorrhagiæ immodicæ, licet bona intentione a natura ſuſcipiantur, æque tamen ac in febribus malignis ſunt ſuſpectæ, atque hinc prudente ratione compeſcendæ.
8. Matrimonium quando cum illa perſona, in quam animus anxie fertur, contrahitur, confuſiones quidem mentis quodam modo corrigi ſolent, eſt autem luſus quouis intuitu valde anceps.

VI. *METHODVS ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

A. *Philtrorum naturalium.*

1. Primis diebus, quibus cardialgiæ & vomendi conamina adhuc ſentiuntur, mox emeticum, vel ex ſale vitrioli ad ſcrup. I. vel rad. aſari, vel tartaro emetico exhibeatur.
2. Deinde ſtomachica propinentur e. g. eſſent. gent. rubr. cort. aurant. cinnamom. meliſſ. caſcarill.
3. Poſt duodecim horas ſubiungatur catharticum ex rad. ialappæ, ellebori nigri & colocynthide.
4. Hoc peracto nitroſa & abſorbentia propinentur, vt motus ſpaſticus diaphragmatis & abdominis temperetur.
5. Sordes bilioſæ, quæ inter ea confluxerunt, per rhabarbarum abſtergantur.

6. Poſt

6. Poſt euacuantium vſum reliquus torminoſus motus mitigetur, atque in hunc finem eſſentia quædam carminatiua, v. g. ex helenio, caryophyll. pimp alb. cort. aurant. cent. minor. galanga ter per diem porrigatur.

7. In ſubiectis plethoricis, præcipue adſuetis, larga venæ ſectio in brachio inſtituatur, tanto magis, quando vaſa capillaria turgent, & animus iam eſt turbatus.

8. Ad reuellendas a capite congeſtiones pediluuia, frictiones & rubefacientia ex fimo columbino, radice pyrethri, cepis, ſem. ſinap. aceto &c. plantis pedum adplicentur, & catharſis ſubinde repetatur.

9. Natura trepidans reficiatur per alexipharmaca & diuretica temperata, quæ ſimul materiam orgaſticam fermenteſcentem, ex philtro forte relictam, per diapnoën & diureſin eliminant; coniunctis analepticis ex cinnam. aquis fragrantibus & ipſo vino generoſo modice ſumto. Theriacalia autem & alia calida excludantur.

10. Specifica dubiæ ſunt efficaciæ. A multis celebratur puluis vel ſpiritus ſecundinarum, & tum quidem ſi philtrum in ſanguine menſtruo conſiſtat.

11. Ceterum medicina mentis quouis modo reſpiciatur per preces & colloquia ſeria; turpia autem obiecta & profani ſermones euitentur.

12. Strenui labores vel itinera longa imponantur.

B. *Philtrorum magicorum.*

1. Hic efficaciſſima ſunt præſidia ſpiritualia, non ex magia, ſed ex armamentario fidei chriſtianæ petenda.

2. Quid valeant remedia illa naturalia, quæ *antimagica* vulgo audiunt, experientiæ relinquitur. Periti viri laudant herb. hyperic. artemis puleg. antirrhin. adianth. aur. anagallid. purpur. cichor. flor. alb. quæ omnia in ſubſtantia interne ſumenda & externe in forma ſuffitus adhibenda ſunt. *Confer. Merckl ini ſylloge caſuum, incantationi* adſcribi ſolitorum.

3. Speciatim commendant, vt cum fruſtulo illius hominis, ex quo faſcinatio præſumitur, prunis iniecto æger perfumetur.

4. *Ole-*

4. *Oleum ex arillis ſambuci* virtutem ſpecifice emeticam hic habere dicunt. Sed vti hoc adſertum experientia nondum confirmatum, ita ſpecifica emeſis hoc loco non neceſſaria eſt.

5. *Philtra magica* nos ducunt, vt *morborum, per faſcinum* ſeu *incantationem* inductorum, mentionem hic loci faciamus. Non eſt autem animus, hanc rem intricatam, & multis tam credulitatibus quam præiudiciis inuolutam, peruestigare, quoniam ad ſcopum noſtrum medicum nihil vtilitatis adferunt.

6. Hinc paucis dicimus, quod in praxi medica frequentiſſime quidem faſcinum ſoleat accuſari, præcipue in infantibus, quando dicunt: das Kind iſt beruffen, über eine böſe Stelle gebracht &c. rariſſime autem veritati id reſpondeat.

7. Eo ipſo autem, dum vulgatæ huic accuſationi aures patulas non præbemus, cauendum eſt, ne ex vno in alterum extremum rapiamur. Quid quid enim hodie contra exiſtentiam horum morborum dicatur, res ipſa tamen nonnumquam loquitur, *quod dentur morbi ex incantatione.*

8. Habemus ſane huius adſerti talia ſpecimina, quæ non, niſi omnia nos fallant, fallere poſſunt.

9. Quod autem ad ſigna illa attinet diagnoſtica, quibus incantationem vulgo confirmare audent, videlicet inſolitas illas res, quæ per vomitum, aluum, vrinam, abſceſſus &c. non numquam excernuntur, vti ſunt animalcula miræ figuræ, acus, plumæ, claui, globuli, dentes & plura alia, neceſſe eſt, vt & hæc ſine circumſpecto examine non adſumantur.

10. Quam parum autem valeat artis medicæ præſidium in morbis per faſcinum inductis, & ratio a priori facile prædicit, & experientia virorum fide dignorum a poſteriori confirmat.

11. Commendant in caſibus vere ſuſpectis illa remedia, quæ philtris magicis ſuperius oppoſuimus.

TABVLA CXXVIII.

DE EBRIETATE.

I. DIFFERENTIA.

1. Dolendum quidem eſt, quod, dum inter chriſtianos viuimus, de ebrietate ſermo faciendus ſit, quoniam autem hoc flagitium toto die committitur, atque triſtia ſanitatis detrimenta hinc emergunt, Medicorum officium eſt, vt his noxis pro viribus occurrere diſcant.

2. Tanto minus autem hoc artis auxilium denegandum eſt iis, qui non ex abuſu ſpirituoſorum, cereuiſiæ & vini, ſed a vaporibus fermenteſcentibus in cellis vinariis, cereuiſiariis &c. ebrietatem incurrunt.

II. *SIGNA*

1. Occurrit reſpiratio celerior, vox ſemirauca, balbuties linguæ, titubatio membrorum, inprimis pedum, ſtupor & obſcuritas oculorum, motus vertiginoſi, rubor faciei, præcipue in ſanguineis, in non nullis autem, qui ad vomitum inclinant, pallor obſeruatur.

2. Qui a copioſa ſpiritus vini ingurgitatione ebrii redduntur, illi maiora ſymptomata plerumque incurrunt:

1) Alii enim repente corruunt, viribus ſimul & ſemel priuantur, ceſſat illis animus, incidunt in ſyncopen, pulſus eſt ad modum debilis & irregularis, cor palpitat, membra tremunt.

2) Alii vertigine caduca, alii apoplexia, alii conuulſionibus corripiuntur.

3) Alii ſoporoſis adfectibus, alii vehementibus vomitibus & diarrhoeis, alii inflammatione ventriculi eryſipelacea, alii febre acuta & grauibus deliriis infeſtantur.

4) Quam diu mentis adhuc compotes ſunt, ſummus ardor ventriculi perſentiſcitur; in non nullis flammula cœ-

rulea ex faucibus cum periculo ſuffocationis erumpit, & loquela, immo mens ipſa, intercipitur.

5) Adeſt reſpiratio anxia & anheloſa, metus ſuffocationis & ſtatus quaſi agonizans.

III. *CAVSSAE.*

1. Cauſſæ *materiales* ſunt particulæ ſulphureæ & pingues, quæ orgaſmum ſanguinis excitant, organa nimis opplent & diſtendunt.

2. Vnde ipſa anima confunditur, vt actiones tam vitales quam morales ſiniſtre & peruerſe inſtituat.

3. Et ſic ſenſuum & ſpirituum obnubilationes, quas vulgo accuſant, prætermittimus.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Quæ damna & pericula ebrietatem preſſo pede ſequantur, ſub *ſignis* indicauimus. Quæ vero lentis ſucceſſibus inuitantur, non minimæ ſunt conſiderationis.

2. Quod enim ad *animum* attinet, inducuntur

1) Actibus *moralibus* ſtupor, iudicii hebetudo, ingenii tarditas, obliuio, torpor & auerſio rerum ſeriarum.

2) Functionibus *animalibus* adpetitus proſtratio, nauſea, abſtinentia a cibis ſolidis, ſomnolentia, languor virium, inertia ſenſuum externorum, caligo oculorum, vertigo, pigritia.

3. In *corpore* proueniunt cachexia, œdemata, hydrops, icterus, quartana, ſcabies, gutta roſacea, tuſſis vel pectoralis vel præcipue hypochondriaca, viſcerum indurationes, ſcirrhi, hectica, ſpaſmi, vitia vrinæ, alui, vertigo, cordis palpitatio, temperamenti mutatio.

V. *METHODVS ET REMEDIA.*

1. Ebrius mox in lectum reponatur, vt ſulphureæ & agiles partes moderata tranſpiratione exhalent; frigus autem quouis modo arceatur, quia per hoc ebrietas augetur. In alterutrum autem latus ponendus eſt ebrius, ne pondus primarum viarum repletarum nobilibus vaſis ſanguineis incumbat.

2. *Vomitus*, non poſitiuis quidem emeticis, ſed vel digito, vel pluma oleo illita & faucibus immiſſa, vel cereuiſia tepida

pida cum butyro remixta, coniunctis aluum externe moventibus, e. g. clyſteribus, ſuppoſitoriis.

3. Regimen diaphoreticum placide promoueatur per decocta calida, coffée, thée &c. cauendo a calidis diaphoreticis.

4. Vomitui ſubiungantur pulueres nitroſi & abſorbentes, ad commotiones ſanguinis moderandas & particulas agiles obtundendas.

5. *Flammula* quando poſt copioſum ſpiritus vini ingurgitationem ex faucibus erumpit, ſequente methodo cura inſtituatur:

1) Situs corporis ſit ſupinus.

2) Ad flammulam exſtinguendam porrigantur decocta mucilaginoſa tepida ex cremore hordei, auenæ, decoctum C. C. citratum, paſſulatum, item lac pingue.

3) Deinde ardor *internus* leniatur abſorbentibus cum lacte mixtis, nitro cum coralliis, emulſionibus ex amygdal. dulcibus; *externe* autem combuſtio leniatur & ſanetur oleo lil. alb. amygdal. dulc. ouorum, raparum.

6. Ad *reliquias* crapulæ tollendas ſuadent

1) Altero mane iuſculum vinoſum leuiter aromatiſatum, cum amaris roborantibus, e. g. vino abſinthiaco. Conveniunt etiam oua ſorbilia cum nuce moſchata & cinnamomo. Hac ratione tonus ventriculi debilitatus reſtituitur.

2) Ad dolores *capitis* ſedandos conducunt interne nitroſa cum abſorbentibus citratis & pauca cinnabaris portione; externe autem camphorata laudantur, item epithemata ex nucl. perſic. aq. verben. flor. til. ſamb. nymph. plantag. adſperſ. ſpirit. vin. camph. leniter crocato. Antiqui ſale pedes fricabant, vnde *ſale perunctus* vocabatur, qui crapulam edormiuerat.

VI. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Laudanda quidem, ſed non ſemper efficacia ſunt conamina illa, quibus horrorem a nimio potu potatoribus conciliare intendunt. Commendantur paſſim in hunc finem rana viridis, anguilla vino ſuffocata, lacerta, oua noctuæ & plura alia.

2. Suadent etiam, vt potator in dies conſuetæ menſuræ nonnihil detrahat, & purgationes frequentes ex phlegmagogis & cholagogis coniungat.

3. Præter ea ad ebrietatem cauendam varia diuretica laudant, præcipue nitroſa & ſalia volatilia vrinoſa.

4. Sed vti hæc omnia fontem mali non attingunt, ita turpe eſt chriſtianis, manca talia remedia genuinis & ſobriis ſubſtituere.

5. *Spiritus vini* ventriculum roborare falſo dicitur, inimicus potius eſt partibus neruoſis. Iuuat autem fermentatiuam reſolutionem (e. g. cochlear ſpiritus vini quando in maſſam panariam funditur, hanc eximie fermenteſcentem & fluidam reddit) & hac ratione dyſpeptorum adſumtorum concoctionem promouet.

TABVLA CXXIX.
DE
VENENIS.

I. DEFINITIO.

Venenum, medico ſenſu ſumtum, eſt materiatum ſumme noxium & penetrantiſſimum, quod œconomiam vitalem, citra proportionatam violentiam in ſenſus incurrentem, cito, grauiter & intime peruertit, ac, niſi maturum auxilium adferatur, ſucceſſu præcipiti mortem introducit.

II. DIFFERENTIA.

1. Venena ſunt
   1) vel *vegetabilia*, e. g. aconitum, cicuta, napellus, &c.
   2) vel *mineralia*, v. g. arſenicum, mercurius ſublimatus, cobaltum, aqua fortis &c. Huc pertinent vapores minerales venenoſi.

3) vel

3) vel *animalia*, e. g. ſcorpius, vipera, bufo, aranea, cantharides &c.

2. Venena differunt *gradu actiuitatis*, quo reſpectu

1) Alia *ſumme* ſunt *actiua*, quæ exiguo temporis ſpatio occidunt.

2) Alia *lenta* & *temporaria*, quorum ſpecimen exhibet famoſus ille puluis, qui in Gallia tot cædes occultas hactenus patrauit, & *poudre de ſucceſſion*, adpellatur. De Indis etiam & Turcis refertur, quod eius modi lenta venena, quæ poſt longum demum tempus occidant, præparare poſſint. A quo tempore autem tale languidum venenum adſumtum eſt, mox languere incipiunt patientes, & ſub ſchemate morboſo chronico tabe tandem exſtinguuntur.

3. Porro venena alia ſunt *hominum*, alia *brutorum*, e. g. ciconiæ veſcuntur ſerpentibus & bufonibus, ſues hyoſcyamo; ex contrario aloë & amygdalæ amaræ lupis, canibus & vulpibus ſunt venena.

4. Duplici autem ratione venena perniciosum ſuum edunt effectum, videlicet

1) Vel ore adſumta.

2) Vel externo tantum contactu. Huc pertinent præcipue morſus & ictus animalium venenoſorum.

III. *SIGNA.*

1. Venenum ore adſumtum mox excipiunt anxii conatus vomendi, qui in enormes vomitus communiter tranſevnt.

2. Conſpirant anguſtiæ ſuffocatiuæ cum angore animi.

3. Torſiones ventriculi & inteſtinorum ſpaſticæ cum ingentibus doloribus & cruciatibus.

4. Adeſt ardor internus cum ſudore frigido & extrema inquietudine.

5. Motus autem hi ſpaſtici tranſeunt modo in veras conuulſiones, & in ſingultum, modo in lipothymicas motuum abiectiones.

6. Communiter etiam intercurrunt anomali febriles motus, cum pulſu inordinato & palpitatione cordis.

7. Abdomen ordinarie intumeſcit, & tum extremitates ſunt frigidæ & membra tremore adficiuntur.
8. Vrina vel eſt ſuppreſſa, vel cum ardoribus emittitur.
9. Adſpectus faciei eſt toruus, oculi inflati, venæ tumidæ.
10 Senſuum externorum concurrit hebetudo cum vertiginoſa adflictione.
11. Fauces ſunt inflammatæ, adroſæ.
12. Cadauera ſecta ordinarie monſtrant eroſiones, gangrænam & ſphacelum in œſophago, ventriculo & inteſtinis, ſanguinem in vaſis coagulatum, viſcera nigra. Præter ea fœtidum ſpargunt odorem, varium exhibent colorem, vngues nigri obſeruantur, ſpuma ante os adparet, capilli copioſe decidunt, & cor ordinarie inſolitam exhibet flacciditatem. Veterum autem traditio, quod non poſſit comburi, falſa deprehenditur.
13. Non nulla venena, quæ ad modum ſunt ſubtilia, veſtigium eroſionis in primis viis non relinquunt.
14. Vapores *arſenicales* inferunt lipothymias, cardialgiam ſyncopticam, torſiones ventriculi, vomitus maxime acerbos, inflationem abdominis cum torminibus inteſtinorum, deiectiones aluinas crudeles, & tandem conuulſiones.
15. Vapores *mercuriales* adfectus aſthmaticos, catarrhales, ſuffocatiuos inducunt: lædunt enim & relaxant neruum pectoralem, vti auctores paſſim obſeruant.
16. Vapores *lithargyrii* excitant adfectus vomibundos, cardialgicos, teneſmum, diarrhœas, tormina colica; vnde practicis innotuit *colica ſaturnina*.
17. Vapores *ſulphurei minerales*, die wilde Schwaden, *gifftige* Berg-Geſtöber, adferunt metum ſuffocationis, aſthmata ſpaſtica ſicca & denique ipſam phthiſin.
18. Vapores ex *carbonibus*, præcipue *lithanthracibus*, in loco occluſo accenſis, arceſſunt dolores capitis, temulentiam vertiginoſam & repentinam ſæpe mortem.
19. Vapores *fermenteſcentes* ex *muſto*, *cereuiſia*, *melle*, pectus maxime offendunt, & malorum, modo dictorum, feraces obſeruantur.

20. Ce-

20. Ceterum hectica, contractura, aridura ſequuntur præcedentes adfectus, niſi congrua medicatione illis occurratur.

IV. *CAVSSAE.*

1. Venena alia *corrodendo*, alia celerem *putrefactionem humoribus inferendo*, noxium ſuum effectum edunt.

2. Aduerſus extremum & repentinum hoc periculum natura adflicta extremos etiam veloces & feſtinantes motus, modo ſpaſticos, modo conuulſiuos, modo emeticos, modo catharticos, modo febriles & inflammatorios, modo palpitatorios cordis, excitat.

3. Quando autem per laborioſiſſimos hoſce conatus periculum non poteſt ſuperari, tum poſt varia animi deliquia motus ſuos eluctatorios penitus omittit, & corpus ſuum non quidem ſtrictum & rigidum, vti ordinarie ſolet, ſed *laxum* relinquit: vnde putredo tanto citius accedere ſolet.

V. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus conſtat, quod venena, niſi maturum auxilium adferatur, lethalem ordinarie exitum ſortiantur.

2. Atque hoc non tantum valet de illis venenorum ſpeciebus, quæ ſumme agilia ſunt, & *celerem* mortem cauſſantur, ſed & de iis, quæ languide & ſucceſſiue perniciem ſuam exſerunt.

3. Hæc enim, vti ſine animaduerſione & ſenſibilitate cum corpore communicantur, humoribus intime ſeſe inſinuant, & primis hebdomadibus leuiſſimas tantum ægritudines & infirmitates introducunt; ita contra hoſtem hunc inopinatum, occultum & inſidioſum arma tempeſtiue dirigi non poſſunt.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quando venenum adhuc in primis viis latet, conducunt pinguia oleoſa, tepide adſumenda, e. g. lac pingue, cereuiſia cum butyro mixta, decocta mucilaginoſa, hordei, auenæ, C. C. oleum oliuarum, amygdalarum, &c.

2. Venenum quando hac ratione temperatum eſt, tum, vt euomatur, externæ irritationes per digitum vel plumam adhibeantur, & poſitiua emetica excludantur.

3. Ve-

3. Veneno autem cum humoribus iam communicato, abſtergantur primæ viæ per decocta lenientia & gelatinoſa, coniunctis clyſteribus, theriaca remixtis. Hac ratione abſterſio primarum viarum ἄνω & κάτω obtinetur.

4. Deinde humoribus veneno infectis deſtinentur decocta alexipharmaca, e. g. ex rad. vincetoxici, ſcorzoner. herba ſcordii. Eſſentiæ autem & aceta bezoard. excludantur. Conducunt etiam potiones ex aquis diaphoreticis & abſorbentibus citratis, item iulapia ex decocto C. C. citrato, aquis diapnoicis & ſirupis analepticis, coniuncto vbique regimine leniter diaphoretico.

5. *Faucium ardores & eroſiones* demulcentur per decocta modo dicta, cum melle roſato remixta; item per elæoſacchara, gargariſmata lenientia & diſcutientia, ab acredine libera.

6. *Tormina inteſtinorum* ſolantur per linimenta ſtomachica camphorata. Reliquorum ſymptomatum tractatio videatur inferius.

7. *Ictus* & *morſus* animalium venenoſorum, e. g. *ſcorpionum*, *viperarum*, *aranearum*, *veſparum*, quo modo tractari debeant, videatur tabula chirurgica de *vulneribus venenatis*.

8. *Cantharides* adſumtæ tractantur vti venenum hauſtum, & *ardores vrinæ*, quos inferunt, iniectionibus emollientibus oleoſis demulcentur; interne hunc ardorem mitigant nitroſa, abſorbentia, diſcutientia & roborantia ex rad. helen. vincetox. caryophyll. pimp. alb. gent. rubr. cort. aurant.

9. *Aqua fortis* & *vegetabilia venenoſa* eamdem expoſcunt medicationem.

10. Vapores *metallici* corroſiui ſequente ratione oppugnantur:

1) Vomitus mitior mature excitatur per aliquot grana tartari emetici, cum abſorbente & carminatiuo quodam mixti.

2) Deinde ad inuoluendas moleculas noxias propinantur abſorbentia, lenientia, mucilaginoſa ex ſpermate ceti, oleo oliuarum, decocto ex rad. ari, bardanæ, liquirit. herb.

herb. malu. flor. chamomil. prunis, paſſulis, addito tantillo mellis.

3) Quo magis ſuffocationis metus imminet, eo citius aër liberior, & quidem frigidior, eligendus eſt. Huc pertinet adſperſio faciei aqua frigida.

4) Venæ ſectio in plethoricis, & huic adſuetis locum habet.

5) Poſt hæc diaphoretica fixa & eſſentia alexipharmaca temperata conducunt. Primis etiam diebus aliquot drachmæ ſaponis Hiſpanici, cum lacte & melle roſaceo mixti, ſemel de die poſſunt propinari.

6) Hæc cura etiam locum habet in aliis vaporibus putrilaginoſis & fermenteſcentibus.

7) *Colici dolores* ſedantur clyſteribus mucilaginoſis, carminatiuis, cum tantillo theriacæ mixtis, & mature iniiciendis; item linimentis lenientibus & roborantibus ex ol. lilior. alb. chamomill. aneth. fœnic. caru. nuc. moſch. caryophyll. & momento theriacæ. *Interne* eſſentia alexipharmaca, carminatiua & caſcarillæ conducunt.

8) *Diarrhœæ immodicæ* ſedantur abſorbentibus, mucilaginoſis, cortice caſcarillæ, roborantibus modo dictis; cauendo a narcoticis & adſtringentibus.

9) *Alui* autem *adſtrictio* expoſcit clyſteres emollientes, ſubiuncta leni laxatione.

10) *Vrinæ ſuppreſſiones* & *ardores* quo modo tractari debeant, ſuperius iam diximus.

11) *Anxietas præcordiorum* mitigatur eſſentia alexipharmaca, ſubiunctis analepticis temperatis, item puluere nitroſo, coralliato & cinnabarino.

12) Superato periculo diaphoreſis placida continuetur, ſtomachica adhibeantur & aluus aperta ſeruetur.

TABVLA CXXX.
DE
FVLMINE TACTIS.

I. SIGNA.

1. Hi patientes vtplurimum *ſuccumbunt*, & vel *repentina morte* exſtinguuntur, vel poſt aliquam moram vitæ indicia offerunt.
2. *Terror*, qui animo hominis, tonitru percuſſi, adhuc inſidet, non ſolum mentem confuſam relinquit, ſed etiam totam œconomiam vitalem perturbat, immo mortem paullo poſt ſubſequentem cauſſatur.
3. *Interceptio reſpirationis* & ſuffocationis periculum, quod prouenit ex fulminis halitu ſubtili ſulphureo, actum reſpirationis ſufflaminante. Inde peremtorum cadauera ſulphureum fœtorem ſpargunt, nec ab auibus aut canibus adrodi dicuntur.
4. *Læſio corporis*, inprimis combuſtio ad modum ſenſibilis, cuius prærogatiua præ aliis combuſtionibus eminet ex repentino inſultu & halitu ſulphureo accenſo. Vnde in teneris & plethoricis talem ambuſtionem gangræna, immo ſphacelus facile excipit.
5. *Syncope* & extrema animi abiectio, ſub qua plurimi exanimantur, pauci difficillime reuocantur.

II. *PROGNOSIS.*

1. Iam antea ſub *ſignis* indicatum eſt, rarius eius modi ſubiecta ad ſe redire, ſed communiter exſtingui.
2. Reſtituta autem ſubiecta vel ad aliquod tempus, vel per totam vitam inſaniunt, ad minimum operationum animæ debilitatio, v. g. memoriæ læſio, remanet.
3. Quandoque vitia corporis, paralyſis lateris vel membri, aut tremores, aut anniuerſarii dolores.

4. Ali-

4. Aliquando in ſenſibus externis vitia relicta adparent, v. g. ſurditas, balbuties, priuatio odoris, cæcitas.

III. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Actiuitatem animæ, aufugientis quaſi poſt tantum ex fulmine terrorem, reuocant ſpirituoſa analeptica.

1) Offerendus itaque eſt naribus ſpiritus ſalis ammoniaci, cum oleo deſtillat. rorismar. ſerpill. lauendul. cinnamom. mixtus.

2) Naribus immittenda ſternutatoria mitiora, ex puluere & aqua odorifera, lil. conuall. ſerpill. Hungaric. betonic. ſpirituoſa.

3) Ori immittendæ ſunt aquæ ſimul analepticæ, aqua Hungaric. ad gutt. XXX - XL. aqua cinnamom. ceraſor. nigr. lilior. conuall. flor. namph. meliſſ. roſar. it. confect. alkermes cum cinnamomo vnc. ſemis, cum aqua ſoluta & ori indita.

2. *Veſtes ſulphurei odoris*, languentem animam ſubtiliter adficientis, protinus exuantur, & corpus aqua vel lacte calidis abluatur, addita frictione cum linteis calidis.

3. *Suffimigia ſuaueolentia* adhibeantur, e. g. rosmarin. ſerpill. mar. ver. bacc. laur. iuniper. lign. rhod. aloës, ſaſſafr. gumm. maſtich. benzoës, ſuccin. ſtorax calamit. abſtinendo a caſtoreo & fœtidis.

4. In plethoricis mox ſub initium venæ ſectio ſuadetur, ſubiuncta frictione & analepticis.

5. *Combuſtioni* ipſi ſequentia opponuntur:

1) Ad obtundendum ſubtile *empyreuma* ſuperficiale, ardoremque demulcendum, cremor lactis, cepæ aſſatæ, nitrum ſolutum, ceraſſa alba, linimenta ex oleo lilior. alb. mucilagine ſeminis pſyll. albo ouorum, aqua roſarum, ceruſſa, camphora, mature vſurpanda.

2) *Veſicæ* ex combuſtione ortæ aperiantur & reſcindantur, tum prædicta adplicentur, quibus addi poſſunt maſtix, pauxill. myrrh. & tantillum olei ſpermatis ranarum.

3) In ambitu defenſiua emplaſtica vel melioris vſus camphorata.

4) In moleſtis excoriationibus, ſi quæ adſint, præſtat præmiſſis reſoluentibus internis & externis adhibere eſcharotica, vt emplaſtr. ſaturninum, de minio Norimb. cavendo ne diutius talia inhæreant.

6. *Symptomata* principaliora:

1) *Surditas* reſidua tractatur linimento intra aurem adplicando (parca tamen quantitate) ex oleo deſtillato chamomill. camphora & tantillo vel ſalis volatil. vel olei ſuccini.

2) *Cæcitas* poſcit aquas ophthalmicas ex euphraſ. fœnicul. ros. hyſſop. quæ cum amygdal. dulc. in emulſionem conuerti, & cum tantillo camphoræ, croci orient. & tut. præparat. remiſceri & intra oculum adplicari poſſunt; item externa neruina.

3) In *obmuteſcentia* conueniunt:

a) Tempeſtiua venæ ſectio, eique ſubordinata purgatio & rubefacientium vſus ad plantas pedum.

b) Quandoque aqua ſpirituoſa, cum pauco oleo cinnamom. mixta, ſub lingua excipienda.

c) Si *paralytici* quid ſubſit, neruina & roborantia, motus corporis & lateris adfecti qualiscumque agitatio conducunt.

TABVLA CXXXI.
DE
STRANGVLATIS.

I. DIFFERENTIA.

1. Non loquimur hic de iis ſtrangulatis, qui vere iam exſpirarunt: in his enim neque conſilia, neque auxilia medica locum habent.

2. Sed

2. Sed de illis agimus, in quibus aliqua vitalitas vel ſupereſt, vel ſupereſſe creditur.

II. *SIGNA.*

1. Varia quidem ab auctoribus ſigna traduntur, ex quibus vel perfectam ſuffocationem atque mortem agnoſcere, vel ex contrario aliquam vitæ ſpem concipere poſſumus.

2. Quoniam autem in eius modi caſibus ancipitibus ſemper conſultius eſt, aliquid quam nihil ad vitam reſuſcitandam tentare, ſigna illa exiguam adferunt vtilitatem, atque hinc ſtudio illa prætermittimus.

III. *SVBIECTA.*

1. Homines melancholici, anxii, deſperabundi, amentes & mente moti ſolamen per αὐτοχειρίαν quærentes.

2. Qui variis contra creatorem ſuum exceſſibus & peccatis conſcientiæ labem ſibi contraxerunt.

3. Quibus guttur a latronibus laqueo fuit præcluſum.

IV. *CAVSSAE.*

1. Interceptio motus progreſſiui ſanguinis per pulmones, a qua circuli ſanguinis vniuerſalis dependet ſubſlaminatio.

2. Occluſio reſpirationis, indeque proueniens ſtagnatio ſanguinis, quæ primum in partes nobiliores internas & deinde in reliquum corpus ſe extendit.

V. *PROGNOSIS.*

1. Anceps & dubia ſpes eſt in ſtrangulatis iis, qui plethoram, melancholiam & graues morbos antea ſunt experti, item, qui valde rigent & frigent, oculos habent contortos & penitus fractos ac prouectioris iam ſunt ætatis.

2. Strangulati, qui in vitam reuocantur, ad priſtinum ſanitatis vigorem raro perueniunt, ſed variis alterationibus, præcipue autem adflictionibus pectoris plerumque ſunt obnoxii.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Mature a laqueo liberentur, ſubiuncto ad dolorem leniendum & collum, quod rigide conſtrictum eſt, emolliendum, vſu ol. lenientium ex ol. amygd. dulc. lil. alb. chamomill.

momill. cum pauco ol. lign. rhod. vel ſaſſafr. vel ſerpill. & tantillo camph. ſi vero læſio & excoriatio quædam adſit, linimento ex ol. lil. alb. chamom. hyperici, de ſpermate ranarum, maſtichino cum pauxillo liquor. myrrh. ceruſſ. & camphor. non neglectis fomentationibus & frictionibus cum linteis calidis.

2. His ſubiungenda eſt venæ ſectio, quæ largius promouenda per frictionem eiusdem brachii, tum clyſter ſtimulans & ſternutatorium, vti & more veterum irritatio faucium cum pluma, oleo imbuta, denique iterata V. S. venarum raninarum aut iugularium, ad partes ſuperiores ab oppletione ſanguinis liberandas.

3. Nec tum ſpernenda ſunt alia ſtimulatia, v. g. rubefaciens aut veſicatorium in pectore, extreme autem acria, cauſtica vti & ſuffimigia fugiantur. Conducit etiam dimiſſio olei lenientis intra fauces, quo vel hæ emolliantur, vel moderata emeſis prouocetur. Inflatio faucium cum inſtrumento fiſtuloſo hic dubia eſt.

4. Vbi ad ſe redire comparent, roborantia vinoſa, ex croco & cinnamomo, nec non parum balſami liquidi cum aqua ſpirituoſa, vino aut confect. alkerm. complet. cum cinnam. & tantillo boni vini adſumenda. Pro odoratu conducunt vel ſuaueolentia, vel modeſtus ſalis ammoniaci vſus.

5. Interponantur alexipharm. vinum bezoard. aut eſſ. angel. ſcord. imper. caryoph. cinnamom. aut ſpir. C. C. gutt. XV. emulſ. cum aquis. diapnoic. cum frictionibus repetendis & denique balnea vinoſa neruina.

TAB.

TABVLA CXXXII.

DE AQVA SVBMERSIS.

I. *SIGNA.*

1. Qui aqua ſunt ſubmerſi oculis vel occluſis, vel ſemiclauſis & quantisper dehiſcentibus, vel pallidis & plane confractis, concauis aut pene diſtortis decumbunt.
2. In ſuperficie corporis adeſt pallor frigidus, rigor, in abdomine vero, non numquam ſimul in pectore, aliqualis tepor.
3. Vngues liueſcunt, nares ſunt acuminatæ, labia pallida, livida, aliquando etiam in thorace liuor, quod indicium eſt ad modum ſuſpectum.
4. In hoc ſtatu habentur pro mortuis, in primis ſi etiam pulſus prorſus deficit, & reſpiratio (quam vulgus pluma naribus admota explorat) deeſt.
5. Quam primum vero ad ſe redeunt, hæc omnia leni gradu ſenſim reuertuntur in ſtatum priſtinum.

II. *PROGNOSIS.*

1. Quando ſanguis ex ſubmerſorum naribus & faucibus promanat, veram tum indicat ſuffocationem, omne artis auxilium eludentem. Item
2. Ore hiante vt moribundi iacentes, & quorum lingua liuet & inter dentes emicat, vix reuocari poterunt.
3. Quibus non nulli, *Hippocratis* effatu, adnumerant, quando ſpuma ante os reperitur, quod tamen alii experientia teſte in dubium vocant.
4. *Conſectaria* hanc ſubmerſionem morti proximam, licet non lethalem, inſequentia, ſunt:
   1) In præſens exiguæ reſpirationis, pulſus, teporis externi indicium, poſt ea aliquot elapſis horis ipſa mens redit, licet plerumque obliuioſa.

2) Hoc

2) Hoc tempore grauiſſimum virium defectum, alii rigorem febrilem, vertiginem aut motus conuulſiuos, alii vomitum ſpontaneum aut diarrhœam aquoſam aut mictionem largam experiuntur.

3) Deinde poſt aliquod tempus vegetiores facti, ſemper vitium, vel in animo vel corpore, ex hoc caſu reſiduum oſtendunt. Nempe

a) *Animi* hilaritas, firmitas, tractabilitas in timidum, mœſtum, moroſum, hebetem & inertiorem ſtatum degenerat.

b) *Corpus* quod attinet: *infantes* diſponuntur ad motus conuulſiuos contumaciores, *adulti* ad varias alias œconomiæ anomalias.

III. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

Quando in ſubmerſis de non penitus ſubſecuta morte Medicus ſuſpicatur, ante omnia intendat:

1. *Reuocationem*; id quod ſequenti modo peragendum:

1) *Pulmonibus* ab extra, quantum fieri poteſt, primo inflatis, ſubmerſus capite paullo decliuius ponatur, collocato ſub ventriculi regione puluinari aut alio quodam corpore ſolidiore.

2) Ad *aquam* euacuandam *vomitus* prouocetur vel per plumam, penicillum, digitum, vel per blandum aliquod emeticum e. g. oxyſacchar. emetic. tart. emet. ſal vitrioli. Et licet ventriculus in non nullis aquam non contineat, vomitus tamen ad *motum* inducendum conducere poteſt.

3) Quando paullulum ad ſeſe redeunt, clyſteres & ſuppoſitoria ſtimulantia, neruina; tum frictiones cum linteis calidis & ſuffimigia ſuauiora it. ſal. armoniac. odor adhibeantur.

4) *Purgantia* fruſtra ſunt, niſi iam clariora vitæ indicia adſint. Prodeſt tum M. P. de ſuccino *Craton.* ad XII-XV. grana; in plethoricis ſub frictione venæ ſectio.

5) Alii ad reuocationem *concuſſionem* corporis & *compreſſionem* ventris ad ſuperiora adhibent, nec ſine effectu, & *Borellus* tales, pro mortuo habitas, ſæpius reſuſcitauit

per

per panis aſſati micas, aqua vitæ imbutas & cordi impoſitas. Simul autem in lecto calido reliquas partes frictionibus rubefecit.

2. Poſt ſigna *redeuntis vitæ* interponenda & ſubiungenda ſunt:

1) *Analeptica* ex ſpirituoſis; aqua roſar. flor. namph. til. lil. conuall. ceraſ. nigr. betonic. ſerpill. cinnam. apoplecticis antepileptic. *Langii*, ſirup. de béton. de citro, de canela, addendo paullulum ſpirit. C. C.

2) Ad *æqualem ſanguinis motum*, per peripheriam obtinendum, regimen diapnoicum & continuatio ante dictorum adhibeatur. *Foreſtus* laudat decoct. flor. chamomill. quod tamen non niſi delapſis in aquam marinam aptum videtur, quibus & alia lenientia oleoſa mucilaginoſa proſunt.

3) Quando *vires* aliquo modo accreuerunt, balneum temperatum neruinum, ſed non nimis calidum, nec diutius iuſto vſurpandum, conducit.

3. *Symptomata*, ſi quæ remaneant, ſequente modo tractentur:

1) Ante omnia *mentis* rationem habere conuenit, quæ per moralia *ſenſim* corrigenda eſt.

2) *Corpus* quod attinet, motus & euacuationes in poſterum iniungantur, aliquando etiam moderate excitantia conducunt.

3) In *tuſſi* adhuc reſidua pulmones per expectorantia & diſcutientia ab impuritatibus purgandi ſunt.

4) *Diæta* in futurum ſit tenuis, euchyla, & plethorici venæ ſectionem non negligant.

5) Animi pathemata, in primis *terror* omni ſtudio euitentur.

TABVLA CXXXIII.
DE
ADFECTIBVS GRAVIDARVM.

I. SIGNA GRAVIDITATIS.

Hæc in ſimplici grauiditate ſatis plana ſunt: quando autem alia incommoda conſpirant, vel mulier malitioſe diſſimulat, tum nuda ſaltem probabilitas locum habet.

1. *Emonſio menſium* in recte ſanis & robuſtis, ſine manifeſta alia cauſſa, primarium ſignum eſt, ſed non abſolutum; aliquando enim *morbide* menſes emanent, citra præſentem dyſphoriam.

2. Inſignis *nauſea a carnibus*, ipſo etiam illarum odore, præcipue ſi alios cibos bene toleret femina, & de reliquo tolerabiliter ſe habeat.

3. *Ventris intumeſcentia*, non complanata nec inæqualis, ſed globoſa, & præcipue circa vmbilici regionem ſummitatem hæmiſphærii efformans.

4. Placidum & ſucceſſiuum huius intumeſcentiæ augmentum, pedibus a tumore liberis: rariſſime enim *morbidus* tumor in abdomine directe incipit.

5. *Motus fœtus*, circa viceſimam circiter ſeptimanam contingens, luculentiſſimum eſt ſignum, modo a borborygmis & aliis flatulentis volutationibus perite diſtinguatur, ſenſu ſcilicet ſub hypogaſtrio altiore.

6. Diſſimulante autem matre, manus *aliena*, bene calida, tépido ventri, vel frigida calenti, impoſita motum quidem fœtus aliquando percipere, rem tamen certius definire non poteſt.

7. Sic etiam in tali caſu femina quædam perita oculari ventris inſpectione, maiorem vel minorem probabilitatem detegere valet.

8. *Vrinæ inſpectio*, ſecundum traditiones præcipue inſtituta, licet fallaciſſima ſit, verum tamen, quod impraegnatæ *ſanæ* ſanam etiam quoad colorem & claritatem vrinam exhibeant: hæc ſi claro loco verſus ſubobſcurum alium, aut angulum

gulum, ſpectetur, ſubtilibus atomis internatantibus Sonnen-Stäubchen, conſpicua eſt; qui quidem atomi in *morbida* menſium obſtructione aliquando etiam occurrunt, ſed, accurata inſpectione, multo craſſiores; quamquam negari nequeat, quod teneriores feminæ, quibus menſes morboſas ob cauſſas ſuppreſſi ſunt, teneriores habeant atomos, quam robuſtiores grauidæ.

9. *Suffimigia* gummatum, vtero adplicata, ad guſtum peruenientia, & aliæ antiquarum traditionum probationes, vel mere fabuloſæ, vel, ob ſubiectorum diuerſam ſenſibilitatem, ſatis incertæ ſunt.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Legitimus* fœtus a falſo, motus ſolo ſenſu, diſcernendus eſt: obſcuræ enim fœtus perceptiones, ad debitum vſque tempus manentes, molæ præſentiam reddunt ſuſpectam; quam confirmant fluxus vterini irregulares, inflatio cito augeſcens, cum variis ſpaſticis flatulentis motibus, aliæ inſolitæ ex vtero emanationes, taciturna feminæ anxietas, partus vltra debitum tempus emanſio.

2. Intumeſcentia ventris grauidarum a cachectico-aſcitico tumore diſcernitur præcipue

1) Statu vitali prægreſſo corrupto, cachectico.

2) Speciatim tumoribus pedum prægreſſis & concurrentibus.

3) Quando autem, docente experientia, grauiditas & tumores abdominis morboſi complicantur, hæc diagnoſtica ſigna locum non obtinent.

3. Ipſi autem morbidi adfectus differunt ſecundum cauſſas, alii enim a plethora, alii ab animi pathematibus, alii a vitiis diætæ, alii a violentis cauſſis externis, alii a mole & pondere vteri diſtenſi, proueniunt.

III. *SVBIECTA.*

1. Non omnes promiſcue grauidæ adfectibus ſubſequentibus obnoxiæ ſunt: longe enim maximus numerus ruſticarum, laboribus addictarum, ab illis immunes viuunt, & ita viuidis exemplis docent, ficta & adfectata multarum pathemata non tam ad grauiditatis, quam vitæ generis, circumſtantias pertinere.

2. Sunt autem adfectibus talibus familiariter obnoxiæ:
   1) Teneriores & delicatulæ, quæ & corpore & animo ſenſibiles ſunt.
   2) Præcipue plethoricæ, deſides, intemperantes.
   3) Multis animi pathematibus exagitatæ, ſollicitæ, meticuloſæ, triſtes, iracundæ.

IV. *ADFECTVS ET METHODVS MEDENDI.*

A. *Adfectus a plethora dependentes.*

1. *Hæmorrhagia narium* enormis: hæc tractatur ſecundum methodum, quæ tabula de hæmorrhagia narium commendata eſt.
2. *Hæmorrhoides* nimii minuuntur temperantibus nitroſis, cinnabarinis.
3. *Hæmorrhagia vteri*: hæc duplici modo, licet rarius, contingit:
   1) Vel enim ſanguis prioribus menſibus, menſtrui fluxus inſtar, erumpit, & ita calculum notabiliter turbat;
   2) Vel, rarioribus adhuc caſibus, a medio geſtationis tempore, aut ſerius, ſanguis prorumpere incipit, & ad partum vſque continuat; quæ duæ ſpecies periculo abortus propiores ſunt. Tractantur
      a) Nitroſis, cinnabarinis.
      b) Roborantibus gemmatis.
      c) Pilulis *Stahlianis*.
      d) Congrua venæ ſectione in brachio, ad maiorem profuſionem, abortus prodromum, præoccupandam. *Conf. tabula ſequens de adfectibus parientium.* it. tabul. XVI, vbi de *fluxu abortiuo* plura dicuntur.
4. *Cephalalgia.*

Hæc potiſſimum excitatur cauſſis *occaſionalibus* ſequentibus:
   1) Immodeſto corporis aut animi motu.
   2) Partium inferiorum refrigeratione.
   3) Potu ſpirituoſo. Expoſcit
      a) *Interne*: temperantia nitroſa & leniſſima laxantia.
      b) *Externe*: ſpiritum vini camphoratum, ſi odorem poſſint perferre.
5. *Grauitas & laſſitudo artuum*, præcipue *pedum*.
   Hæc tollitur

1) Con-

1) Congrua & tempeſtiua venæ ſectione.
2) Placido corporis motu.
3) Pulueribus antorgaſticis.

6. *Tuſſis ſicca*, & *anhelitus difficultas*.

Hæc eadem remedia expoſcunt: quando autem difficilis reſpiratio poſt cibum largiorem euenit, vel vltimis menſibus ab ipſius vteri ſarcina introducitur, priore cauſſa ſalina digeſtiua, poſteriore vero patientia ad partus vſque excluſionem, requiruntur.

7. *Abortus*.

Hic in genere quidem *plethoram* pro cauſſa agnoſcit, & primis præcipue menſibus, maxime primiparis, plethoricis præ aliis euenire ſolet, cauſſæ tamen ſequentes occaſionem ad eumdem ſæpius ſuppeditant:

1) Vehementes animi perturbationes, e. g. iracundia, terror repentinus.
2) Largior menſium fluxus, extra conceptionem familiaris.
3) Diæta vinoſa, aromatica.
4) Vomitiones vehementes, & purgantia fortiora.
5) Fluxus aluini, diuturni, lienteriodes, fœtui nutrimentum ſubducentes.
6) Vel conatus ſaltem deiiciendi, torminoſi, ſpaſtici, teneſmodes.
7) Vnde etiam clyſteres ſtimulantes aliquando damnum hoc inferunt.
8) Vehementes corporis commotiones, e. g. ſaltationes, vecturæ, violentæ concuſſiones abdominis, lapſus.
9) Veneris incontinentia.
10) Largior venæ ſectio in pede.
11) Emmenagoga fortiora.
12) Nidores fœdi, in primis pinguium accenſorum, e. g. ſebaceorum ellychniorum.
13) Nephritici dolores.
14) Cachexia.
15) Fluor albus, vel alia vteri vitia.
16) Opiata, vid. *Etmüll. coll. pract.*
17) Faſcinationes.

18) Fœtus debilis vel plane mortuus.

19) Febres acutæ, nonnumquam etiam intermittentes. Notum enim eſt, quod grauida, febre tertiana correpta, die vacuo partum ſeptimeſtrem viuum excluſerit.

Hic ſonticus adfectus præ aliis prudentem expoſcit medicationem.

a) Ad *præſeruandum* commendantur:

α) Venæ ſectio iterata in brachio, nempe ſub initium & medium geſtationis.

β) Temperantia, præcipue nitroſa, ſub qualicumque ſanguinis commotione propinanda.

γ) Roborantia, quo ſcopo pilulæ *Stablianæ*, ſubinde exhibitæ, aliis præferuntur: laudantur etiam carminatiua, e. g. eſſent. cort. aurant. item tragæa e rad. carlin. cum ſem. fœnicul. & nuc. moſchat.

δ) Diæta temperata, lubrica, cum placido corporis motu & mentis tranquillitate.

ε) Specifice laudantur *teſtæ ouorum* excluſorum, præcipue gallinarum & perdicum. Item *acini paſſularum* maiorum, qui tamen euidenter adſtringunt.

b) In *hæmorrhagia* vero *vteri* emicante & doloribus dorſi lancinantibus, abortus periculum minitantibus, tentari quidem poteſt embryonis conſeruatio per temperantia nitroſa, tonica gemmata cum leni anodyno, verſus ſomnum exhibenda;

c) Quoniam autem, præſente iam vteri hæmorrhagia, omne auxilium communiſſime irritum obſeruatur, euentus harum rerum, ſub vſu analepticorum & carminatiuorum temperatorum, exſpectandus eſt.

d) Vbi autem grauior hæmorrhagia vteri vires patientis exhaurire videtur, ibi otioſum ſpectatorem agere non conuenit, ſed ipſam potius excuſſionem per remedia promouere decet; quo caſu optime ſane ſe commendant pilulæ *Stablianæ*, vel *Beccherianæ* genuinæ.

e) Poſt *abortus eliſionem* tanto minus opus eſt adſtringenti-

gentibus: nam hæmorrhagiæ tales ſponte miteſcunt, vel tamen mitiſſimis analepticis & tonicis auſcultant.

f) Ad *fungoſa* autem vteri *concrementa* præoccupanda, & felicem in poſterum fœcunditatem obtinendam, pilulæ *Stablianæ*, per nouem priores dies vſurpandæ, commendantur.

B. *Adfectus a diætæ vitiis dependentes.*

1. *Vomitus.*

1) Licet familiaris hic adfectus a congeſtione ſanguinis verſus ventriculum ſæpius oriatur, ad diætæ tamen vitia eumdem referendum putauimus, quia ventriculi vitium, intemperantia & voracitas vtplurimum concurrunt.

2) Conſpirant reliqua adpetitus vitia, nempe *faſtidium*, immo inſignis *nauſea* a carnibus.

3) Aliis adpetitus eximie augeſcit.

4) Aliæ *malacia* & faſtidioſo ciborum ſelectu laborant.

5) Aliæ plane *pica* ſeu ingente deſiderio rerum vel toto genere alienarum, vel pro tempore non impetrandarum, corripiuntur.

6) Aliæ moleſtam oppletionem a cibis experiuntur, quæ poſt vnam vel alteram horam iterum euaneſcit, & quia vltimis maxime menſibus obſeruatur, ſarcinæ potius vteri, quam vitio diætæ attribuenda videtur.

7) *Vomitus* autem ipſe & nauſea primis quatuor aut ſex ſeptimanis communiter occurrunt, raro diutius, rariſſime per totam geſtationis periodum durant.

8) Rariora ſunt exempla, quibus hæc incommoda poſt aliquot demum menſes, vel plane circa finem geſtationis eueniunt.

9) Exſerit autem ſeſe vomitus, tempore familiariter matutino, cui tolerabiliter peracto euphoria per diem ſuccedit.

10) Quando autem adpetitui nimium indulgent, vomitus facile excedit, diutius continuat, & grauiora incommoda cauſſatur.

Hic

Hic *excedens vomitus* ſequente modo tractetur:

a) Venæ ſectio in brachio inſtituatur, huic enim magis, quam medicamentis, vomitus auſcultat.

b) *Interne* propinentur incidentia, digeſtiua, ſtomachica e radic. ari, helen. galang. zedoar. zingib. cubeb. cort. aurant. conditis, malis cydoniorum, cinnamomo, nuce moſchata, rore marino, cum vino infuſis; item e ſalibus tartarus vitriolat. arcan. duplicat. nitr. porro: gemmata, pilul. *Stahlianæ*, *Beccherianæ*, millefol.

c) *Externe* imponantur ventriculo roborantia, balſama ſtomachica ex oleis nuc. moſchat. meliſſ. abſinth. &c. vel emplaſtrum de tacamahaca cum oleo anethi, vel ſacculi carminatiui.

d) *Malaciæ* & *picæ* tractationem vide tab. de vitiis adpetitus.

2. *Alui adſtrictio vel obſtructio.*

Hæc familiariter ob potum parcum & deſidiam grauidis euenit, rarius directa grauiditatis culpa, nempe ſarcina vteri, in inteſtinum rectum incumbente; quo poſteriore caſu teneſmum communiter comitem habet. Succurritur

1) Per diætam emollientem, præcipue potum ſufficientem, & placidum corporis motum.

2) Per vſum pilularum *Stahlii*, *Beccheri*, vel e gummi-reſinis, e. g. ammoniaco, paratarum, item pot. ſennat.

3) *Externe* per *ſuppoſitoria* e globulis moſchatis, vel clyſteres e decocto auenaceo.

3. *Tormina alui & flatulentia.*

Hæc tolluntur carminatiuis e cort. aurant. pimpinell. alb. aromat. noſtratibus, nempe ſem. aniſi, fœniculi, cumini.

4. *Diarrhœa.*

Huius cauſſæ licet a diarrhœæ communis cauſſis multum non recedant, maiorem tamen conſiderationem in *grauidis* diarrhœa meretur: diu enim continuans, & ſpaſtico-teneſmodeis moleſtiis ſtipata, abortum minatur. Hinc placide ſiſtenda eſt.

a) *In-*

1) *Interne* conducunt roborantia, ſtomachica, carminatiua, e. g. condit. cort. aurant. calami aromatici, galang. zedoar. zingib. miua cydon. &c.

2) *Externe* vſum habent balſama & emplaſtra ſtomachica.

5. *Fluor albus.*

Hic vti rariſſime grauidis euenit, præcipue quando mariti fideles ſunt, ita indolem exhibet pertinaciſſimam: ob impraegnationem enim laxantia, per multos dies neceſſaria, non poſſunt adhiberi. Secure tractatur:

1) Corrigentibus & depurantibus carminatiuis, e. g.

a) Eſſent. e rad. ari, pimpinell. alb. herbis amaris.

b) Infuſ. e meliſſ. galeopſ. flor. alb. & præcipue abrotano.

2) Singulis ſeptimanis ſemel vel bis interponantur pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* genuinæ.

C. *Adfectus a mole & pondere vteri dependentes.*

1. *Dolor coxarum & lumborum.*

1) Exſerit ſeſe hic dolor poſtremo maxime tempore, ob ventrem, acrius antrorſum ac deorſum pendentem.

2) Aliis dolet ipſe venter exterior, cum nitida & ſtriis transverſis diſtincta rubedine, non aliter ac ſi abdomen fiſſuras agere minaretur. Non indiget medicatione, poſt partum enim ſponte euaneſcit.

2. *Inflationes crurum varicoſæ.*

1) Hæ inflationes in phlegmaticis tumoribus œdematoſis ſtipatæ ſunt.

2) In aliis temperamentis ecchymomata, ſugillationum inſtar, eueniunt, blaue und braune Flecken um ſolch Geäder herum.

3) Vulgus crura ita adfecta vocat Kindes-Beine.

4) A medio geſtationis tempore ad partum vſque occurrunt, ob vteri molem, vas iliacum ſeu crurale prementem.

5) Poſt partum quidem euaneſcunt, ſed in quibusdam ſubinde recurrunt, certiſſime futura noua impraegnatione.

6) Indigent medicatione ſequente:

a) *Curatiue:*

α) *Interne* ad dolores temperandos pulu. antiſpaſmod.

β) *Externe* frict. cum excutia, camphorat. & in puerperio ligatura.

b) *Præſeruatiue* expoſcit venæ ſectionem medio geſtationis tempore, alui ſucceſſum, ſeſſionem altiorem, motum corporis lenem, &, a partu, vteri depurationem.

3. *Vrinæ frequens ſtimulus.*

1) Hic adfectus vltimis maxime ſeptimanis occurrit, aliquandò etiam circa medium geſtationis tempus, nempe quando vterus, ob ligamentorum laxitatem, plus deorſum incumbit.

2) Edito partu tollitur & hoc ſymptoma.

4. *Stranguria, & ſuppreſſio vrinæ temporaria.*

His ſuccurritur

1) *Interne* temperantibus nitroſis, cinnabarinis.

2) *Externe* cataplaſmatibus.

5. *Hæmorrhoidum inflationes veſiculares.*

1) Hæ dolore ardente, immo interdum vlceroſa eroſione, moleſtiſſimæ ſunt, præcipue plethoricis. Germanis dicuntur Maſt-Körner, Zacken, Belgis Tacken.

2) Expetunt:

a) *Interne* temperantia nitroſa & vſum millefolii.

b) *Externe* vnguentum de linaria.

6. *Tumores pedum.*

1) Hi, quando vltra genua non extenſi ſunt, nullius periculi obſeruantur.

2) Vbi autem ipſum etiam abdomen inuadunt, ibi aſciticam indolem exhibent.

3) Sed præſtat grauiditatis tempore hydropicos tales tumores tolerare, & ſymptomatum ſaltem mitigationi inſiſtere, quam directe ipſum morbum adgredi.

4) Conuenit inter ea ambulare potius, quam plurimum ſtare, aut, in humilibus præcipue ſcabellis, diutius ſedere.

D. Ad-

D. *Adfectus a cauſſis ſingularioribus dependentes.*

1. *Nimia corporis extenuatio.*
   1) Hoc caſu infantes bene habiles & auctiores obſeruantur.
   2) Expoſcit macilentus talis habitus diætam gelatinoſam, amygdalatam, temperantem, & corporis quietem.
2. *Nimia pinguedo.*
   1) Abundantior hæc matris nutritio minorem vtplurimum & gracilem infantem edere obſeruatur.
   2) Requirit venæ ſectionem, diætam moderatam, vitam mobilem, & laxantia ſubinde leniora.
3. *Debilitas ſyncoptica.*
   1) Hæc differt a laſſitudine plethorica.
   2) Expoſcit alui legitimum ſucceſſum, & ſtomachica carminatiua.
4. *Præmatura aquarum euacuatio.*
   1) Hæc abortum & partum præmaturum minatur.
   2) Requirit roborantia interna & externa.
5. *Lichenes.*
   1) Hæc exanthemata in facie & collo, præcipue bilioſarum, exoriuntur, & vulgo Leber-Flecke vocantur.
   2) In aliis pallores, in aliis vero rubores volaticos inducunt.
   3) Non indigent medicatione, quia poſt partum euaneſcunt.
6. *Incommoda præter conſuetudinem.*
   1) Sunt, quæ aliquot *eiusdem* ſexus proles geſtarunt, ſi deinde *diuerſi* ſexus prolem concipiant, multis modis incommodius habere obſeruantur.
   2) Hæc tamen incommoda pro indubio ſigno, alterius ſexus concepti, non habenda ſunt.
   3) Multo magis reliqua ſigna, quæ ad ſexum dignoſcendum vulgari traditione recepta ſunt, fallere obſeruantur, e. g. quod color grauidæ floridus, & animus alacrior, maſculi; pallidus autem adſpectus, & mentis torpor, femellæ geſtationem denotet: item valet prognoſticon e diuerſo ſitu fœtus in alterutro vteri latere; ea-

dem incertitudine laborat ſignum gemellorum, nempe *fuſca* linea per longitudinem abdominis, & venter in medio *planior*, circa latera autem *protuberans*.

7. *Nimius embryonis motus.*
 1) Materni animi commotionibus iracundis potiſſimum inducitur.
 2) Suum etiam contribuit calor immodicus, abdomini admiſſus.
 3) Aliquando a mala ipſius fœtus diſpoſitione dependet.
 4) Expoſcit temperantia & acrimoniam bilioſam corrigentia remedia, coniunctis neruinis epithematibus, corporis etiam & mentis tranquillitate.

8. *Dolores a calcitratione fœtus.*
 1) Poſtremis menſibus hi dolores contingunt.
 2) Tenerioribus lacrimas ſæpius excutiunt, immo lipothymias plane cauſſantur.
 3) Abortum nullo modo minantur: nam infans ad partum ſuum nihil contribuit.
 4) Tolerandi ſunt hi dolores, qui proxime ante partum euaneſcunt.

9. *Debilitas embryonis.*
 1) Hæc e motu rariore, leniore & vix ſenſibili diiudicatur.
 2) Dependet communiter vel a debili matris conſtitutione, vel terroribus repentinis, aut mœroribus diuturnis.
 3) Succurritur roborantibus.
  a) *Interne* ſtomachico-carminatiuis.
  b) *Externe* balſamis & emplaſtris aromatiſatis.

10. *Concretio ſecundinarum.*
 1) Certa ſigna non dantur, hanc ſecundinarum cum vtero, extra placentam, concretionem dignoſcere: hinc tanto minor eſt occaſio, vt illi adfectui occurrere poſſimus.
 2) Cauſſam communiter in nimia deſidia, & multa, vltimis menſibus, ad ignem obuerſatione quærunt.
 3) Vbi huius adfectus ſuſpicio occurrit, ibi teneræ pinguedines gallinarum vel anſerum meliorem vſum habent,

quam

quam ſpiritus vini, aniſo vel caruo imbutus, qui vulgo abdomini illinitur.

11. *Circumuolutio funiculi vmbilicalis*, circa corpus, vel plane collum infantis.

1) Hæc a mulierculis perperam tribuitur motibus ſurſum fortius extenſis; vnde fœtum circumagitari credunt: ſed talis volutatio tardis potius, quam repentinis, progreſſibus contingit.

2) Remedio pharmaceutico deſtituitur hic adfectus, immo & chirurgico, niſi ſub ipſo partu bona fortuna ſecundet.

12. *Superfœtatio.*

1) Rariſſimum eſt accidens, ita vt inter numeroſiſſimas millenarias vix vni eueniat; proſtant tamen exempla apud *Sennertum* & alios.

2) Dependet omnino a cohabitatione poſt conceptionem.

3) Vtrique fœtui, & grandiori & ſuperinducto recentiori, abortus periculum impendet.

13. *Febres intermittentes.*

1) Hæ nullum adeo periculum portendunt, niſi incongrue ſuprimantur; contumaciores tamen ſunt in grauidis, quam aliis ſubiectis. Immo notum eſt exemplum, quod grauida quædam febre tertiana correpta die vacuo partum ſeptimeſtrem excluſerit.

2) Tractentur leniſſima methodo, ſuo loco commendata.

14. *Febres acutæ.*

1) Hæ grauidis ſemper ſunt periculoſæ, niſi vel ſponte benignius ſe gerant, vel arte congrua moderamen obtineatur.

2) Præcipue autem abortum minantur.

3) Vnde cautius tractandæ ſunt, nempe

a) Lenibus temperantibus nitroſis, præcipitantibus, & antimoniatis fixis.

b) Regimine leniſſime diapnoico.

4) Anceps hic eſt venæ ſectio. *Conf. D. D. Stahlii diſſertatio de venæ ſectione in febribus acutis.*

15. *Fœtus mortuus.*

1) *Signa.*

a) Matris languor, debilitas, immo lipothymia.
b) Horrores & volatici ardores.
c) Anguſtia præcordiorum.
d) Anxietates animi.
e) Dolores capitis vertiginoſi.
f) Mammarum flacciditas & notabilis præſentia lactis tenuioris.
g) Ceſſatio motus embryonis.
h) Venter ad inguina delapſus, & onere inſolito flaccide pendens.
i) Senſibile frigus in illa regione.

2) *Cauſſæ.*

a) Inſignis grauidæ plethora.
b) Grauia animi pathemata, iræ, terroris, mœroris.
c) Morbida matris conſtitutio.
d) Diarrhœæ diuturnæ.
e) Dolores in ipſo partu male ſuccedentes aut adminiſtrati, cum diuturniore fœtus in vtero ſtrictura.

3) *Methodus.*

a) Ad maturam cadaueris expulſionem propinentur pellentia ſpecifica, e. g. hepar anguillæ, borax Veneta. Modo debitus ſitus, qui excluſionem concedit, adſit.
b) Ad vires reſtaurandas interponantur analeptica gratiora.
c) His autem irritis, & ceſſantibus ad partum doloribus, manualis extractio per chirurgum tentetur.
d) Expulſo fœtu, femina, puerperarum more, ſollicitiſſime tractetur.
e) Si vero neque per interna, neque per externa auxilia negotium ſuccedat, embryo abit in putredinem, & febrem putridam, ſæpius lethalem, prouocat; quæ caute & leniter tractetur, ac eliſio, criticis maxime diebus, per remedia, febrem non tur-

turbantia, denuo tentetur: analepticis vbique coniunctis.

V. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Grauidis in genere, & vniuerſis propemodum earum adfectibus conueniunt:
   1) Plethoræ imminutio per venæ ſectionem, exceptis febribus acutis.
   2) Humorum contemperatio per pulueres antiſpasmodicos.
   3) Leniſſimæ laxationes, repetitæ, ſed non diu continuatæ.
   4) Analeptica gemmata & carminatiua, in primis tragea e rad. carlinæ & ſem. fœnicul.
2. *Venæ ſectio* omnibus modis laudatur, præcipue in iunioribus, non obſtante *Hippocratis* obſeruatione, vtpote de largiſſima tum temporis vſuali ſanguinis profuſione agente; in ſenſibilibus tamen caute procedendum eſt:
   1) *Tempus:* optime inſtituitur vel primis adhuc ſeptimanis, niſi proxime ante conceptionem adornata fuerit; vel medio geſtationis tempore, quod præcipue huic ſcopo quadrat; vel denique vltimis duabus aut tribus ſeptimanis; vel ſub initium, medio tempore, & circa finem.
   2) *Menſura:* hæc ad 3 - 4 vncias accedat, maiore enim copia ſanguinem emittere, periculum minatur, præſtat potius hunc actum repetere; minore autem quantitate illam adornare, periculoſiores adhuc turbas concitat.
   3) *Locus:* celebratur quidem odinarie in brachio e vena mediana, hodie autem nullus dubitamus, in pede venam ſecare: periculum enim, teſte experientia, non inuoluit, & in rheumatico-arthriticis adfectibus circa lumbos, coxas & femora, præcipuum vſum habet. Inter ea opinionibus aliquando cedendum eſt.
   4) Vſus venæ ſectionis poſt abortum præcipue neceſſarius eſt, nempe ante vel ſub initium nouæ conceptionis; quo caſu non contemnendum eſt *Waldſchmidii* conſilium de triplici venæ ſectione.

3. Pi-

3. Pilulæ *Beccherianæ*, multo magis autem *Stablianæ*, in quam plurimis grauidarum adfectibus optimum vſum habent; modo caueatur, ne loco genuinarum falſæ offerantur.

4. Neque ſpernendum effectum edunt *eſſentiæ ſuccini* & *pimpinellæ albæ*, moderate vſurpatæ; quæ ſane multis paraſangis antecellunt ſpecioſis illis balſamis embryonum, aquis cordialibus, carbunculi, vitæ mulierum, & variis talibus odoriferis ſpirituoſis, carminatiuis calidis, elixiribus vterinis, aromaticis, oleoſis, myrrhatis, quæ ſanguinem nimis turgefaciunt, & in vero periculo non indemnia deprehenduntur; *externe* autem odorifera illa & neruina non improbantur.

5. Sic etiam ſollicite abſtinendum eſt a *diureticis acrioribus*, *purgantibus*, *emeticis*, quæ nimiam ſanguinis commotionem & abortus periculum introducunt. Sufficiunt *ſalia media* pro digeſtione, *nitrum* pro temperatione, potiunculæ *ſennatæ & rhabarbarinæ* cum paſſulis, cremore tartari, ſem. aniſi, cinnamom. item rob tamarind. paſſul. pro catharſi.

6. *Fluxus* ſanguinis *vterinus* vti præternaturalem ſtatum in grauidis inuoluit, & pauciſſimis ſaltem exemplis innoxius obſeruatur, ita maturum moderamen poſtulat.

7. Si vero iam proxime ad eruptionem tendant commotiones, *adſtringentia* ſæpiſſime vel fruſtra adhibentur, vel heteroclitos euentus inducunt; niſi cauſſæ illarum materiales ſufficienter prius correctæ & ſubactæ ſint.

8. Vbi vero *inhibentia* locum habent, ibi ceteris præminent *gemmata*, ſpecies de hyacintho, coralliata, nuces moſchatæ, in vino maceratæ &c. ad motum eliſorium placandum.

9. Si grauidæ *prioribus* menſibus, præſertim tempore menſtruo, hæmorrhagia obtingat, placidis adſtringentibus non auſcultans, & feminam ad ſyncopen vsque exhauriens, prognoſis abortum ineuitabilem præſagit: hinc, pro vita matris ſaluanda, excluſio ſine omni trepidatione promoueatur, nimiæ enim illæ ſanguinis profuſiones

ſiones longe certius & citius, abortu excluſo, moderamen admittunt.

10. Quid autem de illa vteri hæmorrhagia ſentiendum ſit, quæ vel proxime, vel plures etiam ſeptimanas, ante partum aliquando obtingit, ſequente tabula indicabitur.

11. *Laſſitudo plethorica* cautius diſcernenda eſt a vera naturæ debilitate, ne ſpirituoſis analepticis, plethorico ſtatui quovis modo contrariis, maior ſanguinis orgaſmus concitetur.

12. *Spontaneus vomitus* rariſſime abortum cauſſatur: peior euentus ab emeticis, in primis fortioribus, metuendus eſt; dantur tamen grauidæ, quæ geſtationis tempore emeticum audacter, & quaſi ordinarium ſuum, non obſtantibus dehortationibus Medicorum, cum euphoria & nullo infelici ſucceſſu, adſumunt.

13. De *varicibus* præter ea, quæ ſupra diximus, adhuc notandum, quod aliquando, licet rariſſime, rumpantur: quo caſu ſpiritus vini rectificatiſſimus, ad hæmorrhagiam inhibendam, ſecure adhibetur.

14. *Animi pathematum* non datur cura pharmaceutica, effectus tamen noxii, ab illis metuendi, aliquando poſſunt occupari, præcipue ſi cauſſæ materiales concurrant, e. g. bilioſa acrimonia, ſiue *craſſior* in primis viis, ſiue *ſubtilior* per ſanguinem diffuſa. Craſſiori plus quadrant *abſorbentia*, quam alia temperantia: tenuiori bili dicta abſorbentia *ſegnius* ſuccurrunt, præſentius autem *nitrum*, perite vſurpatum. Vbique laxationes rhabarbarinæ, pilulæ *Stahlianæ*, poſt iracundiam, clauſa aluo, conueniunt.

15. Commotionum ipſarum ferociam *anodynis opiatis* compeſcere, infauſtum eſt tentamen: tutius exhibetur maſſa pilularum de *cynogloſſa*, quæ parciſſimo vſu ſatis efficax eſt, efficacior tamen vſus *cinnabaris* peritus.

16. *Balnea*, quæ aliis circa proximum partus tempus, aliis maturius placent, non improbantur, præcipue in adſuetis & minus ſenſibilibus: modo plethora ſit imminuta, & reliquæ excretiones legitime ſuccedant; improbantur autem nimis calida, diuturnior in illis commoratio, & aëris

Hhh hhh fri-

frigidi admiſſio repentina: ſubſtituunt aliæ emollientia *linimenta*.

17. Quod ad *diætam* grauidarum attinet, conſuetudo multarum regularum vim eneruat, & aliis alia concedit, vel interdicit.

18. In genere notandum, quod non adeo facile in *qualitate*, ſed potiſſimum in *quantitate* peccetur: hinc *temperantia* optima eſt norma.

19. Diæta nimium delicata, electiua, & ſcrupuloſa vanitatem magis quam veritatem inuoluit; quod exemplo numeroſiſſimarum ruſticarum toto die confirmatur, quæ ſub ſimplice ſui victu, & corporis laboribus, a quam plurimis incommodis, otioſas & delicatulas, ſub pompoſo ſuo adparatu, vexantibus, ſatis liberæ viuunt.

20. Inter ea tamen, vbi ſermones de conueniente diæta inſtituendi ſunt, ibi crudi & craſſi cibi, item *diuretica*, nempe allium, cepæ, petroſelinum, baccæ iuniperi, raphanacea, chærefolium, nimium ſalita, acida, flatulenta quodam modo improbentur.

21. *Calidis aromaticis* peregrinis præferantur noſtratia, vtpote temperata.

22. *Peruerſo adpetitui* mature reſiſtendum commendetur, ne ille per habitum confirmetur, & fœtui, vltimis præſertim menſibus, noceat.

23. Reiiciatur *potus ſpirituoſus*, vtpote præmaturum fœtus exitum prouocans: vinum autem, ſufficiente aqua dilutum, cereuiſia tenuis, clara, thée, coffée ſatis concedantur, vt noxia alui ſiccitas præcludatur.

24. Inter *motum* & *quietem* tale temperamentum obſeruetur, ne nimia quies concoctionem impediat, laſſitudinem phethoricam & dolores artuum augeat; neque vehementior motus abortum cauſſetur.

25. De *vectura* in ſpecie notandum, quod *vehemens* & *diuturna*, aluo præcipue obſtipata, minus adſuetis abortum non ita raro prouocare ſoleat; *moderatior* autem, proximis adeo partui diebus, boni vſus ſit, vias vterinas anguſtiores laxando, & ita ad feliciorem partum præparando.

26. Nocet *ſublatio* & *geſtatio onerum*, cum grauiore niſu contingens, ob diuturniorem halitus retentionem & diaphragmatis inde ac vteri depreſſionem.

27. Nocet etiam manuum repentina in altum extenſio: hac enim ratione abdomen & vterus ſimul contrahuntur. Magis autem omnes eius modi motus primis, quam poſterioribus, menſibus nocent.

28. Somnus & vigiliæ idem moderamen poſtulant, reſpiciendo corporis temperamentum, vbi cholericis diuturnior ſomnus magis, quam phlegmaticis, concedendus eſt.

29. De *aëre* eadem valet temperatura: nimius enim calor humores in orgaſmum concitat.

30. *Venus* ſummo ſtudio fugiatur, quia abortum prouocare, & ſuperfœtationem, licet hanc rariſſime, cauſſari poteſt: alias cauſſas tacemus.

31. *Animi pathemata* reliquis omnibus ſunt potentiora, & hinc quam maxime ſuas merentur cautelas.

32. *Ira* & *terror* hæmorrhagiam vterinam & abortum ſuſcitant, fœtum interimunt, aut infantem pauoribus & epilepſiæ reddunt obnoxium: inſuper terror maxime ſignat fœtum, quo ſi forte grauida perturbetur, caueat ſibi a faciei contactu, & doſin pulueris antiſpaſmodici, cum abſorbente quodam coniuncti, adſumat.

33. Quibus antea *abortus* contigit, circa illud ipſum præcipue tempus, ab his & nouæ commotionis occaſionibus, non minus autem ab ipſo metu reuerſuri abortus, præ aliis ſibi caueant.

34. Adfectus animi primis & vltimis, phantaſia vltimis menſibus præcipuam ſuam efficaciam exſerunt, & in embryonem deriuant. Poſt tales caſus, præter pharmaceutica, vbique conueniunt placida requies & modeſtum animi oblectamentum, nociuas impreſſiones diſſipatura.

35. Tandem, quoniam certiſſimum eſt, quod mentis adfectiones maternæ cum animo embryonis communicentur, grauida bene meminerit, ſe duplici vinculo eſſe ligatam, animum, diuinis ideis & oblectamentis imbutum, conſeruare.

36. Contingit aliquando, licet rariſſime, vt grauidæ vltimis ante partum hebdomadibus *hæmorrhagiam mammarum* experiantur; quo caſu temperantia nitroſa cum cinnabarinis conducunt.

TABVLA CXXXIV.
DE
ADFECTIBVS PARIENTIVM.

I. SIGNA PARTVS IMMINENTIS.

1. Frequentior vrinæ emiſſio.
2. Teneſmodes inteſtini recti conſtrictio, non quidem durabilis, ſæpius tamen reuertens.
3. Prodit aliquando breui ante partum e vagina vteri mucus cruentus, cum inſequente vrina turbida & ſordida.
4. Vterus ſucceſſiue ſubſidet & ad os pubis vergit; quod mulieres exprimunt: Der Leib hat ſich geſencket.
5. Menſura temporis, 40 nempe ſeptimanarum a prima menſtrui fluxus emanſione, vel 20. aut 21. ſeptimanarum, a primo fœtus motu computando.
6. Præcipue ſi ea phaſis lunæ, qua alioquin grauida menſtruum fluxum experiri conſueuit, ſimul coincidat. *Plura de his vid. infra.*
7. Dolores dorſi & lumborum deorſum ad pubem vſque protenſi.
8. Motus ipſius vteri ſpaſtici cum tremoribus genuum, pedum, & inſequente apertura orificii vterini, wenn ſich der Leib nach denen rechten Wehen gebührend öffnet.
9. Secundinarum ruptura, & contenti liquaminis effuſio, ſuccedente maiore vteri reſeratione, vt conuexitas capitis quodam modo quaſi promineat; feminæ dicunt: Das Waſſer iſt geſprungen, das Kind iſt in die Geburt getreten.

II. *PROGNOSIS.*

1. Partus *facilius* ſuccedit iunioribus, vegetis, frugalibus, ruſticis, & quæ ſunt animi moderatioris: quo magis conſueto menſtruo tempori reſpondet, eo meliorem ſucceſſum pollicetur.

2. *Difficilem* autem partum ſequentes circumſtantiæ minantur:

1) *Ex parte matris:*

a) Habitus corporis plethoricus, nimis obeſus.

b) Vel debilis morboſus aut delicatulus.

c) In ſpecie calculus veſicæ, cuius inde crepatura metuenda eſt.

d) Quæ inobedientes ſunt, ſuisque adfectibus moderari neſciunt.

e) Primiparæ, præcipue annoſæ, bey welchen es ſchwerer bricht.

f) Terror inſtantis thori.

g) Mala & cruda diæta.

h) Dolores iuſto diutius emanentes, langueſcentes, aut rarioribus interuallis reuertentes.

i) Dolores ſpurii, qui non ad partum, ſed ſurſum verſus præcordia & caput tendunt, cum leui animi deliquio, anxietate præcordiorum, odontalgia & cephalalgia, da ſich die Wehen in die Höhe ziehen, und in den Kopf ſteigen.

k) Hæmorrhagia vteri partum antecedens.

l) Præmaturus aquarum effluxus.

m) Membranæ ſecundinarum firmiores, rumpi neſcientes.

n) Conuulſiones, parturienti ſuperuenientes.

o) Defectus aperturæ vteri, ob ſcirrhoſas excreſcentias, vel alias vaginæ læſiones.

2) *Ex parte embryonis.*

a) Concretio ſecundinarum, vel harum ante partum excretio.

b) Circumuolutio funiculi vmbilicalis, circa collum embryonis.

c) Fœtus male conformatus, hydrocephalicus, vel plane intermortuus.

d) Gemelli, æquali enixu ad egreſſum promoti.

e) Fœtus male ſituatus, in ſpecie, vbi capite prono ſuper os pubis imminet, wenn das Kind über den Bogen ſtehet; vel pes aut manus præcedit.

f) Mola, quæ interdum cum ipſo fœtu geſtatur: de hac inferius plura.

3) His accenſeri merentur:

a) Imperitæ obſtetricis machinationes & peruerſæ actiones.

b) Partus circa plenilunium contingens, qui vti difficilior, ita etiam in iunioribus rarior eſſe obſeruatur.

III. *ADFECTVS IPSI ET ILLORVM TRACTATIO.*

Inter ſymptomata, parientibus familiaria, occurrunt

1. *Dolores ſpurii.*

1) Hi torquent aliquando grauidam vel inſtante partus tempore, vel interdum 2 3. ſeptimanas ante partum.

2) Dignoſcuntur e vago motu dolorifico, flatulento, modo transuerſim per abdomen, modo ſurſum verſus præcordia & caput, excurrentes.

3) Suſcitantur per regimen incongruum, diætam crudam & calidam medicationem.

4) Diſcutiuntur

a) *Interne*: carminatiuis temperatis, e. g. pimpinell. alb. momento coſti veri, caryophyll. aromatic. cardamom. maſticat. fruſtulo panis melliti, exiguo calidi vini hauſtu.

b) *Externe:* neruinis, iisdemque carminatiuis: *fomentis* ex herb. pulegii, ſerpilli, chamomill. menth. *ſuffitu* e nuce moſchata, caryophyll. cardamom. pauxillo croci cum vino dilutis, & feruido lateri vel ſilici adfuſis.

2. *Dyſtocia*, ſeu *partus difficilis.*

1) Huius cauſſas ſub *prognoſi* iam indicauimus.

2) In *genere* partus facilitatur

a) *Emol-*

a) *Emollitione* partium per balnea & inſeſſus e furfuribus & pauco ſemine lini per 14. dies ante partum vſurpanda. Vulgus *interne* vtitur iuſculis pinguibus cum multo oleo oliuarum; externe olea & vnguenta abdomini illinit.

b) *Alui* expeditione per *victum* humectantem & leniora *laxantia*, per *clyſteres* pure lubricantes e decocto hordei, auenæ, lacte, pingui iuſculo carnium cum ſaccharo, vel ſale communi, & oleo amygdalarum dulcium vel oliuarum.

c) Iuſti temporis *exſpectatione* motu corporis tolerabili, deambulatorio in hypocauſto, donec veri dolores euidenter accedant.

d) *Moderate pellentibus* & promouentibus, quæ tempore neceſſitatis, poſt aquæ effuſionem, orificii vterini reſerationem, & fœtus in illud ingreſſum, locum habent. e. g.

α) Borax veneta.
β) Crocus, parcius exhibitus.
γ) Hepar anguillæ ad ſcrup. I. propinatum.
δ) Puluis ſecundinarum exſiccatarum, ſeu ſpiritus illarum, ſecundum *Ettmüllerum*.
ε) Pilulæ *Beccherianæ*, *Stahlianæ*.
ζ) Aquæ deſtillatæ, e. g. meliſſæ, puleg. lil. alb. verben. cheir. cinnam. ſed moderate, ad drachmas potius, quam vncias, ſumendæ. *Riuinus* propinat drachm. ſem. lauendul. cum aqua puleg. vel alia, & ſi neceſſarium eſt, poſt 2-3. horas repetit.

e) Eodem tempore etiam *externa* conueniunt, nempe

α) Neruino-aromatica e pane mellito, piperato, quem vino Hiſpanico vel balſamo embryonum madefacere, & nuce mochata, caryophyllis, croco, cardamom. conſperſum abdomini imponere licet.
β) Suffimigia ex his & aliis; quibus nothi dolores euaneſcunt, & legitime promouentur.

3) In *debilitate* & morboſa matris conſtitutione ſuccurritur debitis analepticis.

4) Quan-

4) Quando delicata *animi ſenſibilitas* ſubeſt, dolores fugiens, non ſolum analepticis, ſed etiam adhortationibus ſeriis, ad conſtantiam laborum grauida animanda eſt.

5) Vbi *dolores interrupti*, *vagi*, vel *languidi* ſunt, ibi eadem conducunt, quæ ſuperius iam laudauimus.

6) In doloribus *ſurſum verſis*, anguſtias præcordiorum, reſpirationem difficilem, odontalgiam & cephalalgiam proritantibus, puluis antiſpaſmodicus, pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, & clyſter rem expediunt.

7) Peccante *plethora* & nimis obeſo parturientis habitu, venæ ſectio in brachio præſeruatiue, immo etiam in ipſo partus termino curatiue, ſed tum in pede potius adornanda, vti & temperantia commendantur.

8) Deficiente *niſu* ad fortiora tandem, aliis irritis, progrediendum eſt, qualia ſunt *ſternutationes* & *emetica*, iuncta in habitioribus venæ ſectione.

9) Quando *membranæ* ſecundinarum nimis *firmæ* ſunt, (quo caſu interdum, licet difficillime, integris membranis fœtus inuolutus excluditur) ſufficientia tamen imminentis partus indicia proſtant, embryo etiam debito ſitu deprehenditur, perita & cauta obſtetrix, non tam vnguibus, quam ſcalpello ſuperius obtuſo, easdem rumpat, & ſeparet; qua ratione aquarum & fœtus egreſſio promouentur. Vulgo dicunt: Das Waſſer kneipen. Vid. *Ettmüllerus*.

10) Quando autem *aquæ maturius* effluunt, & viæ nimis inde exſiccantur, obſtetrix vaginam vteri & abdomen moderate inungat oleis amygdal. dulc. lil. alb. chamomill. oliuar. vnguent. alth.

11) *Conuulſiones*, parturienti ſuperuenientes, expoſcunt moderationem per antepileptica, cinnabarina, lumbricos terreſtres præparatos.

12) In *hæmorrhagia vteri*, ſiue proxime, ſiue aliquot ſeptimanis partum præcedente, & tam fœtui, quam matri, vitæ periculum minitante, temperantia pellentium vſum ſuppleant.

13) Si

13) Si fœtus *legitimum ſitum* non occupet, pellentia maximo damno adhibentur: hinc manus obſtetricantis ſeu chirurgi in debitum ſitum embryonem prius reponat, & in ſpecie, vbi capite prono ſuper os pubis imminet, wenn das Kind über den Bogen ſtehet, fœtus caput *blande* ſurſum adigere nitatur.

14) *Fœtus* vel *male conformatus*, vel hydrocephalicus, vel funiculo vmbilicali circumuolutus, vel plane intermortuus, vbi dyſtociam cauſſatur, ibi res fere conclamata eſt. De fœtu tamen mortuo tractando videatur tabula antecedens.

15) Eamdem difficultatem premunt, nullum autem auxilivm pharmaceuticum admittunt, *gemelli* æquali enixu ad egreſſum promoti.

16) Tandem de *mola*, vtpote non minima dyſtociæ cauſſa, aliquid dicendum reſtat.

a) Eſt concrementum membranaceum, fibroſum, quod apertum ſanguinem ſpiſſum nigricantem exhibet.

b) Interdum *ſola*, interdum cum *fœtu ipſo*, geſtatur.

c) *Moronus* indicat exempla viuarum, monſtroſarum molarum, fœtum enecantium, roſtro, vnguibus &c. conſpicuarum.

d) Vnde oriantur molæ, quæſtio eſt maioris momenti: non leue enim præiudicum adfert illis, quæ extra coniugium easdem excludere ſolent; tuentur tamen recentiores, quod & ſine viri congreſſu laſciuis ouula decedere poſſint.

e) Familiariter autem a prægreſſo abortu, præcipue immaturo, originem ducunt, retentis nempe laciniis ſecundinarum.

f) Quæ molæ *ſolæ* geſtantur, in iunioribus facilius decedunt, & ad ſummum vltra annuum ſpatium in illis non durant, in annoſis autem per duos vel tres annos hærent, & non raro mortem inducunt; quæ vero cum fœtu ſimul geſtantur, ambiguam nutritionem, anxia ſymptomata, fluxus vterinos heteroclitos, & abortus periculum minantur.

g) *Signa* ſub initium ſatis dubia ſunt, certius vero tum demum indicium habetur, quando poſt dimidium geſtationis tempus verus embryonis motus non percipitur; ſed palpitationes ſaltem lenes, rariores, & obſcuræ. His accedunt perpetui quaſi irregulares fluxus vterini. *Vid. differentia tab. CXXXIII.*

h) Quo caſu communiter concurrit talis flacciditas vteri & illius ligamentorum, vt ſub mutatione decubitus ex vno latere in alterum pondus quaſi in eodem hypogaſtrio volutari ſentiatur.

i) Et licet abdomen, iuſtæ impraegnationis inſtar, turgeſcat, in eo tamen familiariter diſcrepat, quod planivs, & verſus hypochondria latius, frequenter etiam certo tempore flaccidum, & dimidia parte quaſi vacuum, conſpiciatur.

k) Sentitur etiam magis, quam ordinarie, pondus verſus infimam abdominis regionem.

l) Tanto certius vero molæ præſentis ſignum eſt, quando vel nulli dolores ad partum iuſto tempore contingunt, vel non ſufficientes, vagi & inconſtantes, aut vehementes etiam, nullam expulſionem producunt.

m) Quando mola cum fœtu geſtatur, prius non admittitur medicatio, quam poſt veræ & falſæ conceptionis excluſionem: quo caſu vterus legitime depurandus eſt, ad methodum ſub abortu commendatam.

n) Quando autem mola *ſola* geſtatur, & indubia illius ſigna proſtant, ſingulis menſibus, ad excluſionem vſque, pilulæ *Stahlianæ* per decem & plures dies poſſunt propinari, coniunctis aliquoties circa plenilunium balneis temperatis.

3. *Retentio ſecundinarum.*

1) Hæc citius expedienda eſt, antequam vterus poſt partum iterum occludatur, alias grauiores hæmorrhagiæ, lipothymiæ & febres inflammatoriæ putridæ ſuccedunt.

2) Pro-

2) Promouentur autem ſecundinæ
   a) Per tuſſim voluntariam, vel ſternutationem puerperæ.
   b) Per lenem attractionem funiculi vmbilicalis, cauendo tamen, ne fortiore conatu abrumpatur.
   c) Per modeſtam & cautam manum obſtetricis, mit geſchmeidigen, dünnen Händen.
   d) Per doſin pilularum *Stahlii* vel *Beccheri*, ſiue in puluerem redactam, ſiue aqua fœniculi ſolutam.
   e) Per hepar anguillæ, aqua quadam vterina propinatum.
   f) Per iuſcula crocata.
   g) Per clyſteres domeſticos.
3) Si vero fruſta quædam remanſerint, & poſt duodecim fere horas motus febriles inſequantur, putredo inhibenda & exterminanda eſt: in quem finem laudantur:
   a) Pilulæ balſamicæ *Stahlii*, *Beccheri*, per aliquot dies continuandæ.
   b) Eſſent. alexipharm. cum eſſent. ſuccin. myrrhæ, cort. caſcarill.
   c) Salina colliquantia & temperantia.

4. *Prolapſus vteri.*
1) Non confundendus eſt cum relaxatione vaginæ vteri, nam vterque ſtatus occurrit, licet non nulli auctores prolapſum vteri negent.
2) Plenarius vteri prolapſus a ruptura ligamentorum illius præcipue latorum dependet.
3) Illapſus in vaginam vel ſinum tantum pudoris a laxitate horum ligamentorum producitur. Cauſſæ *antecedentes* multæ ſunt.
4) Euenit ſæpe ſub vel poſt fœtum enixum.
5) *Symptomata* periculoſa inducere poteſt, e. g. vrinæ ſuppreſſionem, tumores inflammatorios, gangrænam, ſphacelum, vel vlcerationes cancroſas. Nihil de ſterilitate dicamus, quam inducere ſolet.
6) Reſtituitur

a) Manuali repoſitione, antequam intumeſcentia ſuperveniat.

b) Adſperſione aluminis & maſtichis pulueriſat.

c) Sufficiente calore, in ſpecie incubando aſſeri calido.

7) Quando autem prolapſus talis in habitum degenerauit, tractandus eſt vti *procidentia ani*. Conf. tab. de teneſmo, item tabula XCVIII. cautel. 4.

8) Dantur peculiares machinæ, quarum adplicatione habituali tali adfectui occurritur, e. g. annuli ſeu circuli ex ebore parati, parantur etiam eius modi circularia peſſaria e ſubere.

9) Plenaria autem vteri diſſectio, vti in caſu neceſſitatis ab auctoribus quibusdam commendatur, ita negotium eſt periculo plenum.

IV. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Principium vitale vti intentionem ſuam in aliis adfectibus non ſemper continuis, ſed per interualla repetitis motibus proſequitur, ita etiam in negotio partus tales motuum ſpaſticorum interruptiones occurrunt, quæ ſane non culpandæ, ſed perite potius conſiderandæ & æſtimandæ ſunt.

2. Sic enim obſeruare licet, quod parientes motus experiantur ſub initium leniores, quibus fœtus ſenſim ad legitimum ſitum promouetur; germanice, daß ſich das Kind ſencket, und vor die Geburt trit.

3. Poſt hunc laborem natura paullulum acquieſcere ſæpius obſeruatur, deinde motus de nouo readſumit ad vterum aliquo modo aperiendum.

4. Hunc laborem vtplurimum noua ſequitur requies, donec tandem ad vltimum laborioſiſſimum actum natura accedit, nempe ad ſecundinarum rupturam, vteri maiorem reſerationem, fœtus ingreſſum, daß das Kind in die Geburt trete; & tandem eiusdem excluſionem.

5. Hic ſucceſſiuus naturæ labor, admiratione digniſſimus, non ſolum vulgo non attenditur, ſed toto etiam die, imprudentia præcipue obſtetricum, turbatur, præcocibus nem-

nempe ad partum hortamentis, pellentibus præmaturis &c. vnde parientis vires friuole conſumuntur, vt iuſto deinde tempore ad labores impares exſiſtant, vel fœtus ipſe in ſitum incommodum deueniat.

6. Ad graues hoſce errores euitandos notetur, quod vix vmquam conſultum ſit, ad labores parientem excitare, antequam notabilis vteri reſeratio ſuperuenerit, cum aquarum effuſione, & fœtus ingreſſu. Deambulet potius ſeu circumducatur parturiens in hypocauſto, vel ſedendo aut ſtando propiora partus indicia exſpectet.

7. Maximum parturientis officium in eo ſaltem conſiſtit, vt ſpaſmos ſeu dolores ad partum, a natura excitatos, prudenter adminiſtret, abdomen nempe comprimendo, halitum profundius inſpirando, inſpiratum ſub vigore dolorum diutius detinendo, detentum non vno impetu, ſed leniſſime exſpirando, ab inutili eiulatu, quiritatione, inmorigera ſitus mutatione & volutatione abſtinendo.

8. Clamores autem contentioſi, qui ſub vltima fœtus eruptione contingunt, non adeo compeſcendi ſunt, quoties cum abdominis preſſione iunguntur: hi enim non retardant excluſionem, ſed potius quodam modo eamdem promouent.

9. Quod ad *pellentia* & partum promouentia remedia attinet, merito prius conſiderandum eſt, num iisdem opus ſit: ſi enim energia naturæ iam ſufficit, metuendum ſane, ne, addito ſtimulo, nimium motus intendatur, & niſus ſuperfluus dolorificus, aut hæmorrhagiæ nimiæ poſt ea inſequantur.

10. Maxime hoc valet de *emmenagogis* vulgatis calidioribus, e. g. myrrha, ſuccino, elixiribus vterinis, oleis deſtillatis, croco & borace largiore; quæ omnia vel plane non, vel caute & parce vſurpanda ſunt.

11. Immo ipſæ vſitatæ *aquæ ſpirituoſæ*, e. g. cinnamomi, vini Hiſpanici, quæ ſcopo analeptico ſub partu exhiberi ſolent, diſcrimen ſubiectorum poſtulant: plethoricis enim & cholericis iunioribus moderatiſſime concedendæ ſunt; alias hæmorrhagiæ vel febres acutæ inducuntur.

12. Conferunt potius talibus *nitroſa temperantia*, e. g. puluis antiſpaſmod. quæ orgaſmum ſanguinis contemperant, & faciliorem partus ſucceſſum promouent.

13. *Obſtetrices* communiter valde imperitæ, immo ſtupidæ ſunt, & hinc illegitimum fœtus ſitum ſæpius accuſant, ac eumdem corrigere ſatagunt: vnde arcendæ ſunt a tali conatu; quod ſi vero mali ſitus ſuſpicio obueniat, res peritioribus, ſiue feminis, ſiue chirurgis, relinquenda eſt. Ceterum imperitia eſſet, iudicium de ſitu fœtus exquiſitum ab obſtetrice ante adſumere, quam ſecundinæ ruptura & aquæ effuſio facta ſit.

14. Eædem temperare ſibi debent a ſtolida & audace *apertione ſecundinarum*, ſiue acicula, ſiue vnguibus illa tentetur; niſi membranæ tenuiores vna cum fœtu prodeant, vel ad modum promineant, aut, in præternaturali partu, placenta prius ſeſe offerat: hæc enim artificialis apertio non æque, ac ſpontanea ruptura, *late* dehiſcit, neque ita iuſtum fœtui exitum præbet. *Vid. Ettmüllerus.*

15. Sic etiam tales imperitæ quouis modo arcendæ ſunt a rudi tractatione, ne læſionem vaginæ, veſicæ, immo ipſi infanti inferant.

16. In partus conatibus, quando femina ſellæ vel lecto inflexis genubus impoſita eſt, *collum & genua mantilibus* circumligantur, ne ſpaſtici dolores illa inſient, & tumores relinquant.

17. Ad vltimum excluſionis niſum tolerabiliorem reddendum, *ſuſtentatio oſſis ſacri*, ſiue manibus validioribus, ſiue alio fulcro, magnum leuamen adfert.

18. *Hæmorrhagia vteri* ante partum, vti periculo non caret, ita operæ pretium eſſet, ſi remedium illud, quod *Henricus* ab *Heer* tamquam indubium commendat, vlteriori tentationi ſubiiceretur. Eſt autem illud *teſticulus equinus*, in taleolos conciſus, vino immerſus, clibano exſiccatus, puluериſatus, & ad vſum repoſitus. *Videantur dicti auctoris obſeruationes.*

19. Al-

19. *Aluus ſicca* remoratur partum, vnde emollienda eſt clyſteribus, laxantibus, ſenna, paſſul. min iuſculis. Denudatio vero corporis & refrigerium, præcipue humidum, magna pericula minantur.

20. Præ ceteris etiam corporis & animi mollities, inquietudo, impatientia, & anxiæ querelæ excluſionem fœtus reddunt difficiliorem; præcipue quando hypocauſtum eſt anguſtum & nimis caleſactum.

21. Denique *exſpectatio legitimi temporis* non infimum in negotio partus locum habet: quæ feminæ ſtatum tempus menſium non habent, nihil exquiſite exſpectare poſſunt; hæ quando ad tolerantiam ſanæ ſunt, & diſtinctum fœtus motum adhuc perſentiſcunt, de partus vltra calculum ſuvm dilatione nihil habent metuendum.

22. Quæ vero ſtatos menſes habent, illæ medio geſtationis tempore motum fœtus adnotent, & viginti abhinc ſeptimanas numerent: ſi harum finis incidat in illud tempus, quo menſes fluere ſolent, de partu inſtante ſatis certæ eſſe poſſunt; vbi autem conſuetæ menſium euacuationi illarum finis non reſpondet, partus vel paullulum differtur, vel maturius exſpectandus eſt, prout nempe menſium terminus finem viginti ſeptimanarum transgreditur, vel eumdem præcedit.

TABVLA CXXXV.

DE

ADFECTIBVS PVERPERARVM.

I. ADFECTVS.

1. *Nimius lochiorum fluxus.*

Hunc adfectum ſuperius peculiari tabula exhibuimus.

2. *Sup-*

2. *Suppreſſio lochiorum*, ſiue in totum, ſiue in tantum. De hoc adfectu itidem ſpeciali tabula ſuperius actum eſt.
3. *Febres inflammatoriæ.*
   1) Hæ puerperis non raro accedunt.
   2) Oriuntur
      a) Vel a ſecundinis retentis;
      b) Vel lochiorum ſuppreſſione;
      c) Vel animi pathematibus, e. g. terrore, iracundia;
      d) Vel refrigeratione.
   3) Sæpius ſunt funeſtæ.
   4) Tractantur vti aliæ inflammatoriæ febres, & ita expoſcunt
      a) *Reſolutionem* per ſalina, abſorbentia ſemi-ſaturata, pulveres temperantes.
      b) *Diſcuſſionem* per eſſent. alexipharm. cort. aurantior. in primis cort. caſcarill. cum regimine leniter diapnoico.
      c) Non neglecto *alui ſucceſſu* per globul. moſchat. clyſterem domeſticum, e decocto hordei cum oleo anethi & ſale, item per pilulas *Beccheri* vel *Stahlii*.
4. *Febris miliaris* ſeu *purpura*.
   1) Hæc puerperas, vt ad læſionem ſubeundam magis diſpoſitas, in vno & altero loco non ita raro infeſt t.
   2) Exhibuimus hanc febrem ſuperius tabula ſpeciali.
5. *Febris papularis*.
   1) Hæc, latioribus maculis conſpicua, puerperas etiam ſubinde inuadit; germanice: Die Neſſel-oder Wiebel-Sucht.
   2) Miteſcit ſolis temperantibus & abſorbentibus cum leni regimine & aquis diapnoicis temperatis.
   3) Tandem, poſt 14. circiter dies, ſordes bilioſæ laxante quodam conueniente, e. g. rhabarb. vel manna, iuſculo carnis ſoluta, eliminentur.
6. *Diarrhœa choleriodes*.
   1) Huic anſam facile præbent
      a) Iracundia.

b) Po-

b) Potus vel frigidus vel fæculentus, tanto magis vterque ſimul concurrens.

c) Suppreſſio fluxus ſanguinis.

2) Magnis torminibus, doloribus & febre inteſtinorum inflammatoria ſtipata, ſatis periculoſum ſymptoma gravidarum exſiſtit, præcipue ſi poſt 3 4 dies non imminuatur.

3) Tractantur:

a) *Interne*

α) Abſorbentibus, e. g. matre perlarum, oc. cancri, corall. C. C. vſto.

β) Poſt correctam materiam ad roborandum rad. gentian. rubr. conuenit.

γ) Interpoſitis ſubinde rhabarbarinis & ſubiunctis anodynis correctis.

δ) Exhibendo vbique potum temperantem largiorem.

ε) Euitando adſtringentia & narcotica.

ζ) Nitrum non niſi in potu dilutiore adhibeatur.

b) *Externe* fomentis e reſoluentibus & tonicis.

7. *Flatulentia lochialis.*

Hanc diſcutiunt

1) *Interne.*

a) Puluis e conchis præparatis, antimonio diaphoretico & croco martis antimoniato teneriore paratus.

b) Oleum amygdalarum dulcium.

c) Spiritus tartari, ſalis armoniaci aniſat.

d) Eſſent. cort. aurantiorum.

e) Nitroſa in calidioribus, ſpiritus nitri dulcis.

f) Iuſcula carminatiua, crocata.

2) *Externe* neruina conducunt.

8. *Dolores poſt partum.*

1) Hi oriuntur facile

a) Poſt partum difficilem.

b) A reſiduo quodam fruſto ſecundinarum, vel ad minimum a ſanguine in vtero coagulato.

c) A vitiis lochiorum ſiue excedentium, ſiue ſuppreſſorum.

d) A refrigerationibus.

e) A neglectu legitimæ ligaturæ abdominis poſt partum.

f) A vehemente infantis ſuctione.

2) *Sopiuntur*

a) Tinctura cort. aurant. recent. ſaturat. cum ſyrupo cort. aurant. & de citro mixta, ac mediante aqua meliſſæ exhibita; cauendo a tinctura caſtorei.

b) Compoſitionibus e zedoar. carlin. pimp. alb. angelic. chamomill.

c) Iuſculis carminatiuis, nuce moſchata conditis.

d) Aquis pulegii, meliſſ. ceraſ. flor. tiliæ; cinnamom. cydonior.

e) *Specificis*, e. g. ſemine nigelli, iuſculo pingui exhibito, vrina mariti ad cochlear I. propinata.

f) His tamen omnibus palmam præripiunt pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* genuinæ.

g) *Externe*

α) *Clyſteribus* carminatiuis.

β) *Fomentis* odoriferis e ſpiritu ſalis armoniaci cum ſpiritu apoplectico; item e dictis radicibus cum chamomill. roremarino, mentha rubra, flor. ſambuc. bacc. lauri.

γ) *Linimentis*, ſcrobiculo cordis adplicatis, ex ol. anethi, irino cum oleis deſtillatis carminatiuis, menth. carui.

3) Licet autem hi dolores rarius in primiparis, quam aliis, occurrere credantur, docent tamen non pauca exempla, quod non prorſus ab hoc incommodo liberæ ſint.

9. *Pauores*.

His ſuccurrunt

1) Analeptica temperata, emulſiua, gelatinoſa.

2) Vſus modicus vini generoſi.

3) Gemmata.

10. *Tumor abdominis*.

1) Hic ortum communiter ducit a ligatura abdominis poſt partum neglecta.

2) Exigit carminatiua & reſoluentia, quæ inquinamenta v-
teri expurgare ac debitum tonum reſtituere valent, e. g.
a) Rad. bryon. hellebor. nigr.
b) Herb. betonic. origan. chærefol.
c) Præ omnibus pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* per 14 dies
continuatæ, & poſt menſis interuallum repetitæ.

11 *Tumor pudendorum.*
1) Ortum ſumit a partu difficili.
2) Præter alia incommoda dyſuriam inducit.
3) Succurritur:
a) Vnguento althææ, quod præſente ardore & inflamma-
tione qualicumque remiſceatur cum vnguento albo
camphorato.
b) Sacculis e floribus chamomill. ſambuc. ſemin. lini &
paullulum camphoræ paratis, lacte coctis, leniter
expreſſis & impoſitis.
4) Ipſi autem dyſuriæ quo modo ſuccurrendum ſit, ſuo loco
quæratur.
5) Quando *vulneratio* in illis locis præſto eſt, liquamen myr-
rhæ, oleum ouorum, vel alia balſamica congrua locum
habent; euitando pinguinoſa, quæ tumores facile in-
vitant.

II. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1 Quam primum femina peperit, quantocyus in lectum be-
ne calefactum deferatur, & abdomen illius, unter denen
Rippen im weichen, latiore mantili ligetur.

2. Præcipue autem ab omni aëre frigido defendatur: ſuperne
enim ſudore & inferne ſecundinarum liquamine madida
ægerrime refrigerationem tolerat.

3. His inſuper habitis, facile lochiorum ſuppreſſio, febres, tor-
mina, flatus, tumor abdominis ein ſackigter Leib, gleich einer
ſchwangeren Frau, ſuccedunt.

4. Ceterum vulneratæ inſtar tractanda eſt, & vires refocillan-
dæ ſunt:
1) Per ſummam corporis *requiem.*
2) Per conceſſionem ipſius *ſomni*, neglecta illa traditione,
quod puerpera intra tres poſt partum horas non debe-

at dormire; niſi quidem lipothymica vel ſyncoptica plane metuenda pericula contrarium ſuadeant. *Vid. cautelæ* & prognoſis tabulæ de lipothymia, item num. 16.

3) Per *iuſcula*, non ſpirituoſa, ſed temperata, e carnibus gallin. bubul. quibus cuminum incoquatur.

4) Item per *iuſcula* e cereuiſia defæcata cum cumino.

5) Per *gelatinoſa* e raſur. C. C. ebor. cum citro, ol. amygdal. dulc. cum ouo recente, momento cinnamomi.

6) Per *potum* ex aqua hordei, paſſul. typhor. C. C paratum.

7) Per *vinum* aqua largius dilutum, quod poſt quartum diem, quando lactis horrores perpeſſi ſunt, liberalius concedi poteſt; quo tempore ipſum vinum generoſum exoticum, modice ſumtum, egregie reficit.

5. *Calor* hypocauſti æqualiter vbique conſeruetur, & *potus* frigidus ſummopere fugiatur.

6. Vulgi feminarum illa eſt ſuperſtitio, quod puerperæ longe minimum bibere debeant; quod tamen de potu frigido vnice intelligendum eſt: immo ne conducit quidem, ſolo calido illo potu & decocto puerperas ita macerare, vt ſæpius conquerantur, viſcera ſua a feruidis illis iuſculis ſemi cocta quaſi & aduſta eſſe.

7. Inter *excretiones* primum locum tenent *lochia*: vbi cauendum, ne per inquietudinem & calida remedia ac regimina ad exceſſum perducantur, neque etiam, ſiue actuali, ſiue potentiali refrigerio, ſupprimantur.

8. *Diapnoë* moderate promoueatur, & ſi etiam largiſſime ſuccedat in ſucculentis, phlegmaticis, minime tamen turbetur.

9. Ad *alui ſolutionem* primis diebus non ita properetur, habet enim principium vitale in maſſa ſanguinea tantum occupationis, nempe negotium lochiorum & lactis dirigendum, vt primas vias aliquo modo negligere cogatur.

10. Hinc non conſultum eſt aluum eo tempore irritare, multo minus ventriculum incongruis & ſolidis cibis onerare, ne natura a labore ſuo maxime neceſſario auocetur.

11. Cum

11. Cum gaudio ſane, non ſemel ſed ſæpius, obſeruare licuit, quod *pilulæ Stablianæ*, ſigillo auctoris munitæ, & hinc genuinæ, puerperis, iisq; accuratam diætam obſeruantibus, a primo partus die vſque ad nonum exhibitæ, aluum priuis non ſoluerint, quam quarto circiter die, ſub optima interim puerperarum euphoria: teſtimonio ſatis euidente, pilulas haſce non agere ſtimulando, ſed naturam confortando, & ad ſcopos ſuos neceſſarios cooperando.

12. Quibus tamen pilulæ hæ ad manus non ſunt, illæ ad alui ſiccitatem, flatulentos & anxios motus inferentem, adhibeant clyſterem pure emollientem, oleum amygdalar. dulc. & cibos lubricantes.

13. *Animi pathemata* cane & angue peius fugienda ſunt: terror enim lochia ſupprimit, ira hæmorrhagias inſoleſcentes, febres acutas, diarrhœas choleriodes producit; vtraque vero pathemata ſyncopticas reddunt puerperas.

14. Abſit *lucis ſplendidæ* adſpectus; ſæpe enim in tenerioribus viſus inde debilitatur: vnde tinnitus & ſuſurrus aurium, vel plane auditus grauitas, inducuntur,

15. Fugiantur crebræ & diuturnæ *ſermocinationes*, excaleſcentiam ſanguinis facile concitantes.

16. Puerpera, largioribus lochiis exhauſta, ſi in *ſyncopen* aliquoties delabatur, & perpetuo obdormiſcere geſtiat, reſuſcitetur, ne hinc in lethalem ſoporem tranſeat. Conf. num. 4. litt. b.

17. Solent mulierculæ protinus a partu *ſacculos* carminatiuos abdomini imponere; quod minime improbandum; ad flatus enim diſcutiendos conducunt.

18. Sic etiam genitalibus, pariendi labore tumefactis, vinum calidum, linteis imbibitum adplicant.

19. *Calida* in iuuenculis, præcipue plethoricis, maxime vitanda, & vires vinoſis circumſpecte excitandæ ſunt.

20. *Orgaſmus* ſanguinis vbique occupetur per abſorbentia, & nitroſa.

21. Ante nonum diem *lectum* non deſerant puerperæ; neque prius *hypocauſtum*, quam poſt 5 6 ſeptimanas; quo tem-

pore non incommodum eſt, nodulo quodam laxante, vel pilulis *Beccherianis* leniter illas repurgare.

22. Si lochia ſufficienter non fluxerint, & largior diaphoreſis ſucceſſerit, pellentibus ea non reuocentur, ſed diaphoreticis fixis & alexipharmacis res expediatur.

TABULA CXXXVI.
DE
ADFECTIBUS LACTANTIUM.

I. ADFECTUS.

1. *Horrores lactis*, Milch-Schauer.
   1) Hi circa tertium vel quartum diem perſentiſcuntur.
   2) Nulla directe medicatione indigent: ſufficit circumſpectum regimen diapnoicum, & promotio perſpirabilitatis mammarum.
   3) Quando autem notabilis calor, vel febris plane inflammatoria iungitur, antifebrilia temperata adhibeantur.
2. *Inflammationes eryſipelaceæ mammarum.*

Hæ, vti aliarum partium, optime diſcutiuntur
   1) Spiritu vini camphorato, eſſentia croci parce mixto.
   2) Sollicita externi caloris conſeruatione.
3. *Lactis perruptio difficilis.*

Promouent hanc
   1) Aluus laxa, per clyſteres carminatiuos obtinenda.
   2) Lenis diaphoreſis.
   3) Temperantia cum interpoſitis alexipharmacis.
   4) Obtectio mammarum cum panno.
   5) Frictio illarum cum excutia.
   6) Fotus per pelliculam muſtelæ.
   7) Suctio.
4. *Lactis defectus.*
   1) Defectus lactis eſt vel *totalis*, vbi nullum plane lac mam-

mas ingreditur; vel *partialis*, ad infantem alendum non ſufficiens.

2) *Totalis* defectus obſeruatur præcipue in illis, quæ nimis ſero matrimonium inierunt, & inſuper temperamenti ſunt cholerici.

3) *Imminutio* autem, ſeu *partialis* lactis defectus, dependet vel a ſero ſalſo; vel ab alimenti ſufficientis inopia; vel a mœroribus & aliis animi adflictionibus.

4) Vbi humores ſalſo-biliofi peccant, ibi

a) Corrigantur per abſorbentia, e. g. cryſtall. præparat. item lac lunæ, lumbricos terreſtres.

b) Euacuentur per pilulas *Stahlii*, *Beccheri*.

5) Vbi vero iuſtum alimentum deficit, ibi lactis defectus reſarcitur

a) Cibis eupeptis, nutrientibus, emulſionibus, lacte animalium, pultaceis.

b) Carminatiuis, præcipue ſemine cumini, nigelli.

c) Plebs lardum cum lacte coctum celebrat.

5. *Lactis abundantia.*

1) Hæc imminuenda eſt, alias varia incommoda circa mammas, nempe nodi & abſceſſus, oboriuntur.

2) Occurritur

a) Suctione alius ſimul infantis, vel catuli.

b) Emulſione.

c) Diæta parciore, diluta, potulenta.

d) Sufficiente corporis labore.

3) Ad *plenariam* vero lactis *diſcuſſionem*, ſi vel non poſſint, vel, pro moribus corruptis, nolint lactare, adhibeantur:

a) *Interne* alexipharmaco-diuretica, & digeſtiua ſalina.

b) *Externe*

α) Sacculi ſicci ex herb. chærefol. petroſelin. menthæ, ſemin. coriandri, petroſelini, camphora, parati.

β) Spiritus vini camphoratus, crocatus, mediantibus linteis adplicatus.

γ) Pro ditioribus cera alba liquetur, paullulum ſucci citri & camphoræ, in oleo ſolutæ, drach. I. addantur:

tur: huic liquamini linteum intingatur, ſtatim per frigidam trahatur, & poſt ea adplicetur.

6. *Lactis tenuitas aquoſa.*

1) Hæc vel a diætæ, vel concoctionis, vel humorum vitio dependet.

2) Infantes atrophici inde redduntur.

3) Corrigitur hæc tenuitas

a) Diætæ mutatione.

b) Primarum viarum expurgatione per pilulas *Becheri*, extract panchymagog. *Crollii.*

c) Harum deinde confortatione per ſtomachica adpropriata.

d) Seroſorum humorum euacuatione per conuenientia phlegmagoga, e. g. ialappina.

7. *Lactis ſalſedo*, & *bilioſa flauedo.*

1) Hæc vitia tormina, diarrhœas, vomitus, adfectus cutaneos ſcabioſos, immo exulcerationes & febriles ardores infantibus inducunt.

2) Emendantur

a) Abſorbentibus, e. g. ocul. cancri, conch. præparat. matr. perlarum: nitroſis, rhabarbarinis.

b) Diæta conueniente, abſtinendo a cibis nimium ſalſis, acidis, aromatiſatis, item a potu ſpirituoſo, corporis & animi excandeſcentia.

8. *Lactis mucida craſſities.*

1) Hæc facile nodos mammarum inducit.

2) Attenuatur

a) Alexipharmacis.

b) Lenibus laxantibus, e. g pilulis *Becherianis.*

c) Moderato vini vſu.

9. *Staſis lactis.*

1) Hæc diſcutitur iisdem remediis, quæ num. 5. ad lactis plenariam diſcuſſionem commendata ſunt.

2) His adnumeranda veniunt,

a) *Interne* abſorbentia, in ſpecie cryſtallus montana, item ſperma ceti.

b) *Ex-*

b) *Externe*

α) Emplaſtrum de ſpermate ceti cum ſale volatili vrinoſo ſubactum.

β) Emplaſtr. diaphoret. *Mynſichti.*

γ) Compreſſio per veſtimenta arctiora.

10. *Nodi mammarum.*

1) Hi a lactis vberiore adfluxu, mucoſa craſſitie & ſtaſi exoriuntur.

2) Reſoluuntur

a) Emplaſtris, modo commendatis, bona portione ſeminis petroſelini & coriandri imbuendis.

b) Frictionibus cum excutia ſetacea, non valde aſpera.

c) Pellicula muſtelæ confricando & imponendo, quæ res in ſenſibilioribus non contemnenda eſt.

11. *Abſceſſus mammarum.*

1) *Maturandus* eſt tempeſtiue, vbi locum non magis habet diſcuſſio.

a) Emplaſtrum quoddam maturatiuum circumferentiæ ſaltem dolenti imponatur.

b) Latius autem circa vel ſpiritus vini camphoratus crocatus, vel emplaſtr. de ſpermate ceti, aut diaphoreticum *Mynſichti.*

2) Facta maturatione *aperiendus* eſt abſceſſus per lancettam, ſi ſponte rumpere recuſet.

3) Deinde, vt *penitius emolliatur* apertus abſceſſus, emplaſtrum diachyl. ſimplex, ſiue ſolum, ſiue diachylo cum gummi pondere æquali remixtum, addita camphora, adplicetur.

4) Hoc ſcopo obtento a digeſtiuis abſtineatur, & ſolis *balſamicis* mundificantibus res abſoluatur, e. g. liquamine myrrhæ, vel, ſi hoc non ſufficiat, mixtura ex eſſentia myrrhæ, ſuccini & modico ſpiritus terebinthinæ parata.

5) Si vlceroſa inquinamenta ſimul adſint, lenia ſeptica e decocto tabaci, ol. philoſoph. addantur.

6) *Interne*, ſi nihil contraindicet, laxatio tam in ſtaſi, quam abſceſſu conducit, coniunctis diureticis, præcipue ſalinis, & nitroſis.

7) *Chirurgi* vana imaginatione difficultatem faciunt, in media mollitie abſceſſus apertionem inſtituere, vtpote in loco decliuiore: hinc communiter ambitum eius, adhuc duriorem, grauiſſimo certe periculo, infeſtant.

12. *Papillarum fiſſura.*

1) Hæc multa incommoda, inſigni dolore ſtipata, infert.
2) Sanantur
   a) Oleo ouorum cum liquamine gemmarum populi, loco alius pinguedinis, ſubacto.
   b) Oleo ceræ.
   c) Oleo lini cum ouis conquaſſato.
   d) Butyro cum recentibus floribus calendulæ in formam linimenti redacto.
   e) Liquore florum verbaſci maris, & calendulæ in clibano parato.
   f) Liquamine myrrhæ.
   g) Vnguento de glycyrrhiza.
   h) Suctione matura, mediante vitro ad hoc negotium adaptato, Ziehe-Glaß, antequam lac ſpiſſeſcat.
   i) Præcauet hanc fiſſuram cupula cerea papillis iugiter ante & poſt partum impoſita.

13. *Papillæ nimis paruæ.*

Paruæ & nimis latitantes papillæ euocantur

1) Maturo emulſionis tentamine, præcipue in primiparis.
2) Suctione infantis robuſtioris.
3) Adplicatione vitri, anguſtioris colli, antea tolerabiliter calefacti.
4) Quando autem iuſtam papillarum conformationem compreſſionibus veſtium & thoracum a iuuentute turbarunt, non mirandum, ſi poſt hac auxilia fruſtra adhibeantur.

14. *Ablactationis incommoda.*

Hæc euertuntur

1) Vel rara & parca ſuctione alius infantis, minus minusque de die in diem ſuppeditando.
2) Vel emulſione rarius & parcius, præcipue mediante vitro, inſtituta.

II. CAV-

II. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Commodum *alimentum* ad boni lactis productionem omnino neceſſarium eſt; conſiſtit autem illud non in ſcrupuloſa, delicata & electiua diæta, ſed in ſimplice magis victu, ſub corporis ſufficiente motione adſumto.

2. Hoc adeo verum eſt, vt ruſticæ plurimæ, *tenui auena* vtentes, longe melius lac infantibus ſuis offerant, quam delicatulæ, otioſæ, pleniſſimo cupediarum adparatu.

3. Conuenit tamen a dyſpeptis, flatulentis, acidis, nimium ſalitis, abſtinere: hæc enim, licet non ſemper matri, ſæpius tamen infanti varia incommoda cauſſantur. *Acria* quoque & *aromatica* parcius ſumenda ſunt.

4. Quod *potum* concernit, vſu veniat cereuiſiarius, bene defæcatus: ſpirituoſus autem, immo, in minus adſuetis, perpetuo vinoſus, minime commendetur, ob metuendas inde infantum conuulſiones.

5. Potus *frigidus*, & externæ refrigerationes mammarum, lactanti & lactenti ſæpius detrimentum adferunt.

6. Placidus corporis *motus vniuerſalis* vti plurimum confert, ita *particularis mammarum* inſignem habet vſum, nempe frictio & preſſio illarum, vt aquoſum lactis propellatur, & ductus lactiferi amplificentur.

7. Hic accuſanda eſt vanitas illarum, quæ a primis iuuentutis annis, ad iunceam corporis gracilitatem ſibi conciliandam, *thoracibus* mammas arcte conſtringunt, vt non ſolum tubuli lactei, ſed & papillæ repreſſæ, debitam conformationem non adſequantur.

8. *Animi pathemata* quam maxime noceant, quotidiana docet experientia; præcipue autem incommoda mammarum eryſipelacea, nodi & abſceſſus inde proueniunt: hinc terrore aut ira commotæ mammas molliter prius fricent, & lac emulgeant, quam infantem admittant.

9. Menſium, lactationis tempore, eruptio infantem varie alterat: hinc nec exſpectanda, nec promouenda eſt.

10. Ad coagulationem lactis præoccupandam, infans, ſi vegetus ſit, ſtatim adplicetur: vtile enim eſt coloſtrum; vel

moderata mammarum expreſſio ante ſurrogetur, quam præualuerit infarctus.

11. Spiritus vini camphoratus *aquoſior*, vti alias in adfectibus eryſipelaceis, ſenſibilia ſubiecta & loca occupantibus, inſigniter nocet, ita & hic non exigua mala parturit. Idem damnum a mixtura illius cum vnguinoſis tenacibus, balſam. Peruuian. &c. exſpectandum eſt.

12. *Nutrices* temere conducere, religioni matres ſibi ducant: certe in ſe ipſas, proles ſuas & rem publicam peccant; vbi autem ſumma neceſſitas id vrget, ſollicite prius corporis & animi conditio eligendæ perſonæ examinetur.

TABVLA CXXXVII.

DE ADFECTIBVS INFANTVM.

I. SVBIECTA.

1. Non omnium promiſcue, ſed mollium, otioſorum, delicatorum, corpore & animo ſenſibilium hominum infantes morbis plerumque expoſiti, & tanto maiore commiſeratione atque auxilio digni ſunt, quanto innocentius aliorum vitia & errores luere tenentur.

2. Infantes autem durioribus parentibus geniti, & durius mox a partu habiti, non ita facile in morbos, citra externas iniurias, coniiciuntur.

3. Immo talium infantes ſenſim ita obfirmantur, vt & iniurias externas multo facilius ſuperare poſſint.

II. *ADFECTVS.*

1. *Anaiſtheſia*, ſeu *immobilitas infantis.*

1) Occurrit interdum, vt infans, recens natus, immobilis, & tamquam mortuus, iaceat.

2) Ex-

2) Excitatur

a) Inſpiratione in os, & inteſtinum rectum mediante fiſtula clyſteris.

b) Fumo croci, naribus immiſſo.

c) Adſperſione aquæ frigidæ, vel potius vini.

d) Suctione mammillarum.

e) Cepis diſſectis, & naribus admotis.

2. *Color flauus, icteroides corporis.*

1) Familiaris quidem eſt hic color, ſed nullius periculi.

2) Cedit aquis diapnoicis cum antimon. diaphoret. & ſyrupo laxante.

3. *Difficultas deglutiendi.*

1) Quando a frenulo linguæ maiore prouenit, hoc incidendum eſt. Conf. tabula CI.

2) Aphthæ ſi in cauſſis ſint, hæ methodo, inferius commendata, tractentur.

3) In tumore linguæ aquæ diſcutientes adhibeantur.

4) In eiusdem vero exulceratione oleum ouorum vſu veniat.

5) Mater quando in culpa eſt, vt vel lac deficiat, vel papillæ non ſatis promineant, &c. hæc vitia corrigantur ſecundum methodum, præcedente tabula commendatam.

4. *Diſtorſio caluariæ.*

1) Hunc adfectum feminæ vocant: geſchobene Köpfe.

2) A partu difficili exoritur, nempe quando fœtus caput diuturna, intra collum vteri, incarceratione fortius comprimitur.

3) Prudentis obſtetricis vel chirurgi manu ad naturalem ſtatum caput reponendum eſt.

5. *Hydrocephalus.*

1) Hæc ſeroſa capitis intumeſcentia communiter excipit caluariæ diſtorſionem, & eadem cauſſa fundatur.

2) Maturum auxilium poſtulat, quod euoluatur *tabula de hydrope particulari*; item tabula chirurgica XXVI.

6. *Imperforatio.*

1) Contingit aliquando, licet rarius, vt emunctoria non ſolum vrinæ, ſed & fæcum aluinarum, obdurata ſint.

2) Enaſcuntur hinc grauia damna, & niſi mox auxilium præſtetur, res conclamata eſt.

3) Vbi membrana præternaturalis præſto eſt, ibi ſola manus chirurgica requiritur. Conf. tab. chirurg. LXXVII.

4) In cauſſa obturantis mucoſitatis leniora abſtergentia, e. g. lapis percarum, conch. ſemi-ſaturat. exhibeantur.

5) Coniunctis externe cataplaſmatibus, catetere, clyſtere.

7. *Næui materni.* Mutter-Mähler.

1) Non a quolibet viſu, ſed illo demum exoriuntur, qui cum peculiari æſtimatione ipſo animo confingitur: ſive deſiderii, ſiue auerſionis, terroris, timoris.

2) Hæ maternæ mentis fictiones infantis animæ poſt ea imprimuntur. *Vid. D. D. Stahlii diſſertatio de adfectibus grauidarum.*

3) A medio geſtationis tempore ad partum vſque contingere obſeruantur.

4) Diſſolutio erroneæ huius ſtructuræ paſſim obtinetur:

a) Per ſecundinarum & ſanguinis recentis lochialis adplicationem, non ſolum de matre propria, ſed etiam alienis puerperis; modo infans, næuo tali adfectus, ætate adhuc ſit teneriore: in ſenſibilioribus pubertatis ætas non omnem ſpem excludit.

b) Per ſanguinem piſcis barbi.

c) Per lignum fulmine tactum.

d) Laudantur etiam magnetica.

e) Item ros maialis.

8. *Retentio meconii.*

1) Hæc multa grauiora mala inducit, præcipue tormina flatulenta, cardiogmum, inquietudines, clamores, difficilem reſpirationem, pauores, conuulſiones.

2) Vel tandem prorumpunt deiectiones bilioſæ, decolores, æruginoſæ, vitellinæ, wie gehackte Eyer.

3) *Euacuandum* hinc eſt meconium primis poſt partum diebus:

a) Per ſyrup. de cichorio cum rhabarb. cui paullulum oxymell. ſquillitic. addatur.

b) Per

b) Per ſyrup. roſar. ſolutiuum.
c) Per oleum amygdal. dulc. cum ſaccharo penidio.
d) Per ſuccum rhabarb. cum manna vel ſyrupo folior. ſennæ remixtum.
e) Per coloſtrum infanti propinatum.
f) Per pilulas *Beccheri* vel *Stahlii*, matri vel nutrici ſingulis primis diebus exhibitas.

4) Quando autem in diarrhœam erumpit, euacuantibus hiſce coniungi debent alterantia, quæ ardorem contemperant, in quem finem conducunt:

a) *Abſorbentia*, præcipue cryſtallus montana, ſiue per ſe, ſiue cum grano ſemis auri fulminantis exhibita; *vid. Ettmüllerus.*
b) *Mucilaginoſa*, e. g. gummi tragacanth. arabic. decoctum hordei, auenæ.

9. *Oppletio pectoris aſthmatica*: das Röcheln auf der Bruſt. Occurritur huic

1) Prædictis laxantibus; item ſyrupo de alth. eryſim. capill. ven.
2) Mercurio dulci ad gran. 1-2. propinato.
3) Emetico e ſyrupo & conſerua flor. perſic.
4) Vel antimonio diaphoret. cum duabus partibus nitri detonato.
5) Sulphure antimonii *teneriore* cum acido tartari præcipitato: doſis a quarta grani parte, pro infantis ætate, ad granum integrum adſcendit.
6) *Reſoluentibus*: rad. irid. Florentin. ari, ſpermate ceti, eſſent. alexiph. ſuccin. aquis diapnoicis, tartaro vitriolato, cum abſorbente combinato.

10. *Tuſſis.*

Hæc auſcultat iisdem remediis reſoluentibus & laxantibus, quæ aduerſus pectoris oppletionem modo commendata ſunt.

11. *Coryza & grauedo.*

1) Hæc pariter per modo dicta remedia expugnantur.
2) *Externe* ſimul in ſubſidium vocentur aqua vel butyrum maioranæ.

3) La-

3) Lactanti autem feminæ in eius modi caſibus catarrhalia exhibeantur.

12. *Oculorum & aurium manationes ſeroſæ.*

1) Exhibeatur ad aliquot guttas eſſent. pimpinel. alb. cum eſſent. cort. lign. ſaſſafr. remixt.

2) Interponantur laxationes, præcipue per mercurium dulcem.

3) Quo magis acris eſt materia, eo magis coniungantur mucilaginoſa, e.g. mucilag. ſemin. cydon.

13. *Raucedo.*

Hæc demulcetur incraſſantibus, obtundentibus & delinientibus, e.g. oleo amygdalar. dulc. ſyrupo violar. aquis diapnoicis, mucil. ſem. cydonior.

14. *Intertrigines.*

1) Hæ communiter exoriuntur per occaſiones ſudoris, vrinæ, & acrium fæcum aluinarum, præcipue ſi a nutricibus ita ſqualide habeantur, vt harum rerum contactum diutius tolerare debeant infantes.

2) In tali caſu ſuccurritur inſperſione farinæ volatilis cum pauxillo camphoræ & ceruſſæ, item farinæ triticeæ vel ſecalinæ.

3) Si vero cauſſæ *internæ* ſubeſſent, interna ſimul pro rei conditione requirerentur.

15. *Obſtructio narium mucoſa.*

Hæc reſeratur aqua & butyro maioranæ.

16. *Vomitus.*

1) Hic moderate ſuccedens ſubleuat potius, quam debilitat infantes.

2) Quando autem excedere videtur, mucus inteſtinalis κάτω per clyſterem educendus eſt.

3) Adplicato ſimul *externe* emplaſtro, vel balſamo potius, ſtomachali.

17. *Diarrhœa bilioſa, æruginoſa, vitellina.*

Hæc tuto ſiſtitur abſtergentibus e matre perlarum, cryſtallo montana & antimonio diaphoretico.

18. Ob-

18. *Obſtructio alui.*

1) Excretio aluina durior & rarior, educto prius legitime meconio, præſtat quidem molliore: robur enim infantis deſignat;

2) Quando autem aluus vere obſtructa eſt, ſoluitur:

a) *Interne* lenioribus laxantibus, ſuperius ſub num. 8. indicatis.

b) *Externe* per clyſterem, ſuppoſitorium, præcipue e radice petroſelini adaptatum.

19. *Achores, cruſta lactea, tinea, & aliæ cutaneæ vlcerationes.*

1) Lactanti & lactenti exhibeantur lympham corrigentia, maxime eſſent. cortic. ligni ſaſſafras.

2) Interponantur conuenientes laxationes, præcipue per mercurium.

3) *Externe* infanti adplicentur:

a) Oleum ouorum cum oleo philoſoph. remixtum, quod mundificat & conſolidat.

b) Oleum cheirinum, per infuſionem paratum, cum olei philoſophorum parca quantitate mixtum.

20. *Impetigo.*

1) *Interne* conueniunt laxationes, alexipharmaca & abſorbentia ſulphurata.

2) *Externe* capilli euellendi ſunt, ſiue manibus, ſiue emplaſticis e pice, colophon. fermento &c. paratis: ſubiuncto fotu ex oleo laterin. ouor. eſſent. ſuccin. ſulphure.

21. *Parotides.*

1) *Interne* ad reſoluendum exhibeantur lympham corrigentia, e. g. eſſent. alexipharmaca.

2) *Externe*

a) Emplaſtrum de tacamahaca.

b) Epithema ſiccum e rad. irid. Florentin. ariſtoloch. long. herb. hyſſop. ſem. fœnicul. farin. fabar. flor. chamomill. camphora, paratum & ſæpius calefactum.

22. *Aphthæ.*

Sunt vel benignæ vel malignæ &c.

1) Dignoſcuntur inflatione linguæ, cortice albo obductæ.

2) Oriuntur vel a ſuctione, vel interno feruore.

3) Abſterguntur linteo, vino calido, cui mel & ſaluia immittenda, imbuto; item panno paullulum aſpero, ſyrupis acriuſculis, e. g. diamor. dianuc. rob. ceraſor. acidor. dilut. cum aqua ſaluiæ. Conf. tabul. med. LXXI. & chirurgica LXXIV.

4) *Interne*, ſi febris concurrat, iungantur antifebrilia, præcipue aquæ diapnoicæ, & laxantia rhabarbarina.

23. *Dentitio.*

1) Prorumpunt ordinarie dentes priores circa viceſimam hebdomadem.

2) Præcedit pruritus gingiuæ, e digitorum, vel aliarum rerum, in os intruſione colligendus.

3) Succedunt veri dolores, ex inquietudine, vigiliis, clamoribus coniiciendi.

4) In aliis obſtructio alui concurrit, vbi negotium difficilius ſuccedere, & notabilior febrilis æſtus præſto eſſe, immo pauores, aut plane conuulſiones accedere, obſeruantur.

5) In aliis autem vomitus vel diarrhoeæ accedunt, & his dentes facilius prorumpere ſolent.

6) Vbi adſtrictioris alui ſunt, ibi lenes clyſteres, laxationes, ſuperius num. 8. nominatæ, conueniunt.

7) His ſubiungantur antifebrilia, diapnoica, antepileptica e lumbric. terreſtr. cinnabar.

8) Externe autem gingiuæ cum dente lupi, lardo &c. fricentur.

24. *Febriles motus.*

His ſuccurritur

1) *Interne:* aquis diapnoicis, colliquantibus, oſtracodermatis ſemiſaturatis, cum antimon. diaphoret.

2) *Externe*, ſi aluus adſtricta eſt, clyſteribus.

25. Pa-

25. *Pauores.*

1) Quando *materialis* cauſſa ſubeſt, hæc prius tollatur.

2) Si vero nulla talis cauſſa ſubeſſe deprehendatur, ſatis efficax eſt hyacinthus orientalis.

26. *Conuulſiones.*

Hæ, pro cauſſarum diuerſitate, diuerſe etiam tractandæ ſunt, e. g.

1) Excretiones ſudoris repreſſæ promoueantur eſſentia alexipharm. ſuccin. liquore C. C. ſuccinato, interpoſito mercurio dulci.

2) Acrimonia, in inteſtinis hoſpitans, demulceatur oleo amygdalar. dulc. cryſtallo montana, ſubiuncto euacuante rhabarbarino.

3) In ſtaſibus lymphalibus eadem remedia conducunt, quæ ſub num. 1) indicata ſunt.

4) In cauſſa magis ſeroſa radix valerianæ, & aurum fulminans, præcipue laudantur.

5) In acutarum epilepſia cinnabaris, largiuscule propinata, conuenit.

6) In vermium cauſſa mercurius dulcis & myrrhata conducunt.

7) In ſtatu *idiopathico* commendantur varia ſpecifica, quæ tabula de *epilepſia* nominata ſunt.

27. *Atrophia.*

De hac & rachitide vid. tabula *de atrophia.*

28. *Vermes.*

Tabula de vermibus euoluatur.

29. *Crinones*, Mit=Eſſer.

1) A materia lymphatico-mucoſa, poros obſtruente, & ibidem in corruptionem abeunte, originem ducere videntur.

2) Primo loco balnea adhibeantur;

3) Deinde tergum lacte illinatur,

4) Et quando capite crinones prominent, nouacula abradantur.

30. *Strabiſmus*, das Schielen.

1) Aliquando a conuulſionibus prægreſſis remanet:

2) Aliquando autem ex mala adſuetudine contingit.

3) *Pharmacia* hic nullum habet locum, bene vero ſucceſſiua *correctio* & deſuefactio adſuetudinis illius peruerſæ. In hunc finem peculiares machinæ inuentæ ſunt.

31. *Faſcinatio.*

1) Laudari ſolet balneum, ex herbis ſpecificis antimagicis paratum, v. g. abſinth. hyperic. ſideritide, antirrhino, abrotano, polytrich.

2) Si corporis conſumtio, ſine euidente cauſſa, ſimul præſto ſit, ſerpillum addatur, coniunctis internis, atrophiæ deſtinatis.

32. *Cardiogmus*, das Hertz-Geſpann.

1) Obſtructionibus alui, torminibus, flatibus, & primarum viarum ſordibus fouetur, vnde ventriculus & præcordia inflata ſunt.

2) Aliquando a ſudoribus vel achoribus repreſſis inducitur.

3) Iisdem remediis profligatur, quæ contra pectoris oppletionem num. 9. commendata ſunt.

4) Hoc adfectu quando laborant infantes, accuſant vulgatiſſimo more in hiſce quidem regionibus violentam cauſſam, nempe *diſtorſionem ſubluxatoriam*, das Verbrechen, in aliis autem Germaniæ prouinciis das Anwachſen.

5) Præter ea in omnibus fere morbis, tam infantum, quam adultorum, hic loci accuſare ſolent eius modi cauſſam violentam prægreſſam, dicendo: der Patient hats vom Verbrechen bekommen, hat ſich ſo ſtarck unter der Arbeit angegriffen. Vnde neceſſarium eſt, vt pauca de his rebus dicamus: mox enim ad remedia partim friuola partim periculoſa confugiunt, nempe vel ad preſſiones cum digitis oleo inunctis, vulgo ſtreichen, vel ad violentas extenſiones & repoſitiones, ſie ziehen und martern den Patienten, bis es geknacket hat.

6. Quæ

6) Quæ damna vero ex ſalſis hiſce indicantibus & indicatis in patientes reſultent; triſtis loquitur experientia, & vidimus ſane herniam ſcrotalem in tenellulo quodam ſub ipſa extenſione productam.

7) Non negamus quidem, dari aliquando eius modi violentas diſtorſiones ſubluxatorias, vti in adultis ſub nimis vehementibus & impetuoſis laboribus, ita & in infantibus per incuriam ancillarum, wenn man die Kinder hat ſchnappen laſſen, rariſſime autem has violentias occurrere, certiſſimum eſt.

8) Quando enim in adultis hanc diſtorſionem accuſant, eſt communiter adfectus vel hypochondriaco-hyſtericus, vel ſpaſtico-arthriticus, ſpeciatim lumbago hæmorrhoidalis; id quod vel exinde patet, quia ex leuiſſimis ordinarie cauſſis excitatur, wenn man ſich nur ein wenig ſchnelle bücket, ausſtrecket oder umdrehet.

9) Vnde omnino mirandum eſt, quod vulgatiſſimus hic error ipſos adeo præclaros Medicos occupauerit. Specimen qui deſiderat, legere poteſt *caſum LVIII. in colleg. conſultatorio Ettmülleri.*

10) Tanto magis autem mirandum eſt, quod in tenellulis hanc diſtorſionem ſubluxatoriam tam frequenter accuſent: hi enim a violentis actibus & laboribus ſatis immunes ſunt. Vnde extenſiones illorum *torturæ* poſſunt adnumerari. Clyſteres ſane lenientes & carminatiui, aliquoties repetiti, periculoſo huic tentamini longe ſunt præferendi.

III. *CAVSSAE.*

1. Vti de his ſub ipſis adfectibus paſſim in *ſpecie* aliquid diximus, ita hoc loco in *genere* adhuc notare conuenit, quod plurimi morbi infantibus ingruant a cauſſis mere externis, pauciores ſane ab interna ad morbos diſpoſitione.

2. Sunt autem *externæ* tales cauſſæ præcipue ſequentes:

1) *Aëris alterationes*: dum enim ab aliorum arbitrio penitus pendent, modo lectis nimium tecti incaleſcere & ſudare coguntur, modo calentes, immo ſudantes ex il-

lis erepti, frigori immodeſte exponuntur. Hinc ori-vntur adfectus

a) *Catarrhales*, e. g. tuſſis, coryza, oculorum & aurium manationes ſeroſæ, oppletiones pectoris cum ronchis.

b) *Cutanei*, e. g. achores, cruſta lactea, quo etiam referri poſſunt parotides, crinones.

c) *Febriles*.

2) *Cibus & potus* dum vel *quantitate* immodica, vel *qualitate* inconueniente, ipſis obtruduntur. Pertinent huc in primis lactis vitia, de quibus præcedente tabula iam dictum eſt, e. g.

a) Lac tenue, bilioſum, excitat tormina & deiectiones bilioſas.

b) Lac nimium pingue inducit oppletiones pectoris, aſthmata, immo catarrhos ſic dictos ſuffocatiuos.

c) Lac impurum & venerea labe inquinatum infert adfectus vlceroſos, ſcabioſos malignos.

3) *Motus & quies*. His varia incommoda infantibus obiiciuntur: ſpectant huc

a) Immodeſtæ volutationes in cunis, quando pigræ nutrices vi quadam ſomnum per tantam concuſſionem obtrudere tentant, eo ipſo autem infantes vertigineſos reddunt.

b) Incongruæ faſciarum ſtricturæ, vnde motus voluntarius & circulatorius turbatur.

c) Præmaturæ ad ſtandum & ambulandum coactiones.

d) Luxationes & diſtorſiones.

e) Interpellatio & turbatio quietis, vnde quoad animum moroſi, quoad corpus autem torpidi infantes redduntur.

4) *Excretiones ſuppreſſæ*, præcipue *meconii*. Licet hæ a vitio principii vitalis deduci poſſint, non minimum tamen aliorum hominum errores & peruerſæ adminiſtrationes contribuunt; vbi præcipue nutricum cruda,

da, acida, vel alia inconueniens diæta, & iniuriæ aë-
ris accuſantur.

5) *Animi pathemata*. Hæc merito ad extraneas etiam cauſſas referuntur, ab aliis enim potiſſimum excitantur, e g.

a) Iracundia, quæ non ſolum congenita parentum malitia, ſed & variis externis irritamentis producitur.

b) Terror ſtolidis geſtibus, pulſationibus, trepidis clamoribus, infantibus incutitur, vnde pauores excitantur.

IV. *PROGNOSIS GENERALIS.*

1. Licet infantes ob nimiam corporis teneritudinem præ adultis grauius a morbis adfligi iudicandi ſint, docet tamen experientia, præcipue variolarum exemplo, quod morbidæ adflictiones minus illis periculi, quam adultis, adferant: vnde adſertum vulgi: ein Kind kan viel ausſtehen, veriſſimum eſt.

2. Quando autem autocratia naturæ in infantibus vel frigoris impedimentis, vel aliis externis iniuriis, friuole turbatur, tum maiores in illis ataxiæ, quam in adultis, metuendæ ſunt.

3. Facile enim in tali perturbationis caſu infantis natura ad vltimum illud & vehementiſſimum conamen, nempe motus conuulſiuos, conuolat; quos ſi mature, viribus nondum exhauſtis, ſuſcipiat, res minoris eſt periculi, quam ſi extremo veluti molimine hanc luctam vltimo adgrediatur, vbi non raro, nimium defatigata, penitus aufugit.

4. Conuulſiones *internæ*, magis hypochondriacæ, torminoſæ, ſingultuoſæ, der innerliche Jammer dictæ, cum repentinis clangoſis exclamationibus, infantibus, intra terminum ſex hebdomadum adhuc incluſis, ſæpius ſunt lethales.

5. *Conſuetæ* conuulſiones vt facilius aliis adfectibus ſuperueniunt, ita minus etiam periculi adferre obſeruantur.

6. Ce-

6. Ceterum omnes morbi infantiles, ſiue ſponte, ſiue congrua arte, expugnati, breuiorem periodum & exitum habere conſtat: vnde etiam infans non facile febre quadam *intermittente* ſuccumbere deprehenditur.

V. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vti omne punctum medelæ, infantibus adferendæ, corrigentibus & euacuantibus abſoluitur, ita leniora, tenera & ſecura pro hac infantili ætate omnino ſeligenda ſunt.

2. Hinc *eſſentias* non ingrediantur *acriora*, e. g. zedoaria, galanga, crocus, camphora: neque *elixiria*, *tincturæ* e multiplicibus miſtæ, præſcribantur. Sufficiunt *temperata* e rad. pimpinell. alb. vincetox. helen. ſcord. item: *aquæ diapnoicæ*, ſcabioſ. plantag. card. benedict. ſcorzoner. flor. tiliæ &c. antimon. diaphoret. tenerius.

3. *Eſſentia myrrhæ* in catarrhalibus & pectoris adfectibus non niſi parciſſime, & quidem cum largiore portione eſſentiæ ſuccini remixta, exhibeatur: in motibus febrilibus vtraque exſulet.

4. *Aqua fumariæ* in acutis, præcipue exanthematicis, remoueatur.

5. Sunt, qui *tincturam antimonii* ad multos infantum morbos, ipſas adeo febres, eximie laudant: ſed licet hoc remedium, fortiter tartariſatum, in *chronicis adultiorum* adfectibus non contemnendum ſit, in morbis tamen infantum non ſolum operæ pretium non facit, verum etiam aliquando incommoda producere obſeruatur.

6. *Emetica* vix vmquam neceſſaria ſunt; ſi tamen conſultum videatur, vomitum excitare, nudæ mechanicæ irritationes in faucibus fere ſufficiunt; aut ad ſummum leniora adhibeantur, e. g. conſerua florum perſicorum, florum iaceæ: cauendo ab emeticis antimoniatis & venereis. Vomitus autem *ſpontaneus* ſalutaris eſſe obſeruatur, vnde mulieres dicunt: Spey-Kinder, Gedey-Kinder; modo caueatur, ne, ad vomitum talem excitandum, ſtudio cibis repleantur.

7. *Mer-*

7. *Mercurius dulcis*, extra febriles commotiones, tutum & elegans eſt catharticum pro infantibus non plane tenerrimis: modo inſipidus ſit, & non vltra 3 4. grana propinetur. Pulueris forma, ſi recte comminutus fuerit, abſque omni hæſitatione poteſt exhiberi. Præter ea in grauibus ſymptomatibus, a ſcabie repulſa inductis, vſum præſtat plurimorum exſpectatione maiorem.

8. *Manna, ſenna, ſpina ceruina*, extra febres, ad aluum ſoluendam etiam poſſunt adhiberi; ſi autem quid febrilis ſubſit, rhabarbarina commodiſſime exhibentur.

9. *Doſes* remediorum *exiguas* in teneris infantibus ipſa ratio commendat: hinc abſonum eſt, diffuſas & crudiores formulas variarum radicum, magiſteriorum, terrarum ſigillatarum, calcium fatuarum, præſcribere.

10. Mirandum ſane eſt, quod B. *Ludouici*, vir alias meritiſſimus, & ſtrenuus cenſor inutilium compoſitionum, a puluere ſuo, infantibus deſtinato, vnicornu foſſile & alia incongrua continente, peculiarem efficaciam exſpectare potuerit.

11. Eiusdem cenſus ſunt vulgaria *antepileptica*, e. g. vngula alcis, vnicornu verum, lapis manati, corium humanum, puluis *Marchionis*, quæ omnia dubiæ ſemper fidei reperiuntur; immo nec ſpecificum cephalicum *Michaëlis* vllam prærogatiuam meretur.

12. In grauibus inteſtinorum & præcordiorum pathematibus, cum tetris deiectionibus, eiulatibus, pauoribus, *mucilaginoſa* craſſioribus abſorbentibus præferenda ſunt.

13. *Vermes* infantum, vti *viui* ſæpius atrophiam & conuulſiones, ita *necati*, & in inteſtinis putrefacti, malignos adfectus cum mirificis ſymptomatibus producunt, ita vt vulgus inde faſcinum & magicas incantationes arguat.

14. *Alexipharmaco-diaphoreticorum* vſus, quando neceſſarius eſt, nutricibus potius, quam infantibus adhibetur. *Antimonium* autem *diaphoreticum* temperatiſſimum eſt remedium diapnoicum, modo recte ſit præparatum.

15. In *acutis*, præcipue exanthematicis, laxantia & nimiæ calefactiones exſulent, iuſti autem temporis decurſus & criſes debite exſpectentur.

16. In omnibus acutis & æſtuoſis adfectibus, præcipue circa caput, *camphoræ* ſuſpenſio de collo, vel ſolutio eius linteis conſperſa, ad diapnoicum, reſolutorium & neruinum ſcopum ad modum vtilis eſt.

17. In anginodeis adfectibus plebs Belgica puluerem certarum cochlearum, quas *Hoorntiens* vocat, exhibet, cum indubio, vt fertur, ſucceſſu. Huc ſpectat, quod *Bonettus* de amuletico *entali* vſu refert.

18. In *dentitione difficili* cerebrum leporis, aut ſanguis criſtæ galli, qui humores vehementius elicit, cum ſucceſſu probabili vix vnquam adhibita ſunt.

19. *Crocus martis & ſulphur*, quando ad intertrigines adhibentur, vlceroſas haſce eruptiones infeliciter retropellunt.

20. *Siriaſis*, ſeu fontanellæ ſubſidentia, adhuc in teneris, communiter lethale ſignum eſt; & tunc quidem temporis ſpiritus odoriferi fruſtra huic loco adplicantur, quorum alias efficacior vſus eſt.

21. *Narcotica* cautiſſime exhibeantur: ſola theriaca ad gran. I. ſufficit.

22. *Cinnabaris* ſpecificam quidem antepilepticam efficaciam, quam ab aliquot viginti annis ipſi tribuerunt, non exhibet, exacerbationes tamen ſpaſticas egregie mitigat, &, relaxata hac ratione cutis ſtrictura, tranſpirationem promouet: modo paruæ doſes, vtpote ſatis efficaces, propinentur, largiores enim ventriculum grauare obſeruantur.

23. *Flatulentias*, a tranſpirationis repreſſione in inteſtino colo & cæco ſub coſtis nothis generatas, falſo mulierculæ pro concretione partium, das Anwachſen, declarant: facile enim & oriuntur & diſparent, cedunt etiam illitui per olea carminatiua, e. g. chamomillæ.

24 *Achores* rubei coloris, & malignæ indolis, circa mentum, aures &c. variis externis tractare, intutum eſt. Sufficit oleum

oleum ouorum externe, interne autem conducunt abſorbentia & diapnoica. His accedat congrua nutricis diæta, a crudis acidis & ſalſis libera.

25. Quod ad reliquam infantis diætam attinet, & tractationem, incumbit quidem hoc negotium mulieribus, quoniam autem Medicus non raro ad hoc conſilium trahitur, ſequentia ſibi habeat commendata.

26. Simplicitate plurimi infantes, pauciores pompoſo adparatu, educantur; illi quidem ſatis commode, vegete, & optimo familiariter ſucceſſu, hi vero vtplurimum non ad vota.

27. Hanc itaque ſimplicitatem Medicus vbique commendet, cauendo, ne ſcrupuloſis, immo anxiis muliercularum agitationibus in vanum ſimul abripiatur.

28. Recordetur omnino, quod ad corpus infantis a muco liberandum, & diaphoreſin inuitandam, *balneo* quidem opus ſit, plurimi autem ſimplicem ſaltem aquam, lac, aut cereviſiam eodem felici ſucceſſu adhibeant, quo pauciores vino calido, aut neruinis decoctis, vtantur.

29. Meminerit, opinionum diuerſitatem circa *pulmentum* parandum exigui eſſe momenti: ſunt enim, qui e nuda farina & aqua; ſunt qui adhibito lacte illud parant; ſunt etiam qui loco farinæ micam panis, vtpote iam fermentatam, adhibent: vtrobique proſpero ſucceſſu; modo *varietas*, & nimia ciborum obtruſio euitetur.

30. Lactis & lactantis conſtitutio varias offert cautelas, quas præcedente tabula indicauimus. Reſtat monere, vt primis 24. horis a *conſiſtentiore* lacte infantem detineant: meconium enim nondum euacuatum cum lactis talis acceſſu acriorem ſubit fermentationem, vnde tormina, eiulatus, immo conuulſiones exoriuntur. Admiranda ſane etiam in hoc paſſu ſimplex ac ſapiens natura, quæ ſalutari intentione *coloſtrum* huic euacuationi deſtinat, quod autem a multis, tamquam impurum, reiicitur.

31. Lac vbi ſufficiens eſt, ante tertium vel quartum menſem pultis alimento non quidem indigent teneriores, neque

tamen illis nocet, primis ſtatim hebdomadibus pulticulam adhibere.

32. Sordes oris ſtatim poſt partum linteo quodam, vino imbuto, eluendæ ſunt.

33. Pro *cauſſis* morborum ſuperius iam accuſauimus profundas infantum in cunas immerſiones, frigoris & caloris repentinas alternationes, immodeſtas in cunis concuſſiones, nimias faſciarum ſtricturas, & reliqua, omni hinc ſtudio euitanda, conſiderando, quod infantilium malorum origo a mere externis & aduentitiis cauſſis vix non ſemper ſit deriuanda.

FINIS.

SERIES TABVLARVM.

Tabula I. de morbis in genere pag. 1
II. Plethora 7
III. Spiſſitudine ſanguinis 13
IV. Cacochymia 18
V. Hæmorrhagiis in genere 23
VI. Hæmorrhagia narium 32
VII. Suppreſſione hæmorrhagiæ narium 39
VIII. Hæmoptyſi 43
IX. Vomitu cruento 52
X. Mictu cruento 59
XI. Hæmorrhoidibus internis ordinatis & nimiis 66
XII. Hæmorrhoidibus externis & cæcis 77
XIII. Hæmorrhoidibus ſuppreſſis, decoloratis, albis, mucidis & fluxu hepatico 89
XIV. Fluxu menſium ordinato, nimio & hæmorrhagia vterina 104
XV. Suppreſſione menſium 113

Tabula XVI. de Fluxu lochiorum ordinato & nimio 124
XVII. Suppreſſione lochiorum 133
XVIII. Congeſtionibus completis in genere 139
XIX. Congeſtionibus incompletis, ſeu rheumatiſmo 149
XX. Inflammatione in genere 159
XXI. Cephalalgia 181
XXII. Cephalalgia Iliaco-hæmatitica, ſeu clauo hyſterico 193
XXIII. Cephalæa 199
XXIV. Ophthalmia 204
XXV. Odontalgia 212
XXVI. Otalgia, & reliquis aurium adfectibus 219
XXVII. Coryza, grauedine & phlegmatorrhagia 229
XXVIII. Brancho & raucedine 239
XXIX. Angina 243
XXX. Tuſſi 255
XXXI. Aſthmate 267
XXXII. Palpitatione cordis 277
XXXIII. Phthiſi 285
XXXIV. Vomica pulmonum 302
XXXV. Empyemate 309
XXXVI. Malo hypochondriaco-hyſterico 314

Tabula XXXVII. de Infarctu lienis 329
XXXVIII. Scirrho lienis 336
XXXIX. Infarctu hepatis 339
XL. Scirrho hepatis 345
XLI. Atrophia 349
XLII. Nephritide 357
XLIII. Calculo renum & veſicæ 365
XLIV. Spaſmis in genere 379
XLV. Adfectibus ſpaſtico-arthriticis 387
XLVI. Hemicrania 399
XLVII. Pleuritide ſpuria 406
XLVIII. Malo iſchiadico 410
XLIX. Podagra, gonagra & chiragra 414
L. Incubo 425
LI. Aſthmate ſpaſtico ſeu conuulſiuo 427
LII. Singultu 432
LIII. Conuulſionibus in genere 437
LIV. Epilepſia 444
LV. Febribus in genere 452
LVI. Febre ephemera ſimplice & plurium dierum 468
LVII. Febre ſynocha, ſeu continente κατ' ἐξοχὴν dicta. 473
LVIII. Febre continua ſimplice 479
LIX. Febribus ſecundariis, vulgo ſymptomaticis 484
LX. Febribus inflammatoriis in genere 489

Ta-

Tabula LXI. de Febribus bilioſis, nempe febre cholerica & cauſo 494
LXII. Phrenitide 509
LXIII. Paraphrenitide 515
LXIV. Pleuritide & peripneumonia 519
LXV. Hepatitide 527
LXVI. Splenitide 536
LXVII. Febre catarrhali benigna, ſeu veterum quotidiana continua 540
LXVIII. Febre lenta 549
LXIX. Febre hectica 556
LXX. Febribus malignis & epidemicis in genere 565
LXXI. Febre catarrhali maligna petechizante 579
LXXII. Febre petechiali 590
LXXIII. Febre Hungarica ſeu caſtrenſi 592
LXXIV. Febre purpurea ſeu miliari, purpura vrticata & febre ſcarlatina 596
LXXV. Variolis & morbillis 606
LXXVI. Dyſenteria 619
LXXVII. Peſte 632
LXXVIII. Febre quotidiana intermittente 640
LXXIX. Febre tertiana 646
LXXX. Febre quartana 656
LXXXI. Febribus compoſitis ex acuta periodo 663

Ta-

Tabula	LXXXII.	de Febre tertiana continua	668
	LXXXIII.	Febre quartana continua	672
	LXXXIV.	Febribus corruptis, it. de nondum typicis	675
	LXXXV.	Oedemate	679
	LXXXVI.	Cachexia	687
	LXXXVII.	Hydrope vniuerſali	697
	LXXXVIII.	Hydrope particulari	712
	LXXXIX.	Ictero	717
	XC.	Scabie	726
	XCI.	Scorbuto	739
	XCII.	Fluore albo	752
	XCIII.	Gonorrhœa	759
	XCIV.	Pollutione nocturna	769
	XCV.	Lue venerea, ſeu malo Neapolitano	771
	XCVI.	Vitiis ſudoris	784
	XCVII.	Stranguria, dyſuria, & iſchuria	788
	XCVIII.	Incontinentia vrinæ	795
	XCIX.	Diabete	799
	C.	Adpetitus exceſſu	801
	CI.	Adpetitus defectu, ſeu anorexia & nauſea	805
	CII.	Fœtore oris	809
	CIII.	Soda	810
	CIV.	Cardialgia	813
	CV.	Flatulentia	818
	CVI.	Colica	825
	CVII.	Paſſione iliaca, ſeu miſerere mei	837
	CVIII.	Vermibus	842
	CIX.	Obſtructione alui	848
	CX.	Teneſmo & procidentia ani	853
	CXI.	Vomitu	858
	CXII.	Diarrhœa	864

Tabula CXIII. de Motuum vitalium defectu generatim 871

CXIV. Tremore artuum 876

CXV. Paralyſi & hemiplexia 878

CXVI. Apoplexia 888

CXVII. Catarrho ſuffocatiuo 895

CXVIII. Adfectibus ſoporoſis 903

CXIX. Lipothymia & ſyncope 908

CXX. Memoriæ debilitate 916

CXXI. Melancholia 919

CXXII. Mania 924

CXXIII. Hydrophobia 930

CXXIV. Noctambulatione 934

CXXV. Noſtalgia 935

CXXVI. Tarantiſmo 937

CXXVII. Philtris 940

CXXVIII. Ebrietate 945

CXXIX. Venenis 948

CXXX. Fulmine tactis 954

CXXXI. Strangulatis 956

CXXXII. Aqua ſubmerſis 959

CXXXIII. Adfectibus grauidarum 962

CXXXIV. Adfectibus parientium 980

CXXXV. Adfectibus puerperarum 991

CXXXVI. Adfectibus lactantium 998

CXXXVII. Adfectibus infantum 1004

INDEX.

A.

Ablactationis incommoda 1002
Abortus a quibus cauſſis oriatur 965
a fluxu menſium nimio facile inducitur 109
non poteſt impediri, vbi ſanguis copioſe profluxit 129
quibus circumſtantiis ſit promouendus 976
poſt illum vteri purgatio ſoli naturæ non eſt relinquenda 132
quo modo præcaueri poſſit 130 966
nouus ſequitur, quando vterus non ſufficienter eſt purgatus 129. 132
Abrotanum non eſt ſpecificum in fluore albo 758
Abſceſſus ex partibus interioribus ad exteriores proiectus, num maturationem felicem admittat 493
interni non poſſunt mundificari ibid.
eius materia ſucceſſiue euacuanda eſt 176
mammarum 1001
eius apertio quo in loco a chirurgis inſtitui ſoleat 1002
Abſinthii ſal nihil ſpecifici habet contra nimiam obeſitatem 12
Abſorbentia acrimoniam temperant, ſed viſciditatem augent 508
citrata habent efficaciam abſterſiuo-diureticam & ſimul præcipitantem 564
- magis diureſin & diaphoreſin promouent 677
craſſiori bili quadrant, non æque tenuiori 977
nocent hypochondriaco-hyſtericis 326
laudantur in cardialgia idiopathica 816
nimia febres turbant 460
- typum quartanæ in lentam transmutant 662
- - tertianæ ſimplicis in hecticam 670
quo modo temperent orgaſmum ſanguinis 138
pleraque in dyſenteria nullius ſunt valoris 630
marina habent vſum diuretico-colliquatiuum 472. 887
marina acido ſaturata commendantur in adfectibus pectoris chronicis 264
- it. in febre hectica 561
oſtracodermata quo modo ſudorem

dorem & diureſin promoveant 589
Abſorbentia terrea in ſoda nullius ſunt vtilitatis 812
terrea nimia nocent in hectica 553
- - concoctionem debilitant 298
- - in pectoris adfectibus chronicis tenacem mucum magis augent 264
- - nocent in infarctu hepatis 344
- - nocent in cachexia 696
terrea nullius efficaciæ ſunt in ſcabie 737
laudantur in malignis 577. 578
laudantur in ſtillicidio vrinæ infantum 799
Abſtergentia quænam adhibenda in phthiſi 295
pectoralia commendantur in hæmoptyſeos declinatione 49
Abſtinentia multorum & magnorum morborum remedium 803
Acetoſitas citri inter acida primum locum obtinet in malignis 578
- laudatur in ſtomacace 572
item in tuſſi 466
Acetum ſimplex ad vehiculum alexipharmacorum quadrat 579
vt magis acidum obtineatur, adiiciuntur aromata 507
Aceti vaporem *Deckerus* laudare vult in coryza & grauedine 238
deſtillatum nocet dentibus 218
- in malignis nimis penetrans eſt, & raucedinem cauſſatur 579
roſatum, rutaceum, flor. calend. caſtorinum in vomitu externe ad analepſin laudantur 864
ſquilliticum nihil ſpecifici habet contra nimiam obeſitatem 12
Achores infantum 1009
externis illos tractare intutum eſt 1018
eorum repulſio conuulſiones cauſſatur 440
Acida compeſcunt fermentationes putredinoſas & æſtus febriles 466. 758
nocent phthiſicis 300
laudantur in hæmorrhagiis 28
dulcificata in febribus nocent 466
mineralia cur abſorbentibus in eadem formula non debeant ſociari 578
pungentia in primis viis hypochondriacorum nulla ſunt 325
Acidulæ obeſis, ſpeciatim feminis ſterilibus ſalutares ſunt 13

Acidulæ in ſpiſſitudine ſanguinis non reiiciuntur 17.283
in adfectibus ſpaſtico-arthriticis non omnibus ſubiectis conducunt 398
nephriticos orgaſmos temperant, ſed motum humorum ad renes augent 378
hypochondriacorum aſylum reputantur 326.335
in infarctu non contemnendæ ſunt 356
in cacochymia circumſpectione indigent 23
in nonnullis chronicis ſcirrhos hepatis inducunt 345
in hæmorrhoidibus internis numquam ſuadendæ ſunt 75
num conducant in ſuppreſſis hæmorrhoidibus 102
in læſione interna prohibentur 364
phthiſicis non conducunt 300
in œdematibus inueteratis certiſſime nocent 686
earum abuſus aſcitem cauſſatur & mortem accelerat 701. 703. 709
Acredo ſalina rodens dolores excitat 143
Acria nocent dentibus 217
nocent in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 396
Acrimonia & *ſpiſſitudo* non æque in vno ſubiecto conueniunt 744
Acrimonia & *ſpiſſitudo* in vlceribus ſcabioſis num ſit cauſſa pruritus & ardoris 737
Acupuncturæ obeſis exiguum levamen faciunt 13
Addephagia quid? 801
ineffabile damnum adfert toti generi humano 803
Adfluxus humorum quo modo tractandus 224
Adianthum album ſpecifice laudatur in vomitu cruento 56. 58
eius infuſum commendatur in motibus hæmorrhoidalibus 73
- - - in hæmorrhoidibus nimiis 74
Adpetentia frigidorum & acidorum maior quam calidorum quid deſignet 114
Adpetitus exceſſus 801
defectus 805
auctior poſt febrem recidivam facile inducit 651
hypochondriacorum vagus eſt 316
peruerſus grauidis interdicitur 978
Adroſio ventriculi vnde dignoſci queat 500
quo modo reſtauranda 502
Adſpectus inter audacem & meticuloſum quid indicet 500
Adſtringentia: regulæ de eorum vſu 29

Adſtringentia ſanguini exitum non aditum prohibent 29
ſimilem motum naturæ imprimunt 29
ſalutarem naturæ intentionem turbant 176
vim ſuam non ſolum in primis viis, ſed etiam in reliquis partibus exſerunt 616
damnantur in vomitu cruento 58
in febribus bilioſis protheiformia pericula inducunt 506
nocent in febre tertiana 650
nocent in dyſenteria 625 629
improbantur ad motus conuulſiuos ſiſtendos 443
in cachexia poſt debitam humorum reſolutionem ſunt adhibenda 696
in aſthmate fugienda 274
febres turbant & ſupprimunt 460. 466
febrem lentam in hecticam promouent 555
in febribus intermittentibus ſcirrhos lienis cauſſantur 337
in intermittentibus contumacibus prudens eorum vſus conceditur 466
in fluore albo moderate & opportune adhibenda ſunt 758
in grauidis non temere ſunt vſurpanda 976
Adſtringentia nocent in gonorrhœa maligna 762
nocent in hæmoptyſi præmature adhibita 47. 50
quando in hæmorrhagia vteri exhiberi debeant 112
in hæmorrhagiis ſontica mala adferunt 25. 29
in effera hæmoptyſi permittuntur 48. 51
interna nocent in hæmorrhagiis narium 38
externa quando locum habeant in hæmorrhagiis narium ibid.
nocent in hæmorrhoidibus 75. 87
nocent in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
magno damno offeruntur hecticis 564
menſes ſupprimunt 108. 112. 116
nocent in mictu cruento 66
blanda quando in mictu cruento locum habeant 63
nocent puerperis 131
nocent vulneratis pulmonibus 297
ſanguinem reddunt ſpiſſum 40
in ſoda detrimentum adferunt 813
damnantur in adfectibus ſpaſtico arthriticis 396
cohibent ſudores 787

Adſtringentia in vrinæ inconti-
nentia cautiſſime ſunt ad-
hibenda 798
in vomitu cruento non teme-
re ſunt adhibenda 58
Adſuetudo ægrotandi multum ad
morbos contribuit 4.5
Aegyptiorum encheireſis calcu-
lum extrahendi 3.6
Aequinoctia hecticis pericu oſa
ſunt 560
Aër humido frigidus aſthmati
anſam dat 270
- - aut humido calidus
congeſtiones cauſſatur 142
- humidus hecticis magis a-
micus quam ſiccus 565
Aëris nimia excluſio per tegu-
menta ſanitati magis obeſt
quam prodeſt 605
Agaricus phlegmaticis ordinan-
dus eſt 216
Album græcum ad gargariſmata
commendatur 228.249.252
præſente inflammatione in
clyſteribus laudatur 841
Alcalia fixa diureſin & æqualem
humorum diſtributionem
promouent 147
Alchimilla habet vim vulnerari-
am 306.308
Alexipharmaca quando in febri-
bus exhibenda ſint 466
poſt febrem ſuperatam ſunt
continuanda 467
impetu febrili ſeneſcente co-
pioſe propinata febrem re-
vocant 547
Alexipharmaca commendantur
in febre ſynocha 477
temperata laudantur in in-
flammationibus 179
moderata locum habent in
hæmorrhagiis nimiis 131
in doloribus ſpaſticis ſine re-
gimine ſunt propinanda
398
calida in cephalalgia ſunt fu-
gienda 191
- nocent in plethora com-
mota 11
in variolis non ſunt vtilia 571
eorum eſſentiæ in purpura ex-
cluduntur 604
ad paralyſin tollendam non
ſufficiunt 887
falſæ de his remediis traditio-
nes toti fere orbi impoſue-
runt 575
Alexipharmaco-ſudorifera in ma-
lignis mortem adferunt 587
Alexipharmaco-diaphoretica cali-
da nocent in congeſtioni-
bus 147
Alexipharmaco diuretica nutrici-
bus potius quam infanti-
bus ſunt exhibenda 1017
Alexiteria, quæ certæ ſpeciei
contagia tollant 588
Alkekengi baccæ calculum pel-
lunt, ſed non reſoluunt 377
Allium nocet nephriticis 365

Alli-

Allium laudatur in odontalgia 217
oculis noxium non eſt 212
nauigantibus ſolatium eſt adverſus ſcorbutum 752
eius vſus copioſus apud Hungaros hæmorrhoides adfert 71
Aloë eius grana 2-3. alui excretiones promte prouocant 824
hecticis non conducit 563
ſanguinem commovet, ſed non ad exitum perducit 191. 327
Aloëtica purgantia in omnibus ſanguinis eruptionibus ſuſpecta ſunt 59
nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
in hæmorrhoidibus ſuppreſſis caute ſunt adhibenda 102
cur hæmorrhoides prouocent 825
in teneſmo hæmorrhoidali non conducunt 857
nocent in menſibus nimiis 112
damnantur in lochiis plane ſuppreſſis 137
Alp quid ſit 428
Alpini obſeruatio de Aegyptiis in curando empyemate 313
Alterantia in febribus quid præſidii adferant 463. 465
Alumen nocet dentibus 217
crudum adſtringendi ſcopo additur gargariſmatibus 752
Alumen vſtum commendatur in ſtomacace 751
Alui adſtrictio hypochondriacis familiariſſima 316
adſtrictio & obſtructio ſunt diſtinguendæ 848. 849
- - in grauidis 968
fluxus in febre lenta quo modo tractandus 556
ſegnities habitualis non incommoda eſt 851
obſtructio in infantibus 1009
occluſio in variolis quid reſpiciat 616
irritatio in variolis & morbillis periculoſa 605
adſtrictio nocet in febre catarrhali & petechiali 544. 548
ſolutio in puerperis quo modo promouenda 131. 996
Aluus cur in malignis ſit adſtricta 576
ſicca remoratur partum 991
Amara viſcera reſerant & reſtaurant 709
optime corrigunt humores ſeroſos corruptos 103
non omnia adpetitum excitant 808
non omnia, ſed ſpecifica, vermes enecant 847
Ambram in aurem dolentem ingerere docet *Foreſtus* 225
eius odorem cur auerſentur nonnullæ hyſtericæ 319
Ambuſtio in pede ophthalmiam contumacem curauit 210

Amor

Amor veſanus conuulſiones & epilepſiam cauſſatur 440. 447
Amuletica quando in congeſtionibus locum habeant 148
in hæmorrhagiis quando adplicari debeant 30
ſpecifici nihil habent in ophthalmiis 210
Amygdalæ in ſoda laudantur 813
facile in auſteram aceſcentiam degenerant 300
amaræ animalia quadrupedia interficere dicuntur 847
- in hydrophobia laudantur 932
Analeptica laudantur in congeſtionibus 148
poſt hæmorrhagias conceduntur 29
non debent continere acria aromata 579
Anagallis ſpecifice laudari ſolet in melancholia hypochondriaca 923
Anaiſtheſia infantum 1004
Anaſarca 697
Angina quid? 243
ſanguinea & mucoſa 245
in acutis cur pernicioſa 247
- quo modo tractanda 254
febri ſynochæ ſuperueniens quo modo tractanda 478
febri catarrhali benignæ non numquam accedit 543. 546
Angina febri catarrhali petechizanti facile ſuperuenit 581. 584
Anguillæ hepar laudatur ad excluſionem fœtus, molæ & ſecundinarum 129. 130
cutis, fumus ſpecifice laudatur in hæmorrhoidibus tumentibus 84
Ani pruritus 79
excoriatio vnde veniat 93
punctura ibid.
paralyſis per ſtimulantia inducitur 887
Animalis, quod momordit, cor, hepar, cerebrum in hydrophobia laudantur 932
Anima cur συμπάθειαν ſubeat 921
Animi abiectio in febribus non eſt boni ominis 460 570
perturbationes vnde in hypochondriacis & hyſtericis oriantur 317. 318
pathemata in producendis morbis quid valeant 4
- - non datur eorum cura pharmaceutica 977
- nocent puerperis 997
- nocent lactantibus 1003
- nocent grauidis 979
commotiones nocent, quando ſanguinis iactura inſignis contigit 131
Animus trepidus trepidos etiam inuoluit motus vitales 634

Annulus Helmontii quid valeat in hæmorrhoidibus cæcis 88
antiſpaſticus in ſpasmis quid valeat 386
Anodyna nocent in ſpaſmis 17
in paroxyſmo febrili adhibita vel mortem, vel febrem hecticam cauſſantur 395. 396
effluxum ſupprimunt, adfluxum vero non intercipiunt 65
ante euacuationem non debent adhiberi 147
in empyemate adhibita ſphacelum inducunt 313
opiata in tuſſi non ſecure exhibentur 301
- in commotionibus animi non debent adhiberi 977
in ſcorbuto poſt exiguum levamen dolores grauiores inuitant 750
lenia commendantur in fluxu menſium rebelli 110
- - in hæmorrhagia vterina ibid.
- - in fluxu lochiorum nimio 129
lenia commendantur in effera narium hæmorrhagia 36
- - in hæmorrhoidibus nimiis 74
- - in hæmorrhoidibus tumentibus 85
commendantur in doloribus calculoſis 373
Anodyna commendantur in inflammationibus externis 172
in ſtaſibus inflammatis prouide ſunt adhibenda 536
Anomaliæ hæmorrhoidales 91. 92
Anorexia quid ſit 805
differt a cardialgia 813
Antepileptica 449. 450
quando exhibenda 451
vulgaria cuius fidei in infantibus 1017
Anthraces 633
peſtilentes quo modo tractandi 638
recedentes cauterium reuocat ibid.
Antihecticum Poterii cuius effectus ſit 298. 564
Antihectica febrem lentam in hecticam transmutant 555
Antimagica commendantur in atrophia ab incantatione 356
quid valeant 943
Antimonium diaphoreticum temperatiſſimum diapnoicum eſt 1017
bezoardico minerali prærogatiuam non concedit 577
in hectica nihil prærogatiui habet 564
ad ſtaſes inflammatorias laudatur 532 536
commendat *Syluius* ad vlcerationes internas 298
Antimonii fumus ſuſpectam tuſſim cohibet 265. 299

Anti-

Antimonii fumus laudatur in aſthmate humido 276
laudatur in fluore albo 758. 759
Antimonii morſuli laudantur in variis adfectibus 397
Antiſcorbutica quid valeant in malo hypochondriaco 326
acriora nil iuuant in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
- nocent in malo venereo 748. 779
Antiuenerea quid poſſint in malo hypochondriaco 326
calida in gonorrhœa caute ſunt adhibenda 766
lignoſa nocent in hydrope 709
- nocent in ſcabie 737
Anwachſen der Kinder 1012. 1018
Apinus, adſertum eius de caſcarilla in febribus examinatur 457. 588
vomitoria commendat in malignis 572
Apium nephriticis nocet 365
Aphonia 240
ex crapula quo modo tractanda 884
Aphthæ quando in febribus proueniant 465. 543. 546
ſuperueniunt dyſenteriæ 622
funeſti præſagii deprehenduntur 628
de phthiſi conſummata teſtantur 289
infantum 1010
Apophlegmatiſmi commendantur in cephalæa venerea 201. 203
Apophlegmatizantia laudantur in odontalgia 217
Apoplexia quid? 883
vnde oriatur 36
in Finnlandia communis eſt 894
ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72
lenior ſpasmum cynicum interdum relinquit 892
vehementior lethalis eſt 889. 891
a ſpaſmis vehementibus in ſenioribus oritur 384
ſeroſa & catarrhus ſuffocatiuus ſæpe concurrunt 896
Apoplectici, qualis eorum exitus 892
multi habentur, qui catarrho ſpaſtico mortui ſunt 899
Αποϛάσεως & *ἀποϛήματος* differentia 176
Apoſtaſes febriles vnde veniant 451
cum impetu partem inflant 156
œdemata pedum adferunt 681 682
ex variolis ad pulmones transferuntur 613
ſtabiles ſedes fiunt commotionum rheumaticarum 156. 541
num has formet febris catarrhalis ſimplex 544

Apoſtema quo modo tractandum 172
differt ab vlcere 280
quando veteres in cerebro accuſauerunt 201
Apoſtematis interni ruptio vnde dignoſcatur 529
ruptio in angina quo modo tractanda 250. 254
Apoſtematodes inflammatio 160
quo modo tractanda 173
Apri dens præparat. 179
Aqua calida ſalina ad clyſterem extemporaneum laudatur in angina 248
exſtinctionis calcis viuæ quid efficiat in ſcabie 736
- - œdemata repellit 686
- fabrorum quid faciat in ſcabie 736
fortis hauſta quo modo tractanda 952
fumariæ ex diapnoicis removenda 548
- infantibus in acutis non exhibenda 1016
Hungarica in cephalalgia caute adhibenda 189
hypnotica *Dorncrellii* 215
hyſſopi laudatur in aſthmate ſenili 275
- laudatur in ſputu cruento 526
veronicæ vinoſæ, quo modo paranda & vſurpanda 264. 265
- ſpecifice laudatur ad tonum pulmonum roborandum 261. 264
- - laudatur in phthiſi 296
- - laudatur in brancho 242
- - laudatur in aſthmate ſenili 275
Aquæ calidæ potus nephriticos ſolatur 365
cephalicæ ſpirituoſæ nocent in lipothymiis ſcorbuticis 750
cordiales nocent in adfectibus grauidarum 976
deſtillatæ calcis viuæ, chærefolii, flor. omnium, flor. ſambuci nocent in inflammationibus 175
- card. bened. galegæ, plantag. ſcabioſ. ſcordii diapnoën promouent 579
flor. tiliæ, plantagin. ſcabioſ. ſcordii parum efficiunt in ſtaſibus diſcutiendis 535
ſpirituoſæ parturientibus non ſine diſcrimine exhibendæ 989
Aquarum præmatura euacuatio in grauidis quid minetur 971
Aqua ſubmerſi quo modo reuocandi 960
Aranearum adpenſio amuletice laudatur 660
Ardor inflammatorius differt ab æſtu congeſtorio 161

Ar-

Ardores intolerabiles a congeſtionibus oriuntur 143
Aridura partium ab atrophia differt 350
partis vnde obtingat 880
quo modo tractanda 883
coxendicis vnde oriatur 412. 420
Ariſtolochia rotunda amaritie ſua nullis ſimplicibus cedit 846
Ariſtotelis opinio de ſternutationis cauſſa 233
Armoraciæ radix ſuadetur in tuſſi 267
laudatur in ſcorbuto 751
Arnica in cauſſa grumoſitatis ex lapſu commendatur 886
Aromata quid valeant in ſcorbuto 751
illorum reliqua efficacia 817
Arſenicum in febribus adhibere non decet virum ſincerum 654
Artemiſia in ſuppreſſione menſium quid præſtet 123
Arteriæ aſperæ relaxatio in raucedine 242
Arteriola quando in hæmorrhagiis narium rupta, quid faciendum 38
Arteriotomia in hemicrania reiicitur 404
Arthritis quid ſit 387
eius ſpecies ibid.
& rheumatiſmus non ſunt res maxime diuerſæ 388
Arthritis quæ ſit illius a rheumatiſmo diverſitas 151. 152
eius differentia a congeſtionibus ſimplicibus 388
per diaphoretica calida inducitur 158
ſtricte ſumta quo modo differat a podagra 388
ſcorbutica ibid.
vera quibus cauſſis ſuperueniat 487
vaga tumores in articulis relinquit 389
- ruit ad hæmorrhagias 391
Arthritici adfectus quas hæmorrhagias reſpiciant 390
numquam ad ſanguinis eruptionem perueniunt 388
pertinaces per hæmorrhoides ſoluuntur 71
ſunt motus erronei 390
in iis contingunt congeſtiones incompletæ 140
ad ſpaſmos particulares referuntur 382
Arthritico-ſpaſtici adfectus num a debilitate partium, an a nimia ſtrictura dependeant 396
- - procliues ſunt ad recurſus internos 391
Artuum grauitas vnde exſiſtat 7. 14
in grauidis 964
vid. tremor.

Aſa fœtida externe conducit in ſuffocatione hyſterica 836
Aſarum laudatur in cardialgia 818
Aſcarides 843
vbi ſtabulentur ibid.
nonnumquam diarrhœas cauſſantur 866
Aſcites vnde oriatur 135 703
Aſelli præparat. 377
Aſparagi radix ſpecifice laudatur in mictu cruento 64
Aſſodes quid ſit 490. 495
Aſthma 267
differt a tuſſi 268
interdum tuſſis ſymptoma eſt 269
non in ſolo pectore, ſed etiam hypochondriis interdum ſedem habet 268
& pectorale & hypochondria cum ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 92. 93. 96
in febribus acutis ſuſpectum eſt 272
defectiuum 268
chronicum quo modo tractandum 275
ſpaſticum ſeu conuulſiuum 268 382. 427
- differt a catarrho ſuffocatiuo 896. 901
- interdum eſt ſymptoma aſthmatis defectiui 269
- iungitur interdum febribus malignis 429
Aſthma ſpaſticum ex pleuritide ſpuria oriri poteſt 409
ſiccum quo tempore magis adfligat 270
- diuturnum, quæ mala adferat 272
venereum quo modo curandum ibid.
Aſthmatica pectoris oppletio in infantibus 1007
Aſthmatici non nulli etiam capitis dolores ſentiunt 276
caſus notabiliſſimus 276. 277
Athleticus corporis habitus quid de eo ſentiat *Hippocrates* 9
Atheromata 773
Atonia œſophagi, wenn es kollert bis in den Magen hinunter, vnde oriatur 625
Atrophia 349. 1011
vnde originem trahat 350. 351
quo modo differat a phthiſi 286
ab incantationibus an ſit curanda 353
inueterata degenerat in rhachitidem ibid.
adultorum ſemper fere cum hectica complicata eſt ibid.
Atrophicorum abdomen cur tumeat 703
Auricula muris maior in pectoris vitiis laudatur 306
Aurium adfectus 219
manationes ſeroſæ in infantibus 1008

Autocratia naturæ quid poſſit in morbis 4. 5
in non nullis adfectibus arti cedere cogitur 499

B.

BAculus corni quid in rabie efficere dicatur 983
Bagliuius commendat aſthmaticis particulas nitroſas interarandum 276
eius obſeruatio de motibus conuulſiuis puerorum 608
eius ſententia de fluore albo 757
eius ſententia de alexipharmaco-ſudoriferis in malignis 587
Balnea nimium feruida reiiciuntur in plethora commota 12
non omnibus calculoſis proficua ſunt 378
in grauidis non improbantur 977
infantum qualia eſſe debeant 1019
domeſtica commendantur in palpitatione cordis 283
tepida alicuius efficaciæ ſunt in ſpiſſitudine ſanguinis 17
conducunt ad ſudorem eliciendum 787
laudantur in omni tabe 356
Balſamum de Copaiua ſeu *Indicum* album quid præſtet in gonorrhœa 765
in calculo renum non adprobatur 378
Balſamum de Copaiua ſeu *Indicum* album laudatur in ſuſurru & tinnitu aurium 225
ſulphuris mictum cruentum cauſſari poteſt 62
apoplecticum quid præſtet in apoplexia 894
Locatelli 297
Balſama apoplectica & *cephalica* in coryza & grauedine non conueniunt 238
embryonum in adfectibus grauidarum damnantur 970
acriora in hectica nihil faciunt 563
- in mictu cruento reiiciuntur 66
- reiiciuntur in cephalæa 203
- in calculo turgeſcentiam ſanguinis promouent 378
- vulneratis pulmonibus non conducunt 297
in gonorrhœa non promiſcue ſunt adhibenda 764. 765
temperatiora in phthiſi commendantur 296
Beccheri pilulæ vid. *Pilulæ.*
Becchica euacuatio non ſuccedens phthiſin cauſſatur 290
Becchicæ congeſtiones quænam ſint 140
- quid intendant 146
Belgæ laudant piſcem Raiam ſeu mures marinos in hæmorrhoidibus tumentibus 89

Bellis minor leniter adſtringit & diſcutit 300
Berg-Geſtöber 950
Beulen, a lapſu, ictu, verberibus 172
quo modo tractandæ 174
Bilis num ſit alcali vel acidum 507
eius defectus non eſt cauſſa hydropis 703
num amarore ſuo vermes enecet 847
an ſit cauſſa febris tertianæ 649
in dyſenteria quid mali inferat 623
quo modo colicam bilioſam inducat 829
excretio eius impedita icterum inducit ibid.
flaua, vitellina, praſina &c. quid ad febres bilioſas conferant 505
Bilioſa materia expanſa & diffuſa non poteſt vno impetu inverti 506
in febribus bilioſis an ſecure per vomitum poſſit euacuari 464
internas inflammationes peſſimi euentus cauſſatur 500
Bilioſa acrimonia per fermenteſcentia augetur 507
Bilioſæ cruditates primarum viarum motus ſpaſticos exaſperant 392
Birckmanni puluis ſtomachicus 808
Blatter-Pelzen quid ſit 619
Blut: ſchweres Blut, ſchwerer Muth 14
Bluten: wenn es kommt, wird der Kopf leichter 141
Bolaria viſcera conſtringunt & hydropem cauſſantur 424
magno damno hecticis offeruntur 563
Bonetus naſturtium aquaticum ſpecifice laudat in phthiſi 299
de corruptionibus ſphaceloſis poſt mortem phreniticorum 515
de amuletico entali vſu 1018
Bontius tempore dyſenteriæ in folliculo fellis nullam inuenit bilem 623
eius *liber de medicina Indorum* adlegatur 313
eius *pilulæ tartareæ* laudantur in infarctu lienis 332
Borborygmi quid ſint 828
Borellus commendat iaſpidem rubram in hæmorrhagiis 30
- ſuccum vrticæ min. in hæmorrhagia narium 38
- ſideritidem in pleuritide 525
Borrichii inuentum veſicis calidis ſudorem promouere 711
Boyle tractatus de ſpecificis adlegatur 846

Bran-

Branchus 230. 239
quo modo differat a raucedine 239. 240
habitualis in catarrhum ſuffocatiuum abit 241
grauior cum adfectibus venereis conſpirat 240
Braſſicæ muriaticæ cur ſemina pinguia immiſceantur 507
Bronchotomia commendatur in angina 250
Brunneri potiuncula laudatur in aſthmate chronico 275
Bruta cur raro morbis ſint ſubiecta 3
hæmorrhagias non habent 25
veras febres non incurrunt 456
Bubones peſtilentiales 633
quo modo tractandi 638
venerei vnde naſcantur 772
- quo modo tractandi 778
- ſponte non tendunt ad ſuppurationem 783
- non raro ſuperueniunt gonorrhoeæ malignæ 761
vlceraſcentes inſignes corruptiones formant 768
Bufo in vino aduſto maceratus laudatur in angina 254
eum viuum *Holſati* in angina adhibent 255
exſiccatus diureſin promouet 696
- in hæmorrhagiis laudatur 30. 48. 75. 129
- in congeſtionibus ſpecifice laudatur 148
Bufo exſiccatus amuletice commendatur in vrinæ incontinentia 798
- eius os commendat *Helmontius* in odontalgia 217
Bulimus 804

C.

Cachexia 687
eſt cacochymiæ proles 20
non eſt primus hydropis gradus 688
plenaria frequenter hecticam aut hydropem adfert 692
a fluxu menſium nimio inducitur 190
euenit a lochiis ſuppreſſis 135
inducitur ab hæmorrhoidibus nimiis 72
repulſa catarrhum ſuffocatiuum inducit 692
Cachectici non ſunt pro phlegmaticis habendi 695
Cacochymia 18
arctum eius vinculum cum cachexia oſtenditur 18. 20
quid per eam veteres & recentiores intelligant 22
veterum nomen ſuum omnibus morbis ignotis dare debet 748
tam frequens non eſt, vti vulgo accuſatur 20
ſcorbutica omnium morborum origo vulgo habetur 19 22

Cadauera non ſepulta peſtem cauſſari poſſunt 634
peſte emortua cur liueſcant & nigreſcant 569
Cæcitas ex ophthalmia diuturna oritur 207
ex venæ ſectionibus ſtatis non oritur 209
Calculus renum & veſicæ 365
eorum differentia 366
ſæpe ſine inſignibus doloribus geſtatur 367
renum aliquoties ex bonitate naturæ curatus eſt 371
- ad hæmorrhoides procliues ſunt, qui illo torquentur 72. 76
- aſperior excitat mictum cruentum 60. 62
veſicæ adultorum vbi naſcatur 369
non eſt indolis pure terreæ 376
ſine nephritide adfligere poteſt 357
cum podagra ſæpe coniunctus eſt 421
grandior febrem acutam aduocat 371
iactatæ eius curæ heroicæ in dubium vocantur ibid.
quo modo explorari poſſit 369. 376
eius extractio vel exſectio 376
illum pellentia cautiſſime adhibenda ſunt 377
nouam eius geneſin medicus non poteſt intercipere 376
Calculoſi motus ab ipſo calculo diſtinguendi ſunt 366
Calefacientia in inflammationibus ſtaſin promouent 176
nocent in hæmorrhoidibus 87
Calida nocent in cephalalgia ſanguinea 198
reiiciuntur in hæmoptyſi 51
illa febris tertiana tolerare non poteſt 650
quartanam continuam in acutam inducunt 673. 674
lentam in hecticam febrem promouent 555
acria ſulphurea in ſcorbuto non ita efficaciter corrigunt 750
Calor blandus in congeſtionibus efficaciter prodeſt 148
in volis manuum poſt prandium phthiſeos ſæpe ſignum eſt 287
Caluariæ diſtorſio in infantibus 1004
Camphora in inflammationibus externis egregie ſatis facit 177. 178
eius adpenſio de collo laudatur in acutis æſtuoſis adfectibus infantum 1018
- - laudatur in ſudoribus infantum repulſis 788
eius auerſio in hyſtericis, quo modo tolli poſſit 198
ad ardorem mitigandum commendatur in ſcabie ferina 733

Camphora in ſtaſi inflammatoria ſuppurationem impedit 223
cur in œdematibus non conveniat 681. 686
num veneris incitamenta contemperet 928
eius vſus internus circumſpectus eſſe debet in hepatitide 178. 535
eius quantitas tincturas bezoardicas ſuſpectas reddit 637
eius granum ſemis cum nitroſis laudatur in cholera ſimpliciore 506
quid valeat interne in angina 254
eius gran. I. cum aqua cheiri laudat Ettmüller in epilepſia 451
nephriticis ob ſtimulationem diureticam cautius exhibenda 364
Camphorata quo modo in otalgia & ophthalmia adplicanda ſint 208. 211. 223
in deliriis multum commendantur 928
nihil præſidii ad hydrocelem adferunt 717
in paraphrenitide interne caute ſunt adhibenda 519
Cancer vnde oriatur 168
occultus quid ſit 339
Cancri combuſti ad morſum canis rabidi laudantur 932
laudantur in diabete 800
Cancri fluuiatiles vulgo creduntur febrem ſympathetice curare 655
Canes delicatuli facile morbis ſunt obnoxii 3
Cantharides: eorum vſus mictum cruentum prouocare poteſt 62
facile renes & veſicam adrodunt 709
magis nocent in fluore albo, quam in gonorrhœa 758. 765. 766
adſumtæ quo modo tractandæ 952
Capillorum defluuium in phthiſi de malo conſummato teſtatur 289
in febre hectica itidem 558. 560
in ſcabie ferina incurabilem adfectum teſtatur 735
Capitis dolores in ſexu feminino Medicos valde vexant 196
qui a lue venerea originem ducant 182. 195. 199
hypochondriacorum & hyſtericarum 316. 317
Caput: eius conſpiratio cum ventriculo 190
ab æſtu & frigore poſt enormes narium hæmorrhagias defendendum eſt 38
interdum in aſthmaticis ſimul adficitur 276
eius vertiginoſa adflictio ſignum plethoræ eſt 8
qui ſunt capitis amplioris, podagræ

dagræ præ aliis vulgo obnoxii creduntur 418
Carbones: vapores eorum quæ damna adferant corpori 950
Carbunculi ſpem ſalutis in peſte adferunt 569
cito autem & numero plures erumpentes ſunt infames 570
Cardialgia 813
nauſeoſa ibid.
ſymptomatica viſcera venæ portæ ſimul adficit 814
ſyncoptica vnde dependeat ibid.
paraphreniticorum exquiſita eſt 516
hypochondriaco - hyſtericarum 315. 316
- non eſt emeticis curanda 59
ſucceſſu temporis lipothymiam cauſſatur 815
Cardialgiæ extremæ in febribus periculoſæ ſunt 460
a lochiis ſuppreſſis 135
Cardiogmus 1012
Carduus benedictus poſt febres vt tonicum laudatur 654
Caries dentium quo modo tractanda 215
Carminatiua in flatulentia prudentiſſime adhibenda ſunt 824
in qua colica locum habeant 833
Caro lupina num in malo hyſterico aliquid præſtet 328
fumo indurata nephritidem exacerbat 364
Carpionum lapis an efficax ſit in hæmorrhagiis narium 38
Carthamus temperate euacuat 710
Carunculæ in vrethra quo modo tollendæ 768
Carus 903
Caryophylli laudantur in odontalgia 218
Caſcarilla lenit, ſedat, diſcutit 526. 899
fouet adſtrictionem vix ſenſibilem 467
laudatur vt lene anodynum in dolorum atrocia 145
laudatur vt egregium pectorale diſcutiens & ſedatiuum 265
laudatur ad vomitum, diarrhoeas impetuoſas ſiſtendas 483. 503. 556. 576
in dyſenteria ſalutariter convenit 631
laudatur in turbis venæ portæ 322
laudatur in fluxu lochiorum nimio 129
laudatur in vomitu cruento 56
commendatur in hemicrania 403
commendatur in hæmoptyſi 48

Caſcarilla ob acredinem in angina non conducit 253
an aliquid ſpecifici habeat in febribus 467
Caſeus macrior nephriticis non conducit 364
Caſtoreum reiicitur in malo hyſterico 327
in adfectibus infimi ventris non commendatur 436
improbatur in epilepſia 451
externe pro odore in colica adhiberi poteſt 836
Cataplaſma diſcutiens ad ſtaſes congeſtas commendatur 174
ab aurium adfectibus abeſſe debet 228
Catalepſis 380
Cataracta vnde proueniat 39
Catarrhoſorum vomitus quo modo tractandus 238
Catarrhus differt a rheumatiſmo 152. 230
vnde originem ſumat 140
eius ſpecies 229
num ex capite in cauitatem arteriæ aſperæ defluat 276
ſimplex nulla febre ſtipatus eſt 230. 542
falſo-acris inuoluit indolem inflammatoriam 542. 543
frigidus 140
chronicus quo modo tractandus 547
eius lapſum in ſtomachum vulgus accuſat 230
Catarrhus quo ſenſu ſit contagioſus 544
Catarrhales ſeniorum adfectus conueniunt cum aſthmate defectiuo 268
Catarrhus ſuffocatiuus 895
vnde oriatur 898
ſæpe concurrit cum apoplexia ſeroſa 896
poſt tuſſim periodicam ſuccedit 259
poſt hæmorrhoides ſuppreſſas euenit 72
a ſpaſmis vehementibus ſenioribus obtingit 884
cautiſſime ab aſthmate humido diſtinguendus eſt 901
Cathartica fortiora damnantur in cephalalgia 191
Cauſus 494
quo modo differat a febre cholerica 495
ab *Hippocrate* febris lethifera adpellatur 499
eius materia peccans corroſiuæ indolis eſt 508
Cauſticum Sutorii & *Zwingeri* 172
Cauteria commendant veteres in cephalæa 201
in fiſtula ani non ſunt admittenda 89
Celſus quid in cholera promittat 507
Centaurium minus ad tonum ventriculi roborandum laudatur 808
in febre lenteſcente nocet 654

Centinodium ſpecifice laudant in effera hæmoptyſi 48
Cepæ nauigantibus aduerſus ſcorbutum ſolatio ſunt 752
aſſatæ ad maturationem hæmorrhoidum tumentium commendantur 85
frixæ in ſcorbuto exiguum edunt effectum 751
vſus earum internus oculis non nocet 212
nephriticis non conueniunt 365
Cephalæa 199
ea adflicti ſunt ſenſibiliſſimi 200
melancholiam interdum producit 202
ab inquinamentis venereis & ſcorbuticis orta, quo modo curanda 202. 203
Cephalicum Michaëlis ſpecificum laudibus effectu non reſpondet 191
nullam prærogatiuam in infantibus meretur 1017
Cephalalgia 181
ſanguinea & ſeroſa ibid.
eius differentia a cephalæa 182
quo modo differat ab hemicrania 182. 399
directe hæmorrhagiam narium reſpicit 399
in feminis pertinax & continua obſeruatur 182
grauidarum 964
Cephalalgia iliaco-hæmatitica quid ſit 193
Cerebrum leporis in dentitione difficili probabile non eſt 1018
Cereuiſia cum ſucco betulæ vel ſemine dauci fermentata commendatur calculoſis 375
fermenteſcens puerperis non conducit 132
eius vapores fermenteſcentes quæ damna adferant corpori 950
Ceruus totus an ſit alexipharmacus 575
Chærefolium laudatur in phthiſi 301
Chamædris num ſecundum *Paracelſi* adſertum ſanguinem conſumat 12
Chamomilla: eius decoctum ad clyſteres in hæmorrh. ſuppreſſis laudatur 98
in colica non reiicienda eſt 836
quid præſtet in mictu cruento 65
ad diſcutiendas ſtaſes debilioris eſt efficaciæ 535
Chelidonium minus, minus efficax eſt in hæmorrhoidibus tumentibus 88
Chemoſis quid ſit 204
China chinæ quæ damna inducat in febribus 645
in intermittentibus adhibita

ta ſcirrhum hepatis ſæpe inducit 346
China chinæ in quartana icterum facile cauſſatur 721
in tertiana continua nullum vſum obtinet 671
Chiragra 414
hæmoptyſin reſpicit 419
Chirurgia infuſoria hodie exolevit 17. 22
Chloroſis virginum 692
ad palpitationem cordis accedens quo modo tractanda 282
Cholera humida 495
eam morbum fieri ſine febre ſcriptores dicunt 505
Cholerici quem edendi modum ſeruent 802
Chondrilla vid. *Radix chondrillæ.*
Chorea Sancti Viti 930
Cibi molliores, præter conſuetudinem ſumti, inteſtinorum laxitatem cauſſantur 316
acidi cum bile & ſulphure maiorem acrimoniam producunt 507
- in tuſſi ſunt fugiendi 267
capparibus conditi laudantur in infarctu lienis 335
Cibus parcior plethoricis commendatur 10
dyſpeptus cur fluxum menſium inhibeat 111. 116
Cichoreum ſpecifice laudatur in infarctu lienis 343
Cinnabaris cuiuis ætati & ſexui maxime eſt accommodata 190
opiatorum vices ſæpius ſupplere poteſt 190. 344
ſpaſmos mitigat & transpirationem promouet 1018
in motibus moderandis fungitur officio cotis 386
laudatur in coryza acriore 238
laudatur in grauidis 977
larga doſi commendatur in hemicrania 403
- - in aſthmate ſpaſtico 430
- - in hæmorrhagiis 28
antepilepticam non habet efficaciam 443. 1018
antimonii ab *Oſwaldo Kremſio* laudatur in aſthmate 275
Citri ſuccus pectori præ ceteris amicus eſt 306
Citta 802
Claui ani 79
Clauus hyſtericus quid ſit & vnde nomen habeat 193. 194
- oculi vnde emergat 206
Clyſſus antimonii tertium locum inter acida obtinet 378
Clyſter extemporaneus 248
aquoſus ſimplex priorem educit 834
motum periſtalticum inuerſum deorſum reuocauit 841
e veronica laudatur in malo hy-

hypochondriaco hyſterico 327
Clyſter e veronica in anxietatibus ſyncopticis & torminibus colicis laudatur 372
Clyſteres laxantibus præferuntur in malo hypochondriaco, mictu & vomitu cruento 59. 66. 327
aliquoties repetendi ſunt 834
maximum vſum habent in colica 833. 834
quando in lipothymia adhibendi ſint 915
laudantur in epilepſia 451
in dyſenteria non habent eximium vſum 629
emollientes puerperis commendantur 131
- laudantur in vrinæ vitiis 794
acres cur in hæmorrhoidibus ſuppreſſis non ſint adhibendi 101
iniecti ſæpe per os egreſſi ſunt 834
Cochlearia in ſcorbuto laudatur 750
Cocta, non *cruda*, purgare licet 653
Coctiones veterum in febribus ſunt ſecretiones 453
Cœliaca paſſio febrem cholericam interdum ſequitur 501
Coffée potus plus valet aluo expediendæ quam thée 322
Coffée potus nimis ſaturatus tremorem artuum otioſis inducit 852
Colica 825
anoterica 193
abdominis ibid.
bilioſa 826
conuulſiua in infantibus quo modo adpelletur ibid.
- a lochiis ſuppreſſis 135
flatulenta ſeu pituitoſa 381. 826
habitualis 828
hæmorrhoidalis 826 828
- vnde oriatur 72. 76. 96. 97
humoroſa a pure ſpaſmodica diſtinguenda eſt 833
hyſterica vbi magis ſentiatur 826
iliaca ibid.
nephritica ad hæmorrhoidalem refertur 826 837
ſaturnina quid ſit 950
Collyrium Weisbachii. 211
Colocynthis phlegmaticis ordinari debet 216
eius pulpa ad clyſma commendatur in angina 248
circumſpecte debet adhiberi in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
Color flauus icteriodes infantum 1005
Coloſtrum infantibus vtile eſt 1003. 1019

Coma 903
somnolentum & vigil 904
ei directe nihil adhiberi poteſt 907
ab opio inductum vix curatur 908
Commotiones animi, corporis & ſenſuum nocent poſt ſanguinis iacturam 131
humorum plures generant impuritates 605
- vehementes ſanguinem in arctiſſimos meatus impellunt 530
- nocent in febribus 547. 574. 671. 674
febriles ſtricte dictæ a febribus nondum typicis differunt 675
Conatus vomendi in colica ſemper ſuſpecti ſunt 828
in feminis vomitus cruenti metum adferunt 829
Conceptio noua a lochiis ſuppreſſis impeditur 135
Conchæ ſine igne præparatæ 578
Concoctionis vitia tuſſim prouocant 287
Concrementa vteri fungoſa quo modo præoccupanda 956
Concretio pulmonum cum pleura an certis ſignis cognoſci poſſit 285. 289
vnde exſiſtat 292
Condylomata 79
Congeſtio 139
ſimplex ſeu completa ibid.
Congeſtio ſimplex quo modo differat ab arthritide 388
incompleta rheumatiſmus vocatur 140. 149
- difficilius curatur quam completa 144
prima ſecundam prouocat 142
Congeſtiones non paſſiuæ, ſed actiuæ cenſendæ ſunt 142
frequentiores ſunt quam obſtructiones ibid.
in ſtagnationem & ſtaſin deductæ quos effectus producant 140
ſanguinis ad caput & pectus in hæmorrhagiis narium ſuppreſſis 41. 42
becchicæ quænam ſint 140
pectoris grauiores morbos producunt quam capitis & abdominis 144
in conſuetudinem deductæ non facile cedunt medicamentis ibid.
Conſerua roſarum vt anodynum laudatur in vomica pulmonum 308
ſatyrionis in adfectibus ſpaſtico-arthriticis prodeſſe dicitur 397
Conſolida ſaracenica in nephritide & vomica pulmonum laudatur 306. 365
Conſuetudo quantæ ſit efficaciæ 414
Contracturæ ex podagra & chiragra

gra

gra inueterata eueniunt 420
Contuſio quo modo tractanda 180
eius ſenſum plethorici poſt motum perſentiſcunt 8.150
Conyza vulneraria laudatur in vomica pulmonum 306
Conuoluulus 838
Conuulſiones 437
quo modo differant a ſpaſmis 383
idiopathicæ 437. 439
vterinæ differunt a lipothymiis & ſuffocationibus vterinis 438
epileptico-hyſtericæ 118. 136
ſymptomaticæ 441. 442
variolas nonnumquam præcedere ſolent 441 608
in febribus ſunt periculoſæ 460
in acutis quando ſint lethales 441
mortem præcedentes per remedia magis exacerbantur 443
in conſuetudinem degeneratæ cum cauſſis materialibus proportionem non habent 440
interdum calculoſos occupant 367
parturienti ſuperuenientes 984
infantum 788. 1011. 1015
Corallia rubra ppt. in excedente alui fluxu commendantur 556
Cordialia acriora ad palpitationem cordis nihil iuuant 282
Corium incenſum ad ſuffocationes hyſtericas laudatur 836
Cornu cerui tam vſtum, quam philoſophicum excluditur in malignis 578
vſtum in vermibus nihil magnopere præſtat 848
Corporis extenuatio nimia in gravidis 971
emarceſcentia in phthiſi 292
gracilitas iuncea quid noceat 1003
habitus athleticus, quid de eo cenſeat *Hippocrates* 9
motum cur plurimi renuant 9. 10
nullum poſſunt perferre cephalæa laborantes 200
Corpulentia nimia Vid. *Obeſitas.*
Correctio materiæ bilioſæ facilior eſt quam euacuatio 501
impuritatum ſine euacuatione fruſtranea eſt 21. 22
Correctoriam methodum duæ febres admittunt 655
Corroſiua euitanda ſunt in hæmorrhoidibus cæcis 87
Corruptio ſphaceloſa vel ſuppuratoria rupta vnde dignoſcatur 532
vlceroſa vnde originem habeat 140

Cortex mezerei laudatur in coryza & grauedine 238
caſcarillæ vide *Caſcarilla.*
Cortices aurantiorum ſpecifice laudantur in colica 836
in qualibet flatulentia inteſtinorum bene ſe commendant 825
Coryza 229
raucedinem præcedit, immo cum illa coniuncta eſt 240. 242
iisdem cum hæmorrhagia narium rationibus innititur 33
acrior, contaginoſa, quo modo tractanda 236
chronica olfactum facile lædit 234
infantum 1007
Coſtus verus viſcoſitates reſoluit 262
ſtaſes catarrhales diſcutit 239
Coxendicum dolores ex hæmorrhoidibus cæcis 82
Creta communiter in ſoda adhibetur 812
Crinones infantum 1011
Criſis febrium 458
ſimplex rara apud nos eſt 665
Criticæ euacuationes adferunt euphoriam 459
Criticas tentare commotiones in febribus ſecundariis non conuenit 489
Criticum nullum eſt paucum 32
Crocus cachecticis non prodeſt 695
Crocus in fluxu lochiorum moderate debet adhiberi 129. 132. 134. 138
eius concurſus tincturas bezoardicas deturpat 637
egregie laudatur in ſtaſi eryſipelacea 177
martis antimoniatus aperitivus *Stahlii* laudatur in fluxu menſium rebelli 110
- - laudatur in mictu cruento 64
- - laudatur in vomitu cruento 56
- - aluum non adſtringit vti china chinæ 652. 660
- aperitiuus *Zwölfferi* in mictu cruento laudatur 64
- intertrigines repellit 1018
- adſtringens in effera hæmoptyſi laudatur 48
metallorum crude vſurpatus irritat oculos 210
Crollii lapis admirabilis laudatur in ophthalmia seroſa 208
Crurum inflationes varicoſæ in grauidis 969
Cruſta lactea infantum 1009
eius repulſio conuulſiones cauſſatur 440
Cryſtalli lunæ pro ſcopo diuretico non commendantur 709
tartareæ in vrina hypochondriacorum nihil peculiare denotant 316
Cryſtallus montana ſiſtit diarrhœas 546. 631

Cryſtallus montana ſtypticum effectum exſerit 506. 507
a *Cratone* in febribus biliosis commendatur 506
Cucuphæ 328
quid valeant in memoriæ debilitate 918
qua circumſpectione in cephalalgia adhibendæ ſint 189
quibus ſubiectis in adfectibus ſeroſis conducant 238. 907
Cucurbitini 843
Cucurbitulæ cæcæ commendantur in hæmorrhoidibus cæcis 84
commendantur in menſium ſuppreſſione 119
Cupula cerea præcauet fiſſuram papillarum 1002
Cura palliatiua in odontalgia idiopathica admittitur 214
Curæ heroicæ in febribus nocent 482. 489
Cynanche 244
ſecundum *Hippocratem* vnde oriatur 543
qui pereunt, conuulſionibus moriuntur 247

D.

D*Ebilitas ſyncoptica* grauidarum 971
Deckerus vaporem turis, aceti, laudat in coryza & grauedine 235
Decocta hordei & *auenæ* commendantur puerperis 132
ad maturationem hæmorrhoidum tumentium quo modo paranda 85
prunorum laudantur in hæmorrhoidibus turgentibus 84
vulneraria nocent in febribus lentis & hecticodeis 346
Decoctum emolliens laudatur in odontalgia 216
equiſeti ſpecifice laudari ſolet in mictu cruento 64
loco ordinarii potus in febribus ordinatur 466
lignorum laudatur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 395
millefolii laudatur ad commotiones circa venam portæ 322. 323. 328
nephriticum Foreſti quem effectum habeat in mictu cruento 64
Deglutiendi difficultas in infantibus 1005
in febribus malignis 587
Delicati facile ægrotant, & difficilius curantur 3. 4
Deliria acuta 924
ante primum ſeptenarium minoris periculi ſunt, quam poſt eundem 583
chronica 925
in febribus ſunt ſymptoma periculoſum 460

Deli-

Deliria in febribus eueniunt die critico quando vena eſt ſecta 465
in febribus bilioſis 501
in febre Hungarica 595
hypochondriaca ab initio ſchema acutum interdum exhibent 509 924
- cauſſa eorum vbi quærenda 509
a lochiis ſuppreſſis 135
paraphrenitica 509. 516
Democriti adſertum: hominem totum a natiuitate morbum eſſe, in quantum verum 3
Dens apri ſpecifice laudatur in pleuritide & peripneumonia 525
- ſpecifica eius efficacia in ſtaſibus nulla eſt 535
hippopotami a *Tabernæ - Montano* laudatur ad ſpasmos 386
- improbatur in malo hypochondriaco - hyſterico 328
- nocet in hæmorrhoidibus 75, 102
hominis phthiſi defuncti in odontalgia periculoſum remedium 217
Dentes ſapientiæ 214
Dentitio 1010
difficilis conuulſiones cauſſatur 440
Dentium dolor nonnullis feminis ſignum grauiditatis eſt 215
Dentium dolor cum cephalalgia conſpirat 182
- interdum phleginonen gignit 163. 177
euulſio quando fieri debeat 218
in dolore dentium an verniculi accuſari poſſint 214
Deſiderium conuulſiones prouocat 440
Diabetes 799
Diacodium Montani vt anodynum laudatur in vomica pulmonum 308
- in angina 253
vehementius eſt quam M. P. de cynogloſſa 263
Diæta cruda ſanguinem non reddit impurum 20
ſcrupuloſa quid ad morbos conferat 3
ſpirituoſa & *aromatica* in plethora commota nocet 12
vinoſa hæmorrhagias narium reſtituit 40
infantum 1019
lactantium 1003
grauidarum 978
Diaphoreſis poſt venæ ſectionem in acutis ſumme neceſſaria eſt 666
conuenit ſub ſaliuatione 782
commendatur in gonorrhœa & fluore albo 759. 769
reſpicienda eſt in angina 254
immoderata nocet in febre tertiana 671

Diaphoreſis præmatura in febribus motus naturæ turbat 465. 472 503
in colica auget anxietates 836
Diaphoretica calida nocent in malo hypochondriaco 325
- damnantur in rheumatiſmis 158
- nocent in ſpiſſitudine ſanguinis 17
- damnantur in motibus hæmorrhoidalibus 77
poſitiua nocent iis, qui ad ſudandum difficiles ſunt 787
- non conducunt in febre catarrhali 547
Diarrhœa 864
quo modo differat ab hæmorrhoidibus albis 91
grauidarum 968
infantum 1008
atrophicorum 353
choleriodes puerperarum 992
critica & ſemicritica 865
cœliaca 91. 867
colliquatiua in phthiſi & hectica 289. 558 560
in hepatitide 531
lienterica 867
purulenta in variolis 611. 616
ſanguinolenta ſub ſaliuatione 780
in ſcorbuto 749
in purpura 603
in variolis 611. 867
in febribus malignis 571. 584
prodiga in febribus 460
Diarrhœa impetuoſa in peſte 576. 584
in febre tertiana 647
in febribus bilioſis 502
febris catarrhalis benigna ad eam valde inclinat 542. 544
Diarrhœæ ſuppreſſæ 867. 870
excedentes quo modo tractandæ 138. 585. 586
Diaſcordium Fracaſtorii & Syluii in inflammationibus internis nocet 536
Dies nonus in acutis periculoſus eſſe deprehenditur 481
Digeſtiua laxantibus ſunt præmittenda 870
ſalina magis materiæ quam ventriculo ſuccurrunt 817
- cur vegetabilibus in febribus ſint præferenda 654
Diluens cum *diluendo* bene ſubagitari debet 122
Diluentia poſt hæmorrhagiam male ſuppreſſam expoſcuntur 30
Dionis modus inſtituendi paracenteſin 313
Dioptrica ſine neceſſitate non adhibenda ſunt 211
Diſcutientia externa in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 393. 394
Diſtorſio ſubluxatoria vulgo das Verbrechen 1012
caluariæ in infantibus 1005
Diureſis in lue venerea non eſt negligenda 779

Diu-

Diureſis in inflammatione prodeſt 180
Diuretica commendantur ad calculos minores pellendos 374
cur ab auctoribus in empyemate præſcribantur 314
in hydrope non promiſcue adhibenda ſunt 365
cur in malignis exanthematicis non habeant locum 577
acria grauidis nocent 976 978
- maiorem humorum decubitum ad renes cauſſantur 378
calida nephritidem & mictum cruentum cauſſantur 62. 360. 363
ſtimulantia in vrinæ vitiis nocent 794
culinaria nephriticis non conceduntur 365
Dolor coxarum & lumborum in grauidis 969
nephriticus & iſchiadicus differunt 358
Dolores colici & nephritici differunt 358
capitis, quo modo cum ventriculo conſpirent 190
- in ſexu feminino medicos vexant 196
a lue venerea nocturno tempore communiter exacerbantur 772
parturientium ſpurii 982. 984
a calcitratione fœtus 972
Dolores poſt partum 993
- quo modo mitigandi 825
Dolorum cauſſæ explicantur 143
Doppelte Glieder 351
Dorncrellii aqua hypnotica 215
Dorſi ſpaſticus adfectus non eſt pro nephritico declarandus 398
Draco mitigatus quid ſit 768
Druſen ſtypticum effectum exſerunt 507
Dulcia num generent flatus 822
Dygbæus aſellos præparat. in calculo laudat 377
eius puluis ſympatheticus in hæmorrhagiis laudatur 29. 30. 48
Dyſcraſia humorum 363
Dyſenteria 619
differt ab hæmorrhoidibus albis 91
nulla ab omni febre immunis 620. 622
alba cum cholericis excretionibus non confundenda 621
- cur periculoſior ſit quam cruenta 624. 625
ad pauciores morbos pertinet, in quibus natura arti cedere debet ibid.
eius complicatio cum hæmorrhoidibus cæcis 88. 632
interdum febrem cholericam ſequitur 501
Dyſpnœa eſt mitior gradus aſthmatis 269
hypochondriaca 268

Dyſ-

Dyſpnœa poſt hæmoptyſin remanens, quo modo tractanda 49
Dyſtocia 982
Dyſuria 788
ſequitur hæmorrhoides externas turbatas 72

E.

Eberaſche 631
Ebrietas 945
Ebrioſi quando in paralyſin prolabuntur, memoriam & ingenium perdunt 881
Ebuli cortex fortiter euacuat 710
Ebullitio ſanguinis quo modo placanda 10 11
Eccriſis 459
ictericain febribus bilioſis 506
Edulcorantia nil iuuant in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
Efflorescentiæ vlceroſæ in ore poſt febres ſunt familiares 655
Effluuiorum præfigurationes & elaſticæ potentiæ num explicent conuulſionum cauſſas 439
Effuſiones humorum circa cerebri ambitum diuerſa phænomena exhibent 382
Eiß oben auf dem Kopf quid denotet 194
Eiulatus ad hæmorrhagias narium anſam dat 34
Electuarium corticis chinæ chinæ quando in febribus adhibendum ſit 660
Electuarium hieræ picræ ad clyſma laudatur in angina 248
de ouo cum nuce vomica laudatur in hydrophobia 932
- ſpecifice commendatur in paraphrenitide 518
ſeminis hyoſc. alb. commendatur in hæmoptyſi 48
Elephantiaſis 729
Elleborus niger in nodulis laxantibus 10
Paracelſi adſertum de illo 12
Elodes 490
Elixir antihypochondriacum 913
polychreſtum 588
proprietatis mucum reſoluit & euacuat 831
- hæmorrhoides in Saxonia inferiore familiares faci. 71. 73
quando conducat in ſuppreſſione lochiorum 136
Elixiria calida nocent in tuſſi 265
vterina grauidis nocent 976
Emaciatio atrophica icterum ſequitur 720
Embrocationes commendantur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 398
commendantur in rheumatiſmis 157
laudantur in congeſtionibus 148
laudantur in cephalalgia 191

Em-

Embryonis debilitas & *nimius motus* 972
Emetica nocent in plethora commota 12
nocent in ſpiſſitudine ſanguinis 17
fortiora menſes ſupprimunt 116
non conducunt in rheumatiſmis 185
in cephalalgia ſunt fugienda 191
infelici ſucceſſu hypochondriaco-hyſtericis præſcribuntur 59. 324
damnantur in inflammationibus 178
ſola in hemicrania viſus læſiones cauſſari poſſunt 405
infantibus vix vmquam neceſſaria ſunt 1016
grauidis abortum facile cauſſantur 976. 977
non ſuadentur in tertiana continua 671
non proſunt in febre lenta 555
commendantur in paraphrenitide 518
ordinantur non numquam parturientibus deficiente niſu 984
Emmenagoga ſpecifice laudantur in ſuppreſſione menſium 120
tempore intermedio non ſunt adhibenda 123
Emmenagoga calida ad partum pellendum caute vſurpanda ſunt 989
Emollientia cum *maturantibus* inſeparabilem nexum habent 338
in epithematibus relaxant poros 253
Emplaſtica obſtruunt poros, & diſcuſſionem ſtaſeos remorantur 364
in œdematibus incommoda cauſſantur 686. 687
tenacia & maturantia damnantur in rheumatiſmis 158
Emplaſtra mucida nocent in inflammationibus 175
continuo adhibita obuiſcant poros & impediunt tranſpirationem 524
epicarpia per *Helmontium* & *Knæpffelium* in quartana commendantur 660
Emplaſtrum de ammoniaco Foreſti laudatur in phlegmone & ſcirrho hepatis 173. 349
ceratum de galbano ſeu matricale laudatur in paralyſi 887
de cicuta Foreſti laudatur in ſcirrho hepatis 349
diachylon cum gummatibus laudatur in phlegmone 173
diaphoreticum Mynſichti commendatur in inflammationibus 171. 173

Emplaſtrum de meliloto laudatur in phlegmone 173
miraculoſum commendatur in paraphrenitide 518
Saponatum Barbette laudatur in phlegmone 173
- - in malo iſchiadico 413 414
- - in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 398
- - reſoluit & relaxat 355
- - cur non vltra 10-12. horas in lumbis relinquendum 362 364
de ſpermate ranarum laudatur in phlegmone 173
- in ſcabie ferina 733
de ſpermate ceti Mynſichti laudatur in inflammatione 171. 173
ſtomachale Cratonis 869
Vigonis cum mercurio in triplo laudatur ad nodos gallicos 777
Emproſthotonus 380
Empyema 309
differt a vomica 302
eius materia an per vrinam poſſit euacuari 314
Emulſiones temperant ſalſam acrimoniam ſeri 300
pro diſcuſſione in pectore laudantur 527
vſum habent in vrinæ vitiis 794
amygdalatæ commendantur in mictu cruento 64
Emulſiones dilutæ ordinantur in febribus 465
Engliſche Kranckheit 351
Epiglottidis eroſio 241
Epilepſia 444
in feminis a motibus hæmorrhoidalibus turbatis 77
in quo differat a reliquis motibus conuulſiuis 438. 445
habitualis circa inſigniores phaſes lunæ recurrit 437. 447
nocturna difficilius eradicatur 446. 448
vterina quo modo tractanda 317. 441. 442
Ephialtes 382. 425
Epithema vulgare laudatur in congeſtionibus 145
Epithemata ſicca ſuadentur in ophthalmia 208
humida partes magis relaxant 405
Equiſeti decoctum in mictu cruento laudatur 64. 65
Equitatio in phthiſi & hectica commendatur a *Sydenhamo* 300. 565
Eraſmi caſus de delirio a vermibus 816
Erotomania perſonalis 925 928
Eryſipelas 159
vnde oriatur ſecundum *Hippocratem* 543
repulſum quid inferat 169 701

Eryſipelas non debet ad ſuppurationem perduci 169
in conſuetudinem deductum quo modo tractandum 179
faciei 39
Eryſipelacea ſphaceloſitas in cute deliteſcere poteſt 169
Eryſipelaceæ mammarum inflammationes in lactantibus 998
Eſſentia adianthi albi laudatur in pathematibus venæ portæ 56. 322
- laudatur in fluxu hepatico 101
- in fluxu menſium rebelli 110
- in hæmorrhoidibus nimiis 74
alexipharmaca Stahlii commendatur in hæmoptyſi 48
- ad correctionem ſanguinis & lymphæ prodeſt 58. 385
- tranſpirationem & diureſin promouet 306. 308. 322
- ſeroſo-mucidam materiam incidit & diapnoën efficit 549
- impedit, ne motus febriles in lentam & hecticam degenerent 547. 652
- poſt febrem vires reſtaurat 549
- ſecurum expectorans eſt 266
- commendatur phthiſicis tempore cuſtadias 297
Eſſentia alexiph. Stahlii laudatur in menſium & lochiorum ſuppreſſione 123. 136
- laudatur in receſſione variolarum & turgefactione emanente 615
- laudatur in coryza & gravedine 235. 238
- laudatur in brancho 242
- laudatur in odontalgia 216
- laudatur in empyemate 312. 314
balſamica Stahlii laudatur ad mundificationem & conſolidationem 172
cantharidum a *Bartholino* & *Ammanno* in gonorrhœa laudatur 765
caſcarillæ laudatur in pleuritide & peripneumonia 524
- laudatur in coryza & gravedine 235
- - in cephalalgia ſanguinea 197
- ab *Apino* ſpecifice laudatur in febre catarrhali maligna 588
centaurii min. acidulata ad languorem adpetitus commendatur 808
Corticum aurantiorum laudatur in doloribus poſt partum 825
croci in fluxu lochiorum paucis guttulis exhiberi debet 129

Eſſentia gentianæ rubræ viſcoſitates reſoluit 262
- laudatur in hæmorrhoidibus albis 100
helenii viſcoſitates reſoluit 262
- laudatur in hæmorrhoidibus albis 100
hellebori nigri methodo *Stahlii* parata laudatur in cephalæa 202
- - laudatur in catarrhis 237
- commendatur ad hæmorrhoides promouendas 73
ligni ſaſſafras nimis calida eſt 237
myrrhæ inſignes turgefactiones ſanguinis concitat 757
milleſolii laudatur in commotionibus circa venam portæ 322.323.325.328
- - in hæmorrhoidibus nimiis 74
- - in vomitu cruento 56
- - in diarrhœa & vomitu bilioſo 503
- - in menſium ſuppresſione 120
- - in fluxu menſium rebelli 110
- - in cardialgia 817
petaſitidis commendatur in inflammationibus 179
pimpinellæ albæ præſeruandi ſcopo in peſte laudatur 639
Eſſentia pimpinellæ albæ viſcoſitates reſoluit 262
- optime ſe gerit in turbis a mercurio ſubnatis 782
- commendatur in reliquiis variolarum 751
- egregie ſe gerit in adfectibus faucium 605.615.617
- laudatur in tumoribus glanduloſis 548
- in hæmorrhoidibus albis & fluxu hepatico 100.101
- in adfectibus grauidarum 976
ſcordii ad corrigendam materiam malignam laudatur 585
- effectum habet diſcutientem, balſamicum, diureticum 306 308
ſabinæ ſpecifice laudatur in ſuppreſſione menſium 123
ſuccini ſanguinem ſucceſſiue attenuat ibid.
- tonum roborat in pulmonibus 261 262
- commendatur phthiſicis tempore euſtadias 297
- laudatur in cephalæa 204
- in cephalalgia 187.189.197
- in congeſtionibus 146.147
- in rheumatiſmis 159
- in brancho 242
- in carie dentium 215.216
- in hæmorrhoidibus cæcis 89
- in coryza & grauedine 235

Eſſentia ſuccini in adfectibus gravidarum 976
- puerperis commendatur 138
- laudatur in adfectibus catarrhalibus 237
- - aurium 227
vincetoxici laudatur in hæmorrhoidibus albis 100
Eſſentiæ, infantibus exhibendæ, debent eſſe temperatæ 1016
cholericis in ſcabie ſicca non præſcribendæ ſunt 737
Ettmüllerus poſt paroxyſmum epilepticum laudat camphoram 451
in infarctu hepatis laudat gummi ammoniacum 343
in vomica pulmonum commendat hederam terreſtrem 306
infarctum lineis inteſtino colo adſcribit 335
eius obſeruatio de ſurditate in acutis 223
eius obſeruatio de mictu cruento critico 66
eius adſertum de cacochymia & cachexia 20
Euacuantia quando noceant in hydrope 708
Euacuatio impuritatum *correctioni* mox ſubiungenda eſt 21. 22
emetica & cathartica in febribus bilioſis caute inſtituendi 504
Euacuationes vniuerſales præmittendæ ſunt *particularibus* 6
vehementes in febribus ſuſpectæ ſunt 464
in congeſtionibus itidem reiiciuntur 146
Euphorbium laudatur in coryza & grauedine 238
Euphraſiæ laudes in ophthalmiis ſunt exiguæ 210
Exanthemata non propelluntur ex particularum figura 568
legitime non ſuccedentia conuulſiones cauſſantur 440
eorum receſſiones in febribus periculoſæ ſunt 460
Excreſcentiæ hæmorrhoidales 79
fungoſæ quo modo tractandæ 778
circa anum in infantibus cum ſcabie venerea concurrunt 729
Excretiones inuoluntariæ in febribus periculoſæ ſunt 460
Exeſio tunicæ corneæ 206
Exomphalos non raro iungitur aſciti 699
Expectorantia humores verſus pectus inclinant 146 259. 308. 564
vlceroſam corruptionem inducunt 274
phthiſin cauſſantur 291. 547
non ſolum *ex* pectore, ſed & *per* pectus euacuant 264 266 298

Expectorantia periculoſa ſunt in aſthmate ſpaſtico 432
inutilia ſunt in brancho & raucedine 242
damnantur in pleuritide & peripneumonia 526
ordinantur in vomica pulmonum 305
Exſiccantia nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
Extenuatio corporis nimia in grauidis 971
Extractum panchymagogum *Crollii* bene & leniter purgat 237
- laudatur in rheumatiſmis 157
- laudatur in tuſſi 260
tabaci ad tuſſim pectoralem & chronicum commendatur 265
- quo modo propinari debeat 296. 297
theriacale plurimum de opio participat 788
Extumeſcentiæ rubro-liuidæ quo modo tractandæ 174

F.

Fabaria, eius radix ſpecifice laudatur in hæmorrhoidibus tumentibus 84. 88
Facies Hippocratica in hecticis & phthiſicis quid indicet 288. 558
flaua in nonnullis hepatis debilitatem denotat 725
eius turgefactio inflammatoria in variolis bonum ſignum eſt 612
Farina laterum in ſoda non probatur 813
Farinacea laudantur in eryſipelate 173
Faſcina quid ad epilepſiam conferant 447
Faſcinatio in infantibus 1012
Faſcinum in praxi frequentiſſime falſo accuſatur 944
Fatigationis ſenſus in plethoricis conuenit cum rheumatiſmo vniuerſali 8. 150
Faucium eroſio quo modo ſublevanda 773. 777
Febres 452
earum ſpecies 453. 455. 458
effectus earum ſemper ſalutaris, euentus ſæpiſſime irregularis ibid.
ſibi relictæ facilius reſtituuntur quam turbatæ 460
interdum rheumatiſmos ſeu metaſtaſes humorum efformant 154
non a febre, ſed cum febre patientes intereunt 458
earum criſis & lyſis 458. 459
Febris in corpus male diſpoſitum ingruens, anomalizat 459
Febriles commotiones 675
earum metaſchematiſmus prudenter conſiderari debet 667
melancholiæ hypochondriacæ

cæ ſuperuenientes ſchema phreniticum ab initio communiter exhibent 924
Febriles commotiones in calculoſis ante excretionem calculi 357
in vera otalgia accedunt 219. 220
podagricis interdum eueniunt 415
nephriticos occupant 358
in infantibus 1010
Febris acuta legitima numquam pro cauſſa habet ſaburram primarum viarum 462
exquiſitas periodos per ſeptenarios abſoluit 458
corrupta periculoſiſſima eſt 677
ad 28. dies ſe extendens in lentam transmutari videtur 458
a mictu cruento cohibito induci poteſt 63
grauidarum 973
Febres biliosæ 494
difficulter per ſe bonum finem attingunt 499
tranſeunt in lentas & hecticas 500. 506
in aliis tertianarium quid referunt 503
cum petechizantibus interdum concurrunt 508
Febris catarrhalis 540
ſimplex ſeu *benigna* non facile format apoſtaſes 544
- in lentas & hecticas propendet 543. 544. 547
- ad diarrhœas valde inclinat 542
- ad tuſſim, coryzam &c. facile accedit 234 256. 549
- eſt contagioſa 544
Febris maligna petechizans 579
- cur ita ad pelletur 583 590
- ad diarrhœas ad modum prona eſt 581
- ordinarie ſine typo, ſed non ſine periodo eſt ibid.
Febriculæ catarrhalibus adſines quando eueniant 544
Febris ad *catarrhum ſuffocatiuum* accedens, ſalutaris non eſt 901
Febris cholerica 495
Febris compoſita ex acuta periodo 653
Febres compoſitæ ad recidiuas inclinant 671
cur tam frequentes ſint in regionibus noſtris 665
Febres continentes raræ ſunt in regionibus noſtris 478
- a *continuis* quo modo differant 473. 478. 479
Febris continua ſimplex 479
Febris corrupta cuius indolis ſit 675
Febris ephemera ſimplex & plurium dierum 468. 420
Febres epidemicæ 566
typum, tertianarium non num-

numquam ſimulant 647. 655
Febris hectica 556
differt a lenta 549
vlcerationum internarum comes eſt 559.560
phthiſi ſuperueniens de malo confirmato teſtatur 288.293
Febris hemitritæa 503
Febris horrida 490
Febris Hungarica ſeu *caſtrenſis* 592
Febris inflammatoria 160.489
ad acutas pertinet 488
quem in finem a natura inſtituatur 491.492
pro partis inflammatæ diuerſitate, diuerſe nominatur 486.489
accedit ad apoſtaſes febriles 156
puerperis non raro accedit 130. 134. 992
matutino tempore inuadens plus habet periculi 530
Febris ad *inteſtina* conuerſa quid ſit 623
Febris intermittens diuturna, pro catarrhali non eſt habenda 541
Febres intermittentes temporis ordines exquiſitos non ſeruant 458
incongrue tractatæ quid cauſſentur 331. 333 341. 346. 645
grauidarum 973
Febris lenta 549
quibus cauſſis ſuperueniat 487
ex ephemera prognata quo modo ſe gerat 472. 556
quo modo in acutam mutetur 488
a fluxu menſium nimio perennante 109
lentam expoſcit curam 552 556 654
Febris lethifera Hippocratis 499
Febres malignæ 565
ſæpius lethales ſunt, vel labem viſcerum relinquunt 455
criſin ſtricte dictam non exhibent 567
nulli fere homini parcunt ibid.
periodus earum breuis eſt 568. 569
hæmorrhagiæ iis accedentes non carent periculo 33.35
Febris miliaris ſeu *purpurea* 590
puerperas infeſtat 992
Febris papularis ibid.
Febres peſtilentes permalignæ dicuntur 566
Febris petechialis 590
Febres putridas, quas & cur veteres adpellauerint 478
Febris quartana ſimplex 656
ſedem habet in viſceribus cum vena portæ connexis 657. 659 662
ſæpe cum ictero concurrit 721

Febris quartana autumnalis ad tempus vernale ſæpe ſe extendit 658
diu pro ſcandalo Medicorum habita eſt ibid.
continua, ad hecticam indolem proxime accedit 672. 673
Febris quintana 663
quotidiana intermittens 640
cur interdum continuet, licet vitium primarum viarum ſublatum ſit 642
continua 540
rheumatica differt a catarrhali 541
ſcarlatina 596
Febres ſecundariæ 484 485
minus commode vocantur *ſymptomaticæ* 485
exquiſitum typum non ſervant 486
malignitatis non poſſunt argui ibid.
Febris ſeptimana 663
ſynocha ſeu *continens* 473
tertiana 646
XII. horas excedens pro notha ſeu compoſita habenda eſt 648
anomala ibid.
acuto typo propinqua eſt 651
raro ante quartum paroxyſmum ceſſat 649
nihil critici habet ibid.
aliquando contagioſa adparet 651
Febris tertiana poſt vermes excretos aliquando ſoluta eſt 874
ſuppreſſa eſt reuocanda 653
continua 668
- exanthematibus non raro ſtipata eſt 669
- an ad bilioſas referri poſſit 495
- eius paroxyſmi quo modo ſibi reſpondeant 640
veterum extenſa 668
Febres typicæ 459. 460
nondum typicæ 675
Feig-Wartzen 79
Fel animalium ſpecifice laudant in ictero 722
carpionum in inflammationibus iners remedium 179
Feminæ cur præ viris morbis ſint obnoxiæ 3
plethoricæ ſæpe ſteriles ſunt 10
quædam per totam vitam menſes non experiuntur 114
morbi earum plurimi a menſium vitiis dependent 116
num phthiſi magis ſint expoſitæ quam viri 289 290. 293
interdum podagra adficiuntur 418
multæ ad ſenectutem usque fluore albo laborant 755
Fermentatio an cauſſetur congeſtiones 142
Fermentum ſpecificum in febre mali-

maligna nondum ſatis exploratum eſt 588
Fermentum ſpecificum in variolis & morbillis non poteſt determinari 610
Ferrum frigidum laudatur ad extumeſcentias rubro-liuidas 174.175
Feſtucæ ſub cranio latitantes conuulſiones cauſſantur 440
Ficus ani 79
Fieber-Kuchen 344
Filamenta mucida in nephriticorum vrina 359
Fiſſura papillarum in lactantibus 1002
Fiſtula ani 83.85
inducere poteſt hecticam 83
lacrimalis 207
veſicæ 772
Flammulæ cordis accenſio pro cauſſa febris vulgo habetur 457
Flammula cærulea ex faucibus ebriorum erumpens 946
Flatulentia 818
quæ eius cauſſa ſit 821
ſtataria 819
conſuetudinalis 822
ſæpe conſenſualiter in motibus hypochondriaco-hyſtericis oboritur 823
hyſterica 317
lochialis 993
infantum falſo pro concretione declaratur 1012.1018
in grauidis 968
Flatus anoterici ſeu ructus 823
veſicæ & vteri rarius contingunt 819
libera eorum emiſſio conſuetudinem inducit 822
voluntaria eorum cohibitio maiora facit mala ibid.
habituales: eorum ſuppreſſio tympanitem & hecticam inducit 823
Flores bellidis min. in diſcutiendis ſtaſibus internis minoris ſunt efficaciæ 535
graminis laudant nonnulli in cephalalgia 189
ſulphuris laudantur ad expellendas repulſas effloreſcentias 442
verbaſci laudantur in procidentia ani 858
Fluor albus differt ab vlceratione vteri interna 752
ſupplet vices fluxus menſtrui 97
quando venereus habendus ſit 754.757
feminas facile reddit ſteriles 755
grauidarum rariſſime euenit 969
per maritum communicari poteſt 768
familiariter concurrit cum ſcabie venerea 729.754
morbus eſt pertinax & facile recrudeſcit 757.758

Fluor

Fluor albus habitualis vteri prolapſum cauſſatur 756
benignus curatu difficillimus 755
- a menſium ſuppreſſione 118
malignus ſeu venereus 752
- citius ſuperatur quam benignus 755. 758
Fluß in den Magen gefallen quomodo intelligendum 230
kalte und hitzige Flüße 152
ſcharfe, ſaltzigte Flüße 140
Fluxus aurium 219
hepaticus 89
quo modo tractandus 98. 103
vterinus grauidis noxius eſt 976
Fœtida ordinarie perferre poſſunt hyſtericæ 185
Fœtor oris 809
cum fœtore ex naribus non confundendus 810
nauſeoſus in lue venerea 773
Fœtus legitimus a mola diſcernendus eſt 963
ſi legitimum ſitum non occupet, quid faciendum 985
abortiuus quando promoueri debeat 130
mortuus quo modo expellendus 974
Folia betulæ laudantur in colica feminarum 836
ſennæ ſanguineis ordinanda ſunt 216
Fontanellæ ſubſidentia in teneris lethale ſignum eſt 1018
Fonticuli in ophthalmia conſtantem vſum exigunt 209
fluxus catarrhales iuniorum intercipiunt, ſed cum incommodo 236
eorum neglectio congeſtiones & rheumatiſmos cauſſatur 141. 154
obeſis parum leuaminis adferunt 13
non niſi in ſtatu ſeniorum ſurdaſtro adplicandi ſunt 228
commendantur in cephalæa venerea 208
laudantur in adfectibus ſoporoſis 907
commendari ſolent in aſthmate 276
Foreſti decoctum nephriticum quid in mictu cruento efficiat 64
eius obſeruatio de cephalæa 202
- - de iuuene vomica pulmonum laborante 308
Formicæ 79
Fotus calidi in effera hæmoptyſi commendantur 48
Foueæ in variolis an præcaueri poſſint 617
Fraga calculum pellunt, ſed non reſoluunt 377
Franckii antepilepticum 451. 452

Fraxini cortex laudatur in infarctu lienis 334
folia ſiccata commendantur ad ſudationes 711
Freß-Fieber halten lang an 651
Frictiones commendantur in efferis narium hæmorrhagiis 37
laudantur in hæmoptyſi 41
proſunt in motibus ſpaſtico-arthriticis 398
vtiles ſunt in congeſtionibus 148
conueniunt ad ſudorem eliciendum 787
commendantur in cephalalgia 187
laudantur ad reuulſionem in nephritide 862
pedum ſuadentur in cephalæa 204
- conducunt in hæmorrhoidibus turgentibus 84
poſt venam ſectam in angina quando conueniant 251
cum panno aſpero inflammationes cauſſari poſſunt 166
Frieſel 596
Frigoris ſenſus circa futuram ſagittalem in hyſtericis 8 189. 194
- in doloribus a congeſtionibus ortis 143
Frigus num ardorem inducat 811
Fructus horæi auſteri ſingultum prouocant 433
Fructus horæi fermentum ſpecificum in dyſenteria non conſtituunt 623
Fulmine tacti raro reſtituuntur 954
Fumaria humoribus ipſis tantopere non ſuccurrit 696
in ictero vſum abſterſiuum habet 721
in lue venerea non conducit 779
Fumi corroſiui hæmoptyſin cauſſantur 46
Fumus ſulphuris & antimonii pro tuſſi ſedanda laudatur 299
Fungus ſambuci ad gargariſmata ſpecifice laudatur 249
Funiculi vmbilicalis circumuolutio 973
Furfuracea laudantur ad curam eryſipelatis 173
Furor vterinus 925. 928

G.

Galeni κόπος ἑλκώδης 416
experimentum de cane aſthmatico 268
Galeopſis ſpecifice laudatur in fluore albo 758
Galle dem patienten in den Magen getretten 508
Gangræna quo modo exiſtat 169. 170
non eſt peculiaris ſpecies, ſed ſummus gradus inflammationis 160. 167

Gar-

Gargariſma, quid circa eius adplicationem obſeruandum 252
adſtringens laudatur in phrenitide 515
Gargariſmata commendantur in angina 248
laudantur in otalgia 228
Gecken-Heyl 923
Gemmata laudantur in animi pathematibus 282
ad motum eliſorium in grauidis placandum laudantur 976
Genitalium partium læſiones vnde dignoſcantur 558
Gentiana rubra diarrhœas ſiſtit & tonum roborat 870
Germanis noſtalgia familiaris eſt 935 936
Geſneri virga aurea laudatur ad reſoluendum calculum 377
vt traumaticum laudatur in vomica pulmonum 306
Gibboſi tuſſi ſiccæ ſubiecti ſunt 258
ex aſthmate breui poſt pereunt 272
Glaciei fruſtum capiti impoſitum hyſtericæ ſentiunt 8 189 194
Glandulæ externæ induratæ de infarctibus glandularum meſenterii teſtantur 352
Glied iſt eingeſchlaffen 879
doppelte Glieder 351
Globulus cereus commendatur in prolapſu vteri & relaxatione ſphincteris veſicæ 798
Glycyrrhiza ſpiſſitudinem mollem & pulpoſam facit 264. 266
Gonagra 411. 414
hæmorrhoides externas reſpicit 72. 419
a doloribus podagricis ſimul inuoluitur 416
Gonorrhœa 759
quæ inter benignam & malignam medicum locum occupet 760
familiariter concurrit cum ſcabie venerea 729
male tractata per morſulos antimonii curari dicitur 397
ſuppreſſa quæ damna inducat 762
- quo modo reuocanda 767
virulenta primus gradus luis venereæ dicitur 762. 764
- ob loci conditionem ſæpe pertinax eſt 764
illa n tractandi methodus ſpecialiſſima 765
- - methodus Sydenhami 766
Gracilitatem corporis iunceam ſibi conciliare velle vanitas eſt 1003
Graciliores raro a calculo infeſtantur 369
Grammanni tinctura antiphthiſica pectori damna adfert 298. 564

Granula ſabuli inſtar in vrina hæmorrhoidariorum æque ac arthriticorum deponuntur 76
Grauedo 229
ad febrem catarrhalem benignam accedit 546
infantum 1007
Grauidarum adfectus quo modo in genere tractandi ſint 975
intumeſcentia a tumore cachectico-aſcitico quo modo in genere tractandi ſint 975
intumeſcentia a tumore cachectico-aſcitico quo modo diſcernenda 963
iis hodie venam in pede ſecamus 192
illæ ſæpe experiuntur hæmorrhoides turgentes 81
Grauiditatis ſigna 215. 962
Grauitas artuum in grauidis 964
auditus, quo modo tractanda 219 226
Grylli laudantur in calculo 377
Güſſe machen Flüſſe 233
Güldene Ader, aureas qualitates non exſerit, niſi legitime fluat 82. 101
Gummata gallica, quo modo tractanda 773. 777
Gummi ammoniacum per pulmones & aluum euacuat 275
- in atrophia temperatiſſimum eſt 356
- ab *Ettmüllero* in infarctu hepatis laudatur 342. 343. 356
Gummi Arabicum nimis acre obſeruatur in atrophia 356
- mitigandi ſcopo in dyſenteria laudatur 631
- Boyle commendat in diarrhoeis 871
guttæ fortiter euacuat 710
iuniperi a nonnullis ipſi ſuccino præfertur ibid.
tragacanthum Boyle in diarrhoeis commendat 871
Gundelsheimeri methodus in variolis 617
Gutta ſerena a cephalalgia induci poteſt 185

H.

H*Aematites* vulgo in hæmorrhagiis adhibetur 30
non conducit in vomica pulmonum 308
Hæmophobi in lipothymiam incidunt 874
Hæmoptyica euacuatio non perrumpens phthiſin cauſſatur 290
molimina adſunt in brancho 240
Hæmoptyſis 43
omnium hæmorrhagiarum periculoſiſſima eſt 47
cur plerumque lethalis ſit ib.
cur antiqui eam pro prodromo phthiſeos declarent 51
periodica 43. 47

Hæmoptyſis effera quo modo tractanda 48
in morbis chronicis ſæpius funeſta 47
ex palpitatione cordis 280
ſuppreſſa vlcerationes pulmonum relinquit 63
Hæmorrhagiæ in genere 23
earum cauſſæ, quæ vulgo adlegentur 26
quas vtilitates adferant 27
qualis ſanguis per eas excernatur 31
non perdunt theſaurum vitæ 26
arteriarum ad exceſſum facile inclinant 31
criticæ 24
diuturniores aſcitem cauſſari poſſunt 700
hæreditariæ 26. 31
habituales labem viſceris abdominalis ſæpe coniunctam habent 35
inopportunæ in febribus ſymptoma periculoſum 460
moderatæ ſponte ſubſiſtunt 25
nimiæ atrophiam & hecticam inducere valent 131. 353. 356. 559
quæ per palindromen adultioribus accidunt, quid velint 34. 35
paſſiuæ quo modo tractandæ 31
ſuppreſſæ & turbatæ multas anomalias inuoluunt 25. 30. 101
Hæmorrhagia abortiua 104. 976
mammarum 980
narium 32
- in variolis num damnum adferat 617
- ſoluit cephalalgiam 185
- ſoluit paraphrenitidem 519
- hypochondriacis, cachecticis & hydropicis nihil boni præſagit 35
- in ſenibus quo modo conſideranda ibid.
- effera quo modo tractanda 36
- enormis in grauidis 964
- critica & non critica ſuppreſſa quid cauſſetur 41. 571. 584
- in ſcorbuto non eſt reprimenda 750
- ſuppreſſa grauiora damna infert quam excedens 39. 475
naris dextræ hepatitidem ſoluit 531
vteri in grauidis 964
- abortum minatur 966
- ſpecialis differt a lochiorum fluxu 104. 124
- curatu difficilis eſt 109
Hæmorrhagici motus ſi non erumpunt, deliria cauſſantur 481. 491
Hæmorrhoidalia molimina non pro-

promiſcue ſunt promo-venda 73.98
Hæmorrhoidarii præcipites ſunt in mictum cruentum, nephritidem & calculum renalem 53. 369
multi ſunt calculoſi 76
Hæmorrhoidalis fluxus e ventriculo 54
ſerpigo 79
ſudor ibid.
Hæmorrhoidales motus transfugi & titubantes 72
anomaliæ 91.92
excreſcentiæ 79
Hæmorrhoides 66
ſunt beneficium naturæ 71
quo reſpectu ſalutares dici poſſint 97
ſexui maſculino magis quam feminino eueniunt 69
noxium accidens eſſe multi ex errore opinantur 101
raro hæmoptyſin cauſſantur 45
fluentes hæmoptyſin præoccupant 49
iunioribus ex hæreditaria diſpoſitione fluunt 69
iuniorum & annoſiorum differentis ſunt prognoſeos 72
in feminis menſium ceſſationem excipere ſolent 97
facile recurrunt 70
quæ raro eueniunt tumultuariæ ſunt 76
nephriticis ſalutares ſunt 65
Hæmorrhoides delirium ſoluunt 71
hypochondriacos ſubleuant 320
aſthma ſæpius mitigant 272
ſplenitidem ſoluunt 538. 560
icterum ſoluunt 720
podagram ſoluunt 421
hecticæ ſuperuenientes de malo confirmato teſtantur 558. 560
ſuppreſſæ mictum cruentum cauſſantur 61
reuocatæ eumdem ſoluunt 65
vomitum cruentum ſoluunt 57
obſtructæ quid cauſſentur 195
ſuppreſſæ quæ pathemata & pericula inducant 72
earum reuocatio in colica hæmorrhoidali in præſens cordi non eſt habenda 835
per pellentia fortiora non ſunt reuocandæ 58
cur aloëticis prouocentur 825
cum malo iſchiadico & nephritico mutuum habent commercium 412
cum arthritide cognatæ ſunt 76
differunt ab euacuationibus ſanguinis e ſuperioribus inteſtinis 68
Hæmorrhoides albæ 89 90
vices tenent fluxus hæmorrhoidalis 97
cæcæ 77

Hæmor-

Hæmorrhoides cæcæ cum dyſenteria complicatæ 632
decoloratæ 89. 90
difficilius erumpentes 68
emanentes 90
excedentes refractariæ indolis ſunt 71
externæ differunt ab internis 77. 78
- earum molimina longinqua per totum fere abdomen ſæuiunt 80
furentes 82
imminentes quibus ſignis ſe prodant 68
internæ 66
- tempus aluinæ excretionis ſemper exſpectant 80
- ſuppreſſæ tranſeunt in motus externarum 72. 77
molientes 90
mucidæ 89 90
nimiæ 69
- vitæ iacturam non ſtatim inferunt 72
- quo modo tractandæ 74
- in grauidis 964
re vera nimiæ labem viſceris abdominalis præſagiunt 72 73
nothæ 79
ordinatæ 66
periodicæ & vagæ 67
ſuppreſſæ 89. 90
torminoſæ a dyſenteria diſtinguendæ ſunt 620, 621
Hæmorrhoides tumentes cur κατ' ἐξοχὴν cæcæ vocentur 78
- ſunt verus furunculus 78. 80
- in vlcerationem fiſtuloſam tranſeunt 83
turgentes 78
- facile vlcerantur 82
- grauidis eueniunt 81, 970
verrucoſæ vlceraſcentes ex lue venerea oriuntur 773
veſicæ 63
viæ earum inſolitæ 92. 97
Halß: ſteiffer Halß vom übeln liegen 381
Hectica febris 556
eius tres gradus 556. 557
quis eius ſit ſcopus 563
differt ab atrophia 349
ſcirrhum vel exulcerationem pro fundamento habet 345. 349
quo modo ab adſtringentibus inducatur 29. 47
ſequitur hæmorrhagiam vteri 109
ſuccedit menſium ſuppreſſioni male tractatæ 118
euenit a lochiis ſuppreſſis 135
in tympanite ſtatum conclamatum ſignificat 705
ſi ad ἀκμὴν peruenit medicatio eſt intermittenda 556. 559
abdominalis & pectoralis quo modo differant 286. 564
chronica 557
habitualis ibid.

Hecti-

Hectica renalis 361
Hectici ſub finem copioſos ſudores habent 784
Hedera terreſtris ſpecifice laudatur in vrinæ vitiis 794
commendatur in mictu cruento 65
laudatur in nephritide 365
vt traumaticum in vomica pulmonum ab *Ettmüllero* commendatur 306
Heimern, Heim=Weh 935
Hunger: heiß = Hunds=Ochſen=Hunger 801 804
Helleborina laudantur in cephalalgia 191
nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
circumſpecte adhibenda in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
Helleborus albus fortiter euacuat 929
in chronicis & hydrope quo modo adhibendus 709
vis emetica per coctionem abigitur ibid.
niger in grauitate auditus laudatur 227
- ad ſordes primarum viarum commendatur 385
- melancholicis eſt ordinandus 216
- eius fibræ commendantur in hæmorrhoidibus albis 99
Helmontius negat cacochymiam 20
eius adſertum de theſauro & balſamo vitæ 11
eius amuleticum in hæmorrhoidibus internis caute adhibendum 75
eius annulus in hæmorrhoidibus cæcis 88
Heluetiis noſtalgia familiaris eſt 935
Heluigii obſeruatio de raucedine feminarum 243
Hemicrania 399
differt a cephalalgia 182
cur ſiniſtrum latus plerumque adficiat 405
augeſcente ætate vel ceſſat, vel ad pedes deſcendit 391
libenter in plenariam arthritidem tranſit 402
periodica & paroxyzans interdum medicationem eludit ibid.
Hemiplexia 878
Hepar calidum in obeſis veteres temperare volunt 12
interdum concrementum gerit, quod cum calculo concurrit 367
eius conſtrictio aut expanſio hydropem cauſſatur 702
anguillæ ad ſecundinas excludendas laudatur 129
galli nigri a *loële* ſpecifice laudatur in hepatitide 536

Hepatis debilitatem antiqui accuſabant in fluxu hepatico 92
inflammatio omnium periculoſiſſima eſt 158
infarctus 339
ſcirrhus 345
vitium vnde dignoſci poſſit 557
Hepaticus fluxus 89.91
eſt malum chronicum 98
illum veteres per adſtringentia tractare religioni ſibi ducebant 103
Hepatitis 490.527
ex pleuritide ſpuria oriri poteſt 409
communiſſime tranſit in hecticam 531
Herba abrotani ſpecifice laudatur in ictero 722
adianthi albi ſpecifice laudatur in pathematibus venæ portæ 56.322
capilli veneris reſoluit ſtaſes mucidos & catarrhales 301
centaurii minoris laudatur in fluxu hepatico 103
equiſeti in mictu cruento pertinaci commendatur 65
fumariæ laudatur in fluxu hepatico ibid.
iudaica vid. *Sideritis*.
linariæ quid præſtet in hæmorrhoidibus tumentibus 88
millefolii ſpecifice laudatur in pathematibus venæ portæ 56 322
Herba millefolii laudatur in cephalalgia ſanguinea 197
perſicariæ alicuius efficaciæ eſt in ſuppreſſione menſium 123
tabaci commendatur in odontalgia 217
veronicæ coctæ ad clyſterem commendatur a *Sim. Pauli* 361
verbenæ a *Foreſto* ſpecifice laudatur in cephalalgia 189
Hernia incarcerata paſſionem iliacam cauſſari poteſt 839
præſente inflammatione non eſt incidenda 841
Herrn-Kranckheit 422
Hertz abdrücken 381
Hertz-Wurm 351
Hiera picra in ventriculi adfectibus laudatur 808
Highmorus primus malum hyſtericum cum hypochondriaco conuenire docuit 315
Hildanus de hæmorrhagia per vmbilicum 24
Hippocratis adſertum de plethora 10
ſententia de athletico corporis habitu 9
conceptus de mille ſaporibus non recte interpretatur 22
elogium, quod femina bis patiatur morbum 3
acceptio rheumatiſmi 150
adfectus, quem magnos lienes vocat 315

Hippocratis adſertum de bile 507
opinio de ſternutationis cauſſa 233
conſilium de menſtruis cohibendis caute adſumendum 112
effatum: ſoluta aluo, ſoluuntur febres 584
per mulſam & oxymel acrimoniam bilioſam infringere vult 507
eius ileon hæmatites 76. 193
Hirci ſanguis exſiccatus in hæmoptyſi laudatur 49
Hirudinum adplicatio ad hæmorrhoides promouendas & reuocandas commendatur 65. 73. 99. 102
item in colica hæmorrhoidali 834
ad hæmorrhoides tumentes non debet fieri 87
laudatur in malo hypochondriaco 321. 324
commendatur in hæmorrhagiis 27. 37
magnæ efficaciæ eſt in congeſtionibus 147. 157
laudatur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 385. 397
in ipſo paroxyſmo hemicranico non inuoluit difficultatem 404
commendatur in nephritide increbeſcente 362
laudatur in phthiſi tempore remiſſionis 297
Hirudinum adplicatio commendatur in aſthmate 276
commendatur in ſplenitide 539
ad tempora commendatur in cephalæa 202. 404
ad venam iugularem in epilepſia infantum a *Williſio* commendatur 451
ad apicem naſi a nonnullis in cephalalgia commendatur 189
Hiſpaniæ regis & reginæ exempla de damno chinæ chinæ in febribus 645. 646
Homo ad morbos ſummam habet procliuitatem 3
Hoorntiens 1018
Horlacheri ſcriptum de catarrhis adlegatur 276
Horripilationes in febribus inflammatoriis vnde dependeant 492
Horror in variolis viſceris inflammationem indicat 613
Horrores lactis 998
Hüfte außgewachſen 351
Humectantia ſtaſin augent 175
Humorum quantitas plus peccat quam qualitas 6
adfuſio acrimoniam abſtergere intendit 142
proportio ad motus læſa ad cacochymiam quid contribuat 20
commotio vehemens ſanguinem

nem in arctiſſimos meatus impellit 530
Hyacinthus vera ad animi pathemata placanda laudatur 282
Hydatides 698
quid ad hydropem conferant 702
Hydrocele 698. 699
a pneumatocele quo modo differat 713
Hydrocephalus 697 1005
eius ſigna 713
Hydrodes 490
Hydrophobia 637. 930
Hydropici iſchuria anguntur, 792
effectus non tam frequenter ſequuntur hæmorrhagias impetuoſas 27
adfectus quo modo ab œdemate differant 679. 680
Hydrops modo a vitio organorum modo humorum dependet 701. 702
cur ab infimis corporis partibus incipiat 703
ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72
ſequitur fluxum menſium nimium perennantem 109
ab eryſipelate repulſo inducitur 178
ex podagra incongrue tractata euenire poteſt 421
vniuerſalis 697
particularis 712
eius ſpecies 697
Hydrops thoracis ab empyemate differt 309
pectoris ſeu pericardii 697. 713. 715
- pro congeſtionibus ſanguinis reputanda eſt 716
ſupremæ regionis medullæ ſpinalis 698
omentalis 697
ouarii muliebris ibid.
ſicca 700
vtricularis 697
Hyoſcyami folia ad diſſoluendos carbunculos laudantur 638
Hyperemeſis poſt vſum vomitorii in febribus inducitur 645
Hypocauſta humilia congeſtiones cauſſari poſſunt 143
Hypochondriaco - hyſtericum malum 314
eius cauſſæ pure paſſiuæ refutantur 319
Hypochondriacum malum quo modo a ſcorbuto differat 739. 740
ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72. 92
per hæmorrhoides ſoluitur 71
ad palpitationem cordis accedens quo modo tractandum 282
Hypochondriaci ſunt flatulenti 821
mictu cruento facile corripiuntur 53
Hypochondrii ſiniſtri inflatio quid ſit 315. 334
Hypopyum vnde naſcatur 206

I.

IAlappa ſanguineis ordinanda 216
Jammer bey kleinen Kindern 826. 1015
Iaſpis rubra vt amuleticum in hæmorrhagiis a *Borello* laudatur 30. 37
Icterus 717
ſymptomatice ſuperuenit febribus bilioſis 720
eccriſis icterica in febribus bilioſis non debet impediri 506
a ſuppreſſis febribus, hæmorrhagiis &c. periculoſior eſt quam qui a diætæ vitio ortus 72. 726
color icterodes infantum poſt partum ſponte euaneſcit 718
Idea mentis corporis conſtitutioni analoga eſt 921
materiæ animo embryonis communicatur 979
Ignis æſtus in foco culinario inflammationes cauſſari poteſt 166
Ileon hæmatites Hippocratis 76. 193
Iliaca paſſio 837.
ſuperuenit hæmorrhoidibus cæcis 82
Imperforatio infantum 1005
Impetigo infantum 1009
repulſa aſthma producit 270
quo modo expellenda 274
Impuritas humorum ſub ipſis motibus vitalibus quotidie augetur 22
Incantamenta quid ad epilepſiam conferant 447
Incantatio 944
atrophiam cauſſari poteſt 356
communiter accuſatur, quando infantes a vermibus obſeſſi ſunt 843
Inciſio præmætura ſuppurationem reddit difficiliorem 176
quando locum habeat in hepatitide 536
Incommoda grauidarum præter conſuetudinem 971
Incontinentia vrinæ 795
Incraſſantia in hæmoptyſi reiiciuntur 51
nocent in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
puerperis non conducunt 131
in tuſſi moderate ſunt adhibenda 266
Incraſſatio volubilis pulpoſa diſtinguenda eſt ab altera tenaci mucoſa ibid.
Incubus 382. 425
quo modo differat ab aſthmate conuulſiuo 427
Infantes præ adultis grauius morbis adfligi iudicantur 1015
tuſſi ſtomachali humidæ obnoxii ſunt 258
cur conuulſionibus facile obnoxii ſint 1015

Infantes epileptici raro euadunt 448
magis ab acutis quam intermittentibus corripiuntur 456. 1016
ſenſibilium parentum morbis ſunt expoſiti 1004
podagrici ad rariores caſus pertinent 418
eorum diæta qualis ordinari debeat 1019
Infantis immobilitas 1004
Infarctus lienis 329
quo modo differat a ſplenitide 537
a ſcirrho lienis 336
ab *Ettmüllero* inteſtino colo adſcribitur 335
in vlcerationem tranſiens quo modo tractandus 334
facile in febrem quartanam transmigrat 331
hepatis 339
viſcerum ab hæmorrhoidibus ſuppreſſis 72
Infectio ab hæmorrhoidibus vlceroſis 71. 81. 83
Inflammatio 159
differt a rheumatiſmo 151
quis ſit eius ſcopus 493
reparationem apoſtematis facilitat 305
a cauſo inducta periculoſior eſt ſimpliciore 506
ad febres catarrhales malignas accedens cuius indolis ſit 584
eius repulſio quo modo tractanda 180
meningum cephalæam cauſſatur 200
Inflammationes internæ & externæ 161
rariſſime in exſanguibus partibus occurrunt 164
vtili intentione a natura inſtituuntur 164
cur cum febribus exquiſite non quadrent 493
internarum partium gradu perniciei differunt 168
ventriculi, pancreatis, vteri quo modo tractandæ ſint 540
internæ ab hæmorrhoidibus ſuppreſſis 72
a ſpaſmis induci poſſunt 384
externæ: his raro febris accedit 492
eryſipelaceæ mammarum in lactantibus 998
Inflatio hypochondrii ſiniſtri ſymptoma eſt mali hypochondriaci 315. 334
abdominis ſtabilis a lochiis ſuppreſſis 135
Iniectiones per ſyringam in calculo laudantur 377
ſtimulantes in fiſtula hæmorrhoidali non ſunt admittendæ 89
Inſtrumenta metallica cariem dentium cauſſari poſſunt 213. 218

Intertrigines infantum 1008
Inteſtinum rectum & colon ſub motibus hæmorrhoidalibus adficiuntur 76
rectum ob ſtricturam ſpaſticam cannulam clyſticam interdum non admittit 381
colon rigidiſſimas ſtricturas poſt mortem ſæpius exhibet ibid.
Inteſtinorum laxitas a cibis mollioribus oriri poteſt 316
Ioël ſpecifice laudat hepar galli nigri in hepatitide 536
eius infuſum non conducit in tuſſi 264
Ipecacoanhæ radix quando adhiberi poſſit in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 101
vid. *Radix*.
Ira conuulſiones prouocat 440
ad hæmorrhagias diſponit 25
Iſchiadicum malum 410
mutuum commercium habet cum hæmorrhoidibus & nephritide 412
ad pertinacem podagræ indolem accedere ſolet 413
a pleuritide ſpuria oriri poteſt 409
ſequitur hæmorrhoides externas turbatas 72
ſimul inuoluitur a doloribus podagricis 416
circa os ſacrum promtius mitigatur quam quod femoris juncturam occupat 419
Iſchiadicum malum per ſcarificationes profundas ſublatum eſt 397
iſchiadici plerumque ſunt nephritici 360
Iſchuria 789
accedit nephritidi 362
niſi ante ſeptimum diem tollatur, funeſta eſt 792
Iudæi cuiusdam experimentum in odontalgia adlegatur 216
Iuiubæ non conducunt in tuſſi 259
Iulapia analeptico - diapnoica pro diſcuſſione a pectore laudantur 526
acidulata *Thonero* in patria magnam exiſtimationem pepererunt 579
Iuniores hæmorrhoidarii raro ſeneſcunt 69. 72
podagrici cur raro ad inſignem ætatem perueniant 420
Iuſcula tenuia, item vinoſa commendantur puerperis 132. 136

K.

Kergeri febrifugum commendatur in febre ſynocha 476
Kind iſt beruffen 843. 944
iſt in die Geburth getretten 980. 988
ſteht über dem Bogen 985
kan viel ausſtehen 1015

Spey-

Spey-Kinder, gedeyh-Kinder 804. 1016
Κόπος ἑλκώδης *Galeni* 416
Kraft-Brühen 422
Krampf 382
Kränckliche, hinfällige Perſonen, welche nichts vertragen können 556
Kremſius cinnabarim antimonii laudat in aſthmate 275
Kugel, welche ſich im Leibe herum wältzet, quid ſit 317

L.

Labes viſceris abdominalis ab hæmorrhoidibus nimiis metuitur 72. 73
Laborioſi meliorem ſanguinem habent quam otioſi 20
quando rheumatiſmis corripiantur. 153. 154
Lac an in dyſenteria adhibentum ſit 630
calidum in dyſuria laudatur 795
croco largius tinctum laudatur in ophthalmia 208
conſiſtentius primis 24. horis infantibus non præbendum 1019
Lactis cura quid in phthiſi valeat 300
- laudatur in hectica habituali 563
horrores 998
perruptio difficilis ibid.
defectus ibid.
Lactis abundantia 999
tenuitas aquoſa 1000
ſalſedo &ននbilioſa flauedo ibid.
mucida craſſities ibid.
ſtaſis. ibid.
Lactantium diæta qualis eſſe debeat. 1003
Lacticinia atrophicis non conducunt 356
Lacrimæ ad hæmorrhagias narium occaſionem præbent 34
Lacrimarum profuſio facilis in feminis quid deſignet 119
inuoluntaria emiſſio in febre ſynocha infauſti ominis eſt 476
effuſio in ophthalmia ſeroſa occurrit 205
Lactucæ ſuccus in angina a *Galeno* laudatur 253
Læſio viſceris vlceroſa in integrum reſtitui non poteſt 559
diuerſa eius conditio diuerſam etiam naturæ oppoſitionem format 557
Læſiones in corpore in animam redundant 921
Langelotti tinctura opii in mictu cruendo laudatur 64
Lancinationes vnde oriantur 143
Lapathum paluſtre pro veterum herba Britannica habetur 747
Lapis carpionum num efficaciam ex-

exhibeat in hæmorrhagiis narium 38
Lapis iudaicus ad lithontriptica refertur 376
manati ſpecifice laudatur ad ſpasmos 386
- caute adhibendus in hæmorrhoidibus 75. 102
improbatur in malo hypochondriaco-hyſterico 328
admirabilis Crollii laudatur in ophthalmia ſeroſa 208
- laudatur in inflammationibus 179
Laſſitudo plethorica a vera naturæ debilitate dignoſcenda 977
Laxantia in corruptis & ſuppreſſis febribus paroxyſmos revocant 677
commendantur poſt paroxyſmum epilepticum 451
in iunioribus loco venæ ſectionis commendantur 37
in flatulentia vim roborantem ventriculum habere debent 823 824
rhabarbarina commendantur in hæmorrhoidibus nimiis 74
communia puerperis non conducunt 131. 138
cur in vomitu cruento non adhibenda ſint 59
in mictu cruento non conducunt 66
Laxantia flatulenta in ſingultu non habent locum 436
cum aloëticis coniuncta cephalalgiam augent 191
Laxationes per epicraſin laudantur in ſuppreſſione menſium 119
præſeruatorie laudantur in congeſtionibus 146. 157
Leber-Flecken 741 971
Lectiones multæ in hæmorrhagiis nimiis nocent 31
Leges Moſaicæ quo ſenſu ſanguinem menſtruatarum impurum declarent 111
Leib hat ſich geſencket 980
weñ ſich der Leib nach denen rechten Wehen gebührend öfnet ibid.
ein ſackigter Leib, gleich einer ſchwangern Frau 995
als wenn alles im Leibe zerſpringen oder der Leib aufplatzen wolte 381
Lentium iuſcula nullius effectus ſunt in variolis 618
Lentigines 741
Lentilius in fluxu menſium rebelli laudat vitellum oui, ex gallina mactata exſecti 110
Leporis cerebrum in dentitione difficili probabile non eſt 1018
vrina vulgo adhibetur in ſurditate 228
veſica in calculo laudatur 377

Lepra 727.729
Lepra non eſt ipſa morbus, ſed tantum effectus cuiusdam morbi 738
Lepus marinus a non nullis pro cauſſa hæmoptyſeos habetur 46
Lethargus 903
Leucophlegmatia 703
Lichenes in grauidis 951
Liebes-Tranck 940
Lienes magni Hippocratis quid ſint 315
Lienis infarctus 329
ſcirrhus 336
vlceroſa conſtitutio, vnde dignoſcatur 557
Lienteria 867.869
quo modo differat a fluxu hepatico 91
Ligatura partium in hæmorrhagiis quo modo inſtituenda 30 31
commendatur in hæmorrhagia narium effera 37.38
- in hæmoptyſi 48
- in fluxu menſium rebelli 110
- in cephalalgia 187
- in congeſtionibus 148
- in nephritide 362
- imminente paroxyſmo epileptico 451
inflammationem cauſſari poteſt 166
abdominis in puerperis 130
Ligna antiuenerea in catarrhis ſimplicibus, non autem in febribus, iis ſuperuenientibus, conueniunt 547
Ligni tamariſci pocula num quid proſint in infarctu lienis 335
Lignum fraxini num lienem conſumere poſſit 334
laudatur in odontalgia 215
fulmine tactum laudatur in odontalgia 215
quaiacum laudatur in cachexia 696
ſanctum: eius decoctum nihil ſpecifici habet in nimia obeſitate 12
ſaſſafras aliquem vſum habet in adfectibus catarrhalibus 237
Limatura orichalci laudatur in hydrophobia 932
Linimenta in grauidis adhibentur loco balneorum 978
Lintea madida in hæmorrhagia narium hepati adplicata non adprobantur 38
Lipothymia 908
duæ obſeruationes de eadem 916
cauſſalis nexus inuoluit difficultatem 911
ſymptomatica periculoſior eſt quam *idiopathica* ibid.
in febribus eſt ſymptoma periculoſum 460.584
euenit interdum ex inquietudine in febribus bilioſis 506

Lipothymia ab alui reſeratione in hæmorrhoidibus externis 80
ſcorbutica minus periculi inuoluit 750
vterina a conuulſionibus vterinis differt 438
Lipyria quid ſit 490. 495
Lippitudo ex ophthalmia ſeroſa enaſcitur 206
Liquamen lumbricorum terreſtrium vt topicum commendatur in congeſtionibus 145
eſt egregium antiſpaſmodicum 148
Liquor C. C. ſuccinatus laudatur in conuulſionibus 444
Lithargyrium cum aceto nocet in hæmorrhoidibus cæcis 87
Lithontriptica practicorum decantata non habent veritatis teſtimonium 376. 377
mictum cruentum producere valent 60
temperata commendantur in calculis minoribus pellendis 374
Lithotomia 376
Litterati præ aliis ſunt morbis obnoxii 3
Litteratorum morbus 318
Locatelli balſamus pectoralis in phthiſi exiguæ efficaciæ eſt 297
Lochia menſium prægreſſorum indolem imitantur 133 134
Lochia ſuccedentia indolem prægreſſorum induunt 133
ſuppreſſa multa damna & pericula inducunt 135
- non tolerant vſum pellentium 137
Lochiorum fluxus ordinatus & nimius 124. 991
eſt vel legitimus vel abortiuus 125
legitimus colore & odore dignoſcitur ibid.
excedere eum faciunt ſecundinæ retentæ 125. 128
magis actiue quam paſſiue conſiderari debet 127. 128
exceſſui præ aliis hæmorrhagiis expoſitus eſt 128
nimius quo modo præoccupandus 130
ſuppreſſio 133 992
Lotrices cur menſium obſtipationem facile experiantur 116
Lotura per phlegma vitrioli & ad variolas ſuperandas nihil confert 618
Lucii piſcis maxilla a nonnullis laudatur ad inflammationes internas 179
Ludouici puluis, infantibus deſtinatus, peculiaris efficaciæ non eſt 1017
tinctura martis aperitiua laudatur in mictu cruento 64
Lues venerea 771

Lues venerea quo modo a ſcorbuto differat 740
quo modo ad Europæos tranſportata ſit 774
differt a lepra 771
admittit fortiora abſtergentia 748
etiam oſſa adficit 772
quo modo id dignoſcatur 782
Lumbago rheumatica 151
Lumbrici 842
terreſtres reſoluente & diuretico effectu prædici ſunt 334
- ad diſcuſſionem humorum in rheumatiſmis laudantur 156
- ſpecifice laudantur ad motus ſpaſticos 386. 397
- - laudantur in epilepſia 450. 451
- - laudantnr ad propellendum icterum 725
Lumbricus cordialis 351
Luna an habeat dominium in humores 439
abſolutum imperium in fluxum menſium non habet 111
eius phaſes inter cauſſas conuulſionum referuntur 440
Lunatica purgatio quid ſit 108
Lunatici 934
Lux limpida & ſplendida nocet oculis poſt inſignem ſanguinis iacturam 132
Lycanthropia 930
Lyſis febrium quid ſit 459
Lyngodes 490

M.

M*Acies* differt ab atrophia 350
Maculæ nigræ vel *fuſcæ* in febre ſynocha infauſti ominis ſunt 476
petechiales a ſcorbuticis differunt 580
- quando eruptæ euphoriam non adferunt, purpura miliaris adhuc ſubeſt 583
ſcorbuticæ non debent repelli 750
Magneſia alba laudatur in congeſtionibus 145
le Mal de Paris 620
Malacia 801
grauidarum 802 957
Malarum tumor odontalgiam ſoluit 214
Malignitatem venenatam in febribus per ſudorifera de corde propellere velle irritum eſt 548
Malum hypochondriacum quo modo differat ab infarctu lienis 329
ſibi relictum periculoſum non eſt 320
turbatum quæ mala inducat 320. 324
remedia eius principaliora 321. 323

Malum hypochondriacum vid. *hypochondriacum malum.*
- *Neapolitanum* 771. 774
Mammarum inflammationes eryſipelaceæ in lactantibus 998
nodi 1001
abſceſſus ibid.
Mania 924
a ſpectrorum phantaſmatibus 925. 926
ab hæmorrhoidibus ſuppreſſis 72
Maniaci per vincula & verbera non curantur 929
Manna ad aluum ſoluendam infantibus exhiberi poteſt 1017
hypochondriacis moderate exhibenda 327
Manus tabe mortui contactus infarctus reſtituere creditur 355
Maraſmus ſenilis 286. 875
a nephritide ſpuria attrahitur 361
Mariſci 79
Marrubium album in renum vitiis damnum augere docet *Foreſtus* 301. 378
ad materiam abſtergendam a *Foreſto* laudatur 301
Mars pectori inimicus eſt 298
Martialia pleraque agunt adſtringendo 75. 191
ſtringendo aperiunt 122
in malo hypochondriaco non niſi ad tonum roborandum ordinantur 322. 323. 325
Martialium vis aperiens & reſoluens cum diſcretione accipienda 17
effectus eorum abſorbens, fundens, colliquans nullus eſt 325
hecticis magno damno offeruntur 563
in vomitu cruento abeſſe debent 58
palpitationem cordis augent 283
nocent in cephalalgia 191
ad menſes reuocandos noxia ſunt 118. 122
damnantur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 396
nocent in atrophia ſine præmiſſa euacuatione 356
in ictero præmature adhibita nocent 724
poſt debitam humorum reſolutionem in cachexia ſunt adhibenda 696
quando locum habeant in infarctu lienis 332. 334
nocent in podagra 424
Maſſa pilularum de cynogloſſa vt lene anodynum laudatur in dolorum atrocia 145
- laudatur in cephalalgia 187. 197
- tutiſſima eſt ad dolores calculoſos mitigandos 378

Maſſa pilularum de cynogloſſa ferociam tuſſis ſedat 306
- efficax eſt ad ferociam commotionum in grauidis 977
pilularum de ſuccino Cratonis omnibus ſubiectis conducit 226
- laudatur in rheumatiſmis 157
- laudatur in tuſſi 260
- correcta laudatur in adfectibus catarrhalibus 237
pilularum de ammoniaco Quercetani laudatur in tuſſi 260

Maſt-Körner 79. 970

Maſtix dentes a carie præſeruat 218

Mater perlarum inter abſorbentia præfertur 578
commendatur in ophthalmia ſeroſa 208

Materia mouenda prius mobilis eſt reddenda 5. 465
ita non corrigitur, vt cum natura in gratiam redire poſſit 482
peccans in *malignis* in maſſa ſanguinea hæret 508. 573. 574
- - præceps periculum minatur 568. 569
- - in febribus ſecundariis ἄκριτος eſt 488
- in cauſo inteſtina adrodit 508

Materia in abſceſſu ſucceſſiue euacuanda eſt 176
alba ſub finem lochiorum non pro fluore albo habenda 754
acris, cauſtica promte in ſphaceloſam putredinem ruere ſolet 543
noxia ſucceſſiue *ſecedens* ad ſuperficiem corporis ſalutem promittit 570. 572. 573

Materiæ congeſtæ translatio ad interiora periculoſa eſt 155. 548

Maxillæ lucii piſcis ſpecifica efficacia in ſtaſibus diſcutiendis nulla eſt 535

Meconii retentio 1006

Medicamina, quæ viſcera regenerent, *Paracelſi* adſeclæ promittunt 299

Med.cus debet eſſe miniſter naturæ 5. 451
quid incipere debeat, poſt incongruam venæ ſectionem aduocatus 175. 587
genium febrium malignarum ante oculos habere debet 571
quid poſſit præſtare in hectica 559
ei commendatur exſpectatio 571

Medulla cruris vitulini ad maturationem hæmorrhoidum tumentium commendatur 85

Meibomii balſamus pectoralis in phthiſi exiguæ efficaciæ eſt 297
Mel cum bile coniunctum colicos & καυσώδεις inducit 508
in clyſteribus præſente inflammatione ſuppurationem promouet 841
in apoſtematibus pectoris non contemnendum 301
Mellita moderate in tuſſi ſunt adhibenda 266
*Meliceride*s vnde veniant 773
Melancholia 919
hypochondriaca 317 320.912
ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72
Melancholicorum aliqui reges ſe eſſe exiſtimant 920.923
Memoriæ exercitium in pueris ad hæmorrhagias narium anſam dat 34
debilitas 916
Meningum inflammatio cephalæam producit 511
ſideratio ſeu *ſphacelus* ex phrenitide ſuccedit 200
Menſium fluxus 104
ordinatus largior diſcernendus eſt a nimio ibid.
- - non eſt inhibendus 109
nimius in nondum maritatis ſuſpectus eſt 112
inordinatus phlegmone aut eryſipelas in facie cauſſatur 165
Menſium fluxus inordinatus ſub finem primi ſeptenarii erumpens eſt præcipitatio naturæ 113
familiare illi eſt, vt conſueta loca relinquat 117.123.124
feminæ quædam illam per totam vitam non experiuntur 114
ceſſatio ibid.
- initium mali hyſterici 112. 318
- eam hæmorrhoides excipere ſolent 97
decoloratio 114
defectus grauiora damna infert quam exceſſus 118
emanſio 113
- non eſt abſolutum ſignum grauiditatis 962
eruptio tempore lactationis infantem alterat 1003
retentio ſeu *obſtructio* 114
ſuppreſſio 113
- rheumatiſmos cauſſatur 154
reuocatio in mictu cruento eſt reſpicienda 65
- non debet fieri per fortiora pellentia 58
- vomitum cruentum ſoluit 57
ataxiæ ex lochiis ſuppreſſis oriuntur 128.135
Menſes ſtati partus inſtantiam ſignificare ſolent 991
Menſibus calidis & frigidis laxationes

tiones ſunt intermittendæ 10
Menſtruorum cohibitio per cucurbitam ad mammas ab *Hippocrate* edocetur 112
Menſtruus fluxus e ventriculo quid ſit 54
Mentha in vomitu ſimplice ſpecificum feminarum habetur 864
Mentis adfectiones, vid. *Animus.*
idea corporis conſtitutioni analoga eſt 921
læſiones, vnde communiter deducantur ibid.
Mercurialia in malo hypochondriaco non poſſunt admitti 325
nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
reiiciuntur in ſcorbuto 748. 749
Mercurialis cura quo modo inſtituenda 775-777
quæ ſymptomata habeat 781
Mercurius dulcis purgandi ſcopo phlegmaticis conducit 216
tutum & elegans catharticum eſt pro infantibus 1017
vermes eneccat 846
laudatur in conuulſionibus a vermibus, ſcabie repulſa &c. ortis 440
ob vim reſoluentem laudatur in adfectibus ſcirrhoſis 348
Mercurius dulcis vomitus excitat in ſenſibilioribus 356
laudatur in tuſſi 260. 264
in phthiſi raro adhibendus 295
quo modo ſaliuatorium effectum amittat 783
non debet ad XX - XXX. gr. augeri ibid.
vitæ vomitus periculoſos excitat 709
- ad variolas ſuperandas non ſufficit 618
Meſpila exſiccata diarrhoeas ſiſtunt 871
Metallica inſtrumenta dentibus nocent 213. 218
Metallicolæ aſthmati ſicco obnoxii ſunt 270
Metaſchematiſmum motuum febrilium ex naturæ intentione æſtimare conuenit 667
Metaſtaſes febriles vnde veniant 155. 156. 461
repulſæ febrem reuocant 461
- aſcitem cauſſantur 761
- ad diaphragma paraphrenitidem inducunt 517
phlegmonem non raro efformant 160. 163
materiæ reſolutæ in paraphrenitide ad aures fiunt 517
Methodus naturæ in febribus pro optimo arcano habenda 572
craſſa commouendi & euacuandi

andi materiam halituoſam damnatur 571. 573
Methodus vulgaris tractandi febres intermittentes reprehenditur 645
diaphoretica placida in malignis commendatur 574
euacuatoria in variolis vulgo commendatur 616, 617
Gandelsheimeri in variolis 617
correctoria in variolis locum habet ibid.
Mezerei cortex laudatur in coryza & grauedine 238
Michaëlis cephalicum ſpecificum effectu non reſpondet laudibus 191. 1017
Mictio inuoluntaria extra delirivm in acutis ſignum eſt agonizantium 797
Mictus cruentus 59
eius ſpecies 60
criticus 66
conſpirat cum hæmorrhoidibus 65. 72. 82
efferus & pertinax quo modo tractandus ibid.
geneſin calculi antecedit 368. 372
ſenibus periculoſus eſt 62
in exanthematicis morbis vitæ periculum minatur ibid.
repente & incongrue cohibitus grauiſſima ſymptomata inducit ibid.
Milch-Schauer 998
Millefolium eſt leniſſimum adſtringens 58
certiſſimum & ſpecificum ſpaſmodicorum motuum hypochondriacorum ſedatiuum 344. 836
vſus eius in hypochondriacis debet eſſe prouidus 328
dolores hæmorrhoidum cæcarum ſedat 73. 84. 87. 89
caute in hæmorrhoidibus eſt adhibendum 75
Riuerius & Villanouanus eius vſum per integrum menſem in hæmorrhoidibus tumentibus ſuadent 87
laudatur in fluxu nimio lochiorum 129
commendatur in hæmorrhagiis narium 38
eius *eſſentia* laudatur in vomitu & diarrhœa bilioſa 503
flore albo Schenckius commendat in mictu cruento 65
eius *comas virides* laudant nonnulli in cephalalgia 189
nocet in calculo renum 378
non ſecurum eſt in nephritide 364
Millepedes obſtipationes glandularum reſoluunt 344
ſpecifice laudantur in ictero 722
Miſerere mei 837. 839

Miſſio electiua veterum quid ſit 141
Mit-Eſſer 1011
Mithridatium in febribus plus damni quam auxilii adfert 575
inflammationibus internis non conuenit 536
Mixtura balſamica ad conſolidationem in febre hectica commendatur 563
ſimplex flatulentis hypochondriacis conducit 431
- laudatur in melancholia hypochondriaca 923
tonico-neruina Stahlii habet effectum diuretico-diſcutientem 28
- cur in hæmorrhagiis commendetur, in quibus ſanguis iam fluxilis & exagitatus eſt 31
- reſoluit ſpiſſos humores 748
- ardorem ventriculi corrigit 812
- laudatur in otalgia 227
- laudatur in cephalalgia 187. 188. 197
- - in rheumatiſmis 157
- - in congeſtionibus 146
- - in hæmorrhoidibus 74. 75. 76. 100
- - in mictu cruento 64
- - in hæmoptyſi 48
- - in vomitu cruento 56
Mixtura tonico-neruina Stahlii in declinatione hemicraniæ 405
Mola 985
pro fœtu legitimo non eſt habenda 963
eius excluſio quantocyus eſt promouenda 130
Monachis facile euenit febris ephemera 469
Monialis e furore vterino maniaca facta 929
Montani diacodyum laudatur in angina 253
vehementius eſt quam maſſa pilularum de cynogloſſa 263
Morbilli 606
a grauidis in fœtum propagantur 610
quando ſemel effloruerunt non facile recedunt 611
nobilioribus corporis partibus periculum minantur ibid.
hæmorrhagiæ in illis num ſint periculoſæ 35
extruſio illorum impetuoſa periculoſa eſt 610
receſſio illorum non adeo periculoſa 611
reliquiæ illorum aſthma humidum gignunt 270
Morbi: de iis in genere 1
eorum differentiæ 1, 2
- tres principales cauſſæ ibid.

Mor-

Morbi ætatum 2. 24
- an ſint periculoſi 4
in quibus principium vitale concurrere recuſat, curatu difficiles ſunt 880
genium eorum non perſpicere, & tamen remedia actiuiora adripere, peſſimum eſt conamen 678
eorum tempora obſeruari debent 6
multi per ἀυτοκράτειαν naturæ curantur 5
ſibi relicti quem exitum habeant 4. 5
hæreditarii raro prorſus auferuntur 4
in conſuetudinem degenerati admodum pertinaces ſunt 5
qualitatum plurimi a quantitate dependent 20
acuti, a lipothymia incipientes, non ſunt boni augurii 912
- infeliciter decurrentes conuulſiones cauſſantur 440
feminarum plurimi a menſium ſuppreſſione dependent 116
per *faſcinum* ſeu *incantationem* 944
Morbos curare nihil aliud eſt quam cauſſas eorum tollere 355
Morbus litteratorum 318
Moronii directorium medicum adlegatur 845
Moroſis 941
Mors non niſi gradu a ſyncope differt 909
Morſuli antimonii laudantur in variis adfectibus 397
Morſus animalium quo modo tractandi 952
Moſchus: eius odorem plurimæ hyſtericæ auerſantur 319
eum *Foreſtus* in aurem dolentem ingerere docet 225
Motus: eorum medicina præcipua pars eſt praxeos felicis 5
magis ſunt reſpiciendi quam materia 6
non temere ſunt ſiſtendi ibid.
eorum ſopitio non eſt tentanda niſi cauſſa materialis ſublata ſit 282
eorum cura non eſt poſtponenda mitigationi dolorum 198
naturæ ſunt imitandi 120
a principio vitali materiali noxæ opponuntur 1
- prout materia noxia comparata eſt, augentur 1. 458
febriles ſecundum materiæ indolem a natura inſtituuntur 572
peccant in exceſſu & defectu 5
hæc motuum vitia a communibus cauſſis deducere non poſſumus 891
deficientes in morbis periculoſio-

loſiores ſunt quam excedentes 4. 874
Motus: duo motuum extrema paralytici & conuulſiui motus in vno ſubiecto non raro conueniunt 888
deficientes: eorum ſpecies 871. 872
- per animi commotiones modo inducuntur, modo excitantur 875. 880
extraordinarii: eorum prognoſis 4
& materia in conuulſionibus rite ſunt tractandi 443
in progreſſu epilepſiæ motuum magis quam materiæ vitia ſunt accuſanda 445
ſpaſticorum motuum pertinacia magis quam materia culpanda eſt 424
inteſtinus ſubtiliſationem inducit 138
circulatorii ſegnities vnde dependeat 15
- quid cauſſetur 14
proportio ad humores *læſa*, quid ad cacochymiam conferat 20
hæmorrhoidales non promiſcue ſunt promouendi 73. 74 77
- transfugi & titubantes nihil conſtantis agunt 72
- in regione hepatis, ſplenis, ventriculi & ſuperiorum inteſtinorum ſe exſerentes cuius indolis? 76
Motus hæmorrhoidales circa meſenterium & per longitudinem oſſis ſacri, quid de iis ſperandum? 77
corporis placidus optimum tonicum eſt 37
plurimi eum renuunt 9. 10
ſcandalum quod circa eum plerumque accipitur, remouetur 16. 17. 159. 852
commendatur plethoricis 10
violentus in plethora commota vitetur 12
commendatur hæmorrhagiariis 27
ſuadetur feminis cephalalgia laborantibus 197
cephalæa laborantes eum perferre non poſſunt 200
commendatur in rheumatiſmis 158. 159
commendatur in coryza & grauedine 238
niſi ad conſumtionem ſanguinis per tranſpirationem inſenſibilem peragatur, inſufficiens eſt 413. 414
Mulſa acrimoniam biliosam auget 507
Mundificationes ſanguinis circa æquinoctia præſcriptæ non ſufficiunt ad ſanitatem conſeruandam 22

Muntingii tractatus de herba Britannica adlegatur 747
Murem campeſtrem Paracelſus in phthiſi laudat 299
Muris ideam ſibi concipiunt feminæ, ſpaſtica pathemata in occipite ſentientes 381
Mus marinus ſpecifice laudatur in hæmorrhoidibus cæcis 84 88
in hæmorrhoidibus internis caute adhibendus 75
Muſti vapores fermenteſcentes quæ damna ferant corpori 950
Mutationem ætatis &c. ſoluere epilepſiam *Hippocrates* obſeruauit 448
Mutter-Mähler 1006
Mutter-Waſſer, hitzige, exſulare debent in hyſtericis 327
Mynſichti tinctura odontalgica laudatur in odontalgia 217
Myrrha vehementius ſanguinem commouet 123. 308. 535
externe egregium eſt balſamicum 308
eius concurſus tincturas bezoardicas deturpat 637
vermes enecat, ſed non in toto corpore 847
commendatur ad decocta traumatica in empyemate 313
dentes a carie præſeruat 218
in hæmoptyſi non adhibenda 51
in fluore albo moderate exhibenda 756
in ſuppreſſione menſium caute adhibenda 123
feminas cachecticas in aſcitem coniicit 695
Myrrhata damnantur in lochiis plane ſuppreſſis 134. 137

N.

Nach-Wehen, quo remedio egregie mitigentur 825
Næui materni 1006
Narcotica adferunt ſtupores & deliria 576
non ſunt ſecura in malo hypochondriaco-hyſterico 328
ad ſedationem motuum conuulſiuorum non ſufficiunt 443
damnantur in cephalalgia 190
puerperis non conducunt 131
infantibus cautiſſime ſunt exhibenda 1018
nocent in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
Narium pruritus vnde veniat 33
mucoſa obſtructio in infantibus 1008
Naſturtium commendatur in tuſſi 267
aquaticum Bonetus ſpecifice commendat in phthiſi 299
Natura ad corporis integritatem intenta eſt 458

Natura vitam non correctionibus, ſed excretionibus abſoluit 463
non ex errore abundantem ſanguinem generat 8
excretionibus ſanguinis facile adſueſcit, licet plethora abſit 26
non facile a tali excretione deſiſtit, quam multo labore obtinuit 27
eius energiam in grauiſſimis morbis Medicus cordi habere debet 571
eius autocratia in variolis & morbillis ad modum conſpicua eſt 615
eius methodus in febribus pro arcano habenda eſt 572
eius negotium in febribus duplex eſt 461
eius methodus in febribus bilioſis 507
eius pugnam cum morbo veteres in febribus iam agnouerunt 462
cur tam facile, immo ad lipothymiam vsque trepidet in ſcorbuto 739 741. 744
in dyſenteria arti cedere debet 625
Nauigationem cur veteres hecticis commendauerint 565
Nauſea 805
inter cauſſas occaſionales mali hyſterici refertur 319
Nauſea a carnibus ſignum grauiditatis eſt 962 967
Nephritis 357
ſimplex ſine calculo eſſe poteſt ibid.
ſpuria 3 8
calculoſa cum podagra complicatur 421
a ſpaſtico dorſi adfectu eſt diſcernenda 398
ab infarctu lienis differt 329
cum ventriculo & inteſtinis ſingularem conſenſum habet 364
cum malo iſchiadico & hæmorrhoidibus mutuum habet commercium 76. 412
cur omnibus aliis inflammationibus leuior ſit 360
a pleuritide ſpuria oriri poteſt 409
ſimplex & calculoſa ſuperueniunt hæmorrhoidibus cæcis 82
Nephritico renis ſiniſtri inflammatio differt a ſplenitide 537
Nephritica damnantur in doloribus circa lumbos &, hos ſequentes, capitis 203
Nephritici non ſemper mictu cruento laborant 60
Neruina acria, reſinoſa, ſulphurea nocent in paralyſi & hemiplexia 885
Neruorum paris octaui conſenſus cum

cum primis viis non negatur 184.190
Neruorum paris octaui vellicatio & ſtimulatio num conuulſiones excitare poſſit 439
Neßel-Sucht, als wenn man einen mit Brenn-Neßeln gepeitſchet hätte 596.597.952
Nihilum album commendatur in ophthalmia ſeroſa 208
Nitrum incraſſat tenues catarrhos 548 589
in potu exhiberi poteſt ad æſtus mitigationem 548
item ad aluum expediendam 322
in malo hypochondriaco egregie laudatur 326. 327
puerperis tuto adhiberi poteſt 138
diarrhœas potius præoccupat quam prouocat 138.835.615
grauidis commendatur pro temperatione 976
ad motus biliosos ſiſtendos laudatur 503 505. 508 977
non nocet in dyſenteria 630
laudatur in peſte 637
in ſcorbuto minuit acrimoniam humorum 751
commendatur in fluore albo benigno 756
optime ſe commendat in pollutione nocturna 770
in pleuritide & peripneumonia primis diebus intrepide poteſt adhiberi 526
Nitrum commendatur in hæmoptyſi 47.51
ad expectorationem multum valet 264.266
ad ſtranguriam & dyſuriam egregie laudatur 792 794
in paralyſi mitigat 8:7
in ophthalmia inſignem effectum edit 208
laudatur in odontalgia 215
ad gargariſmata præcipue laudatur 249 252
laudatur in melancholia 923
dum tuſſim auget, paruis doſibus in vomica pulmonum vſurpandum eſt 308
eius virtutes in febribus laudantur 467
in febribus malignis opio anteponendum 577
in febre hectica non eſt reformidandum 313.5:4
in phthiſi circumſpecte adhibendum 298
lapides in pollinem reducere creditur 376
regeneratum penetrantius operatur quam depuratum 501
menſes ſuppreſſos reſeravit 123
Nitroſa ſudorem magis premovent quam ſiſtunt 431
in acutis ſingultum vel præcavent vel profligant 4,6
in inflammationibus omnibus

bus aliis palmam præripiunt 523
Nitroſa laudantur in catarrho ſuffocatiuo 899
Nitroſas particulas inter arandum reſpiratione attrahendas *Bagliuius* aſthmaticis commendat 276
Noctambulatio 934
Nodi pulmonum vnde exſiſtant 285
tuſſim cauſſantur 253
gallici, quo modo tractandi 777
mammarum 1001
podagrici non in omnibus ſubiectis proueniunt 417
ex podagra inueterata proueniunt 420
Noduli laxantes cum helleboro nigro 10
Noſtalgia 935
Nuclei duri ſenſus in inteſtino recto quid deſignet 68
Nummularia in phthiſi ſpecifice laudari ſolet 299
Nutrices non temere ſunt conducendæ 1004
ſalſa earum diæta ad calculum infantum contribuit 369
Nux moſchata ſimplex magis ſopiens quam adſtringens eſt 869
in diarrhœa contumaci laudatur ibid.
vomica, quæ animalia necet 848

O.

Ober-Colic 193
Obeſitas nimia multa pericula infert 9
qua ratione tractanda 12. 13
Obluctatio ſpaſmorum contraria 401
Obſtetrices communiter valde imperitæ ſunt 990
Obſtructio alui, quo modo ab adſtrictione differat 848
quo modo commode reſerari poſſit 850
vaſorum quo modo differat ab infarctu 329
Obſtructiones differunt a congeſtionibus 139
actuales tam frequentes non ſunt, vti congeſtiones 142
in vaſis exiliſſimis non tam frequentes ſunt quam vulgo venditantur 16
Oculi humidi ſunt ſignum plethoræ 8
dolor eorum cum ſcintillulis quid deſignet 33. 35
parcendum iis poſt enormes hæmorrhagias 38. 212
eorum *ſuffuſio* vnde 185. 402
Oculorum pericula in variolis & morbillis quo modo auertenda 615
manationes ſeroſæ in infantibus 1008

Oculi cancrorum iracundis præſeruandi ſcopo commendantur 506
adulterati indolem habent terreorum craſſorum 578
Odontalgia 212
ſymptomatica cum ſtridore dentium in febribus acutis mortem præſagit 215
Odor grauis & ſuaueolens in feminis cephalalgiam prouocat 185
ſalium volatilium in cephalalgia ſanguinea circumſpecte admittendus eſt 198
Odoramenta duplicis generis in ſuffocatione hyſterica vſualia 328
in cephalalgia parum auxilii adferunt 189
excitantia in epilepſia leniore, præcipue vterina non improbantur 450
penetrantiora ad interpellandas conuulſiones adhibenda non ſunt 443.450
Oedema 679
veſtigia legit cachexiæ auctioris 680
chronicum & habituale pertinaces congeſtiones fouet 682
pedum a fluxu menſium nimio & perennante inducitur 109
Oedemata ad interiora viſcera repulſa hydropem inducunt 683
Oedemata ex apoſtaſi febrili quo modo tractanda 685.686
rupta funeſtum euentum adferunt 704
quando diſparent, ſymptomata exaſperantur ibid.
grauidarum aſciti anſam præbent 701
Oedematoſi adfectus hæmorrhoidibus ſuppreſſis ſuperuenientes periculoſi ſunt 103
Oel-Schenckel 176
Olea carminatiua laudantur in ſuſurru & fluxu aurium 225
cocta in inflammatione aurium ſuppuraſcente facile ſurditatem inferunt 227
deſtillata humores ad modum exagitant 11.17.189
- circumſpecte adhibenda ſunt in ſuppreſſione menſium 123
- maiorem decubitum humorum ad renes cauſſantur 378
- nocent dentibus 217.218
- reiiciuntur in rheumatiſmis 158
- caute in adfectibus aurium adhibenda ſunt 227
- *graueolenta* non nude adhibenda ſunt ibid.
- *calida* in paralyſi nocent, temperata conceduntur 885
Oleoſa nocent in inflammationibus 175

Oleum amygdalarum dulcium laudatur in raucedine 242
commendatur in mictu cruento ad æſtum temperandum 64
animale ſpecifice laudatur in conuulſionibus 444
aniſi a Foreſto laudatur ad contuſiones impuras 174
- ſumma circumſpectione adhibendum eſt in tuſſi 266
calendulæ ad dolores in hæmorrhoidibus tumentibus conuenit 85
chamomillæ laudatur in otalgia 227
caryophyllorum quid in carie dentium valeat 215
ceræ laudatur in carie dentivm ibid.
- laudatur in ſtomacace 75
cinnamomi laudatur in paralyſi 882
- ad ſphacelum præoccupandum egregium eſſe dicitur 179
hyperici laudatur in ſcabie ferina 733
iuniperi nocet in inflammationibus 175
lini ad maturationem hæmorrhoidum tumentium commendatur 85
- ſpecifice laudatur in effera hæmoptyſi 48
myrrhæ per deliquium temperatum eſt balſamicum 687
Oleum myrrhæ in empyemate laudatur 313
- laudatur in ſcabie ferina 733
piperis in quartana non omnibus ſubiectis promiſcue conducit 662
ouorum ad dolores in hæmorrhoidibus tumentibus conuenit 85
- leniter camphoratum laudatur ad reſerationem & exſiccationem palpebrarum 615. 617
- commendatur in tumore inflammatorio 768
- laudatur ad conſolidationem in ſcabie ferina 733
- cum liquore florum verbaſci in vnguentum redactum quid præſtet in hæmorrhoidibus cæcis 89
philoſophorum laudatur in ſtomacace 751
- leniſſimum ſepticum eſt & fungoſas excreſcentias aufert 758
ſabinæ caute adhibendum in ſuppreſſione menſium 123
ex arillis ſambuci virtutem emeticam in philtris habere dicitur 944
ſuccini in copia non debet adhiberi 227
- loco ſpiritus terebinthinæ in otalgia ſumi poteſt ad eſſentiam balſamicam *Stahlii* 225

Oleum ſuccini non habet vſum cephalicum 189
- mictum cruentum cauſſari poteſt 62
templinum nocet in inflammationibus 175
terebinthinæ laudatur in odontalgia 218
verbaſci ad dolores in hæmorrhoidibus tumentibus convenit 85
vitrioli minus ſecure adhibetur in carie dentium 215
Olfactus facile læditur a coryza chronica 234
Onerum ſublatio & geſtatio gravidis nocet 979
Ophthalmia 204
Opiata: elogiũ de iis falſum eſt 6
in hæmorrhagiis narium non debent adhiberi 38. 40
nocent in hæmoptyſi 50
abeſſe debent in vomitu cruento 58
motus hæmorrhoidales ſupprimunt 102
menſes ſupprimunt 116
lochia prorſus ſupprimunt 135
reiiciuntur in odontalgia 218
non conducunt in angina 253
fugienda ſunt in aſthmate 274
infarctum augent 334
in calculo mortem accelerant 378
damnantur in rheumatiſmis 158
in adfectibus ſpaſtico-arthriticis contracturas relinquunt 7. 395. 423. 887
Opiata: febres ſupprimunt 460
in febribus biliosis protheiformia pericula inducunt 506
reiiciuntur in capitis doloribus 190. 478
inducunt ſtupores & mentis alienationes 198. 576
ad irritationes in pectore non poſſunt commendari 526
in colica non ſecura ſunt 835
deliria exaſperant 929
correcta in atrocia dolorum conceduntur 395
Opium in hæmorrhagiis adhibitum damna infert 112
ſymptomata tantum fucat 671
in lumborum & renum adfectu non adhibendum 794
non adhibendum ſi veſtigia febrilia cum doloribus præſto ſunt 835
eius vſus in dyſenteria ſumma cautione indiget 629
eius quantitas theriacæ vſum prohibet 637
ad irritationes complacandas damnatur 265
Opiſthotonus 380
Orexis canina 801
Organorum vitia primario in hydrope accuſanda ſunt 701. 702
Orgaſmus ſanguinis a quibus cauſſis inducatur 41

Orthopnœa eſt ſummus gradus aſthmatis 269
ſuffocationem minatur 247. 272
ſignum eſt anginæ 245
Orthoſtadia puerperarum adfectata reiicitur 130
Os ſepiæ ad fluorem album & gonorrhœam malignam commendatur 757. 764. 766. 767
Oſſa humana ſpecifice ſolent laudari in peſte 637
Oſteocopos dolor in febre quartana ſentitur 657
Otalgia 219
Otioſi morbis præ aliis ſunt obnoxii 3
Oxymel acrimoniam bilioſam auget 507
Ozœna ab adſtringentibus vitriolicis & æruginoſis cauſſatur 38

P.

Palpebrarum conglutinatio in variolis quo modo reſeranda 615
Palpitatio cordis 277
ex plethora oritur 8
non raro a vermibus fouetur 280
a terrore inducta curatu difficilis eſt ibid.
notabile eius exemplum 283. 284
Pancreatis inflammatio quo modo tractanda 540
Panis largo butyro illitus ante cibum ſumtus laudatur ad expediendam aluum 329. 850
calidus ex quo fundamento fluxum menſium inhibeat 111. 116
pane cum aromatibus ſubacto & cocto vulgus vtitur ad ſurditatem 228
Papauer erraticum ſpecifice laudatur in pleuritide & peripneumonia 525
Papillæ nimis paruæ 1002
earum fiſſura in lactantibus ibid.
Papularum teneri ætati familiarium *Hippocrates* mentionem facit 609
Paracelſus in phthiſi ad modum temperans eſt in promittendis medicamentis 299
eius *vnguentum* ad bubones reſoluendos laudatur 783
eius *ſpaſmus fixus* 382
eius adſertum de *helleboro* & *chamædri* quo modo accipiendum 12
eius tractatus von Spital-Kranckheiten adlegatur 299
Paracenteſis neceſſaria eſt in empyemate 311. 313
in vomica pulmonum non numquam locum habet 521

Paracenteſis locum habet in hydrope pectoris 715
locum habet in pleuritide 521
in hydrope nouus aquarum prouentus illam ſequitur 705.710
Paracynanche 244
Paralyſis 878
vera a ſcorbutica differt ibid.
ſpuria purpurea ibid.
vnde infantili ætati obtingat 880
ſphincteris ani & veſicæ, quo modo tractanda 884
linguæ memoriæ labem inducit 881
ex palpitatione cordis prouenire ſolet 280
Paralytodeæ debilitates a congeſtionibus oriuntur 144
Paralytici communiter fiunt hectici 887
Paraphrenitis 490.515
ad morbum Hungaricum accedit 516
quo modo a phrenitide differat 509
Paraplexia 878
Paraſynanche 244
Paregorica ad motus ſpaſticos ſedandos commendantur 386
Pareſis ex colica 879
quo modo tractanda 887
ex opio in colica adhibito ſuccedit 835
item per regimen diaphoreticum 836
Parotides in peſte erumpentes 633 635
infantum 1009
Parturientes ad labores excitare vix vmquam conſultum eſt 989
earum maximum officium in quo conſiſtat ibid.
motus earum per interualla repetuntur 988
Partus inſtans ſecundum menſium conditionem iudicari poteſt 991
imminentis ſigna 980
labores immodici & præmaturi cauſſantur ſuppreſſionem lochiorum 134
difficilis in quibus circumſtantiis metuendus 981
quibus remediis facilitandus 983
Paſſio hyſterica quo modo cum malo hypochondriaco conueniat & differat ab eo 314. 315
iliaca 837
Pathologia vulgaris de ſalium generatione in corpore noſtro refutatur 19
Pauli (*Simon*) clyſterem ex herba veronicæ commendat in nephritide 361
radicem nigellæ laudat in hæmorrhagiis 30
Pauores quo modo ab epilepſia diſcernendi ſint 445

Pauores, qui *puerperis* obueniunt 994
infantum 1011
- epilepſiæ ſolent eſſe prodromi 445
Pectoris oppletio aſthmatica 1007
- ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72
congeſtiones periculoſiores ſunt quam capitis & abdominis 144
adfectus chronici quo modo tractandi 264
Pediluuia laudantur in omnibus capitis & pectoris congeſtionibus 191
cautelæ circa eorum vſum ibid.
commendantur in hæmorrhagiis narium 37
conducunt pro ſcopo reuulſorio in hæmorrhoidibus turgentibus 84
commendantur in angina poſt venam ſectam 251
laudantur in ſuſurro & fluxu aurium 225
laudantur in palpitatione cordis 283
commendantur in lochiorum ſuppreſſione 136
ſuadentur in cephalæa 204
laudantur in cephalalgia 187. 198
alcalina commendantur ad rigorem membrorum ſpaſticum emolliendum 394
Pediluuia nimium *feruida* in plethora commota non ſunt adhibenda 12
Pellentia & partum promouentia caute ſunt adhibenda 989
ſub partu difficili adhibita fluxum lochiorum nimium cauſſantur 128
fortiora ad hæmorrhoides & menſes reuocandos non ſunt adhibenda 58. 122
non ſunt adhibenda in lochiis plane ſuppreſſis 137
Pentaphyllum ſpecifice laudatur in mictu cruento 65
Periodi per ſeptenarios in febribus acutis a natura obſeruantur 458
conuerſio in melius extra & ante periodum in febribus non eſt ſperanda 571
Peripneumonia 490 519
quo modo a pleuritide ſpuria differat 407. 520
vnde oriatur ſecundum *Hippocratem* 543
accedit febri catarrhali benignæ 543. 546
ab aſthmate induci poteſt 272
Perſicaria a *Paracelſo* in odontalgia commendatur 27
eius herba alicuius efficaciæ eſt in ſuppreſſione menſium 123
Perſicorum nuclei commendantur in cephalalgia 188

Pe-

Peſtis 632
varia ſchemata morborum exhibet 639
ſummum gradum malignitatis conſtituit 566
tribus modis ſalutariter ſoluitur 634
Petechiæ vnde nominatæ ſint 580
mature & copioſe adparentes deterioris ſunt indolis 570. 592
coloris roſei & floridi meliores cenſentur 592
ſub peſte erumpentes 633. 635
in variolarum interſtitiis inſignem malignitatem indicant 611
ſuperueniunt dyſenteriæ 623. 626
Petroſelinum vrinam & calculum pellit, ſed non reſoluit 377
nephriticis non conducit 365
Philonium Romanum in malignis plus damni quam auxilii adfert 575
veteres eo vtebantur vt anodyno in vomica pulmonum 308
Philtrum 940
ſanguinem inſpiſſat & morbos lethales infert 15
conuulſiones cauſſatur 440
Phlegmatia 698
Phlegmatici calculoſi exquiſitos dolores non incurrunt 367
ſunt flatulenti 820
Phlegmaticis cibi ſaliti conducunt 379
quem modum edendi ſeruent 802
Phlegmatorrhagia narium 32. 229
Phlegmone 160
quo modo differat ab eryſipelate ibid.
non raro a metaſtaſi febrili oritur 160. 163
eius ſigna 163
ad ſuppurationem ſponte ſua non tendit ibid.
contingit in externis partibus 163. 164
interdum in facie occurrit 163
eius cura 173
Phlogoſes hyſtericæ 123
Phrenitis 489. 509
ab aliis deliriis differt 709
euenit iunioribus, quibus in febre ſynocha excretio critica non ſucceſſit 475
Phrenitica ſymptomata ab otalgia induci poſſunt 222
Phrenitici adfectus in febribus ſunt ſymptoma periculoſum 450
Phricodes 490
Phthiſis 285
pulmonalis quo modo ab hectica abdominali differat 286
- cum hectica aliarum partium nobilium conuenit 297
- quo modo a vomica proueniat 286. 304
differt ab atrophia 286

Phthiſis non ſemper ſequitur hæmorrhagias impetuoſas 27
metus poſt largiorem hæmorrhagiam narium in iunioribus non plane de nihilo eſt 35. 292
confirmata quibus ſignis adpareat 288
- cur ſit lethalis 292
- num vmquam vere curata ſit 293
quo modo ab adſtringentibus inducatur 47
ex aſthmate oriri poteſt 272
item ex pleuritide & peripneumonia 524
eius infrequentia in ſexu ſequiore ab aliis negatur 289. 290
quo caſu etiam ſenioribus obtingat 272
renalis 371
- a repentina ſuppreſſione mictus cruenti inducitur 66
Phthiſici fere omnes tuſſiunt 287
eorum vrinæ ſanis ordinarie ſunt ſimillimæ 288
Pica 802
quo modo ſuperari poſſit 804
grauidarum 967
Pili animalis, quod momordit, externe laudantur 932
Pilulæ Beccheri virtute aliquo modo *Stahlianis* cedunt
Pilulæ Stahlii vim naturæ non inferunt, ſed illius intentioni apprime reſpondent 131
laudantur in quam plurimis grauidarum adfectibus 976
puerperis conducunt 131. 997
laudantur ad ſecundinas reſtitantes excludendas 129
commendantur ad fœtum vel molam excludendam 130. 986
in abortus periculo ſe commendant 966. 967
egregie laudantur in fluxu & ſuppreſſione lochiorum 129. 137
ſolæ ſufficiunt tam in ſuppreſſione quam nimio fluxu menſium 109. 121
laudantur in malo hypochondriaco 322
flatus egregie diſcutiunt & effectum ſimul roborantem exſerunt 817. 823 824
laudantur in congeſtionibus 145
- in rheumatiſmis 157
- in inflammationibus 178
præ reliquis laxantibus commendantur in hæmorrhoidibus albis 100
item in fluxu hepatico 101
- in fluore albo benigno 757
laudantur in cephalalgia 186. 197
diarrhœam ſimplicem feliciter tollunt 868

Pilulæ Stablii febres ſuppreſſas facile reuocant 343
ad tumores ſpecialiter inſtructæ podagricis extra paroxyſmum commendantur 424
egregie ſe gerunt in tumoribus poſt quartanam inductis 662
in hæmoptyſi caute adhibendæ ſunt 51
cur in mictu cruento non ſint adhibendæ 66
Pilulæ amaræ laudantur in hydrope 709
Blancardi ordinantur in gonorrhœa maligna 767
ſic dictæ *cephalicæ* aloëticis carere debent in cephalalgia 191
Francofurtenſes in teneſmo hæmorrhoidali non conueniunt 857
Wildeganſii ſpecifice laudantur in paralyſi 882
- ſucceſſiue motus febriles infringunt & ſudorem excitant 652
Pinguedo grauidarum nimia 971
Pinguia quam maxime nocent in inflammationibus externis 175
- tranſpirationem perutilem impediunt 198
Piper cruditates viſcoſas egregie reſoluit, ventriculum corrigit & ſudorem excitat 816. 817
vt ſpecificum contra nimiam obeſitatem fruſtra adhibetur 12
Piſces duriores nephriticis non conducunt 364
Plethora 7
multorum morborum mater eſt 9
non per ſe, ſed per ſpiſſitudinem in morbidum ſtatum transmigrat 15
vt matrix vitioſæ qualitatis accuſatur 480
ſimplex cur ſæpe a principio vitali pro noxia materia reputetur 457
commota hæmorrhagias excitat 26
commota quæ damna inferat 9. 25. 26
- ſuppreſſionem lochiorum cauſſatur 134. 142. 650
eſt cauſſa congeſtionum 142
turbat legitimum febris decurſum 650
feminas nonnullas facit ſteriles 10
Plethorici per medicamenta calida in febres acutas coniiciuntur 650
Pleuritis 490. 519
vera 407
ſpuria 406
- hæmoptyſin eminus intendit 408. 419

leuritis ſpuria augeſcente ætate vel ceſſat, vel ad pedes deſcendit 391
- per remedia incongrua in veram mutari poteſt 409
Podagra 414
quo modo differat ab arthritide ſtricte dicta 388
cur patientes magis exagitat quam arthritis ſpecialis 390
cur difficilius eradicetur 391. 419
morbus eſt dominorum 422
eius conſpiratio cum hæmorrhoidibus 65
reſpicit hæmorrhoides externas 419
ſequitur hæmorrhoides externas turbatas 72.77.82
ex malo iſchiadico prouenire poteſt 413
ex pleuritide ſpuria oriri poteſt 409
ad interiora repulſa triſtia pathemata cauſſatur 421. 424
Podagrici communiter ſunt nephritici & calculoſi 269.360
iis omnibus aliquid febrilis evenire vana eſt ſpeculatio 415
palindromæ eorum vnde deducendæ 77
Podagricus tumor quo modo ab œdemate differat 680
Pollicum eruptiones violentæ in conuulſionibus frequentiorem recurſum procreant 443. 451
Pollutio nocturna 769
Polypodium commendatur in hæmorrhoidibus albis 99
num aliquid præſtet in malo hypochondriaco dubitatur 325.334
Polypoſi ex improuiſo ſæpe moriuntur 280
Polypus cordis in morte anxia generatus, pro cauſſa morbi & mortis non eſt pronunciandus 717
ex palpitationibus cordis oriri poteſt 280
- nequaquam pro cauſſa apoplexiæ accipienda eſt 895
Pompholyx laudatur in ophthalmia ſeroſa 208
Poterii antihecticum ſecurum non eſt 298. 564
Potulenta in febrius minuunt æſtum & facilitant ſudores 465
Potûs cum motu debet eſſe coniunctus 851. 852
ſub frigore in febribus tepidus eſt porrigendus 655
verſus ſomnum hauſtus ſtranguriam excitare ſolet 795
frigidus corpore calente ſtricturas hepatis & inflammationes inducit 166, 703
- in paraphrenitide incommoda cauſſatur 518

Potus frigidus largior colicæ auctor eſt 829 837
calidus in tuſſi commendatur 267
" prodeſt in diarrhœis 871
tepidus puerperis vtilior eſt quam calidus, aut frigidus 132
ſpirituoſus grauidis non conceditur 978
Poudre de ſucceſſion 949
pneumatocele 713
Præcipitantia nocent in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 102
Prægnantes interdum vomitu cruento ſine periculo adfliguntur 53
Præuotius commendat radicem plantagin. aquat. in hæmorrhoidibus tumentibus 84
Priapiſmus 381. 385
Priapus ceti in hæmorrhoidibus caute vſurpandus 75. 102
Primiparæ a doloribus poſt partum liberæ non ſunt 994
Principium agens principiis obſtare ſolet 457
vid. Natura.
Procidentia ani 843. 854
tunicæ vueæ 206
Prolapſus vteri in parturientibus 987
Pruna damaſcena ad expediendam aluum laudantur 327
Prunella quid ſit 244
Pruritus vnde oriatur 143
Pruritus in ſcabie, vnde dependeat 737
ani 79. 82
narium quid deſignet 33
Ptarmico-errhina in grauedine circumſpecte ſunt adhibenda 234. 236
Pterygium vnde naſcatur 206
Ptiſanæ coctæ laudantur in ſtaſibus ſanguinis inflammatoriis 471
Puerperæ tamquam vulneratæ ſunt conſiderandæ 130. 995
non decenter ligatæ colica deinde flatulentia adficiuntur 827
remediis ſanguinem commoventibus non ſunt tractandæ 131
qua diæta vti debeant 132
pilulæ *Stahlianæ* iis egregie conducunt 131
purpura alba commune earum ſymptoma eſt 601
Pulmentum infantibus parandum, quale eſſe debeat 1019
Pulmonum concretio cum pleura 285. 289
exulceratio vnde dignoſci poſſit 286. 557
- hecticam exacerbat 285
- remedia illi deſtinata 64
læſio in peripneumonia 523
vomica a phthiſi quo modo differat 286
interdum concrementum cal-

calculoſum in iis contine-
tur 367
Puls-Pflaſter 660
Pulſatio aurium 219
Puluerulenta in angina non conducunt 253
Puluis abbatis Trithemii in memoriæ debilitate nihil facit 918
- *antepilepticus Stahlii* 450. 451
- - *Franckii* 452
Puluis antiſpaſmodicus 386
plurimis profuit in apoplexia 894
- largiter cinnabaratus vim anodynam præſtat 386. 406
- - laudatur in pleuritide ſpuria 410
bezoardicus occurrit vomitui in acutis 864
cephalicus Michaëlis in epilepſia parum efficit 451
dentifricius 218
- acrior cariem dentium cauſſatur 213
Pulueres corroſiui aſthma prouocant 270
Puluis hydragogus in hydrope laudatur 711
Ludouici infantibus deſtinatus, peculiaris efficaciæ non eſt 1017
Marchionis dubiæ fidei in infantibus reperitur 1017
Pulueres nitroſi longe poſt ſe relinquunt pulueres Pannonicum & Marchionis 548
Pulueres nitroſi in colica, ſi vomitus ſuperuenerint ad modum efficaces ſunt 835
- laudantur in aſthmate 273
- cinnabarini in deliriis & lipothymiis laudantur 589
ſalino-nitroſi ad cruditates mucidas & ventriculi, incommoda plus præſtant quam carminatiua 823
vid. *Nitrum*.
Puluis Iulii Palmarii pro morſu canis rabidi laudari ſolet 933
pannonicus ruber in febribus ſudorem cohibet 787
ſtomachicus Birckmanni ſeu *Quercetani* laudatur in adpetitus defectu 808
ſtypticus Muſitani ad excreſcentias fungoſas laudatur 778
ſympatheticus Dygbæi in hæmorrhagiis laudatur 29. 48
- ad ſputum purulentum in phthiſi laudatur 296
- quo modo parandus 30
Volckammeri in calculo antiſpaſticam habet efficaciam 378
Purgans Barbette in epilepſia 450
Purgantia pro diuerſitate temperamentorum ſunt eligenda 216
non conducunt in hæmorrhoidibus cæcis 87
non ſunt propinanda in tuſſi ſicca 253

Purgantia damnantur in inflammationibus 178
in febribus lentis vitanda 555
circa dies criticos peſſimi ſunt euentus 525
vehementiora maniacos in deterius deducunt 929
- grauidis abortum conciliant 976
in hydrope non ſecura ſunt 711
per quas vias aquam aſciticorum euacuent 712
acria nocent in fluxu menſium nimio 112
- raro in febribus conueniunt 464
draſtica, in primis *aloëtica* in omnibus ſanguinis eruptionibus ſuſpecta ſunt 59
fortiora in vomica pulmonum non conueniunt 307
- cur in hæmorrhoidibus ſuppreſſis non ſint adhibenda 101.102
- hypochondriacis non conueniunt 324
- motus ſpaſticos ad interiora vocant 396
- non conducunt in rheumatiſmis 158
- ad nimiam corpulentiam remouendam damnantur 12
- nocent in plethora commota & ſpiſſitudine 217
- in conuulſionibus ſymptomaticis magis locum habent quam in idiopathicis 443
Purgatio lunatica quid ſit 108
Purgier-Pflaſter 355
Purpura alba & rubra quo modo differant 597
alba in Saxonia epidemice graſſatur 601
- puerperis in hac regione familiarior quam aliis 567
- cum febre petechizante ſæpius complicatur 581.583.603
- nonnumquam ad modum inſidioſe ſe gerit 606
- receſſio eius ſæpe eſt lethalis 603
rubra in hyſtericis ſchema ſuffocationis vterinæ ludit 601
- ex lochiorum ſuppreſſione oritur 135
- dyſenteriæ aliquando ſuperuenit 623.626
vrticata 596
Pus: vbi pus, ibi vlcus, falſum 286
album per vomitum eiectum quid de eo cenſendum 294
per vrinam ſecedens indicat abſceſſum glandularum meſaraicarum 532
euacuatio eius ex auribus cephalalgiam ſoluit 186
Pyrola ad vulnera pectoris laudatur 301.306

Q.

Quartanarii vomitum cruentum interdum experiuntur 53
Quartanarium typum paroxyſmi ſplenitidis obſeruant 537
Quercetani puluis ſtomachicus laudatur in adpetitus defectu 808
- *pilulæ tartareæ* laudantur in cardialgia ſymptomatica 817

R.

Rabies canina 930
Radix acaciæ laudatur in odontalgia 217
Radix acori adulterini ſeu *pſeudo-acori* commendatur in hæmorrhoidibus tumentibus 85
- commendatur in hæmorrhagiis 30
- ſub lingua detenta, laudatur in phrenitide 515
angelicæ laudatur in odontalgia 217
ari reſoluit & abſtergit 301
- præcipue commendatur in aſthmate humido 275
- ad ſudorem eliciendum commendatur 786
- laudatur ad euacuandam colluuiem ſeroſam 238
- zingiberi acrimonia ſimilis eſt 709
Radix ari commendatur in fluxu hepatico 103
- laudatur in ſuppreſſione menſium 123
ariſtolochiæ vtriusque laudatur in carie dentium 215
armoraciæ in hydrope eximie ſe gerit 709
aſari pro emetico & diſcutiente ſcopo prodeſt 900
- in adfectibus ſpleneticis a nonnullis effertur 334
aſparagi in mictu cruento vt ſpecificum laudari ſolet 64
bardanæ laudatur in adfectibus ſeroſis 239
biſtortæ ad ſtricturam inferendam commendatur 170
- in angina laudatur 253
bryonæ vſum habet in fluore albo benigno 757
- in infarctu lienis non improuide præſcribenda eſt 334
ceruicariæ laudatur in odontalgia 217
chelidonii maioris in ictero conducit 725
chondrillæ in hæmorrhoidibus cæcis facit quod poteſt 88
cichorei condita laudatur a *Stablio* in infarctu hepatis 343
colchici a *Wedelio* in peſte laudatur amuletice 639
crocodilii a *Michaële* laudatur in cephalalgia 189

Ra-

Radix curcumæ ſpecifice in ictero commendatur 725
fabariæ ſpecifice laudatur in hæmorrhoidibus tumentibus 84
gentianæ veræ diarrhœas contumaces tollit 836
- a carie præſeruat dentes 218
- rubræ pro morſu canis rabidi laudatur 933
ialappæ temperate euacuat 710
imperatoriæ commendatur in odontalgia 217
iridis florentinæ a carie præſeruat dentes 218
ipecacoanhæ præter virtutem emeticam ventriculum etiam roborat 863
- laudatur in dyſenteria a diæta inordinata inducta 628. 631
- quando locum habeat in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 101
leuiſtici commendatur in fluxu hepatico 103
- laudatur in ſuppreſſione menſium 123
nigella eſt ſubadſtringens 30
oſtrutii laudatur in fluxu hepatico 103
petaſitidis laudatur ad vulnera pectoris 306
- in ſuppreſſione menſium 123
- in adfectibus ſeroſis 239
Radix pimpinellæ albæ valde temperata & tamen tenuium partium eſt ad penetrandum 683
reſoluit & diſcutit 179. 239 526. 619
- præſeruandi ſcopo in peſte laudatur 639
- pro morſu canis rabidi laudatur 933
plantaginis a *Wedelio* in peſte laudatur amuletice 639
- *aquaticæ*, hanc *Præuotius* in hæmorrhoidibus tumentibus commendat 84
pyrethri commendatur in odontalgia 217
rhodia egregie laudatur in cephalalgia & cephalæa 187. 203
rubiæ tinctorum vt aperitiuo-diureticum in paralyſi laudatur 887
- laudatur in carie dentium 213
ſcrophulariæ in hæmorrhoidibus cæcis facit quod poteſt 84 88
ſymphyti maioris vt lene repellens laudatur in ſtaſibus repente congeſtis 174
trifolii fibrini ſpecifice laudatur in phthiſi 299
valerianæ: eius ſpecifica virtus in opthalmia tanta non eſt 210

Ra-

Radix valerianæ ab *Italis* ad pleraque venena laudatur 933
vincetoxici laudatur in adfectibus ſeroſis 239
vuulariæ laudatur in odontalgia 217
Raiæ piſcis concrementum tunicaceum laudatur in hæmorrhoidibus furentibus 89
vid. mures marini
Raſe=Ader 928
Raucedo 239
differt a brancho 240
vnde oriatur ſecundum *Hippocratem* 543
prodromus eſt eroſionis faucium, vuulæ &c. 773
feminarum menſium obſtructionem pro fundamento habet 243
infantum 1008
Recidiua tertianæ febris quo modo præoccupanda 655
Refrigerantia hæmorrhagias narium ſupprimunt 40
reiiciuntur in hæmoptyſi 51
nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
in inflammationibus corruptionem poſt ſe trahunt 175. 364 505
nocent in rheumatiſmis 158
in catarrho pectorali ad phthiſin & vlcera diſponunt 547
in febribus lentis adhibita tumores œdematoſos producunt 555
Refrigerantia in acutis ſcirrhos lienis cauſſantur 337
Refrigeratio repentina poſt ſudores febrem ephemeram cauſſatur 470. 492
Regimen diapnoicum poſt V. S. in febre catarrhali maligna commendatur 587
coactum ſanguinem magis exagitat 11. 17
- in congeſtionibus nocet 144. 147
Regurgitatio humorum vehemens verſus caput quid efficiat 382
Remedia calida & impetuoſa damnantur 11. 17
- ad nimiam corpulentiam remouendam periculoſa ſunt 13
ſanguinem commouentia puerperis non ſunt propinanda 131
Remedium domeſticum in cephalalgia 187
Ren ſiniſter plerumque corrumpitur 361
Renes & pulmones inuicem ſibi prodeſſe & nocere poſſunt 301
calculoſi ſemi-corrupti reperiuntur 368
eorum conſpiratio cum vaſis ſpermaticis 62
eorum læſio vnde dignoſcatur 557

Repellentia præmature in hæmoptyſi adhibita phthiſin & hecticam inducunt 47
acria externa puerperis nocent 131
externa in hæmorrhoidibus cæcis nocent 87
Rerum non naturalium cautus & ſcrupuloſus vſus fontem congeſtionum non attingit 148
Reſina ialappæ laudatur in tuſſi 260
Reſoluentia quænam conducant in inflammationibus externis 170
quid valeant in inflammationibus internis 535
commendantur in rheumatiſmis 156
Reſpirationis difficultas vnde oriatur 8.14
interceptio conuulſiones cauſſatur 440
Reſpiria lipothymicorum poſt excitationem quid velint 915
Retentio ſecundinarum quo modo tractanda 987
Retrouocantia nocent in inflammationibus 178
Reuellentia in effera narium hæmorrhagia & vomitu cruento commendantur 37.56
Reuulſiones externæ in fluxu menſium rebelli conceduntur 110
Rhabarbarina ad aluum ſoluendam in febribus infantum laudantur 1017
Rhabarbarum abſtergit & aliquid adſtringentis relinquit 630
reuocat dyſenteriam ſuppreſſam 631
pro ſcopo purgante cholericis ordinandum 216
iracundis vt præſeruatiuum commendatur 506
ad aluum aperiendam in hæmorrhoidibus turgentibus laudatur 84
commendatur in fluxu hepatico 103
Rhachitis ab atrophia quo modo differat 350.351
quo modo tractanda 356
Rhagades 79
Rheumata arthritodea quibus cauſſis ſuperueniant 487
Rheumaticæ commotiones iuratum receptum habent ad locum ſemel adfectum 156
Rheumaticis congeſtionibus viam ſternit apoſtaſis febrilis 541
Rheumatiſmus 149
eminus tantum hæmorrhagiam reſpicit 149.153
differt ab inflammatione 151
- ab arthritide 152.388
- a catarrho 152.230
- a ſtaſi mucido ſeroſa 541
eſt congeſtio incompleta 140.142

Rheumatiſmus non debet pro podagra interpretari 424
ex apoſtaſi febrili podagram inducere poteſt 418
ſimplex benignior eſt quam apoſtaſes febriles 156
non format abſceſſum ſtricte dictum 158
non vt morbus, ſed vt cauſſa multorum morborum conſiderari debet 149. 150. 155
in adfectum phlegmonodem degenerat 151. 155
ſtaſes pertinaciſſimæ indolis formare ſolet ibid.
frigoris & caloris volaticam variationem coniunctam habet 153
ſæpius a febribus oritur 154
ad interiora translatus periculoſi euentus eſt 155
Rigores partium podagricis eueniunt 420
Riſus ſardonius 380
Riuerius millefolii vſum in hæmorrhoidibus tumentibus per integrum menſem continuandum ſuadet 87
fumum realgaris ſeu ſandaracæ Græcorum pro tuſſi ſedanda laudat 299
eius exemplum de V. S. in pleuritico in dubium vocatur 525
Rob diamoron in angina ſanguinea laudatur 251
Rob dianucum in angina mucoſa laudatur 251
Röcheln auf der Bruſt 1007
Roſe 160. 163
Roſiones vnde oriantur 143
Rothlauf 160
Rubefacientia in hæmorrhoidibus cæcis nocent 87
Rubinus ſulphuris non ad modum extollitur, in tuſſi phthiſica 299
Ructus vnde exiſtant 819
iis expoſiti ſunt hypochondriaci 316
in tympanite familiariter concurrunt 700
ſuppreſſi varia incommoda producunt 823
Ruhr: rothe und weiße 620

S.

Sabina ſpecifice laudatur in ſuppreſſione menſium 123
laudatur in tinnitu aurium 227
cachecticis non prodeſt 695
Sabulum calculoſum diſcerni debet a tartarea vrinæ concretione 366
Saburra in primis viis hypochondriacorum vt plurimum nulla eſt 325
Saccharata mucoſitatem augent & excretionem impediunt 266
in febribus non ita reiicienda ſunt 467

Saccharum: eius abuſus dentibus nocet 218
roſarum, vt anodynum laudatur in vomica pulmonum 308
ſaturni in aqua roſarum ſolutum laudatur in ophthalmia 210
- cum nitro in cryſtallos redactum laudatur in ophthalmia 208
Sacculi carminatiui puerperis ad flatus diſcutiendos conducunt 997
diſcutientes laudantur in nephritide 364
- - in ſtaſi eryſipelacea 177
Sal anglicanum incidit & diſcutit 394
pro ſcopo laxante laudatur in malo hypochondriaco 322
laudatur in tuſſi hypochondriaca 262
ob virtutem reſoluentem & evacuantem in ictero laudatur 724
dolores dentium ſedat 218
centaurii minoris in clyſteribus laudatur pro ſtimulo 823
- flatus e ſuperioribus derivat 831
commune phthiſicis immanem tuſſim prouocat 300
- ad adfectus faucium conducit 252
digeſtiuum mucoſitates in primis viis reſoluit, & diureſin promouet 197
Sal digeſtiuum Syluii non commendatur in febribus 654
Sal quod lympham pinguem in obeſis coagulat, recentiores corrigere volunt 12
marinum de nitro participat 379
vitrioli diu in ventriculo hæret, & ſpaſmos eo conuocat 818
- a *Langio* commendatur in apoplexia & catarrho ſuffocatiuo 894. 900
volatile per inſtrumentum *Glauberianum* adplicatum laudatur in menſium ſuppreſſione 120
- ſiccum cum caſtoreo laudatur in otalgia 224 225
Salia in pectoris adfectibus caute debent adhiberi 267
eorum generatio in corpore noſtro nihil ad morbos generandos confert 19
digeſtiua in cardialgia interdum vomitum ſpontaneum excitant 818
media grauidis pro digeſtione commendantur 976
vrinoſa in angina exiguam opem adferunt 283
volatilia motum tonicum inducunt, & humores diffuſos

ſos in vnum locum comprimunt 198
Salia volatilia non in humores, ſed in vias agunt 326
- ſudores vel excitant, vel impediunt 472
- materiam acrem catarrhalem vehementius commovent 548
- in febribus adhibita tumores œdematoſos & aſciticos inducunt 31. 466. 478
- in acutis ſcirrhos lienis & hepatis cauſſari poſſunt 337. 341. 346
- in febre lenta periculoſa ſunt 556
- in hæmorrhagiis nocent 31
- ſuppreſſionem lochiorum cauſſantur 134
- in hæmorrhoidibus & menſibus ſuppreſſis prouide adhibenda ſunt 103. 122
- palpitationem cordis augent 283
- intempeſtiue adhibita in adfectibus ſpaſtico-arthriticis dolorem oſteocopon relinquunt 396
- in rheumatiſmis & podagra ſtuporem inducunt 158. 885
- quid efficiant in cephalalgia 192
- in hydrope viſcera indurata adhuc magis conſtringunt 708
Salia volatilia moderate adhibita hecticis conceduntur 564
- poſt debitam humorum reſolutionem in cachexia ſunt adhibenda 696
- *vrinoſa* in ſpaſmis cum tinctura alcalina mixta melius operantur 387
- - qua ratione in congeſtionibus exhibenda ſint 147
- - quid in coryza & gravedine faciant 236
Saliua: eius reiectio præſeruatiue laudatur in peſte 639
Saliuatio quo modo inſtituenda 775. 776. 777
quæ ſymptomata habeat 780
non poteſt inſtitui, vbi læſio viſceris adeſt ibid.
repeti poteſt in robuſtis 282
in hydrope nullo modo probatur 710
in malo hypochondriaco deteſtanda eſt 315
in ſcorbuto tamquam noxia prorſus reiicitur 748. 749
in adfectibus arthritico contractis fruſtra laudatur 398
ad corpulentiam nimiam remouendam temerarie ſuſcipitur 12. 13
commendatur in ſcabie venerea 733
ſpuria Heluetii periculoſa eſt 781
Salmuthi exemplum de copioſa ex-

excretione ſeri per nares adlegatur 232
Salſa in vlcerationibus maiorem vellicationem cauſſantur 313
Saluatella vena in ſplenitide ſecanda ordinatur 539
Sambuci cortex fortior euacuat 710
- medius laudatur in inflammationibus externis 170
folia Weisbachius commendat in hæmorrhoidibus cæcis 88
Sanguis ab *Helmontio* theſaurus & balſamus vitæ adpellatur 11
eius penum natura non ex errore conficit 8
per cibos euchylos non ſeruatur purus 20
eius impuritas differt ab illius corruptione 19
eius mundificationes circa æquinoctia non ſufficiunt 21. 22
transfuſio ſanguinis boni maſſæ ſanguineæ impuritates non remouet 22
a quibus cauſſis reddatur ſpiſſus 40
eius quantitas prius imminuenda, quam qualitas corrigatur 12
ſtagnans vel diſcuti vel exſiccari vel ſuppurari debet 167
eius adfluxus reſtaurationem apoſtematis facilitat 305
Sanguis: eius *orgaſmus* a quibus cauſſis inducatur, & quo modo tractandus 41. 42
- *craſis* quando peccat, quo modo corrigenda 41
- quantitas magis quam qualitas in congeſtionibus reſpicienda 146
- quantitas & ſpiſſitudo peccat in palpitatione cordis 283
- qualitas in hæmorrhagiis quo modo corrigenda 28
- ſpiſſitudo ſæpius quam tenuitas & acrimonia eſt accuſanda 70
eius congeſtiones & reſtrictiones verſus caput quid deſignent 39
- translationes ad pectus quid deſignent ibid.
- excretiones extraordinariæ 24
- ſpiſſitudo febres continuas rheumatico-inflammatorias profert 478
- euacuatio reliquis medicamentis in ſpaſmis præmittenda eſt 387
in pleuritide, peripneumonia, & hepatitide ad modum tenax eſt 526. 534. 535
aſini ad maniam ſedandam a multis commendatur 930
criſtæ galli quid efficiat 1018
draconis dentes a carie præſeruat 218

Sanguis draconis a *Volckammero* ſpecifice laudatur in dyſenteria 631
hirci vulgo exhibetur in paralyſi 888
- *exſiccatus* ad abſtergendum in hæmoptyſi laudatur 49
leporis ſpecifice laudari ſolet in inflammationibus 179
menſtruus prima vice erumpens ſpecifice laudari ſolet in inflammationibus ibid.
patientis toſtus inſtar pulueris ſternutatorii in hæmorrhagiis effectū edere dicitur 30
nigricans in hæmorrhagiis vnde veniat 53
in vomitu cruento vnde veniat ibid.
ἄνω & κάτω ſimul reiectus periculum minatur 54. 55
in ventriculum effuſus quando putreſcit dira ſymptomata adfert 55
congrumatus poſt vomitum cruentum in ventriculo reſtitans euacuandus eſt 57
neque optimus neque peſſimus per hæmorrhagias excernitur 31
hæmorrhoidalis æque bonus ac reliquus 68. 75
per plures annos ſenſim & perpetuo effluens in hæmorrhoidariis obſeruatus eſt 82
- cum vrina ſub forma vermiculari in mictu cruento excernitur 60. 61
Sanguis ex hæmorrhoidibus in mictu cruento proueniens vnde dignoſcatur ibid.
eius iactura in mictu cruento non tam periculoſa eſt, vti in aliis locis 63
menſtruus non ſolum per vaſa vteri, ſed potiſſimum etiam per hæmorrhoidalia excernitur 111
non eſt venenoſus nec impurus ibid.
ex quo fundamento leges Moſaicæ eum impurum declarent ibid.
num grumoſitas eum cauſſetur 107
venenatæ eius qualitates pro cauſſa variolarum & morbillorum vulgo accuſantur 610
circa viſcera diu ſtagnans febrem quartanam, cachexiam &c. cauſſatur 829
Sanguinei quem modum edendi habeant 802
Sanicula colliquationem promouet, hinc in phthiſi & ad vulnera pectoris laudatur 301. 306
Sapo purus in reſoluendis & abſtergendis mucoſitatibus efficax eſt 724
Venetus pro ſtimulo laudatur

in clyſteribus ad paſſionem iliacam 841
Sapo Venetus externe laudatur in malo iſchadico 413
- a *Boyle* in dyſuria laudatur 795
Saponata in œdematibus laudantur 686
Sapores mille Hippocratis cui conceptui anſam dederint 22
Satietas repentina ſub paſtu hypochondriacis euenit 315
Saturnina in inflammationibus externis circumſpecte ſunt adplicanda 173. 178
Satyriaſis 381. 385
Scabies 726
humida 727
ſicca ibid.
ferina 728
venerea ibid.
maligna complicata dici meretur 727
repulſa, quæ damna inferat 270. 440. 731
- quo modo expellenda 274. 735. 736
eius fermentalis indoles & contagii promtitudo vnde concludatur 738
in lue venerea & ſcorbuto eſt tantum ſymptoma ibid.
in ſenioribus cautiſſime tractanda 737
quartanæ ſuperueniens felicem febris decurſum promittit 659
Scarabæi equini ad procidentiam ani ab *Hartmanno* extolluntur 858
maiales a *Weickardo* in hydrophobia laudantur 932
Scarificatio in quibus ſubiectis & adfectibus adminiſtranda 11
ſucculentis ſcabioſis conducit 738
commendatur in aſthmate 276
laudatur in ophthalmia ſanguinea 208
tolerari poteſt in cephalalgia 192
profunda commendatur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 397
eius omiſſio rheumatiſmos cauſſatur 154
improbatur in hydrope 710
nullius vtilitatis eſt in malo hypochondriaco 324
in œdematibus facile ſphacelum inuitat 687
narium in apoplexia ſanguinea locum habet 892
- vel retro aures commendatur in phrenitide 513
- *Aegyptiaca* vbi locum habeat 190 667
Scelotyrbe 741
Scintillæ oculorum quid deſignent 33
Scirrhus hecticam pro comite habet 345
ad corruptionem magis ſphaceloſam diſpoſitus eſt 338

Scirrhus: eius diſcuſſio vix exſpectanda 336. 338. 339
nonnumquam ex hepatitide & ſplenitide remanet 530. 5,8
hepatis 345
lienis 336
Scirrhi hepatis vel *lienis* aſthma ſiccum ſuſtentant 274
Scorbutus 739
natales ſuos debet plethoræ 34. 744. 748
quo modo differat a malo hypochondriaco & lue venerea 739. 740
occupat aliquando hypochondriacos & quartanarios 743
nomen ſuum in omnibus adfectibus ignotis dare debet 748
neque breuem neque continuam medicationem perfert 750
non admittit fortiora abſtergentia, ſed temperantia 748
Scorbutici nonnumquam vomitum cruentum incurrunt 53
Schäden erſtickte 178
Schaarbocks-Kraut neque in ſcorbuto, neque in hæmorrhoidibus cæcis efficax eſt 88
Scharlach-Fieber 597
Schellhammerus venæ ſectionem in vomica pulmonum ſine læſione conſcientiæ non prætermittendam ſtatuit 3,8
Schellhammeri opinio de V.S. ad ſtaſes inflammatorias diſſolvendas 174
eius obſeruatio de terreis abſorbentibus 589
Schenckius in mictu cruento commendat millefolium flore albo 65
Schielen 1012
Schmertzen, welche keine Federn vertragen können 182
Schwaden 950
Scordium præ omnibus alexipharmacis laudatur in febribus 462
Scorzonera delet venenum per morſum ſerpentum communicatum 588
Scrofuloſi tuſſi ſiccæ ſuccumbunt 254
Scrophulariæ radix ſpecifice a *Wedelio* laudatur in hæmorrhoidibus tumentibus 84 88
Scroti tumor ſequitur hæmorrhoides externas turbatas 72
Sebeſten non conducunt in tuſſi 259
Secundinæ retentæ fluxum lochiorum excedere faciunt 125. 127. 128
quo modo promouendæ ſint 129. 986 587
earum *concretio* 972

Secundinarum apertio ab obſtetricibus non facile tentanda eſt 990
- puluis vel ſpiritus a multis ad philtra celebratur 943

Sedum vermiculare minus Weisbachius commendat in hæmorrhoidibus dolentibus 88
in expeditione Danica vt emeticum in paralyſi ſcorbutica expertum eſt 750

See-Kranckheit 859

Semen aquilegiæ laudatur in ictero 722
carthami temperate euacuat 710
cardui Mariæ egregie temperat & inflammationes præcauet ac mitigat 549
- ad pectoris inflammationes ſpecificum eſt 179. 305. 524 526
hyoſcyami laudatur in odontalgia 215
lini valde mucidam reddit conſiſtentiam humorum 834
naſturtii laudatur in ictero 722
ſinapios digeſtionem promouet 831
ſtaphys agriæ commendatur in odontalgia 217
violarum in vrinæ vitiis a *Cratone* & *Hoffmanno* laudatur 795
vrticæ vrentis Michaëlis ſpecifice laudat in aſthmate 276

Semina diuretica in cachexia caute ſunt adhibenda 696
frigida nauſeam & ſpaſmos in febribus bilioſis augent 505
- phthiſicis non conducunt 300

Senes: eorum hæmorrhagiæ narium quo modo conſiderandæ 35
aſthmate humido plerumque laborant 270
ſalia minus tolerant 373
podagrici ad ſeram ſenectutem viuere ſolent 420
ad mictum cruentum contumacem procliues ſunt 62

Senna ad aluum ſoluendam infantibus poteſt adhiberi 1017
hypochondriaco - hyſtericis moderate adhibenda 327

Senſibilitas ſubiecti multum valet ad morbos fouendos 4 356
inter cauſſas occaſionales mali hyſterici refertur 319
animi in parturientibus 984

Septica nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
metallica chirurgorum damnantur in lue venerea 783

Serpigo hæmorrhoidalis 79. 82. 83

Serpillum laudatur in adfectibus ſpaſtico arthriticis 397

Seruus podagricus factus eſt, qui ocreas domini podagrici induit 424

Setacea veteres commendabant in cephalæa 201 203

Setacea fluxus catarrhales cum incommodo intercipiunt 236
in ophthalmiis conſtantem ſui vſum exigunt 209
neglecta congeſtiones cauſſantur 141
Setæ ſuillæ a nonnullis in cephalalgia laudantur 189
Sexus dignotio in grauidis fallit 971
femininus num hæmoptyſi magis obnoxius ſit quam virilis 45
Siccitas faucium, mox poſt potum rediens, vnde veniat 164
Sideratio ſeu ſphacelus meningum ex phrenitide ſuccedit 511
Sideritis a *Borello* laudatur in paralyſi & pleuritide 525. 886
Sinapi fermentationem promovet, & viſciditatem ventriculi reſoluit 816
commendatur in tuſſi 267
Signaturæ veterum laudantur in hæmorrhagiis narium nimiis 37
Sinapiſmi commendantur in hæmorrhagia narium & hæmoptyſi 37. 48
Sinapiſmus Sennerti laudatur in ophthalmia 208
Singultus 432
rebus terrificis compeſcitur 434
Singultus per exſpirationem cohibitam ceſſat 434
in morbis acutis, præcipue circa dies criticos eueniens, lethalis eſt ibid. 460. 501. 517. 531
quo modo poſſit præcaueri 436
teneſmo ſuperueniens periculoſus eſt 855
colicæ ſuperueniens mali ominis eſt 434. 829
chronicus quo modo debeat compeſci 436
Singultuoſa febris 490
Siriaſis in teneris lethale ſignum eſt 1018
Sitis cur in malignis ſit moderata 576
clamoſa quid ſit 497
Smaragdus vera laudatur in animi pathematibus 282
Soda 810
Soldanella temperate euacu 710
Solitudinis amor in feminis quid deſignet 114
Solſtitia hecticis periculoſa ſunt 560
Sommer-Flecken 741
Somnia anxia vnde oriantur 714. 733 920
Somnus puerperis eſt concedendus 995
podagricorum cum pauoribus coniunctus eſt 416. 420
ei valde dediti ſunt hypochondriaci 316

Soporiferum correctum in mania locum habere poſſet 929
Soporoſi adfectus 903
in febribus periculoſi ſunt 460
Sorbi exſiccati in aluo nimis laxa & diarrhœa contumace laudantur 871
aucupariæ fungi ab *Hagendornio* in dyſenteria laudantur 631
Spaſmus 379
quo modo differat a conuulſione 383
fixus Paracelſi 382
- ex colica per opium tractata ſuccedit 835
cynicus facile degenerat in conuulſiones 380 385
in *occipite feminarum* 380
in œſophago & ventriculo deglutitionem impedit 381
flatulentus 382
thoracis ibid.
Spaſmi in lumbis, circa ilia, inguina præcedunt mictum cruentum 60
vehementes in febribus periculoſi ſunt 460
- cum veris conuulſionibus conſpirant 383. 384
ſunt motus erronei, non tamen irrationales 383
in acutis & vulneribus ſunt periculoſi 384 385
ſimplices in adfectus ſpaſtico-arthriticos ſæpe mutantur 384
Spaſmi particulares 380
- ad ſcopum naturæ non perueniunt 391
quo magis a loco excretionis ſanguineæ remoti ſunt, eo pertinacius inſiſtunt 419
per anodyna opiata non ſunt tractandi 17
eorum obluctatio contraria in hemicrania obſeruatur 401
eorum confuſiones vulgo pro cauſſa febrium habentur 457
Spaſtica ſtrictura in inteſtino recto cannulam clyſticam non admittit 381
Spaſticus dorſi adfectus pro nephritico non eſt declarandus 398
Spaſtico-arthritici adfectus 383. 387
Spaſtico-conuulſiui adfectus 383
Spaſticus ſenſus in thorace, ſcapulis & hypochondriis hæmoptyſin minatur 44
Speck-Beulen 773
Species de hyacintho in effera hæmoptyſi laudantur 48
laudantur in omni fluxu nimio 131
diaturbith cum rhabarbaro vehementer & incommode vermes expellunt 847
Specifica poſt generaliora ſunt exhibenda 386. 443. 448
antepileptica 449 450

Specifica antifebrilia magis optanda quam ſperanda ſunt 467
antiſplenetica 332
in *colica* 836
quando in *congeſtionibus* locum habeant 148
contra *corpulentiam* nimiam nulla ſunt 12
conuulſiuos motus facilius compeſcunt quam ſpaſticos 387
domeſtica in variolis improbantur 617
in *hæmorrhoidibus* fluentibus quid faciant 75
- - cæcis, quid de iis obſeruandum 88
in *inflammationibus* effectui non reſpondent 179
in *melancholia hypochondriaca* 923
in *menſium fluxu* nimio adhibita nocent 112
in *phthiſi* 299
ad *ſpaſmos* nullius ſunt vſus 386
in *vrinæ incontinentia* 798
Sperma ceti in ſuffocationis periculo commendatur 275
laudatur in mictu cruento 64
Spermatis abundantia, quæ conuulſiones cauſſatur, quo modo tractanda 442
Spey = Kinder, gedeyh = Kinder 804
Sphacelus 167. 169. 170
paſſioni iliacæ ſuperueniens, dolores quidem ſoluit, ſed mortem adfert 838
Sphacelus paralyſin plenariam excipit 881. 885
materiæ bilioſæ inſequutus quibus indiciis dignoſcatur 501
eius corruptio rupta vnde dignoſcatur 532
Sphaceloſitas eryſipelacea in cute 169
Sphincteris veſicæ ſtricturæ ſpaſticæ vehementer ſæuiunt 381
Spina ceruina ad aluum expediendam infantibus poteſt exhiberi 1017
Spirituoſa in ſpiſſitudine ſanguinis magis exagitant 17
poſt hæmorrhagias non conueniunt 29
fortiora vulgo in lipothymia abhibentur 915
balſamica in cephalalgia caute ſunt adhibenda 189
Spiritus acidi in febribus laudantur 466
acidus formicarum præcellens antiparalyticum eſt 886
- poſt principia in motibus ſpaſtico-arthriticis adhibendus 398
ardens poſt adſumtos cibos catarrhoſis in vomitu commendatur 239
cochleariæ nocet in ſcorbuto 750

Spiritus cochleariæ in ſtomacace externe locum habet 751
C. C. in acutis copioſe ingeſtus œdemata adducit 681.682
fuliginis vulgo exhibetur in paralyſi 888
odoriferi in ſiriaſi fruſtra adhibentur 1018
oleoſi in apoplexia laudantur 894
nitri lapides in pollinem reducere creditur 376
- *dulcis* potens diureticum eſt 794
- *acidus* in maiore copia corroſiuus eſt ibid.
ſalis ammoniaci laudatur in grauedine 546
ſerpilli laudatur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 397
- citrini coloris laudatur in paralyſi 886
- - in cephalalgia 189
ſulphuris per campanam alterum locum inter acida obtinet 578
tartari tartareas concretiones diſſoluere creditur 376
vini laudatur ad tuſſim ſtomachalem 266
- non roborat ventriculum, concoctionem autem promouet 948
- debet eſſe rectificatiſſimus in rheumatiſmis 158
- aquoſior adfectibus eryſipelaceis inſigniter nocet 1004
Spiritus vini camphoratus qua cautela in inflammationibus adhibendus 177
- - commendatur in rheumatiſmis 157
- - laudatur in cephalalgia 187.197
- - in cephalæa 203
- - ad oculorum pericula in variolis & morbillis auertenda 615
- - *crocatus* præ reliquis externis laudatur in motibus ſpaſtico-arthriticis 394
- - laudatur in angina 250
vitrioli tertium locum inter acida obtinet 578
- non prorſus reiicitur in ſtomacace 752
- minus ſecure adhibetur ad cauteriſationem in carie dentium 215
vrinoſi ſtupidum rigorem relinquunt in adfectibus ſpaſtico arthriticis 396
Spiſſitudo humorum eſt cauſſa congeſtionum 142
& *acrimonia* non æque in vno ſubiecto conueniunt 744
ſanguinis 13
- paucis diebus non poteſt auferri 15
Splen in motibus hæmorrhoidalibus ſimul adficitur 76
Splenitis 490.536
in ſcirrhum transmigrat 538.539

Spodium commendatur in ophthalmia ſeroſa 208
Sputum cruentum quo modo differat ab hæmoptyſi 43
quo modo tractandum 49
primarium ſignum peripneumoniæ eſt 520. 523
purulentum diſcerni debet a materia pultacea in tuſſi ſimplice 288
- phthiſeos conſummatæ certiſſimum ſignum eſt ib.
Spür-Aepſel 871
Squilla humores ad euacuationem egregie præparat 264
Stagnationes & ſtaſes differunt a congeſtionibus 139. 144
Stahlius hemicraniam & odontalgiam herba verbenæ curauit 189
eius *crocus martis* aperitiuus vt ſubadſtringens in mictu cruento laudatur 64
eius *mixtura tonico-neruina, puluis antepilepticus, pilulæ, eſſentia alexipharmaca.* Videantur ſuis litteris.
Staſis inflammatoria a congeſtione oritur 144
mucido-ſeroſa differt a *ſtaſi* virente, rodente, venerea, vlceraſcente 541
- liber manet a febre 542
eryſipelacea tota eſt diſcutienda 177
eius diſcuſſio quo modo a natura inſtituatur 529
Staſis eryſipelaceæ ſuppuratio ſymptomata reddit grauiora 529
quæ neque diſcuti, neque ad maturationem duci poteſt, per ſectionem aperienda eſt 174
Steatomata vnde 773
Stech-Körner 526
Stein: wenn es drückt wie ein Stein im Leibe 381
Stercus gallinaceum in ictero nullius vtilitatis eſt 725
ſuillum ſeu *equinum* in hæmorrhagiis commendatur 31
Steriles plerumque feminæ, quæ fluxum menſium non experiuntur 118
Sterilitas ſuccedit, quando vterus non ſufficienter purgatur 129
a fluxu menſium nimio 109
feminarum obeſarum thermis & acidulis nonnumquam adfertur 13
Sternutatio: quæ ſint eius cauſſæ 233
humiditatem immobilem fluidam reddere vult 230
deficiente niſu parturientibus ordinatur 984
Sternutatoria quando in adfectibus ſoporoſis locum habeant 907
in epilepſia adhibita cauſſantur dolores capitis & alia mala 450

Stil-

Stillicidium vrinæ 795
ſanguinis per quinque dies obſeruatum eſt in hæmorrhoidibus externis 86
Stimulantia, in menſium ſuppreſſione improuide adhibita, maiores calamitates inducunt 122
conceduntur in lochiorum ſuppreſſione 136
damnantur in hæmorrhoidibus cæcis 87
Stomacace 742
Stomachica amara ad tonum roborandum efficaciſſima ſunt 817
Strabiſmus durabilis ex diſtorſione oculorum 448
infantum 1012
Strangulati quando & quo modo reſtituendi 956. 957
Strangulatio hyſterica 317
Stranguria 788
& ſuppreſſio vrinæ temporaria in grauidis 970
Striæ ſanguineæ in excrementis quid denotent 68
Stridor dentium in febribus acutis mortem præſagit 215
Strobuli pini laudantur in adfectibus ſpaſtico-arthriticis 397
Stulti per vincula & verbera non curantur 923. 929
Stupha Laconica ad ſudorem eliciendum conducit 787
ſicca ad ſudorem commendatur 711
Stuporis ſenſus vnde oriatur 143. 144
Styptica hæmorrhagias narium ſupprimunt 40
Subadſtringentia in effera hæmoptyſi conceduntur 51
- in vomitu cruento 56
- in fluxu menſium rebelli 110
- in hæmorrhagia vterina 111
Succinum ſanguinem ſucceſſiue attenuat 123
habet aliquid tonici, eſt diuretico-diſcutiens 189
laudatur in fluore albo benigno 756
ſine ſeparatione ſuæ ſubſtantiæ commendatur ad motus ſpaſticos 686
eius adpenſio in coryza & grauedine nullius effectus eſt 236
Succinata in catarrhis ſimplicibus, non autem febribus iis ſuperuenientibus conducunt 547
Succus citri vt ſpecificum contra nimiam obeſitatem fruſtra adhibetur 12
- *berberum, ribium* in hæmorrhagiis commendantur 28
betulæ ſcabiem corpori conciliat 738
vrticæ in mictu cruento ſpecifice laudatur 64 65
Succi aciduli ad ſitim mitigandam commendantur 306

Sudatio, non autem diaphoreſis, ſaliuationem impedit 782
in libero lecto, mit Spriegeln, in lue venerea præfertur 779
Sudatoria cura quo modo inſtituenda 775. 776. 777
Sudationes modeſtæ in ſcabie ſunt inſtituendæ 737
quibus remediis commode in hydrope promoueri queant 710 711
coactæ icterum exacerbant 724
- in febribus lentis vitandæ 555
in paralyſi nocent 887
in tuſſi non habent locum, niſi materia ſit ſublata 263
Sudor Anglicanus 468. 636
frigidus in febribus bilioſis mali ominis eſt 501
in *fronte* poſt antepilepticorum vſum ſalutaris 451
hæmorrhoidalis 79
ad febris reſtitutionem omnino requiritur 459
eius retardatio protrahit febres ibid.
in febre tertiana ad modum ſalutaris 650
febris lentæ cum hectico ſudore non debet confundi 564
largus in febre ephemera hanc ſoluit 470
ſanguineus 24
ſpontaneus copioſus hepatitidem ſoluit 531
Sudor ſymptomaticus noxius eſt 459
Sudoris vitia 784
Sudores citius erumpentes turbant febrem 584
infantum repulſi conuulſiones cauſſantur 788
hectici paſſiui ſunt 785
- adſtringentibus & anodynis non ſunt adgrediendi 564
colliquatiui de phthiſi & hectica conſummata teſtantur 289. 558. 560
- in febre lenta quo modo tractandi 555
nimii per adſtringentia non ſunt tractandi 786
- in variolis non ſunt bonæ notæ 613
ſuppreſſi quæ damna adferant 785
Sudorifera ad venenatam malignitatem de corde propellendam non ſunt ordinanda 548
in plethoricis vertiginem & aluum adſtrictam cauſſantur 662
in angina ſymptomatica non conueniunt 254
Sudoriferum regimen in ſcorbuto nullius vtilitatis eſt 749
Suffimigia laudantur in hæmorrhoidibus tumentibus 84
- in otalgia 225

Suffimigia in fluore albo effectum diſcuſſorium præſtant 758
Suffocatio hyſterica 108. 317
a lochiis ſuppreſſis 135
Suffocationes cardialgicæ feminarum 117
vterinæ a conuulſionibus vterinis differunt 438
Sulphur laudatur in inquinamentis repulſis 274
eius flores in receſſione ſcabiei commendantur 735. 736
laudatur in adfectibus pectoris catarrhalibus 264. 265
eius fumus laudatur pro tuſſi ſedanda 299
in inflammationibus internis ſub initium & in declinatione efficax eſt 536
pauca eius grana in hydrope non reiiciuntur 709
in manatione aurium prouide debet adhiberi 228
intertrigines repellit 1018
poſt variolas periculoſum eſt 617
nocet in hæmorrhoidibus cæcis 87
nullum vlcus curat, hinc in phthiſi non quadrat 298
antimonii auratum mirifice & momentanee catarrhum ſuſpendit 902
crudum in malignis non commendatur 579
Sulphurea acria infarctibus occaſionem præbent 325
ſpirituoſa in hydrope calorem hecticum inducunt 708
Superfœtatio 973 979
Suppreſſio hæmorrhagiæ narium 39
hæmorrhoidum 90
menſium 116. 117
febrium intermittentium infarctus hepatis & lienis inducit 344
Suppoſitoria ſtimulantia nocent in hæmorrhoidibus ſuppreſſis 101, 102
Suppuratio ſtaſeos inflammatoriæ quo modo tractanda 254. 302
Surditas 219
in acutis delirium portendit 223
ex metaſtaſi materiæ paraphreniticæ ad aures prouenit 517
Suſpiria hypochondriacorum profunda quid intendant 319
anheloſa *melancholicorum* quid velint 922
Suſurrus aurium 219. 224
Sutorianum cauſticum 172
Sycoſis 79
Sydenham hecticis & phthiſicis equitationem commendat 300. 565
tuſſim infantum & puerorum per

per purgantia expugnare docet 267
Sydenham, eius morbus, qui calculum mentitur 318
- obſeruatio de ſanguinis conſtitutione in inflammationibus 534
- methodus tractandi paſſionem iliacam 842
- - de V.S. larga & repetita in pleuritide & peripneumonia reiicitur 525
Syluius antimonium diaphoreticum ad vlcerationes internas commendat 298
eius *ſal digeſtiuum* vlcerationi inimicum eſt 379
Sympathetica in odontalgia incerta ſunt 217
cura febrium per cancrum fluviatilem ſine omni effectu eſt 555
- in ictero rarius effectui reſpondet 725
Symptoma quid ſit 1. 485
Symptomata medicum non debent deducere in errorem 465. 571
febrium periculoſa 460
eorum diſſimulatio in malignis periculoſa eſt 571
Synanche 244
Syncope 909
quo modo ab apoplexia differat 889
ab hæmorrhagiis 912
Syncope in puerperis 997
a lochiis ſuppreſſis 135. 136
Syncoptica grauidarum debilitas 971
Synochus putrida 473
Syrupus althææ ab Argentoratenſibus in vrinæ vitiis adhibetur 795
de *eryſimo Lobelii* & *liquiritiæ* laudantur in raucedine 242
ſcelotyrbicus Foreſti in ſcorbuto tutus eſt 750

T.

T*Abacus* vomitorium & alterantem effectum habet 901
eius vſus mediocris aſthmaticis commendatur 276
- ſuccus in ſtomacace traumaticum edit effectum 752
- - vel decoctum mundificandi ſcopo laudatur in ſcabie ferina 733
- folia maſticata contra nimiam obeſitatem fruſtra commendantur 12
- fumus vulgo commendatur in odontalgia 218
- - quid efficiat in coryza & grauedine 236
eius extractum tuſſim pectoralem & chronicam ſedat 265. 296 561

Tabes fluxum menſium excedentem ſequitur 109
quo modo ei ſuccurrendum 562
Tacken 79 970
Tali leporum in ſpaſmodica renum constrictione ſpecifice laudantur 795
Tamariſci ligni pocula num quid proſint in infarctu lienis 335
Tarantiſmus 930. 937
Tartarea vrinæ concretio non debet pro ſabulo calculoſo reputari 366. 371
Tartarus tartariſatus ad infarctum lienis ordinatur 331
vitriolatus ex puluere bezoardico remouendus, quando diarrhϾ adſunt 546
ταράξις 205
Temperamenti mutatio fit per febres lenteſcentes 460
Temperantia poſt hæmorrhagiam male ſuppreſſam ſuadentur 30
in hæmorrhagia vteri pellentium vſum ſupplent 984
nitroſa in anguſtiis præcordiorum efficaciſſime eueniunt 817
- faciliorem partus ſucceſſum promouent 990
Tempora morborum ſemper reſpici debent 6
Teneſmus 853
ſpaſmis adnumeratur 381
Teneſmus hæmorrhoidalis 68
Tenſiones ſunt acerrimæ dolorum ſpecies 143
Terebrationem capitis veteres commendabant in cephalæa 201
Terra catechu in angina effectum habet adſtringentem 252
Terræ bolares nocent in hæmorrhoidibus cæcis 87
ſigillatæ in vomica pulmonum non conueniunt 308
Terræ motus peſtem cauſſari poſſunt 634
Terror conuulſiones prouocat 440
Teſtæ ouorum calcinatæ in vrinæ vitiis laudantur 795
Teſticulus equinus ab *Henrico ab Heer* ad hæmorrhagiam vteri commendatur 990
Tetanus 380
Thee nimis ſaturatum adſtringit 322. 852
ordinatur in nephritide & calculo 363. 374
Theriaca antiquorum diuinum remedium fuit in peſte 636
in febribus plus damni quam auxilii adfert 575
commendatur in vitiis ſudoris 783
a *Sydenhamo* pro ſcopo anodyno in cardialgia commendatur 816

The-

Theriaca in vlceratione œdematis ardorem excitat 687
in inflammationibus internis non conuenit 536
cæleſtis laudatur in cephalalgia 187
Thermæ obeſis ſalutares obſeruantur 13
in ſpiſſitudine ſanguinis commendantur 17
laudantur in rheumatismis 158
in atrophia non contemnendæ 556
in infarctu lienis quando ſuadendæ 335
num phthiſicis ſuadendæ, medici diſſident 300
in palpitatione cordis non reiiciuntur 283
aliquid præſtant in coryza & grauedine 237
in cacochymia circumſpectione indigent 23
in œdematibus cautelam poſtulant 686
earum abuſus aſcitem adfert 701. 709
Wolckenſteinenſes ſcabiem inducere ſolent 738
Thonerus per iulapia acidulata magnam ſibi exiſtimationem peperit 579
Thori vſum præmaturum puerperis ſacra ſcriptura interdicit 132
Tinctura antimonii tartariſata ad correctionem ſanguinis & lymphæ laudatur 58. 385
in chronicis adultiorum adfectibus non contemnenda 1016
ad morbos infantum non adhibenda ibid.
antiphthiſica Grammanni nullivs boni effectus eſt 298. 564
Tincturæ antiphthiſicæ in febribus lentis & hecticodeis ſcirrhos hepatis cauſſantur 346
bezoardicæ opio inquinatæ inflammationibus internis non conueniunt 536
Tinctura coralliorum commendatur in effera hæmoptyſi 48
laccæ in odontalgia laudatur 217
martis aperitiua Ludouici ad tonum ventriculi roborandum ob gratum ſaporem præ aliis laudatur 816
- - vt ſubadſtringens laudatur in mictu cruento 64
- - in hæmorrhoidibus internis 75
- - in hæmorrhoidibus albis 100
odontalgica Mynſichti 217
opii Langellotti laudatur in mictu cruento 64
ſalis tartari, vel antimonii laudatur in congeſtionibus 147

Tuſſis hypochondriaca vaga ſcirrhum in hepate ſuſpectum reddit 259
infantum 1007
- & *puerorum* quo modo ſecundum *Sydenhamum* expugnanda 267
phthiſica 261
pulmonalis cedit extracto tabaci 286
a *ſcabie repulſa* quo modo tractanda 264
ſicca infantibus ſub dentitione familiaris 258
- iuuenum diuturna ſuſpecta eſt 259
- *grauidarum* 965
- abit interdum in ferinam 259
cum *ſputo colorato* in pleuritide & peripneumonia obſeruatur 520
Stomachalis humida & ſicca 256
Stomachico-pectoralis 262 266
valida in febre catarrhali benigna quo modo mitiganda 546. 548
vehemens hæmoptyſin non tam frequenter cauſſatur, vti vulgo creditur 46
vernalis mitior quam *autumnalis* 259
Tuſſiendi conatus excuſſorius tuſſim magis introducit 265
Turis vaporem Deckerus in coryza & grauedine laudat 235
Tutia commendatur in ophthalmia ſeroſa 208
Tympanites 697
ſpaſmis eam accenſere contra rationem eſt 711
a lochiis ſuppreſſis 135
Typhodes 490

V.

Vapores acres irritant aſthma ſiccum 270
corroſiui minerales ſulphurei hæmoptyſin cauſſantur 46. 47. 288 950
Varices grauidarum 966
interdum rumpuntur 24. 577
Vaſorum lymphaticorum ruptio quid ad hydropem conferat 702
Variolæ 606
non vno tempore erumpunt; poſteriores ſæpe conuulſiones cauſſantur 618
nonnumquam conuulſiones eas præcedunt 441
puſtulas ſeſſiles exhibentes ſunt periculoſæ 611
deſiccatæ vitæ iacturam adhuc inferre poſſunt ibid.
confluentes periculoſiores quam diſtinctæ 612
copia earum plures enecat quam inopia 612
expulſio earum omni modo interdicitur 6 6

Va-

Variolæ a grauidis in fœtum propagantur 610
infantes eas felicius ſuperant quam adulti 619
reliquiæ earum aſthmati anſam præbent 270
acida non ferunt 579
earum transplantatio 619
Vellicationes vnde oriantur 143
Venæ portæ: ſpiſſitudo præ aliis eam adficit 15
eius ſtructura inter cauſſas mali hypochondriaco - hyſterici refertur 319
Venæ ſectio vires non exhaurit, nec ſanguinem vappidum reddit 237
in qua corporis parte inſtituenda 11.12
cur luna decreſcente inſtituenda 321
ad ſenium eſt continuanda 64. 122
natura ei facile adſueſcit 120
ſtata cæcitatem non cauſſatur 209
cur interdum nullum, immo ſiniſtrum, effectum exhibeat 884
commendantur in apoplexia ſanguinea 892. 893
- in catarrho ſuffocatiuo 900
- in cephalalgia 192
- in coryza & grauedine 237
- in conuulſionibus 444
Venæ ſectio commendatur in colica hæmorrhoidali 834.835
ante conceptionem vomitus grauidarum impedit 862
- in epilepſia 451
- in empyemate 313
- grauidis in pede 130. 192. 975
- in ipſo partus termino 984
- in hæmorrhagiis 31.42
- in hæmorrhoidalibus motibus 73. 87
- in hemicrania 404
- in hypochondriaco malo 324
- ab initio inflammationis 171.175
- in inflammationibus partium vulneratarum 180
- maniacis 928
- in melancholia hypochondriaca 923
- in lochiorum ſuppreſſione plenaria 136.137
- poſt menſium ceſſationem aut ſuppreſſionem 112.120. 121.122
- in nephritide 363
- in palpitatione cordis 280 281
- phthiſicis 263.300
- in plethora 10. 11
- in ſoporoſis adfectibus 907
- ad ſudores promouendos 787

Venæ ſectio commendatur a practicis in vomica pulmonum 307.308
ad vomitum cruentum præoccupandum ſuadetur 57
in febribus directe non convenit 464
circa dies criticos inſtituta peſſimi eſt euentus 525
incongrua in acutis anginam prouocat 247
quando in malignis inſtituenda 576
in febre catarrhali petechizante ſumme noxia eſt 587
ſub initium febris ſynochæ eſt inſtituenda 476
poſt vrinam coctam inſtituta graues hæmorrhagias inducit 477
in febre ephemera ſuperuacanea 472
in adfectibus bilioſis non eſt inſtituenda 504
in intermittentibus typum in continuum mutat 655.562
num in febribus compoſitis inſtituenda ſit, Medico relinquitur 667
num in febre lenta proſit 555
in paroxyſmo inſtituta adfectum reuocat 50.147.430
particularis poſt vniuerſalem commendatur in febribus compoſitis 667
Venæ ſectio particularis in angina 251
in fronte vel ſub lingua in angina & phrenitide quæ incommoda inuoluat 251. 514
in ſpaſmis caute inſtituenda 102.396.397
in hydrope non probatur 710
in gonorrhœa non neceſſaria 766
in infarctu lienis non æque neceſſaria 333.339
in otalgia debet eſſe præſeruatoria 228
in cephalæa præſeruatoria vtilior quam curatoria 204
curatoria in rheumatiſmis non habet locum 158
eius omiſſio rheumatiſmos cauſſatur 154
num in fluore albo ſit inſtituenda 759
in aſthmate ſicco quando inſtituenda 275.276
num in pleuritide & peripneumonia inſtituenda 524
in ſuperioribus corporis partibus non conuenit in infarctu hepatis 344
Vena ſaluatella ſecanda commendatur in ſplenitide 539
Veneficia conuulſiones prouocant 440

Venena ſanguinem inſpiſſant, & morbos funeſtos inferunt 15
cur deſtruant œconomiam vitalem, nulla ſuppeditat ratio 931
Venenum quid ſit 946
Venerea vlceroſa conſtitutio, quæ cephalæam excitat, cum carie oſſium coniuncta eſt 201.202
Venereæ viſcoſitates podagram inducere valent 418
vlcerationes quo modo ab hæmorrhoidalibus diſtinguendæ ſint 79.81
Venerei adfectus conſpirant cum brancho 240
Venereis impuritatibus adfecti experiuntur vlcerationes circa orificium ani 81
Venus grauidis eſt fugienda 979
eius abuſus apud ſenes mictum cruentum cauſſari poteſt 62
Ventoſarum adplicatio in hæmorrhagiis narium non adprobatur 38
Ventriculus in motibus hæmorrhoidalibus ſimul adficitur 76
eius fata dolenda ſunt 808
- adroſio pro phthiſi non reputanda 500
Ventriculus: eius prægrauatio incubum cauſſatur 426.427
- inflammatio a ſtupefactis externis doloribus in motibus hæmorrhoidalibus 77
- - quo modo tractanda 540
Verbera & vincula ſtultitiam non ſuperant 923.929
Verbrechen 1012. 1013
Vermes 842.843
e putredine oriri probabile eſt 844
quos motus inducant 845
cauſſantur conuulſiones 440. 845
- cardialgiam 815
- interdum tympanitem 701
atrophiam inducunt 351
non raro palpitationem cordis fouent 280
in variolis turbas ſolent concitare 619
necati, ſed non ſtatim expulſi, paſſionem iliacam cauſſantur 839
infantum 1011.1017
Vermiculi dentium num in odontalgia accuſſari poſſint 214
Veronica ſpecifice ad clyſteres commendatur 327. 372. 832
vt traumaticum in vomica pulmonum laudatur 306

Veronica: eius decoctum in raucedine cum effectu adhibitum eſt 243
Verrucæ 79
Verſchlenckung der Gedärme 838
Vertigo vnde oriatur 36
Veſicatoria veteres commendabant in cephalæa 201
in aſthmate commendari ſolent 276
prope flexuram cubiti commendantur in odontalgia 216
in otalgia caute ſunt adhibenda 228
in ophthalmiis incommodo non carent 209
in obeſis exiguum emolumentum adferunt 13
in apoplexia ne veſiculam quidem excitant 894
in catarrho ſuffocatiuo præſentem effectum exhibuerunt 902
neglecta congeſtiones & rheumatiſmos cauſſantur 141. 154
Veſicæ aqua calida repletæ ad ſudorem eliciendum commendantur 711. 788
quid in variolis efficiant 617
Veſicæ ſtricturæ ſpaſticæ in ſtranguria & calculo vehementer ſæuiunt 381
Vibices in peſte erumpentes 633
Vigiliæ nimiæ quo modo oppugnandæ 589
Villanouanus & *Riuerius* millefolii vſum per integrum menſem ſuadent 87
Vinoſa diæta hæmorrhagias narivm reſtituit 40
Vinum: eius abuſus ad hæmorrhagias narium anſam dat 34
eius potus inſolitus congeſtiones cauſſatur 142
grauidis & puerperis conceditur 131. 138. 978. 996
generoſum laudatur in lipothymia 915
- in dyſenteria 628
rubellum ſubadſtringentis efficaciæ in ictero commendatur 726
medicatum laudatur in hæmorrhagiis 28
- in cephalalgia & cephalæa 188 203
calidum cum melle laudatur in angina 250
aromatiſatum ſummas alterationes & fermentationem facit in primis viis 816
ad inflammationem diſcutiendam laudatur 171
in palpitatione cordis ſuadetur 283

Vinum epilepticis non conducit 451
Virga aurea Geſneri ſpecifice commendatur in vrinæ vitiis 794
- in mictu cruento 65
- vt traumaticum in vomica pulmonum 306
- ad reſoluendum calculum 377
Vires amiſſæ & omiſſæ inter ſe differunt 873
earum proſtratio ab hæmorrhoidibus nimiis 72
- decrementa extrema in febribus periculoſa 460
Viſceris destructio reparari non poteſt 4
abdominalis labes in hæmorrhoidibus nimiis diiudicanda 72
Viſcerum læſiones maioris ſunt conſiderationis quam humorum vitia 508
infarctus ab hæmorrhoidibus ſuppreſſis 72
Viſcus inflammatum quo nobilivs, eo periculoſior ſtatus 493
Viſus hebetudo 207
amiſſio plenaria 206
Vita otioſa ad morbos plurimum confert 20. 22
longa hæmorrhoidariis annoſioribus promittitur 72
Vita longa: eius iactura ab hæmorrhoidibus excedentibus non eſt metuenda 72
Vitellus oui commode clyſteribus additur 834
cum *Helmontius* laudat in diarrhœis 871
ex gallina mactata exſectus a *Lentilio* laudatur in fluxu menſium rebelli 110
Vitriolica adſtringentia externa in hæmorrhagiis reiiciuntur 38
Vitriolum ex minera martis Haſſiaca vt dulce adſtringens in mictu cruento laudatur 63
eius caput mortuum ſympathetice laudatur in dyſenteria 631
album laudatur in ophthalmia 208. 210
- - in coryza & grauedine 238
Vlcera antiqua conſolidata vomitum cruentum cauſſantur 54
venerea quo modo tractanda 777
ani fiſtuloſa ſunt contagioſa 83
manantia: eorum repulſio conuulſiones cauſſatur 440

Vlceratio vteri interna a fluore albo differt 752
in gonorrhœa per tres annos durare & tamen curari poteſt 767
febri catarrhali malignæ ſuperveniens 585
Vlceroſa diſpoſitio in pulmonibus 285
corruptio 140
Vlcus ab apoſtemate differt 286
pulmonum differt ab empyemate 309
phthiſicum ſegnius eſt quam apoſtema 286
Vmbilici profunda retractio in hyſtericis obſeruatur 317
hæmorrhagia 24
Vnguentum alabaſtrinum laudatur in cephalalgia 187. 188. 197
de arthanita externa vnctione laxat 846
Comitiſſæ laudatur in iſchuria 793
in mictu cruento nullum effectum habet 66
infrigidans Galeni ibid.
linariæ quid præſtet in hæmorrhoidibus tumentibus 84. 88
mercuriale in ſcabie quo modo adhibendum 734
Vnguentum mercuriale infantibus ſcabioſis tuto non adhibetur 734
facile nodos ſub brachiis cauſſatur 737
Paracelſi ad bubones reſolvendos laudatur 783
ex floribus *verbaſci* 858
Vnguinoſa obſtruunt poros 885
externa maxime nocent in inflammationibus 175
damnantur in rheumatiſmis 158
rancida damnantur in hæmorrhoidibus cæcis 87
Vnguis vnde naſcatur 206
Vnguium liuor in febribus glioſis inflammationem & mortem indicat 501
Vnicornu num ſit alexipharmacum 575
verum motus hæmorrhoidales ſupprimit 102
Volatilia impetuoſe agunt 17
Volckammeri puluis in calculo antiſpaſticam habet efficaciam 378
Voluulus 838
Vomica pulmonum quo modo differat a phthiſi 286, 302
ad febres vulnerarias referenda 308
phthiſi ſuperueniens febrem lentam in acutam transmutat 288

Vomitoria quem effectum exſerant in corpore 464. 505
hypochondriacis, melancholicis maniacis maxime nocent 815. 816. 818 824 923. 929
in ictero maiores effuſiones bilis cauſſantur 724
in hæmorrhoidibus periculoſa 101
lenia quando locum habeant ibid.
iis non conducunt, qui ſemel vomitu cruento correpti fuerunt 59
ad ruptionem apoſtematis non ſunt adhibenda 254
in aſthmate ſpaſtico non conceduntur 431
in aſthmate ſtomachali vſurpanda ſunt 274
in febribus rariſſime ſunt vſurpanda 464
num in malignis admittenda ſint 572
in febribus intermittentibus num conducant 464. 645
febrem quartanam continuam in acutam inducunt 673. 674
num in apoplexia locum habeant 894
quando locum habeant in lipothymia 916
Vomitoria in catarrho ſuffocativo a *Langio* commendantur 900
expoſcunt conuulſiones per philtra inductæ 442. 443
Vomitus 858
ſimplex, periodicus, in tertianis & acutis critice contingens, ſalutaris 860
num per vomitum curandus ſit 863
interdum ſponte euenit ſcorbuticis 749
pertinax quo modo ſopiendus 861
Vomendi conatus in feminis vomitus cruenti metum adferunt 829
in colica ſemper ſuſpecti ſunt 828
quo modo tractandi 863
Vomitus bilioſus in hepatitide 528
catarrhoſorum quo modo tractandus 238
dyſenteriæ interdum conducit 625 628
in febre tertiana ſalutaris 647. 650 653
nonnumquam in febre ephemera oritur 4[illegible]9
in febre continua obueniens non reprimendus 483
maturus & copioſus in febribus

bus bilioſis optimæ terminationis ſignum 500. 502
Vomitus intempeſtiuus in febribus ſymptoma periculoſum 460
grauidarum raro per totam geſtationis periodum durat 967
- - rariſſime abortum cauſſatur 977
- - quo modo tractandus 862. 968
infantum 1008
Vomitus niger vnde oriatur 55
in acutis ſignum lethale eſt 531. 860
in febribus inflammatoriis præſagium mortis 532
verſus dies criticos ſplenitidem ſoluere dicitur 538
paraphreniticis euenit 516
Vomitus cruentus 52
quo modo differat ab hæmoptyſi 43
copioſiſſima eruptione conſpicuus, quæ pathemata cauſſetur 55
- - *periodicus* 54
in iunioribus puellis facile repullulat 55
nonnumquam ſcirrhum in feminis ſoluit 338
ſequitur hæmorrhoides ſuppreſſas 72
Vomitus ex malo hyſterico prouenit 320
a cauſſis violentis ortus deterioris conſecutionis eſt 55
vacuus maiorem metum eruptionis ſanguinis incutit quam repletus 321
Vrina calida ad clyſterem extemporaneum commendatur 248. 429
arthritico - rheumaticorum tartaream concretionem, ſabuli inſtar, poſt refrigerium deponit 76. 366
- a ſabulo calculoſorum diſcernendum 589
nephritidis ſimplicis arthriticorum ſimilis eſt 348
nephriticorum cum filamentis mucidis procedit 359
hypochondriacorum limpida 316
imprægnatarum atomos exhibet 962. 963
aurantii coloris hecticam indicat 333. 340. 346
craſſa & rubicunda in hydrope hecticæ complicatæ ſignum eſt 704
eius excretio in hæmorrhoidibus externis ſæpe turbatur 80
- - larga in morbis quibusdam

dam critice eueniens non eſt confundenda cum diabete 799
Vrina: eius emiſſio hyſtericarum cum ſenſibiliſſimis doloribus 318
cruda vel cocta cum ſurditate in acutis quid portendat 223
in febre diaria primo die cocta adparet 469
eius frequens ſtimulus in grauidis 970
nigra in cauſo lethifera eſt 501
eius mutatio in omni febre requiritur 459
purulenta renum vel veſicæ læſionem accuſat 314
ſalſedo eius in mictu cruento 61
ſuppreſſio eius temporaria in grauidis 970
ſana, pulſus ſanus, æger moritur 459
eius vitia cum podagra coniuncta ſunt 421
leporis vulgus vtitur in ſurditate 228
Vrtica minor: eius ſuccus ſpecifice laudatur in effera hæmoptyſi 48
- - a *Borello* commendatur in hæmorrhagia narium 38
Vrtica vrens ſpecifice laudatur in aſthmate 276
mortua in fluore albo 758
Vteri cancroſa adroſio ex lue venerea 773
coagula, concrementa, vlceratio a lochiis ſuppreſſis 135
- quo remedio præoccupari poſſint 967
expurgatio quando neceſſaria 128. 130
vitio remoto feminæ interdum denuo concipere poſſunt 109
inflammatio quo modo tractanda 540
prolapſus in parturientibus 987
localis translatio nulla eſt in malo hyſterico 310
Vterina in hyſtericis exſulare debent 327
nocent in lochiis plane ſuppreſſis 137
Vtricularis hydrops 697
Vuulæ eroſio 778

W.

Waſſer kneipen 984
iſt geſprungen 980
Wedelius: eius arcanum duplicatum catholicum in peſte 639
rad. ſcrophul. & fabar. ſpecifice

fice laudat in hæmorrhoidibus tumentibus 84
Wehen, welche ſich in die Höhe ziehen, und in den Kopf ſteigen 981
Weisbachius commendat folia ſambuci & ſedum vermiculare in hæmorrhoidibus dolentibus 88
eius collyrium 211
- encheireſis de balſamicis immediate pulmonibus adplicandis 296
Wiebel-Sucht 596.992
Wieſen-Bad 738
Wildeganſii pilulæ motus febriles infringunt, & ſudorem excitant 652
Williſius hirudinum adplicationem venæ iugulari commendat in epilepſia infantum 451
Wind-und Waſſer-Pocken 607
Wurm-Stöcke 844
Würgen 863

Z.

Zacken 79.970
Zibethi odorem hyſtericæ auerſantur 319
Ziehe-Glas 1002
Zingiber corrigit materiam & incidit ſeroſam viſciditatem 709
phlegmaticis commendatur in coryza & grauedine 238
Zwingeri cauſticum 172
Zwölfferi crocus martis aperitivus vt mitius adſtringens in mictu cruento laudatur 64

CORRIGENDA.

PAg 24. l. 20. l. particulari. p. 27 l. 12. l. phthiſici. p. 56. l. 4. l. cruentum. p. 59. l. 23. l. adplicandæ. p. 62. l. 16. l. vaſis. p. 82. l. 12 pro licet l. inſuper. p. 85. l. 2. l. vſurpandam. p. 86. l. vlt. l. tolerare. p. 87. l. 16. l. euitentur. p. 89. l. 19. poſt obſirmat. adde: conf. num. 16. p. 91. l. 11. l. ſiue. p. 92. l. 33. l. iſchiadici. p. 95. l. 10. l. ſcarificationes. p. 97. l. 25. l. iuſtum. p. 109. l. 5. l. p. 1076. p. 110. l. 12. l. nuce. p. 118. l. 22 l. proſtant. p. 119. l. 9. l. taraxac. p. ead. l. 21. l. rubiæ. p. 127. l. 23. del. hoc. p. 129. l. 36. l. potione. p. 134. l. 34. l. puerperarum. p. 137. l. 16. l. quanto, ibid. l. 26. l. abdominis. p. 141. l. 15. l. conſtrictio. p. 142. l. 19. l. rheumatiſmis. p. 150. l. 20. l. ſanguinis. p. 156. l. 23. l. accedunt. p. ead. l. 34. l. ſacculos. p. 157. l. 36. l. primarum. p. 158. l. 23. l. abſceſſionem. p. 159. l. 17. pro quod l. quo. p. 160. l. 26. l. metaſtaſi. p. 161. l. 16. l. *externæ*. p. 163. l. 5. l. rubicundum. p. 166. l. 15. l. graviorum. p. 167. l. 5. l. putreſcit. p. ead. l. 32. l. tabum. p. 169. l. 32. l. quam. p. 172. l. 24. l. inſtillando. p. 173. l. 12. l. diſcutientibus. ibid. l. 28. l. meliloto. ibid. l. 35. l. *Apoſtematis*. p. 179. l. 21. l. præmittenda. p. 184. l. 12. l. hypochondriacos. p. ead. l. 26. l. euacuationes. p. 185. l. 15. l. fœtida. p. ead. l. 16. l. fœtidam. p. 186. l. 17. l. paroxyſmo. p. 189. l. 35. l. comas. p. 190. l. 9. l. congeſtiones. p. 191. l. 19. l. cauendum. p. 192. l. 33. l. paroxyſmo. p. 193. l. 2. l. ætati. p. 196. l. 17. l. admittit. p. 197. l. 34. l. quanto. p. 198. l. 11. l. inunctione. p. ead. l. 30. l. omnia. p. 199. l. 16. l. hemicrania. p. 200. l. 5. l. exoritur. p. 202. l. 7. l. pertinacior. p. ead. l. 9. l. melancholiam. p. 203. l. 3. l. *Cephalææ*. p. 213. l. 32. l. dentifriciis. p. 215. l. 4. l. grauiditatis. p. ead. l. 35. l. *ſymptomaticæ*. p. 220. l. 15. del. 7) & pon. 2. p. 221. l. 13. l. ſuſurri. p. 223. l. 6. l. *Læſionis*. p. 229. l. vlt. l. præcipuæ. p. 230. l. 3. poſt aliis add. aliis. p. ead. l. 16. l. ſanguineæ ſubſtantiæ. p. 232. l. 23. l. hæmorrhagiæ. p. 233. l. vlt. l. principio. p. 238. l. 24. l. *coryza*. p. 242. l. 9. l. vinoſ. p. 245. l. 11. l. extendentis. p. 248. l. 4. l. *chirurg*. p. 250. l. penvlt. l. conſtitutione. p. 252. l. 13. l. colaturæ. p. 253. l. 30. l. extrorſum. p. 254. l. 27. l. reſolventia. ibid. l. 28. l. adiuuantia. p. 265. l. 7. l. commendat. p. 267. l. 21. l. cautus. p. 268. l. 2. l. ἀσθμάζω. ibid. l. 36. l. quod. p. 271. l. 4. l. poſſet. p. 272. l. 4. l. humido. p. 294. l. 8. l. qua. p. 305. l. 16. l. proſtratione. p. 311. l. 32. l. *Materia*. p. 319. l. 34. l. *ſapores*. p. 324. l. 4. l. fruſtranea. p. 335. l. 9. l. taraxaci. p. 355. l. 11. l. præcedentibus. ibid. l. 19. ſequ. l. illi necandi ſunt ac eliminandi. ibid. l. 34. l. ſantonici. p. 384. l. 30. l. augeſcente. p. 386. l. 31. l. medio. p. 395. l. 32. l. ſubitaneam. p. 402. l. 14. l. metuenda. p. 406. l. 7. pro qui l. quæ. p. 407. l. 2. del. I. & l. 19. a) p. 409. l. 15. l. bilioſam. p. 410. l. 17. l. volatilia. p. 423. l. 9. l. quæ. p. 424. l. 3. l. exagitantur. p. 438. l. 23. l. adliduntur. p. 440. l. 26. l. terror. p. 447. l. 13. l. ſpongioſo. p. 454. l. 26. l. intermittens. p. 465. l. 13. l. potior. p. 467. tit. l. FEBRIBVS. p. 471. l. 5. l. hæc. ibid. l. 34. poſt e. g. add. e. p. 475. l. 21. l. cacheƈticas. p. 477. l. penult. l. adpetitus. p. 487. l. 15. l. inſuperabilis. p. 490. l. 16. l. τύφος. p. 512. l. 22. l. contemperandus. p. 516. l. 14. pro Iunior l. Tumor. p. 521. l. 28. l. præcedunt. p. 525. l. 18. l. expectorantibus. p. 541. l. 7. l. tonſillas. p. 549. l. 4. l. quia. p. 550. l. 14. del. 1). ibid. l. 33. l. *prognoſeos*. p. 554. l. 21. l. lenta. p. 558. l. penult. l. hæmorrhoides. p. 559. l. 19. l. ſiue. p. 586. l. 25. l. aquilegiæ. p. 610. l. 30. l. puſtulæ. p. 612. l. 1. ante ſæpiſſime pon. &. p. 627. l. 11. l. iugulati. p. 659. l. 7. del. dus. p. 673. l. 24. pro duæ l. quæ. p. 692. l. 3. l. hæmorrhoidalis. p. 6[illegible]6. l. 18. l. digeſtiua. p. 698. l. 23. l. *Anaſarcæ*. p. 706. l. 3. l. remixta. p. 728. l. 11. l. ſero. p. 742. l. 13. l. fauces. p. 760. l. 7. l. benigna. p. 794. l. 3. l. renum. p. 796. l. 23. l. conſiderationem. p. 803. l. 3. pro quid l. qui. p. 807. l. 5. l. adpetitus. p. 838. l. 28. l. lipothymicis. p. 843. l. 26. l. laxa. p. 847. l. 3. l. ridicula. p. 850. l. 2. l. dyſpepti. p. 955. l. 29. l. ceruſſa. p. 958. l. 13. l. ſtimulantia. p. 983. l. 32. l. moſchata.

(o)

Tiret · terrico = nervina fol · 430

Bcol · Sippattatus dieseli in hemorragia yeacony : f · 24 · 30